MDK

Szász Gyula

420 frt ösztöndijat nyert

Müvészi ösztöndijak. Vasárnapi Ujság 1870. 553.l.

MDK

Szász István festőm.

Hollandi kislány, festm. repr.

Szász Károly: Műtermlátogatás. Művész-Élet 1933. 12-13. sz. 6 l. képp. 7.l.

Szász István MDK

Nisi utcarészlet, olf.
Mütermem a nisi hadifogságban, olf.

Mücsarnok 192o. tavaszi kiállitás

Szász István MDK

Egy kis pihenő, olf.

Műcsarnok 192o. tavaszi kiállitás

Szász István MDK

Nisi utcarészlet, olf.

Mücsarnok 192o. tavaszi kiállitás

Szász István MDK

Mütermem a nisi hadifogságban, olf.

Műcsarnok 1920. tavaszi kiállitás

MDK

Szász István, festöm.

Kis primás. Repr.

Mücsarnok.193o.

Magyar Nemzeti Müvészet. 1939. 4.sz.

Szász István

MDK

Orosz fogoly, olf.

Műcsarnok 1919. Kiadvisolt művészek kiáll.

Szász István

MDK

Egy kis pihenő, olf.

Műcsarnok 192o. tavaszi kiállitás

MDK

Szász István, festöm.

A kis fiu. olf.

Mücs.-CMKE. 1922. Tavaszi kiáll. Kat.21.l.

MDK

Szász István, festőm.

A végszó. olf.

Mücs.-OMKT. Tavaszi kiáll. 1921. Kat. 5.1.

MDK

Szász István, festöm.

Imtermezzo. olf.

Mücs.-OMKT.1921. Tavaszi kiáll. Kat. 14.l.

MDK

Szász István

A kis primás, repr.

Képzőművészet 1930. 30. sz. 112.l.

MDK

Szász István

A Műcsarnok háborus kiállitásán szerepelt.

Cikk:Háborus kiállitás.

Művészet,1914. 541-542.l.

Szász István

Szerepel a „Műterem"
csoportos kiállításán

Nemzeti Újság 1938 VII. 30

Szász István MDK

Interieur

Műcsarnok 1938 Őszi tárlat

Base Intérieur

Szász István MDK

Régiségek, olf.

Mücsarnok 1944 VII.Nemzeti Képzőművészeti Kiáll.

Szász István

MDK

Műteremben

Műcsarnok 1943 Téli kiállítás

Szász István

MDK

Virágcsendélet

Miccarnok 1938 Téli tárlat

Szász István

MDK

Vöröshaju nő

Műcsarnok 1938 Téli tárlat

Szász István MDK

Hegedüs fiu

Mücsarnok 1939 Téli tárlat

Szász István

MDK

Török rézedények

Műcsarnok 1942-43 téli kiállítás

MDK

Szász István

"A kis kedvenc", festm.

Müvész-Élet 1933. ápr. 15.

3.1.

MDK

Szász István, festőm.

Vöröshaju nő. Repr. 10. l.

/essi/

Műcs.-Téli tárlata.
Művész Kurir 1938. 1-2.sz.

MDK

Szász István

Képzőművészet 1931. 37.sz. 42.1. kép

MDK

Szász István

Magyar Nemzeti Művészet 1938.4.sz. 63.l.

Szász István MDK

Hazafelé, olf.

Műcsarnok 1920-21. Téli kiállitás

Szász István MDK

Az uj kendő, olf.

Műcsarnok 192o_21. Téli kiállitás

Szász István festőm. MDK

A lenti folyóiratban megjelent reprodukciók:

A kis primás. 112.C

Képzőművészet. 1930. május. 30.sz. IV.évf.

MDK

Szász István, festöm.

Öreg asszony. Olf.

Mücs. -OMKT 1931-32.évi téli kiáll. dec.2o.-jan.17.
Kat. 14.1.

MDK

Szász István, festöm.

Albánia /1915/	Olf.
"Az elsö füst".	"
Olvasó fiu.	"

Nemz. Szal.- Tavaszi Tárl. 1941. jun.18-29.
Kat.

M.D.K.

Szász István

Festménye a Műcsarnok tavaszi tárlatán kiállitott 443 kép és szobor között került bemutatásra.

Az 1921. juli 3-9. X. évf. 27. szám 27. oldalán 1-ès számozással szerepel a müvész fényképe.

Képek, szobrok--festők, szobrászok c. közl. Szinházi Élet. Bp. 1921. juni.26.-juli.2. X. évf. 26. sz. 19. l.

MDK

Szász István, graf.

jeles tudással eldöntse meg problémáit.

A Nemz. Szal. rendes évi tagkiállítása.

/s.m./: Tavaszi Kiállítás.
Esti Kurir. 1941. jun.14. 2.l.

MDK

Szász István

Tanulmány, of.

Műterem 18.csop.kiáll. 1938. jul.

MDK

Szász István, festőm.

327. Toilette. Olf.

Képzőw.Társ. 1913. tav.kiáll. Kat. 39.l.

MDK

Szász István, festö

A kis hiu. 60x50 Olf.

All. Árv.Csarnok.-M.Képzöm. Egy.kiáll.1922.dec.15.-17.
Kat. 14.1.

Szász István MDK

A végszó, olf.

Műcsarnok 1928 tavaszi kiállitás

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HIRDETŐ

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51

Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

MAGYAR HÍRLAP

1971 DEC 18

Szász István festőművész

lyettes.

LENGYELORSZÁGI ÉLMÉNYEK címmel hétfőn este a Lengyel Kultúra bemutatótermében nyílik Szász István festőművész kiállítása. Kardoss Béla művészeti író mond megnyitó beszédet.

KIHIRDETTÉK az idei Schweitzer

1071

Szász István MDK

A kis fiu, olf.

Mücsarnok 1921 tavaszi kiállitás

Szász István

MDK

Intermezzo, olf.

Műcsarnok 1921 tavaszi kiállitás

Szász István

MDK

Parasztleány, olf.

Miecsarnok 1919-20. téli tárlat

Szász István

MDK

Tükör előtt, olf.

Műcsarnok 1919-20. téli tárlat

Szász István

MDK

Hegedüs fiu

Mücsarnok 1939. téli tárlat

MDK

Szász István

Interieur, of.

Az 1921.évi őszi kiáll.tárgym. Műcsarnok.1921. nov. 15.1.

MDK

Szász István

Képzőművészet 1931. 142.l.

MDK

Szász István

Képzőművészet 1931. 142.1.

MDK

Szász István

Készülődés, of.

Képzőm. Társ. 1911. tav. kiáll. kat. 41.l.

MDK

Szász István

Toilette, of.

KMT. 1913. tav. kiáll. kat. 59.1.

MDK

Szász István

Képzőművészet 1931. 41. sz. 142.l.

MDK

Szász István

Képzőművészet 1931. 41. sz. 142.l.

MDK

Szász István, festőm.

567. Kedves levél. olf.

Képzőm.Társ. 1912/13.Téli Kiáll. Kat. 75.l.

Szász István MDK

Jelenés előtt, olf.

Műcsarnok 1910. tavaszi kiállitás

Szász István MDK

Tente baba, tente, olf.

Mücsarnok 191o. tavaszi kiállitás

MDK

Szász István

Régiségek. Olajf.

VII. Nemzeti Képzőművészeti Kiáll. Kat.
Műcsarnok. 1944. Jún. 1-18-ig. 8.1.

MDK

Szász István

Szorgalmas kezek, of.

Az 1921.évi őszi kiáll.tárgym. Műcsarnok.1921. nov. 13.1.

MDK

Szász István

A Képzőm.Társ. fennállásának nyolcvanéves jubileuma alkalmából kiállítást rend. a műcsarnokban. Művei a kiállitáson.

Lazáni Abonyi Ernő: A Képzőm.Társ.jub.kiáll.

Magyarság, 1941.márc.2. 13.1.

Szász István MDK

Müteremben

Mücsarnok 1943. nov-dec.
Téli kiállitás

Szász István MDK

Tükör előtt, olf.

Mücsarnok 1919-2o téli kiállitás

Szász István

Parasztleány, olf.

Műcsarnok 1919-2o téli kiállitás

MDK

Szász István

Tárlatok.
Képzőművészet 1931. márc. 68.l.

Szász István MDK

Hazafelé, olf.

Mücsarnok 192o-21 téli kiállitás

Szász István MDK

Az uj kendő, olf.

Műcsarnok 192o-21 téli kiállitás

MDK

Szász István, festöm.

az ötödik terem vezetö értékei közé tartozó müvész.
Portréi-val szerepel.

A Mücs. Téli Tárlata. -
Képzömüvészet. 1932. VI. évf. 46. sz. 18.1.

Szász István

Ozsönna után, olf.

Micsarnok 1914. tavaszi kiállítás

Szász István MDK

Őszirózsák, olf.

Mücsarnok 1914. tavaszi kiállitás

MDK

Szász István

Képzőművészet 1931. 41. sz. 142.1.

MDK

Szász István

A Műterem kiáll. Művészet 1938. 12o.l.

MDK

Szász István

Tente baba, tente. Of.

Képzőm.Társ. 1910. tav. kiáll. kat. 39.l.

Szász István

Csevegő orosz nők. Olajf.
Orosz asszony. "

KMF. 1915/16. téli kiáll. 52.1.

MDK

Szász István, festöm.

ké-e megállás a készteti a nézöt.

A Mücsarnok jubiláris kiállitása.
Képzömüvészet. 1931. 37.sz.

MDK

Szász István

Virágcsendélet

Művész Kurir 1938. 1-2. sz.

Szász István

festőművész

Képzőművészeti Társulat jubiláris kiállitása - a Műcsarnokban - képével szerepel.

Esti Kurir
1930.XII.20.

Szász István MDK

Tünődés, olf.

Műcsarnok 1922 jubileumi kiállitás

Szász István MDK

Félakt, olf.

Mücsarnok 1923 tavaszi tárlat

Szász István MDK

Félakt, olf.

Mücsarnok 1923 tavaszi tárlat

Szász István

MDK

Pihenő modell, olf.

Műcsarnok 1923 tavaszi tárlat

Szász †stván MDK

Pihenő modell, olf.

Műcsarnok 1923 tavaszi tárlat

Szász István

MDK

Orosz asszony. olf.

Műcsarnok 1915-16 téli tárlat

Szász István MDK

Toilette, olf.

Műcsarnok 1913. tavaszi kiállitás

Szász István

MDK

Csevegő orosz nők, olf.

Műcsarnok 1915-16 téli tárlat

MDK

Szász István

Művével résztvett a kiállításon.

KmTárs. 1943. márc. - ápr. tav. kiall.
Kiállító művészek névsora. 29.lap

MDK

Szász István, festöm.

Vasárnap délelött. Olf.

OMKT-Vándorkiállitások 1910. szept.8.-dec.27. Eger, Miskolc, Kassa, Eperjes, S.a.ujhely, Debrecen, Gyöngyös.
Kat. 83.1.

MDK

Szász István, festőm.

Európa más népei hamarabb tudtak hozzá kezdeni a romok eltakarításához.
Talán még nem késő, h. Szász István még megkapja a kifejlődés lehetőségét, ha a hivatalos körök felfigyelnének nem egy magyar tehetségre, kik veszendőbe mennek szerencsétlenségükön.

/ gy./ : Müteremlátogatás Szász István festőművésznél. Képzőművészet. 1932. 51.sz. 140.l.

Szász Gyula szobrász

Budapesti Hirlap 1882 II. 22.

53. n. 300.

A minisztrok disputáse

Szász Gyula szobrász

Budapesti Hirlap. 1882. VI. 18

166 n. 4.o. (Sz-ó K.)

Spätz Wala schreibt

Budapesti Kiilap, 1882. V. 8.

126 q. 3. o. (h. ö. k.)

Szász Gyula nehány

Budapesti Hirlap. 1882. II 14.

14. n. 3. o. (K. és K.)

Szász Szula nohéry

Budapest: Milag. 1882 I. 20.

20. n. 3. o. (Sz. ad M.)

Szász Gyula szobrász

Pesti Hirlap. 1879. dec. 21. 3.

Az Orsz. Képzőművészeti Társulat
Karácsonyi Riállítása....

ip

Szász Gyula szobrász

Pesti Hirlap. 1879. dec. 17. 6.

Magi hir

Ybl Miklós ellen panaszokat....

Szász Szula szobrász

Jbl

Budapesti Hirlap. 1881, VIII. 11.

57. sz. 30. (Szés th.)

Szász Gyula, szobrász

Budapesti Hirlap, 1881. VIII. 19

60. sz. 2. o. (sz-ès M).

Szász Gyula születése

Pesti Hirlap. 1880. aug. 9. 3.

Szász Gyula tehetséges fiatal

születésének....

Szász Gyula úrhoz

Pesti Hirlap. 1880. aug. 15.

Kaas Igor: Magyar festők

Szász Gyula szobrász.

Képzömüvészeti Szemle. 1879. 1. sz. 15. l.
2. sz. 31. l. 55l
7. sz. 92. l.
10. sz. 127. l.
12. sz. 150. l.
12. sz. 151. l

1880. 9. sz. 134. l.
10. sz. 149. l.
5. sz. 73. l.

Szász Gyula, Szobrász

Budapesti Szemle, 1883.

XXXIV. 180.-208. l.; 353.-372. l.

Pasteiner Gyula: A magyar szobrászat.

Szász Gyula, szobrász

Budapesti Szemle, 1887. LII.

457–466. l. Pasteiner Gyula: Az arany szobrára beérkezett pályaművek.

Szász Gyula szobrász

Pesti Hirap. 1881. aug. 11. 3.

Az ig Opera

Szász Gyula szobrász

Pesti Hirlap. 1881. máj. 10.

Az uj tavaszi tárlat

Szabó Gyula úrhoz

Budapesti Közlöny. 1882. aug. 27.

Az új operaházról

S z a s z G y u l a szobrasz

MŰVÉSZET
I.évf. 1902.
354-355.
"Pályázatok"

Szász Gyula szobrász.

Pesti Hirlap.1882.máj.8. 3.l.Föv.ügyek.

Szász Gyula szobrász.

Pesti Hirlap. 1882. jun. 17. 3. l.

Szász Gyula szobrász.

Pesti Hirlap. 1882. jun. 27. 4. l.

Szász Gyula.

Pesti Hirlap.1882.jul.8. 3.l.

fbl

Kaiz Gyula nobran

Budapesto Hirlap. 1882. IV. 4

93. n. 3. o. (K. és k.)

Szász Gyula szobrász.

Pesti Hirlap. 1882. aug. 27. 2-mell. 3. l.

Szász Gyula szobrász.

Pesti Hirlap. 1882. szept. 28. 2-mell. 2. l.

Szász Gyula szobrász

Pesti Hirlap, 1882. nov. 2. 5.
A Vigadó szobrai

Szász Gyula
szobrász

l.

Lykaszobr 96-14

61. l.

Szász Gyula

szobrász

l.

Lykaszobr 96-14

34. l.

ázad vége. — APOTHEKENFLASCHE, Glas, geschliffen

rel. XIX. század közepe. — GROSSES RUBINGLAS mit
XIX. Jahrhundert.

ESSER aus Glas. XIX. Jahrhundert.

r,
rh

lá

kép
e

je.

X.

C
ah

r.
dert.

Szász Gyula
Molván
Perállag III/3
95,96.1

1144. **Üvegfestmény,**

kerek, fekete fakeretben, rajta keresztelő szt. templomból. — GLASMALEREI, rund, in sch Jahreszahl 1605.

1145. **Palack pohárral,**

üveg, színes szőlőlevélfrizzel. XIX. század közé blattfries. Mitte XIX. Jahrhundert.

1146. **Palack,**

üveg, festett virágdiszítéssel. XIX. század közé XIX. Jahrhundert.

1147. **Pohár,**

üveg, festett virágfüzérrel. Bükszád, XIX. száza Mitte XIX. Jahrhundert.

1148. **Pohár,**

zöldes préselt üveg, függélyes domború sávokkal. zontalen Streifen. Bükszád, Mitte XIX. Jahrhu

1149. **Pünkösdi pohár,**

fúvott üveg. Bükszád, XVIII. század. — GLAS

1150. **Talpas pohár,**

üveg, tojásdad kehellyel. XIX. század közepe. —

1151. **Talpas pohár,**

réteges üveg, kiköszörült fehér levelekkel. Cseh, mit ausgeschliffenem Blattdekor. Böhmen, Mitte

1152. **Palack,**

üveg, hasábos testén stilizált arany virágdísz. Ma per, mit Goldblumendekor. Ungarisch, XVIII.

1153. **Patikaedény,**

fúvott üveg, festett címkével. XVIII. század vég Ende XVIII. Jahrhundert.

Szász Gyula

~~Huszár Adolf~~

Vas. Ujs. 1879. 12. l.

K

– *Huszár* Adolf jelenleg Soldosné és a korán elhunyt Trefort Ervin mellszobrait készíti; *Szász* Gyula pedig a nemzeti szinház számára Szigligeti szobrát.

1

ságának rovására irandó fogyatékosságoktól eltekintve, a távlati ítás, a térérzék már oly meggyőző hatással érvényesül, hogy ebben intetben minden későbbi kísérletet, így az erős domborulatai mellett jában mégis csak síkszerűen kezelt budai reliefmunkát is felülmúlja. a kompoziciós rendszer főleg az ábrázolás meséjére fogékonyabb ális északitáliai területeken élt tovább és utolsó, már a mi darabunkkal orú fogalmazását a plasztikában is a velencei művészetben és az a termékenyített kultúrkörben nyerte. Andrea Riccio három változat- foglalkozott e témával.[15]) Mind a háromra jellemző a magas reliefben ent megmunkálás, olyan jelenség, mely Carpaccio képe nélkül is ai szobrászunk velencei iskolázottságára utalna. De a tájképi elemek azolják ezt az összefüggést. Ló és lovas Riccio-nál antik felszereléssel nak ábrázolva és a Nagy Konstantin diadalívéből átvéve. A két fél ezúttal helyet cserélt, miáltal a küzdelem meggyőzőbben, a dárda- s természetesebben hat. A háttér szintén a képalakítás szorosabb égét szolgálja, anélkül hogy a budai dombormű zártságát és feszült átékát elérné. Ez a csoportosítás Északolaszországban már Donatello

folyamatnak, mely elsősorban Felsőitáliában volt otthonos. A sárk
viadal témája a magyar művészet történetében nem idegen, sőt Kolozs
Márton és György prágai bronzcsoportja révén a magyar műtört
kutatás egyik kardinális kérdése lett. Lázár Béla ezzel foglalkozó mu
jában felette tanulságos tipológiai sorozatot állított fel,[20]) melyet ké
Balogh Jolán több újabb adattal és hosszabb ikonográfiai és módsze
fejtegetésekkel toldott meg.[21]) Meglepő, hogy a vatikáni kódexkép tipol
és képszerkesztési különállása nem tűnt fel a két szerzőnek, hangsú
zott ikonográfiai szándékuk dacára. A két, körülbelül egyforma
tömeg összecsapására beállított képhatás, a kompozició kimondo
bilaterális jellege még nagyjában sem egyezik a másodhelyen eml
kutató által felhozott pecséttel, ha ugyan kompozició alatt nem aka
mást érteni, mint képfelépítést, az egyes képelemek összeillesztését
egységes hatás érdekében. A sárkány sem kigyóalakú, hanem egy sau
szerű négylábuból, krokodilhasból és denevérszárnyakból összeállí
különben meggyőző hatású fantáziaképződmény, a budai kőlapon szer
szörnynek egyenes őse. A téma maga a középkorban, amikor a régi lovas ne

Szász Gyula

szobrász

Szent István márvány-
mellszobra a székesfehérvári
székesegyházban

Kúthy István: Szent István
király tiszteletét őrző egyházi
műemlékeink Székesfehérvá-
rott. Székesfeh. Szemle
1938. 20. l

Szász Gyula

szül. 1850 Székesfehérvár

növendék korában

kezdette Szűz Mária

szobrát a Tapolcai tem-

plom számára.

Dor Bakony

45. p.

— Ez a gyerek éhes. —

Döbbent csend. Azután egyszeribe előkerült min-

ig el nem fogyasztott tizórai. A szolga bácsi

Szász Gyula

vrod

Tel. 51 l

A krisztina város, Zsigmond
homlokkaraná két fül.
Zajata elkészítette Szt
Istvan s Szt László
Szobrat
Kétol
Az egik szobor felhu-
zás kezte elszakadvan
a felhuzó gép lanczra
bezuhant és darabokra
tört, mindfogva ujra
kellett elkészítem

Szász Gyula MDK

Oroszlán, gipsz

Szent Mária, gipsz

Műcsarnok 1900/1901. téli kiáll.

Szász Gyula szobrász

Magyar Életrajzi Lexikon

M.D.K.

Szász Gyula

Bulyovszky Lilla villája számára szökőkut szoborcsoportozatot készit, -adja hirül az Irodalom és Müvészet c. rovat.

Képes Családi Lapok, Bp. 1884. szept. 14.
VI. évf. 51. sz. 815. lap

MDK

Szász Gyula, szobrász

Allegórikus szobra állt a Vigadón.

t. j.: Nagy Lajostól Valrela Jakabig 4

ESTI HIRLAP, Bp., 1967, jún. 3.

M. P. K.

SZÁSZ Gyula szobrász

1850–1904.

1681. Álló női alak I. Ltsz.: 2598.

1682. Álló női alak II. Ltsz.: 2599.

1683. Munkás fűrésszel Ltsz.: 2600

A M. N. Galéria ánagjegyzése T. /b. rész

Pk. 1959. 230–231. l.

MDK

Szász Gyula, szobrász

Szent László. Repr.
/Parlament./

Andrássy-ut 124. diszitö szobrot készitett. 1904.

Bajó Gyula: Budapest ujabbkori épületszobrászata.
Bp. 1942. Pázm. P. Tud. Egy. dolgozatai. 63. l.

M.D.K.

Szász Gyula, szobrász

az építési bizottság felhívására „mintákat küldött be a delszinkár külsején alkalmazandó 16 szoborra."

Vállalkozók Lapja.

~~Építőipar - Építőművészet, Bp. 19 évf. sz.~~

Bp. 1880. I. évf. ápr. 11. sz.

M.D.K.

Szász Gyula, szobrász

öt művész között versenyezett a Deák-mauzoleum glória szobrára kiírt pályázaton, melynek mintái a kúcsarnokban – igen helytelen módon-kerültek kiállitásra.

Vállalkozók Lapja.

~~Építőipar - Építőművészet, Bp. 19 évf. sz.~~

Bp. 1880. I. évf. máj. 23. sz.

Szász Gyula

művei az I. Krisztina téri római katolikus plébániatemplom, Szt. István és László köpobrai. 1884.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 13351

6221

MDK

Szász Gyula **szobrász**

Andrássy ut 22. Operaház **szobrászati disz**

GenZakBpest. Bp. müeml. jellegü épületeinek jegyz.
1949. 57. l. kézirat

MDK

Szász Gyula szobr.

Laurisin: A m. Operaház. 1941. 3 sz. l.

Szász Gyula MDK

Csak nevét emliti a XIX. század szobrászai közt.

Mirowi Myskovszky Ernő: A magyar képzőművészet története. Bp. 1906. 58.l.

MDK

Szász Gyula

Pályázat a Deák mauzólaum kupolájára tervezett Géniusz szobrára.

Ügyiratszám:

Előadó:

SZÉPMŰVÉSZ

BUDAPEST XIV, DÓZ

Telefon: 4

Szász Gyula, szobrász MDK

Feleki Miklós mellszobra.
Huszár adolf után valában legtehetségesebb müvészünk a plastika terén, mégis megrendelések nélkül küzködik a derék fiatal müvész. Miért részesitik elönyben hazafias épitészeink a bécsi "köfaragókat"?

Mirek a mütermekből.

Képzömüvészeti Szemle. I.évf. 1879. okt. 10.sz. 126.-t.

M.D.K.

Szász Gyula szobrász

"Nimfa" c. szobormüvét állitják ki az őszi mütárlaton, -adja hirül az Irodalom és Müszet c. rovat.

Képes Családi Lapok, Bp. 1884. nov. 2. 6. sz. 95. lap

MDK

Szász Gyula

Pályaművével résztvett a Szabadsagharc-szobor pályazatán.

Kovács Dénes dr.: A szabadsagharc szobra.

Vas.Ujs.1891. 38.évf. 166.l.

Kisfaludi Gyula

készítette a pesti Vigadó szobrászati díszítésének alábbi részeit:
„Zene" (Külső)

Czagány István: A pesti Vigadó épülettömbje.
- Építud. 1970 /II.köt./ 1-2-sz- 173-268.l.

218. l

Szász Gyula MDK

Sir a bogár, gypsz

Műcsarnok 1883. őszi kiáll. I.

Szász Gyula MDK

Hallgató nympha, gipsz

Műcsarnok 1885. jun. 1o.

M.D.K.

Szász Gyula szobrász

A kolozsvári református iskola tanárának siremlékét készíti a müvész, -közli az "Irodalom és Müvészet" c. rovat.

Képes Családi Lapok, Bp. 1881. dec. 4.
4. évf. lo. sz. 160. lap

Szász Gyula MDK

Sir a bogár, gipsz

Műcsarnok 1883. őszi kiáll. II.

Szász Gyula MDK

Mária szobor, gipsz

Mücsarnok 1900/19[illegible]. téli kiáll.

Szász Gyula

~~Nobrán~~

Dr Say Móric mell-
nobra. Az alábbi in-
téret igazgatója volt.
Távozása alkalmából
(1884) az intéret Ajn-
sága ~~[illegible]~~ rendelte
meg a nobrot.

János II. ker. réalisk.

67. l.

.337/1940.III. szám.

BUDAPEST 2

A Müemlékek Orsz.Bizottsága tek.Elnökségének

Hivatalból.
Közszolgálati ügyben.
Dij átalányozva

Budapest IX. Hőgyes E.u.

Szász Gyula

Szobrász
a székesfehérvári
székesegyház szent
István kápolnájában
a szent király carrarai
márvány szobrafen-
tiről.

Károly János

Fejér vármegye
története. II. k.
Székesfejérvár, 1898

208. l.

án be is fejeztem. Mint
z albizottsági elnök Ha,
as Sándor ő méltóságá,
oz áttett és a tisztelt bi,
ottság elé terjesztett mun,
áltatási heti-jegyzékek,
öl s azok áttekintési
íblázatából kitetszik,
z excavatiókra összesen
654 10/12 munkanapszám
rdittatott, melyekért
y napszámot 1 fttal
zámitva, 1654 ft 83 kr

MDK

Szász Gyula

Oroszlán, gipsz

Szent Mária, gipsz

KMTárs. 1900/1. téli kiáll. kat. 33.1.

MDK

Szász Gyula

Oroszlán, gipsz

Szent Mária, gipsz

Mücsarnok 1900/1. téli kiáll. 33.1.

MDK

Szász Gyula

Féldombormü, gipsz

Mellszobor, gipsz

KMTárs. 1900/1. téli kiáll. kat. 33.l.

Szász Gyula

Mária szobor, gipsz.

Műcsarnok 1900/1. téli kiáll. 44. l.

MDK

Szász Gyula

Mária szobor, gipsz

KMTárs. 1900/1. téli kiáll. kat. 34.1.

Szász Gyula

Műcsarnok

1899 – 1900. téli tárl.

1900 – 1901. téli tárl.

1901 – 2. téli tárl. 123

Fejérpataky László VI. 177

Szász Gyula
szobrász

l.

Körmöcb.
6. l.

Hlatky József:
A körmöcbányai
Szent-Háromság-osz-
lop. Hei ér ??

Szász Gyula

ciród

~~Vastyp~~

Zrinyi károf. Zrinyi ingyenes

csak tovagein. Vastyp

1904. 421-422 l.

Egyp l.

csetlag fehh

MDK

Szász Gyula szobrász

Asztalos c. szobra a Képviselőház dunai oldalán lévő folyosón.

Zámborszky Ilona: A Magyar Orszaghaz.Bpest. 1937./Képekkel./ 131.l.

MDK

Szász Gyula szobrász

Acs c. szobra a Képviselőház dunai oldalan lévő folyosón.

Zámborszky Ilona: A Magyar Országház. Pest. 1937./ képekkel./ 131.l.

MDK

Szász Gyula szobrasz

Csizmadia c. szobra a Képviselőház dunai oldalá
lévő folyosón.

Zámborszky Ilona: A Magyar Országház.Bpest.
1937./ képekkel./ 131.l.

MDK

Szász Gyula szobrász

Erdészet c.műve a Felsőházi társalgóban.

Zámborszky Ilona: A Magyar Országház.Bpest. 1937./képekkel./ 131.l.

MDK

Szász Gyula szobrasz

Bkesszólás, Béke c. allegórikus szobrai az Képviselőházi ülésteremben.

Zámborszky Ilona: A Magyar Országhaz.Bpest. 1937./képekkel./ 131.l.

MDK

Szász Gyula szobrász

I.Gejza c. szobormüve az Országház nyugati homlokzatán.

Zámborszky Ilona: A Magyar Országház.Bpest. 1937./Képekkel./ 129.l.

MDK

Szász Gyula szobrász

Szabó c. szobra a Felsőház városi oldalan lévő folyosón.

Zámborszky Ilona: A Magyar Orszaghaz.Bpest. 1937./képekkel./ 131.l.

MDK

Szász Gyula szobrasz

Hajdu c. szobra a Felsőház varosi oldalan lévő folyosón.

Zámborszky Ilona: A Magyar Országhaz.Bpest. 1937./képekkel./ 131.l.

MDK

Szász Gyula szobrasz

Hajdu

Zámborszky I: A magyar Országház. Bp.1957, 131 l.
/az épület belsejében elhelyezett szobrok/

MDK

Szász Gyula szobrász

Szabó.

Zámborszky I: A magyar Országház. Bp.1937, 131 l.
/az épület belsejében elhelyezett szobrok/

MDK

Szász Gyula szobrasz

Kőfaragó c.műve a Képviselőház városi oldalan lévő folyosón.

Zámborszky Ilona: A Magyar Országház.Bpest. 1937./képekkel./ 131.l.

MDK

Szász Gyula szobrász

Ötvös c. műve a Képviselőház városi oldalan levő folyosón.

Zámborszky Ilona: A Magyar Országház. Bpest. 1937./képekkel./ 131.l.

MDK

Szász Gyula szobrasz

Szőlőművelés c.műve a Felsőházi társalgóban.

Zámborszky Ilona: A Magyar Országház.Bpest.1937.
/képekkel./ 131.l.

Szász Gyula

Szód

Vas. Ujs. 1881. 735. l

(Az Operaszinház
nóbordiszítése.)

Szász Gyula szobrász

Budapesto Hirlap, 1881, XII. 8

175. n. 3. o. (Sz. és th.)

M.D.K.

Szász Gyula, szobrász

az Operaház külső szobrászi megoldásaira kidolgozott modelljei körül a zsűri eltérő álláspontot foglalt, ezért pedig újabb felszólítást adott.

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1880. IX. évf.
dec. 26. sz. 466. old.

Stair Sinla

[illegible]

Vas. Up 1887. 749 C

Szász Gyula

wód

Vas-Vp 1887.

8021

Ptást Smla

rod

Vas. Nyo 1878. 352 l

Szász Gyula

szobrász

lásd

Vas. Ujság

1877. 61. l

Szász Emil

Nobreitz.

Sz. A. Országvilág

1881. 9 l. arcvéppel

okv. felh

Szász Gulla

Lásd

Vas Ny 1897

639-40.

Képpel

eletrajz a 642

lapon arcképpel

Szász Gyula

Wód

Vas. Ujs. 1871.
605 l. (Magyar festők és nőbrázok Beisben)

Szász Gyula

vrad

Orsz Vil.

1887. 789 l Egye

Szaiz Emila

irod
?

Élctrap arcdeppel

Vas. Lap 1904. 463. l.

(nekrolog)

Szász Gyula

Szobrász

vid

Pasteur 1887, 457

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhelyf

Miután keresményemnek 191..... év...

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .....

nevü munkástársamat szóbelileg megbiztam

Kelt ....., 191..... ev

.....

tanu.

.....

Szász Gyula

szobrász

Wód

Past. 1883. 34. 366-1

..... *mühely.*

elyfőnökség!

...év ..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

e ..... számu .....

biztam.

... évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Szász Gyula

Nobrum

cred
2

Szász Gyula eredeti
nobrai. Orsz.
Vilag. 1887. 402
képpel.

esetleg laid

Izász Gyula

zobrazu

cod.

Az Egyetési Spar

1886. 34 l.

.....nevü munkás igazolta

.....

a művezető aláírása.

yezem:

.....

gy helyettesének
ása.

- Endrényi Imre, Szeged.

Szász Gyula

szob.

Szód

Az építési ipar

1880. 37 l

..... *műhely.*

őnökség!

..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Szász Gyula

szobrász.

Szód

Az építési ipar

1877. 869 h.

..... *műhely.*

főnökség!

..... hó ..... n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

n.

vi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Szász Gyula

szobrány

wiedl

Past. 1883. 34. 371

rövid életr.

Életrajza ankeje:

Ormag bilag 1881.

1 Furlt

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhe

Miután keresményemnek 191...

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételér

nevü munkástársamat szóbelileg megb

Kelt ....., 191...

.....

tanu.

.....

MDK

Szász Gyula

Művével szerepelt a Műcsarnok 25 éves jub. kiállitásán.

Cikk: A Műcsarnok jub. kiáll.

Vas.Ujs. 1886. 46.sz. 742.l.

M. D. K.

SZÁSZ Gyula szobrász

Az Operaház 2. emeleti teraszára:
Gluck, Meyerbeer, leszavt szobra

Ybl Ervin: Ybl Miklós 88.,

M. D. K.

SZÁSZ Gyula szobrász

Bp. ferencvárosi plébánia templom
Coucsán Szt. Ferenc szobra, oldalt 1-1
angyal

Ybl Ervin: Ybl Miklós 53.,

MDK

Szász Gy. szobrász

II.Endre

Zádborszky Ilona: A magyar Országház. Bp. 1937.
129-132 l.
/az épület külsején elhelyezett szobrok/

MDK

Szász Gy. szobrász

Kálmán

Zámborszky I: A magyar Országház. Bp.1937,129-132 l
/az épület külsején elhelyezett szobrok/

MDK

Szász Gy. szobrász

Imre

Zámborszky Ilona: A magyar Országház. Bp. 1937,
129-132 l.
/az épület külsején elhelyezett szobrok/

MDK

Szász Gy. szobrász

IV. Béla, V. István, IV. /Kun/ László

Zádorszky Ilona: A magyar Országház. Bp. 1957.
129-132 l.
/az épület külsején elhelyezett szobrok/

MDK

Szász Gy. szobrász

Imre király c. szobra az Országház nyugati homlokzatán.

Zámborszky Ilona:A Magyar Országház.Bpest. 1937./Képekkel./129.l.

MDk

Szász Gy.szobrász

IV.Béla, V.István, IV./Kun/ László c. szobormű-vei az Országház főrizalit loggiája felett.

Zámborszky Ilona: A Magyar Országház.Bpest. 1937./Képekkel./ 130.l.

MDK

Szász Gy. szobrasz

II.Endre c. szobormüve az Orszaghaz nyugati homlokzatán.

Zámborszky Ilona:A Magyar Országház.Bpest.1937. /Képekkel./ 129.l.

Szász Gyula

Nobrai

Lázd

Illatky József:

A körmöcbányai

Szt.-Háromság-oszlop.

Körmöcbánya 1898.

15, 16, 17 l.

1890-ben megbízást

kapott a fenti nobovem-

lék restaurálására. A-

munka 1891. máj 1. kezdődott

a munka befejeztetett 1894. szept.-ben

MOBKA 2088.

Szász Emila

vobasz

420 fl
öntöndi a becsi
Kepron akademia

Müvészi öntöndi
jak. Vas. Vys

1870. 553 l

Szász Spule

wied

Sze Orszház 960 h.

tanu.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engec

.....

a műhelyfőnö

Szász Gyula

román

l.

Lykanomzromantika

85. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Szász Gyula

l.

Liber Bpest-szobrai

213-l.

Szász Gyula

l.

Liber Bpest szobrai

228. l.

RZSÉ

észek

S KIÁLL

l április 3.

nincs

Erkezett 1905 febr. 18.

145/1905 sz. (Nagyenyed, 1905 febr. 15 $\frac{5}{\text{elölj.}}$ sz. a.)

A nagyenyedi Bethlen Kollegium elöljárósága kéri az áll. felügyelésnek a Torm-rajzi gyüjteményére való kiserjentését.

(felserjentés 503. sz. a. VI. 8.)

~~Hódmezővásárhely I. 55.~~

Szász Gyula

zobrai a

ORSZ. MAGY. SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM
BUDAPEST VI. ARENA-UT 41.

Szász Gyula

l.

Liber Pestmobrai

278. l.

BUDAPEST
934 DEC 18 24
Sa

Szász Gyula

írod

Vas. Ujs. 1887. 802.

(Az Arany-ról.)

Részt vett a

pályázaton.

Málzás - tpl

17

Szász Gyula

A bécsi cs. és kir. Képzőművészeti Akadémia szobrásznövendékének és másik két festésznövendéknek egyenként 420 forint magyar művészeti dijat "adományozott Ő Felsége."

Budapesti hirvivő c. rovat közleménye.

Családi Kör, Bp. 1867. aug. 11. 32. sz. 763. lap.

Szász Gyula

a tapolcai sk. templom
szűz Mária-szobra
fenstitől

Dor Bakony

315. l.

Szász Gyula
szobrász

. Az orgonaszekrényen levő két angyal alak Szász Gyula műve. 1)

1) Thold Orbán /szerk.: A bpesti szt. István templom. Bpest 1905. 38. l.

n. Szász Gyula

müveiből 1904-ben rendeztek emlékkiállitást.

A Nemz.Szal. 400-ik jub. és a KEVE XX-ik kiáll.-a.
1929. febr.

MDK

Szász Gyula rajzai

„Hunyadi Adolf síremléke" – pályázatra

2 tervet nyújt be a KT-nek.

1889.

MDK-A-I-1/2453.

Szász Gyula

„Halmi Ferenc", mellkabot, márvány, 70 cm.-

Magyar kinészportrék 2. Cenner Mihály: Festmények, kabrok, dombormüvek a XIX. század. Budapest, 1966. Katalógus, 48 l.

Szász Gyula

„Szigligeti Ede" mellszobor, mórvány, 78 cm

Magyar színészportrék 2. Cenner Mihály: Festmények, szobrok, dombormüvek a XIX. századból. Budapest, 1966. Katalógus, 52.

Szász Gyula

„Szerdahelyi József," mellkobor márvány, 78 cm.

Magyar kinészportrék 2. Cenner Mihály: Fest mények, kobrok, domborművek a XIX. kázad. Budapest, 1966. katalógus: 511.

Szász Gyula

„Feleki Miklós", polgári ruhás mellkobra, gipsz, 78 cm.-

Magyar kinészportrék 2. Cenner Mihály: Festmények, kobrok, domborművek a XIX. század. Budapest, 1966. katalógus, 48 l.

MDK

Szász Gyula, Székesfehérvár.

1872. Kiállitási-alap dija.

Bécsi Képszőm. Akad. magyar ösztöndijasainak névs.
Fleischer, Bécs. 103.l.

Szász Gyula, Székesfehérvár MDK

Kiállítási alap-díja 1872

Bécsi képzőm. akadémia magyar osztönd. névs.
Fleischer Bécs. 103. l.

Szász Gyula

1874. 400 fst öszdíj.

Vas. Ujs 1874. 540 l

Stätt Gula

läsd

KD

Szász Gyula

Impresszionista.

Képzőművészet.

Szabadságszobor?

Élet 1891. I.

262. l.

Ad 374/1938.

A Müemlékek Országos

1938-1939. évi 55.000 P. jav

tervezet

1. A szombathelyi ásatások során
építészeti emlékek biztositási
munkálataira.....

2. A feldebrői r.k. templom hely
tositási munkálataira és a Sz
li freskók restaurálására.....

3. A visegrádi Mátyás korabeli k
folytatólagos feltárására és a
válására.....

4. A zsámbéki templom- és zárdarc
konzerválására és a kapcsola
munkálatokra.....

5. A pannonhalmi milleniumi emlék
költségeihez való hozzájárulás

6. A karcsai református románkor

Szász Gyula

Vas. Ujs. 1891. 161. l.
(A szabadság mobra.)

Aba Novák, Bernáth, Berény, Csók,
Czóbel, Diener Dénes, Ferenczy,
Fényes, Glatz, Hatvany, Hollósy,
Iványi Grünwald, Kernstok, Koszta,
Markó, Mészöly, Munkácsy, Paál,
Szinyei, Rippl, Vass, Vaszary képek
állandó kiállitása

SZÉPMŰVÉSZETI ÉS MŰKERESKEDELMI R. T.

BUDAPEST, IV., MÁRIA VALÉRIA UCCA 8. TELEFON: 1-821-22.

Szabó Gyula

I. Keleti: Művészeti dolg

5.22 l.

foglalkozásuk volt, sejtenünk lehet, hogy kísé
azonáltal merész állításnak tartanók azt, ha v
koronázási palást) festett előmintájához szük
munkájának mondaná.

Ha nem is tudjuk határozottan állítani és
fényűzéséhez alkalmas drága szöveteket hazá
kétség ahhoz, hogy a magyar nép a szövést é
csak a len- és kenderfonalakból készült vászo
többszínű gyapjúból is dolgozva, polychrom s

A keleti népeknél egyáltalán elterjedtnek
kezelését. A szerbek, oláhok, szlavónok és bo
czái, párnabetétei és szőnyegeihez hasonló t
mintákat találunk kifejlődve a Székelyföldön é
ról leányra hagyományozott primitiv szerkezet
sága is biztosítva volt a családban, a házi ip
a minták és színhangulat következetes föntart

Ugyanezt tapasztaljuk Szlavonia egyes
finomabb csalánszövethez hasonló patyolato
és ezüst szálakkal mintázva, nemes ízléssel k
körülmény is, hogy a közeleső kereskedők

benne a zöld színből, de a gyapjúszálak anilin-
ve. Vagy a mult század végén, vagy századunk
nak birtokában van.
szőnyeg részletét tünteti elénk, vörös széllel,
iai idomok közt pillangókkal mustrázva.
fénynyomatú másolatban, színhatása nélkül —
erűnek mondható. Ennél az élénk színhan-
oportosított színekből áll, adja meg a művészi

k — Torontálban készült, a mustrában talá-
nangulat némi kívánni valót hagy hátra. E szó-
zázadi perzsa szőnyegekre emlékeztet, minők
ltak fönn.
e nemben — kivált a Királyhágón túl —
erdélyi lutheránus templomok (Nagy-Szeben,
ledgyes stb.) még ma is csaknem tele vannak
a különböző főúri családok ajándékoztak a
szentély falaira és az orgona-karzatra.
örülbelől harmincz darabot — az országos
egkapnunk s mintegy előmintákúl a hazai

MDK

Szász Gyula, szobrász.

Táncosnö. Gyps-szobor.

Képzömüv. Táro. 1901-2.Téli Kiáll. Kat. 31. l.

MDK

Vászász Gyula, szobrászm.

123. Táncosnö. Gyps-szobor.

Képzöm. Társ. 1901-2 téli kiáll. Kat. 31.l.

Czász Gula

Uj országház, Külsején:

I. Géza, Kálmán,

Imre, II. Endre, IV Béla,

V. István, IV. László,

A képviselőház városi oldalan levő folyosan: Ötvös, Kőfaragó.

A képviselőház dunai oldalan levő folyosan: Ács, Csirmadia, Asztalos.

A förendiház városi oldalan levő folyosban: Hajdugó Szabó.

A förendiház (nagy) társalgó termében: Erdészet (Zas soport), Szőlőmivelés, (Zas soport)

A képviselőház ülés termében hor-grayból: Éles szolás és Béke.

Cx 20-21 l.

Szász Gyula

Thieme Becker

XXXII. 37. l.

(Lyka)

évben heti 1 óra előadás és 2 óra gyakorlat.

Az erdőgazdaságilag fontosabb fák és cserjék anatomiájának a tárgyalása és ezeknek a szabad szemmel látható külső és mikroszkóppal kivehető belső sajátságai alapján való megismerése és rendszeres meghatározása. — *Dr. Fehér Dániel* ny. r. tanár.

Erdészeti növényföldrajz. (Erdőmérnök-hallgatók számára.) A II. félévben heti 1 óra előadás.

1. A növényföldrajz fogalmának elhatárolása és ezen tudományag történelmi fejlődése. 2. A különböző növényföldrajzi rendszerek. 3. A fák és a cserjék földrajzi elterjedése a föld kerekségén, Európában és hazánkban. 4. A fák és cserjék magassági elterjedése hazánkban. 5. A növényasszociációk fogalma és ezeknek felvételi módszerei. 6. Az erdőtípusok és ezeknek gyakorlati jelentősége. 7. A szikes talajok és homokos talajok növényszövetkezetei és ezeknek jelentősége a fásítás terén. 8. Az önálló erdészeti növényföldrajzi kutató munkásság fontosabb irányelvei a gyakorlatban. — *Dr. Fehér Dániel* ny. r. tanár.

I) Magántanári előadások.

Válogatott fejezetek a talajbiológiából. (Erdőmérnök-hallgatók számára.) Az I. félévben heti [illegible] előadás. — *Dr. vitéz Bokor Rezső* egyetemi magántanár, c. rk. tanár.

Szász Gyula

cvőd

Myskerno

58. l.

Kelt Bpesten 1901 évi november hó 8 napján.

A Cz. Tolner kir. járásbiróság.

kir. al járásbiró.

ező végzés keresetre. (1893: XVIII. t.-cz. 18. és 19. §§.)

Czász Gyula

IROL.

A magy. Kir. honvéd
főparancsnoksági
palota. Vas Ny
1896. 183 l.

Szász Gyula
Mohácsi
La Rosée

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni.
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 436418

Szász Gyula

A müvész is azok közé tartozik, akiket Dr. Nyári Sándor a legkiválóbbak közé sorol, amikor a Szabadság-szobor pályamüvével kapcsolatban azt irja: szobrászaink valamennyien minden várakozást felül muló sikert arattak, s ritkán akad ennyi nagyszerü tehetség egy csomóban, akikről sokáig emlékezik majd meg a magyar müvészettörténet.

Képes Családi Lapok, Bp. 1891. ápr. 12.
XIII. évf. 15. sz. 236. lap

M.D.K.

Szász Gyula

"Az Operaház homlokzatán elhelyezett zeneszerzők szobrai között szerepel a művész alkotása is,-mint Sz.T. irja "A mi Operaházunk" c. beszámolójában- más művészekével együtt.

Magyar Salon, Bp. 1884. nov. 1. II. kötet.
157-163. lap

M.D.K.

Szász Gyula, szobrász

Az Országház 88 pirogránit szobordísze a pécsi Zsolnay gyárban készült. Ő is egyike volt a 12 tervező szobrásznak. 272.o. 8.jegyz.

Komváry Ferenc: Sinkó András művészetéről 269.o.

A Janus Pannonius Múz. Évkönyve. 1966. Pécs. 1967
Somogymegyei Nyomdaipari Váll. Kaposvár

MDK

Szász Gyula, szobrászm.

a biráló bizottság egyik tervet sem fogadta el.
A beérkezett pályaműveket 3 kategoriába osztotta be.
Munkája a III. kategoriába jutott.

Irodalom és Müvészet. - A Vörösmarty-szobor.
Vasárnapi Ujság. 1902. 49.évf. 41. sz. 675.l.

Szász Gyula

MDK

Állami Operaház./Népköztársaság utja 22/

szobrászati diszén közreműködött.

/ A Második emelett feletti szobrok
ujra elkészitése folyik./

-.- -.-

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

143 l

elnyiló fedővel. XIX. sz. e. f.

trébelt török barok diszitéssel. Török.

g. Angol.

ezüst és porcellán.

177. SÓTARTÓ, ezüst, négyzetes talapzat
Mag. 9·5 cm.

178. KÉT SÓTARTÓ, ezüst, ovális csészéje
Hossz. 8 cm.

179. KÉT SÓTARTÓ, ezüst, ovális csész
Magyar, XIX. sz. e.
Mag. 5 cm.

180. KÉT SÓTARTÓ, ezüst, ovális, csónak
Mag. 6 cm.

181. KÉT SÓTARTÓ, ezüst, ovális, csés
(Az egyik Leopold Fischer munkája).
Hossz. 6.5 és 8 cm.

182. SÓTARTÓ, ezüst, ovális csészéje né
XIX. sz. e. f.
Hossz. 7 cm.

183. KÉT SÓTARTÓ, ezüst, egyik ovális, a

184. JEGYZÉKTARTÓ, gyöngyház, arany

185. HAMUTARTÓ, ezüst, kék üveg betét

186. CUKORTARTÓ, aranyozott ezüst, tr

MDK

Szász Gyula

A Műcsarnokból. Vas. Ujs. 1977. 745. o.

Szász Gyula szobrász.

A magy. művészeti ösztöndíj alap-
ból az 1870 évi 16547 sz. min.
rend. f. 1870-1873 ig évi 4 zöfft
utalv. a bécsi orsz. főpénztárnál
A szlakönyv 86 l.

MDK

Szán Gyula nobrán

„Az én babám" a gipszszobra KT-nál.

1883.

MDK-A-1-1/2579.

MDK

Szász Gyula

Az operaház külsején...16 szoborra... Vasárnapi Ujság, 16.sz. 1880. 259. l.

Szász Gyula

Érdekes, ügyes tervvel vett részt a Szabadságharc emlékére hirdetett szoborpályázaton. A beküldött mintákról Pantagruel sign.-val közöl kritikát a lap.

A HÉT, Bp. 1891. márc. 8. II. évf. 10. sz. 153-154. lap.

MDK

Szász Gyula

Résztvett az Arany-szobor palyaterven.

R.:Az Arany-szobor.

Vas.Ujs.1887.48.sz.801-803.l.Képekkel.

MDK

Szász Gyula szobrasz

Résztvett a Szabadságharc-szobor palyazaton, mely 1891-ben járt le.

Erdey Aladár: Stróbl Alajos.

Művészet, 1911.évf.50-61.l.

Szász Gyula szobrászművész

- Eötvös József-szobra az Eucsi Eötvös sírkápolna előtti dolinkban.

Leírd: Ybl Miklósnál,

TU Hivadó 2. 1983. XI. 25.

Szász Gyula nobrán M.D.K.

készítette az Erzsi-i temetőben Eötvös József siremlékén a domborművet.

Genth. hüeml. 1959 I. 80

Szász Gyula MDK

A székesfőváros képzőművészeti bizottsága megbizta Ráth Károly mellszobrának elkészitésével.

A székesfőváros művásárlása.
Mücsarnok.19o1.3o.372.l.

SZÁSZ Gyula szobrász

Ráckeve, Árpád-szobor

SZŰCS György: A millennium emlékműszobrászata. In: A Dunántúl Turul. I. Tatabánya, 1992
44.

Szász Gyula

1879-ben avatták fel Eötvös József emlékjelet, amelyet Ybl Miklós tervezett és Szász Gyula domborműve díszít

Virág F. Éva: Szigetvár faragója.
Tükör, 1977. július. 24-27 oldal.

MDK

Szász Gyula kabrán

„Freund Vilmos műépítész mellszobra" – t kutdi

KT őni tárlatára 1886.

MDK-A-1-1/1631.

MDK

Szák Gyula szobrai

„ Halmi Ferenc mellszobra"
„ Feleki Miklósné "
„ Feleki Miklós "
„ Hallgató nimfa " szobrai KT-kiállításon 1886.

MDK-A-I-1/1623

MDK

Szász Gyula

Az én babám, gipsz

Képzőműv. Társ. kiáll. Arad, 1889.

12 l.

M.D.K.

Szász Gyula szobrász

"A csáktornyai emlékoszlop" cimmel repr. "Zrinyi Miklós emlék Csáktornyán" cimmel a lap leirja a müvet: "Haraszti kőoszlop. Tetején bronz turulmadárral. Alján Zrinyi Miklós gróf reliefje és cimere van."

Képes Családi Lapok, Bp. 1904. juni. 26. 26. évf. 26. sz. 465,478. lap

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI
DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Szász Gyula MDK

Mellszobor, gipsz

Mücsarnok 1887. őszi kiáll.
II. sorozat.

Szász Gyula

MDK

Mellszobor, gipsz

Mücsarnok 1887. őszi kiáll.
II. sorozat

M.D.K.

Szász Gyula, szobrász

műve az ercsii temető dombon, Ibl Miklós tervei szerint készült obeliszken levő Eötvös József dombormű. A nagy író emlékét, a rólu elnevezett utcában álló egykori családi kúriáján, emlértábla örökíti meg.

Szombathy Viktor: Budapest - Dunaújváros - Mohács

Bp. /1961../ Panoráma /Magyarország irásban és képben 15..köt./

16. old.

MDK

Szász Gyula szobrász

A gödöllői honvédemlék.

Műcsarnok, 1899. 22. sz. 349. l.

MDK

Szász Gyula szobrász

I.Géza, Kálman, Imre, II.Endre, IV.Béla, V.István és IV.László szobrokat alkotta az Országház szobrai közül.

Cikk: Az új országház ünnepéhez.

Ország-Világ, 1894. 19.sz. 315.l.

MD K

Szász Gyula, szobrászm.

a pozsonyi Petőfi-szoborpályázatra 41 mű érkezett be.
Sz.Gy. pályaművét megvételre ajánlotta a zsüri.

Kitüntetések.
Művészet.1904. 339.l.

MDK

Szász Gyula szobrasz

Műcsarnok, 1900/1901. téli kiáll. 60.l.

MDK

Szász Gyula, szobrászm.

Mihálovics A.miniszteri tanácsos képmása.

Mellszobor; Mgt.

KMTárs. 1899-1900. Téli Kiáll. Kat. 28.1.

MDK

Szász Gyula tanár

A Honvéd Főparancsnokság épületén a kupola melletti szobrokat a béke és a haború jelképes alakjait, Szász Gyula tanár mintazta.

Cikk: A Magy.Kir.Honvéd Főparancsnoksági palota.

Vas.Ü.s.1896. 43.évf. 182-183.l.

MDK

Szász Gyula, szobrászm.

/A kandallón./
Szemlér Mihály mellszobrát alkotta.

Római fürdö 1933.
Szemlér Mihály szül.-nek 100. évf.-án rend. emlékkiáll.
Kat.11.1.

MDK

Szász Gyula szobrász

Az Egressy-Szerdahelyi szoborbizottság...
Vas. Ujs. 1876. 125. l.

Szász Gyula MDK

Halmi Ferenc mellszobra

Műcsarnok 1885. jun. 1o.

Szász Gyula MDK

Freund Vilmos müépitész mellszobra, gipsz

Műcsarnok 1886. őszi kiáll. I. sorozat

Szász Gyula MDK

Feleki Miklós mellszobra, gipsz
Halmi Ferenc mellszobra, gipsz

Műcsarnok 1885.jun.lo.

Szász Gyula

MDK

Tóth J.
Egressy Gábor

Mücsarnok 1877.nov.2.

Szász Gyula

MDK

Feleki Miklósné mellszobra, gipsz

Feleki Miklós mellszobra, gipsz

Műcsarnok 1885. jun. 10.

Szász Gyula MDK

Feleki Miklós mellszobra, föszöntvény

Műcsarnok 1881. tavaszi kiáll.
Második sorozat

Szász Gyula MDK

Felekyné mellszobra

Mücsarnok 1877. dec. 16.

MDK

Szász Gyula

Hallgató nympha, gipsz
Feleki Miklósné mellszobra, gipsz

Műcsarnok 1885. jun.lo.

MDK

Szász Gyula

Mellszobor, gipsz

Műcsarnok 1900/1. téli kiáll. 33.l.

MDK

Szász Gyula szobrász

Asztalos

Zámborszky I: A magyar Országház. Bp.1937, 131 l.
/az épület belsejében elhelyezett szobrok/

MDK

Szász Gyula szobrász

Szőgligeti szobrát készíti

Vas. Ujs. 1879. 12. l.

M.D.K.

Szász Gyula szobrász

Felekiné mellszobra, a művésznő gyüjteménye a színészeti kiállitáson.

Cikk: A színészeti kiállitás.

Vasárnapi Ujság 1890.37.évf.34.sz. 542.l.

Szász Gyula MDK

Női arckép, gipsz

Műcsarnok 1889/90. téli kiáll.

Szász Gyula MDK

Férfiarckép, gipsz

Műcsarnok 1889/90. téli kiáll.

Szász Gyula

MDK

Freund Vilmos müépitész mellszobra, gipsz
Férfimellszobor, márvány

Műcsarnok 1886. őszi kiáll.
II. sorozat.

Szász Gyula

MDK

Felekyné mellszobra

Mics rmok 1877.nov.8.

Szász Gyula MDK

Szigligeti Ede mellszobra, föszöntvény

Műcsarnok 1879. dec. 14.

Szász Gyula MDK

Palestrina, föszöntvény
Pergolese, föszöntvény

Műcsarnok 188o. máj.1.

Szász Gyula MDK

Szerdahelyi József
Bacchus nevelése

Miskolcz 1877.nov.8.

Szász Gyula MDK

Szerdahelyi József
Bacchus nevelése
Tóth J.
Egressy Gábor

Műcsarnok 1877. dec. 16.

Szász Gyula MDK

Mihálovics A képmása, mellszobor

Műcsarnok 1899/1900 téli kiáll.

mdk.

Szász Gyula szobrászművész

Gluck, Meyerbeer és Mozart
szobrait mintázta meg

Ybl Ervin: Az Operaház. Bp. 1962.

13. l

Szász Gyula

tőle a csáktornyai
Zrínyi-emlék szobrá-
szati része

Irod

Zrínyi Károly:

Zrínyi ünnepély Csák-
tornyán - Vas. Ujs
1904. 421, 422. l
képekkel -

Moissac (Tarn et Garonne) St.-Pierre, homlokzat 191

— főkapu 152, 174, 175

— oszlopfők 174

— szobrászat 174, 191

— apáts. templ., a keresztfolyosó páros oszlopai 88

— — timpanon 162, 176

? oszlopfő 141

? köornamentika 161

? Ugyali Üdvözlet domhornű 175

— i szobrászati stilus és iskola 92, 133, 162, 176, 177 187-188

Szász Gyula

nobrai. Bül. 1850

Székesfehérvár.

vid

Krück II. 540 l.

Komárom V. 308.

Szász Gyula

A nemzeti szinház megrendeléséből elkészítette Halmi Ferenc szinmész mellszobrát.

Halmi mellszobra. Ország Világ 1884. 22. l.

---

irod

Az uj operaház. Ország Világ 1884. 628. l.

Szász Gyula

Nebrán

készítette a nagy-
kanizsai városháza
Toronycsonkján
levő városi ci-
mert 1875-ben.

Barbarits
1 23. l.

~~Riegewall h. n. V. 97.~~

Szász Gyula
szobrász

Szerdahelyi József
szimmuvész gipsz-szobra
fentitől* Kiállítva.

Magyar Szinészeti
Kiállítás a Városligeti
Műcsarnokban. Bp. 1890
37. l.

* Prielle Cornélia
tulajdona volt

mert ez a könyvtár, mint közvetlenül
ő intézmény, engem legközelebbről

ek ezen intézkedésemet, - melynek vég-
ző engedélyétől tettem függővé, ke-
gyszersmind az adományozás czélzatai-
nyelemért úgy intéztünk, mint a ma-
köszönetemet, megkülönböztetett tiszte-
kapcsoltan elfogadni.

1907 nov. 6. án

Bakszay Sándor
püspök.

yula úrnak

Budapest.

Szász Gyula

szobrász

cred

Műcsarnok, 1899. 349

(A gödöllői honvéd-emlék)

..... nevü munkás igazolta

a müvezető aláírása.

édélyezem:

nök vagy helyettesének
aláírása.

inta. — Endrényi Imre, Szeged.

Szász Gyula

Vas. Ujs. 1876. 49 f.

— **József főherczeg** életnagyságu mellszobrát készitette el a napokban Szász Gyula. Ezekről másolatot is lehet megszerezni, gipszből 10 forint, stearin vegyülékből 25 frt.

della Sava e della Drava, tutti di nomina governativa. Il Consiglio banale del Danubio ha oggi due soli consiglieri di nazionalità ungherese, in luogo dei 18—20 che spetterebbero alla minoranza magiara in ragione del suo indice numerico.

Spetta alla minoranza ungherese una rappresentanza proporzionata anche nelle camere degli avvocati, dei medici, nelle camere di commercio e dell'industria, ed anche in quelle, recentemente istituite, dell'agricoltura. È un diritto elementare della minoranza ungherese, di avere il posto che le compete in tutte le organizzazioni professionali, per evitare che vi si possano prendere deliberazioni contrarie ai suoi vitali interessi spirituali, morali ed economici, come avviene ora nel clima ostile di dette istituzioni, che deliberano ignorando la minoranza ungherese o preoccupandosi unicamente di nuocerle.

Gli ungheresi esigono una rappresentanza proporzionata anche nelle commissioni per la commisurazione delle imposte e in quelle per i ricorsi dei contribuenti, nelle quali la minoranza ungherese non è affatto, o inadeguatamente rappresentata. La mancata o scarsa presenza di elementi ungheresi in queste commissioni, che hanno così vitale importanza nella vita economica

Szász Gyula

Nobrász

Szent István és Szent Imre (tévesen Szent László-nak tartottak) nobrái fen-titől a kriesztinavá-rosi templom homlok-zatának két fülkéjében 1883-ból

Schoenkov 1916

36-l.

TILLA,
800 körül.
Aranyozott ezüst.

EKSZERTÁLKA,
ális, MI monogrammal.
XIX. század eleje.
Aranyozott ezüst, átm. 13 cm.

DÉNES FELÁLDOZZA MAGÁT NAGY LAJOSÉRT
Dombormű keretben.
Magyar munka 1860 körül.
Ezüst, mag. 44 cm.

BALAMBÉR KIRÁLY CSATÁJA
Dombormű keretben.
Magyar munka 1860 körülről.
Ezüst, mag. 43 cm.

KANÁL,
6 drb., fekete zománccal.
XIX. század.
Aranyozott ezüst.

TÁNYÉR
XIX. század.
Zománcos réz, átm. 19 cm.

PUTTÓ DELFINEN,
ezüst, tálcát tart, kerekeken.
Ipolyi címerével.
Mag. 7·5 cm.
Hamisítvány, kitalált ötvösjegyekkel, XIX. század.

Szász Gyula

Gödöllői konvéd-
emlék 1899

Bar Bpest balp

74. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni,
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Szász Gyula

Művészeti lexikon 754 l

Revai lex. 17. k. 388. l.

Szobrász, szub. 1850. Székesfehérvárott, megh. 1904 VI. 24. Budapesten. Bécsben és Olaszországban tanult, azután Budapesten ~~[illegible]~~ élt. Művei: a gödöllői konvédemlék, a csáktornyai Zrinyi-emlék és számos bpesti dekorativ szobor (Operaház, (Országház,) Foncière-palota,

10

DECEMBER

15

Szász Szula

Erdős mellképe. Vas-
Ugy 1878. 463. l.

(feldombornu carrarai
márvyból.)

Szász Gyula

A tabáni plébánia
templom homlokzatának nobrai-tóle

Szeg

Az Egyetési Ipar

1880. 356. l

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhe

Miután keresményemnek 191....

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbi

Kelt ....., 191....

.....

tanu.

.....

tanu.

MDK

Szász Gyula, szobrászm.

Petőfi szobra mellé sorakoznak a Szabadság-szobor és a Kossuth-szobor pályamunkáinak mintázatai. 1883 óta a bp.-i II.ker. reáliskolában a mintázás tanára volt.

Elhunyt egy szobrász.
Budapesti Hirlap. 1904 VI. 25.

MDK

Szász Gyula, szobrász.

Fadrusz János és Szécsi Antal után művészéletünk
még egy kiválósága hunyt el.
A csáktornyai Zrinyi-szobor és más jeles művek
alkotója Sz. Gy. A csáktornyai szobor leleplezése-
kor megbült /jun.11./ veszedelmes hashártyagyulada
kabatáltak, mely folyton sulyosbodott. Özvegyet é
négy árvát hagyva hátr csendesen elhunyt.

Elhunyt szobrász.

Budapesti Hirlap. 1904. VI.25.

MDK

Szász Gyula, szobrász.

Tanulmányai befejezése után Olaszországban, főleg Rómában, Velencében és Firenzében töltött egy évet, az antik szobrászat tanulmányozására.
Azután Budapesten telepedett le, Szigligeti Ede és Halmi szobraival keltett érdeklődését.

Elhunyt egy szobrász.
Budapesti Hirlap. 1904.VI.25.

MDK

Szász Gyula, szobrászm.

Mint dekoratív művész a ferencvárosi templomra készitett szobraival kezdte meg működését.
Ezeket követték Gluck és Mozart alakjai az Operaház homlokzatán és több fővárosi magán- és nyilvános épület apróbb szobrailakjait.

Elhunyt egy szobrász.
Budapesti Hirlap. 1904.VI.25.

MDK

Szász Gyula, szobrászm.

Az uj országháza számára hét magyar király szobrát mintázta. A honvédparancsnoksági épület homlokzatát díszitő óriás alakokat is ő készitette. Mütermében készen van Petőfi Sándor szobra, a melyet Pozsony város pályázatára szánt.

Elhunyt egy szobrász.
Budapesti Hirlap. 1904. VI. 25.

Szász Gyula

csod

Egy fiatal harai nob-
rász. Vas. Nyp.; 1876.

76 l.
(elkészítette Benza
2da mellnobrát)

Szász Gyula

akad. szobrász

1883/4-től 21 évig

a mintázást tanította

az alábbi iskolában

Jánosi II. ker. reálisk

104. l.

dapest I. Vár, Bástya-sétány 40

1052. szám.

---

sgt.-1940.

BUDAPEST
BUDEC. 12. 19.
C 1 C

A Müemlékek Országos Bizottsága Tekintetes Elnökségének

Hivatalból
Dij átalányozva.

BUDAPEST.

IX., Hőgyes Endre-u. 10

Szász Gyula

Nobrán

Székesfehérvárról, 1867-

ben 17 éves

lásd

Fleischer Béla

89. l.

M.D.K.

Szász

Müveivel szerepel a Mücsarnokban rendezett Nemzetközi Mükiállitáson.
Képzőmüvészet c. rovat hiradása.

Képes Családi Lapok, Bp. 1885. juni. 21.
39. sz. 623. lap

MRK

Szász Gyula, szobrászm.

szül.1850-ben Székesfejérvárott, édesatyja szobrász és müasztalos volt. 15 éves korában a bécsi müvészeti akadémiába került.Mint növendék készitette Péter és Pál apostolok szobrait nagyrécsei templom számára.

Elhunyt szobrász.

Budapesti Hirlap. 1904. VI.25.

MNK

Szász Gyula szobrászművész számára Szüz

A tapolcai templom számára Szüz Mária szobrot készitett mint egész fiatal művész.
Bacchus neveltetésével szobor-csop.-t még Bécsben készitette. Általános elismerésben részesült, és akadémiai dijat és diszoklevelet kapott.

Vilhunyt szobrász.

Budapesti Hirlap. 1904. VI.25.

Szász Gyula

1883, Budapest.

(52) Sír a bogár. Gyapsz
ovtv. 200 f.

Ö. H. Kiáll. itás 1883. I. és II. pr

Szász Gyula

1877. Budapest.

(103) Felekyné mellszobra.

(313) Szerdahelyi József.

(314). Bacchus vevelése. 500 ft.

(318). Toth J.

(319) Egressy Gábor.

Teli Eiöltdás 1877.

Sromolány

249

Szász Gyula

nebrán

+ Bpest 1904. jun. 24.

Vas. Ujs. 1904. 462, 463. l. (Nekrolog, archeippel.)

Eszteg felhasználandó.

MDK

Művészeti ösztöndijak

Szász Gyula szobrász

Vasárnapi Ujság 1874. 540.o.

MDK

Szász Gyula
gépmester

véste az alapot és nyomtatta Fiszter J.
által szedett meghívót. (Arad Rétty nyom-
da) Melléklet.

÷ Bonitékunk és mellékleteink

Grafikai Szemle 1907 évf 8 z 170 l.

Szàsz Gyula (arad) MDK.
gépmester

Betümintakönyv szép ennlapja
Melléklet a Grafikai Szemle 1908. 3. zamálog

—: Borítékunk, lapdíszünk és mellékleteink
Grafikai Szemle 1908. 3 z. 49 lap.

MDK

Szász Gyula és Finszter János
nyomdászok

Közös munkája a harmadik
melléklet (Arad)

÷ Boritékunk, lapdiszünk és mellékleteink

Grafikai Szemle 1908 évf 3 z 49 l.

SZÁSZ Imre

Frauenkopf, Siebdruck, 1986

NEMES, János: Die Kupferstecher Sechzig ungarische Künstler. = Pannonia, 1988.2. 40.p.

bözö anyagokból készült és új szerke
sok, melyeknek szükséges tartozéka
önmagukra vetített árnyékhatások. L
szerkezeteivel válik úttörővé, ezek a
szinte asztrális elképzelésekkel lépé
esztétikai összegezésével teltek, víz
közökből az éjszakai égre áradó mo
kibernetikus technika meg tudja v
jeit: szelleme ott vibrál Schöffer h
nyaiban.

Születésének
tisztán festői kultúr
bárha mégannyira
hez stílusánál fogva
van: Vasarely és Schöffer
gazdag lehetőségeit
a Mester posztumusz

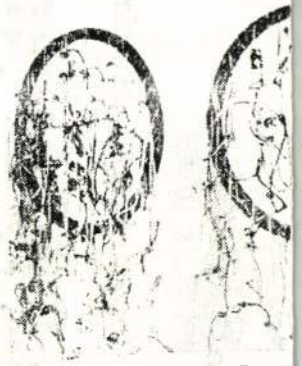

Thomas Bang

Szász Imre, ejítész

r ID4

Levélben érdeklődik, hogy mikor rendezik meg Buda múltjáról a kilátásba helyezett tudományos vitát.

Ráthonyi János: Herculia – Sicambria – Buda

6.

ESTI HIRLAP, bp. 1965. jún. 10.

M.D.V.

Szám Imre

Tust és kiétarajzai szerepelnek
a tárlaton.

Bauer Jenő: A Imnyi nyomdaa dolgozóinak hi altkisa
Múzeszet, 1969. február – 23 lap.

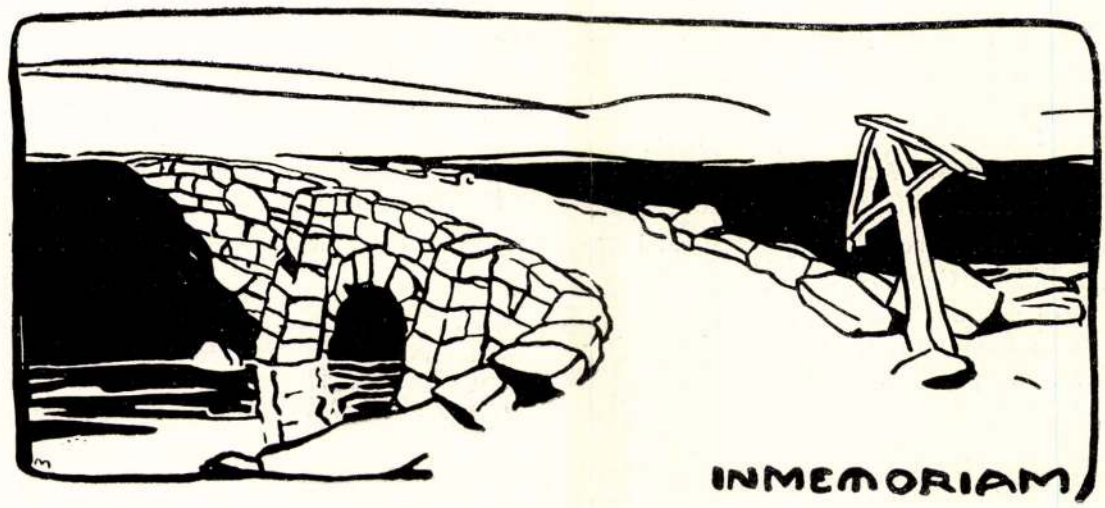

SZÁSZ GYULA

Fejfájára ötvennégy esztendőt jegyeztek, s az az út, melyet végigcsinált, bizonyos, hogy nem mutat nagystilű nyilvánulásokat. Az eleven erő, mely belőle egy szomorú napon elillant, a finálèig csupa igyekvés volt szobrászi célok felé. Amit végzett, s amit elért: ennek az értékelése most nem a mi dolgunk. Csak a krónikás kötelességével írjuk e sorokat, s nem abból a szempontból, mely már a műtörténelemé. A műtörténelembe sokan bekerülnek, de kevesen reprezentálnak: könnyű megítélni, bár talán fölösleges, hogy Szász Gyula hova tartozik. Nem volt viaskodó talentum, kinek súlyos szárnycsapása élesen hasítja a levegőt, miközben fölfelé repül, ismeretlen magasságokba. Az lett, ami lehetett. Nem próbálkozott erején felül, s tudta, hogy mi való neki. Ez a józanság szolid munkássá tette, s nem írható hibájául, ha nem jutott oda, hol a nagy, erejükben pompázó győzők laknak. Meghalt s azt hiszszük, sokak előtt ismeretlen névről szólt a napisajtó szűkszavú híradása: kevesen tudtak róla, hogy ki volt és mit csinált. Ritkán vett részt a tárlatokon, hogy összemérje erejét a többiekkel. Csendes visszavonultságban dolgozott s így esett, hogy a hamar felejtő közönséggel nem kötött szoros ismeretséget.

Székesfehérvárott született 1850-ben, hol atyja díszítő szobrász és műasztalos volt. 1865-

OROSZLÁN
SZÁSZ GYULA MŰVE

Művészet 1904.

ben, mint 15 esztendős gyermekifjú, Bécsbe ment az akadémiára. Növendékkorában készítette Péter és Pál apostolok szobrait a nagyrécsei, Szűz Mária szobrát pedig a tapolcai templom számára. Az akadémián díjat is kapott „Bacchus neveltetése" c. szobor-csoportjával. Bár tanulmányai befejezése után hosszabb utat tett Olaszországban, a bécsi akadémia stilusához nem lett hűtlen, s plasztikája mindvégig ugyanazt a barokkizáló irányt mutatja.

Az olasz út végeztével Budapestre költözött, s azontúl itt működött egész halála napjáig. (Megh. jún. 24-én.) Budapesten legelőször Szigligeti Ede és Halmi szobraival mutatkozik be, s ezután egész sorát készíti a büsztéknek, apróbb szobroknak, melyek több fővárosi magán és középületen kaptak helyet. Érdekes munka az „Aratóleány" c. szobra, s a csáktornyai „Zrinyi-emlék". Alakokat mintázott a ferencvárosi plébánia templomra, ő készítette Gluck és Mozart szobrát az Operaház homlokzatán, az új-országház számára a hét magyar vezér szobrát, valamint a honvéd főparancsnoksági épület homlokzatát díszítő alakokat is. 1883 óta mintázást tanított a II. kerületi reáliskolában.

Műtermében készen láttuk Pozsony város pályázatára szánt Petőfi-szobrot, valamint a Szabadság és a Kossuth szobor-pályázatokra készített mintázatokat: — még dolgozni akart, de másként végeztetett.

D. I.

MADONNA
SZÁSZ GYULA MŰVE

ben, mint 15 esztendős gyermekifjú, Bécsbe ment az akadémiára. Növendékkorában készítette Péter és Pál apostolok szobrait a nagyrécsei, Szűz Mária szobrát pedig a tapolcai templom számára. Az akadémián díjat is kapott „Bacchus neveltetése" c. szobor-csoportjával. Bár tanulmányai befejezése után hosszabb utat tett Olaszországban, a bécsi akadémia stilusához nem lett hűtlen, s plasztikája mindvégig ugyanazt a barokkizáló irányt mutatja.

Az olasz út végeztével Budapestre költözött, s azontúl itt működött egész halála napjáig. (Megh. jún. 24-én.) Budapesten legelőször Szigligeti Ede és Halmi szobraival mutatkozik be, s ezután egész sorát készíti a büsztéknek, apróbb szobroknak, melyek több fővárosi magán és középületen kaptak helyet. Érdekes munka az „Aratóleány" c. szobra, s a csáktornyai „Zrinyi-emlék". Alakokat mintázott a ferencvárosi plébánia templomra, ő készítette Gluck és Mozart szobrát az Operaház homlokzatán, az új-országház számára a hét magyar vezér szobrát, valamint a honvéd főparancsnoksági épület homlokzatát díszítő alakokat is. 1883 óta mintázást tanított a II. kerületi reáliskolában.

Műtermében készen láttuk Pozsony város pályázatára szánt Petőfi-szobrot, valamint a Szabadság és a Kossuth szobor-pályázatokra készített mintázatokat: — még dolgozni akart, de másként végeztetett.

D. I.

MADONNA
SZÁSZ GYULA MŰVE

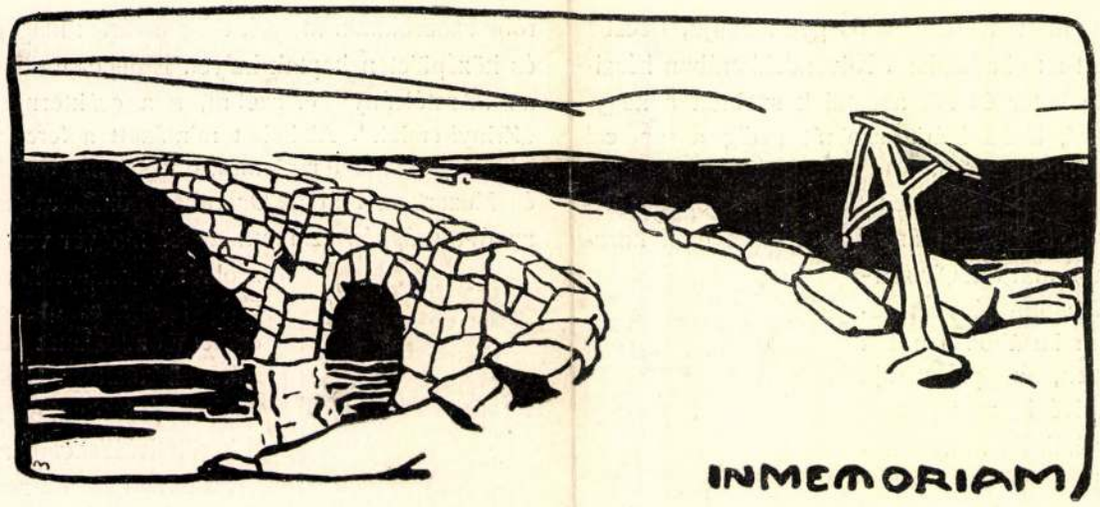

SZÁSZ GYULA

Fejfájára ötvennégy esztendőt jegyeztek, s az az út, melyet végigcsinált, bizonyos, hogy nem mutat nagystilű nyilvánulásokat. Az eleven erő, mely belőle egy szomorú napon elillant, a finálèig csupa igyekvés volt szobrászi célok felé. Amit végzett, s amit elért: ennek az értékelése most nem a mi dolgunk. Csak a krónikás kötelességével írjuk e sorokat, s nem abból a szempontból, mely már a műtörténelemé. A műtörténelembe sokan bekerülnek, de kevesen reprezentálnak: könnyű megítélni, bár talán fölösleges, hogy Szász Gyula hova tartozik. Nem volt viaskodó talentum, kinek súlyos szárnycsapása élesen hasítja a levegőt, miközben fölfelé repül, ismeretlen magasságokba. Az lett, ami lehetett. Nem próbálkozott erején felül, s tudta, hogy mi való neki. Ez a józanság szolid munkássá tette, s nem írható hibájául, ha nem jutott oda, hol a nagy, erejükben pompázó győzők laknak. Meghalt s azt hiszszük, sokak előtt ismeretlen névről szólt a napisajtó szűkszavú híradása: kevesen tudtak róla, hogy ki volt és mit csinált. Ritkán vett részt a tárlatokon, hogy összemérje erejét a többiekkel. Csendes visszavonultságban dolgozott s így esett, hogy a hamar felejtő közönséggel nem kötött szoros ismeretséget.

Székesfehérvárott született 1850-ben, hol atyja díszítő szobrász és műasztalos volt. 1865-

OROSZLÁN
SZÁSZ GYULA MŰVE

Művészet, 1904

2600. Szász Gyula: 1905.

Sz. ~~Sékesfehérv. 1850. febr. 18. + Budapesten 1904. jun. 24. én.~~

Munkás fürészszel.

~~A~~ Fatörzs mellett álló ~~tót munkás~~ napszámos, aki fejét kissé balra hajtja, jobbjával kővágó fürészre támaszkodik, baljában pedig tollas kalapot ~~fogja~~. Haja hosszú, bajusza ~~sűrű~~ tömött, arcza leberetvált. Rövid ujju és dereku inget hord, kabátját hátravetetten viseli, tüszője széles, szük nadrágja zsinóros és ~~lábait~~ fűzött bocskorja ~~védi~~.

~~Tesszesetta~~ Viasz szobor, mag. 24.8 cm.

Vétetett özv. Szász Gyulánétól 1905: II. 28-án 50 koronán. (134-905)

Elszámoltatott 1905:V. 19-én (454-905). Az elszámolás elfogadtatott 1905:XI.30-án a 21515 szvsz. alatt (1035-905).

III3-96

88

Pl.
Vétel 1905

Sz. n. 39-905

F Tanulmány, mely az ábrázoltat, a ki balra néz,

2599. ~~Szász Gyula:~~ 1905.

Sz. Székesfehérvárott 1850 febr. 18-án + Budapesten 1904 junius 24-én)

Álló női alak ~~(Tanulmány)~~

Fegész alak, ~~balra néz~~ ban ~~ábrázolja~~ mutatja, jobbjával ~~kezével~~ olyan mozdulatot tesz, mintha beszélne, bal kezével pedig, a melyen irattekercs lóg, ruhájának alját fogja. Kontybatüzött haja elől lenyirt~~a és~~ homlokába lóg. Diadémat visel, rojtos palástját ~~elől~~ széles pánt tartja ~~összé~~, magyar ruhájának derekán ~~[illegible]~~ nagy gombok látszanak és szoknyájának alját, körülfutó csíkban, himzés disziti.

L, a melyet

Viasz- ~~[illegible]~~ szobor, mag. 26 cm.

Vétetett özv. Szász Gyulánétól 1905: II. 28-án 50 Kán (134-905)

Elszámoltatott 1905:V. 19-én (454-905). Az elszámolás elfogadtatott 1905:XI.30-án a 21515 szvsz. alatt (1035-905).

III 3-95

87

Pl.
Vétel 1905

Sz. n. 38-905

180

-2600

2598. Szász Gyula: 1905.

Sz. Székesfehérvárott 1850 február 18-án. Budapesten 1904 junius 24-én.

2598. Álló női alak ~~(Tanulmány)~~

Tanulmány, a mely egy nőt ~~egész~~ ~~Az egész alakban és kissé jobbra hajtott fejjel ábrázol~~ ~~nő~~, a ki bal kezét keblén nyugtatja, mintha beszélne, jobbjával pedig ruhájának alját fogja, Fej~~ét~~ dísze virágok~~kal diszitette~~, elől nyirott haja homlokába lóg, nagykendőjét a jobb vállra és bal karon átvetve viseli, a bal vállától jobb csipője felé haladó szijon érmek lógnak és a jobb lábánál lévő sisak-duczban két galamb csókolózik.

~~Terracotta~~ Viasz-szobor mag. 25.5 cm.

Vétetett özv. Szász Gyulánétól 1905: II. 28-án 50 K-án. (134-905)

Elszámoltatott 1905: V. 19-én (454-905). Az elszámolás elfogadtatott 1905: XI. 30-án a 21515 szvsz. alatt (1035-905)

egész alakban és kissé jobbra hajtott fejjel ábrázol.

III 3-95

86

Pl.
Vétel 1905
Sz. n. 37-905.

178

Szász Gyula (Székesfehérvár, 1850. febr. 18. -- Bp., 1904. jun. 24.): szobrász. A bécsi képzőművészeti ak.-n, majd Olaszo.-ban tanult. Egyházi szobrokon kivül számos portrét (Szigligeti Ede, Halmi) diszitőszobrokat (Opera, Parlament számára) és emlékműveket (Zrinyi, Csáktornyán, Honvédemlék Gödöllőn) készitett. Három viaszszobra az MNG tulajdonában van. -- Irod. D.I.: Sz.Gy. (Nekrológ, Művészet, 1904).

Szász Gyula

szobrász.

1889. Budapest.

(447) Női arckép gipsz mellszobor. Magtul.

(476) Férfi arckép gipszmell-szobor Magtul.

Téli Kiállítás 1889/90.

Szász János (1964, Tarpa)

A természet, az anyagi világ valójában más, mint amilyennek látjuk, és csak annyit látunk, tapasztalunk belőle, amennyit érzékszerveinkkel képesek vagyunk fölfogni. Létezik tehát a szemünktől elzárt, az érzékelés kétirányú határán túli valóság, amelynek föltárására nemcsak a tudós-feltaláló, hanem az alkotó-művész is hivatott.

(ars poetica)

TEVÉKENYSÉGI TERÜLETEI:

— festészet-szobrászat (egyéni alkotómunka)
— tárgytervezés-tipográfia (iparesztétikai-, megélhetést biztosító tevékenység)
— lapszerkesztés-művészetszervezés (közösségi-, művészeti szervezőmunka)

1978 • Nyíregyházán a Zrínyi Ilona Gimnáziumban rajztanárával, Tőkey Péterrel vizuális stúdiót hoznak létre
1978—83 • A gönci, majd encsi művésztelep állandó résztvevője. Itt lép kapcsolatba mestereivel, Csiky Tibor szobrászművésszel és Fajó János festőművésszel.
1982 • Budapestre költözik. Nem nyer felvételt a Magyar Iparművészeti Főiskolára. A Pesti Műhelyben elsajátítja a szitatechnikát.
1984 • Megismerkedik feleségével Dárdai Zsuzsával.
1984—88 • A Bánki Donát Gépipari Műszaki Főiskola gyártástechnológia szakán tanul.
1988—89 • A Főiskola megbízásából elkészíti diplomamunkáját, egy többméteres krómacél plasztikát, melyet zsűrizés után felállítanak a Balatonnál.
1988 • Csiky Tibor felkérésére — az általa szervezett — MEDITÁCIÓ című kiálltássorozatnak rendszeres résztvevője.
1988—90 • Fajó János műtermében festészetet tanul.
1990 • Feleségével és barátaival művészeti folyóiratot alapít és szerkeszt Árnyékkötők Electrigraphic art címmel.
1990 • Alapítója és szervezője a FÁME Fény—Árnyék Művészeti Egyesületnek
1991 • „Lappangó elem" címmel kiállítássorozatot indít.

Egyéni tanulmányutak: Franciaország, Olaszország, Ausztria, Prága, Moszkva, Leningrád.

FONTOSABB EGYÉNI KIÁLLÍTÁSOK:

1982 • Zrínyi Ilona Gimnázium Nyíregyháza
1988 • M—Galéria Budapest
1991 • Vasas Minigaléria Budapest
1991 • Kassák Emlékmúzeum Budapest Kovács Tamással

FONTOSABB CSOPORTOS KIÁLLÍTÁSOK:

1982 • Józsefvárosi Galéria Budapest „Ékszer"
1982 • Fővárosi Művelődési Központ „Képzőművészeti pályázat"
1986 • Józsefvárosi Galéria Budapest „Encsi Alkotótábor"
1988 • MEDITÁCIÓ V. Megyei Művelődési Központ Eger
1989 • MEDITÁCIÓ VI. Bartók 32 Galéria Budapest
1989 • Galerie Lebzerterhaus, Vöcklabruck—Austria „Konstruktive Druckgraphik aus Ungarn"
1989 • MEDITÁCIÓ VII. Megyei Művelődési Központ Győr
1989 • St. Anna — Kapell „Konstruktive Druckgraphik aus Ungarn"
1990 • MEDITÁCIÓ VIII. Városi Művelődési Központ Paks
1991 • MEDITÁCIÓ Retrospektiv Kiállítás Bartók 32 Galéria Budapest
1991 • Városi Galéria Nyíregyháza „Árnyékkötők"

KIÁLLÍTOTT KÉPEK JEGYZÉKE:

„Kutya éji dala":	1986. olaj-vászon 110×140 cm
Lábujjait számláló:	1987. olaj-vászon 90×90 cm
Lamina:	1988. olaj-vászon 80×100 cm
Zene:	1988. olaj-vászon 120×140 cm
*Elefánt:	1988. olaj-vászon 90×100 cm
Struktúra:	1988. olaj-vászon 100×140 cm
*Kereszt:	1989. olaj-vászon 90×90 cm
Púpos:	1990. olaj-vászon 90×90 cm
*Sárga pont:	1990. olaj-vászon 90×90 cm

(A kiállított képek megvásárolhatóak!)

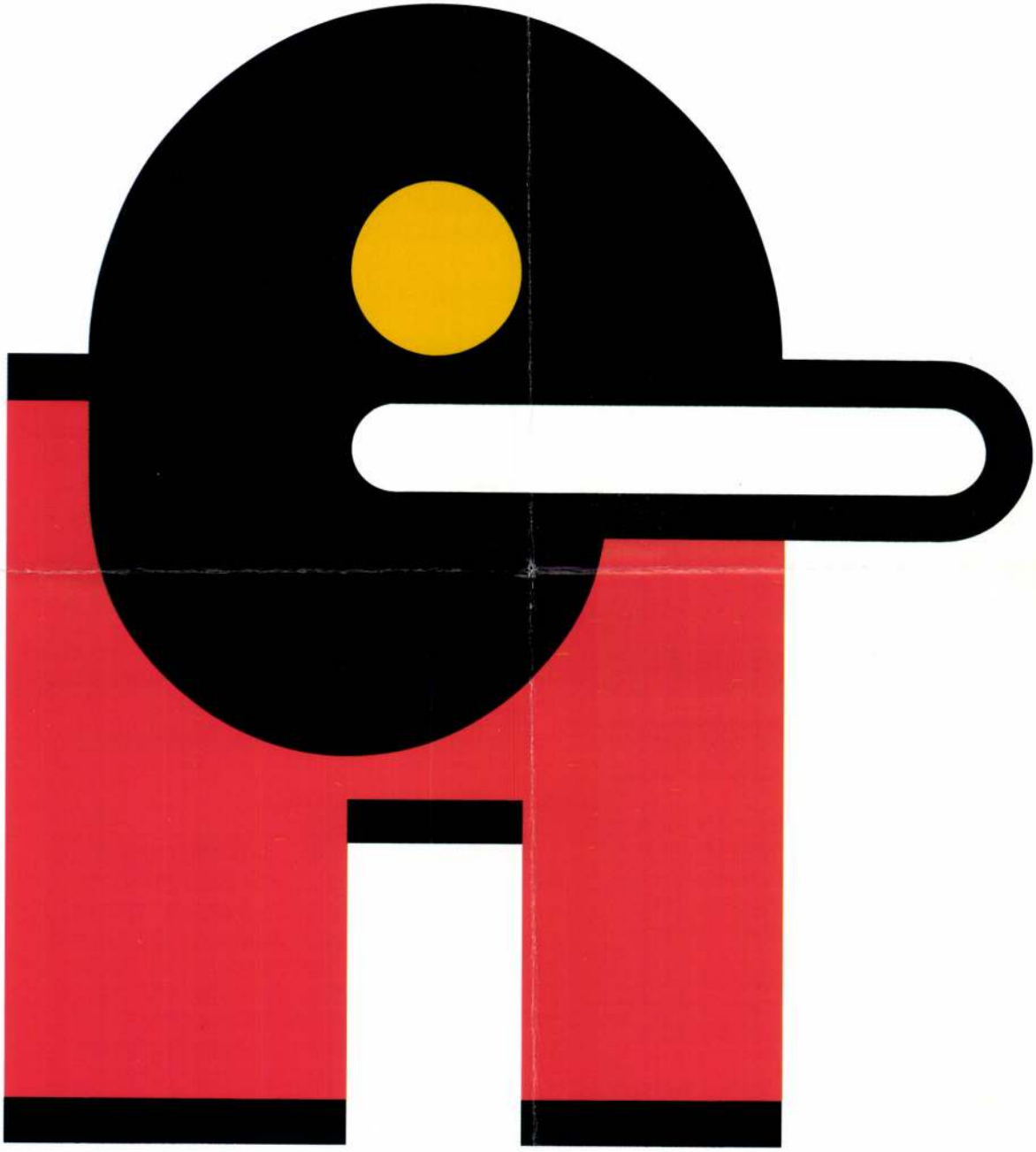

Sz. J.: „Elefánt"

Szász János, építész 2.) Folytatás

Plea '86. Nemzetközi energiatakarékos építészeti konferencia Pécsett.
Építész: Szász János és Pülöp László.

A pécsi kísérleti ház bemutatása a Plea konferencia megnyitásakor. (repr.)

Funkció-séma. Metszet az üvegházon keresztül. (repr.)

-"- -"- -"- a hőtároló falakon át (repr.)

Magyar Építőművészet, 1987. 4-5-szám, 12-old., +13-old.

SZÁSZ János festő

EMBER Mária: Lappangó elem. = Magyar Nemzet, LIV.évf. 180.sz. 1991. aug. 2. 8.p.

Bp., Kassák Muzeum, Kovács Tamás szobrász
Szász János festő

/Zolnay Lászlóval:/ A budavári szoborlelet, Budapest 1989.
Der Heilige Ladislaus als ungarischer Nationalheiliger.
Bemerkungen zu seiner Ikonographie im 14-15. Jh.,
Acta Historiae Artium XXXIII/1987-1988/ 211-256.

SZÁSZ János

Tisztelettel meghívjuk Önt

1991. július 25-én, csütörtökön este 6 órára

A KASSÁK EMLÉKMÚZEUMBA

Budapest III., Fő tér 1. (Zichy-kastély)

SZÁSZ JÁNOS és KOVÁCS TAMÁS

„LAPPANGÓ ELEM"

című kiállításának megnyitójára.

Bevezető:

FAJÓ JÁNOS

festőművész

A kiállítás a Fény-Árnyék Művészeti Egyesület (FÁME) szervezése.

SZÁSZ JÁNOS & KOVÁCS TAMÁS

„Lappangó elem"

Kassák Emlékmúzeum Bp. 1991

SZÁSZ JÁNOS (fotó)

Kiállitása Szekszárdon, 1984.szept.14.

Emlékeztető naptár. = Fotóművészet, 1985.1.sz.
55.p.

Szász Jenő MDK

Utca Tabánban, olf.

Mücsarnok 192o-21. Téli kiállitás

Szász Jenő

Pozsonyi vár, tempera

Műcsarnok 1918-19. Téli kiállitás

MDK

Szász Jenö, festöm.

Mezön. Olf. Jelz.

Árv. Közl. 1936.márc. 76.sz.2.rk.sz. 51.l.

Szász Jenő MDK

Udvar részlet, olf.

Műcsarnok 1918-19. Téli kiállitás

MDK

Szász Jenő

Udvarrészlet, of.

Udvarrészlet, of.

N. Szal. Téli Tárl. 192o. dec.

17.1.

Üdvözlettel, ol.

Üdvözlettel, ol.

17.1.

MDK

Szász Jenő

Művészet 1917. 4.1.

MDK

Szász Jenő

A Képzőm. Társ. 1918-19. évi téli kiállitása.
Müvészet 1918. 5o.l.

MDK

Szász Jenő festő

Részt vett a tárlaton.

Haulisch Lenke: Szentendrei festők kiállítása
Művészet, 1968. január - 38 lap.

MDK

Szász Jenő

Utcarészlet Tabánban, of.

Az 1921.évi őszi kiáll.tárgym. Műcsarnok.1921. nov. 17.l.

121. SZÁSZ JENŐ
Paprikavásár. – Tulajdonosa: Dr. Kálnoky Viktor úr.

KISS Péter: Gyűjtemények és múzeumok Egerben 1951-ig. IV. + Függelék: Az Egri Kaszinó által...Egerben, magántulajdonban lévő műtárgyakból rendezett retrospectiv kiállítás katalógusa, 1924. aug. 30 - szept.8. = Agria, XXV/XXVI. (1990) 710.

MDK

Szász Jenö,festö

Mezön. Jelzett. Olf.

Árverési Közlöny. Festm.,rajzok. 1936 okt.4. rk.sz.
42.l.

Szász Jenő

Tabáni utca részlet, of.

N.Szal. őszi tárl. 1920. szept. 26. 1.

MDK

Szász Jenő,

~~Dr. Kálnoky Vi~~

Paprikavásár

Az Egri Kaszinó kiáll. kat. Eger, 1924. aug.

21. 1.

MDK

Szász Jenő

Táj Perában, paszt.

Török külvárosi utcarészlet, paszt.

N.Szal. tavaszi kiáll. 1916. ápr. 21.1.

MDK

Szász Jenő

Reggeli napsütés, of.

Az 1921.évi őszi kiáll.tárgym. Műcsarnok.1921. nov. 14.1.

Szász Jenő MDK

Tájkép, olf.

Mücsarnok 1917-18 téli tárlat

Szász Jenő

Udvarrészlet, olf.

Műcsarnok 1918-19 téli kiállitás

Szász Jenő

Pozsonyi vár, tempera

Műcsarnok 1918-19 téli kiállitás

Szász Jenő MDK

Pozsonyi vár, tempera

Mücsarnok 1918-19 téli kiállitás

Szász Jenő MDK

Falusi udvar, olf.

Mücsarnok 1922 őszi tárlat

Szász Jenő MDK

Utca Tabánban, olf.

Műcsarnok 192o-21 téli kiállitás

Szász Jenő

MDK

Országház utca Budán, olf.

Műcsarnok 1917 téli tárlat

Szász Jenő MDK

Udvarrészlet, olf.

Mücsarnok 1917 tavaszi tárlat

MDK

Szász Jenő

Tabáni részlet, of.

Holdvilág utca, of.

N.Szal. őszi tárlat, 1921. szept. 16 l.

Szász Jenő

Mezőn, olaj

Árverési Közlöny, 1936. 2. rendk.sz. márc.

51 l.

Szász Jenő

Falusi udvar, olaj

Őszi Tárlat. Műcs. kiállitása. 1922. nov.
22 l.

Szász Jenő

Paprikavásár

Egri Kaszinó kiáll. Eger, 1924. 21 l.

Nemzeti Szalon XLI. csop. kiáll. 1924. nov.

1.

Szász Jenő
Udvar-részlet, olaj

O.M.K.T. 1918-19. évi kiáll. Műcs. 22 l.

Szász Jenő

Pozsonyi vár, temp.

O.M.K.T. 1918-19. évi kiáll. Műcs. 9 l.

MDK

Szász Jenő

Mezőn, of.

Árverési Közl. 1937. 2.rk.sz. 81.sz.

MDK

Szász Jenő

Utca Tabánban, olaj

N.Szal. és Bicskei Müv.telep kiáll. N.Szal.
1922. jan. 1o 1.

Szász Jenő

Jenkő

Er., 1928

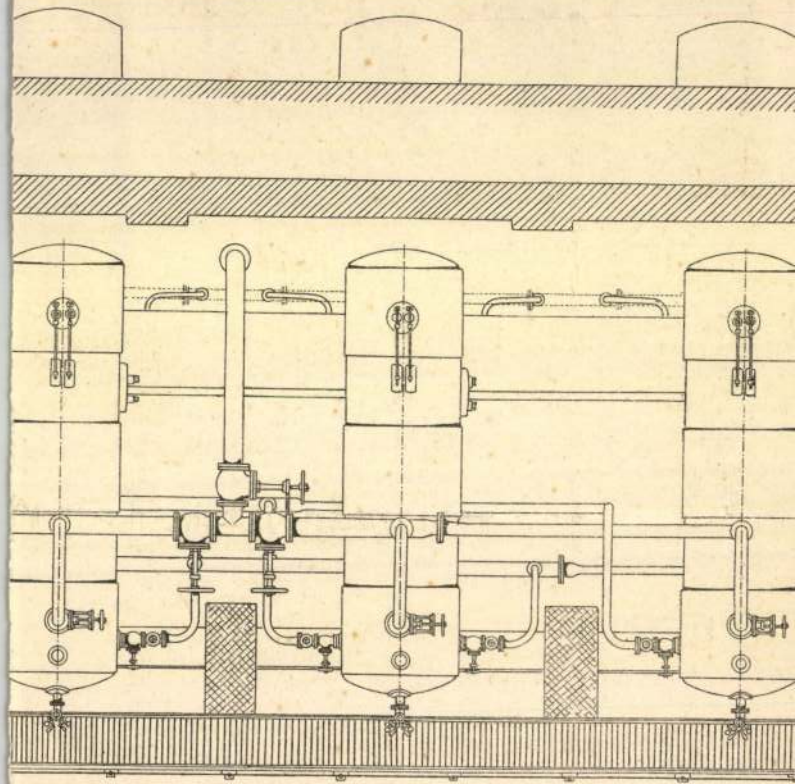

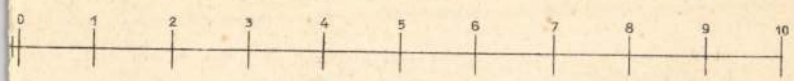

Maassstab zu Fig. 8.

Fig. 4.
Markgrafenstrasse.

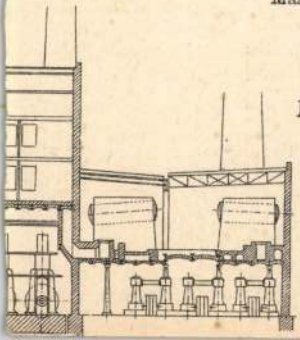

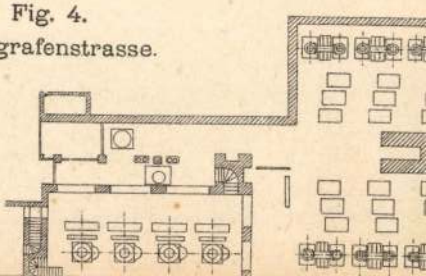

Szász Jenő

200. Udvarrészlet, olajf. — — — — — 120.—
201. Piros rózsák „ — — — — — 200.—

Nemzeti Szalon

1915. Sept.
Őszi kiáll -

4. sz. minta a 24. §-hoz. — **Szoba- (v. fali) leltár.**

Lel

Folyószám	A szakleltár folyószáma	A bútor vagy szerelvény megnevezése	Darab

Szász Jenő

177	Országház utca Budán olajf.	600.—
178	Tájkép "	600.—

Nemzeti Szalon
1918. máj.
tav. kiáll

~~lem 1789 ben.~~

A Clairfait parancsnoksága alatt álló
ata's a törökök visszavonulását ~~van fel~~
obbra ~~pedig~~ az 1789. aug. 28-diki mehadzai győzelem
rata fölül: „Carte des Sieges der K. K.
Com^do des G. F. Z. Gr. Clerfait bei Meha-
Türken unter Commando des Tschar-
Bascha den 28. August 1789." és „N° 44";
at soros magyarázat olvasható, melynek
ung des Gr. Vestey am 4 August 1789." s
liche Tscheiken, womit die Türken über die
ind."

éretei a vonalkeretnek 13,1 : 17 s a rézlap-
n.

4678 (szines).

126/94 N° 550.

Rácz Jenő

Utca Tabánban,
olaj.

Nemzeti Szalon
téli kiáll. 1922. jan.

Szász Jenő

Pozsonyi vár tempera
Tavasz c. olajf.

Nemzeti Szalon
1917. máj.
tav. tárl.

HEREND 100 ÉVES

Szász Jenő

festő szül. 1888 Budapest. Besuchte die Kunst-Industrieschule ebenda, und setzte dann seine Kunststudien in Rom und später in Venedig fort. 1911 bereiste er die Balkanländer. S malt hauptsächlich Landschaften, Strassenbilder und Stilleben.

wsd

Krück II. 540-l.

Kőszegi múzeum V. 308.

Szász Jenő

1913. szept. kiáll. Nemzeti Szalon
Arálás, olaff. 150.–
Tájkép, olaff. 200.–

1914. dec. kiáll. u. o.
Udvarrészlet, olaff. 150.–
Boszporusz partján, vazlat 80.–
Somogyi udvar, olaff. 120.–

1915. ápr. máj. kiáll. u. o.
Bolgár ház, olaff. 120.–
Török mecset, olaff. 150.–
A tihanyi templom, olaff. 300.–

1915. szept. kiáll. u. o.
Udvarrészlet, olaff. 120.–
Piros rózsák, olaff. 200.–

1915. dec. kiáll. u. o.
Szigetmonostori részlet, olaff. 150.–

1916. ápr. kiáll. u. o.
Táj Peraban, pasztell 80.–
Török külvárosi utcarészlet
pasztell 80.–

Tovább nem irom ki.

Liptowszky Irma III. 240

Szász Jenő

1922. jan.

Ki ll. Nemzeti Szalonban

Utca a Tabánban, olaj. 8000.—

Zomaincz, bizanczi V. 247

Szász

Sz. 3. *Jenő*, festő, • Budapest 1888. Ugyanitt az Iparművészeti Iskolában, majd Rómában és Velencében tanult. Tájképeket, utcarészleteket, csendéleteket fest. 1913 óta kiállítója a Nemzeti Szalónnak és a Műcsarnoknak.

Ref. f. II. 49/l

Szász Jenő

1920. szept.
kiáll. Nemzeti Szalonban
Tabáni utca részlet, olaj. 8000.—

1920. dec. u. o.
2 Holvarrészlet, olaj.

1921. szept. u. o.
Tabáni részlet, olaj. 5000.—
Holdvilág utca, olaj. 8000.—

Zierfuesz Simon l. Zierfusz S.

Szász Jenő

Műcsamok,

1917. tav. kiáll. – 140

1917–18. téli kiáll. 276, 379

1918–19. téli kiáll.

1920–21. téli kiáll. 338

1921. őszi kiáll. 249, 336

1922. őszi kiáll. 303

tolna megyei

Szövőszék, III. 131.

M.D.K.

Szász József, nobrás

Készítette az Ibl Miklós
tervei szerint felépült ferenc-
városi templom főrapuja felötti
és két oldalán levő nobrásnati dísz-
tésezet

Bauzeitung für Ungarn, Bp. 1879. VIII.évf.
ápr. 27. sz. 144. old.

MDK.

Szász József, ép.

Az egeresi iskola épitésére fogadták el ajánlatát.

Versenytárgyalások eredménye:

Épitőipar, 51 sz. 1912.dec.22. 824.

Szépen üdvözöl, stb.

Az egyenes iskola építészére vonatkozó el
nyújtatik.

Grász József

Beállott 1856. maj. 12

Kolozsvári asztalosok

4. l.

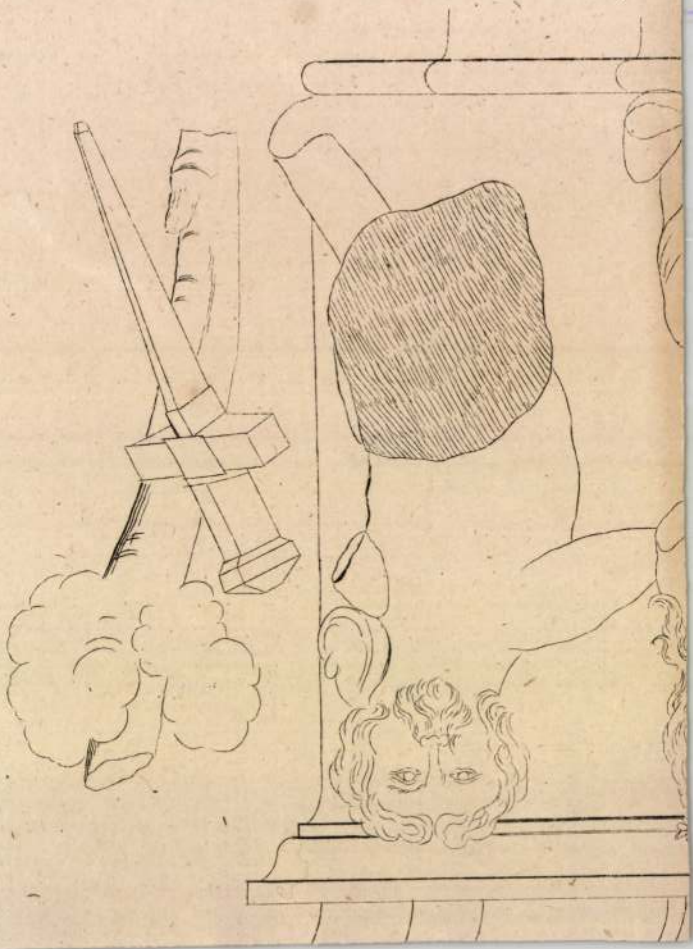

Szász József
képíró

l.

Gereczerajztár
296-h.

1901. Veress Zoltán:

Pápaszemes öreg

Mellig, jobbra fordul
~~foglalattal~~; feje kopa
vegyült; nyakkendője
bő. Jelzése fölül ba

Fa, méretei 25
Véretett Keszler
Ára 117 Kr. — Kifizette

Sz. N. 858/90

Szász József

FRANCIA ÉS MAGYAR képzőművészek alkotásaiból közös kiállítás nyílt meg tegnap Párizsban, a XVI. kerületi városházán. A kiállítás szervezője a tizenegy éves kora óta Franciaországban élő Szász József festőművész. Védnöke Jacques Chirac miniszterelnök felesége és Palotás Rezső magyar nagykövet. A kiállításon 16 francia és 21 magyar festő, szobrász alkotásai láthatók.

Népszabadság, 1987. XI. 5

TÁRLAT

Szász János festményei

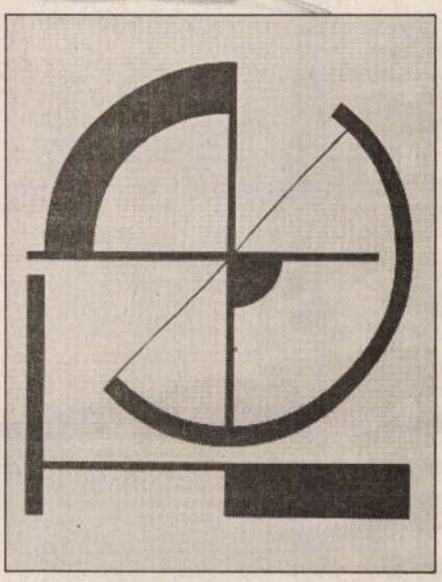

Zene

Szokatlan helyen, a nyíregyházi Zrínyi Ilona Gimnázium folyosógalériájában állította ki régebbi és legújabb képeit a tarpai születésű, hajdani zrínyis diák: Szász János. A befogadó szemlélőnek első látásra komoly fejtörést okozhatnak a kompozíciók, lévén csaknem mindegyik a végsőkig lecsupaszított absztrakció. A konstruktív geometrikus művészet — melynek Szász elkötelezettje — napjainkban nem tartozik a populáris képzőművészeti irányzatok közé. Alkotónk mégis kitart mellette, mintegy felerősítve egykori tanára, Tőkey Péter kifejezésmódjának rá mindmáig hatással levő jellemzőit. A mértani pontosság, a fegyelmezettség koordinátáinak szigora a színgazdagság (esetenként már-már harsányság) által lesz oldottabb, a szemnek élvezetes látványt kínáló. Az elvontság a festmények jelszerűségében, piktogramtömörségében mindig visszavezethető a vizuálisan értelmezhető konkrétumokra.

„A kutya éji dala"

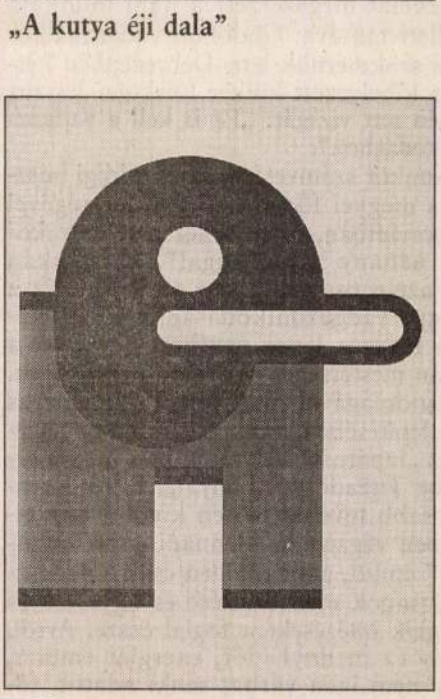

KELET MAGYARORSZÁG
1996 ápr. 27

Há

Ha már N

Balogh Géza,

Sokakat megdöb
jén: megölték fü
uszki Jánost. Az
verték, feleségét i
Azóta is félelem
kortanyák népe.
rátságos tirpákok
az ajtót, éjszaka
kat és gyanús mi
— Félünk! Hog
rauszki Jánost is
godt az élete...!
Idős tirpák gaz
valahol Jakusbok
mutatja az irány
tént, amely azóta
bolcsi megyeszék
ki Jánost ugyanis
S nemcsak szűke
tanyákon, hanem
a hetvenkét éves
tenyésztő volt.

„Ilyen embereke az biztos, való

Sokan még ma s
ténhetett mindez.
né sem. A tokaji
mellett kanyarod
amelyik Dankó-,
felé tart. Morausz
kellett elhaladnia,
dolga.
— Én ugye hár
vagyok, de együtt
van a házuk túl a
re. Sose tudott úg
köszönt volna.
A beszélgetésre
nyi Ferenc is. Nel
botjára támaszkod
— Sosem gondo
eshet mifelénk —
jét. — Én Nagyd

ASPERJÁN

Egy

Ostobaság volt, h
elhamvasztását. T
sülését. Mennyit
hogy elintézzem a
lehessek...
Nem szerettem
ha találkoztam ve
tam, hogy a halál
Ezért akarhattam
az elfekvőben. Az
nyőgerendákkal a
denki meghalt, aki
Az éjfekete hajú
nyugdíjfizetési nap
mesteri magatartá
ágybapiszkítóknal
szarosok!" Olyan
ha ötször kért viz
nem feküdt órákc
nyugdíj kevéske v
és gyorsan elfogyc
hajú ápolónő pénz
tűnt már ő maga
krematórium. A s
ménnyel együtt, a
rolt a szomszédos
neki édességet, a
mondta anyám. El
tú doktor úr is. É
amikor csodálatos
nyársalta egy szc
amely áttörte a fé
tor úr nem hallotta
hallott, eszméletét

Nyíregyháza

a szabolcsi földváron

Archív felvétel

eit. Így 1955 kora avatásra. Ez, a ma ti szöveggel, ugyan- k idején kapott he- lmények között le- is alkalmat adott, laiak kötelességük- ız emléktáblát kell elekedni is kellene einek megóvására, onban csak később ogy a mai helybeli- ısztalhatják. , hogy mi történt plés keretében. ja- si *kaszinóegyesület* e: *Vietórisz* József számol be az elmúlt hat évtized sikereiről és kudarcairól tiszteletre méltóan őszinte krónikában.

— Ugyancsak ekkorra fejeződött be az a többéves munka, amely során *Leffler* Sámuel a *városi levéltárnak* eladdig pincékben romladozó iratanyagát rendezte áttekinthetővé és kutathatóvá. — Ugyanennek az évnek végére érkeztek meg azok a szobrok, amelyeket *Kallós* Edétől rendelt meg a törvényhatóság, a vármegye homlokzatán kialakított két fülkébe. A decemberi szállításkor csak első királyunk szobrát vették át, a másik nem a megrendelés szerint készült: így Szabolcs vezér szobra csak később került a helyére, ahogy mindkettő ma is látható.

természetért

nevelték az ifjú- szik vissza azok- s tesz egyben val- evelési nézeteiről éves fővadász. ár Gyomán tett a költözése miatt, ét érettségi talál- miután a szeghal- ársak is elvárják kra.

fiatalember élete ázán folytatódik. főiskola biológia– g szakán szerez 71-ben, közben víregyházi rádió- ugyan hazamegy ni, de a követke- ő már megint a fővárosában ta- lálja. „Visszajöttem a rádiót vezető Samu András hívására és én lettem a paraszt a rádióban".

1977-ben eljött a tit- kon mindig

lehetőség az újságíró-tanár számára. Megüresedett a megyei vadászszövetség titkári állása, amit megpályázott és legnagyobb örömére el is nyert. Ami végzettség csak kellhetett ehhez a munkakörhöz, a következő években minden oklevelet megszerzett a napi munkája mellett tanulva: Gödöllőn vadgazdálkodási szakmérnök lett, Debrecenben kétéves kihelyezett külker főiskolai kurzus végén tett vizsgát. „Ez is kell a vadgazdálkodáshoz".

Amikor számvetésre kérik eddigi húszéves megyei fővadászi tevékenységével kapcsolatban, nagy nehezen előhozakodik néhány „aprósággal". Lassacskán így aztán összeáll a kép mi is fűződik a megye vadgazdálkodásának történetében Plavecz János nevéhez. Bevezette a fácán mesterséges nevelését a megyében. Másodmagával részt vett a dámszarvas betelepítésében, amikor is mintegy négyszáz „lapátost" helyeztek ki a megye erdeibe Tiszadobtól Lónyáig. E két látványosabb tevékenységen kívül a szövetségben végzett mindennapi „apró munkát" említi, amit röviden csak a vadásztársaságok menedzselése és ügyes-bajos dolgaik intézéseként foglal össze. Arról, hogy ez mennyi időt, energiát emészt, tőle nem igen várhat senki adatot, főként nem effélé

Szász János, építész
Magyar Építőművészet, 1987. 4-5 szám, 11-old.
1.) Folytatás.

PLEA' 86

Nemzetközi energiatakarékos építészeti konferencia Pécsett

A PLEA angol rövidítés, a napenergiahasznosító és energiatakarékos építészettel foglalkozó konferenciákat jelöli immár öt éve.

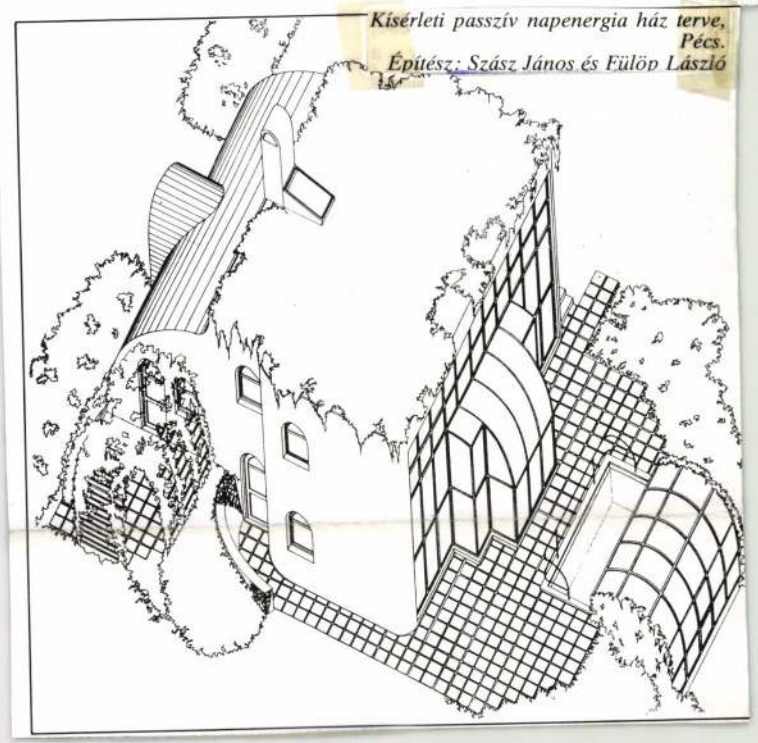

Kísérleti passzív napenergia ház terve, Pécs.
Építész: Szász János és Fülöp László

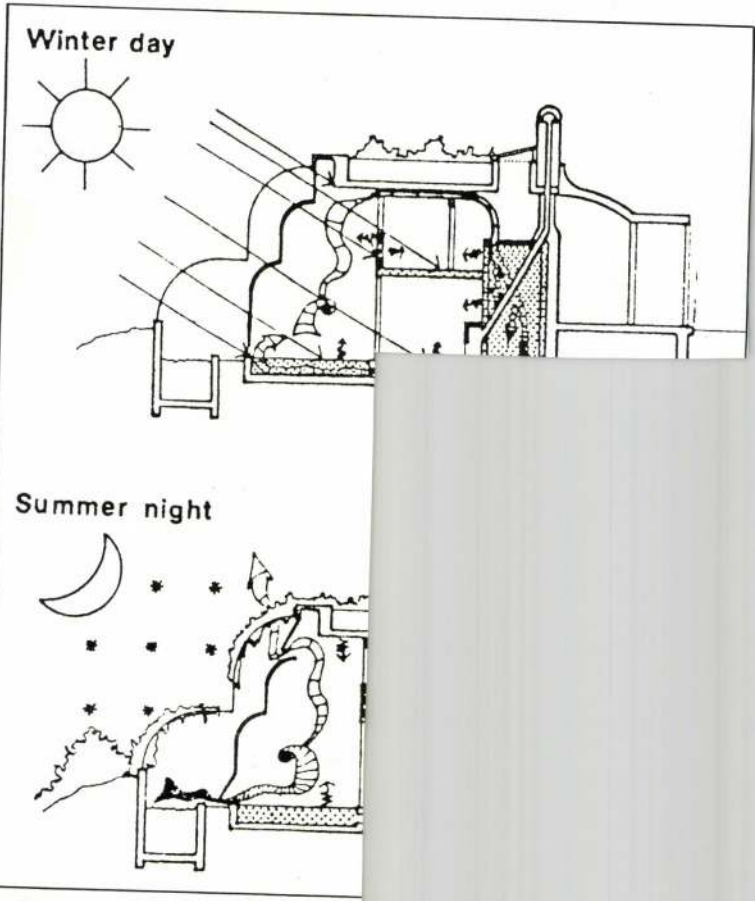

Funkció-séma.
Metszet az üvegházon keresztül
System-function.
Section through sunspace

erto Pagani építész szerve-
tanácsadó munkáját dicsé-
gegyénibb, egyúttal az egyik
resebbnek bizonyult példa
ssanoi ék alakú 40 lakásos
társasház. Még nagyobb
en, településszinten is iz-
kísérleti, fejlesztőmunka
ilágszerte.
angliai Milton Keynesben

Krainer, a ljubljanai egyetem taná-

Szán János

Nagy szerelmek, izgalmas találkozások

Visszatérés tíz év után a független Szlovéniába

Eva és József véletlenül találkozott 1991 júniusában. Eva az egyik irányból érkezett, József meg a másikból. Eva szülei tanárok voltak, Ljubljanában éltek, s volt egy kis házuk a tengerparton. Jóska felmenői – merthogy a fiút otthon így hívták – gazdálkodtak, s Muraszombaton (Murska Sobota) laktak. A közös csak az volt bennük, hogy fiatalok voltak, s mindketten kellemes családi látogatásra indultak a tengerpartra azon a nyáron. Piranban találkoztak össze, ebben a valószerűtlenül szép kis öbölben, ahol egymást váltja az olasz és a szlovén szó, karnyújtásnyira van Trieszt, s az öböl túloldalán horvát halászok vetik ki reggelenként hálójukat. Akkor még mindketten jugoszláv állampolgárok voltak, s lévén, hogy Eva alig töltötte be a húszat, József pedig alig múlt húszéves, nem nagyon foglalkoztak a politikával. Csak rótták a köröket Portorozs környékén, s miután azon nyomban egymásba habarodtak, elhatározták, hogy visszajönnek augusztusban, s lubickolnak kedvükre napestig.

Indulás előtt József hazatelefonált a szüleinek, akik félve közölték vele a rossz hírt: behívót kapott a „jugóktól", sorra szedik össze a fiúkat a szlovén és a horvát tagköztársaságból, s nem is titkolják, hogy a szlovéneket Szlovéniában, a horvátokat meg Horvátországban eresztik neki a népnek, ha úgy adódik. És az volna a legjobb, tanácsolta halkan Jóska apja, ha időzne még a tengerparton, úgyis csúszik pár napot az aratás. Az sem volna baj, ha utána esetleg a nagybácsikájához, Ljubljanába utazna, s meghúzná magát kis időre. Aztán majd meglátják, hogy mi lesz.

Jóska megfogadta az apja tanácsát, s újabb két boldog hetet töltött Evával 1991 nyarán a lázban égő Ljubljanában. Amikor hazaért, a független Szlovéniában találta magát, szülei boldogan lapogatták a vállát, a katonai szolgálatot pedig már a szlovén seregben töltötte.

– A jugók látták, hogy nincs értelme – mondja tíz év elteltével a meglett férfi Mariborhoz közeli hétvégi házának teraszán, s ölében egy tízévesforma lányka hancúrozik. – Vége az iskolának, nem bír magával, holnap utazik a nagyihoz Piranba. Csak ősszel látjuk megint, akkorra olyan barna lesz, akár egy néger gyerek.

A kis Éva napra pontosan a szlovén függetlenség kikiáltása, 1991. június 25. után kilenc hónappal született.

– Szóval nem törték magukat, már a jugók – tér vissza eredeti témánkhoz az apa –, tudták, hogy a horvátokkal nehezebb dolguk lesz, mint velünk. Rólunk lemondtak, mert jobban izgatta őket a nyolcszáz kilométeres horvát tengerpart. Furcsa volt különben ez az egész. Már nem kellett titkolni a szerbellenességet, a titói kommunizmus meghalt, mindenki csak röhögött a frázisokon. Volt egy kollégám Lendván, az Ulica Partizanskában lakott. Amikor a címét említette, úgy mondta, keressük az Ulica Brigantinskát. A helyi rendvédelmi erők – ezek már szlovénok voltak – elzárták éjjel a „jugó" laktanyák víz-, gáz- és villanyvezetékeit. Lőni tehát tudtak volna, de enni nem.

FOTÓ: GÁRDI BALÁZS

Ljubljana, az élhető város

Köztársasági elnök:	Milan Kucan
Miniszterelnök:	Dr. Janez Drnovsek
A kormány:	miniszterelnök, 14 miniszter, 1 tárca nélküli miniszter
A parlament:	90 képviselő (88 pártdelegált, egy-egy olasz és magyar kisebbségi képviselő)
A nemzeti tanács:	40 választott tag régiókból és szakterületekről
GDP 2000-ben:	9105 USD/fő
Gazdasági növekedés (2000):	4,6%
Infláció:	8,9%
Export (2000):	10,7 milliárd USD
Import:	11,3 milliárd USD
Munkanélküliség:	7%

NÉPSZABADSÁG-grafika

József szavai járnak a fejemben, amikor a függetlenség kivívásának tizedik évfordulóján befordulok a Cankarjev Dom előtti térre. Most is nagy a nyüzsgés, úgy, mint tíz évvel ezelőtt. Akkor fiatal újdondászként küldött az újság Ljubljanába, a meghívó a Szlovén Világkongresszusra szólt, s az volt a feladatom, hogy szimatoljak bele a levegőbe, mert valami készül. Virágoztak a hársfák, s minden olyan nyugodtnak tűnt ebben a fölöttébb kényelmes, ma is „mindössze" háromszázezres lélekszámú városban. Akkor is mulattak a fiatalok az utcán, sört kortyoltak az öregek az árnyas parkokban, s falta a nép a marha- és bárányhúsból sütött – húspogácsaszerű – pleskavicát. Kezdetben a legkevesebb összetűzések abból fakadtak, hogy a szlovén és a szövetségi határőrizeti szervek között – Dimitri Rupel külügyminiszter fogalmazott így – több helyütt kialakultak „szóváltások". A szóváltásokat tettek követték, s két nap alatt több mint száz halottja volt a szlovén függetlenségnek.

Apropó Rupel. A hórihorgas külügyminiszterrel most ott „találkozhattam" újra, ahol Eva és József is összeszerelmesedett tíz évvel ezelőtt. Egy tengerparti kávéház teraszán ücsörögtem, amikor „ismerős" társaságra lettem figyelmes. A szomszédos asztalkához minden különösebb protokolláris hajcihő nélkül egy német, egy olasz, egy osztrák úr társaságában maga Rupel telepedett le. Hans-Dietrich Genscher (merthogy ő volt a német), De Michelis (ő az olasz) és Alois Mock (ő meg az osztrák) láttán gazdagabb lettem egy történelmi felismeréssel: hát persze, ők voltak azok, akik országaik nevében elsőkként ismerték el a fiatal Szlovén Köztársaságot.

– Ó, milyen szép is a világ! – meséltem boldogan kollégáimnak. – Én tíz évvel ezelőtt egy cseppet sem hezitáltam. A magam részéről azonnal elismertem Szlovénia függetlenségét.

Nem volt persze ennyire egyszerű. Magyarországnak óvatosnak kellett lennie, mert féltette – teljes joggal – a háborús tűzfészekké vált térségben élő magyarokat. Az Európai Unió és az Egyesült Államok kétpólusú világrendhez szoktatott politikusai kétkedve fogadták Zágráb és Ljubljana elszakadását. Most a változatlanul fontos posztokon lévő egykori „rendszerváltók" (Igor Bavcar egykori belügyminiszter, Jerko Kacin tájékoztatási, Janez Jansa védelmi miniszter és a hajdani miniszterelnök, a ma európai integrációs kérdésekkel foglalkozó Lojze Peterle) úgy fogalmaz: tisztában voltak azzal, hogy puskaporos hordón ülnek. Meg kellett a világgal értetni: a legkisebb tagköztársaság nem vállalhatja tovább a terheket – a kétmilliós Szlovénia állította elő az összjugoszláv GDP egynegyedét, ám ebből Belgrád húzta a hasznot. A tíz önálló év bebizonyította, hogy Szlovénia jól döntött.

Tito 1980-ban bekövetkezett halála után a nyolcvanas évek végén érlelődött meg az elszakadás gondolata. Az önálló államiság mellett szálltak síkra és tettek közzé nyilatkozatot a *Nova Revijában* 1987-ben olyan értelmiségiek, akik aztán az 1988–89-ben alakult (a mi MDF-ünkhöz hasonló) DEMOS-ban tevékenykedtek. A DEMOS az 1990 áprilisában megtartott tartományi választásokon 88 százalékot szerzett, ezzel aztán el is dőlt a samostojna (a függetlenség) kérdése. Ennek kinyilvánítására 1991. június 25-én került sor, a parlament döntését Milan Kucan köztársasági elnök jelentette be Ljubljana főterén. A tíznapos háborút követően az utolsó jugoszláv katona októberben hagyta el az ország területét, decemberben pedig elfogadták az új alkotmányt. A nemzeti valutát, a tolárt 1991 októberében vezették be, az EU és az ENSZ 1992-ben ismerte el az új állam önállóságát. A DEMOS mára a hősi múlté, a 2000. októberi választást a Liberális Demokrata Párt nyerte.

– Na, milyen volt az ünnep? – kérdi József, amikor újra jelentkezem nála.

– Szép és felemelő – felelem –, Schröder is mondott beszédet. Kucan teljesen megőszült. Nagyon szépek a ljubljanai lányok.

– Hoppá, a lányok. Eva készített neked egy kis csomagot, itt felejtetted.

– Mi volt benne?

– Lekváros bukta. Megettük, de majd süt másikat, ha újra jössz. Ne várj vele tíz évig.

Rab László

Szász János kontrasztjai

A „Doki" Pobedával járta a vidéket, és lefotózta a pusztuló értékeket

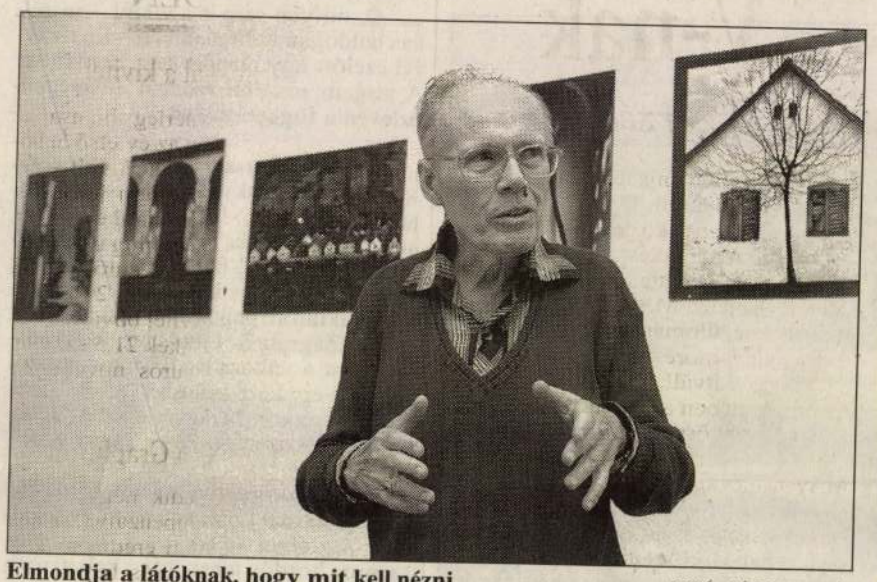

Elmondja a látóknak, hogy mit kell nézni

FOTÓ: MÁRTON ANDRÁS

Badefreude

Szász János csúszdás fotója mintha kicsit Szász sorsát jelképezné. A pécsi művész – akárcsak a csúszda lépcsőin felfelé igyekvő, bábszerű figurák – újra és újra fellépeget az önmegvalósítás grádicsán, aztán lecsúszik a bizonytalan mélységbe. Csakhogy míg a csúszdázók a maguk jószántából, a mámoros borzongás kedvéért zúgnak le a lejtőn, addig Szász János nem önként, s korántsem élvezetből teszi ugyanezt.

Ha visszalapozunk a fotós múltjába, nem nehéz rálelni a bajok első okozójára, a háborúra. Szász Jánost 1943-ban felveszik a jogi egyetemre, de a háború végén behívják katonának, és egyből a frontra vezénylik. Karintiában angol fogságba esik. Egy év elteltével megkérdezik, akar-e hazajönni? A szovjetek itteni térnyeréséről szóló hírek aggasztóak, ő azonban reménykedve hazatér. Summa cum laude minősítéssel fejezi be jogi tanulmányait, doktorál, ám végzettségének megfelelő munkát – ügyvéd nagyapja és katonatiszt apja miatt – osztályidegenként nem kaphat.

Kézügyességére felfigyel Pécs első számú portréfotósa, s leszerződteti a jogi pályától eltiltott Szászt. Kartonvágó, kasírozó, tablókészítő, kirakatrendező feladat vár rá, emellett cipeli a lámpát, igazgatja az objektív elé álló kuncsaftok nyakkendőjét, megkacagtatja a fotózott gyerekeket, retusál, házal. Mire kitanulja a szakmát, főnökét koholt vádakkal letartóztatják, annak feleségét öngyilkosságba kergetik (az asszony a rendőrség épületének harmadik emeletéről veti le magát). Szászt nem vegzálják, de újra munka nélkül marad.

Különböző cégeknél lesz fotós, grafikus, kirakatrendező, majd 1959-től a Pécsi Tervező Vállalatnál alkalmazzák. Miközben fotózza az épülő szocializmust, megbízzák, hogy örökítse meg a népi építészet pusztuló emlékeit. Pobedával járja a falvakat, s a gazdák rémülten nézik, miért szegezi az a „nadrágos ember" a fotómasináját az ő összeomlani vágyó, szerény hajlékukra, magtárukra, istállójukra, borospincéjükre. A fotós szakma krémje hamar felismeri, hogy a jogi diplomája okán „Doki"-nak becézett Szász örök érték létrehozásán fáradozik. Halálos pontossággal dokumentálja a porták arányait, struktúráját, anyagfelhasználását, logikáját, hangulatát, szellemét, puritánságát vagy épp kivagyiságát. Mindezt összetéveszthetetlenül egyéni stílusban, példás kompozíciós rendet tartva, lenyűgöző részletgazdagsággal. A képanyagból 1976-ban könyvsiker lesz –, és elnyer minden kapható díjat, elismerést. Igaz, addigra Szászt kirúgják állásából. Kell a hely másnak.

Pedig Szász János akkor már nem akárki. Ő az egyik megalapítója a háború utáni első hazai fotókörnek, a Mecseki Fotóklubnak, életre hívója és szervezője a középiskolások országos fotós seregszemléjének, rangos kiállítások állandó résztvevője itthon és külföldön, tagja a művészeti alapnak. A kollégák már a hatvanas években a fotóművészet egyik nemzetközileg is számottevő megújítójának tartják. A kontrasztokat a végletekig fokozó képei drámaiak, titokzatosak, atmoszférikusak. Dicsérik a mostoha hazai technikai lehetőségeken győzedelmeskedő mesterségbeli tudását, időt nem kímélő aprólékosságát, a képek erősebb hatásáért bevetett grafikai leleményeit. Emberileg is sokra tartják, értékelik, hogy kemény munkával kifundált trükkjeit nem zárja magába, szívesen megosztja másokkal. Türelmes a fiatalokkal, nyitott minden újra és útkeresésre.

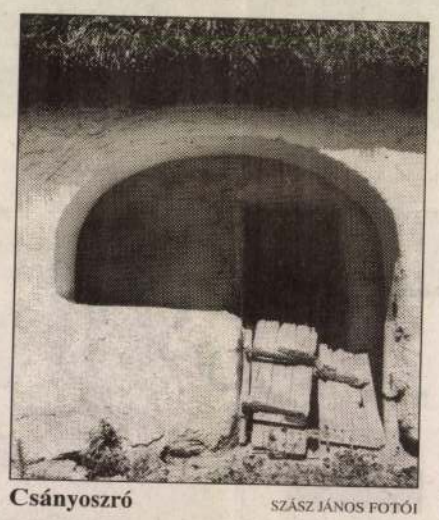

Csányoszró

SZÁSZ JÁNOS FOTÓI

A hetvenes évek második felében a baranyai fényszövnél dolgozik. Irányításával létrejön egy kis csapat, járják a vidéket, hajtós, de változatos munka ez a házaló fotózás, és van benne pénz.

Aztán egyszer csak nincs tovább. Először a szürke hályog támadja meg a szemét, majd a zöld hályog. Az előbbit megműtik, az utóbbival nem bírnak. 1981-ben leszázalékolják.

A fényképész tanulók oktatásában azért továbbra is részt vesz, emellett helytörténeti tudását kamatoztatja: német turistacsoportoknak mutatja be Pécset. Paradox helyzet: az alig látó Szász János elmondja a látóknak, hogy mit látnak. Mindamellett hallgatósága tanúsítja, hogy ha Szász mondja el, mit kell nézni, akkor könnyebb a látás.

Ennek ellenére ma már ritkán hívják idegenvezetni. Járását homályos csőlátása elbizonytalanította. Nemegyszer elesett, eddig megúszta törés nélkül. Az ismerősök előtt szabadkozik, elnézését kéri, mivel az utcán nem ismeri fel őket.

– A Fészek Klubban volt egy kiállításom 1972-ben, s a vendégkönyvbe beírta valaki, hogy irigyli a szememet. Na, gondolom, most már nem irigyli annyira – mondja ironikusan.

Megjegyzem, hogy bár a szeme javíthatatlanul megromlott, ám amit fotósként látott és láttatott, elévülhetetlenül megmarad. Jól esik neki a tényszerű bók.

Szeret beszélgetni. Egyik, már eltávozott barátjának szavait idézi, amikor ekképp jellemzi magát:

– Január elsején befizetek a számra, és így december 31-ig jár.

A felesége volt az, aki a legtovább hallgatta időnként barokkos tirádákkal díszes mondatait. Az asszony hét esztendőn át hadakozott a rákkal, aztán két és fél évvel ezelőtt meghalt. Szász János azóta egyedül él belvárosi lakásában, s mind inkább belenyugszik, hogy állapota elmagányosítja őt. Két fiának családjával jó a kapcsolata, ám ettől még a magány, az magány. Tavaly megkapta a Magyar Fotóművészek Szövetségének Életműdíját. A fontos fotótárlatokra ma is eljár. Megáll egy-egy kép előtt, s addig élesíti szemének lomhán alkalmazkodó lencséjét, amíg a kompozíció ki nem bontakozik. Akkor továbblép, és újra élesít.

– Hetvenhat éves vagyok, a nyolcvanat még szeretném megélni – jelenti be úgy, mint valami feladatot. – Nem lesz könnyű, leukémiám van.

Válogatok az asztalon heverő fotókból. Az egyiken rokkant paraszthàz boltíves ámbitusa mögött feketén tátong a bejárati ajtó, a sötét folt vákuuma szinte magába ránt. Ha akarom, ez is jelkép. Akárcsak a csúszda. Szász Jánosé, másé, mindannyiunké.

Ungár Tamás

A tűzőgép

Tűzőgépet kell venni. Nem drágát, nem elektromosat. Végtelenül egyszerű, kézzel működtethetőt. A barkácsáruházba vezet az utam, abba, amelynek meglátogatásától a barátaim közül többen elriasztottak. „Be ne tedd oda a lábad, laszszóval fogdosták az eladókat, a kis csajok a Belvárosban nőttek föl, a csavarhúzót hírből ismerik, ha meg olyat kérsz tőlük, hogy lemezalátét, azt hiszik, valami csokoládéfajtáról van szó".

Aztán meg, tették hozzá a barátaim, azért sem érdemes a kiszemelt áruházba menni, mert itt az eladók a személyük elleni nyílt támadásként értékelik, ha az ember az információs pulthoz fárad, s ott kérdezni merészel valamit („csókolom, ne haragudjon, szénbetétet keresek az ütvefúróhoz).

Bizonyára túloznak, gondoltam, s a legrosszabbakra felkészülve léptem át a barkácsszentély küszöbét. Tűzőgép kell, mondogattam magamban, nem drága, nem villany, csak olyan pancsernak való, végtelenül egyszerű...

Az információs pulthoz léptem, de azonnal rájöttem, hogy elvétettem az irányt, a barátaim nem túloztak. Ott állt ugyanis egy vörös hajú szörnyeteg, és egy a sorban előttem álló szerencsétlen rövidnadrágos fickó torkát szorongatta.

– Kíváncsiskodsz, mi? – ordította teli szájjal, miközben a férfit, aki azt kérdezte tőle, hogy merre találja a lámpaosztályt, lenyomta a földre, s egy akciós szegecselőgéppel odaszögezte a linóleumhoz. Azután ráugrott áldozatára, s verte a vesséjét egy a prospektusokban leárazva hirdetett ütvefúrógéppel, végül egy 900 wattos nyári kedvezményes árú elektromos fűnyíróval átgázolt rajta.

– Hol van ez, meg hol van az? – kiáltotta, és csillagfejű csavarokat köpködött. – Ennyit tudtok, legyek szíves, mondjam már meg. Csak jöttök, és kérdezősködtök. Én meg dögöljek meg, ugye? Mit számít az, hogy meleg van, hogy hánykolódtam az éjjel, hogy a férjem elszökött. De tudjak mindent, mert siettek, és nincs időtök semmire.

– Ne bántson, kisasszony – fogta könyörgőre a strandnadrágos ember –, nekem gyerekeim vannak – és kihúzott vérző fejéből egy vídiabetétes fúróhegyet. Ígérem, soha többé nem kérdezek magától semmit.

– Hazudsz, bitang! – felelte a szörnyeteg, s a vevő hátán ugrálva kapkodott a telefonkészülék után. – Nincs, és nem is szokott lenni – mondta a telefonba, és rávágott a férfi fejére egy járólapillesztéshez használt gumikalapáccsal – ekkor látott meg engem a pult túloldalán.

– Mi tetszik? Nem látja, hogy épp telefonálok? Tessék, na mondja már.

– Semmi, semmi – feleltem, és elsomfordáltam.

A tűzőgép ott volt az orrom előtt, még csak keresni sem kellett. Nem elektromos, az igaz, de hát nem is olyat akartam. Egyszerű, praktikus kis szerkezet, a magamfajta pancseroknak való. És az ára is elfogadható.

Rab László

SZÁSZ JÁNOS

Szász János kontrasztjai

A „Doki" Pobedával járta a vidéket, és lefotózta a pusztuló értékeket

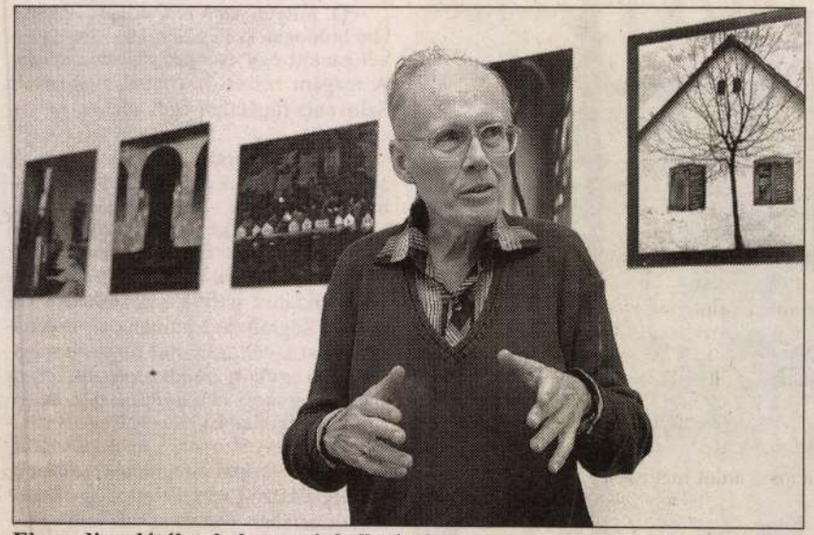

Elmondja a látóknak, hogy mit kell nézni FOTÓ: MÁRTON ANDRÁS

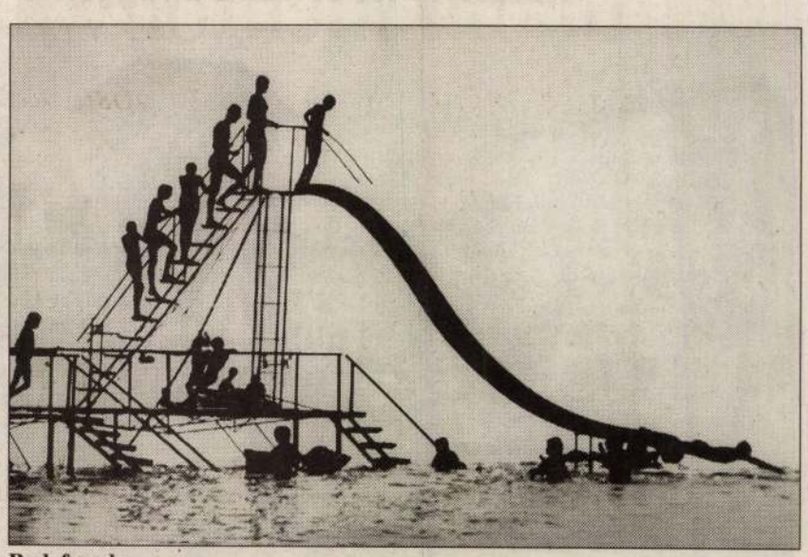

Badefreude

Szász János csúszdás fotója mintha kicsit Szász sorsát jelképezné. A pécsi művész – akárcsak a csúszda lépcsőin felfelé igyekvő, bábszerű figurák – újra és újra fellépeget az önmegvalósítás grádicsán, aztán lecsúszik a bizonytalan mélységbe. Csakhogy míg a csúszdázók a maguk jószántából, a mámoros borzongás kedvéért zúgnak le a lejtőn, addig Szász János nem önként, s korántsem élvezetből teszi ugyanezt.

Ha visszalapozunk a fotós múltjába, nem nehéz rálelni a bajok első okozójára, a háborúra. Szász Jánost 1943-ban felveszik a jogi egyetemre, de a háború végén behívják katonának, és egyből a frontra vezénylik. Karintiában angol fogságba esik. Egy év elteltével megkérdezik, akar-e hazajönni? A szovjetek itteni térnyeréséről szóló hírek aggasztóak, ő azonban reménykedve hazatér. Summa cum laude minősítéssel fejezi be jogi tanulmányait, doktorál, ám végzettségének megfelelő munkát – ügyvéd nagyapja és katonatiszt apja miatt – osztályidegenként nem kaphat.

Kézügyességére felfigyel Pécs első számú portréfotósa, s leszerződteti a jogi pályától eltiltott Szászt. Kartonvágó, kasírozó, tablókészítő, kirakatrendező feladat vár rá, emellett cipeli a lámpát, igazgatja az objektív elé álló kuncsaftok nyakkendőjét, megkacagtatja a fotózott gyerekeket, retusál, házal. Mire kitanulja a szakmát, főnökét koholt vádakkal letartóztatják, annak feleségét öngyilkosságba kergetik (az asszony a rendőrség épületének harmadik emeletéről veti le magát). Szászt nem vegzálják, de újra munka nélkül marad.

Különböző cégeknél lesz fotós, grafikus, kirakatrendező, majd 1959-től a Pécsi Tervező Vállalatnál alkalmazzák. Miközben fotózza az épülő szocializmust, megbízzák, hogy örökítse meg a népi építészet pusztuló emlékeit. Pobedával járja a falvakat, s a gazdák rémülten nézik, miért szegezi az a „nadrágos ember" a fotómasináját az ő összeomlani vágyó, szerény hajlékukra, magtárukra, istállójukra, borospincéjükre. A fotós szakma krémje hamar felismeri, hogy a jogi diplomája okán „Doki"-nak becézett Szász örök érték létrehozásán fáradozik. Halálos pontossággal dokumentálja a porták arányait, struktúráját, anyagfelhasználását, logikáját, hangulatát, szellemét, puritánságát vagy épp kivagyiságát. Mindezt összetéveszthetetlenül egyéni stílusban, példás kompozíciós rendet tartva, lenyűgöző részletgazdagsággal. A képanyagból 1976-ban könyvsiker lesz –, és elnyer minden kapható díjat, elismerést. Igaz, addigra Szászt kirúgják állásából. Kell a hely másnak.

Pedig Szász János akkor már nem akárki. Ő az egyik megalapítója a háború utáni első hazai fotókörnek, a Mecseki Fotóklubnak, életre hívója és szervezője a középiskolások országos fotós seregszemléjének, rangos kiállítások állandó résztvevője itthon és külföldön, tagja a művészeti alapnak. A kollégák már a hatvanas években a fotóművészet egyik nemzetközileg is számottevő megújítójának tartják. A kontrasztokat a végletekig fokozó képei drámaiak, titokzatosak, atmoszférikusak. Dicsérik a mostoha hazai technikai lehetőségeken győzedelmeskedő mesterségbeli tudását, időt nem kímélő aprólékosságát, a képek erősebb hatásáért bevetett grafikai leleményeit. Emberileg is sokra tartják, értékelik, hogy kemény munkával kifundált trükkjeit nem zárja magába, szívesen megosztja másokkal. Türelmes a fiatalokkal, nyitott minden újra és útkeresésre.

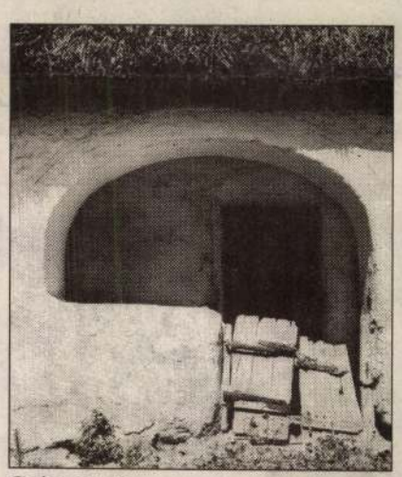

Csányoszró SZÁSZ JÁNOS FOTÓI

A hetvenes évek második felében a baranyai fényszövnél dolgozik. Irányításával létrejön egy kis csapat, járják a vidéket, hajtós, de változatos munka ez a házaló fotózás, és van benne pénz.

Aztán egyszer csak nincs tovább. Először a szürke hályog támadja meg a szemét, majd a zöld hályog. Az előbbit megműtik, az utóbbival nem bírnak. 1981-ben leszázalékolják.

A fényképész tanulók oktatásában azért továbbra is részt vesz, emellett helytörténeti tudását kamatoztatja: német turistacsoportoknak mutatja be Pécset. Paradox helyzet: az alig látó Szász János elmondja a látóknak, hogy mit látnak. Mindamellett hallgatósága tanúsítja, hogy ha Szász mondja el, mit kell nézni, akkor könnyebb a látás.

Ennek ellenére ma már ritkán hívják idegenvezetni. Járását homályos csőlátása elbizonytalanította. Nemegyszer elesett, eddig megúszta törés nélkül. Az ismerősök előtt szabadkozik, elnézésüket kéri, mivel az utcán nem ismeri fel őket.

– A Fészek Klubban volt egy kiállításom 1972-ben, s a vendégkönyvbe beírta valaki, hogy irigyli a szememet. Na, gondolom, most már nem irigyli annyira – mondja ironikusan.

Megjegyzem, hogy bár a szeme javíthatatlanul megromlott, ám amit fotósként látott és láttatott, elévülhetetlenül megmarad. Jól esik neki a tényszerű bók.

Szeret beszélgetni. Egyik, már eltávozott barátjának szavait idézi, amikor ekképp jellemzi magát:

– Január elsején befizetek a számra, és így december 31-ig jár.

A felesége volt az, aki a legtovább hallgatta időnként barokkos tirádákkal díszes mondatait. Az asszony hét esztendőn át hadakozott a rákkal, aztán két és fél évvel ezelőtt meghalt. Szász János azóta egyedül él belvárosi lakásában, s mind inkább belenyugszik, hogy állapota elmagányosítja őt. Két fiának családjával jó a kapcsolata, ám ettől még a magány, az magány. Tavaly megkapta a Magyar Fotóművészek Szövetségének Életműdíját. A fontos fotótárlatokra ma is eljár. Megáll egy-egy kép előtt, s addig élesíti szemének lomhán alkalmazkodó lencséjét, amíg a kompozíció ki nem bontakozik. Akkor továbblép, és újra élesít.

– Hetvenhat éves vagyok, a nyolcvanat még szeretném megélni – jelenti be úgy, mint valami feladatot. – Nem lesz könnyű, leukémiám van.

Válogatok az asztalon heverő fotókból. Az egyiken rokkant paraszthéz boltíves ámbitusa mögött feketén tátong a bejárati ajtó, a sötét folt vákuuma szinte magába ránt. Ha akarom, ez is jelkép. Akárcsak a csúszda. Szász Jánosé, másé, mindannyiunké.

Ungár Tamás

szerelmek, izgalmas találkozások

Visszatérés tíz év után a független Szlovéniába

Ljubljana, az élhető város FOTÓ: GÁRDI BALÁZS

Köztársasági elnök:	Milan Kucan
Miniszterelnök:	Dr. Janez Drnovsek
A kormány:	miniszterelnök, 14 miniszter, 1 tárca nélküli miniszter
A parlament:	90 képviselő (88 pártdelegált, egy-egy olasz és magyar kisebbségi képviselő)
A nemzeti tanács:	40 választott tag régiókból és szakterületekről
GDP 2000-ben:	9105 USD/fő
Gazdasági növekedés (2000):	4,6%
Infláció:	8,9%
Export (2000):	10,7 milliárd USD
Import:	11,3 milliárd USD
Munkanélküliség:	7%

NÉPSZABADSÁG-grafika

mám Lendván, az Ulica Partizanskában lakott. Amikor a címét említette, úgy mondta, keressük az Ulica Brigantinskát. A helyi rendvédelmi erők – ezek már szlovénok voltak – elzárták éjjel a „jugó" laktanyák víz-, gáz- és villanyvezetékeit. Lőni tehát tudtak volna, de enni nem.

József szavai járnak a fejemben, amikor a függetlenség kivívásának tizedik évfordulóján befordulok a Cankarjev Dom előtti térre. Most is nagy a nyüzsgés, úgy, mint tíz évvel ezelőtt. Akkor fiatal újdondászként küldött az újság Ljubljanába, a meghívó a Szlovén Világkongresszusra szólt, s az volt a feladatom, hogy szimatoljak bele a levegőbe, mert valami készül. Virágoztak a hársfák, s minden olyan nyugodtnak tűnt ebben a fölöttébb kényelmes, ma is „mindössze" háromszázezres lélekszámú városban. Akkor is mulattak a fiatalok az utcán, sört kortyoltak az öregek az árnyas parkokban, s falta a nép a marha- és bárányhúsból sütött – húspogácsaszerű – pleskavicát. Kezdetben a legkevesebb összetűzések abból fakadtak, hogy a szlovén és a szövetségi határőrizeti szervek között – Dimitri Rupel külügyminiszter fogalmazott így – több helyütt kialakultak „szóváltások". A szóváltásokat tettek követték, s két nap alatt több mint száz halottja volt a szlovén függetlenségnek.

Apropó Rupel. A hírihorgas külügyminiszterrel most ott „találkozhattam" újra, ahol Eva és József is összeszerelmesedett tíz évvel ezelőtt. Egy tengerparti kávéház teraszán ücsörögtem, amikor „ismerős" társaságra lettem figyelmes. A szomszédos asztalkához minden különösebb protokolláris hajcihő nélkül egy német, egy olasz, egy osztrák úr társaságában maga Rupel telepedett le. Hans-Dietrich Genscher (merthogy ő volt a német), De Michelis (ő az olasz) és Alois Mock (ő meg az osztrák) láttán gazdagabb lettem egy történelmi felismeréssel: hát persze, ők voltak azok, akik országaik nevében elsőkként ismerték el a fiatal Szlovén Köztársaságot.

– Ó, milyen szép is a világ! – meséltem boldogan kollégáimnak. – Én tíz évvel ezelőtt egy cseppet sem hezitáltam. A magam részéről azonnal elismertem Szlovénia függetlenségét.

Nem volt persze ennyire egyszerű. Magyarországnak óvatosnak kellett lennie, mert féltette – teljes joggal – a háborús tűzfészekké vált térségben élő magyarokat. Az Európai Unió és az Egyesült Államok kétpólusú világrendhez szoktatott politikusai kétkedve fogadták Zágráb és Ljubljana elszakadását. Most a változatlanul fontos posztokon lévő egykori „rendszerváltók" (Igor Bavcar egykori belügyminiszter, Jerko Kacin tájékoztatási, Janez Jansa védelmi miniszter és a hajdani miniszterelnök, a ma európai integrációs kérdésekkel foglalkozó Lojze Peterle) úgy fogalmaz: tisztában voltak azzal, hogy puskaporos hordón ülnek. Meg kellett a világgal értetni: a legkisebb tagköztársaság nem vállalhatja tovább a terheket – a kétmilliós Szlovénia állította elő az összjugoszláv GDP egynegyedét, ám ebből Belgrád húzta a hasznot. A tíz önálló év bebizonyította, hogy Szlovénia jól döntött.

Tito 1980-ban bekövetkezett halála után a nyolcvanas évek végén érlelődött meg az elszakadás gondolata. Az önálló államiság mellett szálltak síkra és tettek közzé nyilatkozatot a *Nova Revijában* 1987-ben olyan értelmiségiek, akik aztán az 1988–89-ben alakult (a mi MDF-ünkhöz hasonló) DEMOS-ban tevékenykedtek. A DEMOS az 1990 áprilisában megtartott tartományi választásokon 88 százalékot szerzett, ezzel aztán el is dőlt a samostojna (a függetlenség) kérdése. Ennek kinyilvánítására 1991. június 25-én került sor, a parlament döntését Milan Kucan köztársasági elnök jelentette be Ljubljana főterén. A tíznapos háborút követően az utolsó jugoszláv katona októberben hagyta el az ország területét, decemberben pedig elfogadták az új alkotmányt. A nemzeti valutát, a tolárt 1991 októberében vezették be, az EU és az ENSZ 1992-ben ismerte el az új állam önállóságát. A DEMOS mára a hősi múlté, a 2000. októberi választást a Liberális Demokrata Párt nyerte.

– Na, milyen volt az ünnep? – kérdi József, amikor újra jelentkezem nála.

– Szép és felemelő – felelem –, Schröder is mondott beszédet. Kucan teljesen megőszült. Nagyon szépek a ljubljanai lányok.

– Hoppá, a lányok. Eva készített neked egy kis csomagot, itt felejtetted.

– Mi volt benne?

– Lekváros bukta. Megettük, de majd süt másikat, ha újra jössz. Ne várj vele tíz évig.

Rab László

(részlet).

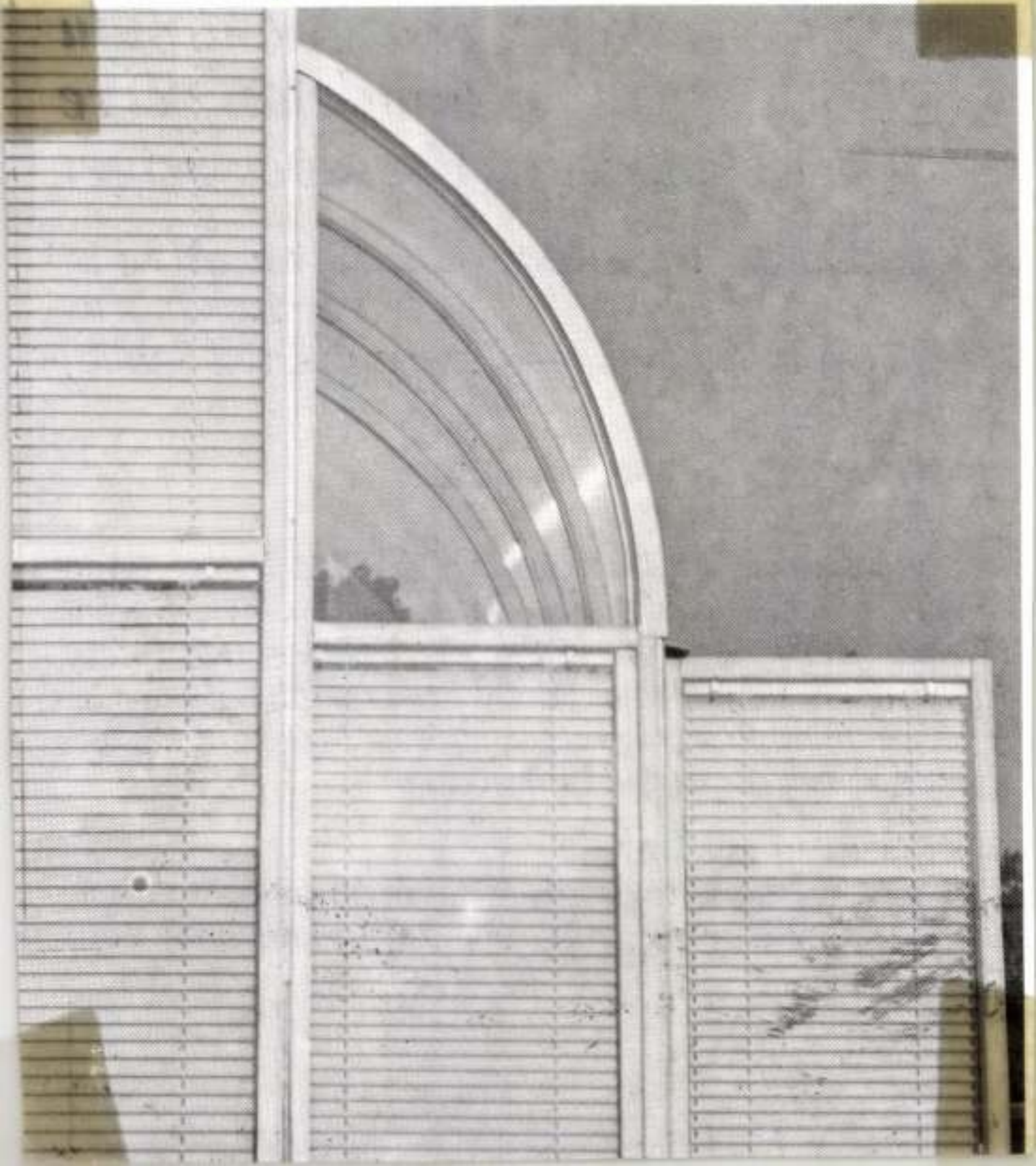

Nemzetközi üdülőfalu tanulmányterve Velencei-tó, Cserepes-sziget

Építész: Ifj. Eleőd Ákos, Kovács Miklós, Vadász György
(ARTUNION Széchenyi Építőművészeti Stúdió)

Konzulensek: Molnár Attila (VÁTI); Nagy Ágnes (VÁTI), Sasi Nagy Ildikó (VÁTI), Molnár Lóránt (VIZITERV). Szakértő testületek: Velencei-tavi Intéző Bizottság, Velencei-tavi Tárcaközi Operatív Bizottság, Közép-dunántúli Vízügyi Igazgatóság. Megbízó: Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium.

A Velencei-tó és környéke

A Velencei-tó környezete sokarcú, de változatosságában is harmonikus tájegység, jellegzetes pannon táj. A tó

Szász János, Építész (PMMF) 4.) Folytatás (vége)
Kísérleti Naplóz, Pécs Építész: Szász János.

Magyar Építőművészet,
1988, 2., 35-old.

SZÁSZ József epilógusa

Nagyvárad, ref. tpl. 1835 - a debreceni minőségében

AH 1996 127.

a potenci
isolai k

Vizsgálat -> Mindfeth
pl.: ist. tot.

PIAC 8

a, szatirodalmi szü
b, szatirodalmi ig
ös
hoc

felismert szükséglet

szükséglet ->

fel nem ismert szükséglet

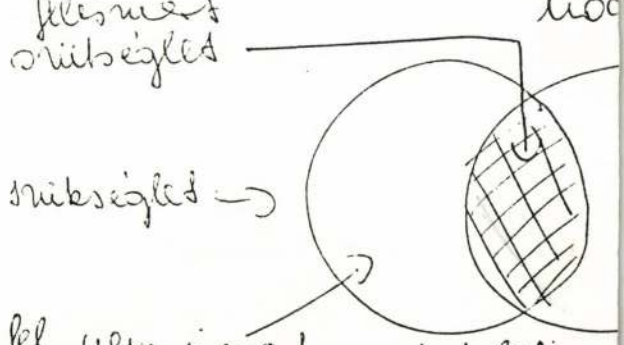

Szász Károly

nyug. rajztanár, Szász Gyula
szobrász atyja meghalt 1882.
márc. Nagy Kanizsán.

Halálozások. Vas. Ujs 1882.
174 l

Szász Károly István.

Lengyelország felszabadulásának negyedszázados évfordulója alkalmából. Lengyelországi élményképek címmel Szász Károly István festőművész kiállítását rendezte meg a budapesti Lengyel Kultúra július 10 és 26 között.

Népművelés 1970/9 42 old.

Szász Károly István
Gót romok c. képe.

Népművelés 1970/9 42 old.

Szász Károly István

A Lengyel Kultúrában rendezték meg lengyel utiképei-kiállítását.

Szocialista Művészetért, 1972. febr. (?)

M. Szász János

DoP.: Pécsi Orvostudományi Egyetem Elméleti Tömbje. - Építész: Borosnyay Pál, statikusok Marossy Ferenc, Hévor György, belsőépítészek Kigyóssy Ágnes, Nádai Tibor, üvegmozaik: Somogyi János, oulaboli falintarzia: Bobi Piroska, homlokzati pirogránit domborművek: Illés Gyula. - Ismertetés, fotók: Szász János és Ságri György

Magyar Építőművészet, 1972. 1. sz. 28-33. l.

Dr. Szász János

1021

PROGRAM

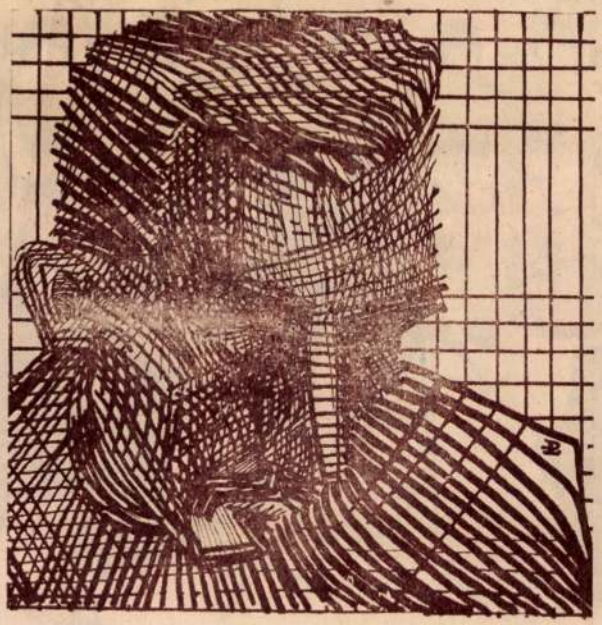

MŰVÉSZETI
KISZ-SZERVEZETEK KLUBJA

JANUÁR '71-72

Budapest, VI., Népköztársaság útja 112.
Tel.: 316—305, 318—838

HÍREK

Gazdag és érdekes rendezvényekről tudósít hónapról hónapra a Fiatal Művészek Klubjának programfüzete. A „Pályakezdők fóruma" például négy év alatt több mint kétszáz fiatal művésznek és művészjelöltnek biztosított bemutatkozási lehetőséget.

A Lengyel Kultúrában megnyílt Szász Károly István festőművész „Lengyelországi élmények" című kiállítása. Képünkön „Tánc" című kompozíciója.

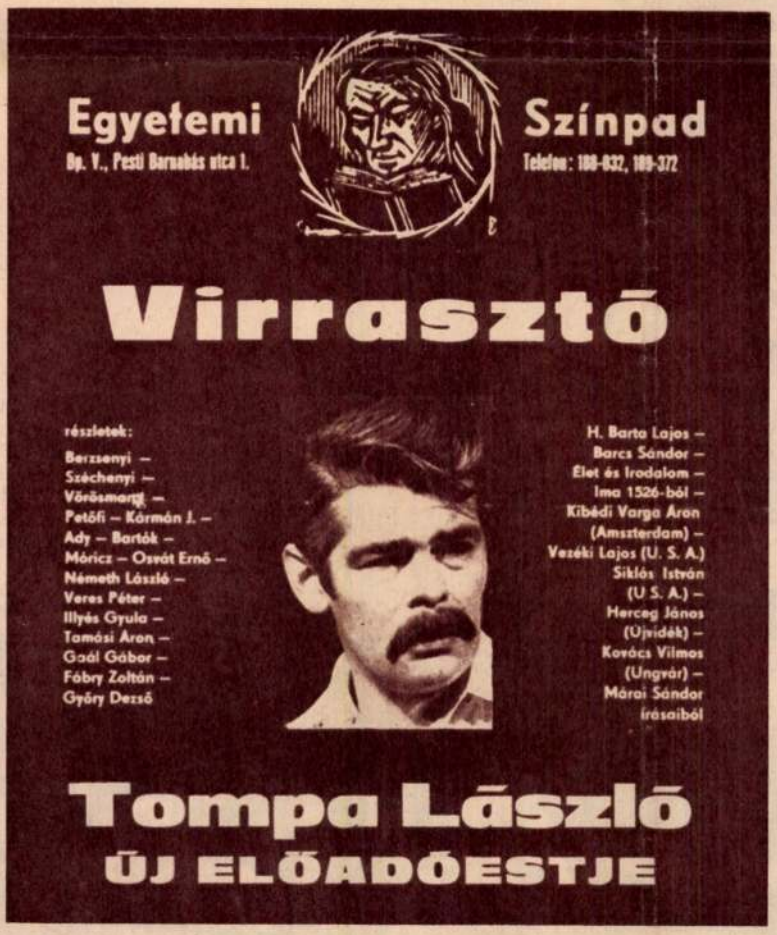

HÍREK

Tompa László előadóestjei művelődési otthonaink jelentős eseményei közé tartoznak. Januárban volt az Egyetemi Színpadon a háromszázadik előadás, de az új műsor is a századik előadáshoz közeledik. Havonta átlagban 24—25 fellépése van az előadóművésznek, — egy kivételével mind vidéken.

Új épületbe költözött a váci zeneiskola. Képünk a budapesti fúvósötös és a Vox Humana közös hangversenyén készült — az új zeneiskolában.
(Gyimesi Sándor felvétele)

NÉPMŰVELÉS
1972 FEB 23
SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

HÍREK

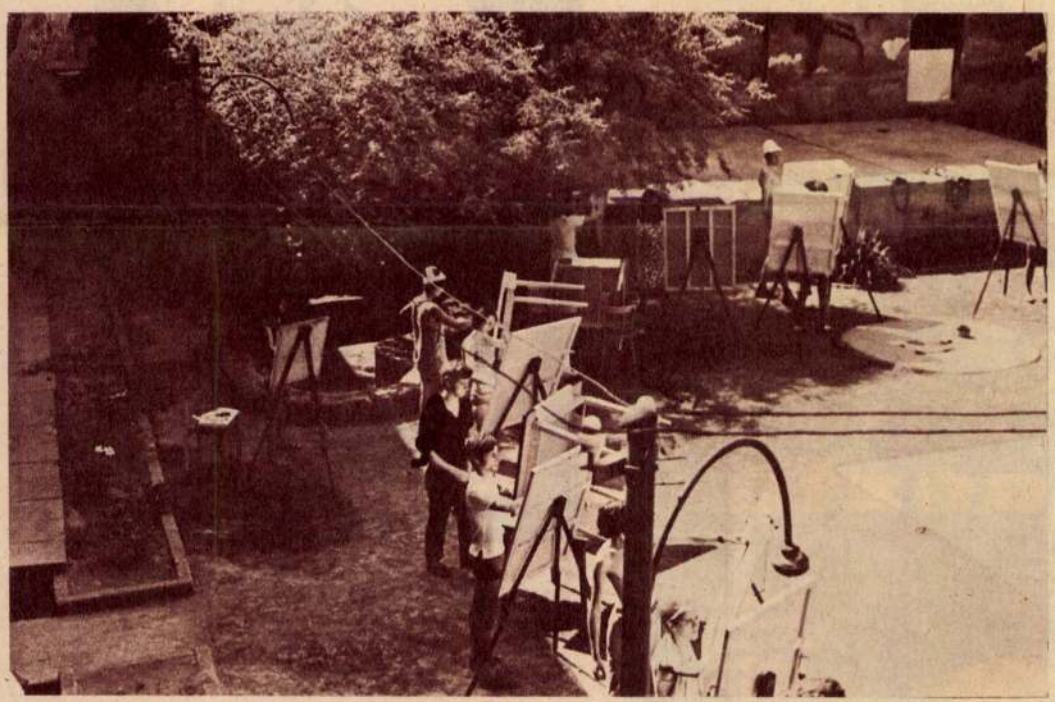

A Komárom megyei Művelődési Központ tavaszi színházbérlet-sorozatot hirdetett nyugdíjasoknak. A négy előadásra szóló bérlet ára mindösze 30 forint.

●

„75 éves az ózdi színjátszás" címmel fotók, dokumentumok, színlapok felhasználásával érdekes albumot állított össze Zudla Pál, aki immár 52 éve vesz részt a színjátszó mozgalomban.

A szekszárdi Babits Mihály Művelődési Központ sok ifjúsági csoportjából ezúttal a fiatal képzőművészeket meg az ipari és szakmunkástanulók kiállítását mutatjuk be.

●

Háromnapos szónokképző tanfolyamot rendeztek Békéscsabán. Az előadásokat és a gyakorlatokat az MTA Nyelvtudományi Intézetének és a Népművelési Intézetnek a munkatársai vezették. Külön szekcióban voltak a temetési szónokok és külön a névadók, illetve házasságkötések szónokai.

Szász Károly István (festő)

1975. jan. 15-én az Építők Műszaki Klubjában kiállítása nyílt.

Népszava, 1975. jan. 16. 103. evf. ~~16~~ 13 sz. 4 p.

Szász Károly István

Karnevál – Szász Károly István rajza

Magy

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-720

1978 SEP 30

Film-Színház-Muzsika

Szász Károly István festőművész

Kiállítás 1021

Október 12-én a Ferencvárosi Pincetárlaton mutatja be képeit *Szász Károly István* festőművész. Kiállított anyaga az utóbbi évek termése, de korábban született műveinek újjáértelmezett változatait is tartalmazza, így az életmű összegezésének is tekinthető. A képen *Beat-zenészek* című kompozíciója.

mozdulattal fé
vével, s elkezdé
mi jelenet.

– James Dean
mertem, apám tá
rátja, Elia Kazan t
stúdióban. Sokáig é
vették, majd megtö
csoda, amelyre annyi
vár és amely oly kevés
tének meg: máról hol
kirobbanó sikert aratott,
Édentől keletre és az Ok nél-
kül lázadó című filmjeivel a
fiatalság bálványa lett. Még
névtelen színészként sokat
vitt a motorján, szenvedélye-
sen vezetett...

Susan Strasberg sokáig
ilmezett Olaszországban,
egyik legsikeresebb szerepe A
ápó című filmhez fűződik.
Legújabb filmje a Three
Tramps And Murder in High
Fashion, amelyben ismét drá-
nai szerepet játszik. (Ciné
Revue)

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

1978 MAI 29

MAGYAR HÍRLAP

Szász Károly István

1021

Szász Károly István rajza

nyek termesztésének „megbízható bázisává" tegyék az állami gazdaságokat. (Kínában jelenleg kétezer állami gazdaság működik több mint négymillió hektár földterületen, dolgozóik száma meghaladja az ötmilliót.)

A két tanácskozást kiegészítette egy harmadik, amely azzal foglalkozott, hogyan telepítsék le véglegesen, és képezzék tovább azt a több mint tizenhatmillió fiatalt, akiket az utóbbi években irányítottak a falvakba.

Szász Károly István

Magyar Hirlap 1978-118

Szász Károly István rajza

Szász Károly István

Magyar Hirla

Szász Károly István rajza

az új trónkövetelők — Ká-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726
1976 JUL 25
MAGYAR HÍRLAP

Szász Károly István

1021

Karnevál – Szász Károly István rajza

dalomra és sz
gozásokra tört
zíti ki. Ezzel
úlyt a beveze
szerzők mu
s magyaráz
rra, hogy iro
ondolkozásun

os helye van a jellegzetes népi közösségeknek, tájaknak. Kemesalja mindjárt fölidézi Berzsenyi nevét. Petőfi nélkül fakóbb lenne a Kiskunság képe. A palócok Mikszáth népeként élnek emlékünk. Móricz Zsigmond Szatmárt, Tamási Áron a székelységet, Veres Péter a Hortobágy lelkét, Szabó Pál a bihari síkságot emelte az irodalomba."

Dékán Ágnes

nái-
gyar
újra
nyák
alm
tuá-
dést

A tanyák helyzetének, jövőjének kérdése, az ott élő százezrek sorsa az elmúlt években számos vita során újra és újra felvetődött. A kérdés első komplex történeti-gazdasági-társadalmi megközelítése Erdei Ferenc tanulmányának érdeme. Megvilágítja, hogy e tényezők együttes elemzése nélkül nem lehet — és nem is tudjuk ma sem — megoldani a magyar tanyák problémáját.

A senior fotóművészek újabb tárlata a Vigadóban

fotó: Szász János

Szász János Össztánc című dinamikus képe csaknem fél évszázada szinte tabukat döntögetően modernnek számított. A bemozdulásos életlenség a mozgás illúzióját kelti. Ma már inkább az elmosódottan is kivehető matrózblúz indíthat némelyeket nosztalgiára

Vasárnap estig még megnézhetik az érdeklődők a Magyar Fotóművészek Szövetsége Senior Alkotócsoportjának tárlatát a budapesti Vigadóban. A 26 művész ezúttal is meglepte a nézőket. Hallatlanul változatos, sokszínű és roppant módon igényes tárlatuk azt példázza, hogy a szakma idősebbik része ma is ugyanolyan alázattal és szeretettel viseltetik a fotográfia iránt, mint a pálya kezdetén. Még a kísérletezők, mint Csonka Béla, Tillai Ernő, Juhász Miklós vagy Szász János is a klasszikus, kiegyensúlyozott, nyugodt kompozícióval operálnak. A roppant aktív seniorok között állította ki legendás képeit az idén 99 éves Tabák Lajos, a hazai szociofotó doyenje. Imponáló a fotográfusnők listája: Ács Irén, B. Müller Magda, Molnár Edit és Nádor Ilona mellett Szél Ágnes is helyet kapott. Tóth István immár etalonnak számító művészportréi mellett Gál Imre fényjátékos téli tája, Katona István festői csendélete és Kocsis Iván lírai olasz felvétele, Nagy Lajos kedves nyírfája és Németh József tüskés aktja szépen megfér Palotás Rezső vagy Pethő Bertalan épületfotóival. Sehr Miklós lendületes pantomim képe, Szabó Dezső nagyon kék Balatonja mellett jól megél Tám László mesevilága. Müller Ferenc dinamikus táncosai, Kunkovács László mozdulatlan kőemberei és Tóth Károly csendes tájai izgalmas ellenpontok.

A senior alkotócsoport kiállítássorozata jól példázza, hogy mennyire gazdag és változatos a magyar fényképművészet elmúlt évtizedeinek termése. *szk*

ején juttas-
időre és mi-
állítva a tár-
- és teherbí-
k annyira
edjek, leve-
ja lesz. Nem
nber tehetet-
el sem megy

ztában, ak-
akmai szem-
tása gyakor-
m az újság-
ét vesztette
zután, ki hi-

ioni vezetőinek, mondjuk meg, egyértelműen reakciós, antidemokratikus politikájáért, amelynek egyik magas rangú felelőse azonban ő volt. Nem volt „kétségkívül ellentmondásos" személy, hanem egyértelműen szélsőségesen jobboldali államférfi, aki nemcsak antiszemita volt, hanem lenézte és elnyomta a parasztságot is, amelynek választójogát is korlátozta. Általa kinevezett miniszterelnök volt gróf Bethlen István, aki kétségkívül tehetségesebb volt nála. Ők ketten vezetői voltak a nyugat-európai és amerikai hatalmak által el nem fogadott, arisztokratikus világnézetű, egyeduralmú kormányzatnak, amely megkísérelte, hogy kis létszámú rétegük uralmát a magyar állampolgárok egy része elfogadja. A gazdagabb kereskedőket, földbirtokosokat és állásukat féltő köztisztviselőket tekintették pártolóiknak, akik a numerus clausust is elfogadták, de a kivételeknek is teret engedtek, mert nem elveik voltak, hanem egyeduralmukat védték.

Horthyt az arisztokrácia lenézte, mert csak kisnemes volt, se birtoka, se családja nem volt nekik elfogadha-

legutóbbi száma, mely igen behatóan foglalkozik a Magyarországról kiutasított Kinan Ali Haddad arab orvos ügyével. A MIÉP hetilapjának címoldalán színes nyomású másolatban mutatják be a fiatal orvos nemzetőrségi igazolványát, majd a hátlapon egész oldalas és képekkel illusztrált cikkben Hering József méltatja Haddad doktor életét, tanulmányait és magyar nemzetőr (őrnagyi!) tevékenységét.

Eszem ágában sem lenne törődni az üggyel, ha nem venném észre, hogy hazánkban éppen a MIÉP próbálja felkarolni Haddad őrnagy úr dolgát olyan szövegkörnyezetben, melyből az tűnik ki a derék szélsőjobboldali olvasó számára, hogy az arabok legjobb barátaink, szó sincs Hamaszról vagy bármilyen terrorista szervezetről, melyhez netán a fiatal doktornak/őrnagynak köze lenne. A mi Nemzetbiztonsági Hivatalunk csupa szamárból áll, akik csak így akarják bizonyítani, hogy sikerült egy terroristát fogni!

Domonkos István
Budapest

tett minisztériumok vezetői is felelősek. Úgy gondolom, hogy a vasúti átjáróra való felhívó jelzés is elég kellene legyen a lassításhoz, megálláshoz, körültekintéshez. A fényjelzés a be nem látható pályaszakaszhoz szükséges. Az egyén felelősségét nem szabad áthárítani másra, főleg, ha többen ülnek a járműben!

Ha valaki mély vízbe ugrik, pedig nem tud úszni – hiába van kiírva, hogy mély víz – és megfullad, akkor az uszoda vezetője vagy az illető tanítója a felelős, mert nem tanította meg olvasni?

A milliárdok herdálását nem ez a kormány kezdte el, a merész álmok helyett már az előző kormány is tehetett volna praktikus intézkedéseket.

Molnár Viktória
Tahi

Szombat és vasárnap kivételével 11-től 14 óráig várja hívásukat a rovat szerkesztője, **Zayzon Márta**
Telefon 470-1311. Ha kéri, visszahívjuk. Viszonthallásra!

SZÁSZ János festő

Magyar Hirlap, 1991.julius 25.

KRÓNIKA

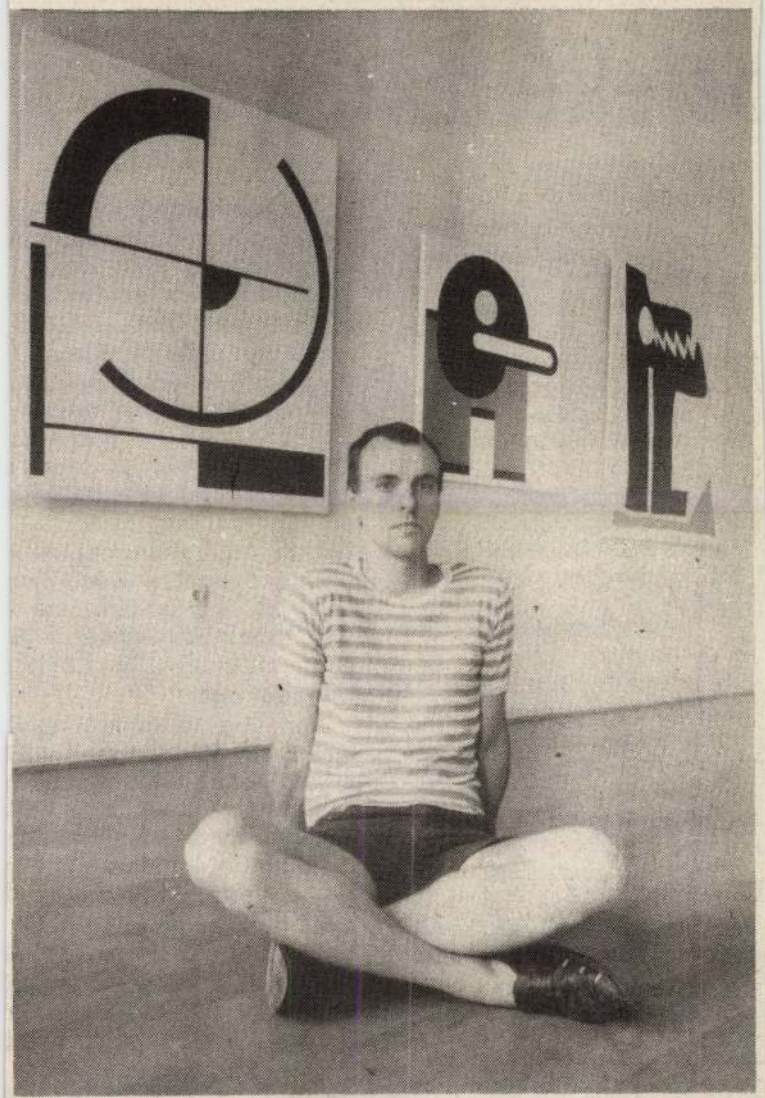

Lappangó Elem címmel nyílik kiállítása két fiatal képzőművésznek, Szász Jánosnak (képünkön) és Kovács Tamásnak. Az ünnepélyes megnyitó a Kassák Emlékmúzeumban lesz ma este 6 órakor

FOTÓ: SZABÓ—JILEK ÁDÁM

befektetés

— A triatlon mennyire piacorientált sportág?

— Rengeteg lehetőséget kínál a reklámozásra, a trikótól kezdve a sisakon át egészen a szemüvegig. Ha a honvédség megfizetné, még azt is elvállalnám, hogy katonabakancsban futok végig egy versenyt.

— Sok helyen nincs uszoda vagy más olyan víz, ahol az úszás megoldható lenne. Mennyiben jelent ez korlátot?

— Ez valóban határt szab az elterjedésének. Helyette viszont ott van a futásból és kerékpározásból álló duatlon, amit nevezhetnénk a falvak triatlonjának is.

— Milyen az utánpótlásuk?

— Az amatőr versenyeken rengeteg gyermeket látok. Ez már maga biztosíték a jövőre nézve. A világ legjobbjai harminc év körül járnak, tehát nem egy pár évig űzhető sportról van szó. Igen sok úszó, kerékpáros vagy éppen atléta nyergel át a triatlonra. Még az sem jelent gondot, ha valakinek egy-egy számban nincs különösebb előképzettsége. Nálunk talán mindennél fontosabb a tűz, az akarat. Tehát csak jöjjenek minél többen. Várjuk őket.

• Ávéd Tibor

Elsz

Tizenkét év

Lassan fél éve már, hogy Dieg
Armando Maradonát Buenos A
resben kábítószer-birtoklásért l
tartóztatták, s mindeközben haso
ló vádak miatt Olaszországban
vizsgálatot indítottak ellene. H
így lett egy csapásra az ezerszer i
tenített futballzseniből rosszéle
gazember. Azok, akik pökhendis
ge miatt amúgy sem szerették
argentin játékost, kárörvendőn ve
ték tudomásul, hogy Maradona k
kós, míg azok, akik rajongásuk j
léül legszívesebben szobrot eme
tettek volna a labdarúgónak
SSC Napoli stadionjában, a m
napig nem hiszik el, hogy kedve
cük bűnbe esett.

Nos, most már szinte biztosna
tűnik, hogy Maradonát semmifél
ügyvédi furfang nem mentheti me
a börtöntől. A Reuter hírügynök
ség ugyanis arról számolt be, hog
egy argentin vizsgálóbíró szerir
elegendő bizonyíték gyűlt össze
kábítószeres labdarúgó ügyében.

A vizsgálóbíró szerint, ha bebi
zonyosodik, hogy Maradona kábí
tószert birtokolt, akkor kétévi bör
tönre ítélhetik, ha viszont a futbal

HAZAFIAS NÉPFRONT
XIV. KER. BIZOTTSÁGA
BUDAPEST XIV., THÖKÖLY ÚT 73.
Telefon: 257-[illegible]

100 ÉVES A MAGYAR POSTA

L. Szán Gyula

Dr Németh Lajos úrnak

műtörténész

BUDAPEST XIV

Bánki Donát u. 73.

MEGHÍVÓ

A Hazafias Népfront XIV. ker. Bizottsága meghívja
Önt és kedves családját

Lehotayné Szász Ida

festményeiből rendezett vetitettképes

~~kiállításra, műteremlátogatásra~~, munkabemutatójára,

melyet 196 7. évi szept. hó 15. napján 19 órakor

XIV. ker. Thököly utca xx 73. szám alatt tartunk.

Hazafias üdvözlettel
HAZAFIAS NÉPFRONT
XIV. KER. BIZOTTSÁGA
Képzőmüv. csop.

3545 65. FNyV. 9. t. (K)

HAZAFIAS NÉPFRONT
XIV. KER. BIZOTTSÁGA
BUDAPEST, XIV., THÖKÖLY ÚT 73.
Telefon: 297-936

L. Szabó Géza

Németh Lajos írnak

művészeti író
Szépmüv. Muzeum

BUDAPEST XIV

Dózsa György út. 41.

MEGHÍVÓ

A Hazafias Népfront XIV. ker. Bizottsága meghívja
Önt és kedves családját

Lehotayné Szász Ida

festményeiből rendezett vetitettképes

~~kiállításra, műteremlátogatásra~~, munkabemutatójára,

melyet 196 7. évi szept. hó 15. napján 19 órakor

XIV. ker. Thököly utca xx 73. szám alatt tartunk.

Hazafias üdvözlettel

HAZAFIAS NÉPFRONT
XIV. KER. BIZOTTSÁGA
Képzőmüv. csop.

3545 65. FNyV. 9. t. (K)

Szász Gyula

1904-ben

. Ugyanaznap avatták fel Csáktornyán Zrinyi a költő emlékoszlopát, amelynek plasztikai dísze Szász Gyula műve.

Művészet

1904. 268. l.

Repülő lapok 71. szám

L A U F F E

Könyvkereskedés

IV. Váczi ucca 11. Post

A l k a l m i á r u

U J S Z E R

Kifogástalan,

Szász Gyula

Vas. Ujs. 1897. 660. 661. l.

Ráczkeve ünnepe. A Csepel-szigeti *Ráczkevén* szept. 26-ikán fényes hazafias ünneppel leplezték le Árpád szobrát és nyitották meg az Árpád-hidat. A fővárosból és a megyéből számosan mentek le az ünnepre, a környékbeliek apraja-nagyja is ott gyűlt össze. A fővárosból érkezetteket *Szilágyi* Lajos főszolgabiró üdvözölte.

Az ünnepélyen ott voltak: *Rakovszky* I. az állami főszámszék elnöke, *Beniczky* F. főispán, *Beniczky* Lajos alispán, *Dárday* Sándor és *Zsák* Hugó miniszteri tanácsos, *Károly* János kanonok, Fehérmegye történetének tudós búvára, *Bartók* Lajos, a Petőfi-társaság alelnöke, *Töth* József tanfelügyelő, *Földváry* Miklós és *Hajós* József orsz. képviselők, *Bellágh* Imre tiszti főügyész, *Kun* Gyula fővárosi tanácsos, *Hindy* Kálmán főv. bizottsági tag, *Dalmady* Győző pestmegyei árvaszéki elnök, *Szász* Gyula szobrász, *Csapó* Loránd és *Ladányi* László főszolgabirák, *Förster* Lajos jószágigazgató, stb. Beláthatat-

Irodalom

lan néptömeg gyűlt össze. A helybeli dalárda elénekelvén a hymnuszt, *Földváry* Miklós, a szoborbizottság elnöke szép beszédben mondta el a szobor keletkezésének történetét, és átadta az emléket a község birájának, *Mészáros* Györgynek, a ki lélekből fakadó szavakkal, magyarosan köszönte meg a jó urak ajándékát. *Kun* Gyula fővárosi tanácsos Budapest babérkoszorúját tette a szoborra. *Bartók* Lajos adta elő ezután alkalmi ódáját «Árpád hős magzatjai» czimen. (A költeményt egész terjedelmében mai számunkban közöljük.) A költemény nagy hatást tett. Közbe is sokszor éljenezték, végül pedig hosszú taps és éljen kisérte. — Még a szobor alapkövébe való okiratot olvasta föl *Haullus* István jegyző; a dalárda éneke mellett irták alá és helyezték el. Most a közönség az Árpád-hidhoz vonult, a hol a hidat *Szilágyi* Lajos főszolgabiró, mint a

hidépítő bizottság elnöke, átadta a közönségnek. Délután 1 órakor diszebéd volt az Árpád-ligetben. Az első felköszöntőt a királyra *Beniczky* Ferencz főispán mondotta, aztán *Földváry* Miklós a főispánra, *Beniczky* alispán Rakovszkyra, mások Dárdayra, Károly János kanonokra, Bartók Lajosra, s általában a fővárosi vendégekre. Megemlékeztek a magyar hirlapsajtóról is, s külön a «Vasárnapi Ujság»-ról, mely már előre tüzetesen ismertette leirásokban és képekben a Csepel-sziget ezredéves emlékműveit.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ

Magyar Hirlap

Szász Károly István
1021

Szász Károly István: Dózsa

Szig

S

Az öböl kapuja

Az ománi szultanátus — angol hidegvérrel — tett közzé egy cáfolatot, amely szerint *„hamisak az utóbbi időben a Massirah-szigettel kapcsolatban szárnyra kelt híresztelések"*. A cáfolat után alig 48 órával azonban egy londoni keltezésű hír arról számolt be, hogy *Qabous Ibn Zeid* ománi szultán a brit fővárosban tartózkodott, s *kapcsolatba lépett a londoni külügyminisztériummal*. A megbeszélések tárgya pontosan Massirah szigete volt, azaz az ott levő brit támaszpont használata amerikai repülőgépek által...

A cáfolat cáfolatát tehát a legilletékesebb szolgáltatta. A titkolózás és a kétértelműség viszont nagyon is kézenfekvő: Massirah — a minisziget — nevét ma már *a washingtoni Pentagonban is megtanulták* és számon tartják. Az Omán partjai mellett s az Indiai-óceánban fekvő sziget — az amerikai stratégák tervei szerint —, fontos láncszeme lehetne annak a bázisrendszernek, amelybe többek között Diego Suárez és Diego García tartozik.

Massirah a távol-keleti hajóutak fontos állomása. A terep — írja az algíri *Révolution Africaine* — kiválóan alkal-

mellett a harag és gyűlölet forrásának dokumentumai szó-

rij Csuhráj, a filmrendező Kecskeméten és Veszprémben sebesült

kész boldogságot — a boldogulás lehetőségét, nekünk, magyaroknak.

Szász Károly István

Szász Károly István: Pantomim

Élet és Irodalom, Bp. 1976. ápr. 3.
XX. évf. 14. sz. 4. lap.

Rossz tó? Vagy Poklostó? De visszajön!
Szabadság fejedelme.
Szabadság fejedelme.

an művelődjék János lakatos?

A brigádok mostanában készítették el az új esztendőre szóló vállalásaikat. A kulturálisakat is. (Máris az első bukfenc: más a gazdasági év és másként számítódik az oktatási évad.)

Bevallom, hirtelenjében zavarban lennék, ha a magam decemberig szóló kulturális vállalkozásait, terveit össze kellene állítanom. nem azokra a tevékenységekre, amikből élek, viszont konkrétan. (Vajon meg lehet-e tervezni a holnapi szerelmet?) Valamit, nagynagy általánosságban biztosan ki-

— Esetleg sörözik a cimborákkal, és arról vitatkozik, hogy a kis Kovács elváljon-e a feleségétől, vagy ne. Vagy mit tudom én, lehet, hogy privát melóban a maszek kőfaragónál pénzt keres. Előfordulhat, hogy kikérdezi a sráctól a leckét és helyrerázza benne a tananyagot. Vagy ő is tanul, magolja a KRESZ-t. Talán tévét néz. Vagy az asszony elráncigálja a moziba, elég sűrűn szokta, persze, csak ha feljön az anyós és vigyáz a kis Tóthra.

együttműködésre van szükség. A brigádokban adott a lehetőség, a feltételek megértek arra, hogy ezen a nagy területen a munkásművelődés demokratizmusa bontakozni kezdjen. De nagyon kellenének hozzá a menedzser-típusú népművelők.

Nem tudom, miért van a művelődési intézményeink, apparátusaink egyes tagjaiban valami furcsa kettősség. Amikor magánemberként, baráti keretekben nézegetjük egymás között a munkásművelődést, kiderül, mennyire képzett, kiváló erők, s hogy nagyon is jól ismerik Tóth Jánost, elkötelezetten állnak a pártján. Remek emberek... Mégis, amint az íróasztal túlsó oldalára kerülnek, elkeserítő bürokratákká alakulnak, az ismert lakatos arc nélküli János lesz, a számukra, akinek csak az dolga, hogy fogyassza, amit előírunk neki, automatizáljuk és uniformizáljuk

Szász Károly István, festő

● HIDEG ZOMÁNC. Szász Károly István festőművész rekeszelt hidegzománc- és üvegmozaik-műveiből nyílik kiállítás ma este a Ferencvárosi Pincetárlat termében. A június 8-ig látható kiállítást Bojár István művészettörténész nyitja meg.

0 – : Hideg zománc

12.

Esti Hírlap, Bp. 1977. máj. 26.

Br. 1977 maj.

Szász Gyula szobrász

Pesti Hirlap, 1882. nov. 8. 3l.
A Vigadó szobrai

Szász Gyula szobrász

Pesti Hirlap, 1883. máj. 8. 12.
A fővárosi Vigadó

Szász Gyula

A közelmultban elhunyt müvész "egy szobára való aprósággal" szerepel a tárlaton, -irja kritikájában -o.: A Szalon őszi kiállitása cimmel, a Müvészet c. rovatban, de a müveket részletesebben nem ismerteti.

A HÉT, Bp. 1904. okt. 15. XV. évf. 42. sz. 673-674. lap.

FOTÓ: HÄIDER ANDREA

Fegyelem, rend, elegancia

A lágymányosi Infopark számomra legmarkánsabb épülete az AIG/Lincoln fejlesztésében megépült IBM bérirodaház, melyet a Stúdió 100 építésziroda tervezett Szász László és Hajnády Erzsébet vezetésével.

A volt Expo telek e részének beépítése egyszerű képleten alapul. A főtömeg földszint + 4 emelet magasságú, az egy szinttel alacsonyabb beépítésű oldalszárny pedig párhuzamos a déli határoló úttal. Ez a tömeg védi az épületet a déli oldal felőli hatalmas átmenő forgalomtól, amit a Lágymányosi híd és folytatása jelent.

Az épülethez közeledve elfelejtjük, hogy szinte Budapest belvárosában vagyunk, hiszen a nagy terület szellős beépítése és a ház megjelenése egy új világba kalauzol minket. A piros téglával borított homlokzatok minden oldalról egyenrangúak, az épületet körbejárva tapasztalhatjuk, hogy nincs fő és oldal, első és hátsó homlokzat: minden oldala egyszerű formálású, nagyon arányos és tiszta főhomlokzat. Vannak viszont hangsúlyai és vannak részletei. Ilyen hangsúlyt jelent a főbejárat kör alaprajzú tornya, ami egyben a két épülettömeg összekapcsolását is megoldja. A torony csiszolt mészkővel burkolt, a bejárati szinten emeletmagas nyílásokkal tagolt és üveggel fedett. Belépve a térbe az ember önkéntelenül az égre tekint, keres valamit. Ez az ösztön, ez a vágy születésünktől kezdve bennünk van. Itt az ég kékje az ötödik homlokzat.

Innen, a fogadótérből már szinte vonzza a látogatót a feltáruló látvány, hogy felfedezhesse magának a teljes belső világot. A földszinti étterem két szint magas terének üveghomlokzata a Duna-partra néz, alig vehető észre a tér zárása, az egész látványt az áttetszőség uralja. A födémet üveg felülvilágító sávok szakítják meg, ha ezeken át tekintünk a magasba, a két közbezáró épület finom részleteit látjuk. Pár lépés után az épület közepén vagyunk, abban az üvegtetővel fedett átriumban, aminek létjogosultsága evidencia, létrejötte pedig fokozza a jól érzékelhető átláthatóságot. A vertikális közlekedés az átrium két végébe tervezett lifteken történik. A liftblokkok nem zárnak el a külső világtól, hiszen a függőleges, hártyavékony üveghomlokzat mögött a teljes pesti Duna-parti homlokzat feltárul. A közlekedési helyzetek téri komponálása hangsúlyozza a racionalitást, ezáltal válik nyilvánvalóvá a high-tech technológiát kutató irodák elrendezése. A belső homlokzatok feszes ritmusa határozott, az üvegtető visszatükröződése a belső ablakokon tágítja a teret. Újra az égre tekinthetünk, gondolataink túlszárnyalhatnak a valóságon.

A belső térben a durva felületű fehér vakolat és a fényesre csiszolt mészkő padlóburkolat finom egymásnak feszülése izgalmassá válik, a növények zöldje, az egyszerűségükben szép bútorok elhelyezése, a lámpák nemessége csak fokozza az élményt. A liftmagok színe a külső téglaburkolat színére válaszol, de nem utánozza azt, hanem önálló építészeti eszközként jelenik meg. Transzparens tér, ami a ma építészeti eszközeinek tökéletes alkalmazásával befogadóvá és mindenki számára befogadhatóvá válik, akkor, amikor a modern építészet elfogadása a nagyközönség számára egyáltalán nem evidens. A kemény anyagok – üveg, fém, kő – alkalmazása ellenére az átláthatóság, a megérthetőség lélekkel tölti fel a házat. Az emberléptékű térsorok létrehozása mintaértékű.

Az átrium teréből közvetlenül jutunk ki a kertbe, a belső homlokzatok vakolt felülete itt kifut a külső térbe. Itt tapasztalhatjuk, hogy ez a ház nem téglaház, hiszen nyilvánvalóvá válik a tégla alkalmazásának burkoló jellege. Nincsenek hazugságok, itt minden őszinte, minden feltárul előttünk. Mindez olyan részletekkel gazdagított, amiről hosszan lehetne mesélni. Gondolok itt a téglaburkolat és a vakolt falsík találkozásánál diszkréten megbújó, de látható esővíz-elvezetésre, a földszinti és első emeleti sávban a téglaburkolatban megjelenő finom osztásokra, e finom rezdülésekre a nagy felületben. Hűvös elegancia, remek arányok jellemzik az önálló bejáratok környékét, ahol a téglaburkolatot felszakítja a kőbetét, és az egyszerű képletű üveg előtető légiessége karakteres lesz. Az északi oldalon a homlokzat síkja visszalép, hogy helyet adjon két tartópillér látványának. A pillérek mögött feszül az üvegsík, a lemezeket bekötő gerendák törvényszerűen áthatnak ezen, ezáltal kissé összejátsszák a külső és belső tér határait.

Érzékenységről tanúskodik az is, hogy az alacsonyabb tömegű épületet egy vasbeton párkány zárja le, a magasabb tömegnél ugyanezt a hatást a fém lamellák elhelyezése váltja ki. Újra és újra érzékelhető az egész épületre jellemző transzparencia.

Ez a nemesen egyszerű, világos ház egyszerre ötvözi a tiszta gondolkodást és magas szakmai tudást, a spirituális alkotást létrehozó építész és a mesterségét legmagasabb szinten tudó baumeister munkáját.

■ FELIX ZSOLT

INFO PARK KUTATÓKÖZPONT 1. ÜTEM /
INFOPARK RESEARCH CENTER, PHASE 1

Építész / Architect: Szász László
Építtető / Client:
AIG/Lincoln Eastern Europe Lic. Lance Bozman
Generál kivitelező / Main contractor:
ERA Építő Rt. Rokonai László
Szerkezetépítő / Structure: Swietelsky Rt.
Pannonép Rt.
Szárazépítés / Drywall system: Lindner Kft.

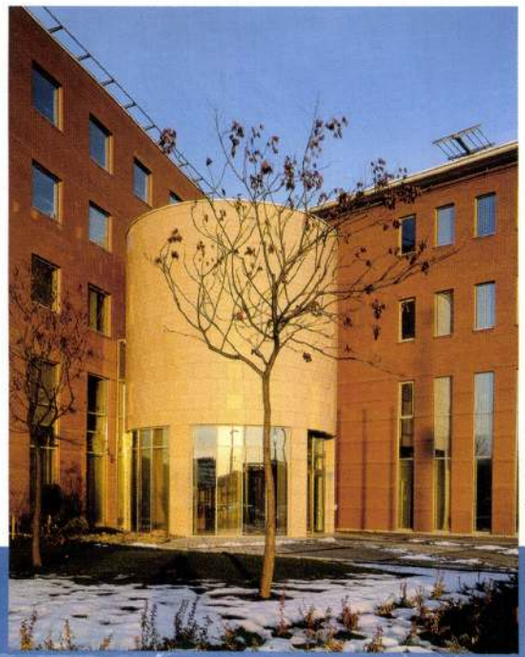

FOTÓ: HÄIDER ANDREA

FOTÓ: BUJNOVSZKY TAMÁS

Szász László

FOTÓ: HÁIDER ANDREA

A lágymányosi Infopark környezetterve

Land-A Műterem

A közel 7 hektáron elterülő Infopark építészeti és közlekedési struktúráját döntően a részletes rendezési terv és az arra épülő beépítési terv határozza meg. A terület közlekedési rendszerét, a kör- és sugárutak hálózatát, út- és térburkolatait, a zöldfelületeket, a kertészeti, növényhasználati tényezőket, az utcabútorokat, a térvilágítási hatásokat és a lámpatesteket, valamint az egyes épületek tetején vagy belső udvarában kialakított zöldtetőket, fákkal és növényekkel beültetett átriumokat a koncepció alakította.

A részletes rendezési illetve a beépítési tervben már adott a zöldterületek és a beépített részek aránya és elhelyezkedése. A telek egynegyedét összefüggő nagy zöldfelület teszi ki az R3-as sugárút mentén. Ide koncentrálódik a park közelében élő lakosság illetve az egyetemi diákság szabadtéri tevékenysége, amely alkalomadtán a területen működő cégek számára is érdekes lehet. A használt területek védelme, a zöldfelület növelése, az egyetemi sportcsarnok rézsűs falához való kapcsolódás és a vonzó látvány indokolta, hogy a telket változó magasságú, plasztikusan formált dombsorral határoljuk.

A zöldfelületek alkalmazása a terület egyes részein eltérő intenzitású. Az IBM épület nyugati oldalán fekvő szabálytalan térségben körgyűrű formában fákat ültettünk, avatóünnepségek alkalmával itt például emlékfák ültethetők, a terület az Infopark történetét illusztrálhatja.

A dombok belső ívét kihasználva többfunkciós mezőt alakítottunk ki: a fórumszerűen ívelő lépcsősorok szabadtéri előadások, rendezvények számára is jól használhatók, a gyepes mezőn szabadtéri kiállítások rendezhetők.

Intimebb kerti terek kerültek a park központi részébe, ez a szabad tér az ebédszünetek eltöltésére, kisebb partik megrendezésére alkalmas.

Több helyen alkalmaztunk árnyékadó pergolákat és esőtetőket. A kis mesterséges tó és az egyedi csobogók a nyári melegben is kellemesen hűvös hatást nyújtanak.

Az általános környezetrendezési elveken túl az egyes területrészek kialakítása anyaghasználatban, motívumaikban és hangulatukban egyaránt az ott álló épületek megjelenésével harmonizál.

Táj- és kertépítész tervező / Landscape and garden design: Torma Sarolta
Közlekedési konzulens / Traffic consultant: Rohrer Ádám
Elektromos tervezés / Electrical planning: Dorgai Károly

1. *Emlékfák vagy Tudósok Kertje*
2. *Szabadtéri kilátótér – előadótér – fórum*
3. *Pihenőhely – parti tér*
4. *Pihenőhely – kerti tóval*
5. *Térplasztika – csobogó*
6. *Főgyalogos sétányok – kerékpárút – tűzoltóút*
7. *Központi reprezentatív tér szökőkút-sorral*
8. *Növényi hangsúlyok – egynyári ágyások*
9. *Infopark jel – képzőművészeti alkotás*
10. *Terepplasztikák intenzív növényzettel*
11. *Gépkocsiutak és parkolók*

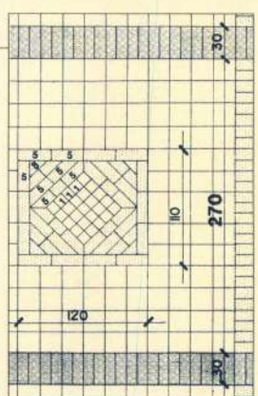

Térburkolati tervek /
Floor cover plans

Discipline, Order and Stylishness

As I see it, the tenement office-complex designed by Stúdió 100 architect-team, managed by László Szász and Erzsébet Hajnády, is the most characteristic part of the Infopark.

This section of the former Expo-site was built in and developed according to a simple formula. The main bulk of the complex is ground-floor plus 4 storeys high, the side-wing that is one floor smaller runs parallel to the road that borders it to the south. This section defends the building from the busy through traffic in the south, those of the routes provided by the Lágymányosi Bridge and its follow-up roads.

Clad in red brick, the façades are equally important from all sides. When walking round the building, we realize there are no main and side, frontal and back-façades, each side has been formed with the same degree of simplicity, making main façades of them, all well-proportioned and see-through. Yet they reveal points of emphasis and rich details. Such an accentuated component is the circular plan of the tower belonging to the main entrance, which at the same time serves as a structural link to the two main bulks of the complex. Clad in poished limestone, at the level of the entrance the tower is divided by openings as high as one floor, and it is glazed from above. On entering the site, visitors involuntarily look up to the sky as if searching for something. Here the blue of the skies functions as the fifth façade.

The view that opens up from here, the reception area attracts and invites visitors to explore the whole of the interior world. The ground-floor restaurant treasures a two-floor high glass façade with a view of the Danube. The closure of the space is hardly noticeable, as the whole vista displays transparency. The glass of the roofing is interrupted by lanes of skylights. Having a look through them upwards one can enjoy the delicate details of the two buildings enclosing it. After a couple of steps we arrive at the centre of the complex: it is an atrium with a glass roof, the existence of which is an evidence, whilst its presence intensifies its easy-to-perceive transparency. The vertical, film-like glass façade opens up the whole of the façade to the Pest-side bank of the Danube. The interior façades suggest firm and tense rhythm, whilst the reflection of the glass roof on the inner windows further expand space.

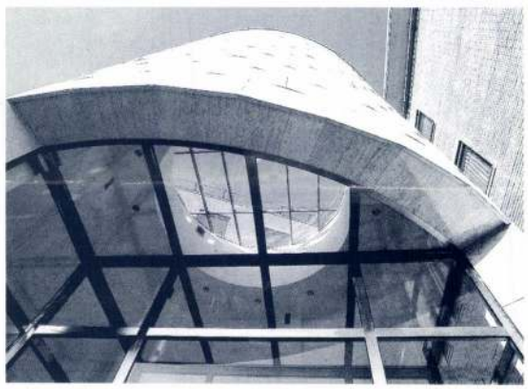

Metszet / *Cross section*

Szász

Wod
2

Hu Prmagyczin

41 table

mzeti Legitimista Néppárt
V., Bálvány-u. 5.
Telefon: 883-37, 883-68.

—

Kedves Barátom!

Többször és nyíltan szálltam szemb
mely a mai veszedelmes külpolitikai hel
vezetett. Nem sikerült. Ezért még a képv
pártjából.

Az ország sorsáért való mélységes
kapcsolatom arra kötelez, hogy tovább küz
érdekeit, a polgárság nyugalmát és a gazd

Én tehát felveszem a harcot, am
ki az országot a mai szörnyű helyzetéből

kibontom a legitimizmu

„Istenért, Kir

MDK

Szász, Felicides

Egy magyar ur arcképe

Ernst Muzeum aukciói 38. sz. Bpest. 1928.
47.1.

Szász / XIX. sz. I. fele/ :

335. Férfiarckép. - Vizf.; p. 12.5 x 17 cm.
Jelz.l.j.:"Fest.: Szász 1834".

Szász
Jestő
Koppmaggraf 150 éve

124. A tudós. - T.rajz, p. 12.2 x 11 cm. Jelz.b. alul: GL monogramm.

GYÁRFÁS JENÖ / 1857 - 1925 / :

125. Férfi akt. - T.rajz, p. 9.5 x 32 cm. Jelz.l.j.: "Gyárfás Jenő".

HAJNAL JÁNOS :

126. Alvó tigris. - Tusfestm., p. 47 x 31.7 cm. Jelz.nélkül.

HALÁPY EDE :

127. Pasarét. - vizf., p. 29 x 21 cm.Jelz. l.j.: "Halápy".

HÁLÁPI JÁNOS :

128. Siófoki hálószáritók. - Vizf., p. 54.3 x 39.5 cm. Jelz.l.b.: "Halápi János 1941".

Szász Felicides

1810 körül

Egy magyar ur arcképe, papir, 63×45, jelzése

Festette Szász

Ernst Múzeum aukciói

38 sz. Budapest 1928.

Szász Ferenc ~~1831-ben~~ MDK

építész

1831-ben épitette a szfvári István tér 2
(Volt Ferenc József Nevelő Intézet~~t~~) épületét.

Fitz, Székesfehérvár 59.o.

MDK

Szász F. - Szász E:

Békeplakát

Békeplakát és 5 éves terv graf. kiáll.
Ernst Múz. 1953. szept. 3 l.

M.D.K.

Szász F.

Szép Ernő: "Egyetlenegy zöld ágacska" c. novelláját illusztrálta.

Szinház, Bp. 1945. dec. 21-29. I. évf. Kettős szám. 12. lap

Szász, 1834

XXI. aukció
A Könyv 1915. 66. l.

468. SZÁSZ: Férfi arckép, akvarell.
1834. Szignálva 50

14 asárnap		Bonavent. *Eörs*
15 Hétfő		Henrik cs. *Henrik*
16 Kedd		Kárm. B. A. *Valter*
17 Szerda		Elek hv. *Elek*
18 sütörtök		Kamil hv. *Frigyes*
19 Péntek		Páli sz. V. *Emilia*
20 Szombat		Jeromos hv. *Illés*

Botok: 17 drb, köztük Pázmányé (?), Gimoré, fa, elefántcsont és egy ernyő.

Pázmányé:

Iraknói: Pázmány Péter. Bp. 1886, 338 l. (rep. 311 l)

Szász

Biedermeier kiáll. 1937

VIII. terem

Testör archépe,
akv. mm

Jelzése: Festette Szász
1838.

Szász Ferenc

építész

Szül. Csermő 1895.
Oklevelet nyert 1921.

Nevjegyzmüegyetem 19. l.

T.5777.

szögerődön innen patak folyik
mig a háttérben balra háztetők
ra: XIX. Tábla.

, melynek mér. 21.7: 13.9 cm.
története világositó rajzai,

5-99.
-24.

Szász Ferenc

1831-ben zemült Farkas Ferenc kéra (Istvan-kai 2) az ő altokása.

v. Fitz Jenő, Csámás Lán[illegible] 49.
Kéresfehérvár, D

Szász Ferenc épitén M.D.K.

Székesfehérvár, volt Nőnevelő Intézet
1831.

Genth. Müeml. 1959 I. 353.

dr. Szász Ferenc
Rendezvénynaptár

2) Folytatás

23 kedd	16.00–21.00	**Klub** A szecessziótól a máig? Heinrich Vogeler festészete Előadó: dr. Szász Ferenc

a Magyar Nemzeti Galéria Programja.
1982. Február.

dr. Szász Ferenc,
Rendezvénynaptár

1) Folytatás

9
kedd

16.00–21.00

Klub

A költészet és festészet egysége a Sturm-ban
Előadó: dr. Szász Ferenc

A Magyar Nemzeti Galéria Programja,
1982. Február.

Szász Ferenc

műépítész

1848-49-iki honvédzászlós † 74 évs korában

Székesfehérvárt.

Vas. Ujs. 1888. 453. l.

Bia

233

Szász Ferenc

épitész

Gyertyámos

205. l.

:etü országos Bizottságának

B u d a p e s t.-

ó 28-án kelt 41.számu b.átiratának
llékelve van szerencsém a "Hermes"
81 fillér összegről szóló ideiglenes
ni.- .

.évi márczius hó 8-án.-

M.D.K.

Szász Ferenc festőművész

Ifj Kubán Endre iróról készült festményének repr.-ját bemutatja a lap.

Szinházi Élet. Bp. 1935. szept. 1-7. XXV. évf. 36. sz. 88. lap.

Szász Ferenc

Építész

l. Székesfehérvár

Lykanomzromantika

227. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

TÁRHÁZ.

Irodalom és művészet.

** *(Becses emlékiratok.)* Báró *Jósika* Miklós jelenleg emlékiratain dolgozik. A munka Heckenast Gusztáv kiadásában nemsokára sajtó alá kerül.

** *(Sz.-László király arczképe.)* Liszt Ferencz közelebbről becses küldeménynyel lepte meg hazáját; ugyanis Pestre küldé Sz.-László király Rómában levő eredeti arczképének hű másolatát. A kép Salvi, olasz festész műve, s 14 napig kiállitva lesz a képzőművészeti társulat helyiségeiben.

** *(Liszt Ferencz legujabb tanitványa.)* Ifj. *Bertha Sándor* fiatal zenész hazánkfiát Liszt Ferencz meghivta Rómába, hogy ott a nagy mester közvetlen közelében folytathassa zenészeti tanulmányait. Minthogy Liszt Weimárból elköltözése óta nem foglalkozik tanitványok kiképzésével, ez a fiatal művészre mindenesetre nagy kitüntetés.

** *(Haydn, a hires zeneszerző zongorája,)* melyen a többek közt a „Teremtést," „Évszakot" komponálta, jelenleg, — a mint nekünk irják, — Győrött van és eladó. Egy ottani lakos fölkérte a nemzeti muzeum igazgatóságát, hogy ilyen kincset ne engedjen kivitetni a hazából; ennek itt, a mi muzeumunkban van igazi helye; onnan azonban — fájdalom — azon értesitést nyerte, hogy eme nemzeti intézetünk nincs oly kedvező anyagi helyzetben, hogy csupán kegyeleti tárgyért áldozatot hozhatna. — Igy a mit nemzeti intézetünk anyagi körülmények miatt megtenni nem bir, egyesek áldozatkészsége pótolhatná!

Egyház és iskola.

** *(A kaposvári gymnazium megnyitásának ünnepélye)* e hó 5-ikén fog végbemenni, mely alkalomra az ünnepély programmja a következőleg van megállapitva: Délelőtt 9 órakor rövid ideig tartó igazgató-választmányi gyülés, 10 óra előtt kevéssel találkozás, ismerkedés a gymnasium épületében, honnét 10 órakor mozsárlövések közt bevonulás isteni tiszteletre. A templomból a gymnasium épületéhez vonul vissza ünnepélyes rendben a gyülekezet, hol *Somssich* Pál beszédet tart, előadván a gymnazium történetét 1812-től fogva mai napig. — Délután 1 órakor 300 teritékre ebéd, mely mellett a felköszöntések hihetőleg nem fognak hiányzani. Estve tánczvigalom.

** *(A losonczi helv. hitv. templom fölszentelése)* szept. 18-ikán történt meg. Az ünnepély napján az igen nagyszámu közönség, közte ft. Török Pál superintendens, a debreczeni, nagykőrösi, kecskeméti. miskolczi stb. egyházak küldöttei — a templomba, mely felszentelendő volt, már fél tizre összegyülekezett, s daczára annak, hogy az egyház jó tágas, a buzgólkodók igen nagy része kivül volt kénytelen ájtatoskodni. A szertartás nagyszerüségét, mely épen legnagyobb egyszerüsége által tünt ki, emelte ft. Nagy Mihály komáromi lelkész s dunántuli superintendens velős alkalmi beszéde, kinél a 77 év daczára az erős érthető hangot méltán lehete bámulni. A felszentelés után a már felszentelt egyházban az urnak szent vacsoráját sokan vették magukhoz. Délután két órakor következett a valóban gazdagon s bőven rendezett, s mintegy 450 teritékü ebéd, mely alatt széles jókedv uralkodott. Estve nagyszerü tánczvigalom tartatott a kaszinó könyvtár javára, mely 1861-től nem látott sokasággal tölté meg a termet, világos virradtig tartott s 500 ftot jövedelmezett. Másnap superintendentiális gyülés tartatott.

** *(A m. kir. állatgyógyintézetben)* a most következő $186^4/_5$-ki tanév okt. 10-én nyilik meg. Az állatgyógyászati tanfolyam tart két éven, vagyis 4 féléven át; az előadások magyar és német nyelven tartatnak. A felvétetni kivánó köteles magát legalább is az elemi iskoláknak jó sikerrel bevégzéséről kimutatni. A felvételre megszabott életkor a betöltött 17-dik év; ennél fiatalabb nem, de idősebb felvehető. A beiratás a m. kir. állatgyógyintézet irodájában okt. 1-től egész 16-ig történik.

** *(Ösztöndijak magyar joghallgatók számára.)* Néhai dr. Vaisz József, udvari ügynök alapitványa után, az 1865-ik évre *tiz 300* forintos ösztöndij osztandó ki, melyekre csak a bécsi egyetem állam- és jogtudományi osztályainak *magyar* hallgatói birnak igénynyel. A jutalomdijazottak a magyar magán- és államjog hallgatására kötelesek.

** *(A székesfehérvári uj zsinagógát)*, mely Szász Ferencz ottani épitőmester terve szerint épüit s mintegy 60,000 frtba került, — szept. 23-ikán délután szentelte föl *Löw* Lipót a szegedi főrabbi, a ki ez alkalommal jeles magyar beszédet tartott. Az uj zsinagoga igen diszes s az orthodox hitközség használatára készült.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

➶ *(Betiltott vásárok.)* Az uralgó keleti *marhavész* miatt Csákova városban, Temesmegyében, és Tapolczán, Bács-Bodrogmegyében, valamint egész Torontálmegyében a szarvasmarhavásárok megtartását a vész tartama idejére további intézkedésig betiltották.

➶ *(Borárverés Neszmélyen.)* Miután legtöbb ausztriai tartományban, még Magyarország több városában is, ugy a vendéglőkben mint a borkereskedésekben, a „*neszmélyi*" név alatt idegen, néha megromlott borokat is adnak: ennélfogva a neszmélyvidéki borásztársulat elhatározta, hogy — egyrészről hasonló helytelenségnek eleje vétessék, másrészről hogy a fogyasztó közönségnek ugy, mint a vendéglősöknek oly városokban, hol a neszmélyi bort, mint nemes italt méltányolják, alkalmat nyujtson első kézből, azaz közvetlenül a termesztő pinczéiből valódian és hamisitlanul megszerezhetni, — évenkint Neszmélyen borárverést rendez, az e czélra kinevezett bizottmány vezetése mellett, mely alkalommal csak valódi és tartós finom hegyiborok adatnak el, ugy lepecsételt palaczkokban, mint kisebb és nagyobb hordókban, árverés utján. Az árverésre megjelenő utasok részére, kik a déli vasut vonattal Ujszőnyre, vagy gőzössel Duna-Almásra megérkeznek, ugy az ottani, mint a Duna-Almástól egy negyed óra távolságu neszmélyi vendégfogadóban több szobát fognak készen tartani. Az idei árverés október 4-én reggeli 8 órakor lesz.

Közintézetek, egyletek.

** *(A Kisfaludy-társaság)* szept. 28-án tartott gyülésén Arany János igazgató azon levelet mutatta be, mely a társulatot a szatmári Kölcsey-ünnepre meghivta. A társaság sajnálkozva értesült, hogy a meghivó levél részint hiányos, részint nem közvetlen czimezés folytán, némileg későn jutott a társaság kezei közé, midőn — különben is szünidőt tartván — az ünnepélyen való képviseltetése iránt nem intézkedhetett ugy, a mint óhajtotta volna. A Kisfaludy-társaság kijelenti, hogy hasonló hazai ünnepek megülésében mindenkor tevékeny részt ohajt venni, egyedül azt kérvén, hogy az illető ünnepek tervéről mindig ideje korán tudósittassék. — A gyülés egyéb tárgyai közt a jövő nagygyülés előkészületeiről levén szó, az alkalommal *Lévay* József Kazinczy Gábor fölött, *Tóth* Lőrincz pedig Fáy András fölött fog majd emlékbeszédet tartani.

Közlekedés.

➶ *(A pesti postaépületet)* a nádor-utczába helyezik át. E terv ellen több pesti polgár folyamodványt készül beadni a postaigazgatósághoz, egyik indokul hozván föl, hogy Bécsben ugy, mint Berlinben, Párisban és Londonban a posta mindenütt a belvárosban van. E czélra a városháztéren levő Müller-féle házat állitják legalkalmatosabbnak.

➶ *(Olcsóbb levélszállitás.)* A levéldijakat, hir szerint 5 és 10 krajczárra szándékoznak leszállitani.

➶ *(A szebeni vasutat)* Erdély területén is egész hosszában megkezdték. A póznák fel vannak állitva, a töltéseken gyalog és szekérrel nagyban foly a munka. Magyarországról a munkások gyalog és szekeren, gyermekeiket targonczában tolva, egyre érkeznek. — Mint már is láthatni, a marosparti töltések, okulva az idei áradáson, igen magasak. A vasutvonal Alvincztől mindenütt a Maros balpartján halad, Ilyénél aztán átcsap egy hidon a Maros jobbpartjára.

➶ *(A gabona szállitásánál,)* — azon szerződésekre nézve, melyeknél bizonyos határozott suly kikötve nincs, — a minőségi legkisebb sulyt, a pesti áru és érték-tőzsde ideigl. bizottmánya, szept. 20-ikán kelt határozatában következőleg állapitotta meg: buzánál, 1865-ik évi május hó 1-ig egy osztr. mérőnél 85 fontra, máj. 1-től későbbre 84, rozsnál ujabb aratásig 78, árpánál 67, zabnál 46 fontra.

Balesetek, elemi csapások.

** *(Roppant felhőszakadás)* volt Váczon szept. 23-án este, mely hosszabb ideig tartott, s mint hirlik nemcsak a szőlőkben tett nagy kárt, hanem több emberéletet is áldozatul ragadott. Egy atyát, ki három gyermekével a szőlőből hazatért, a zivatar az uton ért utól, a toluló vizár mindhárom gyermeket elsodorta s csak egyet lehetett élve kimenteni, a másik kettő az árban veszett el. Ezeken kivül még négy személy nyomtalanul elveszett s azt hiszik, hogy ezek is a vizár áldozatai lettek.

Mi ujság?

** *(Vörösmarty szobrának fölállitása ügyében.)* Székes-Fehérvár városi hatósága — mint a „M. S."-nak irják, — szept. 27-én tartott közgyülésén elhatározta, hogy a magyar költők királyának szobra, egy ujonnan rendezendő térre, mely a Széchenyi-utra nyilik, állittassék fel. A szobor felállitásával a jelenleg névtelen tér — hihetőleg Vörösmarty-térnek fog kereszteltetni. Az ottani háztulajdonosok 3000 ft. értéken fölül adakoztak a tér rendezésének költségeire.

** *(Vörösmarty halálának évnapját,)* a nemzeti szinház a nagy költő „Áldozat" czimü szomorujátékának szinrehozásával ünnepli meg.

** *(Gyászos kimenetelü párbaj)* történt szept. 24-én a fővárosban, mely egy szép jövőre hivatott ifju életnek vetett véget. Az áldozat *Reviczky* Szevér, az irodalomban és közéletben egyaránt ismert szép tehetségü és tanulmányu deli ifju volt. A párbaj részleteit a „P. H." következőleg adja elő: Reviczky délben kocsizott ki segédeivel a kerepesi ut mellett fekvő temető mögötti ligetbe, hol a párbaj végbemenendő volt. Mint ott a nyomok mutatják, a párbajvivók egyenes irányban vettek állást, ugy látszik, hogy a két ellenfél közötti közös távolság 32 lépést tehetett. Ebből a mindkét részre jutó en avance-ra 6—6 lépés esik, igy a két barriére 20 lépésnyire lehetett egymástól távol. Reviczky ellenfelénél nehány ujjnyival magasb helyen állt, valószinü, hogy egy akáczfához oldalvást támaszkodott. Ez félkettőkor történhetett, a legnagyobb zápor közepett. Az ellenfél lőtt először s a golyó Reviczkyt jobb szemében találta s két ujjnyira befuródva az agyban megakadt. Reviczky rögtön halva összerogyott, s a gyászos helyet még másnap reggel vérnyomok jelölték. Az ellenfél, a segédek s az orvosok a borzasztó tett szinhelyét kocsikon sietve elhagyták, s a holttetem körülbelül 5 óráig a ligetben feküdt a szakadó zápor által mosva. Három óra tájban a „Pesti Napló" szerkesztősége névtelen levél által értesült, hogy Reviczky Szevér a kerepesi temető mögötti ligetben halva van. A városkapitányság azonnal biztosokat küldött ki, s ezek a holttetemet a mondott helyen találták. Mellette volt egy kilőtt (tán kicserélt) pisztoly, lábai alatt zsebkendő s ugylátszik, hogy a barriére zsebkendőkkel volt megjelölve. A holttetem a Rókus-kórházba hozatott, hol hétfőn, 9 órakor felbonczoltatván, a közkórházból eltemettetett. Az arczon a halálküzdelemnek legkisebb nyoma sem volt, tekintete nyugodt, férfias, bátor, serenus. S az ellenfél? A véres tett indoka? E kérdésekre a pesti városkapitányság nyomozó körleveleiből értesülve, a következő feleletet adja a „Hirnök." Reviczky ellenfeleként Elek Gusztáv szabolcsmegyei birtokos nyomoztatik, ki, mint beszélik, azonnal a véres eset helyéről menekült. Elek segédei voltak gr. Degenfeld Gusztáv és Szentimrei Kálmán, Reviczkyé Reviczky Ambró és Szemző István. Reviczky Ambró mult szombaton lakásán, Szentimrei K. ugyancsak szombaton este a vasuti indóházban fogatott el. Mindketten folyvást letartóztatva vannak, s a törvényszék követelte, hogy Reviczky tetemének bonczoltatásán jelen legyenek. A párbaj indokául több évi gyülölködés emlittetik, s a kihivó fél, mint beszélik, Reviczky volt.

** *(Magyar testőr-gárda.)* A mexikói császár magyar testőr-gárda alakitását rendelte el, melyhez az ausztriai császár Ő Felsége 12—18 altiszt toborzását engedte meg. Ezeknek jó magaviseletü magyaroknak kell lenniök, jól kell beszélniök magyarul, s teljes, szép szakál növeszthetésére kell kilátással birniok. Ideiglenesen kétannyi fizetést kapnak, mint a mennyi a mexikói önkéntesek számára meg van határozva, s azon altisztek, kik e szolgálatra jelentkeznek, egyelőre egy évi szabadsággal bocsáttatnak el Mexikóba.

centimes, a mely kerek számban, 50 kr. o. é. A jövedelem *három ötöde* segedelmekre fordi-tandó. — — — — — „egy ötödével magyar lapokat járatunk“ — igy szól a 8-ik fejezet — „mert a társaság kitüzött czélját gyakori összejövetelek, *olvasóterem*, könyvtár, s a szellem müvelésére alkalmas más eszközök által is igyekszik elérni.“ Ime a szabály megvan, ámde kivitele egyelőre vajmi nehéz akadályokba ütközik. Még pénz nincs és a havi részvényt azonnal kiadni kezeink közül annyi lenne, mint megzsibbasztani az egylet müködését. Tehát megjelenjünk az *olvasóteremben* azért, hogy *ne olvassunk?* Jár ugyan most is a „Vasárnapi Ujság“ és a „Magyar Sajtó;“ de mi ez a két lap 30—40 embernek? Ezen bajon segiteni csupán egyetlen mód van, és ez az, ha a többi szerkesztő és kiadó urak lapjaikkal, bár egy fél évre, segitségünkre jönnek. Fél év alatt már annyira fog erősödni pénztárunk, hogy a legfontosabb és legszükségesebb lapokat képes lesz járatni, a nélkül, hogy az egylet más irányu munkásságát gátolná. Reményünk van, hogy kérésünk viszhangra fog találni és az irás szavai szerint: „a reménység meg nem szégyenit.“ Adja Isten!

De látom már az olvasó ajakán e kérdést: hát a jövedelem utolsó ötödével mi lesz? . . . . „takarékpénztárba tétetik, mely állandó tőkét fog képezni. Szükség esetében évenkint egy rendkivüli rovatal történik, ez összeget 100 frankra kiegészitendő.“ (9-ik fej.) E fejezet czélja biztositani az egylet jövőjét. Csekély ugyan ez összeg, de az adott körülmények között elég. Aztán meg cseppekből áll a nagy tenger. Hitem és meggyőződésem szerint ez évenkinti 100 frank azon *mustármag*, melynek hivatása idővel oly terebélyes élő fává növi ki magát, hogy árnyékában a fáradt vándor enyhet s nyugalmat találjon. És hitem annál szilárdabb, mivel erősen meg vagyok győződve, hogy tehetősb honfitársaink nem feledik el mult levelemben tett felszólitásomat és feleslegükből e jó irányu egyletet is fogják részesiteni.

Az ily czélból összealkotott társaság állani fog részvényes és tiszteletbeli tagokból. Tiszteletbeli tagnak választható, a ki ismeretes a hazának tett szolgálatáról és a ki hasznos lehet az egyletre nézve. Részvényes tag *csak magyar* lehet. De itt szükségesnek tartom megjegyezni, hogy e szó alatt nem csak hazánk magyar ajku fiait értjük, hanem értünk minden magyar polgárt, ki a Kárpátok ölén született, a Királyhágón innen és tul, vallás- és nemzetkülönbség nélkül.

Törvényünk lesz, ön magunk és magyar hazánk becsületének fenntartása; — végrehajtó hatalom a szeretet. Azonban a jó rend fenntartását s az egylet anyagi- és szellemi ügyeinek kezelését egy igazgató-választmányra bizzuk, mely áll elnök, jegyző, pénztárnok és 6 bizottmányi tagból. A hivatali kötelességek részletes ismertetésével — a mi itt is csak az, mint egyebütt — nem akarom fárasztani az olvasó figyelmét; de figyelmeztetem a 21-ik fejezetre, mely igy hangzik: „Az elnök minden hónap első vasárnapján az egylet kebeléből 4—5 *hetest* nevez ki, a kik váltakozva minden este 8-tól 11-ig az olvasóteremben ülnek, elfogadni az ujan érkezőket és vendégeket, fenntartani a rendet és a társaság becsületét.“

Az egylet minden hónap első vasárnapján gyülést tart, melyre minden tág köteles megjelenni. A gyülés nyilvános. Minden politikai vitatkozás ki van zárva a gyülésből ugy, mint a társalgásból. Ha az eddigiekhez még hozzá teszem, hogy: „Az egylet csak részvényes tagjai általános többségének kivánatára oszolhatik fel“ és „ez esetben az egylet alaptőkéje felosztandó külföldi magyar hason irányu intézetek között“ — megismertettem alapszabályaink szellemét.

Tegnap (szept. 18) volt az alakitó közgyülés. Kerek számban *negyvenen* jelentünk meg ez ünnepélyes alkalomra. Oly szám, mely eddig még soha együtt nem volt, s mely örvendetes bizonyságul szolgál mindnyájunk érdekeltségéről. Ily kedvező előjel szép reményre jogosit. Az alapszabályok felolvasása után a hivatali testület megválasztására került a sor. Az alapszabályok értelmében átalános szavazattöbbséggel hivatalnokok lettek: elnök Litsner Otto, — jegyző Gros Pál, — pénztárnok Nigsti Antal, — bizottmányi tagok Metykó István, Witt Dávid, Láng Károly, Dávida Sándor, Nagy István, Stahl Adolf. A választott elnök az egylet nevében köszönetet mondott az előmunkálatok vezetőinek az egylet megalakitása körül tett fáradozásaikért, azután pedig az egylethez fordulván, az igazgató-választmány nevében köszönte meg az egyletnek bennök helyezett bizalmát és reménységét fejezte ki, hogy bizalmukban nem fognak csalatkozni. Végre határozatba menvén, hogy az egylet még egyelőre mostani helyén marad (Café des Terrasses, Boulevard Beaumarchais 60), a gyülés feloszlott.

Most már részemről sincs egyéb hátra, mint Istenhozzádot mondani e társaság tagjainak egyenkint és összesen, kiket pár nap mulva Párissal együtt elhagyandok. Az ég áldása kisérje buzgó törekvésüket! A czél nemes, az akarat erős, és igy a siker bizonyára eljövend. De hogy itt künn e kis körben, s majd ott benn a hazában a maguk elé tüzött czélt biztosan elérhessék, szükség, hogy a zászlajukon, mint eddig ugy ezután is, ama nemes jelszó diszelegjen: *munka!*

Rajta hát, fel a munkára
Türve sors csapásait;
Vész-, viharral szembeszállni:
Munka az, mely megtanit.

Nagy László.

I. Napoleon s a magyar táblabiróság.

(Három régi levélben.)

A ki a fentebbi felirást furcsának találja, szíveskedjék az alább következő levelezést elolvasni, mely 53 évvel ezelőtt Kazinczy Ferencz s még ma is élő, fiatal buzgóságu szatmári hazánkfia Mándy Péter ur közt folyt. Arról van benne szó, hogy Zemplénmegye egy akkori dilettáns költőt táblabirói diszes sorába iktatott, azon érdeménél fogva, hogy ez I. Napoleon tiszteletére csinos verset irt. A tárgy és lefolyási módja elég érdekes arra, hogy tudomást vegyünk róla. Az illető levelek ezek:

I. Kazinczy Ferencz levele Mándy Péterhez.

Mándy Péter Úrnak Kazinczy Ferencz tiszteletének szives idvezletét! Tisztelt Férjfiú. Fő Ispánunk Gróf Eszterházy József Excell. csudálva olvasta tavaly, Kézy Mózes barátomnak azon deák verseit, mellyeket az Napóleonnak menyegzőjére irt, s ritka érdemeit az által akarta megjutalmaztatni, hogy Vármegyénknek Assessorává készült kinevezni. Az irígyek meggátlották dicső szándékában, képzelhetni mi okból, és íme elmondom, melly szin alatt: azt mondották, hogy Táblabíró csak az lehet, a' kinek nemessége eránt nem lehet kétség. Ez oknál fogva meg nem tiszteltetett, de meg van neki ígérve, hogy meg fog tiszteltetni, mihelytt Nemességét bébizonyítja. Ő Dókus László igen kedves barátom' kezeihez tette le Szathmárból vett Testimoniálisát: de ez azt Producálni nem meri, attól félvén, hogy mivel maga Kézy Mózes Ur benne világosan kinevezve nincs, ezek a kancsalgók szégyenbe keverik. Igy levén a dolog Hozzád intézem kérésemet nemes lelkü barátom! — igy nevezem én azokat, ha velek semmi összeköttetésben nem vagyok is — 's kérlek, hogy nevében Vármegyétekhez egy esedezést készitteni, és osztán a' Bizonyság levelet elkésziteni, 's Dókus László Zemplin Vgyei Fiscális Urhoz elküldeni méltoztassál: Hogy itt ezek semmin fel ne akadhassanak, az Instántia igy légyen subscribálva: Mózes Kézy Nobilis ex Fejér-Gyarmath oriundus, electus Professor M. Collegii Evangelicorum Helv. Conf. Sáros Patakiensis, nunc Göttingae, in Regno Westphaliae, degens; és igy nevezd meg a Testimoniálisban is. — Ismerlek eléggé, hogy gyönyörködve fogod tenni ezt a szólgálatot eggy oly barátunknak, a' ki a' Nemzetre fényt vonsza — mert verseit Bécsben a Fő Ispán igen pompásan hagyta újra nyomtattatni, 's megküldötte a párizsi udvarnak — Elj szerencsésen, fogadd el tiszteletem' bizonyitását. Széphalom Febr. 11 d 1811.

Czím: Szathmár Vármegyei Tekintetes Mándi Mándy Péter Úrnak Tokaj, — Nagy Károly. IV-k csomó 31 No 1811. (P. H.)

II. Mándy Péter válasza.

N.-Károly, 24-k mart. 1811. Tekintetes Kazinczy Ferencz Urnak Mándi Péter alázatos tisztelettel viszonos idvezletét. Tettes Úr! Örömmel árasztotta el szivemnek érzésit a Tekintetes Úr nagylelküsége. Nem volt ugyan az esméretlen én előttem eddig is; de most tapasztalom közelebbről még is — minden alatsony hizelkedés nélkül mondva — hogy tulajdon az a' felemelkedett lélek, és izlés uralkodik Tek. Urnak a társaságában is, a mit még gyermek koromban a Geszner Idilliumiban, Bácsmegyeiben, 's másutt tündökleni láttam. A nyájas leereszkedés, a jótétel — úgy látom ezek gyümöltsü foglalatosságok a Tek. Úr előtt. — Kézy Mózes Úrnak nem közönséges talentumai előttem esméretesek; a tudva lévő Verseiben pedig egy remek póétát bámultam. Tisztelettel viseltetek egy ilyetén jeles hazámfiához; annyival inkább a' Tek. Úr intését parancsolat gyanánt veszem életem fogytáig. Vannak itt jók — a' kik nálamnál nem kevesebb részt vettek a Tek. Urnak ezen ritka nemes szívüségében — a dolog tehát semmi nehézséget sem szenvedett — a parancsolt Testimoniális készen vagyon nálam, és csak a jó alkalmatosságra vár, abban sem leszek részes. Főbb nyereségeim között elsőnek tartom, ha a Tek. Úr többre is megbízza csekély személyét egy örökös tisztelőjének.

III. Kazinczy Ferencz viszonválasza.

Tek. M. Mándy Péter Urnak Kazinczy Ferencz baráti szives tiszteletét 's idv. Gyönyörű az, midőn a bizodalmas megszóllitás olly meleg szívvel irt levél által visszáztatik, mint az az enyém, melyben az Urat, szivesen becsült s szeretett barátom, a Kézy Mózes' dolgában megkérni bátorkodtam. Újra felkiáltok a Lessing' Minnájával, a gondviselés a becsületes embert ritkán hagyja jutalom nélkül, s néha a' jó tettet előre jutalmazza. — Imé azon felül, hogy az az örömem van, hogy a Kézy' kívánságát teljesithetem, pótolékúl az Úr' barátságát nyerém meg! Méltóztassék az Ur elhinni, hogy ismérem becsét. Nem mindig szükség a látás a lelkek' összecsatlására.

Alig van annyi időm, hogy az ide zárandó nyomtatványokat öszvehajtogassam, mert váratlanúl jött az alkalom, mely azt tovább vigye. Fogadja az Úr őket köszönetem' jeléül, s felejtse olvasások alatt a nyelv és izlés ellen első irásomban elkövetett vétkeimet. A Testimonialist legbiztosabban elhozhatná egyike azon pataki Ifjaknak, kik a mennyei tudomány' hirdetésére minden szerte kiküldettek most. — Tisztelem szathmári barátimat, 's nékik, 's az Úrnak ajánlom magamat igen nagy becsü barátságokba. — Széphalom Apr. 7-d 1811. — Zemplin az Idibus Martiis hirdetett parancsolatra, s parancsolat ellen vissza irt. Igy Sáros is.

N. B. A Testimonialis a kitüzött úton Kazinczy Ferencznek elküldetett.

(Mándy Péter irományaiból.)

Egyveleg.

** *(Vámbéry és Duka Angolországban.)* A „British Association for the Advancement of Science“ idei nagygyülése Bath városában tartatott. Ránk nézve e gyülés azért is különös érdekü, mert nemzetünk ott két jeles fia, Vámbéry Armin és dr. Duka Tivadar által volt képviselve. A föld- és népismereti osztály szept. 15-én szokatlan számu tudósok által volt látogatva, Afrika, Déli-Amerika, Siam, az ind Archipelagus és Kelet-Indiából. Vámbéry Armin hazankfia, ki Khivát, Bokharát és Szamarkándot beutazta, a turkománokról olvasott föl értekezést. Ott voltak Oroszország részéről Jerofejeff ezredes és Hippius úr Pétervárról. Az elnök, Sir Roderick Murchison magasztalva emelte ki megnyitó beszédében Oroszország legujabb nagyszerű fölméréseit. A mint irják, az orosz urak főkép azért jelentek meg, hogy Vámbéry hazánkfiának közép-ázsiai tapasztalatait czáfolgassák. Dr. Duka Tivadar, noha csak látogatóba ment Bathba, az E. osztályhoz bizottsági taggá neveztetett ki. Vámbéry a nyelvészeti és népismereti vitatásokban oly élénk részt vett, hogy Sir Murchison megnyitó beszédében „Zealous Hungarian“-nek (lelkes magyarnak) nevezte.

** *(Tökkirály Párisban.)* A párisi terménycsarnokban a mult vasárnap választották meg és állitották ki ünnepélyesen a tökkirályt. Az ez évi legnagyobb tök 275 fontot nyom, terjedelme 3 m. 7. cent. és 108 frankon adatott el. Termett pedig e szörny a Loire-völgyben.

** *(Régi római naptár.)* A pompejii ásatásoknál legutóbb érdekes tárgyra akadtak. Az Isis-kapu közelében négyszögü fehér márványkövet találtak, melynek négy felén római naptár volt bevésve. Minden oldal három hónapot tartalmazott, mindegyik felett az illető hónap égi jegye van vésve. A napoknál becses feljegyzéseket olvashatni a rómaiak csillagászata, földmivelése és vallása felől, például a vallási ünnepek is meg vannak jegyezve. A kövön felül Apolló van kivésve, a mint a nap szekerét vezeti, alul Ceres, a kalászokat aratva. Ugylátszik, hogy e naptár különösen a földmivelők számára volt szánva. Az igen érdekes régiséget a nápolyi muzeumban állitották fel.

Szász Gergely

rév komáromi könyvkötő

XVIII. n.

l.

Zoltai debrnyomda

17. l.

1976. Brodszky Sándor.

Zuhogó viz.

A hegyes vidék előterében szél
pezve. A habzó vizből különféle nag
melyek a kép balfelén kissé összeto
látszanak.

Papiros, méretei 43.8 : 64.3

Vétetett 1901: IV. 4-én a Br
(156/901. No. 1.).—

Szász Gergely

Könyvárosi könyv-
kötő 1731.

Magyar Könyvszemle
1944. 152. l.

Dr. Szász Gezá

Ex libris - rézkarc

Ábrahám Rafael ex libris és kisgrafika

Kiáll

Oszk 1965

Katalógus: Bálay Pál

Dr Szarz Gezá:

Ex libris – reź karc

Szász Gizella

Mistola

Tanulmányfej, szén, 42 x 28

Országos diák képzőművészeti
kiállítás. Hódmezővásárhely,
1965. Kat. ker. Orosz Lajos

SZÁSZ GYÖRGY

Új művészet

1999/szept.

19.o.

tem is tóla sokszor barátaimma
félve attól, hogy megzavarom v
latosságai közben, amelyeknek
hetem. Talán szerénytelenség,
közléseinek hatása alatt ilyen
kockáztatok meg, de ugy érzem
ányoljuk fájdalommal és értetl
időben. Ugy érezzük: ma még in
feladatok várnának Önre, éppen
zésem továbbá, hogy ha mód adó
egyszer személyesen kibeszélhe
uton érintkezhessünk, elősegit
lyeket örömmel és szeretettel
annyira magától értetődik, hog
nekünk valamit, sőt minél többe

SZÁSZ GYÖRGY

KÉSZPÉNZZEL
BÉRMENTESÍTVE
BUDAPEST 62
1376

KORTÁRS MŰVÉSZETI GALÉRIA / CONTEMPORARY ART GALLERY

Elöd Ágnes, Szabó Ádám, és Szász György kiállítása

Ne ijedjenek meg, négerek vagyunk!

megnyitó vernissage

[2005. január 20., 19,00 - 21.00]

nyitva / on view: 2005. január 21 - február 25.
kedd - péntek / Tuesday - Friday.....14.00 - 18.00,
valamint előzetes bejelentkezéssel /
or by appointment

Budapest, VI. ker., Király u. 76. • T: (1) 413 7608 • www.acbgaleria.hu • acbinfo@acbgaleria.hu

Hornyik Sándor
MTA Művészettörténeti Kutatóintézete
Úri u. 49.
Budapest
H-1014

PANNON GSM
IRÓKÉZ
PAPÍR-IRODASZER NYOMTATVÁNY
FRUTTA
Timp

AQUAPLANING

Szász György kiállítása

Stúdió Galéria - FKSE
2003. február 18 - március 14
megnyitó/opening: Szöke Katalin
2003. február 18. 18 óra

1053 Budapest, Képíró u. 6.
tel.:(+36 1) 267-2033
fax:(+36 1) 266-6502
e-mail: studgal@c3.hu

STÚDIÓ FKSE

2003
56

Timár Árpád
Budapest
Üllői út 119.
1091

beszélgetés/conversation: 2003. február 18. 19 óra

nyitva/open: hétfőtől szombatig 14-18 óráig/ mon to sat, 2 to 6 pm

támogatók/ supported by: NKA., NKÖM, Fővárosi Közgyűlés Kulturális Bizottsága, Soros Alapítvány, HUNGART

2°C
H_2O H_2O H_2O H_2O H_2O H_2O
-7°C
H_2O H_2O H_2O H_2O
H_2O H_2O H_2O H_2O
H_2O H_2O H_2O H_2O
Aquaplaning
Edd Agnes au pinceau

Az Ernst Múzeum Dorottya Galériája tisztelettel meghívja

Szász György: Yógaszertár című kiállítására

Megnyitó: 2006. február 14-én, kedden 18 órakor
A kiállítást megnyitja: Készman József művészettörténész
Kurátor: Simon Kati
Megtekinthető 2006. március 18-ig, hétfőtől szombatig 10-18 óra között.

The Ernst Museum's Dorottya Gallery cordially invites you to the exhibition of

György Szász: Karmacy

Opening: Tuesday, 14 February at 6 p.m.
Opening speech by József Készman, art historian
The exhibition continues until 18 March, Monday to Saturday from 10 a.m. to 6 p.m.

AZ ERNST MÚZEUM DOROTTYA GALÉRIÁJA ■ BUDAPEST ■

nka Nemzeti Kulturális Alap

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTÉRIUMA

A kiállítás és a kapcsolódó katalógus megvalósítását a Nemzeti Kulturális Alap és a Fővárosi Közgyűlés Kulturális Bizottsága támogatta.
The exhibition and the catalogue have been realized with the kind support of the National Cultural Fund and the Municipal Government of Budapest, Cultural Committee.

Díjhitelezve
1376 Bp. 62.

Bánóczi Zsuzsanna
MTA Művészettörténeti Kutató Intézete
Budapest
Úri u. 49.
1014

Dorottya Galéria, 1051 Budapest, Dorottya u. 8., www.ernstmuzeum.hu/dorottya Tel./Fax: (+36-1) 266 08 77, dorottya_galeria@axelero.hu

PARTHENON FRÍZ TEREM EPRESKERT

Szász György

A MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZETI EGYETEM

MEGHÍVJA ÖNT

SZÁSZ GYÖRGY

EGYSZERŰ GÉPEK OTTHON

CÍMŰ KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÓJÁRA

2002. SZEPTEMBER 30-ÁN 17 ÓRÁRA

HELYSZÍN
EPRESKERT, BUDAPEST VI. KER., KMETY U. 26-28.

BEVEZETŐT MOND

BIZZER ISTVÁN
MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZ

MEGTEKINTHETŐ 2002. OKTÓBER 19-IG.
NYITVA HÉTKÖZNAPOKON 10-18 ÓRÁIG,
SZOMBATON 13 ÓRÁIG.

A KIÁLLÍTÁS TÁMOGATÓI:
NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTÉRIUMA
NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM

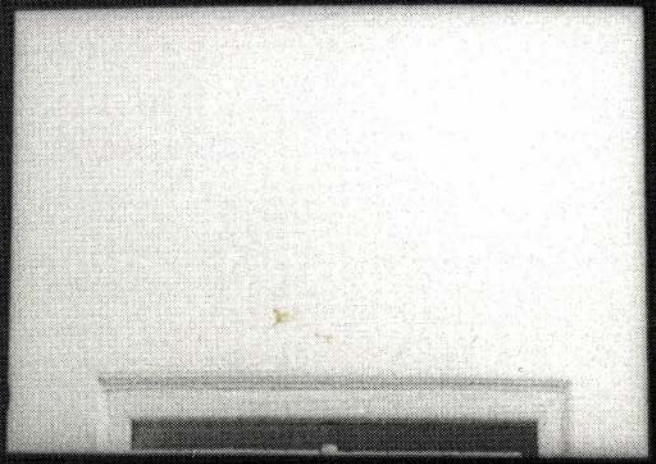

A MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZETI EGYETEM
DLA SZOBRÁSZ HALLGATÓINAK PROGRAMJA
A KIÁLLÍTÁS - SOROZAT KURÁTORAI:
DELI ÁGNES, PETŐ HUNOR, SZABÓ ÁDÁM
PROGRAMVEZETŐ: JOVÁNOVICS GYÖRGY

FELELŐS KIADÓ A MAGYAR KÉPZŐMŰVÉSZETI EGYETEM REKTORA

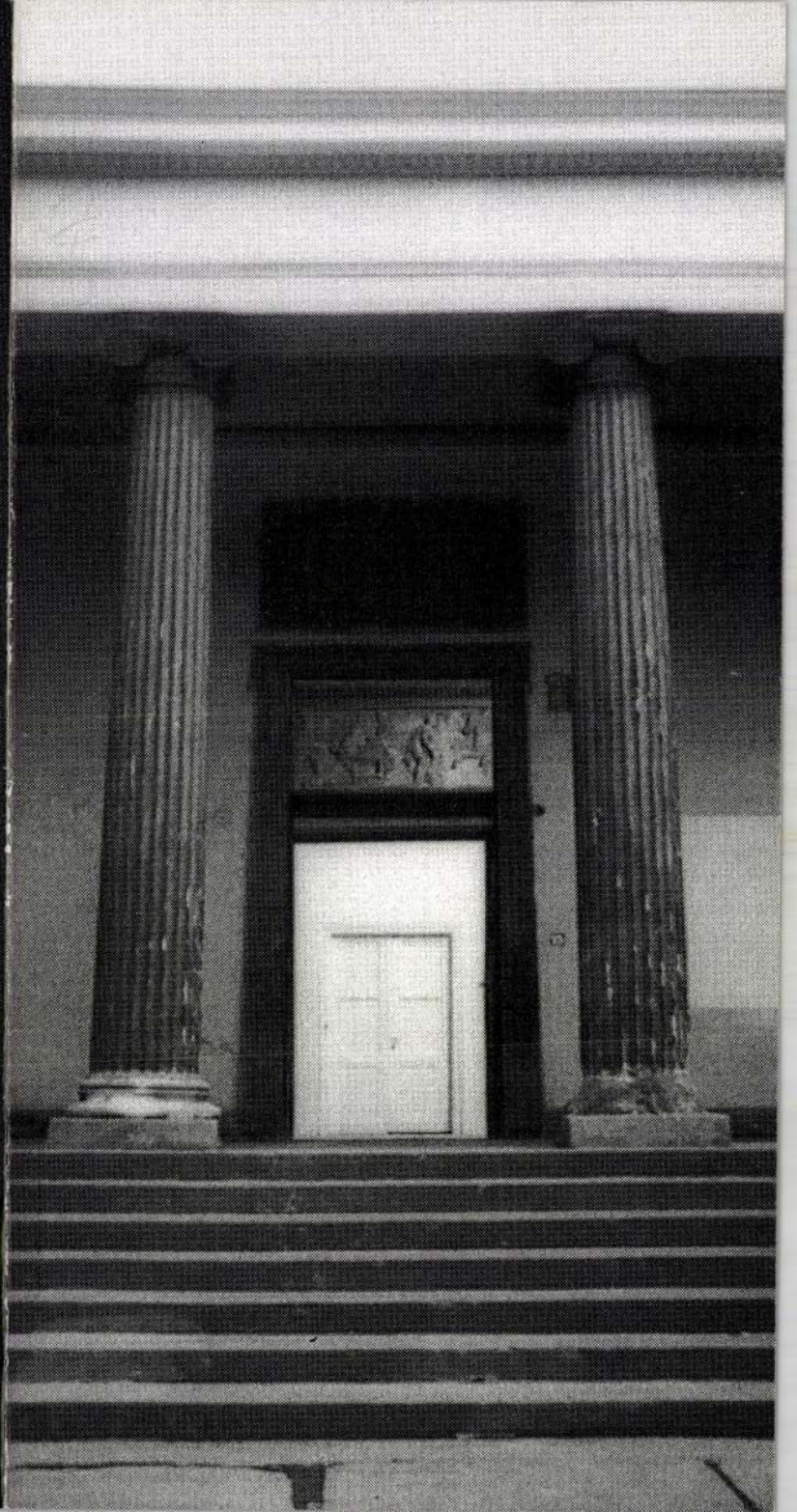

Jel

Körplasztika, Glücksnobra az

Operahajon Spász Gyulától

11.

Budapesti Hirlap, 1881. VIII. 11.

57 n. 3-o. (K. és M.)

Kőplasztika. Felekiné arcképszobra. Szász

Pesti Hirlap. 1880. apr. 23-3.

Szász Gyula fiatal szobrászunk....

701

Körplastika Mercur-szobor a Fonciére

palota kupolájáu Szász Gyulatól

Budapesti Hirlap, 1881, XII. 23.

190 n. H. o (Szörk.)

Körplasztika, mellszobrok

Szász Szulatól.

Budapest: Hiilag. 1881, XII. 8.

175 n. 3 o. (Sz. és Kr.)

Körplastika Meyerbeer nobre ap. JH

Operaháza Nász Gyulától

Budapesti Hirlap 1882. I. 20.

20. n. 3. o. (N. és M.)

Körplasztika, cimattarto génián

Szász Gyulától

Budapesti Hirlap 1882. II. 22

53. n. 3. o

A műcsarnok dispitája

Kořplasztika, a Foucière-palota [Sugár

út (Sztalin) 2 sz.] Kupolájának Mercurja

Szász Szulatól

Budapesti Hilap, 1882. VI. 18

166 sz. h. r. (Szerk.)

Körjegyzőkönyv mellszobor Szász Jól

Szulatól.

Budapesti Hilap, 1881, VIII. 19.

60 r. 2 o. (Sz. és M.)

Körplasztika, monumentális Ybl

Szász Gyula Meyerbeer-szobra az

Operaház homlokzatán

Budapesti Hirlap, 1882, VIII. 27.

235. sz. Melléklet, 2. o.

Szász Gyula születése

Pesti Hirlap. 1839. márc. 12. 6-7.

Két új templom a fővárosban

Szász Gyula szobrász

Pesti Hirlap. 1879. febr. 3.4.

Művészeti hírek

Szász Gyula szobrász (1850-1904) Ybl

Meyerbeer szobra az Operaház homlokzatán

Budapesti Hirlap, 1882, VIII. 27.

235, Melléklet, 2. o.

Szász Gyula szobrász (1850-1904) Ybl

Meyerbeer szobra az Operaház homlokzatán

Budapesti Hirlap, 1882, VIII. 27.

235, Melléklet, 2. o.

Szász Gyula szobrász 1850-1904 V.

Budapesti Hirlap.1882,IX.28,

267.sz.3.o./Sz.és M./

Szász Gyule nobrász

Budapesti Hirlap. 1881, XI. 7

144. n. 3. o. (Sz.-ér K.)

Szász Gyula szobrász

Pesti Hirlap. 1879. szept. 3. 3.

Munkácsy, aki nehány napra jött
fel vidékről Budapestre....

Szász Gyula Szobrász

Pesti Hirlap. 1879. ápr. 4. 4.

Képzőművészeti hírek

Szász Gyula szobrász

Budapesti Hirlap. 1881. XI. 6

143. n. Mellékl. 1. o. Mario Proth:

Magyar Szalon

Szerdahelyi [illegible]

1883. őszi kiáll.: Sír a bogár, gipsz, 200 ft.

1885. nemzetk. kiáll.: Feleki Miklós mellszobra, gipsz. — Hlalmi Ferencz mellszobra, gipsz. — Hallgató nympha, gipsz. — Feleki Miklósné mellszobra, gipsz.

1886. őszi kiáll.: Freund Vilmos műépitész mellszobra, gipsz.

1887. őszi kiáll.: Mellszobor, gipsz, dr. Dirner Gusztáv tulajd.

Szász Gyula

A Képzőművészeti Társulat kiállításain a Kö-
vetkező műveivel vett részt:

1877. nov. és decz. kiáll.: Felekyné mellszobra. — Szer-
dahelyi József. — Bacchus nevelése, 500 frt. — Tóth J.
— Egressy Gábor.

1877. decz. kiáll.: Tragödia, 3 frt. (2 péld.). — Ta-
nulmányfő, 5 frt. — Nincsen rózsa tövis nélkül, 30
frt. — Tanulmány mellszobor, 5 frt. — Húzd rá czi-
gány, 30 frt.

1879. decz. kiáll.: Szigligeti Ede mellszobra, gipsz, 50 frt.

1880. tavaszi kiáll. II. sor.: Palestrina, gipsz. — Per-
golese, gipsz.

1881. tavaszi kiáll.: Feleki Miklós mellszobra, gipsz.
— Szigligeti Ede mellszobra, carrarai márvány. —
[illegible] mellszobra carrarai márvány.

Szász Gyula szobrász

Pesti Hirlap. 1884. jun. 28.1

lej szobrunnak

Szász Gyula szobrász

Pesti Hirlap. 1882. jan. 5. 3.

Tanulmányi rajzok elő
minták stán

Szadz Gyula szibradz

Pesti Hirlap. 1882. jan. 8.

Munkácsy Budapesten

Izász Gyula, nobrász

Budapesti Hirlap., 1881, XII. 23

190. n. 4. o. (Szerk.)

Szász Gyula v obraz

Budapesti Hirlap, 1882, I. 4

k.z. 4.o. (Szász K.)

Szász Gyula szobrász

Pesti Hirlap. 1880. nov. S. 4.

a képzőmüvészetekért

Szász Gyula arcképe

Pesti Hirlap. 1880. ápr. 2. 4.

Az Operaház arcképcsarnoka kiadatott...

Szabó Gyula szobrai

Pesti Hirlap. 1880. ápr. 12. 3.

Az Operaház szobrpályázata

Szász Gyula szobrász

Pesti Hirlap. 1880, apr. 23. 3.

Szász Gyula fiatal szobrászunk....

Szász Gyula szobrász

Pesti Hirlap. 1880. ápr. 29. 4.

az Operaház szoborpályázata fölött....

Szabó Gyula aláírás

Pesti Hírlap. 1880. máj. 1. 4.

A Deák-mauzoleum Viktória által.

Szász Gyula szobrász

Pesti Hirlap. 1880. jun. 20.

Kaas Ivor: Magyar festők

Szász Gyula úrhoz

Pesti Hirlap. 1880. jul. 4. 3.

A Dalszínház ügyei

Szász Gyula szobrász

Pesti Hirlap. 1881. dec. 23. 4.

Művészeti hírek

Szász Gyula szobrász

Pesti Hirlap. 1880. okt. 16. 2

a kiszörnüvészetek és a főváros

Szász Gyula szobrász

Pesti Hirlap. 1883. okt. 10.

Prém József: Az odzi mű kiállítás

Kóplasztika. Díszítő szobrok a honvédelmi minisztériumon.

Zala Gyula

Pesti Hirlap. 1880. aug. 9. 3.

Zala Gyula tehetséges fiatal szobrászunk....

Szán Gyula nobrászművész önlön-
díjáról

Fővárosi tapok 1867. VIII. 4. 711.

Kir

Szász Gyula szobrász

Pesti Hirlap. 1884. szept. 28.13

Szobrászati lírek

Szász Gyula szobrász

Pesti Hirlap. 1885. jan. 28. 4

Huszár Adolf hagyatéka

Szász Gyula szobrász

Pesti Hirlap. 1885. febr. 10. 3

Az ujvárosháza szobrait...

Díszítő szobrászat. Kilenc szobor
a Vigadó homlokzatán

Pesti Hirlap. 1881. nov. 20. 3.

a fővárosi képzőművészeti
bizottság...

Szász Gyula szobrász

Pesti Hirlap. 1881. nov. 20. 3.

A fővárosi Képzőművészeti

bizottság....

Szász Gyula szobrász

Pesti Hirlap. 1880 dec. 7. 3.

Szász Gyula ismert szobrá-
szunk....

Szalay Gyula rajzolata

Pesti Hirlap. 1881. febr. 18. 3.

Szalay Gyula rajzolata jelenleg....

Szász Gyula szobrász

Pesti Hvilap. 1882. máj. 4. 1 mell.

A szobrászmuterneckből

Szász Gyula szobrász

Pesti Hirlap. 1882. márc. 11. 4.

a Vigadó szobordíszítése

Szadz Gyula spobradz

Pesti Hirlap. 1882. apr. 7. 3.

A Vigadó spobomintái

Budapest. Tabáni templom

Pesti Hirlap. 1880. dec. F. 3.

Szász gyula ismert szob-
rászunk...

Budapest. Tabáni Templom

Pesti Hirlap. 1881. febr. 18. 3.

Szász Gyula szolnász jelenleg....

Budapest. Deák-mauzoleum

Pesti Hirlap. 1880. ápr. 23. 3.

Sajó Gyula fiatal özvegyének...

Mezőtesem. kat. Templom

Pesti Hirlap. 1880. dec. 7. 3.

Szadz gyula ismert szobrá-
szunk....

Budapest Szász Szula Mercur

a Fonciére palotája kupolái

Budapesti Hírlap 1881,

190. n. 4. o. (Sz. és K.)

Szász Gyula, szobrász

Művészet, III., 1904. 261-262.

D.I.: Szász Gyula

M Ű V É S Z E T
III.évf. 1904.
261.l.

S z á s z G y u l a :

Őroszlán.

Agyagminta féhyképe.

M Ű V É S Z E T
III.évf.1904.
262.l.

S z á s z G y u l a

Madonna

Gipszmodell fényképe

Korplasztika. Egressy Gábor arcképszobra.
Szász

Pesti Hirlap. 1880. ápr. 23. 3.
Szász Gyula fiatal szobrászunk....

Körplasztika. Tóth József arckipszobra.
Szász

Pesti Hirlap. 1880. ápr. 23. 3.

Szász Gyula fiatal szobrászunk....

Körplasztika. Szerdahelyi József archép-
szobra, Szász

Pesti Hirlap. 1880. ápr. 23.3.

Szász Gyula fiatal szobrászunk....

Körplasztika

Árpád szobor
Szász Gyula müve
Csepelsziget

Századok 1897. 752 o.

Vegyesek

Nem csoda tehát, hogy halálakor a leltárban könyvtára 20.000 kötetre becsültetett."[32])

Igy lett Pauer János megyéspüspökségének tiz éve a székesfehérvári püspöki könyvtár aranykora. A bibliofil főpap lakosztályával szemben fekvő, az udvarra néző nagy szobában dolgozott, az ősnyomtatványokról szóló könyvtári cédulákat jórészt maga irta; az incunabulára ragasztott többszinnyomatu izléses cimkéket a Szammer-féle régi fehérvári könyvnyomdában készittette s a feldolgozás fáradságos, aprólékos, sok tudományos kutatással járó munkájában szakavatott könyvtárosa, Magdics István, most prelatuskanonok, segédkezett neki. 1848 óta egészen 1890-ig a püspöki aulában külön hivatali beosztás volt a püspöki könyvtárosság, de mivel e hivatalt viselő papokat rendszerint más elfoglaltsággal is megterhelték, egyikük sem láthatott hozzá osztatlan erővel a könyvtár gyökeres feldolgozásához.[33])

E szerény cikk keretében nem ismertethetjük kimeritően Pauer könyvtárának anyagát, csak annyit mondhatunk összefoglalólag: a gyűjtemény magában foglalta az akkori összes nevezetesebb hazai és külföldi történeti, régészeti, műtörténelmi munkákat, okmánytárakat, folyóiratokat; ősnyomtatványainak számát — 1471—1500 években nyomtatott bibliák, klasszikusok, renaissancekori theologusok művei — 400-nál többre tehetjük; a „régi magyar könyvtár" keretébe tartozó kiadványok közül pedig jónéhány ritkaság számba ment, pl. Balassa Bálint: „Istenes Énekek" Kassán, 1665-ben kiadott könyvecskéje, mely ma a legépebb példánya e kiadásnak;[34]) Melleghi Franciscus: „Bonum principium" c. Nagyszombatban, 1680-ban megjelent értekezése, mely a hires bibliografus, Szabó Károly szerint egyetlen ismert példány (R. M. K. II. 1471.); s Michael de Hungaria: „Sermones" Deventerben, 1491-ben kiadott műve a székesfehérvári püspöki könyvtáron kivül csupán a müncheni udvari és a frankfurti városi könyvtárban lelhető fel; (R. M. K. III. 25); stb.

Hogy Pauer könyvtára mily bőséges forrásul szolgálhatott bármiféle históriai tanulmány megirásához, élénken bizonyitja az a tény, midőn a székesfehérvári cs. kir. katonai parancsnokság 1874-ben a legfelsőbb bécsi katonai tudományos körök megbizásából Savoyai Eugen haditettei történetének megirásához forrásmunkákat kért a könyvtár tulajdonosától, az négy XVII., tizenkét XVIII. és négy XIX. sz.-beli kiadványát ajánlja fel, hozzátévén: „Tudom, hogy e munkák valamint nálam, ugy máshol is

[32]) Dr. Czobor B.: Emlékbeszéd Pauer J. felett. 53. l.
[33]) Pp. Levéltár, 442. lt. sz. 235/1877. sz.
[34]) Magyar Könyv-Szemle. 1878. VI. füzet, 336. l. U. o. 1879, III. 122. l. E helyeken olvasható adatok szerint a szfehérvári püsp. könyvtár tulajdonában levő példány mai csonkahazánkban található legrégibb kiadás.

fellelhetők, de némelyek a régi kiadványokból bizonnyára ritkák."[35]) — A hires Aldus, Elzevir, Stephanus-féle gyönyörű miniatür kiadásokkal, néhány középkori kézirattal, régi térképekkel, művészi értékű rézmetszetekkel bővelkedő könyvtár ajtaján mások is kopogtattak, hogy felhasználják az ott fellelhető kincseket. Mikor 1874-ben az „Acta Musei Nationalis" c. munka föléled, Rómer egyet. tanár, muzeumőr Pauertől kéri kölcsön Rosty Pannonia térképét, mert mint irja: „Méltóságod bizonyosan birja, kérem kegyeskedjék azt nekem pár napra kölcsönözni, hogy munkámat befejezhessem."[36])

Külön érdeme Pauernek, hogy a megnőtt püspöki könyvtár feldolgozására a legszükségesebb bibliográfiai segédkönyveket is beszerezte.

A székesfehérvári komoly könyvtári munka megtermette gyümölcsét: 1882-ben Budapesten rendezett orsz. könyvkiállításon a Pauer-féle gyűjteménnyel gazdagitott székesfehérvári püsp. könyvtár 15 ritka, értékes könyvvel szerepelt, mint azt Pulszky Ferenc és Ráth György névaláirásával hitelesitett, Budapesten, 1882. febr. 20-án kiállitott jegyzék igazolja.[37])

Mindent összevetve, megállapithatjuk, hogy a székesfehérvári püspöki könyvtár országos jelentőségét Pauer Jánosnak köszönheti. A tudós bibliofil püspök feleleventette a renaissancekori, tudományt és művészetet pártoló magyar főpapok erényeit: a hálás utókor nevét és érdemeit a püspöki könyvtár márványtáblájára iktatta, elhelyezte Szász Gyula által mintázott szép mellszobrát a könyvtár nagy termében, de Pauer gondolatainak nagyságát és igazságát püspöki könyvtárunk legujabb restaurációja igazolja legfényesebben. Érezzük, a vidéknek is szüksége van ily kulturintézményre. A magyar egyház s hazánk egyenletes művelődésének fokát és tempóját nem a fővárosi gyűjtemények, inkább a vidéki muzeumok és könyvtárak száma és nagysága határozza meg.

Könyvtárunk későbbi sorsáról ezek után már keveset mondhatunk. A hitvédő irányban képzett *Steiner Fülöp* körülbelül 2000 kötetnyi értékes könyvet, folyóiratot hagyott ugyan hátra[38]) — leginkább a szentatyák és egyházdoktorok uj kritikai kiadásait és az ujkori theologiai és egyháztörténeti irodalom klasszikus termékeit, az általa szerzett könyveket tartós, izléses félbőrkötésbe köttette, sőt nem sajnálta a pénzt pár szép középkori kéziratért sem — azonban a könyvtár rendezését az akkori egyházpolitikai küzdelmek, melyek minden erőt lekötöttek, folytonosan hátráltat-

35) Pp. Levéltár, 1561. A. lt. sz. 909/1874. sz.
36) Pp. Levéltár, 1561. A. lt. sz. 1874/jan. 23.
37) Pp. Levéltár, 442. lt. sz. 303/1882. sz.
38) Radványi M.: Jelentés . . . . 8. l.

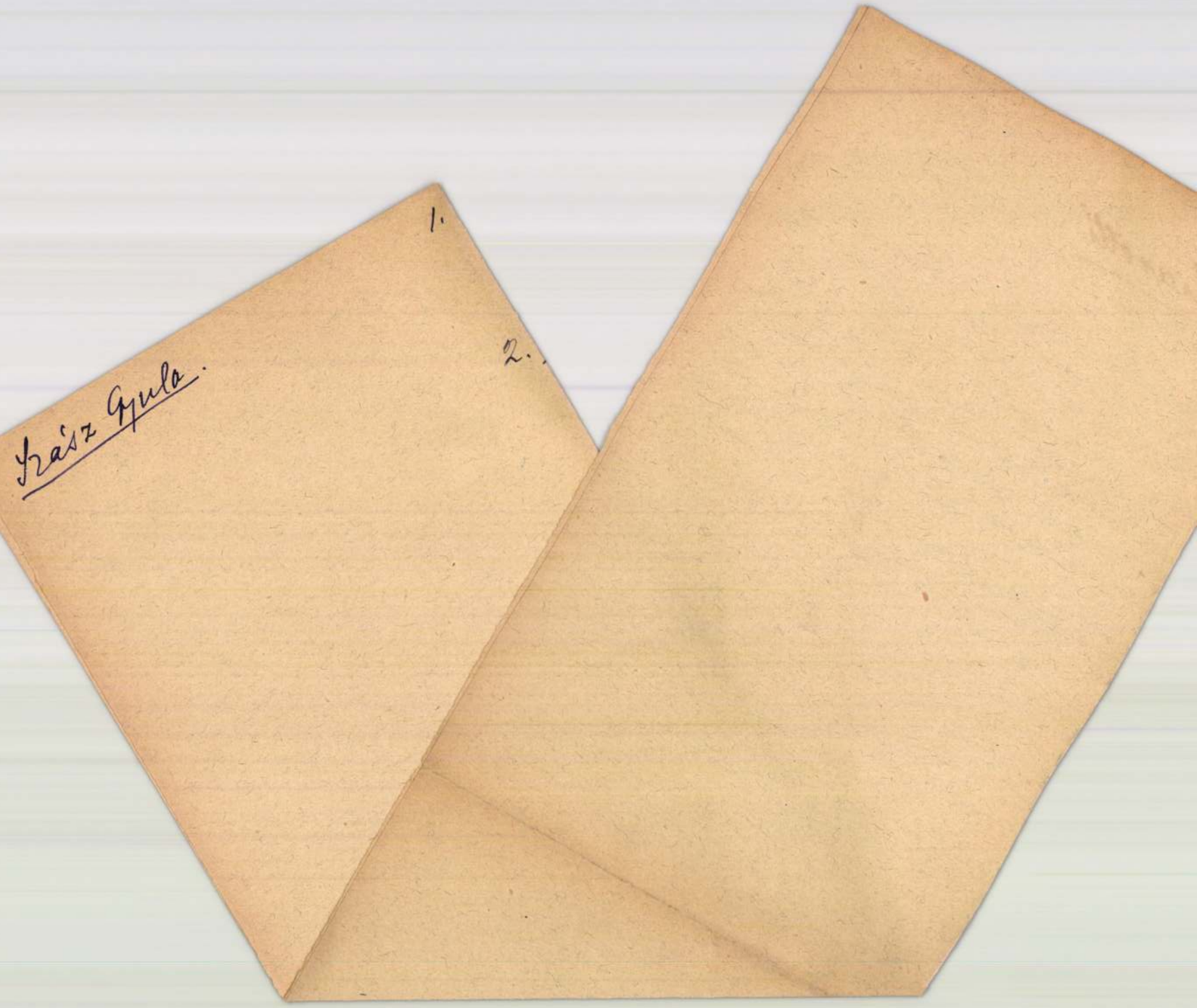
1.
2.
Szász Gyula.

Заседание исполнительного (Временного) комитета
Народной воли, состоявшееся 36-37 г.)
Присутствовали: Желябов, Перовская, Исаев,
Колодкевич, Ширяев, Ланганс, Тихомиров, Баранников,
Суханов, Квятковский, Пресняков, Ширяева, Ошанина,
Ивановская, Ширяева, Ошанина, Ивановская,
Ширяева, Ошанина, Ивановская, Ширяева,
Ошанина, Ивановская

M.D.K.

Szász Gyula szobrász

"Jób megpróbáltatása",„Dobozy" c. szobor-csoportjait emliti meg a lap "A hét története" c. rovatában.

Képes Családi Lapok, Bp. 1881. május 8.
3. évf. 32. sz. 511. lap

MDK

Szász Gyula, szobrász

"Szigligeti Ede" mellszobrát készíti a nemzeti színház számára.

Képzőművészeti Szemle. Vegyes Közlemények. 1879.1.sz
13-16.l.
Hírek a műtermekből

Szász Gyula

Zrinyi és Jurisich szobra. A törökökkel vívott harczok két hősének, *Zrinyi* Miklósnak és *Jurisich* Miklósnak szobrot állítanak. Mindketten a Bécs felé igyekvő törököknek állták útjokat. A szigetvári Zrinyi Miklós szobra *Csáktornyán* lesz és elkészítésével *Szász* Gyula fővárosi szobrászt bízták meg, ki a munkát már el is végezte. *Kőszeg* hősi várkapitányának, *Jurisichnak* emlékszobrára most kezdték meg a gyűjtéseket s adományokra számítanak Németországból is, mert Jurisich akadályozta meg, hogy a törökök nem juthattak német földre.

Az országház záróköve. Az országház építését

Vas. Lép
1902. 756. l.

MAGYAR KÖNYVKERESKEDŐK TÁRSULATA
BUDAPEST,
VIII. CSEPREGHY-UTCA 4.

A

Mi

NYOMTATVÁNY

Szász Gyula

* *Szász Gyula* ismert nevü szobrász közelebb Feleki Miklós mellszobrát mintázta. Müve igen jól sikerült. Egyuttal nem mulaszthatjuk el szót emelni Szász Gyula mellett, ki Huszár Adolf után valóban legtehetségesebb müvészünk a plastika terén s ki buzgalma és törekvése mellett évek óta megrendelések nélkül küzködik az élettel; mig a főváros egyre szaporodó monumentalis épületeinek szobor diszitményeit idegen és ismeretlen „müvészek" készitik, hazafias épitészeink valóban páratlan jó indulatából. Nem akarunk ez alkalommal neveket emliteni, csak ama hosszasan tartó elégületlenségnek, sőt megbotránkozásnak kivánunk, egyelőre futólag, kifejezést adni, mely a hazai müvészek körében épen Szász Gyula érdekében uralkodik. A derék fiatal müvész sokkal többször adta tanujelét tehetségének, semhogy az illető urak figyelmét elkerülhette volna. Hanem persze a külföldi, vagy legalább bécsi „kőfaragó-müvészek"-től mindent elfogadnak, akár a budai vár alatti épület idétlen oroszlánjait is, a melyeknél jobbakat minden szappanos-kiállitáson láthat a közönség.

Képzőművészeti hamle

1879. 127. 1 - K.

Az arcképfestészet történet
dr. *Czobor* Bélától. — Nov
(II.) *Findura* Imrétől.
Adorjántól. — Id. Storno I
földön élő

Illuszt

Egész évre .
Fél évre .

Szerkesztőség: B
Kiadó-hivatal: Buda
(Zipser

ZIP

MDK

Szász Gyula

Magyar kiállitó művészek névsora. Műcsarnok, 1899. 22.sz. 346-348 l.

M.D.K.

Szász Gyula szobrász

A régi városháza szobrait ujjá alakitja, -adja hirül a Képzőművészet c. rovat.

Képes Családi Lapok, Bp. 1885. febr. 22.
22. sz. 351. lap

Szász Gyula

Vas. Ujs. 1880. 77. l.

K

Az uj operaház szobrai. Az uj operaszinház épitő-bizottsága kihirdette a pályázatot a szinház homlozatán fölállitandó szobrokra. 16 szobor lesz, négy csoportban; az elsőben Arezzoi Guido, Palestrina, Peri és Pergolese, a másodikban Cherubini, Spontini, Weber Károly Mária és Rossini, a harmadikban Mozart, Beethoven, Haydn és Gluck, a negyedikben az «ének,» a «tragikai muzsa,» a «táncz» és a «vig muzsa» jelképei. A szobrok magassága nyolcz lábra van határozva. Hazai szobrászaink közül pályázatra felhivattak: Huszár Adolf, Engel József, Szász Gyula, Dunaiszky Adolf és Brestyánszky A. Az el nem fogadott mintáért a pályázó 200 forint munkadijat kap; a beküldés határideje ez évi márczius 30-ka. A szobrok polai kőből vagy másodosztályu karrarai máványból fognak készülni.

Lánk

P

finora, come si era detto prima della pubblicazione. Per quanto questo nuovo *libro segreto* non procuri certo la delusione delle *Cento e cento pagine*, tuttavia non deve essere messo accanto alle più significative creazioni del poeta. Ma neppure è una di quelle opere che, come *Le faville del maglio* e *Il compagno dagli occhi senza cicli*, D'Annunzio scrisse, a sua confessione, per addestramento letterario, per un esercizio della sua smagliante palestra poetica. Il *Solus*, anzi, è scritto non con intenzione artistica, — estraneo ogni pensiero di possibile pubblicazione, — ma per un bisogno di confessione a sé stesso, e più per un'offerta consolatrice alla sua donna quando fosse tornata a conciliarsi alla vita. Per questo alcune pagine hanno una freschezza ed una semplicità, e si potrebbe dire umiltà, ben rare in D'Annunzio, che il *Solus* volle interrompere proprio quando, nel diminuire della penosa tensione, sentì che l'antico amore delle immagini e delle parole cominciava a sovrap-

Szász Gyula

— **A fonóházi jelenetről,** Izsó Miklósnak, korán elhunyt szobrászunknak e jeles müvéről *Szász* Gyula fiatal szobrász özv. Izsóné asszony fölkérésére gypszöntvényeket készitett, melyekből egyes példányokat Izsó Miklósnénál (királyutcza 93 sz.) meg lehet rendelni. ——

Vas. Ujs. 1876. 66 l.

4.

sibile la vendita e più ancora l'acquisto degli immobili.

La più stridenti tra le ingiustizie sopra elencate sono state sottoposte, nel corso degli ultimi tre anni, già almeno venti volte, dai capi della minoranza ungherese, e cioè dal Senatore dott. Emerico Várady, dal dott. Leone Deák, dall'ex deputato alla skupstina, dott. Dionisio Streliczky, dal dott. Pietro Batta, dott. Lodovico Király, Giovanni Vámos, ecc., tanto ai ministri competenti che al presidente del consiglio Stojadinovic e al suo successore Cvetkovic, perché vi fosse rimediato. Il risultato è stato sempre scarsissimo: le solite promesse ufficiali o tutt'al più misure di apparenza e vane. I due discorsi pronunciati rispettivamente dal consigliere ungherese del banato del Danubio, dott. Stefano Gajó, nella seduta del 23 febbraio u. s. del consiglio di quel banato, e dal deputato alla skupstina Gherardo Fodor, nella seduta del 6 marzo u. s., in cui i due rappresentanti della minoranza ungherese chiedevano urgenti provvedimenti atti a soddisfare le richieste magiare, ebbero lo stesso esito.

Come risulta dalla presente sch[illegible] overno
[illegible] enere

SZÁSZ 1. *Gyula*, szobrász, * Székesfehérvár 1850, † Budapest 1904 jún. 24. Bécsben végezte tanulmányait s Budapesten Szigligeti és Halmi képmásaival tűnt fel. Díszítő-szobrokat készített az Opera, az Országház számára, tárgyias előadásban. Emlékmű-

1235

veket is mintázott (Zrinyi, Csáktornyán; Honvédemlék Gödöllőn). Több műve van a bpesti Szépművészeti Múzeumban.

E. G II. 491.1

TÉLI KIÁLLÍTÁS

1898 •

Második kiadás.

Singer
és
Wolfner
kiadása.

ORSZÁGOS
MAGYAR
KÉPZŐMŰVÉSZE
TÁRSULAT

Ára 30 kr.

Szász Gyula

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

HEVESMEGYEI NÉPUJSÁG

1964 JUN 2

1964. június 24., szerda

A nap kel 3,47 órakor, nyugszik 19,46 órakor.

A hold kel 19,27 órakor, nyugszik 3,14 órakor.

1021

Névnap: IVÁN.

60 év előtt, 1904. június 24-én halt meg Szász Gyula szobrász. Mint nagy tehetség-igéret, 15 éves korában került szülővárosából, Székesfehérvárról a bécsi művészeti akadémiára 1865-ben, majd tanulmányait Olaszországban folytatta. Dekorativ szobrászati munkásságával szerzett ismert művészi nevet. Az ő keze alól került ki Gluck és Mozart képmása az Operaházban és az Országházban hét királyszobor. Kitűnő mellszobrokat mintázott Szigligeti Edéről és Halmi Ferencről, a híres színészről. Az ő alkotása a gödöllői honvédemlék és a csáktornyai Zrínyi-emlékmű is.

Nehány jó eredm
a megyei atlétikai baj

Az eső miatt több számot el kellett

Vasárnap Gyöngyösön rendezték meg Heves megye 1964. évi atlétikai bajnokságát. Az elmúlt heti esőzések alaposan megviselték a pályát, a gyöngyösi versenyzők szombaton egész délután dolgoztak a felgyülemlett

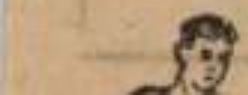

győztesek és helyezettek szép kivitelű érmet kaptak.

EREDMÉNYEK:

Férfi felnőttek:

400 m: 1. Valiskó (Gy. Bányász) 57,2, 2. Fenyődi (Gy. Mezőg. Tech-

Szász Gyula

l.
Művészi Ipar
II. 273. l.

ával, illetve képzőművészeti bizottságával közölni. A titkár előadta, hogy az *Országos Magyar Képző-ővészeti Társulat* kebelében az az eszme merült , hogy nemzetközi kiállítás ezentúl csak minden k, legfeljebb minden 3-ik évben, magyar kiállítás dig évente csak egyszer, a téli hónapokban ren-ztessék. A társulat igazgatósága, mielőtt a kérdést választmány elé terjesztette volna, átiratban kikérte *Egyesület* véleményét.

A jelenvoltak hosszabb eszmecsere után abban apodtak meg, hogy arra kérik a *Társulatot*, hogy entúl csak minden 4-ik évben tartson nemzetközi llítást, magyart pedig évente csak egyszer a téli napokban, de emellett a nyári hónapok kivételével gyhetenkint váltokozó *állandó művásárt* tartson

Az ülés első tárgya az október 22-iki rendkivüli közgyűlés elé terjesztendő jelentés volt, melyet a választmány az igazgatóság által javasolt szövegezésben egyhangulag elfogadott s melyet lapunk más helyén közlünk.

A *Magyar Képzőművészek Egyesülete* kérésére ezután elhatározta a választmány, hogy az ezévi Téli Kiállítás megnyitását december hó 1-jéről december 18-ára halasztja s a tárlatot 1900 januá 31-ikéig tartja nyitva.

Az 1900. évi Párisi Nemzetközi Kiállítás képző művészeti osztályának, a *Magyar Képzőművészek Egyesület*-ének az elnöksége és társulatunk igazgatósága által szövegezett s az *Egyesület* plénuma által is immár elfogadott szervezeti szabályzatát a választmány egyhangulag jóváhagyta s elrendelte hogy az kinyomassék és az *Orsz. Magyar Képző művészeti Társulat* által nyilvántartott összes magya művészeknek megküldessék. Megjegyezzük, hogy szervezeti szabályzatot — melyet lapunk más helyé közlünk — a párisi kiállítás m. kir. kormánybiztos sága is a *maga teljességében elfogadta*, bár a nagyo is kitolt határidők tekintetében aggályait fejezte k

A *Magyar Képzőművészek Egyesületé*-nek azt kérését, hogy a társulat nemzetközi kiállítást ezer túl csak *minden negyedik évben* rendezzen, magya kiállítást pedig évente csak *egyszer*, a téli hónapok ban, ellenben a nyári hónapok kivételével magya művekből a városligeti Műcsarnokban *állandó mű vásárt* tartson, a választmány ezúttal érdemlegese

Szász Gyula

Mendai reálisk. Tanár

Szobrai

l.

Lyka közös

132. l.

BALOGH ILONA: Adatok az olasz románkori szobrászat magyarországi hatásához. *Arch. Ért.*, 1932—33. 109. l.

Lásd: 114. l. és 157., 159. jegyz.

HORVÁTH HENRIK: Budai kőfaragók és kőfaragójelek. Budapest, 1935. 31. l.

HAMANN, id. m. 156. l.

BARNA JÁNOS: Árpád-házi templomaink. Makó, 1902. 77. l.

ÉBER LÁSZLÓ: A szentkirályi timpanon. *Arch. Ért.*, 1911. 193. l.

HENSZLMANN IMRE: Rudera Abbatiae Benedictorum de Bath-Monostor. Kalocsa, 1871. — HORVÁTH HEINRICH: Zum Weiterleben der Pannonischen Antike in der spätromanischen Bauplastik Ungarns. id. m. 21. l.

Kőből faragott szenteltvíztartó tehát kettő ismeretes a román korból; a pannonhalmin kívül a már ismertetett (145. l.) s oszlopfőből faragott esztergomi a XII. századból. — Néhány románkori kőkeresztelőmedence is fenmaradt. Egyik a Korpona melletti Bábaszéken (Babiná, Zólyom m.), amely a középkorban szabad királyi város volt, ma pedig kis falu. Egyetlen homlokzati toronnyal bíró, Szent Máté tiszteletére szentelt, egyhajós mai temploma a

Szász Gyula

erőd

Anatole. A magyar dalmüveszet temploma. Kepes Galádi Lapok - 1884

810 l.

Bulyovszky Lilla szigáruti villája számára egy nagyobb szökőkut csoportozatot készitt.

Szobrászati kirek. u. ott. 1884.

815. l

Szász Gyula

festő

n. Szekesfehérvárott

Laid

Wurzbach

41 Köt. 1941

Szász Gyula

Fiát, Artust szobrász 1884-ben a lovasut elgázolta. Meghalt. 5 éves volt.

Halálozás. Vas. Nyp 1884. 450 l.

Az operaház komlókzatának párkányzatára készítette Gluck, Meyerbeer és Mozart szobrait.

Az operaszínház. Vas. Nyp 1884. 616. l.

MDK

Szász Gyula szobrász XIX.sz.

Izsó Busuló juhászáról az ő felügyelete alatt készitettek gipszöntvényeket

Soós Gyula:Uj adatok Izsó Miklós Busuló Juhászának készülési körülményeiről Müvért 1957.VI.évf.4.sz. 309.l.

MDK

Szász Gy. szobrász

Képzőművészeti Szemle 1880. 9.sz. 134 l.

MDK

Szász Gy. szobrász

Képzőművészeti Szemle 188o. lo. 149 l.

Magyar Néprajzi Múzeum – 6000 db – 64.85783 Kö

MDK

Szász Gy., szobrász

Képzőművészeti Szemle, 1879. 12. sz. 150 l.

MDK

Szász Gy., szobrász

Képzőműv. Szemle, 1879. 12. sz. 151 l.

Szász Gyula rajzai

Árverési Csarnok aukciós kat.

32. sz. 1926. ápr.

33–41. nem használ

I. Miksa:

Vállon alól, ötnyolczad
medaillonban. Fejen kerek
jusza leberetvált. Lehajto
aranygyapjas rend jelve

„Maximilianvs T. D
Semper Avgvstvs."

a kereten belül a párka
a kép alatt két sorban:

„Maximilianus d
Rooms Keyser alt
legalól jobbra: „N. de Cle
végre a kép felett „van M

„Godvrüchtich, milt en
50 jaer, negen maende
Rézmetszet, mérete az alapnak

Tooneel der Keyseren e
Tot Arnhem. By Jan Jansz. A

Szász Gyula
nobrász

l.

Schoenkrisztinaváros
q. l.

Londoni Közkönyvtárak IV. 141

MDK

Szász Gyula nobrán

A Deák pályázatra beérkezett sérült nobrokat javítja

Deák Ferenc nobrának leírása és tört.
kerk: Buday József. Bp. 1897. 22-23.

Szász Gyula

nobrair

l.

Kurtz Vilmos:

A budapest-ferencvárosi róm. kath. plébániatemplom.

Bp. 1879. 44. 1

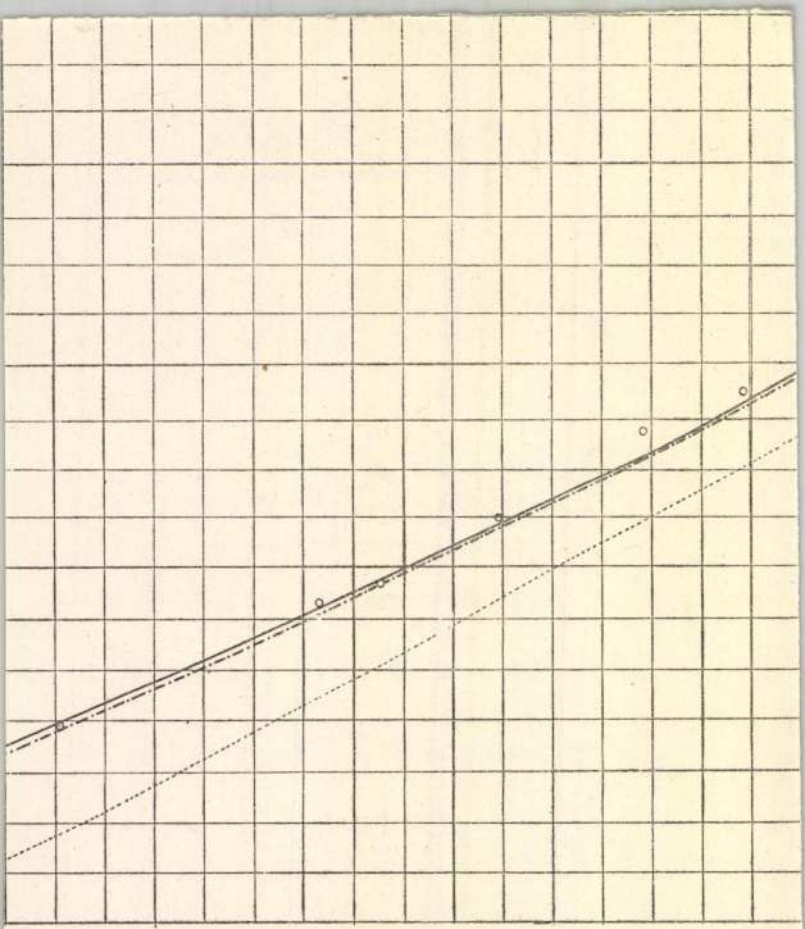

Szász Gyula

szobrász

életrajza

lásd

Műcsarnok

1899. 349 l

Alulirott az „Országos Magyar Képzőművészeti Társulat" rendes tagjai sorába lépek, s a társulati alapszabályok 11., 12. és 13. §§-ai értelmében kötelezem magamat az 18.....évtől számitott, legalább három éven át évenkint tiz forintot Budapesten a Társulat pénztárába befizetni. Kikötöm magamnak viszont mindazokat az előnyöket és jogokat, melyek ugyanazon alapszabályok szerint a Társulat rendes tagjait megilletik.

Kelt.....

Aláirás:..... *Lakás:*.....

Cim vagy állás:.....

Szász Gyula

Hobrasz

Rákevei Árpád-
emlek, 1897

l.

Bar Bpestbalp

43. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni.
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Szász Gyula

szobrász

l.

Vallós Győr

97. l

Szász Gyula
szobrász

Fővárosi Lapok 1896. febr. 29., 7. old.
(Ujdonságok. A honvédparancsnokság
új palotája.)

Kalmán

Szász Gyula

szobrász

Fővárosi Lapok 1896. febr. 25., 6. old.
(Ujdonságok. Az uj országház oroszlánjai)

Kalmár

CYBO

Szász Gula

Lvoll

NB. 22 l

Szász Gyula

1850 – 1904

László

Medvey

135. l.

Livónia (Livország) térképe 1561-ből

IV. 220.

Bülow, német birodalmi kanczellár

I. 170.

Szász Gyula
nebán

l. Schoentabani
5. l.

1905. október 25.

A Múzeumok és Könyvtárak osz. Pánácsának: a beregmegyei múzeum nem Beregszászon, hanem Munkácson volna létesítendő; Beregszásznak elegendő volna könyvtár létesítése (816/1905.)

Szász Gyula

Hobrász

l.

Thirfelsödunántul

56. l.

Szász Gyula
kobrák

l.

Buday: Deák kobor
22. l. 23. l.
24. l.

modello le biblioteche di Sisto VI, dei Medici e di Mattia Corvino. Dal 1473 lavora a Buda la prima tipografia ; Andrea Hess stampa la «Chronica Hungarorum». È ovvio che quando Mattia fonda a Firenze una bottega di amanuensi ed a Buda una tipografia, dovesse esisterea Buda anche la bottega di miniatura.

Nel dicembre del 1476, la regina Beatrice trovava a Buda una magnifica corte reale per nulla inferiore alle più splendide corti del rinascimento.

V.

Creando la bottega di Buda, oltre ai precedenti esposti più sopra, Mattia ebbe certamente presenti anche le tradizioni locali. Se gettiamo un rapido sguardo alla storia della miniatura ungherese, vedremo che accanto alla miniatura degli ordini religiosi fiorisse anche quella di corte. Nel Trecento, Luigi il Grande angioino tiene occupati amanuensi e miniatori di corte. Se accanto alla ricca biblioteca, Sigismondo possedesse nella sua corte budense anche una bottega di miniatori, è difficile stabilire. Ma tra i prodotti usciti dalla bottega aulica di stemmi, tra le lettere armali eseguite a Buda ed a Pozsony, ce ne sono alcune con una decorazione che si allontana di gran lunga dalla maniera limitata

S z á s z G y u l a
szobrásznövendék

Fővárosi Lapok.1867.aug.4. /Fővárosi hirek./

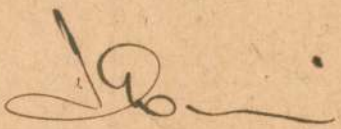

Szász Gyula, szobrász

MDK

Az Országház épületét 253 szobor diszíti, közöttük az övé is.

Bajó Gyula: Budapest ujabbkori épületszobrászata. Bp. 1942. Pázm. P. Tud. Egy. dolgozatai. 63. l.

MDK

Szász Gyula, szobrász

M.kir. Operaház díszitő szobrai. 1875-84.

Fajó Opula: Budapest újabbkori épületszobrászata. Bp. 1912. Pázm. P. Tud. Egy. dolgozatai. 65. l.

MDK

Szász Gyula szobrász

Az uj operaház szobrai. Vas. Ujs. 188o. 77. l.

SZÁSZ GYULA

Prakfalvi E. : Róm. kat. templ.

2003.

II.o.

a rendet. A látomás eredeti értelme nyilvánvalóan
kívánta biztosítani. Az oltalom, a segítségnyújtás
értelemszerűen lett a téma megjelenítésének lénye
rendek, például a domonkosok is hivatkoztak ha
középkori társadalom valamennyi rétegére, egyh
jelentéstől elszakadva az utolsó ítéletre vonatko
közepéig tartó periódusban a leggyakoribb votív
tartalmi összefüggésére az a kompozicionális meg
jelenik meg (például *Sepsikilyen, Bögöz*). Az eszk
706, 707 sora tovább bővíthető a *Vera ikon*nal, az *okos és*
Az egyetemes érvényű utolsó ítéletekből kiválna
1289 magyarországi emlékanyagban ezt a Becsei Vess
ítélet ezen a kompozíción egy, az Úr, a közbenjá
lefolyó dialógussá alakult.

Végezetül az utolsó ítélet-témakörbe beillenek
célja mindig valamilyen, az utolsó ítélet napján

C) KÉPCIKLUSOK

FALFESTÉSZET

A 14–15. század falfestészetét nagyobb, komplexe
betöltő emlék nem képviseli. A püspöki székesegy
csak a városi és falusi plébániák ma már töredéke
maradt fenn. A magyarországi falfestészeti emléke
megelőző évtizedek emlékanyaga rendkívül hiány
szembetűnően csökkent.

A 14. századi falfestészet jórészt a 13. száza

Szász Gyula

az Operaház homlokzatá-
nak felső párkányára
készítette Gluck, Meyer-
beer és Mozart szobrait
(tönkremensek)

Vas. Ujs. 1884. 6 i 6 l.

Szász Gyula

a Béke és Háború
jelképes szobrai a
Honvédföparancs-
nokság díszteri pa-
lotájan. (1896?)

Thirring Bpest

139. l.

Szász Gyula

műve a IX. Bakács téri ferencvárosi templom Szent Ferenc szobra.

Berza László, Bernát György, Erdei Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest 1973. 13351

3261

Szász Gyula 11 - 12, 17, 28, 37, 42, 45, 61, 80, 131 - 134
156
(in: Déry Attila; Budapest eklektikus épületszobrászata
/Művészettörténet-Műemlékvédelem I. /OMF kiad. Bp. 1991./

A keresztség

A református egyház má
Jézus Krisztus feltámadása
ványainak és ehhez kapcsolv
/Máté evangéliuma 28:18-2o/
Isten szövetségébe és az Ő
való befogadásnak az esemén
egyházba. A keresztség alka
szülőkhöz: "akarjátok-e, ho
lélek Isten szövetségébe, a
fogadtassék?" A keresztség
mint a körülmetélkedés az Ó

SZÁSZ GYULA SZOBRÁSZ

„(SZÁSZ GYULA)"

BUDAPESTI HÍRLAP 1883; ul. 14

André Kertész, Vadas Jolán, Munkácsi Márton	fotók		380.
Kovács Imre	Gombák,, 1977	38x38 cm;farost, olaj	45.
Kovács Imre	Kavicsok, 1977	20x40 cm;farost, olaj	30.
Kovács Imre	Kiűzetés, 1984	180x350 mm;papir, vegyes technika	15.
Kovács Imre	Kompozició, 1984	180x350 mm;papir, vegyes technika	15.
Kovács Imre	Polip áramlásban, 1976	21,5x41 cm;farost, olaj	

SZÁSZ Gyula szokán

M. Ért, 1993/1-2. 101.

1894-ből származó kolkégvetése
tszó Búsulá julása szokának
Hatobágyon tátérvö felallitásán

MDK

Szász Gy. szobrász

Kálmán király c. szobormüve az Országház nyugati homlokzatán.

Zámborszky Ilona: A Magyar Országház. Bpest. 1937. /Képekkel./ 129. l.

MDK

Szász Gyula, szobrászm.

Eötvös József báró féldombormüvü arcképét szintén ö készitette az ercsi-i siremlék számára.
Később özvegy Izsó Miklásné férje hátrahagyott munkáinak sokszorositásával bizta meg. Ez inditotta arra h. a Busuló juhász -hoz mellékalakot mintázzon.
Igy született meg:Arató -leány c. müve.

Elhunyt egy szobrász.
Budapesti Hirlap. 1904.VI.25.

Czász Gyula

cród

Tel. 16 l 18 l.

A dob verőt adak-
ját kiszítette a viga-
dón.

Szász Gyula

Szana Szárév

321, 352. l.

Elek hv.

Csütörtök

18

Kamill hv.

Péntek

19

Páli sz. Vince

Szombat

20

Jeromos hv.

Nap kelte 4 ó. 22 p. — Nyugta 19 ó. 50 p.

1935 • 29. hét **Julius** VII. hó • 31 nap

naptár

Thamusz

V	13	
H	14	
K	15	
S	16	
C	17	T. e. b.
P	18	
S	19	S. P.

MDK

Szász Gyula, szobrász

Pesti Vigadó szobrai. 1859-65.

Bajó Gyula: Budapest ujabbkori épületszobrászata. Bp.1942. Pázm.P.Tud.Egy. dolgozatai. 61.l.

M.D.K.

Szász Gyula, szobrász

egyike volt annak a hat művésznek, akik – Alexy halála után, de még Feszl életében, ellenben az ő 20 évvel előbbi elgondolásával ellentetben – a Vigadó bomlokzati befejezésén (1881-1886) közreműködtek.

Vámos Ferenc: Alexy Károly műve a Vigadón Művészettörténeti Értesítő, 1962. XI. évf. 4. sz, 266. old.

MDK

Szász Gyula, szobrász

Képzőművészeti Szemle, 1879. lo.sz. 127 l.

Magyar Néprajzi Múzeum – 6000 db – 64.85783 K

MDK

Szász Gyula, szobrászm.

ki Huszár Adolf után valóban legtehetségesebb művészünk a plastika terén. S mégse öt foglalkoztatják a főváros egyre szaporodó monumentális épületeinek szoborfaszitményeinéd. Illetők figyelmét el nem kerülhette a fiatal művész tehetsége, ennek Sz. Gy. többször adta tanujelét.

Szász Gyula.
Képzőművészeti Szemle. 1879. 127.1.

M.D.K.

Szász Gyula

Szoborpályázatot hirdettek a redoute kisebb termének diszitésére. A müvész két mintát tervezett a pályázatra a szavalat és népdal példázására.

Irodalom és Müvészet c. rovat.

Képes Családi Lapok. Bp. 1883. jan. 21. 17. sz. 271. lap.

MDK

Szász Gyula

Szendéné Dárday Olga. E.G. II. 499.l.

Szász Gyula

Tizenkét szobrász nevét említi meg Szokolay Béla -Tóth István szobrászművészről szóló kritikájában. Művészetüket együttesen nagyr értékeli ugyan, de alkotásaikat külön nem ismerteti. Ennek okára is fény derül Tóth István nevénél, az 1-3. sz. cédulájánfelsorolt művésznevek mellett.
A Szokolay-kritikában feltüntetett minden művésznév külön cédulán is szerepel.

MLBT, Bp. 1925. szept. 13. XVI. évf. 19. sz. 382-383. lap.

Szász Gyula szobrász

MDK

1882

„Dobverő jelző nőalak"

A fővárosi vigadó homlokzatán.

MDK-A 1-1
1041

M.D.K.

Szász Gyula

"Dobverő" /férfialak/ c. szobortervét elfogadta a Fővárosi Képzőművészeti Bizottság a redoute homlokzatára készitett szobormináták közül,-irja az Irodalom és Müvészet c. rovat.

Képes Családi Lapok. Bp 1882. nov. 19.
8. sz. 127. lap

Szász Gyula

MDK

Szt István és László köszobra . 1884
A krisztinavárosi plébánia templom homlokzatán.

Repr. : I. Krisztina tré R. K. templom

50. kép.

Zakariás G. Sándor: Budapest. Bp. 1961.

33.1.

MDK

Szász Gyula szobrász

I. Gejza

Zámborszky I: A magyar Országház. Bp. 1937, 129-132 l.
/az épület külsején elhelyezett szobrok/

MDK

Szász Gyula szobrász

Ékesszólás, Béke, allegórikus szobrok

Zámborszky I: A magyar Országház. Bp. 1937. 129-132 l.
/az épület belső helyiségeiben elh. szobrok/

MDK

Szász Gyula szobrász

Erdészet

Zámborszky I: A magyar Országház. Bp.1937. 131 l.
/az épület belsejében elhelyezett szobrok/

MDK

Szász Gyula szobrász

Szőlőmüvelés

Zámborszky I: A magyar Országház. Bp.1937. 131 l.
/az épület belsejében elhelyezett szobrok/

MDK

Szász Gyula szobrász

Ötvös

Zámborszky I: A magyar Országház. Bp.1937. 131 l.
/az épület belsejében elhelyezett szobrok/

MDK

Szász Gyula szobrász

Kőfaragó

Zámboreszky I: A magyar Országház. Bp.1937. 131 l.
/az épület belsejében elhelyezett szobrok/

MDK

Szász Gyula, szobrász

Ács

Zámborszky I: A magyar Országház. Bp.1937. 131 l.
/az épület belsejében elhelyezett szobrok/

MDK

Szász Gyula szobrász

Csizmadia

Zámborszky I: A magyar Országház. Bp.1937, 131 l.
/az épület belsejében elhelyezett szobrok/

MDK

Szász Gyula

Ferencvárosi r.k. plébániatemplom.
Bakáts tér.

A főkapu Krisztus-dombormüve F e s s l e r Leo müve, Szt, Ferenc szobra S z á s z Gyula müve. Északikülső falán Szt. Fernec Á S t r ó b l Alajostól, A szentélyben Lotz Károly és Than Mór freskói, üvegablakok Than Mór kartonjai után Kratzmann ede.

Zakariás G Sándor: Budapest. Bp. 1961.

168-170.l.

Szász Gyula, szobrász

M.D.K.

még öt más magyar szobrásszal együk felszólítást kapott az Operaház külsejen még kategóriába csoportosított, összesen 16 szobor modelltervének szűrelb körű pályázatára. Később megbírást is nyert.

Bauzeitung für Ungarn, Bp.1880. IX.évf.

febr. 1. sz. 39. old.
+ máj. 2. " 165. "

Szász Gyula

Vas. Ujs. 1876. 77. l.

— **Egy fiatal hazai szobrász,** *Szász* Gyula, kieddig államköltségen élt külföldön tanulmányainak, Metzger helybeli könyvkereskedő megkeresésére elkészité Benza Idának mellszobrát, melyet mindazok, a kik látták, igen sikerült műnek mondanak. A szobor könnyü franczia modorban készült, de azért még sem nélkülözi az antikszerüséget. Jelenleg az emlitett könyvkereskedésben van, a nemzeti szinház bérépületében.

INTERIEURÖK

Szász Gyula

Vas. Ujs. 1879. 627 l.

Sziglieti mellszobrát rendelte meg a nemzeti szinház előcsarnoka számára a szinházi emlékszobor-társaság Szász Gyula szobrásznál, ama gipszminta után, mely az irók és müvészek társaságának helyiségében volt kiállitva.

FERENCRENDI ZÁRDA
FŐNÖKSÉGE
VÁC.

Méltóságos
Nagyságos
Tekintetes

Dr. Kontiványi Emma urnak
urnőnek

Bpest -
XI Lágmányosi u 16

Szász Gyula

* *Szász Gyula* Szigligeti Ede mellszobrát, melynek gypszöntvényei méltán elismerésre találtak, márványban viszi ki. Azonkivül Szt. Vendel álló szobrát készíti, melyet nála a fehérmegyei káptalan rendelt meg egy templom számára. A szobor két lábnyi magas lesz s a művész sóskuti kőből faragja.

Képzőművészeti Lexikon

1879. 151. l.

KÖNYVNYOMDA

LITOGRAFIA, OFFSET-

ÉS MÉLYNYOMÁS

ÜZLETI KÖNYV- ÉS

ÉRTÉKPAPÍRGYÁRTÁS

KÖNYV, ÚJSÁG, PLAKÁT,

MŰVÉSZI REKLÁM-

NYOMTATVÁNYOK

MDK

Szász Gyula, szobrászr.

Izsó Miklósnak, korán elhunyt szobrászunknak e jeles müvéről /Fonóházi jelenet c./ Sz.Gy. fiatal szobrász özv.Izsóné asszony kérésére gypszöntvényeket készitett, melyekből egyes példányokat Izsó Miklósnénál /Király-utca/93/. meg lehet rendelni.

Vas.Ujs. 1876 . 667.l.

Szász Gyula

nobrász

Gentmüeml.

17, 70, 80. 220. l.

Szán Gyula

Adatok a Vigadóban készült munkáiról.

Élet és Tudomány 1966. máj. 20.

A pesti Vigadó. Dr. Radnai Lóránt.

M.D.K.

Szász Gyula, szobrász

Készítette a Zene című szobrot a Fesz-féle Vigadó földszint fölötti mellvéden elhelyezett hat figura körül

Dr. Radnai Lóránt: A pesti Vigadó

ÉLET és TUDOMÁNY, Bp.1966. XXI évf. máj. 20 sz.

915-919. old.

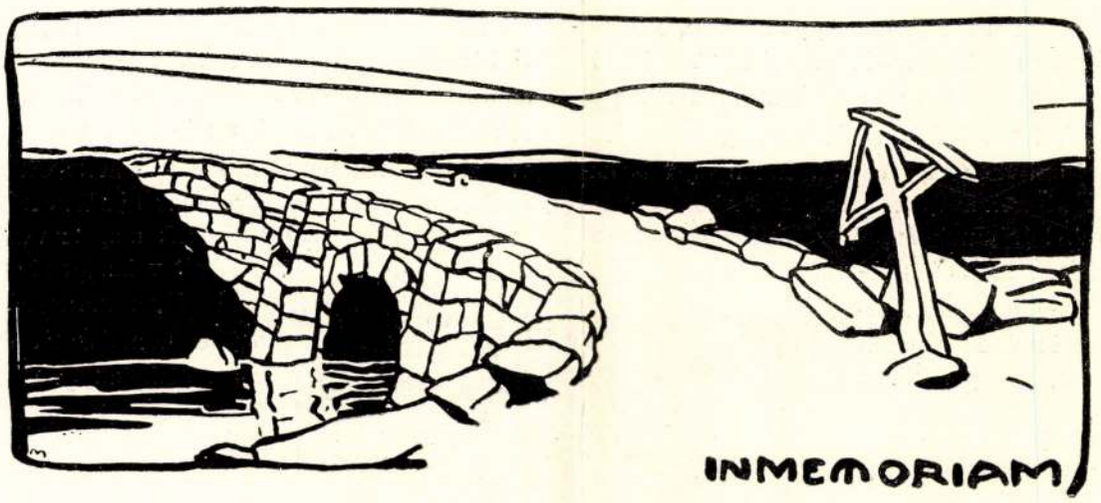

SZÁSZ GYULA

Fejfájára ötvennégy esztendőt jegyeztek, s az az út, melyet végigcsinált, bizonyos, hogy nem mutat nagystilű nyilvánulásokat. Az eleven erő, mely belőle egy szomorú napon elillant, a finálèig csupa igyekvés volt szobrászi célok felé. Amit végzett, s amit elért: ennek az értékelése most nem a mi dolgunk. Csak a krónikás kötelességével írjuk e sorokat, s nem abból a szempontból, mely már a műtörténelemé. A műtörténelembe sokan bekerülnek, de kevesen reprezentálnak: könnyű megítélni, bár talán fölösleges, hogy Szász Gyula hova tartozik. Nem volt viaskodó talentum, kinek súlyos szárnycsapása élesen hasítja a levegőt, miközben fölfelé repül, ismeretlen magasságokba. Az lett, ami lehetett. Nem próbálkozott erején felül, s tudta, hogy mi való neki. Ez a józanság szolíd munkássá tette, s nem írható hibájául, ha nem jutott oda, hol a nagy, erejükben pompázó győzők laknak. Meghalt s azt hiszszük, sokak előtt ismeretlen névről szólt a napisajtó szűkszavú híradása: kevesen tudtak róla, hogy ki volt és mit csinált. Ritkán vett részt a tárlatokon, hogy összemérje erejét a többiekkel. Csendes visszavonultságban dolgozott s így esett, hogy a hamar felejtő közönséggel nem kötött szoros ismeretséget.

Székesfehérvárott született 1850-ben, hol atyja díszítő szobrász és műasztalos volt. 1865-

OROSZLÁN
SZÁSZ GYULA MŰVE

Művészet 1904

ben, mint 15 esztendős gyermekifjú, Bécsbe ment az akadémiára. Növendékkorában készítette Péter és Pál apostolok szobrait a nagyrécsei, Szűz Mária szobrát pedig a tapolcai templom számára. Az akadémián díjat is kapott „Bacchus neveltetése" c. szobor-csoportjával. Bár tanulmányai befejezése után hosszabb utat tett Olaszországban, a bécsi akadémia stilusához nem lett hűtlen, s plasztikája mindvégig ugyanazt a barokkizáló irányt mutatja.

Az olasz út végeztével Budapestre költözött, s azontúl itt működött egész halála napjáig. (Megh. jún. 24-én.) Budapesten legelőször Szigligeti Ede és Halmi szobraival mutatkozik be, s ezután egész sorát készíti a büsztéknek, apróbb szobroknak, melyek több fővárosi magán és középületen kaptak helyet. Érdekes munka az „Aratóleány" c. szobra, s a csáktornyai „Zrinyi-emlék". Alakokat mintázott a ferencvárosi plébánia templomra, ő készítette Gluck és Mozart szobrát az Operaház homlokzatán, az új-országház számára a hét magyar vezér szobrát, valamint a honvéd főparancsnoksági épület homlokzatát díszítő alakokat is. 1883 óta mintázást tanított a II. kerületi reáliskolában.

Műtermében készen láttuk Pozsony város pályázatára szánt Petőfi-szobrot, valamint a Szabadság és a Kossuth szobor-pályázatokra készített mintázatokat: — még dolgozni akart, de másként végeztetett.

D. I.

MADONNA
SZÁSZ GYULA MŰVE

~~Huszár Adolf~~
Szász Gyula

— **Az Egressy-Szerdahelyi szoborbizottság** vasárnap a nemzeti színház irodájában ülést tartván, elhatározta, hogy az Egressy Gábor és Tóth József mellszobrainak elkészitésével (az Izsó mintái után) Szász Gyula fiatal szobrászt bizzák meg. Ő ezeket márványban hat-hatszáz forintért vési ki, az Izsó özvegyének pedig a két jeles minta átengedéséért ezer forintot ajánlanak. A Szerdahelyi mellszobrát Engel fogja elkésziteni ezerkétszáz forintért. A Szentpéteri Zsigmond mellszobra pedig a Huszár Adolf műve leend. Minde művek még ez évben elkészülnek a nemzeti színház csarnoka számára. A fennmaradó pénzből Kántorné és id. Lendvay Márton mellszobrát akarják elkészittetni, s igy a Megyeri szobrával együtt, (mely az Izsó munkája,) hét fehér márvány mellszobor diszitené a szinház társalgó csarnokát.

Vas. Lap

1876. 125. 1

KÉT SZOBOR LELEPLEZÉSE.

Az elmúlt héten két újabb szobrot lepleztek le, melyeket a hazafias kegyelet állított fel. Az egyik a *Kossuth szobra Maros-Vásárhelyt*, a melynek rajzát már a «Vasárnapi Ujság» múlt heti számában bemutattuk, s melyről ott, valamint társlapunkban, a «Politikai Ujdonságok»-ban részletesebb tudósítást is közöltünk. A leleplezés történetéhez ezúttal pótlólag két képet mutatunk még be, melyek pillanatnyi fényképfölvételek után készültek. Ezeknek egyike azt a jelenetet tünteti fel, a mint *Szabolcska* Mihály jeles költőnk az egybegyűlt nagyközönség előtt költeményét elszavalja, a másik azt a jelenetet, midőn *Bedőházi* János, gimnáziumi igazgató-tanár a szobor előtt fölállított szószéken ünnepi beszédét tartja.

Ugyanez időben, szintén a múlt vasárnap, *Gödöllőn* is hasonló hazafias ünneplés ment végbe: *a honvéd-emlék* leleplezése. A gödöllői temetőben emelték e honvéd-emléket, a mely alatt közös sirban nyugosznak az isaszegi csatában megsebesült s a kórházzá alakított gödöllői kastélyban elhunyt névtelen hősök.

Az 1849 április 6-án vívott győzelmes csatában egész nap tartó véres harcz után Windischgrätz herczeg serege minden vonalon visszavonult s a tábor nagy főhadiszállásával odahagyta a gödöllői herczeg *Grassalkovich*-féle kastélyt (ma a királyi várkastély). Nagyszombaton, április 7-én Kossuth vonult be oda Görgeivel és vezérkarával.

A betegek a kastélyban és melléképületeiben voltak elhelyezve, de sok sulyos sebesült feküdt magánházakban is. A gondos ápolás mellett is mindennap 30-an, 40-en haltak el a nehéz sebesültek közül s ezeket különkülön közös sirba temették. Igy történt aztán, hogy az egymás mellett fekvő református és kath. temetőben az elhúnytak hamvai fölött tizenkét közös sir domborult, a melyekben a két egyház akkori anyakönyvei szerint 312 honvéd van eltemetve.

Gödöllőn tiz évvel ezelőtt indult meg a mozgalom, hogy a hősök hamvai fölé emlékszobrot állitsanak. A kezdeményezők, élükön *Ripka* Ferencz Ganz-gyári titkárral gyűjtőiveket bocsátottak ki s a szükséges összeg nehány év alatt össze is gyűlt. Tevékeny része volt a szobor megalkotásában: *Ádám* Ferencz és *Brüll* Lajos alelnököknek; *Hejk* István, *Persler* Kálmán és *Polner* Zoltán bizottsági tagoknak.

Szász Gyula akadémiai szobrász vállalkozott a honvéd-emlék elkészitésére, melyért, — tekintettel a hazafias czélra, — nem számított tiszteletdijat.

A leleplezés június 11-én ment végbe, a környékről is összegyűlt nagyszámú közönség jelenlétében. Ott volt többek közt a budapesti honvédmenház 32 tagu küldöttsége is. A temetőben a vörös lepellel bevont szobor előtt szónoki emelvény állott nemzeti színnel bevonva. Az emlék előtt teljes egyházi díszben várták a menet megérkezését Andorffer Alajos váczi egyházmegyei kanonok és vecsési plébános, dr. Pruzsinzsky József gödöllői esperes-plébános s a besnyői ferenczrendi barátok.

A budapesti munkásdalkör elénekelte a Hymnuszt, aztán az agg *Andorffer* Alajos beszentelte a honvédemléket, a szónoki emelvényre állt s a 82 éves aggastyán meghatottságtól reszkető hangon beszélt a múlt dicsőségéről, az alant porladozó hősök haza és szabadságszeretetéről, a kiket ez előtt 50 évvel mint fiatal gödöllői plebános ő ápolt s ő látott el a vallás vigaszával.

Az agg honvédek vezetője, *Theodorovits* István hadnagy mondott még rövid beszédet, mire lehullt a szoborról a lepel. A szobor a gyászoló Hungáriát ábrázolja, egy ágyúra támaszkodva, egyik kezével cserkoszorút tart a sir fölé, míg másik kezében lefelé fordított nemzeti zászló van.

Az egész emlékmű hét méter magasságú, a Hungária alak három méteres és fehér terméskőből van faragva. A talapzat homlokára *1849, április 6*, hátuljára pedig a leleplezés évszáma: *1899* van bevésve. Jobb oldalára aranybetükkel ez a vers van vésve:

Szabad hazáért szálltatok a sikra,
Szabad hazáért bátran haltatok,
Az elesettek minden vércseppjéből
Örök élet rózsája fakadott.

Baloldalán pedig ez a felirás van:

AZ ISASZEGI CSATÁBAN MEGSEBESÜLT ÉS GÖDÖLLŐN ELVÉRZETT HŐS HONVÉDEK EMLÉKÉNEK EMELTE A KEGYELET.

Emlékbeszédet *Nagy* György tartott, s az ünnep befejezéseül az emlékbizottság elnöke, *Ripka* Ferencz átadta az emléket a község elöljáróságának. *F. E.*

A Kossuth-szobor leleplezési ünnepélye Maros-Vásárhelyt. — Bedőházi János ünnepi beszédet tart.

GRÓF ZICHY JENŐ EXPEDICZIÓJÁBÓL.

III.

Csa-doa községet elhagyva azt a hegycsoportot érjük el, melynek gerinczén *10,000 li*, vagyis 5000 kilométer hosszuságban a khinaiaknak azon nagyszerű alkotása húzódik végig, a mely hivatva volt, hogy távol tartsa és megvédelmezze országukat a mongolok támadásai elől, az úgynevezett *nagy khinai fal*. Ennek létezését még nem régen is néhány német iró egyáltalán tagadta s az egészet csak mesének mondta. Pedig megvan s gyönyörű alkotás! Erősen van épitve; magassága 10—12 méter, szélessége körülbelül ugyanannyi. Faragott kőből van összeállítva. A nan-koui szorosban levő nagy kapu pedig valóságos remekmű, melynek belső oldalán fehér márvány reliefek és a falnak hat nyelven megirott története láthatók. Az utazó e nagy alkotást szemlélve majdnem ezer évi multra gondolhat vissza, láthatja a khinai birodalom hajdani nagyságát, csodálhatja népe műveltségét, mely eme nagyszerű művet létre tudta hozni. Ez a fal hatalmas néptörzseket tudott egykor visszatartani; — és most áthalad rajta egy vékony drót, a telegraf — mely nem sokára a Khalgan és Urga közti rész kiépitése után Szentpétervárt és Pekinget fogja összekötni. Ez a drót a nyugati műveltség haladását, az erős fehér faj előnyomulását jelenti, a mit a nagy fal erőssége sem fog megakadályozhatni.

Leereszkedünk a nan-kou-i völgyben Nankou községig és onnan a régi Khina egy másik emlékéhez, a *Ming*-családból származott császárok sirjához látogatunk el, hova Pekingből kiindulva, egy napi lovaglás után jutunk.

Csan-pin-cho-tól egy órányira feküsznek a sírok a hegyek által körülzárt, nagy kiterjedésü területen. *Csan-pin-cho*-tól szintén egy órányira jutunk a nagyszerű császár-temetőbe, elérjük a gyönyörű márványkaput, majd végig haladunk az ugynevezett kő-sétányon, a melynek egyes részeit képeink mutatják. Ott találjuk kőből faragva óriási nagyságban a 4—4 minisztert, papot, katonát, lovat, elefántot, tevét, sárkányt, stb. ábrázoló szoborműveket. Ennek a

Szabolcska Mihály felolvassa költeményét. Dunky fivérek fényképei után.

A KOSSUTH-SZOBOR LELEPLEZÉSI ÜNNEPÉLYE MAROS-VÁSÁRHELYT.

Szász Gyula szobormüve.

A GÖDÖLLŐI HONVÉDEMLÉK.

főútnak a végén ujra kapu van és oszlopsor. Mindenfelé emlék-köveket, épitményeket találunk; majd elérjük a régi hidat, a honnan félkörben elhelyezve egy hegyfoknak a végei alatt fekszenek egyenként a sirok, számszerint összesen tizenhárom. A sirhelyek óriási területet foglalnak el és magas fallal vannak körülvéve. Három ajtós kapun jutunk be az első udvarba, melyben kétoldalt kis díszes, templomféle nyitott épületkék vannak, bennök óriási teknősbékák kőből faragva, hátukon tartván a nagy márványoszlopot, melybe mandzsu és khinai nyelven van vésve a sírhely építésének története. Ezután az úgynevezett előcsarnokon keresztül bejutunk a második udvarba, melynek végén a nagy templom foglal helyet. Ennek nagy terme és diszítése elragadja a szemlélőt; különösen érdekesek az egy darab fából készült hatalmas oszlopok, melyek a mennyezetet tartják. A harmadik udvarban van az áldozóhely, végén pedig egy magas toronyban az eltemetett császár nevét mutató óriási márvány-oszlop. Ezen túl úgy tetszik, mintha a szabadba jutnánk, pedig még csak itt van a tulajdonképeni sir. Előttünk fekszik egy körülbelül 50 méter magas domb, sok ezer khinai szorgalma által összehordva; ebben aluszsza örök álmát a gyönyörü óriás levelü tölgyek, thuják, fenyük árnyékában az «egek császára,» a régi, virágzó, nagy Khinának uralkodója.

A mennyei birodalom éjszaki fővárosának, *Bejdzin*-nek (Peking) éjszaki kapuján az úgynevezett *Teo-sheng-men*-en kihaladva egy napi lovaglás után jutunk a *Ming*-sírokhoz.

Csiki Ernő.

A GENTLEMAN.

Talán egy államban sem részesül oly nagy tiszteletben az arisztokráczia, mint az angoloknál. Az ő arisztokratáik nemcsak hogy a leggazdagabbak, hanem családjaik ősrégisége és történeti szereplése is hagyományossá tette az iránt való tiszteletet. Fényes, nagy nevek, melyeknek viselői hajdan az idők viszontagságai közben alapitották meg ma is virágzó családjaikat, a kik közül nem egynek őse ott szerepelt már Hódító Vilmos seregében, vagy a régi angol-szász törzsek egyikének élén, még ma is virágzanak. Csakhogy nem mind ilyen régiek az angol arisztokraták családfái. Egy-egy kitünő hadvezér, nevezetes politikus, vagy dúsgazdag iparüző, érdemei vagy vagyona révén méltóságokat, czimeket szerezhet és megalapitójává válik egy főúri nemzetségnek. Utódai a harmadik, vagy negyedik nemzedékben már telivér főurakúl tekintetnek. S épen az az egyik erőssége az angol arisztokrácziának, hogy szünetlenül kiegészíti magát a polgári rend egyes kiváló családjaiból s igy sem meg nem fogyatkozik, sem el nem szegényedik. E mellett pedig mindig föntartja az érintkezést a polgári osztálylyal. Bármely polgár előtt nyitva áll az út, hogy egyéni képességei alapján a főnemesség soraiba emelkedhessék.

A ki azután tagja ennek a főrangú «társaság»-nak, az már e ténynél fogva is *gentleman*. Ő neki nincs szüksége sem kiváló egyéni tulajdonságokra, sem hírnévre, hogy kijusson neki az a tisztelet, a mely egy gentlemant megillet.

A többi osztályokból azonban kit tekintenek gentlemannak? A kérdésről érdekesen ir egy jeles amerikai iró.

Elmondja, hogy egy társaságban, melynek tagjai csaknem mind kereskedők voltak, szó volt egy úri emberről.

— Milyen családból való? — kérdezte a társaság egyik tagja.

— Egy lincolnshirei papnak a fia, — volt a felelet.

— Oh, látom, hogy gentleman, — szólt a kérdező.

Az amerikai erre megkérdezte, hogy kit tekintenek tulajdonkép getlemannak?

— Nemcsak a papokat, hanem a tudományos, tanult embereket is általában, — ez volt a válasz.

Csakhogy azért, hogy valaki tanúlt ember, még nem okvetlenül gentleman. Csak azzá lehet, ha magaviseletében és modorában megvan az a finomság, a melyet egy gentlemantól megvárnak. Tehát az ilyen nem a születésénél, vagy foglalkozásánál, hanem egyéni tulajdonságainál fogva viseli a gentleman nevet.

Elbeszéli azután az amerikai iró, hogy egy izben egy nagy angol egyetemen a fakultás asztalánál reggelizett. Néhány híres tudós is volt a társaságban. Egyszerre megjelen az egyik tanár, izgatottan jelentve, hogy itt van lord Bulwark s ő is velök fog reggelizni.

Ez a hir nagy izgatottságot okozott s megzavarta a tanárok nagy részének a nyugalmát és reggelijét. Többen hirtelen el is távoztak, mert kényelmetlenül érezték volna magukat egy lord jelenlétében. Végre is csak hárman maradtak, mire a lord belépett. Az amerikai beszédbe bocsátkozott vele az angol és amerikai politikai és társadalmi viszonyokról. A hosszas beszélgetésnek az lett a vége, hogy a lord meglátogatta az amerikait és meghivta, hogy ha Londonba megy, látogassa meg.

Ettől fogva egészen más szemmel néztek az amerikaira, csak azért, mert egy lord meglátogatta.

— Ő lordsága meglátogatta önt?

— Mit beszélgetett ő lordságával?

— Igaz, hogy meghivta önt magához Londonba?

— Hallom, ön nagyon érdekelte ő lordságát?

Ilyen kérdésekkel ostromolták s ő egyszerre központja lett az általános érdeklődésnek. Még azok is, a kik azelőtt alig vették tudomásul jelenlétét, elhalmozták figyelmükkel.

Jellemző ez a történet annak a bizonyitékául, míly nagy tisztelet környezi Angolországban az arisztokratát még a gentlemanek részéről is. Mert azok a tiszteletreméltó tudósok mind gentlemanek voltak.

Az angoloknál tehát a gentlemanség nem erkölcsi fogalom, hanem vagy a születéssel jár, vagy — ha az illető tudományosan képzett, avagy előkelő iparüző ember, — a modor, a társadalmi müveltség, szóval a külsőségek dolga. Lehet valaki igen tudós és hasznos férfiú, de ha külső magaviseletében nincs meg a kellő finomság, ha modora érdes, darabos és ha öltözékére nem fordit elegendő gondot: nem ismerik el igazi gentlemannek. A kereskedőt, a ki kicsinyben adja árúit, bármi müvelt és derék ember, már foglalkozásánál fogva sem tekintik gentlemannek. Ellenben a nagykereskedő, a ki kicsinyben nem árul, vagy a gyáros és egyéb nagyiparos, ha különben megvannak benne a megfelelő külső tulajdonságok: gentlemanné lehet.

Egészen más értelemben használják a gentleman szót az amerikaiak.

Az ő hazájuk nem hiába a demokráczia, az egyenlőség hazája. A gentlemanség tehát náluk nem a születéstől, nem is a foglalkozástól függ, hanem tisztán csak magától az embertől.

A megkivántató tulajdonságok: finom müveltség, illedelmes modor és tiszta élet. Nem szükséges, hogy gazdag legyen, sem hogy bizonyos meghatározott foglalkozást üzzön, még kevésbbé, hogy gondosan öltözködjék. Csak finom, müvelt és tisztességes ember legyen.

Ne legyen hazug, ne keresse mások kárán a maga hasznát, ne legyen gyáva, ne legyen durva, — akkor gentleman lehet mindenki. Az angol gentleman marad, ha e tilalmak egyikétmásikát megszegi is: az amerikai nem.

Amerikában tehát a gentlemanség nem csupán a külsőségekre vonatkozik, mint Angolországban, hanem erkölcsi fogalom, a mely magában foglalja mindazokat a tulajdonságokat, melyeket egy felsőbb erkölcsi szinvonalon álló férfitól megvárunk. Az amerikai fogalom tehát jóval mélyebb, tartalmasabb az angolnál.

Az amerikai, különösen a new-yorki társadalom egy része, a leggazdagabbak, a nagy milliomosok családjai közül némelyek újabb időben nagyon kapaszkodnak az angol arisztokráczia után. Vannak közöttük, — mint pl. a hires milliomos Astor, — a kik szűknek érzik Amerikát s átköltöznek — legalább az esztendő egy részére — Angolországba, a hol egészen az angol főnemesség módjára élnek s minden eszközt megmozgatnak, hogy a *high life* (főúri társaság) előkelő, de eléggé zárt körébe bejussanak. Mások meg czimek és rangok után kapkodnak s nem egy amerikai milliomos család van, mely egy-egy szolgálatrakész genealógus utján hangzatos történeti nevet és czimet szerzett magának. Olyan ember mindig akad, a ki jó pénzért akárkinek is úgy megcsinálja a családfáját századokra s a századok folyamán rég kihalt családokig visszamenőleg, hogy jobban sem kell.

Ezeket az üres hiuságokat azonban az amerikai társadalom józan többsége csak neveti s megy tovább a maga utján. Ezek megtartották régi szokásaikat, nézeteiket s megvan bennük az a felfogás, a miben lehet ugyan hazafias elfogultság is, de annyi tagadhatatlan, hogy az ő társadalmuknak szelleme jobb, nemesebb, mint az angolé. A gentleman fogalmáról való fölfogásuk kétségkivül mélyebben jár, mert ha ők valakire azt mondják, hogy gentleman, akkor az az elnevezés erkölcsi megbecsülést, tiszteletet jelent, a mi az angolnál nem minden esetben van úgy.

Nálunk is széltében használják a gentleman elnevezést, a mely lényegében megfelel az angol felfogásnak. A magyar gentlemannek nem kell épen nemes származásunak lennie, de azt mégis megvárják tőle, hogy a tanult osztályhoz tartozzék.

Társadalmi szempontból kifogástalan magaviselet és életmód nálunk is megkivántatik a gentlemantől. Egyik jellemvonása nálunk a gentlemannek, — a miben a mi fölfogásunk sajnosan különbözik az angoltól, — az, hogy rendkívül érzékeny az u. n. párbajbecsület dolgában. A lovagiassági szabályok, a párbajkódex legcsekélyebb megsértése kitörölhet bárkit a gentlemanek sorából. Ezért van aztán, hogy az u. n. «lovagias ügyek» alkalmával

Szász Gyula szobrász

Századok 1897. 752 o.

Vegyesek

Szász Gyula szobrász

1879. január

Szigligeti Ede mellszobrát készíti a nemzeti szinház számára.

Képzőművészeti hemle, 1879. 15 l.

1879. február.

Szigligeti szobrán dolgozik a Huszár Adolf által készített halotti maszk alapján.

n.o. 1879. 31. l.

1879. április.

Szt. Ferenc szobrát készíti a ferencvárosi plébánia templom számára túl életnagyságu alakban. Ugyanez cegház számára két angyalt is mintáz. Mindhárom mű soskuti márványból készül.

n.o. 1879. 55. l.

1879. július

Eötvös emlékét Ercsiben közelebb leplezték le. Szigligeti Ede szobrát elkészíté. A nemz. szinház igazgatósága megbízta, hogy e mellszobrot márványban is vigyeki.

n.o. 92.

1879. október

Feleki Miklós szinész mellszobrát mintázza. ~~Kevés~~ Évek óta megrendelések nélkül küzködik. Érdekében a sajtó szót emelt.

n.o. 127.

M. K. ADÓHIVATAL
POZSONYBAN
03 OCT. 6
20510.
SZ.

Jelegyszerre Samuhmányi
a. pfarbo 59 s 68 l.

Gos. X/20

ocina.

csak a szó hiányzik.* Éljenek gyermekeik örömükre sokáig!

Reménylem, hogy eddig Öregünk munkája már önökhöz is eljutott; részemről sokkal érdekesebbnek s tanulmányosabbnak tartom az első kötetnél. A «Hon» és még egy pár lap igen sületlen kritikát hoztak róla. — Ám irjanak ő kegyelmék jobbat, ha csakugyan tudnak!

Tehát ön, édes barátom, az oláhok történetével bibelődik? Nem tart attól, hogy — ha azt hiven megirja — az oláhok kiüzik? A példabeszédként: «szólj igazat, betörik fejedet»; az oláhoktól kitelik!

Mult deczember 18-ától egész maig 75 választ irtam s higyje el édes barátom, hogy már kábul a fejem, pedig még van egy hosszu névjegyzék a levelező-protokollumomban — még azok mind várakoznak a feleletre; egy kis pacienza s mind ki lesz elégítve.

Ugy-e megbocsájt rövidségemért? Politizálni, eleget politizálnak mások, kik más szemüvegen látják a fenyegető fellegeket, mint én; ők jobban jósolhatnak nálamnál.

Az időjárás itt egyszerre megváltozott, a legszebb tavaszi napokat havas téli idő váltotta fel, talán jobb is: a természet könnyen megcsalhatta volna magát.

Áldás és békesség; adja át forró testvéri szeretet-csókjaimat kedves jó családjának.

A sirig őszinte szerető barátja

Ihász Dani.

* E fényképek Mándy Ferencz román udvari fényképész hazánkfia bukaresti kitünő műtermében valók. V. E.

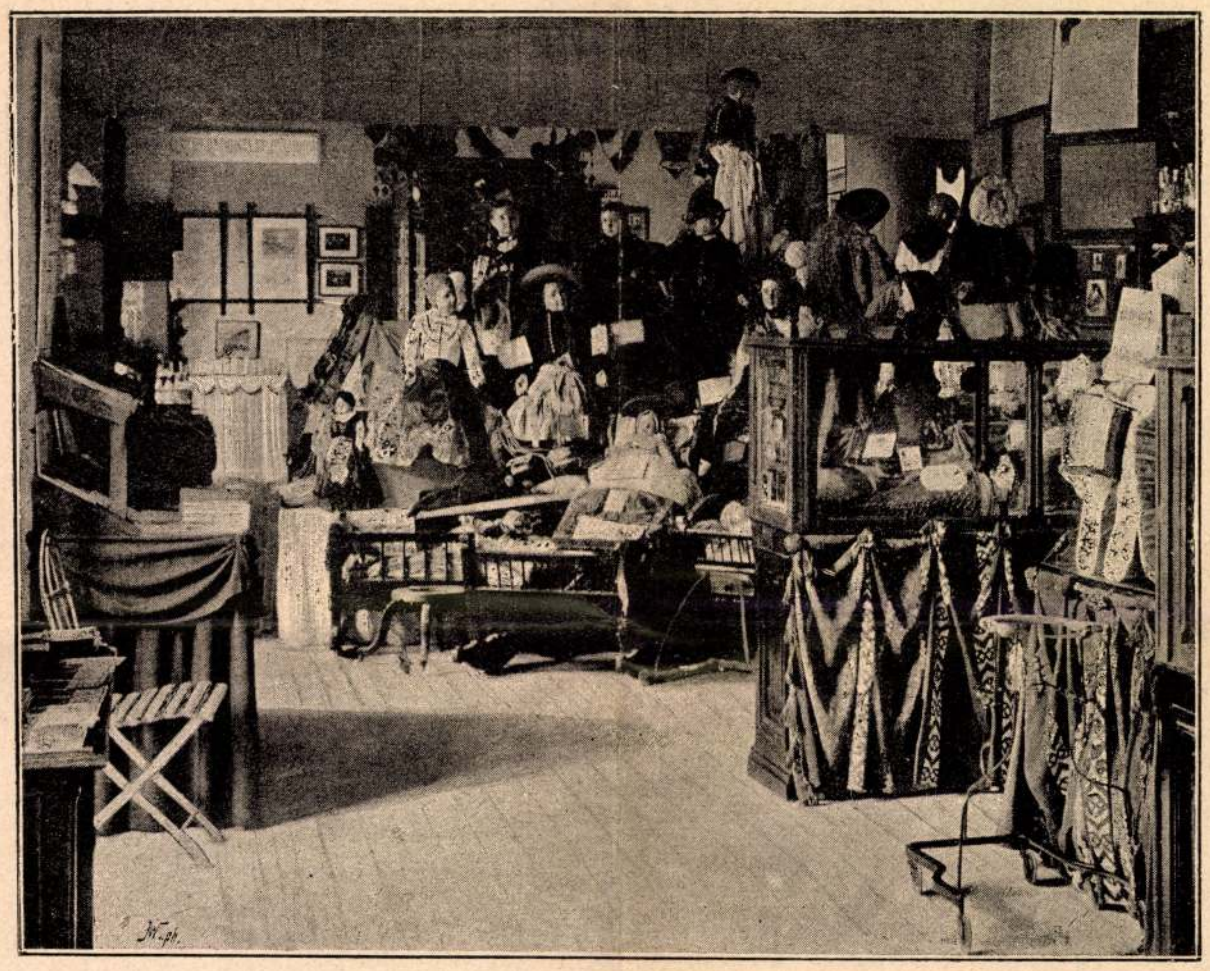

AZ ORSZÁGOS KISDEDNEVELÉSI KIÁLLÍTÁS ETHNOGRAPHIAI CSOPORTJA.
Gyermek-alakok különböző vidékekről.

E levele harmadik oldalát nekem irta be s legyen szabad azt már csak azért is közölnöm, mert tőle ered s igy e kis bemutatott gyűjtemény talán csonka lenne nélküle. Mint láttuk, többször kért használt levélbélyegeket ottani ismerősei számára s igy boldogult édes atyám szavára én is küldtem neki (mint akkor még afféle kis deák) néhányszor egy-egy csomót. Sőt emlékszem, hogy ugyancsak atyám ösztönzésére irtam is neki egyszer, nagy figyelemmel és kaligrafiával és erre vonatkozik az ő alábbi — legutolsó válasza, melyet én aztán büszkén, lelkesedéssel mutogattam barátaimnak. Ime a levél:

Édes öcsém Endre!

Nagyon szép tőled, hogy reám ismeretlenre is gondolsz és soraiddal megtisztelsz — áldjon meg érette a magyarok Istene ott az oláh atyafiak közt.

Köszönöm az eddig küldött levélbélyegeket és szivesen fogadom azokat a jövőre is, de ha lehet, a szomszéd tartományokból is, ugy mint: Bulgária, Szerbia, stb.

Én is küldök itten egyelőre nehányat, mik között lesznek talán olyanok is, melyek még gyüjteményedben nincsenek, majd ird meg alkalmilag, hogy minőket óhajtanál legjobban, talán szolgálhatok velük.

Ugy-e édes öcsém ott az idegenek közt sem szünsz te meg magyar lenni? No, de ne is ám, miután az szégyenére lenne kedves szülőidnek. Mindenekelőtt szeresd a hazádat s tanuld meg annak nyelvét jól és minden erődből jó magyar polgár törekedjél lenni s kövesd szeretett jó atyád nyomdokit.

Áldjon meg a magyarok Istene minden javaival.

Habár ismeretlen is, de azért gondolj olykor reám itt a távolban.

Mindig őszintén szerető bácsid

Ihász Dániel.

*

Ime azok a levelek, melyeket az öreg emigráns néhai atyámnak önkénytes számüzetési helyéről, Kossuth oldala mellől — néki, mint szintén külföldön, Bukarestben élő társának irt és melyek, daczára privát jellegüknek, annyi érdekes apróságot tartalmaznak, oly kedvesen tükröztetik vissza az öreg katona gyengéd lelkét és résztvevő szivét. Leveleiből egyebeken kivül sok apró jellemvonását felismerjük s már csak azért is óhajtanám, hogy mások is, kik esetleg levelei birtokában vannak, közöljék azokat, mert bizony-

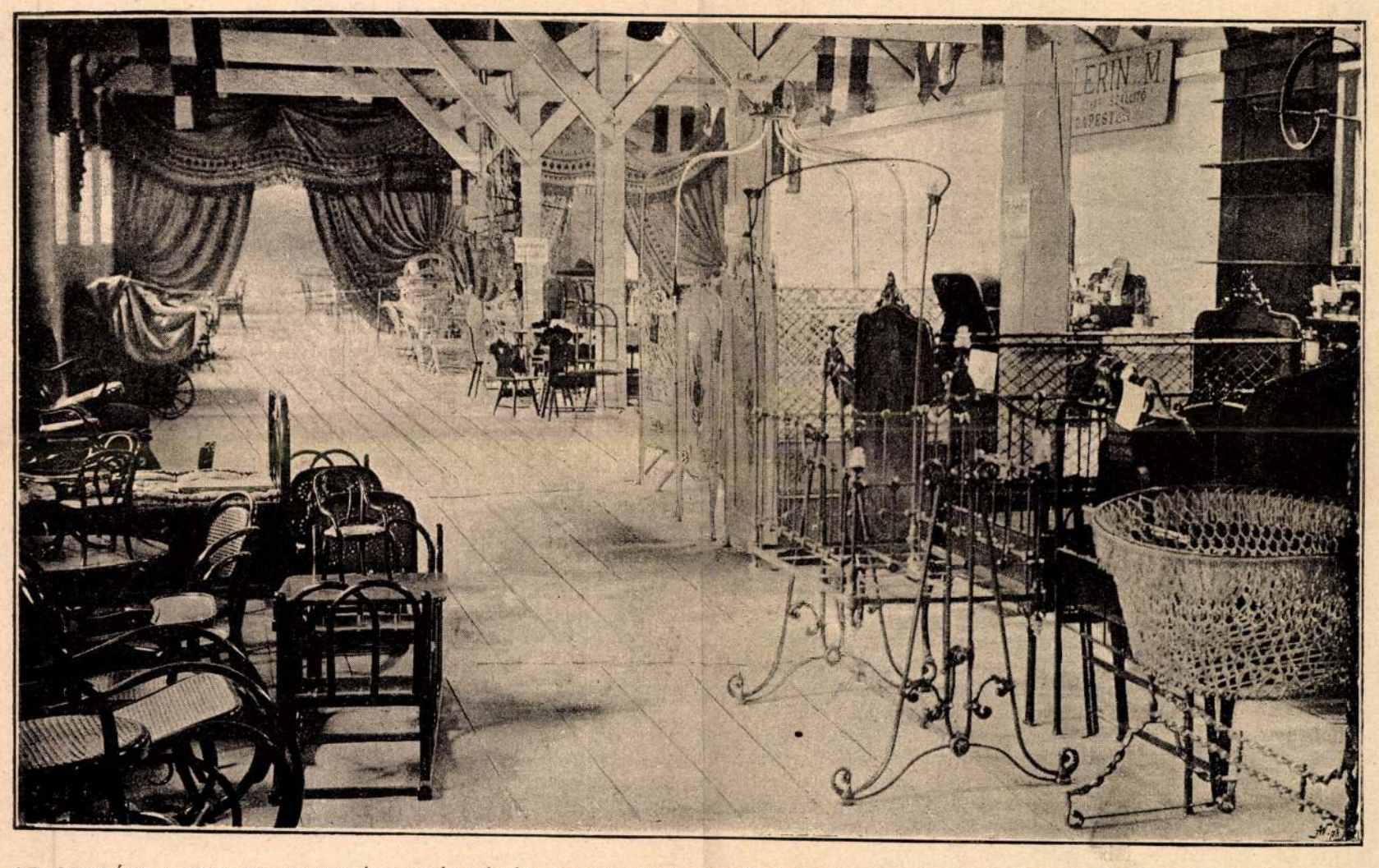

AZ ORSZÁGOS KISDEDNEVELÉSI KIÁLLÍTÁS IPARI CSOPORTJÁBÓL. BUTOROK, FÜRDŐ-KÉSZÜLÉKEK, STB. *Weinwurm* fényképe után.

nyal hozzájárulnának, hogy e kristályjellemü, aranyszivü embernek, a szeretet, barátság és hüség e mintaképének emléke hü megvilágitásban szálljon át az utókorra.

A KISDEDNEVELÉSI KIÁLLITÁSBÓL.

A Mária Dorothea egyesület által rendezett kisdednevelési kiállitás látogatóinak állandó emléke marad az az ethnografiai csoport, mely a nagyterem kupolája alatt közvetlen a főbejárattal szemben izlésesen van elhelyezve. Közel száz különféle nemzetiségü csecsemő és kisded van itt részint bölcsőkben, részint nemzeti ünnepi öltözetben felállitva, mindegyik egy-egy külön tanulmánytárgy s e mellett egyesek oly gyönyörüek s vonzók, hogy a látogató csak azt sajnálja, hogy élettelen bábuk lévén, sorba nem csókolhatja őket.

Az a szerencsés eszme, hogy a hazai különböző nemzetiségek gyermekviselete igy együttesen mutattassék be, még mielőtt a vasut és iskola egyenlősitő hatása az egyes vidékek néprajzi sajátságait eltüntetné, már a kiállitás programmjában bennfoglaltatott ugyan, de szerencsés megvalósitása főkép Hampelné Pulszky Polyxéna alelnök és Xantus János bizottsági tag érdeme. Az előbbeni egy nap tanácskozásra hivta össze a fővárosban élő nevezetesebb szakférfiakat és ügybarátokat, hol azok egyenként igéreteket tettek egyes babaöltözetek beszerzésére, s a szintén jelenlevő Szalay Imre kultuszminiszteriumi osztálytanácsos és muzeumi előadó beleegyezésével Xantus János megigérte, hogy a nemzeti muzeum ethnográfiai osztálya számára, mely magyar tárgyakban ugy is feltünően szegény, tudományos terv szerint beszerzi az egyes vidékeken divatos tárgyakat, s azokat, még mielőtt a muzeum helyiségében helyeztetnének el, a kisdednevelési kiállitásban közszemlére teszi. Az igéreteknek (habár egyesek akadályozva voltak annak teljesitésében) fényes eredménye lett, mert a hirlapokban közlött eredmény olvasására s a tevékeny Hampelné buzgalma folytán ujból jelentkeztek egyesek, ugy hogy a kiállitásnak ez a része Magyarországot illetőleg csaknem teljesnek mondható, sőt külföldről is számos érdekes tárgy küldetett be.

Xantus János gyüjteménye hat gyermekalakot tüntet fel és pedig: 1. *magyart* a Rábaközből, Szany községéből; 2. *sokáczot* Beremend baranyai községből; 3. *sváb* gyermeket Tolnamegyéből; 4. *oláh* gyermeket Máramarosmegye éjszaki részéből; 5. *szász* gyermeket Michelsberg községből, Nagyszeben-megyéből; 6. *bolgár* gyermeket Vingáról, Temesmegyéből, Mindenik kis gyüjtemény legalább 4 darabból áll, van ugyanis bölcső felszerelve ágynemüvel, egy pólyababa felöltöztetve, továbbá egy-egy 5 éves leányka s fiu teljes öltözetben. Van továbbá gyermekjáték, készülék járni tanulásra, étkező gyermekszék s más nevezetesség. Minden egyes tárgy természethü, azaz nem mondva csináltatott, hanem maguktól a jómódu parasztoktól szereztetett be, ugy, hogy a gyermekek életét itt egész hiven látjuk magunk előtt.

A muzeumi gyüjteményen kivül különösen két magánkiállító szerepel nagyobb számu tárgyakkal, az egyik *Odor* Emilia, a budapesti állami felsőbb leányiskola tanitónője s a Mária Dorothea egyesület buzgó választmányi tagja, a másik *Szabó* Károly soproni tanfelügyelő, kik mindketten jelentékeny anyagi áldozatot hoztak kiállitásuk érdekében. *Odor* Emilia sváb, tót, horvát, hiencz és magyar gyermekruhákat gyüjtött össze különösen a dunántuli megyékből, de e mellett Zemplénből és Toroczkóról is. *Szabó* Károly pedig a Rábaköz magyar vidékének gyermeköltözeteit szedte össze nagy gonddal, a csecsemőkortól kezdve a 6 éves korig. Mindezen gyüjtemények, valamint a Xantus-féle gyermektárgyak számára a bizottság 300 frtot meghaladó költségen gyermekbabákat készittetett a budai paedagogium főszöntő-műhelyében mozgatható papirmachéból, *Gyulai* László ismert festőtanár s *Szász* Gyula szobrász felügyelete alatt. A 10 csecsemő s 25 nagyobb gyermekbábnak felöltöztetését *Hoffmann* Jolán irodaigazgató Fejér Teréz tanitónő segitségével sajátkezüleg végezte.

A többi kiállitók nagyobb részt egyes darabokkal szerepelnek. *Bogdán* Lajos főmérnök Károlyvárosból horvátországi bölcsőt, gyermekruhát s játékszereket állitott ki, *Bende* Imre beszterczebányai püspök, valamint *Rakovszky* Ferencz nyitramegyei földbirtokos igen érdekes tót bölcsőket, ruhákat s játékszereket, *Hoffmann* Amália szabadkai tanitónő-képezdei igazgató, a kiállitás irodaigazgatójának nővére, három igen csinos viaszbabát állitott ki a bunyeváczok festői szép s diszitésekben gazdag öltözetében, dr. *Kammerer* Ernő orsz. képviselő Tolnamegye dombovári járásából a magyar ajku nép gyermekviseletét feltüntető valóban csinos ruhanemüeket küldött be. Nagyobb gyüjteménye van az Erdélyi Magyar Közmüvelődési Egyesület *segesvári osodájának*, mely 13 különféle ethnografiai tárgyat küldött be Kőhalom, Segesvár, Fehéregyház és Kolozsvár környékéről s igen helyesen megtoldotta ezt egy pár rajzzal is, mely a gyermekélet különböző mozzanatait tartalmazza, valamint néhány csecsemő fehérnemüinek kiállitott szabásmintáival.

Az igen gazdag ethnografiai gyüjtemény nagyérdekü kiegészitését képezik a külföldi tárgyak, melyek közül első pillanatra feltünnek azok a rénszarvas-prémbe bujtatott babák, melyeknek öltözeteit s más tárgyait *Pápay* Károly hozta magával épen most szerencsésen befejezett nyugot-szibériai tanulmány-utjából. A magyar nép elcsenevészedett rokonainak, a vogulóknak, szamojédoknak, osztjákoknak s zürjéneknek kisdedeit látjuk itt bemutatva a zord éghajlat által követelt sajátságos öltözetükben, továbbá bölcsőket, bábúkat s más játékszereket, melyek mind igen tanulságosak és érdekesek. Érdekkel szemlélheti meg mindenki világot bejárt hazánkfiának, *Hopp* Ferencznek gyüjteményét, ki indiai, khinai, birmai s japáni gyermekruhákat és játékszereket állitott ki, többek közt egy khinai gyermek összeszorított lábmintáját. Ezekhez a tárgyakhoz csatlakoznak továbbá *Kállay* Béninének, a közös pénzügyminiszter nejének küldeménye a bosnyák gyermekek s *Burián* István szófiai főkonzulé a bolgár gyermekek életére vonatkozólag.

A nagy terem sarkát az ország nevezetesebb könyvkiadói vették igénybe. Jóformán mind képviselvék s több száz képes gyermekkönyvet állitottak ki, melyeket a kiállitás rendező bizottsága tudvalevőleg kiváló szakerők által fog megbiráltatni. Fenn pedig *Dollinger* Gyula tanár ragasztott ki nehány érdekes fali táblát, melyek a gyermekek helytelen hordása, fektetése vagy öltöztetése, továbbá betegségek által okozott elgörbüléseket mutatják be.

Képünk a kiállitás udvari épülete nagy termének egy részét ábrázolja. A hátsó felet teljesen elborítják a különböző *statisztikai táblázatok*. Egy csomó igen érdekes komoly tanulmánytárgy van itt, melyek minden egyes látogató figyelmét megérdemlik. Különösen fontosak az orsz. statisztikai hivatalnak *Hatsek* Ignácz térképész által csinnal készitett képei, melyeken a gyermekhalandóságra s a gyermekbetegségekre vonatkozó legujabb hivatalos adatok vannak rögtön áttekinthető modorban közszemlére téve s e mellett a kisdedovóintézetek és árvaházak jelen állapota hazánkban. Hasonló tárgyu, de régibb adatokra támaszkodó grafikai térképeket állitott ki a fővárosi statisztikai hivatal is, melyeknek nagy becse abban áll, hogy a budapesti viszonyokat a külföldiekkel is összehasonlitják, fájdalom, a mi hátrányunkra. Itt láthatók továbbá a Stefánia gyermekkórház működésére vonatkozó adatok s dr. *Pécsi* Dániel turkevei orvosnak 25 táblázata a himlőhalálozásról hazánkban s külföldön.

A terem nagyobb részét a kisdedek által használt butorok kiállitása tölti meg. *Schöberl* Róbert már külföldön is jól ismert ágyai és székei, *Feiwel* Lipót vasbutorai és iskolapadjai, *Swoboda* Károly csinos magyar izlésben készült, tömören hajlitott butorai, egy gyermekszoba felszerelését ábrázolva, *Steinschneider* Jakab gyermekkocsijai s bölcsője egy teljesen felszerelt gyermekágygyal, *Boross* Sándor uj szerkezetü gyermekfürdője (képünkön függönyökkel bevonva, melyek a gyermek meghülését meggátolják), *Zellerin* Mátyás ismert gyárából egy igen csinos gyermek szoba-gyüjtemény, *Huzella* Mátyástól tornakészlet, *Sárkány* Pál ismert nagykereskedőtől gyermekfürdőszerek és gyermekszoba-fölszerelések láthatók e helyen több másokkal együtt. Ugyanennek a teremnek másik részét a kiállitási buffet veszi igénybe, mely a sok nézni való után kellemes pihenő helyet nyujt.

Bölcsők a kisdednevelési kiállitáson.

SVÁJCZI ÉS ANGOL BÖLCSŐ.

Igen természetes, hogy a kisdednevelési kiállitáson a bölcsők nem hiányozhatnak. A kisdedóvók által lefoglalt termen kivül mindenütt feltaláljuk azt a jól ismert butort, mely a csecsemőknek nemcsak ágya, de valóságos otthona is. Ha valaki összeszámitaná, legalább 50 bölcsőt találhatna itt. A legközönségesebb fa- és kosárbölcsőkön kivül vannak vasbölcsők, függőbölcsők, hintabölcsők, sőt vogul atyánkfiainál, mint azt Pápay érdekes gyüjteményéből látjuk, külön nappali és éjjeli bölcső is van, melyek közül az előbbiben a gyermek ülő helyzetben hintázhatik a sátorban, vagy ott ül szabadban az anyja hátán.

A sok különféle bölcső közül ez alkalommal lapunk rajzoló munkatársa 6 darabot mutat be, melyek közül 4 a budapesti egyetemi szülészeti kóroda mintakiállitásához tartozik, kettő pedig a rábaközi magyarság szokásait tünteti fel, a mint azokat Xantus és Szabó Károly gyüjteményei mutatják.

Különösen tanulságosak ezek között az egyetemi szülészeti kóroda bölcsői, melyek szemléltetőleg tüntetik fel a czélszerü bánásmódot a kisdedekkel négy kis felöltöztetett s külön ágyacskában elhelyezett babával, melyek közül az egyik a budapesti kórodán divatos módot tünteti elő, a többi pedig angol, svájczi és porosz bölcsőket. Mind a négy megegyezik abban, hogy a bölcsők, vagy inkább ágyacskák szilárdan állanak s nem ringathatók, a mint hogy a gyermekorvosok — miként azt Bókai is tanitja a kisdednevelési kiállitás alkalmával kiadott becses füzetében — a ringatást nemcsak szükségtelennek, de egyenesen károsnak tartják.

A *magyar* baba vászon-ingecskét s rövid szövött ujjast visel, mindkét öltözetdarab hátul nyilt; a medenczék és lábak háromszögletü összehajtott vászonpelenkába burkoltatnak s ezenfelül a test alsó felét flanell és kaucsuklepedő borítja. A csecsemő lószőr-vánkosa elég kemény, hogy a fejet támaszsza s lazán köttetik meg, hogy a lábak mozgását ne akadályozza. A szalmazsákra tett matrácz vizáthatlan s még vászonlepedő jő reá. — Az *angol* babára a hónaljtól lefelé hosszu (70 cm.) flanell-inget és erre a köldökig érő rövid, ujjak nélküli vászon ingecskét adnak s mindkét ruhadarabot tenyérnyi széles flanellpólyával szorítják le a hasra. Legkivül vászonból készült ujjakkal ellátott hosszu ing fedi az alsó ruházatot. A belső ruhadarabokat egy pár öltéssel, a külsőket biztositó tükkel tüzik meg. Különben a többi felszerelés olyan, mint a magyarnál, csak vánkos nincs. A *svájczi* csecsemő ruházata: rövid gyapot ingecske, ugyanakkora tarka piquet-ujjas, barchettal bélelve; négyszögletes gyapot ruhadarab övezi a medenczét; a pelenka gyapotból van s az igy felöltöztetett csecsemőt gyapju-pokróczba burkolva, ruházatát gyapotpólyával rögzitik. A fejet nem

RÁBAKÖZI BÖLCSŐ.

azt a nagy hatást, melyet a német császár történelmi nevezetességű felköszöntője keltett.

A német hirlapírókat *Berczik* Árpád miniszteri tanácsos, a sajtóiroda főnöke vendégül fogadta; *Jászay* Mari jeles művésznőnk pedig ozsonnára hivta meg.

Jókai és a német császár. A szeptember 20-iki udvari estélyen Jókai is megjelent a királyi palotában. Jókait az egyik kamarásmester épen a német császárnak akarta bemutatni, a mikor *Mária Jozefa* főherczegnő kérette magához. A költő elsietett a főherczegnőhöz. — «Sokat dolgozik még, kedves Jókai?» kérdezte a főherczegnő. — «Az én koromban fenség, a munka az egyetlen élvezet», szólt rezignáltan *Jókai*. — Utóbb, a mikor a német császár előtt állott, *Jókai* egy német közmondással mentette ki magát, de a közmondást egy kissé megváltoztatta, ilyen formán: — «Majestät, Frauendienst geht vor Kaiserdienst.» A császár mosolygott és mosolyával igazat adott az örök nőiesség előtt hódoló költőnek.

A német császár a Park-klubban. Szeptember 21-ikén délelőtt látogatta meg Vilmos császár a városligeti Park-klubot, a fővárosi előkelő világ ez elegáns szórakozó helyét. A fényes és izléses berendezés, valamint az egész palota, nagyon élénken foglalkoztatta a fejedelmi látogatót. B. *Atzél* Bélától, a klub igazgatójától sokat is kérdezősködött, és csodálkozását fejezte ki, miként lehetett rövid idő alatt oly változatosságban ennyi szép tárgyat összegyüjteni. «Az igen könnyű volt, felség, — válaszolt a báró, — a klubnak 300 nő és 570 férfi tagja van a magyar társadalom minden kiváló rétegéből. Nagyobbrészt kiki áldozott, hölgyek és férfiak egyaránt, részben pénz, részben berendezési tárgyak adományozása által, és igy létesült rövid idő alatt a klub és jött össze annak közel 20,000 tárgyból álló inventáriuma. Több holmit külföldön szereztünk be, de a butorzatnak nagy részét rajzok és minták után magyar iparosok állították elő.» A császár erre, kiséretének egy mellette álló tagjához fordulva, ezt jegyezte meg: «*Ja, die Ungarn, die halten zusammen.*» (Igen, a magyarok összetartanak.)

A császár arczképe a magyar miniszterelnöknek. Vilmos császár elutazása előtt az udvari ebéd és az operai díszelőadás közt gróf *Eulenburg* nagykövet fölkereste a miniszterelnökségi palotában *Bánffy* Dezső báró miniszterelnököt és a német császár sajátkezű aláírásával ellátott arczképét adta át a Budapesten töltött napok emléke gyanánt.

Az operaszinház díszelőadása. Fény, ragyogó látvány töltötte be e hó 21-ikén az operaszinház nézőterét. Díszmagyar, ragyogó egyenruhák, a páholyokban selyem, bársony, gyémánt és ékszer. Hét órakor gyülekeztek azok, kik az operaszinház díszelőadására hivatalosak voltak. A miniszterek a páholyokban foglaltak helyet. Pontban 8 órakor érkezett meg az udvar.

A középső nagy udvari páholyban *Mária Jozefa* főherczegnő *Vilmos* császár és a *király* közt ült; a jobboldali páholyban *Klotild* főherczegasszony, *Auguszta* főherczegasszony és *Ferencz Ferdinánd* főherczeg, a baloldali páholyban *József* főherczeg porosz egyenruhában, *József Ágost* és *Ottó* főherczegek.

A mint a király s a német császár megjelent a páholy erkélyénél, az egész közönség felállott helyéből, az udvari páholy felé fordult, s hatalmas örömrivalgás zúgott végig a nézőtéren. Az uralkodók egészen a páholy párkányáig léptek elő s állva hajlongtak. Most, a zenekar rázendítette a «*Hunyadi László*» nyitányt, melyet a zenekar Erkel Sándor vezénylete alatt tűzzel játszott. A német császár, ki az egész estén át egyetlen egyszer sem nyult látcsöve után, feszült figyelemmel hallgatta a zenekart. Több izben néhány megjegyzéssel fordult Mária Jozefa főherczegasszonyhoz.

Következett az «*István király*» opera III-ik felvonása, majd «*Bánk bán*» első felvonásából a lakoma jelenete, kitünő előadásban, végül a «*Csárdás*» ballet egyes részei fejezték be az előadást. A mint a ballet utolsó képe után a függöny legördült, a közönség viharos éljenzésbe tört ki. Vilmos császár, ki már a páholy mélyében járt, visszajött a páholy korlátjáig és háromszor meghajtotta magát az éljenző közönség előtt. A lépcsőházban a két uralkodó a belügyminisztertől igen szivesen bucsuzott el s kiváló elismeréssel nyilatkozott az előadásról.

Huszár Kálmán, a helyettes intendáns és *Káldy* Gyula, az opera igazgatója kitüntetéseket kaptak. *Erkel* Sándor karnagynak és *Szilágyi* Lajos műszaki vezetőnek a császár előadás közben külde meg a porosz koronarend harmadik osztályú keresztjét.

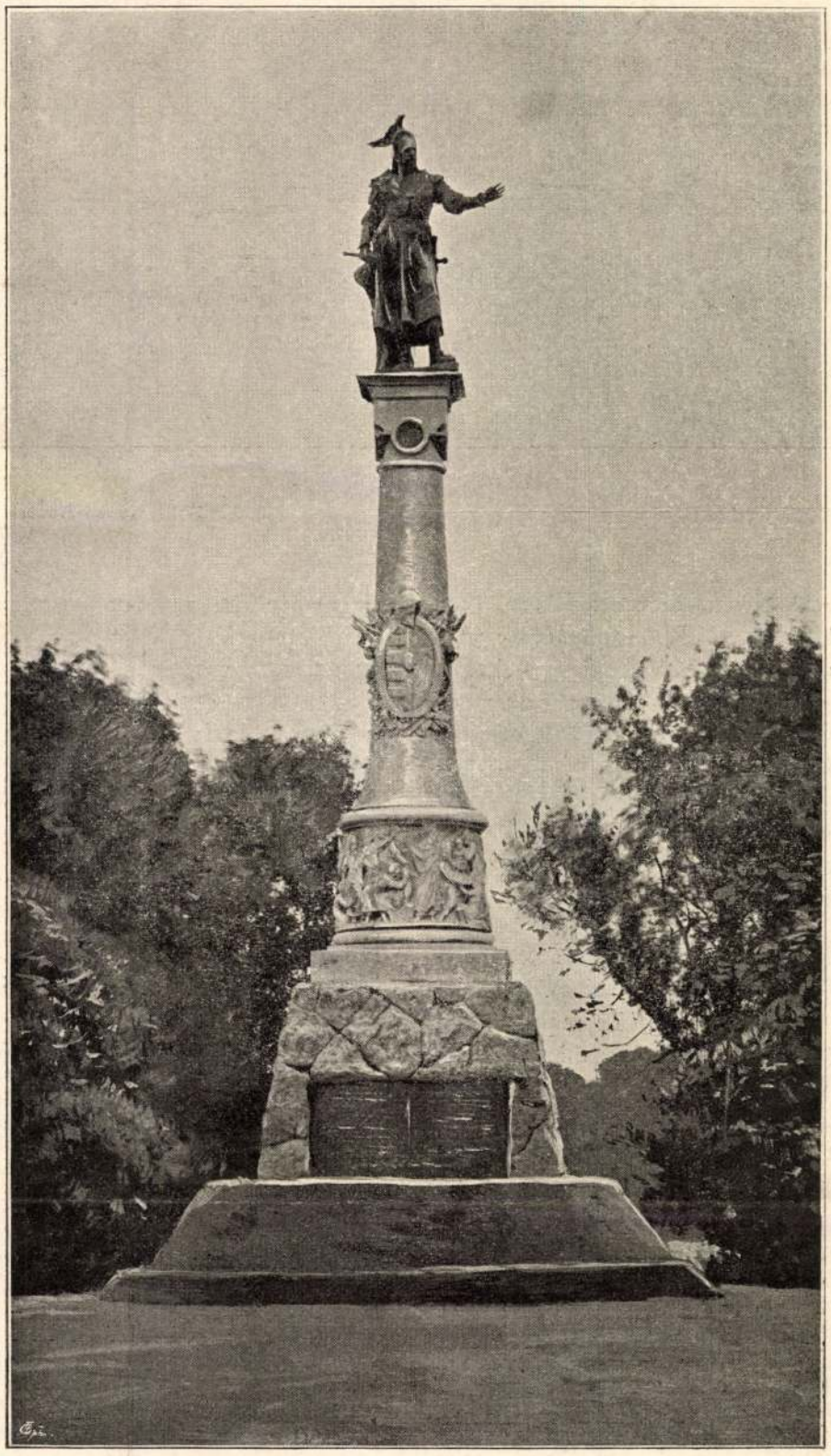

AZ ÁRPÁD-SZOBOR RÁCZKEVÉN.

A magyar ipar és a német császár. *Vilmos* császár érdeklődését nagyon felköltötték az iparművészeti muzeumban látott magyar tárgyak, valamint a gazdasági muzeumban levő torontáli szőnyegek. Szerette volna tehát meglátogatni a kereskedelmi muzeumot is, hol a magyar háziipar készítményei nagy választékban kaphatók. De a látogatásra idő már nem volt. *Eulenburg* gróf udvari főmarsal, a császár egyenes megbizásából azonban megjelent a kereskedelmi muzeum kerepesi-uti bazárjában és ott a császár részére nagyobb bevásárlásokat tett. Vásárolt nevezetesen felvidéki himzésekkel díszített asztalterítéket és ágyterítéket, aranynyal átszőtt törökbecsei párnahajakat, szegedi halformáju késeket, stb.; nem feledkezett meg a potsdami császári palota gyermekszobájáról sem, a melynek részére magyar népies alakokat vett, mindegyik fajtából 6—6 darabot. A főudvarmester sajnálkozását fejezte ki a fölött, hogy a német császár nem mehetett az iparcsarnokba, a hol a magyar nagyipar és háziipar készítményeit együtt láthatta volna. Azzal távozott, hogy a vásárolt tárgyakat küldjék a királyi várlakba a német császár számlájára.

A látogatás emlékérmei. Dr. *Toldy* László, a főváros főlevéltárnoka indítványt terjesztett a tanács elé, hogy II. Vilmos német császár budapesti látogatásának emlékére művészi kivitelű emlékérmet veressenek. Hivatkozik a külföldi példákra, hol ennél sokkal csekélyebb jelentőségű eseményeket is művészi érmeken örökítenek meg. A magyar köriratú (8—10 cm. átmérőjű) éremből az uralkodók aranyból vert diszpéldányt kapnának.

A CSEPELSZIGETI ÁRPÁD-SZOBOR S AZ «ÁRPÁD-HID».

A Csepelsziget hazafias lakossága — mint tudva van — a honfoglalás és Magyarország ezer éves fönnállásának emlékére szobrot állittatott területén a honfoglalók vezérének, Árpádnak, kinek a sziget, a krónikások följegyzései szerint, állandóan kedvelt tartózkodási helye volt. 1893-ban, midőn a magyar nemzet állami fennállásának 1000-ik évfordulója megünneplésére készült, *Földváry* Miklós, a ráczkevei kerület orsz. képviselője, felhivást intézett a Csepelsziget községeihez, hogy Árpádnak, ki ezen a szigeten tartá fejedelmi lakását, emléket emeljenek. A lelkes felhivás élénk visszhangra talált a Csepelsziget három nyelvet beszélő, de magyarul érző lakossága szivében s egy nagy értekezleten elhatározták, hogy a szobrot *Ráczkevén*, mint a sziget legnagyobb községében helyezik el. A gyüjtést azonnal megindították, s *ő Felsége a király* volt az első, ki uradalmi pénztárából 300 frttal járult a költségekhez s azonkivül saját uradalmából két holdnyi területet engedett át a szobor helyéül, mely József főherczeg, gróf Nemes Nándor özvegye s a királyi uradalom által ajándékozott dísz cser-

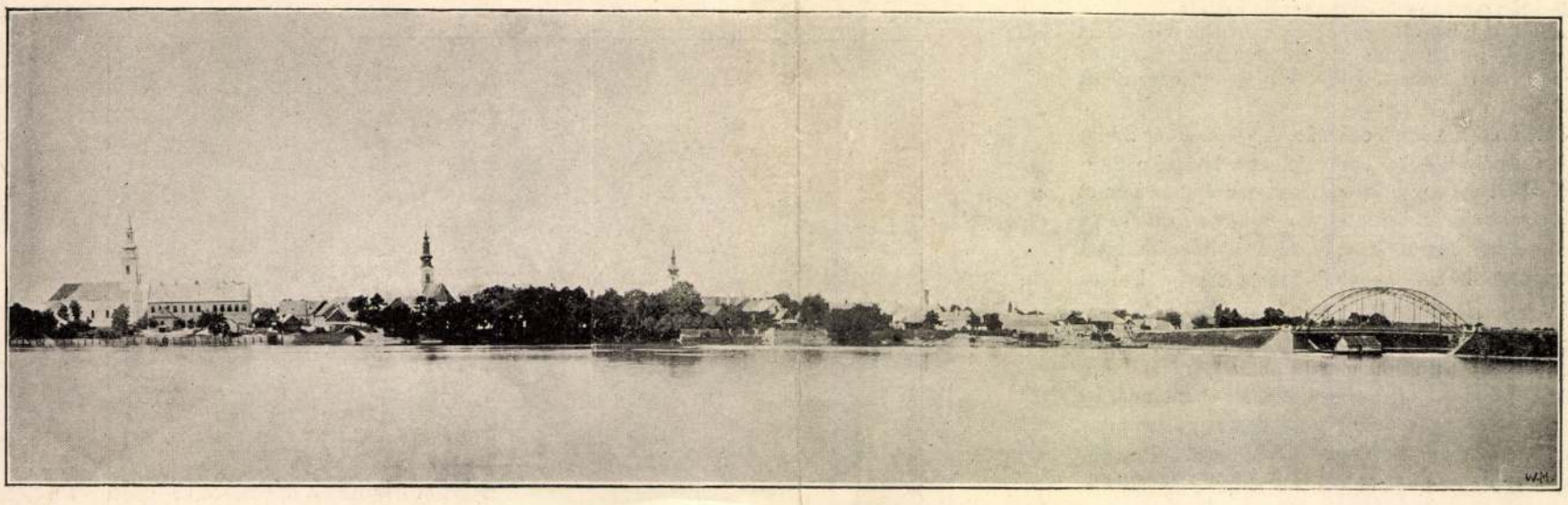

RÁCZKEVE A DUNA FELŐL.

jékkel, bokrokkal és fákkal beültettetvén, szép parkká alakíttatott át. *Pestmegye közönsége* is méltányolta a Csepelsziget hazafias törekvését s 1000 forintot szavazott meg a szobor költségeire, melyekhez Ráczkeve város 500 forinttal, Földváry Miklós 250 frttal járultak. A csepelszigeti többi községek 50—100 frtjával adakoztak a szép czélra, de elhozták filléreiket a legszegényebbek is, és igy bátran elmondható, hogy igazán a közlelkesedés valósította meg a hazafias eszmét. Megvalósításáért különös elismerés illeti meg a szoborbizottságot, melynek élén *Földváry* Miklós országgyülési képviselő mint elnök és *Szilágyi* Lajos pestmegyei főszolgabiró mint elnökhelyettes állottak, kiket a sziget és az egész megye értelmisége hathatósan támogatott. Az emlékmű *Szász* Gyula szobrász terve szerint készült, a kőfaragó munkát pedig *Král* Ferencz budapesti kőfaragómester végezte.

Az emlék egy hatalmas édesvizi mészkő sziklán álló 9 méter magas oszlop, gazdagon párkányozva, elől pajzszsal és harczi fegyverekkel diszítve. A talapzaton féldomborműben Árpád utódjának megválasztása van megörökítve. Ott látszik elől a honfoglaló Árpád, a mint a törzsek fejeit felszólítja, hogy fiának, Zsoltnak, hűséget esküdjenek; jobb oldalt állanak a vezérek, a mint lelkesülten esküt tesznek. A baloldalon két vezér Zsoltot, kit apja kardjával öveztek, pajzsra emeli s a vezéreknek bemutatja. Anyja Zsoltot a pajzson támogatja; a fejedelemnő kiséretében több nőalak látható. A következő csoport Marót fejedelem kiskorú leányát ábrázolja kiséretével, a mint lombfűzér alatt várja a bemutatást s az az után következő eljegyzést. Egy része a kiséretnek az eljegyzés alkalmával tánczra perdül. Ott látható a táltos is kiséretével együtt, a mint lovat akar feláldozni s pálmaágat tartva Hadurhoz könyörög. Az oszlop tetején áll Árpád vezér $2^1/_2$ méteres daliás érczalakja, harczi öltözetben, fején sisak, melyen turul madárszárnyból készült forgó van; jobb kezében buzogányt tart, egy fatörzsre támaszkodva, mintha csakugyan pihenni akarna a nehéz munka után. Bal kezét áldólag terjeszti ki a megszerzett új haza fölött; bal lába egy rögön nyugszik, jeléül, hogy az új hazában lábát megveté s azt mindenkor megvédeni kész. Mellét bölénybőrből készült és rézpikkelyekkel diszített harczi vért fedi, karjai bivalybőr kézelőkkel vannak borítva, a kardcsapások ellen védelmül. A haczi vért alatt látható a keleti szokás szerint gazdagon himzett hosszú kabát, lábait az akkori szokás szerint saru forma lábbeli fedi; bal oldalán lánczon és nyersbőr szíjon csüng a pallos-szerű egyenes vezéri kard, a vállán és övén megerősítve. Vállán párducz kaczagány van, a mely az alaknak ugyancsak harczias tekintetet ad. Az alak érczbe öntését *Blahó* Pál budapesti műérczöntő műhelye végezte. Az oszlop talapzatán olvasható felirat *Thaly* Kálmán kitünő történészünk tollából ered s a következő:

AZ ÁRPÁD-KORI RÉGI TEMPLOM.

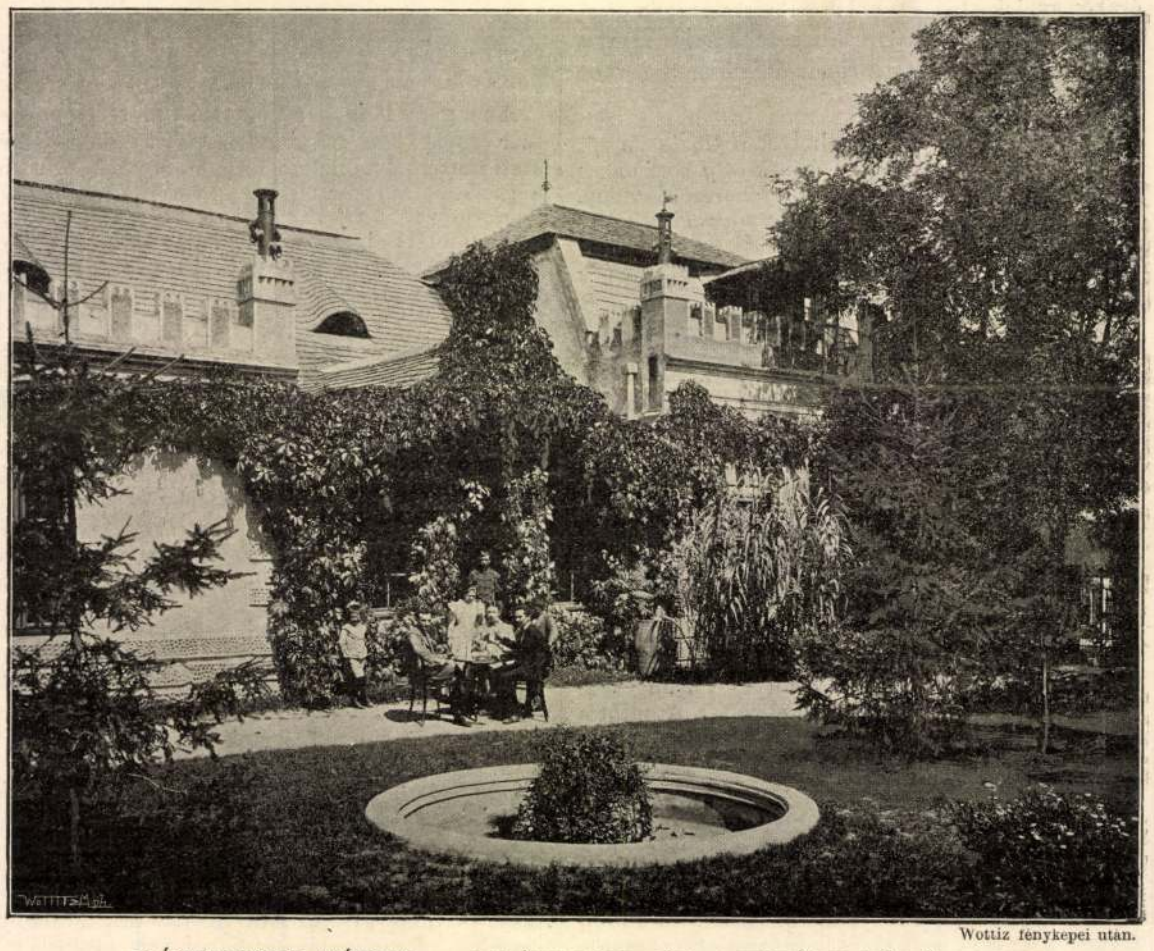

Wottiz fényképei után.

RÁCZKEVEI KÉPEK. — SZILÁGYI LAJOS HÁZA, A VENDÉGEK SZÁLLÓHELYE.

Szász Gyula

Műveszet 1902 355

– 1902. 198

– 1904 – 261 – 262, 268, 379

– 1908. 386

– 1915. 143

Szász Gyula MDK

szobrász

Vasárnapi Ujság 1889. 530.o.

Stein Gyula

wód

Fónagy Béla. Magyar Művészeti Almanach 1905. 227–8. l.

MDK

Szász Gyula szobrász

Képzőművészeti Szemle 1879. 2. sz. 31 l.

EA..... ltsz. Gyűjtés he

Szász Gyula

csód

Z

Vas Vp 1899. 417 l

a gödöllői honvedmúzeum
reprodukciója vel

Szász Gyula

lásd

Vas. Ujs 1879. 658

Szász Gyula

nőbrán

Lásd Brozorád Gyulát

MDK

Szász. István, festő

Kőszülődés, Of.

KMT.-1911 tav. kiáll. - Katalogus, 41. l.

MDK

Szász István

Orosz fogoly, of.

Hadviselt müvészek kiáll. Mücs. 1919. márc.
14 l.

MDK

Szász István, festő.

Vasárnap délelőtt. Ol.-

OMKT-Vándorkiáll. 1910 szept. 8. - dec. 27-ig.
Tm.- Hornyánszky V. kny. 83. l.

MDK

Szász István, festő.

626. Öreg asszony (kosárral). Of.

Képzőm. Társ. 1909/10 téli kiáll. - Kat. 60. l.

Mme. Hélène Lenz

Lic. Ens. Secondaire (Lausanne)

Rue

MDK

Szász István,festö

Virágcsendélet.
Vöröshaju nö. 3o.l.

KMTárs. Téli tárl. 1938.febr.-márc. Gyüjt. Kiáll.
Bp.Mücsarnok. Kat. 17.l. és 3o.l.

MDK

Szász István, festö

Kedves dal. Olf.

MK.Seg.Biz.Müv.Kiáll. 1914 nov.-dec. Kt. 6.1.
Szépm.Múz.

MDK

Szász István, festö

Pihenö modell. Olf.

Tavaszi tárlat.1923 ápr.-máj. OMKT-Mücs. Kat. 25.1.

MDK

Szász István, festö

Nagy munkában. Olf.

Kk.Beg.Biz. Müv.Kiáll. 1914.nov.-dec. Kat.5.l.
Szépm.Muz.

MDK

Szász István

Tanulmány, rajz repr.

Képzőművészet, 1932. 51.sz. 138 l.

MDK

Szász István, festö

Félakt. Olf.

Tavaszi tárlat.1923 ápr.-máj. OMKT-Mücs. Kat. 37.1.

Szász István
Kedves dal, olaj

Magyar Képzőművészek Segitő Bizottsága. Müvészeti kiállitás. 1914. 6 l.

2

Bercel /Szabó/ 1
Balassagyarmati járás.

Története: A XIV. század
birtoka. A nemzetség egyik
névvel szerepel. ~~Egyesek~~
~~fel a Berczelly nevet, más~~
~~században a Berczelly csa~~
birtokos. A XVI. században
hübérjegyzékben 1562-1563
repel, mint Rusztem pasa,
toka. ~~1592-ben Oszmán bég~~
~~na a helység egy részének~~
foglalása után ismét a vá
mét a török hódoltsághoz.
püspök földesura, majd is
1634. évi török összeirás
adóköteles házzal. 1715-b
szerepel. 1740-ben a váci

Szász István
Nagy munkában, olaj

Magyar Képzőművészek Segítő Bizottsága. Művészeti kiállítás, 1914. 5 l.

oria Domus szerint Hont régi temploma
ol annak alapfalai még láthatók. 4
n Fidelium defunctorum/ emlékezetére
oan. Helyette a falun kivül a dombon
az uj templom, amely Mária Terézia
gomi érsek védnöksége alatt épült.
egáldva.
ol fedett, a homlokzathoz épitett
rangja közül az egyik 1810-ből való.
etkeztében megrongálódott s ezért
uj, és díszes tornyot kap. Drégely-

6-ban.
homlokzati tornyos épület. A tető
~~rizalittal~~ lép ki a fal sikjából.
osztott homlokzat, középen bejárat,
ettel. A zárókőben 1776 évszám. Fe-
lak. Kétoldalt szobortartó fülkék,
oalra vak-ajtó, jobbra a toronyfeljárathoz

Szász István
Pihenő vándor

Tavaszi Tárlat. Műcsarnok, 1932. április,
22 l.

Az Ipolyi-gyűjteményből.
Ipolyi Biharvármegye, 331/IX. szám.

TÁRGYAK

Üdülő beteg

Áhítat

Imádkozó szegény

Zsugori nő

Kétségbeesett férfi

Pénzváltó

Alvó nő

Fiatal suhanc

Rémült férfi

Justitia et pax

Fiatal zenész

Üzött vadkan

Festő nő

Szász István

Parasztleány, olaj

Téli tárlat. Műcsarnok, 1919-20. 13 l.

Szállítási feltételeim előnyösen ismert

~~1~~	~~Hekler~~	~~Rubás női szobro~~
~~1~~	~~Ferenczy~~	~~Aesthetikai üs m~~

A piros tintav
vűrzavo
Bpest 1936.

Ltsz. 6036 —

sz. számla

Fizet

Hátralék

További nb. rendeléseit kéri

Szász István

Tükör előtt,,olaj

Téli tárlat. Műcsarnok. 1919-2e. 13 l.

, 1936. április hó 15-én.

A miniszter rendeletéből:

Dr.vitéz Haász Aladár s.k.

miniszteri tanácsos

ága tek. Elnökségének,

B u d a p e s t IX.
Rákos-u. 10.

MDK

Szász István

Kedves levél, olaj

KMT 1912/13. téli kiáll. 75 l.

ötti barokk toronnyal. Volutás vörös-
dalával záruló támpilléres szentélyén
ablak befalazva. Épült a XV. század-

907, 69.l – Genthon, 1951)

Szász István
Albánia,/1915/, olaj
"Az első füst", olaj
Olvasó fiu, olaj

Tavaszi kiállitás. Nemzeti Szalon, 1941. junius, 12 l.

Kász István festő M.D.K.

Kurovicamorzsoló lány. Olajt.

repr.

Tèl a művészetben. Bp. 1942, 17

Szász István

Fekvő akt c.
nepe repr.

Karikás
1932. aug. szám
5. l.

Ön is megjelölhető.

itás utján a Pesti Napló több évi

és igy a legjobb magyar reggeli la-

sa, amit ugyszólván önmagának illet-

Teljes tisztelettel

A PESTI NAPLÓ KIADÓHIVATALA

Szász István

festő

lásd

Karikás

1932. aug. szám

13. l.

Kedettelt, az ugyanakkor felül ahó lelkek is. —

Tomka barátom ismételt köszönetét és még tiszteletét tolmácsolva, vagyok még ez tisztelt Doktor Úrnak

Hívéges üdvözlettel

Készséges hívé:

Dr Fáin Jozsi

Szász István

XXV. aukció
A Gyűjtő 1915, 214. l.
Etetés, 45×36. 120,–

Bia, ref. Nyáll

274

Szász István

Győr kiáll. 1940

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Szász Károly
festő M. Képzőm. Egyet.

KMTARS művésztok
1931 febr márc kiáll.

XII. 5.

1931. tav. tárl. 174, 235
1931/32. téli tárl. 194.
1932. tav. tárl. 352

Szász István

festő. Baross u. 45. Műcsarnok

1930. tav. kiáll. 15.

1930/31. jub. kiáll. 305, 664

Spira Ede dr. IX. 26.

Szász István

festő

1.

Torda Nagykörös

Képrom. kiáll.

Kat.

Porcsóra pusztai telelés VII. 244

Szász István

Árverési Csarnok aukció Ltd.

32. sz. 1926. ápr. –
33. sz. 1926. jún.
34. sz. 1926. okt.
36. sz. 1927 febr.
37. sz. 1927 márc.

Curtius Ernő: A görögök története.

Budapest, 1875–80.

X. 200.

Szász Gyula

emlékkiállitása 19o4.

Nemzeti Szalon 4oo-ik jubiláris és a Kéve XX. kiálli. 1929. febr.

M.D.K.

néhai Szász Gyula

A kiállitáson szereplő szobor müveit emliti meg a müvésznek Déry Béla: "A Nemzeti Szalon tárlata" c. beszámolójában.

Képes Családi Lapok, Bp. 19o4. okt. 16.
26. évf. 42. sz. 762. lap

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

ÖREG ASSZONY

FELESÉGEM

GYERMEK ARCKÉP

FÉLAKT

PIRK JÁNOS (Nagybánya): KASZÁLÓK

L. BITAY ÁRPÁD (Nagybánya): CSENDÉLET

BALLA BÉLA (Nagybánya): NAGYBÁNYAI TÁJ

amennyi csak kell, hogy a kellő költség előteremthető legyen, már is bebizonyítottuk volna Ön előtt, kedves küzdő művész barátunk, hogy nem azért mondunk le a Magyar Pantheon megalkotásának tervéről, mert nem láttuk biztosítva az anyagi fedezetet.

És annak ellenére, hogy a szerkesztési munka díjazásának is fejedelmi mértéke kecsegtetett, lemondunk, fájdalmas érzéssel mondunk le a tervről, mert az anyagi kérdéseken túl, igen mélyen szántó okok kényszerítenek erre.

volna, s a mű méltóan képviselte volna azt a rettenetes számú tábort, amelyhez hasonlót a legnépesebb nemzetek sem tudnak felmutatni, és mindezek mellett nem lehet kétséges, hogy Ön, kedves küzdő művész barátunk nem vallott volna szégyent, ha csak a közölt névsorban foglalhat helyet, s az a véleményünk, hogy Önnek minden áldozatot meg kellett volna hoznia, hogy megépüljön ez a Pantheon, amely Önt is felveszi a sorozatba.

Rettenetesen csalódtunk, rémületesen zuhantunk, hitünk,

SZÁSZ ISTVÁN: A KIS PRIMÁS

A Műcsarnok Tavaszi Tárlatáról

Kettőszáznál több nevet halásztunk ki a kétezernél több fejet számláló magyar képzőművész táborból. Kétszáznál nagyobb számú vezérkarból akartuk megalkotni a Magyar Pantheont, mert legalább ennyiből kell állania annak a Pantheonnak, amely kétezer fejű tömegből kristályosodik ki.

Meggondolt, megfontolt szám volt ez, *mert dokumentumnak szántuk kifelé, befelé, képét akartuk adni annak a kimeríthetlen forrású magyar tehetségtalajnak, amelyről olyan sok támasznélküli kijelentés hangzott már el a kultúrfölény elcsépelt szavával.*

Ez a szám valóban a mi kultúrgazdagságunkat jelentette

reményünk omlott össze, mikor tíz heti várakozás után arra eszméltünk, hogy a felhívásunk nyomán *alig harmine százaléka jelentkezett a kiszemelt kétszáz művésznek.* Hatvan-hetven művészszel nem csináljuk meg a Magyar Pantheont. Azért, mert a felhivottak hetven százaléka nem vette azt a fáradságot magának, hogy négyfilléres áldozattal érdeklődést mutasson az ő érette, az ő érdekében megalkotandó mű iránt, akkor mikor mi, kenyérért dolgozó ujságírók, száznál több pengőt áldoztunk, időben még több értéket, munkában is súlyos árat pazaroltunk erre a célra, nem tehetjük meg, hogy *most már bosszú és elkeseredés címén hatvan művészszel alkossuk meg azt a Panthe-*

Képzőművészet

1930. 30. sz.

KÉT LEVÉL

I.

KEDVES KÜZDŐ MŰVÉSZ BARÁTUNK!*)

Ezt az utat választjuk arra, hogy bejelentsük Önnek, hogy a *Magyar Pantheon* címen elgondolt vállalkozásunk tervét elejtettük.

Lehet, hogy ez a kijelentésünk meglepetés néhány barátunk és azok számára, akik lelkesedéssel álltak az ügy mellé, az is valószínű, hogy olyan művész is akad, aki megelégedéssel állapítja meg, hogy: *Tudtam!*, határozott érzésünk, hogy olyan barátunk is van, aki most már megismétli: *Előre megmondtam!*, de egyetlen egy képzőművésze sincs művésztársadalmunknak, aki kevesebb joggal kérdezheti tőlünk, hogy miért mondtunk le álmunkról, mint Ön, kedves, küzdő művész barátunk, Ön, kedves kétségbeesett harcot vivó alkotó művész úr, aki még arra sem érdemesítette ezt a tervet, hogy egy négyfilléres levelezőlapon jelezze, hogy nem tetszik a tervünk.

Voltaképen nem is Önnek szól ez a levél, hanem azoknak a döntően súlyos értékű mestereknek, akik az első szóra az ügy mellé álltak, s akiknek felajánlkozása már is kétszeres fedezetét nyujtotta a leggazdagabb kiállitású műnek s fejedelmi honoráriumot juttatott volna nekünk, szerény írnokoknak.

Ezek a mesterek jogosultak csak arra, hogy megkérdezzék, hogy miért nem csináljuk meg a Magyar Pantheont?

Csak ide kell írnunk a jelentkezők közül: *Márk* Lajos, *Magyar-Mannheimer* Gusztáv, *Kernstok* Károly, *Kemény* Nándor, *Frank* Frigyes, *Orbán* Dezső, *Déry* Béla, *Kunffy* Lajos, *Fényes* Adolf, *Herman* Lipót *Gimes* Lajos, *Boromissza* Tibor, *Kopeczky* Raul, *Kató* Kálmán, *Darvassy* István, Gy. *Sándor* József, *Gyenes* Lajos, *Náray* Aurél, *Juszkó* Béla, *Walleshausen* Zsigmond, *Borszéky* Frigyes, *Basilides* Sándor, *Nagy* István, *Boldizsár* István, *Sárdy* Brutus, *Haranglábi* Nemes, *Farkasházy* Miklós festőket, *Lányi* Dezső, *Bory* Jenő, *Petri* Lajos, *Gách* István, *Pásztor* János szobrászmesterek neveit, innen is, onnan is, ötletszerűen kiragadva ezeket a művészeket, s ha Ön elé tárjuk azt a kiállitást, amit csak az itt említett művészek alkotásaiból állítottunk volna össze, vajjon ki kételkedik abban, hogy az az anyag is sokszorosan felülmulta volna értékben azt a költséget, amibe a kétszáz művészről szóló Magyar Pantheon került volna, Csak egy-két olyan levelet kellene közreadnunk, amelyben nagy mestereink azt irják, *hogy annyi művet adnak.*

*) Ezt a levelet *Boross* Mihálytól — lapunkban is gyakran szereplő, ismert esztetikustól és *Gál* Imre ujságírótól kaptuk. A cikket közre adjuk, mert közérdekből fródott, de tartalmával nem értünk egyet s épp ezért szükségesnek tartottuk, hogy külön véleményünket azonnal leszögezzük. *(Szerk.)*.

gyügyei NAGY ZSIGA: VASÁROSOK

A Műcsarnok Tavaszi Tárlatáról

Szász István

Leányfej z. olaff.

(Müterem, csoportkiáll.)

Repr.

Magyar Nemzeti Múzeum

1938. 2. a. 25, l.

Farsang.
Szász István olajfestménye.
Műcsarnok, Jubileumi Kiállítás.

Tavasz a művészetben.
(Brest, 1941) F. L.

egymásra zsufolt szobrok, még a megérdemelt hatást sem tudták kiváltani. Cser Károly, Izbégi Villám Rózsa szobrai és Edvi Illés György plakettje a tőlük megszokott nivót tartották. Az 1941. évi herceg Esterházy Pál szobrászati jubileumi nagydíját Kalotai Ottó Árvíz c. szobra nyerte. A herceg Esterházy Pál 1941. évi jubileumi emlék díjában Turáni Kovács Imre Liszt II. rapszódia, Füredi Rikárd A Hunyadicsalád és Jankó János Feloldozás c. szobrai részesültek. A Magyar Képzőművészek Egyesülete Zala-díját Mátéka Sándor Jó pásztor c. szobra, a Zala-érmet Buzi Barna Síremléke nyerte. Ungvári Lajos Ősmagyar lecke c. szobrát a Magyar Képzőművészek Egyesülete Dr. Neuschloss-Knüsli Kornél bronzérmével tüntették ki. Kitüntető elismerésben Bátki József Napsugár és Sóváry János Anya és fia c. szobrai részesültek.

A kilencedik teremből két szobrot kell megemlítenünk. Az egyik Orbán József Figyelő csikósa, méreteivel szerény, de kvalitásaival annál több figyelmet igényel. Reméljük, még gyakran találkozunk a művész alkotásaival a Műcsarnok falai között. A másik Liszkai Kováts Zoltán finoman megformázott Fiatal leány terrakottája, melyet herceg Esterházy Pál meg is vásárolt.

A tízedik terem anyagából cs. Farkas Lőrinc mesteri ecsetkezeléssel felrakott Téglahordása és Fehér Ilona két képe tüntek ki. Az utóbbinak különösen Vacsora c. festménye dícséri alkotóját.

A tizenegyedik teremben Feszty Masa Boldogasszony magyar szentekkel c. vászna méltán megérdemelte az Esterházy Pál herceg 1941. évi jubileumi emlékdíját. Elsőrangú alkotások még Gyertyányi Németh Gyula Délutáni szendergése, melyet Esterházy Pál herceg meg is vásárolt, Bácsai Szánthó Mária Tanulmánya és Nymphája, cs. Farkas Lőrinc tájképei és Komáromi Kacz Endréné virágcsendéletei.

A tizenkettedik teremben Mendlik Oszkár vibráló tenger képei, Szlányi Lajos finom tájképei: Tél a Tátrában c. művét megvásárolta Esterházy Pál herceg, Szüle Péter Várakozók c. vászna, Éder Gyula karakterisztikus portréja és Kiss Kálmán Nagypéntek c. vallásos kompozíciója képviselik a tökéletes művészetet.

A tizenharmadik terem megemlítésre méltó alkotásai Burján László férfi arcképe kitüntetve a Magyar Képzőmű-

Egy szív elindul

Minden leányszív útnak indul egykor,
menni készti titkos, szent talány
Álomország tarka országútján
utrakelni álmok hintaján.

Kint bőjti szelek trombitáit fujva
harci riadót komponál a tél.
s a kályha lángja kis szobádban Néked
pipacsvirágos, halk mesét mesél...

Ülsz tűze mellett, álmaidba nézőn,
kicsi szived már Tavaszról dalol...
Tavasz a télben: februári szélben
— tudod is bizton — jön már valahol...

...Tavasz a télben — süldő, szent Tavasz...
hódoló szívvel érzed az erőt:
bőjti szelek már zúgnak Benned,

s Te — városba jött falusi kamasz —
remegőn állsz a kirakat előtt,
mit tündérujjak rendezgetnek...

Csongor István

Ahol én születtem...

Öreg falu, öreg hegyek alatt
Benne kis házak, furcsák, öregek
Mind öregek, akik benne laknak
Koravének, szürkék az emberek.

A fiatalja noha mosolygó
Az életének első harmadán
Elnyütte a gond, hisz' mint én
Kopott, fáradt — még fáradtabb talán

Ott én is nagyon csendesen élek,
Fáradtan megyek a gondutakon.
Megállt a hegyek között az idő
És nem nő már más, csak romokra rom

Öreg falu, öreg hegyek alatt
Ott minden sötét és minden fonák,
Ott fáradtan élnek az emberek
És fáradt szívvel szülnek az anyák.

Eördögh Imre

Furcsa

és a magyar képzőművészet ügyét semmiképpen sem szolgáló cikket olvastunk a Téli Tárlatról a „Magyar Élet" 1939. februárban megjelenő számában.

Cikkíró szerint az itt kiállító művészek „természetesen nem jelentik az igazi magyar művészetet".

Hát, tegyük föl, hogy ez nem az igazi magyar művészet, de kérdezzük: mennyivel igazi magyarabb az idegen szellemiségű művészetnek a majmolása, mely semmiesetre sem magyar lélekből fakadt s amelynek távollétét cikkíró olyan nagyon fájlalja s amelyet magyar művészet gyanánt szeretnének a művészethez nem értő, könnyen hivő magyar közönség lelkébe becsempészni.

Ez tehát szintén nem igazi magyar művészet, de némelykor igazi művészetnek sem nevezhető és sikere abban áll, hogy sikerült a művészet vékája alá rejtenie a titkos célt, mely a magyarság elnemzetietlenítését szolgálja. Sikerült megfertőznie a művészet tiszta forrását, hogy a zavarosban annál jobban kihalászhasson magának minden kövér falatot, mint: aranyérmek, kitüntetések, állami vásárlások, külföldi kiállítások, stb.

A „boldog békeévek selejtes művészete" pedig, mely annyi dicsőséget szerzett a magyar nemzetnek, állja az idők viharát s mint értékálló műalkotások összefoglalója, méltán gyönyörködhet önmagában.

A művészetek fejlődésének ily boldog békeévek kedveznek, amikor a művész nem a mindennapi kenyérért, de valóban a művészetért dolgozik s szociális ellátása megengedi és lehetővé teszi a kisérletezést. Ilyen boldog időkben a művész fantáziája felszabadul és anyagiakban és elismerésben is kellőleg honorálva, egy boldog, elégedett társadalomban élve, betöltheti hivatását. Ez történelmi tény. Miért gondolja tehát cikkíró, hogy a mai zürzavaros, még mindig háborús, rossz ellátású ideges feszültségben, mely már huszonöt éve tart, kinyilhat a művészet csodás magyar tulipánja, miért gondolja, hogy megcáfolva minden történelmi tapasztalatot, éppen ebben a háborús zürzavarban virágzik ki az új magyar művészet fája és terem virágokat.

Inter arma silent musae. A mai agyongyötört kor agyongyötört művészete ez az új művészet, mely erőtlenül teng-leng a bizonytalanság ködös atmoszférájában.

Majd jönni fog, ha jönni kell... valaki, aki magyar szívvel, magyar lélekkel, magyar szellemmel, meg fogja teremteni az igazi magyar művészetet, de ez a Valaki nem fog külföldre menni idegen eszközökért, de megtalálja a saját magyar lelkében a kifejező erőt.

Ezt az időt várjuk és óhajtjuk mindannyian, de addig is becsüljük meg értékeinket, még ha régiek is és ne dobjuk el azt, ha helyette jobbat nem adhatunk.

Az a benyomásunk, hogy az egész cikk sugalmazás eredménye, mert olyan eszközökkel él, melyeknek semmi közük a képzőművészethez, de méltatlanok is.

Ha cikkírónak ez a véleménye, ez az ő magánügye, de ne tévessze meg vele a közvéleményt, mely amugyis éppen az ilyen tendenciózus birálatok következtében elvesztette hitét és bizalmát a művészetben és tájékozatlanságában inkább elfordul a képzőművészettől. Ennek az elfordulásnak szomorú következményei pedig éppen a művészeket sujtják egyetemlegesen.

Szász István

Magyar Nemzeti Művészet 1939. 2. sz.

Az örökség

Irta Ákosfalvy Helén

Megállt s nagyra nyitotta a szemét, még a fejét is megvakarta. Mögötte a jegyző diszkréten a markába röhögött.

— Hát igen... Ez volt az öregúr villája, — erősítette hirtelen komolyravált arccal s arra gondolt, hogy a fák közé rejtett „helybeli intelligencia" milyen remekül mulathat a dolgon. Ez a te örökséged, Sándor öcsém...

Sándor elnevette magát, bár legjobban szerette volna nyakonvágni a jegyzőt és elrohanni. De összeszorította a fogait: Rajtam nem vidultok!

— Add csak ide a kulcsot, bátyám — szólt nyugodtan.

— A... mit? Csak nem akarsz ittmaradni?

— Itt bizony! Hát ez az örökségem! Vagy nem?! — és gyilkos tűzzel villant szeme a hüledező jegyzőre.

— Hát... ha akarod. De elég furcsán néz itt ki minden...

Igaz volt. A hold hideg világánál sötéten, kísértetiesen ringott a sziporkázó vizen az „örökség". Egy lomha, formátlan vitorlás bárka. Az apró, fodros hullámok tétova visszfénye lebegett végig a hinárral benőtt oldalakon. Egy keskeny, foghíjjas hidacskán lehetett hozzájutni. Olyan elhagyott, ijesztő kép volt, mintha agg kalózok fejetlen szellemei lapulnának az árboc tövében és a lejárónál, ahol az a hosszú árnyék van... ni... mozdul...! De nem... képzelődés az egész. Csak a hold és tó játszanak a homállyal.

— Nálam alhatnál öcsém, tiszta szivemből szivesen látlak akármeddig — kockáztatta meg a jegyző.

Sándor egy kis melegséggel pillantott rá. De csak megköszönte kedvességét... Azután egyedül maradt s nézte mozdulatlanul a bizonytalanul elballagó jegyzőt és a „helybeli intelligencia" elszégyenkezett osonását a fák közül.

Keserves haragjában elnevette magát. Persze! Azt hitték, hogy káromkodni s őrjöngeni fog, amiért a várt pompás villa helyett egy ódon csónakot talált és egy darab irtatlan erdőt a parton, ahol huhogó baglyok tanyáznak. Ugyan sejthette volna, hogy nagybátyja még halála órájában is tréfán töri a fejét.

A korhadt, ringó hidon odabotorkált a hajóhoz s átlépett a fedélzetre. A lágy hintázás megszédítette kissé, a víz rosszindulatúan villogott szemébe s a bársonyfekete hegyhullámok közül a tulsó parton sárga lámpák hunyorogtak. Éles rikkantás szárnyalt feléje, azután dörej, ami hosszan hömpölygött a habok felett.

Sándor megrezzent s idegesen pillantott körül. Brr... kellemetlen hely... A verejték apró cseppekben ült homlokára. Mégiscsak szamár volt, hogy nem fogadta el a jegyző meghivását. Most mintha elosont volna mellette valaki és halk nevetés bugyborékolt. Bizonyosan csak egy patkány s a horgonyláncon bukik át a víz.

A... aaa... hhh...

Ki sóhajtott?!

Sándor hirtelen megfordult és kirohant a partra. Merre menjen? Elszántan megrázta magát. Semerre sem megy! Itt marad! Végigheveredett a homokos parton, ahova már nem jutottak el a hullámok.

A ruhám tönkremegy, ilyesmit gondolt, azután mélyen és álomtalanul elaludt. A hajnali hideg ébresztgette. Mintha mozsárban törték volna meg, fájtak a csontjai, izületei és a feje. Szájában keserű izek futottak össze. De káprázó szemét lassan nagyra nyitotta. A biborszinben felbukkanó nap sugárlávája lángolva öntötte el a vizet, a hűvös szélnek édes, üde illata volt, a fákról madarak lebbentek fel dalolva és az öreg vitorlás...

Ó, hát az olyan volt, mint egy arany szobor! Finom és drága, hajlataiban enyhültebb árnyalatával a fémnek. A bárka nesztelenül himbálódzott, mintha láthatatlan zsinórokon, égi kezek mozgatnák.

Hiszen itt minden csodálatos és nagyszerű.

Igen... Így siklott ki ujjai közül életének harminc esztendeje, hogy fogalma sem volt az igazi szépről.

Különös öreg nagybátyja levelét is zárkózott közönnyel olvasta először. „Öcsémé, Sándoré a birtokom, az összes készpénzem és a villám, mindennel, ami benne és rajta van." A „benne" és „rajta" szavak kétszer aláhúzva. Nevetséges! Mi lehet egy villán „rajta"?! Ez a kiváncsiság hozta el ide. S ebben a pillanatban, amikor magába fogadta a közeledő reggel fenséges tisztaságát, szive kitárult a furcsa, ódon hajó előtt, hogy egész melegével megszeresse. Úgy érezte, mintha ezer kis emlék fűzné ide. Gyönyörű lehet itt élni!

Felugrott s ujjongva szaladt végig a hidon, ráugrott a fedélzetre és hangos neveléssel egyensúlyozta magát.

Kötélcsomók és furcsa szerszámok voltak itt, mint Marryat kapitány kalózhajóin. Egy takaró is... Különös, hogy nem lopták el, pedig egészen jó, hibátlan.

Csendes napok szálltak felette. Soha nem mozdult innen. Szerette volna szépen elrendeztetni a kertjét és hidját, hát bement a faluba, hogy fogadjon valakit. Nem jött senki a legmagasabb napszámért sem. Érthetetlen volt az egész, mig a jegyző meg nem magyarázta.

— Kisértet jár a hajón!

Egymagának kellett mindent megcsinálni. És éppen egy hete lakott már „villájában", amikor találkozott a kisértettel. Undorító, viharos éjszaka volt. Üvöltő szél tombolt a hánykolódó tó felett, villódzótarajú hullámok dobálták a bárkát. Sóhajtottak, nyöszörögtek és recsegtek az eresztékek. Az égen villámok nyargalásztak és süketitő csattanással csaptak le. Az egyik jegenyefa, mind között a legszebb, vakító lobogással hasadt ketté, de a lángokat azonnal eloltotta az ömlő eső. A nyugtalan, táncos fények között hirtelen egy éles, fehér sugárkéve osont át a falon, Sándor szeme előtt, amint feküdt az ágyon s kissé kétes gyönyörűséggel figyelt az orkánra. A fehér folt elcsuszott, megállt rezegve, azután újra eltünt.

Magyar hadifoglyok átvonulása Albánián (1915).
Műcsarnok, Jubileumi Kiállítás.

Szász István olajfestménye.

Tavasz a művészetben
(Budapest, 1941). S. l.

kompozíciója kitüntető elismerésben részesült, míg Jeges Ernő Mátyás király tudósai között c. jól megrajzolt kompozíciója, az Esterházy Pál herceg 1941. évi jubileumi díját nyerte el.

A negyedik teremben Czencz János Vízparton és Présházak c. alkotásai, Komáromi Kacz Endre Szél c. érdekes beállítású figurálisa, Kárpáthi Jenő zsonglőrös tájképei, Edvi Illés Aladár finom színekben tartott Hazatérő birkanyája adják meg az értéket. Győrffy István a tökéletességig fokozott naturalizmussal megfestett bankoi Pajtás Ernő koronaőr alezredes arcképével, a Képzőművészeti Társulat nagydíját nyerte el.

Az ötödik terem hangulatát, még a rossz akasztás mellett is Szász István, Magyar hadifoglyok átvonulása Albánián (1915) c. nagyméretű alkotása uralja. Mellőz minden színpadiasságot, mert amit mond, azt az átélés megtisztult közvetlenségével mondja. Kompozícióban tökéletes. Az első teremben lett volna a helye. Kobor Henrik Öreg kapúját megvette Esterházy Pál herceg, Kássa Gábor a tőle megszokott finom akvarellekkel szerepel, Burján László ujra egy tökéletes női arcképet állított ki. Ditrói Siklódy Lőrinc és Gondos József szobrait ugyancsak Esterházy herceg vásárolta meg.

A hatodik teremben Basilides Barna, Csók István, Basilides Sándor, Kássa Gábor és Burján László művei érdemelnek megemlítést.

A hetedik teremben első helyen kell megemlíteni Meilinger Dezső nagypéntek c. hatalmas hármas-képét, mely az Esterházy Pál herceg 1941. év jubileumi díjával lett kitüntetve. Haranghy Jenő a Debreceni nagyvásár a XVIII. században c. színes, mozgalmas kompozíciójával az Esterházy Pál herceg 1941. évi jubileumi nagydíját nyerte el. Vass Viktor Gyermekfej c. szobrát megvásárolta a herceg, míg Juszkó Piroska Baskircsev Mária c. széles ecsetkezeléssel megfestett képével, a Magyar Képzőművészek Egyesülete Dr. Neuschloss-Knüsli Kornél bronzérmét nyerte el. A terem nivójának feltétlen kiegészítői Dolányi Benczur Ida meleg tonusú virágcsendéletei, Polczer Lajos, Barkász Lajos, Gaál Ferenc, Áldor János László és Benczur Béla értékes alkotásai.

A nyolcadik terem szobrai csalódást okoztak és ezt a csalódást nagyrészt a rendezés rovására lehet írni, mert az

KÉPZŐMŰVÉSZET — IRODALOM

Napkelet

„Büszke magyar vagyok én,
Keleten nőtt törzsöke fámnak"
Kölcsey

Keletről jöttünk, keleten nőtt törzsöke fánknak. Keletről hoztuk harci erényeinket, mely itt a nyugat kapujában hazát szerzett nekünk; keletről hoztuk államalkotó energiánkat, mely az elnyeléssel fenyegető idegen néptengerben képessé tett az ezeréves haza megtartására, ha kellett, vérrel, ha kellett, a kultúra fegyvereivel, de megszereztük a jogot ehhez az ősi röghöz, melynek neve: Haza.

A színes magyar álom, mely lelkünkben, mint élő valóság él, visszavitt keletre, keresni az ó-hazát, melynek legendás emléke megdobbantja szívünk, keresni az ottmaradt magyar testvért, kinek lelke a mi lelkünk, vére a mi vérünk. Ezt az óhazát, ezt az ottmaradt magyar testvért kereste Julián szerzetes, aki 1235-ben két szerzetes-társával Ázsiába indult az ottmaradt magyarok felkutatására.

És talált is még magyarul beszélő néptöredéket. Kőrösi Csoma Sándor, aki 1819-ben elindult keletre, egész életét az óhaza felkutatására szentelte. Nyugatra szakadt keleti lelkünk nem feledkezett meg soha turáni eredetéről és mindmáig keresi a kapcsolatot, a közös eszmét, mely nem lehet más, mint a turáni népek összetartozása faji és lelkiségi alapon.

Idegen nemzetek között, testvértelenül élve keresi lelkünk a rokonlelket, mely egy közös talajból nőve, a közös származás vonzalmával nyujt baráti kezet. Az idegenbe szakadt társtalan ember tekintetével nyujtjuk kezünket kelet felé s keressük a baráti segítő kezet, mely harcainkban, küzdelmeinkben a rokoni szeretet melegével támogatja igazságos ügyünket.

Mint a nagy turáni népcsalád nyugatra szakadt sarja, elvesztettük a közös levegőt, melyben népünk művelődése, szellemének eredeti keleti vonásai kifejlődhettek volna.

A nyugati kultúra védelmében nem szerezhettünk saját faji kultúrát és így kénytelenek voltunk átvenni a már kifejlett idegen műveltséget. Ez az idegen kultúra annyira belénkidegződött, hogy azt már magyarnak érezzük és idegenkedünk más irányban tájékozódni. Egyesek meggyőződésből, mások kényelemszeretetből, de legtöbben tudatlanságból, de mindannyian a nyugat mellett foglalnak állást és csak kevesen vannak, akikben ösztönösen él a kelet felé való vonzódás érzése és lelkükben a kelet nosztalgiájával várják a magyar lélek magáraeszmélését, mely lerázza az idegen bilincseket és megkeresi az utat, mely a lelkével rokon nemzetek felé vezet és megépíti ezt az aranyhidat, melyen keresztül a magyar lelkekben élő honvágy megtalálja a beteljesedést.

Ezt az utat keressük igaz magyar lélekkel, mely elvezet bennünket a mi keleti testvéreink megismeréséhez, ősi kultúrájuk értékeléséhez, mely nemcsak külszín, de a lelkek kultúrája és testvéri egymásratalálásban fogja megünnepelni a közös cél elérését: a turáni fajok győzelmét.

A magyar kultúra tehát nyugati hatás alatt áll. Felvett idegen köntös ez, mely hol jól áll, hol rosszul áll rajtunk, hol bő, hol szorít, de megszoktuk viselését s nem vesszük észre, hogy nem egészen ránkszabott. A mai ember szemében a nyugati kultúra a legmagasabb életszínvonal és faji jelleg nélkül majmolja a haladás hamis jelszavával reklámozott idegen hatásokat.

Ezt láttuk irodalmunkban és költészetünkben. Költőink még a múlt század elején is a görög klasszicizmus hatása alatt állottak. Műveikben a magyar élet és történelem adottságai helyett idegen isteneket dicsőítettek, idegen formában. Majd később a germán romanticizmus hódított teret a szentimentális regény formájában. Képzőművészetünk is nyugati hatás alatt állott és áll ma is és a megszokás feledteti velünk, hogy ez mind lelkünktől idegen, betanult és felvett kultúra, mely elnyomta a magyar lélek helyes irányba való fejlődését s a nemzeti gondolat, mely lelkünkben kell, hogy éljen, ha meg akarunk maradni, mindjobban erejét vesztette s csak halvány derengése él bennünk annak a lehetőségnek, hogy ez másképpen is alakulhatott volna.

A magyar lélek lovagiasságával ismertük el és fogadtuk magunkévá a tervszerűleg reánk kényszerített idegen kultúreredményeket és közben nem vettük észre, hogy nemzeti önállóságunkat adjuk fel a művelődés terén.

Nem kellene-e intenzívebben tanulmányozni a többezeréves keleti kultúrákat, melyek akkor kezdődtek, mikor a ma élő nyugati kultúra a kö-

Magyar Nemzeti Múzeum 1939. V. 7.

dös homályban sem derengett. Az elmúlt asszír, egyiptomi, klasszikus és egyéb kultúrákat túlélte a keleti kultúra, mely az élő nemzetek között a legrégibb kultúremlékeket tudja felmutatni. Hatalmas kell, hogy legyen az a lelki adottság, mely minden időkkel dacolva, túlélve évezredes kultúrkorszakokt, mindmáig folytatólagosan cselekvő tudott maradni.

A felszínesebb, inkább külsőségekben megnyilvánuló nyugati kultúrával szemben, a keleti fajokat a lelki elmélyülés jellemzi, mely úgy látszik, olyan hatalmas erő, mely képes dacolni évezredek megsemmisítő erejével.

Fordítsuk tekintetünket napkelet felé. A kelő nap sugárkévéje megvilágítja az utat, melyen haladnunk kell. A hatalmas tömegű turáni népcsaládok között első helyen a japán nemzet baráti és testvéri kapcsolatát építsük ki. Az újjászületett japán nemzet a nyugati kultúra technikai vívmányait meglepő gyorsasággal tette magáévá, de ezek átvétele nem ingatta meg a tradiciókon felépült japán nép lelkületét, mert a többezeréves öntudatos nemzeti élet elég erős alap volt az ellenállásra. A japán nép még ma is az ősi vallási kultúra alapján áll, mely biztosítja a nemzeti szellem örökkévalóságát.

Ezt a nemzeti szellemet, mely közel háromezeréves kultúrának a megtestesülése, jellemzi az önfeláldozó hazaszeretet, hűség az uralkodóhoz, kivel a nemzet minden egyes fia rokonnak érzi magát. Ebből magyarázható az a hősiesség és a japán fegyverek dicsőséges győzelme.

A japán nép egyéni életét alárendeli a nemzet érdekeinek s így érthető, hogy életét is szivesen áldozza uralkodója és a nemzet érdekeiért.

Japánban vallásszabadság van. A nép legnagyobb része az ősi nemzeti shinto vallást követi, melynek alaptétele az ősök tiszteletbentartása. Kung-Fu-Tse az emberszeretetet és a nagyfokú kötelességérzetet tanítja. A budhizmus a legmélyebb emberi filozófia. De a keresztény tanításoknak is lehetnek követői.

A japán költészet és irodalom legrégibb gyűjteménye az ú. n. „Maniosu" Csurajaki költőtől (882—946). Regényes elbeszélései és novellái a japán nép elmélyült finom lelki életét tükrözik. A 19. században átvett európai hatások nem ártottak a nemzeti jellegnek.

A japán képzőművészet kitermelte a legtisztább nemzeti stílust. Az első kultur-korszak legnagyobb festője, Kose-no-Kanaoka egyházi festő volt. Európai hatás csak a mult század közepétől mutatkozik. Szobrászata egyházi szobrászat.

Az a nagy virágkultusz, a virágok szeretete a japán nép finom költői lelkületét mutatja.

A kötelességérzet, a legmesszebbmenő lelkiismeretesség és szigorú önbirálat jellemzik a japán nemzetet.

Ilyen erényekkel és a legtisztább faji öntudattal érte el Japán azt, hogy ma már a világ minden nemzetével szemben számottevő tényező.

A japán—magyar orientáció ne csak magyar szalmaláng legyen. Ébredjünk fel napnyugat évezredes áfiumgőzéből és fordítsuk arcunkat napkelet felé, hol turáni testvéreink óriási tömege figyeli magatartásunkat és a testvéri kapcsolat kiépítésén fáradozik. Nem vagyunk már egyedül. A turáni fajok népes családja a mi családunk és minden egyes tagja testvérünk a vérrokonság kapcsán.

Élesszük a tüzet, mely sok milliónyi keleti testvérünk lelkében lángol s az összetartozás meleg érzésével építsük az utat, mely elvezet minket a turáni népek nagy táborába s a tömörülés erejével szerezzük meg azt az erőt, mely magunkból hiányzik, de amely erő nélkül továbbra is az elnyomás, a mellőzés, önállóságunk veszélye fenyegeti nemzeti létünket.

Higyjünk a nagy megmozdulás erejében, mert ez a megmozdulás kikerülhetetlen következménye az elnyomó tendenciának. Az idők méhében nőtt nagyra a turáni eszme s ma, mint élő valóság, követeli az érvényesülést. Nem véletlen az, ha egy hatalmas néptömeg megindul, mert hajtja fajának törvényszerűsége és friss vért, új eszméket visz a már elavult gondolatvilág helyébe. Bár ez a nagy megmozdulás nemcsak értünk, magyarokért történik, rajtunk áll, hogy szívvel-lélekkel a hozzátartozás érzésével csatlakozzunk és segítsük fajtestvéreinket a győzelemhez, mert ez a győzelem a mi győzelmünk is és mi is az eredmény részesei leszünk.

Csak kitartó munkával, faji öntudatunk teljes érvényrejuttatásával remélhetjük a turáni eszme győzelmét, az önzetlen munka, az áldozatos munkavállalás hozza meg a kivánt eredményt.

A cél távoli s az út rögös, sok érdekbe ütköző, annál több erőre van szükségünk, annál nagyobb összefogásra van szükségünk. Ebben a nagy összefogásban nagy segítségünkre lehet a fajszeretet, az erős faji öntudat, mely a faji tömörülés szükségességét átérezve, kiméletlenül tör célja felé: a turáni gondolat megvalósítása felé.

Napkelet népe, turáni testvéreink, megérzitek-e, hogy itt, a távol nyugaton is dobban egy szív, a magyar nemzet szíve, a testvérnép szíve, mely testvér után vágyik s vállalja a munkát, vállalja a harcot, s a testvéri szeretet melegével köszönt minden megmozdulást, mely ezt a testvéri közösséget megteremti.

Mi, magyarok, a turáni eszme harcos katonái, részt kérünk a küzdelemből, hogy méltó és megérdemelt helyet foglalhassunk el kelet népeinek nagy családjában, hogy részünk legyen abban a megbecsülésben, mely önzetlen nemzeti munkánkat megkoszorúzza.

Részt kérünk a munkából, de részt kérünk az örömből is, mely a turáni gondolat győzelmének ünnepén a lelkekben felviharzik s megkétszerezi erőnket s megszenteli a harcot, mely a győzelmet kivívta.

Bizzunk a jövőben! A turáni gondolat szárnyat ad vágyainknak, a turáni népek hatalmas tömege erőt ad a küzdelemhez és reményt a sikerhez. S ha itt élünk is nyugati idegenségben, meleg érzéssel tölt el a gondolat, hogy távolkeleten hatalmas rokonaink vannak, kik szeretettel és jóindulattal gondolnak reánk és együtt munkálnak velünk, hogy valóra váljék a gondolat:

— Turáni népek, egyesüljetek!

Szász István

A barlanglakó, vagy hogyan lettem primitív

Hosszú évek után találkoztam egy barátommal, kivel együtt kentük a falra az iskolában a palettavakarékot és bámultuk a véletlen alakító erejét, mely egész tanulmányfejekkel, sőt kompozíciókkal ejtette bámulatba könnyen hevülő művész lelkünket.

Ő most primitiv festőnek vallja magát, s ezt a reklám minden eszközével siet köztudomásra hozni. Ebben a tekintetben nem sajnál sem költséget, sem fáradságot, hogy magát mentől szélesebb körben és mentől primitívebbnek ismertesse meg.

A tárlatokon az ő képe előtt derül legjobban a közönség, mert primitiv képe valóban olyan primitiv, hogy túlhaladja az ősprimitiveknek minden erőlködés nélkül való őszinte primitivségét.

Ő az, aki undorral fordul el egy jól megfestett képtől, s primitiv lelkének egész felháborodásával harsogja: hogy lehet ma ilyesmit csinálni:

Ő az, aki a vele rokonérzésű művészi megnyilatkozás előtt majdnem ájultan esik össze a kéjtől, s az ibolyántúli meglátások, a sztratoszférai hangulatok s a marslakók hangulatvonalai láttára az elragadtatásnak soha nem hallott formájában ad kifejezést elismerésének.

Próbáltam meggyőzni a primitivség logikátlanságáról, mondván, hogy a mai fejlett kulturszinvonalon nem is lehet senki őszintén primitiv, mert ahoz megfelelő szinvonal és környezet szükséges és a tudásnak igazi primitivsége, mely az ősember fejlődési fokán egész természetes volt.

— Majd eljössz a barlangomba, invitált meg. Feleségem is szivesen lát s látnád a kis fiamat milyen izmus, dicsekedett el.

Még sokáig vitatkoztunk a primitiv és nem primitiv művészet létjogosultságáról, időszerűségéről és azzal váltunk el, hogy felkeresem barlangjában.

Készültem erre a látogatásra, mert élményt sejtettem mögötte. Lelki szememmel már látni véltem az ősember barlangját, állatbőrökkel, agyagedényekkel és kőbaltákkal teleaggatva. Mintahogy a kulturember is körülveszi magát a kultura összes vivmányaival, úgy a primitivség, ha utánérezve is, de magával hozza a hangulatnak megfelelő miliőt.

Meglátom tehát az ősembert, ha késői utánzatban is, aki állatbőrbe öltözve hever a barlang tüze mellett, vagy kőbaltájával csontot farag, bájos neje pedig, alig leplezve természetes bájait, sarkig érő sátorhaját az agyagtál viztükrében tiz újjával próbálja simára egyengetni, mellette izmus pucérságában a jövő reménysége, aki állat csonton tutul. A barlang falán pedig ősállat-rajzok a legprimitivebb elgondolásban.

Mert olyasvalamit képzeltem, hogy a primitiv életkörülmények között kifejlődhetik a primitívség, mely aztán a művészetében megnyilvánul. Ugy képzeltem, hogy a primitív művészet apostola, művészetének igazolásául, — levetkőzve minden kulturrongyot, felfogásának megfelelően, stilszerűen rendezi be életét, s a primitívséget, ha utánérezve is, de őszintén csinálja.

Látogatásomhoz a délutáni órákat választottam, mert féltem, hogy a délelőtti látogatásom nem lesz elég primitív.

Liften mentem fel a hegyre, mert barátom barlangja a hatodik emeleten volt.

A bejárat nem volt ugyan barlangnyílás, rendes pesti lépcsőházi bejárat volt, névtáblával és levélszekrénnyel, de barlangnyilást nem is engedne meg a háztulajdonos, gondoltam magamban. Majd beljebb.

Csengettem.

Takaros fehércseléd nyitott ajtót, de egy cseppet sem volt ősember kinézése és ez természetes is. Nem lehet kivánni, hogy barátom primitív felfogásához minden teremtett lélek alkalmazkodjék.

A hall sem volt barlangszerű, sőt finom antik butorokkal, kandallóval, csillárral volt felszerelve. De ez is érthető, próbáltam menteni primitív barátomat, hozzá idegenek is jönnek, bár ugy hiszem, hogy ha valaki primitívnek vallja magát, nem kellene, hogy szégyelje azt. Itt már érezni kellett volna a barlang-levegőt.

No de menjünk csak beljebb, majd ott.

Kedves primitív házigazdám nagy örömmel fogadott.

— Hát eljöttél a barlangomba.

Zavartan néztem körül.

— Parancsolj beljebb, biztatott barátom, mert elképedésemet a sok finom holminak tulajdonította.

No most, gondoltam, most megyünk a barlangba, ahol nem alkalmatlankodik ez a sok kulturszék és a többi kényelmetlen kényelmi tárgy. Leheveredünk egy jó állatbőrre és az ősidőkbe képzeljük magunkat, hol még nem rontotta meg az emberiség életét a kultura, villany, autó és autogeisir.

Tehát most megyünk a barlangba. És bevezetett egy kényelmesen berendezett fogadószalonba, egy raffinált civilizációba. Bemutatott a feleségének. Sátorhaj helyett bubifrizura, állatbőr helyett pizsama.

Ezt is próbáltam megérteni. Végre is neki csak a munkájához szükséges a primitív hangulat. Biztosan a műterem, prolongáltam vágyaimat. Mert mégis kell egy zugnak lenni, hol barátom áldoz az ő primitív isteneinek és kiéli primitív hajlamait, ahova futva menekül a polgáriasodás csömört okozó légköréből és megtalálja primitív lelkének hangulatait, melyből művészete táplálkozik.

— És a barlang, az állatbőrök, a primitívség néztem élesen barátomra és forrt bennem az indulat.

De ekkor behoztak valami kimondhatatlan nevű modern báritalt, cigarettát és kérdésem elveszett a kínálgatás formaságai között.

— Gyere, nézd meg a műtermemet hangzott a megváltó ige.

Magyar Nemzeti Művészet 1939. 3. 7.

Végre eljutunk vágyaim igéretföldjére és megtalálom a forrását a primitív művészet lényegének.

Ide is bejutottam. Rendes műterem, divatos butorokkal, állványokkal, primitív képvázlatokkal, állapítottam meg magamban belső dühhel és elhatároztam, hogy most már, ha törik, ha szakad, de végére járok e barlangos primitívségnek.

— Mi tehát a primitívség? Mi a lényege a a primitív művészetnek? Kell-e a primitívség a mai embernek? Szebb-e egy kezdetlegesen megcsinált, rosszul szabott ruha a rendesnél? Jobb-e egy primitíven összetákolt kunyhó egy jól megépített háznál? vagy többet ér-e egy kuruzsló, mint egy tudással biró orvos. Van-e értelme az egész primitívségnek az emberiség fejlődésének szempontjából? Szegeztem a kérdést barátom mellének. Lássuk a barlangot.

— Ó, te egyszerű, primitív lélek, azt hitted hogy barlangban lakom, állatbőrbe öltözöm és nyers húst eszem.

Az én primitívségem a lelkemben lakik. Alapja a mai kulturszinvonal, mely figyelmeztet a járt utak kikerülésére. Jó-e, rossz-e, hasznos-e, káros-e, mindegy csak primitív legyen. A primitívség, kezdi újra barátom...

A barlangot, a barlangot üvöltöttem most már torkomszakadtából, egy primitív művésznek barlangban kell lakni állatbőrbe öltözni, ha igazán primitív akar lenni, másképp az egész primitívség megtévesztés, csalás, ámitás. Ne kertelj, vezess a barlangba, ordítottam magamból kikelve. Te a legkényelmesebben berendezett összkomfortos lakásban lakol, hallal, kandallóval melegvizzel, lifttel, rádióval. Mutasd a barlangot, mutasd a barlangot ordítottam.

— Jesszusom, ez az ember megőrült, szólt ősasszonysága. Telefonálok dr. Barlanghynak...

— Jaj! még telefon is. Segítség! Végem van. Összeestem.

Igy lettem én primitív.

Szász István.

Mézszüret

Irta: Magyar Imre

1.

Nemcsak a faluban, de a környéken is gyakran szó esett róla, hogy Orzó Esfán egynémely jellembéli tulajdonát a nevében is viseli. Az urasági erdészt e tényről még különösen is meggyőzték azok a bonctani jelek, amelyekre egyszer itt, másszor amott bukkant az erdőben.

Az erdész ebből nem csinált titkot. De hiába is rejtegette volna a valóságot, kikukorékolták a kakasok, kicsiripelték a verebek... úgyhogy végül is eljutott a hír az erdőmester fülébe. Az erdőmester pedig etekintetben nem volt tréfakedvelő. Magához rendelte az erdőkerülőt és meghagyta neki, hogy ennyi meg ennyi napon belül nyakoncsípje az ipsét, mert különben utilaput ajándékoz neki.

Szegény kerülő örömest tett volna eleget a parancsnak, nemcsak pusztán kötelességből, hanem azért is, mert világosan látta, hogy a komisz rabsicc valósággal packázik vele. Hiszen már régtől tudta, hogy kivel áll szemben, de ez nem volt elég ahhoz, hogy kalitba juttathassa a jómadarat. Viszont hiába eszelte ki és állította útjába a legagyafurtabb csapdákat a vén róka csak nem ment lépre, sőt hallatlan furfanggal kerülgette ki azokat. És talán sohasem füleli le Esfánt, ha ennek a kedves oldalbordája, — mint minden más emberé, — anyatejet kóstolt volna.

Hát hiszen lehet, hogy kóstolt is. Azonban Esfán, aki mégis csak legjobb ismerője volt eme dolognak, váltig állította, hogy hites asszonyának édesanyja egyáltalán nem is volt, de nem is lehetett, mivelhogy az egyenesen a pokolból szállt a földre egy méndörgős ménkő hátán.

Persze az meglehet, hogy Esfán mégis csak eltúlozta egy kissé a származási tényállást. Az azonban való igaz, hogy a feleségének egyetlen pillantása elég volt néha ahhoz, hogy lúdbőrös legyen a háta. És az ilyen pillantások különösen akkor voltak gyakoriak, amikor valamely portyázásáról csupasz kézzel kerülközött meg.

Bizony ilyenkor még az is megesett, hogy a párolgó vacsoralevest megelőzte a kevésbbé párolgó nyakleves.

Azonban ha igazságosak akarunk maradni Esfánnal szemben, meg kell állapítanunk, hogy ő korántsem viselte birka egykedvűséggel a papucskormány e súlyos kilengéseit. Befelé nőttön-nőtt férfiúi önérzetének méltatlankodása, mely lassanként alkalomra leső, óvatos, de annál engesztelhetetlenebb bosszúvággyá jegecült. És hosszú tíz esztendőn át nem szünt meg remélni, hogy egyszer eljön a nap, az ő napja...; akkor azután mindent visszafizet, de úgy, hogy az asszonynak örökre emlékezetes lesz az.

Egy ilyen nagyszabású adósságrendezéshez természetesen csak nagy körültekintéssel foghatott; olyankor, amikor semmit sem kockáztat... mert Isten óvja — de még az is hiába óvja, — ha netán elhibázza a számítást...! Aszongya, a harminckörüli, mintegy kilencven kilós, atléta termetű Sára, kinek villogó fekete szeme is félelmet gerjeszt a legkisebb ok miatt is... huhh! még rágondolni is rémes... Hát még egy rosszul sikerült elszámolásba bonyolódni vele!... Mindezeket egybevetve, Esfán tűrt, tűrt és várt...

2.

Egy csepergős őszi délutánon Esfán ismét hasztalan igyekezett puskavégre fogni valami zsákmányt. Még csak egy nyavalyás tapsi sem

Szász István

302 Hollandi kislány olajf. 500.—

Nemzeti Szalon
téli kiáll. 1932 jan

Budapesten igoi jánnár 23-án.

és a melyen vitorlás közeledik.

a hol ~~egy~~ balra kanyarodó út vezet, a
ly fölött zivataros felhők tornyosul-
n csap le A háttérben emelkedő hegyek
ak, jobbról Badacsony és a kissé odább
báncz fehérlik, mig balról, a Rézikén
ség huzódik. Előtt ~~Jobbra a vizen vitorlás~~

3 cm.
4éről (821/902.)
n. (890/902.)
95964 sz. leirat alapján a közoktatási
-an ~~geiben~~ nyert elhelyezést (1366-907).

Szász István

Orosz Eatona c.
kepe repr.
Gyöngyösy 121. l.

kezete hasonló az ágyúéhoz; meredek pályán röpíti a robbanó anyagot közeli célok felé nagy hatással. — *Aknazár.* A-nak egymás mellé helyezése révén jön létre (földben, szoros utakon, szárazon és vízen), hogy az ellenség közeledését megakadályozzák. Ha kiterjedt területen alkalmazzák őket, *aknamezők* keletkeznek. A szárazföldön *harckocsi* (tank) *csapdáknak* is nevezik. — *Aknazsomp.* A függőleges legmélyebb része. A bányában feltörő talajvizet gyűjti össze.

Aknasugatag (Ocna Sugătag). Kk., Már. m., R. Sótelepei már 1902 óta művelés alatt vannak. Termel évi 240.000 q-t.

Aknaszlatina (Akna Slatina). Nk., Már. m., Cs. Hatalmas sótelepek. (Régi termel. évi 480.000 q.)

Akne. Régebben minden olyan bőrkiütésre vonatkoztatták ez elnevezést, mely a faggyúmirigyek betegségéből származott, ma már egyedüli képviselője az akne vulgaris. Legtöbbször 16—18 éves korban lép fel az arcon, mellen, háton és vállon s kezdeti jellegzetes tünete a komedo («mitesser»), ez a barnás feketés, tűszúrásnyi szarutömeg, mely a tágult faggyúmirigy kivezető nyílását zárja el. Oka a faggyúmirigyek fokozott működése. Kezelése elsősorban a bőr fokozott tisztántartása, a faggyúmirigy működésének csökkentése különböző kénvegyületekkel, ezenkívül kedvező, bizonyos étrend betartása is.

Akó. Régi űrmérték. 1 magyar A. = 32 pint = 54·3 l.

Akonitin. Alkaloida, a sisakvirág (Aconitum Napellus) mérge. Gyógyszerül használatos.

súlyát *Fajans* 227-nek veszi.

Aktinométer. A Nap sugárzásának a Föld felületegységére érkező hőenergiájának mérésére szolgáló műszer.

Aktinomikózis *(sugárgombabetegség).* Főképen szarvasmarha idősült betegsége, mely legtöbbször az állkapocs v. a nyelv lassan növekvő megvastagodásában v. a bőr és a bőr alatt fejlődő daganatokban és lassú genyedésekben nyilvánul. Okozója villaszerűen elágazódó fonalakból álló hasadó gomba. Alkalmasint takarmányból, főleg árpatoklászokról kerül a nyálkahártya vagy a bőr sérüléseibe. Embernél, továbbá lónál és sertésnél is előfordul. Operálással és jóddal gyógyítják.

Aktion (Actium). Földnyelv Akarnaniában az ambrakiai (Artai) öböl bejáratának D.-i partján. Itt győzte le Octavianus Kr. e. 31. triumvirtársát, Antoniust és Kleopatra egyiptomi királynőt.

Aktív (lat.), tevékeny, cselekvő.

Aktíva, l. *Aktív vagyon.*

Aktív bankügyletek, l. *Bankügyletek.*

Aktivitás (lat.), cselekvésre való képesség. Ellentéte: passzivitás.

Aktivizmus. A művészet öncélú felfogásával szembehelyezkedő irányzat, mely a művészi terméket társadalmi, szociális hatású *tett*-nek cselekvő (aktív) világszemlélet kifejezőjének hirdeti. Nálunk az A. az irodalomban a *Kassák* Lajos folyóiratai (Ma, Tett, Dokumentum) körül csoportosult fiatal írókkal jutott szóhoz. (V. ö. *Dadaizmus, Futurizmus.*)

Aktív vagyon *(cselekvő vagyon).* Azoknak a jószágoknak, követeléseknek és jogoknak

az exponenciális
függvény.

Algebrai szám,
$\ldots+r_{n-1}x+r_n=0$,
racionális számok
racionális szám s
gyöke. A.-ok összeg
hányadosa szintén
transzcendens. Ilye
$e=2{\cdot}71\ldots$; e^x ha
és $\neq 1$; *sin x* ha
Az A.-ok sokasága
cendens számoké

Algeciras egyezm
rendezése a XX.
ápr.) a Spanyolo
Algeciras tartot
nagyhatalmak és
(Spanyolország, B
landia), valamint
Abd-ul Azisz szu
és gazdasági rends
nézve, melyek M
ideiglenesen biztos

Alger, l. *Algeria.*

Algeria. Francia
az Atlasz-hegység
km², 5,806.000 l. K
ból, majd az erre
laszból, a kevés csa
és a Szaharai-Atla
hegyoldalak bő csa
dók borítják, a tö
csak öntözéssel mű
berberek, pásztork
rok, zsidók és eur

Szász István

festő

Arck, életr. lásd

Gell Mad

501. l.

bársony,
rzsa, XVI. század

ter Samt,
ch, XVI. Jahrhundert

94.

brokát,
nz, XVI. század eleje

rokat,
fang des XVI. Jahrhunderts

XV.

Szász István

életrajz

szód.

Csókássy 134. l.

Arad.

E levélpapiroson [illegible] a S
a Tököly tér (Tököly Platz m. r
haus), Törvényszék (Gerichtsgeb
a R.k. templom (Röm.kathol. Kir
Mon.), a Városháza (Stadthaus),
goge) szemlélhető. Felirata a

Arad.

és jelzése a disz közt alól bal
jobbra: Gesetzli
Verlag v.

Kny., mér. a papirosnak 28.5

107-95.

Szász István

festő

Műcs. kiáll. 1909 tól

Pipics 120. Cm.

Jean de Thézan

Paris

Szász István

Szefelslex - 225. l.
226. l.
Elektr. arch.
m. o. 1025. l.

celunk. Az alábbiak
kettőt megemlítünk körülük,
mialatt igyekszünk ~~bemutat~~
ismertetni arokat az idegen
~~ost~~ művészeket, akik magyaror-
szági útjukról körajzokat adtak
ki. Itt terménetesen a legfonto-
sabbakkal is csak vázlatosan
foglalkozhatunk. ~~A katalógus-
ban aronban törekszünk összefoglalni az ált~~ A lexikális rész-
ben aronban igyekszünk felsorol-
ni, minden általunk ismert
magyar vonatkozású körajzot;

Rácz István

1901/2 – 1904/5 é.

1905/6 ő.

Ferképzőmfoiskávk

136. l.

Szarvas.

Az előtért elfoglaló, bás
tett várba czölöpökön nyugvó
pedig egy-egy erőd látszik. F

SARVOS.

Rm., mér. a vk. 6.6:
Happel E.G.: Thesaur

140-95

Szász István

A kis pásztor c.
képe repr.

Képzőművészet

1930. 30. sz.

1.) Arc és fej kisebbítése
2.) A jobb szem alsó szemhéja vastagitani.
3.) A szemoldak vastagítása
4.) Az orr rövidítése
5.) A orr gyökhelyzetenek megváltoztatása
6.) A felső ajk dominálása
7.) A szem árnyékának mel
8.) A fül — " — — "
9.) A nyak — " — — "
10.) A test leskenyítése
11.) A bal arc árnyékának mélyítése és magának az arc vonalának leskenyí
12.) A felső ajk rövidítése

Szász István

1910, dec. Kiáll. Nemzeti Salon
Séta előtt, olaj. 240.–
1913. nov. Kiáll. u. o.
Őszi rónák, olaj. 200.–
Vége, olaj. 200.–

1915. ápr.–máj. Kiáll. u. o.
Hímsáj, olaj. 700.–
Orosz hadifogoly, olaj. 400.–

1915. dec. Kiáll. u. o.
Magyar Eposzból, olaj. 300.–

Issa görög gyarmat III. 47

Szász István
festő
Olasz hadifogságban volt.

Hadviselt művészek kiállításának tárgymutatója.
Bpest 1919.

Felkai Tátra - Múzeum IV. 250

Szász Tóbiás

1905. karácsonyi

kiáll. Nemzeti Szalonban

Tanulmányfej, olaj. 200 K
Önarckép, olaj. 250 K

Fragonard, Honoré, francia festő III. 49.

Szász István

Műcsarnok

1914. tav. kiáll. – 672, 675

1915–16. téli kiáll. – 339, 343

1919. hadviselt muv. kiáll.

93

haretéren nem voll.

1919–20. téli kiáll. 213, 224

1920–21. téli kiáll. 69, 211

1921. tav. kiáll. 56, 287, 411.

1921. őszi kiáll. 241, 279

1922. jub. kiáll. 571 –

1923. tav. kiáll. 323, 510

Arch. Ej. II. 221.

Szász István

kiáll. Nemzeti Szalonban

1920 jan febr.

Melancholia, olajf. 5000.–
Ilinsaj, olajf. 2000.–

Horváth Géza V. 308.

Szász István

Műcsarnok festő Bpest

1909-10 téli kiáll. 626

1910. tav. kiáll. 240, 253

1911. tav. kiáll. 343

1912-13. téli kiáll. 567.

1913. tav. kiáll. 327

(Anzeiger III. 204.–)

Archaeol. epigr. Mittheilungen aus (II. 86, 98, 100, 111)
Oesterreich-Ungarn VI. 204, 206, 210,
211, VIII 207. – Studien III. 201.

sen mondja Oscar Wilde, hogy verset csak nyomtatva, képet csak keretben lehet helyesen értékelni.

Sok képem, melyet feleségem legelőször pongyolán, a földre terítve, lepocskondiázott — keretben, firniszelve, falon lógva — kiengesztelte szigorát. Vannak képek, szobrok, melyek az egyik kiállításon rosszul, sötét félreeső helyre, rossz környezetbe akasztva — senkinek sem keltik fel figyelmét — jó helyen, megfelelő szomszédokkal a legnagyobb sikert arathatják, és így nem jogosulatlan a művészek heves küzdelme a jó elhelyezésért.

Rém sok függ a hangulattól! Nincs szomorúbb dolog a művészi zsürinél. Valahányszor részt kell venni egy ilyen zsürizésen, a legnagyobb katszenjammerrel távozom. Az elején a juror szeme még friss, de mire 200—300 kép defilirozott el szeme előtt, teljesen elbutult, elvesztette objektiv ítélőképességét. Néha a hangulat kedvez a baloldaliaknak, néha a jobboldaliaknak, aszerint, hogy kezdetben melyik irányzat volt jobban képviselve és itt mindjárt elmondom, hogy sokkal előnyösebb jó társaságban kiállítani, mint rosszban. Előnyösebb jók között az utolsók egyike lenni, mint rosszak között az elsők egyike. Egy zsüri működése tán sohase teljesen igazságos a legjobb akarat, a legnagyobb pártatlanság mellett sem. Sohasem távoztam azzal a meggyőződéssel, hogy jól végeztem dolgomat — persze van olyan is, aki mindig meg van magával elégedve. Hát még a díjak kiosztása, stipendiumok odaítélése! Néha úgy érzem, hogy ordít az igazságtalanság — no meg végre a felvételek a Képzőművészeti Főiskolára. Mindig azt találja majd mindegyikünk, hogy egy csomó érdemes kimaradt, érdemtelenek befutottak. Támadják főiskolánkat, hogy túl liberális, hogy neveli a művészproletáriátust. Könnyű a kívülállóknak! Tudnák csak meg mily nehéz a helyes értékelés, mily könnyen történhetik, hogy egy komoly tehetség kimarad, ami a mai kétségbeejtő gazdasági helyzetnél egyértelmű a rendesen szegény kezdő művész tehetségének csirájába fojtásával! Nehéz ezt a felelősséget vállalni az értékelés oly nagy bizonytalansága mellett, annak az akárhányszor ismétlődő jelenségnek tudatában, hogy fiatal kezdő sokszor csak évek után kezdi kibontani váratlanul szárnyait.

Szász István: „A kis kedvenc"

Minél temperamentumosabb, szenvedélyesebb egy művész, annál elfogultabb ítélete: a legnagyobbak, főleg a forradalmárok a legkevésbbé objektívek — azért kritikák megírására éppen a legértékesebb művészek legalkalmatlanabbak. Nem képesek magukat másba be-

Művész-Élet 1933. ápr. 15.

Rácz István festő

leképzelni, más látásnak, felfogásnak jogosultságát belátni, de nehéz kritikák, relative jó kritikák megírása az erre többé-kevésbé hivatott jó kritikusok számára is. Pedig őket nagy felelősség terheli. Régente az volt a szokás, hogy a közönség kivágta lapjának valamely kiállításról leadott bírálatát és annak útmutatása mellett nézte végig a képeket, művészi tudatlanságát ezzel a mankóval iparkodott alátámasztani. Mert az írott szónak nagy a szuggesztiv hatása, a kritikus sok jót, de sok rosszat is tehet. Ma főleg, mikor a szerencsétlen közönség nem csak egyéni korlátoltságának, de az egymást állandóan támadó művészi világnézet ellentéteknek is áldozata — nagyon hajlandó az írott szónak bedőlni. Itt elég bűn terheli némelyikét azoknak az uraknak, akiknek a közönség józan vezetése volna egyetlen feladata, nem pedig egyéni hangulatoknak, művészi orientáltságuknak állandó ráerőszakolása olvasóira. Én sohasem merném vállalni, hogy valamely kollegám munkájáról — persze csak művészekről, nem képgyártókról szólok, — apodyktikus kritikus bírálatot mondjak a nyilvánosság előtt! Pedig ez a rendes szokás! Felmagasztalnak és lecsépelnek és bizonyos, hogy sok kárt okoztak ilyen önérzetes, határozott döntések mindkét irányban. A naturalizmus és impresszionizmus idejében történtek az ilyen természetű nagyobb bűnözések, amikor a kritika irgalmatlan támadásaival nagyon megnehezítette Courbet, Manet és társai érvényesülését. Az akkori határozott tévedésen okulva a kritika azóta óvatosabb lett és azért az elmult idők experimentumaival szemben majdnem a másik végletbe esett. Mindenkiben, ki valami újat hozott, zsenit vélt félreismerni, ha nem dícsérte; azért azóta a forradalom már magábanvéve érdem volt. Mi nagybányaiak is hálásan élveztük ennek az észjárásnak reánknézve áldásos hatását. Ma persze akadémikusokká váltunk, mert csak néhányan közülünk „haladtak a korral", amint azt mondani szokás és ez, sajnos, a szenzációkat szerető kritika szemében, sokak szemében, — negatív megállapítás. A megújhódás, új látás, elképzelés vagy beállítás úgyszólván kötelességévé vált minden jobb művésznek; akit természete nem képesített ilyen metamorfozisokra, azt rendesen elhanyagolták, vagy azzal a konstatálással intézték el, hogy megszokott formájában, vagy értékeivel jelent meg egy kiállításon. Tehát az értékelések alapja mindig csak a művészi világnézet, az irányzat volt, ritkán esik szó arról, hogy ez vagy amaz a kép függetlenül szerzője művészi hitvallásától, miért jó, vagy nem jó, ritkán olvasunk oktatást, felvilágosítást művészesztétikai értelemben — pedig nézetem szerint ez az egyetlen, minek a közönség, a művészileg nagyobbára analfabéta egészen laikus közönség szempontjából értéke van. Nagyon nehéz faladat, jól tudom, annak tanitása, mint kell képet, szobrot nézni, élvezni — de szép feladat!

A művészek elfogultak az ítélkezésnél, de azért még mindig inkább találhatók köztük igazán objektívek, helyesen, relative helyesen ítélkezők, mint a laikusok között, akik pedig még mindig döntő szerepet szoktak játszani mindenféle zsüriben, amelyek — sajnos — az egyetlen utat jelentik, főleg szobrász és építész számára, komoly, nagyobb szabású feladatok. Etéren szomorú állapotok uralkodnak, legalább nálunk és nem hiába követelik a művészek már régen ezen abszurdum beszüntetését. És itt térek át fejtegetésem utolsó fejezetére: az értékelés meghamisítására, annak egyéni adminisztratív befolyásolásával.

Mi festők még csak megvagyunk; az az egynehány díj, amit évente kiadnak, az a pár falfestmény alig jelent valamit. A képeket nem ezen díjak miatt festik és veszik, de a szerencsétlen szobrász és építész, kinek vázlata csak akkor kerülhet kivitelre, a megszületés stádiumába, ha a pályázaton ítélő bizottság az ő tervét választja ki a pályamunkák tömegéből — annak a helyzete egyenesen kétségbeejtő: a döntés majdnem mindig a rendelők kezében van. A zsüribe kinevezett művészek rendesen csak cégérül szolgálnak, melynek fedezete alatt laikusok döntenek helyi érdek alapján jelentős művészi kérdésben. A legritkábban fordul elő, hogy a független művész része a zsürinek ezzel a döntéssel egyetértene. Érthető! A művészileg tájékozatlan laikusoknál annyi nem művészi, hanem tisztán személyes, barátságon és összeköttetésen alapuló befolyás érvényesül, hogy a tisztán művész szempont teljesen háttérbe kell hogy szoruljon. Vannak példák, hogy drága pénzen külföldről meghívott nagy művészek egyhangú ítéletével szemben ezen tisztán személyes befolyások érvényesültek nagyjelentőségű döntéseknél — ezen tényállás horderejét nem lehet eléggé túlbecsülni katasztrófális hatásában. Jelenti sokszor komoly nagy tehetségű építészeink és szobrászaink, dekorativ festőtehetségeinknek teljes megbénítását, úgyszólván teljes kikapcsolását monumentális feladatok megoldásánál; jelenti főleg fiatal tehetségeinknek következetes elnyomását. A számukra alig elviselhető kiadások sulya, melyek minden pályázattal járnak az első reményteljes próbálgatások után — kiveri a fegyvert kezükből. Látván, hogy a legnagyobb teljesítménynél is többet ér az összeköttetés, a számára meg sem szerezhető személyes kapcsolat — sokszor éppen a legtehetségesebbek és emiatt is adminisztrative ügyetlenek, reményvesztetten visszavonulnak, átengedve a talajt a közepeseknek, sőt tehetségteleneknek, akik rendesen annál jobban értenek ama egyedül idevezető kapcsolatok megszerzéséhez.

Ez a pályázati berendezés tehát a legnagyobb veszélyt jelenti főleg építészetünk és szobrászművészetünk jövőjére és nem lehet elég gyakran rámutatni hibáira azzal az örökké ismételt nagyon komoly kéréssel, hogy biztosíttassék ezeknél a döntéseknél a művészerkölcsi nivó a művészek dominăltatásával és a személyes momentumok legmesszebbmenő kikapcsolásával.

Ha csak annyira jutnánk végre, hogy a laikusok

Vitacikk

Miért komponál a képzőművész?

Ha betekintünk a műtörténelembe, látjuk, hogy a képzőművészek, mindig valamely formát kerestek annak a témának, vagy gondolatnak, melyet akár festményben, akár szoborban megörökíteni akartak. Tehát megkomponálták, elrendezték annak vonalmenetét tónus és színfoltját, hogy ezáltal egy harmonikus színhatást és összhangot teremtsenek. Elő-, közép- és hátteret képeztek, melyek a térhatást jobban érzékeltették, megkeresték a mű súlypontját, mely egyensúlyban tartotta a mű szerkezetét ugy a belső tartalom mint, a külső hatás szempontjából.

Igy bizonyos szabály és törvényszerűség jött létre, mely az alkotást kormányozta, korlátozta és az általános elfogadottság által majdnem kényszerítette az alkotókat, hogy ezen adott szabályok szerint állítsák össze megalkotandó műveiket.

Többek között ilyen elfogadott és jól bevált szabály volt a Leonardo da Vinci által kezdeményezett háromszögbe való komponálás, mely napjainkig is érezteti hatását. Az igy összeállított művek ma is a jól megkomponált műveknek kijáró elismerésben részesülnek.

Tehát a művészek megkomponálták műveiket, elhelyezték annak súlypontját és egy kiegyensúlyozott folt- és színhatásra törekedtek.

Csak később, az impresszionizmus kezdetével egyidejűleg kapott lábra az a felfogás, hogy az ilyen összeállítás mesterkélt és helyesebb a természetet a maga természetes megjelenésében, mondhatni rendetlenségében adni.

„Érted Uram!" Karl Ferenc József szoborkompozíciója
Ferences szegénygondozó nővérek tulajdona, Ludány

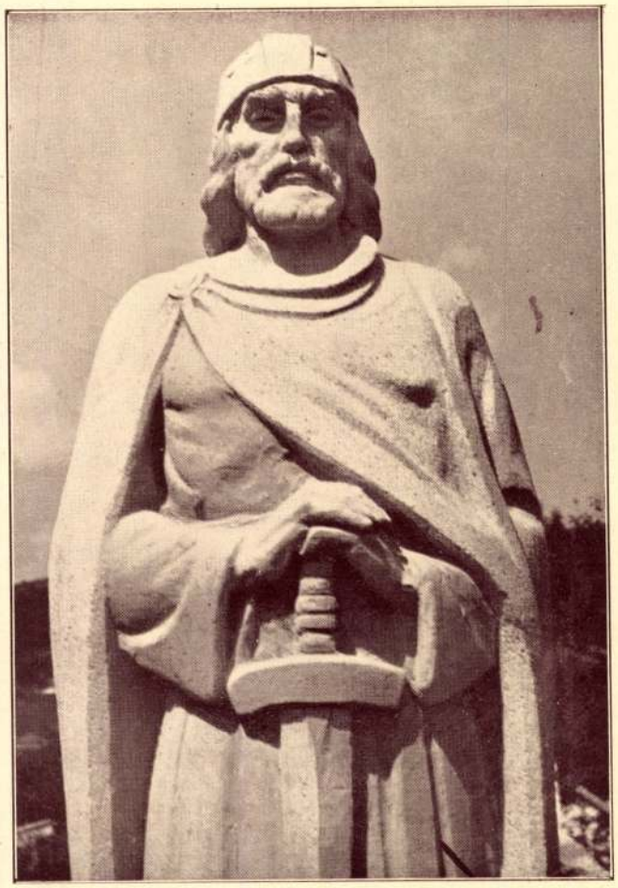

„Szent István"
Karl Ferenc József Kiszomborban felállított szobra

Vannak hívei úgy a régi iskola szerint való komponálásnak, mint az újabb felfogásnak, mely a kompoziciót elveti és azt akarja bevinni a köztudatba, hogy egy jól megfestett csendélet, például egy pohár víz citrommal, éppen olyan nagy festői teljesítmény, mint egy történelmi kompozició.

Miért komponál tehát a képzőművész, mikor egy tenyérnyi vásznon egy citromot és egy pohár vizet ábrázoló csendélettel is ki lehet fejezni a legnagyobb művészi igazságokat. Hát ez igaz. Ezt minden művész elismeri. Miért van mégis, hogy egyesek, sőt a legtöbben nagy, nagyobb és mégnagyobb festményeket festenek, hogyan van az, hogy annak ellenére mégis kompoziciókon törik a fejüket, ennek témát keresnek és a legtöbben éppen csak citrom-csendéletet nem festenek.

A művész nem is annyira témát, mint a témán keresztül alkalmat keres súlyosabb feladatok megoldására.

Akik azt állítják, hogy fölösleges a kompozició a képzőművészetben, azok nem számoltak a művész temperamentumával, nem számoltak azzal a munkalázzal, mely az alkotót a dolgozás folyamán lendületbe hozza és ennek az energiának levezetését csak nagyobb lendületű vonalvezetésben, szín- és formamegoldásban találja meg. Példa erre már Michelangelo is, aki felfokozott munkalázát csak Jónás figurájának merész rajzával tudja kielégiteni. Miként lehetne ezt a felfokozott munkalázat egy pohár vízzel oltani, holott

Magyar Nemzeti Múzeum
4p 38. 3. 7.

az a vulkánként égő, robbanásig feszült művészindulat nagyobb feladatokkal is alig nyer kielégülést.

Egy citromlé-csendélet jól megfestve szintén nagy érték lehet, de nem nyujt elég alkalmat a birkózásra, az akadályok legyőzésére, nem fokozható sem vonallendületben sem egyébként, legfeljebb jól megfesthető. És ezt jól el is végzi az, akinek temperamentuma itt meg tud állni és alkotási vágya ezáltal kielégülést nyer.

De mit csináljon az olyan művész, akiben túlteng a temperamentum és az ambició? Az keres magának egy témát, azt megkomponálja, illetve vonalvezetésben és színfoltokban elrendezi és így mintegy szándékosan komplikáltabb feladatot tűz maga elé, hogy így a felgyülemlett szellemi erőit foglalkoztassa, több munkaalkalmat keres, tumát, készségét és munkabirását. Mit csináljon egy olyan művész, akit a nagy méretek vonzanak?

Hogyan helyezze el a kétméteres vásznak iránti nosztalgiáját egy pohár citromos vízben?

Vagy mit csináljon az a „nehézsúlyú" figurális festő, akit ilyen „pehelysúlyú" feladat elé állítottak, aki munkalázát tényleg egy pohár citromos vízzel volna kénytelen oltani.

Hogyan lépjen némely művész mérföldlépő csizmáival arasznyi teret, melyet a citromos víz igényel.

Nem úgy értjük, hogy csak a komponálás nagy művészet, de úgy érezzük, hogy annak a művésznek, akinek sok a mondanivalója, lánglelkében egekig csapkodó vágyhullámok tornyosulnak az alkotásra, ezt a lelkében feszülő teremtő erőt nem fojthatja egy pohár citromos vízbe, mely

„Legeltetés" Viski János olajfestménye
Kitüntetve a Magyar Képzőművészek Egyesülete ezüst érmével

hogy egy nagyobb erőkifejtés révén tudását felhasználhassa. És alkot egy művet, mely valamit mond, elbeszél, alakjai élnek és mozognak, van levegője, tere és mindene, amit a természet nyujthat, van címe is és ez a sok minden nem azért van, amiért lenni látszik, csupán azért, hogy a művész a sok lendületes vonal, szín, levegő és miegyéb által munkájában kitombolhassa, mulasztását levezesse és a lelkében megsejdített vonalszínhatásokat, melyek lelkében téma nélkül is élnek, láthatóvá tegye.

Tehát bátran állíthatjuk, hogy az alkotót nem az elbeszélés, vagyis a téma, hanem annak festői megjelenítése vonzotta, mely a maga színfoltjaival és vonalvezetésével alkalmat adott egy nagyobb feladat megoldására.

Nem lehet tehát kimondani, hogy egy citromcsendélettel mindent ki lehet fejezni, mindent, amit festői nyelven el lehet mondani, mert tekintetbe kell venni a művész hajlamait, temperamen-

a lázas betegnek talán pillanatnyi enyhületet ad, de a művész munkalázát nem oltja.

Sajnálni való egy olyan művész, kinek fantáziája nem terjed tovább egy limonádénál, kinek lelkülete annyira egyszerű, hogy citromos vízzel ki lehet elégíteni és nem érzi a természet nagyvonalúságát és abban az Ember jelentőségét az ő bonyolult életével.

Ezt elsősorban, mint ember kellene átéreznie ezt a nagy emberi sorsközösséget, ha lelkével gondolkozna s a hozzá legközelebb álló és átérzett témakörből kellene merítse gondolatait, akkor kikerülhetetlen lenne és nem lenne vitás, hogy komponáljon-e a művész.

Kimondották tehát, hogy nem kell komponálni, mert egy vízi csendélet is kifejezi annyira az Örökszép igazságait, mint egy történelmi kompozició.

Ekkor jöttek a leglehetetlenebb összeállítások, tehát mégis komponálások, melyekből eltünt

a harmónia szépsége és nemessége s amelyek véletlent lettek volna hivatva feltüntetni. Ezek a véletlen természetes kompoziciók újszerűen hatottak és azt a látszatot akarták kelteni, hogy nincsenek megkomponálva. Talán nem a régi szabályok szerint, de mégis meg voltak komponálva, mert itt a művész a saját elképzelése és egyénisége szerint szabott törvényt magának, — tehát komponált.

Alig fordul elő, hogy képzőművész ne valamely bevett szabály, vagy ne a maga izlése szerint állítsa össze témáját, azon ne igazítson, hacsak egy keveset is másképpen, mint ahogy azt a véletlen odaállította: tehát már komponál.

Tény, hogy a festői elemeket meg lehet találni egy csendéletben is, de egy komplikáltabb lelkületű gazdagabb keretet keres ezen festői elemeknek, egy nagyvonalú tanával mintegy munkára izgatja magát, mert a lelkében és fantáziájában torlódó alkotó erőket csak úgy tudja levezetni. Viszont nem minden művésznek adatott meg ezen áradó bőséges erő. Ezek le tudják vezetni munkaerejüket egy csendéleten keresztül is és inkább technikai megoldás, mint lelki élmény náluk a művészet.

Az alkotó művész tehát mindig komponál. Amidőn mondanivalóját formában, vonalban, tollban és színben elképzeli: komponál. De komponál a citromfestő is, amidőn félcitromát vize mellé helyezi, azt „beállítja" és a legjobb világítást megkeresi.

Amig festeni, mintázni fognak, komponálni is fognak, még akkor is, ha az alkotó azt képzeli, hogy rábizta magát a véletlenre, mely sokszor összhangban áll a művész akarásával, de sokszor nagyon is ellenkezik azokkal az elképzelésekkel, melyek a művész lelkében élnek s amelyek tulajdonképpen impulzust adtak a mű létrehozására.

Nem is erről, a természetnek ezen átkomponálásáról van szó. De van egy egészen különös műfaja a képzőművészetnek, amikor az alkotó egy adott (elbeszélő) témát, melyet önként, vagy más befolyás alatt választott, de a saját felfogása által megszabott törvény szerint megkomponál úgy, hogy az az adott gondolatot legjobban kifejezze és nem bizza a véletlenre annak miként jét, de nem is áll rendelkezésére a természet véletlensége sem.

Ez a kompozició tehát az, amiről beszélünk. Ez az a kérdés, melyet meg akarunk vitatni, hogy: komponáljon-e a képzőművész?

Hogy történelmi kompoziciót fessen-e valaki, az igazán érzés dolga. Magyar érzésű művész örömmel fest ilyent — ha tud —, csak az idegen mentalitás, melynek e témakörrel semmi közössége sincs, állítja, hogy egy pohár citromos víz is jelent annyit, mint egy történelmi kompozició,

„Bivalyok" Rainer-Istvánffy Gabriella olajfestménye
A Mezőgazdasági Múzeum tulajdona

ahol a citromos lé jó kvalitása mellett egyéb is van. Egy magyar művész lelkének megnyilatkozása a művészeten keresztül.

Jólesően tapasztaljuk, hogy az ilyen vita egészen akadémikus és a gyakorlatban mindenki komponál és fest történelmi kompoziciót, ha erre alkalom adódik. *Szász István.*

*

Fenti vitacikkhez fűzött hozzászólásokat lapunk hasábjain szivesen közöljük. *Szerk.*

Ne elégedjen meg

azzal, hogy szobáját egy-két akármilyen képpel díszíti, hanem igyekezzen megismerni a magyar képzőművészek jelesebbjeit s azok értékes műveivel díszítse lakását. Hogy kik ezek a művészek, megtudhatja, ha előfizet

a „Magyar Nemzeti Művészet"-re!

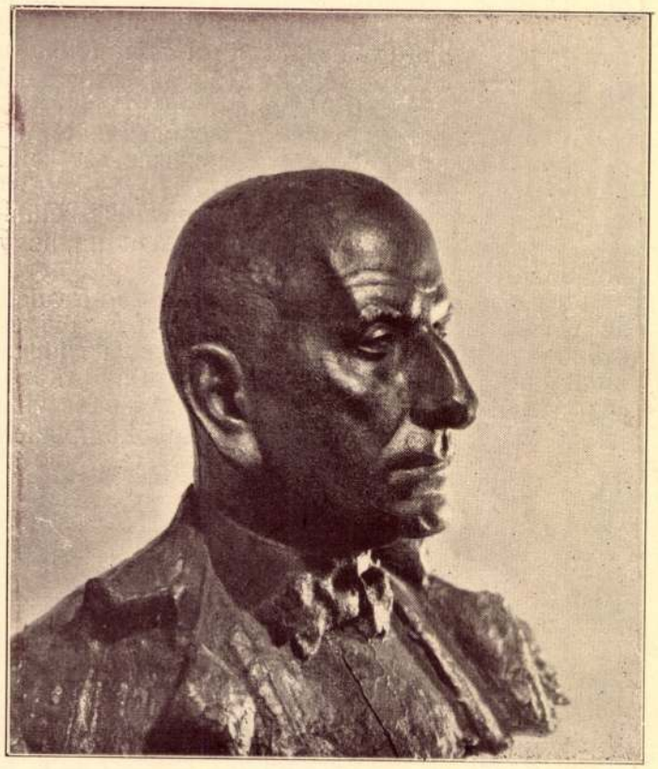

Francois Rocchesani, a montecarlói Casino igazgatója Spöttle Henrik alkotása

Spöttle Henrik

akinek művészetét még alig ismerjük itthon, de annál csengőbb a neve a nyugati államokban, Magyarországra érkezett látogatóba. Élete a háborúból kikerült ifjúságot jellemzően regényes. Gortvakisfaludon, a csehek által megszállt területen, 1899-ben született. A csehek betörése előtt elhagyta szülőföldjét. 1919 áprilisában már Rómában volt és azóta megszakítás nélkül hosszú évekig élt Olasz-, Német-, Francia-, Spanyol- és Angolországban, a Palazzo Pitti, a Prado, Vatikán, Louvre és a British Múzeumban elégítette ki művészi szomját. Szobra a világ minden táján van már. A kairói múzeumban van Hajdár Fazil herceg, a mostani egyiptomi király nagybátyjának szobra, a stockholmi akadémián pedig Alex Sahlin világhírü tudós szobra van. Madridban is sok szobrot hagyott Spöttle Henrik. Ottani kiállítását 1922-ben Praznovszky, akkori madridi követünk nyitotta meg. Kiállításain igen nagy sikert ért el mindenütt, nagy művészi tudással mintázott müveivel.

Különösen az angol felsőbb osztály kedvelt művésze lett. Bronz és márvány szobrokat alkotott Orczy Emma bárónőről, a „Vörös Pimpernel" írónőjéről, Sir Walter de Frece angol mágnásról, Mrs W. R. Hudsonról, az angol iparügyi miniszter anyjáról, Helene Adare ir őrgrófnéről, Dr. és Mrs Donald Macphersonékről, Mrs Grant Richard nagy angol író feleségéről és egy angol gyáros leányáról.

Érdekes személyeket mintázott meg a Rivierán is. Többek között Mr. Allen Wilcox-t, a hawai cukorkirályt és feleségét. Egyik legutóbbi bronzszobra M. Luis Aureglia Monaco város polgármestere volt, kinek köztudomásúlag magyar nő a felesége.

„Önarckép" Spöttle Henrik alkotása

„Mr. Bechely-Crundall" Spöttle Henrik alkotása

képpen sem illik a kulturember életszínvonalához, s amelyet le kell szállítani a kellő értékére.

Az antik művészetet megcsodáljuk, műveikből levonjuk a következtetéseket, hasznosítjuk értékeiket, de nem mindenben követjük őket, mert műveik a mai kornak meghaladott álláspontot jelentenek. Nem értjük tehát az úgynevezett moderneket, akik a mindennemű kulturák mai állása mellett, kifejezési eszközökért még az antikoknál is messzebbre, a barlanglakó emberhez mennek vissza és nem vagyunk hajlandók elhinni, hogy ez az ősrégi, még az antik kornál is régibb kifejezési forma lenne a mai modern ember szellemét, vágyait kifejező művészet.

Elfogadjuk, hogy a mai embernek más kell, mint a régieknek. Kell neki komfortos lakás, autó, rádió és minden egyéb, amit a fejlődés, tökéletesedés és művelődés közben megszokott. Ha ez így van, akkor valami óriási ellentmondás van abban, hogy a modern embernek valami primitív, valami őskori kell, pl. primitív művészet.

Nem kell neki delizsánc, nem kell neki faggyugyertya, nem kell neki koppantó, mert ezeket már tökéletesebb eszközökkel helyettesítette. Miért kellene neki éppen egészen kezdetleges, primitív művészet.

Az emberi természet óhajtja az újat, mert a régi mindig sablonossá, megszokottá válik. De ez az új értelmes legyen, mert az újszerűség magában még nem érték, az értelmesség és megérthetőség hiánya pedig egyenesen visszatetsző. A túlzott leegyszerűsítés pedig érthetetlensége miatt inkább komplikálttá válik, mert az ott elmondani szándékolt ügy emberi érzékekkel alig észlelhető. Rejtvények feladása talán mégsem hivatása a képzőművészetnek.

Hallottunk véleményeket, melyek azt állítják, hogy a rosszul elnevezett konzervativ művészet apáink művészete, mig ez az újszerű művészet a mai ember művészete. E vélemény szerint tehát külön testhezálló művészete van a nagypapának, a nagymamának és külön az unokáknak. Ezek nem érzik azt a nagy átfogó erőt, melynek neve a kifejezési eszközöktől eltekintve: a szép.

Az ilyen vélemény olyanformán hangzik, mintha egy kor lezárulhatna, mint az egyes emberi élet, megszünne hatni a késő utókorra és elveszne az a nagy szellemi erő, melynek hatóereje a saját korára, de az utána jövő korra is időtlen időkig megnyilvánul.

Példa erre Giuseppe Bazzoni (1696—1769) „Tékozló fiú vacsorája" című festménye, melyen már felbontja a színfoltokat vonalkás technikával, tehát majdnem azt lehetne mondani, hogy a francia impresszionizmus nem hozott semmi

újat festői kifejezőeszközökben (eltekintve a plen-air-től), hanem inkább általánosította és elterjesztette ezt a felfogást. Itt látható, hogy régen elvetett mag századok alatt mint kel ki és teremt újabb és újabb művészi hatásokat s az akkor megpendített akkord csak nagy idő mulva szűrődött le teljes harmóniává.

Tagadhatatlan, hogy modern korban élünk, tehát modernek vagyunk, mert nem vonhatjuk ki magunkat korunk szellemének hatása alól. Mi már többet kívánunk, mint apáink, megnőttek igényeink minden téren, a művészet terén is mást kívánunk, többet és nem kevesebbet, tökéletesebbet és nem primitivebbet.

Ez a formakészlet, melyet az új művészet hozott, nem is alkalmas a szépség kifejezésére, néhol brutális, néhol erőtlen eszközeivel. Nem alkalmas annak a harmóniának megteremtésére, mely az örök szépnek, a természetnek a tulajdonsága. A hosszú szemlélés által talán megszokottá, egyesek által elfogadhatóvá válhatik, de ez már nem a benne rejlő művészi erőnek a hatása és következménye, hanem a más téren is előforduló megszokásnak, a „szokás hatalmának" érvényesülése.

Olyan ez a mai kor a maga modern művészetével, mint az egyiptomi hét szűk esztendő a maga terméketlen szárazságával, virágnélküli vegetációjával, eltörpült, vértelen erőlködésével, dísztelen terméketlenségével, és örülni fogunk, ha már elvonult fölöttünk szikkasztó szele, mely kiszárítja a művészi lehetőségek dúsan buzogó életforrásait. Elhervasztja a nemes, komoly művészet pompázó virágait. Szárazzá, rideggé és unalmassá teszi a műélvezetet, mert hiányzik belőle a nemes tartalom, mely szárnyat ad a képzeletnek és meggyőző erejével valóban élvezetté teszi a műélvezetet és gyönyörré a szemlélés perceit. Nem az elbeszélő tartalom, de a művészi kifejezésnek az a magas színvonala, mely értelmet önt az előadott műbe.

A mai ember, műigényeivel, a mai ember műélvezetet kereső sóvár tekintetével és kétségbeesett, tétovázó lelki arculatával, nagy zavarában kételkedve latolgatja, hogy ez a semmitmondó, üres, lélektelen művészet, mely megbontotta az egészséges fejlődés vonalát és zavarossá tette a szépség fogalmát, lenne hát az, mely hivatva volna a szépért, a művészetért sóvárgó lelket betölteni és ennyi zürzavar láttára csalódottan fordul el a képzőművészettől, annak óriási hátrányára.

Az a körülmény, hogy e hivatalos hatalom védelmébe vette a másképpen érvényesülni nem tudó új kísérletezést, még nem dönti el annak mineműségét. Annyi bizonyos,

hogy a mai ember könnyebb fajsúlyú, felületesebb, elasztiú kusabb, tehát könnyebben megelégszik könnyebb fajsúlyművészettel.

Egy társadalmi réteg a hagyományok tiszteletbentartásával a továbbépítő, a komoly művészet oldalán áll, mely csak az értelmes, komoly művészetet tudja értékelni. Ez a legszélesebb réteg.

Egy másik, könnyebb fajsúlyú réteg már behódolt a sippal-dobbal fellépő „új" művészetnek, mert csak a divatos dolgokat szereti.

Van azonban egy harmadik réteg is, a magyar ifjúság, mely — merem állítani — tiszta magyar szívvel és lélekkel gondolkodik, de a téveszmék és idegen hatások emlőin nevelkedve, a fiatalság forradalmasító érzésvilágával, ezt az új, sekélyes és fekélyes idegenutánzásból élő kifejezési formát tartja művészetnek, sőt magyar művészetnek.

Ez a fiatal kezdőréteg önhibáján kívül esett bele a fertőbe. Ezt a réteget meg kell győzni valamiképpen, hogy rossz úton járnak és vissza kell hódítani őket a nemzeti alapon álló, nemzeti szellemben kutató magyar képzőművészetnek, mert ők képezik a nemzet életében a jövőt.

Ez a magyar jövő forog veszélyben, ha a fiatalság idegen szellemiségű művészetet művel s az a pusztítás, melyet a jelenben végzett, elénk rajzolja a jövő szomorú perspektiváját, ha ez a tévelygő, elfajzott „művészet" továbbra is pusztít és mind mélyebb gyökeret ver a magyar ifjúság lelkében.

Fejlesszük művészetünkben a magyar szellemet és a magyar jellemvonásokat, mert ha lehet görög klasszikusság, franciás könnyedség, olaszos chiaro-ossuro, rembrandti félhomály, úgy lehet magyar sajátsága is egy műnek, mely nem témájával, de magyar lelkiségének kidomborodásával különbözik minden idegen megnyilatkozástól.

A mult és jelen tévedései megmutatják a jövő útját. Térjünk tehát a saját utunkra, ha mégoly rögös is az és keressük a magyar lelket és annak őszinte megnyilatkozását, keressünk eszközöket ennek művészi kifejezésére, hogy megteremthessük a nemzet lelkét megmutató magyar képzőművészetet.

Szász István

Hiszünk a magyar művészet örök szépségében!

Melegedőben...

Egy hang kurjant a melegedőben:
„Esik a hó!"
Örömujjongás dalolt rája:
Hujrá, hahó!
És csipegünk, mint kis csibék:
Hulljatok, áldott hópihék,
Hulljatok, ó csak hulljatok.
Boldog hóhullató napok!
Óh csak ti el ne muljatok.
Esik a hó,
Hujrá, hahó!

Mind kipirulnak a sápadt arcok:
Esik a hó.
Kik feladták az életharcot,
Hujrá hahó!
A sokaság most lázban ég,
Hogy mégis gondolt ránk az Ég...
A hóhullás mindent megér,
Beteljesülnek vágyaink:
Cigaretta... dohány... kenyér!
Esik a hó,
Hujrá hahó!

Az ernyedt izmok mind megfeszülnek:
Esik a hó.
És rekedt hangon lelkesülnek:
Hujrá hahó!
Esik a hó, a munka hív,
Vágyón lüktet megannyi szív!
Kenyér mellé szalonna, bor
S egy kurta embersorsra most
A készülődés láza forr:
Esik a hó,
Hujrá, hahó!

Fehér Ferenc

A képzőművészeti irányzatok

között fennálló zürzavar megvizsgálni késztet, hogy nemzeti szempontból miként is áll a képzőművészet ügye, mely a nemzeti szellemnek, a nemzet lelkületének és a nemzeti művelődésnek fokmérője kell, hogy legyen.

Meg kell vizsgálnunk a multat, mely sokrétű tévedéseivel megvetette az alapját a mai zürzavaros állapotoknak s mintegy melegágyban tenyésztette ki a jelenben tüntető, sokféle és sokfelé szétfolyó, sokszor a dilettantizmus színvonala alá süllyedt, progresszivnek, modernnek elnevezett művészi törekvéseket.

A multban a nemzet minden rétegét átható nagy szabadelvűség, mely erénynek számított és teret biztosított a nemzeti szellem rovására minden idegen hatásnak, talán a képzőművészet terén érvényesült legjobban. Mig minden más téren megmaradhatott annyira, amennyire nemzetinek, itt teljesen elvesztette lába alól a talajt, azt a talajt, mely tulajdonképpen nem is volt meg, de meg kellett volna teremteni, a faji és nemzeti szempontok figyelembevételével, mert szorosan vett nemzeti irányzat a képzőművészetben nem volt és csak a népművészet terén — mely tulajdonképpen iparművészet — fejlődött ki az ősi hagyományok és ősi motivumok felhasználásával valamelyes nemzeti jelleg.

A multban tehát nem volt semmi nemzeti jellege képzőművészetünknek, de nem is törekedtünk arra, mert féltünk a nyugati mumustól, hogy elmaradottnak, barbárnak, műveletlennek fog bennünket tartani, ha őt nem utánozzuk. És vakon, minden meggondolás nélkül vetettük magunkat bele a nyugat utánzásába, átvettük szokását, modorát és kifejező eszközeit és elfelejtettük, hogy mi keletről jöttünk, a keleti népfajok lelki konstrukciójával s az átvett kultura csak külsőség és nem faji sajátságainkból fejlődött. Elfelejtettük, hogy keletről hoztuk népi és faji jellegű motivumainkat, melyeknek felhasználása, tökéletesítése és átélése megteremtette volna a magyar nemzeti művészetet, mely a magyar fajnak lelki kifejezője lett volna.

Ebből az következnék, hogy a magyar népi motivumok felhasználása magyar képzőművészetet teremtene, pedig nem így gondoltuk. Tárgyi felhasználásuk csak magyaros

Ősz a művészetben.
(Brest, 1941)

témájú eredményt hoznának idegen szellemben, mint ahogy ezt némely magyarságra törekvő társaság kiállításán látjuk is.

A nemzeti szellemet, mely mellőzve minden idegent, csak befelé néz és ösztönösen éli ki magát a faji gondolatban, csak nagyon hosszú idő alatt lehet újra kialakítani, mert az idők folyamán annyi idegen hatást szívtunk magunkba a reánkkényszeritett idegen uralom alatt, mely programszerűen irtotta a magyar érzést, hogy azok ellensúlyozását csak nagy fajszeretettel és erős faji öntudattal érhetjük el.

A faji öntudat hiánya vitt bennünket a lejtőre, a faji öntudat ébredése kell, hogy kivezesse a nemzetet ebből a nyugatiaskodó nemzetközi eszmeáramlatból, mely olyan tetszetős és utánzásra csábító. A faji öntudat kell, hogy kiemelje a nemzeti kultúrát a tespedtségből, kimentse az idegen hatás alól, melyet átvenni olyan kényelmes, de éppen olyan veszélyes és káros, mert nemzeti önállóságunkat veszélyezteti.

Nemzeti szellemet, mint kifejező erőt, belevinni képzőművészetünkbe nagyon nehéz lesz. A magyaros motivumok felhasználása, népies tárgyú művek alkotása még nem elég a nemzeti szellem kifejezéséhez, mert ezek csak külsőségek, melyeket idegen fajú művész is felhasználhat ugyanolyan eredménnyel.

Melyek tehát azok az eszközök, amelyek képzőművészetünket magyarabbá s igazi magyarrá teszik s kiszorítják az idegen hatást.

Melyek azok a kifejezési eszközök, melyek egy magyar lelkiségű művész elgondolásait, megérzéseit külső formában is láthatóvá teszik és a magyar faji jelleget a legélesebben tükrözik vissza.

A kisérletezők nagy táborában akadnak, akik annak az impresszionak a visszaadását tűzték ki célul, melyet a természet szemlélete emlékképpen meghagy bennük s úgy gondolják, hogy így aztán tág tere van az egyéni elgondolásnak és így a magyar lelkiség érvényrejutásának, minden kötöttség és gátlás nélkül, mely elgondolás azonban rendesen nagyon távol áll a valóságtól és a magyarságtól is. A művészetnek nem is célja a valóságot mindenben követni. A művész lelkülete, fantáziája szűri le a valóságot művészetté.

De hogyan lesz ettől a művészet magyarabb és nemzetibb, vagyis a faji jelleg miként domborodik ki azáltal jobban, ha az emlékezés, mely ezeket a műveket létrehozza, ismét csak azokat a kifejezési formákat használja, melyek semmiben sem különböznek a párizsi vagy olasz, vagy akármelyik idegen, túlzásokban tobzódó, moderneskedő iskolától.

Az erőltetett elnagyolások, a formák szándékos ferdítése, egyes motivumok túlzott kihangsúlyozása, mely eszközök az előadó művész elgondolása szerint indokoltnak és talán egyetlen helyes megoldásnak látszanak, a szemlélő szemében devalválódnak és mint kívülálló, nem találja meg a jószándékszülte előadásban a lényeget és csak formaferdítést, túlzást, ürességet és diszharmóniát lát.

Ez még nem igazi magyar hang, bár látni a jószándékú törekvést, mely fel akar szabadulni úgy a régi, mint az új idegen hatás alól és megkisérli friss meglátással valami magyart produkálni. Ha ez nem mindenben sikerül, nem a törekvés hibája, mely nem vonhatja ki magát amaz általános, modernnek nevezett formamegoldás alól, mely ma az egész világ képzőművészetét befolyásolja.

Amíg ez a művészet a túlzásban, ferdítésben és a beteges formaképzésben látja a művészet célját, amig rosszul értelmezett leszűréssel teszi üressé és lélektelenné a művészi előadást, amig a magyar célkitűzések ismét csak ezzel a divatban levő formamegoldásokkal akarják a magyar művészetet megteremteni, egészséges fejlődés nem várható. A nemes és helyes törekvés, mely egyébként dicsérendő, szükséges és időszerű, itt téveszti el a célt.

A faji jellegre való törekvés legstílszerűbb akkor, amikor díszítő elemeket visz a megoldásba és a magyar formakincset, mely népművészetünkben olyan szépen kifejezésre jut, felhasználja. Ennek a hagyományos magyar formakincsnek a szellemében tovább fejlesztett stilizált dekoratív hatás, képzőművészeti igényekhez simulva, felfrissítené a magyar képzőművészetet, bár a túlzás és szertelenkedés itt is ürességgé és tartalmatlansággá fajulna.

A tónusfestést és foltmegoldást nyugati hatásnak minősítik, mégis látszik a keleti művészetekben is, éppenúgy a tónus és folt meglátása és felhasználása, mely a fény és árnyék törvényszerűségét igazolja.

Az elnagyolt visszaemlékezés, mely kisérletnek talán helyénvaló, végleges magyar művészetnek egy kissé kevés, mert nem mutatja meg világosan a magyar faji jelleg kidomborodását, de inkább azt az idegen hatást tükrözi, mely ellen programszerűen küzdeni kötelességünk.

Magyar tárgyi környezet csak a témát teszi magyarrá, de nem a szellemet.

Azok a legelfogadhatóbb megoldások egyelőre, melyek nem távolodtak el egészen a természettől és nagyképűség nélkül adják alkotójuk őszinte művészi meglátását. Itt a faji jelleg ha nem is ütközik ki feltűnően, de az idegen hatást is ellensúlyozza a természetes meglátás.

Magyar faji művészet tehát nincs, de meg kell terem-

teni és őszinte magyar lélekkel törekedni reá, mert a képzőművészetnek is vannak kötelességei a faji gondolattal szemben. Nem elég többé, ha nívós műveket alkotunk idegen szellemben, az idegenség minden ismertetőjelével felruházva s ezzel versenyképesek vagyunk a külfölddel szemben. Magyar lelkiségű műveket alkossunk igaz magyar törekvéssel és építsük meg a magyar művészet templomát, ahová őspogány lélekkel áldozni jár minden hazája művészetét és magyarságát igazán szerető magyar. Századok elnyomó politikája elég sokáig rejtegette magyarságunkat, úgyhogy majdnem szégyen volt magyarnak lenni.

Az idegen befolyás mindmáig csökkenti ősmagyar szellemi megnyilatkozásunkat. Itt az ideje, hogy végre feleszméljünk és belássuk, hova vezet ez az idegenutánzás a képzőművészetben is, máshol is.

Legyünk végre magyarok és áldozzunk a mi magyar Istenünknek és ne idegen isteneket imádjunk, mert ez a nemzeti őserő elenyészését jelenti, mely végeredményben a nemzet pusztulására vezet. Láttunk már a világtörténelem folyamán nagyobb nemzeteket is elenyészni, mert nem tudtak ellentállni idegen hatásoknak.

Ébredjünk öntudatra! Faji öntudatra, mert csak így tudjuk ellensúlyozni a mindig — hol nyiltan, hol burkoltan — működő idegen törekvéseket.

Különösen képzőművészetünket tisztítsuk meg az idegen salaktól és tegyük igazán magyarrá, hogy az a magyar nemzet lelkiségének valóban kifejezője legyen.

Szász István

Nincs már hátra...

Nincs már hátra, sem előre.
Nem kerestem szemfedőre.
Az élettől kifáradva
Roskadok le az útpartra.
Vége van a vándorlásnak,
Nem fizettek úgy, mint másnak!

Elfárasztott, el, az élet.
A szép nyárból fagyos tél lett
Nincs az életútnak őre,
Ráhajlok a mérföld-kőre;
Fejem felett hollók szállnak:
Nem én várok! Engem várnak!

KISSHÁZY BULCSU

U T A M

Életem útja virágos rét volt.
Álmodva futottam álmok után,
utamra hajlott, nyomomba csókolt
emléknefelejts, — örömtulipán ..

Májusillattól mámoros lelkem
július delén mámorosabb lett,
nyárvégi estén örömre leltem,
felgyúló vérem forró dalt kezdett.

Örömvirágok piros kelyhében
kínálgatta magát új boldogság,
nagy mohó vággyal sorra letéptem,
szálból csokorra szedve tovább ...

Sok kis örömnek nagy bokrétája
egy nagy örömet nékem nem adott.
Fáradtan hoztam, ősz tört nyomába...
— bokrétám virága; szálig halott.

SZABÓ JOLÁN

Ember, ki önzésből vagy személyes érdekből, kíváncsiságból vagy tudományszomjból mindent számon tartasz e nagy világon, megméred a tenger mélységét, a hegyek magasságát, madarak röptét, virágok illatát.

Ember, ki mindennek nevet adsz, elrubrikázol mindent, mert eltévednél a természet és művészet csodái között és csak ily módon, ezek által, ezek segítségével próbálod megérteni és mégsem érted a művészet szépégét és örökkévalóságát.

Ember, próbáld meg elnevezés nélkül, rubrika nélkül, idő és évszám nélkül értékelni a művész lelkének ezt a gyönyörű kivirágzását, mely életünket van hivatva megszépíteni.

Ha kiragadok neked egy darab eget, csak azt látod, hogy mélységes és magasságos és nem kérded, hogy melyik nap neve fűződik hozzá, csak azt látod, hogy szép és gyönyörködtető.

Ember, így nézd a művészetet és ne kérdezd, hogy régi-e vagy új, csak azt nézd, hogy bir-e az örök szépség kifejező erejével.

Ha bir a szépség erejével, megtaláltad Istent, megtaláltad az ősharmóniát, mely lelkedbe költözik és részese leszel a megértés boldogságának.

Nyitott sebe a magyar képzőművészetnek az a harc, mely a helytelenül konzervatívnak nevezett „régi" és a modernnek nevezett „új" művészet között fennáll.

Tisztázni kellene e meghatározásokat, mert ma minden elrajzolt, elnagyolt, bélcsavarodásban szenvedő, a felismerhetetlenségig eltúlzott képet modernnek neveznek, ellentétben egy jól megrajzolt és kifejezőleg megfestett alkotással, melyet éppen e kvalitásánál fogva a konzervatív jelzővel határoznak meg.

E meghatározás, bár nem tartjuk egészen kifejezőnek, dícséretes lenne, mert jelezné, hogy amit megjelöl, az igenis időtálló, értékálló, maradandó, ellentétben az „új" irányzattal és megjelöléssel, mely az újdonságokat és kiforratlan kísérletezéseket mutatja be.

Ez a „konzervatív" megjelölés azonban éppen ellenkezőleg gáncsnak van szánva és hátrányára magyarázzák, mert hogy nem tart lépést a kor haladó szellemével és megmarad a régi, kipróbált kifejezési eszközök mellett. Itt a hiba, ez a félreértés, hogy t. i. nem marad meg a régi stádiumban, de igenis ezen tovább épít, levonja a mult tanulságait és hibáinak elhagyásával, erényeinek felhasználásával teremt egy új, korszerű és mégis értékálló művészetet.

Tél a művészetben.
(Brest, 1940.)

Az a hangoskodó népbolondítás, melyet a sajtó is alátámaszt az ő nagyhatalmi poziciójával, mely a megtévesztésnek igen hatásos eszköze, gondolkodóba ejt és arra késztet, vizsgáljuk meg ezt a kérdést, nehogy valakit érdemtelenül sujtson a kedvezőtlen vélemény. Értékeljünk érdeme szerint minden szellemi megnyilatkozást, nehogy ebben az elgázolt, agyontaposott kis országban, melyben minden igaz értékre szükség van, valamely érték elsikkadjon.

Tehát csinján bánjunk a véleménynyilvánítással és jól sáfárkodjunk, de ne nevezzünk ki minden kezdést és próbálkozást művészetnek, mert ezzel leszállítjuk a művészet színvonalát és értéktelenné tesszük értékeinket.

A haladás, fejlődés szükséges, mert ez vezet a tökéletesedéshez. De a haladásnak sok útja van, s ha a legroszszabbat választjuk, könnyen tévutakra jutunk, mint az új művészet, mely a sok keresés és próbálgatás közben zsákutcába jutott és miután tovább nem mehet, szépen visszafordul és óriási időveszteséggel megkeresi a helyes utat, mely a fejlődéshez és tökéletesedéshez vezet. Ez a visszafordulás már észlelhető. Évtizedek meddő kísérletezése megmutatta a fejlődés helyes útját, mely nem lehet más, mint egészséges alapokon nemzeti szellemben továbbépíteni.

Mindig voltak, akik kiléptek az egészséges fejlődés vonalából és más utakat kerestek, de megismerés, a látás megtisztulása visszavezette őket a helyes útra. Az igaz ügyért harcolók tábora mindig nagyobb volt.

A primitív hatás hajszolása hamis dolog. Ez a primitiv hatás legteljesebben az ősember művészetében volt meg, de nem mint mesterséges törekvés, hanem mint a tudas színvonala. A váz tehát megvolt a primitív barlanglakónál is, de azt megtölteni lélekkel, tartalommal, hozzáadni, elhagyni, hogy az semmi fölöslegeset ne adjon, de olyan keveset se, hogy azt megérteni ne lehessen: ez a művészet fejlődésének az útja. Visszatérni a primitív eszközökhöz, mint végcélhoz: hanyatlás. A művészet is kifejlett, megnőtt, dús és színpompás virágokat hajt s ez újszerű törekvések a dúsan pompázó és frissen illatozó virágjaitól fosztják meg a művészetet a maguk beteg művészetével.

Azt az ajánlatot tenném ezeknek a „törekvőknek", hogy próbálják meg csak egy hétig barlangban lakni, a mai villanyfényes, összkomfortos lakások helyett, azt hiszem, hamarosan kigyógyulnának a primitívség utáni nosztalgiájukból. De kényelmes, modern életkörülmények között utánozni az ősembert nem komoly dolog.

Ha tehát nem valódi a primitívség, mint ahogy nem is lehet valódi, akkor póz és pedig hamis póz, mely semmi-

Kukoricamorzsoló leány. Szász István olajfestménye

Tél a művészetben.
(Budapest, 1941)

A bajkeverésnek,

a minden áron való akadékoskodásnak, a rosszindulatnak, de egyszersmind a tárgyát nem ismerő tudatlanságnak is kirivó példája az a magát művészeti kritikának képzelő sok nyomtatott betű, mely a „Református Élet" 1941. június 21-i számában a Nemzeti Szalon tavaszi kiállításáról megjelent.

Az idézett cikk minden betűje szemenszedett valótlanság és minden tárgyilagosságot nélkülöző rosszindulatú förmedvény, melyet jelentéktelensége ellenére sem hagyhatunk szó nélkül, mert alkalmas arra, hogy a tájékozatlanok körében tévhitet ébresszen.

Minden bírálat elviselhető, ha az megmarad a jó ízlés határai között s a bírálandó tárgyról oly hangon beszél, mely azt méltán megilleti.

A fent idézett lapvélemény szerint tehát a Műcsarnokban feleslegessé vált művészek jöttek át a Nemzeti Szalonba, holott e Tavaszi kiállítást rendező művészek a Műcsarnoknak is rendes kiállítói, sőt, sok olyan művel is részt vettek, melyek a Műcsarnok legutóbbi kiállításán is szerepeltek. Ezek a művészek a Nemzeti Szalon alapító és rendes tagjai, akiknek e tagság kiállítási lehetőséget biztosít. Ez tehát *tagkiállítás* volt, melynek jogát semmiféle működvelő-bíráló-akarnok helyettes-jelölt fölényeskedő és megtévesztő förmedvénye a művész-tagoktól el nem veheti.

Ha a kiállítás irányzata az ütközőpont, ami a zavaros „kritikából" is valószínűnek látszik, a tárgyilagosság, a komoly hang és az értelmi színvonal akkor is kötelező. Ha a „kritika" erre nem képes, ha a nyilvánosságot komolytalan és ártani akaró szószátyárkodásra használja, tollát, melyet nemesebb célra nem tud használni, dugja vissza a csizmaszárába és hagyjon békét a képzőművészetnek, melynek „bírálata" számára babért úgysem terem, amely számára ismeretlen területen csak bukdácsol, csetlik-botlik, melyen az ártaniakarástól nem tud tárgyilagos lenni, nem tud illő modorú lenni és amely nagy akarásnak, látjuk, mi a vége, amint azt a fent idézett biráló cikk is mutatja.

Egy kiállítás anyaga sohasem mutat egyforma színvonalat. A félreeső termekbe egy-két gyengébb produktum is becsúszik. Ez máshol is előfordul, különösen a kritika terén, ahol minden feltolakodott „műértőnek" viszket a tolla hegye, hogy kritikai dilettantizmusát a közönségre ráerőszakolja.

Többször előfordult már, hogy hivatlan, úgynevezett „műbirálók" modortalan hangú bírálataikkal profanizálták

Szász István

A műbírálat
lényege c. cikke

Magyar Nemzeti
Művészet

1938. 5. 7.

93—97. l.

Esetleg lásd!

Hans Meier

Assistent

Leipzig C. 1

Magazin Neumarkt

Institut

1928. 24.

23—24.

Collegheft

Szász István

Erdő

Képzőművészet

1933. 20. C.

(Szász István kiállítása.)

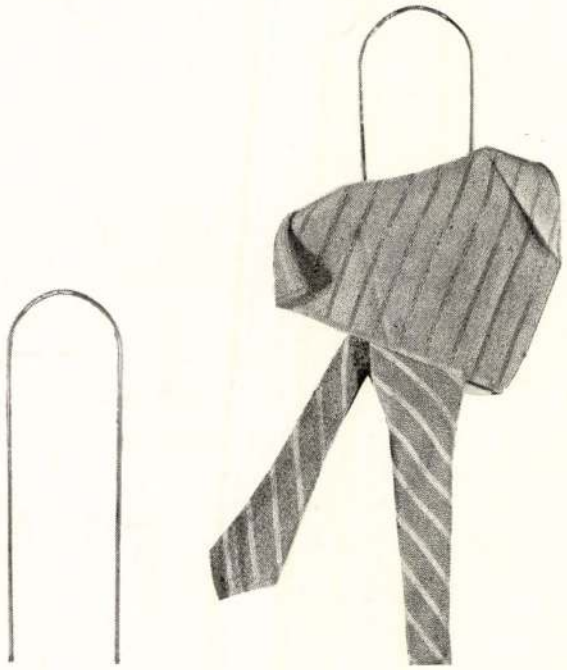

I. II.

Nyakkendője **sokkal tovább tart,** ha nem hagyja el-
irődni és gyűrött részének kisímítására az I. ábrán lát-
ó simítót használ.

Este belehelyezzük a simítót a nyakkendőbe, mint
ogy a II. ábra mutatja addig a részig, ahol a nyakkendő
gkötéstől gyűrődött, ezután egy jól kicsavart nedves
bkendővel letakarjuk. Reggelre a gyűrődések eltünnek
a nyakkendő visszakapja eredeti formáját.

A NYAKKENDŐSIMITÓ rugalmas acélból készül,
a görbül el, ennélfogva évekig eltart.

< Szász István >

< > Kritika a kritikáról. A sajtó hozzáértése.
Művész Kurír.
1937. 1. 27.

Fentiféstőlikke.

Nagys.Dr.Szentiványi Gyula urnak,
Lágymányosi u.16. Budapest.XI.

< Szabó Zoltán >

< 7 Kritika a kritikáról. A közönség hozzáértése. Művész Kurir. 1938. 3. sz. 28-29. l.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi minszter

28.310/1941. szám.

29.432

A Müemlékek Orsz. Bizottsága tek. Elnökségének.

Budapest.
IX.Hőgyes Endre-ut 10.

Hivatalból.
Közszolgálati ügyben.
Díj átalányosya

< Szász István >

< > Kritika a kritikáról. A közönség hozzáértése. Művész Kurír. 1938. 4. sz.

Fentifestő cikke.

Index Rerum

Abbildungen, Verzeichnis der, 1

Abgeordnete, Wahl der, 2

Abgeordnetenhaus, Präsident des, 3

Abgeordnetenhaus, Sitzungssaal des, 4

Abgeordnetenhaus, Wahlperiode des, 5

Abgeordnetenhaus, Zusammensetzung des, 6

Abstimmung, namentliche, 7

Abstimmung, Ungültigkeit der, 8

Adelsprädikat, Verleihung des, 9

Adelsrecht, 10

Adelsstand, Erhebung in den, 11

Adelsstand, Verleihung des, 12

Adelsstand, Wiederverleihung des, 13

Adelsstand, Wiederverleihung des, 14

Adelsstand, Wiederverleihung des, 15

Adelsstand, Wiederverleihung des, 16

Adelsstand, Wiederverleihung des, 17

Adelsstand, Wiederverleihung des, 18

Adelsstand, Wiederverleihung des, 19

Adelsstand, Wiederverleihung des, 20

Adelsstand, Wiederverleihung des, 21

Adelsstand, Wiederverleihung des, 22

Adelsstand, Wiederverleihung des, 23

Adelsstand, Wiederverleihung des, 24

Adelsstand, Wiederverleihung des, 25

Adelsstand, Wiederverleihung des, 26

Adelsstand, Wiederverleihung des, 27

Adelsstand, Wiederverleihung des, 28

Adelsstand, Wiederverleihung des, 29

Adelsstand, Wiederverleihung des, 30

Adelsstand, Wiederverleihung des, 31

Adelsstand, Wiederverleihung des, 32

Adelsstand, Wiederverleihung des, 33

Adelsstand, Wiederverleihung des, 34

Adelsstand, Wiederverleihung des, 35

Adelsstand, Wiederverleihung des, 36

Adelsstand, Wiederverleihung des, 37

Adelsstand, Wiederverleihung des, 38

Adelsstand, Wiederverleihung des, 39

Adelsstand, Wiederverleihung des, 40

Adelsstand, Wiederverleihung des, 41

Adelsstand, Wiederverleihung des, 42

Adelsstand, Wiederverleihung des, 43

Adelsstand, Wiederverleihung des, 44

Adelsstand, Wiederverleihung des, 45

Adelsstand, Wiederverleihung des, 46

Adelsstand, Wiederverleihung des, 47

Adelsstand, Wiederverleihung des, 48

Adelsstand, Wiederverleihung des, 49

Adelsstand, Wiederverleihung des, 50

Szász István

Vörösháju nő c. Épe
(Műcsarnok, téli tárl.)

Repr.
Művész Kurír
1938. 1–2. sz. 10. l.

t. Ambrus
ot. Ambrus
24. Kelemen

N. k. 7 ó. 34 p. N. ny. 16 ó. 9 p.

HÉTFŐ
8
. Szepl. fog.
rot. Mária
25. Katalin

KEDD
9
at. F. Péter
ot. Natália
. 26. Nikon

ZERDA
10
. Melkiades
rot. Judit
g. 27. Jakab

TÖRTÖK
11
. Damáz p.
ot. Árpád
28. Irenark

ÉNTEK
12
at. Otília
t. Gabriella
29. Param.

OMBAT
13
t. Luca sz.
rot. Luca
30. András

Izr. 23 S. Vajesev

. hét 1941 XII. HÓ DECEMBER 31 nap

< Szász István >

< > Kritika a kritikáról. A Közönség hozzáértése. Művész Kurír

1938. 1–2. 4 10

— 13. l.

< Szász István >

< > Örök mü-
vészet. Művész Kurir
1938. 1–2. sz.

Fenti festő ikke-

Szász István MDK

Farsang

Mücsarnok 1941 Jubileumi kiállitás

MDK

Szász István

Régiségek, of.

7. nemzeti képzőm. kiáll. 1941. jun. Műcs.

-

gyven napos, hét napos időszakról tud-

ítta /a halottakat/, addig nem tudott
ozzá, imákat adott föl a halottakért.

Szász István MDK

Magyar hadifoglyok átvonulása Albánián /1915/

Mücsarnok 1941 Jubileumi kiállitás

MDK

Szász István festő

KMTárs őszi kiáll. 1938. nov. Műcs. 38 l.

KÉT LEVÉL

I.

KEDVES KÜZDŐ MŰVÉSZ BARÁTUNK!*)

Ezt az utat választjuk arra, hogy bejelentsük Önnek, hogy a *Magyar Pantheon* címen elgondolt vállalkozásunk tervét elejtettük.

Lehet, hogy ez a kijelentésünk meglepetés néhány barátunk és azok számára, akik lelkesedéssel álltak az ügy mellé, az is valószínű, hogy olyan művész is akad, aki megelégedéssel állapítja meg, hogy: *Tudtam!*, határozott érzésünk, hogy olyan barátunk is van, aki most már megismétli: *Előre megmondtam!*, de egyetlen egy képzőművésze sincs művésztársadalmunknak, aki kevesebb joggal kérdezheti tőlünk, hogy miért mondtunk le álmunkról, mint Ön, kedves, küzdő művész barátunk, Ön, kedves kétségbeesett harcot vivó alkotó művész úr, aki még arra sem érdemesítette ezt a tervet, hogy egy négyfilléres levelezőlapon jelezze, hogy nem tetszik a tervünk.

Voltaképen nem is Önnek szól ez a levél, hanem azoknak a döntően súlyos értékű mestereknek, akik az első szóra az ügy mellé álltak, s akiknek felajánlkozása már is kétszeres fedezetét nyujtotta a leggazdagabb kiállítású műnek s fejedelmi honoráriumot juttatott volna nekünk, szerény írnokoknak.

Ezek a mesterek jogosultak csak arra, hogy megkérdezzék, hogy miért nem csináljuk meg a Magyar Pantheont?

Csak ide kell írnunk a jelentkezők közül: *Márk* Lajos, *Maayar-Mannheimer* Gusztáv, *Kernstok* Károly, *Kemény* Nándor, *Frank* Frigyes, *Orbán* Dezső, *Déry* Béla, *Kunffy* Lajos, *Fényes* Adolf, *Herman* Lipót *Gimes* Lajos, *Boromissza* Tibor, *Kopeczky* Raul, *Kató* Kálmán, *Darvassy* István, Gy. *Sándor* József, *Gyenes* Lajos, *Náray* Aurél, *Juszkó* Béla, *Walleshausen* Zsigmond, *Borszéky* Frigyes, *Basilides* Sándor, *Nagy* István, *Boldizsár* István, *Sárdy* Brutus, *Haranglábi* Nemes, *Farkasházy* Mik'ós festőket, *Lányi* Dezső, *Bory* Jenő, *Petri* Lajos, *Gách* István, *Pásztor* János szobrászmesterek neveit, innen is, onnan is, ötletszerűen kiragadva ezeket a művészeket, s ha Ön elé tárjuk azt a kiállítást, amit csak az itt említett művészek alkotásaiból állítottunk volna össze, vajjon ki kételkedik abban, hogy az az anyag is sokszorosan felülmulta volna értékben azt a költséget, amibe a kétszáz művészről szóló Magyar Pantheon került volna, Csak egy-két olyan levelet kellene közreadnunk, amelyben nagy mestereink azt írják, *hogy annyi művet adnak.*

*) Ezt a levelet *Boross* Mihálytól — lapunkban is gyakran szereplő, ismert esztetikustól és *Gál* Imre ujságírótól kaptuk. A cikket közre adjuk, mert közérdekből íródott, de tartalmával nem értünk egyet s épp ezért szükségesnek tartottuk, hogy külön véleményünket azonnal leszögezzük. *(Szerk.)*.

gyügyei NAGY ZSIGA: VÁSÁROSOK

A Műcsarnok Tavaszi Tárlatáról

amennyi csak kell, hogy a kellő költség előteremthető legyen, már is bebizonyítottuk volna Ön előtt, kedves küzdő művész barátunk, hogy nem azért mondunk le a Magyar Pantheon megalkotásának tervéről, mert nem láttuk biztosítva az anyagi fedezetet.

És annak ellenére, hogy a szerkesztési munka díjazásának is fejedelmi mértéke kecsegtetett, lemondunk, fájdalmas érzéssel mondunk le a tervről, mert az anyagi kérdéseken túl, igen mélyen szántó okok kényszerítenek erre.

SZÁSZ ISTVÁN: A KIS PRIMÁS

A Műcsarnok Tavaszi Tárlatáról

Kettőszáznál több nevet halásztunk ki a kétezernél több fejet számláló magyar képzőművész táborból. Kétszáznál nagyobb számú vezérkarból akartuk megalkotni a Magyar Pantheont, mert legalább ennyiből kell állania annak a Pantheonnak, amely kétezer fejű tömegből kristályosodik ki.

Meggondolt, megfontolt szám volt ez, *mert dokumentumnak szántuk kifelé, befelé, képét akartuk adni annak a kimeríthetlen forrású magyar tehetségtalajnak, amelyről olyan sok támasznélküli kijelentés hangzott már el a kultúrfölény elcsépelt szavával.*

Ez a szám valóban a mi kultúrgazdagságunkat jelentette volna, s a mű méltóan képviselte volna azt a rettenetes számú tábort, amelyhez hasonlót a legnépesebb nemzetek sem tudnak felmutatni, és mindezek mellett nem lehet kétséges, hogy Ön, kedves küzdő művész barátunk nem vallott volna szégyent, ha csak a közölt névsorban foglalhat helyet, s az a véleményünk, hogy Önnek minden áldozatot meg kellett volna hoznia, hogy megépüljön ez a Pantheon, amely Önt is felveszi a sorozatba.

Rettenetesen csalódtunk, rémületesen zuhantunk, hitünk, reményünk omlott össze, mikor tíz heti várakozás után arra eszméltünk, hogy a felhívásunk nyomán *alig harminc százaléka jelentkezett a kiszemelt kétszáz művésznek.* Hatvan-hetven művészszel nem csináljuk meg a Magyar Pantheont. Azért, mert a felhivottak hetven százaléka nem vette azt a fáradságot magának, hogy négyfilléres áldozattal érdeklődést mutasson az ő érette, az ő érdekében megalkotandó mű iránt, akkor mikor mi, kenyérért dolgozó ujságírók, száznál több pengőt áldoztunk, időben még több értéket, munkában is súlyos árat pazaroltunk erre a célra, nem tehetjük meg, hogy *most már bosszú és elkeseredés címén hatvan művészszel alkossuk meg azt a Panthe-*

„Gyermek a művészetben"

Körülírt tárgyú kiállításainak sorozatában február—márciusban rendezte meg a Műcsarnok a „Gyermek a művészetben" című kiállítását, melynek keretében bemutatja a gyermeket a XIX—XX. század magyar és külföldi művészetében, a Szépművészeti Múzeumból összeválogatott képanyagon és a mai magyar képzőművészek felfogásában. A gyermek örök tárgya a képzőművészetnek az ő bájos megjelenésével, derültfakasztó mosolyával. Azonban minden korban más a gyermek társadalmi helyzete. Az anyagiakban bővelkedő korokban a gyermek helyzete is derültebb. Az üdeség, a jól ellátottság sugárzik a képekről is. Ezt láttuk sok-sok festményen. Nem láttuk azonban a mai gyermek problémáival foglalkozó festményeket, melyekről a mai gyermek problémája felénk kiáltana. Hogy minek a nyomort megfesteni? Hogy lássák azok is, akiknek módjukban volna segíteni rajta a díszképek festése mellett, rá kellene mutatni a művészet eszközeivel a magyar gyermek: a magyar jövő szomorú problémáira.

Az első cigaretta. Szász István olajfestménye.

A Szépművészeti Múzeum anyagával jelen számunkban nem foglalkozunk.

Mai művészeink közül Gaál Ferenc Gyermekek a ligetben c. alkotása ismét a művészi erőt képviseli. Élvonalban haladnak Cencz János Estefelé c. műve, Krusnyák Károly már többször méltatott Családi kör c. alkotása és Győrffy István Egyszer volt c. alkotása. Nívós művek Reinerné Istvánffy Gabriella Tamás c. színes rajza, Basilides Sándor Betlehemesek c., Gyertyányi Németh Gyula Gáborka c., Horváth Béla Majális c. és Juszkó Piroska Betlehemesek c. művei. Friss meglátással kitűnik Komáromi Kacz Endréné Andersen meséi és Hiúság c. művei. Gerhard Alajosné Érdekes olvasmányával, Biczó András Szánkázás c. művével arat siker, Ftarkasházy Miklós és Emánuel Béla rajzaikkal, Füstös Zoltán pasztelljével szerepel a tárlaton. Kássa Gábor Cigánysoron c. vízfestménye eredeti meglátásával és rajzszerűségével tűnik ki. Juhászné Ráth Olga készül a lecke c. vízfestménye, Varga Ferenc tanulmányfeje, Komáromi Kacz Rózsi Álomtündér c. színes rajza tünt fel a kiállításon. Burján László tavasz c. műve, Szánthó Mária Álomország c., Markup Valéria Médi c., Éder Gyula Mérges gombák c.

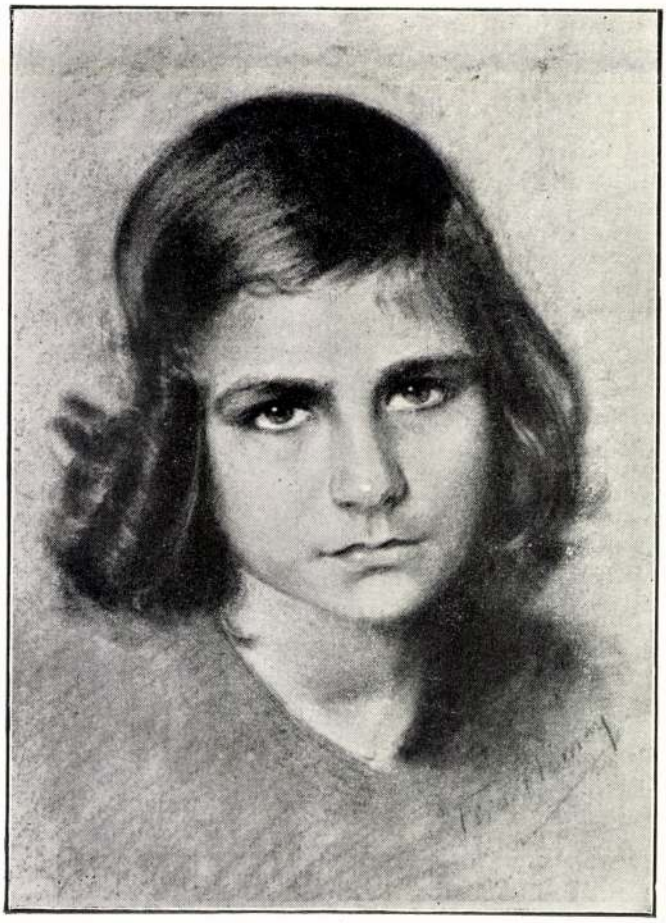

Braziliai koldus leány. Győrszigeti Némay Ferenc olajfestménye. Műterem, Gyüjteményes kiállítás.

Szász István Károly
rajza

Tancsó

Magyar Ihrlap 1972/86 11old.

Szász István, festőművész

Szász István festőművész leánya, Szászföldi Éva néven festette műveit, melyek a kécsi Múzeumban láthatók és külföldön – Párizsban is élt, Franciaországban több helyen volt kiállítása. Színésznő lett itthon, Szász Anna néven játszott.

Hogy tetszik lenni?

1981. VII. 4. Petőfi 9.30 (Nyögériné).

M.D.K.

Száz János, építész-plébános

nevét említik Kindornai asztalossal és a nagyfugadi plébániahúzzal kapcsolatban. Szerző itt említi meg - Kindornai nevénél - hogy Száz a jétervásári templom teroczésében is jelentékeny részt vett.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 349. old.

M.D.K.

Száz János, plébanos építés

...1811-ben a pétervásári templomot cel helybeli parasztemberrel akarja építtetni: 1820-ban erről a templomról mint befejezett műről emlékezik meg; hivitelezője Povolni Ferenc. Száz János, mint rosszfiapot 1818-ban Pétervásárárol Kisfüresre helyezik, akol 1820 előtt kezd a templomépítésbe, melynek tervei fennmaradtak.

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 407. old.

-3-

M.D.K.

Szász János, építész-plébános

nevét említik Hartmann Lipót gyöngyösi ácscsal és az 1839-ben emelt nagyfügedi plébánia kárral kapcsolatban. A nagyfügedi templomot és a Csórás majorban lévő kápolnát 1818-27 körött építteti. 1838-ban elhészíti a plébánia kár terveit. Szerző felsorolja az építésben közre működő 7 iparost.

Heves megye müemlékei I. írta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső,
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó,

337. old.
+407. "

M.D.K.

Szász János, plébános építész

tervei körül szerző körli:

368. á. a nagfügedi temető kapolna tervet, 1821.

369. á a pétervásári r.k. templom szószéréner egy részlet tény rajzát

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII.köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó, 409. old.

MDK

Szász István, festőm.

Müterme falain finom ceruzarajzok, egy nagy háborus kompozició, ábitatos természetstudiumok.- Sokra vihette volna ezen az uton, ha nem született volna magyarnak./Nálunk tovább tartott a háborus psichozis, forradalom forradalmat követett!./

Félakt. Repr. 141.l.

/ gy./ : Müteremlátogatás Szász István festőművésznél Képzőművészet. 1932. 51.sz. 140.l. és 141.l.

MDK

Szász István, festöm.

Szász István még a világháboru előtt végezte a föiskolát. A világháboru elsodorta öt messze Oroszországba, majd Itáliába. - De mikor végre hazakerült belemerült a kenyérgond óceánjába. - És elmult lo év közben, a romantikus nagy akarások ideje.

Gyermekarckép. Repr. 141.l.

/ gy./ : Müteremlátogatás Szász István festömüvésznél. Képzömüvészet. 1932. 51.sz. 140.l. és 141.l.

MDK

Szász István, festöm.

Hadifogoly menet.	Repr. 139.1.
Önarcképe.	Repr. 140.1.
Öregasszony.	Repr. 141.1.
Feleségem.	Repr. 141.1.

~~Dr. F.-r.~~: Müteremlátogatás Szász István festöm.-nél. ~~Képzö~~müvészet. 1932. 51. sz. 140,139, 141.1.

Szász István, festőm. MDK

Az első cigaretta. Olf. Repr.

Gyermek a művészetben. c. kiállítás.

Tavasz a művészetben.
Bp. 194c. 41.1.

Műcs.- 194c febr.-márc.

Szász István

MDK

A kedvenc, olf.

Műcsarnok 1931 tavaszi kiállitás

Szász István

MDK

Öreg biblia,olf.

Műcsarnok 1931 Művészcsoportok kiállitása

Szász István

Interieur

KmTárs. 1938. őszi tárlat. 29 l.

Szász István

MDK

A kis primás, olf.

Műcsarnok 0931 tavaszi kiállitás

MPK

Szász István, festőm.

Hegedüs fiu. Repr.

Mücs.-Téli kiáll.
Magy. Nemzeti Művészet. 1939. 1. sz.

MDK

Szász István, festőm.

Enteriör. Olf.

Repr.

Műcs.- Őszi Tárlat.
Magyar Nemzeti Művészet, 1938. 4.sz. 69,7e.l.

MDK

Szász István, festőm.

Cikket irt: Miért komponál a képzőművész?

"Miért komponál tehát a képzőművész, mikor egy tenyérnyi vászonon egy citromot és egy pohár vizet ábrázoló csendélettel is ki lehet fejezni a legnagyobb művészi igazságokat?

A művész a témán keresztül alkalmat keres nagyobb feladatok megoldására.

...nem számoltak a munkalázzal. Pl. erre Mihelangelois, aki felfokozott munkalázát...

Vizcikk.

Magyar Nemzeti Művészet. 1938. 3.sz. 45-47.l.

Szász István MDK

Parasztleány, olf.

Mücsarnok 1919-2o téli kiállitás

Szász István MDK

Tükör előtt, olf.

Műcsarnok 1919-20 téli kiállitás

MDK

Szász István

Jelenés előtt, of.

Képzőm. Társ. 191o. tav. kiáll. kat. 4o.l.

SZÁSZ ISTVÁN, pénzverő

A Nagybányai Pénzverőház számadáskönyveiben neve 1666-1667-ben előfordúl. 1669-ben tanú egy ,a verőházból ellopott ezüst ügyben. 73.old.

ESZK TAMÁS: A nagybányai pénzverőház számadása / 1666-1667 / 73.old

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY, LXVII-LXVIII. évf. 1967-1968
Akad. Kiadó, Bpest. 1968

SZÁSZ ISTVÁN, Pénzverőmester

Anno 1667 a die 13 Marty usque ad Diem 18 Juny Ejusdem Anni, Az Választoknak, Pénzverőknek es Egyeb fele Müveseknek Második Angariabeli Fizetesek ugy mint Intra Spatium 13 Septimanarium.

Pénzverők.
SZÁSZ ISTVÁN, Htre. Hét..Fizetás.
pénzverőmester, Fl.1.85. 13. Fl.24.den.5.
75.old.

ESZE TAMÁS: A nagybányai pénzverőház számadása
/ 1666-1667/ 73.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY, LXVII-LXVIII.évf. 1967-1968.
Akad.Kiadó, Bpest. 1968.

SZÁSZ ISTVÁN, pénzverőmester

Anno 1667 a Die Septembris usque ad Diem 17 Decembris. Az Választóknak, Pénzverőknek és Egyébfele Müveseknek Negyedik Angariabeli Fizetések, ugy mint Intra Spatium 13 Septimanarum.

Pénz verők.

SZÁSZ ISTVÁN, Pénzverőmester, 77.old.	Hetre.Fl.1.85.-	Hét. 13.	Fizetés. Fl.24.den.-5.

ESZE TAMÁS: A nagybányai pénzverőház számadása / 1666-1667 / 73.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY, LXVII-LXVIII.évf. 1967-1968
Akad.Kiadó, Bpest. 1968

Anno 1667 a Die Septembris usque ad Diem 17 Decembris. Az Választóknak, Pénzverőknek és Egyébfele Müveseknek Negyedik Angariabeli Fizetések, ugy mint Intra Spatium 13 Septimanarum.

SZÁSZ ISTVÁN, pénzverőmester

Anno 1667 a Die 12 Juny usque ad Diem 17 Septembris, Az Választóknak, Pénzverőknek és Egyeb fele Müvesek-nek Harmadik Angariabeli Fizetések Ugy mint Intra Spatium 13 Septimanarum.

Pénzverők.

SZÁSZ ISTVÁN, Pénzverőmester, 76.old.	Hétre. Fl. 1.85.-	Hét. 13.	Fizetés. Fl. 24. den.-5.

ESZE TAMÁS: A nagybányai pénzverőház számadása / 1666-1667/ 73.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY, LXVII-LXVIII. évf. 1967-1968
Akad. Kiadó, Bpest. 1968

Szász István

Műve a Könnyű fele adomá-
nyszás révén került a Tanácsi
körség képtárába.

Ordas Iván: Képtar a kamrában.
Tükör, 1977. Augusztus 21 – 10. lap.

SZÁSZ ISTVÁN, pénzverő

Ab Anno 1666 Die 18 Decembris usque ad Annum 1667
Die 10 Mart-, Az Választoknak, Pénzverőknek és Egyéb
fele [illegible]veseknek Első Angaria beli Fizetesek ugy
mint intra Speciem 13 Septimanarum.

Pénzverő.

SZÁSZ ISTVÁN, Hétre. 1. "85.Fl. Hét. Fizetés.
Penz Mester 13. Fl.24.den.5.
74.old.

ESZE TAMÁS: A nagybányai pénzverőház számadása
/ 1966-1967/ 73.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY, LXVII-LXVIII.évf. 1967-1968
Akad.Kiadó, Bpest. 1968

SZÁSZ ISTVÁN

/Kolozsvár 1878 - /

Aukción:
Istvan Szacz/Szasz/: Der Geigenschüler.
Öl auf Leinw., 78x58 cm. Sign.

WIEN, Dorotheum
452 Kunstversteigerung, 1981 Jan.
Katalogus 520.sz. 63.old. Kép: Taf. 15.

SZÁSZ ISTVÁN

Külföldi aukció:
Istvan Szasz: Bauernmarkt.
Öl auf Leinwand, 42x52 cm. Sign.

Wien, Dorotheum
468. Kunstversteigerung, Okt.1983.
Katalogus 68.old. 542.sz. Taf. 28.

Biczó András

Schubert-dal. Biczó András akvarellje.

Műcsarnok, Téli Tárlat.

Magyar Nemzeti Múzeum

1939. I. 27.

Hegedűs fiú. Szász István olajfestménye.
Műcsarnok, Téli Tárlat.

Szász István

festő

olasz hadifogság-

ban

l.

Hadviselt mű-

viszek kiáll-

Münsarnok 1919

Bevezetésben

Jel	Szám	Drb	Neme	Tartalom	Súly
	15.		LÁDA		

EISLER ALADÁR

Nemzetközi szállítmányozási
és raktárház vállalat

Szász István [redacted]

Női akt, olf.

Műcsarnok 1930/31 jubileumi kiállitás

Szász István

MDK

Hazafelé

Műcsarnok 1930/31 jubileumi kiállitás

Hegedűs fiú. Szász István olajfestménye.
Mücsarnok, Téli Tárlat.

Schubert-dal. Biczó András akvarellje.
Műcsarnok, Téli Tárlat.

vagy a bizottságoknak kiegyenlítő, összeegyeztető, tehát átlagízlése érvényesült, vagy pedig egyes nagybefolyású egyéneké, amely utóbbitól aztán a klikkek kialakulásáig már nagyon rövid az út. Mivel az államnak szüksége van műtárgyakra, az állami művásárlás továbbra is kell, hogy megmaradjon; ámde kiegészítené ezt a nagyközönség részéről történő egyéni vásárlás, az egyéni ízlés érvényesítésével. Itt is volna bizonyos ellenőrzés a zsüri működésében, de olyan ellenőrzés, mely teljesen függetleníthető, sőt függetlenítendő is volna minden önkényességtől és klikkszerűségtől. Az egyéniség elvét érvényesítené tehát, amelynek érvényesülnie kell mind a műalkotásban, mind a művásárlásban és műélvezésben, mert e nélkül egészséges fejlődés el sem képzelhető. Az egyéniség szabad érvényesülése hiányában a művészet prostituálódik, kitartott művészetté válik és semmi esetre sem tudja kiállni az idők próbáját.

Képzőművészek a honvédség bevonulásánál

A honvédelmi miniszter a Magyar Képzőművészek Országos Szövetsége útján a honvédségnek a visszacsatolt felvidéki területekre történő bevonulásához meghívta a következő festő- és szobrászművészeket: Gaál Ferencet, Glatz Oszkárt, Juszkó Bélát, Komáromi Kacz Endrét, Haranglábi Nemes Józsefet, Komjáthy Gyulát, Kövér Gyulát, Márton Ferencet, Mihalovits Miklóst, Rudnay Gyu-

Marian. Kárpáthyné Schréder Eta olajfestménye
Műcsarnok, Őszi Tárlat

ságáról írtunk, rámutatva arra, hogy milyen elsőrangú kultúrális tényező a képzőművészet. Felhívtuk továbbá olvasóink figyelmét a képzőművészeti kritikára és a képzőművészetet kísérő irodalomra is mint olyanra, ami legerőteljesebben hat a művészet alakulására.

Egyik főtételünk az volt, hogy nem közömbös nemzeti és keresztény kultúránk szempontjából, hogy művészeink mit és miképpen alkotnak és nem közömbös az sem, hogy erről mit és miképpen írnak.

E rovatnak feladatául adtuk a képzőművészetünk történéseit kísérő kritika és irodalom figyelését.

A kritika nemcsak bíráló, hanem közérdeket védő tényked**és** is, amennyiben védi, illetve védenie kellene nemzeti műveltségünket. E téren nagy feladat hárul a kritikára, mivel nemzeti megújhodásunk napjaiban képzőművészetünk is valahogyan tisztán kell kikerüljön abból a szürke, nemzetközies posványból, amibe a legutóbbi évtizedek hazug frázisai süllyesztették. Kultúránknak ez az a területe, ahol eltekintve egy-két próbálkozástól, nyomát sem találjuk a nemzeti gondolat újjászületésének. Ezért a kritikának és művészeti irodalomnak nem szabad csupán dicsérőleg vagy rosszalólag tudomásul venni a művészet alkotásait, hanem irányítani kell azokat.

Ma, amikor már látjuk az ú. n. „L'art pour l'art" elmélet hazugságát és úgy az egyetemes, mint nemzeti kultúra szempontjából való teljes értéktelenségét, a kritikusnak és esztétikusnak nem szabad elfogadni a teljesen öncélú képzőművészeti játszadozást. A művésznek hivatása van. Adottságait a köz érdekében és nemzete javára kell, hogy felhasználja. Sajnos, a mai kritika ezt a legmagasabb szempontot figyelmen kívül hagyja és megelégszik dicsérni

Enteriör. Szász István olajfestménye
Műcsarnok, Őszi Tárlat

Magyar Nemzeti Múzeum
1938. 4. 2.

Szász János, Lakat

gyártó

l.

Arch. Ert.

1901. 79. l.

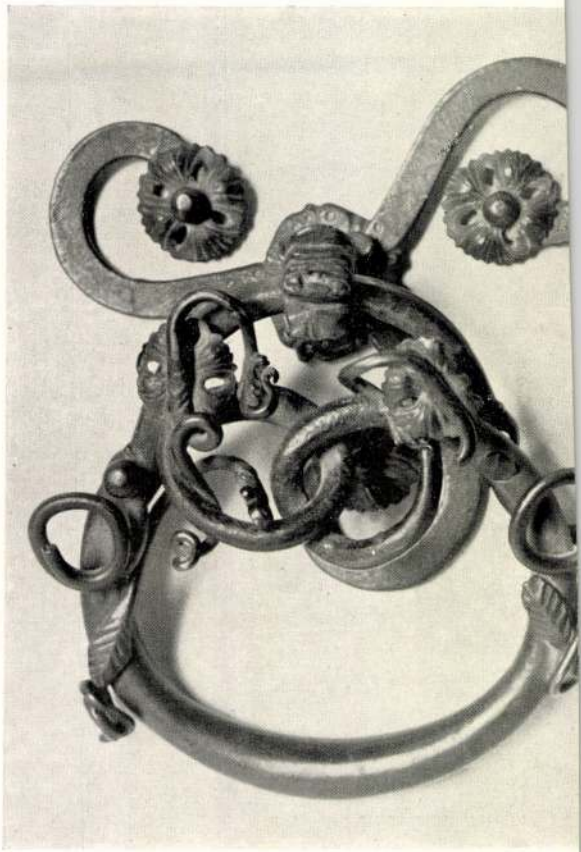

454.

Szász János

kolozsvári születésű

pelsőtéri 1825. jul. 14

Kolozsvári asztalosok

3. l.

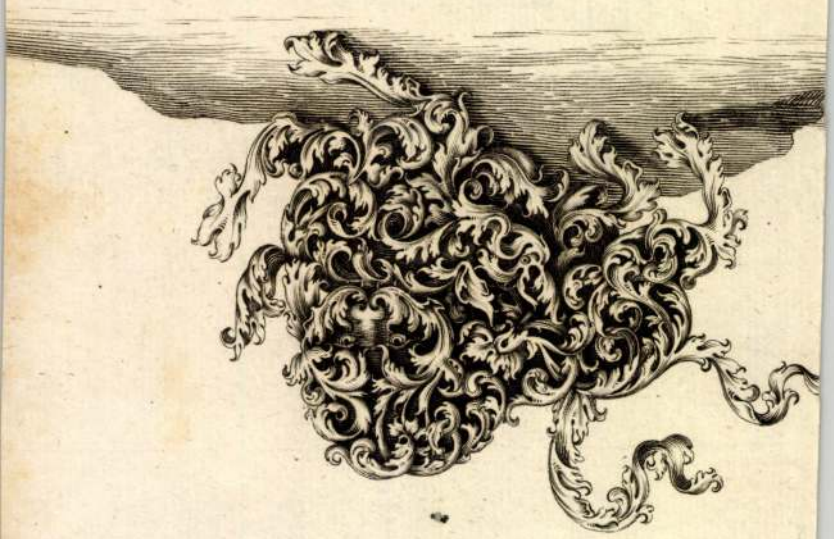

SZÁSZ ISTVÁN

/ 1878- /

Aukción:
István Szász: Die Kartofelschälerin.
Öl auf Karton, 39x24 cm. Sign.

Wien, Dorotheum,
453. Kunstversteigerung, 1981 Febr,
Katalogus 473.sz. 58.old.

SZÁSZ ISTVÁN, pénzverő

Említve:-7.-1669.VIII.30. Tanúként szerepel a pénzverőházból ellopott ezüst ügyében. 61.old.

SZÁSZ KÁROLY: Adatok a nagybányai pénzverőház alkalmazottairól /1660-1828/

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY, LX-LXI.évf. 1961-1962.
Akad.Kiadó, Bpest. 1962

SZÁSZ I S

Szász István

Jenő

VII. Izabella tér 5.

MKSz 1947

Szász István MDK

A kis primás

Műcsarnok 1930 tavaszi kiállítás

Szász István

MDK

Pihenő vándor, olf.

Mócsarnok 1932 tavaszi kiállitás

SZACZ ISTVÁN

/Kolozsvár 1878 - /

Aukción:
Istvan Szacz: Der kleine Geiger:
Öl auf Leinwand, 78x59 cm. Sign.

Wien, Dorotheum,
633. Kunstauktion, Sept. 1981.
Katalogus 174.sz. 34. old.
Kép: Taf. 98.

Szász Istvánné, naiv festő

Az orosházi múzeumban jószerével először bemutatkozó alkotók – többségükben nem is egészen fiatal, – nem hivatásosak, nem is akarnak azok lenni, arról legtöbbjük már időben le késett. –, ők a „népi festők és fafaragók." – Szász Istvánné, majdhogy nem hiperrealista csendéletei, közöttük igen szép a „Csillagvirág lámpával" és egy fiatalkori rajza, az „Ydős asszony", c. mely azt bizonyítja, alkotójuk, ha fiatal korában elsajátítja, a festés fortélyait, sokra vihette volna.
/említve/.

Sass Ervin: Orosházi népi festők és fafaragók kiállítása.
Békés Megyei Népújság, 1984. júl. 21. 8-old.

dr. Szász János

dr. Kiss Tibor: Pécs Városi Tanács Rendelőintézete. Építész: Fodor László, statikus Zámbó Gyula, belsőépitész Hornicsek Erika. - Ismertetés; fotók: dr. Szász János, Sági Károly. -

dr. Kiss Tibor: Toronyház, Ujmecsekalja, Fő tér/Pécs/ Építész Fodor László, statikus Kovács János. - Ismertetés, fotók dr. Szász János, Sági Károly.

20-22.l.

Magyar Építőművészet, 1972.1sz. 23-25.l.

Szász János

dr. Szász János
fotós

Szász János „Kilátás" című műve az életkép a fotográfiában pályázaton díjat nyert.

Gopcsa Katalin: Az év legjobb képe.
Művészet, 1973. május - 27.oldal

lévő kápolnát 1818-27 között épitteti. Utóbbi temetőkápolnához készitett tervei fennmaradtak. A nagyfügedi templomon cak javitásokat végeztet. Elkészziti 1838-ban a plébániaház terveit. A kivitelezésben --+ Kindornai asztalos, --+ Gruber lakatos, --+ Császka kőmüves, --+ Hartmann ács, --+Fischer kőmüves,--+ Streimmelwőger kőmüves és --+ Polereczky György ács vesznek részt. Száz János volt az intentora a kéttornyos pétervásári templomnak, amelyet Povolny Ferenc kivitelezett.
A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből.Voit.

SZÁZ János plébános épitész. 1811-ben értesülünk, hogy a pétervásári templomot egy pétervásári parasztemberrel akarja épittetni. 1818-ban Pétersávárárol mint rossz papot Kisfüzesre helyezik. 1820-ban Száz János a pétervásári templomról mint befejezett müről emlékezik meg. Kivitelezője --+ Povolny Ferenc egri épitőmester. Kisfüzesen 1820 előtt kezd templomépitésbe, amelynek tervei fennmaradtak. A nagyfügedi rk.templom és a Csókás majorban

A Hevesmegyei Topográfia adatgyüjtéséből.Voit.

MDK.

Dr.Szász János

Össztánc

Fotó 1966 okt.

M.D.K.

Szász János, építés. plébános

nevét emlitik a nagyfügedi plébániahárral és Gruber Jó-zsef lakatossal kapcsolatban

Heves megye müemlékei I. irta Voit Pál,
Magyarország müemléki topográfiája VII. köt.
Szerk.: Dercsényi Dezső.
Bp. 1969. Akadémiai Kiadó 339. old.

MDK

Szász János

Foto kiáll. Bp.-München

Frán János

szerepelt a zalaegerszegi fotókiállításon.

Zalai Néplap 1967. aug. 10.

Szász János dr.

készitette a szekszárdi művelődési központ ismertetésének fényképeit (rézben)

XXX

t.e.: Művelődési központ, Szekszárd. - Magyar Építőművészet, 1970.5.sz. 20-27. 1.

dr. Szász János

az 1968. évi építészeti fényképpályázaton 2500. forintos I. dijat nyert.

Tillai Ernő: Épületek, fényképek. - Magyar Építőművészet, 1969.3.sz. 55-59. l.

Szász János, építén

t.: Harmos Zoltán

7.: Tempályázat 3-7.

Magyar Építőművészet, Bp. 1983 83/4

Dr Szász János

DR. SZÁSZ JÁNOS pécsi fotóművész kamaratárlatát tegnap nyitották meg Székesfehérvárott, az Építők Pintér Károly Művelődési Házában. A kiállításon negyven fekete-fehér képet mutatnak be. 117

Magyar Hirlap 1977/14/1o

Szász János

Bolgárkerti 12o lakás, K5 jelü épületek. Epitészek Tilla i Ernő, Pálfi Miklósné, V.Gombás Klára, statikusok Sárdy György, Maj or Béláné, kertterv Müller Márta. - Ismertetés, fotókkal /foto Szász János./

Magy.Ép.Ip. 1971. 1.sz. 12-13.l.

Szász János

Babits Mihály művelődési Központ, Szekszárd. Építész Tillai Ernő, munkatársak: Borbély József, Széll Béla, V. Gombos Klára. Statikus Deák László, Takács János, munkatárs: Marnitz Péter. - Ismertetés, képekkel, foto Szász János.

Magy. Ép. Ip. 1971. 1. sz. 20-22. l.

Szász János

amatőr építész tervet készített a pétervásári templom építésére (1813-20)

Bibó I.: Europäische Einflüsse und lokale Entwicklung in der ung. Architektur um 1800. Acta Historiae Artium, Budapest, 1972. 3-4 k.

2891

Szász János, építész (PMMF). 1.) Folytatás.

Kísérleti Napház, Pécs

Építész: Szász János,

Szolártechnika: Fülöp László

a tervező kollektíva tagjai: Bauman Mihály, Földes László, Fülöp László, Győri Csaba és Máté Jenő a főiskola MA és ÉGB Intézeteiből.

Kertészeti tervező: Böfte Tibor, Pécsitev.

Magyar Építőművészet, 1988., 2., 34-old.

SZÁSZ János festő

közös kiállitása a budapesti Kassák Muzeumban Kovács Tamás szobrásszal.

ld. Ember Mária: Lappangó elem. - Magyar Nemzet, 1991. aug. 2. 8.p.

Értékelés a művészetben

Irta Glatz Oszkár II.

A közönség hozzá nem értésén kívül az elsősorban tárgyalt világnézet változásra is alapítja a műkereskedelem egyik-másik eddig többé-kevésbé elhanyagolt régi mesternek újra kiásását és diadalra juttatását. Az ilyenek ára — dacára néha nagy kvalitásaiknak — aránylag minimális. A jó műkereskedő finom szimatja megérzi, hogy ebből a jelen hangulatban, világnézetelt olódás idejében, lehetne valamit csinálni. Összevásárolja ami kapható, aztán megveri a nagy dobot. Jellemző példa erre Greco esete, kinek az impresszionista és az azt követő expresszionista világnézet egyaránt kedvezett.

A legkiválóbb művészi alkotás is, ha szerzője ismeretlen — a műpiac szempontjából majdnem értéktelen — azért az ilyen képek tulajdonosai zsíros árakat fizetnek szakértőknek, hogy apát adjanak a képnek, egy lehetőleg jónevű apát, vagy hogy legalább egy ilyen jónevűnek iskolájába sorozzák. Münchenben egy műtörténésznek állásába kerültek az ilyen túl bőkezűen osztott születési bizonyítványok. Egy kép, mely előkelő gyűjteménybe kerül, természetesen hatalmasan emelkedik értékben és lezuhan a minimumra egy zugkereskedő kirakatában. Innen a gyűjtők számára oly izgató felfedezések lehetősége. Mesés története van etekintetben egyik-másik mesterműnek!

Ha egy jó művész élete vége felé elgiccseli magát, azaz gyárilag produkál, úgy az visszahat régi jó műveinek értékelésére is, ugyancsak a közönség ítélethiányának tulajdonítható, hogy egy egész seregét ismerjük a multban nagy szerepet játszott művészeknek, akik ma végleg a feledés homályába merültek — hiszen még a magas kulturájú renaisszanceban is megtörténhetett, hogy egy Bandinelli, kinek létezéséről bizonyára kevesen tudnak ma, vetélytárs számba jöhetett egy Michelangelo mellett.

Eddig egyrészt az általános művészi felfogásból, másrészt a közönség hozzá nem értéséből folyó értékelési differenciákról volt szó, — most végre áttérek az utolsó értékelési alapra — az egyéni, a személyes értékelés labilitására.

Ez aztán néha tiszta komédia! Ha én haza hozom képeimet faluról, úgy azokat a legteljesebb megadással, bűnösségem teljes tudatában reménytelenül terítem ki feleségem szemei elé, akár a halálos ítéletet váró. Feleségem kitűnő művésznő, elismerem felsőbbségét a mesterségünkben, de heves és szélsőséges temperamentumú, ítéletében egyoldalú, kegyetlen kritikus. Rendesen szörnyű ítéletet mond, csak a hibákról beszél. Megállapításainak lesujtó hatását csak kevéssé tudja enyhíteni ugyancsak finomérzésű festő fiamnak enyhébb és művészettel is foglalkozó filosopter fiamnak legenyhébb, néha pláne elismerő kritikája. A szúrások összege mindig nagyobb a gyógyító ir erejénél. Önbizalmam felfrissítésére megmutatom munkáimat festő és műértő barátaimnak, őszinte barátaimnak. Itt is a legnagyobb differenciák! Megmondják véleményüket külön külön, sokkal kegyesebbek, de bár el kell ismernem, hogy vannak képeim, melyek általános tetszést aratnak, vannak mások, amelyekről az ítéletek homlokegyenest ellenkeznek. Néha szinte nevetnem kell. Én magam egy kép befejezése után sohasem tudom megítélni, jól vagy roszszul dolgoztam-e; csak évek után, ha sokáig nem láttam és egy ismerősnél, vagy műkereskedőnél újra felbukkan — akkor vagyok csak objektiv vele szemben. Sok, főleg sötétebb képet firniszeletlenül, keret nélkül szinte lehetetlen helyesen megítélni és nagyjából helye-

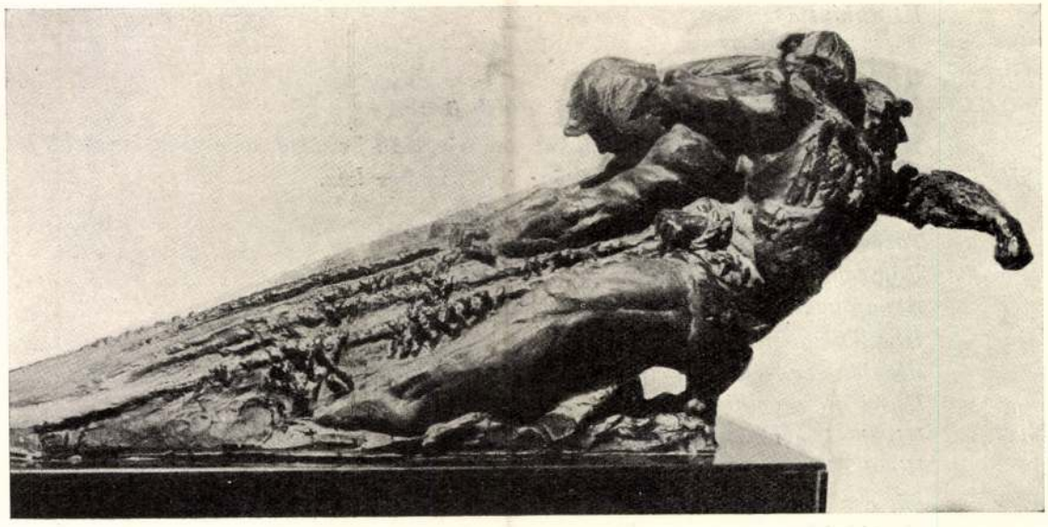

Glasz Gyula: „Halászok"

Művész-Élet 1933. ápr. 15.

Metamorfózis

A tavasz a rügyfakadás, az induló, örökké ismétlődő isteni élet ünnepe:

a feltámadás emlékezete.

Igazsága: a mi igazságunk.

Igéje: a végső cél, a tökéletes boldogság ígérete. Harci eszköze: a szeretet, megértés, megbocsátás.

Az ő, köztünk eltöltött utolsó tavaszától — kétezer tavaszon át — az ő igazságát áhítozza, az igét egyre jobban megértő: ember.

A metamorfozis emlékeztető ünnepét, eddig soha nem látott megdöbbent milliók veszik körül...

...Az eszmélő, sírva-mosolygó ember vég-érzetében, az egyre fényesebben ragyogó csillagot, az ige útjelző csillagát keresi....

*
**

A metamorfózis nem fejeződött be:

de a megsuhintott ostor kétezer év óta büntet és a cél felé terel.

Az igazi kultúra felé. A tökéletes emberi élet felé...

*
**

Elérjük! A kétkedők mosolya elfagy a tömegesen porba hulló cinikus kúfárok lát-

* Barsy Emmy rézkarca.

tán. A megtévelyedettek fölött suhog az ostor.

Ki suhintja?

Az örök igazság!

Recseg, ropog a világ.

Ne féljünk! Nem a mi világunk omlik össze.

A metamorfózis: a mi világunkat alakítja. Az új világot, amelyben kevesebb lesz a szenvedés és az ember egy feleslèges görbe után: ismét ember lesz.

*
**

Tavasz van.

Rügyfakadó, gyönyörű tavasz.

A napsugár gyógyító foltokat perzsel a fagyott utakra.

Higyjünk a napnak!

Higyjünk az életnek, amely előttünk fakad.

Higyjünk az elhivatottságban, a küldetésben!

Higyjünk a tavasz törvényeiben!

Higyjünk a metamorfózis törvényszerű erejében!

Süt a nap! Biztat! Erősit!

Higyjünk!

Folkmann Ferenc.

sen mondja Oscar Wilde, hogy verset csak nyomtatva, képet csak keretben lehet helyesen értékelni.

Sok képem, melyet feleségem legelőször pongyolán, a földre terítve, lepocskondiázott — keretben, firniszelve, falon lógva — kiengesztelte szigorát. Vannak képek, szobrok, melyek az egyik kiállításon rosszul, sötét félreeső helyre, rossz környezetbe akasztva — senkinek sem keltik fel figyelmét — jó helyen, megfelelő szomszédokkal a legnagyobb sikert arathatják, és így nem jogosulatlan a művészek heves küzdelme a jó elhelyezésért.

Rém sok függ a hangulattól! Nincs szomorúbb dolog a művészi zsürinél. Valahányszor részt kell venni egy ilyen zsürizésen, a legnagyobb katszenjammerrel távozom. Az elején a juror szeme még friss, de mire 200—300 kép defilirozott el szeme előtt, teljesen elbutult, elvesztette objektiv ítélőképességét. Néha a hangulat kedvez a baloldaliaknak, néha a jobboldaliaknak, aszerint, hogy kezdetben melyik irányzat volt jobban képviselve és itt mindjárt elmondom, hogy sokkal előnyösebb jó társaságban kiállítani, mint rosszban. Előnyösebb jók között az utolsók egyike lenni, mint rosszak között az elsők egyike. Egy zsüri működése tán sohase teljesen igazságos a legjobb akarat, a legnagyobb pártatlanság mellett sem. Sohasem távoztam azzal a meggyőződéssel, hogy jól végeztem dolgomat — persze van olyan is, aki mindig meg van magával elégedve. Hát még a díjak kiosztása, stipendiumok odaítélése! Néha úgy érzem, hogy ordít az igazságtalanság — no meg végre a felvételek a Képzőművészeti Főiskolára. Mindig azt találja majd mindegyikünk, hogy egy csomó érdemes kimaradt, érdemtelenek befutottak. Támadják főiskolánkat, hogy túl liberális, hogy neveli a művészproletáriátust. Könnyű a kívülállóknak! Tudnák csak meg mily nehéz a helyes értékelés, mily könnyen történhetik, hogy egy komoly tehetség kimarad, ami a mai kétségbeejtő gazdasági helyzetnél egyértelmű a rendesen szegény kezdő művész tehetségének csirájába fojtásával! Nehéz ezt a felelősséget vállalni az értékelés oly nagy bizonytalansága mellett, annak az akárhányszor ismétlődő jelenségnek tudatában, hogy fiatal kezdő sokszor csak évek után kezdi kibontani váratlanul szárnyait.

Szász István: „A kis kedvenc"

Minél temperamentumosabb, szenvedélyesebb egy művész, annál elfogultabb ítélete: a legnagyobbak, főleg a forradalmárok a legkevésbbé objektívek — azért kritikák megírására éppen a legértékesebb művészek legalkalmatlanabbak. Nem képesek magukat másba be-

leképzelni, más látásnak, felfogásnak jogosultságát belátni, de nehéz kritikák, relative jó kritikák megírása az erre többé-kevésbé hivatott jó kritikusok számára is. Pedig őket nagy felelősség terheli. Régente az volt a szokás, hogy a közönség kivágta lapjának valamely kiállításról leadott bírálatát és annak útmutatása mellett nézte végig a képeket, művészi tudatlanságát ezzel a mankóval iparkodott alátámasztani. Mert az írott szónak nagy a szuggesztiv hatása, a kritikus sok jót, de sok rosszat is tehet. Ma főleg, mikor a szerencsétlen közönség nem csak egyéni korlátoltságának, de az egymást állandóan támadó művészi világnézet ellentéteknek is áldozata — nagyon hajlandó az írott szónak bedőlni. Itt elég bűn terheli némelyikét azoknak az uraknak, akiknek a közönség józan vezetése volna egyetlen feladata, nem pedig egyéni hangulatoknak, művészi orientáltságuknak állandó ráerőszakolása olvasóira. Én sohasem merném vállalni, hogy valamely kollegám munkájáról — persze csak művészekről, nem képgyártókról szólok, — apodyktikus kritikus bírálatot mondjak a nyilvánosság előtt! Pedig ez a rendes szokás! Felmagasztalnak és lecsépelnek és bizonyos, hogy sok kárt okoztak ilyen önérzetes, határozott döntések mindkét irányban. A naturalizmus és impresszionizmus idejében történtek az ilyen természetű nagyobb bűnözések, amikor a kritika irgalmatlan támadásaival nagyon megnehezítette Courbet, Manet és társai érvényesülését. Az akkori határozott tévedésen okulva a kritika azóta óvatosabb lett és azért az elmult idők experimentumaival szemben majdnem a másik végletbe esett. Mindenkiben, ki valami újat hozott, zsenit vélt félreismerni, ha nem dícsérte; azért azóta a forradalom már magábanvéve érdem volt. Mi nagybányaiak is hálásan élveztük ennek az észjárásnak reánknézve áldásos hatását. Ma persze akadémikusokká váltunk, mert csak néhányan közülünk „haladtak a korral", amint azt mondani szokás és ez, sajnos, a szenzációkat szerető kritika szemében, sokak szemében, — negatív megállapítás. A megújhódás, új látás, elképzelés vagy beállítás úgyszólván kötelességévé vált minden jobb művésznek; akit természete nem képesített ilyen metamorfozisokra, azt rendesen elhanyagolták, vagy azzal a konstatálással intézték el, hogy megszokott formájában, vagy értékeivel jelent meg egy kiállításon. Tehát az értékelések alapja mindig csak a művészi világnézet, az irányzat volt, ritkán esik szó arról, hogy ez vagy amaz a kép függetlenül szerzője művészi hitvallásától, miért jó, vagy nem jó, ritkán olvasunk oktatást, felvilágosítást művészesztétikai értelemben — pedig nézetem szerint ez az egyetlen, minek a közönség, a művészileg nagyobbára analfabéta egészen laikus közönség szempontjából értéke van. Nagyon nehéz faladat, jól tudom, annak tanítása, mint kell képet, szobrot nézni, élvezni — de szép feladat!

A művészek elfogultak az ítélkezésnél, de azért még mindig inkább találhatók köztük igazán objektívek, helyesen, relative helyesen ítélkezők, mint a laikusok között, akik pedig még mindig döntő szerepet szoktak játszani mindenféle zsüriben, amelyek — sajnos — az egyetlen utat jelentik, főleg szobrász és építész számára, komoly, nagyobb szabású feladatok. Etéren szomorú állapotok uralkodnak, legalább nálunk és nem hiába követelik a művészek már régen ezen abszurdum beszüntetését. És itt térek át fejtegetésem utolsó fejezetére: az értékelés meghamisítására, annak egyéni adminisztratív befolyásolásával.

Mi festők még csak megvagyunk; az az egynehány díj, amit évente kiadnak, az a pár falfestmény alig jelent valamit. A képeket nem ezen díjak miatt festik és veszik, de a szerencsétlen szobrász és építész, kinek vázlata csak akkor kerülhet kivitelre, a megszületés stádiumába, ha a pályázaton ítélő bizottság az ő tervét választja ki a pályamunkák tömegéből — annak a helyzete egyenesen kétségbeejtő: a döntés majdnem mindig a rendelők kezében van. A zsüribe kinevezett művészek rendesen csak cégérül szolgálnak, melynek fedezete alatt laikusok döntenek helyi érdek alapján jelentős művészi kérdésben. A legritkábban fordul elő, hogy a független művész része a zsürinek ezzel a döntéssel egyetértene. Érthető! A művészileg tájékozatlan laikusoknál annyi nem művészi, hanem tisztán személyes, barátságon és összeköttetésen alapuló befolyás érvényesül, hogy a tisztán művész szempont teljesen háttérbe kell hogy szoruljon. Vannak példák, hogy drága pénzen külföldről meghívott nagy művészek egyhangú ítéletével szemben ezen tisztán személyes befolyások érvényesültek nagyjelentőségű döntéseknél — ezen tényállás horderejét nem lehet eléggé túlbecsülni katasztrófális hatásában. Jelenti sokszor komoly nagy tehetségű építészeink és szobrászaink, dekorativ festőtehetségeinknek teljes megbénítását, úgyszólván teljes kikapcsolását monumentális feladatok megoldásánál; jelenti főleg fiatal tehetségeinknek következetes elnyomását. A számukra alig elviselhető kiadások sulya, melyek minden pályázattal járnak az első reményteljes próbálgatások után — kiveri a fegyvert kezükből. Látván, hogy a legnagyobb teljesítménynél is többet ér az összeköttetés, a számára meg sem szerezhető személyes kapcsolat — sokszor éppen a legtehetségesebbek és emiatt is adminisztrative ügyetlenek, reményvesztetten visszavonulnak, átengedve a talajt a közepeseknek, sőt tehetségteleneknek, akik rendesen annál jobban értenek ama egyedül idevezető kapcsolatok megszerzéséhez.

Ez a pályázati berendezés tehát a legnagyobb veszélyt jelenti főleg építészetünk és szobrászművészetünk jövőjére és nem lehet elég gyakran rámutatni hibáira azzal az örökké ismételt nagyon komoly kéréssel, hogy biztosíttassék ezeknél a döntéseknél a művészerkölcsi nivó a művészek dominálatásával és a személyes momentumok legmesszebbmenő kikapcsolásával.

Ha csak annyira jutnánk végre, hogy a laikusok

belátnák hozzá nem értésüket és elhinnék, hogy hozzáértés nélkül művészet terén még nehezebb az értékest felismerni, mint a jó szövetet, a jó földet, vagy ökröt. De mert sajnos, ezt be nem látják, mivel művészet felett ítélkezni mindenki legszentebb jogának tartja és saját rossz ízlésén át nézi a művészi alkotásokat, azért érvényesül ma akárhányszor a nagy világban oly nagyszerűen éppen a selejtje a művészeknek. Aki tud magából valamit csinálni, aki tud imponálni, aki fellépésével, társadalmi adminisztrálásával a „nagy mestert" tudja kellőképen affektálni — az százszor könnyebben boldogul, mint a szerényen viselkedő, szófukar, élhetetlen legnagyobb tehetség. Ez utóbbi csak akkor nem pusztul el, ha akad egy Menagerje, aki helyette végzi a nem neki való adminisztrativ munkát — de hány ilyen segítő akad a mai időkben, bizonyára sokkal kevesebb, mint tehetség. A renaisszanceban nem pusztult igazi tehetséges, ma biztos sokan pusztulnak.

Mondhatni, hogy míg egyrészt ma sokkal nehezebb az értékelés, mint valaha; másrészt a művészetet fogyasztók között a hozzáértők arányszáma a multhoz pl. a renaisszanchoz képest elenyészően csekély. Kevés ember van ma Európában, no meg pláne Amerikában, ki nagyobb pénzt merne kiadni egy névtelen képért, szoborért, csak azért, mert felismeri, szíve mélyén érzi annak értékét. Majdnem mindig a név, vagy tisztán külső körülmények döntenek! Márpedig a kisnevű, vagy névtelen, esetleg korán elhalt művésznek kezéből akárhányszor kerül ki egy kiváló alkotás, másrészt beérkezett akárhányszor produkál csapni való rossz dolgot — ezt alig ismeri fel valaki. Abszolut helyes értékelés a jelen művészek alkotásaira nézve alig képzelhető, azt csak a századok intézhetik el és akkor is a megbecsülés foka mindig változni fog a kor művészi alapfelfogása szerint. Minden kor művészetének vannak elődjei, becézettjei — de azért a relative helyes értékelés lehetősége mindig fennáll, fennáll ma is, a nagy zűrzavar idején

Nehéz időket élünk, az igaz, nem kedveznek a művészetnek, sem a művészi alkotásnak, sem a művészet iránti érdeklődésnek, de azért a mai teljes közöny nem menthető. Művészfiatalságunk borzasztóan szükségtelennek érzi magát; úgyszólván semmire se becsülik: mi öregek se nagyon büszkélkedhetünk; de aki ma kezdi, az aztán igazán legény kell, hogy legyen a talpán vagy kell, hogy értse a maga adminisztrálását, különben okvetlen elsülyed.

A műtárgyak vásárlására kifogyott ma a pénz, de azért nem kellene kifogyni az érdeklődésnek is, — pedig kifogy. A kiállítások, még az ingyenesek látogatottsága is folyton csökkenőben és olasz múzeumi direktorok panaszkodnak, hogy éppen mióta ingyenes a belépés — ha talán nem is azért — alig látogatják a gyűjteményeket.

Más kérdések izgatják a kedélyeket, a jövő teljes bizonytalansága ólomsulykként nehezedik művészre és közönségre. „Inter arma silent artes" és a mai béke rosszabb, mint a háború! És mégis egyedül a művészet képes velünk felejttetni az anyagi nyomort, csak ő képes a lelkeket arra az ellentéteket áthidaló, nemzeteket kibékítő nemesebb, ideálisztikusabb felfogásra nevelni, amely egyedül vezet a mai világkrizis megoldására! Nem elég jellemző erre a világ összeforrasztó erejére nézve, hogy egy csomó kiváló művészt nem hazájában, hanem külföldön ismertek el legelőször, hogy ott nyiltak meg első sorban számára a szívek és hogy minden nép a másikban nem az általános internacionális vonásokat, hanem az egyénit, nemzetit szereti. Hisz tudjuk, hogy a jelen krizis lelki, nem anyagi krizis, a népek bizalmatlanságának, gyűlölködésének, bosszújának, rövidlátó egoizmusának szülöttje és azért, ha az utolsó század majdnem kizárólag az anyagi élet javításán, az emberi kényelem fokozásán, materiális élvezetek szaporításán fáradozott — úgy ma megjött az ideje annak, hogy megint a lelkiek kerüljenek az első sorba, ha nem akarunk elpusztulni, ha nem akarjuk, hogy már most üssön kultúránk végső órája, melyet a kultúrbölcsészek egy további jövőbe helyeznek.

A művészetekben jelentkező konszolidáció, de főleg a hatalmas építészi világfellendülés egy új építészi stilusvajúdása Ligeti szerint biztos előjelei egy várható társadalmi és politikai konszolidációnak; legyen a közönség hálás ezért a bejelntésért, mely bizalmat, reményt kelthet a közvetlen jövőre nézve, érezze meg a képzőművészetek nagy jelentőségét a népek, az emberiség történetében. Iparkodjék megérteni, szívével közelebb férkőzni azon alkotásokhoz, melyek a szívből fakadnak, iparkodjék éppen a jelen anyagi gondok között üdülést, erőt szerezni a művészetből a belső lelki konszolidációra, amely nélkül sohasem jutunk a külsőhöz.

Ha ma a Ligeti-féle hullámelmélet alapján az építészeten a sor, ha a három testvér képzőművészet között ezúttal övé a vezető szerep — ám legyen. Az elmult században ő volt a mostohatestvér. Mi, testvér művészetek szívesen alkalmazkodunk hozzá, ha művészi kifejező erőben túltesz rajtunk — csak sikerüljön neki megtörni azt a közönyt, azt a ridegséget, mellyel a mai világ áll szemben a legkomolyabb művészi kérdésekkel, a legkiválóbb művészi alkotásokkal.

Amíg százezren lelkesednek egy box-meccsért, de üresek a múzeumok és kiállítások és érzéktelen a nagyközönség a nyilvános művészi élet bűnözéseivel szemben — amíg a „panem et circenses" kiállításnak nérói rothadás hangulata minden lelki igényt háttérbe szorít — addig nem lesz feltámadás a mai tespedtségből.

És ha felelevenedik a művészetek és lelkiek iránti komoly érdeklődés, ha a nagyközönség felismeri és felfogja karolni az igazi művészi értéket és elejti a talmit — akkor a művészetek újabb virágzásnak fognak indulni áldáskép az egész emberiség számára. Mi művészek elbirjuk a szegénységet, de nem birjuk a közönyt, a lebecsülést, mely megbénít minden alkotó erőt.

KIÁLLITÁSOK

Csoportkiállítás a Nemzeti Szalónban

A Szalón termeiben rendezett legújabb műkiállításnak *Ruzicskay* György és *Jeney* Zoltán gyűjteményei adják meg a művészi keretet. *Ruzicskay* Györgyöt, — akinek a neve érdekes rajzaival kapcsolatosan mindgyakrabban tűnik fel a kiállító művészek sorában, — régen láttuk ilyen összefogó erejű anyaggal. Ő a mai kor embere, olyan értelemben, hogy a romantika egyáltalán nem érdekli. Ruzicskay a ma emberének harcát mutatja be a legnagyobb ellenséggel: a géppel szemben. Közel negyven vásznán mindenütt ezt a harcot érzékelteti. Hatalmas zakatoló géptermei és gépei akár egyedül, akár a gép rabszolgáival, vagy aktokkal benépesítve mind egy-egy érdekes meglátása az ő egyéni művészetének. Ha van jogosultsága a most annyira felkapott technokrácia szónak, úgy akkor nálunk a képzőművészetben a technokráciának föltétlenül Ruzicskay a legjobb meglátója. *„A gép rabszolgái"* című vászna, drámai erejű. Az aktokkal applikált kompoziciói kevésbbé sikerültek és ha meg is állapítjuk újból, hogy Ruzicskay a fiatal festők egyik erőssége, ugyanakkor meg kell állapítanunk azt is, hogy mint rajzoló sokkal értékesebb.

Másik kitűnő szereplője a csoportnak: Nagyenyedi *Jeney* Zoltán, akinek az artisztikus vízfestményei delikáteszei ennek a kiállításnak. A tabáni képei, a Balatonról festett dolgai, mind igen hangulatosak. Szoborművei közül a tanulmány és a női akt emelkedik ki és teszi értékesebbé a művészetét.

H. Burián Irén pasztell arcképsorozata igen jól sikerült anyaga a kiállításnak. Legsikerültebb a két tanulmánya, az önarcképe és a fiatal mama a kislányával. Ezek mind nagyvonalúan erős jellemző készséggel megrajzolt portrék.

Barna Szőgyén Bertalan a kristályos levegő festője. Balatoni és Tiszamenti képei bizonyítják, hogy sem a pára, sem a fény nem befolyásolják a tárgyilagos forma látását.

Barta Mária művészetében a szín az öncél, nem a forma. Ezt igazolja szinte maradéktalanul az új ultramodern kompozicióival. Játékos egyszerűségű festőmodorral fejezi ki a témáiban rejlő misztikus szimbólumot. Ugy érezzük, hogy tiszta színei mellett, ha a formára is nagyobb sulyt helyezne, — mint látjuk ezt a régebbi képeinél — még nagyobb művészi sikere lehetne. Régebbi dolgai közül a „Bordighera", „Balatoni táj", „Utca Taorminában", az újabbak közül a „Bemutató", a „Siker", „Jelenés előtt" és „Noé bárkája c. képei szépek. Ezeket egyéni zamat, művészi elmerülés jellemzi. Szőnyegei ügyesek, érdekesek és jó kvalitásról tanuskodnak.

Somló Jenő pikturája a jó átlagot képviseli. Jobb képei „A modell", „Álló női akt virággal" és a fekvő női akt.

Telbisz Albert a régi nagymesterek közül: Pieter de Hoogh, Roclof Jans de Vries és mások pompás képeit igen jól másolta le.

G. Fischer Teri hat érdekes, színes cserép kisplasztikája közül kiválóak az „Anya", „Férfi maszk", és a „Térdelő akt".

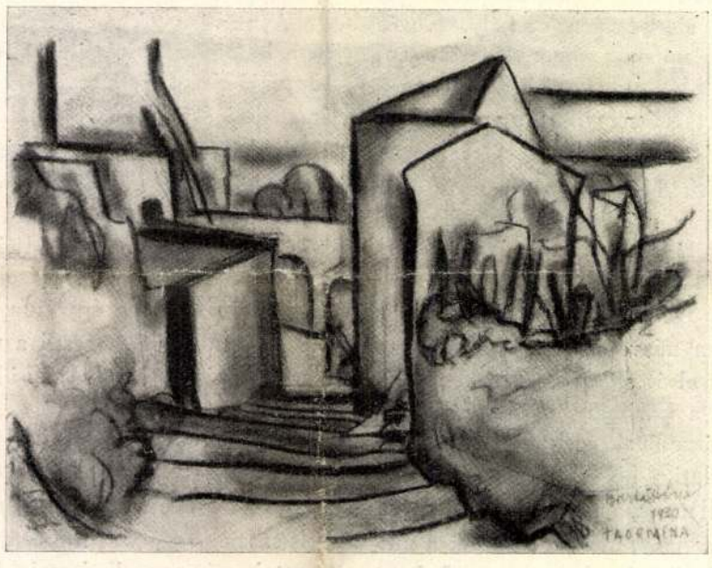

Barta Mária: „Ucca Taorminában" (A Nemzeti Szalon tárlatáról.)

Tamás Galéria kiállítása

A *Tamás Galéria* mostani összefogó kiállítása keresztmetszetét adja a mai képzőművészetnek. A kiállított képek legtöbbje már régebbi kiállításokról ismert. A haladó magyar művészet bemutatott pompás anyaga nagy értéket képvisel és már a műértő közönségünk nagyrészénél megértésre és értékelésre talált.

Az új művészet igen erősen felfejlődött és ebben nem kis része van a *Tamás Galéria* áldozatkészségének.

A jól sikerült kiállításon: *Kádár* Béla, *Scheiber* Hugó, *Walleshausen* Zsigmond, *Perliott Csaba* Vilmos, *Márffy* Ödön, *Aba Novák* Vilmos, *Bornemissza* Géza, *Szőnyi* István, *Egri* József, *Derkovits* Gyula, *Ferenczy* Noémi, *Kmetty* József és nem utolsó sorban: *Vaszary* János.

A szobrászokat a kiállításon: *Medgyesy*, *Mészáros* és *Csorba* kiváló munkái reprezentálják.

Füleky József.

Magyar Nemzeti Múzeum

1939. 4. 27.

Kis prímás. Szász István olajfestménye (Műcsarnok, 1930)

Az ablakban. Markup Valéria olajfestménye
(Nemzeti Szalon)

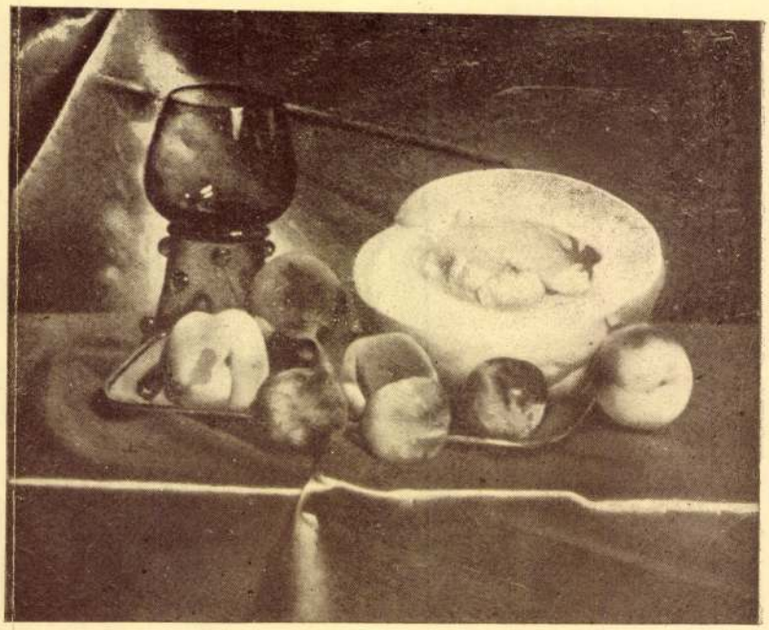

Csendélet. Szlávik Dezső olajfestménye

Sokác leány. Kató Márta pasztelje
(Nemzeti Szalon, Pasztelfestők Kiállítása)

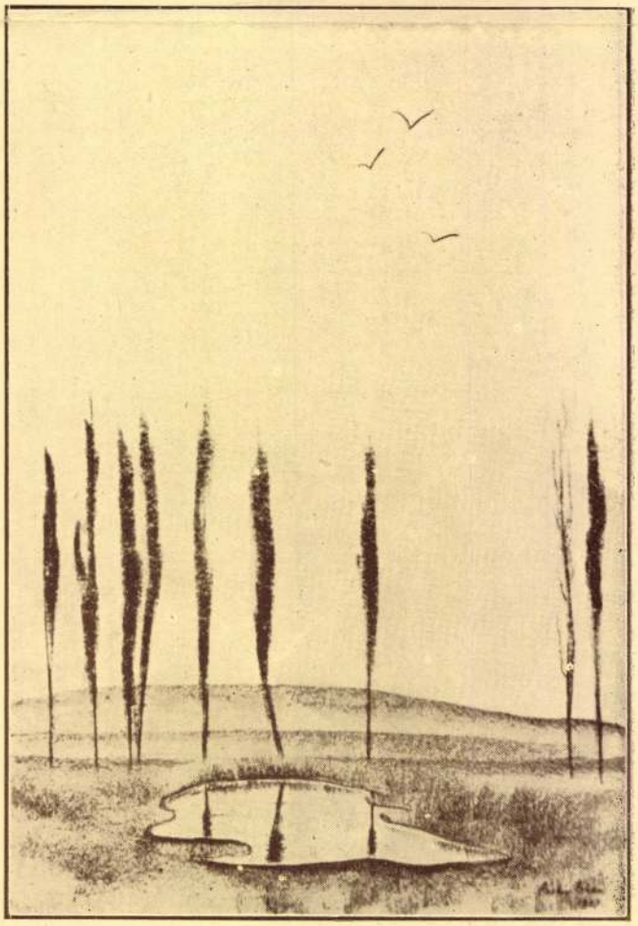

Alföldi táj. Pártay István grafikája. A Műteremben rendezett gyűjteményes kiállításán megvette az állam

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

1972 MAR 26

Szász István Károly

MAGYAR HÍRLAP 1021

Táncoló – Szász István Károly rajza

Régi tévhit, hogy tavasszal vagyunk a legszebbek. Sajnos, *ez korántsem így van,* a zárt, füstös szobalevegő, a kevés napfény, a tél végi vitaminhiány mind, mind arcunkon hagyja bélyegét. Ehhez társul még, hogy a hirtelen élessé vált fényben jól láthatók a bőrhibák, rendellenességek sora, a *szeplők megjelenése.* Vegyük sorra, mit is tehetnénk az egyes szépséghibák kiküszöbölése érdekében.

A SZEPLŐ. Közismerten tavaszi jelenség. A bőr festékanyagának rendellenes eloszlása okozza a nap ibolyántúli sugarainak hatására. Ez a sugárzás tavasszal erősödik, ezért már kora tavasztól kezdve fényvédő szerekkel kell védekeznünk. A fényvédő szereket (krém, alapozó, púder stb.) egész nap arcukon kell hagyni, sőt, ha szabad levegőn tartózkodunk, többször újra kell krémezni, fedni, takarni a bőrt. Júniustól kezdve meg lehet próbálni a hét egy-egy napján a fényvédő elhagyását, de a szeplőre hajlamos egyéneknek *napozni sohasem szabad,* mert a szeplők az év akármelyik szakaszában megjelenhetnek.

A TAVASZI SÖMÖR általában világos bőrűek arcán jelenik meg. Kezdetben *viszketés és a bőr kipirosodása* jelzi, majd apró piros pörsenések, esetleg savós hó-

SZÁSZ HERMÁNY

Arta medievală românească

NOI ASPECTE ICONOGRAFICE ÎN PICTURA MURALĂ GOTICĂ DIN TRANSILVANIA*. HĂRMAN ȘI SÎNPETRU (I)

de RUXANDRA BALACI

Profesorului meu Vasile Drăguț

Picturile murale din capelele funerare de la Sînpetru și Hărman constituie dovezi marginale, îndepărtate, dar prin aceasta nu mai puțin simptomatice și interesante, ale devenirii unui stil.

Rădăcini mult mai evidente la Sînpetru și subterane la Hărman, totuși lesne reperabile în măsura în care sînt căutate, documentează o zonă de persistență spațio-temporală întinsă pentru curentul format la școala Boemiană de pictură, cu iradierile lui ulterioare și continuitatea unor influențe de acest tip în mediul transilvan; două valuri de internaționalizare diferite, unul la începutul veacului XV, cel de-al doilea în ultimul sfert al său, pornind de la aceeași, mai mult sau mai puțin îndepărtată, origine.

Spre deosebire de Sînpetru pentru care filiația este evidentă și se produce rapid (Praga—Slovacia), pentru Hărman avem de-a face cu un complex de sincretice aporturi mediate (boeme, renane, tiroleze), petrecute în timp și generînd modificări considerabile față de sursa inițială.

★

Ceea ce trebuie subliniat de la început pentru Transilvania (și în special pentru monumentele de care ne ocupăm în textul de față) este că legăturile cu pictura europeană trebuie căutate pe filiera „coridorului cultural" boemo-slovac, cu toate confluențele și divergențele pe care le implică (respectiv cumul și filtrare de experiențe central și nord italiene, renane, tiroleze etc.).

Unitatea dinastică sub monarhii Casei de Luxembourg [1] și imperiul germanic, incluzînd și regatul Ungariei, din care Transilvania românească făcea parte la acea dată, asigură circulația culturală.

Zona Boemo-Slovacă trebuie considerată ca nucleu extrem de fertil pentru arta medievală la un moment dat, intensitatea iradierii sale culturale fiind invers proporțională cu distanța față de ea; se produce o mare expansiune a goticului în micile așezări, depistîndu-se în Cehoslovacia cea mai mare densitate de picturi murale gotice din lume.

Mai mult decît atît: legăturile principatului românesc cu Occidentul sînt, în general, mediate tot de această zonă, mai precis prin intermediul coloniilor germane localizate aici; din acest punct de vedere, Ungaria joacă rolul unei arii de tranzit (centrul său fiind lipsit de orașe vechi și conținînd prea puțin ca focar cultural-artistic de elaborare și iradiere, față de Praga de pildă).

Caracterul cosmopolit și puterea de sinteză a școlii pragheze de pictură fac din modelele elaborate aici prototipuri europene (cel puțin pentru Europa Centrală și nordică).

* Studiul a fost divizat în două părți din necesități tipografice; Partea I, incluzînd considerații generale și analiza iconografică a picturii de la Hărman, va fi urmată în 1990 de partea a II-a, tratînd despre picturile de la Sînpetru.

[1] Începînd sub Carol al IV-lea, accentuîndu-se sub Sigismund de Luxembourg (1368—1437), care este încoronat rege al Ungariei în 1387, împărat german în 1411 și rege al Boemiei în 1419.

STUDII ȘI CERCET. IST. ART., Seria ARTĂ PLASTICĂ, Tom 36, P. 3—17, BUCUREȘTI, 1989

Ambele monumente din Țara Bîrsei de care ne ocupăm, Sînpetru și Hărman, ar fi de rataşat, în variante și pe căi mediatoare diferite, tradiției pragheze formate în epoca lui Carol al IV-lea, însă, integrabile fiind unei ambianțe comune și tributare unor posibile modele, vădesc, fiecare în parte, clare note distinctive atît stilistic cît și iconografic. Este dorită relevarea faptului că cele două cazuri de față comportă caractere excepționale sub specie iconografică (măcar în ambianță transilvăneană dacă nu chiar, prin cîteva elemente, și în mai întinsa arie central-europeană); pe de-o parte prin centrarea destul de evidentă pe o idee iconografică directoare — respectiv eschatologică — de o manieră mult mai coerentă decît se întîmplă de obicei în sfera goticului provincial, pe de altă parte prin raritatea cîtorva scene. Ceea ce legitimează tratarea ansamblurilor picturale închegate de la Sînpetru și Hărman ca jaloane artistice importante în istoria goticului din Transilvania.

★

Așa cum subliniam, Boemia cu Școala Carolină de pictură trebuie înțeleasă ca rădăcină comună pentru diversele faze (uneori cu notabile diferențe între ele) ale goticului internațional care pătrund în Transilvania; ea poate fi de o manieră mai imediat și mai direct prezentă, ca la Sînpetru, sau poate subzista în formă de tradiție asimilată, de bază comună, generatoare de rezonanțe mediate, uneori extrem de complex în spațiu și timp, ca în cazul capelei de la Hărman.

Cosmopolitismul curții lui Carol al IV-lea de Luxembourg este catalizat de relativul caracter „nomad" al acesteia, favorizînd contacte între diverse focare culturale (Tyrol, Austria, Italia de nord, Valea Rinului, Brabant, Luxembourg, Paris, Avignon, Aix, Trèves, Metz și, prin Moravia, cu Bizanțul). Împăratul adună la Praga artiști de pe toate aceste meleaguri. Un rol de prim ordin îl dobîndesc influxurile italiene, mai ales după întoarcerea lui Carol de la ceremonia încoronării sale ca împărat la Roma. Sînt valorificate cu precădere experiența nord-italică, bologneză, (prin Tommaso de Modena care lucrează și face școală la Praga) sau sinteza „sienezo-giottescă" (ce va fi asimilată mai ales în zona slovacă și de acolo la Sînpetru).

„Școala boemo-carolină s-a desăvîrșit prin combinarea proaspăt-empiricului realism vest-european cu paleta și formele lirice ale picturii sieneze, care ne sînt familiare din ciclul de la Vyšši-Brod, în timp ce în panourile pictate cu „Frumoase Madone" soliditatea plastică și expresivitatea dramatică a figurilor din „Manuscrisul miniat al Stareței Kunigunde" sînt combinate cu noile metode de construcție spațială ale italienilor" [2].

Așa cum s-a încercat să se explice [3] activitatea atelierului imperial a fost susținută pînă la finele deceniului opt al secolului XIV [4]. Odată însă cu înscăunarea lui Venceslas al IV-lea (1378—1419), a cărui curte avea o orientare culturală diferită, s-a presupus că activitatea atelierului ca atare încetează, iar pictorii ce l-au alcătuit se dispersează în căutarea altor comanditari. În consecință, difuzia tipului de artă curteană carolină (în post-perioada sa de înflorire maximă) se face preponderent și de o manieră foarte evidentă pe două principale căi: slovacă (spre sud-est) și germană (spre vest). Din această perspectivă, un centru în plină afirmare precum Brașovul de atunci, al cărui șantier parohial abia se inițiase, constituia, cu certitudine, un pol de atracție. Nu este de afirmat neapărat prezența unor meșteri veniți direct de la Praga (deși ea nu este absolut de exclus) dar în orice caz de formație sau influență praghezo-boemiană [5].

Dincolo de caracterele stilistice, anumite tendințe generale în mentalul epocii, inaugurate sau dezvoltate de curtea pragheză își vor găsi ecouri subterane și în cele două monumente transilvănene de care ne ocupăm. Putem menționa în acest sens: rezonanțe în iconografia capelei de la Sînpetru ale ideilor vehiculate, încă de la mijlocul secolului XIV, în mediul universitar praghez, sub egida a ceea ce s-a numit „*dolce stil nuovo*" sau „*devotio moderna*"; implicări și includeri programatice ale elementelor laice și politice în sfera sacrului (este cazul scenelor cu implicații socializante de la Hărman); temele de excepție, de livrescă obîrșie, consecință a tipului de erudiție scolastică și exegeză biblică, ca și a tendințelor didacticiste manifestate cu predilecție în

[2] *Gothic Mural Painting in Bohemia and Moravia. 1300—1378*, Oxford University Press, 1964, p. 81.

[3] *Ibidem*, p. 126.

[4] Către 1375 documentele consemnează extrem de mulți pictori în capitala Boemiei.

[5] Există chiar meșteri români școliți cu succes la Praga: Toma din Cluj este exemplul relevant.

picturile simbolico-alegorice care se practicau la curtea carolină (în provincie fiind preluate la un nivel destul de superficial, după modele preelaborate); în sfîrșit organizarea complex-coerentă a iconografiei (regulă și trăsătură distinctivă la Karlstejn, catedrala Sfîntul Vitus și mănăstirea Emmaus din Praga, în ciuda extraordinarei varietăți de meșteri care au lucrat acolo) îmbinată cu armonizarea dintre suprafețele pictate figurativ (scenele propriu-zise) și cele strict decorative, cu considerarea întregului interior ca tot estetic, preocupare care își face apariția explicită în mediul boemian în cea de-a doua jumătate a secolului XIV (efectul estetic-formal fiind bineînțeles cu desăvîrșire subordonat intențiilor și complexității programului iconografic).

Din punct de vedere stilistic (se impun, fie și extrem de succint prezentate, cîteva considerații despre stil)[6] originile tipului de pictură de la Sînpetru și ale celui de la Hărman ar fi de atribuit „Softstyle"-ului boemian (care începe să se configureze pe la 1360), reprezentat de pildă prin altarul votiv comandat de Jan Očko de Vlasim (cca 1371—1375)[7] și în general de descendența școlii magistrului Teodorik (în cadrul căreia realismului praghez al frescelor atribuite lui Teodorik și meșterului Würmster din Strasbourg la Karlstejn i se adaugă eleganța și rafinamentul grafic parizian, devenite internaționale). Curentul se răspîndește destul de rapid în Slovacia (cca 1370—1395) dovadă în acest sens fiind ansamblurile de pictură din bisericile de la Zehra (al treilea sfert al secolului XIV), Samorin (cca 1370), biserica fostă minorită din Levoča (1390), Poruba (început de secol XV), Cerin (1410—1420) etc., cu mare probabilitate prototipuri pentru o pictură ca cea de la Sînpetru și care, deci, ar trebui datată (atît pe criterii stilistice cît și iconografice) post 1400, mai probabil în primele două decenii ale secolului XV[8].

Operînd inerentele simplificări și schematizări de reprezentare, pictura de la Sînpetru derivă, după opinia noastră, din școala boemo-slovacă, ramura ce a asimilat cel mai evident elemente formale italienizante. Dacă în acest caz filiația este relativ clară, încercarea de a stabili o situație analogă pentru Hărman se complică destul de mult.

Într-o expunere schematică „Soft-style"-ul boemian conduce, în jur de 1400, la formarea „Weicher Still"-ului german, stil care se perpetuează pînă tîrziu, cu un plus de expresivitate grafică, în conservatoarea vale a Rinului. Pictura din capela de la Hărman este un martor al fazei de internaționalizare din a doua jumătate a secolului XV, în această variantă germană, peste care se grefează incisive aporturi tiroleze. Se confirmă aceeași origine cu Sînpetru (în măsura în care goticul tîrziu german este inițial tot o emanație a centrului praghez), dar mult mai îndepărtată și multiplu mediată, voalată de numeroasele colportări, bastardizări, inovații, reluări, prelucrări etc., survenite în răstimp de aproape un secol. Sînt relevante la Hărman mici detalii morfologice, precis determinate, care trimit în subiacent la îndepărtata ambianță boemiană (cum ar fi tramandarea unor șarpante compoziționale, cu semnificații simbolico-esoterice la curtea carolină, a dispoziției și tipologiei personajelor repezentate, un anumit tip de ornamentică etc.). Cărora li se adaugă un grafism exhibat și o cromatică specifice mediului renan și caractere definitorii pentru goticul tirolez, la rîndul său extrem de îndatorat celui boemian[9].

Din punct de vedere stilistic Hărmanul vădește asemănări cu numeroase alte ansambluri de pictură de epocă din zona central-europeană, dintre care citățm exemplificativ: *Germania:* Nico-

[6] Trebuie permanent avut în vedere că: „Există un cadru comun al picturii gotice murale provinciale; anterior apariției goticului internațional de curte, s-a cristalizat un stil gotic internațional al micilor centre, vehicularea și răspîndirea lui fiind opera meșterilor peregrini" (V. Drăguț, *Arta gotică în România*, București, 1979, p. 191), ceea ce face extrem de dificilă depistarea filiației operelor fiind mai degrabă posibilă decelarea de influențe și aporturi. Y. Bonnefoy (în *Peintures murales de la France Gothique*, Paris, 1959, p. 29) este de părere că abia de la mijlocul secolului XV este posibilă o încercare de filiere pe criterii iconografice: „Atunci anumite teme noi sau reînnoite se dezvoltă și le putem urmări difuzarea în bisericile de provincie, unde pătrund datorită miniaturilor și, ulterior, datorită cărților imprimate", așa cum vom vedea că se întîmplă și la Sînpetru și Hărman.

[7] Praga, Galeria Națională; atribuit atelierului lui Teodorik.

[8] Vasile Drăguț datează pictura capelei către sfîrșitul secolului XIV, considerînd-o, opinie pe care nu o împărtășim, exponent al sintezei autohtone între goticul linear-narativ și cel de factură italienizantă.

Virgil Vătășianu propune, ca termen *post quem* anul 1401 (?!) afirmînd o filiație boemo-tiroleză și găsind analogii cu pictura de la Mălîncrav. Totuși, deși nu li se poate nega un vag „aer de familie", există diferențe notabile între Mălîncrav și Sînpetru. Pare sigur că ambele vădesc origini boemiene, dar Sînpetru este de plasat, cu mare probabilitate, pe filiera slovacă.

[9] Este binecunoscută dificultatea decelării școlii tiroleze din pragul secolului XV, de cea boemiană.

laiskirche-Herzberg (cca 1430), biserica dominicană din Pirna (1440), biserici sătești renane și sud-germane; *Cehoslovacia :* Stitnik, Ludrova, Luboreč, Spiska Nova Ves (toate de secol XV); *Ungaria :* Nagytotlek, Martijanič etc. Analogiile cele mai evidente, fără să fie însă suficient documentate pentru a justifica o descendență directă, pare a le prezenta cu picturile păstrate pe arcada a V-a [10] (datate 1472) și a XI-a (datate 1410) [11] a claustrului domnului din Brixen și cu altarul poliptic al Sfîntului Gheorghe din Praga, datorat „maestrului altarului Sfîntului Gheorghe" (datat către 1470) [12]. Și în ceea ce privește iconografia sînt reperabile aceleași convergențe boemo-renano-austriece. Pictura capelei de la Hărman ar fi, din această perspectivă, databilă în deceniul opt al secolului XV [13].

★

Capelele funerare de la Sînpetru și Hărman, ambele semnificativ plasate în zona estică a incintei respectivelor biserici fortificate [14], se remarcă, așa cum am mai subliniat, prin coerența organizării iconografice, datorată centrării, de o manieră foarte clară, pe sensuri eschatologice, cît și prin cîteva scene cu caracter excepțional, pe ansamblul transilvan în orice caz, destul de rare și în context general european.

Prezența unor atari teme inuzitate nu este de explicat ca fiind în legătură cu existența unui mediu cărturăresc local (Brașov), capabil de asocieri iconografice inedite, ci ca redevabilă unor surse livrești (imagini și texte). Aparent ar putea fi vorba de o minte ecleziastică coordonatoare a întregului ansamblu; de fapt ne aflăm în prezența unui fenomen, curent întîlnit în mediile provinciale în secolul XV, de „pseudoexegeză" teologică datorat recursului la două principale surse livrești, de mare circulație și popularitate în epocă, pe care artiștii le exploatau din plin, uneori preluîndu-le *tale-quale*. Este vorba despre „Biblia săracilor" și „Speculum Humanae Salvationis". Grație acestor prețioase lucrări mulți dintre preoții puțin dotați au trecut drept buni teologi, iar ansambluri provinciale cu iconografie complexă, ce ar putea presupune ideologi și pictori de excepție sînt, de cele mai multe ori, copii exacte ale xilografiilor reproduse în cărțile menționate care; așa cum releva E. Mâle, au o extrem de mare influență asupra artelor: „Acestor două cărți le datorează artiștii din secolele XV și XVI ceea ce cunosc despre vechile simboluri, copiindu-le pur și simplu planșele" [15].

„Biblia Săracilor" [16], datînd din sec. XIII este o antologie de imagini în care fiecare episod din Noul Testament (cu predilecție pentru ciclul cristologic în perioada Copilăriei și a Patimilor, încheindu-se cu Judecata de Apoi) este pus în relație cu două scene veterotestamentare care, din perspectiva gîndirii epocii, îl prefigurează (ilustrația domină; textul este redus; filactere explicitează scenele).

„Speculum Humanae Salvationis" [17] datează din sec. XIV și se compune din ilustrații xilografiate și text; fiecărei scene din Noul Testament îi corespund, de data aceasta, trei scene veterotestamentare.

Operele simbolice și temele iconografice complexe tîrzii din sec. XV (atunci cînd mediul nu este aulic și nivelul pictorului nu este excepțional) își au obîrșia în „imageria" răspîndită de aceste două cărți care, disecînd, recompunînd, asociind temele furnizează „patterns"-uri vizuale — baza enciclopedismului teologic al epocii. Extraordinara lor răspîndire „este proba că artiștii și chiar oamenii Bisericii (care comandau operele) nu mai întrețineau legături cu Părinții Bisericii sau cu marii Doctori ai Evului Mediu. Au fost adoptate odată pentru totdeauna aceste manuale

[10] Frodl Walter und Eva, *Kunst in Sudtirol*, München, 1960, pl. 51.

[11] *Ibidem*, pl. 50.

[12] *Gothic Art in Bohemia*, Phaidon Press, London, 1977, pl. XXIII.

[13] E. Morréas (apud Vătășianu, *Istoria feudală în țările române*, București, 1959) a propus datarea 1460--70, la care au subscris și V. Vătășianu și V. Drăguț.

[14] Pentru considerații arhitectonice vezi J. Fabritius-Dancu, *Cetăți țărănești săsești din Transilvania*, Sibiu, 1985.

[15] E. Mâle, *L'art religieux de la fin du Moyen Age en France*", Paris, 1925, p. 341.

[16] Cel mai vechi manuscris cunoscut al „Bibliei săracilor", cel găsit la mănăstirea Sf. Florian din Austria, datează aproximativ de la 1300. Mult timp lucrarea n-a purtat nici un titlu; îl dobîndește pe cel de „Biblie a săracilor" la o dată destul de tîrzie. Titlul ca atare este deja vechi, fiind folosit încă din secolul XIII, dar atunci aplicat unor rezumate ale Bibliei care nu au legătură cu cartea ce ne interesează.

[17] După apariția sa „Speculum . . ." influențează „Biblia săracilor" și, în consecință, aceasta din urmă apare, începînd cu edițiile din anii 1470—80, cu mult mai multe planșe decît avusese inițial.

simpliste, pentru a nu se mai face efortul de a accede pînă la surse. Cu toate aparențele contrarii este clar că viața se retrage încetul cu încetul din vechile simboluri" [18].

Folosirea unor astfel de izvoare livrești (endemică pentru Europa epocii) la Sînpetru și la Hărman, furnizează un element suplimentar în afirmarea aderenței și sincronicității Transilvaniei la restul ambianței culturale europene, certificînd „internaționalizarea" nu doar în plan stilistic ci și iconografic. Recombinările de teme favorizînd „l'expansion iconographique un peu folle de la fin du Moyen Age" (A. Chastel) constituie una dintre componentele seducătoare ale stilului gotic internațional.

★

Este manifestă în secolul XV și simptomatică pentru „amurgul evului mediu" predilecția pentru reprezentări ale temelor legate de moarte, creștinismul acelei epoci fiind considerat de către G. Duby „mai mult decît o artă de a trăi, arta de a muri cum trebuie, iar capela mai mult decît un loc de rugăciune și de contemplație mistică, un loc de cult funerar". În acest sens, deși la o primă vedere ar putea părea inexistente, paralele iconografice se pot totuși stabili, în urma analizei, între picturile celor două capele. Schematizînd, apar două mari grupuri tematice : cel al „Mîntuirii" propriu-zise, cu subiacenta dezbatere între bine și rău [19], din care fac parte la Sînpetru scenele ilustrînd „Transsubstanțierea" și virtuțile creștine : „Credința", „Caritatea", „Dreptatea", apoi „Martirajul Sfîntului Ștefan", „Arhanghelul Mihail învingîndu-l pe Satan", „Deisis" (toate citite într-un anume context), iar la Hărman „Răstignirea"*, scenele legate de Judecata de Apoi („Triumful crucii", „Raiul", „Iadul",* „Pilda celor 10 fecioare"); și cel marial (implicînd multiple conotații soteriologice) : la Hărman scenele prezentînd continuitate semantică și de dispoziție („Imaculata concepțiune", „Ultima rugăciune a Fecioarei", „Coronatio Virginis" *), iar la Sînpetru „Coronatio..." și, indirect „Deisis".

Se ilustrează astfel, de o manieră convingătoare, caractere atribuite de E. Mâle artei goticului tîrziu care „a realizat deplin dublul ideal al evului mediu, propunînd oamenilor două imagini esențiale : un Cristos suferind care le propăvăduiește sacrificiul, o Fecioară fără pată care îi îndeamnă să reziste fatalităților cărnii și să învingă natura. (...) Evul Mediu poate muri, și-a dat suprema măsură."

Înainte de a analiza principalele și cele mai interesante teme iconografice, se impune o menționare enumerativă a tuturor scenelor și a dispoziției lor (v. desfășurarea iconografică, pl. I, II).

Toate temele prezente la Sînpetru se regăsesc, fiecare în parte, evident nu și repartizate în același mod, în Boemia și Slovacia epocii, cu excepția celor figurate pe peretele nordic, a căror manieră de asociere, așa cum o întîlnim aici, este cu totul excepțională, dar nu străină de „Speculum Humanae Salvationis".

Pe vest, locul de unde va începe Judecata de Apoi, este figurată „prima judecată", prima împărțire între bine și rău : arhanghelul Mihail izgonind pe Satan din ceruri și prăbușirea acestuia în gura monstrului Leviathan.

Pe peretele nordic avem de-a face cu o extrem de interesantă alăturare de scene arătînd alegoric „condițiile" mîntuirii : în zona superioară apare „Oficierea tainei euharistice în ceruri" (Transsubstanțierea [20]); registrul inferior este împărțit în trei scene (de la vest spre est) : o alegorie a Carității, „Oficierea euharistiei", „Cîntărirea sufletelor".

Pe o jumătate din luneta sudică este foarte amplu reprezentată „Lapidarea Sfîntului Ștefan" (mîntuirea prin martiraj), pictura de pe cealaltă jumătate fiind acoperită de var.

Pe est — locul Speranței în Salvare, de unde purcede lumina divină — este sugerat Paradisul prin prezența a două scene : „Coronatio Virginis" (registrul superior) și „Deisis" (registrul inferior).

[18] E. Mâle, *op. cit.*

[19] Opoziția „bine-rău" este un aspect tematic în jurul căruia se grupează o mare parte din picturile de la Karlstejn (v. deja citatul *Gothic Mural Painting in Bohemia and Moravia* și A. Friedl, *Magister Theodoricus. Das Problem seiner malerischen Form*, Praga, Artia, 1956); frecvent în iconografia epocii accentul cade pe acest aspect.

* Scenele notate cu asterisc comportă în secundar aluzii socializante.

[20] V. Drăguț, *(Iconografia picturii murale gotice din Transilvania*, în *Pagini de veche artă românească*, II, Edit. Acad., București, 1972, p. 61) atrage atenția asupra scenelor reprezentînd Transsubstanțierea, Caritatea și Lapidarea Sfîntului Ștefan, ca unicate în goticul transilvănean.

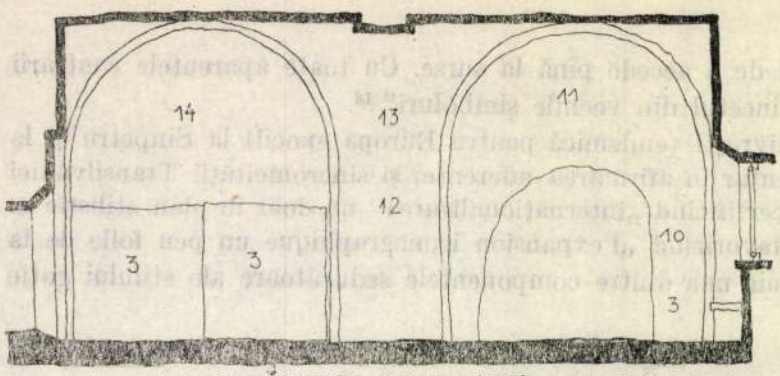

o DESFĂŞURARE PERETE NORD SC 1/50

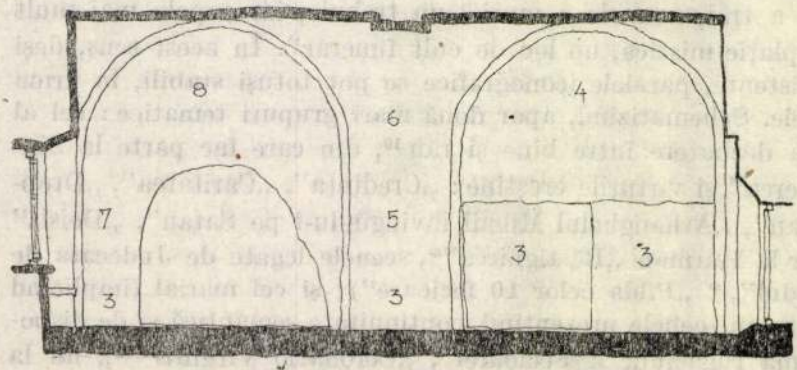

o DESFĂŞURARE PERETE SUD SC 1/50

Legendă

Hărman

1 Triumful Crucii.
2 Evangheliști sau Doctori ai Bisericii.
3 Vrej decorativ.
4 Raiul și Învierea morților.
5 Imaculata concepțiune.
6 Cortegiu de sfinți și sfinte.
7 Sfînt episcop.
8 Șase apostoli.
9 Răstignirea.
10 Sfînt episcop.
11 Șase apostoli.
12 Ultima rugăciune a Fecioarei.
13 Cortegiu de sfinți și sfinte.
14 Iadul.
15 Salvator Mundi.
16 Doctori ai Bisericii sau Evangheliști.
17 Sf. Iacob Pelerinul.
18 Sf. Pavel.
19. Coronatio Virginis.

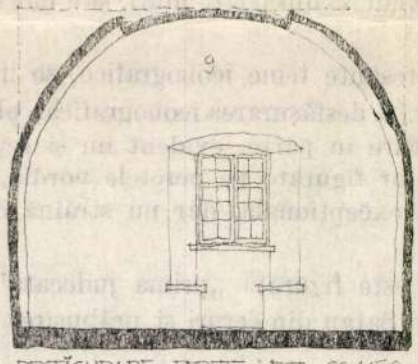

o DESFĂŞURARE PERETE EST SC 1/50

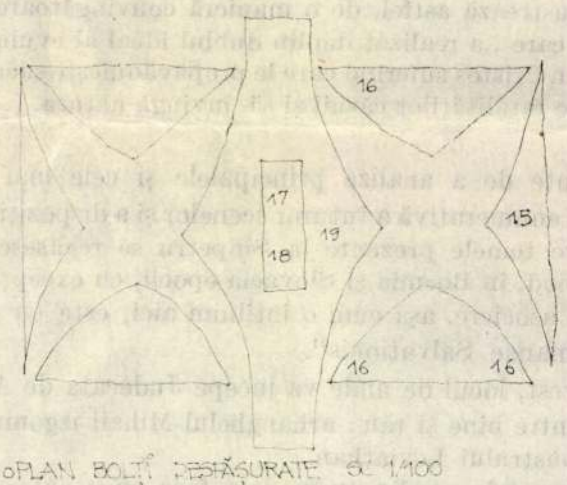

o PLAN BOLȚI DESFĂȘURATE SC 1/100

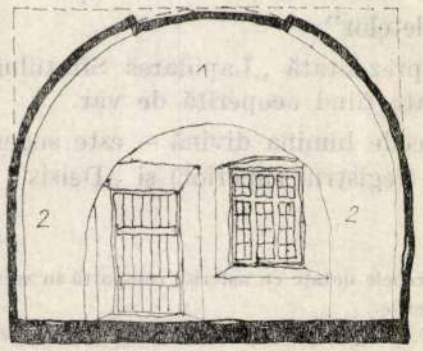

o DESFĂŞURARE PERETE VEST SC 1/50

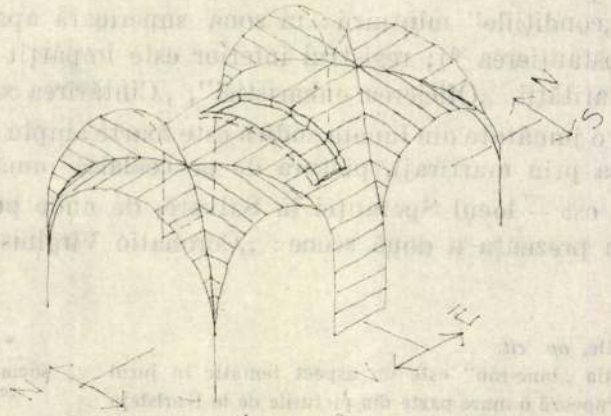

o AXONOMETRIE BOLȚI SC 1/100

Pl. I

Desfășurarea iconografică
(desene : arh. Andrei Vlad)

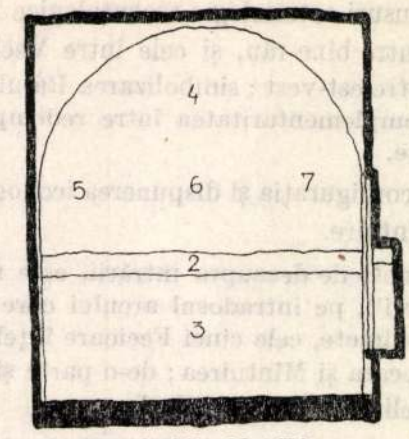

o PERETE NORD SC 1/50

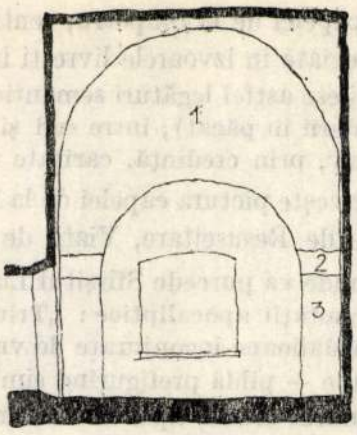

o PERETE VEST SC 1/50

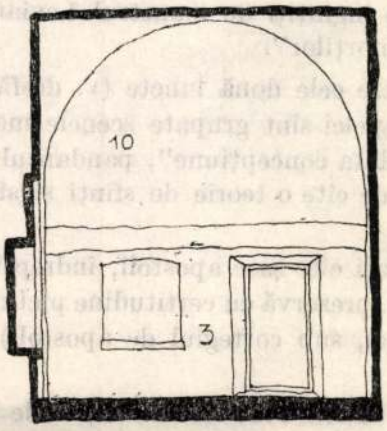

o PERETE SUD SC 1/50

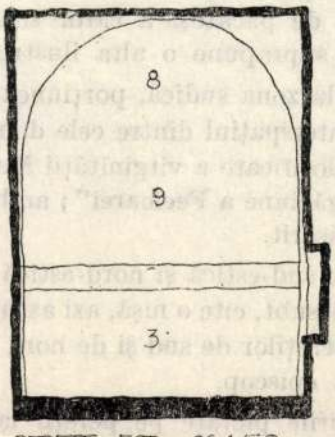

o PERETE EST SC 1/50

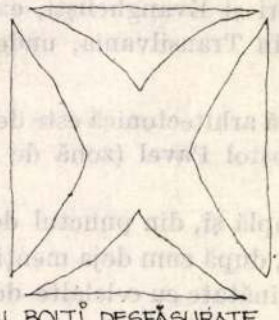

o PLAN BOLȚI DESFĂȘURATE

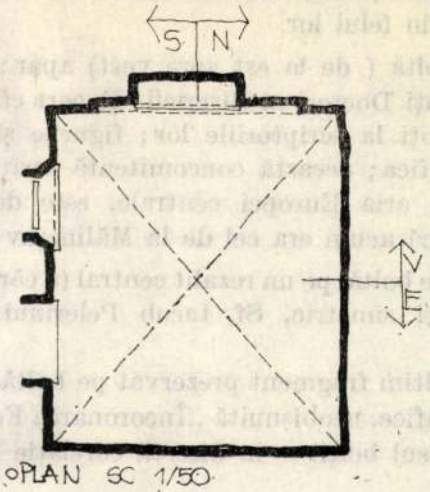

o PLAN SC 1/50

Pl. II

Sînpetru

1 Alungarea diavolilor în iad de către arhanghelul Mihail și ceata sa de îngeri.
2 Brîu decorativ.
3 Velum decorativ.
4 Messa cerească.
5 Caritatea.
6 Transsubstanțierea — Credința.
7 Cîntărirea sufletelor — Dreptatea.
8 Coronatio Virginis.
9 Deisis
10 Lapidarea Sfîntului Ștefan.

Iconografia capelei de la Sînpetru, centrată pe sensuri soteriologic-eschatologice accentuează interrelaţiile (privilegiate în izvoarele livreşti indicate) între bine-rău, şi cele între Vechiul şi Noul Testament. Se stabilesc astfel legături semantice clare între est-vest : simbolizarea Raiului şi respectiv, a Iadului (a căderii în păcat); între sud şi nord : complementaritatea între redempţiunea prin martiraj şi, respectiv, prin credinţă, caritate şi dreptate.

În ceea ce priveşte pictura capelei de la Hărman, configuraţia şi dispunerea iconografică marchează aceeaşi idee de Resuscitare, Viaţă de Apoi, Mîntuire.

La vest, de unde va purcede Sfîrşitul Lumii, în luneta de deasupra intrării, este reprezentată o temă rară, cu conotaţii apocaliptice : „Triumful crucii", pe intradosul arcului care circumscrie intrarea apar, în medalioane înconjurate de vrejuri cu palmete, cele cinci Fecioare înţelepte şi cele cinci Fecioare nebune — pildă prefigurînd simbolic Judecata şi Mîntuirea; de-o parte şi de cealaltă a intrării, sub Triumful crucii, apar doi dintre evanghelişti la scriptoriile lor.

La sud („spre lumină"), în luneta sud-vestică, sînt figuraţi preafericiţii aleşi, cărora Sfîntul Petru le deschide poarta Cetăţii raiului; pandantul scenei, în luneta nord-vestică („spre întuneric") — cortegiul de păcătoşi a căror soartă este să fie înghiţiţi de monstrul Leviatan; această din urmă scenă suprapune o alta ilustrînd „Învierea morţilor".

Revenind la zona sudică, porţiunea de perete dintre cele două lunete (v. desfăşurarea iconografică — pe interspaţiul dintre cele două travee ale capelei sînt grupate scenele mariale) apare o scenă rară de glorificare a virginităţii Mariei — „Imaculata concepţiune", pandantul ei, pe nord fiind „Ultima rugăciune a Fecioarei"; ambele suprapuse de cîte o teorie de sfinţi şi sfinte îndreptîndu-se către răsărit.

În lunetele sud-estică şi nord-estică sînt reprezentaţi cîte şase apostoli, îndreptîndu-se şi ei către răsărit. Dedesubt, cîte o nişă, azi astupată cu mortar, prezervă cu certitudine pictură. În zona extrem estică a pereţilor de sud şi de nord (la nivelul nişei, sub cortegiul de apostoli) este zugrăvit cîte un sfînt episcop.

Toate figurile pictate pe pereţii laterali converg către axul răsăritean, unde este plasată „Răstignirea" [21], scenă care la Hărman comportă anexe iconografice extrem de interesante, poate chiar unice în felul lor.

Pe boltă (de la est spre vest) apar : Cristos în glorie avînd în jurul său, pe pandantivi, probabil sfinţi Doctori ai Bisericii. E cert că în capelă apar atît sfinţi Doctori cît şi Evanghelişti (pe vest), toţi la scriptoriile lor; figurile şi atributele sînt însă prea deteriorate pentru a-i mai putea identifica; această concomitentă apariţie, de Doctori şi Evanghelişti, extrem de frecventă în epocă în aria Europei centrale, este destul de rară în Transilvania, unde singurul exemplu cunoscut pînă acum era cel de la Mălîncrav [22].

Tot pe boltă, pe un rezalit central (a cărui incongruentă arhitectonică este demnă de relevat [23]) apar, plasaţi simetric, Sf. Iacob Pelerinul [24] şi Sf. Apostol Pavel (zonă de pictură remarcabil păstrată).

Un ultim fragment prezervat pe boltă prezintă o amplă şi, din punctul de vedere al tipologiei iconografice, neobişnuită „Încoronarea Fecioarei" (care, după cum deja menţionam, se continuă vizual în josul bolţii — în directă corelaţie de sens şi vecinătate cu celelalte două scene mariale).

★

[21] Plasarea „Răstignirii" în zona estică este aproape o regulă în picturile din Boemia şi din zonele de influenţă boemiană.

[22] V. Drăguţ, *op. cit.*, p. 64 (se mai pot menţiona exemplele de la Mălîncrav, Sic şi Mediaş).

[23] Partiţia iconografică a traveii estice a bolţii de la Hărman este foarte asemănătoare cu cea de la biserica închinată Sfîntului Ştefan din Morter-Tirol (cca. 1430) unde, pe arcada demicilindrică ce desparte două trave , apar zugrăviţi mai mulţi sfinţi dispuşi exact ca Iacob şi Pavel de la Hărman (mod de plasare extrem de frecvent în arta cehoslovacă, austriacă şi germană în sec. XV); fapt ce ar putea constitui, pînă la proba contrarie, eventuala şi singura explicaţie a apariţiei „rezalitului" (necesitatea unui spaţiu pentru pictură imitînd pe cel pomenit în Tirol), altminteri fără nici o justificare arhitectonică; asemănarea nu pretinde a dovedi o nemijlocită filiaţie ci doar circulaţia unui tip de partiţie iconografică în aria spaţio-temporală ce ne interesează.

[24] Apogeul cultului Sfîntului Iacob Major în ipostaza de Pelerin şi al frecvenţei apariţiei sale, deseori legată de locuri cu caracter funerar, este în secolele XIV—XV, cînd îl găsim în nenumărate biserici din întreaga Europă.

HĂRMAN

Răstignirea

Învestită cu umanitate (Crist umanizat, suferind pe cruce) și patetism (atitudinile, gestica expresivă și chipurile îndurerate ale Mariei și apostolului Ioan), „Răstignirea" devine o apariție nelipsită, „cea mai importantă scenă în secolele XIV—XV. (...) Nici un spectacol nu s-a bucurat în epocă de mai mult succes ca cel al Patimilor și nici o imagine n-a fost mai răspîndită decît aceea a crucii, a crucifixului, axa tragică a religiei săracilor" (G. Duby).

La Hărman „Răstignirea" este scena polarizatoare a unității iconografice a capelei (în care de altfel crucea apare de două ori, în ax pe est și vest, ca simbol al Patimilor și al Mîntuirii).

„Domnul Isus pe cruce este însuși sensul universalității dragostei : cu capul la răsărit și cu picioarele la apus, cu mîinile întinse spre nord și spre sud, el înfăptuiește ceea ce prezise înainte de Patimi : odată ridicat de la pămînt, voi atrage totul către mine, voi chema la mine lumea întreagă" (Yves de Chartes). Prin această prismă se cere a fi explicată și înțeleasă scena de la Hărman.

Fig. 1 — Hărman, „Iacob Pelerinul".

Prototipul iconografic, foarte simplu și concentrat (doar cu Isus pe cruce, Maria și Ioan), aparent retardatar într-o epocă ce privilegia tipul complex al Răstignirilor nord-italiene (gen Antichiero), de fapt persistă tenace în mediile aflate mai direct sau mai puțin direct sub influențe boemiene. Tipologia stilistică, dispoziția și atitudinea personajelor confirmă o atare descendență.

Interesul major al scenei de la Hărman îl constituie însă prezența, la o distanță marcată de grupul principal (deci, prin convenție, presupunînd o detașare, o situare în alt plan de existență față de scena biblică) a două grupuri de trei și respectiv, de două personaje, considerate pînă acum [25] ca reprezentînd toate figuri de donatori. Este adevărat că ne plasăm într-o perioadă

Fig. 2 — Hărman, „Răstignirea".

[25] V. Drăguț, *Arta gotică în România*, p. 244.

Fig. 3 — Hărman, „Răstignirea", detaliu: „Oratores, bellatores, laboratores".

în care contaminările cu Renașterea devin sesizabile, însă caracterul medieval al picturilor de la Hărman este incontestabil, ceea ce face destul de ciudată plasarea unor donatori, de aceleași dimensiuni cu personajele sacre ale scenei principale, în picioare, (și nu în genunchi), de-o parte și de cealaltă a crucii. În momentul însă în care, așa cum vom încerca să sugerăm, unul dintre grupurile de personaje (cel de trei) este o prezență simbolică, poziționarea și dimensiunile se legitimează de la sine, după cum și cele ale grupului pandant (pentru legități compoziționale). Diferențierea între „grupul-simbol" și cel propriu-zis de donatori este marcată și prin atitudine: cei doi donatori (un personaj mai de vază și altul cu mîinile încrucișate pe piept — probabil decedat la data terminării picturii) în poziții de adorație pioasă sînt mai puțin rigid zugrăviți.

Grupul de trei: un cleric cu tonsură, reprezentate primul, rugîndu-se, urmat de un războinic, într-o tipică armură de secol XV [26] și un țăran cu opinci și căciulă, figurat în urma primilor doi (și ușor subdimensionat) are o atitudine mai rigidă, voit hieratică și ierarhizată (prin dispunere și dimensionare); este vorba, cu mare probabilitate, de o reprezentare simbolică a celor trei ordine sociale medievale: *oratores*, *bellatores* și *laboratores*. (Parțiala descifrare a filacterelor, degradate, confirmă această ipoteză: „*labora*" pe filactera țăranului și „*ora...*" pe cea a preotului).

Reprezentarea, așa cum ne apare în cazul de față, este cu totul inedită, deși obsesia acestei ierarhizări a bîntuit din plin mentalitatea medievală [27]. O atare prezență, deși curioasă, nu este incongună într-un context particular ca cel de la Hărman, în care regăsim accente de nuanță socializantă și în alte scene; dar și mai general, ca posibil îndepărtat ecou al tendințelor de la curtea carolină de investire a sferei socialului și politicului cu sacru, de sacralizare a puterii laice și situare a ierarhiilor terestre în descendența reflexiv-emulativă a celei cerești.

Ordinea ideală în societate, organizarea sa tripartită este reflectată începînd cu literatura medievală de la sfîrșitul secolului IX [28], devenind loc comun în secolul XIII prin recurența formulei „clasice" datorate episcopului Adalberon din Laon [29]: „*oratores*, *bellatores*, *laboratores*": „Obștea credincioșilor formează un singur trup; instituția statului trei trupuri însă. (...) Casa lui Dumnezeu, socotită una, este împărțită așadar în trei: o parte din credincioși se roagă, alta luptă, a treia muncește. Aceste trei părți ce coexistă, nu suferă să fie despărțite. (...) Astfel, acest triplu ansamblu este, în fapt, unul, și așa a triumfat legea și lumea și-a aflat pacea" [30].

[26] Identice apar armurile unor războinici din deja citatul claustru de la Brixen.

[27] „Cu gustul pentru analiza tripartiției socio-ideologice a feudalismului celor trei ordine cunoscute, pe care și Duby și Le Goff au împrumutat-o din cercetările indoeuropenistice ale lui Dumezil, sînt descoperite cele trei momente — al mănăstirii, al catedralei și al palatului — ce au alcătuit fundalul magnific pe care s-a consumat evoluția artei apusene între sfîrșitul secolului al X-lea și începutul celui de-al XV-lea", vezi R. Theodorescu, *Între pădurea merovingiană și Uccello*, prefață la G. Duby, *Arta și societatea. 980—1420*, București, 1987, p. 8.

[28] J. Le Goff, *Pentru un alt ev mediu*, București, 1986, I, p. 135, în studiul *Notă asupra societății tripartite, a ideologiei monarhice și a reînnoirii economice în Europa occidentală, din sec. IX pînă în sec. XII*.

[29] Adalberon din Laon către regele său, la 1027 (apud M. Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, III, p. 105, București, 1988).

[30] În timp ce exemplele de texte medievale tratînd tema celor trei ordine abundă (fie că aceasta este expusă programatic, ca la Adalberon de Laon, Honorius d'Autun etc., fie că e doar în treacăt pomenită — ca în scrierea lui Gallus Anonymus — *Cronica et gesta Ducum Sive Principium Polonorum*, ca exemplu mai apropiat de aria transilvană, care descrie în prolog elementele puterii poloneze, printre ele menționînd tripartiția socială), reprezentări pictate ale temei sînt extrem de rare.

Așa cum remarca Le Goff „finalitatea ideologică a schemei tripartite este aceea de a exprima armonia, interdependența, solidaritatea între clase, între ordine"

În acest univers „perfect în orice punct al său și al cărui echilibru nu se poate strica" [31], în această viziune utopică asupra societății ideale, fiecare element își are desemnat locul și rolul, funcția specifică pe care trebuie s-o îndeplinească. Din această perspectivă Credința este (cel puțin în intențiile inițiale), factorul care asigură coeziunea stărilor sociale.

Unificării generale a creatului prin forță din epoca romanică, epoca gotică îi opune o uniune generală internă — prin organizare consimțită; postulatul poate fi extins și la înțelegerea modificării de statut a corpului social.

Ideea apărută în secolul XII, „după care mîntuirea nu se mai dobîndește printr-o supunere totală și aproape fizică față de Dumnezeu, ci prin respectarea regulii celei drepte, prin conformitatea față de unele modele de comportare funcțională" [32] ne explică și o scenă ca cea de la Hărman, în care, corelarea reprezentării celor trei ordine cu Răstignirea, prin includerea lor în scenă, mărturisește nostalgia coexistenței ideale a tuturor stărilor sociale întru Domnul, dorința de inserare armonică în ordinea universală și, prin aceasta, mîntuirea lor.

Oratores, *bellatores* și *laboratores* asistă simbolic la istoria sacră. Se situează astfel într-o relație de supunere și de dependență consimțită (relația fiind aici investită cu dimensiuni afective prin starea de participare emoțională imprimată fizionomiei personajelor) la ordinea legitimată de divinitate. Cristos pe cruce apare ca protector al ordinii existente și garantînd pentru fiecare clasă socială în parte posibilitatea Salvării. Respectînd ordinea și ierarhia, pentru toți situația egalitară a Redempțiunii este asigurată [33].

În contextul de la Hărman, scena Răstignirii este de pus în directă legătură cu „Triumful crucii" și cu reprezentările Raiului și Iadului, toate trei teme cu marcate semnificații eschatologice. „Triumful crucii" apare la Hărman într-o redactare arhaică [34], Crucea cu însemnele Patimilor fiind încadrată de cortegiul apostolilor, fiecare cu atributul său; este scena sub auspiciile căreia se săvîrșește despărțirea celor mîntuiți (la sud) de damnați (la nord).

„Raiul", cetate închisă a cărei poartă urmează a fi deschisă de Sfîntul Petru în fruntea cetei „drepților", este prezentat schematic, fără elemente neobișnuite din punct de vedere iconografic, cu excepția micului registru din vîrful lunetei, care suprapune scena, umplut cu filactere indescifrabile, al căror rost rămîne neclarificat.

Același element bizar îl întîlnim și deasupra scenei reprezentînd „Iadul", de data aceasta printre filactere stînd într-o poză degajată un personaj nud (probabil un extrem de bizar Lucifer) părînd a prezida scena damnației.

În stadiul actual al cercetării de față, reprezentări atît de programatice și de explicite ale celor trei ordine ca la Hărman nu pot fi citate (cu o singură excepție), deși este probabil că vor fi existat.

Implicit, subîncluse altor teme, stările sociale sînt figurate pe tot parcursul evului de mijloc, în cadrul scenelor reprezentînd ocupații, meșteșuguri, muncile anotimpurilor, lupte între cavaleri și țărani, scene de vînătoare, scene biblice, (Parabola Sărmanului Lazăr etc.); sau, într-un cadru mai special și mai explicit, constituind excepția mai sus pomenită în ilustrația miniată la *Coșmarul regelui Angliei*, *Henric I*, povestit de John of Worcester (MS Oxford, Corpus Christi College): regele vede în vis (la 1130) cum este atacat de *laboratores*, apoi de *bellatores* și de *oratores*, primii cu uneltele, următorii cu armele, ultimii cu însemnele lor — cîrjele episcopale (v. Le Goff, *Civilizația Occidentului Medieval*, București, 1970, p. 368 și pl. 117—118).

Poate ca tratînd tot tema stărilor sociale ar trebui interpretată, după părerea noastră, și imaginea de la Grandecourt — Haute Saône (mijlocul sec. XIV) reprezentînd, în teoria „aleșilor", un călugăr sărac (care poate fi mai degrabă țăran), un episcop și un cavaler ținîndu-și scutul.

[31] Le Goff, *op. cit.*

[32] A. Scobeltzine, *Arta feudală și rolul ei social*, București, 1979, p. 256. Autorul relevă: „Din ce în ce mai mult, lumea creată de Dumnezeu este reprezentată ca un organism bine alcătuit. Imaginilor heteroclite ale lui Eadmer de Canterbury (începutul sec. XI) care în diviziunea tripartită a lumii compara clerul și pe călugări cu oile „adăpîndu-i pe ceilalți cu laptele predicii și inspirîndu-le prin lîna bunului exemplu o dragoste fervență pentru Dumnezeu", John de Salisbury le opune, pe la 1160, imaginea unei societăți compuse din părți funcționale, al căror model e corpul omenesc (Prințul este capul, consilierii inima, războinicii mîinile, funcționarii finanțelor, stomacul și intestinele, țăranii picioarele). Honorius D'Autun va compara societatea cu o biserică ale cărei coloane sînt episcopii, vitraliile stăpînii, bolțile prinții, țiglele cavalerii, dalajul poporul.

[33] Și donatorii apar ca „martori" ai Răstignirii, asigurîndu-și mîntuirea prin actul ctitoricesc.

[34] „Triumful crucii" se prezintă, de-a lungul timpului, în felurite redactări: inițial (sec. XIII—XIV) este o scenă cu caracter excepțional, foarte rară (aceasta este redactarea pe care o regăsim, tardiv, la Hărman); în sec. XV revine destul de frecvent, apare doar Crucea cu însemnele Patimilor, înconjurată de îngeri; tema se complică excesiv la sfîrșitul secolului XV, încărcîndu-se cu o multitudine de sensuri alegorice, sub influența lui Savonarola cînd dobîndește, mai ales în zonă italică, o mare vogă.

Deși schematic și rigid compus (o monotonă izocefalie) „Iadul" este interesant prin notele „socializante" pe care le conține. „Societatea feudală a fost idealizată de artiști în viziunea lor asupra cerului și, paralel, caricaturizată în aceea asupra Infernului" [35]. Meșterii nu s-au sfiit să reprezinte supliciile în iad ale bogatului păcătos sau să așeze episcopi, seniori, cavaleri, călugări în rîndul osîndiților. Într-o pictură de la Ramersdorf (Germania), datînd din a doua jumătate a secolului XIII, întîlnim o îndrăzneață și tranșantă departajare: șirul „aleșilor", condus de un înger și un episcop este aproape în exclusivitate alcătuit din țărani purtînd diferite unelte ale muncii lor; în Iad în schimb își găsesc locul diverse categorii de clerici, călugări, prințese, nobili. În Tirol, în secolul XV, reluări ale unor atari tratări ale temei sînt extrem de numeroase (pentru a nu cita decît picturile de la St. Georgen bei Schenna, înrudite stilistic cu cele de la Hărman). La Hărman sînt vizibili, în rîndul păcătoșilor, un episcop cu mitră și o nobilă.

În secolul XV, reprezentări legate de Judecata de Apoi, în mod special de Damnație sînt accentuate probabil de directa influență a mentalităților ce au generat teme ca cea a „Dansului macabru": egalitatea sorții oamenilor, indiferent de rang, în fața morții [36]. În general în secolul XV, constată Mâle, Infernul și Supliciile apar obligatoriu, uneori descrise cu un naturalism exacerbat (ca în celebrele picturi ale catedralei din Albi), culminînd cu publicarea unui „Traité des peines de l'Enfer" în 1492 [37]. La Hărman, capetele reptilelor ieșind din gura monstrului Leviatan pentru a-i înghiți pe păcătoși sînt o detaliere a motivului dovedind tocmai pătrunderea, sigur într-o variantă extrem de simplificată, a acestui filon naturalist-descriptiv al „chinurilor" goticului tîrziu.

Scenele mariale se integrează simbolisticii soteriologice generale a capelei: Maria ca intercesor între umanitate și divinitate, ca simbol al Bisericii triumfătoare, ca model exemplar de mîntuire. În gotic Fecioara „devine un model de feminitate, imaginea radioasă a unei umanități răscumpărate" [38]. La Hărman Răstignirea și scenele glorificării Mariei sînt legate prin aceleași sensuri redemptive, amintind parcă un cînt liturgic, datînd din secolul XIV, în care sînt comparate Fecioara și Crucea: brațele ambelor l-au susținut pe Crist [39].

Două dintre scene: „Ultima rugăciune" și „Încoronarea", momente precedînd și, respectiv, postcedînd Adormirea Fecioarei [40], dețin în secundar și note funerare (inserîndu-se și prin aceasta în coerența funcțională a capelei).

„Imaculata concepțiune" a Născătoarei de Dumnezeu este cauțiunea mîntuirii și Încoronării ei. „Prin Maria, omenirea se unea cu Domnul... Ea este lăcașul nunților mistice dintre suflet și creator" [41].

„Ultima rugăciune a Fecioarei", așa cum apare la Hărman, prefigurează „Încoronarea". Încoronarea apoteozează (prin sens și plasare) cele două scene mai sus menționate.

Imaculata concepțiune a Mariei [42]

Unică pînă acum în Transilvania, reconfirmînd caracterul de excepție al iconografiei capelei, imaginea „Imaculatei concepțiuni" de la Hărman își are prototipul (calchiat aproape pînă în cele

[35] A. Scobeltzine, *op. cit.*, p. 73.

[36] Nuanță evidentă și în reprezentarea celor trei ordine în „Răstignire".

[37] Scrieri de acest tip abundă în epocă; încă de la 1400 apăruseră în Germania primele lucrări ilustrate purtînd titlul *Arta de a muri*; ulterior genul proliferează.

[38] A. Scobeltzine, *op. cit.*, p. 268.

[39] „*Hic virgo puerpera/Hic Crux Salutifera/Ambo/ligna mystica. Haec hysopus humilis/Illa cedrus nobilis/Utraque vivifica. Hic, adhaerens pectori/Pascitur ab ubere;/Hic affixus arbori/Parcit nos ex vulnere*", apud, M. Vloberg, *La Vierge et l'enfant dans l'art français*, Grenoble, 1933, p. 68.

[40] Cu privire la constituirea și semnificațiile scenelor legate de Adormirea Fecioarei v. V. Vătășianu, *Cercetări iconografice — Dormitio Virginis*, 1935, în *Studii de artă veche românească și universală*, București, 1987.

[41] A. Scobeltzine, *op. cit.*

[42] Dogma Imaculatei concepțiuni, bazată pe o veche idee anglo-normandă din sec. XI, legată de figura lui Wilhelm Cuceritorul (v. E. Mâle, *op. cit.*), încurajată de Sinodul de la Bâle (1439) și aprobată (în 1476) de Papa Sixt IV (franciscan, ordin dintotdeauna apărător al acestei dogme contra, de pildă, a dominicanilor care o atacau), este un subiect ce pasionează enorm biserica în secolele XV—XVI. În epocă abundă scrieri pe această temă (*Defensium inviolatum beatae Mariae Virginis, De puritate conceptionis beatae Mariae Virginis*), uneori uzitînd de argumentații extrem de bizare.

Se practică în mod curent asocierea Fecioarei cu o interminabilă înșiruire de simboluri (preluate prin analogie cu *Cîntarea Cîntărilor* sau după Albert cel Mare), citățm cîteva: *electa ut sol, pulchra ut luna, porta coeli, plantatio rosae, hortus conclusus, turris David, speculum sine macula, virga Jesse floruit, fons hortorum, civitas Dei;* dintre ele unele sînt de pus în directă legătură cu Imaculata concepțiune, cu imageria pe care dogma a generat-o.

mai mici detalii) în reprezentarea omologă din „Speculum Humanae Salvationis". Conformă acestui model, scena de la Hărman se configurează în modul următor: în centru un patrulater cu laturile aproape egale, înscris într-un romb, la rîndul său înscris într-un alt pătrat, chenarele fiecăreia dintre aceste figuri geometrice purtînd inscripţii lămuritoare.

Fig. 4 — Hărman, „Imaculata concepţiune".

În patrulaterul central apare „Naşterea" [43] în varianta Mariei adorînd în genunchi pruncul divin.

În cele patru triunghiuri care se formează în exteriorul scenei prin înscrierea ei în romb, apar figurări simbolice ale celor patru stadii ale vieţii cristice, extrase din *Fiziolog* [44]: o fecioară cu licornul simbolizînd naşterea „pură" a lui Crist; pelicanul sfîşiindu-şi pieptul pentru a-şi hrăni puii cu propriul său sînge — aluzie la sacrificiul cristic pentru salvarea omenirii; leul care-şi trezeşte puii a treia zi — Învierea; pasărea phoenix renăscînd din propria-i cenuşă — Înălţarea.

În sfîrşit, pe suprafeţele create în colţurile ultimului pătrat apar simboluri ale purităţii Mariei, respectiv: Moise cu tufişul în flăcări, ramura înflorită a lui Aaron, *porta clausa* a lui Iezechil şi lîna lui Gedeon [45].

Imaginea nu este nici pe departe atît de rară pe plan european pe cît a fost considerată în istoriografia românească de specialitate.

În acest sens ar trebui menţionate măcar cîteva exemple (ele devin relativ frecvente după 1430), dintre cele mai realizate plastic, sursa directă constituind-o „Speculum...": tripticul neterminat (1440) pe care Van Eyck îl face pentru biserica Sf. Martin d'Ypres, iar pentru zona care ne interesează mai îndeaproape, panoul pictat de la Köln (în 1430) [46], sau pictura murală de la Neuwerk-Niederrhein (către 1450).

Ultima rugăciune a Fecioarei

Scena, situată pe peretele nordic, pînă acum considerată a fi o „Bunăvestire", ceea ce ne apare evident eronat, o înfăţişează pe Maria cu o coroană pe cap, în atitudine de rugă, între trei sfinţi (restul scenei este deteriorat): unul tînăr, imberb, îngenunchiat la picioarele Fecioarei ţinînd o carte deschisă din care aceasta citeşte, ceilalţi doi cu barbă, în dreapta şi în stînga ei. Este cu siguranţă reprezentarea ultimei rugăciuni a Mariei, apariţie rară în iconografia occidentală dar obişnuită în cea bizantină (precedînd „Koïmesis"); se pare chiar că ea pătrunde în Apus ca

[43] Este singura variaţie faţă de „Speculum..." unde Maria este figurată pe tron cu Iisus copil în braţe.

[44] St. Beissel şi F. Rademacher, în *Monumenta Iudaica — 000 Jahre Geschichte und Kultur der Juden am Rhein*, Köln, 1964, p. 749.

[45] Reprezentări pînă acum neexplicitate în istoriografia noastră de artă.

[46] Azi la Reinisches Landesmuseums, Bonn.

urmare a valului de influenţe bizantine din jurul anului 1430. Cei trei sfinţi care o însoţesc pe Maria sînt trei dintre cei doisprezece apostoli care au fost prezenţi la Adormirea ei, Ioan, cel imberb, ţinîndu-i îndeobşte cartea.

Regăsim o redactare foarte asemănătoare în panoul central al polipticului Sfîntului Gheorghe din Praga[47], datat aproximativ la 1470[48].

Fig. 5 — Hărman, „Ultima rugăciune a Fecioarei".

Aparent derutant la Hărman este faptul că Maria se prezintă deja încoronată (în citatul poliptic al Sfîntului Gheorghe şi de obicei capul îi este acoperit de maforion). În altarul praghez, în prim plan sînt reprezentaţi tot cei trei apostoli în jurul Mariei care se roagă, în planul al doilea fiind pictat patul Adormirii, înconjurat de restul apostolilor. În partea superioară a scenei Iisus încoronat, între îngeri, ţine în braţe pe mama sa (subdimensionată) încoronată şi ea; avînd în vedere acest fapt se poate avansa ipoteza că Maria cu coroană de la Hărman este o sublimare, o contragere a celor două momente iconografice prezente în altar, constituind în acelaşi timp, în contextul capelei, o trimitere nemijlocită la „Coronatio Virginis" de pe boltă. Posibila directă descendenţă a scenei zugrăvite la Hărman din ambianţa atelierului maestrului căruia i se datorează altarul Sfîntului Gheorghe (ceea ce ar data pictura capelei cu o mai mare certitudine post 1470) este documentată şi de reproducerea a exact aceluiaşi motiv ornamental al ramei polipticului (frunze de acant încolăcite pe o tijă) pe chenarul pictat din partea dreaptă a scenei.

Ca ultim detaliu justificator al acestei interpretări iconografice — a faptului că avem de-a face cu o scenă „tristă", funerară, imediat precedentă „Adormirii" — ne apare expresia patetică a chipurilor personajelor participante, redată prin naiva dar nu lipsită de sugestivitate convenţie a sprîncenelor arcuite în jos (pe care, în capelă, nu o mai întîlnim decît în „Răstignire"), identica tratare a fizionomiilor apărînd şi la altarul Sfîntului Gheorghe (cu care de altfel există multiple analogii stilistice).

Coronatio Virginis

Tema, extrem de frecventă în Apus, apare doar de foarte puţine ori în pictura murală din Transilvania. Trei sînt pînă acum exemplele consemnate: Sînpetru, Mălîncrav şi Hărman[49]. Trebuie observat că toate cele trei datează din secolul XV şi, cu cea mai mare probabilitate, sînt de ratasat filierei goticului internaţional de factură boemiană (în variantă slovacă, renană sau

[47] V. nota 12.

[48] Se mai poate menţiona, cu aceeaşi temă, panoul de la Viena, datat tot către sfîrşitul secolului XV.

[49] V. Drăguţ, *Iconografia*... p. 36; pentru varianta de la Hărman, autorul releva analogii iconografice cu altarul de la Sîndominic (Muzeul din Miercurea Ciuc), datat la începutul sec. XVI.

austriacă), mediu în care tema se bucură de mare audiență începînd din a doua jumătate a secolului XIV.

Variantele de redactare sînt destul de numeroase în decursul timpului [50]. În secolul XV de obicei Maria este încoronată de Sfînta Treime: ea îngenunchiază între Tată și Fiu care-i pun coroana pe creștet; deasupra planează porumbelul Sfîntului Duh.

Fig. 6 — Hărman, „Coronatio Virginis", detaliu.

La Hărman scena prezintă caractere mai speciale prin amplitudinea compoziției dar mai ales prin insolitul mod de reprezentare a Treimii: pe un „cer" presărat cu stele, se decupează o draperie decorată cu roze (motiv cu conotații mariale) susținută de șapte îngeri, pe fondul căreia se desfășoară ceremonia: doi îngeri așează coroana pe capul Mariei (îngenunchiată, reprezentată din semiprofil), sub binecuvîntarea Sfintei Treimi, figurată sub chipul a trei bărbați încoronați: cel din mijloc — Tatăl — cu tiara papală, cel din dreapta — Fiul — cu coroana imperială și sceptrul crucifer în mînă, cel din stînga — Sfîntul Duh — cu coroana regală; ierarhizarea coroanelor — însemne ale puterii laice, confirmă acel transfer biunivoc de sensuri între sfera celestă și cea terestră, intersectarea sacrului cu elemente ale puterii profane, probabilă moștenire a mentalităților caroline [51].

Imaginea de la Hărman ilustrează, de o manieră convingătoare, tradiționala idee, remarcabil exprimată de Jean Guitton: Fecioara întreține o relație unică în felul său cu fiecare dintre „persoanele" divine. Ea este Fiica Tatălui, Mama Verbului încarnat, Mireasa Sfîntului Duh. Încoronarea este revelarea acestor relații. Este asemeni cu Botezul lui Iisus, unde Treimea s-a manifestat, momentul supremei sacralități. Maria este sacralizată *Regina Coeli*, ca în imaginea dantescă din finalul „Paradisului" » [52].

[50] P. Deschamps, M. Thibout, *La peinture murale en France au début de l'époque gothique*, Paris, 1963, p. 9 și L. Reau, *Iconographie de l'art chrétien*, Paris, 1954—1958, II, p. 623.

[51] O compoziție asemănătoare (Fecioara este însă încoronată de Tată și de Fiu, fiecare cu coroana pontificală și, respectiv, regală pe cap, Sf. Duh apărînd ca porumbel) se regăsește la altarul sculptat din Bozen-Gries-Tirol, opera lui M. Pacher, datînd de la sfîrșitul sec. XV și începutul sec. XVI, altare poliptice boemiene și miniaturi germane în care Treimea e figurată sub chipul a trei bărbați cu coroane identice, imperiale.

[52] *Images de la Vierge*, Paris, 1963, p. 58.

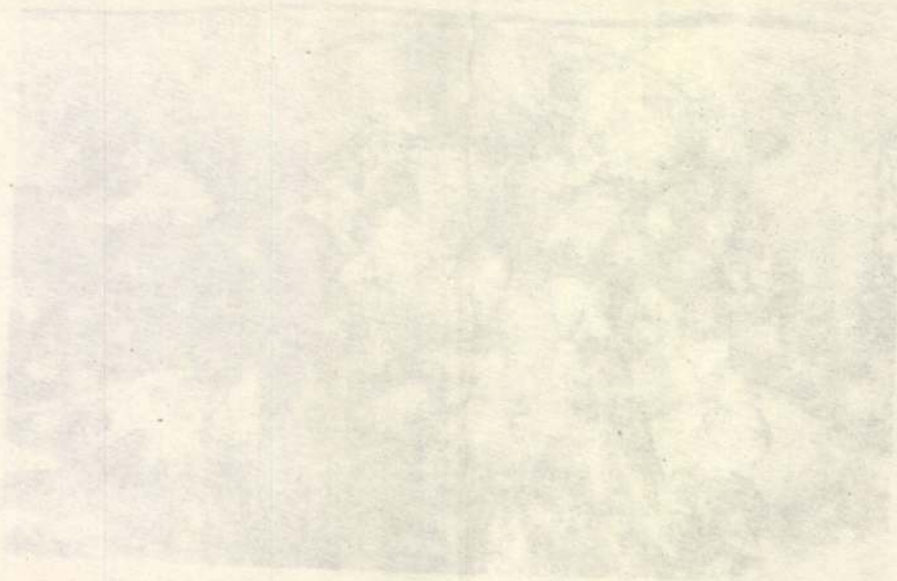

JÁNOS SZÁSZ

1034 Budapest, Timár u. 17. fdsz. 3. HUNGARY

In 1964 he was born in Tarpa. In 1978 he founded with his drawing teacher Tőkey Péter a visual studio at the Grammer-school called Zrínyi Ilona in Nyíregyháza. His masters are Csíky Tibor sculptor and Fajó János painter
1990 he founded and edited the art periodical called Árnyékkötők-electrographic art.
1990 he founded and organized the Art Association called Light and Shadow (FÁME).
He had study-tours in France, Italy, Austria, Prag, Moscow, and Leningrad.
His diplom workpiece can be seen at the Lake Balaton, a sculpture made of chromium steel.

Individual exhibitions:

1981 Budakajtor
1982 Zrínyi Ilona Gimnázium, Nyíregyháza
1984 Galéria 11, Budapest
1988 M-Galéria, Budapest
1989 B.D. Műszaki Főiskola Üdülője, Zamárdi
1991 Vasas Minigaléria, Budapest
Kassák Emlékmúzeum, Budapest (with Kovács Tamás)

Group exhibitions:

1979-80 Művésztelep, Gönc
1980-81 Nyíregyházi Vizuális Stúdió, Nyíregyháza, Debrecen
1981-82 Városi Művelődési Központ, Encs
1981 Diósgyőri Vasas Művelődési Központ, Miskolc
Városi Művelődési Központ, Paks
1982 J Galéria, Budapest
Fővárosi Művelődési Központ, Budapest
1983 Csepeli Művelődési Központ, Budapest
NME Galéria, Miskolc
Művelődési Központ, Ugod, Tokaj
1986 J Galéria, Budapest
Megyei Művelődési Központ, Miskolc
1988-1991 Meditáció-kiállítások, Eger, Budapest, Győr, Paks
1989 Galerie Lebzeiterhaus, Vöcklabruck
St. Anna-Kapelle, Passau
1991 Szombathelyi Képtár, Szombathely
Városi Galéria, Nyíregyháza
Fax-akció, nemzetközi elektrografikai kiállítás, Bonyhád

Colony of Artists:

1978-1983 Gönc, Encs

Exhibited works:

Yellow point 1990 serigraphy 500x550 mm
Sárga pont 1990 szitanyomat 500x550 mm
Cross 1990 serigraphy 500x550 mm
Kereszt 1990 szitanyomat 500x550 mm

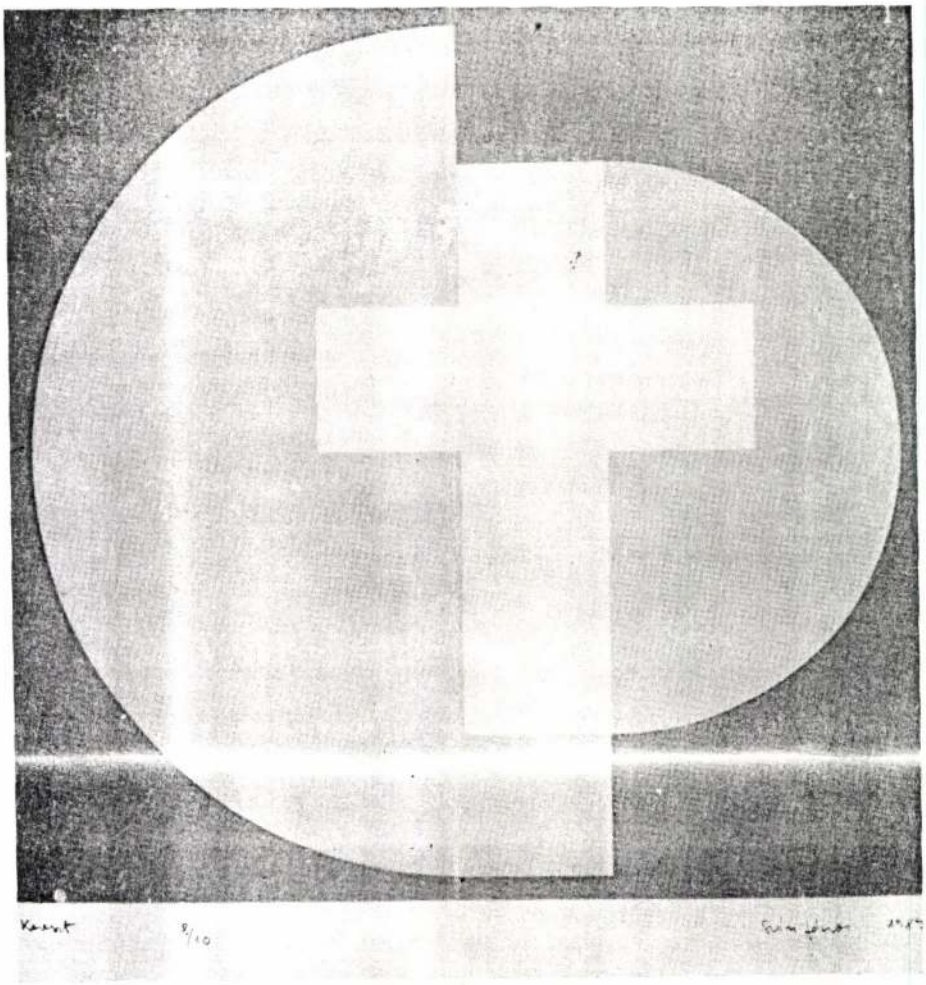

SZÁSZ János

1. UGB

SZÁSZ János

J.B.SZ.: Elektrografika. = Magyar Hírlap,
24.évf. 109.sz. 1991. - melléklet 1.p. és ill.

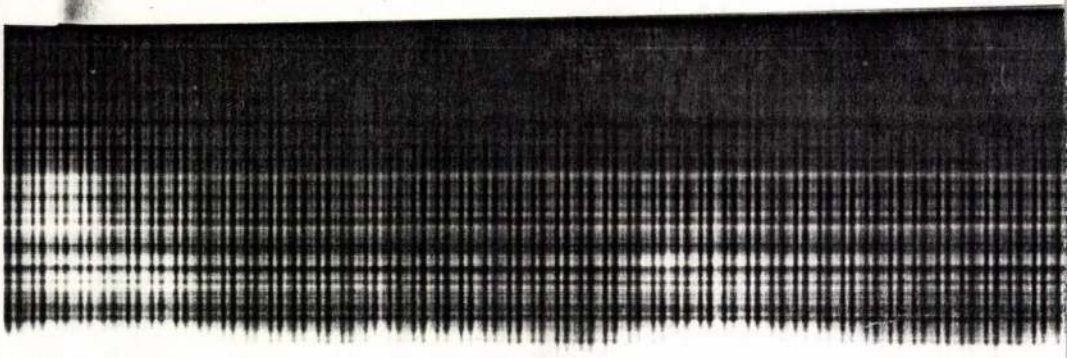

Magyar Építőművészet, 1988., 2., 34-old.

Szász János, építész (PMMF). 2) Folytatás.
Kiszeleti Kaphán, Pécs Építész: Szász János

Szász János szitanyomatai a Pont Könyvesboltban

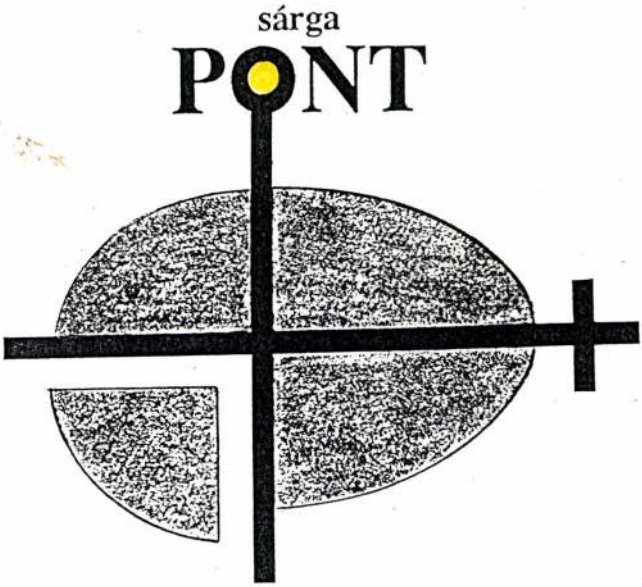

1992. február - március

(FÁME - Lappangó Elem)

a grafikák megvásárolhatók

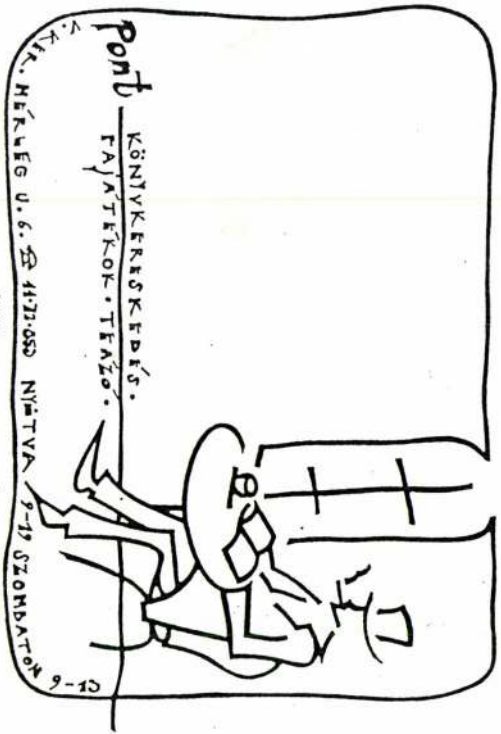

Új Művészet Szerkt.

Budapest V.

Báthori u. 10

1055

ÉS 1992.febr.21. 8.p.

SZÁSZ János

Pont kiállítás

Szász János szitanyomatai márciusig tekinthetők meg a Pont könyvesboltban (V. ker., Mérleg u. 6.).

IFJ. TSÚSZÓ SÁNDOR: A húszas évek *konstruktivizmusa* és *szuprematizmusa* adja a „lappangó elemek" egyik alapmeghatározottságát. Meg kell szerkesztenünk a világot (Kassák), és tegyük ezt tiszta formákból (Malevics). A „másik oldalon" áll az *egyéni alkotói lendület*, amely a tetszhalott metaforákat életre kelti. Az érzéki geometriától az élet érzéséig — írhatnánk Szász János képei alá az emlékeztetőt. *Érzéki geometria* jelenik meg a képek egy csoportjában. A *Zene* a megszerkesztettség és az egyediség különös szimbiózisát adja. Az *Elefánt* a természeti forma absztrakcióját foglalja megismételhetetlen keretbe. A *Kereszt* azt a jelet tudatosítja, ami egyszerre univerzális és sorsszerű. A *Struktúra* kapuformái a kiindulópont és totalitás pontjait fogalmazzák meg, a világmindenség esztétikai feltérképezhetőségét mutatják. A képek másik csoportját a *tipikus életérzések* alkotják. A *Sárga pont* a megtalált fény, viszonyítási alternatíva. A *Púpos* a lét harmóniájának furcsa melegsége. A *Kutya éji dala* — hasonlóképpen Bódy Gábor klasszikus opuszához — egy ősi szabadságmotívum plasztikus kivetítése. Így Szász János „lappangó elemei" — a pontos konstrukciók és az érzékeny dekonstrukciók — az önálló stílustörekvések félreismerhetetlen jegyeit mutatják fel, bizonyítva azt, hogy érdemes művészi produktumban is újrafogalmazni világunkat.

POLITIQUE CULTURELLE

Pologne

GUTOWSKI (Maciej).- Po
de galeries de créateu
in : Kultura .- Warsza

L'auteur, membre de la
tistes, afin de lutter
d'organismes administr
frein au développement
la création d'un résea
sées nationaux, et don
créateurs.

KACZMARSKI (Janusz).-
modèle polonais de la
in : Kultura .- Varsza

Le président de l'Unio
analyse l'état actuel
compte-rendu de la Réu
déroulée en mai 1974 à

Tchécoslovaquie

MAGULA (František).- N
politique culturelle.
in : Vytvarný Zivot .-
en noir.

Le Directeur du Fonds
bilan des activités de
pectives d'avenir.

Szász Károly István

Magyar H

Szász Károly István rajza

bi években irányitottak a falvakba.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-720

1982 JUN 14

TAXI

SZÁSZ IRÉN

1021

MŰTEREM-LÁTOGATÁS

Úgy hiszem, valamennyiünk számára ünnepi pillanat megállni, egy festőművész tárlaton kiállított alkotásai előtt, és rábízni magunkat a varázsra, hogy zsongjanak bennünk a színek, a témák s a kompozíciók keltette élmények, miként a versben és a dallamban szárnyaló ritmusok. Ilyen ünnepi pillanatra állhattunk meg nemrég *Szász Irén Mária* festőművész tárlatának képei előtt is, melynek a Ságvári Endre Művelődési Ház június 13-ig nyújtott otthont. Az irodalomra és a zenei dallamra való hivatkozás Szász Irén Mária festőművész esetében korántsem véletlen, hiszen sajátos hangszerelésű képeiben egyszerre van jelen vers, dallam és a magunk is átélte megannyi élmény. Érdeklődése középpontjában az ember áll. A portré, amely nem csupán az arc külső megjelenítését tűzi ki célul, hanem az emberi tartalom, a lélek ábrázolását. Aktjai az emberi test szépségét villantják fel. Fest tájat, enteriőrt és munkát dicsőítő kompozíciókat is, melyekben a hazai tájak sokszínű arca, az érzelem mély gazdagságú ábrázolása, s a színek költői nyelvén szól hozzánk. De legyen festészetének témája bármi, mindig ott érezzük a szépség, az emberség, a derű és a nyugalom jelenlétét, érthető gondolatait, őszinte véleményét a világról, a kisebb-nagyobb közösségekről, amelyben él és alkot. Motívum- és színbólumrendszere nem a múló divat, hanem az erős gyökerű emberség és elkötelezettség kifejezői, szolgálói.

Szász Irén Mária művészetének varázsa abban rejlik, hogy tökéletessé érleli magában a táj s a téma élményét, hogy aztán vásznán izzó fényességgel hozza létóközelbe a lényeget, azt a varázst, amelytől többé nem tudunk szabadulni.

Szász Irén Mária a nagy hírű *Szász István* festőművész

„Férfiarckép"

„Festőnő"

(Kesztyűs Tibor felvételei)

lánya, aki környezetének hatására már gyermekkorában eljegyezte magát a festészettel. Botladozó lépteit kezdetben az édesapa vigyázta. Később az Ipar Rajziskolán *Basidiles Sándor*, majd a Dési Huber István Képzőművészeti Szabadiskolán *Fenyő A. Endre* egyengeti útját. Mint festőművészt 1949-ben veszik fel a művészeti dolgozók szakszervezetébe, ahol beválasztják a képzőművésznők egyesületébe. Megbízás alapján hosszú ideig fest orvosportrékat az Egészségügyi Minisztérium, majd aktokat a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat részére. Műveiből közben több kiállítást rendez. *1978 nyarán a Pataky István Művelődési Központban rendezik meg egyik nagy sikerű kiállítását, melynek kapcsán a IX. békekongresszus alkalmából felkérik, fessen az Országos Béketanács részére egy béke témájú képet, amelyet 1978 novemberében ünnepség keretében adnak át.* Noha egy festő rangját sohasem kiállításainak száma fémjelzi, a valóság kedvéért mégis idekívánkozik, hogy a rendkívül termékeny Szász Irén Mária évente számos kiállítást rendez.

Szász Irén Máriáról kevesen tudják, hogy képzőművészeti munkásságának hajnalán költőként, színdarabíróként, rendezőként és egy neves vidéki színház komikájaként is tevékenykedett. Ez a nyitja annak, hogy képeiben egyszerre van jelen dallam, versritmus és a toborzó színvilág. Bizonyos, hogy művei nemcsak a mában, de a jövő harcában is megállják helyüket.

Kesztyűs Ferenc

Taxisnapi kirán

(Folytatás az 1. oldalról.)

taxisokra. Egy tsz főágazatánál dolgozom csomagolóként, s közben tanulok.

Kovács Zsófiát a Marcibányi téri intézet mozgássérültjét látszólag nagyon megviselte látvány iránti érdeklődése. Mindent látni és tudni akart, s a fáradtság egy-egy kőre sűrűn leültette. — Mi tagadás, nagyon elfáradtam. Ez a csodálatos élmény viszont — amit a táj szépsége nyújt — mindenért kárpótol — mondja. — Édesanyámat nemrég veszítettem el. Édesapám és két testvérem van. Egy éve lakom az intézetben. Mint rokkant nyugdíjas havonta 70 órát dolgozom, s babafejeket készítek.

Lukács Géza a Május 1. úti intézet lakója. A MEDIKOR Művek 3. sz. kirendeltségén dolgozik. Életében ő is először jutott el a festően szép Dunakanyarba.

— Motorbalesetemet megelőzően egy üzemi sportegyesület birkózója voltam. Lábaim elvesztése után, áttértem az úszásra. A közelmúltban a szocialista országok által Lengyelországban megrendezett Interkupa-versenyen vettem részt, ahonnét a magyar csapat 3 III, 10 II. helyezéssel és 10 aranyéremmel tért haza. Én hát, mell, gyors és vegyes úszásban indultam és négy első helyet szereztem. Mivel

A hazafelé tartó út, ugyancsak élménygazdag volt. A buszból kiszállva a mozgássérült fiatalok megtekintették a látványban bővelkedő nagy hírű Skanzent, majd megérkezésig a buszon zenés irodalmi vetélkedőre került sor. A 17 kérdés közül *Molnár Béla* hét, *Zákány Antal* öt, *Kósa László* kettő, *Babcsán András, Benkó Ágnes, Erdélyi Klára, Nagy Albert* és *Szörényi Viktor* egy-egy kérdésre adott helyes választ, amit a szellemi vetélkedő vezetői golyóstollal és csokival jutalmaztak.

A Marcibányi téri állami szociális intézet mozgássérült

Thermál — MOM — H

Megható pillanatok: A Thermál Szállóban a mozgássérü luxususzoda vizét

A mozgássérültek másik csoportja a *Marcibányi térről*, illetve a *Május 1. úti* intézetből indult a Felvonulási téren levő találkozóhelyre. *Az 1-es és a 3-as üzemigazgatóság* ló felépüléséről. Ezután kezdetét vette a személyes ismerkedés a szálló létesítményeivel. Az egyik csoport az emeletekre indult lifttel, és megtekintették a minden igényt kielé-

COMEX

BUDAPESTI TELEFON ALKÖZPONTI KFT.

VÁLLALKOZÁS A VÁLLALATI HÍRKÖZLÉS TERÜLETÉN

- régi és új vállalati kis és nagy telefonalközpontok,
- irodatelefon-rendszerek,
- főnöki-titkári berendezések,
- központokhoz csatlakozó készülékek,
- telefaxok, üzenetrögzítők,
- ipari, irodai órák és jelzőrendszerek

ÜZEMELTETÉSE ÉS KARBANTARTÁSA

- új, korszerű vállalati telefonközpontok

BESZERZÉSE ÉS TELEPÍTÉSE

- új alközponti hálózatok

TERVEZÉSE ÉS ÉPÍTÉSE

- régi alközponti hálózatok

REKONSTRUKCIÓJA

COMEX

BUDAPESTI TELEFON ALKÖZPONTI Kft.

Budapest X., Bihari út 6.
Levélcím: 1476 Bp., Pf. 176.
Telefon: 127-7820
Telefax: 138-4079

SZÁSZ János
Kurir, 1991. aug. 12.

Lappangó „kassákok" az Alagútban

A liberalizmus korát éljük. Negatív szabadságjog és pozitív elvtelenség idejét. Nincs nevetségesebb ma a világmegváltásnál, a prófétánál.

A liberális pesszimista és vidám egyszerre. Aki nevetve mondja, nem érdemes élni. Aki szétválasztja az érdeklődést és a hitet. Érdekli az is, amiben nem hisz.

Szász János és Kovács Tamás közös kiállítása fanatikusok és érdeklődők számára egyaránt nyitva áll a Zichy-kastélyban. Ki ez a két úriember?

A sok neo és transz után azt mondják, ma már nincs igazi avantgárd művészet. Mégis Óbudán, közel Kassák Lajos egykori lakásához, egy 25 négyzetméteres szoba-konyhában egyszerre négy „kassák": Szász János, Dárdai Zsuzsa, Kovács Tamás és Rudolf Hervé megalapította a FAME művészeti mozgalmat. Nyilatkozatukban egyszerűen reakciós stilizációnak minősítik nemcsak a hagyományos formákban gondolkodó művészetet, hanem főképp a mai hivatalos avantgárdot is. Nincs más megújulás, csak az egyénekben rejlő eredeti alkotásvágy, megannyi „lappangó elem". Címnek is ezt adta Szász János festő és Kovács Tamás szobrász Zichy-kastélybeli közös kiállításának. Szász János és Kovács Tamás rövid életrajzában felfigyeltünk egy következő mozzanatra. Mindketten hangsúlyozottan jelzik, hogy *nem* vették fel őket a főiskolára. Akárcsak azokat a párizsi „vadakat" annak idején, akik új irányt teremtettek a képzőművészetben. Úgy látszik, a trauma az, hogy valaki nem kerül be a hivatalos művésztársadalomba. De emez életakadály dinamikus ellenhatása felduzzasztja az alkotói ént. „Ha nem kellek a világnak, nekem se kell a világ, teremtek magamnak egy külön világot." Tulajdonképpen logikus.

És a FAME-nak nemcsak képzőművészeti szekciója van, hanem úgynevezett elektrografikai folyóiratot is szervezett Árnyékkötő címmel, valamint Saját idő zóna címmel folyamatosan rendez előadás-sorozatot. Augusztus 30-án pedig ők is részt vesznek a Tudat Alagút '91 címmel rendezett monstre happeningben, amikor is lezárják a Clark Ádám téri alagutat és az ezredvégi trubadúrok, jokulátorok, s mind-mind az efféle szerzetek megmutatják a világnak, és persze főképpen Budapestnek, mire is képesek.

PAYER IMRE

Cluny, rom és valóság. A franciaországi Cluny kolostortemploma a középkor legnagyobb ilyen jellegű építményének számított. Ma romkert, tekintve, hogy a francia forradalom idején szinte porig rombolták. A TV 5 műsorán a minap mégis teljes szépségében, lenyűgöző voltában volt látható. A Cluny III. című ötvenperces műsor készítői ugyanis egy számítógép segítségével elkészítették a templom alaprajzát, belső képét, külső állagát. Az ily módon feltámasztott templomot mutatták be azután a közönségnek. Az adás óriási sikert aratott, ezért elhatározták, hogy egy éven belül két további már csak romokban fennmaradt építészeti remeket „állítanak helyre" a képernyőn – a számítógépek segítségével. Idén karácsony táján az Akropoliszt mutatják be a képernyőn, míg jövőre az első félévben az ókor egyik csodájának számító római Forumot varázsolják a nézők elé.

*

Erősít a Super Channel. Méghozzá a hírműsorok területén: szeptember 9-től minden este 22.00 órakor élőben átveszi a BBC esti, harmincperces híradóját, és utána egy további harmincperces, napi eseményeket kommentáló műsort sugároz.

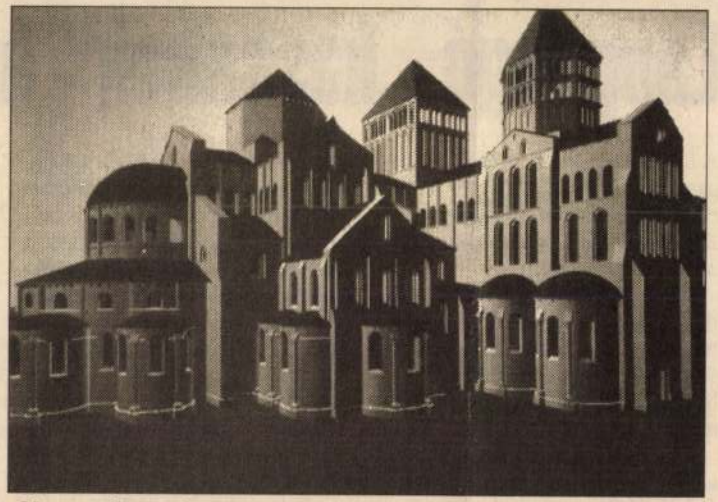

Cluny – ilyen volt a ma romjaiban látható épületegyüttes külső képe

*

Hulk az RTL Pluson. A hihetetlen Hulk alakja 1962 májusában jelent meg először az amerikai képregénypiacon, Stan Lee, azaz Stanley Lieberman neve alatt, Jack Kirby rajzaival. Hamar népszerű lett a történet, s 1978 márciusától 1982 júniusáig a CBS közel kétszáz Hulk-folytatást sugárzott. 1982-ben a tévésorozatból rajzfilmsorozat lett. Most mindkettőt párhuzamosan sugározza az RTL Plus.

(Liza Minelli – színésznő)

A táncos partnert, a táncosnő partit keres.
(Hermes Pan – koreográfus)

Amíg egy táncosnő irányítani tudja, hogy emelés után hova teszik le, nagy baj nem érheti a pályán...
(Margot Fonteyn – balerina)

Azért, mert tudod a koreográfiát, még nem biztos, hogy táncos vagy.
(Donald O' Connor – színész, táncos)

Minden balettban két alaptípus van: aki tud táncolni és aki táncos.
(Roland Petit – táncos, koreográfus)

Ha úgy látod, jó a koreográfia, akkor rossz a zene. Ha úgy érzed, jó a zene, akkor rossz a koreográfia.
(Miloss Aurél – koreográfus)

A tánc először robot, azután idomítás, és csak végül öröm.
(Eleanor Powell – színésznő, táncosnő)

A tánc életforma.
(Fred Astaire – színész, táncos, tánctanár)

Nem az a fontos, mit lépsz, hanem hogy hogyan...
(Ginger Rogers – színésznő, táncosnő)

Riviera, a két fiatal főszereplő: Jean Denis Mondry és Angres Valle Nicholas és Chloe szerepében – gyenge színészi teljesítmények...

landiában, Angliában, Görögországban és több más országban a nézettség fokozatosan esett, sokan a Riviera kezdete előtt kapcsoltak más adóra. Kemény bírálat érte a francia szinkront („A színészek mintha kábítószer befolyása alatt beszélnének" – Le Monde), az egész koncepciót, mely „amerikai eszközökkel kíván harcolni az amerikaiak ellen. Így nem lehet. Ezt Amerikában jobban tudják" – írta a Le Figaro. A francia alapváltozat eleve kétségessé teszi a sorozat esélyeit az amerikai és más angol nyelvű piacon, mivel az angol közönség nem nagyon kedveli és tűri a szinkront. A Riviera egyébként még az új-zélandi sorozatokhoz képest is gyenge – vélte az új-zélandi tv munkatársa, amikor a műsort felkínálták eladásra. (Nem vette meg.)

Ily módon komolyan beborult a Riviera jövője felett az ég, pedig a Lintas azt hitte, ötszáz folytatásig meg sem állnak. A sorozat forgatása egyelőre – „az első jelentős külföldi vevők megjelenéséig" – szünetel. A vevők viszont egyáltalán nem tolonganak a Rivieráért...

Szász János, építész (PMMF), 3. Folytatás.
Kísérleti Naphaz, Pécs. Építész: Szász János

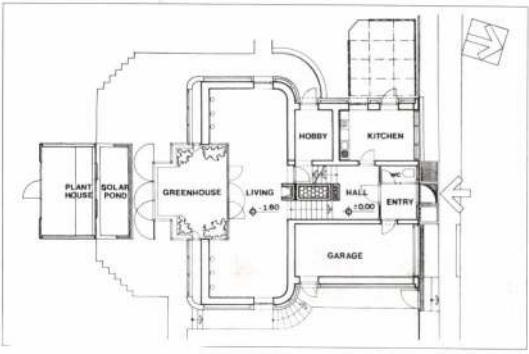

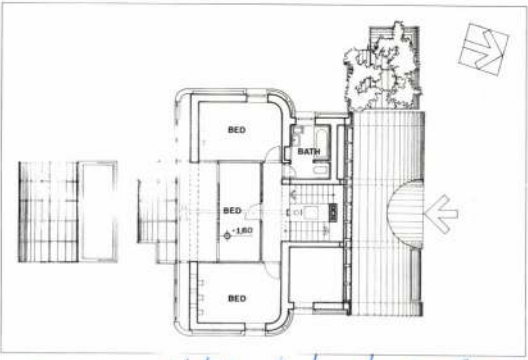

Magyar Építőművészet, 1988., 2., 34-old.

árnyékkötők

electrographic art

Az **Árnyékkötök Electrographic Art** nemzetközi folyóirat, mely az elektrografika - irányzatainak bemutatására vállalkozik. A lapot az Árnyékkötök alkotócsoport - Dárdai Zsuzsa, Szász János, Tenke István és Zsubori Ervin - alapította, 1990. márciusában. A háromszáz példányban, A4-es formátumban, átlagosan 60 oldalon készülö folyóirat negyedévente jelenik meg, a Cserépfalvi Könyvkiadó gondozásában. Sokszorosítása a Reprocom Kft. OCÉ fénymásológépein történik. A lap fénymásológéppel, számítógéppel, telefaxszal vagy más elektromos berendezéssel készített grafikákat, illetve a témával foglalkozó elméleti írásokat publikál. A szerkesztöség várja mindazok jelentkezését, akik e müfajban alkotnak, illetve bármiféle információval, hírrel, írással tudnak szolgálni az elektrografikával kapcsolatban. (Szerkesztöség és kiadóhivatal: 1013 Budapest Attila út 20. III. em. 1. Telefon: (361)175-0948)

Az **Árnyékkötök Electrographic Art** indulásával egyidöben jött létre a Fény-Árnyék Müvészeti Egyesület (FÁME), melynek elektrografikai csoportja kiállítások, akciók szervezésével, illetve anyagi eszközökkel támogatja a lap törekvéseit.

Az **Árnyékkötök Electrographic Art** folyóirat egyre igényesebb megjelentetése érdekében 1991. decemberében megszületett az Árnyékkötök Alapítvány, mely szívesen fogad minden pénzbeli és természetbeni támogatást, a Kulturbank KL1 13332 5012-es számlaszámon. Az alapítvány kuratóriuma létrehozta az Árnyékkötök Archívumot, amely magyar és külföldi elektrografikusok által fölajánlott alkotásokból áll. Az alapítány címe: 1034 Budapest Tímár utca 17. fsz. 3.

SZÁSZ János gróf

— **(Elhunyt szobrász.)** Az utóbbi időben megdöbbentő gyorsasággal szedi áldozatait a halál művészéletünk kiválóságainak sorából. *Fadrusz* János és *Szécsi* Antal után ma egy másik kiváló tehetségü szobrászunk hunyt el alkotó erejének delén, férfi kora teljességében. Az elhunyt szobrászmüvész *Szász* Gyula, a csáktornyai Zrinyi-szobor és más jeles müvek alkotója. A csáktornyai szobor leleplezése alkalmával, junius 11-én meghült és betegen került vissza a fővárosba, a Batthyány-utca 49. számu lakására, a honnan az uj Szent János-kórházba szállitották. Orvosai veszedelmes hashártya-gyuladást konstatáltak nála. Betegsége folyton sulyosbodott, mig ma délelőtt csöndesen elhunyt. Özvegyet és négy gyermeket hagyott hátra. Vasárnap délután ötödfél órakor temetik el a kórházból. B. H. 1904. VI. 25.

Szász Gyula Székesfejérvárott született 1850-ben, a hol édesatyja szobrász és müasztalos volt. Mint tizenöt éves gyermek a bécsi müvészeti akadémiába került és tehetségével csakhamar magáravonta tanárai figyelmét. Mint növendék készitette Péter és Pál apostolok szobrait a nagyrécsei, Szüz Máriáját pedig a tapolcai templom számára. Ugyancsak Bécsben mintázta *Bakhus neveltetése* cimü szobor-csoportozatát, a mely általános elismerésben részesült és akadémiai dijat és diszoklevelet szerzett alkotójának. Tanulmányai befejezése után Olaszországban, főleg Rómában, Velencében és Firenzében töltött egy évet, az antik szobrászat tanulmányozására. Azután Budapesten telepedett le s itt először is Szigligeti Ede és Halmi szobraival keltett érdeklődést tehetsége iránt. Eötvös József báró féldombormüvü arcképét szintén ő készitette az ercsi siremlék számára. Később özvegy Izsó Miklósné férje hátrahagyott munkáinak többszörösitésével bizta meg s ez a körülmény inditotta őt arra, hogy a *Busuló juhász*-hoz mellékalakot mintázzon. Igy született az *Arató-leány* cimü müve. Mint dekorativ művész a ferencvárosi templomra készitett szobraival kezdte meg müködését; ezeket követték Gluck és Mozart alakjai az Operaház homlokzatán és több fővárosi magán- és nyilvános épület apróbb szoboralakjai. Az uj országháza számára hét magyar király szobrát mintázta s ugyancsak ő készitette a honvédfőparancsnoksági épület homlokzatát diszitő óriás alakokat is. Mütermében készen van Petőfi Sándor szobra, a melyet Pozsony város pályázatára szánt s mellé sorakoznak a Szabadság-szobor és a Kossuth-szobor pályamunkáinak mintázatai. 1883 óta a budapesti második kerületi reáliskolában a mintázás tanára volt.

nyok alapján, elszámolni szíveskedjék.

A magy. kir. vallás- és közoktatási minisztérium számvevőségének II. osztálya.

Budapesten, 190..... évi ..... hó .....n.

Folyó szám	Az alap megnevezése	Bevétel folyó pénzértékben		Kiadás folyó pénzértékben		
		K	f	K	f	
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						
21						
22						
23						
24						
25						
26						
	Összesen					

Egyetemi nyomda. 1905.

Szász Gyula
szobrász.

1896? pályázott a kegyesrendi Garay János szoborra de győzt nem nyert.
Művészet, 1903. 198 l.

• (**Elhunyt magyar szobrász.**) A magyar művészgárdának ujabb halottja van: Szász Gyula szobrász. Az elhunyt nem a nagyobb kaliberü művészek közé tartozott, de szorgalmas és rokonszenves művész volt, kinek művei számos középületünket diszitik s aki minden nagyobb szoborpályázaton részt vett, ha mindjárt a siker reménye nélkül is. Nagy szorgalmával azonban pótolta a nagyobb stylus hiányát és amit alkotott, a maga hite szerint legjobban alkotta meg. 1850-ben született s művészi tanulmányait a bécsi képzőművészeti akadémián végezte. Budapestre visszatérve 1883-ban a II. kerületi főreáliskolához nevezték ki a rajz és mintázás tanárává. Szoborművei közül kiválóbbak a csáktornyai Zrinyi Miklós-emlék, melyet a minap lepleztek le, a Fonciére-palota Merkurja, az Operaházban Mozart, Glück és Meyerbeer szobrai, a rákevei Árpád-szobor, „Bacchus neveltetése", az „Aratóleány" stb. Az ő vésője alól kerültek ki az országház hét királyszobra, az isaszegi s gödöllői honvédemlékek s a honvédparancsnokság budai palotájának szobordiszei stb. Készen hagyja hátra a Kossuth- és Szabadság-szobrok, továbbá a pozsonyi Petőfi-szobor legközelebb lejáró pályázatára hirdetett pályamunkáit. A művész rövid idő óta betegeskedett. Nemrég bevitték az uj Szent János-kórházba, ahol operációval akartak rajta segiteni, ám hiába, mert Szász ma délelőtt rövid szenvedés után meghalt. Felesége és négy gyermeke gyászolja. Temetése vasárnap délután 4 órakor lesz az uj Szent János-kórházból.

Pesti Hirlap 1904. jún. 25.

Szász Gyula

nobrai az Országházon

Nyugati homlokzat

a felsőházi árkádok felett

I. Gejza, Kálmán, Imre.

II. Endre.

Főrizalit loggiája felett.

IV. Béla, V. István, IV (Kun) László.

Képviselőházi ülésterem

Ékesszolás, Béke

Felsőházi társalgó

Erdészet, hármas csoport

Szőlőművelés, hármas csoport.

Képviselőház városi oldalán lévő folyóson

Ötvös, Kőfaragó

A képviselőház dunai oldalán lévő folyósján

Ács, Csizmadia, Asztalos

A felsőház városi oldalán lévő folyóson

Hajdu, Szabó

Zamborszky Ilona

A magyar Országház

Bpest, 1937. 129–130. l.

Miseing fehér vászonból, széles, gazdag-
rajzú vert ~~m~~ csipkeszéllel (edényből
kinövő virágos fát öntöző két nőalak,
felettük angyalok és bőségszarus nők,
lebegő páva, körben palmettás balda-
chinok alatt tánosnők angyalkával.
~~Szél 16 cm~~ Milanoi munka 1680 körülről.
(Hossza 410, szél 64 cm.)

Tévesen Olák Miklóstól származtatva, vsz.
keresztély Ágost primás (1707–1721) bir-
tokából.

Mankó 101–102 (repr. XLII. tábla).

Gerevich: PA, 200 l.

1720

216

Műteremlátogatás Szász István festőművésznél.

Szász István festőművész kortünet. Talán éppen különlegesen magyar kortünet. Példája annak, milyen kacskaringós, vargabetűsen nehéz útja van a magyar művésznek az utolsó két évtizedben. Milyen leküzdhetetlen akadályai vannak a művészi érvényesülésnek a mi kis glóbuszunkon, még akkor is, ha valaki tehetséges. Szász István még a világháború kitörése előtt végezte a főiskolát, mint nagy reményekre jogosító, fiatal tehetség. (Hányan indulnak ma is tarsolyukban ezzel a marsallbottal!) Alig került ki az iskolából, alig készült hozzá, hogy körülnézzen a nagyvilágban és megpróbáljon a maga lábán állni, mikor kitört a világháború és elsodorta magával Szász Istvánt is. Elsodorta messze Oroszországba, majd Itáliába. A hadifogoly fájdalmas életét vegetálta végig, míg sikerült ismét visszakerülnie hazájába. Most folytathatta volna az önművelés, tehetségének fejlesztése belső munkáját. Lassan-lassan a határok is megnyiltak és Szász István megvalósíthatta volna ifjúkori álmát, a külföldi múzeumok, a világ nagy mestereinek tanulmányozását, mehetett volna ki a nagy világba, hogy színesen, ragyogóan kirepüljön lelkéből a művészet, az álmok csodamadara.

Ezt tehette volna, ha nem születik magyarnak.

Míg a háború után Európa népeinek megadta a kegyes sors azt a lehetőséget, hogy hozzákezdjenek a romok eltakarításához, az újraépítéshez, nálunk tovább tart a háborús pszihózis, forradalom forradalmat követ és a múzsák hallgatnak. Szász István feje fölött közben elrepült 10 esztendő, az ifjúság, a romantikus nagy akarások tíz esztendeje és belecsöppent a létfentartás, a kenyérgond óceánjába. Itt ragadt Pegazusával együtt a mindennap és a szűk határok sarában.

Elnézegetjük a műterem falán régi dolgait, finom ceruzarajzokat, áhítatos természetstudiumokat és egy nagy háborús kompozicióját, sugalmas erejű önarcképét és elgondoljuk, milyen messzire vihette volna ezen az úton Szász István jobb körülmények között, más időben, más nemzet fiának. Azután újabb képei felé fordítjuk szemünket és megállapítjuk, hogy talán még mindig nem késő. Talán még történhet csoda, amelyik megadja ennek a tehetséges művésznek a kifejlődés lehetőségét. Talán még mindig megtörténhetik, hogy a magával hozott titokzatos ösztön, a színes álom káprázatos valóságba borul...

Ezért mondjuk el mindezt Szász Istvánról és ezért mutatjuk be a magyar közönségnek. Hátha... Talán ez az út lesz az, melyen Szász István találkozhatik a szerencsével. A magyar művész egyetlen támasza úgyis csak a szerencse. Csak szerencse, ha nálunk valakiből lesz valami.

És van egy másik szempontunk is. Nem árt néhanapján megmutatnunk úgy a hivatalos köröknek, mint a nagyközönségnek a magyar művészetnek azt a front mögötti részét, azt a hinterlandját, amelyben úgy kallódnak el a magyar tehetségek, hogy sose kerülnek a nyilvánosság frontjára. Kitépünk egy szálat a nagy magyar mező vadvirágai közül és színesen, dudvásan, úgy ahogy az Isten megteremtette felmutatjuk, feltartjuk a Napra, hadd lássa a nagy kertész az árva magyar virágok esett sorsát. *(gy.)*

SZÁSZ ISTVÁN: ÖNARCKÉP

PANTHEON. Monatschrift für Freunde und Sammler der Kunst. Jahrgang V (1932), Heft 2. Verlag F. Brückmann A. G. München. E kitünő havi szemlének februári száma nem vonul fel meglepő nagyságokkal. Néhány gondos tanulmánnyal azonban jó szolgálatot tesz a művészettörténelmi kutatásnak. G. **Fiocco** az olasz Jacopo Bellini két arcképét elemzi, melyek egyikében Venturi már felfedezte Dante hasonmását; a második kép Petrarce. F. **Winkler** egy eddig ismeretlen Altdorferről értekezik. A képet, mely Máriát a kis Krisztussal ábrázolja „Az első lépés"-nek nevezi el. L. **Coletti** a korai velenceiek egyikét, Lorenzo Veneziano-t emeli ki a félhomályból. E. **Schilling** két elsőrangú Kulmbach-rajzot közöl le. E kitünő havi szemlének márciusi száma néhány igen érdekes cikkel gazdagítja a művészettörténelmi szakirodalmat. Első helyen felemlítendő **Raimond von Marle** tanulmánya Paolo Ucello egy ismeretlen madonnájáról. Nem tartjuk teljesen elfogadhatónak a szerző érvelését, bár kétségtelen, hogy egy kiváló trecentomüvész alkotását mutatja be. A stílkritikai elemzéshez adott képek igen szépek. **Dr. E—r.**

SZÁSZ ISTVÁN: HADIFOGOLY MENET

művésztelepen és nagyszerű művészetének hatóerejével neveli az új generációt. Thorma János művészetét a magyar közönség is jól ismeri, hiszen még nem oly rég sűrűn lehetett képeit kiállításainkon látni. Híres képét, az Aradi vértanuk c. nagy vásznát nem régiben vette meg a magyar állam. Lesz alkalmunk még ismertetni Mikola és Thorma mester művészetét, így tehát most megelégszünk annak megemlítésével, hogy ma is az aktív festők közé tartozik, aki fiatalos ambicióval dolgozik képein. A művésztelep ezidőszerinti vezetője *Mikola* András, ugyancsak jól ismert név tárlatlátogató közönségünk előtt. Az idei téli kiállításon is szerepeltek erőteljes és egyéni látású alkotásai. Két tanártársa, *Ziffer* Sándor és *Krizsán* János közül, *Ziffer* ugyancsak abba a generációba tartozik, amelyik még sűrűn szerepelt annakidején kiállításainkon. Az ő művészi egyénisége is jól ismert a mi köreinkben. *Krizsán János* már az impériumváltozás után került Nagybányára, a magyar közönség előtt nem igen ismert név, annál népszerűbb hangzása van Erdélyben. Művei az impresszionizmus elveinek jegyében állanak, de mindig áthatva a művész költői lelkületű egyéniségétől. Krizsán János keresi a természetben a liraiságot, mondhatnánk gyakran az idillikus hangulatot. Műveinek nagy népszerűsége talán éppen ezen a ponton kereshető.

A művésztelep jelenlegi tagjairól a következő rövid beszámolót állíthatjuk össze:

Lécfalvi *Bitay* Árpád figuralista piktor, a művésztelep törzstagja és titkára. 1921 óta tartózkodik Nagybányán megszakítás nélkül, leszámítva külföldi tanulmányútjait.

Balla Béla témaköre főként a tájkép. Hosszabb idő óta tagja a művésztelepnek.

Kászonyi Edgár portrétista. Eredetileg műépítész. 1928 óta tartózkodik Nagybányán.

P. Kováts Ferenc témaköre a kompozició. Hosszú évek óta a nagybányai iskola növendéke.

Pirk János eredetileg mezei munkás. Végezte a budapesti főiskolát. Azóta ismét Nagybányán dolgozik.

Shakiroff Sebestyén volt kozáktiszt, aki mint hadifogoly került Nagybányára, ahol 1921 óta dolgozik.

Mint e rövid szemléből is látható, a nagybányai kolónia ma is eleven valóság és nagy hagyományaihoz híven maradandó értékű munkát fejt ki az új generáció kiképzésében. A magyar művészeknek ma is nagy szolgálatot tesz azzal, hogy nyaranként kitárja előttük vendéglátó kapuit.

Művészi felfogásban és karakterben szorosan a nagybányaiakhoz zárkóznak fel a kolozsvári és szatmári művészek. Kolozsvárott különösen kiemeljük *Vágó* Gábor szobrászművészt, akinek nem mindennapi tehetségét számos emlékmű hirdeti. *Tóth* István és *Berényi* Margit festőművészek szintén számottevő tényezői Kolozsvár művészeti életének. Szatmárban *Zolnay* Géza és *Sarkady* Sándor tarthatnak igényt elismerő értékelésre. Zolnay Géza különösen portréival arat sikereket, míg Sarkady Sándor úgy festményeivel, mint szobraival vívott ki magának Erdélyben jóhangzású nevet.

SÍREMLÉKEK. Két értékes kiadvány fekszik előttünk. Mind a kettő síremlékekről szól. Az egyik, egy díszesen előállított, minden tekintetben kifogástalan reprodukciókkal kísért gyüjtemény. Ezt *Rosner* Ármin, a Kő- és Műkő szaklap szerkesztője állította össze és ezzel a munkájával minden érdeklődőnek és szakembernek hálaját kiérdemelte.

A másik munka egy kis album, amely Szegeden jelent meg és *Tardos Taussig* Ármin tervezéseit foglalja össze. Ezek a tervek egytől egyig kivitelezett síremlékek, melyek túlnyomó részt a szegedi temetőben nyertek elhelyezést. Tardos Taussig Ármin síremlékei szerencsésen egyesítik a fantázia kifejezést kereső formáit a kegyelet pietikus érzésével. Ez a kis album alkalmas arra, hogy szerzőjének művészi presztizsét öregbítse.

Szász

Sz. 2. *István*, festő. * Kolozsvár 1878. Budapesten a Képzőm. Főiskolán tanult s 1905-től főleg figurális képeket állított ki a Nemzeti Szalónban és a Műcsarnokban. Három évig volt hadifogságban Olaszországban, hol ez idő alatt számos tanulmányt készített. 1919 óta ismét Budapesten dolgozik.

Sz. F. II. 491 b.

Kötet	Lap-	Tétel-	Okmány-
szám			

Szász Gyula

1880. tavaszi kiállítás

Részt vett a dalmúszintéz szobor pályázatán s Palesztinát ábrázolta csak hogy ez a Palesztina, a mint táblára írni készül sokább rajzolóra, festőre emlékeztet, mint zenekölteré s nagy hasonlatosságot mutat Hähnel Rafael jére. Tavaszi kiállításon kiállítva. Ő mutatta Pergoleset is, anatomiai hibákkal.

i-f. Tavaszi kiállítás II. Közl

Képzőművészeti szemle. 1880. 75. l

Szász Gyula

Részt vett a Deák mauzoleum kupolájára tervezett Genius szobrának pályázatán.

Képzőművészeti szemle. 1880. 80. l.

Szász Gyula

A Feszty Adolf által Haggenmacher Henrik számára tervezett sírbolt szobrászati részét ő végezte.

Hírek a mutatvánkból

Képzőművészeti szemle. 1880. 106. l.

Átvitel

Egyetemi nyomda. 1905.

Kötet-	Lap-	Tétel-	Okmány-						Összesen	
szám					K	f	K	f	K	f
				Áthozat						

Szász Gyula szobrász

Sz. Gy. műtermében érdekesek a tabáni plébánia-templom díszítésére szánt szobrok, nevezetesen Szent Gellért, Borromeus Károly és Szt Katalin alakjai. A főváros építési bizottsága elfogadta e mintákat, melyek boskinti márványkőben lesznek kivive. A mezőteremi plébánia templom számára 2 Szeráf angyalt mintázott a művész. Munka alatt vannak: Halmi Ferencz, Feleky Miklós színészek és Szemlér Mihály festő mellszobrai.

Képzőművészeti Szemle 1881. 30 l. (február).

A vigadó szobrai közül meszet készítette?

Szász Gyula

1880. szept.
A honvédelmi mustrin budai palotája számára hat ívsarki alakot készitett. Erek: Dávid, Judith, Minerva, Mars, Dobo Katicza, és Toldy János. Az operaház számára a művész Gluck és Mozart alakjait készité.

Hírek a mút. Képzőmův. szle. 1880. 134

© Szász Gyula.

Szigligeti Ede mellszobrát márványban dolgozza ki. Azonkívül Sz. Vendel álló szobrát készíti, mellet vála a fehérmegyei káptalan rendelt meg egy templom számára.

Képm. szle. 1879. 151. l.

© Szász Gyula

Haggenmacher Henrik családi sírboltján lévő szobrászati reszek. L. Feszty Adolf.

Kin. szle. 1879. 150. l.

Szász Gyula

1880. okt.
Szász Gy. egy szentháromság szobor készitésére kapott megbízást, a mű a majsai templom előtti sírt fogja díszítem. Közelebb fejezte be Feleki Miklos mellszobrának aggyagmintáját.

Hírek a mút. Képzőmův. szle. 1880 149 l.

Szász. Gyula

Irodalom.

G. E. Szász Gyula műtermében.

Függetlenség 1880. évf. 220 sz.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi S. u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

NÉPMŰVELÉS

Szász Károly István

1970 SEP

1021

(Szász Károly István Gót romok c. képe a kiállításról.)

(Veszprém): Karmester

apest): USA
1970.

Balgótarján):

si Intézet
ti fotótan-
fotószakre-
nkaértekez-
űleg nyílt
ározi kiál-
1970. évi
ivészeti Ki-
tást a Ma-
zek Szövet-
elési Intézet

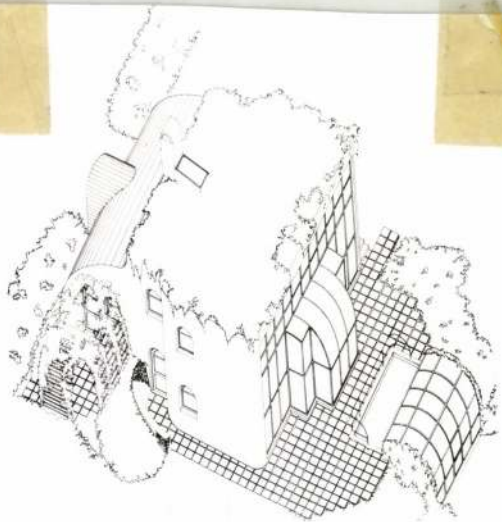

1. *Keresztmetszet*
2. *Földszinti alaprajz. Jelmagyarázat: 2. előcsarnok, 9. tv-szoba, könyvtár, 10. játékterem, 11. eszpresszó, 12. étterem, 14. konyha*
3. *I. emelet alaprajza. Jelmagyarázat: 1. közösségi helyiség, 2. szoba, 10. előcsarnok légtere. Az új épületrész falai feketével vannak jelölve*

1. *Section*
2. *Ground floor plan. Sings: 2. Vestibule. 9. TV room, library. 10. Play-room. 11. Coffee-room. 12. Restaurant. 14. Kitchen*
3. *Plan of the second level. Sings: 1. Common hall. 2. Room. 10. Air-space of the vestibule. The walls of the new building are signed with black*

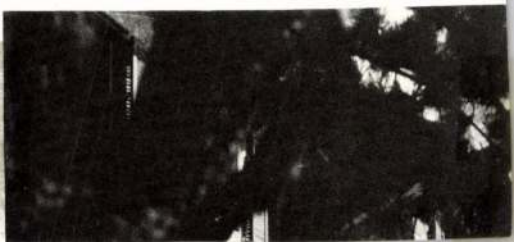

SZÁSZ VÁRDAY ISTVÁN

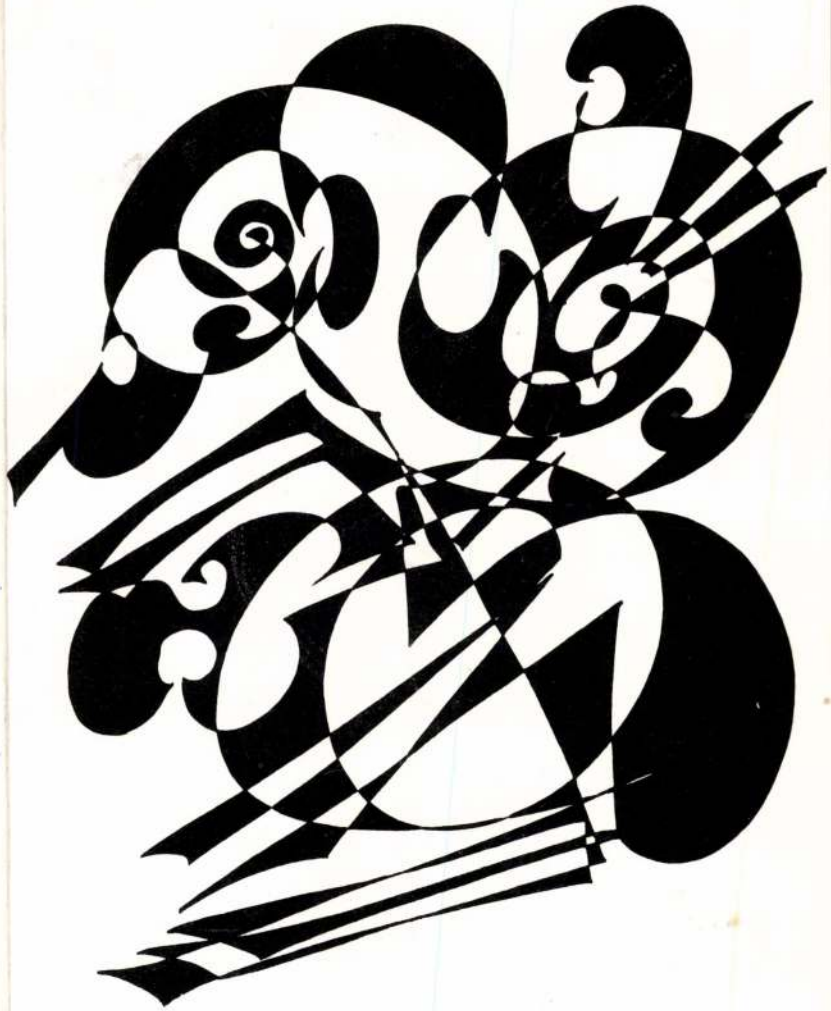

MEGHÍVÓ

FERENCVÁROSI

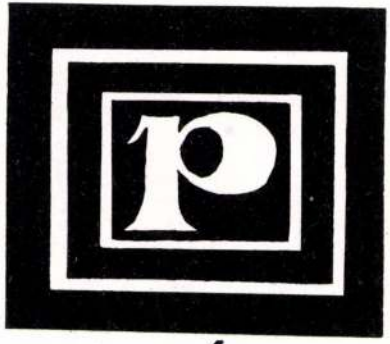

PINCETÁRLAT

IX. MESTER U. 5.

BUDAPEST FŐVÁROS IX. KER. TANÁCSA
MEGHÍVJA ÖNT

SZÁSZ KÁROLY ISTVÁN

FESTŐMŰVÉSZ

KIÁLLÍTÁSÁNAK MEGNYITÁSÁRA
1976. ÁPRILIS 2.-án 6 ÓRAKOR

A KIÁLLÍTÁST MEGNYITJA
MÁRIÁSI IVÁN
festőművész, egyetemi docens

MEGTEKINTHETŐ 1976. IV. 2–15-ig
14 – 19 ÓRÁIG
ÜNNEPNAP 10–12 és 14–19 ÓRÁIG
HÉTFŐ SZÜNNAP

nagyszerű ez a kor
s aki megérti, része
nagyszerűségének

meghívómegh

67/253 Reanal Fvgy. — Fk. Várkonyi Györgyné

impresszionizmu
sexpresszionizm
uskubizmusfutur
izmusszürrealiz
muskonstruktivi
zmusabsztraktiz
musnonfigurativiz
musimpresszioniz
musexpresszion
izmuskubizmusf
uturizmusszürre
alizmuskonstru
ktivizmusabsztr
aktizmusnonfigu

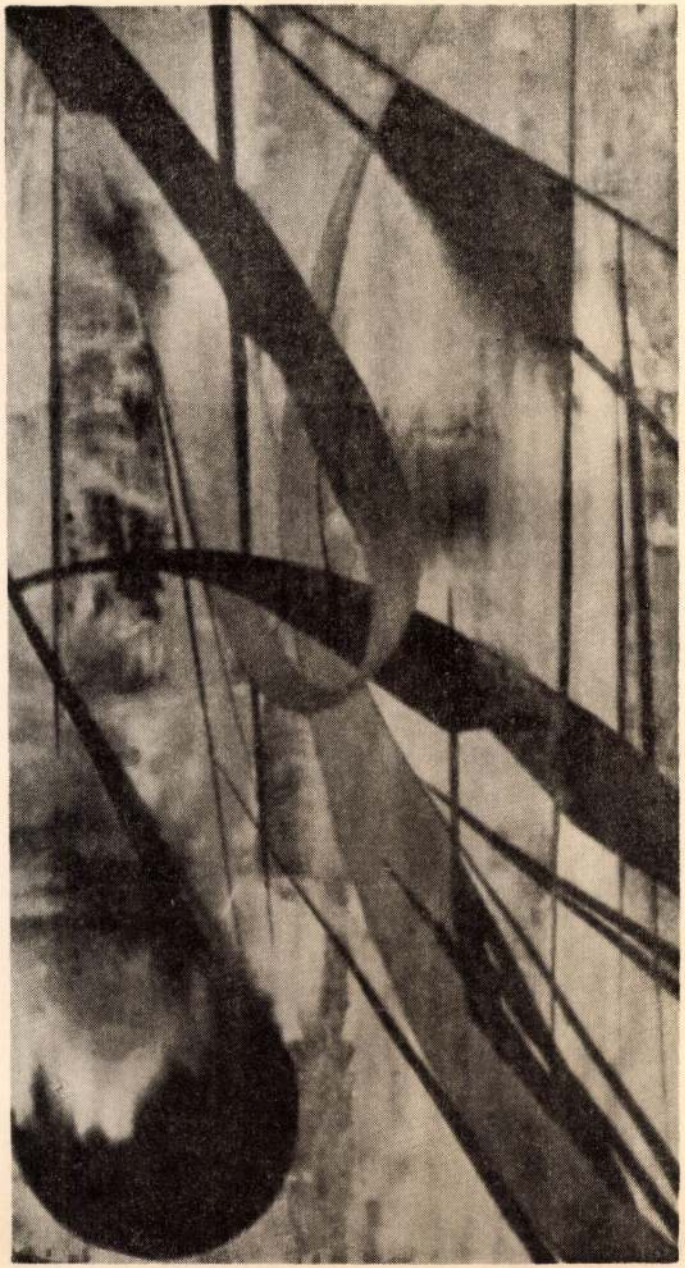

a XIV. ker. tanács vb. népművelési osztálya és a hazafias népfront XIV. ker. elnöksége tisztelettel meghivja önt

szászkárolyistván

festőművész festményeiből rendezett, szines vetitettképes bemutatójára

koptakároly

a hnf. elnökségi tagja nyitja meg az előadást

kökényanna

előadóművész verseket mond

dr. soósimre

a tit. művészeti szakosztályának tagja, a művész munkásságát ismerteti

az előadás időpontja 1967. január 17-én este 7-óra

a szabópál kultúrotthonban
bp. XIV. ker. thököly-út 164. szám

az előcsarnokban bemutatott képek szászkárolyistván festményei

belépés dijtalan

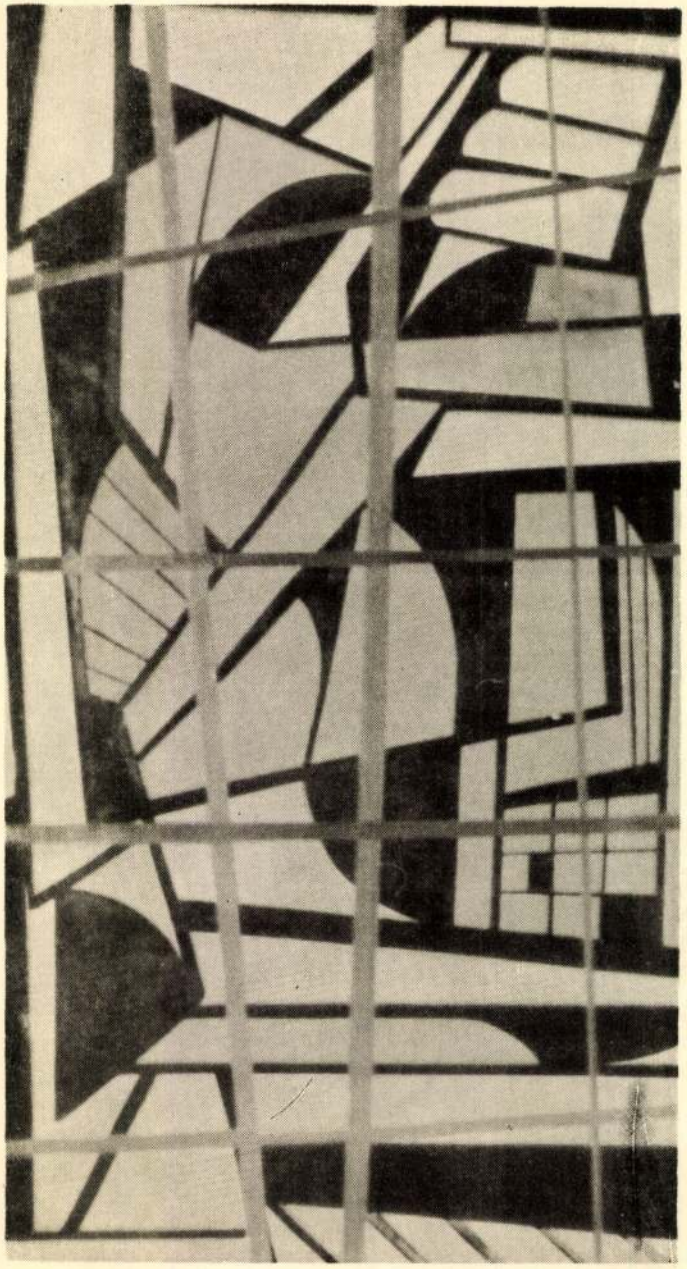

Szász Károly István

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 61
Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

ÉLET ÉS IRODALOM
Budapest

1970 APR 11

történelmi homályba vesző
ris" időkért.

1021

Szász Károly István: Kompozíció

iskolai használatra. Z
is költő — a lírai eli
megfelelőjét keresi. D
lön utat jár. Más ma
kusoktól — Sárától, S
térően, mellőzi az ön
meket, vagy a szociog
licisztikus utalásokat.
rébe bújva, egy-egy
különös élethelyzet
akarja a világot fölfedezni, e magatartásokat, mint önön lehetőségeit átélve, a maga követendő útját, etikumát meghatározni. Hőseit belülről éli át, de kívülről ábrázolja; a szemszögükből, „szubjektív kamerával" ábrázol, miközben vizsgálata során mindjárt el is távolodik tőlük. Lelkivilágukat apró, véletlennek tetsző epizódokkal, sajátos „mikro-realizmussal" világítja át, de mintha nem is róluk beszélne. Előző két filmjének (*Hogy szaladnak a fák, Próféta voltál, szívem*) abból erednek a megoldatlanságai, hogy a jellemek,

állítólag — mind a kettőt elejte
Ami az előbbit illeti, „csak
pillanatra kellene belehelyezk
nünk, a benne zajló drámát ér
kelnünk, magatartásának indok
fölismernünk, hogy nem csak
suk őt, hanem vele is éljünk"
óhajtja a Népszabadságban He
düs Zoltán. Azt feledi csupán, h
a film megrendítő képsorait, a
a magára maradt antifasiszta h
cos *látja:* egy vérzőarcú asszo
a bújkálók éjjeli menedékhel
egy agonizáló világ tömjénes,
koholos menekülésvágyát — e
nyomatékosabban kiemelni b

Szász Károly István

Legújabb műveit mutatja be ezen a kiállításon. (2-3 év.) Csaknem 20 éve dolgozik.
Nem festőnek készült, az irodalom vonzotta, verseket, novellákat írt, lapot szerkesztett, műtárg-restaurálással foglalkozott. 40 évesen kezdett rendszeresen festeni. Kezdetben az impresszionizmus erőszeit használja, ezek a művek első kiállításán szerepeltek. Később konstruktivelb. 1963: műtesem-kiállításán expresszív művek.
Ezután a szürrealizmus, majd az absztrakt fest. felel meg neki. Két külföldi utazás.
Saját meghatározása szerint itt kiállított olajképein a „Prichokozmosz" jeleníti meg. Az op-art eredményeit felhasználja.

Szász Károly István festőművész kiállítása. 1969 dec. – 1970. jan. Építők Műszaki Klubja. Bev.: dr. Soós Imre

Szász Károly István festő

az Építők Műszaki Klubjának

Képzőművész tagja, művével szerepel

az Ipartan Kiállításán

Magyar Nemzet

1969 május 16

– Napli –

Szász Károly István

Szerepel az Építők Műszaki Klubja
Háslatán az Iposzterben

Naphívó 1969 v. 5

M.D.K.

Szász Károly István

Az Épitők Müszaki Klubja a klub képzőművész tagjai számára kiállitást rendezett az Iparterv székházában. Ezen a tárlaton szerepel a müvész alkotásaival.

Film Szinház Muzsika, Bp. 1969. május 24.
13. évf. 21. sz. 15. lap

Iktatószám:
Ügyintéző:
Tárgy:

Szán Károly István

A mesterről idézet: „A művészet a legnemesebb játék. Ha az emberek többet játszhatnának, kevesebb idejük maradna a háborukra."

Kiállított művek:

Olajfestmények:

Karma I.	40 x 30 cm	1967	Labirint	1967.	40 x 30
Fekete fény	"	"	Bábel III.	"	"
Gyár I.	"	1968	Örvény	"	"
Egő csiphebokor	"	"	Gondolatok	"	"
Csend	"	1967	Alkonyati csodálkozás	"	1967.
Gyár II.	"	1968	Husvéti kórus	1967	"
Piros ablak	"	1967			

Szán Károly István festőm. kiállítása. 1969. dec - 1970. jan.
Építők műszaki Klubja. Bev.: Dr Soós Imre.

Szász Károly István

Dinamikus kontrast	51 x 27 cm	1969
Négyszögvariáció VI.	60 x 50	"
A teremtésre vetett árnyék	94 x 24	"
Mámor	46 x 35	1968
Alfa	59 x 29	"
Le Corbusier halála	68 x 49	"
Golgota	54 x 34	1969
Két pólus	73 x 49	1968
A megváltás kávsza	50 x 50	"
Mozaikterv	49 x 49	"
Zománckép-terv II.	45 x 45	"

Szász Károly István festőművész kiállítása. 1969 dec.–1970. jan. Építők Műszaki Klubja. Bev.: dr. Soós Imre

Szász Károly István

Cím nélkül	41 x 36 cm	1969
Redőny (kinn és bent)	75 x 25	-"-
Romantikus este	51 x 36	1968
Perpetuum mobile	60 x 50	1969
Holdváros 2000-ben	29 x 39	"
Kinahadás az ősanyagból	34 x 85	1969.

Grafikák: (filctoll) 1968-69.

Betontemplom, Wien	26 x 17
Madonna	23 x 18
Práter-Óriáskerék, Wien	24 x 18

Szász Károly István festőművész kiállítása. 1969 dec. – 1970. jan. Építők Műszaki Klubja. Bev.: dr. Soós Imre.

Szász Károly István

Férfi és nő	29 x 17 cm
Telihold	30 x 11
Ülő nő	29 x 18
Kínai maszk	24 x 16
Műtermemablak	27 x 22
Fehér árnyék	29 x 31
A Stephansdom tőszomszédai, Wien	23 x 18
Műtermemablak szaltumal	25 x 18
Kolostorfolyosó, Heiligenkreuz	23 x 17
Szungoja	27 x 17
Schönbrunn, Wien	24 x 18

Szász Károly István festőművész kiállítása. 1969. dec.-1970 jan. Építők Művészeti Klubja. Bev.: dr. Soós Imre.

Szász Károly István

Transparensek a Mariahilferen 24 x 17
Torzó 30 x 19
Sikátor, Alt-Wien 24 x 17
Beton-kápolna, Wien 24 x 15
Samba 30 x 43
Beat-zenekar 21 x 30
Emberpár 29 x 21
Szobor 25 x 18
Anyaság 31 x 29
Fehér-fekete 30 x 43
Wien tornyai 24 x 18
Madár 21 x 30

Noé-Noé/Noé barkája/29 x 31
Semmering hidakkal
Wien 17 x 20
Bogár 17 x 25
Esti séta a Kerntnerén
Wien 15 x 27

Szász Károly István festőművész kiállítása. 1969. dec.-1970. jan. Építők Műszaki Klubja. Bev.: dr. Soós Imre

Szász Károly István

Kiállításai:

1962: Műteremkiállítás a XIV. ker. HNF. rendezésében (egyéni)

1963: — " —

1963: KPVDSz-kiállítás (csoportos)

1964: XIV. ker. művének kiállítása (csoportos)

" A Harafias Népfront XIV. ker. szervezetében (egyéni)

1965: Danuvia Kulturház (csop.)

" Wien, Pieler Prof. vetítettképes előadása a művészről

" Műteremkiállítás (egyéni)

Szász Károly István festőművész kiállítása 1969. dec – 1970. jan. Építők Műszaki Klubja. Bev.: dr. Soós Imre

Szász Károly István

1966: Phylaxia gyár (egyéni)
1967: Szabó Pál Kulturotthon (egyéni)
" É. M. Anyagellátó Vállalat (egyéni)
" Nagy Balogh János Kör, Kispest (")
1968: Bányagyntaszgyár (egyéni)
1969. Építők Klubja művésztagjainak kiáll. (csop.)

Szász Károly István festőművész kiállítása 1969. dec – 1970. jan. Építők Műszaki Klubja. Bev.: dr. Szós Imre

Szász Károly István festő M.D.K.

munkáiból müterem bemutatót rendez nov. 7-én a
Hazafias Népfront XIV. ker. biz. képzőmüv. csop

Napló

Magyar Nemzet 1964. november 5. 7.l.

M.D.K.

Szász Károly István festő

munkáiból vetitettképes előadás a Hazafias Népfront rendezésében

Napló

Magyar Nemzet 1967. jan. 13. 4.1.

Szász Károly István

Szerepel az Építők Műszaki Kerülja
Kiállításán

Magyar Nemzet 1969 V. 16

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI DOKUMENTÁCIÓS
KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

Szász Károly István, festő

MDK

Kiállítása nyílik meg a
Lengyel kultura helyiségében.

-. Sorok ban

2.

ESTI HIRLAP, Bp. 1970. júl. 6.

MDK

Szász Károly István, festő

Kiállítása a Lengyel kultúrában tekinthető meg.

— : Hír

8.

Népszabadság, Bp. 1970. aug. 4.

Szász Károly István

"Kompozició" c. müvének repr.-ját hozza a lap.

Élet és Irodalom, Bp. 197o. ápr. 11.
XIV. évf. 15. sz. 13. lap

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 136-068, 337-748, 340-726

MAGYAR
HÍRLAP

/1021

1970. OKTÓBER 18, VASÁRNAP 11

Kalr Károly István

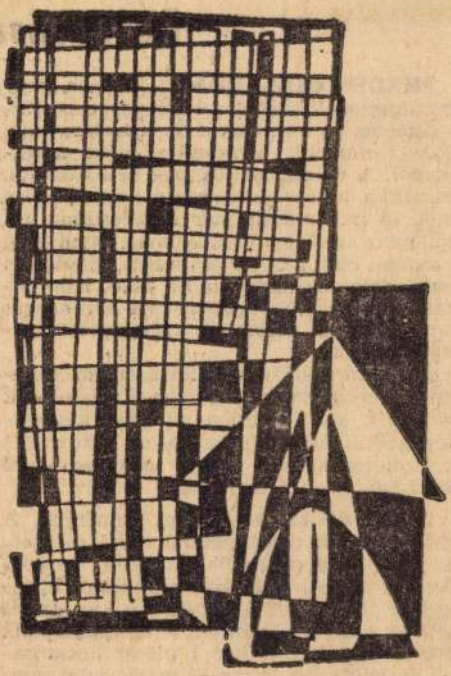

Szász Károly István rajzai
Gátromok és toronyház

Bútorvásá

MINDEN CSALÁDBAN költséges, nagy beruházásnak számít a bútorvásárlás, történjék az új házaspár fészekrakása, vagy „öreg" házasok újrarendezkedése alkalmából. A választást jól meg kell fontolni, hiszen a lakás berendezése hosszú időre szól, és ha valamit már megvettünk, attól nem szívesen válunk meg. Nem elég azonban csak a bútor szépségét, minőségét mérlegelni, számolni kell a *falak méreteivel, a lakás adottságaival és a berendezés használatával szemben támasztott igényeinkkel is.*

A bútorvásárlás nélkülözhetetlen kelléke a berendezendő helyiségekről készült *alaprajz*, amit minden műszaki képzettség nélkül bárki megcsinálhat. Készülhet milliméterpapíron, vagy akár egyszerű kockáspapíron, irkalapon.

A FALAKAT egyenként lemérjük. A mérőszalagot (centimétert) a fal mentén, a padlózaton vezetjük saroktól sarokig. Az így kapott adatokat arányosan kicsinyítve átrajzoljuk a papírra. A kicsinyítés tetszés szerint történhet. Alkalmazhatunk 100-as léptéket, akkor 1 méter hosszúságú falfelületnek 1 cm-es vonal felel meg, lehet 50-es léptékben ábrázolni, akkor 1 méter 2 cm-rel egyenlő. (A vonalakat

Szász Károly

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1971 JUL 19

MAGYAR HÍRLAP
Budapest

1021

MAGYAR HÍRLAP

Szász Károly István: Katedrális

Olyan jubileumi kiállítás nyílt tegnap délelőtt a Műcsarnokban, amely fényképeken, óriás tablókon sűrítve mutatja be mindazt, amit nap mint nap eredetiben is láthatunk: *a felszabadulás utáni építészet eredményeit.*

Az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium, valamint a Magyar Építőművészek Szövetsége közösen rendezett — *Az építés 25 éve Magyarországon* című — kiállítását *Bondor József* építésügyi és városfejlesztési miniszter nyitotta meg. Az ünnepélyes megnyitón jelen volt *Fock Jenő*, a Minisztertanács elnöke és *Nyers Rezső*, az MSZMP Központi Bizottságának titkára, a Politikai Bizottság tagjai, *Kisházi Ödön*, az Elnöki Tanács helyettes elnöke, *Bálint József*, az MSZMP Központi Bizottsága gazdaságpolitikai osztályának vezetője, *Sarlós István*, Budapest Főváros Tanácsa V. B. elnöke és *dr. Trautmann Rezső* nyugalmazott építésügyi miniszter, a Hazafias Népfront budapesti bizottságának elnöke. Jelen voltak az ÉVM miniszterhelyettesei és vezető munkatársai, az építőipari tervező és kivitelező vállalatok vezetői is.

Bondor József miniszter elöljáróban emlékeztetett arra: milyen szétaprózódottan és alacsony technikai színvonalon

Szász Károly István

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

1980 NOV 23

MAGYAR HÍRLAP

Grafikusművész

1921

Szász Károly István rajza

„egymástól függő eljárások szövődményévé" válik. De a továbbiakat érdemes akár szó szerint is idéznünk:

„Am, aki együttes tevékenységről, szervezetről beszél; lehetséges-e szervezet tekintély nélkül? Tegyük fel, hogy egy szociális forradalom letaszítja a trónról a tőkéseket, akiknek tekintélye ma a javak termelését és forgalmát irányítja. Tegyük fel... hogy a föld és a munkaeszközök a velük dolgozó munkások közös tulajdonává lettek. Vajon akkor a tekintély eltűnik-e, vagy pedig csak a formája változik meg?... Az ember a tudomány és a leleményesség segítségével uralma alá vette

Kiállitási napló

1962.	Műteremkiállitás, XIV. ker. HNF. (egyéni)
1962.	Műteremkiállitás, XIV. ker. HNF. (egyéni)
1963.	Műteremkiállitás, XIV. ker. HNF. (egyéni)
1963.	KPVDSZ kiállitás (csoportos)
1964.	A XIV. ker. művészek kiállitása (csoportos)
1964.	A XIV. ker. HNF. kiállitása (egyéni)
1965.	Danuvia Kultúrház (csoportos)
1965.	Wien, Pieler Prof. vetitett képes előadása (egyéni)
1965.	Műteremkiállitás (egyéni)
1966.	Phylaxia (egyéni)
1967.	A Szabó Pál Kultúrotthonban, a XIV. ker. Népművelési Osztály rendezésében kiállitás és vetitett képes előadás (egyéni)
1967.	É. M. Anyagellátó Vállalat (egyéni)
1967.	A kispesti Nagy Balogh János Kör (egyéni)
1968.	Bányagyutacsgyár (egyéni)
1969.	Épitők Klubja (csoportos)
1969–70.	Épitők Klubja (egyéni)
1970.	Lengyelországi kiállitások, a Lengyel Nemzetközi Sajtó és Könyv Klub rendezésében (egyéni) Bydgoszcz, Swiecie, Dobrcz
1970.	Lengyel Kultúra (egyéni)
1971., 1972.	Lengyel Kultúra (egyéni)

F. k.: Lengyel Kultúra - HNF. XIV.,
Reanal Fvgy.

szász károly istván

lengyel kultúra ośrodek informacji i kultury polskiej

A

LENGYEL KULTÚRA

tisztelettel meghivja

SZÁSZ KÁROLY ISTVÁN

festőművész

LENGYELORSZÁGI ÉLMÉNYEK

cimü

K I Á L L I T Á S Á R A

Bevezetőt mond

Dr. STANISLAW A. SOCHACKI

A Lengyel Kultúra igazgatója

A kiállitást megnyitja

KARDOSS BÉLA

müvészeti iró

Megnyitó: 1971. december 20.-án hétfőn 18 órakor

Nyitva: 1971. december 20.-tól 1972. január 10-ig

Megtekinthető: vasárnap kivételével

naponta 11-18 óráig, szombaton 10-14 óráig

LENGYEL KULTÚRA

Budapest, VI., Nagymező-utca 15.

A MÜVÉSZET INKOGNITÓBAN SZÜLETIK: legtöbbször akkor és ott, ahol és amikor az ember nem is gondolja.
De inkognitóban születik a müvészet azért is, mert már csak kész képekben válik láthatóvá mindaz, ami a müvész és a társadalom szivében végbemegy. Mire láthatóvá válik, már uj képekkel foglalkozik a képzelet.
A festészet nem a kész képek összessége - az a müzeum. Festészet mindenütt van, ahol emberek élnek, képek azonban csak ott vannak, ahol festenek is.
A kép tehát nem az ecset tulsó végénél kezdődik, hanem az innensőnél, melyet a festő tart kezében. A kép üzenet, a festő küldötte, hiradás arról a világról, ahol a természet és társadalom alakitó erői láthatóvá válnak. A festészet a láthatatlannak a láthatóvá tételével foglalkozik, olyan mühely, ahol a világ alakitó tényezői képekben állnak össze.

Ha SZÁSZ KÁROLY ISTVÁN képeit meg akarjuk érteni, akkor ennek az alkotófolyamatnak a mélyére kell tekintenünk. Müvei mögött meg kell keresnünk azokat a folyamatokat, melyek ezeket a festményeket, grafikákat, üvegmozaikokat és zománc-kompozicíókat megteremtették, melyeknek testi és szellemi felépitésüket köszönhetjük. A müvészet lényegében meghosszabbitott önmagunk.
Régen a müvészek ugy ábrázolták az ember belső világát, hogy egy maga elé meredő tekintettel jellemezték azt, akit ábrázolni akartak. Ma nem a személyt festik le, hanem azzal jellemzik a személyt, hogy lefestik azt, ami képzeletvilágát kitölti.
Ha ezen a kiállitáson körültekintünk, sehol sem látunk ugynevezett "lefestett embert". Azok a kompoziciók és alakok, amelyeket itt látunk, mégis embert, embereket jellemeznek és feltételeznek olyan embereket, akik ezeket az alakzatokat elképzelik és létrehozzák. Nem a szemet látjuk lefestve, hanem azt, ami a szem mögött végbemegy a képzeletben.

SZÁSZ KÁROLY ISTVÁN müvészetében az a legnagyszerübb vonás, hogy geometria alakzataiban, belső távlataiban olyan feszültséget, olyan viszonylatokat tud teremteni, amelyek kompozicióit érzelmekkel és indulatokkal töltik meg.
A körök, tengelyek, hálózatok csodásan szép mértani rendjében, a felhőkön áttörő architekturában egy egzakt, mérnökies világ költőiesül át.
Csodáljuk, hogy a körök, négyzetek mint válnak érzelmivé és hogy a legdrótkeményebb rajzi elemek is hogy olvadnak fel a légies távlatokba, mint válnak transzcendenssé, hogy ugy mondjam: Abszolutum felé mutatóvá.

SZÁSZ KÁROLY ISTVÁN müvészetének legfőbb erénye formai tisztasága.
Modern világunkat kifejező kompozicióinak pontos szerkesztésében állandóan ott van az érzelmi gazdagság, a végtelen, lezáratlan teret betöltő lélek és szépség.
Müvészete egyszerre modern, korszerü-, egyszersmind időtlen és stabil.
Dinamika és temperamentum, tiszta szerkesztés és érzelmi telitettség jellemzi müveit, s ami ezt a kiállitást, nemcsak Szász Károly István életének, de mai képzőmüvészeti kulturánknak is értékes dokumentumává teszi.

BALOGH ANDRÁS

K A T A L Ó G U S

Olajfestmények

1./ Vörös-arany (Balti-tenger)
2./ A tenger lázadása (Gdansk)
3./ Kék lázadás II.
4./ Metamorfózis II.
5./ Varsói felkelés
6./ Kopernikusz
7./ Visztula 1939. szeptember 26
8./ Haragos tenger (Gdansk)
9./ Varsói felkelés II.
10./ Pokoljárás (varsói felkelés)

Üvegmozaik

11./ Lutoslawski - Zenei kompozició
12./ Chopin - Forradalmi etüd
13./ Mazurka

Rekeszelt hidegzománc

14./ Sirályok (Keleti-tenger)
15./ Gót ablak (Gdansk)
16./ Háború
17./ Chopin, f-moll zongoraverseny (Bydgoszcz)
18./ Pax (A felvonulás ritmusa)
19./ Térplasztika
20./ Mozaik-terv
21./ Krakkó
22./ Térplasztika II.
23./ Chopin
24./ Tenger és a nap (Balti-tenger)
25./ Mária-templom (Torun)
26./ Gótika (Gdansk)
27./ Fekete-Madonna (Czestochowa)
28./ Kivégzés (Bydgoszcz)

Grafikák (Lengyelországi utinapló)

29./ Foltritmus
30./ Tánc
31./ Ablakok
32./ Matróz
33./ Galamb
34./ Térplasztika
35./ Szobor
36./ Kikötő (Mazuri-tavak)
37./ Vodka
38./ Táncoló
39./ Katonazene
40./ Boltiv-ritmus
41./ Gótika
42./ Anyaság
43./ Vodka II.

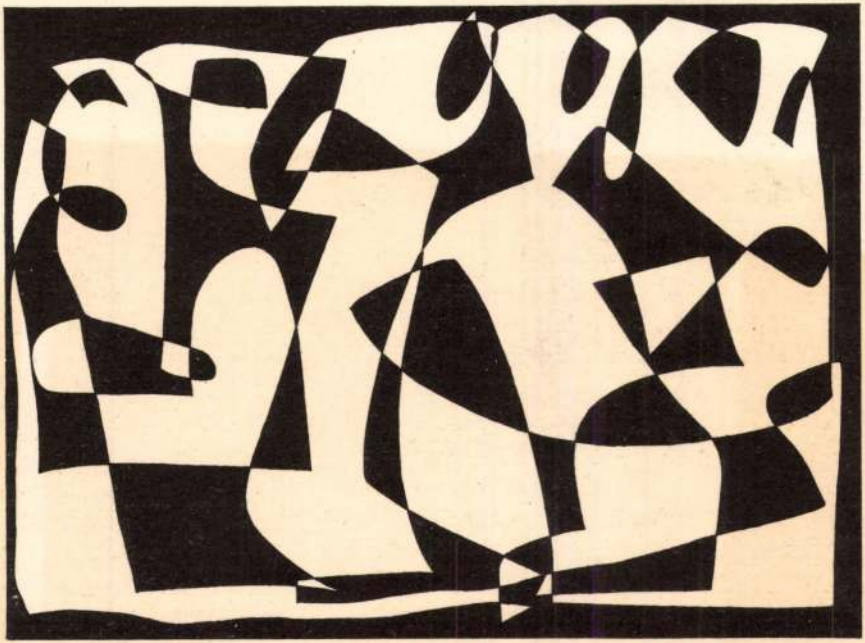

MEGHÍVÓ

AZ ÉPITŐK MŰSZAKI KLUBJA IGAZGATÓSÁGA
ÉS MŰVÉSZETBARÁT KÖRE MEGHIVJA ÖNT

SZÁSZ KÁROLY ISTVÁN

FESTŐMŰVÉSZ KIÁLLITÁSÁRA.

A KIÁLLITÁS HELYE:
ÉPITŐK MŰSZAKI KLUBJA,
BUDAPEST, V., PETŐFI SÁNDOR U. 5.

MEGTEKINTHETŐ:
1970. JANUÁR 15-IG, NAPONTA 10 ÓRÁTÓL 20 ÓRÁIG.

(SZOMBATON ÉS VASÁRNAP, VALAMINT DECEMBER 20-TÓL JANUÁR 1-IG A KLUB ZÁRVA VAN.)

A KIÁLLITÁST MEGNYITJA:

SZELLE KÁLMÁN

ÉPITÉSZMÉRNÖK

1969. DECEMBER 17-ÉN (SZERDÁN) ESTE
6 ÓRAKOR

A MEGNYITÓ UTÁN – A MŰVÉSZETBARÁT KÖR KLUBNAPJÁN A KIÁLLITÓ MŰVÉSZ MUNKÁSSÁGÁT DIAVETITÉS KERETÉBEN ISMERTETI

MEZEI OTTÓ

MŰVÉSZETTÖRTÉNÉSZ.

M.D.K.

Szász Károly

A Szegedi Nemzeti Szinházban bemutatott -"Doktor ur" c.- Molnár-darab előadásához készitett jelmezterveket.

Film, Szinház Muzsika, Bp. 1969. febr. 15.
13. évf. 19. lap
7.sz.

MŰVÉSZETTÖRTÉNETI
DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT
Budapest, XIV. Dózsa György ut 41.

M.D.K.

Szász Károly

Marcel Mithois: "Férjvadászat" c. darabját rendezte a müvész és tervezte hozzá -a kritika által kiemelt- kosztümöket.
A szegedi Nemzeti Szinház Kamara Szinháza előadása.

Demeter Imre: "Férjvadászat" c.
Film Szinház Muzsika, Bp. 1966. okt. 21.
X. évf. 42. sz. 7. lap

M.D.K.

Szász Károly

Marcel Mithois: "Férjvadászat" c. darabját rendezte a művész és tervezte hozzá -a kritika által kiemelt- kosztümöket.
A szegedi Nemzeti Szinház Kamará Szinháza előadása.

Demeter Imre: "Férjvadászat" c.
Film Szinház Muzsika. Bp. 1966. okt. 21.
X. évf. 42. sz. 7. lap

· MDK

Szász Károly (jelmeztervező)

Az ő jelmezeivel mutatta be a debreceni Csokonai Színház Balassi Bálint: Szép magyar comédiá-ját, Mocsár Gábor átdolgozásában.

Bán Imre: Balassi Bálint „Szép magyar comédiá"-ja a debreceni színpadon. Szabó Ernő a zenéről.
Alföld, Debrecen 1961. 2. sz. 97. l.

1979. FEB 11

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR MAGYAR HÍRLAP

1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

1979. FEB 11

MAGYAR HÍRLAP

Szász Károly István
festőművész

1021

Szász Károly István rajza

kedik a művelődési értékválasztás szintje, a kultúra javainak kiválasztása és elsajátítása is. Az iskolázottság szorosan összefügg — ennek következtében — azzal is, ahogyan valaki *a művelődésre fordított közösségi kiadásokból egyénileg részesedik*, ahogyan őt a társadalom — amely a művelődést dotálja — fölszámíthatlan, „külön juttatásban" részesíti az iskola, az egyetem, a színház, a múzeum és más intézmények költségtámogatásával. A

Szász Károly István

A felvonulás ritmusa (rekeszelt hidegzo-
mánc.

Magyar Hirlap 1972/9 11 old.

Kász Károly István

Ikon.

Népművelés 1969/6 28 old.

Szász Károly István festőművész

Kiállítása „Lengyelországi élmények"
címmel december 20.-án nyílik meg
a Lengyel Kulturában

Magyar Nemzet 1971 december 18
4. old.

Szalay Károly István festő

Kiállítása nyílt meg az Építők
Művelődési Klubjában.

— : Hír

g.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975. jan. 16

Szász Pál, festő

Az absztrakció egyik képviselője.

Jegyzetek a

Dévényi Iván: Magyar származású XX. századi Művészek táblatáról 53-55.

JELENKOR, Pécs, 1971. január XIV/1.

Gróh Károly István festő

a Vegyiművekkel Tervező Váll.-nál rendezték meg kiállítását.

Kiállítási katalógusom.

Szocialista Művészetért, 1942. máj.

Szász Károly István
festőművész alkotásaiból rendezett
magyarországi kiállítását a Vegyiművek
Tervező Vállalat KISZ-szervezete.

Magyar Hírlap 1972/100 Pold.

Szász Károly István
festőművész lengyelországi élményei
alapján alkotott műveinek kiállítása nyílt meg hétfőn a budapesti
Lengyel Kultúra bemutató termében.

Magyar Hírlap 1971/354 12 old.

Szász Károly István 3

Ezek a művész eredendően racionális alkatának megfelelően – kiérleltebbek, mint azok a festmények, amelyeken szabadabban kezeli az anyagot, s szétfolyobb, érzelmesebb előadásmód dal próbálja kifejezni magát. Technikailag legteljesebben megoldottnak, s együttal tartalmilag is legmélyebbnek a műanyag alapba ágyazott, tövedezett üvegdarabokból rakott kompozíciókat érezzük, mindenekelőtt a Forradalmi etüdöt.

Bojár Iván: Kiállításról kiállításra.

Magyar Hírlap 1972/4 6 old.

Szász Károly István 2

Az utóbbi technikával szines kompozi-
ciókat is készitett: lengyelországi tanul-
mányútjának emlékképeit, katedrálisok,
tengerparti esték hangulatát idéző alkotá-
sokat. A művész a szigorú szerkesztést igyek-
szik érzelmileg gazdagon motivální.
Zenei emlékképek, elsősorban Chopin zenéjének
visszaadására törekszik, de általánosabb zenei
vonatkozások is felidéződnek kompozicióiban,
így a Katonazenében, Táncban, Foltritmusban stb.
Bojár Iván: Kiállitásról kiállitásra.

Magyar Hirlap 1972/4 6 old.

Szász Károly István 1.
(Lengyel Kultúra) fekete-fehér grafikai átmetszett formák tiszhán hagolt felületből épülnek fel. Ilasonló kompoziciós elvek alapján készültek, ugyancsak fekete-fehér rekeszelt hidegzománc (műanyag alapba fektetett fémszálak között különböző lakkokkal kitöltott felületek) munkái is.

Bojár Iván: Kiállításról kiállításra.

Magyar Hírlap 1972/4 6 old

A tavaly

Sok jó áru

Az őszi Budapesti Nemzetközi Vásárnak már némi múltja van, s ilyenformán van mihez hasonlítani az idei bemutatót. A vásár

Szász Károly István rajza: Bohóc

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726

MAGYAR HÍRLAP

1975 OKT 19

Szabó Károly István

MAGYAR HÍRLAP

1021

Szász Károly

Szász Károly István rajza

Szász Károly

Szász Károly István rajza

Szász Károly István /Lengyel Kultura 197o.jul.1o.
Megnyitotta Balogh András;

Nem véletlen e kiállítás Szász Károly István műveiből a Lengyel Kultúra rendezésében. Ezt megelőzően járt Lengyelországban: Bydgoszcz-ban, ahol sikerrel szerepelt festményeivel. Élményeinek képzőművészeti visszfényei ezek a képek. Motívumai, vonatkozásai kapcsolódnak utazásához: eszenciális élménybeszámolók, és mégis mindegyik több önmagánál, „csak útirajz"-nál. Egy gondolkodó lírikus-festő személyes vallomásai, érzelmi vibrációi, gondolatívei.

Zárt struktúrájú, öntörvényű világkép Szász Károly István művészete. Elemeit, most egy nyitott szemmel és szívvel megtett út, fény és -színzuhataga feszíti.

A dinamikus formációk Tenger és Nap nyugalmává szelidülnek, az emberi lét erőinek harca a kicsi kék kocka vacogásává sűrűsödik.

Gdansk és Krakkó, Katowice és Bydgoszcz, sirályok, szélmalmok, emlékművek és kikötők, pályaudvarfények és gótikus romok legendáriuma ez a tárlat. A falon fölízzó mártír pap kezének ötszirmú-virága: mint valamennyi fasizmus-áldozat örök csillaga vérzik. A Mária templom áhítata, toruni várpincék archaikus méltósága, chopini etüdök melegsége lüktet a grafikákban. Önmagukba forduló utak és búcsúzások, álmok és derengő arcú városok sakktábla-csipke op-artjai.

A festmények: az anyag születésének mikroszkóp-képletétől az ÉN amőba-vágyainak transzcendens távlatáig ívelnek. És mennyi összecsengés a művész jelképrendszerén belül, grafikák és festmények közt! Gyárvidék, új életritmusok, háztetőháromszögek periódusai, Lutoslawski-hangverseny buborékfoszlányai, vas-csapolás költői harmonizációi.

A művészi megfogalmazás madártávlatának látószögében válnak nyilvánvalóvá a valóság és látomás összefüggései. Az élménynek csak azokat az elemeit engedi be piktúrája falai közé, amelyek a benne élő expresszív mondanivalónak megfelelnek.

Lírai kolorizmus jellemzi Szász Károly István festészetét. Komponálásában a „rész az egész helyett" stilisztikai megoldását növeszti fel a részletekig vetülő kozmikusság.

Érzelmeinek igényes-kegyetlen dokumentaristája. Kopernikuszi csillagmagány, riadt csend figyel az emberi lélek tengerpartjain. Csigaházvonalú-fényű ikonragyogás ömlik szét a Fekete Madonna nevesincs-misztériumán: az anyaság örök-emberi titkát mutatja meg. Az emberi élet és a művészet titokzatos összefüggéseinek is kitárulkozása.

Örökérvényű Exupery kis hercegének igazsága, hogy „a lényeges a szemnek láthatatlan", és hogy: „az ember csak a szívével lát jól". Mindenki számára, aki az ember és a műalkotás csodálatos titkait kutatja mottó. Ha így járunk-kelünk itt, e képek között is, kitárva arcunkat a fénynek, akkor azok is megmutatkoznak a szemlélőnek.

KELÉNYI ISTVÁN

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 136-068, 337-748, 340-776

PETŐFI NÉPE
Kecskemét

1972 OKT 2 5

Szász Károly István festőművész

1021

Hasznos barátság

Beszélgetés Szász Károly István festőművésszel

Azon a péntek délután a nap is kisütött Lakiteleken. Kedves szavakkal, virággal fogadták a gyerekek Szász Károly István festőművészt, aki eljött közéjük, hogy alkotásaikat értékelje, s tanácsokat adjon. Nem jött üres kézzel: ecseteket, ceruzákat, temperákat, festéket, rajzszenet, pitkrétát, palettákat, művészeti illusztrációkat hozott ajándékba a fiatal kiállítóknak.

A művelődési ház irodájában beszélgetünk a 63 éves mesterrel: életéről, munkásságáról, lakiteleki kapcsolatáról, s főleg a gyermekekről, munkáikról.

A fiatalos lendülettel alkotó művészt ez év elején nagy elismerés érte: egy zománcképét és egy grafikáját megvásárolta a Kiscelli Múzeum. Bécsben vetítettképes előadást tartottak művészetéről, Lengyelországban tízezrek látták képeit a fél évig tartó vándorkiállításon. Jelenleg esztergomi kiállítására készül, s a napokban Amszterdamba kapott meghívást. Csak akkor lepődünk meg, amikor elmondja, hogy az első kiállítását mindössze 10 évvel ezelőtt rendezték meg.

— *Miért ilyen későn?*

— Kétségbeesetten szerettem és szeretek festeni, de apám, aki szintén festő volt, nem engedett. Művészeti lapokat szerkesztettem, író voltam, de az emberből előbb utóbb kiugrik az, amivé rendeltetett. Sokáig anélkül dolgoztam, hogy a bemutatkozásra gondoltam is merjek. Önmagammal szemben is igényes voltam. Később összetalálkoztam egy-két modern művésszel, Bolmányi Ferenccel, Illés Árpáddal és másokkal, s ők ösztönöztek a kiállításra. Így kezdődött, s azóta nincsen megállásom. De így a jó.

— *Hogyan kezdődött a barátság Lakitelekkel?*

— Kora tavasszal egy nagyon kellemes és számomra értékes kiállítás volt itt a művelődési házban. Sokan eljöttek a kiállítás megnyitására (még képeket is vásároltak), és barátokat is szereztem. Ekkor ismerkedtem meg a szakkör munkáival, s kialakult egy baráti szál, mely ehhez a kedves gyermekközösséghez, s Lakitelekhez fűz.

— *Mi a véleménye a mostani gyerekrajz-kiállításról?*

— Sikerültnek tartom a kiállítást, s ez az eredményesség a szakkörvezető pedagógus, Bodor Istvánné rendkívül lelkiismeretes munkájából fakadt. Sok ilyen pedagógusra van szükségünk, hogy a következő nemzedék még igényesebb legyen önmaga és környezete iránt. Hiszen nem mindegyik itt és más kiállításokon szereplő gyermekből lesz művész, de valamennyiük olyan felnőtt lesz, akik majd mindig visszaemlékeznek a fiatalkori próbálkozásokra. Ez, valamint a beléjük oltott szenvedély kötelezni fogja őket a szép szeretetére, ápolására. Ez a legfontosabb, a legszebb, amit tehetünk.

Volna egy javaslatom is: próbáljuk megvalósítani: hozzuk létre itt Lakiteleken az ország első gyermekrajz-múzeumát. Ez állandóan nyitvatartó, változó anyagú kiállítás volna. Szekrény kell hozzá, ahol tárolni kellene a folyamatosan érkező és a helyi zsüri elé kerülő rajzokat, valamint egy helyiség, ahol beborítanák a falat a gyermekrajzok. Gondolkozzunk rajta!

Lezsák Sándor

Négymilliárd — táppénzre

Eltűnő és „divatos" betegségek
Listavezető szakmák

Hazánkban jelentősek a társadalombiztosítás kiadásai. Csak táppénzre évente négymilliárdot fizetünk ki; ennyibe kerül a dolgozók betegállománya. Ami Bács-Kiskun megyét illeti, az 1971. első félévi nem egészen 61 milliós táppénzkifizetéssel szemben az idei első félévben több mint 65 és fél milliót tett ki a táppénz összege.

Esztendőnként tehát négymilliárdot tesz ki csupán a táppénz. Ez nem kevés, ha meggondoljuk, hogy népgazdaságunk az orvosi, kórházi és rendelőintézeti ellátásra 6-6,5 milliárdot költ évente. Ha feltesszük a kérdést, reális-e ez az összeg, hogy száz dolgozóból havonta 5 betegállományba kerül, akkor a szakemberek azt válaszolják: ezek az összegek reálisak, bár van mit megtakarítani. Az élet- és munkakörülmények javítása, az alaposabb táppénzellenőrzés, az orvosi liberalizmus csökkentése, de főleg a táppénzes fegyelem az, ami megtakarítást eredményezhetne. Főleg a fiatal [illegible] szerepelnek nyek is szerepet játszanak a betegállomány növekedésében, amit az jelez, hogy ma sokkal hamarabb elmennek az emberek az orvoshoz, mint régen, sokkal többet törődnek az egészségükkel. Olyan betegségek megelőző gyógyítására is sor kerül manapság, amelyekben az emberek régebben — a betegség korai felismerése és kezelése nélkül — meghaltak.

A SZOT Társadalombiztosítási Főigazgatósága vizsgálja és számontartja azt is, hogy milyen betegséggel kerülnek az emberek táppénzes állományba. Sok tanulsággal szolgál erről néhány adat. Száz dolgozóra jutó betegségi napból 1965-ben a tbc volt az ok 127 esetben, 1970-ben mindössze 83 esetben. A bőrbetegségeknél is csökkenés tapasztalható, 87-ről 75-re, a gyermekápolási táppénzes napok száma pedig 73-ról 15-re zuhant, nyilván a háromeves gyermekgondozási segély bevezetésének eredményeként. Néhány betegségfajta azonban feltűnően és kiugró növekedést mu- [illegible] nagyon sok nő nem is veszi igénybe a terhességmegszakításra a táppénzes állományt.

Az évi táppénzkifizetés tehát függvénye és mutatója egész egészségügyi és orvosi ellátottságunknak, munkahelyi és életkörülményeinknek. Sokat mond az is, hogy milyen rétegek a listavezetők táppénzügyben. Országosan az építőanyag-iparban évente 19,4 táppénzes nap esik egy dolgozóra, a textiliparban 18,9, a vegyiparban 15,7, a villamosenergia-iparban pedig csak 13 nap. Az országos adat szerint száz dolgozóból öten kerülnek havonta betegállományba. Ez a szám 1972. I. félévére vonatkoztatva, Kecskeméten 4, Baján pedig 4,7.

Nem lehet eleget ismételni: nem az az összeg a sok, amit évente társadalombiztosításunk a táppénzek kifizetésére fordít, hanem a munkahelyi, munkavédelmi és az egyéni egészségvédelmi megelőzési törekvés a kevés, a betegségek időbeni feltárására és kiküszöbölésére. Ezt a törekvést kell a jövőben még jobban ébreszteni, a tevékenységet az eddiginél hatékonyabbá tenni.

Új fejőgépek

A háztáji szarvasmarhatenyésztők régi gondját orvosolja a kereskedelem jövő januárban, amikor me-

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726
1978 NOV 18

ÉLET ÉS IRODALOM

Szász Károly István

1021

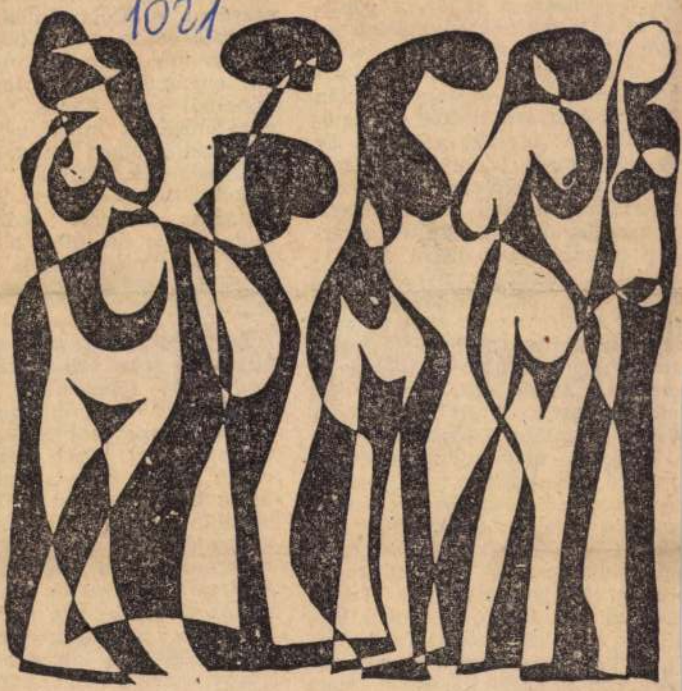

Szász Károly István: Lányok

an *majdnem*
ren a színész
us, mindaz, a
nlét állandós
? Nekik e
hetetlenből k
lehetőséget
mteniök a
ég talán me
lenlét mint
ntasztikus
en a hallgató
ság elvarázs

kínál. Hogy mégis egyre kevésbé
lósul meg, annak oka az *időza-*
ır. Az ember ugyan még *itt* van,
gy legalábbis egyelőre itt fogla-
toskodik, de már a következő
endőkre készülődik, annak esé-
eit latolgatja. Ezért nem tudja
vezni jelenléte kellemes perceit
lélekben már továbbrepül a
ituáció fogságából: látszólag
ért, hogy felkészülhessen annak
etleges váratlan fordulataira. De
ikor végre odaér, ott ugyanígy
g viselkedni; ott is menekül a
lenlét béklyójától. Így lassan
éptelen lesz bárhol is jelen len-
. Úgy él, mint a rossz diák: min-
g a következő órára készül és
ért van állandó késésben, mert
gyetlen órán sem tud igazán fi-
elni. Pedig akkor talán már ott
egtanulná a leckét.

Rám tudnak szólni, és
ragadnak.

Így aztán azok, akik m
lalják — újra felfedezik
lenlét új lehetőségeit
„egyszerű" emberek vagy
szinte megengedhetetlen
tesznek szert: olyan temp
rözik le kollégáikat, amit
lehet behozni. Mert a be
miképp az átlagember is
éhezve az emberi szóra,
mondandóra: a jelenlétr
lenlevő" művészi és emb
tartás formálóerő, a minő
giaforrása napjaink jeler
nyal küszködő közegében
gül is ennek a magatartás
hetnek boldog pillanatai.

Ki tudja hát, miért n
vele?

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

1978 OKT – 1

MAGYAR HÍRLAP

Szász Károly István

MAGYAR HÍRLAP

1021

Szász Károly István rajza

adi krónikája

Ám amilyen előnyös volt szá-
mára ez a helyzet a fejlődés
szempontjából, legalább annyi
veszélyt, s később tragédiákra
vezető körülményeket is rejtett
magában.

Esztergom a tatárok megjele-
nése előtt — a különböző kirá-
lyi kiváltságok birtokában —
gyorsan épül és erősödik. II.
András egyik oklevelében mint
„az ország anyjáról és metropo-
lisáról" emlékezik meg róla. A
feltartóztathatatlan vésztől azon-
ban 1241—42 telén már a Duna
se menti meg, a tatárok csellel,
kegyetlen ostrommal elfoglalják
a polgári települést, a magyarok
csak a várat védik sikeresen.
Ezután — eltekintve a káptalan
és a polgárság szüntelen vitáitól
— öt békés évtized következett,
de az Árpád-ház kihaltával is-
mét egyik fontos színterévé vá-
lik az új trónkövetelők — Ká-
roly Róbert, Vencel és Ottó —

Szász Károly

Magyae Hirlap 19

Szász Károly István rajza

M.D.K.

Szász Károly

A művész faragta a Szent István Bazilika orgonjának felső részére helyezett angyalokat. Hónapról-hónapra c. rovat hiradása.

Magyar Salon, Bp. 1905. szept. hó. 42. kötet 1116. lap

Szász Károly

nagykanizsai rajz-
tanár, (1875)

Szász Gyula

szobrász atya

emlékve

Barbarits

123.1.

~~Rózsabogy h. n. V. 98.~~

Szász Károly

nagykanizsai rajztanító. 1867-től a városi elemi iskola rajz- és tornatanítója volt. Előlőzelg már az iparostanoncokat tanította.

Barbarits

269. l. 369. l.

Utóbb állítólag az Ottani gimn.-nak is rajztanára volt.

Krisztustej, Jan van Eyck tól

IV. 43.

Szász Károly

nyug. rajztanár

Szász Gyula nőbrán

atyja meghalt Nagy-

kanizsán.

Vas. Ujs. 1882. 174. l.

K.

MDK

Szász Károly, ny. rajztanár

Szász Gyula szobrászm atyja, meghalt Nagykanizsán.

Vas. Ujs. 1882. 174.1.

Szász Károly, grafikus

Divatcsarnok, 1861.juli 30.31. 247.

Irodalom

Grafika, litografia

Nagykanizsa hajdan és most c. mü illusztrációi Szász Károlytól

Divatcsarnok, 1861. juli 30. 31. 247.

Irodalom

egy év alatt elkészülhet. Ott lenne a tröszt gyermeküdülője is. A párttitkárral és a szakszervezet va-

(Befejező rész a következő szám-ban)

Szász Károly István

Szász Károly István: Lányok

Élet és Irodalom, Bp.

1978. NOVEMBER 18.

XXII. évf. 46. sz. 4. lap.

Egyre is látszik, hogy a jelenlét *luxus*. Olyasmit követel, amit, ismételésre beállított civilizációnkban *majdnem* lehetetlen. Mit tegyen a színész, a tanár, a politikus, mindaz, akinek hivatása a jelenlét állandóan ismétlődő kivívása? Nekik ebből a *„majdnem"*-lehetetlenből kell — nap nap után — lehetőséget csiholniok, s megteremteniök a jelenlét varázsát. Ez még talán megy is, hiszen az igazi jelenlét mint szellemi kábítószer, fantasztikus kaland is, amennyiben a hallgatóság, a nézőtér, a társaság elvarázsolása óriási élményt is kínál. Hogy mégis egyre kevésbé valósul meg, annak oka az *időzavar*. Az ember ugyan még *itt* van, vagy legalábbis egyelőre itt foglalatoskodik, de már a következő teendőkre készülődik, annak esélyeit latolgatja. Ezért nem tudja élvezni jelenléte kellemes perceit — lélekben már továbbrepül a szituáció fogságából: látszólag azért, hogy felkészülhessen annak esetleges váratlan fordulataira. De mikor végre odaér, ott ugyanígy fog viselkedni; ott is menekül a jelenlét - béklyójától. Így lassan képtelen lesz bárhol is jelen lenni. Úgy él, mint a rossz diák: mindig a következő órára készül és azért van állandó késésben, mert egyetlen órán sem tud igazán figyelni. Pedig akkor talán már ott megtanulná a leckét.

tetlenre, egy ipari létesítmény szerteágazó gépezetét átlelkesíteni; nemcsak szaktudásával, ellenőrző munkájával, hanem személyes varázsával is. Döbbenetes portré — és mégsem a tegnapból ittragadt pozitív hős. Ilyen maximális jelenlét sugárzik Kokas Ignác újabb képeiből vagy Rados Ferenc zongorajátékának megújulásából is. Mindkettő olyan műveket ad át közönségének, melyek hatásukkal átmelegítik az embert: érzem, hogy *hozzám* akarnak szólni, fontos, hogy *én is* ott ülök a nézőtéren, vagy hogy megálljak a képe előtt. Rám tudnak szólni, és magukkal ragadnak.

Így aztán azok, akik ma is vállalják — újra felfedezik — a jelenlét új lehetőségeit (legyenek „egyszerű" emberek vagy alkotók) szinte megengedhetetlen előnyre tesznek szert: olyan tempóban körözik le kollégáikat, amit már alig lehet behozni. Mert a befogadó — miképp az átlagember is — ki van éhezve az emberi szóra, gesztusra, mondandóra: a jelenlétre. A „jelenlevő" művészi és emberi magatartás formálóerő, a minőség energiaforrása napjaink jelenléthiánnyal küszködő közegében. S végül is ennek a magatartásnak is lehetnek boldog pillanatai.

Ki tudja hát, miért nem élünk vele?

MTI SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726.

Szász Károly István
festőművész

1980 AUG. 2 1.
MAGYAR HÍRLAP

1021

Szász Károly István rajza

MAGYAR HÍRL

Argentína gaza

Ajtót nyitni a világnak

A hetvenes évek közepe óta az argentin gazdaságpolitika középpontjában *a nyitás gondolata áll:* a protekcionizmust meg kell szüntetni, s az importvámok mérséklésével a hazai ipar versenyképességének erősödését kell elérni. 1980 elejére nyilvánvalóvá vált, hogy a kitűzött célok megvalósulása a vártnál *lassabban* megy, és nemkívánatos mellékhatásokkal jár együtt.

Az importverseny egyelőre nem tudta a hazai ipar fejlődését megfelelően ösztönözni, a versenyképtelen kis- és középüzemek százai sorra csődbe mentek.

Nem meglepő, hogy az argentin vállalkozók beruházási hajlandósága viszonylag *mérsékelt maradt*, miközben a külföldi befektetések 1977 óta *dinamikusan* nőttek. Az országnak tavaly

A legsürgősebb feladat az egy évnél rövidebb futamidejű külföldi hitelek felvételi tilalmának *eltörlése volt.* Rövid időn belül *700 millió dollár áramlott az országba,* és a pénzpiaci feszültség *jelentősen enyhült,* a likviditási helyzet javult. A jövő év elején sor kerül az adóreformra, amelynek keretében *25-fajta adó és illeték szerepkörét az értéknövekedési adó veszi majd át.* (Az álta-

Szász Károly István

A Fészek Művészklubban Gulyás Kati textilkiállítása október 22.-ig,

a Ferencvárosi Pincetárlaton Szász Károly István kiállítása október 25.-ig,

a "Fiatal Művészek Klubjában" Török László fotókiállítása október 2o.-tól tart nyitva.

A heti kulturális eseményeket ismertető rovat közleménye.

Élet és Irodalom, Bp. 1978. okt. 14.
XXII. évf. 41. sz. 8. lap.

Szász Károly István

Magyar Hirla

Szász Károly István rajza

Szász Károly

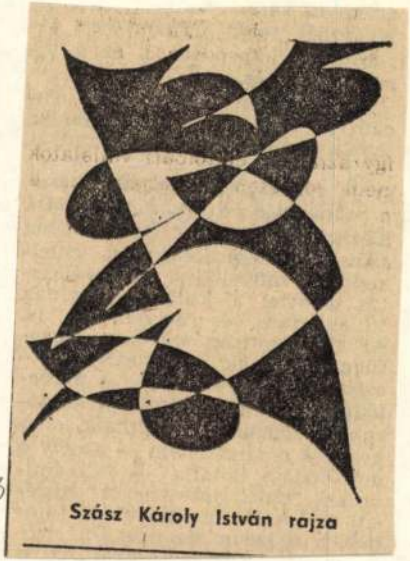

Szász Károly István rajza

Magyar Hirlap 1979/3

Szász Károly István, festő

□ SZÁSZ KÁROLY ISTVÁN festőművész kiállítását Theisler György művészettörténész nyitja meg ma délután 6 órakor a Ferencvárosi Pincetárlat helyiségében (IX., Mester utca 5.). Közreműködik: Joós László színművész.

-: □ Szász Károly István

2.

Esti Hirlap, Bp. 1978. okt. 12.

Szász Károly István, festő

● SZÁSZ KÁROLY ISTVÁN festőművész gyűjteményes kiállítását holnap nyitják meg az Építők Műszaki Klubjában. (V., Petőfi Sándor utca 5.)

– o Szász Károly István

8.

Esti Hírlap, Bp. 1970 nov. 1.

SZÁSZ KÁROLY ISTVÁN

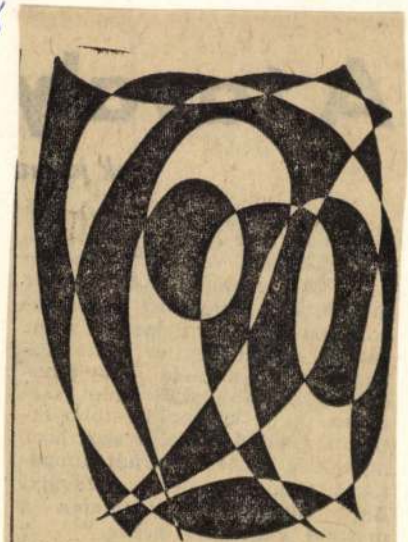

Szász Károly István rajza: Bohóc

Magyar Hirlap 1975/278/8

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRLAP

BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51

Telefon: 138-068, 337-748, 340-776

1972 OKT 7

PETŐFI NÉPE

Kecskemét

Szász Károly festőművész

— KIÁLLÍTÁS NYÍLOTT tegnap a lakiteleki művelődési házban a község rajzszakkörének alkotásaiból. Az immár harmadik alkalommal megrendezett tárlaton bemutatott legjobb műveket értékes díjakkal jutalmazták. A zsüri elnöke Szász Károly festőművész volt.

MAGYAR HIRDETŐ

Sajtófigyelő

Szász Károly István

MAGYAR HIRLAP

festőművész

1980 NPR 2 n

1021

Szász Károly Isván rajza

egy 7 belga frankot
ipari szövetség a drág
lár enyhe árfolyam-
vel indokolta.

Csökkenő mérleg
– növekvő infl

Némileg mérséklő
kereskedelmi mérlegé
de a kivitel lassú növekedése miatt az ország *versenyképessége nem javult* — közölte a kereskedelmi minisztérium. Márciusban a kereskedelmi mérleg hiánya 176 millió fontot tett ki, 50 millióval kevesebbet, mint egy hónappal korábban. Az eredmény azonban csak annak következménye, hogy *a kivitel mérséklődését meghaladta a brit behozatal csök-*

vegyes bizottsági ülés

Jegyzőkönyv aláírásával pénteken Szófiában befejeződött a *bolgár—holland gazdasági, ipari és műszaki együttműködési vegyes bizottság ülésszaka.* A két fél megállapodott abban, hogy a jövőben még intenzívebbé válnak a bolgár külkereskedelmi vállalatok és a vezető holland cégek közvetlen kapcsolatai.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

Szász Károly

CSEPEL

1964 SZEP 25

1021

(Szász Károly:)

Fénykép van róla

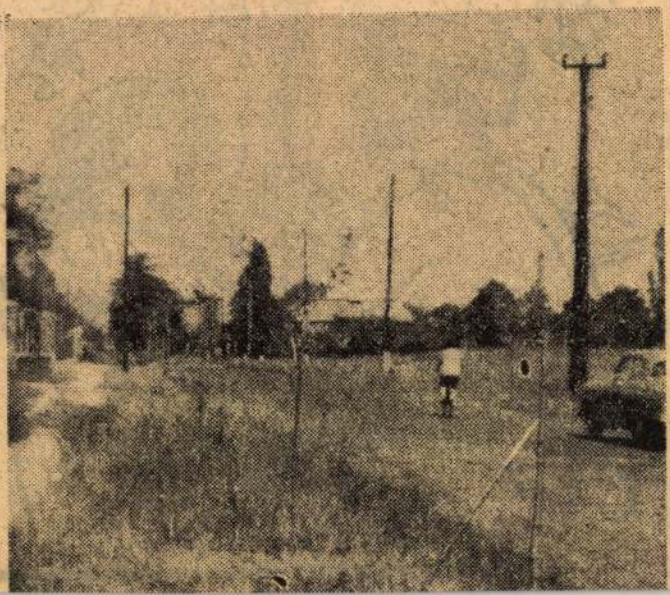

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

CSEPEL

1968 JUN 21

Szász Károly

1021

Szász Károly: Illusztráció

AZ ÉJJELI szanatórium
szes dolgozóit köszöntik
május 20-tól június 15-ig
tartózkodott dolgozók, r
mint levelükben írják, r
dent megtettek, hogy jól é
hessék magukat.

Egy órakor elfogyott az üdítő ital

Nagy István, a Motorkerékpárgyár dolgozója telefonon közölte panaszát szerkesztőségünkkel.

— Június 16-án, vasárnap ötödmagammal kerestem felfrissülést a csepeli strandon. Nagyon szeretem fürdőhelyünket és éppen ezért kellemetlenül érintett, hogy délután egy órakor már nem lehetett semmiféle üdítő italt kapni. Egyébként itt a strandon az egy korsónak mondott sör ára 3,80 Ft. Az ár ellen nincs kifogásunk, de rossz nékorsó sört összeöntve telik meg egy korsó, amelyen még így is egy ujjnyi a hab. De még ebből se kaptunk egy óra után. A nyomóskutaknál 30—40 ember állt állandóan sorba, hogy legalább vízzel olthassák szomjukat.

Segítségüket kérem, hogy a következő vasárnap ne csak a vízben találjunk felfrissülést, hanem vásárolhassunk üdítő italokat is.

★

Illetékesektől kérjük a pa-

Szász László

Tervpályázat. Királyét tervpályázat. Építész: Mikó László, Szász László.

Erdészeti bemutatóház, kisállatkert.

Földszinti alaprajz
a pinceszint —"—
Főépület, metszet.
} (repr.)

Magyar Építőművészet, 1989, 1-2 szám, 63-old,

Szabó László építész 2.) Folytatás

A Mesteriskola VIII. ciklusának programja, 1987.

január 8. „Varsói konfrontációk" c. nemzetközi meghívásos tervpályázat bemutatása és értékelése Varsóban. (Mikó László Radics János, Szabó László).

Magyar Építőművészet, 1989, 1-2 szám, hátsó belső oldal.

Szabó László építész 1.) Folytatás
a MESZ Mesteriskolája VIII. ciklusának hallgatói:

Szabó László (1953, Pécs) BME Építőmérnöki kar, 1974.

Magyar Építőművészet, 1989., 1-2 szám, 2 old.
~~Mesteriskolája VIII.~~

Szász László, építész

Gyula, Szabadság Tér és Környéke Rendezése, 1984-85. Tervpályázat.

Hállgatók – mester munkacsoportok:

Balogh Bertalan és Szász László – Jánossy György.

Szász László és Balogh Bertalan pályaműve és részlet a bírálati jegyzőkönyvből /repr./

Magyar Építőművészet, 1989., 1-2 szám, 14-old.
15-"-

Szász László, építész munkatárs

Videoton Oktatási Központ, Székesfehérvár. Építész: Reimholz Péter, (Zparterv).

Építész munkatárs: Ambrus Mária, Gáál György, Kövesdi Rózsa, Szász László.

Magyar Építőművészet, 1986. 6., 15-old.

Szász Lia
festő

„A munka szünetében" Repr.

Kosnak, Kolozsvár XXIII. 1964. 8. 1142. old.

SZASZ, Lici

ld. Studii și cercetări de istoria artei
Tom. 30. 1983 49. p. ei ill

Szász Lőrinc

kodexmásoló, beregszászi perjel 1480-ban.*

Fehér Mátyás O.P.:

A beregszászi domonkosrendi kolostor története.
(1372–1556).

Uj Magyar Museum

1944. II füzet 271. l.

* Engedélyt kapott a rendfőnöktől már 1478-ban, hogy az ország bármelyik kolostorában letelepedhet és művészetéért bért fogadhat el.

Szász Lőrinc

1492. Kvár szkve: „A Torda utcai Lis ajtónál való Tőfalon való építés" – Szász Lőrinc Tőmüves 5 napig dolgozott a Tőfalon. (V/XV. 177.)

Balogh Jolán: Késő renaissance kőfaragómühelyek II. közl.

A kolozsvári mühelyek – Ars Hungarica 1974/2

374. old.

Szász Lajos, nyug. tanár, a Békés múzeum volt igazgatója. Magángyűjtő

- /vers/

- Gyuláról Békés, a hajdani megyeszékhely felé már gazdag, termékeny, szépen művelt tájakon vezet az ut. Békésen a fő tér szinte mindegyik épülete érdemes a megőrzésre. A szép, fehér falu református parókia, a klasszicista kollégium-épület, az ugynevezett nagyház és mellette a bérház. amiben a felszabadulás után az első művelődési otthon nyilt meg, mind-mind disze a térnek. És ha sétálgatni kezdünk a hangulatos beljebb kisvárosias, kifelé falusias utcákon a sok szép régi ház között van egy, muzeumként berendezett is a Békési Ház. Egy másikban a Jancsik Mátyás utcában van egy hangulatos magángyüjtemény, amit tulajdonosa Szász Lajos nyugalmazott tanár a muzeum volt igazgatója bárkinek szivesen megmutat.

- A szülőktől, nagy szülőktől, dédszülőktől öröklött bútorokkal, házi eszközökkel rendeztem be egy konyhát és egy szobát. A békésiek a konyhát pitalnak mondták, a szobát pedig háznak nevezték. Igen. A pitalban találjuk a nagyanyámtól öröklött tányérost, amin gyönyörűszép tányérok, csuprok vannak és itt láthatjuk a komacsészét is, amiből a kismamák ettek. Tudniillik szokásban volt Békésen, hogya rokonok, az ismerősök a kismamának ebédet vittek. A konyhának a disze a szabad kémény alatt lévő tányérok. Itt szép virágmintákkal, gyümölcsökkel diszitett tányérok vannak. A konyha közepén van az asztal, szék, itt ettem azt a finom jó ételt, amit a csorvási nagymamám főzött. A konyhának a disze a polc, itt vannak a korsók, a köcsögök, a csuprok, a tetején pedig a fazekek, amit Békésen szilkéknek nevezték. A pitalból egy ajtón keresztül a szobába, illetve a házba juthatunk be. Aházanak a fő része az, ahol a sarokban az asztal és a saroklóca van. Ide csak a felnőttek ülhettek, a gyermekek csak a padkán ültek. A szobának a másik disze a vetett ágy karton fodros ágyteritővel leteritve és tetején a gyönyörűszép himzett párnák. A gyüjteménynek itt a legértékesebb darabja a dédnagymamától örökölt láda, amit Békésen szekrénynek neveztek el. Ebben tartották az ünneplő ruhákat, a láda oldala gyönyörűszép karcolt diszitménnyel van ékesitve. A másik bútordarab a tulipános láda. Ezt a tulipános ládát egy ösmerősömtől kaptam 1864-ben készült, a tetején igen érdekes események vannak följegyezve. Ebben a gyönyörűszép ládában tartották az ünneplő ruhákat, a rojtos selyemkendőket, a fejkendőket, a menyasszonyi fikötőt, ezt a fikötőt, amikor éjfélben felkontyolták a menyasszonyt,akkor tették a fejére és másnap pedig ezzel ment

1984. V. 10. Kossuth 10.20 /Nagy Judit./
A Kárösök vidékén.

templomba. A szobának a disze a tóka, a faliszekrény. Ebben tartottak régi könyveket, butéliát, kulacsot. A könyvek között igen értékes a Losonczi-féle Hármas kistükör, amiből a gyerekek az 1800-as években tanultak és a Sommó-féle emlékirat Békés városáról.

- És ha elfáradtunk a sok síkvidéki kerekezésben, itt azután bőven nyílik alkalom a megpihenésre, felüdülésre. A dánfoki kempingben nemcsak megszállni, csónakázni, vitorlázni vizisizni is lehet.

- /zene/

- A Kárösök vidékén, című műsorunkat hallották.
- A pedált nyomta és mesél Rockenbauer Pál és Gyenes Károly.
- Közreműködött Benkő Péter.

M. D. K.

Szász Klára

A " Vasuti perontetők" teevpályázaton dijazva.
kiemelt megvétel

Társtervező: Papp Béla

Magyar Építőművészet 1967/1. 8.l

M.D.K.

Szász Klára

A " Vasuti perontető" tervpályázaton megvétel

Társtervező: Papp Béla

Magyar Építőművészet 1967/1 . 8.1.

Szász-Koburg-Gothai Lujza hercegnő MDK.

Bp.1885.

A pohorellai kastély. Szövegközti illusztráció Schmidt Attila: Gömörmegye c.cikkéhez. id.mü 137-181.p.

Szign. Luise 1885 - Morelli G.F.i.

-- rajza után egyszinü fametszet. Készült Morelli Gusztáv müintézetében. M.Kir.Állny.

O.m.18. Bp.19oo. Magyarország.VI.köt. 179.p.

MDK

Szász L. 2o. sz.

Etetés

Almásy-Tel. 3.auk. 1940. ápr. 34 l.

Gyj. Szabóludai Bálint György
Lelő
1021

A középkori székelyföldi művészet néhány kérdése II.

9. A XV. században megjelennek a pápai tizedjegyzéket követő első *okleveles adatok*, melyek faluneveket, családokat említenek, s általuk az egész társadalom életébe bepillantást engednek. Galambfalváról egy, a közösségből kiemelkedő családot ismerünk meg. V. László király 1456. március 30-án, Budán kelt oklevele nemesi ranggal és címerrel ajándékozza meg hadi érdemeiért Galambfalvi Istvánt és fiát, Antalt, Galambfalvi Györgyöt és fiait, Andrást, Pétert és Gergelyt (*Székely Oklevéltár* I., 170.). Galambfalvi András 1459-ben Nyujtódi Jánossal együtt Vingárti Geréb János erdélyi főkapitány megbízásából békéltető bíró a Pálfalva és Firtosváralja közötti határperben (*i.m.*, 177.). Birtokügyi vitában említik Galambfalváról 1507-ben Geréb Márton és Kacai Antal nevét, mindkettő buzgó birtokszerző volt Udvarhelyszéken (*i.m.*, VIII., 225.). A XV. század közepétől megszaporodó okleveles adatok ritkán szólnak közvetlenül művészettörténeti vonatkozásokról, családok művészetpártoló tevékenységéről (patrónusi jog elnyerése, templomépítés, várrenoválás). Van azonban a székelyföldi XV. századi és XVI. század eleji műemlékek között néhány, mely nemzetségi címereket őrzött meg számunkra (Csíkkarcfalva, Menaság, Székelyderzs, Dálya, Jánosfalva). Ezek az oklevelekből megismerhető családokra irányítják figyelmünket. A község vagy a szék hadi, közjogi, egyházi életében jelentős szerepet játszó s vagyonilag is tekintélyes személyek nevének fölbukkanása arra ösztönöz, hogy a művészeti emlékek létrejöttében kezdeményező szerepet tulajdonítsunk e családoknak. A megyei területen érvényes és a kegyúri jogon alapuló mecénásság ekkor — ritka kivételektől eltekintve — még nincs gyakorlatban a székelyek között, de a közösségi eredetű művészetbe már beékelődik egy új-mecénás réteg, mely lassan igyekszik kivenni a közösség kezéből a kezdeményezést és a beleszólási jogot. E folyamat kezdete olvasható le néhány emlékünkről, s ily módon bepillanthatunk a kor társadalmi erőviszonyaiba is.

Ha az építészet s általában a művészetek föllendülését nem ragadjuk ki a középkor sajátos világából, keletkezésük vallási okaira is rátalálunk. Ismeretes, hogy a vallás ijesztőre festette a pokol és a tisztítótűz gyötrelmeit, de az egyház javára tett adományokkal, misealapítványokkal megszerezhetőnek hirdette az üdvösséget. Akinek anyagi lehetősége volt rá, az tetemes földöntúli kínoktól menekedhetett meg, a lelke üdvére rendelt misék révén. Az átlagember csak szerényen élhetett ezzel a lehetőséggel, de a tehetősebbek bőségesen áldozhattak lelkük üdvösségére. Ez az eljárás bizonyára kihatott az építkezésekre is, az oltáralapításoknál és a templomi kegytárgyak adományozásánál pedig a legfőbb indítóok lehetett.

10. A XV. század elejétől a templomépítés a Székelyföldön erőteljesen föllendül. Ez a kor majdnem minden faluban hagyott ránk emléket. A régi egyházas helyek közül csak ritka esetben bontják le teljesen a régit, és építenek újat (Énlaka, Küsmöd; ez utóbbi búcsúengedéllyel épít 1446-ban). Legtöbb helyen a régi templomhajókhoz építenek új szentélyt, a megnövekedett liturgikus igények szerint. Erre az időre esik sok filiális rangú falucska templomépítése, esetleg önálló plébániává szerveződése. Az adatok olyan okokra és lehetőségekre hívják fel a figyelmet, melyek megvilágítják ezt a nagyarányú építőlendületet; ilyenek: a történelmi események hatása, a hadi szolgálatot teljesítő székelység szerepe, a gazdasági fellendülés, a polgáriasodó városok példaadása és ösztönzése, a székely társadalom még nagyjából egységes volta, az egyház belső életének megújulása, a szerzetesi mozgalom új lendülete, a koldulórendek székelyföldi tevékenysége. Az építészetben a munkaszervezés és a kivitelezés szempontjából ugrásszerű haladást látunk: megszaporodnak a szakemberek; munkatelepek, műhelyek szerveződnek, melyek rövid idő alatt teljesítik a megrendeléseket, okosan használják ki a helyi erőforrásokat. A megrendelő közösségek egymás buzgóságáról vesznek példát, még a kis létszámú közösségek is építkezésükkel igazolják életrevalóságukat.

Dollárdömping és omnibuszstratégia

Harmincéves szakadatlan fejlődés után a világkereskedelem összege — az idén először — mintegy 10%-kal visszaesett. A forgalom csökkenése a különböző tőkés országokat igen eltérően érintette. Az Egyesült Államok, megváltoztatva korábbi önellátó külkereskedelmi politikáját, az utóbbi időben mindent elkövetett árui versenyképességének fokozásáért. Ezt a célt szolgálta a dollár kétszeri leértékelése és a reális érték alatti lebegtetése. Dollárdömpingjével, amelyet egyesek „gátlástalan"-nak minősítenek*, az Egyesült Államoknak sikerült lényegesen megjavítania külkereskedelmi mérlegét, mégpedig egy olyan pillanatban, amikor a válság következtében kemény harc folyik az idegen piacokért. E siker a dollár helyzetét a nemzetközi devizapiacon újra megerősítette.

A Nemzetközi Valutaalap augusztus végén közzétett évi jelentése szerint 1974-ben világviszonylatban a devizatartalékok névleges értéke mintegy 18%-kal nőtt (ennek haszonélvezői természetesen a kőolajszállító országok), az exportáruk ára azonban ugyanakkor mintegy 30—40%-kal emelkedett. Reális értékükre átszámítva tehát a devizatartalékok a különbözettel — kb. 17%-kal — csökkentek. Ez és még sok egyéb tényező, amely mind arra mutat, hogy *stabil pénzügyi rendszer* nélkül sem az inflációt nem lehet megfékezni, sem a válságtól nem lehet szabadulni, egyre több nyugati felelős tényezőben megerősíti azt a meggyőződést, hogy e téren komoly nemzetközi együttműködésre van szükség. Az öt legerősebb tőkésország (USA, Japán, NSZK, Nagy-Britannia és Franciaország) vezetőinek talán még az idén megvalósulásra kerülő csúcstalálkozója éppen erre mutat. Bár az ellentétek még igen nagyok, az együttműködő készség jelei is kezdenek mutatkozni. A valószínűleg megvalósuló összehangolásban az Egyesült Államok külkereskedelmi politikájának és a dollár helyzetének nem lebecsülendő szerepe lesz.

Összegezve az elmondottakat, igen valószínűnek látszik, hogy a közelgő választásokra való tekintettel mind a Ford-kormányzat, mind pedig az NSZK szociáldemokrata-liberális kormánykoalíciója igyekszik majd egyrészt fokozni konjunktúraélénkítő erőfeszítéseit, másrészt összehangolni ezeket a többi érdekelt kormánnyal. Hiba volna nem észrevenni — állapítja meg Fekete János a *Népszabadság*ban (1975. augusztus 27.) — „azt az erősödő elhatározást, amellyel a tőkés kormányok a bajokat enyhíteni igyekeznek. A realitások és törekvések eredőjeként végül is valószínűnek látszik, hogy az 1975 második felére jellemző pangás után 1976 első felében a tőkés konjunktúra mérsékelt élénkülés fázisába lép, amit 1976 második felében bizonyos fokú föllendülés válthat fel."

De mi lesz a választások után, 1977-ben? Hogyan birkóznak majd meg az inflációval, amely például Milton Friedman, a neves amerikai bankszakember szerint — aki korántsem áll egyedül véleményével — jövőre az USA-ban már ismét *kétszámjegyű* lesz?

Sokan úgy vélik, nem marad más hátra, mint az ún. *omnibuszstratégia*, amelyet Amerikában *stop and go*-nak is neveznek. Magyarán ez annyit jelent, hogy a választások után ismét megvonják a különböző szubvenciókat, csökkentik a bankjegyforgalmat, emelik a kamatlábat stb., és mihelyt a csapok elzárásának „eredménye" mutatkozik, tüstént megint megkezdik a harcot a gyengén foglalkoztatottság ellen, és így tovább. Csakhogy a hol a munkanélküliség, hol az infláció elleni hadjáratban aratott „sorozatos diadalok" S. C. Kolm, a *L'avenir probable du capitalisme* (A kapitalizmus valószínű jövője) szerzője szerint aligha torkollhatnak máshova, mint a teljes gazdasági káoszba.

M. Mesarovič és E. Pestel, a *Válaszúton az emberiség* szerzői mélyebbre tekintenek, és árnyaltabban fogalmaznak: szerintük a megoldás az „expanziós életcél" felülvizsgálásában van. Meg kell változnia az emberek — és világok — egymás közötti kapcsolatának. És el kell tűnnie annak a szemléletnek, amely mindent egyes-egyedül a gazdasági növekedés szolgálatába állít.

Semlyén István

---

* Jan Tinbergen Nobel-díjas holland közgazdász nemrég emlékeztetett arra, hogy a monetáris rendszer egyensúlya azért bomlott meg, mert az Egyesült Államok 1969 és 1975 között 100 milliárd dollárral növelte bankjegyforgalmát. (Era socialistă, 1975. 18.)

Ez a lendület Nagygalambfalvát is megérinti. Itt azonban nincs szükség új szentély építésére, az a múlt században megtörtént. A XIII. századi hajó még használható, de a kor ízlésétől elütő, hát legalább belső megjelenésében formálják át késő gótikus stílusban. Talán erre az időre esik a torony építése is. A hajó beboltozásáról nemcsak a téglaborda-töredékek beszélnek, hanem egy jelentős emlék is: *a boltozatháló tervrajza* a hajó déli falára felrajzolva. Másfelé, ahol épen megmaradt, láthatjuk, milyen a késő gótikus hálóboltozat. Néhány helyen töredékekből rekonstruálhatjuk, itt viszont az építőmester azt rajzolta fel, milyen lesz az új boltozat. A XV. század második felében a következő építkezések történtek: a késő román, vaskos falakat keskenyebb falrésszel magasították, beépítették a gyámkövekre támasztott négyszakaszos hálóboltozatot terrakotta-bordázattal, úgy, hogy a bolthéj súlya a falakon nyugodott, s a hálóbolt bordázata gótikus köntösként szolgált a reneszánsz szerkezetű dongaboltozaton. Így szerkezetileg nem volt szükség támasztórendszerre, és csak erősítésül építettek a déli falhoz egyet-kettőt. Ugyanitt egy keskeny ablakocskát többosztatú csúcsíves ablakkal cseréltek föl, a másik kettő úgy maradt. A templom nyugati homlokzata elé — lehet, hogy még késő román alapra — erős falazatú tornyot építettek, két nagy, átlós támpillérrel. A torony falazata a hajó nyeregtetőjének magasságáig ért. Ma a torony és a hajó csatlakozó része támfalakkal és támpillérekkel körül van építve, így nehezen olvasható le e rész építkezése, gótikus jellegéből is sokat veszített az idők folyamán. Négy szép kőkeretes toronyablak csúcsíves nyílása épen és szabadon maradt. A szentély nagyjából megmaradt a XIV. században nyert formájában, mindössze egy egyszerű, szemöldökgyámos sekrestyeajtó-keret és egy ülőfülke való a XV. századból. Mindkét gótikus építkezés érintetlenül hagyhatta a késő román hajóval egyidős félköríves diadalívet, mely a szentély boltozatának lebontásáig állott.

A formai és szerkezeti egyezések vagy hasonlóságok ezt az építést legszorosabban a székelyderzsi, XV. század végi építkezéssel kapcsolják össze. A bordaprofilok egyezése, a derzsi szentély azonos boltozatrendszere, a nyugati karzat építése elegendő bizonyíték a két építkezés összefüggésére. A hasonló késő gótikus rendszerű hálóboltozatok és ugyanilyen típusú bordaprofilok alapján ebbe az építési körbe bevonható Bögöz, Farcád, Jánosfalva, Keresztúr, Rugonfalva, Szentdemeter temploma, mindegyiknél régebbi részek gótikus átépítéséről lévén szó. A felsorolt, aránylag épen álló templomokhoz aztán szorosabb-tágabb szállal sok más építés fűzhető. Ezek az összefüggések Udvarhelyszék, illetve az egész Székelyföld XVI. század elejére is átnyúló késő gótikus művészetének lenyűgöző képét vetítik elénk. Egységes képet az építészetről kapunk, a társművészetek (ötvösség, bronzművesség, famunkák, falkép- és táblaképfestészet, textilművészet) emlékei jóval ritkábbak. Az okot azonban nem e művészetek hiányában, hanem az ingó javakat megsemmisítő háborúkban kell látnunk.

11. A galambfalvi toronyépítés kapcsán külön kell szólnunk *a székelyföldi templomok erődítéséről*. Általános jelenség ez a XV. század második felétől, egyenes következménye a török veszedelemnek. A védtelenség, kiszolgáltatottság ellen maguk a közösségek szervezik meg önmaguk és javaik védelmét. Mivel a megerősített udvarházak, nemesi várak a Székelyföldön ritkák, a közösség tulajdonában lévő, amúgy is a falu legerősebb épületeként számba jövő templom a legalkalmasabb arra, hogy védelmet nyújtó erősséggé építsék. A jobban szervezett szász lakosságú falvakban valóságos várrendszerek épülnek, sőt maga a templom is lőrésekkel és szuroköntökkel ellátott erőddé lesz, fallal, bástyákkal körülépítve. A székelyföldi templomok közül egyedül a derzsi követi ezt a mintát, még a várszerű falak és bástyák is ritkák (Illyefalva, Zabola, Sepsiszentgyörgy, Csíkkarcfalva, Bölön, Homoródszentmárton). A szerényebb méretű erődítés jellemző itt: a védőbástyának is alkalmas torony és a templom köré húzott középmagas kőfal (a cinterem). A torony elhelyezése kétféle. Vagy a templom nyugati homlokzatánál áll, vagy a kerítésfalba van beiktatva, mint kapubástya. A kőkerítések építési idejének meghatározása legtöbbször bizonytalan, de ahol a gótikus torony kapubástyaként külön áll, ott ezzel egyidejű a kőkerítés is, tehát az egész védelmi rendszer. Leginkább utak mentén, nagyobb folyóvölgyekben épült templomaink ilyen jellegűek. A XVI—XVII. században, a belső harcok miatt, a szerény, középkori eredetű „vártemplomok" is komolyabb erődítést kapnak a torony és a falak magasításával, bástyák közbeiktatásával, a cinteremkapuk megerősítésével. A templomvárak építéséhez már kezdettől a közösség összefogására volt szükség. Nagy dologra vállalkozott az a falu, mely temploma körül védelmi erősséget akart építeni, s büszke lehetett minden közösség, mely véghez is vihette tervét. Nagyobb hadak ellen aligha nyújtott védelmet, de portyázó csapatokkal szemben egyetlen oltalom volt. Zavaros időkben a falvak számára maga a tudat is jelentős lehetett: lesz hová menekülni, ha jön a veszedelem.

Számunkra más jelentősége van szerényen erődített templomainknak. Külső jellegüket meghatározza a vaskos torony, a körbefutó kerítésfalból kimagasló épület. Szemléletünkben elválaszthatatlan a „középkori falusi templom" esztétikai és történelmi képzetétől a hegyen magasló, fallal kerített, messze látszó építmény. Galambfalva egyházának is sajátos külsőt ad hatalmas, támpilléres tornya, cinteremkapukkal megszaggatott körkerítése.

12. A székelyföldi művészet történetének talán legszebb időszaka *a gótika és reneszánsz stílusváltása*. Előbb csak apró jelek mutatják, hogy a gótika szilárd, nálunk sohasem túlhajszolt világát új stílus érintette meg; aztán mindinkább keverednek, egymáshoz simulnak a két stílus szerkezeti és formai elemei, és sehol sem jutnak olyan szép összhangra, mint a művészetben mértéktartó, egyszerűséget kedvelő Székelyföldön. Lassan uralkodóvá válnak a reneszánsz elemek, de a gótika robusztusabb köntösében. A reneszánsz csak a díszítőművészetben lel talajra, a népművészet rokon vonásaival társulva. A vidéki egyházi építészetben a gótika marad az első és utolsó „magas stílus", mely itt valóban otthonra talált. Ezután a falusi templomok nem igazodnak többé a következő stílusokhoz, csak díszítésükben, részleteikben jelentkeznek a barokk, rokokó, klasszicista jegyek. A reneszánsz építkezés jórészt a világiaké: városi polgároké és kastélyépítő földesuraké.

A galambfalvi templom is csak egyetlen töredékkel ad ízelítőt a reneszánszból. Ha a hajó késő gótikus boltozata épen állna, szerkezetében, a gyámkövek faragványain bizonyára találnánk reneszánsz jegyeket. A legutóbbi javításnál előkerült egy szép faragvány: gazdagon tagozott fogsorpárkányos falpillér-fejezet töredéke. Ez a reneszánsz faragvány jelzi, hogy a XVI. században is végeztek építkezést a templomon. Az építők az új stílus tökéletes ismeretében, a kor ízlése szerint alkottak. Egyébként az udvarhelyszéki templomok anyagából az imént elmondott stílusváltás pontosan nyomon követhető.

13. A boltíves stílus és a gótika kimért építészetét a székely templomokban *a népi építészet és díszítőművészet* járulékos elemei egészítik ki és oldják fel. A faragott ács- és asztalosmunkák, virágdíszes festések nélkül az épületek ridegek lennének. A nép díszítő ösztöne helyesen érezte meg, hogyan oldhatja fel a kövek, falak ridegségét, miként teheti az épületeket otthonossá. Bár mi csak későbbi korokból származó részleteket láthatunk, a középkori templomokat is ezekkel együtt kell elképzelnünk, ha egyelőre kevés is az erre vonatkozó adat, megmaradt emlék. A középkori épületeket is a magas zsindelytető, a torony kőfalazatára emelt árkádos tornác, zsindelyes gúlasisak, faragott cinteremkapu és zsindelyfedésű kőkerítés, a faragott-festett ajtószárnyak tették külső megjelenésükben meleggé, otthonossá, mint ahogy a belsőt a népi eredetű berendezési tárgyak, faragott-festett oltárok, fakarzatok, deszkamennyezetek. A különböző korok stílusa, iskolázott művészete és a népművészet szervesen összefonódott, egymást kiegészítette, s együtt teremtette meg magát az épületet, amely így sajátosan helyi jellegűvé lett. Ha ezt a népi talajból származó réteget műemlékeinkről leválasztanók, elhanyagolnók, nem találnók meg mögöttük a kor igazi művészetét, sem az akkor élt ember fölfogását. A falakból, kövekből, profilokból csak jelzéseket kapunk, melyekből a kész, befejezett műhöz s mögötte a korszak világához kell eljutnunk. Csak így érhetjük meg elődeink alkotását s tudunk gondoskodni fennmaradásukról.

14. *A középkorban épült emlékeink további sorsát* a mai épület kialakulásáig kell követnünk. A XVII. századtól egyre gyarapodó adatok fontosak, mind az épületek korábbi állapotának, mind későbbi alakulásának szempontjából. A templomok középkori berendezési és felszerelési tárgyairól többnyire a később készült leltárakból hallhatunk. Ez az anyag csak fáradságos munkával gyűjthető össze, de bőségesen kárpótol. Kutatóink ez adatok híján eddig csupán a felét mondhatták el annak, ami középkori művészetünkről megtudható, hiszen a különböző iratokban ma is gyakran találunk eddig nem ismert, évszázadokkal ezelőtti, lényeges feljegyzéseket, meglepő részletességgel készült leírásokat, leltárakat régi mivoltukban nyomaveszett templomokról, tárgyakról. A székelyföldi középkori művészetről csak ez adatok segítségével nyerhetünk átfogó képet.

A galambfalvi templom majdnem kétszáz éven át állott épen, középkori formájában. 1661-ben, „Ali pasa járásakor" nagyobb romlást szenvedett. 1666-ban hallunk először arról, hogy a templomot a két Galambfalvának közösen kell kijavítania. 1675-ben a lelkészi testület gyűlése sürgeti a munka közös végzését. A templomi ülőhelyek elrendezéséről szóló vizitációs határozatból, ahol a templom nyugati részén épített három kőlábról van említés, arra következtethetünk, hogy 1682 előtt a javítás megtörtént. A munka befejezését jelölheti a ma is meglévő szélvitorla 1685-ös és a torony 1688-as évszáma. A hajó gótikus boltozata 1758-ban

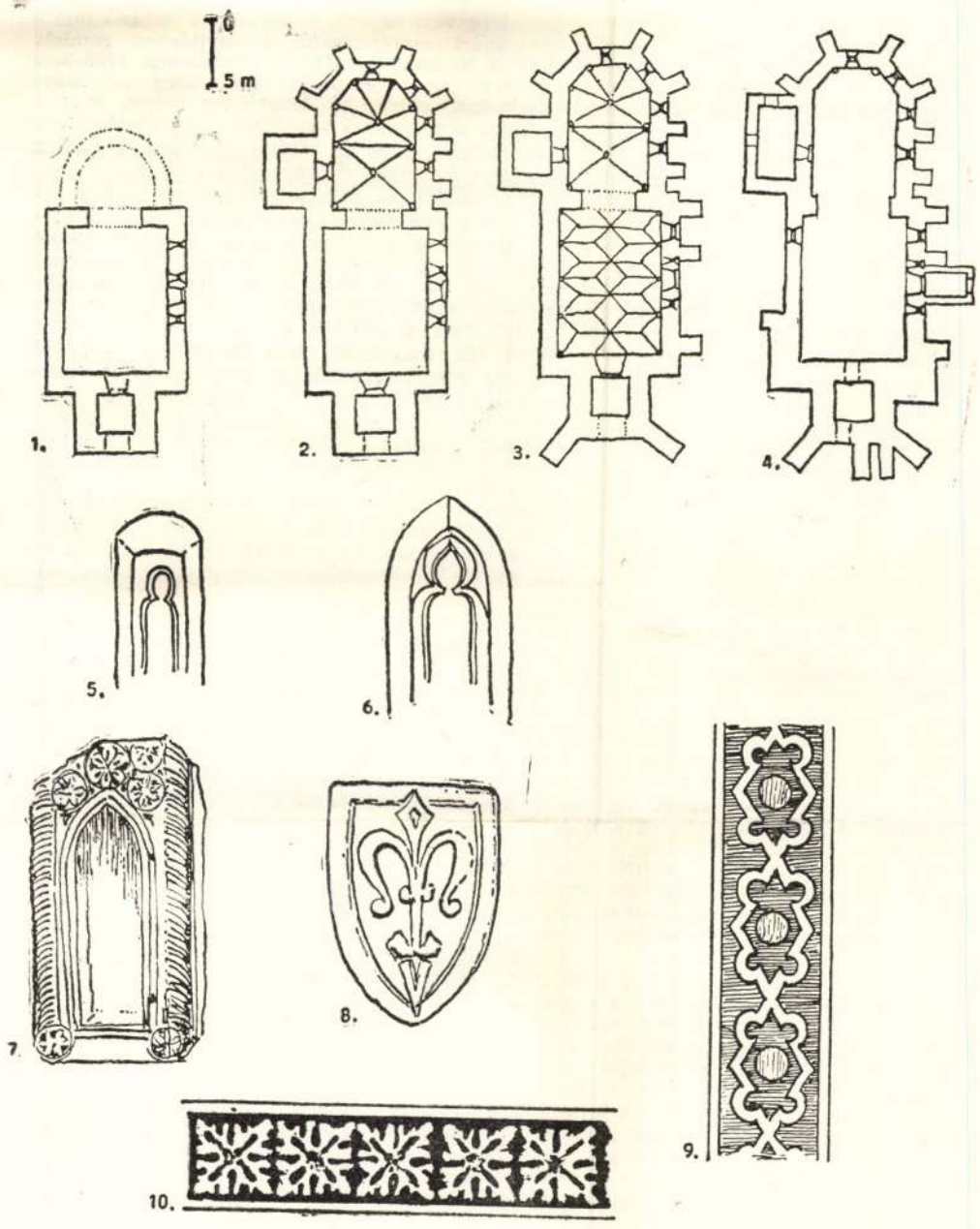

1. Az első építkezés alaprajza (XIII. század második fele). — 2. Alaprajz a XIV. század közepe táján épült szentéllyel. — 3. A templom alaprajza a XV. század második felében épített részletekkel. — 4. A mai állapotot jelző alaprajz. — 5. Ablak a XIII. századi építésből, a hajó déli falán. — 6. A XIV. században épült szentély egyik ablaka. — 7. Szentségtartó fülke, XIV. század (Sepsiszentgyörgy, Múzeum). — 8. Anjou-liliomos címerpajzs a szentély boltozatáról. — 9. Freskó-szegélydísz, függőleges sáv (XIV. század második fele). — 10. Freskó-szegélydísz, vízszintes sáv (XIV. század második fele).

még áll, de a fedél javítása miatt hónapok ... miatt nem szállíthatja Erszényes István seges cserepet. Ez a késlekedés pecsételi meg a határoznak a javításról: „Nagygalambfal zott, minekelőtte azért nyakunkba szaka nánk igazítást tenni rajta. Már is a Mest ra mentünk.“ Le is bontják a hajó bol György asztalos-festőkkel készíttetve fest

A szentély remek gótikus boltozata lott, ezt az ácspallérral kötött szerződé mának Sanctuariumából le bontván a [diadalív!] lábait, a mi romlás azokkal belül, a mi szükséges reperatio lészen, színű kazettás mennyezet benei Kiss P karzat, virágosan festett mellvéddel. 1 befedő tornácos fatoronysisakot cserélil szarvazatú sisakra. Valamelyik javításl ablakának kőrácsa és a későgótikus ép

Az 1970—1971. évi renoválás jele tére nézve oly fontos falképek, bolthál A megtámogatott torony és a köpenyf jórész restaurálására azonban még nem

15. A XVII—XIX. századi adatok kelyföldi műemlékkutatásban lényeges adatainkból világosan kitetszik az a gondosság, amellyel vezeteiken belül, javaikra vigyáznak. Ezt a szervezettséget középkori eredetünek tartjuk; adataink — mint régi gyakorlatra — utalnak például arra, hogy a templomhoz tartozó földek, erdők, pénzek (büntetéspénz, székváltság, adományok) csak a templom fenntartására fordíthatók. Az esperesi vagy püspöki vizitáció — mely szintén középkori gyakorlat — mindig számba veszi az egyházi javakat, azok állapotát, elrendeli vagy sürgeti a javításokat, a berendezési tárgyak beszerzését.

A mater—filia (anya- és leányegyház) viszony fő jellemzője a javak közös eredete, használata és fenntartása. Már a középkorban, a kezdetektől, több falu közösen épít templomot, ennek emlékét sokáig őrzik a gyülekezetek. Több filia a középkor végén templomot épített ugyan magának, de ez nem jelentette egyszerre a különválást, és továbbra is kötelezve volt az anyaegyház építkezéseit segíteni. A korabeli jegyzőkönyvekből látszik, hogy az egyházi felsőbbség csak akkor engedett egy filiát önállósulni, ha az anyaegyház önmagában is elég erős maradt templomának és javainak fenntartására. Különválás esetén a filia az ősi templomhoz való jogát a közös építés ellenére is elvesztette, de a felszerelésből részét megkapta. Nemcsak harangot, kelyheket, hanem a protestáns istentiszteletben használaton kívül levő, középkori eredetű miseruhákat, ostyasütő vasakat, körmeneti zászlókat is.

Az építtetők, donátorok, mecénások kiléte, a művek egyéni vagy közösségi eredete felől írásos adataink s a megszaporodó feliratok is tájékoztatnak a XVII. századtól. Minthogy erre első adatunk az 1419-ben Magister Paulus filius Stephani de Ungtól készíttetett székelyderzsi freskó, már a középkorban kialakult szokásnak kell tartanunk, hogy a templomokat a közösség építteti és tartja fenn, de a falképek, textíliák, berendezési tárgyak és felszerelési darabok részben vagy többnyire egyes személyek adományai. A karzatok, kazettás mennyezetek többsége közösségi megrendelésű. Ahol ezeket a patrónus-családok készíttették, nevüket megörökítették az adományozott tárgyakon. A harangokat ismét a közösség készítteti. A középkori művészi tárgyakat tehát eredetük tekintetében csak óvatosan és feltételesen csoportosíthatjuk a későbbi korok adományozási gyakorlata szerint.

A nagygalambfalvi műemléktemplom három középkori építkezésének és többrendbeli későbbi javításának számbavételével egy folyamatot próbáltunk végigkísérni, s e műemlékünk múltbeli útját a jelenig követve a Székelyföld művészetének, művelődésének néhány titkát tárhattuk fel. A galambfalvi ősök az utódok számára szükségesnek tartották feljegyezni, hogy mit kellett elvégezniük, míg templomuk „ilyenre változott“. Minket a „hogyan változott ilyenre?“ kérdés érdekel, s ebben a múltbeli élet legmélyebben rejtett rétegéig kívánunk lehatolni, hogy emlékeinket tudatosan értve és becsülve tudjuk megőrizni magunknak és az elkövetkező nemzedékeknek.

Dávid László

KORUNK
SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1975

SZÁSZ Zsolt bábtervező

MN. 1994 okt 15

SZÁSZ ZSOLT bábkiállítása tekinthető meg a Budapest Bábszínház Blattner Galériában (Budapest, Andrássy út 69.).

Szászné Földesi Mária, textiltervezőművész

Hagyomány már, hogy a textiltervezőművészek évente bemutatják az alkotó-heti munkájukat. 1983 végén több mint 2 hétig volt látható a kiállítás, ahol festményeket, tusrajzokat, grafikákat állítottak ki.

Szászné Földesi Mária növény- és tájábrázolásai szerepelnek

d. zs.: Az alkotónap haszna.
Textil Élet, 1984. jan. 11.

M. kir. vallás- és Kö

340-11
---------szám.

64 - 1931.

vitéz Láczay Fritz Oszkár
utiszámlája.

melléklet száma.

A Müemlékek Országos Bizottságának,

Budapest.

Folyó évi. október hó
15-én 478. szám alatt kelt
felterjesztésére, tudomás és to-
vábbi eljárás céljából másolatban

Gy. Szászné Hazai
Ilona
grafikus
1912-15.

~~sügyi minisztornok jelen kolot és~~

~~. és Osekkosztályhoz intézett ren-~~

Éimisk 1930
89.l.

zámvevőséget, hogy . . . . . .

. O s z k á r műszaki főigazgató

Országház épülete . . . . . :/

a . . . . . .történt hivatalos

iköltségeiről és napidijairól ki-

érvényesitett utiszámlája alapján

c h a t . . . . . P

...

Szászalmási templom-

kastély

(Almen, Nagyfüküllő vm)

képe repr.

Sigerus

Szász Bogács

Kiskükállő m.

templomkastély

Fürkenő

1) alaprajz 5 cm = 10 m 1:200 – ajtó templom a vár falakkal és hentesdel.

2) a templom alaprajza 1:100

3) keresztmetszetek 1:100 másoló papír

4) a templ. hosszmetszete 1:100 rajzpapíron

5) déli oldal – 1:100

6) nyugat homlokzat és torszmetszetek reconstruált sisakkal. –

7) portale 1:20. metszetével

8) nyugaton részletei 1:10.

9). ajtó 1:10 – (mellékajtó) és részlete

10). sekrestye ajtó és részletei 1:10 és hentesfülke

11) Részletek fejek és zárókövek vázlatok.

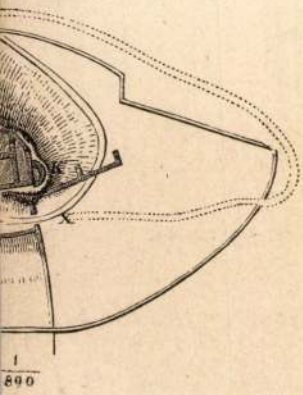

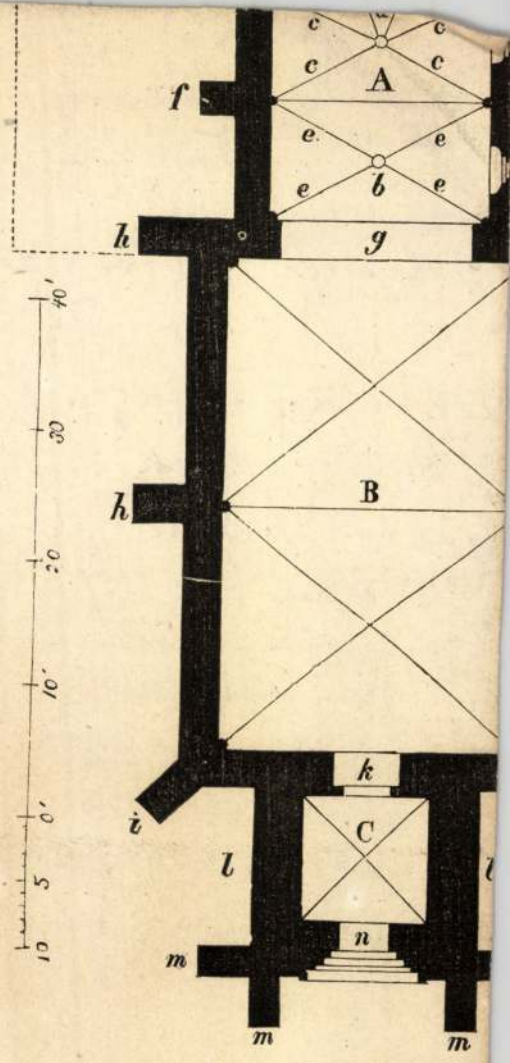
c
c
c
c
A
f
e
e
e
b
e
h
g
B
h
k
i
C
l
l
n
m
m
m

Beszámoló jelentés
a MTA Művészettörténeti Kutatóc
ifjuságpolitikai intézkedési te

Az 1979-80. évekre kidolgozott,
tott érvényü intézkedési tervr
1./ "Fokozottabb támogatást kiv
tudományos kutatók egyéni tudon
disszertációik készitéséhez és
sükhöz."

- Az intézkedési tervben elő
osztályvezetők, mind az intézet
sültek; az intézkedések elsősor
zési /témák beillesztése az éve
jellegüek. A sikeresen elkészit
fokozatot az áttekintett időber
lően érvényesült a jutalmazás r
zés.

2./ "Felmérendő és szorgalmazar

SZÁSZ ZSUZSA fotós

könyvéről

Gy.M.: Néma gyereknek ...?
UJ TÜKÖR 1981/XVIII/34.sz.26.o.

SUZANNE SZÁSZ

A gyermeki lélek rezdüléseit, a különböző gesztusok jelentését, a felnőTt éa a gyerek között szövődő kapcsolatokxk, a külvilággal való viszony sokféleségét szinte páratlan meggyőző erővel ábrázolják S.Sz. felvételei. ...Sohasem "szép" képet akart csinálni, hanem őszintét, hiteleset. ... (kép: a _8 éves Krisztina)

P.Szabó Ernő: S.Sz. felvételei. Nemzeti Galéria

UJ TÜKÖR 1982.XIX.évf.19.sz.4.o.

6. A szerződéshez szükséges előzetes engedély kelte, száma:

A kifizetésre kerülő dijból progressziv jöv.adó és községfejl. hozzájár. kerü levonásra.

Budapest, 197.....

.....
megbizott

.....
megbizó

kömyvi kivonat 1933. október 31.

941 23	20000 —	24941 23	
	4750 —		4750 —
75997	29599 97		
	511 27		511 27
	511		
5400 —	5400 —		
400506	1400506		
1106 26	47426 30	24941 23	5261 27
1106 26	47426 30	24941 23	5261 27
	19679 96		19679 96
1106 26	67106 26	24941 23	24941 23
1106 26	47426 30		
1426 30			

Szászbudai
(Bodendorf) Echely
XVII. sz.

l.
Arch. Ert.
1912. 125. l.

április 30.

	200000 —	
132602 21		
~~13~~ ·		132602 21
146260		117008
	52 40	
	42 88	
2196222		91070 —
	2210298	
	18885 —	35~~00~~ 25 -
14228 27		199935 0
2100 —		
4260 —		4174 80

Szászbudai
(Bodendorf)
Kehely
1425 körül
l.
Arch. Ért
1912. 105. l.

Szászbudai templom-
kastély
(Bodendorf, Nagyhüküllő vm)

kepe repr.

Sigerus

Szász Zsigmond

szet is van, tájképek szöveg nélkül. — Beküldetett még hozzánk a »Műipari Lapok«-ból a januári füzet három táblázattal. Van benne egy kapurostély, állvány, kehely, gyertyatartó s egy tűkrös szekérny tervrajza. Ez utóbbit Szász Zsigmond készitette. — Pasteiner Gyulától egy érdekes füzet jelent meg »A régi művészetek történetének mai tudományos állása« cimmel. Arát nem tudjuk.

* [illegible]

Fővárosi Lapok

1875. 130. l.

14.618/1938. szám.

II.uo.

A Müemlékek Országos Bizottságának.

Budapest.

Hivatalból.
Közszolgálati ügyben.
Dij átalányozva.

IX.Hőgyes Endre-utca 10.

Szász Zsigmond

Vas. Ujs. 1873. 494. l

× (*Egy elkésett kiállítási tárgy.*) Szász Zsigmond pesti műasztalos pár hét előtt az iparegyesület több tagjának egy női ékszekrényt mutatott be, melyet a bécsi kiállításra szándékozott fölküldeni. A szekrény tulajdonképen még az 1867. évi párisi kiállításra volt szánva, Szász ur azonban azt akkorra közbejött körülmények miatt nem készitette el, és azzal a mostani kiállításról is elkésett. A szekrény bágyadtra hagyott ébenfából készült, melyből ragyogó vonalokként emelkednek ki a legnagyobb szabatossággal berakott sárga rézlemezek. A nagy tükörajtó felső ivezete két oldalt a legtisztább kivitelü korynthi oszlopokra van támasztva. A szekrény tetejét középen egy Iris fej, két sarkán vázák ékitik. Az egész mű egyszerü, minden pretensiót kerülő elegantiával és tisztult izléssel van készitve. Különösen bámulatra ragadja az embert azon szabatosság, melylyel az anyag száz meg száz darabkája kivált az oszlopok rovátkáiban és a rosettekben ugy vannak összeillesztve, hogy azokon a leggyakorlottabb szem sem veheti észre a rovást, és az egész szekrény faragványaival együtt egy darabból öntöttnek tetszik. E finom összeállitási ügyesség, ugy látszik, különös forceját képezi Szász asztalosnak, mert a kecskeméti kiállításon is megtréfálta több tárgyával a legtapasztaltabb jurorokat, kik a különnemü fából összerakott asztaltáblák különböző szineit mesterségeseknek tartották. A csinos mű jelenleg a budapesti iparegyesület helyiségében van kiállitva s méltán megérdemli, hogy minél többen megtekintsék s derék készitőjének neve minél szélesebb körben váljék ismerőssé.

ha rovesciato la situazione precedente, ed ha posto, di fronte al dogma della preminenza del potere legislativo su quello esecutivo, il principio opposto, cioè a dire la preminenza del potere esecutivo su quello legislativo.

La legge che ha creato la figura del Capo del Governo, ne ha dato la prima dimostrazione pratica.

La legge sindacale ha poi dato la sistemazione giuridica alle Associazioni professionali, ed infine la legge sul Consiglio Nazionale delle Corporazioni, ha creato con questo organo, il primo istituto di rappresentanza professionale, sia pure ristretto al terreno economico, e non sfociante ancora su quello politico.

La cosiddetta riforma parlamentare, non fu affrontata dal Fascismo immediatamente, ma fu attuata per gradi; una legge elettorale, infatti, nel 1928, cominciò già ad assumere il principio che la designazione dei rappresentanti politici avvenisse attraverso i grandi organi sindacali.

Questo non era che il preludio alla trasformazione dell'istituto parlamentare, che infatti fu annunciata dal Duce, il quale

Szász Zsigmond

— **A „Müipari lapok"-ból**, melyet az országos m. iparegyelület ad ki, megjelent a 4-ik, januári füzet három táblázattal. Van benne egy kapurostély, állvány, kehely, gyertyatartó s tükrös szekrény tervrajza. Ezen utóbbit Szász Zsigmond készitette.

A nemzeti szinházban [illegible]

Vas. lyc. 1875.
94. l.

érdek, sem hiúság, hanem egyedül a művészet áhítatos szeretete vezet; nála a szépség kultusza lelki szükséglet. Amellett, hogy otthonát és szűkebb környezetét szépíti a régi és mai művészet java alkotásaival, nem feledkezik meg közgyűjteményeinkről sem, amelyek az ő áldozatkészségének sok becses és ritka műtárgyat köszönnek. Szerénysége, igénytelensége közmondásos. Ezért természetes, hogy kitüntetése általános örömöt okozott, de különös megelégedést váltott ki a művészi körökben, melyek legnépszerűbb jóakarójukat, megértőjüket és támogatójukat tisztelik benne.

MOZGÓKÉPMŰVÉSZET. Gazdasági krízis, termelési gondok, vatutanehézségek közepette úgy érkeznek hozzánk a hírek külföldi mozgóképtelepekről, mint valami meseszerű idegen birodalomból. Tiszteletdíjakról olvasunk, amelyeket színészek és rendezők kapnak s amelyek államháztartásunk igen fontos rubrikáit messze meghaladják, többmilliós befektetésekről, amelyeknek átszámított értéke elszédíti még a mi nagy számokhoz már eléggé hozzáedzett közönségünket is. És ha megtekintjük egy ilyen hatalmas vállalat üzemét, bepillantást nyerünk üzleti tevékenységébe, rájövünk, hogy a keringő hírek nem mesék, a szédületes jövedelmek tényleg befolynak, megtanuljuk azt a külföldön általánosan tudott és nagymértékben kiaknázott tételt, hogy: a filmnél minden kifizeti magát. Tényleg, a filmgyártás a *termelő* üzletek közt ma versenyen kívül a világ legkitünőbb üzlete. Ennek oka igen kézenfekvő. Az egyszer megcsinált mozgókép korlátlan mennyiségben sokszorosítható és könnyen terjeszthető. Értéke nemzetközi viszonylatban igen magas, hiszen minden nyelvű nemzetek népei egyformán élvezhetik, a feliratok átfordítása e térén igazán semmi akadályt nem jelent. Németország rossz márkájával húsz-harminc telepről árasztja pompás képeit a világ minden tájára s miközben, mellékesen, a mi mozgóképkultúránkat teljes mértékben uralja s piacunkat kezében tartja, nem feledkezik meg Amerikáról, Dániáról, a Skandináv-államokról és Japánról sem, ahol súlyos pénzekkel nyer bő kárpótlást mindenféle elképzelhető márkaáldozatáért, melyet a kép előállítása közben hozott. Ne higyjük azonban, hogy a német mozgóképipar virágzása csupán a szerencsés gazdasági adminisztrációnak köszönhető. A németek teljes mértékben tudatában vannak annak, hogy a mozgóképművészet alakjában a képzőművészetek egy új fajtáját kultiválják, amelynek kifejezésbeli lehetőségei talán csak az irodalméihoz hasonlíthatók. Így egyrészt szorgalmasan képezik és nevelik a rendezőket, színészeket és építészeket, akik a gyakorlatban érnek el bámulatos erédményeket, másrészt gondolkozóik és kritikusaik nem szűnnek meg folyóiratokban, röpiratokban és könyvekben tárgyalni a mozgóképművészet teóriáját. Az architektúrának a mozgóképművészetben való igen fontos szerepénél fogva a „Wasmuths Monatshefte für Baukunst" már évek óta figyelmet szentel a filmépítményeknek és különböző téralakításoknak, de dícsérendő pártolásban részesíti építészeti objektumok művészi fotografálásának ügyét is. A kezdetben Münchenben, most Lipcsében megjelenő „Die Form" külön számot szentelt a filmművészetnek s ebben olyan tanulságos gyűjteményét mutatta be mozgóképhez készült terveknek (túlnyomórészt a Deutsche Gewerbeschau mozgóképosztályának anyagából), továbbá olyan érdekes sorozatát az esztétikai fejtegetéseknek, hogy ez a füzet megjelenésének hetében az utolsó számig elfogyott. Az a nagy érdeklődés, amely a mozgóképművészet iránt megnyilvánul, minden bizonnyal onnan van, hogy színészt, építészt és iparművészeket legközelebbről érintő kérdésekről van szó. Most eltekintve a művészeti vonatkozásoktól, ismét csak arra utalunk, hogy egy-egy filmtelep az iparművészek, építészek, szobrászok egész seregét, a munkásoknak is ezreit látja el munkával, valósággal egy egész kis város talál megélhetést a télen-nyáron folyó munka különböző ágaiban. Mindezt pedig azért írtam meg e helyen, mert egyszer régen, rövid időre nekünk is voltak filmgyáraink, melyeknek produkcióit elismerést arattak mindenhol, ma pedig kihaltak az atelier-k, ami mozgókép ma nálunk itt-ott készül, annak művészethez semmi köze nincs. Talán művészekben van hiány? Nem. Hiszen jóformán minden német vállalatnál találunk magyar színészt, építészt, rendezőt, akik százszor szívesebben dolgoznának itthon. Ami a színészanyagot illeti, az nálunk határozottan értékesebb is. Hisszük is, hogy egyszer megindul a munka itthon, csak az szükséges, hogy a tőke egyszer ráébredjen a filmipar lukratív voltára, dűl majd a pénz, végnélkül, ahogyan filmre mindég van pénz Németországban, Amerikában, Franciaországban, mindenütt... A kezdet nehéz csak s ehez nem ártana egy kevés propaganda. Hitünk szerint a magyar művészet egy igen fontos kérdése a hazai mozgóképművészet felvirágzása és hisszük azt is, hogy a magyar géniusz e téren is hatalmas alkotásokkal fogja babérjait megszerezni, ha egyszer megindul a munka. *G. J.*

SZAKIRODALOM

YBL ERVIN: AZ OLASZ SZOBRÁSZAT HÁROM SZÁZADA. *I. kötet: A gótikus szobrászat.* A művészetek történetével foglalkozó irodalomnak kevés hivatott művelője van Magyarországon. De a kultúrnemzetek művészettörténeti írói közt is ritkán akad olyan, akiben mindazok a tulajdonságok megvannak, amelyek együttesen kellenek, hogy meglegyenek a jelen vagy a régi művészi alkotások ismertetőiben, hogy leírásaik és magyarázatuk igazán komoly értéket jelentsenek. Nem elég a száraz tudás,

intő ősmagyart ábrázol, ki a rohanó lovasoknak int istenhozzádot, majd ősmagyarjaink Szentgallenben, Anonimus, Toldi Miklós (a mulató csárdajelenettel, Mátyás király szép Ilonkával, ki elmenőben az „Erdők szép virágá"-ra emeli poharát, Thököly a váradi pasával (a „hátra van a fekete leves"), Tinódi, Balassa Bálint, Kurucok, Csokonai, Kisfaludy Szegedi Rózával a badacsonyi szüreten, Petőfi Bemmel, háttérben Erdélyt szimbolizáló vajdahunyadi várral s a szomorú jelen, a verbuválás (Muzsika szól, verbuválnak...). A zöld színben tartott falfelületeken az elszakított műemlékeink képei sorakoznak fel, mindennél ékesszólóbb tanubizonyságául annak, hogy „Nagy volt hajdan a magyar..." A magyarszoba érdekes és kiválóan sikerült festményeit, rajzait *Sz. Gyenes* Lajos és *Biczó* András festőművész-tanárok készítették.

WALDER GYULA udvari tanácsosnak negyedszázados szolgálati jubileuma alkalmából a Pesti Hazai Takarékpénztár igazgatósága tisztelete és ragaszkodása jeléül egy érdekes és ragyogó szépségű díszszekrényt ajánlott fel. Tervét szűkebb pályázat útján szerezte be, melyből *Megyer* Antal került ki győztesként. A szekrényt és elefántcsontfaragású két díszítésének képeit e füzetünkben mutatjuk be. Megyer tanár tervét a székesfővárosi iparrajziskolának *Holecz* István vezetése alatt álló faipari műhelyében kifogástalanul valósították meg. A nemes fából, intarziákkal és fafaragványokkal gazdagon díszített szekrény legfőbb dísze 3 remek faragású elefántcsont plakett, melyet *Tóth* Gyula tanár mintája nyomán *Keresztény* faragott kiválóan finom érzékkel.

SZÁSZ VILMOS szobrászművész (kinek megrendítően tragikus haláláról a mult számunkban emlékeztünk meg) hagyatékából szemeltük ki egy remekművű, teljesen elefántcsontból faragott csibuk részleteinek e számunkban bemutatott fotografiáit. A szerencsétlen művész életének utolsó évében készült el e teljesen eredeti, kiválóan sikerült díszes művével, melyen nagy szeretettel és elmélyedéssel dolgozott. A hozzá fűzött reményei nem valósulhattak meg, mert kegyetlen sorscsapástól sujtva, kétségbeesésében önként vált meg az elviselhetetlenné vált élettől...

EGY BUDAPESTI MŰBARÁTNAK Kmetty-utcai villájában készült három fényképfelvételét reprodukáljuk e füzetünkben, melyek a nemes ízléssel berendezett lakás hall-jának és hatalmas méretű ebédlőjének részleteit mutatják be. *Kozma* Lajosnak jutott a hálás feladat, hogy a szerencsés alaprajzi elrendezésű úri otthonnak több helyiségét berendezze, a szükséges átalakításokat intézze és ő e feladatot nagy szeretettel és választékos ízléssel oldotta meg, szerencsésen összeegyeztetve a művészi hatásra való törekvését a célszerűség követelményeivel.

KISFALUDI STROBL ZSIGMOND, BECK Ö. FÜLÖP, K. KALMÁR ELZA és TÓTH GYULA jeles szobrászművészeink újabb munkáiból közlünk szemelvényeket e füzet képes oldalain. *Beck* Ö. Fülöp a magyar plakettművészet úttörő mestere, kinek alkotásai visszasugároznak elmélyedő tudását és nemes stílusérzékét. Általános nagy tetszést aratott a megdicsőült hőst ábrázoló ujabb nagyobbarányú művével, mely méltán megérdemelné, hogy márványból faragják ki és valamely templomunk, temetőnk, vagy középületünk díszéül alkalmazzák. Kisfaludi *Strobl* Zsigmond művészetével az utóbbi évek kiállításain egész sorát aratta a legszebb diadaloknak. Fiatalos hevületét fékezi a művészet áhítatos tisztelete és bár szobrászművészeink között talán ő a legtöbbet alkotó: minden új mű, mely vésője alól kikerül, széles vonalú kompoziciójának befejezettségével és szépségével mint a részletek szeretetteljes, gondos kidolgozásával (mely sohasem válik kicsinyessé vagy édeskéssé) ragadja meg a nézőt. K. *Kalmár* Elza a látott, vagy elképzelt dolgokat leegyszerűsítve, a részleteket összefoglaló stilizáltságukban mutatja be. Az anyag és a megmunkálási módok problámái izgatják e kiváló művésznőt és ezért a bronz-, kő-, cserép- és faplasztikái leszűrt anyagszerűségük dolgában mintaszerűek. *Tóth* Gyula eddig főképpen az iparművészet sokféle ágaiban ötletes és választékos ízlésű tervezeteivel ért el számottevő sikereket, míg egyszerre mint rokonszenves egyéni stílusú, kész medailleur-mester szép plakettjeinek egész sorával lepte meg a műbarátokat. Ernyedetlen szorgalmú művészember, akinek ritka tehetségétől és komoly, kitartó munkakészségétől sok jeles alkotást várhatunk.

A MAROSVÁSÁRHELYI KÖZMŰVELŐDÉSI HÁZAT, a magyar művészi kultúrának e díszes palotáját megfosztották művészi díszeitől. Megdöbbenéssel fogadják bizonyára a lesujtó hírt mindazok, kik 1913 óta megfordultak a székelyek e szép városában, vagy kik olvasták a Bernády György v. főispánnak lapunk 1913. évfolyamában (395. old.) megjelent a kultúrházról szóló képes ismertetését. Erdély mai urainak szemet szúrtak a díszes épület homlokzatán és belső helyiségeiben levő, kiváló magyar művészektől eredő és magyar történelmi vonatkozású remekművek, ezért rendelték el eltávolításukat, nem törődve azzal, hogy e cselekedetükkel a közművelődés házát kultúrálatlanságuk beszédes bizonyítékává avatják. Leszedték a falakról Kallós Edének a magyar történelem egyes jeleneteit ábrázoló bronzreliefjeit, Sidló Ferencnek zománccal ékesített nagy bronzdombormüvét, mely I. Ferenc József koronázását tünteti fel. Eltávolították Róth Miksának és Majoros Károlynak remekművű üvegfestményeit és a Kőrösfői Kriesch Aladár terve szerint készült, a magyar kultúra apotheozisát érzékeltető gyönyörű üvegmozaikot. Elképzelhető a marosvásárhelyi magyarság elkeseredése a nemzeti érzésöket annyira sértő e vandál eljárás miatt. De bizonyára méltó felháborodást kelt a „győzők" e durva és oktalan cselekedete mindenütt, ahol tisztelik a művészetet.

GLÜCK FRIGYEST Magyarország kormányzója kormányfőtanácsossá nevezte ki. Az új méltóságos úr, régi pesti patricius család sarja, megszemélyesítője a legnemesebb polgári erényeknek. Nincsen hazafias, emberbaráti, vagy kultúrális mozgalom, melyet ő hathatósan nem támogatna és nincsen mecénásunk, ki több hozzáértéssel, választékosabb ízléssel fejlesztené és gyarapítaná gyűjteményét, mint ő. Alapját még ifjú korában maga rakta le s ma már oly jelentékeny művészi és anyagi értéket képvisel a terjedelmes kollekció, hogy hazai művészeti magángyűjteményeink legtekintélyesebbjeinek egyike. Glück azoknak a nálunk ritka gyűjtőknek sorába tartozik, akiket a gyűjtés munkájában nem anyagi

1923. -7-5 k.

M.D.K.

Szász Vilmosné festőművésznő

Férjével együtt a Százados-uti müvésztelep lakója. A Riport szerint itt "festeget". Fényképét több müvésszel és férjével együtt közli a lap.

Lippay Gyula: Krumpli, virág és szobortermelés a Százados-uton c.
Szinházi Élet. Bp. 1921. aug. 28. szept. 3. X. évf. 35. sz. 10. lap.

.

Szász Zoltán

Műve nerepel az Ernst-
múzeumban a Munkácsy-
léh kiállításán.

N. U. 934. v. 20.

Szász Csombor építész M.D.K.

Meglátogatja otthonában Ashbee angol építészt.
Saját, Stefánia-uti vállájának terve.

Gál István: Magyar-angol kapcsolatok az építőművészetben

Magyar Építőművészet 1963/4. 59.l.

Szász Vilmos

1919. egyházmův. kiáh.

N. Halon

Krisztus, majolika,

Mária, majolika.

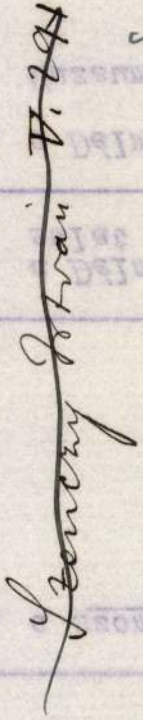

Szenczy István V. 241.

54. a szombathelyi muzeum

55. a Délmagy.orsz.Természettud.Társulat temesvári muzeuma

56. a Délmagy.orsz.Tört.és Régészet Muzeumtársulat temesvári muzeum

57. a temesvári városi könyvtár

58. a tiszafüredi muzeum

59. a vaczi muzeum

60. a verseczi városi muzeum és kön-

~~Brown Rasperer IX. 114.~~

Szász Vilmos

Erein Erall Rat -

1924. 88. 1

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása

Engedély

.....

a műhelyfőnök vag
aláírá

8. sorsz. Műhelyi minta. —

Szász S. Vilmos

Szód

A Egyptó 1912

3–4 sz.

1981.

gi „Kossuth Lajos“ Felsőkereskedelmi Iskola

2,

	Ár	P	f
Kálynok, hben à	1·55	1240	-
forg. r. adó		24	80

9 Bergsmann A., I. Mészáros-utca 10.

Szász-Sommer Vilmos

Művészet 1910. 223

Kelet			Mértékegység
év	hó	nap	

..... *műhely.*

yfőnökség!

év ..... hó ____n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

tam.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Szász S. Vilius

szobr.

rod

A Gyűjtő 1912. 3-4 sz.

167 l.

168 l

Repro

Szász Vilmos

szobrász

arckép brocheok, elefánt-
csontba faragva meg-
rendelhetők voltak
nála.

Munkából kiebb
koll. kiállítva
Ernstrél 1918 ban.

Szász Vilmos

2 ésme

Cs-ém 88–89. l.

Szász Sommer Vilmos

Hobrán

Képesítő Elevelet

nyert.

Eötvösk 1904/5

19. C

Giró Szász Mihály

szobrász

Téli Tárlat - Műcsarnokban - szoborral szerepel.

Új Magyarság
1933.VI.17.

M.D.V.

Szász Elivér
festő

Erdélyből indult el, főiskolai tanulmányait Budapesten végezte, Először Makón tanitott mint rajztanár, majd Pécsre kerult

– di –: Szász Olivér

Dunantúli Napló, 1957. jun. 23 – 4 kap

Szász Olivér

Szász Olivérrel és Ábrahám Rafaellel közösen Kiss Ernővel még gimnazista korukban rendezték meg első kiállításukat, kisödi ákos biztatására.

Losonci Miklós: Kiss Ernő szolgálata.

Pestmegyei Hírlap, 1975. febr. 16.

M.D.Y.

Szász Olivér
festő

Pasztell város és táj részletei szépek,
fest míg akvarelleket. Archépei
pó karakter irzékvé tanushodnak

– di –: Szász Olivér

Dunantúli Napló, 1957. jun. 23–4 lap

MDK.

Szász Olivér

Kiállitási kritika

Dunántuli Napló 1965 juni.6.

Szász Ottóné

750 vagonos hütőház, Székesfehérvár. /Biró Márton, Szász Ottóné, Sebestyén István épitészek/. - Magyar Epitőipar, 1968.1.sz.41.l.

Az 1968.évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája. - Művtört.Ért. 1971.2.sz.169-182.l.

196.l.

Szász Ottóné

Balázs György: 750 vagonos hütőház. /Biró Márton, Szász ottóné, Sebestyén István épitészek./ - Müszaki Tervezés, 1967. 10.sz. 7-10. l.

Az 1967. évi magyar müvészettörténeti irodalom bibliográfiája /Müvtört.Ért. 1970.1.sz. 68-107. l./

73. l.

Dr. Szentiványi Gyula,

B u d a p e s t.
XI. Lágymányosi-utca 16.

Szász Pál
festő

SZASZ Paul

festő

Drámai látomásokat fest, egészen a kétségbeesésig. Élesen hangsulyozza a deformációkat. Szineit gonddal és választékosan alkalmazza, ellentétben vonalrajza kegyetlenségével. Igy munkája egyéni zamatu és különös.

G.B. kritikája

"ARTS" 1951. nov. 9.

/Galerie 55. nov. 2-17./

M.D.K.

Szász Pál

Nagy Lajos: "Kolozsvári emlék" c. novelláját illusztrálta.

Film Szinház Irodalom, Bp. 1942. aug. 21-27.
V. évf. 34. sz.

2002

ELÉONORE BAK ÉS SZAXON-SZÁSZ JÁNOS KIÁLLÍTÁSA

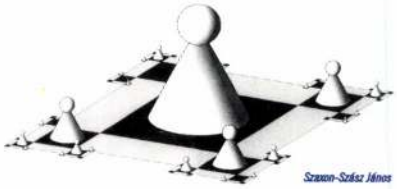

Szaxon-Szász János

Szaxon-Szász János csaknem negyed százada tesz kísérletet a világegyetem mélyebb összefüggéseinek feltárására a képzőművészetben. Munkásságában a mikro- és makrovilág azonosságot mutató szerkezetét, az absztrakt geometria formanyelvén juttatja kifejezésre. Így műveiben az alapformák és alapszínek dominálnak, ezekből épülnek fel az általa „polidimenziós mezőknek", azaz „több kiterjedésű síkoknak" elnevezett képstruktúrái. A kiállítás tíz évre visszamenőleg ad válogatást a művész polidimenziós festmény-objektjeiből.

Megtalálni a teret

„Munkámban a hang arra szolgál, hogy megnyissa az érzékeket. A hang, mivel annyira másképpen fogjuk fel, mint a képet, az érzékelés megváltozását is előidézheti. Kérdést tesz fel a közelségről, az intimitásról. Míg a kép távolságot tart a nézővel szemben, a hang állandó belső teret alkot."

Eléonore BAK

ElÉonOrE Bak

EXPOSITION DE JÁNOS SZAXON-SZÁSZ ET ELÉONORE BAK

Depuis presqu'un quart de siècle, János Szaxon-Szász tente de découvrir à travers les arts plastiques les relations présentes dans les profondeurs de l'univers. Par son oeuvre, et avec les outils de la géométrie abstraite, il rend visible la similitude qui existe entre les mondes micro- et macroscopiques. C'est ainsi que ses oeuvres sont dominées par des formes et des couleurs de base, qui donnent ensuite naissance aux structures d'images que l'artiste appelle „champs polydimensionnels" ou „plans multi-dimensionnels". L'exposition offre une sélection des objets-peintures polydimensionnels que l'artiste a créés pendant les dix dernières années.

Trouver l'espace

"Dans mon travail le son est un prétexte pour ouvrir le sensible. Parcequ'il se perçoit d'une manière si différente de l'image, le son peut être à l'origine d'un changement de perception. Il pose la question de la proximité et de l'intime. Au lieu d'être distant comme l'image, il propose un permanent espace intérieur."

Eléonore BAK

Érkeznek
Stephan Ferens és Jean-François Goize / Franciaország / 2000 / Kisjátékfilm / 5'
Bernier, vállalati felső vezető, azzal a határozott szándékkal érkezik egy nap az irodájába, hogy elcsábítsa felettesét, a szép Christine-t. Ahhoz, hogy igent mondjon a nő, Bernier nagy pályán játszik és nyomos érvvel rukkol elő.

A Csillaghegyi Kulturális Egyesület (Banán Klub) pályázatot hirdet rövidfilmfesztiválon való részvételre saját készítésű rövidfilmek számára.

Pályázni 35mm-es illetve 16mm-es filmre (S8, 2x8, 8 nem), vagy (U-matic kivételével) bármilyen videó-formátumú nyersanyagra készített rövidfilmekkel lehet, írásban, űrlapon, a bemutatásra szánt film rövid tartalmának és VHS kópiájának leadásával. Pályázati díj filmenként: 2,000 FT.-, határideje szeptember 9.

A legjobbnak ítélt alkotásokat díjazzuk. A díjakról információ később.

Érdeklődni a Csillaghegyi Kulturális Egyesület (Banán Klub) irodájában
(Budapest, 1039 Mátyás király út 13-15,
tel/fax: 4-370-370,
e-mail: rovidfilm@estmail.hu) lehet.

Un couteau dans les fourchettes
Alain Gagnol & Jean-Loup Felicioli / France / 2000 / Animation / 4'
Un homme découvre avec stupeur que sa femme a malencontreusement rangé un couteau avec les fourchettes. Il veut lui faire constater son erreur mais ce serait encore mieux si elle se rendait compte elle-même de sa faute.

Millevaches (expérience)
Pierre Vinour / France / 2000 / Fiction / 10'
La panique d'un homme de soixante ans en proie au doute et l'expérience de son étrange métamorphose.

La Mort de Tau
Jérôme Boulbès / France / 2001 / Animation / 13'
Au beau milieu du désert, Tau, sorte de larve géante, se meurt. Autour de cette agonie, toutes sortes de petites créatures entrent en conflit.

Les Crabes
François Vogel & Stéphane Lavoix / France / 2001 / Animation/fiction / 5'
Une guerre d'hommes-crabes dégénère entre les rochers et les plages inanimés.

Copy Shop
Virgil Widrich / Autriche / 2000 / Expérimental / 12'
Histoire d'un homme qui se duplique à l'infini.

Ils arrivent
Stephan Ferens & Jean-François Goize / France / 2000 / Fiction / 5'
Bernier, cadre dans une entreprise, arrive un matin sur son lieu de travail
avec la ferme intention de faire enfin l'amour avec la belle Christine, sa supérieure hiérarchique. Pour qu'elle dise enfin oui, Bernier lui sort le grand jeu et un argument de poids.

Szán Pál

mül.: 1912, Bp. – megh.: 1969, Párim. Festő
Oldott absztrakt. Hagyatékának egy részét a Szépm.
Múz. kapta meg. Kiállított művei:

Kompozíció	1957	o.v.	54×65 cm
Kék kompozíció	1958	"	45×61 "
Kompozíció	1961	"	30×47 "
— " —	1963	"	51×62 "
— " —	1969	"	54×65 "

XX. századi magyar származású művészek külföldön.
Bp. Műcsarnok, 1970. Bev.: Dr. Bognár József. 66. l.

Szász Pál

Jertő

V. Bajcsy Zsilinszky

út 36/38

MKSz 1947

Szász Pál

Vasi Kálmán Viktor

tovább illusztrálták az alábbi tankönyvet

(Gleimann Anna – Merci Ferenc): Az ember élete. A 7. ont. számára. Bp. 1948. VKM. Kiad. 151 l.

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
689 1914 szám
Érk.: 914 szept. hó 16. n.

GYULAFEHÉRVÁRI KERÜLETI

Szám.2092/1914.

A tekintetes Müemlé

A gyulafehérvári ró
nél alkalmazott munkások után
utóbbi időben nem lett befizet
zottak után járó baleseti jár
vetelés 356 kor. 76 fillért é

MDK

Szász Pál

Plakát kiállitás, 1948. N. Szal. képek

Paul Szász, [ ]

MDK

Szerepelni fog.

(f.f.): Külföldön élő magyar művészek tárlata 2.

ESTI HIRLAP: Bn. 1969. dec. 31.

Szász Pál

szerepel az alább.. táblaton

D. M.: hagyok szásmazásu, XX. sz-i művészek kiállítása Bp-en

Vigilia 1970 XI. sz. 781 old.

Paul Szász

Szerepel az alábbi tárlaton a képművészeti múzeumban

(f.f.): Külföldön élő magyar művészek tárlata

Esti Hírlap 1969 XII. 31

Szász Pál, festő

– munkái a Magyar származású, XX. sz-i művészek kiállításán Bp-en

D. I.: Képzőművészet
Vigília, 1970. ~~[illegible]~~ nov. 781. l.

Szász Pál

Művével szerepelt a „Magyar származású XX. századi művészek" Tiállításán a Műcsarnokban

Vyslia 1970
november
781. old.

Képzőművészet

SZÁSZ PÁL, festő

Aug.20.a Külföldön élő magyar mesterek-Budapesten.c. kiállitáson szerepelnek:Kolos-Vary Zsigmond,Pátkai Ervin,Szász Pál, Székely Péter,Vál Aurélia,stb. művéikkel. 26.old

Lőrinczi Miklós: Külföldön élő magyar mesterek-Budapesten. 24.old

Műcsarnok,Műcsarnoki Magazin, 1970. 2.sz. Budapest.

SZABÓ Pál

Kék kompozíció olaj 47 x 61 cm

XX. Századi Múzeum
Szépművészeti Múz. (OFJ.

Szász Pál, festő-grafikusművész

Bálint Endre 1957. tavaszán érkezett ki Párizsba, egyetlen fillér nélkül. – Találkozott Szász Pállal, Ő hívta fel figyelmet egy Max Guillaume nevű francia építészre, aki kis pénzért de mégiscsak vásárol képeket magyaroktól. Valóban vásárolt Bálint Endrétől.

Bálint Endre: A Jeruzsálemi Biblia
Vigilia, B pest, 1978. jan. 36-40 old.

Szász Péter

festő-tanár pályáját a Képzőművészeti Főiskolán az 1970/71 tanévben fejezte be.

A Képzőművészeti Főiskola, Budapest, 1971. július.

Szász Péter

MNK

1951-ben az államosított Zsolnay-gyár
Nemzeti Vállalatnál

élmunkás a korongos osztályon.

78.o. 51. jegyz.
NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay-gyár művészete. Pécs. 1959.

Szabó Péter, építész

Díjat nyert. (Százhalombatta.)

—: Körlemények

8.

Népszabadság, Bp. 1973. dec. 29.

Szathmári György szobrászművész

Művei résztvesznek a műcsarnoki IV. budapesti nemzetközi kisplasztikai kiállitáson

cikk: „Tornyai János festőművész" cimszó alatt
szabó András cikke: „Impressziókra hagyat kozva" cimmel
Egyetemi Lapok 1948. X. 2.

Szathmáry Gyöngyi szobrászművész

Művei részt vettek a Budapesti Műcsarnok IV. Nemzetközi Kisplasztikai Kiállitásán.

cikket l. „Vigh Tamás szobrászművész" cimszó alatt

"E.L." cikke: A negyedik nemzetközi kisplasztikai kiállítás Budapesten"

Dunaújváros Hírek 1978. X. 10

SZÁSZ Péter

Szász Péter, [építész]

Díjnyertes. (Százhalombatta.)

– : Sikeres tervpályázat 4.

ESTI HIRLAP, Bp 1973. dec. 28.

Szász Péter

A Győri Képzőművészeti Kör jubileumára megnyílt a „Húsz év alatt történt" c. kiállításon szerepelnek munkái.

(g. b.): Elindulás és beérkezés. Kisalföld, 1973. nov. 22.

Szász Péter

az alábbi tervpályázaton kiemelt megvételt nyert egyik terv egyik szerzője.

dr. Reischl Antal: A budapesti Népliget rendezésének tervpályázata, 1970. - Magyar Ép.műv. 1971.4.sz.2-4.l

SZÁSZ PÉTER, gálickőfőzőmester

Anno 1667 a Die 13 Mensis usque ad Diem 18 Juni Ejusdem Anni, Az Választoknak, Pénzverőknek es Egyeb fele Művesseknek Masodik Angariabeli Fizetesek ugy mint Intra Spatium 13 Septimanarum.

Galiczki főző ház beliek.

SZÁSZ PÉTER, G.Mester, 75.old.	Hetre. Fl. 2.-	Hét. 13.	Fizetés. Fl. 26.-

ESZE TAMÁS: A nagybányai pénzverőház számadása / 1666-1667 / 73.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY, LXVII-LXVIII.évf. 1967-1968
Akad.Kiadó, Bpest. 1968

SZÁSZ PETER, gáliciőző mester

Anno 1667 a Die 12 Juny usque ad Diem 17 Septembris, Az Választóknak, Pénzverőknek és Egyét fele Művesek-nek Harmadik Angariabeli Fizetések Úgy mint Intra Spatium 13 Septimanarum.

Galiczkii főző ház beliek.

SZÁSZ PETER, Hétre.Fl.- 25.- Hét. Fizetés.
galiczkii főző Mester, 11. Fl.2.den.75.
76.old.

ESZE TAMAS: a nagybányai pénzverőház számadása / 1666-1667/ 73.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY, LXVII-LXVIII.évf. 1967-1968
Akad.Kiadó, Bpest. 1968

SZÁSZ PETER, gálicfőzőmesterer

Anno 1667 a Die 12 Juny usque ad Diem 17 Septembris,
Az Választóknak, Pénzverőknek és Egyéb fele Művesek-
nek Harmadik Angariabeli Fizetések Ugy mint Intra
Spatium 13 Septimanarum,
Galiczkü főző ház belieb.
SZÁSZ PETER, Hétre. Fl.2.- Hét. Fizetés.
Galiczkü főző Mester 2. Fl.4.-
76.old.

ESZE TAMAS: A nagybányai pénzverőház számadása
/ 1666-1667/ 73.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY, LXVII-LXVIII.évf. 1967-1968
Akad.Kiadó, Bpest. 1968

SZÁSZ PÉTER, gálickőfőzőmester

Anno 1667 a Die Septembris usque ad Diem 17 Decembris. Az Választóknak, Pénzverőknek és Egyébfele Müveseknek Negyedik Angariabeli Fizetések, ugy mint Intra Spatium 13 Septimanarum.

Galiczkü főző ház beliek.

SZÁSZ PÉTER, Hétre. Fl. 2. Hét. Fizetés.
Galiczkü főző mester, 13. Fl. 13. den. 26.
77. old.

ESZE TAMÁS: A nagybányai pénzverőház számadása
/ ~~12~~ 1666-1667/ 73. old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY, LXVII-LXVIII. évf. 1867-1968
Akad. Kiadó, Bp-st. 1968

SZÁSZ PÉTER, gálicfőzőmester

Ab Anno 1666 Die 18 Decembris usque ad Annum 1667 Die 10 Marty. Az Választoknak, Pénzverőknek és egyéb fele Mivesekenek Első Angaria beli Fizetesek ugy mint intra Spatium 13 Septimanarum.

Galiczki főző Ház beliek.

SZÁSZ PÉTER, Mester — Hétre Fl. 2.- — Hét 13. — Fizetés Fl. 26.-

Item Szász Péter fl.- 25.-

ESZE TAMÁS: A nagybányai pénzverőház számadása /1666-1667/ 73.old.

NUMIZMATIKAI KÖZLÖNY, LXVII-LXVIII. 1967-1968. Akad. Kiadó, Bpest. 1968.

Szász Péter

központja.
V.Gy.: Budapest XVII. Rákoskeresztúr. Épitészek Rimanóczy Gyula, Vedres György. Városrendező: Kovács Balázs, statikus dr. Mihályi Pál, zöldterülettervező Szász Péter, mélyépitő Doromby László, úttervező Blahó János. Tervismertetés

Magyar Épitőművészet, 1971.6.sz. 6-8.l.

P. Szász Róbert

építész

Szül. Baja 1876.
Oklevelet nyert 1900.

Névjegyzműegyetem 19.1.

T. 5778.

csaknem hat órát mutat, alatta
n. Felirata:

ny e század elején.

gassága 21.5 cm.
ténete világositó rajzai, Bu-

296-99.
99-25.

M.D.K.

Szász Róbert, budapesti építész

tervei szerint Csikszeredában városházi bérház épül 138.707. K. 86 fill. előirányzati költséggel.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1904. XXV. évf.

márc. 9. sz. 8. old.

Szász Róbert

Szász Róbert műépítész, V. Pannónia-u. 25. 499-227

Bptávb 1940 szept.

kiszolgálni, tehát **időt—pén**
A használatban természetesen
a csomagfogó tekercselve egy
nedvesitve ragasztásra készen
Teljesen ujszerü és hatásos rel
fogókat nyomással rendeli.

Okvetlenül kérjen ajánlatot
az egyedüli
előállitótól

Mátr

Szász S.

által signált bronz dombormű hasonló az előbbi-
hez lemezborítással készült. /Csavart fegélyű
kovácsolt vas keretben. Kockás kövezeten ki-
magasló ferfiakt jobb kezében leeresztett kalapács.
mögötte csendőr, egy tőkés és egy pap figurájs. Stát-
térben gyár. Szöveg: „Vasas ne hagyd magad" Signó Szász S.
/1921/.

Lengyel István. 1961 évi Szakmai Bemutató
Legujabbkori Történeti Muzeum 1961-62.
Évkönyve Bp. 1963.

121. l

SZÁSZ SÁNDOR

Új Művészet
2004. Május.
XV. évf. 3.

2. old.

blk= kue
3000= 40183139
3100= Fekete, György (19
3105= M. Fekete, György
Fekete, György M.
3140= m
3162= Gebrauchsgraphiker
2194= Ungarn
3200= Ungarn
3270= 1947.01.27
3290= Budapest
3360= 1999
309a= KMML I, 1999
9995= 0022
kenn= hg
redk= Nováky, A^B0gnes
9906= un
9908= H
katg= 4
9900= 20020918
9990= xxx0
revi= created 9 Nov 2000/B

Kiállítások a Mamű galériában

Szász Sándor festőművész Tavak című kiállítása ma este hét órakor nyílik a Mamű galériában (Budapest, VII., Damjanich u. 39.). A tárlatot Novotny Tihamér művészettörténész nyitja meg, és november 19-éig látogatható. Ugyancsak a Mamű galériában nyílik egy hét múlva az Élesdi Művésztelep gyűjteményes kiállítása. *(mh)*

2003. nov. 13 csüt.: Magyar Hírlap 14

....Ft, azaz .....

.....
témafelelős

zéről hitelesített számla másolatok egyidejű csatolása

szeget, ha a Kedvezményezettnek ÁFA levonási joga
ok, dologi kiadások, beszerzések nettó értékeihez

MDK

Szász Sándorné

Chrisanthemum, of.

M. Képzőművésznők E. 9. kiáll. N.Szal. 1917. ápr. 17. l.

MDK

Szász Sándorné

Szegfük, of.

Magyar Képzőművésznők Egyesülete X. kiáll. 1918. ápr.

MDK

Szász Sándorné

Szegfük. Vászon. 70.5x65 cm.

Ernst Múzeum aukciói. 49. sz. I. r. 10. l.
Nemes Marcell magyar képgyüjteménye.

SZÁSZ SÁNDORNÉ

Szegfűk. Olajf.

A Magyar Képzőművésznők Egyesülete tizedik rendes tárlatának katalógusa. Nemzeti Szalon 1918.ápr-máj.

MDK

Szász Sándorné

Lánykai szoba részlet, of.

Vadvirágok, of.

N.Szal. őszi tárlat, 1921. szept. 17 l.

MDK

Szász Sándorné

Szegfük

Ernst Muz. aukc. 49. sz. 1.rész.
lo 1.

Szász Sándorné festőművész
Szegfük
Magyar Képzőművésznők Egyesülete, 1918.ápr.26.

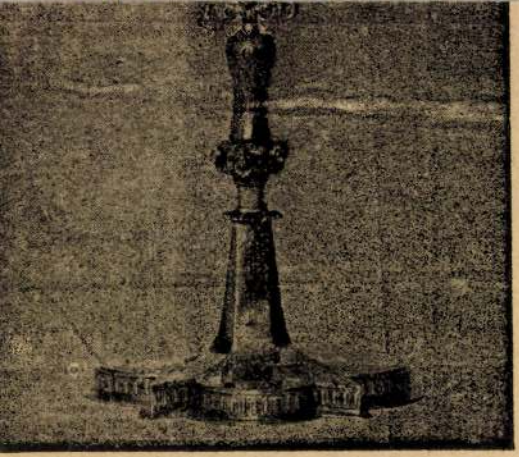

255. kép. *Garamszentbenedeki úrmutató, 1500 körül.*

ar munka, 1500 körül.
epold Katalógus 58. sz.

LY,
ott ezüst, gótikus. Talpán IWK és 1703,
t Renov. An. 1836.
3·5 cm.
munka, 1500 körül.
reszttel és áldó kézzel.
ld Katalógus 32. sz. (?)

Szász Sándorné, festőművész
Mezei csokor, olajf.
Török szekfük olajf.
Magyar Képzőművésznők tárlatának és Páris Erzsi gyüjt.kiállitása, Nemzeti Szalon, 1921. okt.

ÁT-EGYESÜLET.

t kir. herceg Ő fensége.

(Kolozsvár, Mátyás-ház.)

Az ezredéves kiállításon milleniumi nagy éremmel, a brüsszeli nemzetközi kiállításon díszoklevéllel, a marosvásárhelyi iparkiállításon nagy éremmel, a párisi kiállításon elismerő okmánnyal kitüntetve.

ÉLY.

SI FELHIVÁS. =

yóirat (koronként színes műmelléklettel) már 13 év
rpát-Egyesület kiadásában. Ösmerteti, leírja és
t a gyönyörü földrészét ***írásban*** és ***képekben***.
közgazdasági hivatást teljesít, a midőn elhagyatott,
ja, szépségeit hirdeti, gyógyfürdőit leírja és ter-
és érdeklődést felkelti.

as, épen azért nem volna szabad, hogy egyetlen
aláról, egyetlen ***iskola***, ***egyesület*** könyvtárából

Kedveskedjék mindenki annak előfizetésével csa-

ság részére is.

Szász Sándorné

1922/23 I.

Ferkèpzomfoiskèvk

136 l.

Szarvas.

A középtérben van a bástyá
vár, a háttért hegyek képezik,
irata fölül:

SERVAS.

Rm., mér. a vk.

140-95.

Szász Sándorné

1921. szept

kiáll. Nemzeti Szalóban

Lánykai szoba részlet, olaff. 10.000.—

Vadvirágok, olaff. 15000.—

Lelet, Kurdi VI. 35.

Szász Sándorné

1921. okt. MKE

kiáll. Nemzeti Szalonban

Mezei csokor, olajf.
Török szegfűk, olajf.

1924. máj. MKE, u.o.
Mezei virágok, olajf.

Mainz h. n. VI. 240.

Szászné Müller Irma

1915. MKE kiáll. Nemzeti halon
Garam partján, olaff. 400.–
Ujbányai tíj, olaff. 200.–

Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Ffrége
hatáskörébe tartozó közgyűjtemények
fejlődése 1910-ben

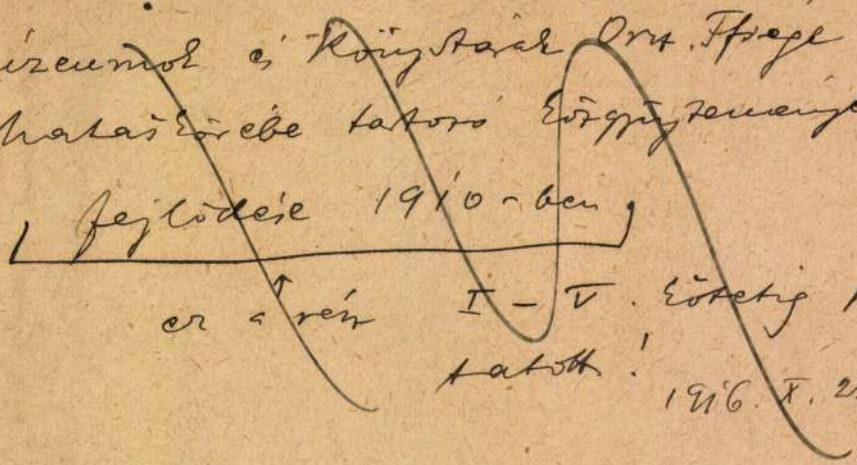

ez a rész I – V. kötetig pótol-
tatott!

1916. X. 22-én

MDK

Szász-Sommer Miklós

Pályázatok. Magy. Iparm. 1910. 177 l.

Szász (Sommer) Vilmos

Hobrán

1899-1904.

Éimisk 1930

89 l.

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA

137 1931.

Ürk.: 1931. év april hó 18. n.

állitott és számvevőségem álta
/:.....15.....:/ P 35 f. . Tizen
. . . . . 35 fillért a 127.689. s
utaljon ki.- Budapest, 1931. é
miniszter rendeletéből: Dr. Tib

A hivat

min

MDK

Szász (Sommer) Vilmos

Fából készült két automatikus játékszere, az ágaskodó borzeb és az egerészö macska.

Dr.Éber László: A karácsonyi kiállitás.

Magyar Iparmüvészet, 1905. 24.1.

Szász V. MDK

A Tanácsköztársaság idején készült alkotások:

"Vörös Vasutezred" Fém , vert.

GERELYES EDE: A LEGUJABBKORI TÖRTÉNETI MUZEUM
TANÁCSKÖZTÁRSASÁGI GYŰJTEMÉNYE

LEGUJABBKORI TÖRTÉNETI MUZEUM ÉVKÖNYVE II. Bp. 1961.
131-178.1.

140.1.

M.D.K.

Szász Vilmos szobrász

A Százados-uti müvésztelepen dolgozik s Iván Ede: "A telepi müvészek" c. riportjában megemliti róla, hogy "a telep legmagasabb embere a legkisebb szobrokat csinálja".

Szinházi Élet. Bp. 1918. aug. 25.-szept. 1.
VII. évf. 34. sz. 11-16. lapokon.

Szász Vilmos MDK

Botár János, ezüstplakett

Károly Ferenc József trónörökös és fia,

Ottó, öntött ezüstérem

Édesapám, bronzplakett

Mücsarnok 1916. tavaszi tárlat

Szász Vilmos

MDK

Feleségem, bronzplakett

Műcsarnok 1915. Tavaszi tárlat.

Szász Vilmos MDK

A kassai kereskedelmi és iparkamara kiállitási érme

Műcsarnok 1914. tavaszi kiállitás

Szász Vilmos MDK

Koronghi-Lippich Gusztávné arcképe,

plakett

Műcsarnok 1914. tavaszi kiállitás

Szász Vilmos

MDK

Rabszolga, bronz

Műcsarnok 1914. tavaszi kiállitás

Szász Vilmos

"Kollektivek" cimmel öt fiatal müvész kiállitásáról számol be a Müvészet c. rovatban közölt kritika. A tárlatot az Ernst Muzeumban rendezték: Czencz János, Jobbágyi Gaiger Miklós, Szász Vilmos és Gy. Sándor József müvészek.
Szász Vilmost a kritika nem tartja feltünő egyéniségnek, de elismeri tehetségét, dicséri kisplasztikáit, "nem leleményes, de kvalitásos müvész"ként elmiti.

A HÉT, Bp. 1918. május 19.
XXIX. évf. 2o. sz. 314. lap.

MDK

Szász Vilmos, ip.műv.

Elefántcsontból faragott csibuk és szárának részei. Négy kép. 47.l. repr.

Magyar Iparművészet. 1923. 2-5. sz.

Szász Vilmos

Krisztus majolika
Mária, majolika

Egyház és művészet
Nemzeti Szalon 1919.

. Szász Vilmos MDK

Öreg magyar, gipsz

Mücsarnok 1922 jubileumi kiállitás

MDK

Szász Vilmos

Plakettekkel és érmekkel vett részt a Műcsarnok kiáll.-án.

Művészet, 1918. 53-54.l.

MDK

Suász Vilmos, szobrászm.

2

206. Rabszolga. Bronzszobor.

Repr.

Ujabb magyar bronzmunkák.

Magyar Iparművészet. 1911. 233.l. 234.l.

MDK

+ Szász Vilmos, ip.müv.

Elefántcsontból faragott csibuk és szárának részéetei. 4 kép. 47.1.

Magyar Iparmüvészet. 1923.

÷ Dr. Vilmos, ig.műv.

Mélyen tisztelt Farsangi csibuk és szakrendőr társaság! 4 kép. 47.I.

Magyar Iparművészet. 1923.

Szász Vilmos (Érem)

Éljen a Zöztársaság, 1918. bronz,
4,2 x 1,6 cm.): Szász.
Magyar Nemzeti Múz. Ant.

Százados utí művészteleg riak.
Kat. összeáll. Gap Erzsébet, Elischer
Brigitta. Bp. 1965.

59.

Szász Vilmos

szobrán művári

1884-ben Bp. szül. és 1927-ben Bp. halt meg. Az Iparm. Isk. 1899-1904-ig, a Mesterisk. 1905-07-ig tanult. 1905-től szerepelt Ziáll., többnyire kisplaszt. 1916-22-ig dolgozott a h. uti műv. telep.

Szárados uti művésztelep Ziállítása. A rat. összeák. Csap Erzsébet, Elischer Brigitta. Bp. 1965

24.

Gràsz Vilmos
szobrász

Az Iparművészeti Testület szám-
vizsgálója volt a művész.

Gádor Istvàn: Pályám emlékeiből.
Művészet, 1975. november - 6. oldal.

SZÁSZ VILMOS, éremművész

Gáty-Goldmann Fülöp 1921-ben az általa elérhető összes magy. szobrász-éremművésztől megrendelte önarcképüket 100+100 mm. plaketten. -A gyüjt. a MNM. -ban van. 116. drb. A sorozathoz tartozó önarcképplakettek:

SZÁSZ VILMOS. -Felirat: ÖNARCKÉPEM XXXVII. 1921. -MNM. 100+100 mm. -Leiras: HP. 5067. 32. old

GOSZTONYI JÁNOS: Magyar szobrászok és éremművészek önarcképplakettjei 24. old

AZ ÉREM, XXXII. évf. 1975. -1. Bp. 1975

SZÁSZ VILMOS, éremművész

Gáty-Goldmann Fülöp önarckép-plakett gyüjteményében SZÁSZ VILMOS a feliratban feltünteti, hogy: ÖNARCKÉP és még éveinek számát is közli római számjegyekkel. Felirat: ÖNARCKÉPEM XXXVII. 1921.-A MNM.-ban van.- 100+100 mm.-Leirás:HP. 5067.- 29.old

GOSZTONYI JÁNOS: Magyar szobraszok és éremművészek önarcképplaketjei 24.old

AZ ÉREM, XXXII.évf. 1978-1. Bp. 1978

Szász Vilmos

Deményi József, Ligeti Miklós és Lux Elek művészeket emeli ki a szobrászok közül J.P. "Tavaszi kiállitás" c. beszámolójában a Műcsarnok tárlatáról, mint olyanokat, akik áldozatkész, komoly munkájukkal kiváló eredményeket mutattak fel pályájuk során.

A HÉT, Bp. 1914. ápr. 5. XXV. évf.
14. sz. 223. lap.

SZÁSZ VILMOS, szobrász

Szigeti István, aki a lapban a szobrászokkal és éremművészekkel foglalkozik, többek között Szászt is keresi. Aki közeleb it tud róla, kéri annak közlését. 16/144/.old.

HIREK-KÖZLÉSEK:.....

AZ ÉREM, Közlemények az éremgyűjtés köréből.
------ XIV. 1958. 9.sz. Bp.

Szász Ismsa

Illusztráció

Nyikolaj Szamohin A más menyasszonya.
Új Tükör, 1978. március 26-16. lap.

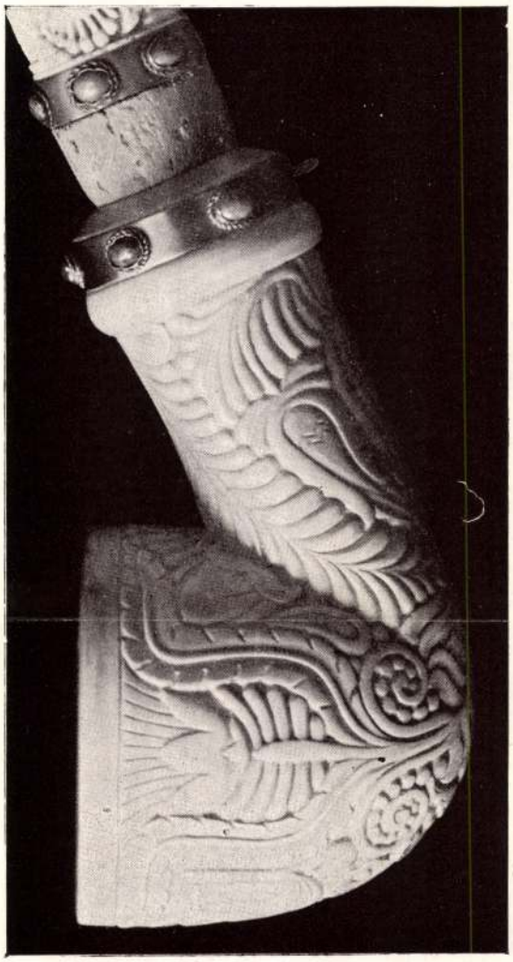

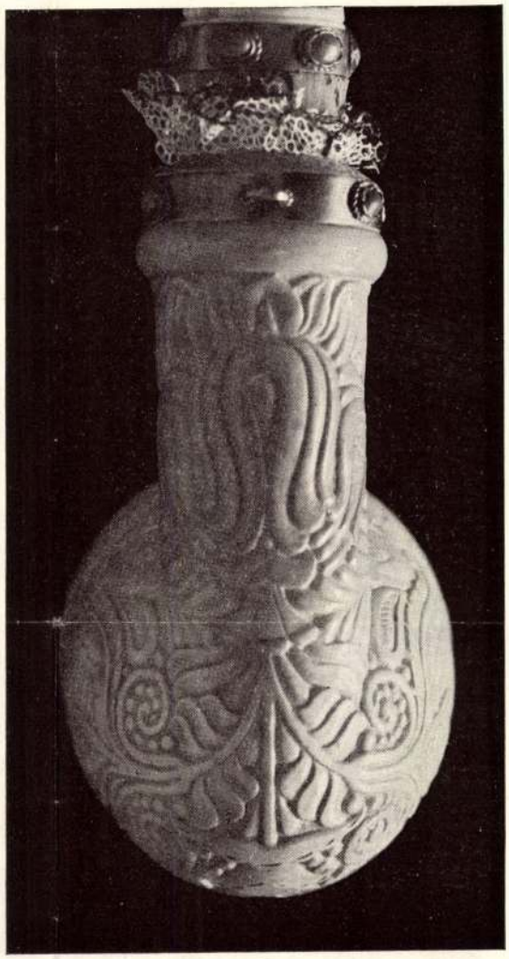

Szász Vilmos †: Elefántcsontból faragott csibuk és szárának részletei.
Pipe en ivoire sculpté. Geschnitzte Elfenbeinpfeife und deren Rohr. 47

Magyar Iparművészet
1923. 2-5 f.

Tardos Krenner Viktor és *Kölber Dezső:* A budapesti Erzsébet kilátótorony egyik mozaikjának kartonja.
Le carton d'une peinture en mosaïque de la tour Élisabeth à Budapest.
48 Karton für ein Mosaikbild. Königin Elisabeth näht an den Krönungsmantel des Heiligen Stefan.

Szász Vilmos

206.

206. SZÁSZ VILMOS: RABSZOLGA, BRONZSZOBOR.
ESCLAVE, STATUETTE DE BRONZE.

209. GALAMBOS JENŐ: HAMUTARTÓ BRONZBÓL.
CENDRIER.

BUTHY JÁNOS ÉS CSURI
ÉCRIN EN CUIVRE. GA

Szász V. ~~[illegible]~~ szobrász

83.) A Magy. Tanácsköztársaság idején készült mű: „Vörös vasút erred". Fán, vert. 4x7 cm. Ltr. 58.443 . 140 old.

Gerelyes Ede: A Legújabbkori Történeti Múzeum tanácsköztársasági gyűjteménye. 131.o.

Legújabbkori Tört. Múz. Évkönyve. II.évf.1960. Bpest, 1961. Franklin Nyomda. Sp.

Szász Vilmos

MDK

Önarckép, bronzplakett

Micsarnok 1922.jubileumi kiállitás

MDK

Szász Vilmos

Plakettekkel és elefántcsont-faragásokkal szerepelt az Ernst Muzeum 1918.évi majusi kiállitásán.

Művészet, 1918. 57, 58.l.

Szász Vilmos MDK

Az utolsó leheletikg, elefántcsont

Műcsarnok 1919. Hadviselt művészek kiáll.

Szász Vilmos MDK

Henry Wilhelmus holland zongoraművész arcképe,
gipsz

Műcsarnok 1920-21 téli kiállitás

MDK

Szász Vilmos

fejfák terveire kiirt pályázaton egy pálya-
munkáját kitüntető elsimerésben részesitették

Pályázatok siremlékek és katonasirok terveire.
Magyar Iparművészet 1922. 75.l.

Szász Vilmos

MDK

H.E. urnő portraitja, bronz

Műcsarnok 192o. tavaszi kiállitás

Szász Vilmos MDK

Koronázási emlékérmek, bronz

Mücsarnok 1917. tavaszi tárlat

Szász Vilmos

MOK

Bronz-plakettek

Miscarnok 1918-19 téli kiállitás

Szász Vilmos

Elefántcsont és tajték-faragások

Műcsarnok 1918-19 téli kiállítás

Szász Vilmos

MDK

Ifjuság Elefeántcsont,

Műcsarnok 1922 jubileumi kiállitás

Szász Vilmos

MDK

Utolsó leheletig, bronz és márvány

Műcsarnok 1922 jubileumi kiállitás

MDK

Szász Vilmos

Botár János. Ezüstplakett.

Károly Ferenc József trónörökös és fia, Ottó főherceg. Öntött ezüstérem.

Édesapám. Bronzplakett.

KMT 1916. tav.kiáll. 35.lap.

ADM

Szász Vilmos MDK

Szász Vilmos

Plakettek: Női fej, elefántdsont; Női akt, elefántó
csont,Női aktok ezüst,

Mücsarnok 192o. tavaszi kiállitás

Szász Vilmos MDK

H.E. urnő portraitja, bronz

Mücsarnok 192o. tavaszi kiállitás

Szász Vilmos MDK

Plakettek: Horthy-érem, bronz, Női fej, elefántcsont
Nő akt, elefántcsont, női aktok, ezüst, I-II

Mücsarnok 192o. tavaszi kiállitás

M.D.K.

Szász Vilmos szobrász

Feleségével együtt a Százados-uti müvésztelep lakója. Elefántcsont szobrot farag a riport szerint.
Fényképét más müvészekkel együtt közli a lap.

Lippay Gyula: Krumpli, virág és szobortermelés a Százados-uton c.
Szinházi Élet. Bp. 1921. aug. 28.-szept.3.
X. évf. 35. sz. 10. lap.

M.J.K.

Szász Vilmos

MDK

Bronz-plakettek

Műcsarnok 1918-19. Téli kiállitás

Szász Vilmos MDK

Elefántcsont és tajték-faragások,

Műcsarnok 1918-19. téli kiállitás

Szász Vilmos MDK

Henry Wilhelmus holland zongoramüvész arcképe, gipsz
Arcképtanulmány, márvány

Mücsarnok 1920-21. Téli kiállitás

MDK

Szász Vilmos szobrász

Bronzplakettek.	
Önarckép.	Bronzplakett.
Édesapám.	"
Szász Miklóslm.	Gipszrelief.

Budai Vigadó. -Képzőm.kiáll. 1921. okt. Kat. 12.l.

MDK

Szász Vilmos

Az utolsó leheletig, elefántcsont

Hadviselt művészek kiáll. Mücs. 1919. márc.

28 l.

Szász Vilmos
Elefántcsont- és tajtékfaragások

O.M.K.T. 1918-19. évi kiáll. Hiics. 2o 1.

Szász Vilmos
Bronz-plakettek

O.M.K.T. 1918-19. évi kiáll. Műcs. 2o 1.

MDK

Szász Mária, festöm.

Tájkép. Olf.

Budai Vigadó. - Képzöm.kiáll. 1921. okt. Kat. 7.l.

Gyárfás Mária, építész

Kálmán Imre – Gyárfás Mária – Molnár Tibor:
Rangsorolás nélküli megvétel (34. sz. pályamű).
(repr.)

Fejleszthető családi házak, 1983. Tervpályázat.
Magyar Építőművészet, 1984. 2. 6–old.

Szász Vilmos

Műcsarnok

1914. tav. kiáll. 270, 296, 299

1915. tav. kiáll. 4.

1916. tav. kiáll. 35, 36, 37

1917 tav. kiáll 83

1918–19. téli kiáll

1919. hadviselt muv. kiáll

521

karaterén nem volt.

1920–21. téli kiáll

171

1922. jub. kiáll 143,

180, 556, 560

Arch. Közl. II. 77.

Érkezett 1904. július 26.

579/1904. Q. (Nyíregyháza, 1904. július 24-én 17. Q. a.)

Csermi Béla dr. jelentést tesz a nyíregyházai múzeum rendezésének menetéről (Tudomásul szolgál, 1904. VIII. 2.)

Szász Sommer Vilmos

Keresk. min.-től 1400 K
külföldi öszböndíj.
Értimisk 1908/9. 14. X.

Adony.

Az előtért ▪ L´ISOLA ▪ d
zéptérben pedig ADOM előtt az
és di S:A: di Lorena-t a paran
di rendbe állitott csapatok ve
fölül balra: L´ACCAM-
PAMENTO DE-
GLI ESERCI
ANTATO A D
7 di Sette
dell´a: 16
jobbra: 15.

Rm., mér. a rl. 27.

198-91-2

Szász Vilmos

Kerámiai tervező

Újbányán

Értimisk 1910/11. 7. l.

T. 7507.

pedig az Országház utcza 25
teit szemlélhetjük. Ez utób-
ő asszony leánykáját tanitja

10: 10.6 cm.
29 l.

902
530 a).

Szász Sommer Vilmos

Kereskedelmi-tól 350 K
pótsegély
Erőtimisk 1909/10. 8. l.

Gyarapodás.

lt.

~~Caputiumot hord~~ Haja rövid, arcza és ba-
~~ja felett~~ ~~a~~ szent István rend jelvényét,
, lánczon viseli. A nobor talapzatát czimer ~~xxx~~

Keresztjét ~~meg~~ és

cm.

. 15-én.
0 sz. leiratot (205/94).

2db.

s ~~[illegible]~~

419

~~1894: X 419~~

132i

Szász Vilmos

~~szobrán~~

erőd

Az Ujság

1918. máj. 12.

(e. a.: Fiatal művészek az Ernst-muzeumban.)

S z á s z V i l m o s
szobrász

Undi Imre: Látogatás a Százados-uti müvésztelepen. A Nép. 1921. aug.20.

Szász Vilmos +

Geboren zu Budapest am 9. September 1884, gestorben ebenda. Besuchte von 1899–1904 die Kunstgewerbeschule in Budapest und von 1905–1907 die Bildhauermeisterschule und Hochschule für Bildende Kunst.

Sok nincs fels.

Hu Primagyerem 391. l.

Viselet.

A jobbra vágtató lovon ülő
jobb kezében kivont karddal. A

Vn Tolpatsch à Cheval p
ezután: Vn Tolpatsch à Cheval ave
Poursuit les ennemis e
Il les sçait attaquer ave
Et quand il les à tué,
fölül jobbra: 12.
legalól balra: C.P. Maj.
jobbra: Mart. Engelbrech

Szines rm., mér. a r

Szász Vilmos

szobrász

SZÁSZ VILMOS szobrászművész (kinek megrendítően tragikus haláláról a mult számunkban emlékeztünk meg) hagyatékából szemeltük ki egy remekművű, teljesen elefántcsontból faragott csibuk részleteinek e számunkban bemutatott fotografiáit. A szerencsétlen művész életének utolsó évében készült el e teljesen eredeti, kiválóan sikerült díszes művével, melyen nagy szeretettel és elmélyedéssel dolgozott. A hozzá fűzött reményei nem valósulhattak meg, mert kegyetlen sorscsapástól sujtva, kétségbeesésében önként vált meg az elviselhetetlenné vált élettől...

Magyar Iparművészet

1923. 65 l.

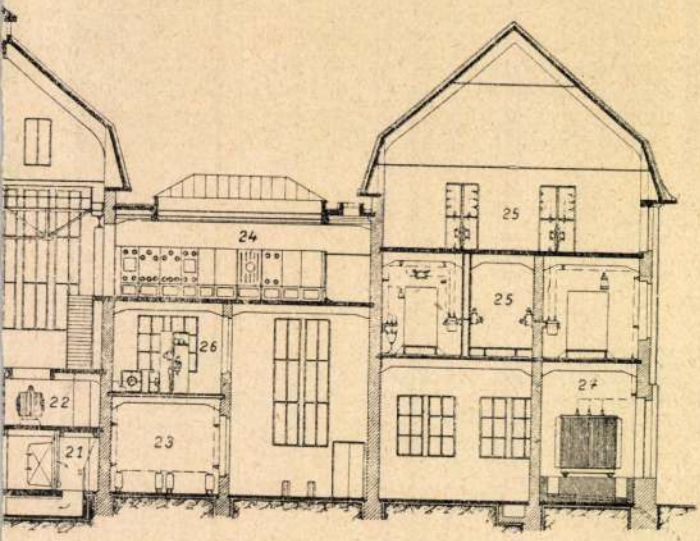
24
25
25
26
27
22
23
21

Szász Vilmos †

IN MEMORIAM

SZÁSZ VILMOS †. A fiatal magyar szobrász-nemzedék egyik talentumos tagja ért megrendítő véget a mult nyáron. Szász Vilmos önkezével oltotta ki életét ifjan elhúnyt felesége sírján, akinek váratlan halála egy kedves művészpár tiszta, harmonikus, boldog házaséletét dúlta szét. Szász Vilmos sokoldalú művészember volt. Már iskolai növendék korában figyelmet ébresztettek kisplasztikai munkái, de ezek mellett fúrt-faragott, ötletes játékokat szerkesztett, majd a keramikára adta magát, műhelyben is dolgozott, utóbbi években pedig feltűnést keltett finom ornamentikájú csontfaragásaival és nagy technikai készséggel vésett medaillonjaival. Barátainak és pályatársainak mélységes részvéte kísérte utolsó útján a fiatal művészt, akinek sokatigérő alkotó tehetségét derékben törte ketté a kegyetlen, kiszámíthatatlan végzet.

Magyar Iparművészet

1923. 32-ik.

bája? Ami cselédkönyvből kimaradt
rü kártyajáték. A játékos ember (

A

Szerkesztette De
336 oldal, egés
Kivonat a tartalom jegyzékből: As
Birkózás és sulyemelés. Céllövés.
Füleslabda. Gyephokki. Kerékpár.
Kriket. Lovaspóló. Modern pentatl
jai. Ökölvivás. Pelote. Si. Tenisz
pülés. Vivás. Vizipóló. stb. stb.

Öltözködé

Szerkesztett
338 oldal, egés
A könyv tartalma: Kinek és miért
divat? Férfi-divat és divat-férfi
lyokig. Mit vegyek fel? A jól öltö
hája a bölcsőtől a sirig. A szokn
a ruha alatt hordunk. A fehérnemü
dalma. A vasfüzőtől a fecsegő hari
lélek- és élettana. A divat kisgyc
hóbortjai. A test átgyurása és hoz
divathölgy alakja és illatszerei.
A kozmetika.

Szász Vilmos †

Elefántcsontból faragott csibuk és szárának részletei. Repr. –

Magyar Iparmüvészet

1923. 47 l.

zövegtáblázattal.

1926
ÉPÍTÉSZ-EGYLET
TCA 13—15)

Szász (Sommer) Vilmos

Kerámiai állattanul-
mányok, repr.

Magyar Iparművészet

1911. 17. l.

Szász Vilmos

Münvinet 1918. 57

Krenner Józef IX . 187

Szász (Sommer) Vilmos

irtod
z

Éber László dr. A Karácsonyi kiállítás. Magyar Iparművészet 1905.
4. l. 12. l. (Keppel).
24. l.

Sz. 4. *Vilmos*, szobrász, * Budapest 1884 szept. 9, † u. o. A budapesti Iparműv. Iskolában tanult. 1914 óta volt kiállítója a Műcsarnoknak. Elefántcsontba faragott arckép-brochejainak egy kollekcióját 1918. állította ki az Ernst-Múzeumban. Az 1919. évi bpesti egyházművészeti kiállításon Krisztus és Mária c. majolikaszobraival vett részt. Kisplasztikai munkái közül említésreméltók: IV. Károly király nyolcszögű érme, hátlapján Zita királyné mellképével és Horthy Miklós, a Novara parancsnokának emlékérme stb.

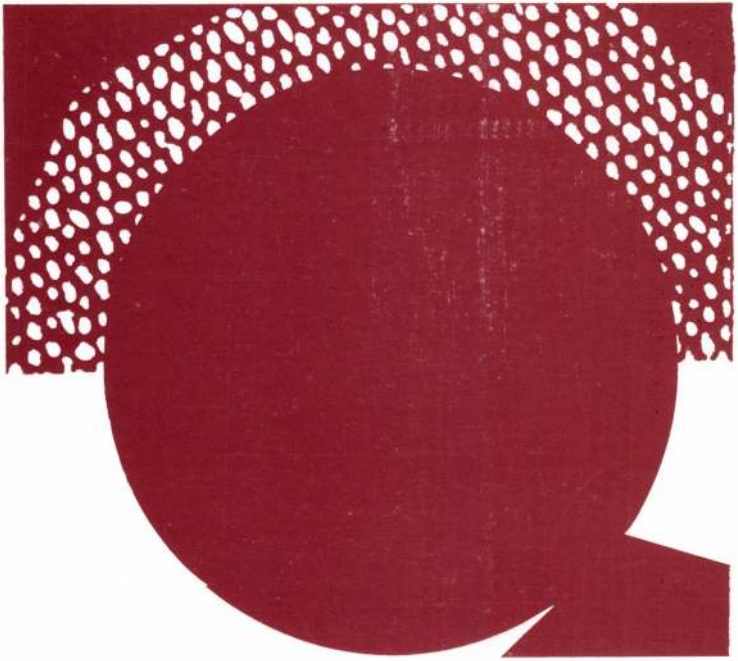

GALÉRIA

Rákospalotai
Művészeti
Egyesület

MEGHÍVÓ

A Rákospalotai Művészeti Egyesület meghívja Önt és hozzátartozóit
1996 november 15-én 18 órakor
bemutatkozó kiállításának megnyitójára.

A kiállítást megnyitja
Szász Lula
művészettörténész

A kiállítás helyszíne az Egyesület új galériája,
címe: Bp. XV. Őrjárat u. 1-3 (Észak-Pesti Kórház területén)

Megtekinthető: november 15-től december 15-ig.
naponta 15 - 18 óráig.

Szász Lula

Szászcsanádi ev.

templom

gotikus sekrestye
ajtója
a nagyszebeni Bruken-
thal múzeumban
1500 körül

l.

Arch. Ért.
1915. 245, 246 l.
38 tábla 2. kép.

941

TET

Szászcsorai várhely

Szászváros közelében

Kővári Erdépeml.

57. l.

Torontálmegyei M. Közmüv. Egyesület

VII. 288.

Szászdályai templom-
kastély
(Denndorf, Nagykükülló
vm)
képe repr.
Sigerus

osten der ev. Kirchengemeinde A. B.
terium.

Ebrandt.

Dungen. ←

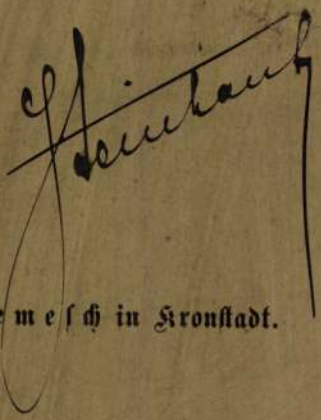

ner und W. Hiemesch in Kronstadt.

dt.

ann Gött's Sohn.

Szászdalyai kehely

l.

Balogh Erdélyi ren

I. 330. l.

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA

31 nap **DECEMBER** 52. hét

21 Vasárnap		Tamás *Tamás*
22 Hétfő		Zénó *Zénó*
23 Kedd		Viktória *Viktória*
24 Szerda		Ádám, Éva *Ádám, Éva*
25 Csütörtök		Nagykarács. *Karácsony*
26 Péntek		Szt. Istv. vt. *István I. vt.*
27 Szombat		János *János*

Szászdályai (Denndorf)

kehely

XVI. n. m. fele

l.

Arch. Ért

1912. 115. l.

125. l.

Szászdályai ev.

templom

keresztelő medencé

je - XV. n.

Jacobus mester

l. mütetye

Arch. Ert. 1913

1. l. 12, 13. l.

Keppel.

hasonlóan elhelyezett angyalaira emlékeztetnek, megismétlik a Szent Flórián kápolna főoltárának formai alapötletét.[250])

Győri müködését megerősiti az az analógia, amelyre már Schoen Arnold utalt,[251]) felismerve azokat az egyezéseket és meglepő stiluskapcsolatokat, melyek a Szent Flórián kápolna főoltárának Szent Péter szobrát ugy felfogásban, mint beállitásban Rössler János József bécsi szobrásznak a győri Szent Ignác templom főoltárán álló Szent Pál szobrához füzik.[252]) Ami mindenesetre arra vall, hogy nemcsak dolgozott Győrben, hanem annak müalkotásai élményszerüen szivódtak fel lelkébe s müvészi alakulása során ezeknek visszhangja félreismerhetetlenül jelentkezik.

Kétségtelen, hogy Weber szeme az olasz vonalkultura formaszépségein nevelődött, ihletőjét végeredményben főleg Berniniben kell látnunk, kinek szellemisége keveredve a délbajor rokokó stilushatásával minden alkotásán fellelhető. De látjuk ezt főleg *Dávid királyán* (11. kép), kinek arcán szinte él a hangszer hurjairól felröppent melódia hatása. Mögötte felhőkön két kis angyal tartja a kottát,

Szászdi apátság

(Borsod vm)

lásd bistokai

Szabolcsban és

alapitásának története

igen részletesen ismertetve

Borovszky Magyarsz. vm

Szabolcs vm.

405. l.

és kv. ll.

SZÁSZFA.

Ősrégi településű magyar község. 1351-ben Zazfa, 1427-ben Sazfa néven az Uza-család jobbágyfaluja 29 portával. 1564-ben nemeseké 17½ portával. 1641-ben meghódolt a töröknek és 20 forint adót fizetett. 1696-ban Szazva a neve 8 jobbágylakossal. 1720-ban kuriális helység 3 magyar jobbágyháztartással. 1837-ben 141 rk., 394 ref. és 60 izr. lakta. Ref. temploma van. 1869-ben 583, 1900-ban 576, 1920-ban 616 a helybeli lélekszám. Ref. temploma 1780-ban épült.

Kisközség az encsi járásban. Területe 2142 k. hold. Lakosainak száma 627, akik magyarok és 138 rk., 27 gk., 444 ref., 18 izr. Főfoglalkozásuk az őstermelés. Lakóházainak száma 106. Ref. templomuk van. Iskolái: 1 ref. népiskola és 1 ref. ált. továbbképző. Vasútállomása: Forró-Encs 26.4 km távolságra. Utolsó postája és távirdája: Krasznokvajda.

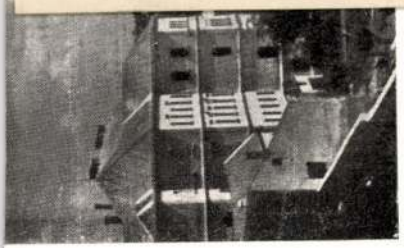

Csíkvári Abaúj 206-l.

lett olyan hatalmassá, hogy a világháború előtt a fővárost irányítását is csaknem teljesen kezében tartotta. S a lendület heves, szinte boszorkányosan hirtelen diadalmaskodása magyarázza azt a hangulatváltozást, amely a vidéki lakosságban a főváros hátrányára bekövetkezett. Volt ebben egy szemernyi irígység is, egy kis tiltakozás is a szinte magától kialakuló és természetesen túlzástól sem ment központosítás ellen. De igazi oka mégis az, hogy a vidéki magyarság úgy érezte : a fényes tükör, amelyben önmaga eszményi arcát szerette nézni : az Ősbuda alatt ragyogó, magyar Budapest mintha elhomályosult volna. Mintha »nemzetközibb« lenne, mint a magyarság zöme szerette volna. Idegen koreszmék harsogtak, a vidékről felszármazott középosztály szerepe nem volt már olyan jelentékeny, mint eleinte ; s elkövetkezett az »őszirózsás forradalom« és az abból kinövő kommuniz-

Szászfai ref. templom

SZÁSZFA (Ottavaj)

Ref. tpl

Ráth Károly: Az egri püspöki megyében fekvő templomok a XVII-ik század végén. Magyar Sion, VI-Esztergom, 1868, 280 l.

Szászfalni

templom

Repr.

Baloghfatornyok

44. n. Ep

BUDAPEST
42 11. 12 15
62

BUDAPEST
42 11. 12 17
62

Szászfalni templom

nármyasoltárai

Beszterecebánya mellett

Dival de Magyarvenel

158. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Szászfalvai Szent

Egyed oltár

Hekler Ung

81. l.

591. Kerstiaen L

Sz~~ületett~~ Antwerpenben 1623-ban.

Vanitas.

A talapzaton álló éggömbön, mel
a csillag kepek
~~a~~ ~~állatos képekben~~ szemlélhet
keretben ~~[illegible]~~ ei:
"clarissimis
"luminis sa
doctrine et. v
Pietatis offici
Academicus
si batauerí
si Hos glo..

56

Alól ~~[illegible]~~ tojásdad medaillon
tal: "D. Tycho De Brache...
~~[illegible]~~ áll, melynek egyik lapja
~~öreg férfi beszél~~ és a kinek ba
~~le figelmünket~~. Könyv me
Tőlül piros függöny lóg, m
e jelzését olvassuk: K. LV

Vásson, méretei 91:5
~~[illegible]~~ Pyrker János

Szászfalvi Szent Zsófia
oltár egyik
népeinek részlete
Besztercebányai Múzeum
Repr.

Magyarvidéktört.
II. 314 l.

CSIC

Szászfalvi oltár

részlete 1460 körül

Repr

Magyarmivelődtört

II 133. l

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Szászfalvi főoltár

(Erdély)

külső márványképei

predellája XV–XVI. sz.

Repr.

Divald Magyarország.

167. l.

nyomda és könyv[illegible] és
CSIK[illegible]

Szászfalvi Szt. Ilona
oltár mestere

MAGYAR MŰVÉSZET
1928. 95

Doszkár János és Ferenc

Háztatarozási, építési és átalakitási

vállalata

Budapest.

Iroda:
IV. Veres Pálné-u. 40.
Telefon 117-04

Telep:
IX. Márton-u. 3/B.
Telefon József 8-53.

Szászfalvi szt Ilona
oltár mertse

Magyar Művészet
1928. 95

Hikisch Ferro

×

Asszonyszöktető:

Az előtérben vágtató lo
ülő szép fiatalasszony~~nak~~ra, ki
szegelmes pillantásokat vet.
Balról az asszony férje, ki ci
futva követi a menekülőket,
haladnak el. A honvéd öltözete:
la vörös zsinórral, szürke nadrág
kantyúval. Az asszonyé: kivágott
elkap. A háttér sik terület.

Olajfestés vászonra, mére
Pozsonyi Gábor ajándéka 1

19. A radácsi oltárszárnyak belső képei

17. A szászfalvi Szt. Zsófia-oltár külső képei

18. Házi oltárka külső képei

14. Oromkép Leibicről. 15. Tízezer vértanu-képe Rokitóról

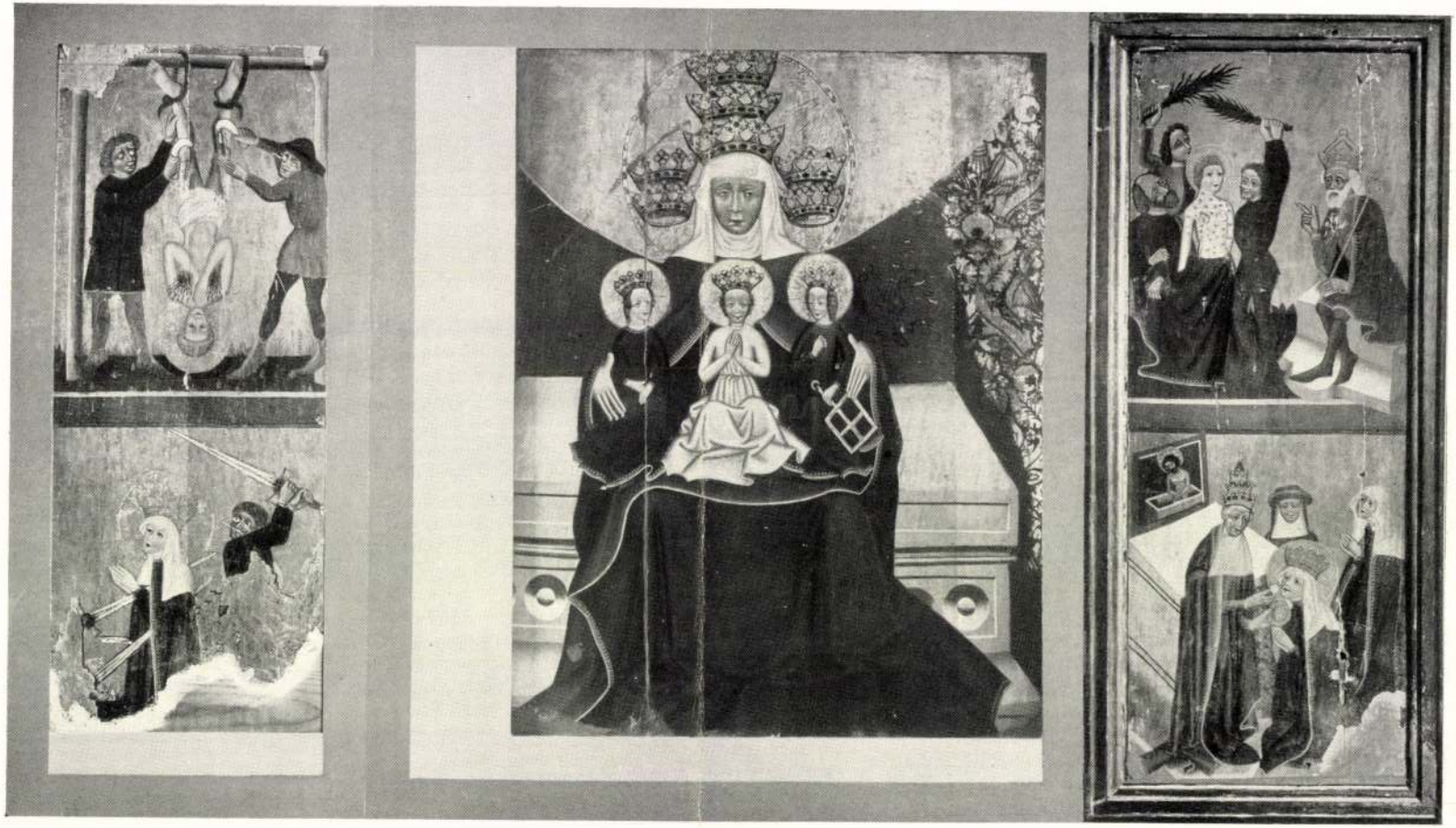

16. Szászfalvi Szt. Zsófia-oltár (rekonstrukció)

módját ; különös stilusát annyira magáévá tette, hogy ha kissé durvábban is, de hiven tudta követni előképét. A szászfalvi oltár készültét 1420—1425 körülre helyezhetjük. A mester tehetsége a középképnél felmondta a szolgálatot. A Hedviglegenda stilusa csak kisméretű képekhez illik, a monumentális feladattal szemben a magyar mester — minta hijján — tanácstalanul állott.

A Hedviglegendaa stilusa Sziléziában nem talált vsiszhangra. A szászfalvi mester ezt a stilust Magyarországon meggyökereztette. A besztercebányai múzeum szerény oltára átmenetet jelent. Nélküle hiányozna az összekötő kapocs a boroszlói képtáblák és *a mateóci templom fényes* szárnyasoltára (9. kép) között. Az utóbbi emlék, amely az oltárokban páratlanul gazdag Szepesmegye időrendben legelső, hitelesen onnan származó, ma is ott álló festészeti alkotása, egyik legbecsesebb nemzeti relikviánk. Szerencsés csillagzat alatt született, mert három rendkivül fontos momentum egyesül benne : magyar nemzeti témát ábrázol, kisérletet tesz

[1] Képét l. Braune—Wiese : Schlesische Malerei und Plastik der Mittelalters. Lipcse, 1929, 179—180. tábla.

lóban meghonosodott az ötvösművek zománcozásának jellemzően magyar módja, a sodronyzománc-technika. Ujabb nagyértékű felfedezés szerint[1] a reneszánsz izlésű miniatűrfestészet magyar mintaképek hatása alatt fejlődött ki a sziléziai fővárosban. Az alábbiakban korábbi kapcsolatokról is beszámolhatunk s szilárd hitünk, hogy az összeköttetések története koránt sincs ezzel kimeritve.

A XV. század elején az udvari kultúrájú cseh-német piktúra már elvirágzott. Hatása alatt a közeli Sziléziában lassú erjedés indult meg, amelynek folyományaképpen helyi iskola bontotta ki a szárnyait. Ez a helyi iskola első jelentkezésében átvette a cseh-német stilus formanyelvét, lassan azonban elszabadult tőle, finomságát egyre vidékiesebbé durvitotta s végül egy nagy tett — az 1450 körül készült boroszlói Borbála-oltár — után menthetetlenül a provincializmusba süllyedt. Mindössze ötven évig virágzott, de ebből az időből sok és érdekes emléke maradt.

A besztercebányai múzeum egy eddig figyelemre nem méltatott rendkivül fontos emlékcsoportot őriz, amely először üti meg a sziléziai hatás hangját. A hajdani *festett szárnyasoltár*, amelyről itt szó van, a zólyommegyei Szászfalú róm. kath. templomából került mai őrzési helyére, ahol részeinek összetartozása feledésbe merült, főképe és szárnyai egymástól függetlenül vannak kiállitva (7—8 kép) (Illusztrációnkban iparkodtunk az oltár eredeti összefüggését bemutatni.) A festett középkép Szent Zsófiát ábrázolja, ölében három misztikus leányával, a Hittel, Reménnyel és Szeretettel. Szent Zsófia feje felett három, jobbról-balról pedig kétkét korona lebeg a levegőben, rendkivül méretű dicsfénybe foglalva s a stilus ünnepélyes merevsége mellett ez a különös diszités is hozzájárul ahhoz, hogy a képet látva ortodox szláv ikonok jussanak a néző eszébe. A három leány egymás mellett ül anyja ölében, ruhájuk redőzése ornamentális hatású. A pad formájában ábrázolt márványtrónus, melyen Szent Zsófia ül, durván egyszerű. A szárnyakon, melyeknek hovatartozását nemcsak a közös szászfalvi származás és méret, hanem a készülés közös ideje s a stilus is bizonyit, belül négy jelenetet látunk szent nők életéből, kivül a szárnyak egész hosszában a Vir dolorumot és a fájdalmas Szűz Máriát. Sajnos valamennyi kép rendkivül rossz állapotban maradt az utókorra, különösen a szárnyképek rongáltak, né-

[1] Hoffmann Edith: A Nemzeti Múzeum Széchenyi-könyvtárának illuminált kéziratai. Bp. 1928, 45—59 l.

Szászfalu (Bentercebanya mellett)

Szászfalvi templom

(Zólyom megye)

I.) Szent Egyed és látogatói -

Mellékoltár szárnyképe -

1515 körül

Repr.

Genthon István

A végi magyar festőművészet. Vác, 1932.

98. sz. Kép -

II.) Szent Egyed és a szarvas.

u. o. 1515 K.

Repr.

u. o. 97. sz. Kép -

Magyar Hirdető
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307
Szocialista Művészetért
1965 AUG

1021

NAPLÓ

Szegedi Dankó-emlékek nyomában

Hírt adott az újság arról, hogy rontó, barbár kezek „hagyományosan" és „szenvedélyesen" le-letörik a szegedi Dankó-szobor hegedűjének a nyakát. Most ismét új nyakat csináltak a nótaszerző hegedűjének a Tömörkény István Szakközépiskola tanulói: Szászfalvi Ilona faragta, Csonka János illesztette a helyére.

Ez a hír felkavarta bennem a Dankó-emlékeket, melyeket több mint egy évtizede két keresztgyerekétől hallottam. Ezek mondották el, hogy Dankó István 1858-ban született, szatymazi illetőségű. Édesapja zenészcigány volt, aki egészen korán halt el. Dankó anyjával élt együtt, aki meszelőkötésből tartotta fenn magát. Később egy szatymazi parasztgazda vette Dankót pártfogásba. Először szinte gyerekfejjel a szegedi színháznál volt Dankó műszaki segédmunkás. Később, mintegy 14—15 éves korában kezdett el zenével foglalkozni. Mint zenész nem volt kiváló tehetség, ha az is lett volna, nem tudta volna tudását megfelelően érvényesíteni. Szegény volt. A Szegeden újságíróskodó Pósa Lajos karolta fel, annál is inkább, mert maga Pósa is jó borivó ember volt, sokszor találkoztak a reggelig nyitva tartó kiskocsmákban, ahol Dankó neki mutogatta meg elsőnek szerzeményeit, szövegeit. Pósa szívesen és sokszor javított ezek verselésén. Csak így kerültek a nyilvánosságra. Társaságához tartozott még Pósán kívül Lipcsei Ádám, Gárdonyi Géza, akikkel együtt járt a Bitó-féle híres halászcsárdába, a Kossuth Lajos sugárúton volt ez, a mai italbolt helyén.

Két keresztgyereke érdekeset mesélt arról, hogyan születtek Dankó nótái. Rácz Pali, akkori budapesti cigányprímás meghívta Dankót újszülött fia keresztapjának. De ő nem tudott ajándékot vinni, így született meg a „Rácz Pali hegedűje" című nóta. Megtudta azt, hogy Rácz Palinak nótát komponált Dankó, a vásárhelyi Cutor Béla, aki egyébként Dankónak sógora volt, és Dankó tartozott neki 200 koronával, ami akkor tekintélyes summa volt. Azt mondta neki: — Miért írtál te annak a Rácz Palinak nótát, nekem pedig nem. Nem kell visszaadnod a kétszáz koronát, csak írjál nekem is egy olyan nótát! Így született meg az a nóta, hogy a „Vásárhelyi sétatéren Béla cigány muzsikál". Volt Szegeden abban az időben, a Csongrádi sugárút végén egy úgynevezett Pille csárda. Táncos hely volt ez, ahol minden vasárnap a környékbeli fiatalság szórakozott. Azért hívták ezt Pillének, mert az asztal felett volt egy nagyon nagy műpille. Itt muzsikált Gondi Márton. Ezek a cigányok keresetüket minden reggel egy depónál, amely jelenlegi melegkúttal szemben volt, ott osztották el. Dankó Pistát minden reggel ott lehetett találni ebben a depóban. Gondi Márton minden alkalommal megkínálta egy féldecivel. Azt mondta egyszer Dankó ennek a Gondinak: — Márton bátyám, mivel olyan sokszor megkínál engem pálinkával, írok én magának egy nótát... Ilyen formán született meg a következő csárdás: „Megszólal a Gondi Márton hegedűje, zenéje, kicsalja a legényt, lányt a Pillébe..." Dankó élete később a feleségével kapcsolatosan nem volt olyan boldog, mint az első időkben; felesége gyönyörű asszony volt, s féltette Pósától. Hiszen még dalt is írt róluk: „Nem úgy sírok, minthogy ti ketten..." Pedig Pósa Lajos búcsúztatta el, 1903 áprilisában, a mai közművelődési palota elől, „én édes testvérem"-nek nevezvén őt.

Kiszin Miklós

Hír

tak nívódíjat a nívódíj-bizottság döntése alap-
ig **Nagy** Anna, **Sarlai** Imre, **Linka** György,
os, **Bángyörgyi** Károly, **Gerbár** Tibor, **Kézdy**
yula színművészeknek. Ezenkívül a színház
és műszaki dolgozói között 93 ezer forint ju-
tottak szét. **Simor Ottó** szb-elnök javaslatára
társulat, hogy az árvízkárosultak javára két
zta jövedelmét felajánlják. A színház fenn-
100. évfordulóját október 7-én, Katona József
" című művének előadásával ünneplik meg.
olci Nemzeti Színház július 2-án tartott évad-
n elkészöntek a nyugalomba vonuló **Virágh**
rmestertől, **Papp** Ella színésztől, **Mikola** Imre
tól és **Szilágyi** Ferenc díszítőtől. **Lendvay Fe-**
ató megállapította, hogy a színház ezévi be-
t 100 ezer forinttal túlteljesítette. — **A Szegedi**
Színházban július 3-án volt a záró társulati
Viktor igazgató kiemelte, hogy a színház a
kat is beleértve ez évben 550 előadást tartott.
id megyei szakszervezetek Juhász Gyula díját
gy Antal, az szmt munkatársa adta át **Alpár**
Jászai Lászlónak és **Sinkó Györgynek**. — Jú-
ésén a **Győr-Sopron megyei Tanács** Végrehajtó
értékelte a **győri Kisfaludy Színház** munká-
leszögezte, hogy a színház erősen korlátozott
mellett is teljesítette a múlt évadban műve-
kai feladatait. A vb a színháznak a tőle tel-
séget megígérte, és határozatot hozott bizott-
ására, mely eljár majd a művelődésügyi tár-
a Pénzügyminisztériumban a győri színház

RENDEVŰ A CIRKUS
be a Fővárosi Nag

O VERDONE figyelemre érdemes előadást tar-
nművész klubban július 9-én „A mai olasz
zet és annak nemzetközi hatása" címmel.

OROSHÁZI ZENEISKOLA zenepedagógusai az
pművelési évadban Orosházán 13, vidéken 31
eretterjesztő előadást, illetve koncertet tartot-
Ifjú zenebarátok körét" 7 helyen szervezték

OLNOKI művésztelep hírei: hozzákezdtek a
p műterem lakásainak renoválásához. A ter-
t őszre teljesen elkészülnek a munkával. A te-
em minden tagja szerepel a Szegedi Szabad-
ok idején megnyíló reprezentatív képzőművé-
ton.

ERMEKTÁNC és népitánc oktatók részére egy.
hetes bentakásos tanfolyamot rendezett **Kis-**
Szabolcs-Szatmár megyei Tanács VB Művelő-
sztálya június 21 és július 3 között. A tanfo-
otven résztvevő részesült továbbképzésben. —
ajos Kossuth-díjas vezényelte a június 27-i
erseny közös számát, amikor a megyei József
velődési Ház és a Kisvárdai Pedagógus Ének-
llásának jubileumát ünnepelték. (B. J.)

KÉS MEGYEI NÉPIZENEKAROK kis fesztivál-
érmet nyert a gyulai Dányi Gyula és zene-
késcsabai Palotai Miklós és zenekara, valamint
abai Ungvári Aladár és zenekara. Borai Gyula
Zoltán zenekarai ezüst, Rácz Zoltán és zenekara
nz érmet kapott.

CSI NEMZETI SZÍNHÁZ szakszervezeti bizott-
színház klubjában megtartotta a nyugdíjasok
alapszervezet megvendégelte a színház nyug-
kik között ott volt **Bakos László** színművész,
Nemzeti Színház örökös tagja, **Heriszt János**
iszai Kálmán színpadmester. A színház művé-
ztük **Pécsi Ildikó** és **Baranyi László** műsorral
tek a nyugdíjasoknak. **Berczeli Tibor** szb-tit-
et tett, hogy az szb minden évben megrendezi
asok napját.

— **GIMNÁZIUMI GY**
gépész-mozüzemvezető
lokat a békéscsabai
négy év alatt heti ké
ket.

— A SZÓRAKOZT
ezer kötetes könyvtár
kölcsönöz Piskó Lász
sor 38. félem. 17.).
csönzés díjtalan.

— **A SZOLNOKI SZ**
szerelem története
három vidéki színhá
val 20 000 forintos els
ben elnyerte már ez
nívóját is

— ÚDÜLÉSI HÍREK
tonbogláron, Vajtán,
Július 26-án indult Be
művészeti dolgozó. H
gozó utazott el július
utalt aldunai hajóüdü

— **DR. SZIRÁNYI L**
dagógus szb titkára
zetek Szövetségének
dr. Szilárd László, n
következtében megjel

— A „SODRÁSBAN
riájában az első dí
(Olaszország) Nuovo
magyar filmalkotás.
díjat nyert.

16—17. kép VÁROSI MÚZEUM. (Mestské muzeum). *Szt. Zsófia-oltár.* A szászfalvi (Zólyom vm.) rk. templom letéte. A festett szárnyasoltár középső képe Szt. Zsófiát három leányával, bal- és jobbszárnya fent Szt. Ágota kínzatását és a császár elé idézését, lent pedig egy közelebbről meghatároz-

hatatlan királyleány legendájának két jelenetét, a szent áldozását és lefejezését ábrázolja. A középső kép mai mérete 106·5×82·5 cm. Baloldalán 16·5 cm-el, alján pedig 6 cm-el megcsonkítva. A kőtrónus így eredetileg balfelől is perspektivikusan zárult le. Az alján ugyancsak 6 cm-el megcsonkított és sérült balszárny mai mérete 106·5×42 cm. A középső kép és balszárny új kerete a legutóbbi konzerválás alkalmával készült. Az eredeti ezüstözött, 6 cm széles keretében fennmaradt jobbszárny képmezője 112·5×43 cm. A belső képek valamennyien ezüstözött háttérrel. A szárnyak külső, erősen rongált lapjain lilavörös háttér előtt a Mater dolorosa és a Vir dolorum látható. A szárnyasoltár feltételezhető háromszögalakú ormainak nyoma veszett.

Szászfalvi rk. templom

Csanky-szepesi 46 l.

oromkép (alsó szél. 47 cm, baloldali mag. 54·5 cm, eredeti aranyozott kerettel 64·5×72·5 cm), aranyozott háttér előtt a próféták mondatszalagos mellképeivel: Rex david pro-phe-ta és Elize-us pro-pheta. Hátoldaluk festetlen. Feltehetőleg az elpusztult középső részt (oltárszekrényt?) díszítették (balról Dávid, jobbról Elizeus), noha az oltárszárnyak szélességénél 8—8 cm-el kisebb méretűek. Az összes töredékek konzerváltak. A szárnyak oromképei elpusztultak.

M.D.K.

Szászfalvi festö

/1515 körül /

Jelenet Szt Lénárd legendájából

A zólyomszászfalvi / Sásová/ r.k. templom Szt. Ilona és Szt. Egyed-oltárának mesterével azonos

Az Esztergomi Képtár Keresztény Muzeum Képtára, Bp. I 64

144.1.

Szászfalvi Ilona, belsőépítész

● KIÁLLITAS. Szászfalvi Ilona belsőépítész és Zahorán Mária grafikusművész kiállítását ma délelőtt 11 órakor nyitották meg a békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeumban.

-: O Kiállítás. 12.

Esti Hirlap, Bp. 1979. dec. 8.

Szőnyfalvi Ilona

Művei szerepeltek a "Békés megyei művészek szobrai és plasztikái" c.kiállításon Békéscsabán - 1978-ban.

Katalógus a könyvtárban.

Szászfai György

Gyulán a Groza-parkban "Magyar Passió" cim
mel rendezték meg a csiksomlyói nagypénte-
ki misztériumokból összeállitott játékot,
-irja Szekrényesy Julia: "Kinek a passió-
ja?" cimmel.
A misztérium szinpad mását Szászfai György
a jelmezeket Szakács Györgyi tervezte, a-
kinek "méltóságteljes puritanizmusa gyö-
nyörködtető",-mondja a kritika.

Élet és Irodalom, Bp. 1977. juli. 23.
XXI. évf. 3o. sz. 13. lap.

Szászfay György

A Kecskeméti Katona József Szinházban bemutatták Solohoz: Csendes Don c. regényének szinpadi változatát.
Szekrényesy Julia:"Regényszinpad" cimmel kiemeli Orosz István és Szászfay György példaszerüen jó játékteret biztositó , szép szinpadképét.

Élet és Irodalom, Bp. 1976. május 1.
XX. évf. 18. sz. 12. lap.

Szászfay György, [díszlettervező]

Gorin: A gyűjtogató c. darabjához a színpadterek tervezte.

(morvay): Keczke méti vendégjáték 2.

ESTI HIRLAP, Bn. 1974. dec. 12.

Szászfehéregyház — Nikuhelló m.

Templom kastély

1875 – Wolf péter plébanos kolegy

1 leírás 4 III = 1 öl

1) alapvajz – a tegen templom kastélyról –

2) Fork Ernő 1912. 1:200

teljes alapvajz – másoló papírra

3) 9 db alapvajzok, homlokzatok, metszetek, másoló pa
rendetek

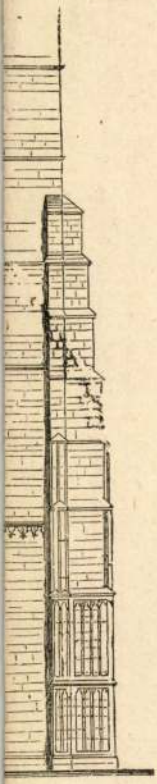

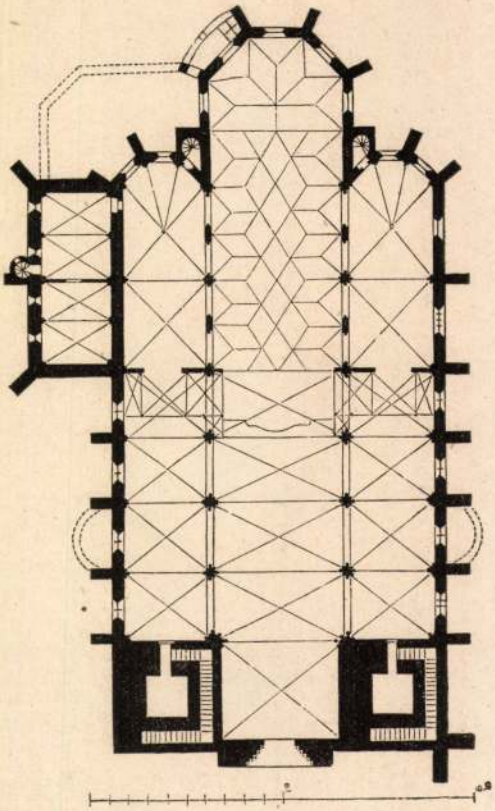

3.

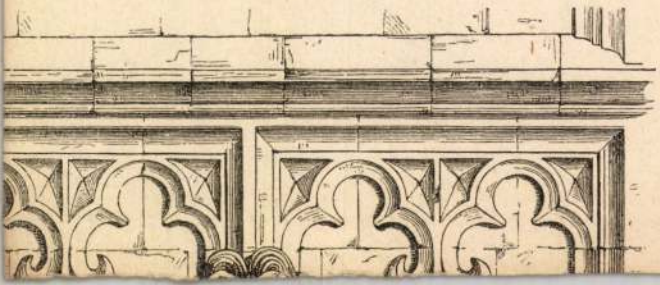

112×166 cm

szászfalvi Sz. Zsófia-oltár
1420—1425 körül

Besztercebánya, Városi Múzeum

8. Szent Zsófia. Részlet a szászfalvi oltár középképéből
1420—1425 körül

Fordul

Szászfehéregyházi

templom-kastély

(Deutsch-Weiskirch,
Nagykükellő vm.)

képe repr.

Sigerus

Horváth Henrik: A Mátyás-kori magyar művészet

kompás A.

Középkori faszobrászat Magyarország

~~Mihalik Sándor: Pes~~

Rados Magyar kastélyok 1939

Delmár Ernst: Középkori magyar emlékek

Svájcban. Bp 1941.

E. Horváth: Il trinoscimento in Ungheria

Szászfehéregyháza
műemlékek.

Foerk Ernő. A buda-
pesti állami felső
építőipariskola 1912.
évi Nimidei felvé-
zelei.
Bp. 1912.

Munkaki vajzokkal

Szászfehéregyházai

erődtemplom

Repr.

Baloghfatornyok

50. n. Ep

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Szászfehérespházi

templomerőd

repr. –

MMÉE kösl

1917. 97. l.

lásd

Budapesti felső épitő-

ipariskola szünidei

felvételei 1912–15,

Üvegablak: két címer, német, magát, 25 x 19 cm.

Szászfellaki

fa haranglab

(Szolnok-Doboka vm)

távlati képe

Debreczeni L. 1928.

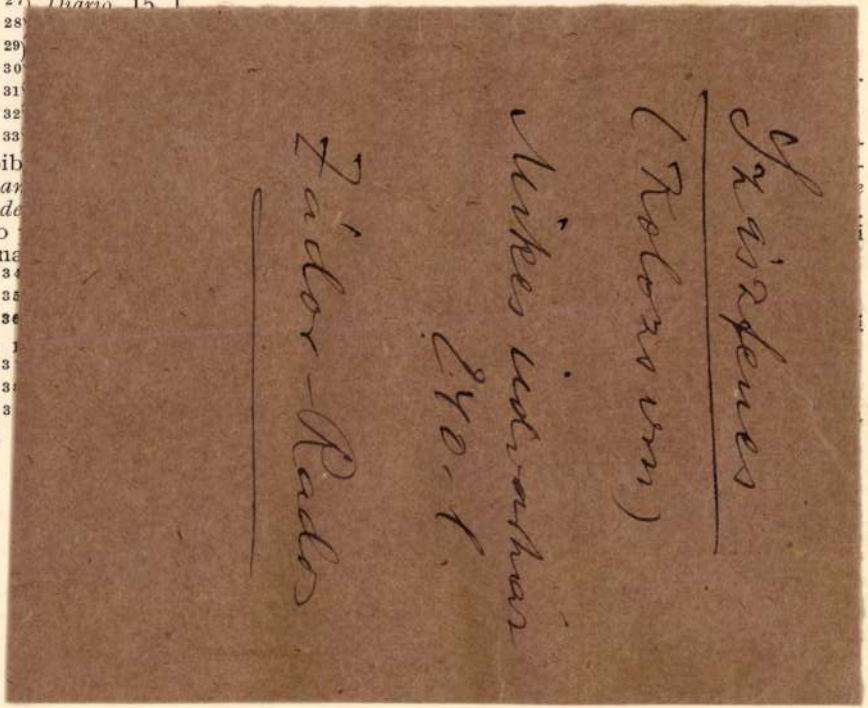

Szászfenes

(Kolozsvm)

Mikes udvarhár
240. l.

Zádor-Rados

Romarek, 1686. 5. l.)

[3]) *Il Trionfo della Fede Rappresentato per l'Acquisto di Buda* . . . Discorso del . . . Fr. Buonaventura Colombini . . . In Siena, 1687.

[4]) *Apparato fatto dalla Pietà de i Cittadini Sanesi nella Chiesa dell'Insigne Collegiata della Madonna di Prouvenzano* . . . *In rendimento di gratie alla misericordia Divina per l'importante acquisto della Real Città di Buda* . . . Siena, 1686.

[5]) Pl.: *Testamento della Real Città di Buda nella sua Agonia il primo settembre 1686*. Siena, 1686. — Germanicus Ptolemaeus: *Emminentiss.* . . . *Cardinali Chisio Ob receptam ab armis foederatis* . . . *Budam Metropolim Hungariae Plausus, et Gratulatio*. Senis, 1686. — Giacomo Maria Cenni Sanese: *Per la conquista di Buda dall'Armi Cesaree sotto la condotta del Duca di Lorena* . . . Lucca, 1686. — *Ossequio poetico del Dottor Crescentio Costanti Accademico Astruso* . . . Siena, 1686.

[6]) Giov. Maria Poderetti Accad. Infecondo: *Buda Trionfante perchè vinta* . . . Siena, 1686.

[7]) A sienai Biblioteca dell'Archivio di Stato tulajdonában.

[8]) A Sestigiani művéből vett idézetek másolatát, valamint F. E. Bandini-Piccolomini alább idézendő dolgozatát dr. Giovanni Cecchini, a sienai állami levéltár igazgatója volt szíves rendelkezésemre bocsátani.

[9]) A máig is meglévő felirat szövege: »A. M. D. G. Coeso Turca Vexillifero ad Eszekinum primo militiae Anno 1685 aetatis XVIII, hoc tropheum Deiparae dicavit Comes Paulus Amerighi.«

Szászfenesi Leányvár

Kelemen Lajos cikke:
A Hunok

1923. XX.
245–247 l.

Sz. Kelemen

Szászfenesi gróf

Mikes-kastély

Klasszicizáló.

Repr.

Kelemen Lajos: Kolozsvár környékének történelmi- és műemlékei.

Kolozsvári Szemle

1943. évi.

34

Szászfenesi Mikes-
kastely
klasszicizáló
kéje vegy
Biró Erdkast
LXIII. t.

Szászfenesi kastély.

Lebontottár 1920-
ban.

Biro Erdkast

180. P.

Templomaink

A szászfenesi római katolikus templom eredete a XIII. századig nyúlik vissza: történelmi adatok 1297-ben említik először. A tatárjárás után Monoszlói Péter erdélyi püspök Rajna menti németeket - szászokat - telepít a birtokához tartozó Szászfenesre. Innen a falu elnevezése is. Kelemen Lajos *Kolozsvár környékének történelmi és műemlékei* című könyvében így ír: "...Szászfenes az erdélyi püspökség birtoka. Ez telepíthette a nagy tatárjárás után egykori szász lakóit és építette Mindeszentek tiszteletére templomát, melynek plébánosáról már 1332-37-ből tudunk."

A XIV-XV. században újjáépített templom a gótika szép alkotása. Alaprajza megegyezik a román, illetve kora gótikus egyhajós templomok alaprajzával. A szentély diadalíve fékköríves, román stílusú.

A szentély boltozata, a kórus és a torony felső emelete már a XVIII. században készült barokk stílusban, valószínűleg egy tűzvész pusztítása után.

A főbejárat fölött egy 1,21 méter belméretű körablak látható, az élet kerekét ábrázolja.

A templomhajó északi és déli oldalfalán egyaránt falfestmények maradványai láthatók. Az északi oldalnak XIV. századból származó freskói nagyon megrongált állapotban vannak (Angyali üdvözlet, Krisztus a kereszten).

A déli oldalon már jobb állapotban maradtak meg egyes részletek a XV. századot képviselő képzőművészeti alkotásokból. Ezek a freskók a vértanúk történeteiből örökítettek meg egyes jeleneteket. A freskókon érezhető a német művészet hatása, ezek ugyanis természethű ábrázolások.

N. J.

Következik: Déva, plébániatemplom.

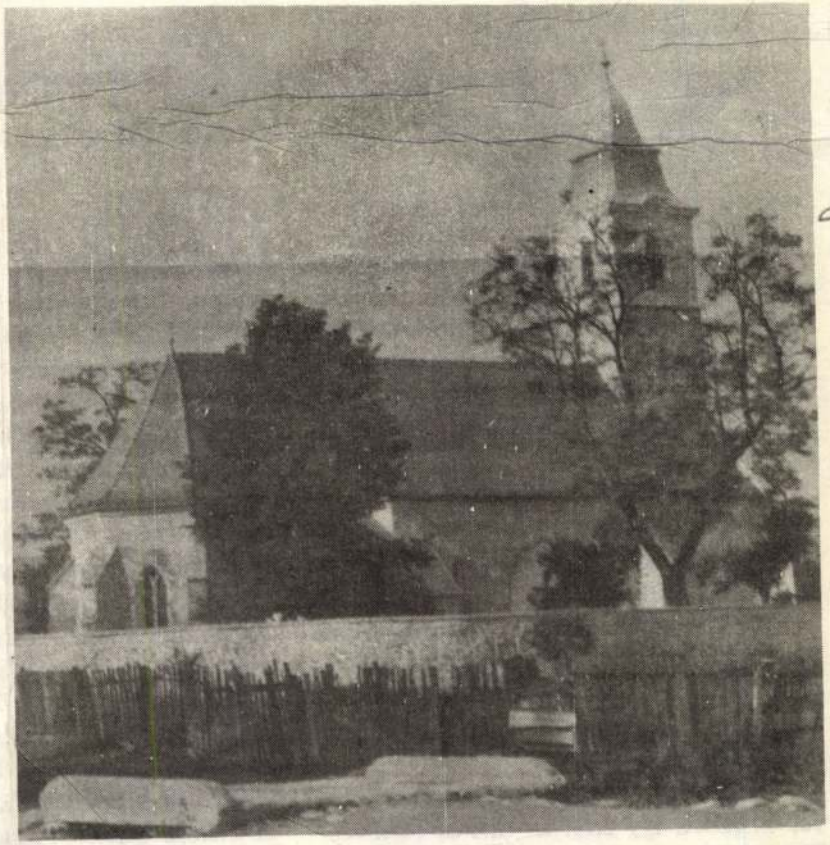

Szászfenes

KERESZTÉNY SZÓ
KOLOZSVÁR
1990 -10- - 7

a vízözön 6

"Szaporodjatok és sokasodjatok, és töltsétek be a földet" - mondta az Úristen az embereknek. És úgy lett. Emberek születtek, és sok-sok éven át, lassan betöltötték a földet. De az emberekkel együtt a bűn is szaporodott. Mind kevesebbet gondoltak az Úristenre. Mindenki csak magára gondolt.

Az Úristen nélkül önző lesz az ember ... És az Úristen megbánta, hogy embert teremtett. Mi haszna az embernek, ha gonosz? Mit ér az élet, ha nincs benne szeretet? ...

Noé igaz ember volt. Szerette az Úristent. Oktatta gyermekeit, hogy lássák meg a világban az Ő szeretetét. Hiszen mindent tőle kapnak: fát, levegőt, esőt, meleget, tőle van, hogy terem a föld, Ő adja az életet ...

Gyakran beszélt így az embereknek is. Kinevették. Akkor így szólt az Úristen Noéhoz: - Eltörlöm a föld színéről az embert, mert igen megsokasodtak gonoszságai. - Noé nagyon elszomorodott. - Mit ér a a föld, ha nincs rajta ember? Mit ér a világ? ... - Építs egy bárkát - szólt ismét az Úristen. - Akkora legyen, hogy mindenféle állat megférjen benne, meg te is házad népével együtt. Újjá kell születnie az emberiségnek.

Noé maga mellé vette fiait és munkához láttak. Fákat döntöttek, gerendát, deszkát faragtak nap nap után. Majd ácsolták, illesztették a vázat, kamrákat rekesztettek reggeltől estig, fáradhatatlanul. Noénak hamar híre járt a környéken. Az emberek jöttek, kíváncsiskodtak, kacagtak. - Mit akarsz ezzel a hajóval, Noé? Csak nem képzeled, hogy a tenger a helyedbe jő? - Bolondnak nézték. Ő intette őket, térjenek észre, talán az Úristen megbocsát. Hiába, szavát senki nem vette komolyan. Egy napon elkészült a bárka. Hatalmas volt. Noé elindult fiaival és elkezdte terelni a földről az állatokat befelé. Minden fajtából néhányat, és hozzá sok-sok élelmet. Aztán maga is beszállt családjával és bezárta az ajtót. Akkor elkezdett esni az eső. Előbb csak szitálva, majd egyre erősebben. Az emberek semmit sem gyanítottak. Máskor is esett. Az Úristenre most se gondoltak, de átkozták Noét a rossz tréfáért - biztos ő hozta rájuk ezt a sok esőt. Pedig nem volt tréfa. Mire észbekaptak, áradt, hömpölygött a víz, kiszorította őket a házakból, hajtotta a domb felé. Kétségbeesetten döngették a bárka ajtaját. Már késő volt ... A víz elérte a bárkát, előbb megbillent kissé, majd elvált a földtől, és úszni kezdett ... Körülötte a víz egyre nőtt, a szárazföld pedig egyre kevesebb lett. Lassan a hegyek is elmerültek, mindenütt csak tenger maradt. Minden elpusztult a földön. Meghalt a világ. Aztán elállt az eső, majd apadni kezdett a víz. Noé kibocsátott egy hollót a bárka ablakán, de az visszatért, nem volt hol megpihenjen. Egy idő után kibocsátott egy galambot. Este a galamb visszatért, csőrében zöld olajág volt. Nézzétek - mondta Noé -, rügyeznek a fák, a földön megindult az élet. Azzal Noé kinyitotta a bárka ajtaját. Az állatok tódultak kifelé. Noé pedig áldozatot mutatott be az Úristennek - megköszönte, hogy megmentette őket. Akkor meglátták a szivárványt az égen. Ebből megértették, hogy nem lesz többé vízözön, amely elpusztítja a földet. De újjá kell születnie az emberiségnek!

Sikli László

Szászfenessy Bálint

Kolozsvár ötvös legény

A szebeni ötvösök eljárása miatt keletkezett szükében a Kolozsvár legények egyik vezére volt 1573 ban. Még 1576. ban is céhbeli ötvös legény volt Kolozsvárott.

Deák Farkas A Kolozsvár ötvös legények stríkejes

3.20.l.

Szászföldy Éva
festő
(Smonca.)
ivod
⇒

Ismeretlés adat
nélkül.

Művész Kurír
1936. 2. 4.

Szászföldy Éva

Magyar Nemzeti Művészet

1938. 2. sz. 31. o.

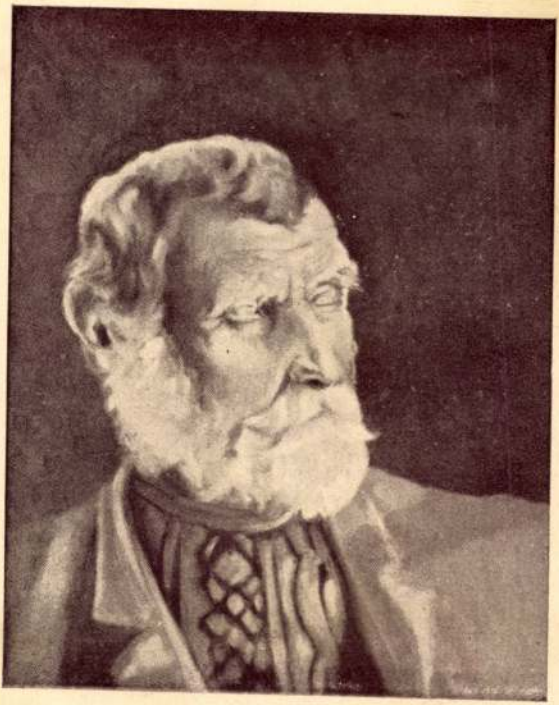

Szászföldy Éva: Tanulmányfej.

Rácz Földy Éva

festő

Kenyérlevők c.

képe repr.

Művész Kurir

1936. 2. 27.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

1981. VII.4.Petőfi 9.30/Nyögériné

Hogy tetszik lenni?

1021

Aki valójában még az elmult század levegőjét hozza magával, jóllehet ő az első modern alkotó szinésznőnk. Jászai Mari "Szinész és közönség" cimü könyvéből, amely ezidőtájt, tehát az I. Világháboru idején született, képet kaphatunk arról, hogyan látta a szinész a kort. Gyönyörü pálya, szép szinészet, amely megengeded nekünk, hogy mindig a széppel foglalkozzunk, hogy a remekmüveket a mi ajkunk közvetitse, és a nagy költő prometheusi lángjánál melegedjünk és fényeskedjünk. Én hálával és hódolattal szeretlek, és büszke vagyok a szinész-névre. Szinésztestvéreim, akiket hivatottság, tehetség szentel fel erre a pályára, akik letértünk a társadalom rendes, frekventált utjáról, annál a kis szikránál fogva, amely elválasztott, kiválasztott minket a mieink köréből, amely eltéritett bennünket a szüleink által előre kijelölt ösvényről, akik szinészekké lettünk volna a mult század elején is, amikor még nem kecsegtetett ezen a pályán se biztos fizetés, se nyugdij kilátása, mi, ugye mi nem formálunk jogot a "fényes müvész" elnevezésre. Van nekünk szép hivatásunk. Nem szégyelljük, hogy szinészek vagyunk. Mi Isten kegyelméből vagyunk szinészek. Hadd bitorolják a müvész nevet a "mü szinészek". Istenek nem lehetünk. A lángész nem fér meg a szinészet rámájában, de lehetünk a szépnek, jónak és igaznak papjai.

Milyen volt a szinész-élet a század elején, a tizes években, amikor a müsorunkban megszólalók közül többen is a pályájukat kezdték? A "blaha lujzás" nosztalgia, a müvésznő kocsijából a lovakat kifogó közönség helyett prózaibb események határozták meg az életet, pl. az I. Világháboru. A következő beszélgetésben hallani fogunk az un. "front-szinházról". A háboru kitörésekor a szinházak bezárják kapuikat, majd ujbóli megnyitásuk után röviditett szezonokban játszanak. A Szinész Egyesület fölhivja tagjait, hogy igyekezzenek polgári pályákon elhelyezkedni. A szinházak csökkentik a szinészek fizetését, sok szerződést fölbontanak. A röviditett szezonokban nagyrészt hazafias, háborus darabokat játszanak. A Nemzeti Szinház vak katonák javára tart előadást. A szinészek az első sebesülteket szórakoztatják a hadikórházakban, az Operaház balettkara hósapkákat köt. Jászai Mari pénzzé teszi értékeit, ajándékcsomagokat készit, és maga viszi el a sebesülteknek. A háboru elhuzódásával azonban a közönség kedve kezd elmenni a háborus témáktól. A szinházi vállalkozók ekkor áttérnek a könnyü, szórakoztató, bufelejtő darabokra. Ujra fölvirrad az operett napja. A Mágnás Miska, a Csárdáskirálynő, a Stambul rózsája óriási sikerrel megy a Király Szinházban. Molnár Ferenc kevéssé ismert darabja a "Véres valóság" elől a miszticizmusba menekülő "Fehér felhő" a háborus években kerül a Nemzeti szinpadára. A valóság elől azonban nem volt könnyü elmenekülni. Az I. Világháboru magyar hallottai között 47 szinészt tartanak nyilván, többszáz sebesültről és hadifogolyról tudunk.

- Mondhatom azt, hogy Anna néni?

- Básti Lala tartott arról előadást a TV-ben. Szinész nem lehet bácsi, szinésznő nem lehet néni. Neki nem kora van, hivatása! Másfél éves voltam, és ültem az asztalon, elhatároztam, hogy szinésznő leszek. Hát nyilván fogalmam sem volt arról, hogy miaaz, hogy szinésznő, szinház, nyilván szüleim beszélgettek erről, és valami szépet mondhattak, mert én akkor határoztam el, hogy szinésznő leszek. És hogy hogy nem, ez ment is valahogy nekem. Apám Szász István festőművész, ime az alkotásai a falon. Festettem is, hogyne. Ez magától értetődő dolog volt, hogy festettem is. Nekem a Pécsi Muzeumban van festményem. Akkor csináltam egy körutat

évet éltem Párizsban. Kiállitások: Nancy, Le Havre, Párizs, Strasbourg, s mindenütt vásárolták a festményeimet, haza nem hoztam semmit. Szászföldi Éva néven, ami hitelesitve is van. Az én eredeti nevem, erre kereszteltek: Szász Istvánka. Szinpadon játszottam "Bolond Ásvainé", "Irene császárnő", meg ilyen nehéz, sulyos hősnő szerepeket; valahogy olyan furcsán nézett ki a plakáton, hogy Iréne császárnő:Szász Istvánka, mint egy kisfiu-név, ugye. Szóval akkor egy ujságiró elkeresztelte a Szász Istvánkát, elkeresztelte Szász Annának. Az Országos Szinész Egyesület Szinész Főiskolájában végeztem '27-ben. Jaj, istenkém, istenkém, de régen volt. Én még el sem végeztem, és a Magyar Szinház tagja voltam. És ugy lettem a Magyar Szinház tagja, hogy a Peer Gynt-ben, a növendékeknek statisztálni kell, ugye, és a Peer Gynt-ben statisztáltam. Vajda László volt a Magyar Szinház főrendezője. Egyszerre csak azt mondja: mindenki menjen ki a szinpadról, az összes reflektorokat begyujtani, én maradjak ott. Fogalmam sem volt, hogy miért, ott maradtam. Adjak elő valamit. Nagyon nagy fantázia kell ahhoz, hogy elképzelje, hogy milyen vékony voltam és milyen zárt, mint egy kis virágszál. Ezzel a megjelenéssel előadtam a "Ravasszonyt". Pár nap mulva kapok egy levelet a szerződés megbeszélése céljából; Faludi Jenő volt az igazgató. Jöjjek aláirni a szerződést. Mentem, aláirtam. Igen, ez volt a kezdet. De aztán kiderült, hogy ej de sok mindenféle van az érvényesüléshez. És akkor nagyon elment a kedvem. A Rátkaival beszéltem erről, akivel "Hivatalnok urak" liliomá és ilyeneket játszottam. Partnere voltam, nagyon jó volt vele játszani. Na, neki elmondtam, hogy én ezt nem csinálom. Müvészi önérzetemet sérti. Én a müvészettel akarok érvényesülni. Otthagytam, és meg kellett élni, meg kellett élni. Akkor jöttek a mükereskedők. A mükereskedő jött, azt mondja, hát igen nagyon szép; ebből, meg ebből, meg ebből mennyit csinálok meg egy hét alatt. Mondom: egyet se! Olyan nincs! Egy festményemet, én magamat ismételjem, s aztán szériában, arról nem lehet szó! Leszerződtem, nagyon sokfelé; Pécsre többször szerződtem. Az egy nagyszerü, nagyszerü város! Leszerződtem, mert meg kellett élni. Mint szinész folytattam, éltem tovább. De tisztában voltam azzal, hogy karriert nem lehet csinálni. Nagyon, nagyon örülök, hogy voltam vidéken. Vidéken játszik az ember mindenfélét, és imádják, hát imádják az embert.

- Abban az időben volt olyan, hogy kifogták a kocsi elől a lovakat?

- Nem, az Blaha Lujza idejében van. Ó igen nagy udvarom volt. Rajongtak értem, rajongtak értem! Nem tudom drágám mit lehetett rajtam igy szeretni.

- Ki volt a férje?

- Hát volt, mondom három. Bálint Györgyöt ismeri, ő volt az első, az a Madách Szinháznál van. Volt a Miskolci Szinháznál igazgató, meg a Madách a Kis Madáchnak is volt a Honttal együtt igazgatója. Néha ellátogat most is Földi Lajos, ő tábornok. Néha itt meglátogat. Bokrétával. A harmadik, én nem tudom hova tünt az éji homályba,. mert együtt voltunk szerződésben, aztán őt racionalizálták, akkor a Faluszinházhoz került, azóta nem tudok róla semmit.

- Mesélt a nagy partnerokról.

- Csortos! "Naplemente előtt". Jaj de nagyszerü, jaj de nagyszerü! És azt mondták, azt mondták az volt a hire, hogy nagyképü. Hát annál bájosabb gyereket, mint az a Csortos volt igazán elképzelni sem lehet! Vacsoráztunk együtt, ebédeltünk együtt, ugye hát vendéglőben esznek a szinészek, ugye, ott vagyunk abonálva.

Mindig együtt ültünk, és nagyon kellemes volt. De hát akkor már nekem vőlegényem volt ez a második, ahogy itt mondtam a Földi Lajos. Bulla Elma, Páger Téni, a, jaj de aranyos a Benkő Gyuszikával... Nagyon kellemes, nagyon kellemes partner volt a Benkő Gyuszika. Emlékszem, a "Shakespeare kerestetik"-ben én voltam a Shakespeare. A Gyuszika, a Benkő egy kiadót játszott, és én jöttem, a rém, az irónő, jöttem a darabommal. És hát, mint ahogy a tehetségtelenek előadják a darabjukat, és meg kell hallgatni, végig kell szenvedni, hát végig kellett a Gyuszinak szenvedni, neki előadtam a darabomat, ott a szinpadon, nagy vehemenciával téptem le magamról a ruhát, s aztán ugrottam rá, hogy Gyuszika, Gyuszika; elesett, rajta feküdtem, még rajta feküdve is a darabomat adtam el. Szóval nagy strapás szerep volt, de, de nagyon aranyos, nagyon aranyos volt a Gyuszika, vele istenien lehetett játszani. Voltak szavaló délutánok, estek, Zeneakadémián, Vigadóban. Mindig-mindig engem cipeltek, hivtak. És hát ott sokszor találkoztunk Karinthyval. Mindig nekem adta elő a legujabb vicceit, és aztán borzasztóan örült, hogy rajta, hát sikerült, sikerült,csattant, szóval jó a vicc, mehet a szinpadra. Rendszeresen jártunk a Japán Kávéházba. És ott ugye Tersánszky Józsi, ugye,,összejöttünk, ujságirók, ültünk, sokszor sokáig ültünk, bele az éjszakába. A Japán nagyon hiányzik. A Fészek Klubba csináltak egy kávéházi helyiséget. Maszkiroztak. Hát nem lehet ugyanaz, mert egy Japán Kávéház, vagy akár Symplom, az Buboréknak volt a kávéháza. Ez olyan, hogy jönnek-mennek az emberek, kilátnak az utcára, közel van a napi élet, és események. Más, az nem egy zárt helyiség. Pontosan az az érdekes, és az a nagy jelentősége a kávéháznak; részben, hogy összejönnek, nem ugy, hogy meghivlak tégedet a lakásomba és nagy estély van és dorbézolás, hanem jövünk, beszélgetünk, továbbmegyünk, ezzel-azzal, s mindenki mindenkivel találkozik és egyben az élettel, a napi élettel találkozik. Az ember minden esetre nem is menne erre a pályára, hogyha nem hisz abban, hogy, hogy hát meg van a tehetsége hozzá. Azt is egy sikerélménynek könyvelhetem el, hogy egyszer Vajda László, aki mondom a Magyar Szinház főrendezője volt, azt mondja nekem egy nap, hát menjek már ki a Szigetre ahhoz a Szomorihoz. Mondom hát hogy, hogy, hát nem is ismerem. Azt mondja: hát annyi baj legyen, majd fölküldi a névjegyét, ő majd lejön a hallba. Kimentem, fölküldtem a névjegyem a portással, leülök a hallban, egyszerre csak jön Szomori Dezső kitárt karral: Istvánka, hát megjöttél? Keblére ölelt; ebédeltél már? Mondom: nem. Akkor leültünk ebédelni, a másik asztalnál Szép Ernő ül, Nagy Ibolya."Meg van Szász Istvánka" kiabál át Szép Ernőnek. Sétáltunk a Szigeten; egy, egy egészen kifinomult intellektus volt, és igazán büszke vagyok rá, hogy ő hát ugy szivesen beszélgetett velem. Nagyon keserü életem lett volna, és nagyon keserü ember lennék, ha nem lettek volna sikerélményeim. Hál' istennek voltak.

"Sibille"-től az "Ember tragédiájá"-ig mindent játszottam" - halljuk majd a következő beszélgetésben. A két háboru közötti szinházra valóban jellemző az a müfaji sokoldaluság, amit a neves kritikus, Kárpáti Aurél "szinházi vegyeskereskedés"-nek nevezett. Különösen vidéken kellett sokféle igényt kielégiteni a teátrumnak. Az akkori vidéki szinjátszást egészen másképp kell elképzelni mint a mait. Egyfajta vándorszinészet volt ez, ha különbözött is az előző századi vándorszinészettől. A két háboru közötti vidéki szinész gyakran végigjátszotta az egész országot.

Az ország szini kerületekre oszlott, ami azt jelentette, hogy egyes szinigazgatók illetve szintársulatok csak előre meghatározott városokban és községekben tarthattak előadásokat, s egymás helyiségeibe nem mehettek be. A nagyobb társulatok kettő, négy, a kisebbek sokszor tiz, tizenöt helyen is játszottak. Ez a rendszer, amely a XIX. század végén öltött végleges formát a szintársulatok gazdasági biztonságát és kiegyensulyozását szolgálta. Természetesen voltak jobb és rosszabb kerületek. Az előnyösebb beosztások megszerzéséért minden évad végén késhegyig menő harcot vivtak a szinigazgatók a Szinész Egyesületben, amely a kerületeket összeállitotta, és a szinjátszási engedélyek, az un. "koncessziók" kiadására javaslatot tett a Minisztériumnak. A huszas, harmincas években az országban müködő társulatok száma általában husz és harminc között mozgott. Legtöbbjük állandó müsorgondokkal küszködött. Egy-egy darabot csak kétszer-háromszor, nagyobb városokban kivételes esetekben nyolcszor-tizszer lehetett játszani. Többre nem jutott közönség. Ezért a társulatoknak nyolcvan-száz darabot is be kellett tanulniuk évenként. A szinészek munkaerejét az ilyen tipusu müsor rendkivüli módon igénybe vette, a produkciók szinvonalát pedig nagyon lesüllyesztette, mert egy bemutatóra 2-3 próbánál több nem jutott.

Szászkalmi ág. ev.

templom

l.

Halaváts Gyula

Rég. Társ. Evk.

I. 1920–22. 148. l.

és V. tábla

Szászhalmi templom-
kastély
(Hundertbücheln,
Nagykükülló vm)
kepi repr.
Sigerus

segédtiszti munkálatot láttam el

Kérésem megismételve

SZÁSZHALOMBATTA (Tejér)

RMV 1, 124.l.

HÍD három ívű, u. n. római híd.

Százhalombatta

[illegible] ATTABIMO [illegible]

[illegible]

;yar cimerrel. XIX. sz. e. f.

etején Zrinyi Miklós vágtató lovon.

)orműves alakjával. 1850 k.

gyar, XIX. sz. e. f.

sz. v.

TNEK. SZENTELT CSEKÉLY ADÓ-

Pozsony cimerével, közepén ovális ke-

e. 1832.

) aranydiszitéssel, közepén vaknyomásu

Tirnaviae 1741.) préselt arany szegély-

391. ERZSÉBET KIRÁLYNÉ MELLK

392. ISTVÁN NÁDOR KIS MELLKÉP

393. ISTVÁN NÁDOR, ovális gyöngyh

394. NÉGYSZÖGÜ SZELENCE, szaru
más. 1860 k.

395. EZÜST KOSZORU, *Tisztelete jelé*
XIX. sz. m. f.

396. KÉT PLAKETT, ébenfa alapon,
másikon Szt. Istváné. XIX. sz.

397. GUYON HENRIK JÓZSEF IN
disz és angol felirat, aranyozott b

398. TELEKI JÓZSEF képmása, ováli

399. VETTER ANTAL hadügyminiszte

400. BROS, benne ovális tejüveg, cam

401. A PESTI RENDŐRSÉG KIS B
cimere, PEST—1848 felirattal. Ma

Kászhermány

Templomerőd

MMÉE Kőrb

1913. 379 l.

380 l. 382. l.

APPROXIMATE PUBLICATION DATE. Autumn 1938

REMARKS.

In the history of Italian sculpture, Nicola Pisano (born early in the 13th century) was the cause of a revival which culminated in Michelangelo. Pisano's pulpit in the Baptistery at Pisa marks the entry of a new spirit into sculpture, a release from symbolism and from the religious foundations of art, an entry made by art into the life and emotions of the common people, a change that was parallelled in religious and social life, and in literature. The authors here study the traditions and background out of which Pisano emerged, and then describe and interpret the works in detail in the presence of a large number of exemplary photographs. This book, which is the first of its kind in English, besides being of general interest, will prove invaluable to students of sculpture and of Italian art.

Szászhermányi templom-

kastély

Hány Gyula rajza

Repr.

Om VII. 69. l.

II

AZ

Szászhermányi ág.

ev. templom

l. Ger MRE 837 l

KÖLNI MESTER (XIV. SZÁZAD)

Szászhermányi templom

l.

Balogh Erdélyiren

nevm

KIRÁLYI EGYETEMI MAGYAR NYOMDA

31 nap **DECEMBER** 51. hét

14 Vasárnap		Nikáz *Szilárdka*
15 Hétfő		Valér *Johanna*
16 Kedd		Etelka *Albina*
17 Szerda		Lázár *Lázár*
18 Csütörtök		Grácián *Auguszta*
19 Péntek		Pelágia *Viola*
20 Szombat		Timót vt. *Teofil*

Szászhermányi templomkastély

l. Makoldy József:
Templomkastélyok Erdélyben.
Építő Ipar
1913. 194. l.
2 képpel.

van. E mély költői hangulatú képes-
kének szinei muzsikálnak

A kiállitásai anyag megszerzése
s annak izléssel és kulturával való
rendezése a magyar művészek igazi
és tevékeny jóbarátjának, François
Gachotnak érdeme.

Genthon István

Szászhermány vára

Könyöki

574, 575. l.

Szászhermányi templom –

kastely

(Honigberg, Brassó vm.)

Kepe repr.

Sigerus

Szászhermányi templom

Repr.

Neugeboren Emil:
Az erdélyi városok.
Nemzetiségi Ismertető
Könyvtár. III. k. Bp.
1913. 80. l. mellett.

Szászhermányi

románkori templom

l.

Szabóárpéj

328. l.

Szászhermányi

templom - kastély

(németül Honigberg)

Brassó és Háromszék

között

Kővári Erdépeml.

245. l

Népvándorláskori sírok ~~[illegible]~~

mellékletei VI.132

Szászhermányi ev.

templom sekrestyé-

jében 3 gótikus

falisekrény

l. Arch. Ért. 1915

248. l.

Szászi román templom

SZÁSZ

Román tul

Ballagi Vladár: Legrégibb műemléteink a keresztyén korból. Századok, XI-1877, 246 l.

Szászi Szent Katalin

templom

C.

Ger MRE 31. 1.

SZ. MARGIT, KRÉTARAJZ

Szaszinek Ferenc

??

Nagyvár. Térrajz. Szaszinek Ferenc küldeménye. Szászvári várrom távlati rajza, n. anak küldeménye.

~~Turócz Szentmártonban lévő~~
~~Báró Révay Ferenc vár[illegible]~~

Geduly Ferenc. A magyarországi műemlékek deigl. bizottsága készletben levő rajzoknak és feinyhajoknak lajstroma. Arch. Ért. 1878 évfban.

Szászkabányai
Bászel Günter
Ákos festő

lakik Budapest
I. Ág. utca 1.

lásd
Bászel Günter
Ákos alatt is

M.D.K.

Szászkabányai Básze1 Günther Ákos
festőművész

"Fivérek" c. képének repr.-ját bemutatja a lap a "Műbarát" kiállitásáról.

Film Szinház Irodalom, Bp. 1943. dec. 16-22.
VI. évf. 51. sz.

MDK

Szászkabányai Bászel Günther Akos

Arács.
Arácsi udvarrészlet.
Tihanyi parkrészlet.
Esti hangulat a Balaton mentén.

V.Nemzeti képzőm.kiál.1939.Kassa.22.l.

Szászkeresztur

fejtőtorony

a kastely délikorzamtól

alapraj

Roth V. 1911

N Kriküllő m

1) alapraj 1:50!

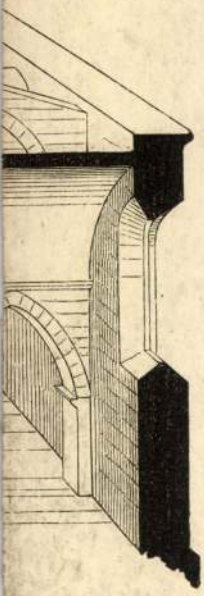

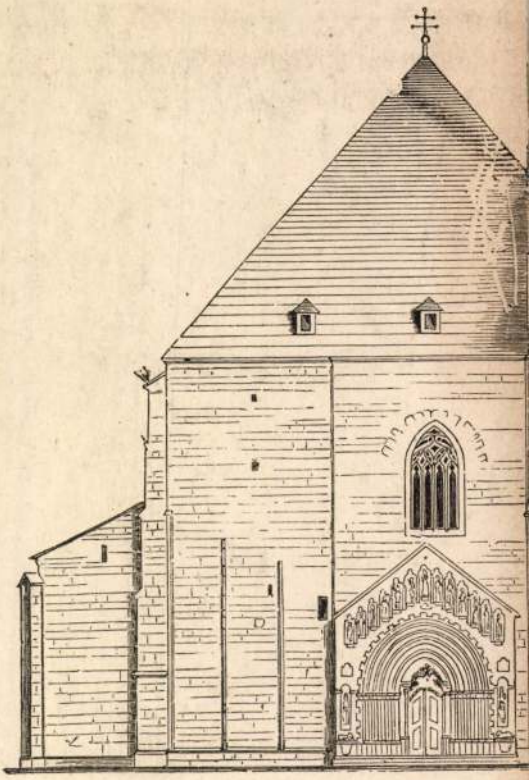

2.

Szászkeresztúri templom-

kastély

(Deutsch-Kreuz, Nagykiküllő vm.)

Kepe repr.

Ségerus

Szászi templom

SZÁSZ

Templom

Czobor Béla: Könyvismertetés. AÉ, X-1876, 85 l.

Szászi Ferenc
Ökölvivő feje, terakotta

Nyári Tárlat. Ernst Múz. 1954. jul. 11 1.

Szászkézd I

N. Kuhulló

ev. templom

Fürk E. 1912.

1) 1 alapraj is, délkeleti homlókzat – 1:200 –

2) 13 db alap, is metszet is felvaj rok részletek } más pap

21.

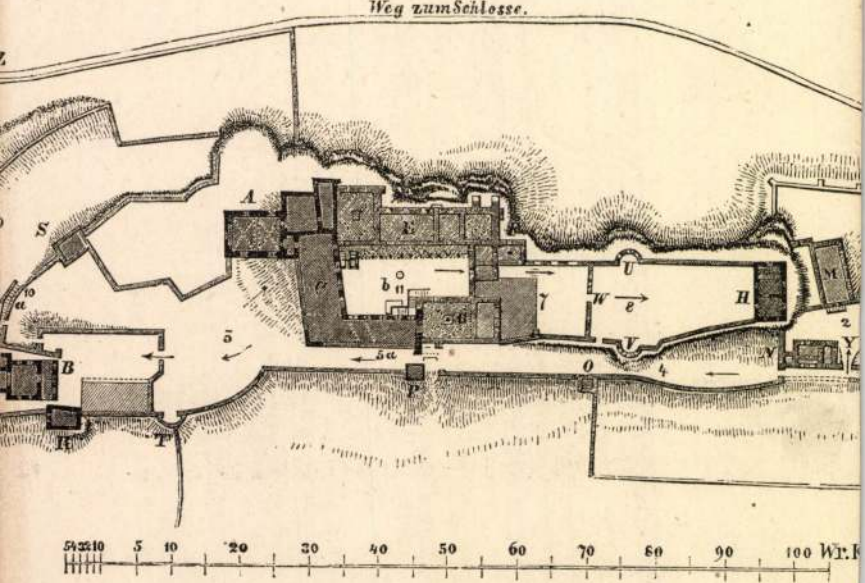
Weg zum Schlosse.
A
S
B
T
H
M
U
W
e
V
O
P
5
5a
b
a
10
5 4 3 2 1 0 5 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100 Wr.

19.

Szászkérdi vár II

N Kühüllő

Förkemő 1912.

a vár -

1) alaprajz. 1:200.

2) oldalnézet.

3) 4 db részlet.

4) Möller István 1901. két várlatrajz 1

5. ugyanaz alaprajz várlat - 1900. felvétel

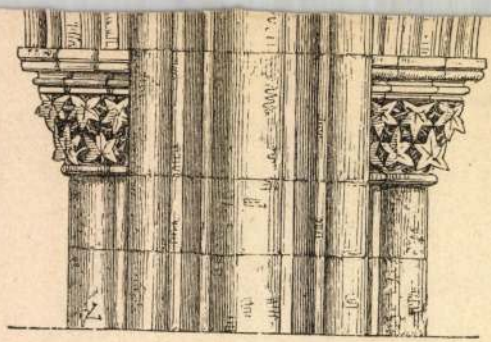

5.

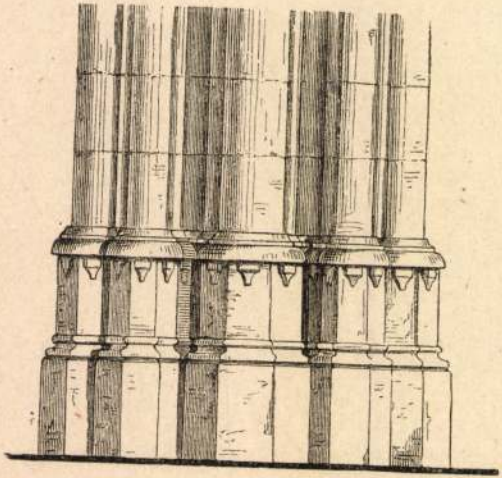

Szászkézdi erődített

templom

Könyöki

460, 461. l

Szászkeidi

a) keresztelő medence

b) gyertatartó.

repr.

MMÉE Közl

1917. 96, 97 l.

lásd

Budapesti felső épitő-
ipariskola szümidei
felvételei

1912-15.

Üvegablak: Zsolozsi térdelő alakja. MISERERE
MEI ARNOLDI EPPI. 118×70, XIX. század.

Zsolozsi Biharvármegyei 40. lap

Szászkézdi parasztvár

repr.

MMÉE Közl

1917. 96 l.

lásd. felső

Bpesti épitőipariskola

szünidei felvételei

1912-15.

Két üvegablak – tondó Ipolyi áme-
rével, kerek üveges keretben. 51 x
44 cm.

Szászkézdi templomerőd

Cserna Károly rajza

Repr.

Om VII. 67 l.

Szászkézdi

műemlékek

Foerk Ernő. A budapesti állami felső építő ipariskola 1912. évi Szászkézdi felvételei

Bpest. 1912

Szerző műszaki rajzai.

Szászkeréd templom

l.

Reg. Tais. Erk
I. 1920-22.
157. l.

Müller, Fr. Die Vertheidigungskirchen in Siebenbürgen. Mitth. d. k. k. Centr. Commiss. z. Erforsch. u. Erhalt. der Baudenkmale. Bd II. (1857) 215 l.

Szászkézdi templom-
hartély
(Keisd, Nagyhuhúllő
vm)
kepe repr.
Sigerus

ury Dezső

oktatásügyi Miniszter Urnak

B U D A P E S T

nc azzal a tiszteletteljes kéréssel
a L8.600/1945.P.Ü.sz.rendelet 18 §.
épesitás alól felmenteni méltóztassék.
felhozom, hogy 64 éves vagyok, állami
két évet a Vallás- és Közoktatásügyi
lyán, 26 évet pedig a Müemlékek Or-
Müködésem alatt a Müemlékek Országos
pzitivek és a könyvtár rendezésében
kezeltem, tehát lényegében müszaki

Szászkézdi

templom Eastély

1493.

Kővári Erdépeml.

241. l.

249. l.

Nagykőrösi ifj. egyesület VI. 226

Szászkézdi pórvár

Aranyi Lajos dr.

A kőhalmi polgárvár s a Szászkézdi pórvár.

Pulszky Album

Bp. 1884. 131–138. l.

~~293.~~ 1892

Szászkézdi vár

(Keisd, Nagyhükülló-
vm)

Mejé repr.
Sigerus

Szászközi ev.
egyházi
gótikus sekrestye-
ajtója -

l. Arch. Ért
1915. 246. l.

< Szászlóna >

Kelemen Lajos < >

3 képpel

Magyar Nép 1928.

VIII. 2. sz.

Sza Kelemen

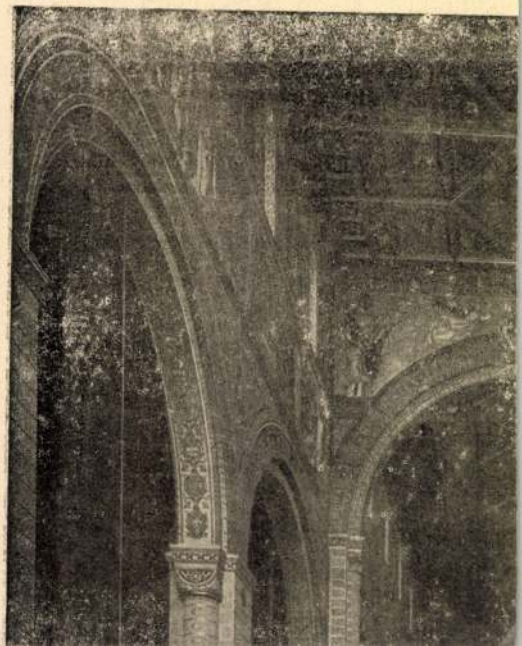

Szászlónai ref-
templom

Kelemen Lajos:
A szászlónai ref.
templom mennyezet-
és karzatfestményei.
Művészeti Szalon
II. 2. sz. 3-9. l.

Ünnling Lőrinctől

HIRLAPKIADÓHIVATAL
ZOMBOR
TELEFON: 116.

T

Európa lap és könyvkiadó vállalat

Budapest

V. Visegrádi u. 36

Szászlónai rlf. templom

XIV–XV. n.

mennyezet- és karfest-
menye Umling
Lőrinctől 1752-ből

Kelemen Lajos

Kolozsvári Szemle

1944. 109. l

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Szászlónai templom

l

Balogh Erdélyiren

neöm.

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA

31 nap **DECEMBER** 50. hét

7 Vasárnap		Ambrus *Ambrus*
8 Hétfő		Szepl. fog. *Mária*
9 Kedd		Furier Péter *Natália*
10 Szerda		Melkiades *Judit*
11 Csütörtök		Damáz *Árpád*
12 Péntek		Otilia *Gabriella*
13 Szombat		Luca *Luca*

Szászlónai ref

Templom és

magyaros díszítmények

Szód

Kelemen Lajos

A szászlónai ref-
templom mennyezet
és karfestményei.
Művészeti halon

1927. II. évf. 2 sz.

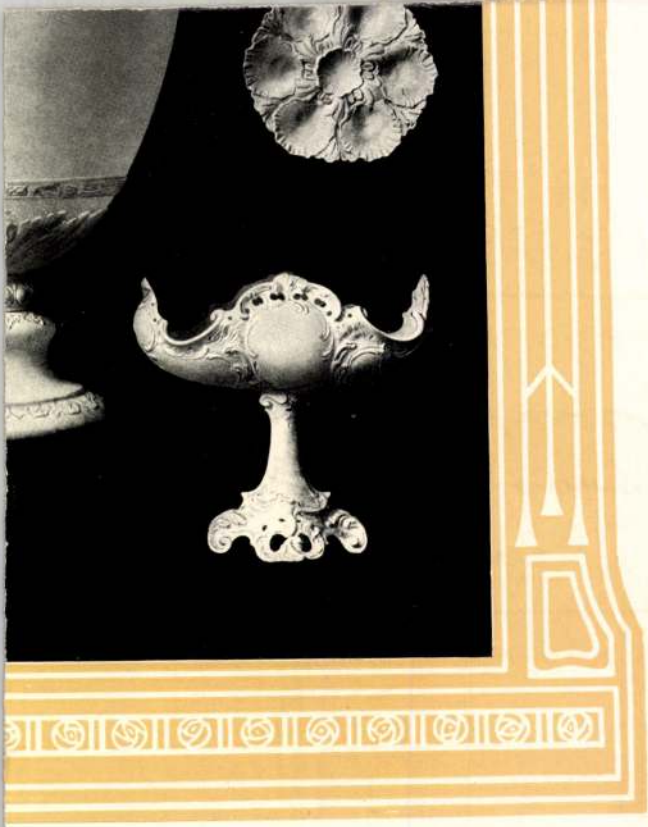

)" illustrátiós-festékel

E. T. BUDAPEST

<Szászlónai ref. templom
menyezet és karfest-
menyei>

Kelemen Lajos

A < > 4 Eiffel-
Müvészeti Szalon

1927. II 2. sz

Sza Kelemen

Vasárnap **18** B4 Grácian	DECEMBER 31 NAP	Prot. B4 Auguszta
Hétfő **19** Pelagia		Prot. Viola
Kedd **20** Timót vt.		Prot. Teofil
Szerda **21** Tamás ap.		Prot. Tamás
Csütörtök **22** Zénó		Prot. Zenó
Péntek **23** Viktória		Izr. Tebeth RKh. Prot. Viktória
Szombat **24** Ádám, Éva	52. hét	Izr. S. Mikez Prot. Ádám, Éva

Szászludvégi ref

templom

gotikus,

plentértelen.

Debreczeni L.

1928. 119, 120 l.

208. **Szaszóka,** g. k. fatemplom.

1699. már van fatemploma. (Lehoczky IIIb. p. 708.)

1747. „Ecclesia lignea in statu commodo." (O. L.; C. P. Tab. et Conscr. 1747. No. 8.)

1839. „... cum Eccl. Lig. ad S. Parasceviam Mart." (Schem. Munk. p. 53.)

1843. „Eccl. Lig. exarsit..." (Schem. Munk. p. 45.)

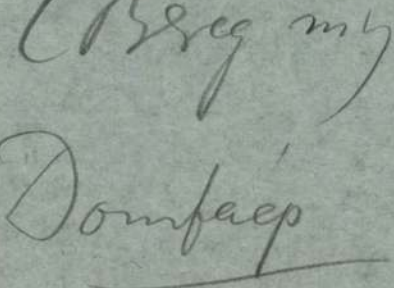

Szászorbó

Halaváts Gyula:

Utijegyzetek Kelnek, Vingárd, Szászorbó' Környékéről. Kny.: Arch. Ért.) 8-r. Bpest, 1907.

Szászorbó vára

Halavátó Gyula cikke

Hadtört. Közl. 1913. 1. f.

Tom.

Századok. 1913. 785. l.

CIKÓ (Tolna)

Máriaszéplaki templomrom.

M-y Gy: Mária-Széplak romma-radványa. VI 1864, 129-130 l.

Szászorbói

ág. ev. templom

apszisa

l.

Ger MRE 31. l

A

DEBRECZEN,
PIAC-UTCA 55
(A "HUNGÁRIA" MELLETT)

l-nyomda, Debreczen.

<Szászorbó vára>

Halaváts Gyula:
L. 7. Hadtört. Közl.
1913. 106. és kv. ll.
képekkel és
alaprajzzal.

Szászorbó vára

l. Halavátz Gy.
Hadtört. Közl.
1913. évf.

Szászorbói román-
kori templom

l.

Szabóárpép

329. l.

Szászorbói ag. ev.

templom

(Németül Urwegen)

Szerdahely Erzelében

Románkori.

Kővári Erdélyeml.

275. l.

kissé jobbrafordultan áll,
lébe dugta, baljával pedig
fogja. Oldalt előrefésült
a barna, szeme szürke,
itüntetés jelvénye diszíti.
rémes mentéje, melynek
yzsinórzású.

m. — Lelt. sz. 719. — Értéke
h-féle ereklyemúzeumból. —
tokat l. a 62. lapon az 580
lis 23-án (107–95). — Átvételi
másul vette az 1896 április

< Szászorbó vára >

Halaváts Gyula

< >

Hadtört. Közl

1913. 106-és

kv. 11

Thasosi exist tetradrachma X. 114.

Szaszovszky
Nobrait
részt vett a Lechner
Ödön nobospály áraton

MAGYAR. EPITOMUVESZET

1930. 3. n. 29. l.

MDK

Szaszovszky Ottó

épitész

A Kamara uj tagjai. MMÉKözl. 1927. aug. 14. 209.l.

Szászpelsőci rk.

templom

(zolyom vm)

l. GerMRE 837.L

la könyv
nyomdája

BUDAPEST,_____
VIII. FECSKE-UTCA 16

ES
AN
EK

Szászpelsőci román-
kori templom

l. Szabó József
329 — 333 l.
képekkel

Szász-Régen

ev. templom

Maros Sorda

875/56 k.

1) Régen v. czimerea templom de kvesztye ajtajaról
czerna rajz. Meiros.

11.

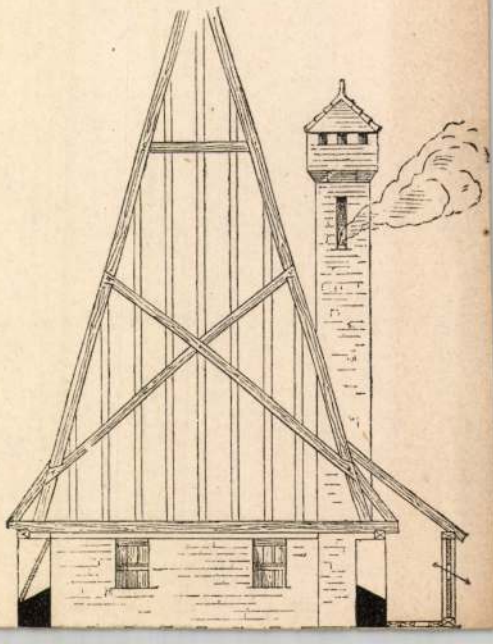

Szászrégeni múemlékek

Repr.

Sigerus, Emil.

Aus alter Zeit.

Hermannstadt

1904.

3469. Daubigny, Ch. P.
Sz. Párisban 1846. junius
május 25-én.

Villerville környéke.

A tenger melletti h
pásztor és három tehén lá
egyike piros kendővel köt
zül egy leheveredett, egy
be néz és egy a jegenyefa
hegyoldalban még egy fehé
gert öt vitorlás élénkiti
ritják. Jelzése alól jobb

Vászon, méretei 10
szeptember 10-iki 98508 s
(1469-907).

Vét. 98508-907

Szászrégeni templom

SZÁSZRÉGEN

Templom

Kropf Lajos: Könyvismertetés. Századok, XL—
1906, [illegible]. 946 l

Szászregen

Ref. templom

282.

Zádor – Rados

csárok maguk is sokat beforrottak a várba.[57])

A nagyvezír másnap újabb 10 ezer emberrel próbálkozott, de mivel megérkezett Scherffenberg hadteste, majd Piccolomini tábornok öt ezrede, jobbnak látta visszavonulni. A szökevények jelentése szerint a nagyvezír nem tudta megakadályozni, hogy katonái a Dunán Buda felé tartó s a várbelieknek szánt élelmiszeres bárkákat ki ne fosszák.

Az augusztus 31-i haditanács, melyen Strattmann gróf, udvari kancellár is résztvett, szeptember 2-ára tűzte ki a döntő ostromot. Ez emlékezetes napról szó szerint a következőket írja Amerighi.[58]) »Miután minden intézkedés megtörtént, ugyancsak kemény napra lévén kilátás, folytatódott a falak és cölöpvédek lövetése. . . , amelyekkel együtt sokszor egy-egy kéz és kar is a levegőbe repült, annyira túlbuzgó volt az ellenség a hézagok kitöltésében. A csapatok rohamra készen már előző nap a rés alatt foglaltak helyet és sűrű soraikra az ellenség rengeteg követ, nyilat, gránátot zúdított, úgyhogy több, mint 60 emberünk meghalt vagy megsebesült. Mikor már hihető volt, hogy az ellenséget 32 ágyú és 16 mozsár állandó tüze kimerítette, délután 3 óra tájt a (Kis-) Svábhegyi üteg hat

Szászrégeni ref.
templom

Uj Szőnéke, terveste
Debreczeni László
Repr.

Pásztortűz
1939. 15. l.

Szászsárosi oltár

17th

l.

Arch. Ért. 1917

99. l.

MAGYAR KIR POSTA
12
MAGYAR KIR POSTA
18

Szászsárosi templom-

hastély

(Scharosch, Nagyrükülő)

kepe repr.

Sigerus

Zur Honterusfeier herausgegeben a
vom Pr

Ernst Kü

Mit Abb

Zu beziehen durch die Buchhandlungen H. Z

Kro

Honterusdruckerei

18

Das Mühlbächer Altarwerk.

Von

Dr. Victor Roth.

Allgemeines über die Entwicklung der Kunst in Siebenbürgen.

Die Großartigkeit und Tiefe deutscher Kunstentfaltung ist auch an dem Volke der Siebenbürger Sachsen nicht spurlos vorübergegangen, wie das bei dem steten und niemals unterbrochenen Zusammenhang des geistigen Bandes zwischen dem Deutschtum im Lande jenseits des Waldes und der alten Heimat natürlich erscheint. Mutter und Tochter haben einander nicht vergessen! So kam es, daß auch hier an dem reichentwickelten Baume des Kulturlebens die Kunst ihre, wenn auch bescheidenen, so doch immerhin bemerkenswerten Blüten zum Knospen brachte und Werke schuf, die von dem Mute und dem Edelsinne eines starken Geschlechtes noch heute beredtes Zeugnis ablegen. Obwohl die Enge der Verhältnisse, der Mangel fortwährender und belebender Anregung der Ausbildung heimischer Künstler hinderlich war, so hat das die Gefühlsinnigkeit und Wärme für eine künstlerisch hochstehende Betätigung des Gemeinsinnes nicht beeinträchtigen können. Es werden wohl die Baumeister aller bedeutenderen Kirchen im Sachsenlande aus dem Reich zugewandert oder direkt zur Ausführung der geplanten Bauwerke berufen worden sein, wie Jakobus Kendlinger von S. Wolfgang, der die Schäßburger Bergkirche 1488 fertig gestellt hatte,[1] Johann, der Sohn Tino's von St. Diez, der den Weißenburger Dom wieder aufbaute, der Lemberger Steinmetz Peter, ein Italiener, der die evang. Pfarrkirche in Bistritz um das Jahr 1560 aufführte, sowie Veit Gruber von Fallkenstein in Tirol und Philipp Bonge von Andring, die 1677 die Pfarrkirche in Schäßburg neu aufbauten und den Stundenturm wiederherstellten.[2] Die Schöpfer des

[1] S. D. G. D. Teutsch, Geschichte der Siebenbürger Sachsen. Bd. I, S. 176.

[2] Vgl. W. Wenrich, Künstlernamen aus siebenbürgisch-sächsischer Vergangenheit. Archiv des Vereins f. siebenb. Landesk. Bd. XXIV, S. 42 ff.

uon der stat dy ich yeczund nant
in dise in walachischen lant
woren sy wol sechs meile.

106. Der drakol maint er wer da haim
da sy nun woren under aim
sloss was kungstain genennet
da wart der drakol griffen an
uon ainem heren des kunges man
des nam was weit erkennet
her ion isgra der hiesse
der den trakal zu erst an gieng
und in pehafftet und auch uieng
den uaigen wider spiesse.

107. In der walachei seinem landt
wart er pehempt und an gewant
das wart dar umb getone
wann er dises kunges gelait
und auch darzu sein sicherhait
auss halb seins lands was hone
er in gen ungern wider
dem kunig ant wurt und pracht zu
auff ain gesloss dass hiess iersiu
ward er geleget sider.

Heltauer Kirchenschatzes, des wundervollen, aus Bistritz stammenden Kelches im Domschatze zu Karlsburg, der Schäßburger Prachtkelche, der Kreischer, Reußdörfer und anderer Orte Abendmahlskelche, sind in ihrer Bescheidenheit unbekannt geblieben. Die Meister der Groß- und Kleinkunst haben nach deutschen Mustern gearbeitet, soferne die noch heute vorhandenen Kultusgefäße von künstlerischem Werte und gleichzeitig von hohem Alter nicht im Mutterlande selbst käuflich erworben worden sind, was bei den regen Handelsverbindungen deutscher und sächsischer Kaufleute möglich ist. Jedenfalls konnten in diesem abgeschiedenen Winkel bei Not und Drang und Gefahr der Zeiten Künstler nur vorübergehend Beschäftigung finden und was daher an Kunstschätzen von den dankbaren Nachkommen aufbewahrt worden ist, ist im strengsten Sinne nicht siebenbürgisch-sächsischer Herkunft, obwohl die meisten Kunsterzeugnisse verschiedenen Genres im Lande selbst entstanden sein mögen. Es soll damit nur ausgesprochen sein, daß unsere Kunstentwicklung eigene Wege nicht gegangen ist. Sie ist nicht im stande gewesen eine Kunstgattung eigenartig weiter auszubauen, weshalb sie sich beschränken mußte, unter Hintansetzung alles Individuellen den großen künstlerischen Strömungen der Zeit nachzufolgen. Wie wäre es denn auch anders möglich gewesen?! Wenn man aber die Zahl unserer kunstgeschichtlichen Schätze überblickt, so legt deren Zahl und Reichtum beredtes Zeugnis davon ab, daß es unserem Volke an Schönheitsinn niemals gemangelt hat, denn „das Bedürfnis nach Schönheit läßt sich im Menschen nicht töten, es kann eine Weile zurückgedrängt werden, wird aber immer wieder siegreich hervorbrechen".[1] Wie in Deutschland „bei den Flügelaltären des Mittelalters Nachrichten über den Urheber desselben so selten sind, daß jede Andeutung über dieselben willkommen ist,"[2] so geben uns auch die älteren siebenb.-sächsischen Altäre ebenso selten den Namen des Meisters an, wie andere Malereien. Außer dem Wandgemälde des Johannes von Rosenau in der Hermannstädter Stadtpfarrkirche aus dem Jahre 1445,[3] außer dem Groß-Schenker Thomasaltar und dem ehemaligen Heltauer, seiner Zeit in Hermannstadt aufbewahrten, jetzt aber unbegreiflicher Weise verschwundenen Severusaltar aus dem Jahre 1525, von denen der Erste mit den Worten: Vincentius faciebat und der Letztere mit der Signatur: Vincentius pinxit den

[1] Falke, Geschichte des deutschen Kunstgewerbes. Berlin 1888. S. 215.

[2] Münzenberger und Beißel, Zur Kenntnis und Würdigung der mittelalterlichen Altäre Deutschlands. Frankfurt a. M. 1886 ff. Bd. II, S. 80.

[3] Abgebildet bei L. Reissenberger: Die evang. Pfarrkirche A. B. in Hermannstadt. 1884.

Namen ihres Schöpfers überliefert hat, geben uns nur wenige Kunstwerke Kunde von den Namen ihrer Meister und Schöpfer, so u. a. das Apafigrabdenkmal, das früher in Malmkrog war und sich jetzt im Nationalmuseum zu Budapest befindet, vom Hermannstädter Bildhauer Elias Nicolai aus dem Jahre 1635,[1] die bedeutende und berühmte Reiterstatue des heiligen Georg in Prag aus dem Jahre 1373 von Martin und Georg von Clussenberch,[2] (Klausenburg),[3] das eherne Taufbecken in der Hermannstädter Stadtpfarrkirche aus dem Jahre 1438 vom Meister Leonhardus, die Nachtglocke derselben Kirche aus dem Jahre 1411 von Johann von Wertheim, die 1789 und 1874 neuerdings umgegossene Glocke der nämlichen Kirche aus dem Jahre 1350 von Johannes Csyllag, ein Kelch der Hermannstädter Stadtpfarrkirche aus der Mitte des 16. Jahrhunderts, der dem Hermannstädter Goldschmied-Meister Tomas (gestorben 1565) zugeschrieben wird, einige Arbeiten des hochbegabten Meisters Sebastian Hann, weiland Zunftmeister der Goldschmiedeinnung zu Hermannstadt (gestorben 1713), eine Kanne des Hermannstädter Goldschmiedes Antonius Bloß (er trat 1608 in die Goldschmiedeinnung ein),[4] das Taufbecken in Schäßburg aus dem Jahre 1440 vom Glockengießer Jacobus[5] und die Grablegung Christi aus dem Jahre 1506 von Ulrich von Kronstadt im Baron Brukenthal'schen Museum und das Kolossalkruzifix aus dem Jahre 1417 von Peter Lantregen von Österreich. Bezüglich der Namen von Tischlern, gewandt in kunstreicher Schnitzerei, Glockengießern, Steinmetzen und Baumeistern sind wir glücklicher; es ist uns deren eine ganze Zahl von W. Wenrich mitgeteilt worden. In jüngerer Zeit mehren sich auch die Namen.

Die Erforschung der siebenbürgisch-sächsischen Kunstaltertümer, ihre Würdigung und Bekanntmachung, sowie die Kenntnis ihrer Entwicklung ist bei uns, soweit es sich nicht etwa um Werke der Architektur handelt, über die bescheidensten Anfänge nicht hinausgekommen. Und doch kann damit nicht länger gesäumt werden, denn auch in den Äußerungen unserer

[1] Siebenb. Deutsches Tageblatt Nr. 8615 vom 20. April 1902. Abgedruckt im Korrespondenzblatt des Vereins f. siebenb. Landesk. 15. Jahrgang, Nr. 5, S. 70 ff.

[2] Vgl. Lübke, Geschichte der Plastik. Leipzig 1880. Bd. II, S. 514; Bode, Geschichte der deutschen Plastik. Berlin 1885. S. 90. Bode weist auch auf die Lesart „Clussenberch" hin.

[3] Archiv des Vereins f. siebenb. Landesk. Bd. XXII, S. 63 ff. und Gradmann, Geschichte der christlichen Kunst. Calw und Stuttgart 1902. S. 394 mit der Schreibung: Klausenburg.

[4] Vgl. Ludwig Reissenberger a. a. O., S. 45 ff.

[5] D. G. D. Teutsch a. a. O., Bd. I, S. 177.

Kunst blicken wir auf eine ehrenvolle Vergangenheit zurück, deren wir uns nicht zu schämen brauchen. Bevor jedoch über die Geschichte der Malerei, der Bildhauerkunst und des Kunstgewerbes in Siebenbürgen im Zusammenhange gehandelt werden kann, bevor es möglich ist das Typische und Charakteristische derselben zu erkennen und festzuhalten und so auf den Geist derselben zu schließen, muß vorerst der Forderung nach genauen, womöglich mit Abbildungen versehenen Einzeldarstellungen unserer Kunstwerke Rechnung getragen werden. „Für die Geschichte der Entwicklung der Kunst wäre es nicht unwichtig an einzelnen Beispielen nachzuweisen, wie solche Kompositionen und Typen in den verschiedensten Gegenden verpflanzt und wie sie dort nach und nach umgebildet wurden, sowie welcher Umschwung in der Kunst selbst hierdurch erlangt wurde.“[1] Diesem Bedürfnis nach monographischer Behandlung beabsichtigt auch die vorliegende Arbeit nachzukommen. Sie will in dieser Hinsicht nichts anders, als die Wege für eine „Geschichte der siebenbürgisch-sächsischen Kunst“ bahnen helfen. Es wird allerdings Jahre brauchen, bevor an die Ausführung eines solchen Werkes geschritten werden kann.

Die Bedeutung und Maße des Mühlbächer Altarwerkes.

Unter allen Kunstschätzen, die die Siebenbürger Sachsen ihr eigen nennen können, nimmt das Altarwerk der evangelischen Stadtpfarrkirche zu Mühlbach einen bedeutenden, in der Geschichte des Altarbaues einen ehrenvollen und unter allen Altären des Sachsenlandes den allerersten und vorzüglichsten Platz ein. Es überrascht durch seine außerordentliche Größe, die ihresgleichen sucht, es überwältigt durch die künstlerische Vollendung einzelner Teile und erhebt durch die Harmonie seiner architektonischen Konstruktion, die selbst die Stilwidrigkeit der aufsatzartigen Bekrönung aus jüngerer Zeit nicht sonderlich zu beeinträchtigen vermag. Das Altarwerk hat Meister zu seinen Schöpfern gehabt, die dem andächtigen Beschauer auch heute noch, trotzdem uns Bildung und Geschmack der modernen Kunst an andere Vorwürfe gewöhnt hat, Achtung abgewinnen.

Die Größe des Mühlbächer Monumentalaltars bezeugen am anschaulichsten seine Ausmaße. Bei einer Breite von 5·75 *m* beträgt die Gesamthöhe 13 *m*. Das Mittelstück mißt 2·45½ *m* in der Breite und 3·30 *m* in der Höhe, die Flügel sind 122·8 *cm* breit, während die Öl-

[1] Münzenberger und Beißel a. a. O., I, S. 25.

gemälde eine Lichte von 1·05 × 1·50 *m* besitzen. Die Predella ist 165 *cm* und die Bekrönung mit Ausschluß des Kruzifixes 4 *m* hoch. Das Dreifaltigkeitsbild ist samt Umrahmung 3 *m* breit und 2 *m* hoch.

Des Vergleiches halber seien hier die Maße einiger Altäre in Deutschland angeführt. So ist der Bregenzer Altar 5·2 *m* breit, der „hochbedeutende" Altar zu Nieder-Lana ist ebenso wie der unsrige 13 *m* hoch; um wenige Zentimeter niedriger ist der Altar zu Heiligenblut. Die Predella am Altarwerk aus Meißen im Dresdener Museum in einem Höhenmaß von 190 *cm*, nennt Münzenberger[1] eine der größten, die er kennt, und doch ist die Predella des Mühlbächer Altares nur um 25 *cm* niedriger. Selbst die 1·10 *cm* hohe Predella des Flügelaltares in der Nikolaikirche zu Elbing erscheint Münzenberger[2] „außerordentlich hoch." Demnach gehört auch das Mühlbächer Altarwerk zu den „Altarriesen", wie sie die Zeit der Renaissance in Süddeutschland ausgebildet hatte.[3] Es ist wichtig, daß uns auch die Betrachtung der Ausmaße nach dem Süden Deutschlands führt.

Für die Geschichte der Kunst, wie sie im 15., vor allem aber im 16. Jahrhundert in so reicher Weise im Sachsenlande gefördert und gepflegt wurde, gewinnt das Mühlbächer Altarwerk dadurch an Bedeutung, daß die Innenseite aus geschnitzten Darstellungen, die Außenseite aus Tafelgemälden bestehen, in durchgehend hervorragender Auffassung und Durchführung. Die Zahl der holzgeschnitzten Altäre in unsern Kirchen ist gering. Reliefs aber finden wir in der Größe nur an dem Altare zu Mühlbach. Zwar zeigt auch der Groß-Probsdorfer Altar Reliefs, jedoch sind dieselben von geringerem künstlerischen Wert. Die vier Reliefs des Mediascher Werkes sind leider verschwunden. Es ist dies eine Erscheinung, die auch in Deutschland zu finden ist, denn „neben der stattlichen solcher Altäre, die nur aus Gemälden bestehen, ist die Zahl derjenigen geschnitzten Schreinaltäre sehr gering, die nicht wenigstens auf den Außenseiten der Flügel Malereien aufzuweisen haben. Die berühmtesten Maler der älteren Zeit rechneten es sich zur Ehre, mit Bildschnitzern sich zum Schmucke der von diesen angefertigten Altäre zu vereinigen und mit ihnen zu wetteifern und ihre reichsten und schönsten Werke finden sich oft gerade auf den Altarflügeln."[4]

---

[1] a. a O., Bd. I, S. 188.
[2] a. a O., Bd. I, S. 121.
[3] Münzenberger und Beißel a. a. O., Bd. II, S. 94 und S. 110.
[4] Ebenda. Bd. I, S. 2.

Die Datierung des Altares.

Die Entſtehungszeit des Mühlbächer Altarwerks gibt eine Inſchrift auf dem Mittelſtücke mit dem Jahre 1418 an. „Altare hoc exstructum est anno 1418.“ Dieſe Jahreszahl als die richtige Entſtehungszeit anzuerkennen, verhindern gewichtige und unwiderlegbare kunſthiſtoriſche Gründe. Zunächſt ſei bemerkt, daß der architektoniſche Aufbau, beſtehend aus einem Mittelſtücke, zwei feſtſtehenden und aus zwei beweglichen Flügeln vor dem Jahre 1475 bei keinem bekannten Altarwerke nachzuweiſen iſt. Nun ſind aber gerade die alten Teile unſeres Altares in einer Weiſe angeordnet, wie ſie ſich vor der dritten Periode des deutſchen Altarbaues nirgends vorfinden. Hierüber ſpricht ſich Münzenberger[1] folgendermaßen aus. „In dieſer Periode, namentlich aber gegen Ende derſelben treten, wie eben erwähnt, in den Nordſeeprovinzen, dann auch in Sachſen, Franken, hie und da auch im Süden Altäre auf, die ſo eingerichtet ſind, daß außer dem beweglichen Flügelpaare noch zwei weitere gemalte Flügel dem Altarſchrein beigegeben werden; es geſchieht dies in der Weiſe, daß dieſelben zu beiden Seiten des Schreins innerhalb einer leichten architektoniſchen Umrahmung feſtgemacht ſind und ſo dazu dienen, die Breite des Altaraufſatzes zu verdoppeln. Die beweglichen Flügel legen ſich dann bei ihrem Aufſchlage auf jene feſten und bedecken ſie vollſtändig, ſo daß von ihnen nichts mehr zu ſehen iſt. Bei dieſer Altardispoſition zieht ſich regelmäßig der Altaraufſatz über den Schrein und die beiden feſtſtehenden Flügel fort.

Dadurch läßt ſich mit verhältnismäßig geringen Mitteln eine große Wirkung des Altares erzielen. Fürs erſte braucht dabei der geſchnitzte Altarſchrein an ſich gar nicht breit zu ſein und doch wird er, wenn auch die beweglichen Flügel geſchloſſen ſind, das ganze nicht als zu ſchmal erſcheinen. Sind die beweglichen Flügel geöffnet, ſo zeigt ſich der geſchnitzte Schrein mit der geſchnitzten Innenſeite des Flügels, werden dagegen die Flügel geſchloſſen, ſo bietet ſich ein gemalter Altaraufſatz in vier Abteilungen dar, den beiden feſten und den beiden beweglichen Flügel. In gleicher Weiſe wird eine mächtige Wirkung durch den breiten ſich über den Altarſchrein ſo wie die Flügel hinziehenden Aufſatz erzielt. Dagegen iſt es gewiß unzweifelhaft, daß in konſtruktiver Beziehung ſich Manches gegen dieſe Dispoſition ſagen läßt. Der Hauptteil des Altars, der Mittelſchrein, wird dadurch nicht bloß architektoniſch zu wenig hervorgehoben, während er bei einem über ihm allein ſich erhebenden und ihn bekrönenden

[1] a. a. O., Bd. I, S. 106.

Aufsatze ganz anders betont wird, sondern wird den Flügeln gleichermaßen gleichgestellt; sodann fehlt es auch an der Gleichmäßigkeit der konstruktiven Unterlage für den Aufsatz. Diese ist im Mittelschrein vollständig gegeben, über den Flügeln dagegen muß sie durch eine auf die feste Umrahmung der nicht beweglichen Flügel aufgesetzten Platte künstlich erst hergestellt werden. Außerdem läßt sich gegen diese Art der Flügelaltäre einwenden, daß bei ihr die schöne malerische Wirkung, die bei den andern Flügelaltären bei Öffnung der Flügel und bei der dadurch bewirkten Verbreitung des Altaraufsatzes um das Doppelte erzielt wird, wegfällt. Hier bleibt die Breite dieselbe, mögen die beweglichen Flügel geöffnet oder geschlossen sein."

Dazu kommt noch eine Tatsache. Vor dem Jahre 1475 nämlich ist die bildliche Darstellung des Stammbaumes Jesu oder Mariae, wie er sich gerade an dem Mühlbächer Werke vorfindet, ein unbekanntes Motiv für den Bildschnitzer, in der dritten Periode aber ein gerne und in zahlreichen Varianten immer wieder gewählter Vorwurf. So finden wir den Stammbaum Jesu, die Wurzel Jesse, an einer großen Anzahl von Altären, so auf einem Altar der Katharinenkirche in Lübeck als Hauptdarstellung, auf dem Marienaltar in der heiligen Geist-Spitalskirche zu Lübeck, dem Altar der sieben Schmerzen Mariae in der Stiftskirche zu Calcar (c. 1521) in steinerner Ausführung zu Annaberg (1522), auf einigen Brandenburgischen Altären, auf dem Hochaltar zu St. Ottilienberg, auf dem der Kirche „Notre-dame de Valère" zu Sitten, zu Flaurling in Widdum, in Heiligenblut, in St. Sebastian bei Löding (1530), in der Filiale der Pfarre zu St. Benedikten (c. 1550) und auch sonst noch.[1] Selbst die älteste mir bekannte xylographische Darstellung des Stammbaumes Jesu stammt aus dem letzten Viertel des 15. Jahrhunderts. Sie befindet sich auf einem Blatt der „Biblia pauperum.[2] Besonders wichtig ist aber auch der Umstand, daß sich vor der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts in ganz Deutschland, den Niederlanden und Frankreich, kurz nirgends ein Altar vorfindet, auf dem lebensgroße Statuen oder den Mittelschrein ausfüllende Gruppen angebracht wären. Erst gegen das Ende des 15. Jahrhunderts kommt die Aufstellung von Figuren in Lebensgröße häufig in Aufnahme. „Sehr bemerkenswert ist es, daß die Figuren und Gruppen in dieser Periode im Anschluß an die früher herrschend gewesene Sitte durchgehends noch immer im Verhältnis zu dem Ganzen

[1] Vgl. Münzenberger und Beißel a. a. O., Bd. I, S. 108.

[2] Abgebildet bei Lützow: Geschichte des deutschen Kupferstiches und Holzschnittes. Berlin 1891. S. 61.

klein gehalten sind. Zur Zeit ist uns wenigstens von der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts kein bestimmt datierter Altar bekannt, der lebensgroße, den ganzen Schrein einnehmende Gruppen aufweist, wie wir dies in der letzten Zeit des 15. Jahrhunderts nicht selten finden. Strenge lassen sich auch hier gewiß nicht die verschiedenen Behandlungsweisen auseinanderhalten."[1]

Da nun das Mittelstück des Mühlbächer Altares in der Statue der Maria und des Isai zwei mehr als lebensgroße Figuren besitzt, so ergibt sich auch daraus die Nötigung, die Jahreszahl 1418 als falsch anzunehmen und die Entstehung des Werkes über das Jahr 1475 hinaus zu verlegen. Durch die letzte Renovierung vom Jahre 1896 sind die Inschriften erneuert worden, leider in ganz moderner Schrift. Es ist nicht mehr zu ermitteln, ob die Lesung „1418" der alten Schrift schon bei dieser Gelegenheit zweifellos sicher war, da aber der Altar mehreremale erneuert worden ist, so ist anzunehmen, daß sich der Irrtum schon früher eingeschlichen hat. Wie leicht anstatt „1478" oder anstatt „1518" 1418 gelesen werden konnte, wird jedermann begreiflich finden, der die Zahlenformen des vierzehnten und fünfzehnten Jahrhunderts kennt, indem zwischen der 1 und der 7 ein geringer Unterschied sich vorfindet. Eine kleine Beschädigung des oberen Striches an der Zahl 7, die etwa durch Abblättern der Farbe entstand, konnte die Grundlage zu einem, wie auch in unserem Falle folgenschweren Irrtume bilden.[2] Zu bedauern ist es, daß der letzte Renovator die alten Schriftzeichen überstrich und bei der Anbringung seiner modernen Zahlen- und Buchstabenzeichen nicht einmal den Versuch gemacht hat, die Farbe genau auf die alten Zeichen aufzutragen. Die modernisierten Inschriften stören ungemein in ihrer stilwidrigen Aufdringlichkeit. Es ist aber auch nicht ausgeschlossen, daß die Inschriften auf dem Mittelstücke unseres Altares überhaupt eine verhältnismäßig neue Zugabe sind und daß die Zahl „1418" auf irgend eine mündliche Überlieferung zurückgeht. „Das Ende des 18 und der Anfang des 19. Jahrhunderts ist die Zeit der vielen Renovatum-Notizen. Während man früher mit solchen Bemerkungen nicht kargte, wurde man in dieser Zeit nicht nur sehr mitteilsam und wählerisch, sondern auch pietätlos und unzuverlässig."[3] — Nach Münzenberger beginnt die dritte Periode des mittelalterlichen Altarbaues mit dem letzten

[1] Vgl. Münzenberger und Beißel a. a. O., Bd. I, S. 72.

[2] Vgl. das mittelalterliche Zahlenalphabet bei D. Heinrich Otte, „Handbuch der kirchlichen Kunstarchäologie". Leipzig 1883. Bd. I, S. 409.

[3] E. Kühlbrandt im Referat über diese Arbeit.

Viertel des 15. Jahrhunderts, also mit dem Jahr 1475 und dauert bis gegen das Jahr 1520 fort. Dieser Periode aber gehört auch unser Altarwerk an. Und zwar auch aus folgendem Grunde: „Der Mittelschrein weist in dieser Zeit meistens einzelne Heiligenstatuen auf, entweder von gleicher Höhe oder kleinere, die eine größere in der Mitte umgeben."[1] Das trifft auch bei dem Mittelstücke unseres Altares zu, das sich mit den Hauptdarstellungen auf den Altären der Herrgottskirche zu Greglingen bei Rothenburg an der Tauber, der Kirche zu Maria-Laach, zu Pinzon in Südtirol, der St.-Annenkirche zu Görlitz, der Marienkirche zu Prenzlau, der beiden Werke von Hans Raphon im Welfenmuseum zu Hannover, der St.-Georgskirche zu Wismar, des Kurt Borgentryk, 1483 im Museum zu Braunschweig, auf dem Altar aus Bamberg im germanischen Museum zu Nürnberg,[2] vergleichen läßt.

Die Entstehung unseres Altares möchten wir in das erste Viertel des 16. Jahrhunderts verlegen und zwar deshalb, weil auf dem Relief „Anbetung des Jesuskindes" einer der drei Könige Schaube und Barett (pelzverbrämte Mütze) trägt. Dieselbe Form hat auch die Kopfbedeckung eines Mannes auf dem Relief, die Beweinung Christi darstellend, das Tilman Riemenschneider (c. 1460—1531) im Jahre 1525 für die Kirche zu Maidbrunn schuf.[3] Der liegende Jesse ist mit halblangem Rocke und enganliegenden Hosen bekleidet, die in den Schuhen, welche über dem Riste mit einer Schnalle zusammengehalten werden, stecken. Ganz ähnlich ist die Tracht des Wagemeisters auf dem berühmten Relief an der Nürnberger Stadtwage, das Adam Kraft (gestorben 1507) im Jahre 1497 anfertigte. Diese Gleichheit in der Kostümbehandlung ist so auffallend, daß sie nur durch die Annahme erklärt werden kann, es sei der Meister des Mühlbächer Altares in engster Verbindung mit der Nürnberger Kunstrichtung gestanden (s. u.). Da diese Schuhform, wie sie unser Jesse besitzt, sich nur noch auf den Holzschnitten A. Dürers „Die Gefangennahme Christi von 1510", Die heilige Sippe von 1511[4] darstellend und auf dem Kupferstiche „Der Sackpfeiffer" von 1514,[5] sonst aber bei keinem andern Meister vorfindet, so ergibt sich daraus eine wirksame Stütze der obigen Vermutung. Der Mohrenkönig trägt sogenannte „Kuhmaul-

[1] Münzenberger und Beißel a. a. O., Bd. I, S. 106.

[2] Die Abbildungen der zitierten Denkmäler finden sich, insoferne nicht andere Quellen angegeben sind, in den Tafeln des genannten Werkes von Münzenberger und Beißel.

[3] S. die Abbildung bei W. Lübke: Grundriß der Kunstgeschichte. Stuttgart 1887, S. 285.

[4] Abgebildet bei H. Knackfuß, Dürer. Bielefeld und Leipzig 1896, S. 72 und 78.

[5] Abgebildet bei Obernetter und Lübke. Albrecht Dürers sämtliche Kupferstiche.

schuhe",[1] der dritte abermals die Schaube.[2] Zwei der Könige tragen den in der Mitte geteilten Vollbart. Diese Tracht weist unwiderleglich auf das 16. Jahrhundert und so bleibt denn nichts anderes übrig, als die Datierung unseres Altares an den Anfang des 16. Jahrhunderts und zwar, wie ich behaupten möchte, auf das Jahr 1518 zu verlegen. Beachtung verdient auch die Gewandung des Erzengels Gabriel auf dem Verkündigungsrelief. Der Gottesbote erscheint hier in der Tracht eines katholischen Priesters. Über der Alba, „einem langen, bis auf die Füße herabreichenden Hemde aus weißer Leinwand, mit langen, gegen die Hand spitz zulaufenden Ärmeln"[3] trägt er die tunica dalmatica. Die dalmatica war ursprünglich ein langes Gewand mit engen und langen Ärmeln. „Später wurde es etwas verkürzt, so daß es nur eben unter die Knie herabreichte, und erhielt einen bogigen Ausschnitt unten an den Seiten, der jedoch nicht über die Hüften heraufreichen durfte ....; am unteren Rande befanden sich noch Durandus mit Beziehung auf die Psalmen 15 einzelne Quasten. Im späteren Mittelalter wurde hieraus eine zusammenhängende Franze, in mehreren sich regelmäßig wiederholenden Farben,[4] die sich auch um den an die Stelle der seitlichen Ausbiegungen getretenen, bis an die Ärmel heraufreichenden Ausschnitt herumziehen."[5] Diese dalmatica findet sich auch an anderen Skulpturen des Mittelalters, so an zwei Laurentiusstatuen im germanischen Museum, die der Nürnberger Schule zugeschrieben werden, wodurch sich neue Zusammenhänge unseres Altares mit der süddeutschen, speziell der Nürnberger Schule, ergeben. Wo der Erzengel Gabriel sonst noch auf Reliefs mit der Darstellung der Verkündigung uns begegnet, trägt er in der Regel einen langen ärmellosen Umhang, der vorne über dem Bauch durch eine Spange zusammengehalten wird. Es ist das wahrscheinlich das Pluviale des katholischen Geistlichen. In diesem Gewande begegnet Gabriel, Maria und andere Heiligen auf zahlreichen mittelalterlichen Skulpturen und Malereien in Altardarstellungen, so auf dem Altar des Kurt Borgentryk

[1] Man nannte diese Halbschuhe auch „Entenschnabel" oder „Bärenklaue".

[2] Die Schaube war ein Rock, teils ohne, teils mit langen weiten Ärmeln, dessen breiter, auf dem Rücken und Achseln niederhängender, Kragen meist aus Pelz oder einem anderen Stoffe verfertigt war. Vgl. die betreffenden Abschnitte bei Quincke: Handbuch der Kostümkunde (Leipzig 1896); Handbuch der deutschen Tracht (Stuttgart 1893—1896); und: „Deutsche Volkstrachten" vom 16. Jahrhundert an bis zum Anfang des 19. Jahrhunderts (Frankfurt a. M. 1898) von demselben Verfasser.

[3] Otte. Bd. I, S. 270.

[4] Dieser Tatsache hätte bei der Renovierung Rechnung getragen werden müssen.

[5] Otte. Bd. I, S. 269.

im Museum zu Braunschweig aus dem Jahre 1483, auf dem Marienaltar der Herrgottskirche zu Greglingen an der Tauber, dem Bamberger Altar im germanischen Museum, den Altären zu Maria-Lorch und in der Skt.-Annenkirche zu Görlitz. Dazu aber kommt, daß unser Altar auch in rein künstlerischer Beziehung eine so fortgeschrittene Entwicklung zeigt, daß sie sich mit dem Altarbau des 15. Jahrhunderts nicht verträgt. Dafür spricht deutlich die vollendete Behandlung des Faltenwurfes auf den Schnitzwerken. Derselbe hat alles unmotiviert Gebauschte, wie es in früher Zeit beliebt war, verloren, ruhig und graziös fließen die langen Falten nieder, ohne winklige Brüche und unnatürlichen Schwung, in Linien- und Formengebung das Werk eines hervorragenden Künstlers. Es mag hier darauf hingewiesen werden, daß die durch eine Jahreszahl scheinbar sichere Datierung auch sonst auf Unglauben gestoßen hat, so an dem Tiefenbronner Altar, über dessen Entstehungsjahr sich Beißel folgendermaßen äußert: „Trotzdem ist es nötig, hier dem Zweifel an der freilich allgemein acceptierten Datierung des Werkes ‚1431' Ausdruck zu geben. Vielleicht ist diese Jahreszahl durch eine Restauration geändert." [1] Ebenso ist Beißel der Ansicht, daß die Zahl „1417" am Peter und Paulsaltar zu Tiefenbronn als 1518 zu lesen sei.[2] Es ist für uns nicht ganz belanglos, daß hier Datierungen in Frage gezogen werden, die nicht in das 15. Jahrhundert, sondern in das 16. Jahrhundert gehören.

So bleibt denn nur noch übrig, als nochmals darauf hinzuweisen, daß die Jahreszahl 1418 keineswegs richtig sein kann und die Verzeichnung derselben bei F. Baumann,[3] Friedrich Reuschel,[4] Fr. Müller,[5] Dr. Fr. Teutsch,[6] als irrtümlich übernommen bezeichnet werden muß. F. Baumann sagt:[7] „Wie eine am Altar befindliche Inschrift bezeugt ist derselbe im Jahre 1418 errichtet worden und es ist damit so ziemlich der Schlußpunkt des Baues gegeben." Dementgegen ist zu beachten, daß die Ansicht Altar und Chor der Kirche zu Mühlbach seien zu derselben Zeit fertig gestellt worden auch aus dem Grunde unhaltbar ist, weil die im Chor befindlichen steinernen Heiligenstatuen mit den Skulpturen des Altares unmöglich einer Kunstperiode ange-

[1] Münzenberger und Beißel a. a. O., Bd. II, S. 90.

[2] Ebenda. Bd. II, S. 91.

[3] Zur Geschichte von Mühlbach. Mühlbächer Gymnasium 1882, S. 39.

[4] Mühlb. Gymnasialprogramm 1878, S. 6; Münzenberger und Beißel. Bd. I, S. 31.

[5] Blätter für Geist, Gemüt und Vaterlandskunde 1851, S. 263.

[6] Die Bilder und Altäre in den ev. sächsischen Kirchen (Korrespondenzblatt des Vereins f. siebenb. Landesk. XIX. Jahrg. Nr. 4, S. 42).

[7] a. a. O., S. 39.

hören können. Die Steinmetzarbeiten weisen in Haltung und Ausdruck eine Starrheit und Unbeweglichkeit auf, die sich an unserem Altar in Freiheit und Bewegung aufgelöst hat. Die Entstehungszeit der Steinfiguren liegt zweifellos weiter zurück und ist von den Holzskulpturen des Altares um ungefähr anderthalb Jahrhundert getrennt. Gelegentlich ist behauptet worden (jedoch nur im mündlichen Gedankenaustausch) es sei das in der linken Ecke des Altares angebrachte Wappen „Sigismunds" (1410—1437) der deutlichste Beweis für die Richtigkeit der Zahl 1418. Abgesehen aber davon, daß die Umrahmung, Bekrönung und Konsolverzierung der Predella der Renaissance angehört, die Stilisierung des Wappenschildes mit dem Anfange des 15. Jahrhundert nichts zu tun hat, vielmehr dem 16. Jahrhundert zuzuschreiben ist,[1] so ist es gar nicht erwiesen, daß unser Wappen wirklich das des Königs Sigismunds sei. Es kann ebensogut das Wappen Ludwig II. (1516—1526) vorstellen, wie sich aus einem Vergleich des Bildes bei Jászai: Magyarország története, Budapest, S. 132[2] ergibt.

An dieser Stelle sei das Urteil Beißels, wohl des bedeutendsten Altarkenners der Gegenwart, über das Mühlbächer Werk eingefügt. Der Verfasser hatte ihm die Photographien des Altares vorgelegt und darauf am 30. Oktober 1902 folgende Antwort erhalten. „Sollte die Jahreszahl 1418 am Altare nicht 1518 zu lesen sein? Sie wäre für die Schnitzerei annehmbar. So viel ich aus der kleinen Photographie ersehe, sind die Falten schon frei. Der Typus der Schnitzerei erinnert an Nürnberg, besonders Veit Stoß, doch war seine Art zu arbeiten weit verbreitet. Ein solcher Jesse ist aber nicht Nürnbergisch. Anfangs war ich geneigt, das Rahmenwerk der Restauration von 1524 zuzuschreiben. Das ist aber doch zu früh. Der Schrein erinnert jetzt an den großen Hochaltar zu Ingolstadt,[3] (1572), doch sind dort viele Kartouchen. Die Bekrönung hat leichteres Laubwerk als die Predella. Sollten die Sachen unten nicht neu sein. Die Voluten sind unten so schwer, die Wappen so geleckt. Bei der Kleinheit der Photographie ist ein sicheres Urteil

[1] Vgl. Otte a. a. O., S. 493 und die einschlägigen Ausführungen bei E. von Sarken, Katechismus der Heraldik, Leipzig 1893; Gritzner, Grundsätze der Wappenkunst, Nürnberg 1890, Liebmacher: Großes vollständiges Wappenbuch, Nürnberg 1854.

[2] Dasselbe Bild ist auch enthalten in Szalay-Baróti: Magyar nemzet története. Das Original soll sich, wie mir Jászai mitteilte, in einem Kodex im Wiener k. und k. Hofmuseum aus der Zeit Ludwig II. befindet. Näheres kann ich hierüber nicht angeben.

[3] Abgebildet in den „Bayerischen Kunstdenkmälern".

schwer, doch würde ich die Umrahmung des oberen Bildes frühestens in die 2. Hälfte des 16. Jahrhunderts setzen, viel später, wenn es feststände, daß sie nicht mit den Pilastern und dem Architrav zugleich entstand. Auffallend ist, daß bei geschlossenem Schrein in der Mitte vier Tugendszenen, rechts und links aber Kreuzigung und Auferstehung, Himmelfahrt und Ausgießung des heiligen Geistes. . . . . Wenn das Gewölbe einstürzte müßte das Kreuz getroffen werden. Ob das jetzige also vom Altar stammt?" Auf diese Ausführungen Beißels gibt die Arbeit in ihrem Verlaufe Antwort.

Die Frage nach dem Schöpfer und der Kunstrichtung des Altares.

Die Frage nach dem Namen des Meisters des Mühlbächer Altarwerkes erledigt sich von selbst — wir kennen ihn nicht. Zwar finden sich an der nördlichen Schmalseite der steinernen Altarmensa über je zwei Kannen die Buchstaben eingehauen: V. A. Ob sich aber damit nicht nur der Steinmetz, der den Altartisch hergestellt hat, ein bescheidenes Denkmal hat setzen wollen, bleibt dahingestellt. Einen Künstlernamen, auf den sich die beiden Buchstaben: V. A. beziehen könnten, kenne ich nicht. Vielleicht gelingt es aber einen solchen aufzufinden. Leichter dürfte die Frage zu lösen sein, welcher Schule unser Altar angehört. Obwohl es immerhin gewagt ist, jedes Kunstwerk einer bestimmten „Schule" zuzuweisen, so mag dort, wo bestimmte Handhaben auf eine in gewissen Punkten geschlossene Richtung hinweisen, der alte Ausdruck noch in Geltung bleiben. Der Zusammenhang des Mühlbächer Altares mit den typischen Erscheinungen an vielen Altären der süddeutschen Staaten ist unverkennbar. Die Altarwerke Süddeutschlands weisen nämlich sehr häufig große Altarfiguren auf (Schlesien, von dem das Gleiche zu sagen ist, bildet den Übergang).[1] „Häufig finden wir in süddeutschen Staaten auf der innern Seite der Flügel große Basrelieffiguren. Haben die Flügel geschnitzte Gruppen, so sind diese fast immer sehr flach gehalten; haben sie einzelne Figuren, so werden dieselben statuarisch behandelt. Im Innern des Schreines sind größere Gruppen selten und, wo sie erscheinen, meist nur eine Zusammenstellung bedeutsamer, zu einander in Beziehung gesetzter Statuen.

Die Niederländer wirken in ihren Altären durch die Dramatisierung der Gruppen und die Zusammenfassung der Einzelheiten zu einer großen

[1] Vgl. Münzenberger und Beißel a. a. O., Bd. I, S. 201.

dekorativen Ganzheit, die süddeutschen durch schärfere Charakterisierung der in größerem Maßstab hergestellten Figuren. Durch ihren bedeutenderen Maßstab wird der Stoffkreis eingeengt; aber das Vielerlei der Niederländer wurde ersetzt durch größere Tiefe, die dem deutschen Gemüte besser gefällt."[1] So kann denn mit Rücksicht auf die angeführten Gründe der Mühlbächer Altar der süddeutschen Schule zugesprochen werden. Hier wie dort gefiel sich der Meister in großen Maßen, imposanten Verhältnissen und war sich deshalb der aus dem Monumentalen fließenden Wirkung gewiß, der sich bei unserem Altare auch heute niemand verschließen kann. Um die allgemein künstlerische Stellung, die unser Altar einnimmt, zu kennzeichnen und zur Behandlung der Strömung, aus der heraus er entstanden ist, seien die Worte Lübkes hieher gesetzt: „Am unmittelbarsten knüpfen die Holzschnitzaltäre in Technik und Inhalt an die mittelalterliche Tradition, während sie doch in der Ausdrucksweise den vollen realistischen Zug, den dramatisch bewegten, malerisch entwickelten Stil der Zeit bekunden. Der Aufbau im Ganzen bleibt der frühere, nur in noch viel freierer Entwicklung, so daß diese Werke in ihrer umfangreichen Anlage, dem massenhaft bildnerischen Schmuck, dem Schimmer der Vergoldung und leuchtender Farben als der lebendigste Ausdruck des künstlerischen Strebens ihrer Zeit erscheinen. Die Vorliebe für diese eigentümliche Verbindung des Plastischen mit dem Malerischen steigert sich seit dem Beginn des 15. Jahrhunderts in unglaublicher Weise und dauert bis ins zweite Viertel des 16. Jahrhunderts ununterbrochen fort."[2]

Die verloren gegangene Marienstatue.

Leider ist unser Altar nicht in seiner ursprünglichen Form erhalten geblieben. Die Schnitzereien des Mittelstückes und der Altarflügel, das Kruzifix auf der Spitze der Bekrönung, die 8 Gemälde des geschlossenen Schreines, so wie die steinerne Mensa sind der, allerdings stattliche und bedeutende Rest unseres Werkes. Die Predella, die ganze Umrahmung und Bekrönung gehören einer jüngeren Zeit an, worüber später zu handeln ist. Die Ansicht, daß an der Stelle des jetzigen Stammbaumes Christi, also an der Stelle der Hauptgruppe sich eine wundertätige Marienstatue befunden habe, ist falsch und irrtümlich. Was wir von

[1] Münzenberger und Beißel a. a. O., Bd. II, S. 88.
[2] a. a. O., S. 276.

dieſem verſchwundenen Marienbilde wiſſen, erzählt uns der Jeſuit Joſef Faſching in ſeinem 1743 in Klauſenburg erſchienenen Buche: Nova Dacia ex Probatis Scriptoribus Deprompta Honoribus Reverendissimo Dom. Dom. Joannis Kastal etc. auf Seite 97 ff.

„Szász-Szebessinum.[1]

Hungaris Szász-Sebes Germanis Müllenbach. Szász-Sebes olim Zabesus, Romanorum tempestate floruit, fluvius Mûll eam alluit, quem Jornandes Muliare vocat, ab hoc Romani Colonias Muliares nuncupabant. Restauratur à Saxonibus anno 1150. muro et duabus portis defenditur, nunc multifariam per Rakoczianos anno 1704. everso muro hiat; vallo tamen et aquis a piscium copia faecundis cingitur: amplissimo praeterea, eóque vetustissimo ornatur Templo, in summa ara pervetustam Deiparae statuam, ad haec ferme tempora illaesam Saxones asservabant, hanc cives, quanquá Luthericolae, statis diebus venerabantur, et suum Refugium vocitabant, eo quod a progenitoribus traditione acceperint, singularia hujus Virginis patrocinio, civitati collata beneficia. Illud memorabilius, statuam hanc, correpta igni urbe, inviolatam a flammis mansisse, etsi Templum et ara major in orbem conflagaverit; tam prodigiosi itaque rehabendi pignoris studio, nonnulli Provinciae Optimates et Praesides aestuabant, multísque, sed in cassum annis repetebant: nam peculiari Mariophilo, semet Virgo inviolata reservaverat, ex Heterodoxorum unguibus vindicandam, cuius tenerrimum in Mariam affectum, tota Dacia suspiciebat. Sigismundus is erat Comes Kornisius, Provinciae Moderator, et Actualis Intimus Caesaris Consiliarius, qui cum Szász-Sebesini diverteret, opportunum conficiendae rei tempus ratus, spreto, quod offerebatur auro, eam statuam seriò postulavit, quae olim in Parochiali Templo à Catholicis extructo locata, nihil minus, quam ad Lutherum pertineret, cuius dogmatica sit opinio, Sanctorum Icones é medio potius tollere, quam colere. Tum verò tergiversari cives: mox communitatis ac Nationis suae supremi Comitis[2] authoritatem interpellare;

[1] Die Orthographie Faſchings iſt beibehalten.

[2] Komes war damals der Schäßburger Dr. med. Andreas Teutſch, der am 3. September 1711 inſtalliert wurde und am 18. Auguſt 1730 ſtarb. (Vgl. Franz Zimmermann, Chronologiſche Tafel der Hermannſtädter Plebane, Oberbeamten und Notare in den Jahren 1500—1884. Archiv des Vereins für ſiebenbürgiſche Landeskunde. N. F. Bd. XIX, Heft 3, S. 547 ff.)

sed facta ab hoc potestate Kornisio reddi debuit. Vidisses tum complorantes lugubri singultu plerosque civium, ac quà poterant, Iconem prodigiosam camitantes, illud eos ingeminare audisses: brevi intereundum sibi, ablato Refugio! at fragilis sexus, furore correptus, post profusas lacrymas, fractâ voce diras imprecabatur Nationis Comiti, qui in rem hanc consensum praebuisset. Nunc statua haec in possessione Kórod Kornisiana pie colitur."

Über dieſe verloren gegangene Marienſtatue berichtet auch Ignaz Lenk von Treuenfeld in ſeinem Werke: Siebenbürgiſch-, geographiſch-, topographiſch-, ſtatiſtiſch-, hydrographiſch- und orographiſches Lexikon. Wien 1839, S. 128.

„Auf dem Altare der ev. Kirche befand ſich eine alte Bildſäule der heiligen Jungfrau, welche dem am 15. Dezember 1731 verſtorbenen ſiebenbürgiſchen Gouverneur, Grafen Sigmund Kornis, auf Verlangen ausgefolgt wurde."

An verſchiedenen Orten, ſo bei Reuſchel,[1] wird erzählt, daß dieſe Statue den Mittelſchrein des Altares eingenommen habe, und daß Kornis der Kirche als Erſatz den jetzt da befindlichen Stammbaum Chriſti geſchenkt habe. In dem, übrigens ſtark tendenziöſen Berichte Faſchings aber gibt uns nichts die Handhabe zur Annahme, daß hier ein Tauſch ſtattgefunden habe. Woher hätte denn auch Graf Kornis die große Gruppe im Mittelſtücke des Altares herhaben ſollen? Und wenn das immerhin als möglich angeſehen werden könnte, ſo müßte der allerkrauſeſte Zufall mitgeſpielt haben, wenn das anderwärts erworbene jetzige Mittelſtück, wie abgezirkelt und abgemeſſen in den Schrein gepaßt hätte. Das kann doch nicht im Ernſt behauptet werden! Wie ſollte ſich denn die prächtige Übereinſtimmung in Auffaſſung, Technik, Virtuoſität des Faltenwurfes, wie das ſichere Gefühl in allen Schnitzereien der Mittelgruppe und der Flügel das Werk des Geiſtes eines Meiſters vor ſich zu ſehen, erklären laſſen, wenn die Krönung Mariae und der Stammbaum Chriſti aus verſchiedenen Händen hervorgegangen wäre. So beruhen denn die diesbezüglichen Angaben bei Friedrich Reuſchel, Fr. Müller uſf. nur auf der mündlichen Tradition, an der weiter nichts wahr iſt, als daß Graf Kornis die erwähnte Statue der Mühlbächer ev. Kirchengemeinde abgepreßt und ihr dafür als Gegengeſchenk das Nachſehen überlaſſen habe. Die natürliche Frage nach dem Verbleib jener Marienſtatue iſt bis heute nicht gelöſt worden. Faſching erzählt, daß dieſelbe auf das Gut des Grafen Kornis geſchafft worden ſei.

[1] a. a. O., S. 6.

Ob sich diese Statue noch immer zu Kóród im Klausenburger Komitat befinde, hat sich nicht in Erfahrung bringen lassen. Ein Kirchen- und Altarbrand, wie er von Fasching erzählt wird, hat niemals stattgefunden. Im Berichte Faschings heißt „in summa ara“ nicht etwa „oben auf dem Altar“, sondern „auf dem Hochaltar“. Im Gegensatz zu den Votiv- oder Meßaltären (altaria minora) gab es einen Hochaltar oder Fronaltar (altare majus, summum altare, altare principale).[1]

Eine rein logische Betrachtung des Altares in seiner Gesamtheit läßt die Vermutung an festem Boden gewinnen, daß diese verloren gegangene Marienstatue ursprünglich gar nicht zum Altar gehörte. Es ist ausgeschlossen, daß an einem Altar zwei Hauptstatuen desselben und derselben Heiligen aufgestellt werden. Damit stimmt auch überein, daß Fasching von einer „überaus alten Statue“ spricht. Daß sich dieses Bild großer Verehrung und auch Berühmtheit erfreute, steht außer Frage. So scheint es nun völlig sicher, daß diese Marienstatue aus einer Zeit stammt, in der unser Altar noch nicht vorhanden war. Es ist sehr möglich, daß sie entweder das Mittelstück des Hochaltares gewesen ist, der vor dem jetzigen Altar, vielleicht noch im alten romanischen Chor stand und beim Neubau des gotischen Chores als zu klein ausgeschieden wurde, oder daß sie der Hauptbestandteil eines Nebenaltares gewesen ist, der durch die Reformation beseitigt wurde.

Die Gruppe des Altarschreines.

Das Mühlbächer Altarwerk zeigt in geöffnetem Zustande im Mittelfelde den Stammbaum Jesu oder Mariae. Auf dem Grunde des Schreines liegt der schlafende Jesse oder Isai, der Vater Davids. Aus seiner Brust steigt ein Baum auf, der sich in zwei Äste teilt, die sich rechts und links an den Seitenwänden des Schreins hoch ziehen und im großzügig stilisierten Laubwerk, dessen Blätter deutlich die Abspitzungen des Akanthusblattes, also Renaissanceformen zeigen, auf beiden Seiten je sechs Brustbilder trägt, deren jedes einen König aus dem Hause Davids vorstellt. Alle sind mit reich ornamentierten Kronen versehen, sieben von ihnen halten als Zeichen ihrer Würde ein Zepter in der Hand. Auf die Behandlung der Hände sei ganz besonders aufmerksam gemacht. Sie ist frei von aller Schablone und die reichste Mannigfaltigkeit offenbart sich in der stets wechselnden und dabei natürlich und anmutig wirkenden Haltung und Stellung der feingeschnittenen Finger. In den Händen

[1] Otte a. a. O., Bd. I, S. 128.

der Maria erreicht die Kunst des Meisters in dieser Hinsicht ihren Höhepunkt. Die Mitte nimmt die lebensgroße Statue der Maria mit dem Jesuskinde ein. Sie steht auf der Mondsichel, welche aus einem Blätterbündel hervorsieht, das auf dem Mittelstamm des aus der Brust des Isai hervorwachsenden Baumes ruht. Als das Weib der Offenbarung erscheint Maria auf der Mondsichel, eine Darstellung mit der man die unbefleckte Empfängnis versinnbildlichen wollte. Die grundlegende Textstelle ist (Offenb. 12. 1): „Und es erschien ein großes Zeichen im Himmel, ein Weib mit der Sonne bekleidet, und der Mond unter ihren Füßen, und auf ihrem Haupt eine Krone von zwölf Sternen.“ Isai ruht ausgestreckt auf dem Boden des Schreines, das rechte Knie hochgezogen und die linke Hand quer über den Leib gelegt. Der rechte Ellenbogen ruht unter einem stark ausgeprägten, mit lockigem Haar bedeckten Haupte, das von starkem Vollbart umrahmt wird. Die Schwierigkeit dieser Stellung zu überwinden ist dem Meister nicht gelungen. Es hat nämlich den Anschein, als sei das Haupt in gar keinem Zusammenhange mit dem Körper, was denn auch zu der oft gehörten Erklärung Anlaß gab, es sei in der Figur der enthauptete Johannes zu sehen. Zu ihren Seiten und über ihrem Haupte schweben je zwei Engel, von denen die oberen eine Krone halten. Maria selbst blickt mit leise nach ihrer Linken gebeugtem Haupte lieblich lächelnd auf den Beschauer nieder, sie hält als Himmelskönigin ein Zepter in ihrer Hand und auf ihrem Arm das nackte Jesuskind, das sorglos mit einem Apfel spielt. Ist der Faltenwurf der Engelgewänder wie vom wehenden Winde bewegt, weich gebrochen und gebauscht, so fließt die Kleidung der Maria in ruhigen, wunderbar schönen Falten nieder und nur der Saum des Obergewandes ist wie von einem leisen Luftzug nach aufwärts umgeschlagen und bringt somit Leben und Bewegung in die erhabene Ruhe der Gewandung. Die Darstellung des Stammbaumes beruht auf Jesaias 11, 1: „Und es wird eine Rute aufgehen von dem Stamm Isai, und ein Zweig seiner Wurzel Frucht bringen“ [1] und findet sich auf einer ganzen Reihe von Altären, so zu Calcar, in der Katharinenkirche, und in der Heiligen-Geist-Spitalskirche zu Lübeck, zu Annaberg (1522) aus Solenhofer Kalkstein und am selben Orte auf dem Hochaltar, doch ist hier nicht Jesse sondern Abraham der Stammvater, in einigen Kirchen im Brandenburgischen, in St.-Ottilienburg, in der Kirchhofkapelle zu Hochsal, in der Kirche Notre-Dame de Valère zu Sitten, zu Flaurling im Widdum, in St.-Stephan zu Braunau bei

[1] Vgl. hiezu noch Jesaias 10, 11. Röm. 15, 12. Offenbarung 5, 5.

Salzburg, in Heiligenblut, in St.-Sebastian bei Löding (1530) und in einer Kirche der Filiale zu St.-Benedikten (c. 1550). Das Motiv wird allerdings in stets wechselnder Form verwendet. Der Mühlbächer Stammbaum Jesu zählt zu den einfachsten und ist keinem der Bekannten in bezug auf die Komposition ähnlich. Der Hintergrund des Schreines ist mit einem reichen Golddamastmuster ausgelegt, dessen Technik die bekannten Züge erkennen läßt. Auf die Holztafeln hat der Künstler zunächst eine starke grobkörnige Leinwand aufgeleimt und dieselbe sodann mit einem starken Kreidegrund versehen, in den er mit dem Schnitzmesser das Muster einschnitt, die Gründe auspuncierte und das ganze Ornament schließlich mit echtem Blattgolde versah, das dann schließlich mit dem Achatstift geglättet wurde. Die Marienstatue ist, wenn wir von dem gekreuzigten Christus an der Spitze des Altares vorläufig absehen, der Hauptpunkt des gesamten Werkes. Der Blick des Beschauers muß sich auf ihn konzentrieren. Die Feinheit der Hände, das wallende aufgelöste Goldhaar, das schmal geschnittene Gesichtchen, der ganze Habitus der Figur atmen eine Majestät und eine Würde aus, die auch heute nach Jahrhunderten ihre Wirkung nicht verfehlt. Es ist kein Grund vorhanden, die Worte, mit denen Lübke[1] die plastischen Werke der nordischen Bildnerei von 1450—1550 würdigt, auch auf unsere Maria zu beziehen. Es „muß die Fülle von Kraft, Tiefe, Innerlichkeit, ja im Einzelnen auch von Schönheit in Erstaunen setzen, die man in den Schöpfungen dieser Epoche trifft. Selbst wo die Form knorrig und schroff ist, wird man durch die Wahrheit der Empfindung, durch die Ehrlichkeit und Energie dieser ausspruchslosen Arbeiten von meist namenlosen Meistern wohltuend berührt. Ihre Verfertiger fühlten sich wohl selten als Künstler, und auch ihre Umgebung nahm sie für das, was sie in der bürgerlichen Ordnung des damaligen Lebens waren: für ehrsame Handwerksmeister. Niemand verzeichnet ihre Namen, keine höhere Bildung nahm sie auf ihre Flügel; kein Vasari verfaßte ihre Lebensgeschichten. Aber um so sympathischer berührt es uns, wie sie mit aller Anstrengung nach dem Höchsten gerungen." „Aber eine große Anzahl dieser Werke besitzt auch ein absolutes künstlerisches Verdienst. Nicht immer werden wir durch herbe, unschöne Formen verletzt, vielmehr gelingt es manchen der bekannten und unbekannten Meister eine seltene Lauterkeit und Durchbildung zu erreichen. Und das hat hier um so höhern Wert, als das germanische Streben nach individueller Freiheit mit besonderer Energie in diesen Arbeiten nach Ausdruck ringt."[2] Bedenkt man

[1] Geschichte der Plastik a. a. O. Leipzig 1863. S. 521.
[2] Ebenda. a. a. O., S. 522.

nun, daß der Geſichtsausdruck unſerer Madonna, infolge der ſtümperhaften Übermalung durch die Hand des letzten „Reſtaurators“ gelitten hat und in ſeiner urſprünglichen Polychromierung wahrhaft künſtleriſch gewirkt haben muß, ſo wird man begreifen, daß auch dieſe Statue durch ihren Schöpfer „den Stempel der Schönheit und die Weihe ſeelenvoller Innigkeit empfing“.[1]

Die Flügelreliefs.

Die Flügel haben vier Hochreliefs aus dem Marienleben, die oben, ebenſo wie das Mittelſtück durch ein gotiſches Pflanzenornament abgeſchloſſen ſind. „Unterſtützt durch reiche Bemalung und Vergoldung, gewähren ſie den Eindruck der Wirklichkeit und veranſchaulichen uns die Art, wie die beliebten Myſterienſpiele aufgeführt werden; denn gewiß ſind ſie die in Holz überſetzten geiſtlichen Schauſpiele jener Zeit.“[2] Das Ornament des Schreines wird in der Mitte durch ein geflügeltes Engelköpfchen belebt, wie ſie erſt im 16. Jahrhundert in der Plaſtik verwendet wurden. Dieſes Pflanzenornament zeigt eine gewiſſe Ähnlichkeit mit dem auf einem Altarſchreine in Privatbeſitz zu Rudolſtadt, den beiden Altarſchreinen von Hans Raphon im Welfenmuſeum zu Hannover und auf den Flügeln des Altars der Herrgottskirche zu Greglingen bei Rothenburg an der Tauber. Es iſt übrigens eine beſonders bei Kunſtwerken der Renaiſſance im Bereiche unſerer Landeskirche immer wiederkehrende Erſcheinung, daß ſich Reminiscenzen an die Gotik beſonders in den Ornamenten erhalten haben. Die Altäre in Meeburg (1513) und in Radeln (a. 1520), in Schaas und Birthälm liefern hiefür genügende Beweiſe. Der linke Flügel enthält die Verkündigung Mariae, darunter die drei Weiſen aus dem Morgenlande, der rechte Flügel zeigt die Heimſuchung und darunter die Beſchneidung des Chriſtuskindes. Weiſt ſchon die Gewandung, beſonders die des Dreikönigsreliefs auf das 16. Jahrhundert hin, ſo deutet auf dieſe Epoche das im Stile der Renaiſſance geformte Bein des Betſchemels in der Verkündigung, ſo wie der Bogen mit einem Ornament derſelben Stilrichtung im Dreikönigsbilde hin. Auch der Kelch, den Balthaſar, der Mohrenkönig in der linken Hand hält, iſt in den Stilformen derſelben Zeit gebildet. Das Dreikönigsbild hat einen landſchaftlichen Hintergrund aufzuweiſen. In bergiger Gegend erhebt

[1] Lübke a. a. O., S. 522.

[2] Lübke, Geſchichte der Plaſtik. Leipzig 1880. Bd. II, S. 684; vgl. hierüber A. Springer in den Mitteilungen der Wiener Zentr.-Kommiſſ. 1860, S. 125 ff.

sich eine Stadt. Zunächst ist an den Reliefs der Flügel die Wahl der Motive auffallend. Obwohl gerade die hier in Anwendung gebrachten Vorwürfe an den mittelalterlichen Altarbauten gerne und oft ihre Darstellung fanden, so sind die am Mühlbächer Altar verwendeten Themen in der gleichen Auswahl und Zusammenstellung nirgends wieder zu finden. Der Lettneraltar in der Kreuzkirche in Rostock hat auf der Außenseite der Flügel die vier Gemälde: Verkündigung, Geburt, Darstellung und die heiligen drei Könige. Der Altar der Herrgottskirche zu Greglingen bei Rothenburg an der Tauber stellt auf seinen Flügeln die Heimsuchung, Verkündigung, Geburt und Darstellung im Tempel, der Altar der Kirche zu Maria-Laach und der Altar an der St. Annenkirche zu Görlitz, Verkündigung, Geburt, Heimsuchung und Anbetung in Reliefbildern dar, die Beschneidung, als Flügelrelief, aber habe ich nur auf dem Altar der Franziskanerkirche zu Bozen, dem Altar aus Palhe, jetzt in Brüssel im Mussée des arts dècoratifs et industriels, einem Seitenaltar in der St. Georgskirche zu Wismar, auf dem Hochaltar zu Niederlana in Südtirol, und als Flügelgemälde auf einem Altar des M. Pacher aus dem Jahre 1481 zu St. Wolfgang[1] gefunden. Nicht als Flügelrelief, sondern als Teil größerer Kompositionsreihen findet sich die Beschneidung öfters so u. a. auf dem Altar zu Meil bei Zell an der Mosel, auf dem Hochaltar in der Pfarrkirche zu Süggerath und auf dem Reinoldaltar in der Marienkirche zu Danzig. Demnach repräsentiert das Mühlbächer Triptychon in der Wahl seiner Motive eine in der Geschichte des Altarbaues seltenere Erscheinung. Geschnitzte Bilder besaß auf den Flügeln, wie schon gesagt, außer dem Groß-Probstdorfer nur noch der Mediascher Altar. Die des Letztern sind leider verloren gegangen, doch hoben sie sich, wie dies noch deutlich zu erkennen ist, auf einem Goldgrunde ab, was sowohl für die Datierung des Mediascher als auch des Mühlbächer Altarwerkes von Wichtigkeit ist. Das Hervortreten des landschaftlichen Hintergrundes auf dem Mühlbächer Werke zeigt, daß er dem 16. Jahrhundert angehört und ungefähr 30—40 Jahre später entstanden ist als der Mediascher Altar.[2]

Ob diese Schnitzereien des Altares durchgehend von der Hand eines Meisters herrühren, oder ob auch Gesellen an ihrer Schöpfung mitgewirkt haben, ist eine Frage, die sich aus dem handwerksmäßigen

[1] Vgl. die Abbildungen dieses Bildes bei Janitschek, Geschichte der Malerei. Berlin 1890. S. 309, und die des ganzen Altares bei Gradmann a. a. O., S. 359.

[2] Vgl. Münzenberger und Beißel. Bd. I, S. 106.

Betriebe der Kunſt jener Zeit ſelber beantwortet. Schon die Größe und der Umfang des Werkes läßt es als ſicher erſcheinen, daß hier mehr als eine Hand gearbeitet hat. „Der Ausdruck im Antlitz der bekrönten Maria, die Behandlung des Haares und Haaranſatzes ſowie die Falten des Gewandes, ferner die ausdrucksvollen Köpfchen der Engel, ihre Gewänder und ihre Flügel ſcheinen mir deutlich genug zu verraten, daß dieſe Arbeiten wohl höchſt wahrſcheinlich (beſtimmt! der Verf.) aus einer Werkſtatt, aber nicht von ein und derſelben Hand herrühren. Die gleichartigen Teile weiſen am Mittelſtück eine größere Kunſtfertigkeit in der Ausführung auf, ſo daß man annehmen muß, daß das Ganze nach dem Entwurfe eines Meiſters geſchaffen wurde, der ſelbſt bloß das Mittelſtück ausführte, die Herſtellung der Flügel aber ſeinen Geſellen überließ (und ſich mit einer gewiſſen Überarbeitung begnügte. Der Verf.) Da überdies dem Meiſter, der das ſo feinfühlig ausgeführte Marienbild und die lebendig bewegten Engelfigürchen ſchuf, die ungeſchickte Ausführung der Kopfwendung an der Jeſſefigur nicht zugemutet werden kann, ſo dürfen wir dieſen auffälligen Mangel wohl auch auf eine Geſellenarbeit zurückführen.“[1] Wenn hier trotzdem von einem Meiſter geſprochen wird, ſo gilt das mehr im geiſtigen Sinne; es ſteht ja feſt, um nur auf eine Tatſache hinzuweiſen, daß auch ein Rubens Bilder entwarf, ſie von ſeinen Schülern ausarbeiten ließ, um ſie ſchließlich durch Übergehen fertig zu ſtellen!

Was den künſtleriſchen Wert unſeres Altares anbelangt, ſo gilt auch von demſelben ein Wort Beißels ohne Einſchränkung: „Iſt hie und da ein ſinnlich ſchöner Ausdruck des Geſichts auch nicht erreicht, ſo ſpricht ſchon die Behandlung der ganzen Figur dennoch jeden erhebend an, der, wie Jakob mit Recht bemerkt, mit chriſtlichem Sinne und Gemüt zu ihr hintritt. Das Nackte am Kopf, Händen und Füßen erſcheint in naturtreuer Wiedergabe, beſonders begegnen uns zarte Hände und eine außerordentliche Geſchicklichkeit in der Wiedergabe der Oberfläche der Haut und der fleiſchigen Wirkung des Körpers; denn die damaligen Künſtler ſchöpften nicht aus anatomiſcher Kenntnis, ſondern weſentlich aus der richtigen Anſchauung der Erſcheinung. Wo ſie aber den Körper nackt darſtellen, da treten oft unſchöne Zufälligkeiten auf z. B. an dem Jeſuskinde, wo der Kopf zum Oberkörper und dieſer zum Unterkörper wenig ſtimmt.“[2]

---

[1] E. Kühlbrandt im Referat dieſer Arbeit.

[2] Münzenberger und Beißel a. a. O., Bd. II, S. 108.

Die Polychromie des Altares und das Material der Schnitzwerke und Gemälde.

Der Mühlbächer Altar ist ein polychromes Werk. Wie nur selten an mittelalterlichen Altären das Holz in seiner Naturfarbe belassen wurde, so ist auch an den Figuren sämtlicher Architekturteile und an allen Ornamenten unseres Altars die Polychromie und reiche Vergoldung in Anwendung gebracht worden.[1] Die Vergoldung ist, wie sie in Deutschland allgemein befolgt wurde, im Geiste der alten Tradition, gehalten. Die Obergewänder sind zum überwiegenden Teile mit Glanzgold überzogen.[2] Inwieweit die heutige Polychromierung der alten Bemalung, besonders die der Figuren entsprach, läßt sich nicht mehr klarstellen, doch weichen sie sicherlich von derselben erheblich ab. Weiß, rosa und schwarz kannte die alte Behandlung nicht, sie zog Rot und Blau auch für die Untergewänder vor, während an unserem Altare gegenwärtig viel helle Farben zu sehen sind. Silber hat eben so selten Verwendung gefunden wie Grün und Gelb.

Das Material, aus dem die Reliefs und Statuen geschnitzt wurden, ist Lindenholz. Die Tafeln der Reliefs sind aus je drei Pfosten zusammengesetzt. Ganz im Sinne der überlieferten und geübten Kunsttechnik sind die Schnitzwerke unseres Altares mit einem Kreidegrund überzogen, auf den sodann Vergoldung und Farbe aufgetragen wurden. „Stehende Regel (der Polychromierung) bleibt auch jetzt (1475—1520) die Überziehung des ganzen Altarwerkes mit Kreidegrund und reichem malerischem Schmuck in Gold und Farben.“[3] Direkt auf das Holz wurde nicht gemalt und diesen Kreidegrund habe ich auf allen unseren Altären, soferne sie aus dem 15. und 16. Jahrhundert stammen, vorgefunden, zum Teil auch in der Art, daß gewisse Architekturteile so die Rahmen der Bilder, Säulen und sonstiges Filigranwerk zunächst mit einem Überzug aus grober, mit Leim befestigter Leinwand versehen wurde, auf den man sodann den Kreidegrund legte. Es geschah dies aus dem Grunde, um das allzuschnelle Abblättern der Unterlage zu verhüten. In der Tat verleiht diese Technik eine ganz besondere Dauerhaftigkeit und dank derselben lassen sich zahlreiche Altäre, deren Holzwerk schon arg zerstört ist, noch immer gut restaurieren. Der Leinwandüberzug der Tafelgemälde hatte keinen anderen Zweck als den Kreidegrund festzuhalten.[4] Auch an

[1] Vgl. Münzenberger und Beißel. Bd. I, S. 3.
[2] Ebenda. Bd. I, S. 55 und 56.
[3] Ebenda. Bd. I, S. 109.
[4] Vgl. Gradmann a. a. O., S. 404.

unſeren übrigen Altären haben ſich auf dieſem Grunde gemalte Bilder ſehr gut erhalten, während ſolche, die der Leinwand entbehren, zum Teil ſchon ganz zerſtört ſind, wie das Bild in der Altarſtaffel zu Schweiſcher, oder ſtark gelitten haben, wie das Predellabild zu Malmkrog und Reußdorf.

Die Ölgemälde des geſchloſſenen Altares.

Der Altar zeigt in geſchloſſenem Zuſtande acht Tafelgemälde. Aus dieſem Grunde ſteht auch unſer Altar unter der allgemeinen Regel, daß Flügelaltäre auf der Außenſeite Gemälde hatten. „Nun haben wir aber in der ganzen mittelalterlichen Kunſt kein Beiſpiel, daß man einen Flügelaltar von vornherein ohne die Abſicht, Gemälde auf der Außenſeite der Flügel anzubringen, hergeſtellt hätte.“[1] Die acht Gemälde ſtehen im Zuſammenhange mit den Skulpturen und Lübkes Wort[2] gilt auch von ihnen: „Dieſe Werke (Holzſchnitzereien) treten nun häufig mit Gemälden in Verbindung, mit denen vereint ſie in der Regel erſt ein Ganzes ausmachen. Meiſtens pflegen die Flügel, welche den Mittelſchrein ſchließen, in gemalten Darſtellungen jene Reliefſzenen fortzuſetzen.“ Unterhalb des Mittelſtückes leſen wir die Worte: VERBVM DOMINI MANET IN ÆTERNVM. Ob dieſe Inſchrift noch in der katholiſchen Zeit entſtanden iſt, ſcheint zweifelhaft zu ſein. Sie wurde wenigſtens an Glocken in der katholiſchen Zeit nicht angebracht.[3] Dieſe Reformationsinſchrift, wie man ſie wohl nennen kann, dürfte in der zweiten Hälfte des 16. Jahrhunderts an Stelle einer Älteren geſetzt worden ſein. Und in der Mitte des langen Feldes des Epiſtyles: GLORIA IN EXCELSIS DEO.[4] Dieſe Inſchrift iſt jedenfalls nicht zu gleicher Zeit mit dem Ornamente des Feldes entſtanden, der Künſtler hätte ſonſt das Medaillon in anderer Weiſe ausgeſpart. Die Züge des Ornamentes ſind unter der Inſchrift noch deutlich zu erkennen, was für die Verſchiedenheit der Entſtehung als Beweis zu dienen hat. Die Flügelbilder ſind auf Leinwand gemalt, die auf Holztafeln geleimt wurde. Die obere Reihe zeigt von rechts nach links geſehen Chriſtus am Kreuze mit Maria und Johannes, die Vermählung des Joſef und der Maria, die Beſtimmung Joſephs zum

[1] Münzenberger und Beißel a. a. O., I, S. 131.

[2] Geſchichte der Plaſtik. II, S. 684.

[3] Vgl. Fr. Müller, Zur älteren ſiebenbürgiſchen Glockenkunde. Archiv des Vereins für ſiebenb. Landesk. N. F. Bd. IV, S. 229 ff.

[4] Vgl. Fr. Müller a. a. O., S. 231.

Bräutigam der Maria, (und nicht die Darstellung im Tempel), Christi Himmelfahrt und die untere: Auferstehung Christi, Christi Geburt, die heilige Sippe und die Ausgießung des heiligen Geistes. Die Anordnung der Bilder in dieser Reihenfolge muß auf den ersten Blick auffallen. In der Regel pflegte man die Nebeneinanderstellung von bildlichen Darstellungen aus dem Leben der Heiligen chronologisch zu gruppieren und diesem Grundsatz gemäß hätten in die erste Reihe gehört: die Wahl des Bräutigams, die Vermählung Mariae, Christi Geburt, Mariae und die heilige Familie, und in die untere Reihe: Die Kreuzigung, Auferstehung, Himmelfahrt und die Ausgießung des heiligen Geistes. Wenn man nun nicht annehmen will, daß die Bilder gelegentlich der oftmaligen Restaurierungen mit einander unabsichtlich vertauscht worden sind, nachdem sie von ihrem Orte entfernt worden waren, so entsteht die Forderung, nach einem Grunde zu suchen, der bei der Aufstellung der Bilder maßgebend gewesen ist. Und in der Tat löst sich der scheinbare Widerspruch von selber, wenn man die äußeren und die inneren Flügelbilder gesondert für sich betrachtet. Da zeigen nämlich die vier Bilder der inneren Flügel Darstellungen aus der Kindheitsgeschichte Christi und die vier Bilder der äußeren Flügel solche aus der Zeit nach dem Tode Jesu. Während also bei acht Bildern die chronologische Anordnung beliebt war, wie sich auf der Rückseite unserer meisten Doppelflügelaltäre des 16. Jahrhunderts vorfindet, so ist hier das Einteilungsprinzip ein wesentlich anderes, weil hier die Ereignisse vor und nach dem Tode Jesu auf die inneren und äußeren Flügel verlegt wurden.

Die gewöhnliche, rein chronologische Einteilung wäre, wenn wir die Darstellungen von der Bestimmung des Bräutigams der Maria bis zur Ausgießung des heiligen Geistes mit den Zahlen von I—VIII bezeichnen, schematisch dargestellt:

I.	II.	III.	IV.
V.	VI.	VII.	VIII.

Davon weicht nun das Mühlbächer Altarwerk ab und gruppiert in dieser Art:

V.	II.	I.	VII.
VI.	III.	IV.	VIII.

Hier war ein innerer Einteilungsgrund maßgebend und dort ein mehr äußerer. Die Mitte des geschlossenen Altares nehmen vier Tugendszenen, die beiden Seiten je zwei Verherrlichungsdarstellungen ein. Der Name des Malers dieser Bilder ist leider unbekannt geblieben, wie der der meisten Künstler, die bei uns in dieser Zeitperiode ihren Pinsel der Altarmalerei gewidmet haben.

Trotz allen Suchens ist es nicht gelungen den Nachweis zu erbringen, ob unsere Ölgemälde Originalkompositionen oder nur Kopien nach anderen Meistern sind, wie das für die Altarbilder von Mediasch, Meeburg, Reußdorf, Schäßburg, Radeln, Schweischer und Hermannstadt zum größten Teil anzunehmen ist. Der Verfasser hat alles nur irgendwie erhältliche Material durchsucht und die Photographien des Altares einer Reihe namhafter Kunstgelehrten eingeschickt und um Aufschluß gebeten. Der Erfolg war ein negativer und so kann die Originalität der Mühlbächer Altarflügelgemälde angenommen werden. Auch sei noch betont, daß sich bei uns nirgends Bilder vorfinden, die man dem Meister der Mühlbächer Gemälde zuschreiben könnte. Dem entgegen besitzen wir in den Flügelaltären zu Schäßburg (aufbewahrt im Museum „Altschäßburg"), Meeburg, Radeln, Reußdorf und Schweischer Werke, die zufolge ihrer übereinstimmenden Grundformen, der Technik der Malerei, der Behandlung von Gewandung, Faltenwurf und Fleischkolorit, der landschaftlichen Darstellungsweise usf. untrüglich auf die Hand eines Meisters zurückzuführen sind. Daraus kann nun entnommen werden, daß der Künstler zur Ausführung seines Werkes aus dem Auslande berufen worden ist und nach Vollendung seines Werkes dem Lande wieder den Rücken gekehrt hat, anders also wie die Söhne des Veit Stoß, Johann und Martin, von denen der erste 1530 in Schäßburg starb und der zweite noch 1534 in Mediasch ansässig war.[1]

[1] Vgl. Eitelberger: Quellenschriften für Kunstgeschichte X, 103 und die Notiz von F. Müller im Korrespondenzblatt des Vereins f. siebenb. Landesk. 1878, Nr. 6, S. 79 und 80.

Selbst wenn es nun wahr ist, daß uns in diesen Bildern Originalwerke überliefert sind, so hat der Maler jedenfalls Dürers Kupferstiche und Holzschnitte gekannt, die ihren Weg schon wenige Jahre nach ihrem Erscheinen nach Siebenbürgen gefunden hatten, und wenn er sie auch nicht als Vorlagen benützt hat, so sind sie ihm dennoch vorgeschwebt. Was wäre auch natürlicher gewesen, als daß sich der kleinere Künstler an den Meister angelehnt hätte, der insbesondere für die Darstellung der Passionsgeschichte das lösende Wort, die trefflichste Schilderung gefunden hatte!

Zum Beweis dessen sei angeführt, daß auf dem Himmelfahrtsbilde die Wolken eine auffallende Ähnlichkeit mit den Wolken auf A. Dürers Kupferstichblatt „Das große Glück", dem Holzschnitte „Die Auferstehung" in „der großen Passion" (1510) und „Die Aufnahme Marias in den Himmel" (1510) zeigen, daß nicht nur die Behandlung des landschaftlichen Hintergrundes an Dürers Auffassung und Art erinnern und daß das Kreuz samt Fahne auf der „Auferstehung" und der „Himmelfahrt" denselben Charakter besitzt wie auf Dürers Kupferstichen: „Christus im Vorhof der Hölle" und „Auferstehung" (beide 1512). Die Kreuzigung und Auferstehung sind in ganz ähnlicher Weise komponiert wie die gleichbenannten Stiche Dürers vom Jahre 1512. Schließlich mag darauf hingewiesen werden, daß sich auf unserem Auferstehungsbilde im linken Hintergrunde eine Darstellung des Heilandes als Gärtner vorfindet, die selbst in der gleichen Gewandung und der Bedeckung des Hauptes mit einem an der Stirne nach aufwärts geklappten Pilgerhute die Benützung des Dürerschen Holzschnittes aus der kleinen Passion „Christus als Gärtner" (1509—1510) als sicher erscheinen läßt.[1] Aus diesem läßt sich nun ein gewisser Zusammenhang zwischen Dürers Werken und unserem Meister nicht leugnen.

Diese acht Ölgemälde des Mühlbächer Altares gehören zu den besten Leistungen, die uns aus dem 16. Jahrhundert im Sachsenland erhalten geblieben sind. Die Linienführung ist mit großer Sicherheit gehandhabt, die anatomischen Verhältnisse zum größten Teile richtig aufgefaßt und nur dort ein Opfer der Verzeichnung geworden, wo der Maler die perspektivische Verkürzung anbringen wollte, wie bei dem nakten Jesuskinde auf der Geburtsdarstellung. Die Farbengebung aller Gemälde ist verständnisvoll abgestimmt mit einer gewissen Betonung des dekorativen Momentes. Die Farben sind kräftig und wirkungsvoll, ohne

[1] Vgl. die Abbildungen bei Knackfuß a. a. O.

schreiend zu sein. Auffallend ist es, daß nur drei von diesen acht Bildern im Hintergrunde kleinere Darstellungen und Szenen zur Anschauung bringen. Es war die Vereinigung mehrerer Szenen und Ereignisse auf einem Bilde zu Beginn der Renaissance eine beliebte Art, wie sie sich auf den Bildern der Passionsgeschichte auf dem Altare zu Mediasch vorfindet. An unserem Altare wird das wohl auch an der Wahl der Motive gelegen haben. Auf dem „Auferstehungsbilde" erblickt man links im Hintergrunde „Christus als Gärtner", noch weiter rückwärts drei Männer, wohl Christus, Cleophas und ein Apostel (Luc. 24, 13 ff.) und links eilen Maria Magdalena, Maria Jakobi und Salome (Mark. 16, 1) zum Grabe. Die Vermählung Josefs und Maria hingegen zeigt im linken Hintergrunde die Verkündigung der Hirten auf dem Felde.

Die Inschrift auf dem Kreuz I. N. R. I. ist in Renaissance-Majuskel gehalten, da das Mittelstück des N mit einer Ausbiegung gebildet ist. Es ist diese Majuskelschrift in der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts wieder in Aufnahme gekommen und war bis ca. 1530 gebräuchlich.[1] Auf den Charakter dieser Schrift im Titulus über dem Kreuz weist auch Reissenberger bei der Datierung des Hauptaltares der ehemaligen Marienkirche (jetzt Stadtpfarrkirche) zu Hermannstadt hin und basiert darauf die Datierung dieses Werkes.[2] Es braucht wohl nicht mehr besonders hervorgehoben zu werden, daß dieser sonst unscheinbare Umstand auch für die Datierung des Mühlbächer Altares wichtig ist und den Beweis für die Unrichtigkeit der Jahreszahl „1418" stützt.

Während der Maler das Antlitz der Maria in allen Bildern, wo dieselbe vorkommt, gleichförmig behandelte, so daß sich die Portraitähnlichkeit der Marienköpfe auf einen, wohl nach einem Modell gearbeiteten Typus zurückführen läßt und selbst in der Gewandung und dem Kopftuche sich konsequent geblieben ist — das Kopftuch fehlt nur auf der „Geburt" — weicht der Christuskopf auf der „Kreuzigung" von dem auf der „Auferstehung" und der „Himmelfahrt" befindlichen scharf ab. Auf dem letzten Bilde ist das Antlitz Christi mit einer gewissen Derbheit wiedergegeben, auf den beiden anderen jedoch ist der Habitus und die Gesichtsform eine wesentlich andere, ebenso Haupthaar und Bart verschieden. Das Gesicht des Heilandes auf dem Kreuzigungsbilde ist nicht in der traditionellen Weise gehalten, es liegt hier zu viel Kraft und Markigkeit, die im Verein mit der ganzen realistischen Behandlung des Körpers, zumal auch der Wunde im Beschauer den Eindruck hervorrufen, als habe der

[1] Vgl. Otte a. a. O., Bd. I, S. 408 f.
[2] Vgl. Reissenberger a. a. O., S. 46.

Künstler absichtlich das Derbe in den Vordergrund gerückt, um damit die Größe des Leidens hervorzuheben. Es ist das übrigens ein auch sonst beliebtes Wirkungsmittel gewesen. Ich erinnere nur an die zahlreichen Darstellungen der Passionsgeschichte, vor allen an Dürer. Interessant sind auch in dieser Hinsicht die Wandmalereien im Chore zu Malmkrog, besonders die „Dornenkrönung". In hohem Grade auffallend muß es aber erscheinen, daß dieser Christuskopf mit dem Christuskopf auf dem Mittelbilde des ehemaligen Hauptaltares der Marien-, jetzt Stadtpfarrkirche in Hermannstadt eine überraschende Ähnlichkeit zeigt. Es wäre gewagt, hieraus Schlüsse zu ziehen. Nach Reissenberger[1] ist dieses Mittelbild 1701 durch den Maler Jeremias renoviert worden. Da nun aber die Altarstaffel des Hermannstädter Altares und die Bekrönung in Malweise und Auffassung von der des Hauptbildes wesentliche Unterschiede zeigt und die Kreuzigung dieses Altares auf ein anderes Bild, von dem noch die Heiligenscheine der Köpfe zu sehen sind, gemalt wurde, so ist es fraglich, worin denn die Renovierungsarbeit des Malers Jeremias bei diesem Bilde bestanden habe. Da sich die Konturen des Kreuzigungsbildes mit den durchleuchtenden Umrissen des übermalten Bildes nicht decken, so ist es zweifelhaft, ob das nun überdeckte Gemälde ebenfalls eine Kreuzigungsdarstellung gewesen ist. Die Hermannstädter Pfarrkirche war doch früher eine „ecclesia parochialis b. virginis Mariae" und in einer solchen besaß wohl auch der Hauptaltar in seinem Mittelstücke eine Darstellung aus dem Marienleben oder der Legende dieser Heiligen. Ich schließe nun aus diesen Gründen, daß das Mittelstück dieses Altares ursprünglich ein figurenreiches Marienbild besaß, welches in der Zeit der Reformation mit der „Kreuzigung" übermalt wurde, und daß es von den Renovierungsarbeiten des Malers Jeremias unberührt geblieben ist.

Der Christus des Mühlbächer Kreuzigungsbildes wirkt in seiner ganz individuellen Auffassung beinahe modern, jedenfalls aber wenig ansprechend. Auch der Jünger Johannes, der neben dem Kreuze steht, läßt die gewohnte Sanftheit des Mienenspiels vermissen. Wie ganz anders ist dem Künstler der stumme Schmerz, die beredte Händehaltung der klagenden Maria gelungen und wie innig erscheint sie uns auf den übrigen Gemälden. Das Jesusknäblein ist dem Maler in beiden Fällen, auf der „Geburt" und auf der „heiligen Sippe" mißraten. Auf dem letztern Bilde ist z. B. der Kopf entschieden zu klein. Seine sonst anerkennungswerte Fähigkeit und Sicherheit im Zeichnen hat ihn bei diesen beiden

[1] a. a. O., S. 46.

Aktfiguren im Stiche gelassen. Ganz besonders gut hat unser Meister den Ausdruck des schlafenden Kriegers am Grabe im Auferstehungsgemälde getroffen. Er ist überaus lebendig und man vermeint die leisen Atemzüge des Schlafenden zu vernehmen, so wirkungsvoll ist das Bild. Von allen Gesichtern dieser acht Gemälde ist dieses das vollendetste und immer wieder fühlt man sich zu demselben hingezogen. Daß der eine der Kriegsknechte im Erwachen die Augen wie geblendet zuzwinkert und sich reckt und dehnt und dabei sein karikiertes Gesicht noch häßlicher macht, das lag auch im Sinne der einen gewissen Realismus anstrebenden Kunst Dürers sowie M. Schongauers.[1]

Ein oft verwendeter Kunstgriff war es, die Wirkung der Auferstehungserscheinung an den wachehaltenden Kriegsknechten in der Weise zur Anschauung zu bringen, daß man einen oder zwei Knechte schlafen ließ, den andern im Zustande des momentanen Erwachens darstellte, indem „er sieht ohne noch zu begreifen",[2] und der letzte die Tatsache der Auferstehung bereits in Anbetung würdigte, weil er „das Wunder, das sich vollzieht", erkennt.[3] Selbst Holzschnitzer griffen dieses Motiv gerne auf und verwendeten es zum Teil in gewinnender Art und Behandlung, so auf einem Flügelrelief des Hochaltares in der Kirche zu Maldorf und einem Altarschrank der Johanniskirche zu Osnabrück. Die malerische Verwendung der Auferstehung steht im allgemeinen und auch hier im Gegensatz zu der Schriftstelle Matth. 28, 4: „Die Hüter aber erschraken vor Furcht, und wurden als wären sie tot." Gradmann äußert sich hierüber[4] folgendermaßen: „Die Auferstehung wird in der reifen Kunst des Mittelalters, bei den Italienern seit Giotto, so dargestellt, daß Christus aus dem Grabe aufschwebt. Die guten Deutschen lassen ihn — wie auf der Bühne — herausfteigen. Fra Angelico läßt ihn beim Besuch der Frauen über dem Grabe schweben, doch ungesehen von ihnen. Die Wächter wurden von jeher im Schlafe dargestellt. Die Schrift erzählt aber, daß sie von der Erscheinung des Engels erschreckt, wie tot hinfielen. Das Grab selber ist fast immer, (so auch am Mühlbächer Altar) unbekümmert um die Schriftangaben, als Sarkophag unter freiem Himmel dargestellt worden." In letzterer Hinsicht hat Cima da

[1] Vgl. die die Auferstehung behandelnden Holzschnitte und Kupferstiche von A. Dürer, desgleichen von M. Schongauer, das Relief auf dem Altar zu Bamberg, im germanischen Museum zu Nürnberg, auf den Altar des Kurt Borgentryk, (1483) im Museum zu Braunschweig und das Flügelgemälde der Kirche zu Tiefenbronn.

[2] Knackfuß, Dürer a. a. O., S. 71.

[3] Knackfuß a. a. O., S. 71.

[4] a. a. O., S. 371.

Conegliano ungefähr im letzten Viertel des 15. Jahrhunderts die Auferstehung in getreuer Würdigung der biblischen Überlieferung behandelt. Das Grab ist hier in die Felswand gehauen.[1] Auf dem Gemälde „Die Wahl des Bräutigams der Maria" eröffnet der Künstler den Ausblick in eine romanische Kirche, in deren Hintergrund sich ein überaus einfacher Altar erhebt.

Die Deutung dieses Bildes hatte seine Schwierigkeit, doch ist die Bestimmung des Bildes, dank der Aufklärung, die mir Herr Professor Beißel zu teil werden ließ, außer Frage gesetzt. Wir haben es hier mit einer Darstellung aus der Marienlegende zu tun, der gemäß der Bräutigam Marias durch Blühen eines Stabes bezeichnet wurde. Auf dem Altar im Hintergrunde des Bildes erheben sich zwischen zwei Kerzen vier Stäbe, den fünften hat Joseph vom Altar genommen und da dessen Holz zu blühen begann, war er damit als zukünftiger Gemahl Marias bezeichnet. Joseph steht ganz im Hintergrunde. Die Porträtähnlichkeit mit dem Joseph auf dem Vermählungsbilde läßt sich genau erkennen. Der Mann, im linken Vordergrunde, an den sich der Hohepriester mit sprechender Gebärde wendet, ist Joachim, der Gemahl der heiligen Anna, den der Künstler auf dem Bilde der heiligen Sippe wiederkehren läßt. — Auf diesem Bilde ist ein Altar abgebildet, der mit dem einfachen Retabulum an die ältesten Formen des deutschen Altarbaues erinnert. In der mittelalterlichen Kunst wurde der Altar auf solchen Gemälden und Reliefs gerne in der auch hier wiederkehrenden Form abgebildet, wie sich aus einem Vergleiche mit folgenden Werken ergibt: Altarschrein in der Katharinenkirche zu Lübeck; Gruppe (Darstellung Jesu im Tempel) aus dem Altar in der Briefkapelle der Lübecker Marienkirche; ein Flügel des Hochaltares zu Hohenbudberg, Altar der sieben Schmerzen Mariae zu Calcar, Altar in der Herrgottskirche zu Greglingen, Reinoldusaltar in der Marienkirche zu Danzig, Entwurf Holbeins d. Ä. zu dem Gemälde der Paulsbasilika in der Gallerie zu Augsburg,[2] „Aarons Priesterweihe," Holzschnitt von Michael Wohlgemut.[3] Dieser Holzschnitt gibt uns mit seiner hebräischen Inschrift gleichzeitig die Berechtigung in diesem Altaraufsatz die Idee der Gesetzestafeln zu finden.

---

[1] Das prächtige Bild ist eine der jüngsten Neuerwerbungen des königlichen Museums in Berlin und ist abgebildet in Heft 5, Jahrgang 1903 von „Velhagen und Klasings Monatsheften".

[2] Abgebildet bei Janitschek a. a. O., S. 272.

[3] Abgebildet bei Lützow, Geschichte des deutschen Kupferstiches und Holzschnittes. Berlin 1891, S. 75.

Die Himmelfahrt Chriſti zeigt die traditionelle Art der Kompoſition Über einer Gemeinde von Heiligen, unter denen wir Joſef, Maria und den Jünger Johannes an der Porträtähnlichkeit mit ihren Geſichtern auf den andern Bildern des Cyklus wieder erkennen, ſteht Jeſus in den Wolken. Zu ſeiner Rechten iſt Moſes in Halbfigur, die Geſetzestafeln mit hebräiſcher Inſchrift in den Händen haltend und zu ſeiner linken Hand ein anderer Prophet mit ſpitzer Mütze zu erblicken. Seinen Namen feſtzuſtellen, iſt nicht möglich geweſen. Die Heiligſcheine der andächtig der Himmelfahrt nachblickenden Gemeinde ſind überaus zart und duftig behandelt. Auffallend iſt die Stellung der Maria, die dem Beſchauer den Rücken zuwendet und das Antlitz wie geblendet nach der linken Seite kehrt, ſo daß nur ein ſchmaler Teil des Geſichtes ſamt der Naſe ſichtbar wird. — Das Gegenſtück dieſes Gemäldes bildet das Bild „Die Ausgießung des heiligen Geiſtes“ oder „Pfingſten“. Hier erſcheint Maria, im Gegenſatz zu der Rückanſicht auf dem Himmelfahrtsbilde, ganz en face. Außer dem nur leiſe angedeuteten Heiligenſchein flackert über jedem einzelnen Haupte ein kleines Flämmchen, wie es in neuerer Zeit Joſef Fiſcher auf einem Karton für ein Glasgemälde im Kölner Dom in Anwendung gebracht hat,[1] und wie es ſchon in einem Bilde einer deutſchen Evangelienhandſchrift aus dem 11. Jahrhundert zu Augsburg angewendet wurde.[2] Die Schriftſtelle, aus der die Kunſt die Anregung für dieſe Flämmchen oder Lichter gewann, iſt die Apoſtelgeſchichte 2, 3. „Und er ſetzte ſich auf einen jeglichen unter ihnen.“ Ganz im Sinne der älteſten Kunſtgepflogenheit, die Maria auf den Pfingſtbildern die Mitte der Szene, umgeben von den Apoſteln einnehmen läßt, bildet ſie auch hier die Hauptfigur im Kreiſe der Apoſtel, die alle, wie auch ſie, die Hände gefaltet halten.[3] Der Blick der Gemeinde iſt nicht auf die Taube gerichtet, ſondern geht zum Teil direkt aus dem Bilde heraus oder an der Taube vorüber, ſchräg nach aufwärts. Da der Künſtler die Figuren ganz in den Vordergrund gerückt hat, ſo ergab ſich daraus eine Schwierigkeit, die er nicht zu überwinden vermochte. Der geiſtige Zuſammenhang zwiſchen der Taube und dem Mienenſpiel der Gemeinde ging verloren und hätte nur durch eine Verklärung der Geſichter, die die Wirkung des Pfingſtereigniſſes ausdrücken ſollte, paralyſiert werden können. Für dieſe Aufgabe aber hätte ſelbſt die Be-

[1] Abgebildet bei Detzel, Chriſtliche Ikonographie. Freiburg im Breisgau 1894. Bd. I, S. 501.

[2] Vgl. Detzel a. a. O., Bd. I, S. 488.

[3] Ebenda. Bd. I, S. 500.

gabung eines größeren Meisters, als unser Künstler gewesen ist, nicht ausgereicht, weil es sich ja dabei um die höchsten Ziele der darstellenden Kunst überhaupt handelt. So bleibt denn dieses Gemälde gerade zufolge seines Kompositionsfehlers hinter allen Bildern des Mühlbächer Altares am meisten zurück. Im Bilde herrscht kein Leben und keine Bewegung — die Aufgabe war für das Talent unseres Malers zu groß. Nach dieser Richtung hin war ihm der Künstler, der die Miniaturen für das Reißsche Missale schuf und unter anderm auch die „Sendung des Heiligen Geistes" in lebendiger Auffassung schilderte, ganz bedeutend voraus,[1] ebenso auch der Meister des Hochaltares zu Gmain, der auf einer der noch vorhandenen vier Tafeln dieses Altares 1499 dasselbe Thema darstellte in kräftige Individualisierung der einzelnen Figuren, aber ebenfalls ohne völlige Überwindung der Schwierigkeit, an der auch unser Bild in bezug auf die Komposition scheitern mußte.[2] Dasselbe gilt auch von dem Relief gleichen Inhaltes auf dem Flügelaltar der Heiligen-Geist-Spitalskirche zu Lübeck und der gleichen Darstellung auf einem Altar aus Bamberg im germanischen Museum zu Nürnberg. Um der Größe dieses Gegenstandes gewachsen zu sein, bedurfte es einer außerordentlichen Künstlerschaft. Tizian hat in einer Tuschzeichnung dasselbe Thema nicht nur behandelt, sondern auch großartig gelöst.[3]

Ein treffliche und lebensvolle Gruppe bildet der Maler in der Darstellung „der heiligen Sippe". Im Vordergrunde einer Landschaft von großer Tiefe, die durch Seegewässer, Tannenwälder, durch Astwerk und ein Haus belebt wird, sitzt links Maria und hält das Jesusknäblein ihrer Mutter, der heiligen Anna, entgegen, die sich anschickt das Kind auf den Arm zu nehmen, indessen die beiden Elternpaare Joseph (rechts) und Joachim (links), der Szene zusehen. Besondere Aufmerksamkeit verdienen die Gewänder, vor allem die der Maria. Aus einem ausgeschnittenen Mieder treten die weiten bauschigen Ärmel hervor, an den Handgelenken mit einem dunklen Saum abschließend. Von den Schultern walt der ärmellose Umhängemantel herab. Das Kopftuch, dessen Enden auf den übrigen Bildern um den Hals gewunden sind, ist hier nur um das Haupt geschlungen. Die Tracht der heiligen Anna ist ähnlich gehalten, nur sind die Ärmel dunkel und die Haare ringeln sich in langen Locken unbedeckt über den Nacken. Ob der Maler gerade für diese Ärmeltracht, die sich in einzelnen Gemeinden des Unterwaldes auch heute noch findet,

[1] Vgl. die Abbildung bei Detzel a. a. O., Bd. I, S. 499.
[2] Vgl. die Abbildung bei Janitschek a. a. O., S. 301.
[3] Vgl. die Abbildung bei Knackfuß, Tizian. Bielefeld und Leipzig 1900, S. 86.

nicht aus sächsischen Trachteigentümlichkeiten Anregung geschöpft hat, ist eine um so interessantere Frage, als sich diese Gewandform auf zeitgenössischen Bildern nicht findet. Die Annahme, als habe der Künstler hierin aus dem sächsischen Leben jener Zeit geschöpft, dürfte deshalb, einiger Berechtigung nicht entbehren. Joseph trägt den pelzverbrämten Mantel und Joachim einen Teil der Tunika über die linke Achsel geworfen. Der Faltenwurf ist reichlich und weich gehalten. Bei diesem Bilde hat der Künstler jedenfalls zeitgenössische Gewandungstypen ebenso verwendet, wie an der Joachimfigur des darüber befindlichen Gemäldes: Joseph wird zum Bräutigam der Maria bestimmt.

Der Altartisch.

Während alle siebenbürgisch-sächsischen Altäre aus früherer Zeit auf einem zumeist plumpen, roh aufgemauerten Untersatz aufgestellt sind, besitzt das Mühlbächer Altarwerk eine prächtige steinerne Altarmensa in den reinen Formen der Renaissance. Der Altartisch ist ohne den Unterbau 110 *cm* hoch, 2·96 *cm* breit und 124 *cm* tief. Die Platte ist 20 *cm* dick. Auf dem Tische ruht der Altar und es bleibt von der Steinplatte nur ein Raum von 45 *cm* Breite übrig, der sich nach der Vertiefung der Predella hin auf 64 *cm* erweitert. Zwei Stufen, wie es bei Hochaltären Regel war, führen zur Mensa empor, deren Platte nach vorne hin auf drei prismatischen Stützen von quadratischem Grundriß ruht. In kräftiger Linienformung zeigen dieselben von einander abweichende Reliefornamente in Renaissanceform. Auf der Mittelstütze hebt sich eine stilisierte Blume ab, die aus einer Vase hervorwächst. Der Zwischenraum zwischen der Mittelsäule und den beiden Eckträgern ist durch eine ganze und je zwei halbe, von der Mitte aus sich verdickende und dann nach oben und unten hin sich verjüngende Geländerdocken oder Balustern in der gewöhnlichen Form der Renaissance ausgefüllt. Es ist dies eine typische Stütze dieser Zeit. Rückwärts ruht die Altarplatte auf einer soliden Steinmauer, aus der je zwei Säulen hervortreten, von denen die rückwärtige, nördliche, ähnlich wie die vordere mit einer in einem freihenkeligen Gefäße stehenden Pflanze ornamentiert ist, während die südliche die oben erwähnten zwei Henkelkannen mit den beiden über ihnen sichtbaren Buchstaben: V A aufweist. An die beiden quadratisch aufgebauten Säulen schließen sich auf beiden Seiten je zwei halbe Geländerdocken, die dieselbe Form, wie die an der Vorderseite angebrachten aufweisen. Sowohl die Basis des Tisches als auch die Platte ist reich

profiliert. Der Innenraum des Tiſches ſelbſt iſt hohl geblieben. Dies Alles vereinigt ſich zu einem ruhig und leicht wirkenden architektoniſchen Bilde, das ſich durch ſeine Schönheit dem Geſamtwerke würdig anſchließt. Da der Tiſch im Geiſte derſelben Kunſtrichtung, wie die Schnitzereien des Altares ſteht, ſo iſt nicht anzunehmen, daß die Altarmenſa eine andere Entſtehungszeit beſitze als der Altar ſelbſt. Deshalb weiſt auch das Bein des Betſchemels auf dem Verkündigungsrelief dasſelbe Profil auf, wie die Baluſter des Altartiſches, nur daß das erſte außerdem mit ſtiliſiertem Blattwerk verziert iſt. In der Mitte der Altarplatte befindet ſich eine viereckige Vertiefung, die eine Länge von 16 *cm* und eine Breite von 14 *cm* beſitzt. In dieſe Aushöhlung paßte ein Verſchlußſtein, der nicht mehr vorhanden iſt. Auf dem Grunde dieſer Vertiefung wird eine zweite ſichtbar; ſie iſt 4 *cm* lang und 3 *cm* tief. In der letzten wurde in katholiſcher Zeit die Sakrifikationsurkunde ſamt einer oder mehreren Reliquien aufbewahrt. Über die Bedeutung dieſer Vertiefung ſchreibt Otte:[1] „Die einfachſte, ſeit dem 6. Jahrhundert geſetzlich gewordene Geſtalt des Altares iſt die eines ſarkophagförmigen ſteinernen Tiſches (mensa), der mit einer gewöhnlich aus einem Stein gehauenen Platte bedeckt iſt. In der Altarplatte oder vorne unter derſelben befindet ſich eine länglich-viereckige, mit einem Steine (sigillum), gewöhnlich einer Marmortafel, verſchloſſene Vertiefung (Reliquiengruft, sepulchrum) zur Aufnahme eines bleiernen Käſtchens (capsa) mit der Weihungsurkunde und den Reliquien, die, wenn auch noch ſo klein, nicht fehlen durften, da jeder Altar, im Anſchluſſe an die altchriſtliche Abendmahlsfeier über den Gräbern der Märtyrer, das Grab eines Heiligen vorſtellt. In der griechiſchen Kirche iſt der Altar ein auf Säulen ruhender Tiſch, welche Form im Abendlande nur ſelten vorkommt.“ Dieſe Reliquiengruft findet ſich auch auf dem Tiſche des Altares zu Meeburg, Keisd und ſonſt noch. Daß natürlich Weihungsurkunde und Reliquien nicht mehr vorhanden ſind, bedarf keiner weiteren Erwähnung. Ob überhaupt das „sepulchrum“ jemals ſeiner eigentlichen Beſtimmung zugeführt worden iſt, ſteht dahin. Nach Otte[2] ſind auf jeder Altarplatte „fünf kleine Kreuze (×) eingehauen, vier auf den Ecken und eines in der Mitte, in denen, nachdem ſie zuvor mit Weihwaſſer und Salböl bezeichnet ſind, der Biſchof bei der Weihe des Altars mittelſt kreuzweis hineingelegter Wachskerzen fünf Weihrauchkörner ⁘ verbrennt. Die Weihekreuze in den Ecken ſind in der Regel mit den Seiten der Platte parallel, zu-

[1] a. a. O., Bd. I, S. 131.
[2] a. a. O., Bd. I, S. 133.

weilen auch diagonal gestellt. Ihre Form ist meist ganz schlicht, hin und wieder doch auch stilisiert..." Diese Weihekreuze sind auf der Platte des Mühlbächer Altares in der angedeuteten Form nicht vorhanden. Vor der oben beschriebenen Reliquiengruft ist in die Steinplatte ein Doppelkreuz eingehauen, das diese Zeichnung trägt: ‡. Dieses Zeichen stellt das Weihekreuz dar. Wie das Weihekreuz auf St. Pauli zu Brandenburg beweist,[1] konnte nämlich von den oben angeführten Formen auch abgewichen werden.

Das Material, aus dem der Altartisch gebaut wurde, ist ein grobkörniger Sandstein. Die Platte ist aus drei Stücken zusammengesetzt, die durch eiserne Klammern und Zement zusammengehalten werden. Auch hierin ist ein Abweichen vom gesetzlich festgesetzten Gebrauch der kath. Kirche zu erblicken, der ausdrücklich vorschrieb, daß die Platte aus einem Stück bestehen müsse und nicht zusammengesetzt sein dürfe, wenn anders sie konsekrierbar sein soll.[2] Sonst ist man auch bei uns bei älteren Altarbauten der kirchlichen Vorschrift gerecht geworden, so z. B. in Schaas und Birthälm, wo die Platten der nun abgebrochenen früheren Altäre vor den Eingängen der Kirche liegen.

Die Geschichte des Altares.

Der Mühlbächer Altar ist, wie die Inschriften an der nördlichen Seitenwand der Mittelnische besagen: Ren. 1681; Ren. 1796; Ren. 1896, erneuert worden. Ob vor der Jahreszahl 1796 früher nicht das Wort rursus statt des jetzigen: Ren. gestanden hat, die Inschrift also unbefugter Weise abgeändert worden sei, läßt sich nicht mehr entscheiden, da ja bei der letzten Erneuerung die alte Inschrift nicht einmal im Charakter der Schriftzeichen Treue bewahrt hat. Nach Fr. Müller[3] stand früher: Altare hoc erectum (heute: exstructum) anno 1418, renovatum 1689, rursus 1790. Der Unterschied in den Zahlen (1681 gegen 1689, und 1796 gegen 1790) muß hier festgestellt werden, ohne daß es möglich wäre, die Gründe hiefür anzugeben. Von einer Erneuerung aber, die einem teilweisen Neuaufbau des Werkes gleichgekommen sein mag, wird uns jedoch hier nichts berichtet und doch ist die erste Erneuerung urkundlich bezeugt. „Am 19. November (1523), dem Tage der

[1] Abgebildet bei Otte a. a. O., Bd. II, S. 133.

[2] Vgl. G. Jacob, Die Kunst im Dienste der Kirche. Landshut 1870, S. 127.

[3] Über den älteren sächsischen Kirchenbau und insbesondere die ev. Pfarrkirche von Mühlbach: Blätter für Geist, Gemüt und Vaterlandskunde 1851, S. 263.

heiligen Elisabeth zwischen 8 und 9 Uhr abends erfolgte ein furchtbares Erdbeben, wie solches seit Menschengedenken nicht erlebt worden war, das Gewölbe des Chores, das auf vier Pfeilern ruhte und aus Quadersteinen fest und stark gebaut war, stürzte zusammen und der dem Altar zunächststehende rechte [1] Pfeiler fiel durch das letzte Fenster hinaus. Auch der große Altar, welcher wunderbar getäfelt war, brach zusammen. Mit Hilfe von Widmungen frommer Leute beiderlei Geschlechts, wurde die Herstellung der Kirche und des Altares sofort begonnen und wenn auch mit großen Kosten verbunden, schon am 24. August 1524 beendet. Zum ewigen Gedächtnis wurde diese Begebenheit an die südliche Wand des Chores unter dem Fenster neben dem Altar verzeichnet und am 28. Juli 1696 durch den Mühlbächer Chirurgen Johannes Binder die Wandinschrift erneuert. — Der beschädigte Pfeiler wurde leider ohne die Rundsäulen (dieselben heißen eigentlich ‚Dienste', der Verf.) wiederhergestellt und um eine Gleichheit herbeizuführen, wurden auch die Rundstäbe des an der linken Seite des Altars stehenden Pfeilers abgeschlagen. In derselben Zeit wurde auch die an dem Chore noch jetzt befindliche Gruft angelegt, welche zur Beisetzung Vornehmer bestimmt war. Infolge dessen wurde der Altar gehoben und der Sockel der beiden, neben dem Altar befindlichen Pfeiler in gleiche Höhe mit dem über die Gruft gelegten Bretterboden angebracht, während der Sockel der vier andern im Bereiche der Gruft stehenden Pfeiler sich auf gleichem Niveau mit der Bodenfläche der Kirche befinden."[2] Die Inschrift, in der von dieser schweren Beschädigung des Altares berichtet wird, findet sich bei Baumann[3] abgedruckt und mag der Vollständigkeit halber auch hier ihren Platz finden: „Arbitrio desuper portenti tam horribilis quam admirabilis omnipotentis dei benevolus Erasmus Cibiniensis, huius ecclesiae curator memoriam hanc infra scriptam posteris nostris signare fecit notatu dignam:

Anno domini M . D . XXIII decima nona die Novembris, quae erat divae viduae Elisabethae, in sacro crastinae noctis intra octavam et nonam horam terribili magnoque terrae motu a seculo nobis inaudito testudo huius chori, quae quatuor supra columnas quadrato lapide ducta et solo erat fundata, pars illa corruit et columnam a parte australi supremam per fenestram subsidendo

[1] Es ist der südliche Pfeiler gewesen.

[2] Siehe: Ferdinand Baumann, Zur Geschichte von Mühlbach 1526—1571. Mühlbächer Gymnasialprogramm 1889, S. 26 f.

[3] a. a. O., S. 72.

traxit in ruinam, quae in petra collocata fortis admodum solidaque videbatur, collapsum quoque casu altare majus ipsius chori miro modo tabulatum concussumque una concidit et tandem non multo post temporis intervallo anno domini immediate subsequente M . D . XXIIII vigesimo quarto Augusti plurimorum devotorum utriusque sexus hominum maximis impensis ad pristinam deo favente immortali restaurationem iterum venit.

Laus deo omnipotenti et gloria theotoco Mariae."

Das Wort „tabulatum" bleibt in der freien Wiedergabe Baumanns, der den Ausdruck mit „getäfelt" verdeutscht, unverständlich. Da nun „tabula" im klassischen Latein auch „Gemälde" heißt, wenn von einem solchen die Rede ist, das auf Holztafeln gemalt ist, so ist es klar, daß in der Wandschrift von dem Altar, als einem „auf wunderbare Weise mit Tafelgemälden" versehenen Kunstwerke berichtet wird.

Aus dem vorstehenden geht demnach hervor, daß der Altar im Jahre 1524, also wenige Jahre nach seiner Aufrichtung, wiederhergestellt wurde und diese Arbeit am 24. August desselben Jahres vollendet war. Es erhebt sich nun die Frage, weshalb diese Renovation nicht auf dem Altar selbst verzeichnet worden ist und dann, worin die Erneuerung bestanden haben mag. Die Unterlassung der Einzeichnung der Erneuerungsjahreszahl ist durch die Wandinschrift hinlänglich, vielleicht auch durch die Ausführung über die Datierung des Altares, begründet. Wahrscheinlich ist es nun, daß sich an der Stelle der jetzigen Bekrönung eine Kreuzigungsgruppe befand, die sich unter einem Aufbau gotischer Fialen und Türmchen erhob. Durch den Einsturz des Gewölbes ist diese Bekrönung in Stücke geschlagen und die Kreuzigungsgruppe, zu der vielleicht eine Maria- und eine Johannisstatue gehört haben mag, vernichtet worden, bis auf den gekreuzigten Heiland, der später in die Mitte der halbkreisförmigen Bekrönung versetzt wurde. Von hier mußte das Kruzifix nochmals weichen, als gelegentlich der vorletzten Renovation der Maler Johann Martin Stock aus Hermannstadt das Dreifaltigkeitsbild anfertigte. Von da behielt es seinen Platz an der Spitze des Altares, wo es heute noch steht. Wenn man bedenkt, daß durch das Kruzifix das ganze Werk in einer Weise abschließt, die in der Geschichte des Altarbaues unbekannt ist[1] daß die Anbringung des Gekreuzigten an

[1] Der Hochaltar der hlg. Dimphna zu Gheel, der in ein großes Kruzifix ausläuft, kann nicht als Gegenbeweis angeführt werden, da die Bekrönung des Werkes spätere Zutat ist.

seinem jetzigen Standorte unharmonisch und unlogisch wirkt, daß das Gemälde Martin Stocks dem Ende des 18. Jahrhunderts angehört, die Bekrönung aber in den Stilformen der Renaissance geschnitzt wurde, während die Pflanzenornamente über der Mittelgruppe, den Flügelreliefs und über der Predella noch deutliche Erinnerungen an die Gotik aufweisen, so wird die obige Annahme ihrer Begründung nicht ganz entbehren. Trotzdem ist es nicht unmöglich, daß bei dieser Renovierung von 1524 nur der Altar wieder aufgestellt wurde, ohne daß neue Teile angefertigt worden wären. Nach dieser Vermutung wären dann die Bekrönung, die Umrahmung und die Konsolvoluten am Ende des 16. Jahrhunderts entstanden. Hiefür spricht die fortgeschrittene Form besonders der Bekrönung und der Voluten, dagegen aber der Mangel jeglicher urkundlicher und inschriftlicher Nachricht, vor allem aber auch das Vorhandensein des Wappens Ludwig II. Wenn auch nach der ersten Annahme zwischen der Aufstellung des Altares und seiner ersten Renovierung nur ein geringer zeitlicher Unterschied ist, der die Verschiedenheit der dann und jetzt in Verwendung gekommenen Stilarten als auffallend erscheinen läßt, so darf nicht außer Acht gelassen werden, daß das Hinüberretten älterer Formen in eine jüngere Zeit nichts außergewöhnliches ist, so daß die älteren und die neueren Formen unseres Altares trotz ihren nahe aneinanderliegenden Entstehungszeiten durch die Individualität und künstlerische Bildung ihrer Schöpfer hinlänglich begründet sein können. Wenn es erlaubt ist, Vermutungen über die Form der ursprünglichen Bekrönung aufzustellen, so könnte man annehmen, daß sie ungefähr so ausgesehen hat, wie die Bekrönung des Mediascher Altares, oder wenn wir Beispiele des Auslandes zum Vergleich heranziehen wollen, wie die der Altäre zu Pinzon in Süd-Tirol, zu Tiefenbronn, und in St. Martin zu Landshut. In derselben Zeit also 1524 erhielt der Altar seine jetzige Umrahmung, wofür, außer der Attika oberhalb des Schreines und der Flügel, noch der Umstand spricht, daß der Altar vor dem Erdbeben vom Jahre 1523 in seiner jetzigen Breite zwischen den beiden Pfeilern nicht Raum genug haben konnte, da es ja feststeht, daß die Pfeiler früher Dienste besaßen. Die unversehrt gebliebenen Teile des Altares wurden nun mit einer neuen Bekrönung, Umrahmung und Eckenfüllung versehen. Ähnlich ist auch an anderen Orten verfahren worden, denn „man hielt sie (die Altäre) pietätsvoll bei, ersetzte aber dann die inzwischen morsch gewordenen oder sonstwie abhanden gekommenen architektonischen Aufsätze durch solche in Renaissance- oder Barockformen . . ."[1] Außerdem wurde,

[1] Münzenberger und Beißel a. a. O., Bd. I, S. 198.

wie Baumann[1] berichtet, der Altar gehoben, da ein Teil des Chores die Grüfte vornehmer Patrizier aufnehmen mußte. Dieser Auffassung steht nun eine andere gegenüber, die ich, obwohl viel zu ihren Gunsten spricht, nicht zu der meinen machen kann, vor allen Dingen deshalb, weil der Mühlbächer Altar überhaupt der Renaissance angehört und das gotische Beiwerk nur als Nachwirkung der Gotik zu behandeln ist, wie sie auch sonst vielfach beobachtet wird. Überzeugende Beweise bieten, abgesehen von anderen, die beiden Altäre zu Schaas und Birthälm — übrigens Werke eines Meisters aus dem Anfange des 16. Jahrhunderts. — Hier gehen Gotik und Renaissance Hand in Hand. Dr. G. A. Schuller sagt in seinem Gutachten über diese Arbeit: „Eine innere Notwendigkeit diese Zutaten mit jener Restaurierung in zeitlichem Zusammenhang zu bringen, liegt um so weniger vor, da die Inschrift, die von letzterem berichtet, geradezu sagt: der Altar wäre ‚ad pristinam .... restaurationem' gekommen, also zu seiner ursprünglichen Gestalt, was man doch nach solchen, teilweise sehr entstellenden Zutaten kaum hätte sagen können. Zudem ist es nicht anzunehmen, daß man sechs Jahre nach vollendetem Altarbau so geringes Nachempfinden der darin zum Ausdruck gekommenen Kunstrichtung gehabt hätte, daß man den noch gotische Verzierungen aufweisenden Altar in straffe Renaissanceumrahmung hineingepreßt hätte. Es ist gewiß zu glauben, daß 1524 entweder der Meister selber oder doch einer seiner Schüler gelebt hat, der das Werk im Sinne der ersten Auffassung restaurierte und einer Verballhornisierung derselben vorbeugte. Nimmt man z. B. einen der beiden Brüder Stoß als Schöpfer des Altarwerkes an, so konnte auch die Restaurierung den gleichen Händen anvertraut gewesen sein, denn beide lebten 1524 noch[2] und würden gewiß nicht geduldet haben, daß irgend ein anderer Meister dieses ihr Hauptwerk verunziere. — Es ist zweifellos, daß zwischen der Entstehungszeit des gotischen Laubwerkes am Altarschrein und der Umrahmung und Eckenfüllung mehr als sechs Jahre liegen, letztere vielmehr einer Zeit entstammen, da die Renaissance schon so herrschend geworden, daß man sie unbedenklich überall anwandte, wo es etwas zu bessern oder zu bauen gab."

Die Renovierungen in den Jahren 1689, 1796 und 1896 betrafen nur die Erneuerung der Farbe die Ausbesserung der Vergoldung vielleicht auch die Ersetzung eines oder des anderen vermorschten Holzstückes im Altargerüste. Gelegentlich der Renovierung im Jahre 1796 malte der Hermannstädter Maler Johann Martin Stock das Dreifaltig-

[1] a. a. O., S. 27.

[2] Vgl. Korrespondenzblatt I, S. 79—80.

keitsbild. Johann Martin Stock wurde am 20. November 1742 in Hermannstadt getauft und starb am 25. März 1800 ebendaselbst. Über ihn schreibt M. Csaki:[1] „Schüler des M. Meytens. Tätig in Preßburg und Hermannstadt. Die Familie des Malers stammt wahrscheinlich aus Groß-Scheuern bei Hermannstadt. Sein Vater Martin Stock, ebenfalls Maler, heiratete 1727 und sein Name wird in Nachbarschaftsprotokollen 2c. in Hermannstadt bis 1764 genannt. Es ist anzunehmen, daß die Familie auswanderte und zwar nach Preßburg. Seit 1794 ist unser Maler Johann Martin Stock wieder in Hermannstadt tätig und Baron Samuel v. Brukenthal bei Bildereinkäufen 2c. behilflich. Zweifellos hat unser Maler sich in der Brukenthalschen Galerie auch als Restaurator betätigt." Von seiner Hand bewahrt das Baron Brukenthalsche Museum in Hermannstadt mehrere Gemälde und die Schäßburger Bergkirche ihren Altar, von dem jetzt einzelne Teile, so die Taufe Christi im Jordan, in „Altschäßburg" aufbewahrt werden. Aus den brieflichen Verhandlungen, die das Mühlbächer Lokalkonsistorium mit Stock geführt hat, ist im Presbyterialarchive zu Mühlbach (I. fasc. 67) noch ein Brief erhalten, der folgenden Wortlaut hat:[2]

Löbliches Consistorium
Wohlgeborene Herren,

Auch ohne diese durch solche Hülfsmittel abgedrungene schriftliche Versicherung würde ich das rükständige Altarblat hier aufgefertigt haben, wie ich solches S. Excellenz Herrn Komes gleich bey meiner Ankunft allhier mit Bekanntmachung meines schon empfangenen baaren Geldes versichert habe: versichere ich EWgeb. hiemit, daß ich solches thun werde, und zwar bis Ende September, jedoch auch noch eher, wenn ich etwa eine Leinwand darzu bekommen sollte, die im ganzen ist, und nicht gestikkelt werden darf. Wären die Platten, zwo, nun doppelt zusammen, zu einem dauerhaften Werk für die Nachkommen tauglich gewesen, so wie solche aus Mangel trocknen Holzes auch in 9 ganzen Wochen nicht geworden sind, so wäre kein Anstand gewesenen bey der schon fertigen Skizze, das Bild während meinem dasigen Auffenthalt fertig zu machen, und hätte ich von denen, die mir vor Arbeit und Verdienst Geld schuldig waren, das meinige zu seiner Zeit bezalt; wäre meine Staadt Obligation für das baare Geld auch nur so lange für das baare Geld angenommen worden, bis ich solche nach vollendeter Arbeit einlösen konnte,

[1] Führer durch die Gemäldegalerie, 5. Aufl. Hermannstadt 1901, S. 300.
[2] Die Orthographie Stocks ist beibehalten.

ſo hätte ich ungeachtet in der Schrifft eines Species facti, von dem, was ich in der Verhandlung mit d. L. Consistorial Verwandten Einzelnen, für meine Arbeit begehrte, und was mir verſprochen wurde — denn einen förmliche Contract kann ich ſo was heiſſen, was weder die Zeit des Anfangs noch Beendigung der Arbeit beſtimt; ſo würde ich nicht ſoviel Geld von dem Herrn Kirchen Cassier herausnehmen müſſen. Seine Excellenz habe zur Beſtreitung meiner Hieher Reiſe mir die Staadt Obligation eingelöſt, und nur die Reiſe nach Stuhlweißenburg denen Fremden Cavaliern nach zu reiſen franko verſprochen; aber 40 fl. in 10 Tägen Verdienſt, wie Tit. Herrn von Welthern in einem wahren Handbilliet verſichert, niemand verſprochen. Es iſt genug, daß mir auf meine Bitte Seine Excellenz die rühmlichſte Gelegenheit verſchaft, mir viel Geld, ohne irgend eines ſchriftlichen Contracts zu bedürfen, zu verdienen, ſo zwar, daß ich ſchon längſt die unſchuldige, und ausgiebige Hülfe derer Meinigten, die mich nichts koſtet bedarf, und ohne Schadenerſetzung nicht vermiſſe, in ſo weit ich beweiſe, daß durch Zurückhaltung meines Weibes und Kindes und aller Requisieten zu andern Arbeiten die Ausarbeitung und Beendigung immer nur noch weiter fortgeſchoben wird.

Die kurze Zeit, die ich vor bald 2 Jahren hatte, das Werk, das ich anzufangen hatte, gering anzuſehen, und welches als (?) nur unter der arbeitenden Hand erſt zu erfahren war, bedaure ich, aber da ich doch nicht mehr als 60 fl. ſamt Reiſeunkoſten und Quartier verlangte, ſo blieb ich doch bei dem Preiß, weil kein anderer verſprochener beträchtlicher Zuwachs an Arbeit, wie zum Beiſpiel in Schäßburg entſtand, und will für dieſen Preiß die Arbeit leiſten. Ich bekomme für eine einzige Perſon in Lebensgröſſe 60 fl. und noch mehre Arbeit darzu, ganz in der mühlbacher Nachbarſchaft, woraus das Publicum durch eigene Überzeugung von Müh- und Arbeit zu urtheilen Gelegenheit zur eigenen Überlegung bekomt, und leicht zu überzeugen ſeyn wird, daß das Instrument, worauf man gut ſpielen ſoll, auch beſſer geſtimt werden muß.

Mit dieſer Erklerung, und vollkommenen Zuverſicht, daß die Meinigten da, ſolche von der beſten Gelegenheit hieher zu kommen verhindert doch mit zuverläſſigen Leuten hieher befördert werden bin ich mit vollkomenſter Hochachtung

Löbliches Consistorium,
Euer Wohlgeboren
gehorſamer Diener

J. Martin Stock,
akademiſcher Maler.

Klauſenburg, den 14. Juniy 1796.

Aus diesem Briefe geht nun hervor, daß sich zwischen der Kirchengemeinde und dem Maler Stock Differenzen ergeben haben. Zunächst scheint es, daß Stock sein Versprechen, das Gemälde in der abgemachten Frist zu liefern nicht eingehalten hat und daß er schließlich von dem darob ungeduldig gewordenen Lokalkonsistorium zur Rede gestellt worden sei. Zwei Jahre hat Stock mit der Ausführung und Ablieferung gezögert und gibt in seinem Antwortschreiben zu bedenken, daß er den Preis seiner Arbeit sehr nieder bemessen habe und deshalb auf Nachsicht und Geduld wohl Anspruch erheben könne. Daß die Verhandlungen mit Stock nicht im besten Frieden verlaufen sind, davon gibt uns auch die traditionelle Erzählung Kunde, der zufolge Stock den Engel auf seinem Bilde deshalb in einer Stellung, welche die Sitzgelegenheit dem Beschauer zuwendet, gemalt habe, um so seiner Indignation der Gemeinde gegenüber Ausdruck zu geben. — Im Jahre 1896 wurde der Altar nochmals einer Erneuerung und Auffrischung unterzogen. Die Arbeit wurde dem Vergolder M. Johann Tompos übertragen. Derselbe hat seine Aufgabe, so gut er konnte, jedenfalls aber ohne das geringste künstlerische und historische Verständnis gelöst. Da die Polychromierung der Figuren schon durch die vorhergehenden Renovierungen immer mehr an künstlerischer Behandlung verloren hatten, so wäre das letztemal um so eindringlicher darauf zu achten gewesen, daß die Fehler der früheren fehlerhaften Bemalung nunmehr durch einen verständigen Kunstmaler wieder gut gemacht wurden, anstatt diesen wichtigsten Teil jeder Erneuerung alter Skulpturwerke einem Handwerker anzuvertrauen So war es denn unausbleiblich, daß die Grundwahrheiten der künstlerischen Bemalung alter Bildschnitzereien nicht beachtet wurden. Nicht nur wurde der Fleischton arg verunstaltet, sondern auch durch rohe Übermalung der Augenbrauen und Nasenlöcher mit einer dunkelbraunen, zuweilen tiefschwarzen Farbe schwere Störung in die Farbenharmonie des Ganzen gebracht. Dadurch, daß das Weiße in den Augen der Figuren in blendender heller Farbe hervorgehoben wurde, die Augäpfel dann haarscharf darauf gepinselt wurden und die Lippen sich scharf abheben, hat der Gesichtsausdruck der Schnitzwerke eine Starrheit und Unnatürlichkeit erlangt, die der Schöpfer des Altares nicht beabsichtigt und nicht gewollt hat. Am störendsten macht sich jedoch die ausgedehnte Anwendung grüner Bronze (!), mit der große Teile der Skulpturen überzogen werden. Wenn schon die reine grüne Farbe in der Polychromierung mittelalterlicher Skulpturen und selten benutzt wurde,[1] so ist von der Bronzierung überaus

[1] Vgl. Münzenberger und Beißel a. a. O., Bd. I, S. 110 f.

selten, von der grünen Bemalung überhaupt niemals Gebrauch gemacht worden. Wir haben es demnach hier mit einem Verstoß gegen ein Gesetz der Renovierung alter Kunstwerke zu tun, das die Erneuerung in strenger Anlehnung an die Farbengebung und die Technik der ursprünglichen Behandlung vorschreibt. Ist man hierin also in stilwidriger Weise von der gegebenen Vorlage abgewichen, so wäre an zwei Teilen des Werkes eine richtige Korrektur unbedingt nötig gewesen. Bei welcher Restaurierung nämlich die Farben der beiden Wappen in der Eckenfüllung der Predella in heraldisch falscher Weise abgeändert wurden, läßt sich nicht mehr feststellen. Es wäre nun gelegentlich der letzten Restauration angezeigt gewesen hierin Wandel zu schaffen und zur ursprünglichen und einzig richtigen Bemalung der beiden Wappenschilder zurückzukehren. In der linken, der nördlichen Eckenfüllung neben der Predella befindet sich das ungarische Königswappen Ludwig II. (1516—1526). Die obere Hälfte müßte nun silberne Querbalken (nicht weiße) in rotem Feld zeigen. Das Kreuz hätte sich auf einem grünen Bergkegel erheben sollen. Das dalmatinische Wappen, welches den linken Vierteil unterhalb des Teilungsstriches ausfüllt, hat nicht schwarze Löwenköpfe im roten Feld, sondern goldene Löwenköpfe auf blauer Unterlage zu zeigen. Der rechte untere Vierteil stellt das Wappen Böhmens dar. Dasselbe hätte einen silbernen Löwen mit goldener Krone und goldener Zunge zu zeigen und nicht einen weißen. Schließlich müßte das Wappen Mühlbachs auf der linken Seite der Predella auf silbernen Grunde einen roten, doppelgeschwänzten Löwen mit goldener Krone und roter Zunge enthalten. Die Wappenschilder ließen sich ohne große Kosten in der angedeuteten Weise richtig stellen. Wohl in späterer Zeit, als in der Stock das Dreifaltigkeitsgemälde lieferte, wird auch das Abendmahlsbild entstanden sein, das mündlichen Berichten nach ein Werk des Hermannstädter Malers Franz Neuhauser ist. Da es nun aber zwei Maler desselben Namens gegeben hat, der eine starb nach 1807[1] und hat sich als Kopist betätigt, und der andere lebte von 1763—1836 und war als Zeichenlehrer der Hauptnormalschule in Hermannstadt tätig,[2] so wäre es wertvoll zu wissen, welchem von beiden Malern das Werk zuzuschreiben ist. Dem Charakter der Malerei nach zu schließen, die in glatter Manier auf eine schwache Leinwand das wenig Kunst verratende Gemälde auftrug, wird das Bild wohl von der Hand des jüngeren Neuhauser herrühren, der sich auch 1822 an einem Christusbilde und einem Abendmahlsgemälde für Birthälm

[1] Vgl. M. Csaki a. a. O., S. 215.
[2] Ebenda. S. 216.

mit geringem Glücke versucht hat. Fr. Müller urteilt über dieses Bild Neuhausers in folgender Weise: „Die älteren Bilder sind durch das 1822 von Franz Neuhauser gemalte große Ölgemälde fast durchaus verdeckt, so daß nur Petrus mit Buch und Schlüssel und Paulus[1] mit dem Schwert noch zu sehen und unter einem nicht sichtbaren der Name Margareta zu lesen ist. Das kann nur bedauert werden, das das neue Gemälde, Christus als Lehrer darstellend, nichts weniger als gelungen genannt werden kann. Zwar ist an Farben weder bei dem Herrn noch bei den Jüngern gespart worden, aber es herrscht großer Mangel an Würde und natürlichem Ausdruck. Der Heiland deutet mit der Rechten nach oben, wo in den Wolken zwei Engel schweben, während die Linke das Evangelium trägt, worauf die Stelle aus Matth. 28, 18, „Mir ist gegeben ꝛc." zu lesen ist. Die Idee des lehrenden Meisters ist für die bischöfliche Kirche recht geeignet, wie sie denn auch von damaligen Bischof ausgegangen sein mag, aber die Ausführung wäre gelungener zu wünschen.[2] Außer diesem Gemälde befand sich am Birthälmer Altar auch ein Abendmahlsbild Neuhausers. Die beiden Bilder sind gegenwärtig von dem Altar entfernt worden und werden im Chor der Birthälmer Kirche aufbewahrt. Hat sich Neuhauser an diesem Gemälde wenig rühmlich ausgezeichnet, so gilt dies in dem nämlichen Grade von dem Mühlbächer Abendmahlsbilde. Die Gestalten stehen eigentümlicher Weise alle, Christus in der Mitte mit emporgehobenem Kelche. Der Gesichtsausdruck ist gezwungen und ohne Leben, die Zeichnung mancher Köpfe geradezu verunglückt, das Kolorit des Ganzen durch ein aufdringliches Rot der meisten Gewänder unliebsam beeinträchtigt, die Komposition des Bildes mißlungen. Der Kirchengemeinde handelte es sich um die Ausfüllung der ihres Schmuckes beraubten Predella und Neuhauser lieferte sein Machwerk jedenfalls zu keinem hohen Preise. Auf der Vorderseite des Bildes ist eine Namenschrift oder eine Jahreszahl nicht zu finden. Doch ist es nicht unwahrscheinlich, daß sich der Namenszug des Malers und die Entstehungszeit auf der Rückseite des Bildes befinden, wie das oft genug vorkommt, so an dem neuen Kreuzigungsbilde des Schweischer Altares, auf dessen Revers zu lesen ist: „pinxit Johann Weiss Cibini anno 1766 mense februarii". Damit ist auch die unrichtige Angabe Wenrichs, der dieses Bild falschen Informationen zufolge zu einem „Werke des Paul Sartorius aus Keisd aus dem Jahre 1520" macht,[3] richtig gestellt. Das gemalte Bild des

[1] Die Bilder der beiden Apostel gehören ebenfalls einer jüngeren Zeit an.

[2] Fr. Müller, Die ev. Kirche in Birthälm. Archiv des Vereins für siebenb. Landesk., N. F. Bd. II. 1855, S. 204 f.

[3] Archiv des Vereins für siebenb. Landesk., N. F. Bd. XXII, S. 69.

Johann Weiß verdeckt den Altarschrein, in dem sich einstens eine Statue befand, wie der deutlich ausgesparte Goldgrund beweist. Da sich das Bild aus der Predella unseres Altars, an deren Hinterwand es angebracht ist, nicht herausnehmen ließ, und in dem Archive und den Kirchenbüchern der Mühlbächer Gemeinde keine hierauf Bezug nehmende Nachrichten vorzufinden sind, so muß die nähere Bestimmung des Bildes einer späteren Zeit vorbehalten bleiben. Im Falle es möglich wäre, das Abendmahlsbild aus seinen Rahmen zu heben, so wäre die Beschaffenheit des ursprünglichen Hintergrundes des Predellaschreines, insoferne derselbe noch vorhanden ist, der noch oben in gotischen Gewölben mit Stabgurten abschließt, von größter Wichtigkeit. Stellt sich nämlich heraus, daß hinter dem jetzigen Bilde noch der alte gemusterte Goldgrund zu sehen ist, so ist derselbe an der Stelle, vor der sich die entfernte Marienstatue befand, ausgespart und damit wäre sodann auch der Beweis erbracht, daß die erwähnte Skulptur in der Predella ihren Standort gehabt hat. Es war nämlich allgemeiner Gebrauch, aus Gründen der Sparsamkeit hinter den Statuen die Vergoldung des Hintergrundes fortzulassen, wie das unter anderem die Mittelstücke des Mühlbächer, des Meeburger, Mediascher, Radler und Schweischer Altares beweisen. Hiemit soll aber die frühere Behauptung, daß die in Verlust geratene Marienstatue urprünglich nicht zum Altar gehörte, nicht berührt werden. Auch ist es möglich, daß der Hintergrund der Altarstaffel von einem Gemälde eingenommen worden war, vor dem das „wundertätige" Marienbild aufgestellt wurde, ohne Rücksicht auf den Altar und die diesbezüglichen kirchlichen Vorschriften.

Wenn man die Darstellungen des Mühlbächer Flügelaltares, mit Ausnahme der Bekrönung und der Predella, im Zusammenhang übersieht, so kann man den Altar mit Recht als einen „Marienaltar" bezeichnen. Nun muß jedoch auf einen auffallenden Widerspruch hingewiesen werden. Bekanntlich war die Mühlbächer Kirche dem heiligen Nicolaus[1] geweiht. Nun galt aber folgender kirchengesetzlich bestimmter Brauch: „Jeder Altar ist einem oder mehreren Heiligen gewidmet, der Hochaltar stets dem Titelheiligen der Kirche, und nach Festsetzung eines Trierschen Provinzial-Konzils von 1310 soll in jeder Kirche vor oder hinter oder über dem Altar durch ein Bild oder eine Inschrift deutlich bezeichnet sein, zu Ehren welches Heiligen der Altar errichtet ist; es finden sich daher auf den Altären in der Regel die Bilder, denen der betreffende Altar gewidmet ist."[2] Demnach wäre zu erwarten, daß sich in einer

[1] Vgl. F. Baumann a. a. O., S. 27.
[2] Otte a. a. O., Bd. I, S. 129.

Nicolauskirche auch ein Hochaltar mit Darstellungen aus der Legende des heiligen Nicolaus befände. Das ist nun nicht der Fall und ohne Vermutungen über die Ursachen dieser von der allgemeinen Regel abweichenden Tatsache aufstellen zu wollen, mag hier nur konstatiert werden, daß in der ehemaligen Mühlbächer Nicolauskirche nicht ein Nicolaus- sondern ein Marienaltar aufgestellt ist. Die Gemeinde zu Mühlbach hat sich einfach mehr an die Vorschläge des Künstlers, als an die Vorschriften der Kirche gehalten, eine Erscheinung, die sich in anderer Richtung auch an wichtigeren Vorschriften so dem Coelibat, das im Sachsenlande niemals völlig durchgedrungen ist, nachweisen läßt.[1]

Derselben Tatsache begegnen wir in Birthälm, wo der große Flügelaltar als Marienaltar nicht bezeichnet werden kann, während die Kirche der Maria geweiht war.[2]

Wir stehen am Schlusse. Eine kurze Zusammenfassung der Untersuchung zeigt folgende Ergebnisse.

Der Mühlbächer Marienaltar stammt trotz der Inschrift nicht aus dem Jahre 1418, sondern ist dem Beginne des 16. Jahrhunderts zuzuschreiben. Seine Schnitzer und Maler sind unbekannt, doch gehört er der süddeutschen Schule an. Nürnberger Anklänge sind nicht zu verkennen. Die Bekrönung, Umrahmung und Eckenfüllung des Altares ist zu einer allerdings nur wenig jüngern Zeit entstanden als die übrigen Teile des Altares. Die verschwundene wundertätige Marienstatue stand wohl auf dem Altar, doch gehörte sie nicht zu demselben. Die Erzählung, daß Graf Kornis der Kirche den Stammbaum Jesu geschenkt habe, beruht nicht auf Wahrheit. Die polychrome Erneuerung steht im Widerspruch mit der von den Renaissancemeistern gebrauchten Technik.

Das Mühlbächer Altarwerk ist das großartigste Vermächtnis, das uns dieser Zweig der älteren Kunst in Siebenbürgen überliefert hat. Es ist aus der Reihe der zahllosen Altarbauten, an denen sich das 15. und 16. Jahrhundert, in Deutschland hauptsächlich, nicht genug tun konnte, das bedeutendste Wahrzeichen deutschen Kunstlebens in unserer Heimat und ein Denkmal inniger geistiger Verknüpfung mit dem Mutterlande. Wenn uns auch keine Inschrift und keine Urkunde den Namen des Künstlers erhalten hat, so kann es nach Auffassung, Behandlung und Ausführung nur aus deutschen Händen hervorgegangen sein. Man mag ausgehen, woher man will, von der Art des Aufbaues, der Be-

[1] Vgl. D. G. D. Teutsch a. a. O., S. 183 f.
[2] Vgl. J. M. Salzer a. a. O., S. 88.

A 87. oldalon
befejező sorok

Tafel I.

Das Mühlbächer Altarwerk bei geöffneten Flügeln.

Tafel II.

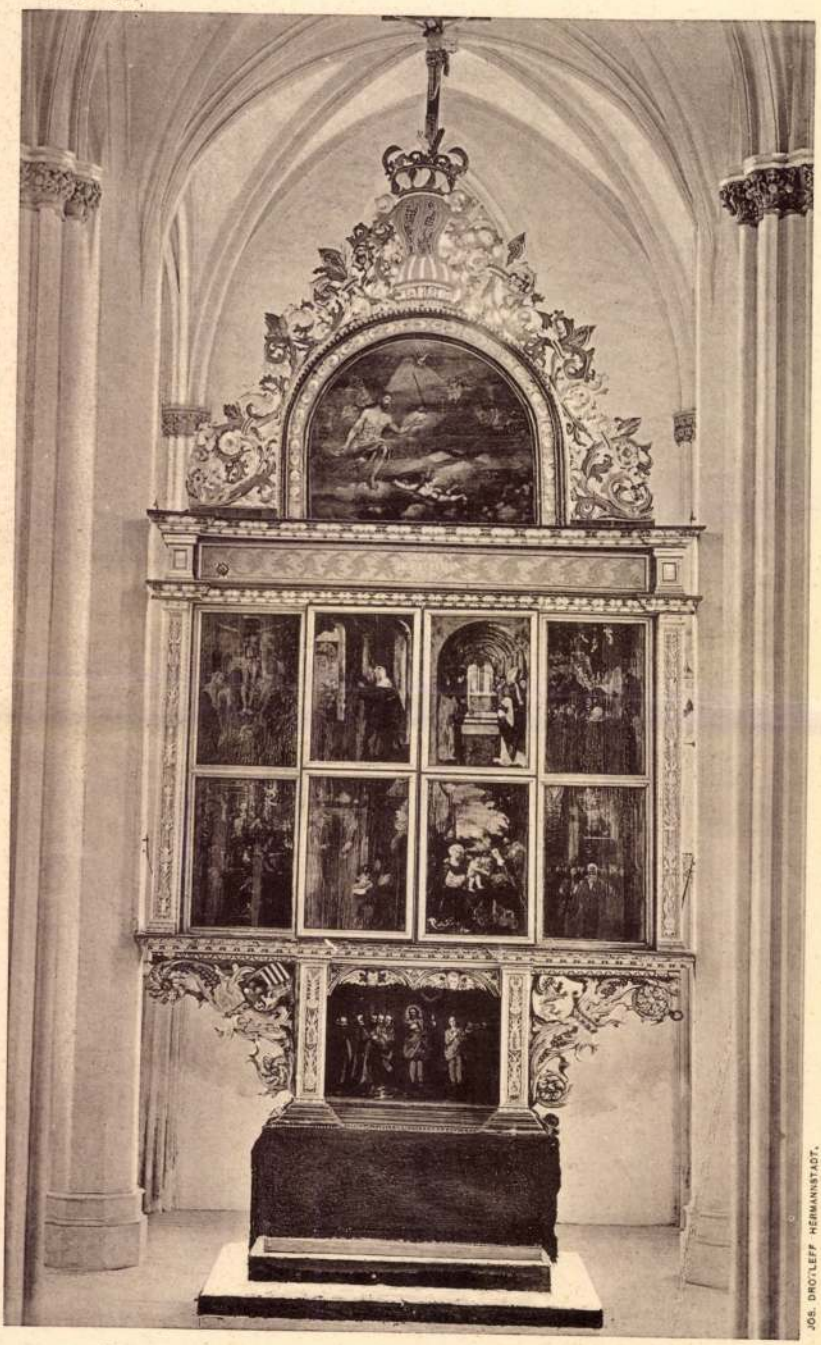

JOS. DROLLEFF HERMANNSTADT.

Das Mühlbächer Altarwerk bei geschlossenen Flügeln.

Tafel III.

Der Stammbaum Jesu. Mittelstück.

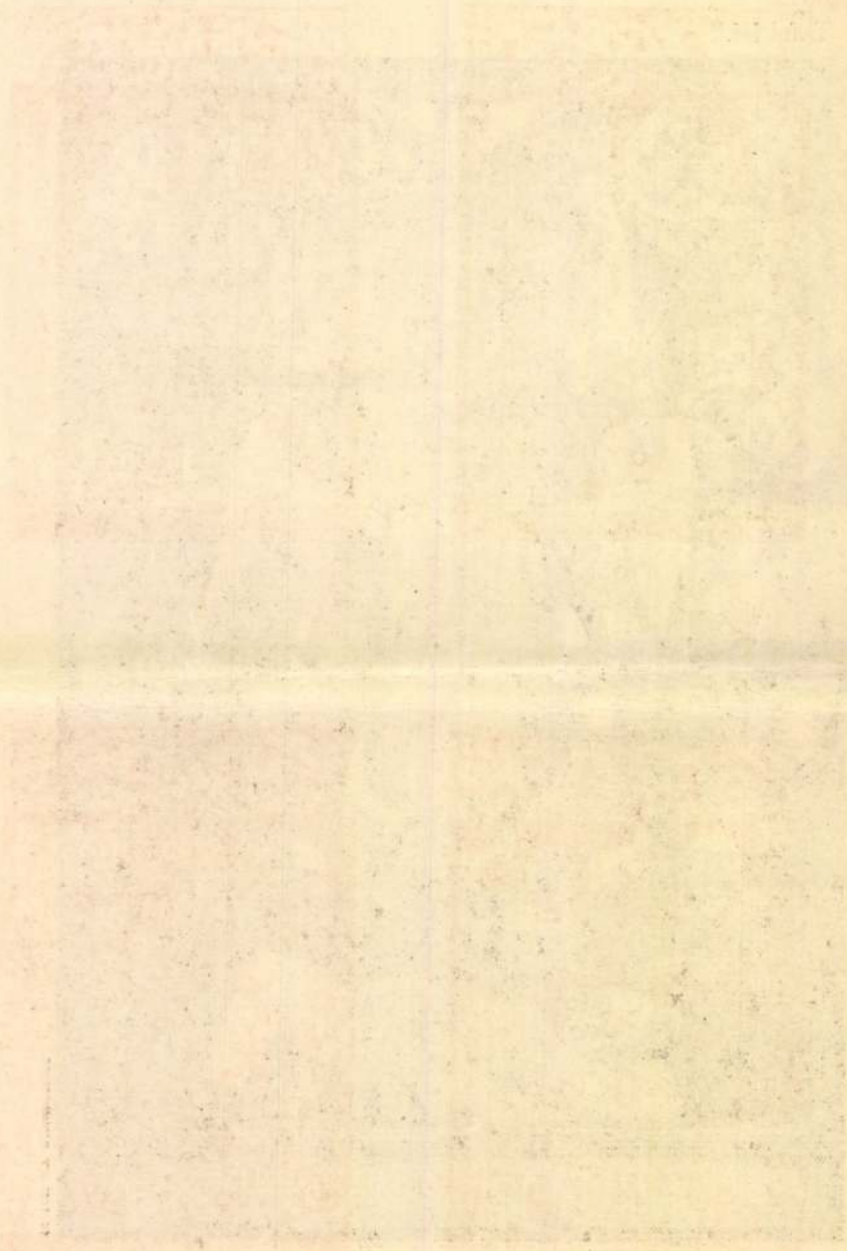

Tafel IV.

1

Mariae Verkündigung.
Flügelrelief.

2

Die Heimsuchung.
Flügelrelief.

3

Die drei Weisen a. d. Morgenlande.
Flügelrelief.

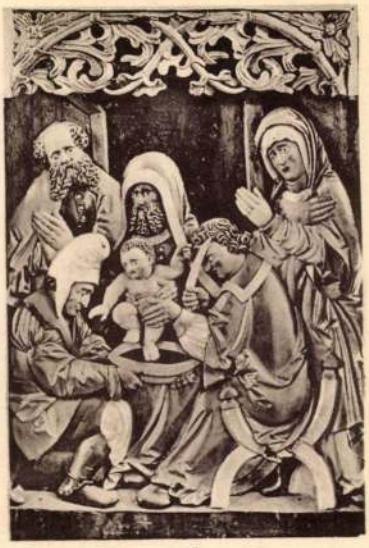

4

Die Beschneidung.
Flügelrelief.

LICHTDRUCK V. JOS. DROTLEFF HERMANNSTADT.

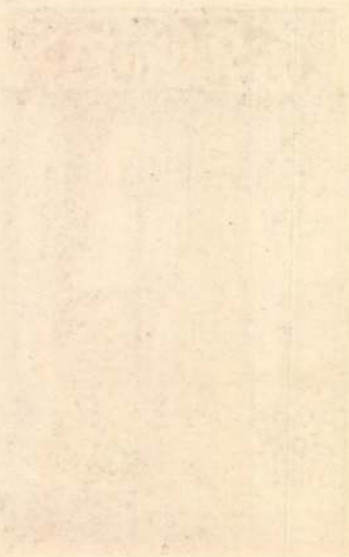

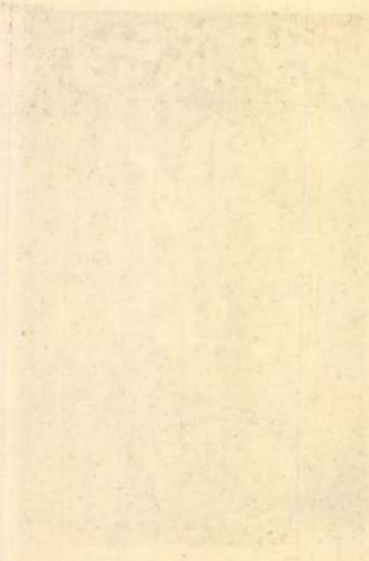

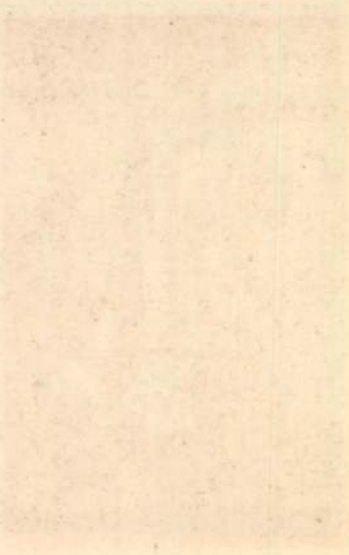

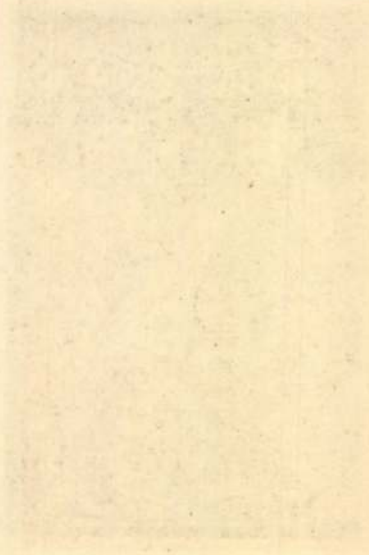

Tafel V.

1

Die Kreuzigung.

Flügelgemälde.

2

Die Vermählung Mariae.

Flügelgemälde.

3

Die Auferstehung.

Flügelgemälde.

4

Christi Geburt.

Flügelgemälde.

LICHTDRUCK V. JOS. DROTLEFF HERMANNSTADT.

Tafel VI.

1

Die Erwählung des Bräutigams Mariae.
Flügelgemälde.

2

Christi Himmelfahrt.
Flügelgemälde.

3

Die heilige Sippe.
Flügelgemälde.

4

Die Ausgiessung des hlg. Geistes.
Flügelgemälde.

LICHTDRUCK V. JOS. DROTLEFF HERMANNSTADT

Tafel VII.

J. M. Stock.

Die heilige Dreifaltigkeit. (Bekrönung.)

Franz Neuhauser d. J.

Das heilige Abendmahl. (Predella.)

LICHTDRUCK V. JOS. DROTLEFF HERMANNSTADT.

Szaszsebes

Gruber Veit

~~[illegible]~~ harangöntő 1350

~~[illegible]~~

~~Gruber Veit~~ 1677 épit.

Hann Sebestyén

Jakab harangöntő 1440

János harangöntő 1411

János, Tinofia XIV. sz

Kendlinger Jakab 1488

Lantregen Péter nobrat 1417

Leonardus bronzöntő 1438

Neuhauser Ferenc I-II

Nikolai Jilés 1635

Péter kőfaragó 1560

Rosenaui János 1445

Stoss Veit és fiai

Tamas, ötvös + 1565

Ulrich, brassai nobrat 1506

Vince festő 1525

Weiss János festő 1766

Szabadszászal

Stock János Márton festő

Élettrapa 77, 78

o. kv. el

Szászsebesi cv. templom

Hárý Gyula rajza
Repr.
Om VII. 79. l.

Szászsebesi oltár

Erdély 1516–1523

Rózsi

idobot

Genthon István

A régi magyar festő-
művészet. Vác, 1932

126. l.

Függő erektyetartó, aranyozott ezüst. Nyolcszögletű szelence, előlapján gyöngyházdombormüben Szent Katalin vértanusága, körülötte lombdísz a XVII. szból. Hátlapján ~~[illegible]~~ Agnus dei viaszból, 1707-ből. Átm. 16.5 cm. Magyar munka ~~[illegible]~~ 1490 körülről.

1859. leltár először. –

Egyházművészeti kiállítás, 1930, 329. szám (repr. 36. tábla).

Csányi Károly: MM VI – 1930, 309 l.

Bock, 117 – 118 l.

Dankó 87 – 88 l. (repr. XXIII. tábla).

Gerevich PA, 196 l.

H Mügyűjtő, IV – 1930, 209 l (repr).

Szászsebes i rk. templom

SZÁSZSEBES. R. kat. templom szentélye. XIV. század utolsó harmada

Dercsényi: Nagy Lajos kora. 6. tábla

Szászsebesi templom

Csemegi József

— A szászsebesi templom szentélyének jelentősége hazánk gótikus építészetében. *Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye* LXXIV. évf. p. 156—160. 8 ábra.

1940.

2107. Friedrich

Sz. Wienben 1803 április 14-én. †

Nő képe.

E festmény Sonntag H
kissé balrahajoltan és jobbra
elválasztott haja fürtözött, szem
Mélyen kivágott ruhája, melyn
barna.

Vászon, méretei 52·5 : 44·
Delhaes István hagyománya 1893 a
Értéke 40 K. — Átvétetett 1902 j
— A hagyományt elfogadta az 190
(340–902).

111

Hag. 1902
Delhaes

Szászsebesi oltár

Roth, Viktor: Das mühlbacher Altar-
Werk

Arch. Archiv für Siebenbürgische Landeskunde
8°, K, 51L, Hermannstadt, 1903.

SZÁSZSEBES MŰEMLÉKEI. Az ev. pléb.-templom eredetileg lapos menynyezetű bazilika, amelyet a XIII. sz.-ban keresztboltozattal láttak el. Ekkor épült a torony alsó része is. Nagy Lajos király alatt épült a pompás szentélyrész, amely kívül-belül gazdag plasztikai díszt visel magán. A tornyot a XV. és XVII. sz.-ban tovább építették; sisakja a XVIII. sz.-ból való. A templom fődísze az 1518-ból való szárnyasoltár, amely nyilván Veit Stoss fiainak műhelyéből került ki. Egyéb egyházi épületek: a plébániatemplom északi oldalán emelkedő kis kápolna és a XVIII. sz.-ban restaurált ferencrendi (eredetileg dominikánus) templom. A főtéren emelkedik az ú. n. királyház, amelyben állítólag Mátyás király lakott és Szapolyai János király meghalt. A város középkori körfalának nagy része, hét toronnyal, fennmaradt. —*Roth.*

K-f II 49/l

Szászsebes

< Krisztus az Olajfák hegyén > domborúu

XV. sz.

ifj. Csemegi József: < >

Dunántúli Szemle

1940. 1–2. sz.

Lásd Csemegi csomagjában.

. Fején turbán van boglárral, bajusza hosszu
szemöles látható. Végig begombolt köntösé-
lb vállára van vetve. Felirata a kép alatt

ECIMVS Turcarum Imperator"

Imp. ii"

olvasható.

etnek 20:13.9 s a réslapnak 20.2 : 14.2 cm.

eratori di Turchi. In Vicenza 1599. pag. 38.

66/93 № 15.

Szászsebes

szász széki bekerített
város

1150-ben kezdték alapítani bevándorolt szászok. A várost överő kőfal 1387-től épült. Amurát szultán 1438-ban a város bevette, várfalát lerontatta. Jelenlegi várát 1566-tól építették, Erdély egyik legépebben fennmaradt vára.

Kővári Erdépeml.
105, 109 – 111. l.

dig, áll és kissé jobbra fordult. Kezei-
ját taptja. Balfelől elválasztott haja, ba-
dőke és szakálla barna. Ingének gallérja és kei-
mántgallérú és hajtókájú vörös atillája
szorítja, pantallója oldalt csíkos. Jobbról, az
apsalon tollas csákója van.

rell, az alak nagysága 18.2 c/m.

fra 8856.

107/95 - lajstr. 51.

Szászsebesi királyok
imádása relief
(főoltár) 1518

Repr.
Kampkőrejk fanyolv.
304. l.

Angyali üdvözlet
a főoltárról
Repr.
u.o. 305. l.

Szászsebesi ev.

templom falképei

Leben vm

Gerecze falképek

524. h

Pályi Gyula miszeumőr VIII. 115.

Szászsebesi kivályhár

kepe repr.

Veress Endre

Izabella királyné
1519 - 1559.
Magy. Tört. Elektr.
Bp. 1901. 76. l.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Szászsebesi ev.

templom

gótikus, körülfáros

Nemtely trozzáépült

l. a románkori hajó-

hoz.

Csányi műemlrest.

12. l. – 25. l.

(keppel.)

26. l. (keppel.)

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

Szászsebesi ág. ev
templom

l. Ger MRE

637. l.

Szászsebesi oltár
nobrai

XVI.22

9

l.

Péter I. 160 l

Pápai Zoltán, 10, 15
Pekáry István, 29
Pelle Ilona, 19
Petrovszky Munkay Iván, 27
Pongrácz Alajos, 33
Pongrácz Ferenc, 35
Rex-Kiss Béla, 23
Róna Szilárd, 34
Rosdy László, 6, 10
Sarkady László, 15
Schmidt Lajos, 25
Schuster Ferenc, 23
Sebeszta Miklós, 31
Sólyom Ferenc, 23
Sulán Béla, 35
Szabó Pál Zoltán, 38
Szára I. János, 32
Szelényi Tibor, 29
Szentgyörgyi Kornél, 27
Szikszay Gergely, ifj., 36
Szuchy Tibor, 7
Taksonyi József, 26, 31
Tar István, 29
Tóbiás Kornél, 39
Tóth Miklós László, 25
Trápli István, 33
Turáni Kovács Imre, 29
Vajta Vilmos, 37
Varga Béla, 11
Varga Irén, 20
Vargha Sándor Özséb, 15
Vargha Tamás, 34
Vaska Gyula, 36
Vályi Nagy Tibor, 23
Veress Sándor, 28
Vécsey Jenő, 10
Végh Sándor, 16
Voit Eszter, férj. Meleghy Gyuláné, 32
Voit Pál, 6
Wallner Emil, 20
Wessetzky Vilmos, 10
Willer József, 20
Zöldy Emil, 11
Zselyonka László, 17

Összesen: 126.

Szászsebesi
románkori templom

l.

Szabóárpép
333. l.
334, 335. l.
képekkel

Szászsebes vára

l.

Hadtört. Kőzl

1913-111. l.

keppel

ATVÁNY

ur
urnő

Budapest.

IX. Ráday u. 10.

935. évre 5000 drb. — 1773. 935-VII. Pesti Lloyd-nyomda.

Szászsebesi műemlékek

Repr.

Sigerus, Emil.

Aus alter Zeit

Hermannstadt, 1904.

3470. (Gauguin Paul).
Sz. Párisban 1848 junius 7-

Téli táj.

a
A behavazott vidék, é
egy kidőlt le koronájá
melyek mögött falusi házak
ról korlát köti le figyelmi
magasabb épület bontak
a hó csak részben takarja.
ra: »P. Gauguin 1879.«

Vászon, méretei 60.
tember 13-án 1300 f

80905—907
Vét. 98568—907

Szászsebesi templom

felvételi rajzai

repr.

Steindl Imre

Magyarországi mun-
emlékek

Bp. 1878.

euchlaena mexicana
teopinte

Szászsebesi ev.

templom

(Mülbach)

Roth, Viktor: Die ev.

Kirche A. B. in Mühlbach, Mühlbach, 1922.

Csemegi József ifj.:

A szászsebesi templom szentélyének jelentősége haránk gótikus építészetében.

MMÉ Ekösl 1940 31–32. sz. képekkel. A 160. lapon bő irodalom

101/1945

Szász Sebes. Leben m-

ev templom.

Gerger – 1874 – sajátkezű.

1) alapraja (részletek) 3''' = 1° hurrajz

2) 1 tárlati kép szerszanja

Stehlo 1898.

3) a lettner helyreállítási terve

alapraja nézet és keresztmetszetek

4) hosz és keresztmetszet

5) helyreállítás homlokraja a hestély felé

6) 4 db felmérési vázlat

7) leírás ok Mauksch

C. Steindl Cortonok

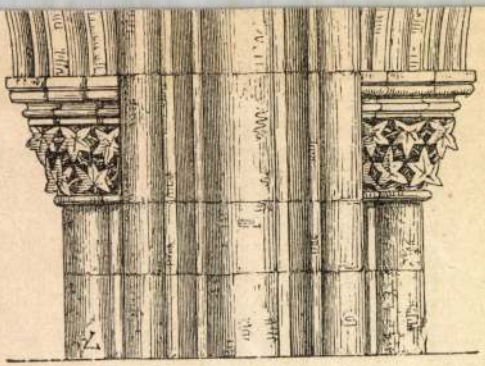

5.

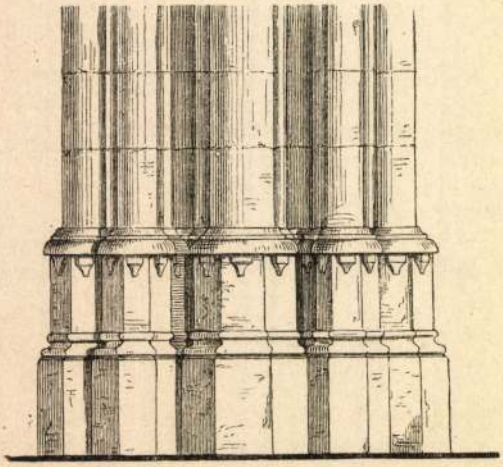

Szászsebesi templom

l

Balogh Erdélyiren
neom

KIRÁLYI EGYETEMI MAGYAR NYOMDA

30 nap **NOVEMBER** 49. hét

30 Vasárnap	Ádv. 1. v. *András*
1 Hétfő	Elegy *Elza*
	DECEMBER
2 Kedd	Bibiána *Aurélia*
3 Szerda	Xav. Ferenc *Olivia*
4 Csütörtök	Borbála *Borbála*
5 Péntek	Szabbasz *Vilma*
6 Szombat	Miklós *Miklós*

Szászsebesi (Mühlbach) Kehely XVIII. sz.

l. Arch. Ert.

1912. 131. l.

Szászsebesi templom

nyugati, románkori

kapuzata

Repr.

Arch. Ert

1911. 293. l.

u. annak déli;

gótikus kapuzata

repr. u. ott.

ɔe a kormánnyal, hogy megállitsam azon az uton,
lyzethez és az áldatlan belpolitikai zavarokhoz
viselőház feloszlatása előtt kiléptem a kormány

aggodalom és választóim ezreivel való személyes
zdjek a kormány politikája ellen, mely a nemzet
lasági megélhetést veszélyezteti.
ıa eszme szolgálatában, mely egyedül vezetheti
és

us zászlaját a fővárosban!
rályért, Hazáért"

Szászsebesi szent-
végtartó fülke
Repr.

Arch. Ert.
1910. 225. l.
226. l.

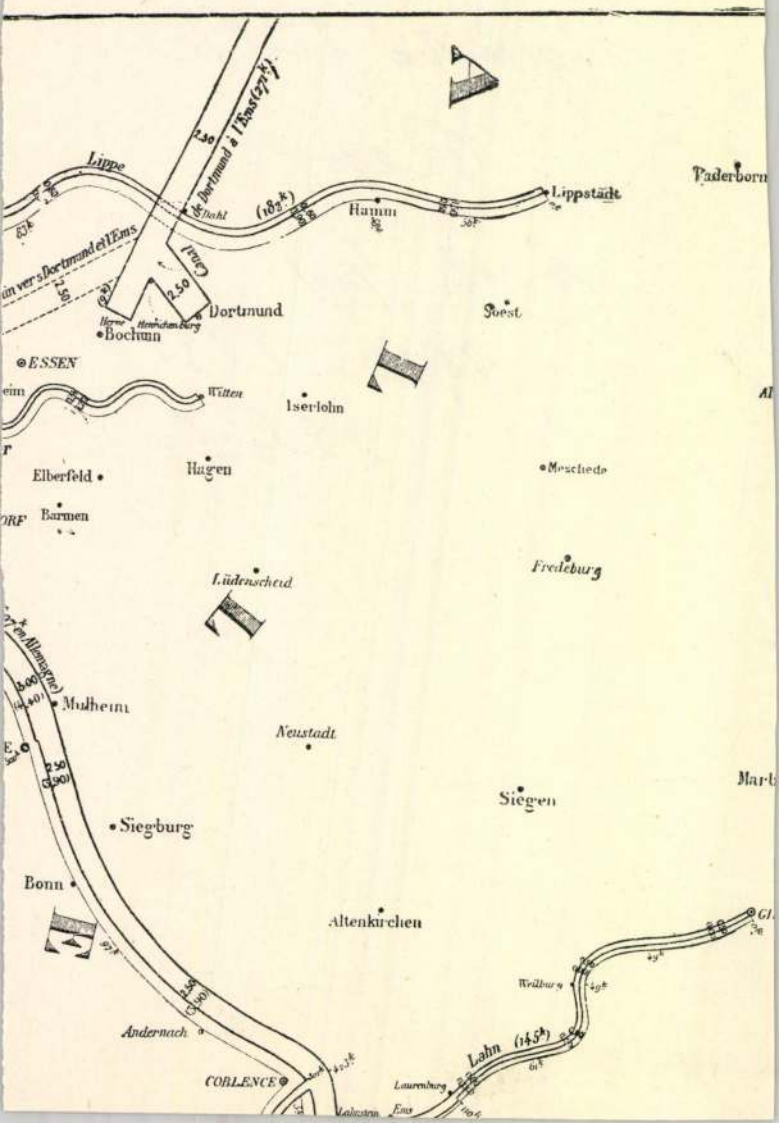

Lippe
Dortmund à l'Ems (27 k)
Dahl
(18 k)
Hamm
Lippstadt
Paderborn
Canal
Dortmund
Herne
Henrichenburg
Bochum
Soest
ESSEN
Witten
Iserlohn
Elberfeld
Hagen
Meschede
Barmen
Fredeburg
Lüdenscheid
Mulheim
Neustadt
Siegen
Siegburg
Bonn
Altenkirchen
Weilburg
Andernach
Lahn (145 k)
COBLENCE
Laurenburg
Ems

Szászsebesi

műemlékek

Mátyás király háza -

Kővári Erdépeml.

310. l.

~~alsó X. 41.~~

~~Acheuli korszak,~~ itt abb X. 41.

Szaszsebes Steindl.

ev. templom

1) Alaprajz $1'' = 1^{öl}$

2). Hoszmetvet " "

2/a déli homlokrát " $1^{\pi} = 1^{öl}$

3) Kentély Kerentmetvet $1^{\pi} = 1^{öl}$

4) Temető (Sz. Mihály) Kápolna alapraja homlok

5) Ugyanaz Kerentmetvete. } Pfaff

6) Baldachin - és kentsége hiv $2^{\pi} = 1^{I}$

7) Ugyanaznak részlete $6\frac{3}{4}'' = 1^{I}$

8) Diadalivpillérlát. $2^{\pi} = 1'$

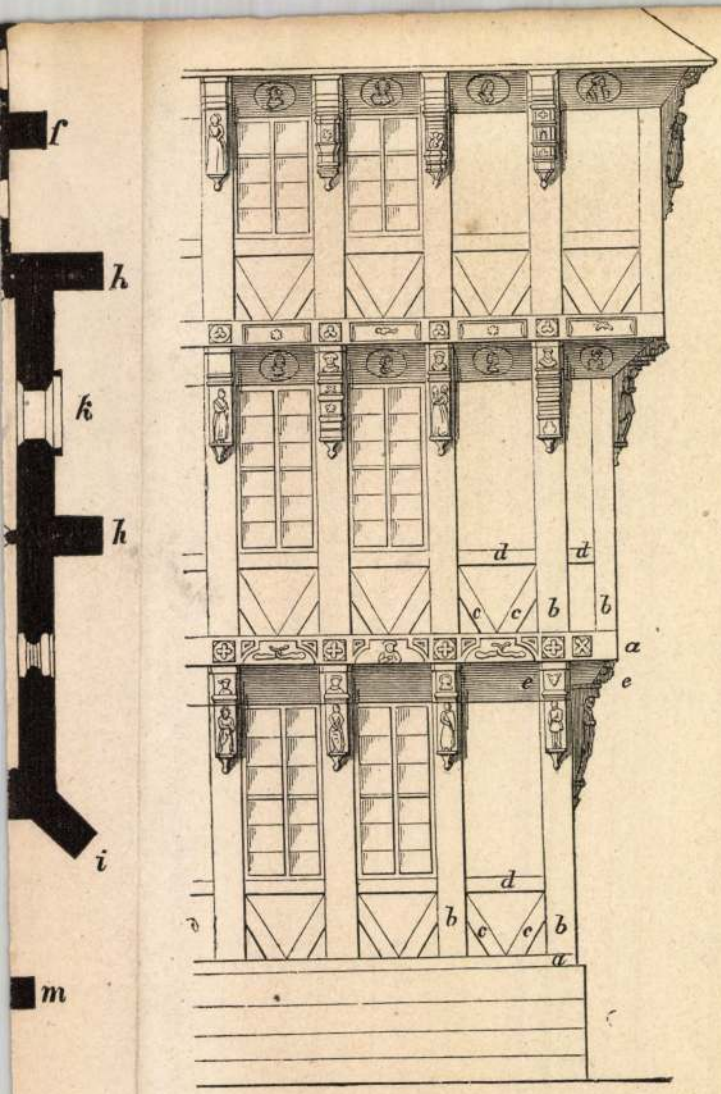

24.

más olasz mester hatásával is találkozunk; hasonlóan leegyszerűsített, inkább fogalmilag ábrázolt, de a képszerkesztést alátámasztó architektúrát láttunk már Giotto páduai freskóin. Az ég kékjén síkszerűen rétegeződő fehér felhők, a távolba vesző, egy-egy foltszerű ecsetvonással megalkotott fák pedig Piero della Francescára emlékeztetnek. Noha a pálca-csodát Pacher, a keresztrefeszítést Mantegna, Joachim és Anna találkozását és a pünkösdöt a trecentisták szelleme lengi körül, a képek mégis eredeti tehetségről tanuskodnak. A képszerkezetek világosak és áttekinthetők. A művész szándékosan keresi a jelenet tengelyét, a mennybemenő Krisztus alá Mária középponti alakját hátsó nézetben helyezi, nehogy a sok homloknézeti figura között elsikkadjon a középhangsúly, a pünkösd galambja alatt elhelyezett Mária alakját ugyane célból megnöveli. Az alakok kompozíciójában minden képelem résztvesz és azt támogatja, a Heilige Sippe egy-egy álló férfi és egy-egy ülő nő által alkotott csoportjait egyfelől egyszerű architektúra, másrészről egy fa hangsúlyozza, a két csoport között elhelyezett gyermek Jézus és Keresztelő János mögött pedig a táj dombjai és hegyei tűnnek elő. Némely alakból, mint a szelíden ölelkező Joachim és Anna nehéz ruhákba burkolt alakjaiból naív báj és gyengédség árad, máskor meg a művész drámai, zord és komor tud lenni, mint a keresztrefeszített Krisztus ábrázolásán. A rajztudás és a harmonikus formaalkotás képessége csak ritkán, különösen Krisztus születése és feltámadása tábláin hagyja el a művészt. Az eperpiros, a sárga és az ólmoskék, olajzöld színek egymást kiegészítve, költőien kísérik a formai előadást.

Az erdélyi szárnyasoltárok egy része fenntartás nélkül csatlakozik a német irányhoz, legtöbbjén azonban a német formák alól olasz stílusjegyek tűnnek elő. Alig néhány darab kapcsolódik közvetlenül az olasz művészethez s végül egy kis csoport arról tanuskodik, hogy a XVI. század elején eredeti erdélyi iskola körvonalai bontakoztak ki.

Ez az utóbbi zárt csoport a legfontosabb és tárgyalásunkat tulajdonképen csak itt kellett volna elkezdenünk, mert az előző emlékek az általános magyar, de nem az erdélyi reneszánsz kereteibe tartoznak. Mégis szükségesnek véltük leg-

oltar képtábláit.[1] Itt az olasz hatás, egy flamand, egyébként szintén olasz befolyás alatt álló áramlattal találkozott. Gyöngéd, finom, kiskezű alakok, lírai, érzelmes fejek, hosszú, kibontott hullámos hajakra ecsetheggyel felrakott fények, nedvesen csillogó kicsi szájak jellemzőek erre a szelíd mesterre. Az olasz hatást az itt-ott felbukkanó olasz divatú viselet is elárulja. Fontosabbak és jelentősebbek a szászsebesi oltár festett külső szárnyai (1518).[2] Csodálatos, hogy e kiváló művekkel alig foglalkozott az irodalom. Mesterük kétségtelenül járt Olaszországban s párhuzamos jelensége volt az ugyancsak erős olasz hatás alatt álló Michael Pachernek, kihez több szál is fűzi. József pálca-csodája világosan elárulja a nagy tiroli mesterrel való rokonságot. A monumentális alakok két csoportja, egyfelől József, másfelől a főpap vezetésével a kép két szélén egymástól élesen, mintegy kordonnal elválasztva helyeződik el, közöttük a tér üresen marad, hálóboltozatos templomcsarnok látszik és hátravezeti a szemet az oltárhoz. Egymással szemben kiegyensúlyozott csoportok, közöttük alagútszerűen mélységbe ragadó architektúra szokott és gyakran felhasznált sémája a pacheri kompozícióknak, azonban hiányzik a szászsebesi oltáron Pacher pátosza, a vonalak expresszív, beszédes ereje, a speciális germán stílusjegyek. A képalkotás kiegyensúlyozott, az alakok higgadtabbak, a formák nyugodtabbak és harmonikusak. A magyar mester inkább iskolatársa, mint tanítványa a tirolinak, mindketten egyaránt az észak-olasz festészet és főleg Mantegna hatása alatt dolgoztak. Az alakok közvetlen az előtérbe helyezése és ezáltal a monumentalitás fokozása, a keresztrefeszített robusztus Krisztus, a markáns arcú, csontos és szikár Mária, egy-egy nagyvonalú gesztus, a kemény ruharedők, a sziklás, komor vidék magányos és kopár fákkal mind Mantegna zord és kemény formanyelvének hatását tükrözik. Ezek az alakok súlyosak, földhöz kötöttek, minden könnyedséget nélkülöznek; a mennybemenő Krisztus úgy veti meg lábát a felhőkön, mintha dombsoron állana. Mindannyian komoly és hatalmas heroszok, kiknek ereje a rögben gyökerezik. Mantegnán kívül

[1] Roth i. m. XXXVII—IX. T.
[2] Roth XL—VI. T.

Szászsebesi ev. nagy-templom főoltára

13 m. magas, körül 6 m. széles duplaszárnyú márvány-oltár, készült 1578. II. Lajos és a város címerével.

Divald Magyarország. 163, 164. l.

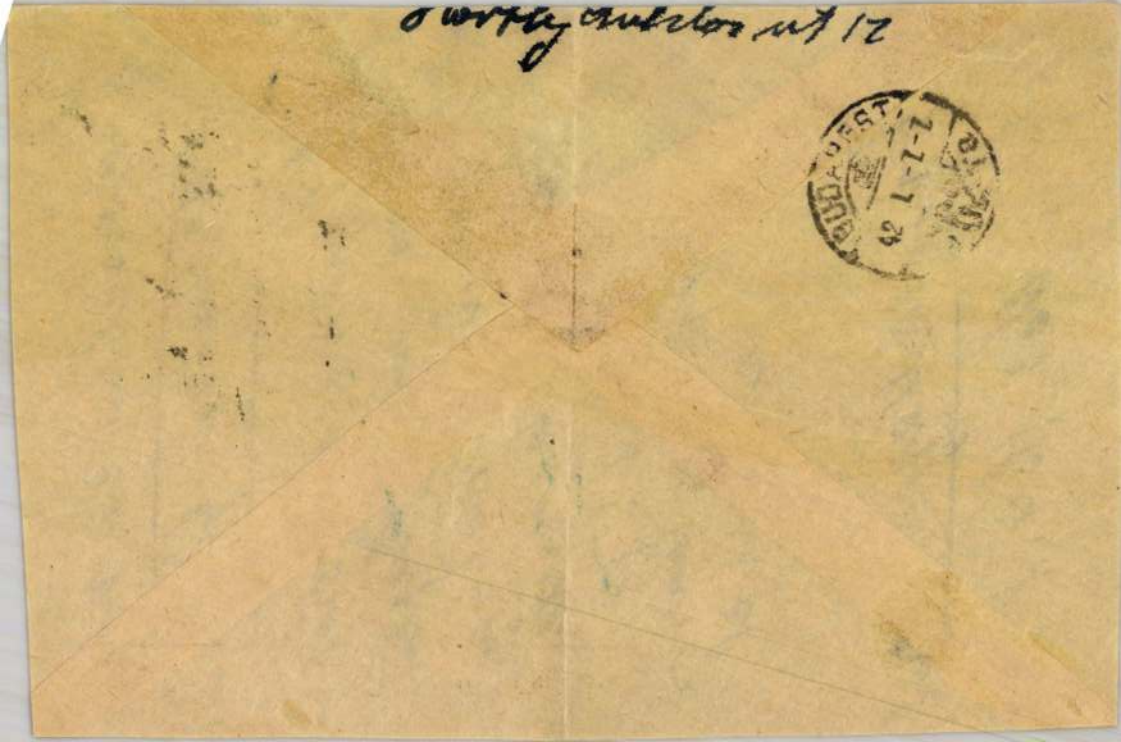

Szászsebesi ferences

Kolostor és templom

gótikus

l.

P. Boros Fortunát dr

Az erdélyi ferencrendiek.

Cluj-Kolozsvár 1927.

129. l.

Meggel –

1254. ~~Ma~~ Alessandro Buonvicino – ~~Il~~ il Moret
+ ugyanott 1555-ben.

Férfi képe:

Derékig látható és ~~[illegible]~~ kardjának ezüstkel kivert (markolatá bajusza, szakálla és szem ingének gallérja ~~[illegible]~~ Holbe ruhájának újai bővek. –

~~[illegible]~~ Fa, ~~[illegible]~~ Ára 7x

Ltha. 12

Vétetett 1895: VII. 19-én
Tatott 1895: VIII. 31-én (246/95)

4485
16
26910
4485
717.60

84/2

Hoegelnél. 19

282

Szászsebesi ág. ev.
templom

gótikus

Kővári Erdéjsemi.
289, 290.
291. l.
képpel

709. *Markhot J.*

Mellig látható, kissé jobb
döke, bajusza és körszakálla
Ingének gallérja látszik, kettő
kendője aranyrojtos vállravete
mentéje prémes.

Vászon, méretei 70·7 : 57·5 cm
50 K. — Vétetett a gr. Kreith-
A megszerzésére vonatkozó adatok
lelt. sznál. — Átvétetett 1895 április
jegyzék 124. — Az átvételt tudo
8-iki 14895 sz. leirat (159–96).

Szászsebesi oltár

Roth, Viktor = Das mühlbacher Altarwerk. Kny. Archiv des Vereins f. sieb. Landeskunde. 8-r 17 kép, 51 l. Nagyszeben, 1903

Gent (1922)

Nagytekintetü

Köszönetet mo
vonatkozó megbizásért,
Fiainak a könyvecske r
s javasolom, hogy a mu
rint való kivitelben /
pengőért megrendelni n
uj klisét a vállalat a
egyidejüleg a nagyteki

Szászsebesi ev.
templom

Roth, Viktor: Die
evangelische Kirche
in Mühlbach. 51 l.
Nagyszeben, 1922

Gent (1933)

. csekkszámla terhére:

ltségekre: ..... 140 P

" ..... 30 P

Összesen: 170 P azaz:

február hó 16.-án.

A miniszter rendeletéből:

dr. Ybl Ervin s.k.

miniszteri tanácsos.

ül:

Szászvölgyi városi
ev. plébánia templom
oltára

l.
Arch. Ért. 1917.
94. l.

tulajdona.

8.
Báró Orczy István kegyláncza. XVIII. század.
Báró Orczy Béla tul.

MAG

Szászsebesi szárnyas

oltár

reneszánsz

XVI. sz.

l.

Rotherdszárny

150 – 156. l.

képekkel

Szászsebesi templom

(Mühlbach)

Roth, victor.

Das Mühlbächer Altarwerk. Archiv des Vereines für sieb. Landeskunde XXXII. 40 ei ko ll.

U. az: Zu A. Amlachers Kritik meiner Arbeit über „das Mühlbächer Altarwerk." Korrespondenzblatt des Vereins für sieb. Landeskunde XXVII. évf. 6-7 sz

Lintia Series IV. 258

Szászsebes templom
(Mühlbach)

Reuschel Friedrich:
Die ev. Pfarrkirche
in Mühlbach.
Mühlbächer Gymna-
sialprogramm 1878.

Riehl, B. Das Mühlbächer
Altarwerk. Äusserung
über die gleichnamige
Arbeit v. Roths.
Korrespondenzblatt des
Vereins für sieben-
bürgische Landeskunde.
1894. XVII. évf. 26. l

~~Limes- Rutatés IV. 256.~~

Szászsebesi ev.

templom

Zur Beschreibung der ev. Pfarrkirche von Mühlbach in Siebenbürgen. Mitteilung der k. k. Centralkomission. Jahrgang 1856. Bd 1. S. 111. folg.

Tányér Habert-Dys ter
L'Art folyóirat 188

yosra lakkozott, fával vagy gyöngyházzal
kott asztalokat, szekrényeket, ládákat,
eket és állványokat — úgymond — akként
ett megcsinálni, hogy az európai haszná-
alkalmatosak legyenek. És ennek daczára
kevéssé európai művek, hogy a ritkaság
rcsaság keretébe tartoznak csak, s vala-
k csakis a ritkaság és a bizarrság kedveért
at eszébe ily szobát berendezni. A modern
észi ipar nem nyert vele semmit.

A franczia osztályban voltak üveg és por-
lán tárgyak, melyek némileg emlékeztettek
páni művészetre, ellenben a francziák és
angolok faïence és porczellán edényei
bb régi chinai minták után indultak.
pán az éjszak-amerikai osztályban volt
egy iparos, ki valamennyi európainál
tkezetesebben és czélzatosabban utánozza
páni művészetet, és arra törekszik, hogy
páni díszítménynyel együtt a szokásokban,
ben és divatban a japáni formákat is meg-
osítsa. Ez Tiffany ötvös és ékszerész New-

Szászcsebi oltár.

Amlacher, A.
Das Mühlbächer Altarwerk. Korrespondenzblatt des Vereins für siebenb. Landeskunde XXVII. Jahrg. Nr 3-4.
(Kritik der gleichnamigen Arbeit V. Roths.)

NYOMTATVÁNY Budapest

Meghívó

AZ ORSZÁGOS MAGYAR RÉGÉSZETI ÉS MŰVÉSZETTÖRTÉNETI TÁRSULATNAK a Magyar Nemzeti Múzeum Baross-utcai előadótermében (VIII., Baross-u. 13) 1937. évi november hó 10-én este 6 órakor

Augustus császár születésének kétezeréves fordulója alkalmából

tartandó

ÜNNEPÉLYES EMLÉKÜLÉSÉRE

TÁRGYSOROZAT:

1. Elnöki megnyitó.
2. Az augustusi béke szimbolikája a primaportai Augustus-szobor páncélján. Dr. ALFÖLDI ANDRÁS előadása.

Gerevich Tibor
elnök.

Az ülés előtt fél hatkor választmányi ülés a decemberi közgyűlés előkészítése tárgyában.

Vendégeket a Társulat szívesen lát.

Szászvárosi ref. templom

gótikus, alaprajza.
műveszletek.
fávlati kép
hímzések
Ehrüst és önedenyek.
keramia.

Debreczeni László
1930. 157, 158, 159,
160, 161.

Szászváros

A Kun-Kollegium.

Ev. várkett.

Cserna Károly rajza

Repr.

Om VII. 557. l.

cedenti.

V. A XVIII. század 98
VI. A XIX. század 115
Jegyzetek 151
La battaglia nell'antica arte ungherese (Riassunto italiano) 177

Szászváros

Kósa D.

A szászvárosi ev. ref.
Kun-Kollegium törté-
nete.

Petrik 1886-1900

Szászváros (Broos)

nász néki ~~bekerített~~ erődített város 1200-ban kezdtér alapi-sani bevándorolt nászok Kőfala s bástyája ma is fennállanak.

Kővári Erdépeml.

105, 119, 120. l.

l.

jobbra fordult szürke lovon, látjuk Nagy
t, kinek jobb kezében parancsnoki botot tart
visel. Mögötte Görgey Ármin ezredes
~~[illegible]~~ A hegyes hátterben,
lében, táborozó katonák ~~[illegible]~~ képeznek csoportokat. A tábor-
van vágva.

méretei 11.7 : 10 cm.

3857

107/95 lajstr. 172.

Szászváron ref.

templom

l. Korompay

43, 44. l.

~~Ismeretlen festő.~~
~~A XVIII. századból.~~

822. Migazzi Kristóf.

Térden alól, ~~ül és~~ balra i
velei közé baljának ujjait tette. M
ti, melynek jelvényét nyakba vet
aranyláncz lóg ékköves keresztte
sel. Szemöldöke őszbevegyült, szeme
Álla alatt szegélyes fehér táblácsk

Vászon, méretei 97.3: 77.
Vétetett Vitsytal Józseft
Elszámoltatott 1897: III.
Az elszámolást tudomásul
(269/97).
Uj vászonra huzatott 1897
Restaurálta 1897: II. 22-

904: V. 2.

1907

Szászvárosi ferences

kolostor és templom

l.

P. Boros Fortunát dr.

Az erdélyi ferencrendiek.

Cluj - Kolozsvár

1927. 127. l.

Szeppel

1254. Alessandro Bonvicino -
Sz. Bresciában 1498 t
1254. Férfi képe.

Derékig látható, kissé (balra
kivert markolatát fogja. Arany
kálla és szemöldöke sötét szők
Holbeinhimzésü, sarkosan kiv
térben zöld függöny lóg.

Fa, méretei 82.5:71 cm.
Vétetett L. Resiminitől
Elszámoltatott 1895: VI
Az elszámolásra nézve l

904. V. 10

Szászvárosi Kehely

l.

Balogh Erdélyiren

I. 335. l.

KIRÁLYI EGYETEMI MAGYAR NYOMDA

30 nap **NOVEMBER** 48. hét

23 Vasárnap		Kelem. *Kelemen*
24 Hétfő		Ker. János *Emma*
25 Kedd		Katalin *Katalin*
26 Szerda		B. Sz. János *Milos*
27 Csütörtök		Érm. Mária *Virgil*
28 Péntek		Pignatelli *Stefánia*
29 Szombat		Szaturnin *Noé*

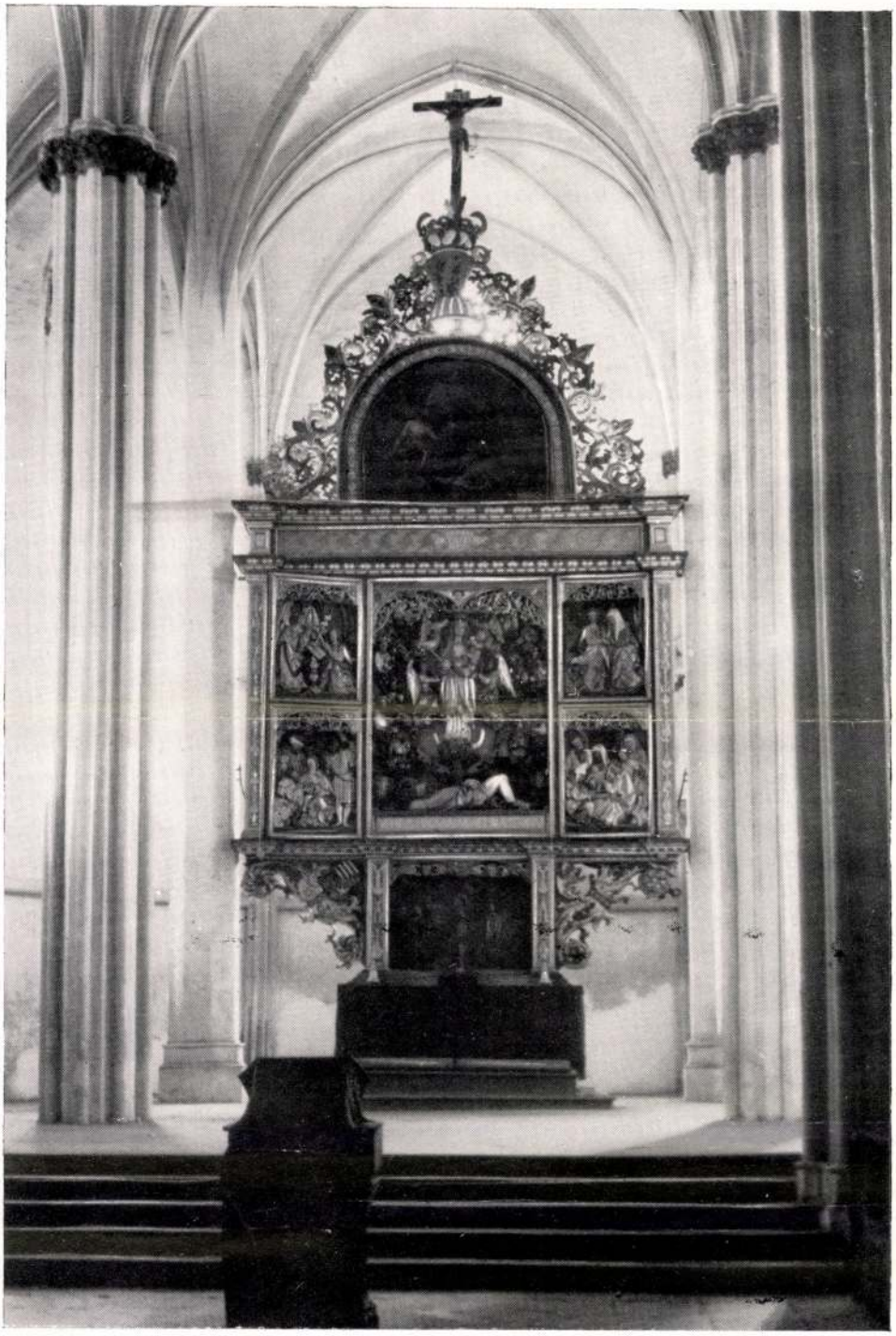

9.) Altare maggiore della chiesa parrocchiale di Szászsebes 1524.

Flor Rimaoc

Szászsebesi templom

Szászsebesi főoltár mestere ? MDK

Dunai iskola hatását mutatja a szászsebesi 1524 táján készült főoltár nyolc külső táblája. Hazai kutatásunk szerint a mestert több szál fűzte Pacherhez, Hekler a pacheres kompozición kivül a Kálvária és a Szent család jelenetén megfigyelhető dunai kvalitásokról beszélt - Radocsayi szerint dunai mesterekkel való rokonság mellett különbségek is megfigyelhetők. " szászsebesi festő művészetének jellemzése.

Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei Bp.1955.185.l.

Szászsebesi főoltár mestere ? MDK

A szászsebesi /Sebisul-Sasesc/ főoltárra vonatkozó adatok az Adattárban:Képek:1.Joachim és Anna az aranykapu előtt.2.Krisztus születése.3. Mária eljegyzése.4.Szt.család.5.Kálvária.6.Krisztus feltámadása.7.Mennybemenetel.8.A Szentlélek eljövetele. - Oltár belső tábláin domborművek.Az oltáron átfestett vagy későbbi felirat, amely szerint az oltárt 1418-ban állitották.A predella bal sarkában Szászsebes,jobb sarkában II.Lajos cimere.Az oltár 1523-ban földrengés következtében összeomlott,1524-ben ujra épitették.1681,1796,1896-ban restaurálták

Az oltárra vonatkozó irodalom.

Radocsay Dénes: A középkori Magyarorszg táblaképei.
Bp. 1955. 430-431.

Szászszentgyörgyi

ev. egyházi Erdyhe

korai barok

l.

Arch. Ert. 1914.

367, 368. l.

köppel-

Pataki József, a Nemzeti Színház Múzeumának őre a vezetése alatt álló intézmény anyagának kiválogatásánál segédkezett nagy lelkesedéssel.

Hajdu László a Nemzeti Színház titkára a ma élők emléktárgyainak felkutatása mellett jelentős anyaggal egészítette ki gyüjtésünket. Dr. Kelényi B. Ottó főkönyvtáros, a Nemzeti Színház történetének bibliografiáját állította össze, nagy szakértelemmel a Fővárosi Könyvtár anyagából.

Hálával tartozunk Rozsnyay Kálmán írónak is, kinek nagy színházi ismeretsége és gyüjteménye révén számos tárgyhoz jutottunk.

Dr. Pukánszkyné dr. Kádár Jolán a Nemzeti Színház történetének egyik legkiválóbb ismerője és írója számos fontos és nagyjelentőségű írott emlékre mutatott rá. E segítőtársunk mellett Rexa Dezső ny. megyei főlevéltáros a pesti vármegyeházáról szerzett meg számunkra nevezetes emlékeket. Panity Vukoszava dr. a Széchenyi Könyvtár apró nyomtatványait válogatta ki dr. Drost Olga szíves segédkezésével egyetemben. A felállítás nehéz munkájában az Iparművészeti Osztály tisztviselői működtek közre.

A Történeti Osztály részéről az előkészítő munkálatoknál Rakssányi Anna fáradhatatlan buzgalommal segédkezett.

Szászujfalui ev.

templom

(Nagyszeben mellett)

gotikus padja

1526-ból.

l.

Arch. Ert. 1915

257. l.

Szászujfalvi templom

Halavats Gyula

A vurpodi, veresmarti, szászujfalvi és szent-erzsébeti templom.
(Kmj: Arch. Ért.)
8 r. Bpest é. n. (1912)

er: Négyesy Szepesi Ignác báró em-
écsett. 8 o, 4 K, 30 L, Pécs 1893.
er: A pécsi székesegyház egykori ol-
szobrászati maradványai. o, K, ,L,
897.
er: A somogyvári Sz. Egyed templom
. o, K, L, Budapest, 1897.
er: Szobrászati emlékek Magyarország
Matlekovits: Magyarország az ezredik
, 68 K, 86 L, Budapest, 1898.
ászló: A kassai Szent Erzsébet temp-
szata a XIV.-XVI. században. 8 o, 73 K,
apest, 1935.
ibor: A miniatürfestés tekintettel a
exekre. /Kny. Nemzeti Muzeumi jelenté-
8 K, 9 L, Budapest, 1911.
ibor: Egyházmüvészetünk jövője. /Kny.
rmüvészet./ 4 o, 0 K, 5 L, Bpest, 1920.
ibor: Kolozsvári Tamás az első magyar

Szászujfalvi ág. hitv.

ev. templom

(Szeben vm)

eredetileg románkori

gótikus bővítéssel

Arch. Ert 1912.

24 – 27. l.

alaprajzzal és

képekkel –

indulok uj alkotmányos küzdelembe, eze
gitimizmus lánglelkü apostola: Griger M
királyság megváltó eszméjének. És feg
nyugalmat, békét, becsületes demokráciát

Ezért fordulok barátaimhoz, hivei
lakozzanak hatalmas, lelkes táborunkho
igaz ügyet, harcoltam a főváros autonom
sok ezer embertársamon, joggal kérhet
harcolni az elnyomatás veszedelme ellen.

És kérek mindenkit, akit közös esz

nek semmit, amig igazolt emberein

Griger Miklós és az én nevem sz

Budapest, 1935 március havában.

Márkus-nyomda. Budapest, V., Bank-utca 5. (Felelős vezető: Márkus Géza)
Felelős kiadó: Berecz Vilmos.

eljárás részleteit előadni. Csupán annyit említünk meg, hogy a hosszu és fáradságos kohászati uton nyert aranyat és ezüstöt beváltás végett az arany- és ezüst-váltóhivatalnak beküldik.

Évről évre azonban az erdők mindinkább kipusztulván, a tűzanyagok ára fölebb fölebb hág; mi oly nyomasztó befolyást gyakorol a kohászatra, és annak következtében a bányászatra, hogy a bánya-nyeremények, melyek egy pár évvel ezelőtt még beváltásra méltók voltak, a fölebb rugott olvasztási árszabályok miatt már be nem válthathatnak.

Ezen körülmény tehát az illetőket más módok feltalálására kényszeritette, hogy a fémeket a bánya- és zúzdanyereményekből, valamint a kohmányokból is olcsóbban kinyerhessék; s ezen módok, melyek legujabb időkben nagy hévvel karoltattak fel: a *foncsoritás* és *lugozás*.

V. *A foncsoritás* (Amalgamation). Az ezüstnek higany általi megnyerése ez utóbbinak azon sajátságában rejlik, miszerint az ezüsttel egy ötvényt (Legur) képez, mely melegség által felbontható.

A foncsoritás 1784-dik évben Bécsben Born által rézüstökben, később Ruprecht által tengelyök körül forgó hordókban vitetett végbe.

A foncsoritás a kohászati üzletek irányában a tűzanyag megkimélésén kivül még azon előnynyel is bir, hogy az ezüst gyorsan kinyeretik és nem hurczoltatik egyik kohmányból a másikba oly sokáig, mint az olvasztásnál; a miért is az ezüst-apadékok a foncsoritásnál sokkal kisebbek, mint az olvasztásnál.

Ezen kezelésnél az ezüst chlor-ezüstté változik konyhasóvali pörkölés által; s ez vas és higany által feloszoltatván, a higanyban gyült ezüst meggyüjtetik és a kettő egymástól tüzelés által elválasztatik.

A foncsoritásnál az eljárás következő:

Leginkább szegény érczek vétetnek ehhez, szárazon lisztté zúzatnak, ezüsttartalmukhoz képest szükséges konyhasóval összevegyittetnek és Krammer-féle lángolóban megpörköltetnek — mi által chlor-ezüst képeztetik.

A szállpor (Flugstaub) a legközelebbi elegyitéshez jön; a pörkliszt (Röstmehl) megrostáltatván (darássá megőröltetik) megszitáltatik s ismét a foncsoritásnak higanynyal s vasdarabocskapró szemecskékre oszlik, melyek nemcsak könnyebben töltethetnek az üvegcsövecskékbe; de több érintkezési pontot is nyujtanak az olvszernek nagyobb felületjök által.

Az arany is legelsőbben beolvasztatik és rudakba öntetik; de minthogy ebben az aranytartalom tetemesebb, a választás ellenben csak akkor történhetik, ha a benfoglalt arany nem tesz többet, mint a választandó ezüstös aranynak negyedrészét, tehát azt a beolvasztás előtt a beolvasztandó ezüsttel egyveliteni kell.

Sem az ezüst, sem az aranypénzek legfinomabb fémtartalmuak nem levén, egyiket mint a másikat rézzel kell vegyiteni, hogy a szabályozott finomságra leszállitassanak, a finom ezüst a kiszámitott rézmennyiséggel egy tégelyben összeolvasztatik, — a rendes kezelésnél kémlét kell venni a szabályozott ötvényi (Legurkorn) azaz finomságfok felőli meggyőződhetés végett; — ezután *idomokba* öntetik a vegyiték, a rudak szélein kiálló szálkák lecsipetnek (abfiedern), a megmért rudak nyujtás végett a nyujtódába adatnak, hol a *rudacsok* (Zaine) a pénz vastagságáig nyujtatnak, a hengerek közötti minden áteresztés után kimelegittetvén, hogy a nyulásra hajdandóbbakká váljanak; ezután a finomabb hengermübe (Justir-Streckwerk) kerülnek, a melyen a már nyujtott és vékonyitott rudacsok, de melegités nélkül, annyiszor eresztetnek át, mig a kivágott lapok a fémsulyt (pondus, Schrott) azaz a minta (Richtpfenning) sulyát birják, a melyekből azután a vágógép által, mely igen hasonló egy csavar pecsétsajtóhoz, a kerek *pénzlapok* kivágatnak. A hulladékok ujra rudacsokká öntetnek, az áthullott pénzlapok pedig szigoruan a mintasuly után reszeltetnek a mi fekete suly-egyitésnek (Schwarz-Justiren) neveztetik.

Erre következik a fehér-munka, *szinadás* (Weiss-Sieden), melynél következő az eljárás:

Az ezüst pénzlapokat egy izzitó kemenczébe (Glühofen) teszik, hogy azoknak felülete alkalmasabbá tétessék a benne levő réznek felolvasztására; ezután azokat egy rézüstben a *szinadó bödön* (Weiss-Sudherd) szünteleni kavarás alatt só- és borkőből készült forró lugban addig főzik, mig egészen fehérekké lesznek; a lugot most egészen leszürvén, a pénzlapokat más üstben fris vizzel kiöblitik, a savanytól dörzsölés és mosás tékre számitása, az arany és ezüstnek az országból ki nem vitele iránt; tehát a magyar király jogának gyakorlata feletti ellenőrködés a közjó érdekében az országgyülés jogai közé tartozott.

A pénz értéke tekintetében függ azon ércztől, melyből készittetik; és ezen ércz finomsága és sulyától; minden aranyból vagy ezüstből vert pénznemnél kettőre kell tehát ügyelnünk:

a. mily mennyiségü arany vagy ezüst van valamely pénznemben;

b. mennyi benne a réz v. más vegyület.

Az első suly „*belértéknek*“ (Korn), s ez a másodikkal együtt „*sulyértéknek*“ (Schrott) neveztetik.

Lássuk még, mit lehet értenünk a közéletben igen gyakran használt — *pénzláb* — kifejezés alatt: ha t. i. a bel és sulyértéknek, nem különben bizonyos egység gyanánt fölvett sulyból vert pénzdarabok számának, és az arany és ezüst közt létező aránynak meghatározása forog kérdésben, akkor mindig a pénzlábról van szó.

A mi pedig végre a pénzverő városokat illeti, hogy honnét került ki valamely pénzdarab, megjegyzendő átalában, hogy azt az egyes pénzdarabokon levő betüről ismerhetni meg. Igy az *A.* a képes oldal alján azt lejenti, hogy a pénz az ország fő pénzverőhelyén például Bécsben, Párisban, Boroszlóban veretett; a *B.* franczia pénzeken Rouent, Ausztriában Körmöczbányát; a *B B.* franczia pénzeken Strassburg; a *C.* a franczia pénzeken a loói vagy caeni pénzverde jegye; az ausztriai pénzeken *C.* a prágai, a poroszokon a klevai pénzverőhely jegye; a *D.* franczia pénzeken Lyont, osztrákon Grátzot; a *G.* betü franczia pénzeken Poitierst, poroszon Stettint, az ausztriain Nagybányát jelenti; s igy tovább egész a *Z.* betüig bezárólag mindegyiknek megvan a pénzeken a maga jelentősége. *Husovszky Kálmán.*

A szakál.

A szakál az ifjoncz vágyainak netovábbja, a férfi büszkesége s az aggnak tiszteletreméltó éke, nemcsak mint látható jele az érett férfikornak — hanem mint a tisztelet s becsület tárgya is a legrégibb időktől fogva nagy szerepet játszott.

Vas. Ujs 1866.

élő gondnokunk (Dr. Lészay Daniel) saját maga által ajánlott előlegezésből épitette föl, s most az előlegezett költség törlesztve van; reá gondolunk, hogy az északi szárnyat gróf Kun Kocsárd főgondnokunk saját költségén. (18,000 ft. o. é.) emelteté föl; és azonnal teljes bizalommal szóllunk igy: még nincs kialudva a honfiui és keresztyéni szeretetnek azon tüze, melynek melegénél annyi közczélu intézetek keltek ki és állanak fenn, az ezután is fogja gyámolitani a szászvárosi ref. magyar közép-iskolát, mint egyik méltó tárgyát a honszeretetnek! *D. I.*

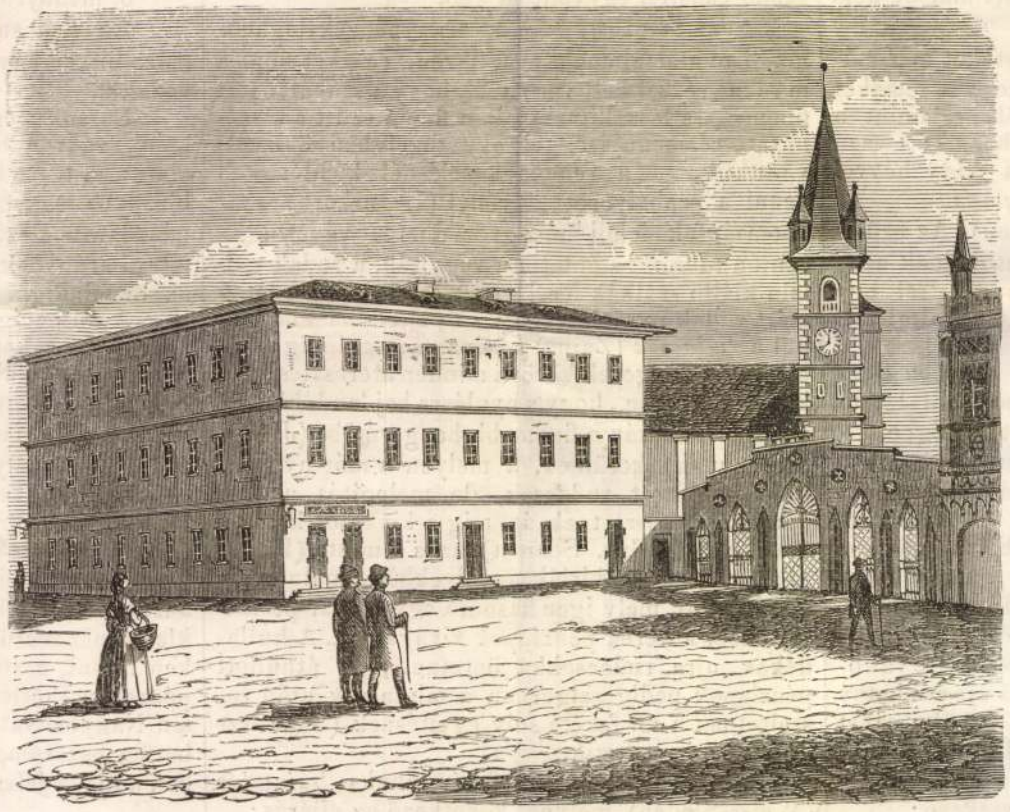

A szászvárosi magyar gymnázium (Erdélyben).

Képek a hazai népéletből.

LVI. Hogyan terem a magyar huszár?

Hogyan terem a magyar huszár?

Tán fölösleges is a „magyar“ melléknév s elég volna kérdezni: hogyan terem a huszár? Mert vajjon huszár-e, ha nem magyar?

Beszélnek ugyan franczia „hussard“-ról, porosz „Husar“-ról; a világ minden hadserege bekeblezé a mentés, tarsolyos, kalpagos lovast. De valamint az a „Gollasch“, a mit Németországban vesztegetnek, sohasem az a „gulyásos“ a mit mi szeretünk, mert izetlen és paprikátlan: azonképen a sok huszárkodó német lovasban sincs meg az a bizonyos, Isten kedvező kegyelméből való „tempó“, a mi a huszárral, már mint az igazi, telivér, magyar huszárral vele jár.

„A huszár az Isten katonája“; — ezt tartja a magyar példaszó.

Ki nem hallotta vagy olvasta azt az ismeretes adomát a magyar és porosz huszárról, kik a franczia háboruban együtt kerültek fogságba? „el kell nekik menni idegen országba.“ Vitéz huszárt fog hordozni a hátán, nagybajuszos, deli katonát.

És a helyett, hogy azon a nagy házon feledné szemét, mely előtt füstölgő sárkányok rohannak ide-oda; a helyett, hogy a sok népet bámulná, mely ott össze van gyülve: csak egyet lát, egyet kutgémje, melynek tetejéből különös madárnak harangszava hallatszik át néha a síkságon, hanem afféle templomféle, melybe sok ember jár, hogy áldja azt, a ki teremtette a világot, meg az ő édesanyját, meg azt a szép pej lovat, melynek szőrén most vágtatja körül a szétigyekező vad ménest.

Hej, most kerülgeti tán utoljára, legalább a javát, mert még hajnalra ott kell neki lenni a debreczeni indóháznál, hogy vaskocsira szállitsák; majd lenézi róla a gyerek. Jaj istenem! ha ő sarkantyus csizmában járhatna! Sokat hallott már felőle, apja beszélt egyszer-másszor róla, de legkivált valami kóbor obsitos, ki egyszer arra ő feléjök csatangolt: telebeszélte fülét, lelkét a fiunak arról, hogy milyen gyönyörü teremtése az istennek a huszár.

Most látott egyet, s éjszaka vele álmodik, édes szülejének mindig a huszárt beszéli s csak azzal birják elaltatni: hogy neki is lesz csizmája, csizmáján pengő sarkantyuja s hogy a pejt adják alája, ha majd ő is beáll huszárnak.

Ásványtermelés és bányaipar.

(Vége.)

IV. *A kohászati üzlés* (Hüttenbetrieb). A nyeremények a beváltó kohokhoz szállittatván, ott átvétetnek az *érczmérőtől* (Erzmesser), ki az átvevő kohónak képviselője; de minthogy az átvevő és átadó közt mind a megmázsálásban, mind a kémlevételben egyenetlenségek támadhatnak, ezeknek eligazitására egy kir. *kémlész* (Probirer) mint részrehajlatlan biró küldetik ki.

Az *érctárban* (Erzkram) a nyeremények megmázsáltatnak bizonyos napokon, és pedig a mint a szállitó bányák rendelvék; beiratnak t. i. sorban a bányák, a bányabirtokosok nevei, és a nyeremények megnevezése azon megjegyzéssel: mely fémekre kivánják azokat megkémleltetni? — Teknőkint hordatván a nyeremények az érctár ajtaja előtti szekérről mérlegre, minden teknőből egy kémlekanállal kémle vétetik; ha már sok kémle gyült, ez egy deszkán jól összeelegyittetvén, ismét kanalankinti kémlevétel alá esik mindaddig, mig körülbelül három, és ha az anyag

Vas. Ujs. 1866

bal kezében tartotta. A hidra csápjai nem levágni valók; e szivós bőrt nem fogja a kés, kisiklik éle alól; különben is félő, hogy az ember saját beszivott husát is keresztül vágná e csápokkal. A polyp rettenetes; de egy módon mégis meg lehet tőle szabadulni. A serki halászok ismerik e módot; a ki látta sajátságos gyors mozdulataikat a tengeren, felteheti rólok. A tengeri sül is ismeri, bizonyos harapással elharapja fejét. Ezért találni a sík tengeren annyi fejetlen tizlábut, sepiát és hidrát. Valóban a polyphoz csak fejénél lehet férni. Gilliatt tudta ezt.

Ilyen nagyságu puhányt még nem látott. Az első szúrás félrecsuszott a nagy állaton; a második is. A hidrát, mint a bikát csak bizonyos pillanatban lehet megölni; e pillanat a bikánál az, mikor fejét a földre szegzi, a hidránál pedig, mikor kinyujtja. Hirtelen elmuló pillanat. Ki ezt elveszti, el van veszve. A mit elmondtunk, mindaz nehány pillanat műve volt. Azonban Gilliatt növekedni érzé kétszáz ötven szíp erejét testén. A hidra alattomos. Először megdöbbenti zsákmányát. Miután megfogta, egy ideig mozdulatlanul tartja.

Gilliatt egyenesen tartotta kését. A szivás mindinkább erősödött. Egymást nézték az állattal. Egyszerre a hidra lekapta hatodik lábát a szirtoldalról, és Gilliatt felé kanyaritotta, hogy vele balkarját is megragadja. Ugyane pillanatban kinyujtotta fejét. Ha csak egy másodperczig késik Gilliatt, az állat mellen ragadta volna. Akkor, derekán megvérezve, karjai leszoritva, el kellett volna vesznie.

De Gilliatt ébren állott. Az állat lesett őreá, de ő is leste az állatot. Balkarját félrekapta a csáp elől, és e pillanatban, midőn az állat mellébe akart harapni, bele döfte kését. Kettős vonaglás állott be. Az állat vonaglott, de Gilliatt is. Mintha két villámlás küzdene egymással. Gilliatt a lapos puhaságba meritette kését, és egy ostoréhoz hasonló kanyaritással kört képezve vele az állat szeme körül, ugy kirántotta fejét, mintha fog lett volna.

A küzdelemnek vége volt. Az állat lezuhant. Olyan volt, mint egy szétteritett vászon. A szivattyu elromolván, a duzzadás megszünt. A négy száz szíp embert és sziklát egyszerre elbocsátott. A rongy a viz fenekére merült. Gilliatt fáradtságtól lihegtében, két idomtalan kocsonya darabot látott lábainál, egyik feje, másik egyebe volt az állatnak. Azért mondunk egyebet, mert testnek nem lehet nevezni.

Azonban Gilliatt, félvén valami végerőködéstől, odább állott a csápoktól.

De az állat meg volt dögölve. Gilliatt behajtotta kését.

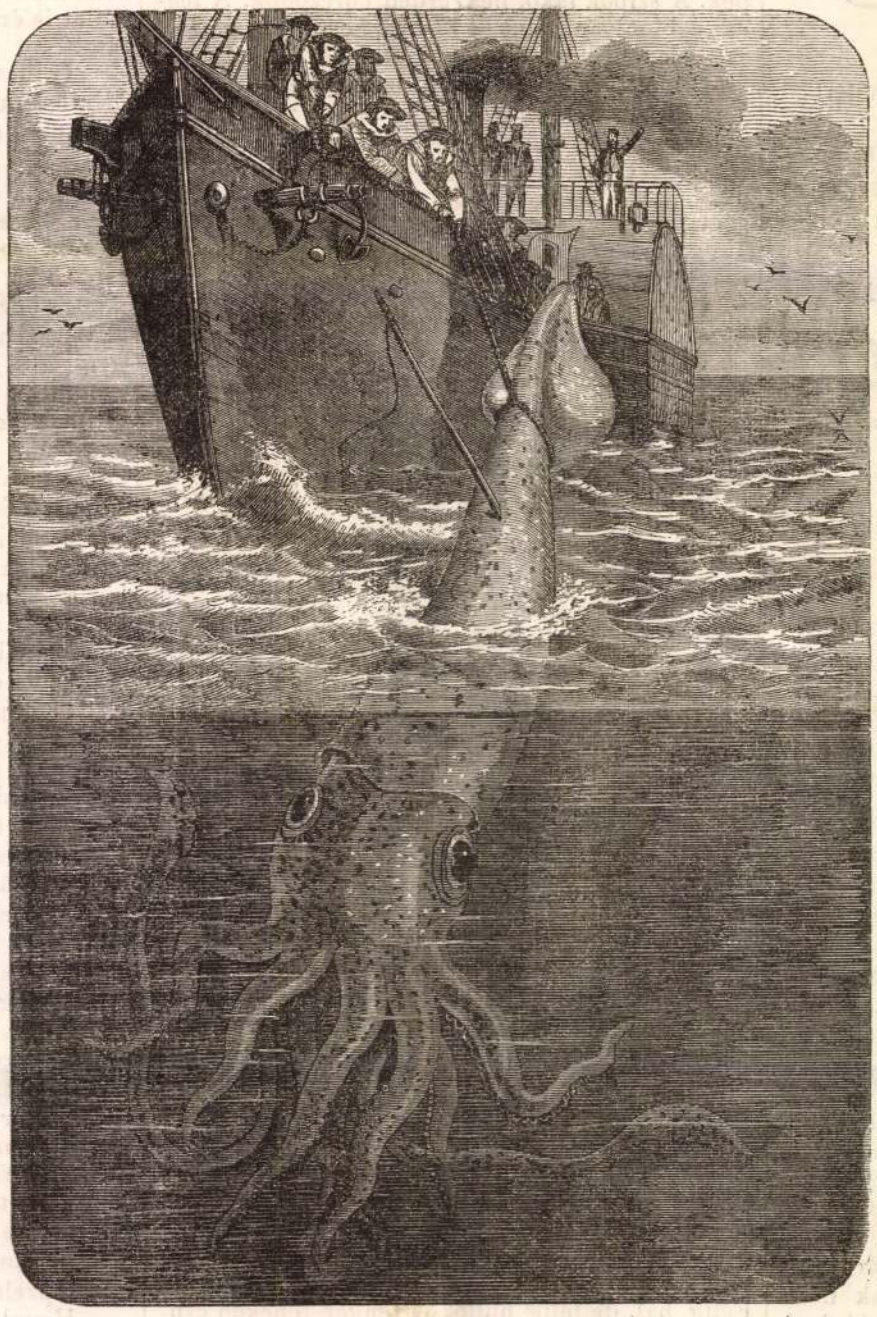

Az „Alecton" franczia korvett csatája egy óriás polyp ellen (1861. nov. 30.).

egész Hunyadmegyét és Szászváros-széket, s jövőre számító lélekkel, biztos alappal egy alkalmas telket ajándékozott a rajta levő egyemeletes épülettel együtt, a város kellő közepében, a két prot. templom közvetlen szomszédságában. Hasonló meggyőződéstől indittatva évenkint örök időkön keresztül 40 köböl buzát rendelt adatni tartariai jószágából Barcsay Ákos fejedelem, Apafi Mihály fejedelem pedig a sebeshelyi tizedet tanárfizetésül adományozta.

Ezen kegyadományok — melyekhez időnkint még más adományozók is járultak nagyobb vagy kisebb összegekkel — emelték oda a szászvárosi kebli iskolát, hogy a két helybeli ref. lelkész felügyelete — s egy három évre választott rektor vezetése alatt mint u. n. *partikula* állott fenn a mult század végeig, sőt a togátus diákok száma is 30 körül lehetett. A város is elismerte szükséges voltát azáltal, hogy a piaczi favámjövedelmet harmadrészben ezen iskolának adományozta, sőt tőkéi a Naláczi, Barcsay, Kun, Bálint, Bágya, s több más hazafiérzésü családok egyes tagjainak áldozatkész buzgósága által tetemes összegekkel szaporodtak, sőt két kegyes jóltevőnek figyelme és buzgalma ház- és belső telekajándékozásra is kiterjedett, a helybeli ref. lelkészek pedig a szükséges tanerő potlásául több órai tanitást vállaltak önként, dijtalanul.

Ily módon emelte a szászvárosi iskolát hazafiui és keresztyéni lelkesültség oly köztanodává, mely rang- vallás- és nemzeti különbség nélkül hintette szét e vidéken az ismeretek magvait, élesztette a honfiui és vallásos érzelmek tüzét, s egyengette a közmiveltség utját.

1848—1849, mint más iskoláinkat, ugy a szászvárosit is a megsemmisülés pontjáig sülyesztette vissza; már inditványozva, tervezve, sőt elhatározva volt a városi előljáróság felterjesztése következtében azt katonai laktanyává változtatni. Alaptőkéi nagyobbrészint megakadva vagy veszendőben lévén a zavaros idők miatt, s ez és más okok miatt is nem levén képes az ujabb idő kivánalmainak szinvonalán megállani, bizalomvesztetten, fájdalommal nézte ezen vidék magyar lakossága, miként hal meg lassu haldoklással ezen eddig annyi szeretettel ápolt iskola. Ekkor az egyházi főtanács — főleg a hunyadi egyházmegyei gyülés fölterjesztése következtében fölvilágosittatván — gyökerén kereste meg a baj okát, uj igazgató-tanárt nevezett ki, bizottmányt küldött ki a vidéki birtokosság áldozatkészségének megkisértésére. Nem is hiusult meg a remény, alig van ezen egész vidéken egy pár r. kath. és ref. birtokos, a ki ezen iskola pártolóinak aranykönyvébe ne irta volna be nevét nagyobb vagy kisebb kegyalapitványnyal; másfelől folyamatba indittatván az eddigi alaptőkék, s működésbe hozatván a kellő tanerők, ezen alapon képes lett az iskolai előljáróság megnyitni és nyitva tartani e mai napig négy elemi és hét gymn. osztályt, melyekben jelenleg szinte 400-an részesülnek az oktatásban, rang- vallás- és nemzetkülönbség nélkül.

S a szászvárosi gymnázium ezen uj életre ébresztésében az oroszlányi rész Kun Godhárd grófot illeti, a ki méltán ezen iskola atyjának nézendő, s a gondviseléstől végzetszerüleg hivatva látszik, hogy ezen iskolát hivatásának megfelelő állásba jőni segélje. Továbbá a helybeli ref. egyház egyik elemi osztálytanitó fizetését 300 ftban o. é. saját pénztárából fedezi; a n. enyedi főtanoda pedig a mostani ig. tanár fizetésének legnagyobb részét, mint gazdagabb nővér, hiven beváltott igérete szerint pontosan adja évenkint, mi nélkül az eddigi szép eredményeket elérni teljes lehetetlenség lett volna.

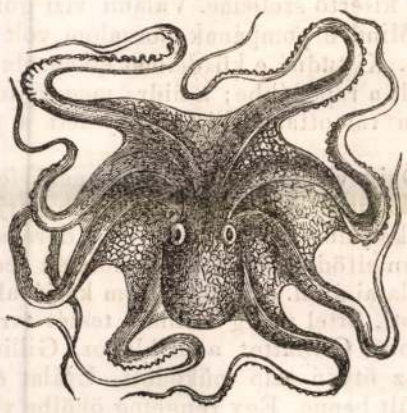

Közönséges tengeri polyp (Octopus vulgaris).

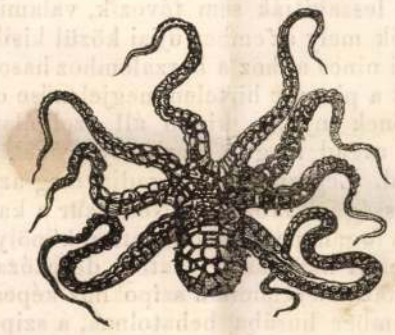

Medúza polyp (Octopus horridus).

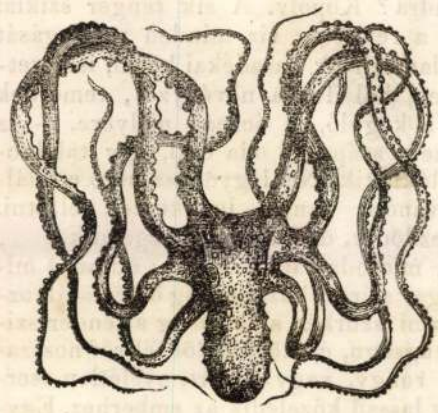

Hosszulábu polyp (Octopus macropus).

A szászvárosi magyar gymnázium.

(Erdélyben.)

A szászvárosi ev. ref. magyar gymnázium egyike Erdély azon iskoláinak, melyek mindjárt a reformatio reggelén keltek életre.

Egyszerü kebli iskola volt ez is legelső kezdetekor, de már I. Rákóczi György fejedelem felfogta azon nagyszerü hivatást, mely reá vár ezen nagy kiterjedésü vidéken, mely magában foglalja később minden osztály számára ingyen adott és ad ma is tüzi fát a város erdejéből.

1799-ben az erdélyi ref. egyházi főtanács elérkezettnek látta az időt, hogy az addigi kebli iskolát köztanodává emelje, közvetlen felügyelete alá vette, a tanrendszert más tanodákéhoz idomitotta, s vezetésére egy a külföldi egyetemeken járt rektort rendelt, kinek lakául házról és telekről is gondoskodott.

Azon idő óta 1848-ig folytonos virágzásban volt ezen gymnáziummá emelkedett iskola, alap-

De még nem vagyunk a czélnál! még kinyitnunk kell a nyolczadik gymn. osztályt is, mulhatlan szükségünk van egy tanári állomásra, hiányoznak physikai, chemiai műszereink, állat- és ásványgyüjteményeink, tápintézetről kell gondoskodnunk a szegény tanulók számára, tehát egész gymnáziummá kell ezt alakitanunk.

Fogunk-e czélt érni? Aggodalmunkban rá tekintünk ama diszes épületre, melynek rajzát itt veszik ezen lap olvasói; eszünkbe jut, hogy a nyugoti szárnyat ezelőtt 18 évvel egyik most is

a *hosszu karu polyp* (octopus macropus), és a *medúza-polyp* (octopus horridus). Három más faja: a *rövid lábu polyp* (oct. brevipes) és a *szivalaku polyp* (pinnoctopus cordiformis), végre a *cirrotheutis Mülleri,* kicsiny, ártatlan válfajok. — (Ez utóbbi 3 kisebb faj rajzait ide mellékeljük.)

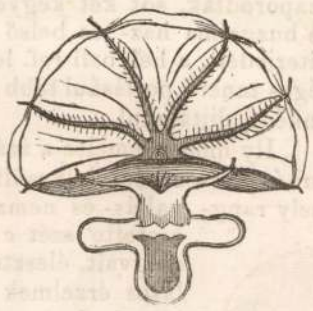

Cirrotheutis Mülleri.

E rövid magyarázat után most már könnyebben megérthetjük Hugo Viktor fellengős rajzát a „Tenger munkásaiban“, melyet Szász Károly

Rövid lábu polyp.
(Octopus brevipes.)

Szivalaku polyp.
(Pinnoctopus cordiformis.)

jeles forditása szerint ide mellékelünk. E tengeri szörnyet, vagy, mint ő nevezi, *hidrát*, Hugo Viktor igy irja le:

„Hogy az ember a hidra létezését elhigyje, látnia kellett azt. A mi százkaru hidránk mellett eltörpül a régiek hétfejü hidrája. Ha minden eszményt lehetőnek, és az iszonyatot czélnak tekintjük, a hidrát műremeknek tekinthetjük. A czet roppant, a hidra kicsiny; a vizilónak vérte van bőrében, a hidra meztelen; a jaraca fütyöl, a hidra néma; a rinocerosnak szarva van, a hidrának nincs; a scorpió fulánkkal van ellátva, a hidrának nincs fulánkja; a buthusnak karmai vannak, a hidrának nincsenek! a mycetesnek farkában van ereje, a hidrának nincs farka; a czápának fogai metszők, a hidrának nincs foga; a vampirnak szárnyai élesek, a hidrának nincs szárnya; a sündisznónak tüskéi vannak, a hidrának nincs tüskéje; a kardhalnak kardja van, a hidrának nincs; a zsibbasztó rájának villáma van, a békának varangya, a viperának mérge, az oroszlánnak karma, a keselyünek csőre, a krokodilnak torka, a hidrának sem villáma, sem varangya, sem mérge, sem karma, sem csőre, sem torka. A hidrának nincsen izom-rendszerre, hangja, vérte, szarva, fulánkja, patája erős farka, metsző szárnya, tüskéje, fürésze, villanya, varangya, mérge, karma, csőre vagy foga. A hidra minden vadállatnál irtózatosabban fel van fegyverkezve.

Mi a hidra? Köpöly. A sík tenger sziklái közt, a hová a rengeteg viz minden ragyogását rejti, látogatlan szirtek hasadékai körül, ismeretlen üregekben, hol dus a növényzet, temérdek a tekeny és a kagyló, az óczeán mélyére, — az uszó, kit a hely szépsége oda csal, egy találkozásba bonyolódhatik. Ne legyen az uszó e találkozásnál kiváncsi, hanem igyekezzék elfutni. Pompásan kezdődik, de irtózattal végződik.

Nézzük, micsoda találkozás az; mi az, a mivel a sík tenger szirtei közt mindig összetalálkozhatunk. Valami szürkés alak lebeg a tenger szinén, kar vastagságu, és körülbelől fél rőf hosszaságu; alakja rongy, vagy bezárt, nyeletlen esernyő. E rongy lassan közeledik az emberhez. Egyszerre szétnyilik, hirtelen nyolcz sugár alakul egy arcz körül, melyben két szem van; e sugarak élnek, kanyargás közben ragyognak; olyan mint egy kerék; kinyujtva négy öt láb átmérőt vesznek fel. Rettentő kifejlés. A szörny egy rohamot tesz. — A hidra az emberbe vágja szigonyait.

A szörny rá alkalmazkodik zsákmányára, egészen befedi, hosszu ágaival körülfogja. Alant sárgás, felül fakó; kifejezhetlen porszinének semmi sem felel meg a természetben; mintha hamuból teremtett állat volna, mely a vizben lakik. Alakja pók, szine kaméleon. Ha feldühitik, violaszinbe megy át. És a mi legiszonyubb, lágy. — Fogása fojtogat, érintése zsibbaszt. — Olyan mint a süly és rák. Betegség van benne szörnyidomokba összealakitva. — Megfogni nem lehet. Szorosan zsákmányára rátapad. Miképen? Az üresség törvénye által. Nyocz csápja tövén vastag, aztán mindinkább vékonyodik, és hegyesen végződik. Mindeniken két fokozatos szemölcs-sor vonul végig, melyek tövén nagyobbak, vége felé aprók. Mindenik sorban huszonöt ily szemölcs van, tehát minden csápon ötven és az egész állaton négyszáz. Ezek a szemölcsök megannyi szípok. A szípok fakó, hengerded porczogók. A legnagyobb olyan, mint egy ötfrankos pénz, és egészen lencse nagyságig száll alá. Csőalakban kinyulnak az állatból és ismét visszahuzódnak. Egy hüvelyknél mélyebben tudnak a zsákmányba merülni. E szi-mű a zongora billentyűk tökéletességével bir. Kinyulik, aztán elrejtőzik. Az állat legkisebb ösztönének is enged. A leggondosabban alkotott érzékek sem hasonlithatók e szípokhoz, melyek összehuzódása mindenkor az állat belső mozdulataival és a külső körülményekhez finomul alkalmazkodik. Ez a sárkány merő érzékenység.

A tengerészek polypnak hivják, a természettudósok cephalopodesnek, a rege-irók krakennek. Az angol matrózoknál *devilfish*, ördöghal a neve. De blood-suckernek is nevezik, azaz vérszipolynak. A la Manche szoros szigetein *pieuvre* néven ismerik.

A hidra, mig uszik, ugy szólván, tokjában marad. Minden ágát összehuzza. Olyan mint valami kéz, melyet a kézelőbe bevarrtak. Ez a kéz, az állat feje, széthasitja a vizet és kanyargó mozdulattal hatol előre. Két nagy szemét alig vehetni ki, mert egyszinü a vizel. — A polyp lesen vagy vadászaton behuzódik, összezsugorodik, a lehető legkisebb térre vonja meg magát. Belevegyül a félhomályba. Olyanná teszi magát, mintha a hullámnak volna egy redője. Akármihez inkább hasonlit, mint élőlényhez. A hidra megtestesült képmutatás. Az ember semmibe sem veszi; s hirtelen szétnyilik.

Lehet-e rettentőbb, mint egy ragadós anyag, melynek akarata van? Gyülöletből gyurt madárlép. A kristálytiszta viz gyönyörü azur szine közül egy ocsmány falánk csillag merül fel a tengerből. — Nem látszik közeledése, és ez benne az irtózatos. A ki látja, az csaknem bizonyos zsákmánya. Azonban éjjel, különösen az üzekedés idényében, villós szikrát hány. Ez iszony is tud szeretni. Közösülni vágyik. Csinositja magát, szikrázik, ragyogó ruhát vesz magára, s ilyenkor láthatja az ember sziklák tetejéről, mint terül alant halvány ragyogásban, kisérteties napképen. A hidra uszik; de mászik is. Félig hal, de félig hüllő. A tenger fenekén csuszik mászik. Erre nyolcz csápját használja lábnak. Ugy megyen mint a hernyó. Csontja nincs, vére nincs, husa nincs. Teste üres palaczk. Az egész csak bőr. Nyolcz csápját ugy ki lehet forditni, mint a keztyü ujjait. Egyetlen nyilása ván, a kisugárzások közepén. Száj-e az, vagy anus? Mind kettő. Mindkét életműködés ugyanazon nyiláson át történik. Egy a bejárat a kijárattal.

Az egész állat hideg. A Földközitenger puhánya is iszonyatos. Utálatos ez élő kocsonya érintése, mely az uszó embert elboritja, kezei besüppednek, körmei behatnak, ha széttépik sem hal meg, ha leszakitják sem távozik, valami makacs folyadék, mely az ember ujjai közül kisiklik; — de semmi nincs ahhoz a borzalomhoz hasonlitható, melyet a pieuvre hirtelen megjelenése okoz. E gorgonfőnek nyolcz kigyó áll szolgálatára. Semmi sem ragad meg és szorit oly erővel, mint a cephalopod. Légszivattyu ragadja meg az embert. Az ürességnek lába nőtt. Nem szur a karom, nem harap a fog, hanem kimondhatlan köpölyözés megy végbe. A harapás irtózatos; de irtózatosb a szivás. A karmok semmik a szípokhoz képest. A karmok az ember husába behatolnak, a szipokba maga az ember hatol be. Az izmok duzzadnak, az idegek tekerődnek, a bőr egy végtelen suly alatt megreped, a vér serked és rémitően vegyül a puhány nedve közé. Az állat ezer ocsmány szájjal borul zsákmányára; a hidra egy testté lesz az emberrel; az ember összefolyik a hidrával. E rut agyrém ott fekszik az emberen. A tigris csak megeheti, de — iszonyu! — a hidra felszivja az embert. Magához és magába huzza, és az összeszoritott, összegyurt ember tehetetlenül kénytelen türni, a mint lassankint belé töltik ama zsákot, mely élő szörny. Ételül szolgálni irtózatos, de italul, az kimondhatatlan.

Lássuk még a regény azon részét, melyben Hugo Hiktor *Gilliatt* nevü hősének küzdelmét irja le a polyppal szemközt. Ezen Gilliatt a tenger partján egy alacsony, sötét sziklaüregben járván:

„Egyszerre azt érezte, hogy karját megfogta valami. Leirhatlan borzalom fogta el a pillanatban. Valami apró, durva, lapos, hideg, ragadós élő tárgy csavarodott karja körül. Vére szivéhez tolult. Mintha bőrrel szoritották és furóval szurták volna. Nem több mint egy másodperez alatt valami csavar mélyedett kézfejébe, könyökébe, és vállát is érintette. Hóna alatt hegyes eszköz kutatott.

Gilliatt hátrarettent, de alig tudott mozdulni. Mintha oda lett volna szögezve. Fogai közül, szabadon maradt bal kezébe vette kését, s egyszersmind e kezét kétségbeesetten neki feszitette a sziklafalnak, hogy másik kezét kiszabaditsa. Az erőfeszitésnek nem lett más eredménye, mint hogy a szoritó eszköz, nyugtalanitva, annál erősebben szoritott. Ez az eszköz hajlékony volt mint a bőr, szilárd mint az aczél, és hideg mint az éjszaka. Aztán egy másik fojtogató eszköz nyult ki a nyilásból. Mint mikor szájöbölből nyelv nyulik ki. Rettenetes odasimulással kanyarodott Gilliatt meztelen dereka körül, s egyszerre kiszélesedvén, finom simasággal bőrébe ragadt és egész testét átölelte. Azonnal hallatlan és hasonlithatlan fájdalom dagasztotta Gilliatt összeszoritott idegeit. Bőrébe valami kerek, irtózatos tárgyak nyomultak be. Ugy érezte, mintha számtalan száj tapadna bőrébe, és vérét kiszivni igyekeznék. Aztán egy harmadik csavar tekergőzött ki a sziklából, megtapintotta Gilliattot, és megcsapkodta oldalait, mint a kit kötéllel csapkodnak. Ez is oda tapadt.

A nagy félelem néma. Gilliatt egyet sem kiáltott. Elég világos volt, hogy az ocsmány tárgyakat testén felismerje. Egy negyedik szivócső, ezuttal nyilsebeséggel nyult ki, és hasán tapadt meg. Lehetetlenség volt e ragadós eszközöket, melyek számtalan helyen szoritották Gilliatt testét, lefejteni vagy levágni. Minden nyomás helyén sajátságos iszonyu fájdalom támadt. Olyasmi, a mit az az ember érezne, kit temérdek apró száj ragad meg egyszerre. A lyukból ötödik hosszu eszköz lövelt ki. Keresztülnyult a többin és Gilliatt testén a rekesz-izom körül ragadt meg. A félelmet szorongattatás növelte; Gilliatt alig tudott már lélekzeni. E szivó eszközök hegyesek voltak és mindinkább szélesedtek, mint a kard a markolat felé. Mind az öt kétségkivül ugyanazon egy törzsből nyult ki. Fel s alá mozogtak Gilliatt testén. Érezte mint változtatják helyeiket a láthatlan fojtogatók, melyeket megannyi szájnak képzelt.

Hirtelen egy nagy kerek és lapos ragadós test jött ki a szirthasadékból. Ez volt a központ, az öt ág ugy nyult ki belőle, mint küllők a kerékagyból; az ocsmány gömb tulsó részén még három csáp volt látható, melyek a szikla közt bennmaradtak. A ragadós test közepéből két szem csillogott ki. A két szem Gilliattot nézte.

Gilliatt felismerte a hidrát, a százkaru tengeri puhányt.

E lénynek volt Gilliatt nehány percz óta hatalmában. E szörny volt ez üreg lakója. Ő volt a hely kisértő szelleme. Valami vizi gonosz szellem. Mind e pompának borzalom volt a középpontja. Ki tudná e küzdelmet elképzelni? Gilliatt benyult a repedékbe; a hidra megragadta karját. Erősen tartotta. Gilliatt légy lett a pók hálójában.

Övig vizben állott, lábait neki feszitette a sikos kavicsu sziklafenéknek, jobb karja a hidra lapos karjaiba erősen beszoritva, dereka csaknem egészen elfödve ez irtózatos kötelék redői és kanyarulatai által. A hidra három karjával a szirtbe fogózott, öttel pedig Gilliatt testét tartotta. Igy szoritotta Gilliattot a sziklához. Gilliatt testén kétszáz ötven szíp működött. Utálat és félelem egyesült benne. Egy rengeteg ökölbe volt beszorulva, melynek ruganyos, csaknem egy-egy mètre hosszu ujjai belől tele vannak élő szípokkal, s ezek által a husba mélyednek. — Már mondtuk, hogy a hidrától nem lehet szabadulni. Ha az ember kifejteni erőködik magát karjai közül, annál erősebben szoritja. Annál jobban meg van fogva. Minden erőfeszítésnek részéről ujabb erőfeszités felel meg. Minél több nyomás, annál több visszanyomás.

Gilliattnak csak egy menedéke volt, kése. Szabadon csak bal keze volt; de tudjuk, hogy hatalmasan tudott ezzel bánni. Azt lehetett volna mondani, hogy két jobb keze van. Nyitott kését

*

területen bizonyított nagyságával. Mára azonban, közmegegyezés, közös cél és szempont híján, minden ilyen személyes emlékmű sorsa bizonytalan, s agressziónak minősül, ha egy-egy csoport a maga értékrendjét emlékmű formájában köztérre helyezi. Ilyesfajta emlékművek nem is készülnek már mostanában.

A világháborús és 56-os emlékművek népakaratból születtek-születnek. Eddig — titkolt-tilos fájdalomból és tisztességből — nem hősi emlékművek (mint az I. világháborús katonáké): egyszerű fejfák, esetenként figurák vagy csak nevek hosszú sora, azért, hogy arra járva emlékezzünk.

Ezekhez a jellé redukált, kortársi, emlékező és fájdalmas emlékművekhez, melyek ugyanakkor szikárságukban, tárgyilagosságukban a halottkultusz ősi igényének (az embernek) kipusztíthatatlanságát hordozzák, hasonlóak Budahelyi Tibor újabb munkái. De mit temet a művész? Mire emlékszik? Kik ma a temetetlen holtak?

Egy kultúrát temet, mégpedig olyant, amelyről a művészetben ritkán esik szó. Pedig összefonódott vele a magyar művészet egy része: a monumentális plasztika ipari üzemekben, szimpózionokon született meg nálunk a 70-es, 80-as években. Ennek, a privatizáció és a felszámolások áldozatául esett, egykor a művészeknek is otthont adó magyarországi (kétségtelenül) pszeudoiparnak és mára sokszor munkanélkülivé lett munkásainak állít emlékeket — ma Budahelyi Tibor.

Azoknak, akiktől tanult — megismerte a gépeket, anyagokat, szerszámokat, technikákat —, akiknek köszönhete, ha áttételesen is, hogy szobrász lett. Önmagát is temeti tehát, s részben bizonyára a művészetet is. Hiszen a korszerűtlenség, a ráfizetés, a szükségtelenség ismert és sokat emlegetett érv ezekkel az üzemekkel — tán még a művészettel — szemben is. A Csepel Művekkel szemben például, ahol Budahelyi 20 éven át dolgozott, a Rába Művekkel, a Dunai Vasművel szemben, ahol szimpóziónokon vett részt, Budahelyi szemével nézve annak a hitnek, mely egykor a magyarországi konstruktivizmust életre hívta, majd újrateremtette a 60-as 70-es években (többek között mesterének Csiky Tibornak, majd magának Budahelyinek a közreműködésével), nem sok sansza van.

Kevés az esély, hogy tiszta formákból árnyalt világot lehet építeni, s hogy ebben a folyamatban a művészet is részes lehet. Innen a fájdalom. A szűrőkosár, amivel a barnítóba mártják az acélt, benne a lyukas hasábok, amin fúrják, a fúrók, a kalapácsok, a „talált" tárgyak, a tiszta pop-artos jelek, így együtt mégis történelemről szólnak, emlékművet alkotnak. A közelmúltét.

Csak az ennek a szomorú történetnek a buktatója, hogy Budahelyi új emlékműve, a *Kazettás ipari objektek*, játékosan finom.

Az alkotó, túlélve saját „halálát", múltját, felsorakoztatja a meghívott másoknak (nekünk), rekeszsorokban, jelekre redukálva, amitől megvállik: a különféle megmunkált anyagoktól és hulladékaiktól-forgácsaiktól, a lángvágóval vágott, szélein elszíneződő, rozsdásított acéllemeztől, a különböző fafajtáktól, a festékkel színezett, csurgatott acéllemezektől, a barnított, krómozott vagy rozsdás acéltől, perforált ipari lemeztől, munkásruháktól, a művészi útját jelző iratoktól. Egy jó 20 éves életpályától. Gyári-konstruktív és művészi rendben, elbeszélően, meseszerűen, mint mindig, hol keményebb, hol lágyabb hangot ütve meg, s együtt is megszólaltatva őket. A dobozolás is pop artos ötlet, noha Budahelyinél Csiky Tibor halála és síremlékének gondolata vetette fel 3 éve. Mint Budahelyinél mindig, itt is együtt él a konstruktivitás azzal, amit ellentétének vélhetnénk, a finom hangokkal, a gazdag textúrával, a különféle eljárásokkal árnyalt faktúrával, a szervetlen mellékter-mékekkel. Az így élővé varázsolt anyagok, „felöltöztetett" formák, kis koporsóikban mégsem emlékművek tehát, hanem egy jelekre redukált életpálya fordulatát, s a továbbinak kiindulópontját jelzik.

Gondolom, sokan veszítettünk már mestert, s vele rendet és biztonságot, helyet a világban. A mester — s mind, ami vele jár — adománya a sorsnak. Aminél nagyobb csak az önmagára találás lehetőségének adománya. Budahelyi Tibor e fordulóponton áll. Illő tehát a kiállítás befejezést és kezdést ünneplő rituséban reményeinket így megfogalmazni.

(Fészek Klub, Herman Terem, 1992. IX. 29)

KESERŰ KATALIN

Rekviem az élőkért

Szathmáry Gyöngyi kiállítása

Szathmáry Gyöngyi kiállításán a látogató az utóbbi évtized válogatott anyagával találkozhatott. A bemutató egészét valami egylényegű frissesség és energikusság járta át. Kiderült itt: Szathmáry jelenlegi munkásságában a portrédomborműveké a vezető szerep. Ők adták hát befoglaló keretet a kiállítási kollekciónak. Ezen belül pedig mintegy huszonöt kisplasztikát és egy nagyobb léptékű köztéri makettet láthattunk.

Szathmáry éremművészete mindenekelőtt a helyi, szegedi kötődésű tudósokhoz és művészekhez kapcsolódik. A korrekt, szakszerű portrék sokaságán át jutott közelebb a szuggesztívebb, szublimáltabb emberfelfogáshoz. Így született meg az emlékezetes *Koós Károly*- és *Moholy—Nagy*-portré is. Míg az előbbinél az arc barázdáltságát idézte, addig az utóbbi munkán már a határozott szerkezetű, organikus lüktetésű formaképzés dominált. A jeles néprajztudós, *Bálint Sándor* arcmásán a finom iróniát profán hétköznapisággal, a lecsúszott szemüveggel jelenítette meg a művész. *Szent-Györgyi Albert* egyéniségénél viszont éppúgy helyt adott a virágszerű könnyedségnek, mint a magasztosság mozzanatának.

Szathmáry Gyöngyi tárlatán mindenesetre a kisplasztikák voltak a valódi főszereplők. Itt láthattuk csak igazán: a művésznő munkássága az utóbbi esztendőkben ugyancsak megújult. Maga mögött hagyta a konkrétabb, stilizáltabb figurális megoldásokat, de magának az embercentrikus szobrászatnak is többé-kevésbé hátat fordított. Most inkább a természeti alakzatokhoz közel álló, beszédes tartalmú tárgyi formák érdeklik (pl.: hegyes, agresszív képzetű kövek vagy keresztmotívumok). Szobrai kiképzésében is a frissebb, spontánabb és indulatosabb felületkezelés lépett előtérbe.

Ballada című bronzplasztikáján, mely *Kiss Nagy András* és *Vigh Tamás* szobrászatának tanulságát is felhasználta, az érzékeny, törékeny és a nyersebb, drasztikusabb formák kontrasztjából bontakozik ki a mű tragikus sugallata. A *Hommage à Saint-Exupéry* dinamikus és gesztusszerű formáiban pedig bravúrosan átfedi egymást a szárnyalás és a közeledő pusztulás képzete. Ahogyan az *Atomcsend* szúrós, rusztikus formáiban is elementáris térbeli energiák feszülnek. Majdhogynem úgy, mint *Caspar David Friedrich Jeges tengeri látomásában*.

Szathmáry Gyöngyi kisplasztikái mindenképpen nagyobbak, mint valóságos méreteik: megkapó vitalitás, belső energia fűti őket. Ráadásul az organikus gesztusszobrászat sajátosan egyéni példázatait képviselik.

(Szegedi Képtár 1992. XII.—1993. II.)

SZUROMI PÁL

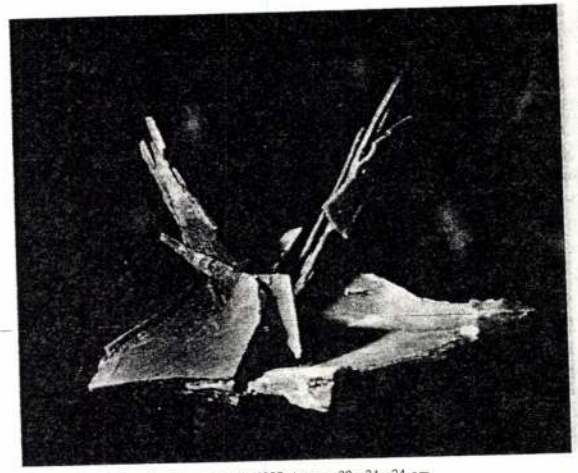

Szathmáry Gyöngyi: Atomcsend, 1992, bronz, 20×34×24 cm

Herendi Péter elektrografikája

Az Árnyékkötők Újvidéken

A *Fény Árnyék Művészeti Egyesület* törzsgárdája, illetve az *Árnyékkötők* című elektrografikai folyóirat köré tömörülő kortárs alkotók tizenöt főnyi csoportja nagy méretű kiállításon mutatkozott be Újvidéken. Az eseményt a *Magyar Szó* kritikusa a következőképp méltatta: „Rendhagyó mivolta elsősorban abban nyilvánul meg, hogy egy jellegzetes századvégi művészeti ágat, az elektrografikát prezentálja a közönségnek, másrészt zárlatokkal sújtott napjainkban igazán kivételesnek számító egy külföldről frissiben érkezett kiállítási anyag. A vállalkozás a tárlat rendezőit dicséri, akik a korábban megteremtett nemzetközi kapcsolatokat szeretnék a közismert nehézségek ellenére is megőrizni".

A történelmi szerepek tehát felcserélődtek. Ezen azt értem, hogy a hetvenes években a magyar művészeti progresszió volt ellenzékben, úgymond „passzív helyzetben", most pedig a vajdaságiak szorulnak friss információkra és élményekre azokból az időszerű szellemi folyamatokból, amelyek néhány környező országban a rendszerváltást követően öntörvényűen felerősödtek.

A kiállításon a hazai bemutatókról már nagyrészt ismert alkotások szerepeltek: fénymásolón és telefaxon készült, valamint számítógépes grafikai eljárással készült elektrografikák. A bejárati terem leghosszabb falfelületén *Herendi Péter*

gaard exploits the loving rela-
: lover and the loved to dem-
special properties of religious
er transformation has yet to stand
itment, perhaps because our love
f ourselves to domestic pets may
iently important.[20] However, the
novement may be in some part a
r increasing bestowal of human
on at least certain animals.
ls in fact have the properties or
umans need animals to have the
theory so far moot. To the degree
me people use animals as sub-
mans in trusting, loving rela-
aks a need that obviates the lesser
nalistic argument or empirical

se cases have in common goes
parallels to love. All of them can
ed not) be used as substitutes for
ships. For some people, religion,
all, if not to the same degree, far
s objects of intimacy than other
A god who deserts one in an hour
ho bites the proverbial hand that
rt forgery yield for such people
f loss, betrayal, and use.
ute for human interaction and
, art already betrays Sparshott's
y it as more than analogous to
the question, "What is wrong
to the question, "What is wrong
' in which one substitutes "an
bject for the loved one."[21] But
eady confuses loved ones with
contrast to alternative sex ob-
in romantic love only requires
ne, not a mere sex object. Often,
usionment (or in fear of it) with
and through that one with love
rn to sex objects as substitutes

nicism to achieve the cheap taw-
ott sees in alternative sex ob-
g a forgery resembles this cyni-
n loving art, however genuine,
n order of disillusionment paral-
rom loved ones to sex objects.
nship lacks is one whole side of

receive. Like our relation to sex objects, loving art is one-sided, the sort of thing out of which we make fantasies.

With a sex object, the other never matters, so long as it meets some initial conditions for possession. It is the vehicle upon which we fantasize or upon which we slay fantasy. We do our will with the object, however ideal or scurrilous our hidden desires. So too with works of art: we make them speak to us, inventing for them the right words to say, the right message to give. This is one secret of the interpretation of art; the other is to make the interpretation sufficiently impersonal so that others may adopt some or all of it.[23] The seemingly passive disinterested role of one who experiences art is at best a sham. Passivity makes of art a mere object. Art is more because we actively make it more. We give it interest, voice, feeling, importance, and profundity. Or, rather, we give each work in which we take an interest a specific and individual voice, feelings, importance, and profundities. Of course it gives them back.

It is a commonplace that jealousy is only possible if we treat a loved one as a possession, as a kind of object that we already treat subhumanly. This is perhaps the paradox of bestowing the human rather than in encountering the human: in the very act of bestowal, we dehumanize that on which we bestow humanity. It becomes a possession, an extension of ourselves. We jealously guard our possession, thus revealing the degree to which we are dependent upon it. So, too, do we guard our art, dependent upon it to give us what we righteously demand or humbly beg. The difference of approach makes no difference to the dependency. Whether person or artwork, we will not tolerate the loss or alteration of that which lets us be what only in fantasies we can be or dare to be.

The work or the person who turns out to be "false" incurs our wrath, which covers up the bitter taste of our own inadequacy, our inability to hold onto our possession. We were tricked. It was not what was supposed to be. The painting, the mistress, the gigolo did not change. Rather, we changed. We forgot that we were investing ourselves in that which gives no guarantees. We stand exposed in our weakness, naked in our chagrin. We had dressed it in garb to fool our

SZATHMARY Copyright by Haus 1993/6

that. Such is the inhumanly self-imposed cruel world of those who confuse either art or love with simple ecstasy. Love, of course, is something else. And so, too, is art. Or at least, it once was.

The heart of the art lover is, in the end, no simple thing. Nor is there but a single way to love art. Nonetheless, understanding how contemporary art patrons relate to art requires that we view patrons in their involvement. Past studies of forgery have missed the moment of involvement by concentrating upon forgery's origins and aftermath. At both these points, they almost inevitably encounter only the art, plus a set of rational considerations for appropriately labeling or relabeling a work. By catching the art lover in the act of suspecting a forgery, we open the possibility of capturing a different set of operative categories through which to examine our relationship to art. If these phenomenal speculations have any merit at all, it is to raise some new and potentially productive questions about art.

L.B. CEBIK
Department of Philosophy
Room 801 McClung Tower
The University of Tennessee, Knoxville
Knoxville, TN 37996-0480

1. Thomas Paine, *Common Sense and Other Political Writings*, ed. N. Adkins (New York: Liberal Arts Press, 1953), p. 41

2. La Rochefoucauld wrote in Maxim 32, "La jalousie se nourrit dans les doutes, et elle devient fureur, ou elle finit, sitôt qu'on passe du doute à la certitude." *La Rochefoucauld: Maximes et Réflexions Divers*, ed. Jean Lafond (Paris: Editions Gallimard, 1976), p. 49.

3. Francis Sparshott, "The Disappointed Art Lover" in *The Forger's Art*, ed. Denis Dutton (University of California Press, 1983), pp. 246, 253, 260-261.

4. La Rochefoucauld wrote in a variation to Maxim 32 that jealousy is a "passion qui cherche toujours de nouveaux sujets d'inquiétude, et de nouveaux tourments." *La Rochefoucauld*, p. 272. Of course, he addresses not so much the core of jealousy as the suspicion it necessarily includes.

5. For a brief account of Ralph Blalock's works and their imitators, see the overtitled "The wretched life and death of an 'American Van Gogh'," *Smithsonian* 18 (December, 1987): 80-90.

6. I prefer the label "artrealm" to the term "artworld," institutions, but also a body of theoretical considerations. The label "artrealm" circumscribes broadly a collection of institutions and activities, but permits one to describe aspects of them without prior theoretical commitments. Moreover, the notion of a realm of art seems less encompassing and less distant than a world of art.

7. Norman Miller, "Three Arguments on the Death of Art" in *The Death of Art*, ed. B. Lang (New York: Haven Publications, 1984), p. 156.

8. Arthur Danto, *The Transfiguration of the Commonplace* (Harvard University Press, 1981), p. 207; and Anita Silvers, "The Rebirth of Art" in *The Death of Art*, pp. 220-222.

9. Arthur Danto, "Artwork and Real Things," reprinted in *Art and Philosophy*, ed. W. Kennick (New York: St. Martin's Press, 1979), p. 109.

10. Arthur Danto, "The End of Art" in *The Death of Art*, p. 35; Miller, "Three Arguments on the Death of Art," p. 156.

11. Karl Mannheim, *Ideology and Utopia*, trans. L. Wirth and E. Shils (New York: Harcourt, Brace and World, 1936), p. 20.

12. *Ibid.*, pp. 21-22.

13. Sparshott, "The Disappointed Art Lover," p. 255.

14. *Ibid.*, pp. 262-63.

15. Eric Hoffer, *The Passionate State of Mind* (New York: Harper and Brothers, 1955), p. 45

16. Albert Camus, *La Chute* (Paris: Editions Gallimard, 1956), pp. 42-43 (translated by J. O'Brien as *The Fall* [New York: Vintage Books, 1956] p. 39). The entire story might be characterized as a progression of suspicion and consequent self-judgment.

17. Eric Hoffer, *The True Believer* (New York: New American Library, 1951), p. 114.

18. *Ibid.*, p. 114.

19. Kierkegaard also recognized that even in human relationships, the other may have no character other than that which we bestow upon that person. At one point for the young man, "The girl has prodigious importance, he actually will never be able to forget her, but what gives her importance is not herself but her relation to him." *Repetition: An Essay in Experimental Psychology*, trans. W. Lowrie (New York: Harper and Row, 1941), p. 89.

20. In *Dominance and Affection: The Making of Pets* (Yale University Press, 1984), Yi-Fu Tuan attempts a study of pets that he misleadingly characterizes as "descriptive psychology" (p. ix). His orientation is that of the social scientist who excludes "love" as an operative concept in favor of dominance and affection (pp. 1-2). Such an orientation, while illuminating the history of pets, is foreign to the perspective of this essay. For example, the dominance-affection combination limits attention to only certain behaviors, such as the exertion of power or, in contrast, play. Missing are a multitude of everyday behaviors and, of course, the pet-owner's dependence upon and commitment to the pet. The perspective from which this essay emerges recognizes, contrary to Tuan, that many expressions of power in society are also, if not mostly, expressions of weakness.

21. Sparshott, "The Disappointed Art Lover," p. 254.

22. Sparshott notes that: "Cynical disillusion in love ex-

SZATHMÁRY Gyöngyi

II. dij

TANDI Lajos: Emlék-művek [Szeged, a második világháboru szegedi áldozatainak emlékmü-pályázata]. = Szeged, 1993. 5. l. p.

1992. május 18.

GT

Presser Gábor SZIGETVÁRY ZSOLT FELVÉTELEI

nozgatta a színpadot. (Az ifjabb évjáratú közönség
: és boldogan üvöltözte a koncert után: Karesz...!)
voltak a háttérzenészek — többségükben Presser
ványai. A rockszakértő zenekritikusok hosszan ele-
najd a nagyszerű improvizációkat, azt a csodát,
régi dalok, megőrizve régi vonzerejüket, újjászület-
kar mind a négy tagja bebizonyította — ha lett vol-
n is kétség —, hogy virtuóz zenész és előadó. Egyi-
nyomakodott az előtérbe, ezen a búcsúkoncerten va-
ekar játszotta a főszerepet. Egy kicsit meghatott, jó-
élni imádó banda, amelyik nem magát, hanem a ze-
ni jött össze a közönséggel még egyszer, utoljára...
rt egyik zárószámával, a Ringasd el magaddal vé-
n maga a zenélés vált az est főszereplőjévé. A ti-
tömeg nemcsak együtt énekelt Presserékkel, hanem
dva az improvizációba, részt vett a dal újjászületésé-

ért is kapott lábra a hír, hogy az LGT búcsúkoncert-
zülettek minden idők magyar rockkoncertjei. A Lo-
T tegnappal megszűnt, de jobban jelen van, mint va-

• Virág F. Éva

nnek a balett az alapja

Gábor: nem kötelező
ni egy kamarába...

Kamara egy
gyűlését. A
áz balettka-
elte, aki ki-
ázi Gábor a
ldön volt, s
nulása után
balettkart.
ök nélkül is
iletek képvi-
an, hogy az
eldönti, be
etbe.
el a kérdést.
ik-e. Európa
se vagyunk.
ent Garden
balettegyüt-
egy titkár, egyet tudok érteni. Nagyon sajnálom, hogy hétfőn nem lehettem ott a közgyűlésen. Genovába kellett mennem. Úgy néz ki, hogy a Cristoforo megjelenik a szakvilágkiállításon.

— Elhangzott a közgyűlésen, hogy vannak más balettegyüttesek is, s hogy a kamarát az Opera balettkara nélkül is megalakítják.

— Magyarországon — bármit is mondanak mások — a balettet ez a színház képviseli. Illetőleg a Táncművészeti Főiskola, ahol a balettoktatás folyik. Semelyik táncszínház nem ad elő balettművet, csak mi. A többieket én inkább táncszínházaknak hívnám. Még akkor is, ha mindennek a balett az alapja. Nem kö-

Tárlatlátogató

Váctól Szegedig

A hatvanas évek egyik nagy kulturális utópiája volt az egységesülő képi világkultúra. A tömegkommunikáció, a műholdas televíziózás, a világot behálózó magazinkonszernek révén a hajdani ősművészethez hasonlóan egységes képi nyelv kialakulása várható. A gondolat a dinamikusan fejlődő Nyugat terméke volt, és nem vette észre (vagy csak nem törődött vele?), hogy Keleten olyan zsiliprendszere van még a képi információnak is, amelyet még a későbbi helsinki megállapodás sem tudott negligálni.

A szisztéma következtében a tőlünk keletebbre élők sokszor rajtunk keresztül igyekeztek tájékozódni a nyugati kultúráról. Mi magyarok viszont sokáig olyan intenzitással néztünk Nyugat felé, pontosabban Keletről annyira csak a loyalista szürkeséget mutogatták, hogy most bizony van mit megismernünk Északtól Délig és Keletig egyaránt.

Ebből a megismerésre váró művészeti anyagból legutóbb Vácott, a Görög templomban (és a Hinczgyűjteményben) láthattunk hat kitűnő nagyváradi alkotótól műveket. A Szegmentum című tárlatban nyomát sem találhattuk a bevezetőben említett utópiának. Hatuk közül Boné Rudolf földdel, búzával installációt készített. Műve beleillett volna a Georg Jappe által összeállított Ressource Kunst című kiállításba, amely a „csak ez az egy Földünk van" gondolatában fogant. A műhöz felfogásában, drámaiságában és narrativitásban a legközelebb Ujvárossy László Metamorfózis című installációja állt annak ellenére, hogy felhasznált tárgyi elemei (giccs szobrocska, fa, kő, bakelit cső, saját rajzok és papírmasé figurák, továbbá egy hintaló darabjai) alapvetően más konkrét tartalmak segítségével szembesítik az embert önmagával. Boné a mitológián keresztül, Ujvárossy a hétköznapiság és a személyes emlékek felidézésével a mi dolgunk a világon kérdést keresztezi a mi a sorsunk a világban problémájával.

Onucsán Miklós A voluta születése, illetve a Replika címmel három nagyméretű (háromszor két méteres) művet mutatott be. Mintha óriási fotókat látnánk, amelyeket barnára érlelt az idő, s amelyeken ősködtől örvénylő gesztussal rend születik. Misztikusak, többértelműek a munkák.

A három másik alkotó műveiben a dekorativitás közös mozzanat. Ezen túl semmi más. Hiszen Ioan Aurel Muresan tubusból nyomott festékcsíkokkal erotikus, keleties történetet mesél bimbókról, kígyókról, hercegekről, szüzekről, tehát képeinek szerves része az irodalmias mese. Ezzel szemben Gerendi Anikónál egyáltalában nincs a hagyományos értelemben vett ábrázolás. Ő préselt papírból készült körformákat ír és ragaszt tele szőrrel, növényekkel, szövegekkel, papírdarabokkal. A felidézés, a szimbolizáció a legfontosabb ezeknél a kompozícióknál, amelyeket az érzéki élményt nyújtó felületekből szerkesztett. És bár Kerekes U. Gyöngyi műveinek szintén fontos hatáseleme a természet, mégis gyökeresen másról van nála szó. A finom líraisággal ábrázolt leveleknél, virágoknál a természet szép ábrázolása elsődleges (árulkodó e tekintetben a liliomos paraván), s csak másodlagos a tükrözés, a ritmus, a negatív-pozitív fogalmainak képi prezentációja.

A kiállítást végignézve felmerülhet bennünk a kérdés: vajon miért nincs itt munkája Gaina Dorelnek? És vajon min dolgozik most Pop Zoe? Mi van a Vreme Sorin—Gina Hora házaspárral? És Perjovschi már annyira bukaresti lett, hogy őt már fővárosi művészként láthatnánk Magyarországon? Nem tudni. De ez a kiállítás így is sokszínű képet mutatott a Pece-parti Párizs művészetéről.

Alig pár kilométerre attól, ahol a Körös a Tiszába folyik, egy másik alföldi városunk, Szeged, saját képzőművészeivel ismerkedik. A képtárban a Szög Art művészegyesület kiállítása közel sem mutat olyan változatos arculatot, mint Vácott a nagyváradiaké. Persze ez érthető: ott a város összes művésze közül választódtak ki a bemutatkozók. Itt épp a szemléleti rokonságuk alapján egymást vállalók szövetkeztek össze. Mindenesetre Szegeden nagyon erősen élnek a hagyományok: a Szög Art-kiállításon kép csak keretben, plasztika csak nemes anyagban szerepel. Szemléletileg a szürrealisztikus mese tűnik a legmeredekebbnek (Eszik Alajos), s inkább a lírai tájátiratok a jellemzőek. Egyetlen expresszívebb színkezelést látunk (Aranyi Sándor), s az emberi figura olyan kedves az alkotóknak, hogy a szobrászok meg sem tudnak lenni nélküle. Portréban a legérzékenyebb Szathmáry Gyöngyi, a női popsik mintázásában pedig Lapis András.

S míg a képtárban a szegediek láthatók, egy újonnan megnyílt magángalériában, Rácz I. Géza Kálvária Galériájában fővárosi „vendégcsapat" állít ki. A jobbára főiskolai tanárokból és hallgatókból álló társaságban a Nagy Gábor, Dienes Gábor, Kovács Péter nevével fémjelzett művészeti irány a legfontosabb. Nemes anyag a magán-erőfeszítések révén lassan-lassan kibontakozó hazai műkereskedelemben.

• Chikán Bálint

SZATHMÁRY Gyöngyi

Szathmáry Ágnes fotó

ÉP

nagazinja

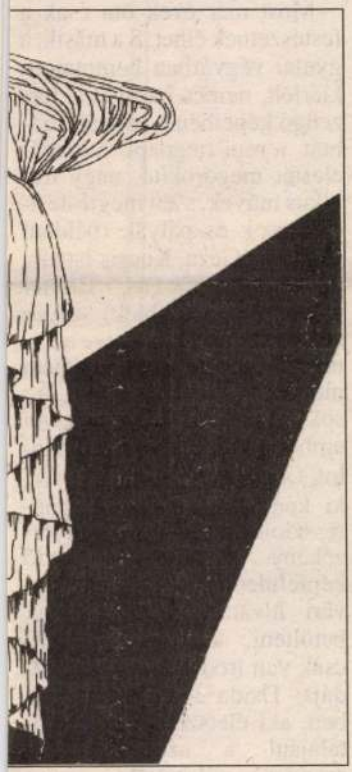

JELINEK LAJOS TUSRAJZA

zölték, hogy a fiút műteni kell, kétségbeestem. Sajnos a szívem nem bírta. Én is műtétre szorultam. Nem adtam fel, és később minden jóra fordult. A fiam megnősült, Pécsen lakik és ma is szobrászkodik, amire büszke vagyok. Szegeden, a

Százegy éve ment el

Kozma Ferenc

Nevével Mezőhegyes fényes korszakát fémjelzik: Kozma Ferenc lótenyésztő 1826-ban Sörnyén született, és 1892 július 6-án Mezőhegyesen halt meg. Lovas testőrtiszt volt, részt vett a szabadságharcban, annak bukása után egy ideig bujkált. 1867 után sokat tett a magyarországi lótenyésztés újjászervezéséért, az állami ménestelepek fejlesztéséért. A „Mezőhegyes lótenyésztésének története" című, Sz. Bozsik Nóra által szerkesztett kötet írja Kozma Ferencről az alábbiakat:

Az 1867-es kiegyezés mérföldkő volt az egész magyar lótenyésztés történetében. Az első magyar kormány átvette az osztrák katonai lótenyésztési intézményektől a katonai és állami méneseket, és 1868. március 24-én Mezőhegyes végre a magyar kincstár tulajdonába került.

Első vezetője Kozma Ferenc, a — szabadságharcban való részvétele miatt üldözött és félreállított — kiváló szakember volt.

Munkássága alatt Mezőhegyes fejlődése hatalmas lendülettel ívelt felfelé, tenyészeredményei világszínvonalra emelkedtek. Kozma Ferenc azonnal felismerte, hogy a sokféle ménes a minőség romlását eredményezi, így először azokat számolta fel, melyek jelentősége a mezőhegyesi haszonló kitenyésztése szempontjából a legkisebb volt. Ezért az angol telivér ménest feloszlatta, egy részét eladta, másik részét Kisbérre helyezte át. Megszüntette a lipicai ménest is, és az egész állományt Fogarasra vitette...

Mindezt összevetve Mezőhegyes akkor már tenyészmunkája csúcsára ért. Valóra vált az eredeti terv: erős, nagy termetű munkalovat adni az Alföldnek, mely ugyanakkor küllemében is felveszi a versenyt más ország hasonló tenyészcéllal előállított lovaival, sőt a „röghatás" eredményeként azoknál szívósabb, ellenállóbb, kitartóbb...

1878-ban a párizsi Világkiállításon... a nemzetközi zsűri javaslatára a köztársasági elnök díjazásul olyan külön nagyságú aranyérmet veretett 500 frank értékben a magyar lovak részére, amelyet egyetlen más állam sem nyert el. Ezek az érmek már Kozma Ferenc szakirányító munkáját dicsérték. Bizonyíték rá, hogy a francia kormány Kozma Ferencet is kitüntette. A köztársaság elnöke a megtisztelő „Becsületrend Tiszti Kereszjé"-t

Békés m. Hírlap !

Szorító

Kilátás végvári tájakra

Igazad lenne, Balassi Bálint, hogy „ez széles föld felett" nincs „szebb dolog az végeknél"?

Szathmári Ágnes festményei tükrében, itt, a gyulai Püski Könyvesházban legalábbis úgy tűnik: igaz. Pedig ama másik téglavár, a szatmári közel sem maradt meg olyan épen, mint a gyulai, hiszen már a Rákóczi-szabadságharc s az azt lezáró szatmári béke nyomán lebontatott, s helyén, a várdombon csupán a Kálvária templom jelzi régi dicsőségünk emlékét: kisdiák koromban, a szomszédos Pázmány Péter főgimnázium udvarából sokszor merészkedtünk át, borzongva a várdomb oldalában tátongó alagút száján: hátha szembetaláljuk magunkat a felszabadító, bújdosó kurucokkal...

Szatmárnémetiben akkor, az 1948-as hírhedt tanügyi reformig 10 magyar tannyelvű középiskola működött; Szathmári Ágnes nem hozzánk, a „Kati"-ba (Katolikus Fiúgimnázium), hanem az egyik „Refi"-be (Református Leánygimnázium) járt, de az érettségi tablón, 1950-ben már az Állami Magyar Leánygimnázium elnevezés virított (akkor persze még fogalmunk sem lehetett arról, hogy e kezdeti, szelíd egyesítgetésekből mára oda jutunk, hogy Erdély egyik legjelentősebb iskolavárosában egyetlen egy magyar középiskola vegetáljon); de az a szenzáció, amelyet ez a tabló kiváltott, felért a beszakadt alagút gyermekkori izgalmával: a maturanda leányok és

Gergő

tanáraik nem fényképfelvételről mosolyogtak reánk, hanem a Szathmári Ágnes nevű osztálytársnőjük által festett miniatűr arcképekről.

Ez volt az ő első kiállítása. És mindenki tüneményes pályát jósolt a megszólaló hasonlóságú portrék készítőjének.

Aztán a kolozsvári képzőművészeti főiskolán, az utolsó Rudnay-növendék, Miklóssy Gábor érdemes művész osztályában el is végezte kitűnően a festészeti szakot, de amikor hazatért, éppen díszlettervezőre volt szüksége a néhai, akkor még kezdő rendező, Harag György vezényletével Szatmárra telepedett ifjú társulatnak. S egy színházban nyilván nem a díszlet- és jelmeztervező művész az első ember... Bár olyan feladattal nem bízhatták meg, amelyet visszautasított vagy nem oldott volna meg jól. Így vált a festés másodrangú foglalatosságává, s csak akkor kapták fel a fejüket a kollégák (és persze a város), amikor egy-egy a próbák és előadá-

sok alatt vagy között meglesett színészarc, művészjellem remekmívű portrékompozíciójával, lélekig tárt festői tanulmányával jelentkezett a csoportos vagy egyéni tárlatokon.

Most már évek óta csak a festészetnek élhet. S a másik, a gyulai végvárban bemutatott, kiérlelt, nemes harmóniákban zengő képeiben a végvári drámát, a régi (tegnapi) Szatmár elestét megörökítő, nagy tragikus művek, s azt megtestesítő sorsok és pályák (például Páskándi Géza, Kocsis István, Szilágyi Domokos, Bretter György és a többiek) súlyos függönyét meglebbentve a történelmi színpadkép visszájára mutat: „Holott kikeletkor / Az sok szép madár szól, / Kivel ember ugyan él: / Mező jó illatot, / Az ég szép harmatot / Ád, ki kedves mindennél." Impresszionista szövésű, fényérzékeny filmként viselkedő képfelületei azt a másik végvári hivatást szándékszanak betölteni, amelynek ugyancsak van irodalmi elődje, példája: Dsida Jenő költészetében, aki életszeretetének táptalajául a szülőföldközeli csendet választotta, mint Szathmári Ágnes.

Az immár több mint hét évtizedes aszály repedéseit elfödik, betakarják a festő pipacsai, napraforgói, tavaszi napsütései, őszi és téli nosztalgiái, a kivirágzott és derűbe hajló, emésztő várakozások élménye, hiszen éppen ez: a szépség álma, a megálmodott szépség a túlélés egyetlen esélye.

BANNER ZOLTÁN

SZATHMÁRY GYÖNGYI éremművész

XIV. Nemzetközi Éremművészeti és Kisplasztikai Alkotótelep, Nyiregyháza-Sóstófürdő, 1990 [kat.] bev. Kovács Gyula. Nyiregyháza, 1990 ill.

bev.-ben is

melly bennök e' nemes czélra felbuzgott, a' művészetnek is tudja, és akarja megadni, a' mi azé: övék a' dicsöség, melly az emberiség' legszentebb kincsének, a' nevelésnek évkönyveibe csillagbetükkel irja be magát; övék az öntudat, melly a' mások' boldogitásában keresi üdvét, boldogságát; övéik a' könnyek, mellyeket majdan a' hálaadó szülök, 's szegény magzataik nemes jó akaróiknak áldozni fognak; övék a' hódolat, mellyel minden tiszta keblü emberbarát meghajol elöttük; övék a' szerencse azt mondhatni: tettünk! — és ha találkozik ember, ki a' gyanusitás' rút, 's gonosz ösztönétöl izgatva e' nemes tettre bármi szín alatt homályt vonni kivánna, mi közel 600

SZATHMÁRI József asztalaos

NYAKAS Miklós: A hajdukerületi székház épitésének megszervezése : Mesterek, segédmunkások, bedolgozók, anyagbeszerzők. In. A Hajdusági Muzeum Évkönyve, VII. 1990 148-149.p.

SZATHMÁRY Györgyi

XII. Országos Kisplasztikai Biennálé, Pécsi Galéria, Pécs, 1991. A kiállitást rend. és a kat.szerk. Sárkány József. Pécs : JPM, 1991

FIATAL MŰVÉSZEK KLUBJA – CLUB OF YOUNG ARTISTS

FMK

1082 BUDAPEST, ANDRÁSSY ÚT 112. ☎ 131-8858, 132-2959 POSTACÍM: 1391 BUDAPEST, PF. 203. FMK

TÁMOGATÓINK:
NIKECELL
ULYSSES nyomda
Taverna Oktatási Alapítvány
ART FIRST design studio

35 ÉVES AZ FMK SZÜLETÉSNAPI FESZTIVÁL
(1995. április 26-30)

26. szerda

18. óra

FESZTIVÁLNYITÓ

A fesztivált megnyitja : DEMSZKY GÁBOR

főpolgármester, a fesztivál fővédnöke

Az alapitótagok nevében köszöntőt mond:

MARTON FRIGYES

Házigazda: SZKÁROSI ENDRE

Közremûködik: GÁLFI JÁNOS,
GYARMATI VERA,
HORVÁTH GYULA
VARASDY EMMI

Bemutatásra kerül: a MENTONOPON csoport

valamint SZATHMÁRI BOTOND
és
SZÉCSI ANDRÁS :

"három és fél"

cimû performance.

A "3,5 hüvelykes" kiállitás megnyitója.

A Fővárosi Önkormányzat Kulturális Bizottsága
által adományozott dij átadása

20. óra SOMA koncert

utána: ALTERNATIV DISCO - mint régen -

27. csütörtök

16. óra IRODALMI FELOLVASÓ DÉLUTÁN
Házigazdák: CSAPLÁR VILMOS
és
NAGY ATTILA KRISTÓF

20. óra DÉVÉNYI ÁDÁM estje
Közremûködik: Börcsök Enikõ
és
Karsai Edina

21.45 VALAKI AVAGY ESTEK ÉS HAJNALOK
Irta: Ruprecht Vilmos E: Szász Dani
K: Jávorka Ádám, Varga Búda Gábor

22. óra ADAM 30

23. óra MARLBORO MAN

24. óra ÜLLŐI ÚTI FUCK

01. óra KISS KORNÉL és BARÁTAI

02. óra SZÖRP

03. óra MEMPHIS TRAIN koncertek

28. péntek

19. óra ALAPITÓTAGOK ESTJE

23. óra VÉG - TAG - TÁNC
Szathmári Botond és Szécsi András performance

23.40 FLASH koncert

01. óra UNITED MUSIX OF (GASSNER) koncert

02. óra efZÁMBÓ HAPPY DEAD BAND koncert

29. szombat - 30. vasárnap

21. óra RÉMEMBER koncert

23. óra MÁSFÉL koncert

01. óra KORAI ÖRÖM koncert

03. óra X - LAB HOUSE PARTY

12. óra fesztiválzáró ORIGÓ koncert a kertben

FMK

1995

MEGHÍVÓ

A **Fiatal Művészek Klubja** tisztelettel meghívja Önt és kedves hozzátartozóját a 35. születésnapja alkalmából, **1995. április 26**-án délután 6 órai kezdettel megrendezésre kerülő nyitó partyra.

A fesztivált megnyitja: **Demszky Gábor** főpolgármester, a fesztivál fővédnöke

Köszöntőt mond az alapítók nevében: **Marton Frigyes**
Házigazda: **Szkárosi Endre**
Közreműködik: **Gálfi János, Gyarmati Vera, Horváth Gyula**
Bemutatásra kerül: a **MENTONOPON Csoport**, valamint **Szathmári Botond** és **Szécsi András** „három és fél" című performance.
20 órától **SOMA** koncert

SZATHMÁRI Bálint

MDK

Szászvárosi József, szobrászm.

Memento mori. Szobormü.

79. Imádkozó barát. "

MTárs. 1899-1900. téli kiáll. Kat. 26.1.

MDK

Szászvárosi József, szobrászm.

109. Imádkozó barát. Szobormü.

KMTárs. 1899-1900. Téli tiáll. Kat. 28.1.

Szászvárosi József

Hobrány

München

Münsarnok

1899 – 1900. téli kiáll

Fehértemplomi lelet

Szászvárosi József

A szobrászok között sorolja fel a művész nevét "Egy tárlatlátogató" aláírással a "Téli tárlat"-ról szóló kritika azzal a megjegyzéssel, hogy „művei legföljebb a kályhákra helyezett Cereseknek és Ámoroknak csinálnak konkurrenciát."

A HÉT, Bp. 1899. dec. 31. X. évf.
53. sz. 904-905. lap.

Szászvemödi ref
templom

tárlati képe.
Ezüstjei.
Hun rések.

Debreczeni László

1930. 248, 249. l. 252. l.

Budapest 114, postafiók 51.

...../194..... szám.

Müemlékek Országos Bizottságának

Budapest

u. p. IX., Hőgyes Endre-u. 10.

Hivatalból.
átalányozva.

..... vármegye.

Szászvessződi

templom-kastély

inkább torony, mint

templom

XV. sz.

Kővári Erdépenl.

241. l.

Nejvándorláskori zabla VI. 138.

Szász Károly
ref. templom
Klenodiumok leírása,
rajzai.

Debreczeni László 1929

34–37. l.

Szász Zsombori várrom

SZÁSZZSOMBOR (Udvarhely)

Várrom

Jakab Elek: Emlékbeszéd Báró Orbán Balázs felett.
Századok, XXV–1891, 911.

Szász Károlyné Vára

Udvarhelyszék

l.

Gaali I. 105. l.

Szászzsombori ref. templom

eredetileg gotikus, 1867-ben teljesen ujjáépitették.

Debreczeni L.

1928. 32. l.

Negrés

Dr. J

Szatala Emil műkovács

(1865 - Bp. 1932. okt. 14.)

1893-1932-ig működött

A Főv. Tanács épületének szecenziós oldal lapnit kovácsolta egy sor más kis pompás vasmunkáin kívül.

Pereházy Károly: A szecesszió vasművességének formái és mesterei a fővárosban

Művészettörténeti Értesítő 1977/1

18. old.

SZATHMÁRI Antal kéziratai

1820 - 1836

Fol. Hist. 19. 143-144.

cikke jelent meg ebben a témába
írók élete és munkái. XI. köt.
[100] Könyöki munkájáról: *Fiala, A*
Bratislave. Bratislava, 1987. 5
[101] OMvH Tervtár ltsz. K 3813
[102] MOB irattár 1882/89. A templ
szolgabíró területén volt, de k
költségeket fdezze. A nyitrai p
[103] *Henszlmann Imre:* A Magyarors
Bizottsága 1882. Deczember 16-á
jegyzőkönyve. = Archaeologiai É
MOB irattár 1882/91.

„Tekintetes
országos műemléki bizottsá

Könyöki József pozsonyi reálisk
Tekintetes országos műemléki bi
alatt, a műemlékek felvételére
megbízottja, meghívásomra nálam
tőszomszédomban álló Pominócz n
megvizsgálása s a róla általáno
műemléki voltának esetleges meg
felvétele végett, - reményeinke
meggyőződése és véleményének ad
de még inkább azután való szorg

SZATMÁRI Béla festő

91 7.14

(Saját tanjén)

Új Művészet

(7) M.V.S.S.V. 1934

SZATHÁRI Béla

A Közlekedési Múzeum és az ART-MA Alapítvány tisztelettel meghívja Önt és barátait az

OBJEKTEK–MOBILOK c. kiállítás

ünnepélyes megnyitójára
1992. május 29. (péntek) délelőtt 11 órára

Kiállítás helye:

REPÜLŐ-MÚZEUM
(Petőfi Csarnok felső szint, Budapest, Városliget)

Kiállítást megnyitja:

Katona András
a Közlekedési Múzeum főigazgatója

Kiállítás megtekinthető:
hétfő kivételével naponta 10–18 óráig

Kiállító művészek

Bakos Ildikó
Balas Eszter
Balogh László
Bodoczky István
Bráda Tibor
Bódó Károly
Csáji Attila
Dienes Attila
Erdős Sándor
Fekete László
Gaál Endre
Galántai György
Hans Kasper
Hévizi–Tóth
Józsa Bálint
Kalmár János
Kovács István
Krnács Mercedes
Kovács László
Lévai Jenő
Magén István
Marosi Ilona
Mihály Gábor
Pázmándi Antal
Pató Róza
Penkala Éva
[illegible]
[illegible] József
Székely J. Jenő
Szatmári Béla
Terebessy László
Tuzson B. Péter
Tilless Béla
Urbánfi
Vinczellér Imre
Xia Zhen Gou

105 **Lukácsy Lajos.** Evezős. Szobormű. A «Neptun evezős egylet» nyolczas vándordíja.

106 **Hadl Richard.** Végzet. Gyps dombormű. 1000 frt.

107 **Rintel Géza.** Gyermek képmás. Gyps szobormű. Magántulajdon.

108 **Andréjka József.** «Legyen meg a te akaratod...» Szoborcsoport. Eladó.

109 **Szászvárosi József.** Imádkozó barát. Szobormű. Eladó.

110 **Szász Gyula.** Mihálovics A. miniszteri tanácsos képmása. Mellszobor. Magántulajdon.

V. TEREM.

111 **Jenser Mihály.** Lugasban. Olajfestmény. 400 frt.

112 **Hegedűs László.** Arczkép. Olajfestm. Magántul.

113 **Neogrády Antal.** Visszaemlékezések. Vízf. Eladó.

114 **Karvaly József.** Férfi arczkép. Olajf. Magántul.

115 **Glatter Ármin.** Arczkép. Olajfestmény. Magánt.

116 **Rippl-Rónai József.** Hajnali toilette. Olajf. 600 frt.

117 **Rippl-Rónai József.** Külvárosi koresma Páris mellett. Olajfestmény. 400 frt.

*118 **Rippl-Rónai József.** Öreg franczia nő. Past. 400 frt.

119 **Rippl-Rónai József.** A Szajna egy része nyár közepén. Olajfestmény. 1000 frt.

120 **Rippl-Rónai József.** Fiatal párisi asszony. Pastell. 500 frt.

121 **Both Menyhért.** Őszi hangulat. Olajfestm. 300 frt.

122 **Tornai Gyula.** Tam-tam. Olajfestmény. Eladó.

123 **Gergely (Grünwald) Imre.** Szeptember délután. Olajfestmény. 250 frt.

*124 **Basch Gyula.** Gizike és Iduka. Olajf. Magántul.

125 **Poll Hugo.** Temető. Pastell. 250 frt.

126 **Klaber Gyula.** Tanulmány. Olajfestmény. 80 frt.

127 **Thein Miksa.** Töprengő. Olajfestmény. 500 frt.

128 **Tull Ödön.** Méhes. Olajfestmény. Eladó.

81 **Farkass Miklós.** Férfi képmás. Gyps mellszobor. Balázs István úr tulajdona.

*82 **Vedres (Weinberger) Márk.** Kaszaverő. Gypsszobor. 3800 frt.

*83 **Tóth István.** A bosszú. Szobormű. Gypsbe öntve 3000 frt, bronzba 4500 frt.

84 **Holló Barnabás.** Képmás. Szobormű. Feleky Miklós tulajdona.

85 **Ligeti Miklós.** Tanulmány. Bronzszobor. Eladó.

86 **Mátrai Lajos Gy.** Portrait-alak. Szobormű. 500 frt.

87 **Ligeti Miklós.** Leányfej. Bronzszobor.

88 **Ifj. Mátrai Lajos.** Kalvária. Szobormű. 1000 frt.

89 **Mack Lajos.** Bucsú. Dombormű. 400 frt.

90 **Beck Ö. Fülöp.** A gazdasági egyesület plaquettejei és érme. Dombormű. Magántulajdon.

91 **Beck Ö. Fülöp.** Plaquettek. Egyenkint eladók.

92 **Beck Ö. Fülöp.** Családi plaque. (Hauszmann A. és családja.) Dombormű. Hauszmann Alajos műépítész tulajdona.

93 **Szirmay Tony.** Éremminták. Magántulajdon.

94 **Führer Richárd.** Tánczosnő. Szobormű. A székesfőváros tulajdona.

95 **Lukácsy Lajos** Ifjúság. Szobormű. 300 frt.

96 **Barcza Lajos.** Libatömő. Gypsszobor. 600 frt.

*97 **Führer Richárd.** Villamos Candellaber. Szobormű 1500 forint.

98 **Petrides János.** Lavater. Mellszobor. 300 frt.

99 **Petrides János.** Keleti typus (ásítozó). Szobormű. 100 forint.

100 **Konyárek János.** Siremlék. Szobormű. Magántul.

101 **Róna József.** Néhai Sch. in mellszobra. Magántulajdon.

*102 **Róna József.** Jó fogás Szökőkút tervezet; 1/3 nagyság. Szobormű. Megrendelhető.

103 **Nagy Kálmán.** Számadó juhász. Szobormű. — Gypsbe öntve 50 frt, bronzba 150 frt.

104 **Nagy K.** Lóra csikós lóra! Szobormű. Gypsbe öntve 50 frt, brozba 180 frt.

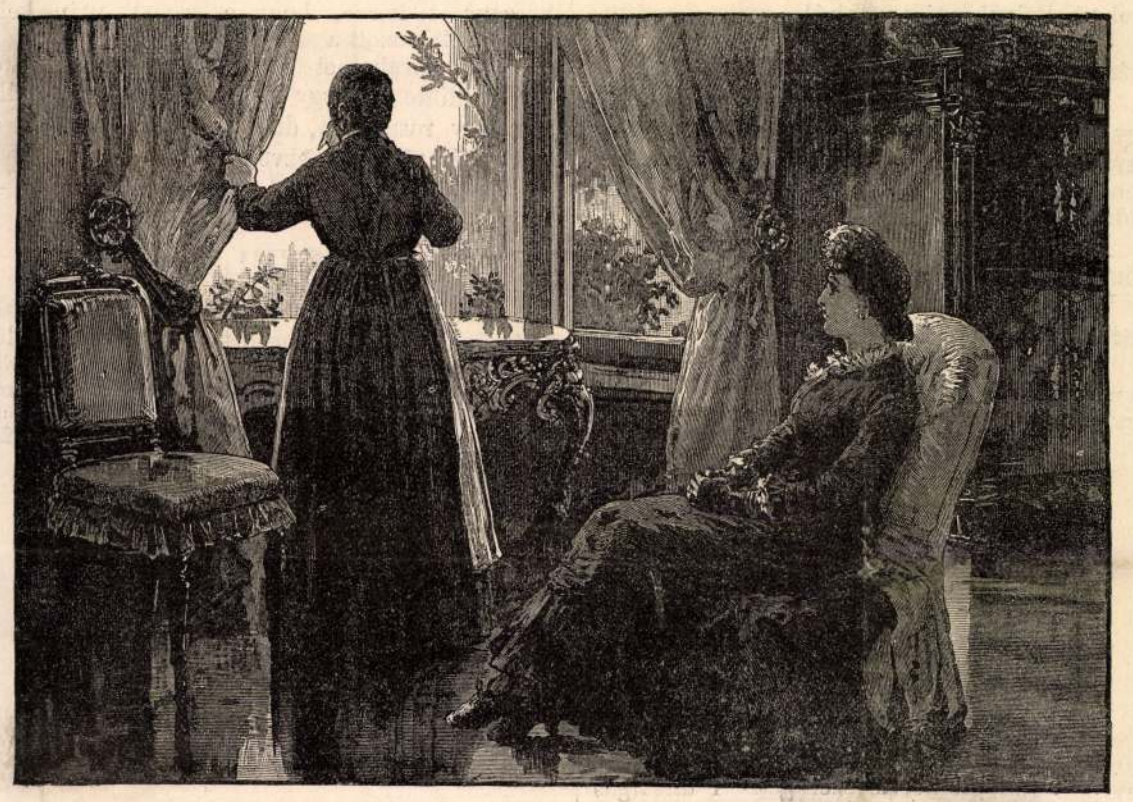

JOLÁN. — FÉLRE FORDULT, MINTHA AZ ABLAKON NÉZNE KI.

hogy ne aggódjék a kibérlett lovak és vadászebek miatt, azok hazaszállitása gondját én magamra vállalom. S mihelyt a dolgokat itt rendbehozom, azonnal én is délnek megyek. Szivesen fölkeresném kegyedet, de erre nézve utasitását kell várnom; kérem irja meg, ha akarja, hogy menjek, s azonnal sietek önhöz.

«Örülnék, ha kegyedtől tudósitást kapnék, ha ez önnek nagyon terhére nem esik.

A legszivesb üdvözlettel
hive
Leslie Archie.»

Jolánnak első gondolata volt: irni, hogy ne jöjjön s ne zavarja őt nehéz kötelessége teljesitésében. De mikor a levelet még egyszer nyugodtabban átolvasta, kiérezte belőle, hogy az egyátalában nem egy türelmetlen szerelmes levele, hanem a kimért és erőltetett udvariasság mentegetőző hangja, s nincs mit tartania attól, hogy Leslie — egyenes felhivás nélkül — utána siessen. Azért válasz nélkül is hagyta a levelet, s nyugodtan várta a történendőket.

Ellenben apjának rendszeresen irt minden másod vagy harmadnap, hogy őt nehéz vállalata folyamatának szinvonalán tartsa. Nap telt nap után. Az idő szerencsére állandóan szép volt s a környék kellemes kirándulásokkal kinálkozott. Egymás után járták be az Arundel és Bramber kastélyokat, az angmeringi és badworthi parkokat, Harrowhillt, az Amberley-patak völgyét, Sullingtont, Washingtont, Storvingtont és Ashingtont — s a jámbor öreg ponyt is ugy betanitották, hogy ha Háni, a szobaleány, nem volt velök, a kire a lovat bizzák, a mig magok szerte kóborolnak, az — szájából kivett zabolával, — magától is megállt egy helyben s nem barangolt el semmifelé, a mig visszajöttek, s ügető szolgálatát ismét igénybe vették. Jolán, sem otthon, sem uton, egy perczig sem vette le szemét anyjáról s örködő vigyázatát mégis el tudta rejteni előle. Folyvást félt, egy őrizetlen mozdulattól. De lassanként meg kezdett nyugodni s reménye a végleges és biztos diadalban napról-napra szilárdabbá vált. E felülkerekedését a reményeknek az aggodalmak, a diadalérzetnek a küzdelmek fölé, fejezték ki levelei is, melyeket apjának irt, s melyekben a gyógyulás haladásáról folyvást értesitette Winterbourne urat.

Ime igy irt, október 12-éről:

«Kedves papa!

«Óhajtom, hogy megkapd e levelemet, mielőtt odahagyod Allt-nam-bát; sietek vele, mert jó hireket visz; s tudom, hogy aggódva várod. Azt hiszem: minden jól megy, — néha egészen bizonyos vagyok benne — néha a legszebb reményekkel festem ki magamnak a jövőt. Nagy és fájdalmas volt a küzdelem — nem nekem, mert az szót sem érdemel — de most már, azt hiszem, nincs ok visszaeséstől félni. Lehet, hogy még korán volna bizonyosságról beszélni — ámbár, ugy látszik, *ő maga* is hisz benne. «Ne félj» — ismétli mindennap tizszer is — «ugy tetszik álmodtam, de már vége». Melville ur azt mondta: ne alkossak magamnak túlzó reményeket — s legyek folyvást éber és vigyázó; igyekeztem s igyekszem is az lenni — de nem küzdhetek az örvendező hit s meggyőződés ellen, hogy drága kedves anyám meg van mentve. Csakhogy még gyönge, annyira, hogy beteg belé; ő is igyekszik engem biztatni, de szenved alatta. Kedves papa, nincs igazad, midőn azzal vádolod magad, hogy semmit sem tettél e czél elérésére s azt ajánlod, hogy magad jösz minket a Földközi-tengerre elvinni. Ne, kedves papa! az nem volna jó. Hagyd reám, befejezni, a mit elkezdettem; ne zavarjuk meg a gyógyulás folyamát egy uj személy közbejöttével, habár te volnál is az. Mama most hozzám van szokva, bennem bizik, hozzám ragaszkodik — nagyon nagy lenne a felindulás, a melynek őt a te közbelépteddel alá vetnők. Oly gyönge, hogy talán nem birná ki.

«Remélem, megelégedetten hagyod el Allt-nam-bát, a hol én is oly boldog voltam egy kis ideig. Tudom, hogy a derék mrs. Bell mindent elkövetett, hogy elfeledtesse veled távollétemet s kellemessé és kényelmessé tegye kis otthonodat. Hiszen tehette ő is, hogy neked áldozza idejét, mivel a kiért élt, ugy sincs Gressben. Nem tudtok felőle semmit?

«Leslie ur irta nekem, irjam meg én is, hogy a bérbevett lovak és kutyák haza szállitásán ne aggódjál, ő azt magára vállalja. Ez igazán szép tőle s gondosságát köszönettel kell fogadnunk. A helyett azonban én kérlek valamire, a mivel neked talán bajt s fáradságot okozok. Kérlek, csomagoltasd össze kis növénygyüjteményemet, szárito papirjaimat s növény-dobozaimat és küldd el nekem. Nem akarom, hogy a Melville urtól nyert utasitások s az ő tanitásai veszendőbe menjenek, — talán lesz alkalmam és időm folytatni az általa megkezdett növénytani tanulmányaimat.

«Arra is kérlek, ha távozol, adj jó ajándékot a cselédeknek, — de különösen végy valami szép, nagyon szép emléket mrs. Bellnek; azt óhajtanám, hogy ő jól emlékezzék rólunk. Lesd ki, mi lenne neki kedvére, s a magad és az én — mindkettőnk nevében add azt neki. Csak valami szép, nagyon szép legyen, arra kérlek, — olyan, a mit büszkén mutathasson meg Melville urnak is — érted?»

Kétséget nem szenved, hogy Jolán, Melville urat ismételve, azzal a titkos reménynyel emlegette levelében, hogy apja válaszából valamit meg fog tudni felőle: vajjon visszatért-e ismét Gressbe? De ha ez volt a számitása, ebben vajmi hamar megcsalódott. Mindjárt másnap, a mint az előcsarnokba kiment, valami fehéret pillantott meg a levélszekrényből kikandikálni. Mivel a csöngetyüt nem huzták meg, a szobalány nem ment ki a levelet átvenni. Jolán kivette s látta, hogy épen neki van czimezve, és pedig általa jól ismert kézirással. Reszkető kezekkel szakitotta fel a boritékot s a következő szavakat olvasta, irónnal egy levélpapiron átirva:

«Jól cselekedett. Sikerülni fog. De legyen türelmes. Isten áldja! *M. J.*»

Lélekzetvesztve állt — szive erősen dobogott. Tehát itt volt *ő* — az egész idő alatt — tanuja mindennek — figyelemmel kisérte az orvoslás lefolyását — s most: hova ment el? Miért, a nélkül, hogy a hála és köszönet — a bucsu és szeretet egy szavát elfogadta volna? ...

Anyja épen jött le a lépcsőn. Gyorsan elrejtette a levélkét s elnyomta fölindulását — s az anya semmit sem vett észre abból, a mi lánya lelkében e nehány percz alatt végbement.

Jolán levele még Allt-nam-bában találta apját, de az őszi idény s a vadászidő már végére járt s Winterbourne ur északon mulatásának napjai meg voltak számlálva. S mrs. Graham, a ki egész szeretettel csüngött a Leslie és Jolán közt tervezett házasságon, midőn azt napról-napra jobban fenyegetve látta, még egy utolsó kisérletet akart tenni, hogy a minden oldalról oldózni látszó csomót, ha lehet, még egyszer összebogozza. Hiszen a terv, részben legalább, tőle származott; ő ahhoz nemcsak fivére boldogságát s az előtte oly kedvessé vált Jolán szerencséjét, hanem — vagyonilag alászállt családjuk anyagi jobbléte s ismét fölvirulása reményét is kötötte; csoda-e, ha annyira ragaszkodott hozzá s mindent el akart követni, hogy azt — a hol szakadozik, tőle telhetőleg ismét összefoldozhassa. Két irányban kelle föllépnie; egyszer Lynn-kastélyban, az öreg lordnál, — ha azt valamivel hajlékonyabbá s előzékenyebbé tehetné — s aztán Allt-nam-bában, hogy Winterbourne urat — mielőtt vidéküket végkép elhagyná — megkérlelje.

A feladat első fele iránt csakhamar meg kelle győződnie, hogy minden igyekezete meddő marad. Mihelyt a kastélyba megérkezett, a dolgot azonnal előhozta atyjának, s mikor Corrievreak visszaszerzésére, mint legfőbb érvre fektette a sulyt:

— Ördög vigye Corrievreaket? — kiálta fel az öreg lord, nála szokatlan hévvel. — Mit bánom én, van-e vagy nincs családunk birtokában! Családunk birtokában: hogy is ne! A slagpooli radikál képviselő kezén! Veszszen meg, Corrievreak-kel egyetemben!

Az öreg lord szokott néha nyers kifejezéseket használni, de ilyen szavakat tőle leánya soha sem hallott. Elsápadt s remegve szólt:

— Ne feledje, mylord, hogy Archie nemes ember s gavallér, a ki szavát adta már Winterbourne Jolánnak s eljegyezte nejéül.

— Felnőtt ember, remélem, — felelé a lord hidegen, — szavát adhatja s nőül is veheti, a kit akar. Tőlem elveheti akár a konyhaszolgálót is. Az ő dolga. De azt tudom, hogy aljas ismeretségeit — ide az én házamba be nem hozza, a mig én élek.

Aljas ismeretségeit! Ez már több volt, mint a mennyit a jó szivü mrs. Graham elviselhetett.

— Mylord, — kiálta, dühtől elsápadva, — ne felejtse, hogy a leány, a kit ily illetlen szóval illet, nekem kebelbarátném.

Az öreg lord vállat vonitott, oly hidegen s megvetőleg, mintha csak azt mondaná: sajnálom, de nem tehetek róla.

Itt tehát a jó lelkü derék asszony kisérlete teljesen meghiusult. Szótlan, halványan, de fölemelt fővel és daczosan ment ki a szobából s a nélkül, hogy nagynénjét (kinek egyébiránt az öreg lord ellenszegülését is nagy részben tulajdonitotta) csak föl is kereste volna, vagy a kastélyban csak egy pohár vizet is kért volna, kocsijába ült és elhajtatott.

Azzal vigasztalta magát, hogy csak Winterbourne ur ne kedvetlenedett légyen el a kastélybeliek vele éreztetett mellőzése miatt — még minden jóra fordulhat. Házasodjék csak meg Archie, elég gazdag lesz, hogy ne szoruljon a lynni kastélyra apjok életében! Allt-nam-ba felé forditotta tehát szekere rudját, hol — bucsulátogatás ürügye alatt — még egyszer beszélni akart Winterbourne urral s kipuhatolni az ő nézeteit a lazulni kezdő viszony irányában.

Idegen vendég érkezése Allt-nam-bában oly ritka esemény volt, hogy Winterbourne és Shortlands urak, mindketten a lépcsőn várták, mivel messziről észrevették közeledését.

— Hallottam, hogy már távozni készülnek, — kezdé a bájos nő, könnyedén leugorva kocsijából, — s nem akartam elereszteni bucsu nélkül. Mikor indulnak?

— Ha mindenünk be lesz csomagolva, még ma este.

— Hogyan? Ha tudtam volna, hoztam volna egy-két cselédet a kastélyból, segiteni. Atyám nagy szerencséjének tartotta volna.

— Oh, köszönöm; de mrs. Bell azt világért sem engedné, hogy neki valaki más segitsen.

— A kedves mrs. Bell! Láthatom?

— El lesz ragadtatva!

— És csakugyan itt hagyja már vidékünket, kedves Winterbourne? Vallja meg őszintén, hogy volt megelégedve a vadászattal?

— Oh, tökéletesen.

Mrs. Grahamnek ajkán lebegett a kérdés: szándékszik-e a jövő idényre ismét kibérelni Allt-nam-bát? De a kérdés nagyon kényes volt, még sem merte azt megkoczkáztatni. Jobbnak látta biztosb pont felé irányozni a beszédet.

— És a kedves Jolán? Hogy van? Mikor irt?

— Csak tegnap kaptam tőle levelet, egészen jól van — köszönöm.

— Hallottam valamit elutazása okairól; no igen. Ő oly kedves, oly derék! Szeretnék irni neki, ha kegyed szives volna átadni czimzetét.

— Annak alig vehetné hasznát nagysád, mert, azt hiszem, akkorra már elutazik, valószinüleg a kontinensre. De meg fogom neki mondani, hogy ő irjon nagysádnak. Oh, Jolán nem szokott elfeledkezni barátairól.

— Az nagyon kedves lesz tőle. Ah, de már mennem is kell... S kezdett szedelőzködni.

— Megkérném, hogy legyen szerencsénk egy kis reggelire, ha nem félnék, hogy ily egyszerü vadásztanya, épen kiürittetése perczében, alig fog valami élvezhetővel szolgálni nagysádnak!

— Istenem! Hogy a kastélyból erről nem is gondoskodtak! Igazán megfoghatatlan —

— Kérem, sebaj, mrs. Bell fog azért valamit találni. Lesz szerencsénk?

— Köszönöm, hogyne! Örömmel elfogadom. — Ah, a kedves mrs. Bell! Fölkeresem egy perczre.

Szobájában találta az élemedett koru derék asszonyságot, ki a maga igénytelenségében igen nagyra vette az előkelő lady látogatását. Mrs. Bell nagy változáson ment át, mióta nem látta. Egészen meg volt törve. Szemei ki voltak sirva. S mikor Grahamné Melville urról kérdezősködött, a jó asszony szemei ismét megteltek könyekkel, s félre fordult, hogy — mintha az ablakon nézne ki — titokban letörülje azokat zsebkendőjével.

— Irt, egyszer vagy kétszer — a fiatal Dalrymple-nek, a segédtanitónak; utasitásokat adott neki, mintha sok időre akarna távol maradni. Ugy sejtem — elutazik; ah, talán Amerikába. Nem tudom, miért teszi. Talán nem szeretett minket.

Valami megható volt az öreg nő bánatában. De maga is érezte, hogy e tárgyról tovább beszélni felülmulja erejét. Azért tiszteletteljesen meghajtotta magát a nemes hölgy előtt s bocsánatot kérve, hogy a reggeli után kell néznie, eltávozott a szobából.

Mrs. Grahamet pedig az a megnyugtató érzet töltötte el: hogy Allt-nam-bában nem állnak oly rosszul a dolgok, mint Lynnben, s talán még nincs elveszve minden.

LABORFALVI RÓZA MINT RÓZSA.

Szatmári 1847-iki rajza után.

EGYVELEG.

* **A legmeredekebb vasutat** most épitették Svájczban, a Leman tó mellett, Montreaux közelében. Az egész fogaskerekü szerkezetü vasut igen rövid, de már alul 32 foknyi, felül 57 foknyi emelkedést mutat, csaknem oly meredek tehát, mint a budavári sikló, de 1700 lábnyira megy. Kocsijában 24 ülés van. A leszálló kocsiba felül 7 tonna vizet töltenek, melyet alul ismét kiöntenek.

* **A nevetési görcs** ellen, mely a szép nemnél annyira terjedni kezd, egy olasz ember csalhatatlan gyógyszert talált. Egy szép florenczi nő valami élcz folytán oly nevető görcsöt kapott, melyet orvos sem tudott megszüntetni. Erre egy jelen levő ur a többiek által is igazolt e megjegyzést tette: «mily rendkivül nagynak látszik most szája». Még mielőtt mind kimondották volna ez itéletet, a görcs megszünt.

* **Versenyfutás hótalpakkal.** A hires éjszaksarki utazó, b. Nordenskiöld kezdeményezésére Svédország éjszaki részében e télen versenyfutásokat rendeznek hótalpakkal (sky) 14 földrajzi mérföld távolságra.

* **A legszigorubb itéletet a nőkről** a hires lady Montague mondta ily formán: «Hogy nő vagyok, csak az vigasztal meg érte, hogy legalább soha sem leszek kénytelen nősülni».

Szászvárosi J.

a müncheni Képzőművészeti Akadémia magyar növendéke;

beiratkozás éve 1895.

Jászai Géza: München und die Kunst Ungarn 1800 bis

1945. Ungarn Jahrbuch, Mainz, 1970 10 1, 149 1

Plasztika.

„Salamon kibékülése István sírjánál" c. dombormű (kivitelezés alatt).
(Szászvárosi József-től).

Kr. V. 609/1899.

1899. nov. 7.

Szászvárosi József
szobrász.

K. V. 6/1898.
1898. jan. 5.

Plasztika.

„Krisztus feltámadása"

a. relief.

(Szászvárosi József-től).

K. V. 609/1899.

1899. nov. 7.

Szászvárosi József szobrász,
(München).

K. T. 609/1899.

1899. nov. 7.

Szászvárosi J. MDK

Imádkozó barát, szobormü

Mücsarnok 1899/1900. téli kiáll.

Szászvárosi József MDK

Imádkozó barát, szobor

Műcsarnok 1899/1900 téli kiáll.

Szászujfalusi
ev. templom
sekrestyeajtója
gotikus.
l.
Arch. Ert.
1915. 246. l.

Szászujvárosi ev.

templom

gótikus kalapfogasa

a Brukenthal-

múzeumban

l. Arch. Ért 1915

258. l.

Szászvári templom

SZÁSZVÁR. /Baranya./

Egykori apátsági templom. Megújítva 1779.

Geréce, 1906, 1441,

Szászvári várrom

SZÁSZVÁR

Várrom

Gedulyi Ferenc: A magyarországi műemlékek...
AE, XII – 1878, 278 l.

Szászvári várom

SZÁSZVÁR. (Baranya.)

Romjai.

Gerecze, 1906, 144 l.

szászvári KIS GÖRGY szobrász

Baranya m. Hosszuhetény Pieta szobor

IPOLYVÖLGYI NÉMETH J. Krizosztom: Búcsújárók könyve. Balassagyarmat : Novitas B., 1991

130.p.

63 **Kacziány Ödön.** Nepenthé (ó-keresztény monda). «És szél van, gomolygó felhők között a bánat nemtője az egekbe viszi föl a töviskoszorút.» Olajfestmény. 3000 frt.

64 **Kacziány Ödön.** Sphynx. A római campagna holdvilágította síkján, mocsár, mellette rom maradványa áll egy Sphynx-szobornak. Olajf. 2500 frt.

65 **Skutezky Döme.** A mindennapi kenyér. Olajfestmény. 4000 frt.

*66 **Both Menyhért.** Zsilinszky Mihály államtitkár arczképe. Olajfestmény. Magántulajdon.

67 **Vajda Zsigmond.** Tarkovich József államtitkár arczképe. Magántulajdon.

68 **Vajda Zsigmond.** Női arczkép. Olajf. Magántul.

69 **Hegedüs László.** Falu végén. (Tavasz.) Olajfestmény. 1000 frt.

*70 **Pataky László.** Életkép. Olajfestmény. 2500 frt.

IV. TEREM.

71 **Zala György.** Erzsébet királyné. Mellszobor. Magántulajdon.

72 **Zala György.** Ő Felsége a király. Mellszobor. Magántulajdon.

*73 **Nagy Kálmán.** Debreczeni kanász. Szobormű. Gypsbe öntve 30 frt, bronzba 100 frt.

74 **Senyei Károly.** Kurucz tárogatós. Bronzszobor. 550 forint.

75 **Kiss György.** Tüzelő baka. Gypsszobormű. 120 frt, bronzba 450 frt.

76 **Szirmai Tony.** Fájdalom. Érczszobormű. 500 frt.

77 **Szászvárosi József.** Memento mori. Szobormű. 800 frt.

78 **Szirmai Tony.** Vizi rózsa. Tentatartó 125 frt.

79 **Szászvárosi J.** Imádkozó barát. Szobormű. Eladó.

80 **Csipkés Zoltán.** Gróf Batthyány Lajos Szobormű. Bronzba öntve 200 frt.

III. TEREM.

41 **Tölgyessy Artur.** Tavasz. Olajfestmény. 1500 frt.

42 **Poll Hugó.** Szt István előestéje. Olajf. 4500 frt.

43 **Pállik Béla.** Legelő nyáj. Olajfestmény. A szegedi múzeum tulajdona.

44 **Kláber Gyula.** A házaló. Olajfestmény. 600 frt.

*45 **Valentiny János.** Ábránd. Olajf. 3600 frt.

46 **Spányi Béla.** Zöld malom. Bodajk. Olajf. 400 frt.

47 **Spányi Béla** Nyaraló. Olajf. Háy Izidor tulajd.

48 **Spányi Béla.** Őszi hangulat. A visszamaradt gólya. Olajfestmény. 800 frt.

49 **Spányi Béla.** Részlet a bodajki Kalvária-hegyről. Olajfestmény. 400 frt

50 **Spányi Béla.** Falurészlet a burgából. Bodajk. Olajfestmény. 400 frt.

51 **Spányi Béla.** Háztetők, falurészlet. Bodajk. Olajfestmény. 300 frt.

52 **Migl Árpád.** C. de L. úrnő arczképe. Olajfestmény. Magántulajdon.

53 **Nagy Kálmán.** Csikós. Szobormű. Gypsbe öntve 30 frt, bronzba 100 frt.

54 **Nagy Kálmán.** Kaszáló legény. Szobormű. Gypsbe öntve 30 frt, bronzba 100 frt.

*55 **Fadrusz Jánosné.** Női mellszobor. Márvány szobormű. Dr. Dirner Gusztáv tulajdona.

56 **Telcs Ede.** Néhai Bischitz Johanna úrhölgy képmása. Márvány mellsz. Hevesi Bischitz Lajos tul.

57 **Telcs Ede.** Képmás. Bronz dombormű. Járosy Lajos m. kir. honvédszázados tulajdona.

58 **Telcs Ede.** Képmás. Bronzmellszobor. Magántul.

59 **Tolnay Ákos.** Hajnal-hasadás. Olajfestm. Eladó.

60 **Paczka Ferencz.** Görgei Arthur. (83 éves korában.) Olajfestmény. 2000 frt.

61 **Paczka Ferencz.** Volt egyszer egy barátocska . . . Olajfestmény. 1500 frt.

62 **Kúnfy Lajos.** A St. Germain de Lauzerois templom előtt Párisban. Olajfestmény. Eladó.

Szathmáry Gyöngyi

Helyi érték

Micsoda csacskaság, gondolhatnák többen, hiszen helyi értéke a számoknak van a matematikában, amelyek természetesen nem egyeznek az abszolút értékkel. De vajon egy világraszóló tudományos eredmény abszolút értéke elhomályosíthatja-e azt a közeget, amelyben született? Amely gazdagítja, inspirálja az eredmény megszületését. Azaz a helyi értéket.

Szent-Györgyi Nobel-díjának nagyon fontos a helyi értéke. Részint azért mert, hogy ő az egyetlen magyar tudós, aki Magyarországon végzett tudományos tevékenységéért, a szegedi egyetemen elért eredményeiért kapta meg a nemzetközi tudományos élet legmagasabb kitüntetését. Pedig Szent-Györgyinek nem mindenki örült ebben a konzervatív városban. Az egyetem porosz szigorába nehezen illett bele az angolszász stílus, a nyugati liberális gondolkodás. Az a magatartás és életmód, amelylyel Szent-Györgyi Szegeden hamar magára vonta a város lakosságának figyelmét. Szigorú volt a tudományosságban, de szabadgondolkodású és szellemű tanártársaival, diákjaival, rendszeresen sportolt, teniszezett, kerékpározott, autózott, motorozott, úszott, repült (70 évesen még szörfözni is megtanult), szerette a zenét és a színházat, támogatta az egyetemi diákság minden progresszív kezdeményezését, egyik inspirátora és segítője volt a nagy hírű Hamlet-előadásnak, bízott a fiatalokban. Tehetséges emberekkel vette magát körül, mellőle nőtt ki többek között Laki Kálmán, Straub F. Brúnó, Guba Ferenc, és sorolhatnánk.

Nem hiszem, hogy Szeged nevét valaki nálánál jobban és fényesebben mutatta volna föl a világ számára. A legkonzervatívabb városatyák is kitörő lelkesedéssel köszöntötték a Nobel-díj elnyerése alkalmából, s neve a díszpolgárok között tán a legfényesebb. Amikor a város polgármesterétől átvette a díszpolgári oklevelet, ezt mondta: „Mély megilletődéssel veszem át ezt az oklevelet, mellyel engem a város szeretete és nagylelkűsége a legmagasabb polcra emelt, melyre város polgárát emelheti. A díszpolgárság külső jele annak, hogy elértem a legmagasabb kitüntetést, amit ember életében elérhet: polgártársaim szeretetét. Mindig azt hittem, hogy a legtöbb, amit ember elérhet, az egy tisztes sírhely. De nekem a sors ennél sokkal többet juttatott: egy helyet polgártársaim szívében, akik engem szívükbe zártak éppúgy, mint ahogy magam is már rég szívembe zártam ezt a várost..."

Város és díszpolgára ezen a centenáriumon ismét egymásra talált.

T. L.

„A meleg szeretet a legnagyobb emberi érték"

Szent-Györgyi-kalendárium

1893. szeptember 16. *Nagyrápolti Szent-Györgyi Albert Imre* ezen a napon született Budapesten, régi erdélyi család sarjaként. Dédapja, Szent-Györgyi Imre királyi személynök hitelesítő aláírásával került kihirdetésre 1848-ban az a törvény, amely Magyarország és Erdély unióját mondotta ki. A nagyapa, Szent-Györgyi Imre igazságügyi államtitkár, kúriai tanácselnök volt, apja, Szent-Györgyi Miklós a fiú születésekor pénzügyi fogalmazó, majd jószágkormányzó a Nógrád megyei Kis-kér pusztán. Felesége Lenhossék József egyetemi tanár leánya, Jozefina volt. Albert gyermekkorát részint a budapesti Ráday utcai lakásban, részint a Buják melletti kis-kéri kúrián töltötte. 1963-ban Szent-Györgyi Albert önéletrajzában többek között ezt írta: *„...Én azt hiszem, hogy sokak nevelése és tanítása már a születés előtt kezdődik. Az én neveltetésem a múlt század elején kezdődött, az 1800-as évek elején, amikor egy mezítlábas parasztgyerek, az akkori elmaradott, szegény Észak-Magyarországról útnak indult dél felé, hogy tudást keressen. Lement Pozsonyba és ott elszegődött egy patikushoz kihordógyereknek. Két évtizeddel később már Bécsben találjuk, mint a fiziológia professzorát. Később visszajött Magyarországra, hogy a magyar egészségügy vezetője legyen. Ennek a fiúnak a fia is egyetemi tanár, professzor és kutató lett, és annak a fia az én anyai nagybátyám, Lenhossék Mihály, a neves hisztológus..."*

1928. szeptember 29. Megválasztják a szegedi egyetem nyilvános rendes tanárává, hivatali esküt tesz. A Szegedre repatriált kolozsvári egyetem megüresedett tanszékének betöltésére kiküldött bizottság levelezést folytatott az akkor Cambridge-ben dolgozó Szent-Györgyi Alberttel. Az 1928. május 25-én tartott kari ülésen a dékán ismertette Szent-Györgyi személyi adatait és tudományos fejlődését. Részletesen tárgyalta hatvan tudományos dolgozatát és nemzetközi kongresszusokon való szerepléseit. A méltatás során kiemelte azt a jelentős kutatómunkát, amely nevét a tudományos világban ismertté tette. A bizottság javaslatára a Kar egyhangúlag 10 „igen" szavazattal Szent-Györgyi Albert meghívása mellett foglalt állást. Klebelsberg kultuszminiszter a 73 519/1928. V. K. sz. rendeletével ki is nevezte a tanszékre Szent-Györgyi Albertet és 78 519/1928. V. K. sz. rendelettel egyévi szabadságot engedélyezett számára. A kinevezés a Budapesti Közlöny 1928. évi szeptember 16-i számában jelent meg. Az m. kir. Ferenc József Tudományegyetem Tanácsának 1928. szeptember 29-én tartott III. rendkívüli ülésén Szent-Györgyi Albert a tanácsjegyző által felolvasott minta szerint letette a hivatali esküt, a rektor a tanács nevében melegen üdvözölte, és sok szerencsét kívánt jövendő tanári működéséhez.

1937. október 28. A stockholmi Karolinska Intézet az orvosi Nobel-díjat Szent-Györgyi Albert szegedi egyetemi tanárnak ítélte oda. Az erről szóló távirat megérkezése előtt Szent-Györgyi telefonon kapott közvetett, majd közvetlen értesítést a díj odaítéléséről az éppen Stockholmban tartózkodó és a Karolinska Intézetben mutatát végző Beznák Aladártól, a budapesti egyetem élettani intézetének igazgatójától. Szegedre későn este érkezett meg a hír, amely pillanatok alatt terjedt el a városban, és mindenütt nagy lelkesedést keltett. A Tisza Szállóban éppen Szigeti József hegedűművész tartotta hangversenyét, amelyen megjelent a város zeneszerető közönsége. A hangverseny szünetében terjedt el a nevezetes esemény híre. Olyan izgalom támadt, hogy mindenki csak erről beszélt, és a hangverseny második részében a figyelem megoszlott. A szegedi lapok munkatársai este fél 10 körül keresték fel Szent-Györgyi professzort Rudolf tér 14. sz. alatti lakásán. Ő többek között ezeket mondta: *„Este fél 9-kor megszólalt a telefon, Stockholm jelentkezett, és hivatalosan közölték velem, hogy az orvosi Nobel-díjat nekem ítélték oda. Letrhatatlan volt az örömöm. Azután több tudós és a stockholmi lapok szerkesztőségei kerestek... Azt feltétlenül írja meg a szerkesztő úr, hogy a szegedi paprikának is része van abban, hogy a vizsgálatok sikeres befejezést nyerhettek... Életemnek talán a legboldogabb pillanatához érkeztem el, mert jól tudom, hogy egy kutatót életében csak egyszer érhez ilyen öröm."*

1937. december 1. A Nobel-díj hírét véve, a város is megmozdult. Már másnap ezt tárgyalták a szegediek a városháza előtti téren és a korzón. Hiszen először kapott Nobel-díjat Magyarországon a szegedi egyetemen dolgozó tudós. Pálfy József polgármester a város nevében levélben üdvözölte Szent-Györgyi Albertet, s gyorsan döntöttek a díszpolgárrá választása mellett. Szeged város törvényhatósági bizottsága 1937. december 1-jén tartotta rendkívüli közgyűlését, amelyen Szent-Györgyi Albertet a város díszpolgárává választotta. Az elnöklő Imecs György főispán így köszöntötte a kitüntetettet: *„Szeged sz. kir. város törvényhatósági bizottsága a folyó rendkívüli közgyűlésben a th. kisgyűlés javaslatára Méltóságodat egyhangúan hozott határozatával díszpolgárává választotta. A város közönségét képviselő törvényhatósági bizottság ezzel a csak igen kivételesen gyakorolt ténykedésével kifejezni kívánta háláját Méltóságodnak az emberiség javát szolgáló világraszóló tudományos felfedezéseiért, amelyekkel az országnak, s egyben Szeged városának nagy dicsőséget szerzett, és kifejezni egyúttal azt a tiszteletet és ragaszkodó szeretetet is, amelyet Szeged lakossága Méltóságod nagyrabecsült személye iránt érez..."*

1937. december 10. A Nobel-díj ünnepélyes átadására e napon került sor Stockholmban. Szent-Györgyi kitüntetésének indoklását Hammersten svéd professzor sorolta: *„A Szent-Györgyi által felállított új tételek teljesen új helyzetet teremtettek a kémiában. Szent-Györgyi elméletei és kísérletei magyarázzák meg a katalizációnak eddig teljesen ismeretlen lefolyását. 1933-ban kezdődik meg tulajdonképpen Szent-Györgyi fölfedezéseinek sorozata, amelyeket rendkívüli gondossággal és alapossággal végzett Szegeden. Éles meglátása képessé tette őt arra, hogy a lényeget elkülönítse a lényegtelentől."*

1944. augusztus – végleg elhagyja Szegedet, Budapesten bujkál.

1948 – az USA-ba távozik, a Boston melletti Tengerészeti Biológiai Laboratórium Izomkutató Intézetének igazgatója lett. Kutatási területe az izomösszehúzódás vizsgálata, majd később érdeklődéses a sejtszintű szabályozásra és a rákbetegségekre összpontosul.

1973. október 12. A Szegedi Orvostudományi Egyetem Tanácsa 1973. október 5-i ülésén úgy határozott, hogy Szent-Györgyi Albert Nobel-díjas professzort az orvostudományokban elért nemzetközileg is kiemelkedő eredményeinek elismeréséül, a szegedi egyetemhez fűződő kapcsolatainak erősítéséül díszdoktorává fogadja. A díszdoktoravató ünnepségre október12-én került sor. Az új díszdoktor az alábbiakat írta az egyetem vendégkönyvébe: *„Ami ezt az ünnepséget bearanyozta, az nem a fény és a pompa volt, hanem a meleg szeretet, ami a legnagyobb emberi érték. Ez a díszdoktoravatás az én hányatott életemnek egyik legkimagaslóbb eseménye, mert még soha ennyi szeretettel, becsüléssel és melegséggel nem találkoztam."*

1986. október 22. Meghalt Woods Hole-ban, temetése 25-én.

1987. december 10. A Szegedi Orvostudományi Egyetem ünnepélyes keretek között felveszi Szent-Györgyi Albert nevét. Másnap a panteonban leleplezik portrészobrát, Kalmár Márton alkotását.

(Az összállítás Szabó Tibor – Zallár Andor Szent-Györgyi Albert Szegeden és a Szent-Györgyi gyűjtemény című kötetének alapján készült.

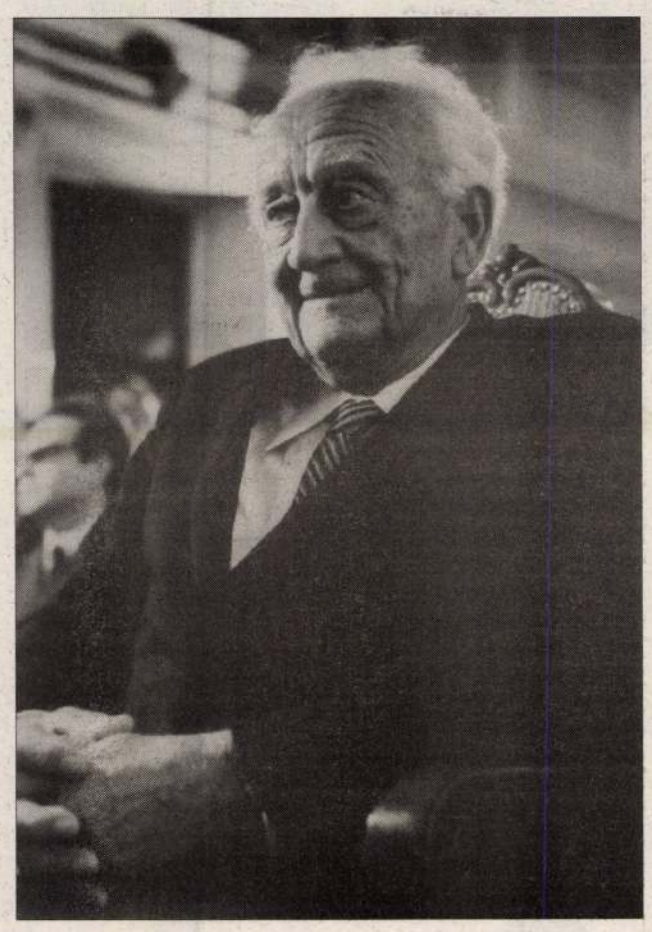

Éremarcok

A centenáriumra több kiadvány megjelent. A biokémia különszámmal adózik a Nobel-díjas tudós emlékének, Zallár Andor angol nyelven jelentette meg Szent-Györgyi Albert és Szeged kapcsolatának dokumentumait, a Szeged című folyóirat szeptemberi száma gazdag összeállítással tiszteleg a város díszpolgárának, Bóna Endre, a kiváló éremgyűjtő és filológus Szent-Györgyi Albert emlékezete éremképekben címmel gyűjtötte össze a professzorról készített műveket. Huszonhat magyar szobrászművész 43 alkotását sorakoztatja föl, ismertetve az érmek legfontosabb adatait. Az első emlékplakettet 1937-ben Szentgyörgyi István készítette. Több szegedi művész is megörökítette Szent-Györgyi arcvonásait, így például Tápai Antal, Tóth Sándor, Szathmáry Gyöngyi, Lapis András, Kalmár Márton és Fritz Mihály. A kötetben az is végigkísérhető, hogy egyetlen ember arca hogyan változik, alakul a művészek keze nyomán, ebben a tenyérbe simuló, kör formájú műfajban, amelyet joggal neveznek a képzőművészet epigrammájának.

Szathmáry Gyöngyi

Renner Kálmán

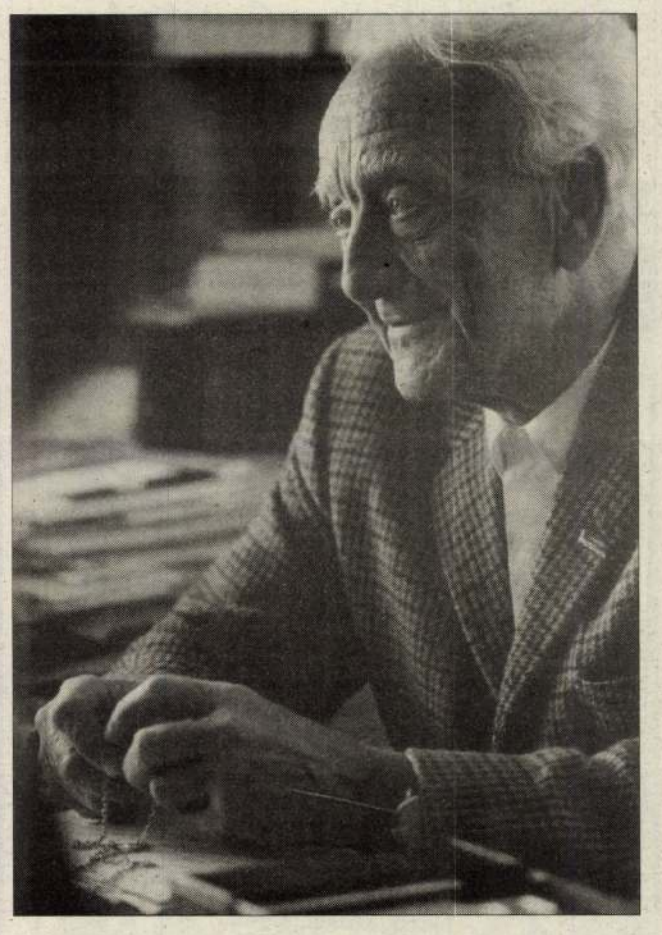

Ősz a KERTBEN

CSÜTÖRTÖK, 1993. SZEPT. 16.

MELLÉKLET

■ ***Előkészület a tapétázásra***

Minden fröccsnek bor az alja

A kertekben termelt *csemege és borszőlő* sorsa nem mindig tér el egymástól. Ha kevés termett a lugason a család és a kivételezett ismerősök válogatás nélkül elfogyasztják. Másutt a szemezgetnivalóval jár úgy a gazda, mint néhány családi ház tulajdonosa, aki a gyerekei ottartása reményében beépít pincét padlást, aztán egyedül marad a legkönnyebben fűthető kisszobában. Vagyis a zamatos, sokszor vastaghusú és -bőrű, de alacsony cukorfokú csemegéből végszedésekor több tíz kiló is összegyűlik. (Amennyiben a seregélyek is úgy akarják.) Ha nem is minőségi, de tapétázás mellé való *fröccsbor* ebből is készíthető.

Sűrűn előforduló ellenérv, hogy *nincs hozzá se eszköz, se edény.* A bort szerető ember – netán a gyerekeknek, nagymamának tartósítószerrel mustot is konzerváló – nem nyugodhat ebbe olyan könnyen. *Talán fellelhető egy kisméretű daráló és prés a szomszédságban is.* Ha mégsem, ott az ember bogyózásra, a szemek szétmarcangolására alkalmas keze. Döngölőfával a hatásfok tovább növelhető, üst vagy mosófazék általában akad hozzá.

Természetesen nem kereskedelmi célú az ügylet, így nyíltan is bevallható, hogy nincs kéznél mustsűrítmény a 18-20 fok körüli mustfok beállítására. Mellőzendő a családi vitákat, célszerű az áremelés elkerülése szándékával felhalmozott családi cukorkészletet megvámolni, lehetőleg feltűnés nélkül. Szakember pontosabban is számolhat, de megteszi az egyszerűsített képlet is. Tegyük fel, hogy 25 liter

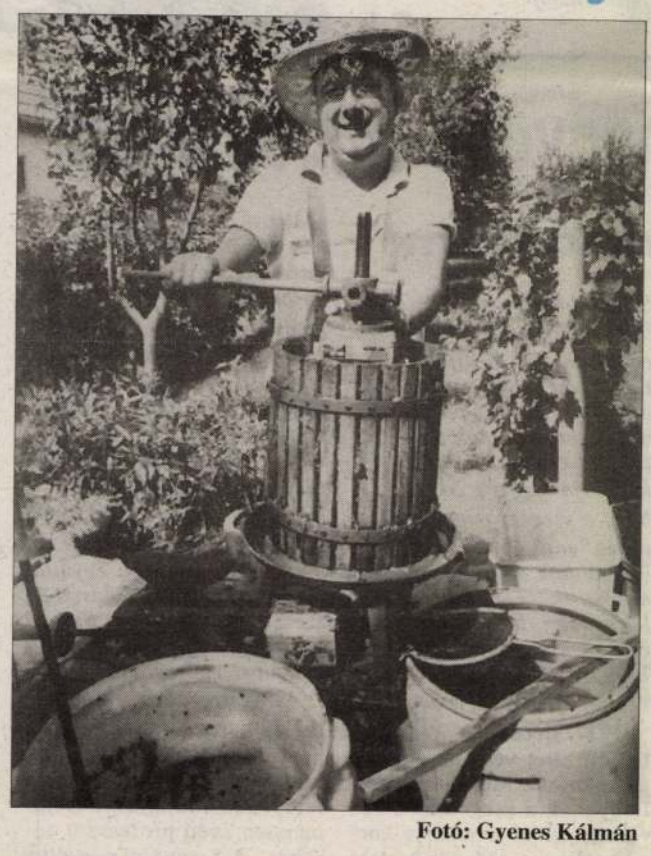

Fotó: Gyenes Kálmán

15 fokos nedüből akarunk 19-est varázsolni. Huszonötször négy, azaz száz fok a hiány. Egy kiló cukor nyolcvan fokot ér, így egy és negyed kiló kell belőle.

Így mondjuk az esőgyűjtő műanyaghordóban összekevert zúzalékban egy-két nap múlva felúszik a héj, s leszedhető. *Vörösbornál a szín kialakulásáig ne kapkodjunk.* A mag az edény alján gyűlik össze. A préselést az edény fölé akasztott, szövött műanyagzsákban való lecsurgatás helyettesítheti. Alig marad benne lé, s még ez sem veszett el, ha az ember nem felejtette el az édesapjától, nagyapjától, vagy a fizikatanárától a lepárlásról hallottakat. A törkölypálinkáról inkább jót, mint rossszat mond a szakirodalom.

Természetes, hogy a hordó lenne az ideális, de *megteszi az üvegballon,* s hallgatólagosan a csak élelmiszer tárolására használt műanyag ballon is. Mivel a kiforrás miatt nem lehet teli tenni az edény, a felöntésre feltétlen érdemes a hiányzó mennyiséget egy másik, kisebb edényben tartalékolni.

T. Sz. I.

Favédő

A téli fagykárok megelőzésére biofatörzskenőcsöt házilag is lehet készíteni. Íme a receptje Josephus Heemskerk módszere szerint: „5 kg agyag, 3 kg szalmamentes, friss tehéntrágya, fél kg kvarcliszt vagy dolomitpor, fél liter zsúrlótea (5 dkg zsúrlóból), fél kg fahamu 10 liter vízben elkeverve."

A kenőcsözés előtt *tanácsos a fákat megtisztítani* – különösen a rákos sebektől. A pusztító tumorokat vágjuk ki, *a sebet kenjük be* valamilyen „gyógyszerrel" (pl. Cellciddel, Vulneronnal). Aztán jöhet a *biofatörzskenőcs* vagy a *törzsmeszelés.* Ami persze nem csodaszer, alkalmazása ellenére keletkezhetnek fagyrepedések a fákon. Jó hát, ha télen is megvizitáljuk gyümölcsadóinkat, s ha találunk rajtuk repedést, *agyag és mész keverékével betapasztjuk.*

Vannak a fagyok ellen *más praktikák* is. A folyók árterében könnyen gyékényhez jutó magyar gazdák régóta „árnyékolnak": azaz *gyékényfonatot tesznek védekezésül a fák déli oldala elé.* Jó e célra a *szalmafonat,* vagy akár *egy pár összeszögelt deszkadarab* is. Próbálkozhatunk védekezésül a fák *újságpapírrétegekkel* történő betekerésével is.

Talaj-levegőztetés

Nem mindegy, miként ásnak. A fagyoknak ugyanis fontos szerepe van a talajszerkezet javításában, s ahhoz hogy ez érvényesülhessen, télen (is) célszerű ásni. Decemberig a fagyok még csak a talajfelszínt „fogják meg", s az ásóval feltört területen keresztül tudnak mélyebbre hatolni, és ott porhanyósítani a földet a mínuszfokaikkal. Ami – a népi tapasztalás szerint – különösen a zöldségfélék számára lesz majd hasznos. A kötött, nyirkos talajokon a németek például évszázadok óta *egy-egy méterenként kb. 40 centi mélységű barázdákat ásnak annak érdekében, hogy a fagy az alsóbb talajrétegben is fellazíthassa az eltömődéseket.*

A hantokat ásás után nem szabad elgereblyézni, a *rögös felszín fogja leginkább a jótékony fagyokat és a téli csapadékot.* El kell viszont távolítani ásáskor a fatörzsek körül erősen elmohásodott földet. *Az új talajfelületbe a fák alá pedig keverjünk egy jó adag durva folyami kavicsot, hogy az újabb mohásodást megakadályozzuk.*

Az almafák aljának ásásakor kipróbálhatunk egy régi módszert. A koronacsurgó külső, kb. félméteres sávjába az ásóval *dolgozzunk be vasreszeléket.* Állítólag javítja a terméshozamot. Tapasztalt kertészek szerint almafánként egy maréknyi vasreszelékkel érdemes kísérletezni. Ahol lúgosabb a talaj, tehát kevésbé tudják felvenni a vasat a fák, ott többet kell adagolni.

S ha már a talajjavításról van szó, idekívánkozik még egy tanács: *az elmohásodott pázsitra ne szórjunk meszet,* hogy azt a hólé bemossa, mert csak növeli a kárt. „Levegőzzük" inkább fel ásóvillával a gyepet, akkor a moha tavaszra eltűnik.

Sz. M.

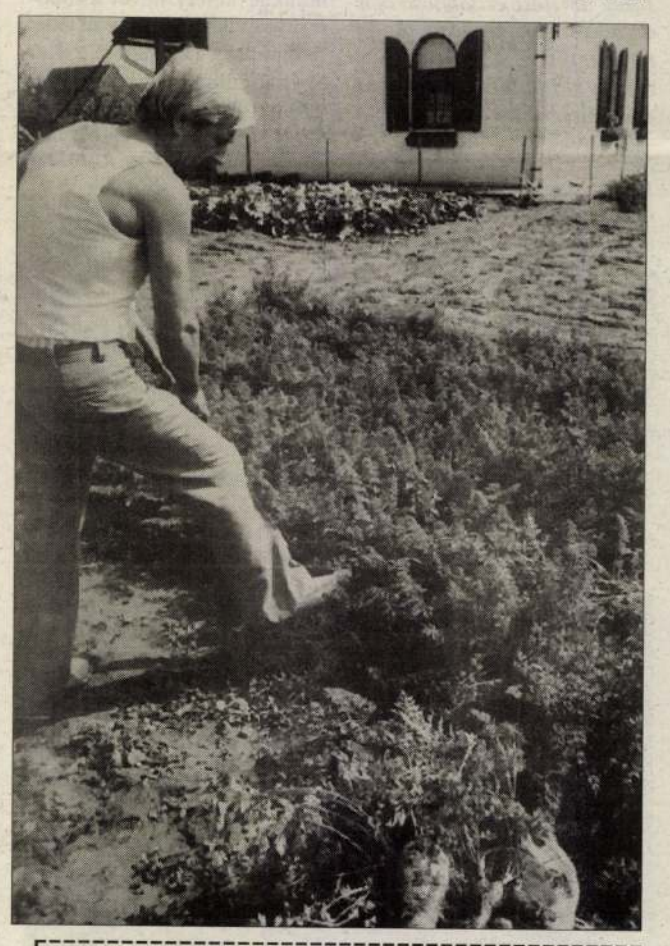

ROTÁTOROK, FŰNYÍRÓK, ALKATRÉSZEK, BRIGGS MOTOROK

Mezőgazdasági Kisgépüzlet
Szeged, Kátay u. 23.
(II. kórház háta mögött)

FÓLIA
a Promenád Raktárudvarban!
– 12-es fénystabil 14 250 Ft/tekercs,
– 12-es natúr 13 500 Ft/tekercs,
hasonlóan olcsón:
fénystabil 8,5; natúr 8,5; fekete 12-es és 8,5 m-es,
Hódmezővásárhely, Bocskai u. 47.
Nyitva: hétfőtől péntekig 8–16 óráig, szombaton 8–12 óráig.

A Kiskundorozsmai Mezőgazdasági Bolt ajánlata:

- japán motoros permetező, telepíthető	45 900 Ft
- japán motoros háti permetező	47 900 Ft
- AL-KOE 32 elektromos fűnyíró, fűgyűjtővel	13 900 Ft
- KF-04 rotátorutánfutó	17 600 Ft
- szőlőzúzók	3800–7340 Ft-ig.

A fentieken kívül hajtatási és korai vetőmagok széles választékával állunk kedves vevőink rendelkezésére.

Pld.: Katinka F1 paradicsom 500 szem	2730 Ft
Balca paradicsom 500 szem	1900 Ft
Floriszet paradicsom 2,5 g-os	2975 Ft
Jessy saláta 5 g	8900 Ft
Dabóra saláta 1 g	182 Ft
Rosalba saláta 5 g	914 Ft

Mezőgazdasági bolt,
Kiskundorozsma, Tas u. 2. (ABC-vel szemben)
Telefon: 361-865.
Nyitva tartás: keddtől péntekig 7.30–16 óráig
szombaton 7.30–12 óráig, hétfőn szünnap.

PIRETROID H
PIRETROID-H BT.
NEMZETKÖZI KERESKEDELMI TÁRSASÁG
INTERNATIONAL TRADE CO.
Levélcím: 6701 Szeged, Pf.: 962.
Címünk: Szeged, Petőfi S. sgt. 86.
Telefon: 62/321-349.
NE BÍZZA A SÁSKÁKRA! INKÁBB PERMETEZZEN!
Mezőgazdasági gépek, berendezések, öntözőszivattyúk, rotátorok, ekék, traktorok...
És mindaz, amire Önnek szüksége van a gazdaságban.

Agro fátyolfólia:		
2 m x 10 m	~~800 Ft~~	600 Ft
Műa. locsolótömlő		
fél colos 50 m	~~3100 Ft~~	2800 Ft
Műa. locsolótömlő		
3/4 colos 50 m	~~4400 Ft~~	4000 Ft
Műa. locsolótömlő		
1 colos 25 m	~~3500 Ft~~	3200 Ft
10 l üveg fonott demison	~~510 Ft~~	320 Ft
50 l műa. hordó	~~750 Ft~~	620 Ft
vastalicska	~~3600 Ft~~	3200 Ft

10% Vetőmagok és növényvédő szerek vásárlása esetén, aki a hirdetést magával hozza, kedvezményt kap.

MAGÉV Gazdabolt
Szeged, Mars tér 9.
Telefon: 314-771.
Nyitva tartás:
kedd–péntek: 8–16 óráig,
szombat: 8–12 óráig.

Két korszak határán

Rendkívüli gesztus

Mindig abban reménykedtem: ahhoz hasonló módon, mint ahogy a német-francia ellenségeskedésen sikerült felülkerekedni, meg lehet szüntetni a német-lengyel viszonyt terhelő negatív történelmi beidegződéseket is – olvasható abban az interjúban, melyet Roman Herzog német államfő adott a lengyel Polityka című lapnak. Herzog a lengyel elnök rendkívüli gesztusának tartja a varsói felkelés 50. évfordulójára szóló meghívását. A felkínált lehetőséget nem csupán köszönettel, hanem őszinte meghatottsággal fogadtam el – jelentette ki az államfő, majd hozzátette: annak a két korszak határán álló generációnak, melyhez én is tartozom, mindent el kell követnie egy békésebb jövő megteremtése érdekében.

Az ÁVÜ vagyona

Privatizáció

Az Állami Vagyonügynökség összes bevétele júniusban meghaladta a 41 milliárd forintot, melyből 10,67 milliárd volt a készpénz-, 17,7 milliárd forint a hitel- és 13,42 milliárd forint a kárpótlási jegy. Ugyanakkor a szervezet kiadásai is 41 milliárd forint fölé emelkedtek, melyből 3,8 milliárd forintot fordítottak reorganizációra, 751 millió forintot garanciális kiadásokra és több mint 17 milliárd forintot fizettek be az államadósság törlesztésére.

Az Állami Vagyonügynökséghez tartozó vagyon értéke júniusban meghaladta a 315 milliárd forintot.

Szlovén–horvát határvita

Határvita miatt elmarad Janez Drnovsek szlovén és Nikica Valentic horvát miniszterelnök tervezett találkozója.

Mint Janez Drnovsek a ljubljanai rádióban közölte, horvát hivatali kollégájával egy hosszú telefon-beszélgetés során arra a következtetésre jutottak, hogy a tárgyalások jelenlegi szakaszában nincs szükség a találkozóra. A két szomszédos ország viszonyát elsősorban a Pirani-öböl hovatartozásával kapcsolatos területi vita terheli meg.

Drnovsek elmondta: Ljubljanában annak a lehetőségét vizsgálják, hogy a határkérdést nemzetközi döntőbíróság elé vigyék.

Horvátország a maga részéről már korábban ezt a megoldást szorgalmazta.

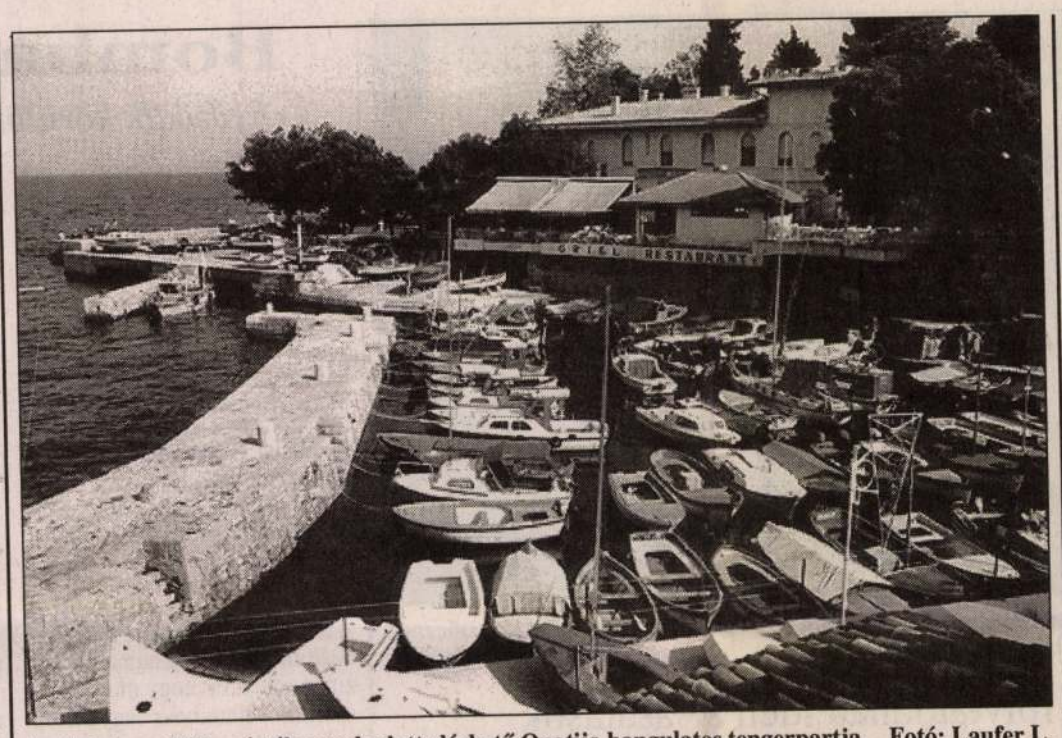

A rijekai vasútállomástól percek alatt elérhető Opatija hangulatos tengerpartja Fotó: Laufer L.

Az Adria-tengelyek nem csak történeti emlékek

MÁV: arccal a tenger felé!

Nagyobbak a lehetőségek déli irányba

Egy biztos: a fuvaroztatók, az utazók, s így érthetően a Magyar Államvasutak Részvénytársaság (MÁV Rt.) nem használja ki azokat a lehetőségeket, amiket az Adriai-tengerhez, a nagy kikötőkhöz sínen való eljutás kínál. *Busch Károly*, a MÁV Rt. Pécsi Üzletigazgatóságának igazgatója szerint sokan a háborús helyzet miatt tartanak a vasúti utazástól, szállítástól, mások pedig nem ismerik azokat a lehetőségeket, amiket a jól kiépített vasútvonalak kínálnak.

Magyarország hagyományosan kötődött az Adriához, ami érthető is, hiszen hazánkhoz ez a tenger van a legközelebb. Éppen ezért a vasútvonalak „odavezetéséhez", a kikötők építéséhez valós érdekek fűződtek. Talán csak a laikus számára meglepő, hogy a szakma négy Adria-vonallal, ha úgy tetszik, Adria-tengellyel számol, amelyek nagyobb része még a múlt században épült. (Busch Károly hozzátette, 20-25 évvel ezelőtt készült egy MÁV tanulmány ezek jobb kihasználásra, ez azonban megmaradt elméleti szinten, s most, a geopolitikai változások mindenképpen indokolják ennek felülvizsgálatát, korszerűsítését. Ettől függetlenül ezek a vasútvonalak, ha nem is mindegyik teljes hosszúságban, de „élnek" . . .)

A legrégibb, a Budapest-Ljubljana-Trieszt tengely, amelynek építési munkálatai 1841-ben kezdődtek Bécs és Trieszt között, s ehhez a vonalhoz csatlakozott 1861-ben Pest-Buda. Ma egy nagyon korszerű, nagy forgalmat „levezénylő", mintegy 600 kilométer hosszú vasútvonal, amely kiváló eljutást tesz lehetővé a legnagyobb olasz Adriai-kikötőhöz. A második – régiónkat ez érinti a leginkább –, a Budapest-Dombóvár-Zágráb-Karlovac-Rijeka tengely: ez a 590 kilométer hosszú vasútvonal elsősorban magyar döntés alapján jött létre, s 1865-től, 1882-ig különböző szakaszokban épült, legutoljára Budapest és Dombóvár között.

Annak idején a teljes vasútvonalat a magyarok rendezték be, s indították el a forgalmat: olyan, ma már ipartörténeti értéknek számító vontató eszközök, mint a 601-es sorozatú gőzmozdonyok jártak, amelyek a múlt század második felében Európa legerősebb gőzösei voltak. A vonal ma is korszerű, igaz, Karlovac és Rijeka között 25-27 ezrelékes emelkedők „tarkítják", de még inkább azzá válik, ha ebben az esztendőben Gyékenyesig befejeződik a villamosítás, ugyanis akkor jövőre Rijekáig villamos mozdonyok vontatta vonatok közlekedhetnek.

A harmadik Adria-tengely – ez Baranya szállítóinak, turistáinak lenne a legvonzóbb –, a Budapest-Pécs-Osijek-Sarajevo-Ploce közötti igazán fiatalnak számít, hiszen csak 1966-ban készült el. A háborús helyzet miatt most nem közlekednek vonatok, de nem nehéz megjósolni, amennyiben megszületik a nagyon várt béke, ennek a vonalnak alaposan megnő a gazdasági szerepe. A negyedik, a Budapest-Kelebia-Belgrád-Bar vasútvonal, ezen egyelőre szintén nem lehet az Adriára jutni, mert a vonatok csak Belgrádik járnak.

A vasútigazgató elmondta, a vasúti tranzit lehetőségei igen jók Magyarországon: Európa észak-nyugati és dél-keleti, dél-nyugati és észak-keleti, valamint észak-déli összeköttetéséhez ugyan a hazai feltételek még nem mindenben adottak, de komoly lépések, nagy beruházások – külföldi tőke bevonásával is – történnek, hogy ezt az ország, a MÁV Rt. kihasználhassa. Az tény, hogy a piaci viszonyok uralkodókká váltak, de az is, hogy az Adriára „kijutásban", a MÁV már most is versenyképes a többi közlekedési ággal, s ez az áruszállításra éppen úgy igaz, mint a személyfuvarozásra.

Csak az a baj, hogy a szállítmányozók, s turisták sem ismerik a magyar vasút által kínált lehetőségeket. Pedig érdemes lenne az ajánlatokat alaposan tanulmányozni . . .

A működő Adria-vonalakon az elkövetkezendő években szerény növekedést prognosztizálnak a szakemberek. Az azonban vitathatatlan: az ezredfordulót követően, az európai egység kiszélesedésével, a gazdasági kapcsolatok élénkülésével nagy fellendülés várható.

Roszprim Nándor

Nekünk mit ér a dollár?

Idén 50 éve, hogy a nemzetközi pénzügyi intézmények létrejöttével az amerikai dollár hivatalosan is a tőkés világ vezető pénzneme lett és máig annak számít. De hát akkor mit kezdjünk azzal, hogy árfolyama az idén jelentősen tovább csökkent? Hogy a dollár 1945 óta nem tapasztalt mélyponton van például a két fő szövetséges, egyben gazdasági vetélytárs pénznemével, a japán jennel és a német márkával szemben?

A dollárárfolyam zuhanása mögött az elmúlt hetekben sajátos játszmát játszottak Washingtonban. Kinek higgyünk? A pénzügyminiszternek és a jegybank elnökének, akik nyilvánosan figyelmeztettek, hogy a dollár gyengülése Amerikát az infláció felpörgésével, a világgazdaságot újabb gondokkal fenyegeti? Vagy Bill Clinton elnöknek, aki a vezető nyugati országok nápolyi csúcstalálkozóján kijelentette: nincs ok különösebb figyelmet fordítani az árfolyamok napi alakulására. Vagy azoknak, akik szerint a legvalószínűbb, hogy elsősorban a Washington és Japán közti gazdasági harc újabb fejezetéről van szó?

Az USA és Japán kereskedelmében ugyanis állandó az óriási japán többlet, amely májusban például 9.13 milliárd dollár volt. Amerika szerint ennek fő oka, hogy Japán elzárja piacait sok amerikai árú elől. Ezért az egyensúly megteremtésének egyik eszköze lehet, hogy a dollár leértékelődésével olcsóbbak, azaz exportképesebbek az amerikai áruk – egyúttal pedig lecsökken az egyre drágább külföldi termékek – s nem csak a japán import – amerikai behozatala. Ez pedig már világgazdaság, amely közvetlenül érint bennünket is, de nem feltétlenül csak hátrányosan.

Mert kérdés, hogy ez a pénzügyi trükk meddig játszható, hiszen az árfolyamcsökkenés nem csak előnyöket, hanem veszteségeket is jelent az amerikai gazdaságnak: az alacsony kamatok miatt például külföldre áramlik a tőke – s jó lenne hinni, hogy Magyarországra is... Számunkra ugyanis a lényeg nem lehet kérdéses: az USA változatlanul a világ legerősebb gazdasága, amely idén is növekszik. S nem csak a fizetőeszköze marad szilárd hosszú távon is.

Heltai András

Az Abaligeti Üdülők Egyesülete

Visszaszerezni a vonzerőt!

Amikor 1993. szeptember 11-én megalakult az Abaligeti Üdülők Érdekvédelmi Egyesülete alapszabályában a következő célokat tűzte ki maga elé:

– A község területén üdülőingatlannal rendelkező magán- és jogi személye üdülőhelyi érdekeinek képviselete, szervezett, szakszerű védelme. Az egyesület céljának tekinti támogatni Abaliget környezetvédelmét, a kulturált üdülés kereskedelmi, egészségügyi és egyéb feltételeinek megteremtését.

A cél elérése érdekében az egyesület eljár mindazon kérdésekben, amelyek az egyesület tagjainak érdekével összefüggnek. Tagjait a célban megjelölt feladatok elérése érdekében szervezi és mozgósítja. Az egyesület önös érdekei és politikai szervezetek céljainak érvényre juttatását nem támogatja.

Az egyesület célja megvalósítása érdekében keresi az együttműködést Abaliget önkormányzatával, a megyei önkormányzattal, az illetékes államigazgatási és társadalmi, szakmai szervezetekkel, intézményekkel.

Az egyesület vezetősége ezen célok megvalósítása érdekében folytatta tevékenységét. Szakmai kapcsolatot épített ki a helyi önkormányzattal, amely mindig készségesen állott rendelkezésre a fölmerült kérdések megvitatására. Természetesen tárgyaltunk a megyei önkormányzattal is, és dr. Szűcs József, a megyei közgyűlés elnöke konstruktív együttműködést ígért. Hasonló a helyzet a megyei idegenforgalmi hivatal és a Mecsektours illetékeseivel is. Mivel mindkét tó állapotát fokozott figyelemmel kísértük, az itt kialakult helyzetről állandó kapcsolatban voltunk Kiss József vállalkozóval. A fenti intézmények jelezték részvételüket a közgyűlésen.

Jól tudjuk, milyen idegenforgalmi vonzerővel bírt Abaliget és térsége a múltban, s mivel ezzel kapcsolatban most sok nehézség, visszaesés tapasztalható. Az itt üdülőt vásároltak számára közel sem mindegy, mikor oldódik meg ez a nehéz helyzet. Joggal tartanak attól, a területtel együtt ingatlanaik is leértékelődnek . .

Egyesületünk szombaton, július 30-án, délelőtt 10 órai kezdettel tartja közgyűlését az Abaligeti Művelődési Házban. Szeretnénk, ha minél többen jönnének el.

Dr. Vargha Dezső
elnök

A francia példa

Csökkenthető-e a bérjellegű jövedelmek adója?

Nemcsak nálunk, hanem szinte a világon mindenütt nagy adó- és közterhek nyomják a bér-jövedelmeket. S mindenütt közös törekvése a munkaadóknak és a munkavállalóknak, hogy megleljék azokat a bér- és jövedelemformákat, amelyek után kisebb adókötelezettségnek kell eleget tenni. Természetes a "kiskapu-keresés", hiszen így a munkavállaló megnövelheti tiszta keresetét, a munkaadó pedig kisebb adózási veszteséggel is jobb teljesítményre ösztönözheti alkalmazottait.

Az efféle „adóelhárítási" akciók ellen mindaddig senkinek nem lehet kifogása, amíg nem sértik a jogszabályokat – márpedig erre az érintettek rendszerint nagyon ügyelnek. A folyamat tehát a következő: az adóalany megkeresi, s ki is használja az adórendszer kisebb-nagyobb hézagait, amelyeket azután a hatóság szabálymódosításokkal befoltoz.

A távolabbra tekintő pénzügyi vezetés azonban nem bonyolódik bele ebbe a fogócskába. Számos országban, ahol nyereségrészesedési rendszer működik, tehát egy-egy cég vezetői és alkalmazottai kedvezményesen juthatnak részvényekhez, egyenesen pártfogolják a bérmegtakarítások említett formáit. Tudják ugyanis, hogy ezek révén gyorsul a tőkeképződés, méghozzá anélkül, hogy többlet-vásárlóerő vagy árfelhajtó tényező jelentkezne a piacon.

A legjobb gyakorlati példa erre Franciaország, ahol az 500 főnél többet foglalkoztató cégeknél kötelező a részesedési rendszer, amelynek összege a fél- és egyhavi bérhatárok között mozog. Csatlakoztatnak ehhez érdekeltségi rendszert is: a cég 3 évre szerződik munkavállalóival és meghatározott feltételekkel (termelékenység, minőség, stb.) prémiumot fizet, ami a bértömeg 20 százaléka lehet. Adókedvezmény akkor jár a munkavállalóknak, ha a részesedési és érdekeltségi jövedelmüket 5 évig a cégnél vezetett, kamatozó számlán tartják, azaz megtakarítják. A tapasztalatok szerint e megtakarítások utóbb nagyrészt befektetési alapként jelennek meg.

A nagyvállalatoknak már csaknem 20 százaléka alkalmazza ezt a formát, s mintegy 50 000 tisztviselő jutott így – az árfolyamnál 20 százalékkal olcsóbban – részvényekhez. (A részvényárfolyam és a tényleges vételár különbözetének 95 százalékát bérkiegészítésként adóztatják meg.) A vállalatok teljesítménye szempontjából meghatározó alkalmazotti kör tehát jelentős vagyonra tehet szert, s erősödik kötődésük munkahelyükhöz, cégükhöz.

A francia példa már csak azért sem érdektelen számunkra, mert a Horn-kormány programjának része az adórendszer korrekciója.

A jó külföldi megoldásokat pedig érdemes itthon is hasznosítani.

Bácskai Tamás

Robbantgatunk, robbantgatunk

Szigorúan ellenőrzött anyagok

Az utóbbi időben elszaporodtak a robbantásos bűnesetek. A tettesek ma még ismeretlenek, de a „másik félről", a tűzszerészekről is viszonylag keveset tud a közvélemény.

Milyen a jó tűzszerész? – kérdeztük *Faa Józsefet*, a Magyar Rendőrség Tűzszerészeti Osztályának vezetőjét.

– Nyugodt és körültekintő, megfontolt ember. Már a kiválasztásnál pszichológiai vizsgálaton esik át minden jelölt, aki fennakad a rostán, a pálya közelébe sem kerülhet.

– És milyenek az ellenfeleik?

– Jó kérdés! A helyszínen nem vár meg minket senki és nem mondja: én telefonáltam, én hagytam itt a bombát. De legtöbbször az, aki robbantani akar, nem is telefonál, ezt bizonyítja az utóbbi idők három esete is. Valamennyi profi munka volt. Nem olyan ember csinálta, aki életében először látott robbanóanyagot. Az igazi ellenfeleink többnyire ezek az emberek.

A rendőrség tűzszerész alosztálya 1983-ban alakult. 1984-ben három alkalommal kellett akcióba lépniük. Idén már több mint tíz esetet regisztráltak, de ebbe nem számították be a fenyegetéseket.

– Honnan származnak a robbanóanyagok?

– Az esetek többségében kimutatható a külföldi hatás. Gyakori, hogy szabvány katonai eszközökkel követik el ezeket a merényleteket.

– Nem lehet, hogy a magyar honvédségtől származnak ezek az anyagok?

– Előfordult olyan eset is, amikor a honvédségnél is rendszeresített anyagot használtak, de olyat, ami kizárólag a magyar honvédségnél fordul elő, még soha. Például a skóciai repülőgéprobbantásnál egyértelműen kimutatták, hogy Csehszlovákiából származó Sentex robbanóanyaggal követték el a merényletet, de ez az anyag a világ számos országában használatos.

– Hogyan akadályozzák meg, hogy ezek az anyagok illegálisan bejuthassanak az országba?

– Felkészítettük a határőrséget, mik azok a jelek, amelyek egy-egy csomagot gyanússá tehetnek. Ezen kívül vannak olyan kiképzett kutyáink, amelyek felismerik a robbanóanyagok szagát.

– Nem tűnik el robbanóanyag?

– A katonai célú szállításokból általában nem. Ezt katonák őrzik. De a civil szállítmányokból tűnt már el ipari robbanóanyag. Ez általában kisebb hatásfokú, mint a katonai.

– Egy ügyes amatőr beszerezheti a szükséges alapanyagokat, hogy otthon bombát barkácsoljon?

– Ha elég ügyes, akkor igen. Olyan alapanyagokból is lehet robbanóanyagot kotyvasztani, amelyek minden korlátozás nélkül vásárolhatók. Persze nem azért, hogy bombát csináljanak belőlük.

(roóz)

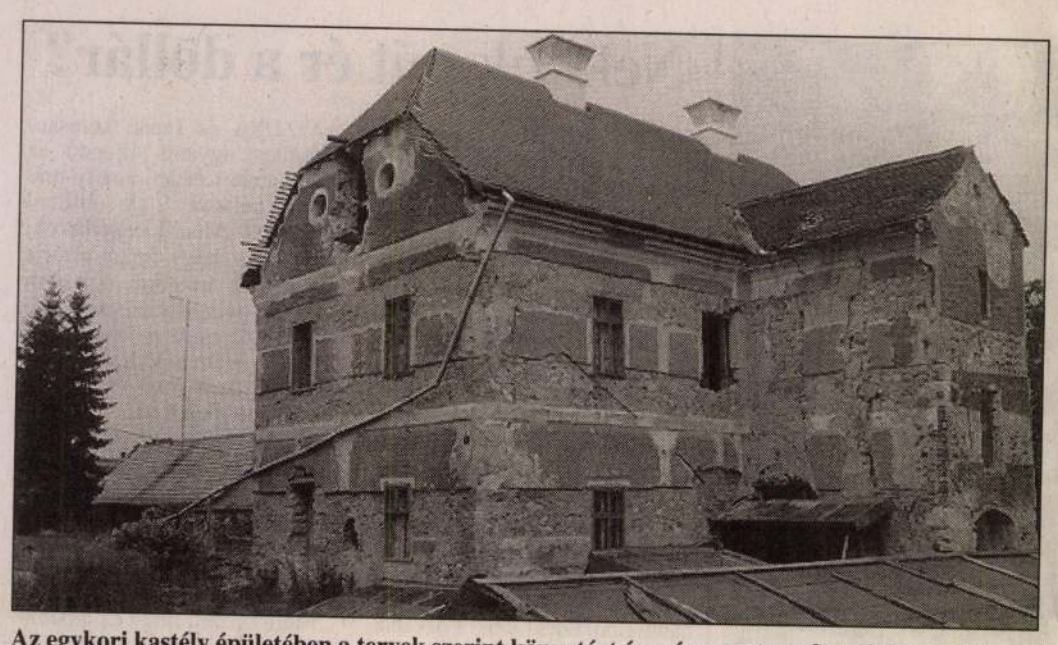

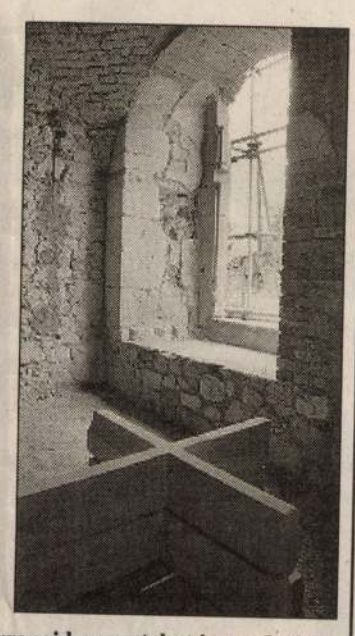

Az egykori kastély épületében a tervek szerint könyvtárt és múzeumot rendeznek be, ahol komolyzenei koncerteket is rendezhetnek majd; a felújításhoz a megmaradt kövekből is készítettek pótlásokat a kőfaragók

Laufer László felvételei

Százszváron folytatódnak idén az ásatások

Bertalan püspök kastélya

Egyéves kényszerű szünet után Szászváron folytatódnak idén azok az ásatások, amelyek az 1230-as években épült, Bertalan pécsi püspök alapította, megerősített kastélyt tárják fel. A szükséges anyagi eszközöket idén az Országos Műemlékvédelmi Hivatal biztosította.

Sándor Mária és *Gerő Győző* régészek elmondták, hogy a területnek mintegy 80%-át tárták fel az elmúlt években. A pécsi püspök annak idején valószínűleg azért építtette ide a megerősített kastélyt, mert birtokai itt csoportosultak.

Magyarországon egyedülálló példa ez arra, hogy a püspöki székhelyen kívül ilyen erős építményt emeljenek. Az épületnek harcászati jelentősége nem lehetett, a pihenését töltő püspököt és annak tulajdonát védelmezte.

A török támadás ellen ugyan megerősítették, de nem sok sikerrel. 1543-ban a megerősített kastély elesett. A hódoltság ideje alatt a törökök bővítették, kisebb mértékben átépítették. Fallal és bástyákkal vették körül. Ezek közül egy még ma is látható. A fal egy része pedig ma is kerítésként szolgál.

1686-ban sikerült innen elűzni a törököt, ekkor azonban az egész épület leégett. A kastélyt nem állították helyre, a barokk kor ízlése szerint máshova telepítettek püspöki nyaralókat. Például Mecseknádasdra és Püspökszentlászlóra építettek. A főszárnyból a XVIII. században plébániát alakítottak ki. Előtte az egész területet körülbelül 2 méter magasan törmelékkel feltöltötték, így az eredeti épület földszintje a plébánia pincéjévé vált. Itt mindig is látni lehetett befalazott ablakokat, középkori kőfaragványokat. Ez a helyi legendák kialakulásához jó alapot nyújtott.

Az eddigi ásatások számos meglepő eredménnyel szolgáltak. A plébánia északi homlokzatán két nagy méretű, keresztosztásos, gótikus ablaknyílás maradványai kerültek elő az első és a második emeleten is. A 13. századból egy szegmentíves ajtónyílás maradt meg a földszinten. Az ajtó a nyugati toronyba vezetett. A torony déli falán megtalált szép lábazati rész egy zárt erkély egykori jelenlétére utal. Középkori helyiségeket, falifülkéket és boltívindításokat fedeztek fel itt.

Az igazi szenzációt az a föld alatti rész jelenti, amely egy egy emeletes, támpillérekkel megerősített szárny középkori létéről árulkodik. Ebből az északi szárnyból több helyiség nyílik. A szárny egy díszudvart zár le, amelynek eredeti kövezete megmaradt. Itt egy díszkút maradványait is megtalálták. Kiderült, hogy a vár bejáratának Zsigmond korában egy nagy méretű, a budai vár kaputornyaihoz hasonló torony szolgált.

Az ásatásokra úgy kerülhetett sor, hogy a plébániát egy korszerű, az egyház igényeinek megfelelő épületbe helyezték át. Mivel igen értékes történelmi emlékről van szó, ezért a kastélyt kiemelt műemlékké nyilvánították, kincstári tulajdonba került, elidegeníteni nem lehet. Ennek ellenére, a nagyközség vállalta szakszerű fenntartását. Minthogy a korábbi években *Püski Mátyás* polgármester közreműködésével sokat áldoztak a kutatások sikeréért, ötven évig térítés mentesen használhatják az ingatlant.

Az épületben a korábbi megegyezések szerint könyvtárt és helytörténeti múzeumot rendeznek be. Komolyzenei koncerteket rendeznek meg majd itt, lemeztárat helyeznek el, és énekórákat tartanak. Erre a községnek szüksége és igénye is van.

Szeretnék, ha ez a hely idővel a környék kulturális központjává válhatna.

U. G.

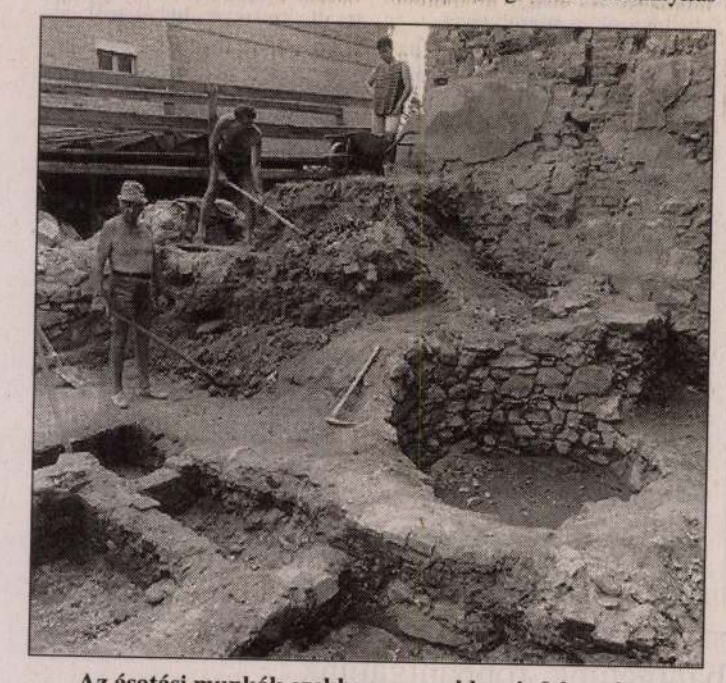

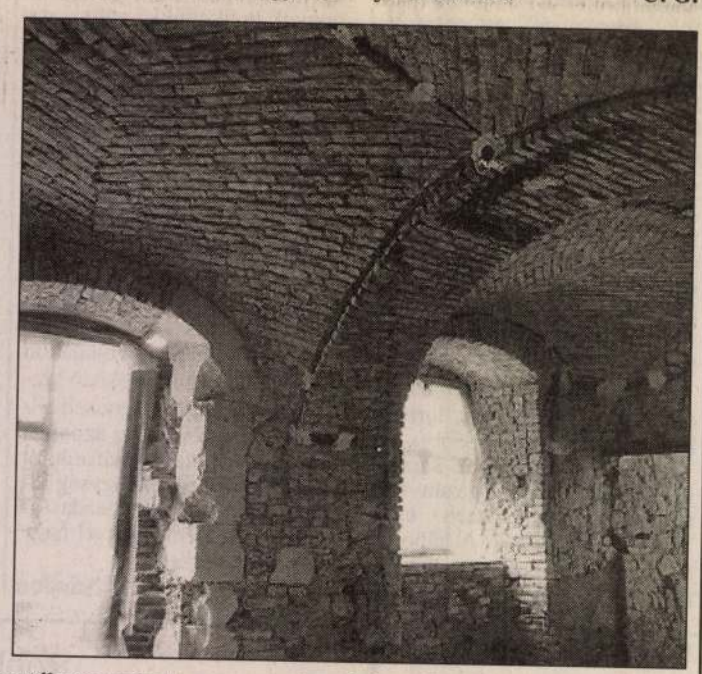

Az ásatási munkák ezekben a napokban is folytatódnak; a kastély termeinek mennyezete már barokk stílusban készült

Bomba-üzlet?

Erősödik körülöttünk az erőszak

A Mátyás-templomnál szombat hajnalban felrobbantott szerkezet több mint 30 milliós kárt okozott, s a merénylet nyomait az egyház önerőből nem tudja eltüntetni. A hívők és a segítőkész nem hívők adakozásából azonban remélhetően hamarosan begyógyíthatók a patinás templom sérülései. Súlyosabb a seb, amelyet a várbeli robbantás állampolgári biztonságérzetünkön ejtett.

Még nincs nagy baj? Ezzel nem nyugtathatjuk magunkat. , Még akkor sem, ha hál istennek nem folyt vér, nincs emberáldozat. Ha úgy tudni is, hogy a szerkezet gyilkos ereje fékezett, beállítása néptelen hajnalra időzített volt. Csakhogy minden jel szerint valamilyen agyakban, valamilyen célból megkomponált sorozatról van szó. A (a szabadkaival iker) szegedi, a parlamenti, s most a Szentháromság téri detonáció időbeli közelsége sem engedi, hogy egyedi pokoli tréfára gondoljunk. S valódi veszély, hogy nem tudni, a sorozat mikor, hol folytatódik.

Bomba üzlet? Biztonságérzetünk megingásának másik oka, hogy az elmúlt időszak hasonló jellegű bűncselekményei kivétel nélkül felderítetlenek maradtak. Pedig nemtörődömséggel, szakszerűtlenséggel biztonsági szerveink nem vádolhatók. De vajon a felszereltség, a bűnüldözés modern eszköztára elegendő-e az alvilággal folytatott verseny megnyeréséhez? Nem inkább haladéktalanul többlet-forrásokat kellene keresni e terület számára, mint a nyomravezetői díjtételek „bomba-üzletével" próbálkozni?

Erősödik körülöttünk a terrorizmus, az ideologikus erőszak fertőzése. A várnegyedbeli pokolgép robbanása újabb riadójelzés: mi sem vagyunk védettek ellene.

De a megelőzésért semmi nem lehet drága.

Bajnok Zsolt

Hogyan telefonáljunk más számlájára?

Titkos kódszámok eladók

Az ingyen-interurbán Magyarországon sem ismeretlen fogalom. Mindenki hallott már olyan telefonfülkékről, amikből valamilyen műszaki hiba miatt néhány forint ellenében akár órákon át lehet csevegni mondjuk Ausztráliával. A minap indult vizsgálat egy vállalatnál, ahol kiderült, hogy a munkaidő után, hála a porta figyelmetlenségének, valakik rendszeresen beülhettek az irodahelyiségekbe és a cég költségén bonyolították le tengerentúli hívásaikat.

Fejlettebb országokban ezeknél sokkal fejlettebb-kifinomultabb módon történik az ingyen, pontosabban más számlájára foganatosított telefonálgatás.

A németországi Freiburgban az Omega nevű nagy komputer-cég illetékesei észrevették, hogy a vállalat telefonszámlája elképesztően és érthetetlenül magas. Kiderült, hogy számos illetéktelen megszerezte azt a számkombinációt, amely – bárhonnét érkezzék is a hívás – a költségeket automatikusan az Omegának számlázza . . .

Még nagyobb az un. Calling Cardokkal /hívókártyákkal/ visszaélők száma. E módszer lényege: a hívó felhív egy központi telefonszámot, a Calling Card „agyközpontját", annak bemondja a saját kártyájának természetesen szigorúan titkos kódszámát. Ebben az esetben a beszélgetés árát a szám tulajdonosa fizeti. Ez eddig rendben is volna. Hiszen a módszer előnye éppen az, hogy a hívó készpénz nélkül is, bankszámlája terhére, bárhonnét akár maratoni távbeszélgetéseket is lebonyolíthat.

Csakhogy a Németországban most megkezdődött széleskörű vizsgálat máris bebizonyította, hogy mintegy százezer Calling Card kódszámát adták el valakik valahol illetékteleneknek. A világ legnagyobb telefontársasága, az amerikai ATT szakértői szerint a cég vesztesége az illegális telefonok miatt eléri az évi három milliárd/!/ dollárt. Stephan Hoursch, az ATT németországi szóvivője szerint „ma ez nemcsak az ATT, de az egész ágazat egyik legnagyobb problémája, aminek a megoldásán már a legjobb elmék dolgoznak."

Egy illegálisan megszerzett kódszám ára mindössze 50–100 márka Németországban. A vásárlók, – mondja Hoursch, – gyakran fiatalok, akik így viszonylag fillérekért naponta órákon át hallgathatják az un. party-lineokat, az erotikus telefon-műsorokat.

Gyakran a Távol-Keletről, vagy éppen a Bahama-szigetekről és nem ritka, hogy egyetlen este kétezer márkát is „eltelefonálnak".

A minap a nagy japán autóvállalat, a Mitsubishi egyik németországi kirendeltsége 430 ezer dolláros telefonszámlát kapott az ATT-től. Kiderült, hogy pakisztáni vendégmunkások népes csoportja szerezte meg a titkos kódszámokat és beszélt naponta többször is a távoli családdal.

4.

A politikai válság kialakulásához a nemzetközi helyzet is hozzájárult.

A KGST és Gorbacsov politikájának átformálódása, a tábor belső problémái éreztették hatásukat a magyar politikában is. Lazult a politikai és gazdasági szövetség. Gorbacsov politikájában a kelet-európai térség elveszítette korábbi jelentőségét, az önállósulási törekvéseket nem fogta vissza. A KGST – a közös értékek hiánya miatt – szerepet vesztett. A számunkra oly fontos óriási szovjet piac beszűkült, a dollár elszámolásra való áttérés után ez a piac már nem „húzta" a magyar gazdaságot.

Egyre nagyobb értékben szállítottunk olyan árut a Szovjetunióba, amelyért kevesebb árut hoztunk be onnan. Egyfelől nőtt a Szovjetúnió adóssága velünk szemben, másfelől nekünk is sok pénzünk ment el a külföldön vállalt beruházásokra.

Amikor a szocialista piac beszűkülése miatt lecsökkent a magyar vállalatok támogatása, megnőtt veszteségük. A veszteséges gazdálkodók száma, 1986-88 között megkétszereződött, veszteségük közeledett a 173 milliárd forinthoz. A gazdaságirányítás túl gyakran nyúlt a gazdálkodás-szabályozás változtatásához. A Nyugat eleinte érdeklődéssel és szimpátiával figyelte a magyar gazdasági törekvéseket, a reform újraéledését. Pénzügyi segítsége – a 80-as évek közepéig – a jó adósnak szólt. Eztán már – hitelképességünk gyengülése miatt – egyre jobban úgy táncoltunk, ahogyan a Nemzetközi Valutalap fütyült. Újabb hitelfelvételeink már nem a mi igényeinktől, hanem a nemzetközi pénzvilág készségétől függtek. A hitelező már nemcsak hitelt adott – ha adott –, hanem beleszólt belső dolgainkba is. A kelepce már nem engedett.

A magyar pénzügyi kormányzat számára mind fontosabbá vált az idegenforgalomból megszerezhető devizabevétel. (A legválságosabb időben a kézivezérlésű gazdaság már közvetlen a pénzváltóhelyekről próbált devizabevételhez jutni.)

Az idegenforgalomból származó devizabevételek 1980-ban 10.2, 1985-ben 25.2, 1988-ban 46.0 milliárd forintot tettek ki. A hazánkba érkező külföldiek száma 1988-ban meghaladta a 17 millió főt.

Bizonyára ez az örvendetes folyamat nyitott országkaput a kiutazók előtt is. Az országkapu nyitogatása aztán egyszerre túl szélesre sikeredett. A kirajzó magyar állampolgárok 1988-ban az előző évek 7-9 milliárd forint értékű devizakivitelével szemben 37.4 milliárd forint értékű devizát vándoroltattak ki és költöttek el. Ez a nagyvonalúság túl nagy veszteséggel járt. Az ország szinte rohant egy nagy társadalmi robbanás felé.

A 80-as évek vége tájt az eddig hatalmon lévő vezetés konzervatívvá merevedett. Nagy része már a veszélyhelyzetet sem észlelte. Kádár János sem ismerte fel a válsághelyzetet, sőt tagadta azt. Pedig akkor már a kontra elit nemcsak ellenzéki póluson, hanem az MSZMP-én belül is csoportosult. A párt reformszárnya belülről kezdte döntögetni a falakat. Ez a döntögetés 1988 májusában néhány fal leomlásához vezetett.

1988 május 20-22 közt ülésezett az MSZMP Országos Értekezlete. Már előkészítése során is érződött, hogy nem szokványos munkaértekezletre kerül sor. Bennünket, küldötteket is azzal bocsátottak útra az alapszervezetek, hogy érjük el: legyen demokratikusabb a rendszer, a helyzetből kivezető utat találó párt, és megújult a vezetés.

A pártértekezlet drámai döntéseket hozott. Ezek jelentős változásokat indítottak a hatalom gyakorlásában, a reformok kibontásában, a vezetésben. Főként a személyi változások jelezték a fordulatra törekvést. A pártértekezlet nem választotta újra a Központi Bizottságba Lázár Györgyöt, Gáspár Sándort, Havasi Ferencet, Németh Károlyt és Óvári Miklóst. Elvesztette politikai bizottsági tagságát Aczél György és Maróthy László is.

Új politikusok kerültek a centrumba: Grósz Károly, Berecz János, Csehák Judit, Hámori Csaba, Iványi Pál, Lukács János, Németh Miklós, Nyers Rezső, Pozsgay Imre, Tatai Ilona.

Grósz Károly lett az új első titkár, a párt elnöke Kádár János.

A küldöttek, köztük én is, kemény viták alapján jutottunk el ezekig a döntésekig. Akkor úgy véltük, hogy indítói lettünk a demokratikusabb párt és rendszer felé vezető folyamatoknak. Csak később derült ki, hogy belevágtunk a párt szövetébe is, és ezzel közelebb hoztuk a szövet szakadását.

Horváth Lajos

SZATHMÁRY Gyöngyi

Szathmáry Gyöngyi szobrász kiállítása, Szeged, Móra Ferenc ÍMÚzeum, 1992. december-január. Szeged : Móra Ferenc Múzeum et al., 1992 [87] p., ill,

egész test ábrázolását áthatja a lelki bensőség. „A jelenség (quattrocentóbeli) individualisztikus kiélezésének helyébe a klasszikus, egyén feletti s a tipikusra irányuló stilizációt állította." A szobrászat másik csúcsát Simmel *Rodin*ben találja meg. Róla szóló esszéjében a tartalom és a forma kettősségét elemzi, s Rodinnel *Meunier* művészetét állítja szembe. „Meunier és Rodin, az a két szobrász, akinek új művészete az új kort hirdeti, éppen ezért jelenti a legeltérőbbet kultúránk számára, mert egyikük új tartalmat, másikuk pedig új stilisztikai kifejezési formát talált a szobrászatban, az egyik úgyszólván új kultúrgondolatot, a másik új kulturális érzést tett elevenné." Hasonló megállapításra jutott *Fülep Lajos* is, mikor előbb 1905 áprilisában Meunier halála, majd 1907 márciusában budapesti kiállítása alkalmából írt a belga szobrászról. Fülep azonban nem választja ketté a tartalmat és formát, sőt éppen azt emeli ki Meunier-nél, hogy „....valamije van, ami tisztán az övé: az emberi s különösen a kemény munkában megerősödött és megedzett emberi test dinamikájának nagyfokú átvitele..."[3] Művészetét a nyugalom jellemzi, „mert a nyugalom a leggazdagabb mozgás".[4] De Fülep is megállapítja, hogy hiábavaló dolog lenne Meunier-nél stílustörekvéseket keresni, abban az értelemben, ahogy ezt Rodinnél találjuk. Mind Fülep, mind Simmel értékelik a belga szobrásznak azt a tettét, hogy felfedezte a testi munka értékét a művészi szemlé-

SZATHMÁRY Gyöngyi

SZUROMI Pál: Szathmáry Gyöngyi. = Magyar Hirlap, 1992. dec.5. I. p. és ill.

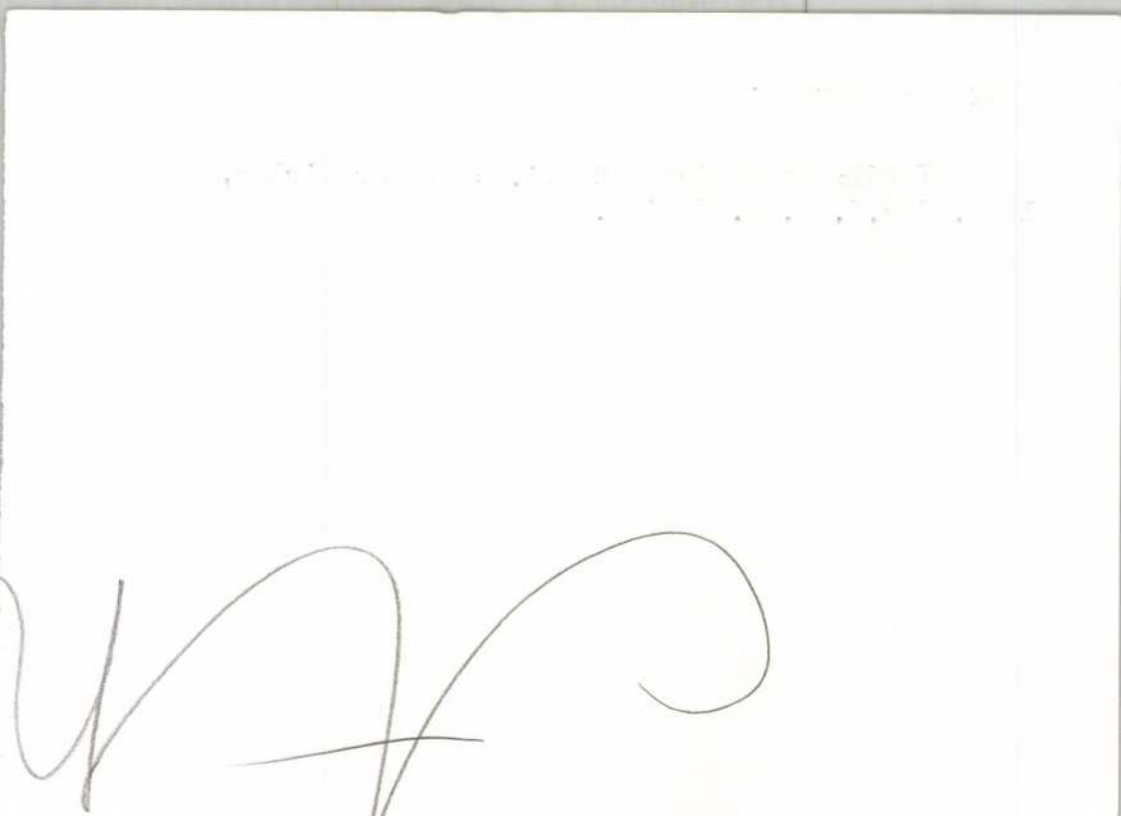

SZATHMÁRY Gyöngyi szobrász

kiáll. Szeged, Képtár, 1992

ism. SZUROMI Pál: Rekviem az életért : Szathmáry Gyöngyi jubileumi tárlatáról /megnyitó/. = Szeged, 1993.1. 44.il

Szathmáry Gyöngyi
Délvilág
96.1.3

	Szerzeményezés	Leltári szám	A beszerzés forrása	Múzeum
.000 Ft	csere			Magyar Fotográfiai Múzeum Kortárs fotográfiai gyűjteménye
i értékű ék több nillió ft	letét			Magyar Fotográfiai Múzeum Kortárs fotográfiai gyűjteménye
.000 Ft	csere			Magyar Fotográfiai Múzeum Kortárs fotográfiai gyűjteménye
.000 Ft	ajándék			Magyar Fotográfiai Múzeum Kortárs fotográfiai gyűjteménye
.000 Ft	ajándék			Magyar Fotográfiai

SZATHMÁRY Gyöngyi szobrán

SZATHMÁRY GYÖNGYI
szobrász kiállítása

SZEGED MÓRA FERENC MÚZEUM KÉPTÁRA
/Horváth Mihály u./

1992.december-január

Milyen világot hagyunk örökül? A PARADICSOMOT kereső ember Útjának
egyik oldalán: SZÉDÍTŐ TÁVLATOK, kozmikussá táguló világ,
másik oldalán: SZÉDÍTŐ VESZÉLYEK, az atombomba árnyéka,
a világot lakhatatlanná tevő ember okozta KATASZTRÓFÁK ... Kioltja az ember az embert?
Valóban éretlen lenne az emberiség a TUDÁS FELELŐSSÉGÉNEK a hordozására? NEM!
Az embert az embernek kell megváltania.
TISZTELET az angyalembereknek, a tűzcsiholóknak, a csillagfigyelőknek, az őrzőknek ...
Sz. Gy.

ÉLETRAJZ

1940 február 13-án születtem Szatmárnémetiben.
1963-ban végeztem a Magyar Képzőművészeti Főiskola szobrász szakán.
1963-tól a Szegedi Tanárképző Főiskola Rajz-tanszékén tanítok.

EGYÉNI KIÁLLÍTÁSOK

1973 Szegedi Móra Ferenc Múzeum Képtára
1978 Szombathelyi Múzeum
1978 Jósa András Múzeum Nyíregyháza
1983 Móricz Zsigmond Művelődési Központ Szentes
1985 Móra Ferenc Múzeum Szeged
1985 József Attila Művelődési Központ Makó

DÍJAK

1974-77 Derkovits ösztöndíj
1975 Szegedi Nyári Tárlat fődíj
1977 Vas-megye Tanácsának Derkovits-díja
1977 Vásárhelyi Őszi Tárlat Tornyai-díj
1978 Munkácsy-díj
1987 VI. Országos Érembiennálé Sopron (Lektorátus-díja)
1990 XIV. Nemzetközi Éremművészeti és Kis-plasztikai Alkotótelep (Művészeti Alap-díja)
1990 Szegedi Nyári Tárlat (A Szakma-díja)

19.

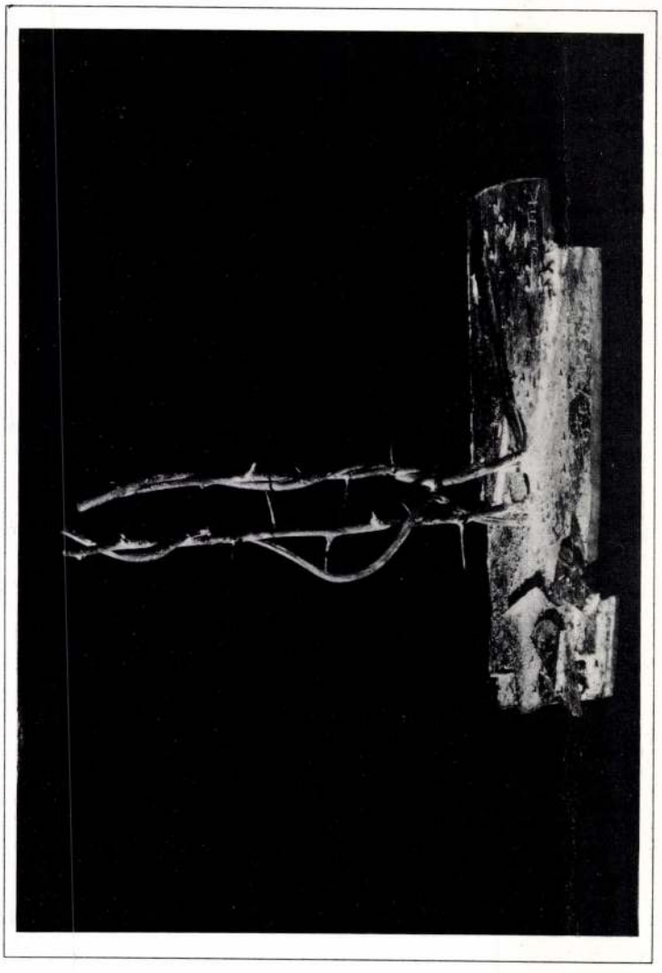

6.

21.

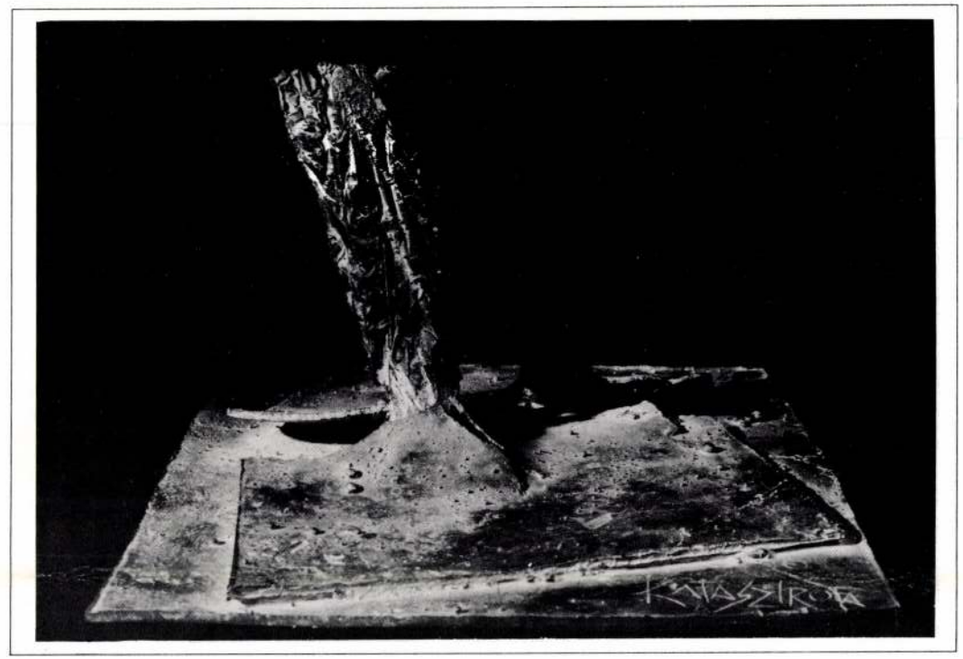

5.

10.

1. Bálint Sándor 1992. bronz, 75 cm
2. Kulka Frigyes 1990. bronz, 70 cm
3. A II. Világháború áldozatainak emlékműve Kistelek 1991. gipsz, 198 cm
4. Hommage à Saint- Exupéry 1992. bronz, 16x31x21 cm, (címlapon)
5. Katasztrófa 1990. bronz, 18x31x27 cm
6. Szenvedés születik bronz, 27x28x21 cm
7. Rekviem egy évszázadért 1992. bronz, 16x28x39 cm
8. Ballada 1992. bronz, 22x15x10 cm
9. A nagy menetelés vége 1992 bronz, 25x30x22 cm
10. Atomcsend 1992. bronz, 20x34x24 cm
11. Kis Übü király 1992. bronz, 38x10x10 cm
12. Srázsa 1992. bronz, 25x26x18 cm
13. Katasztrófa I. 1978. bronz, 32x30 cm
14. Katasztrófa II. 1978. bronz, 32x30 cm
15. Szent-Györgyi Albert 1989. bronz, 27x17 cm
16. Bálint Sándor 1981. bronz, 38x35 cm
17. Vinkler László 1981. bronz, 38x35 cm
18. Moholy Nagy László parafrázis 1985. bronz, 50x44 cm
19. Van Gogh parafrázis 1990. bronz, 20 cm
20. Rembrandt parafrázis 1990. bronz, 20 cm
21. Kodály Zoltán 1992. bronz, 20 cm
22. Liszt Ferenc 1990. bronz, 28 cm
23. Kós Károly 1983. bronz, 40x35 cm
24. Kós Károly 1984. bronz, Ø 10 cm
25. Csonka Pál 1988. bronz, Ø 12 cm
26. Rados Jenő 1989. bronz, Ø 10 cm
27. Schulek Frigyes 1990. bronz, Ø 15 cm
28. Kotsis Iván 1990. bronz, Ø 9 cm
29. Fáy András 1985. bronz, Ø 9 cm
30. Kazinczy Ferenc 1990. bronz, Ø 13 cm
31. Kölcsey Ferne 1990. Ø 14 cm
32. Széchenyi István 1987. Ø 11 cm
33. Kossuth Lajos 1988. Ø 12 cm
34. Lincoln magyar tábornoka 1990. Ø 14 cm
35. „Szép Erdély" 1989. Ø 14 cm
36. Sorompó 1990. Ø 13 cm
37. Kulka Frigyes 1989. Ø 14 cm
38. Julesz Miklós 1988. Ø 10 cm
39. Bálint Sándor 1984. Ø 12 cm
40. Lékai László 1987. Ø 13 cm
41. Liszt Ferenc 1990. Ø 11 cm
42. A Juhász Gyula Tanárképző Főiskola emlékérmei I. II. III. Ø 9 cm

A katalógus a Szeged Megyei jogú Város Kultúrális és Közművelődési Irodája
és a Móra Ferenc Múzeum támogatásával készült.

Szathmáry Gyöngyi
Szeged, Madách u. 13. Telefon: 314-476
A fotókat készítette: Dömötör Mihály
Nyomdai munkák: Impress Stúdió

Szathmáry Gyöngyi

HÁTTÉR

Milyen a piaci kormány?

Miközben dúl a politikai vihar a kormány átalakítása körül, érdemes az aktuálpolitikai viszálytól függetlenül áttekinteni: milyen kormánystruktúrát tekintenek optimálisnak a demokratikusan irányított piacgazdaságokban?

Az európai modell karcsú és feladatorientált szervezet képét mutatja. A miniszterelnök (vagy kancellár) munkáját általában a miniszterelnöki hivatal – miniszteri vagy államtitkári rangban lévő – vezetője segíti. Az alapvetően funkcionális feladatokat ellátó „hivatal" kis létszámú, szakosított stábbal működik. Fő feladata a szakminisztériumok közötti információáramlás szervezése, de nincs döntési joga. Emellett koordinál a parlament, a köztársasági elnök és az érdekképviseletek között, és egyben tartja a kapcsolatot a civil szervezetekkel és az egyházakkal. Koalíciós kormányzás esetén a miniszterelnök helyettesítése általában a külügyi tárca vezetőjének tiszte, de nem miniszterelnök-helyettesi rangban.

Nincs két centrum

Két gazdasági kormányzati centrum sehol sem létezik. A „csúcsminisztérium", vagy a pénzügy- vagy a gazdasági minisztérium, vezetője – aki lehet államminiszter vagy miniszter, miniszterelnök-helyettesi jogkörrel felruházva – irányítja a gazdasági kabinetet. A Pénzügyminisztériumot többnyire súlyos gazdasági válsághelyzet esetén szokták felruházni „csúcsminisztériumi" ranggal. Konszolidáltabb viszonyok között a pénzügy elsősorban a fiskális politika formálója: fő feladata az éves költségvetés tervezése, ennek lebonyolítását (finanszírozását) külön kincstár intézi. Ám ebben a „felállásban" is vétó joga van a pénzügyminiszternek a gazdasági folyamatokat érintő kormányzati döntéseknél. A gazdasági tárca általában felöleli a teljes reálszférát, az agrárgazdaság irányításának kivételével. Ez azt jelenti, hogy feladatai közé tartozik a kormányzati stratégia formálása is. (Van ahol ezt külön intézet vagy kutatóintézeti státusú hivatal végzi, amelynek felügyeletét a gazdasági miniszter látja el.) A gazdasági minisztérium nem parcellázza fel a reálszférát külkereskedelemre, belkereskedelemre, iparra, építőiparra, hírközlésre, közlekedésügyre, avagy műszaki fejlesztési, munkaügyi és szociálpolitikai feladatokra. Ezeket a területeket ugyanis a kormányzati gazdaságpolitika egészének karaktere – no meg a piac – szabályozza. A gazdasági minisztérium ebből adódóan – a gazdaságstratégia formálása mellett – inkább az állam regulációs és hatósági feladatait koordinálja, alapvetően megosztva ezeket a feladatokat a szakosodott kamarákkal. (Minél fejlettebb az adott ország érdekegyeztetési rendszere, annál karcsúbb, illetve szűkebb hatáskörű a gazdasági minisztérium.) A klasszikus közhatalmi funkciókat ellátó minisztériumok (igazságügy, belügy, honvédelem stb.) mellett általában szervezetileg elkülönített formában működik a titkosszolgálat, miniszteri rangú vezetővel. Majdnem mindegyik európai modellben van a humánpolitikát koordináló minisztérium vagy hivatal, amelybe beletartozik az egészségügy, a szociálpolitika „irányítása", szoros kapcsolatban ugyancsak a civil szféra szervezeteivel. Ami a szűkebben vett gazdaságot illeti, gyakori még az ugyancsak integrált feladatokat ellátó szakminisztérium, amit leginkább infrastruktúraügyi minisztériumnak lehetne nevezni. Ez átfogja a kormányzati területfejlesztési, regionális támogatási, közlekedés-, hírközlés-, vízügypolitika törekvéseit, és tiszte a környezetvédelem koordinálása is.

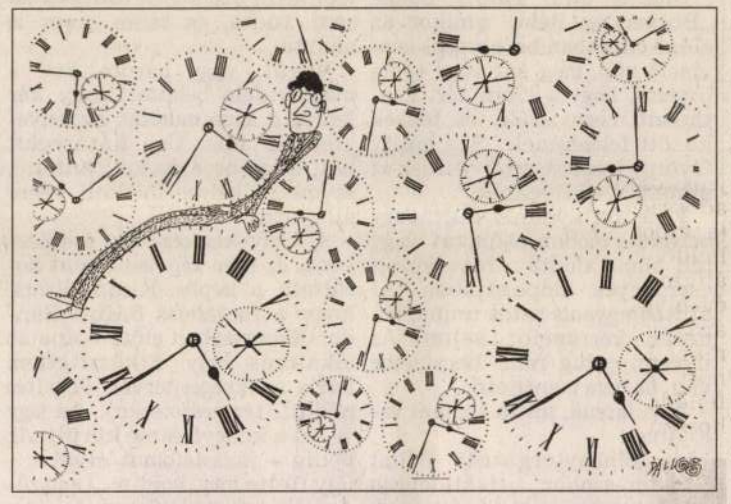

DALLOS JENŐ GRAFIKÁJA

Inkább különbizottság

A piacgazdaságok kormányzati modelljére jellemző, hogy a jegybank, a számvevőszék, a versenyhivatal, a bank- és értéppapír-felügyelet [illegible] parlament [illegible] ko[illegible]ra nem tárca nélküli minisztert biznak meg, és a legritkább esetben hoznak létre önálló hivatalt. Többnyire különbizottságot hívnak életre, meghatározott időre és pontos feladat- és hatáskörrel felruházva.

Hogy milyen legyen az átmeneti gazdaságok kormánya, annak dilemmájával már a kilencvenes kormányalakítást követően is szembetalálkozott az akkori koalíció. Az 1990–1994 közötti időszakra – részben a koalíciós felállásból, részben a bizalmatlanságból adódóan – a minisztert „megduplázó" politikai államtitkári tisztség létrehozása, a tárca nélküli miniszterek nagy száma, a klientúrát erősítő hivatalok és bizottságok túlburjánzása volt jellemző. E gyakorlattal ígért szakítást az MSZP–SZDSZ koalíció, amikor az „olcsó, hatékony állam" koncepcióját hirdette meg.

Bumeránghatás

Mivel a most felmelegített átalakítási terveknél gyakorta hivatkoznak az ismert jogászprofeszorra, Sárközy Tamásra (holott koncepciójának csak egy-egy eleme, és az is eltorzítva köszön vissza a Horn-féle javaslatokban), idézek a szerző a Javaslat a piacgazdaságot szolgáló modern kormányzás felépítése címet viselő könyvéből: „...tisztán machiavellista alapon, rövid távon a túlzott kormányzati hatalomhoz ragaszkodóknak feltehetően igazuk van. Hosszú távon azonban az államszervezet, a társadalmi-gazdasági rendszer ilyen kormányzati deformálása bumerángként üt vissza a hatalom megszállottjaira. Egy kisebb és ellensúlyokkal védett kormány hatékonyabb lehet, mint a túlsúlyos. Ha nem is valósítható meg az az anarchista jelszó, hogy semmilyen hatalmat senkinek, [illegible]ont igazolható: a túlzott [illegible] gyakorlatilag igen cse[illegible]at jelent."

[illegible]ossányi Katalin

Suchman Tamás: Élénkül a külföldi tőke érdeklődése

A külföldi tőke érdeklődése Magyarország iránt fokozódik, amit jól jelez, hogy a villamosenergia-ipari és gázszolgáltató cégek privatizációs pályázati értesítőit csaknem 180 potenciális befektető vásárolta meg – jelentette ki Suchman Tamás privatizációs miniszter, aki az eddigi 50 milliárd forintos bevételen túl az idén további 100 milliárdos bevételre lát lehetőséget.

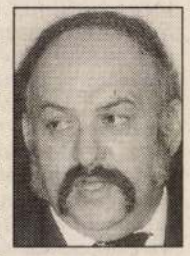

Ezermilliárd forintnyi vagyont érintenek a kiírt privatizációs pályázatok; kialakultak az új törvényi keretek; létrejött az új privatizációs szervezet és több, régóta húzódó ügy rendezése haladt előre – foglalta össze a miniszter a hivatalba lépése óta eltelt hat hónap fejleményeit. A kormány elfogadta a borsodi térség válságának rendezésére tett javaslatot, világos menetrendet dolgoztak ki a kárpótlási jegyek felhasználására. A privatizációs vezetők szeptember 14-ig valamennyi megyei önkormányzattal tárgyalni akarnak az energetikai cégek részvényeinek kiadásáról.

A miniszter kijelentette, hogy a koalíciós viták nem befolyásolják a privatizációs szándékokat és a folyamat menetrendjét, de az ország politikai stabilitása az árat befolyásoló tényező a befektetők szemében.

A privatizációs bevételekkel kapcsolatban ismét kifejtette, elhibázottnak tartja hogy, a költségvetésben szereplő 150 milliárd forintos értéket vele nem egyeztették, és az indokolatlanul orientálja a külföldieket az ártárgyalásoknál. Véleménye szerint a bevétel akár több is lehet, bár annak egy része nyilván hitel, illetve kárpótlási jegy lesz. Lényeges kérdésnek azt tartja, hogy mekkora vagyon kerül magánkézbe, milyen árfolyamon, illetve azt, hogy a bevételt a gazdaság fejlesztésére vagy inkább a hiányok pótl[illegible] fordítják-e. Hangsúlyozta, hogy semmilyen sürgetés nem ok arra, hogy áron alul adják el a vagyont, de azt is el kívánja kerülni, hogy a bevételek hiánya miatt újabb szociális megszorításokat léptessenek életbe.

Künszler Béla, az ÁPV Rt. ügyvezető igazgatója elmondta, hogy a villamosenergia-ipari cégek tenderértesítőjét 150-en vásárolták meg, és augusztus 28-ig 46-an jelezték, hogy szeptember 15-én a részletes kiírást is meg akarják venni. Az érdeklődők között voltak német, osztrák, francia, angol, spanyol, amerikai, kanadai és japán befektetők. Egy cég visszalépett, mert nem értett egyet azzal, hogy a paksi atomerőmű is bekerült a tenderbe.

Vályi György ügyvezető igazgató a gázszolgáltatók iránti érdeklődésről beszámolva jelezte, hogy hét amerikai cég mellett német, angol, francia, olasz, osztrák, belga, holland és egy magyar befektető, eddig összesen 23 cég jelentkezett, de szeptember 18-ig még további érdeklődőkre is számítanak. Az első fordulóra november 20-ig lehet ajánlatot tenni, és az év végéig szeretnék lezárni ezt a kört.

A tájékoztatón felmerült, hogy egyes híresztelések szerint az ÁPV Rt. vezetőcserére készül a gázszolgáltatóknál, a Mol és az MVM élén. A privatizációs miniszter cáfolta, hogy az MVM-nél változásra készülnének, a gázszolgáltatókról és a Molról szerdán tárgyal az ÁPV Rt. igazgatósága, de a miniszter nem erősítette meg, hogy vezércserét terveznének.

Peredi Ágnes

Oktatófilm diáklányoknak

A rádióújságban érdekes vagy inkább szomorú ajánlásra leltem a közelmúlt tévéműsorát böngészve. Idézem a rövid ismertetőt: „18.13: Magyarország ma – Éjszakák I. rész: Kelet-Magyarország egyik legdinamikusabban növekvő iparága a prostitúció. Hatalmas a kínálat a főútvonalak mellett strichelő lányoktól kezdve egészen az éjszakai bárokban »dolgozó« hölgyekig. Az Éjszakák című film első részében megismerkedhetünk Debrecen egyik peepshow-tulajdonosával, akinek segítségével betekintést nyerhetünk az ősi szakma kulisszatitkaiba."

Felhívtam az MTV-t, hogy megérdeklődjem, miért nem éjszakai időpontban vetítik a filmet, s miért nem láthatjuk az adott időpontban inkább az aznap 22.40-re jelzett Utazás az Alföldön vagy a 23.15-kor kezdődő Zene, táj, város című műsort? Kifogásomra, amelyben természetesen szóvá tettem, hogy az Éjszakák témája talán mégsem a nyári szünidejüket sok esetben a képernyő előtt töltő gyerekek számára készült oktatófilm, azt a választ kaptam, hogy a műsornak ez az időpontja és kész, valamint: lehet, hogy a gyerekek nem is fogják érteni stb. Mielőtt véleményt alkotok – tanácsolta a hölgy –, nézzem meg a filmet. Megnéztem. Sajnos, azt mutatta be, amit a rádióújság ígért, gyerekek számára is érthetően-láthatóan: a peep show-tól kezdve az erotikus show-n keresztül az utcai prostitúcióig. Hogy minden diáklány láthassa, miként lehet félóránként ezer forintokat vagy havi háromszázezret keresni testük áruba bocsátásával!

Ráadásul a film végén még köszönetet is mondtak a műsor menedzserének, aki elmesélte, hogyan szólítja le a lányokat, s hogyan vezeti be őket az éjszakai élet „rejtelmeibe". Jó volna, ha az ilyen jellegű műsorok helyett inkább az éjszakai sportműsorokat tennék délután hat órára. Az sokkal egészségesebb lenne ifjúságunk számára.

Dobó Józsefné
Budapest

Számolja ezt valaki?

Egyszer a pandúrok elfogtak egy betyárt, ötven botütés volt a büntetése. Megkezdték a verést, s egy idő után a betyár felkiáltott: tessék mondani, számolja ezt valaki?

Ez a történet jutott eszembe, amikor a közüzemi díjak emelésekor az önköltség növekedésére hivatkoztak. Példaként az Elektromos Műveket említeném. Tizenöt lépcsőházas társasházunknak havonta küldik az áramszámlát. Ugyanarra a címre, minden lépcsőháznak külön-külön, nagyalakú borítékban, ajánlott levélként – egyenként 64 forintért – postázzák.

Tessék mondani, számolja ezt valaki?

Somogyi Zoltán
Budapest

Albérletre sem elég

Az augusztus 22-i Levélturmixban olvastam Molnár Anikó enyhén demagóg levéltöredékét. Az egyetemisták és főiskolások tandíjának bevezetése kapcsán szóvá tette, hogy miből telik nekik McDonald's-okban ebédelni, amerikai cigarettát szívni, s nyugati kocsin furikázni.

Én a szegedi JATE hallgatója vagyok. Az elmúlt tanévben ösztöndíjként – szociális, lakhatási segély – havi 7200 forintnál nem kaptam többet. Ez a pénz az albérletem költségeit sem fedezi. Az egyetemisták, főiskolások zöme nem a McDonald's-ban eszik, és nem furikázik drága nyugati kocsikon. Vannak persze kivételek, de ezekből nem szabadna általánosítani.

Zsibrita László
Mozsgó

A kabátot valóban ellopták

Újabb adalék a szegedi Szent István-szobor történetéhez

A Népszabadság augusztus 19-i száma érdekes írást közöl annak a Szent István-szobornak a kacskaringós előéletéről, melynek fölállításáról a szegedi közgyűlés a közelmúltban határozott. Az interjúfüzérben megszólal – többek között – a polgármesteri hivatal művészeti referense is, aki szerény személyemet könnyed rosszhiszeműséggel keveri bele az általa föltálalt koktélba.

Mit is állít Tandi Lajos? „Borvendég Béla, amikor az előző ciklusban befolyásos képviselő volt, még azt is el tudta intézni, hogy a Dóm téri Pantheont megnyissák, és többek között feleségének, Szathmáry Gyöngyi szobrászművésznek az alkotását elhelyezzék."

Nos, aki ilyesmit állít, vagy otromba módon csúsztat, vagy téli álmát aludta a hivatkozott események időpontjában. Az állítás ugyanis setét umbuldát, netán korrupciót sejtet. Az ilyesmi pedig már becsületbe vág, és nem menthető.

Nos lássuk, mi is történt valójában.

A fölhánytorgatott Bálint Sándor-szobor tiszteletdíja nyolcvanezer forint volt annak idején. Ilyen összegű munka esetében nem szoktak pályázatot kiírni. Ám a megrendelő Móra Ferenc Múzeum – amely nem városi, hanem megyei intézmény – mégis két művészt kért fel a portré elkészítésére. Megjegyzem, mindez még boldogult képviselőségem előtt történt.

A Képzőművészeti Lektorátus zsűrije mind a két tervet jónak találta, és elfogadta. Úgy alakult azonban, hogy a megrendelőnek csak egy büszt bronzba öntetéséhez volt elegendő pénze. Így került Kalmár Márton szobra az alsóvárosi ferences templom elé. Szathmáry Gyöngyi gipszmintáját viszont a tápéi iskolába vitték. Ott őrizték jó ideig. A szekrény tetején. Felállítani, leöntetni azonban a tantestület sem tudta, és talán nem is akarta.

Végül, vagy három éve a megrendelő belátta, hogy kár lenne a szép munkát az enyészetnek adni. Úgy határozott hát, hogy bronzba kell öntetni, és méltó helyen föl kell végre állíttatni.

A hely keresésénél, építészként, és nem képviselőként kerültem a képbe. Kimódoltam, hogy a forgalmas Bálint Sándor Könyvesbolt előtt volna az alkalmas hely. Elkészítettem hát a szükséges tervet. (Térítés nélkül, természetesen). Az ügy végül a közgyűlés elé került. Az pedig – javaslatomat elvetve – úgy ítélte meg, hogy a „Legszögedibb Szögedi" szobra a Pantheonba való. És lőn...

Amikor e döntés hírét – kórházban fekvő betegként – meghallottam, természetesen nagyon megörültem, mert benne az utókor megkésett tiszteletét éreztem a nagy és méltatlanul mellőzött – sőt üldözött – tudós iránt.

Megjegyzem, hogy az elhelyezés az alkotó számára anyagi előnnyel már nem járt, hisz a tiszteletdíjat a gipszöntvény átadását követően jogszerűen megkapta. (Ami korán sincs így a Szent István-szobor esetében.)

Nos, belátható, hogy ez a történet távolról sem egyezik azzal, amit Tandi Lajos tényként állít. A „befolyásos képviselőről", meg az „elintézés"-ről. Azt meg végképp nem tudni, hogy mire céloz a sokat sejtető „többek közöttel". És egyáltalán! Miért ráncigál a referens úr szakmai vitába sanda, személyeskedő argumentumokat?

Tény hát, hogy a kabátot valóban ellopta valaki. Csak éppen nem azét, nem az, és nem akkor, mint ahogyan a művészeti referens úr sejtetni engedi. Az egyetlen dolog, ami Tandi úr személyemre vonatkozó megjegyzéséből igaz, csupán annyi, hogy Szathmáry Gyöngyi Munkácsy-díjas szobrász valóban a feleségem. Több mint harminc éve. Nem hírértékű közlés tehát.

Bízom abban, hogy indulata hunytával Tandi úr is belátja, hogy azért a tények mégiscsak makacs dolgok. És ha nem, hát vigasztalja a tudat, hogy ha a szóban forgó szobor első királyunknak nem is lesz méltó emléke, az lesz majd mind a vaksi sugalmazók, mind a szoborállítók számára. Nyolc és fél millióért. Ha ugyan kifutja ennyiből. Amit – nem mellesleg – okkal kétlek.

Borvendég Béla
Szeged

Darabolással nő a bevétel

A BKV jól, az utas rosszul járt

Amit például az utóbbi időben a BKV racionalizálás címén folytat, az mindinkább arra utal, hogy a vállalat lemondott az eddig hangoztatott utascentrikusságáról, s helyette bevételcentrikus lett.

Aligha értékelhető másként például, hogy sorra feldarabolja az útvonalakat. Ahová eddig egy vonaljárattal el lehetett jutni, oda most csak átszállással. Ne feledjük, nem mindenki utazik bérlettel, s a vonaljegy 35 forint. Nem gondoltak arra, ha valaki az ortopéd [illegible] fel és el

Furcsa az irhás-ároki végállomás megszüntetése is azzal az indoklással, hogy ott a busz csak nehézkesen tud megfordulni. Érdekes. Évtizedekig ez nem volt gond? És vajon mi a magyarázata annak, hogy az óbudai garázsból a reggeli és délutáni csúcsforgalomban oda-vissza több tíz kilométeres utat tesznek meg – üresen – a garázsjáratok? Ilyen „távolsági" busz például a 4-es, az 56-os és 86-os. Azt már meg sem merem kérdezni, hogy az üres járatokban a buszok

LEVÉLTURM

Tóth Ottón
gusztus

A kontárok letörik a bért

A rossz fordításon nem javít a számítógép

jelenlegi helyzetben szüksé- [illegible] tartom, hogy a szakma [illegible] ilvánosság [illegible]om,

tanulással, szorgalommal lehet és kell elsajátítani, és egy még ma is érvényben lévő IM. rendelet értelmében engedélyhez kötött. Ennek ellenére a fordítóiro-

meghiúsíthat egy üzletet, vagy egy végzetes műszaki hiba oka is lehet.

Vitatom Varga-Haszonits Istvánnak, a Magyar Fordítók és

SZATHMÁRY György szobrai

11. 60. p. + ill. SZÖG-ART

Új Művészet 1992

SZATHMÁRY Gyöngyi

229.

1940-ben született Szatmárnémetiben. A budapesti Képzőművészeti Főiskolán 1963-ban diplomázott. Rendszeresen részt vesz a hazai kiállításokon. Egyéni kiállítások: Szeged (1973); Szombathely, Nyíregyháza (1978). Több köztéri munkája került felállításra. Számos műve szerepel közgyűjteményben. Munkácsy-díjas (1978).

MAGYARORSZÁG
HONGRIE

IV. Bp. Kiplantitai Kiáll.

SZATHMÁRY Gyöngyi
Cím — Adresse : 6721 Szeged
Madách u. 13.

Née en 1940 à Szatmárnémeti. Diplôme à l'École Supérieure des Beaux-Arts de Budapest en 1963. Participe régulièrement à des expositions de Hongrie. Expositions individuelles : Szeged (1973) ; Szombathely, Nyíregyháza (1978). Elle a exécuté plusieurs sculptures pour des places publiques. Nombre de ses œuvres se trouvent dans les collections publiques. Lauréat du prix Munkácsy (1978).

226. SZŐNYEGSZÖVŐ, 1976
terrakotta, 28 cm
magántulajdon

227. SZÁLLÍTÓMUNKÁSOK, 1976
bronz, 30 cm
Móra Ferenc Múzeum, Szeged tulajdona

228. METRÓSZERELŐK, 1977
bronz, 23 cm
Kulturális Minisztérium tulajdona

229. FÖLDRENGÉS, 1977
bronz relief, 28 × 32 cm

230. ÉHÍNSÉG, 1977
bronz relief, 28 × 32 cm

TISSEUSE DE TAPIS, 1976
terre cuite, 28 cm
propriété privée

OUVRIERS DE TRANSPORT, 1976
bronze, 30 cm
Propriété du Musée Móra Ferenc, Szeged

MONTEURS DE METRO, 1977
bronze, 23 cm
Propriété du Ministère de la Culture

TREMBLEMENT DE TERRE, 1977
bronze, relief, 28 × 32 cm

FAMINE, 1977
bronze, relief, 28 × 32 cm

226.

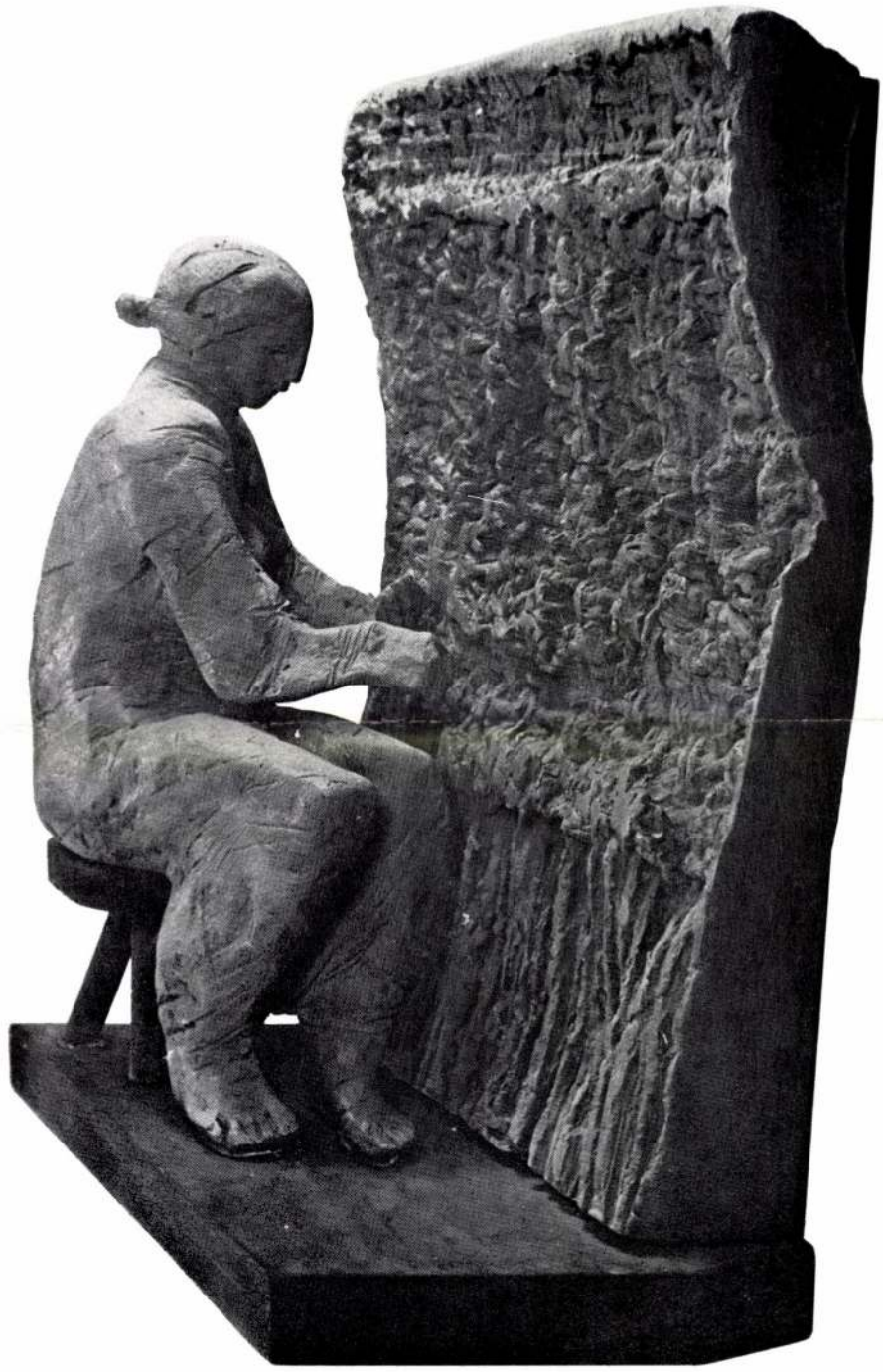

234.

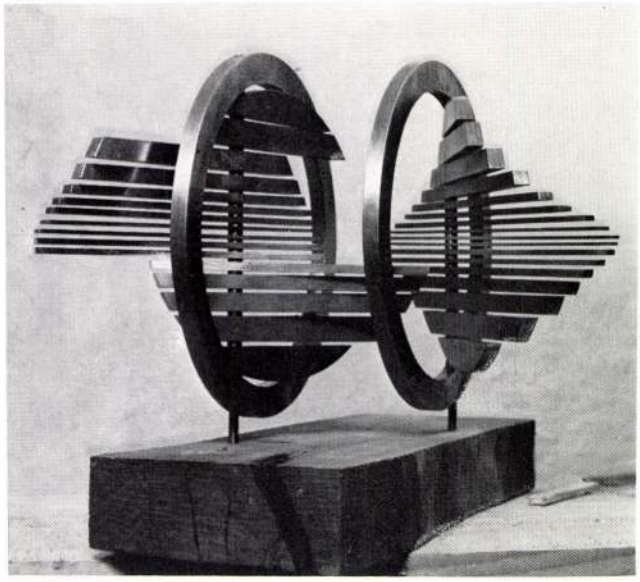

MAGYARORSZÁG
HONGRIE

SZÖLLŐSSY Enikő
Cím — Adresse : 1026 Budapest
Endrődi Sándor u. 52.

1939-ben született Budapesten. A budapesti Képzőművészeti Főiskolán végezte tanulmányait. 1965 óta kiállító művész. Egyéni kiállítások: Budapest (1970, 1972, 1974), Varsó (1973). Rendszeresen szerepel a jelentős hazai és külföldi magyar kiállításokon (Würtzburg, Moszkva, Prága, Helsinki, Havanna, Antwerpen, Pádua). Több köztéri szobra került felállításra. Kiállított szobrait, érmeit számos alkalommal díjazták. A FIDEM Végrehajtó Bizottságának tagja.

Née en 1939 à Budapest. Études à l'École Supérieure des Beaux-Arts de Budapest. Expose depuis 1965. Collections individuelles : Budapest (1970, 1972, 1974), Varsovie (1973). Participe régulièrement à des expositions importantes organisées en Hongrie et aux expositions représentatives hongroises à l'étranger (Würtzburg, Moscou, Prague, Helsinki, La Havane, Anvers, Padoue). Auteur de plusieurs sculptures érigées sur des places publiques. Ses sculptures et médailles exposées ont remporté différents prix. Membre du Comité Exécutif de la FIDEM.

231. PLASZTIKA 3/1., 1978
fa, 50 × 15 × 13 cm

ŒUVRE PLASTIQUE 3/1, 1978
bois, 50 × 15 × 13 cm

232. PLASZTIKA 3/2., 1978
fa, 50 × 15 × 13 cm

ŒUVRE PLASTIQUE 3/2, 1978
bois, 50 × 15 × 13 cm

233. PLASZTIKA 3/3., 1978
fa, 50 × 15 × 13 cm

ŒUVRE PLASTIQUE 3/3, 1978
bois, 50 × 15 × 13 cm

234. KAPCSOLAT I., 1978
vörösréz, 27 × 27 × 15 cm

CORRÉLATION I., 1978
cuivre, 27 × 27 × 15 cm

235. KAPCSOLAT II., 1978
vörösréz, 27 × 27 × 15 cm

CORRÉLATION II., 1978
cuivre, 27 × 27 × 15 cm

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

Szathmáry Gyöngyi Munkácsy-díjas szobrász

VAS NÉPE

1978 MÁJ 7

1021

Szathmáry Gyöngyi szobrai

Szathmáry Gyöngyi kíváncsi az emberekre és szereti az embereket. Húsznál több kisplasztika győzi meg erről a látogatót a szombathelyi Forradalmi Múzeumban. A fiatal művésznőt tavaly Derkovits-ösztöndíjasként ismertük meg Szombathelyen, elnyerte a Vas megyei Tanács különdíját és jogot az önálló bemutatkozásra. Megnyílt már kamarakiállítása, amikor a Munkácsy-díjjal kitüntetettek között találkozhattunk nevével. A szobrászat egyik új reménysége elindult tehát a pályán.

Hol keresi témáit? Nem a különlegesség vonzza. Az Olajbányászok, a Szállítómunkás, az Ingázók, a Brigád mintha egy jövendőbeli hatalmas szobor előtanulmányai lennének. A Vágóhíd, a Szőnyegszövő, a Metróépítők kiforrott alkotásai. Kiállításának másik része (a Mari-sorozat, az Elmúlt idő) az élet küzdelmeit, a gyötrelmeit arcukon, testükön viselő öregek iránti részvétet sugározza.

Bronzból, fából a test, a ruházat anyagszerűségét tudja kihozni. Drámai erejű a Mari 90 éves című szobor, a magzathoz hasonlóvá görbedt alak, és az Ismeretlen áldozat, a rongycsomónyi kiszolgáltatottság.

b. r.

A hatvanhat éves Biczó János kilenc évig a falu párttitkára, huszonöt évig pedig körzeti tanácstagja volt. Kilenc éve már, hogy betegsége nem engedi korlátlanul mozogni, de a községben történteket most is pontosan tudja.

Itt épül fel a területi állatátvevőhely — mutatja Bedők Lászlóné a községi közös tanács titkára. Innen szállítják majd el a környező községek leadásra szánt állatait is. A mérleggel is rendelkező átvevőhelyet társadalmi munkában építik fel.

községbe dr. Jedinák György körzeti orvos. A felújított, jól fel-
a Kovács Ferencné vérnyomását méri.

SZATHMÁRY Papp Károly

TŐRY Klára: Szathmáry Papp Károly, az első haditudósító.
= Fotóművészet, XXVII.évf. 3.sz. 1984 36 - 39, 51-53.p.ill.

Szathmári Gyöngyi 1

Nyiregyházán rendeztek kiállitást müveiből.

Magyar Hirlap 1978-15o-6

Hegyi Gyula: Nyiregyházi tárlatok

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

CSONGRÁD MEGYEI HÍRLAP

1978 JAN 29

Szathmáry Györgyi

1021

SZATHMÁRY GYÖRGYI: SZÖVŐNŐ

kebb,
alkozo
sz ötö
kenysé
én al
részv
eszte
yeges

ésében. Tulajdonképpen ez
i törvény és a könyvtárak-
negolkatásának évét követő
ás első esztendeje.

törvény, mind a könyvtá-
let exponens fejezete az
ben íródott, ismét aláhúz-
ni szervezetek, a vállalatok
zművelődést szolgáló vala-
át a dolgozók művelődésé-

kedett a Könyvtárközi Bi-
f Attila Tudományegyetem
rvezetek Megyei Tanácsa
Somogyi-könyvtár előter-
mények kölcsönös tájékoz-
atásainak alakulását, és a
b irányait. Tette ezt min-
liajért, hanem az olvasók
gítése érdekében.

a szolgáltatások egyeztetés-
egesnek tartotta az olyan
olvasók megtartása képez
tak el az intézményekből,
lalta munkatöbblet során
szolgáltatás. Ez pontosan
t követő napokban-hetek-
nak a száma a múlt év
több az azelőti év végi

színvonalának emelése. Ennek
mert például a Somogyi-köny
jelenleg 62 százaléka folytat sz
nyokat. A nyolcvanas évek ele
tanulmányok befejezése követ
gében 4 százalékra csökken ma
együtt jár majd a minőségi nö
ideológiailag megalapozottabb
feltételei, akár a tájékoztatás,
csönzést, vagy az intézmény m
S így van ez más könyvtárhá
A József Attila Tudományeg
könyvtáraiból az idén öten tes
Szeged és a megye más intéz
ten.

A közelmúltban jelent me
rendelete a *nemzeti könyvtern*
esetében ez azt jelenti, hogy
az ország egész területéről meg
mat, a vegyipar és a zene irod
vábbi 4—6 ezer kötet befogad
mény kereteibe. S ez további
sé a könyvtárak közötti együttm
nyal, a Könyvtárközi Bizottság
csolatos feladatok egyeztetésére.

A könyvtári *szakemberképz*
beliség hiánya. Könyvtárosaink
például középfokon teljesen meg
felsőfokú tanítóképzők főiskolák

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748,340-726

1975 SEP 1
Budapester Rundschau

Gyöngyi Szathmáry

Szeged 1021

16. SOMMER-KUNSTAUSSTELLUNG

Die 16. Sommer-Kunstausstellung in Szeged ist eines der hochrangigsten Ereignisse unseres künstlerischen Lebens. Hier seien nun die Werke — genauer gesagt einige von ihnen — erwähnt, die diese Kunstausstellung so lebendig machen und weshalb ich Ihnen aufrichtig empfehlen möchte: Besuchen Sie diese Ausstellung!

Gedrungen, lapidar sind die Symbole des Requiem von *Endre Bálint*. Der Mond betrachtet die ernste Gruppe der Trauernden unbarmherzig, kalt, urteilend und mit ingendeiner unerbittlichen neutralen Gleichgültigkeit. Und doch betrachtet er sie nicht, er ist lediglich gegenwärtig. Das ist eine Stille, die schon des Jammerns müde geworden ist, die Stille einer kalten schwarzen Winternacht, wo Seele und Körper zittern. Bálints Bergmannsche Vision ist ein ausdrucksstarkes schönes Stück der Ausstellung. Eine andere, ganz andere Welt ist die von *Ferenc Szalay*. Auch er geht seinen eigenen Weg hartnäckig und eigensinnig. Nach Rembrandt, Hals und Dürer — oder gerade von ihren Beispielen beflügelt — beharrt er unentwegt auf den dramatischen Möglichkeiten einer wirklichkeitstreuen Darstellungsweise. Sein alter Bauer ist eigentlich kein Porträt, kein Foto für einen Personalausweis, kein dokumentarisches, nachgezeichnetes Bild, sondern Darstellung eines wahrhaftigen Seelen-Schicksals-Lebensdramas. Die Statuen von *Gyöngyi Szatmáry* sind Beispiele für kluges, gelassen deklamatives Pathos, bar jeder heroischen Arbeiterdarstellung.

Auch *István Gy. Molnár* bleibt in Wirklichkeitsnähe (Stadt). Er zeichnet eine Metropolenvedute mit einer Präzisität, wobei er am Gesehenen — genauer gesagt am Erlebnis in der Metropole — nicht einmal einen Fleck Kleinigkeit zu lackieren, zu korrigeren bereit ist, so daß seihe Graphik einer Bestandsaufnahme mit der Genauigkeit einer technischen Zeichnung gleichkommt. Auch diese Stadt ging aus dem vernüftigen Zusammenwirken der Menschen hervor, sie ist aber vom Smog, Rauch bedeckt, mit schädlichen Gasen verschmutzt. Das überzieht sie, stranguliert sie. In dieser Stadt ist alles grau, deprimierend, trostlos grau. Die Besorgnis von Gy. Molnár kommt beinahe einem Gemeinplatz gleich. Die Suggestivität seiner Graphik wird dadurch noch gesteigert, daß er seine Mahnung nicht übertragen, in Symbolen, graphischen Metaphern aussagt, sondern in direkten Mitteln.

Ferenc Szamosi

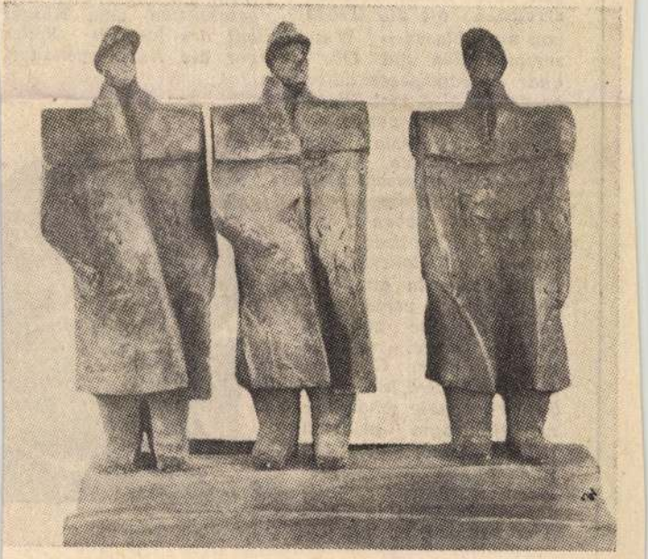

Gyöngyi Szathmáry: Brigade

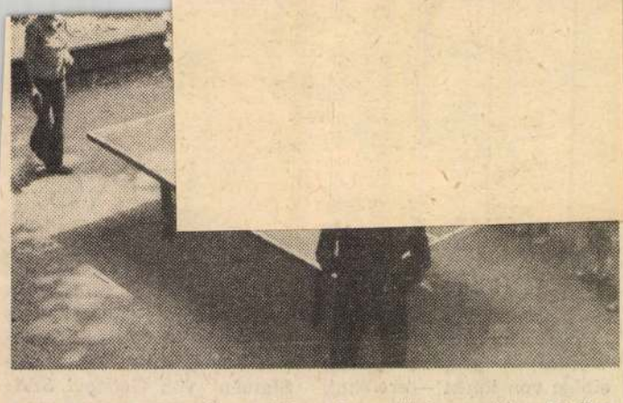

bzw. 413 000 Menschen teil. Wenn wir diese Zahlen addieren, stellt sich heraus, daß außer den Säuglingen jeder Budapester Einwohner sich an wenigstens einem Wettkampf beteiligte.

Man sieht, die Statistik kann Wunder vollbringen. Und doch sind die angeführten Zahlen genau. In Wirklichkeit treiben jedoch höchstens zehn Prozent der Budapester Einwohner aktiv Sport. Die Erklärung dieser mysteriösen Angelegenheit liegt darin, daß diejenigen, die an den Sportveranstaltungen des Jugendverbandes Jugendlichen wider. 56 Prozent der Mitglieder gehören der Altersklasse zwischen 14 und 26 Jahren an. Die Älteren sind keine aktiven Sportler mehr, sie zahlen ihre Beiträge, besuchen Veranstaltungen und Wettkämpfe.

Wer sich heute sportlich betätigen will, zieht das Rudern, Schwimmen, Radfahren, Tennisspiel oder Segeln vor; immer mehr Anhänger findet eine „Trimm dich!"-Bewegung, die leichten Dauerlauf in den Bergen oder den Straßen der Außenbezirke vorsieht, weil dort

Ich weiß nicht, ob die deutsche schwarze Melone nach der ungarischen grünen benannt wurde, oder umgekehrt. Bei uns heißt die Melone auf dem Kopf — sie kommt bei ganz extravaganten Jugendlichen langsam wieder in Mode — nur einfach steifer Hut, und hat nichts gemein mit der grünen Melone, die um diese Zeit an allen Obst- und Gemüseständen als Görögdinnye=Wasser- (griechische) verkauft wird. Es gibt noch die kleinere gelbe Melone, die sich von der großen grünen darin unterscheidet, daß ihr Inneres gelb und viel süßer ist als das rote Fleisch der Dickschaligen. Die Wassermelonen erreichen oft die Größe von aufgeblasenen Wasserspielbällen und Obst- und Gemüseverkäufer brauchen also viel Platz, um sie in oder vor ihrem Stand irgendwie zur Schau zu stellen. Meist liegen sie aufgeschichtet, wie ehemals die Kanonenkugeln neben den schweren Haubitzen. Und unsere Melonenkäufer teilen sich in einfache, genügsame, vertrauensvolle, die eine zuoberst liegende Kugel mitnehmen im guten Glauben, die Natur wird hinter der bitteren Schale schon keinen Hohlraum gelassen haben. Dann gibt es Kenner, Spezialisten, Melonenfeinschmecker, die das runde Ding in den Arm nehmen, es mit der

flachen Hand abklopfen und nach dem Klang feststellen, ob das Innere gesund und fleischig ist. Doch die große Zahl der Käufer will genau wissen, wie's da drinnen aussieht, und bittet den Verkäufer, die Melone anzuschneiden. Da wird mit einem langen, breiten, spitzen Messer kunstgerecht ein Dreieck herausgeschnitten, dem Käufer auf des Messers Spitze vor die Nase gehalten,

SZATHMÁRY GYÖNGYI szobrász
Szatmárnémeti, 1940

A Képzőművészeti Főiskolát 1958–63 között végezte Mikus Sándor növendékeként. Tanulmányuton a Szovjetunióban, Olaszországban és Angliában járt. Munkáival főként az alföldi rendezvényeken jelentkezik; önálló tárlata Szegeden volt. A Szegedi Nyári Tárlat (1975) kitüntetettje. – Mind monumentális, mind kisplasztikai munkáiban a formálásbeli egyszerüsités és az örök emberi tartalmak kifejezését keresi. Ujabb müveit a Szeged környéki olajbányászok élete, és az Alföld urbanizálódó légköre ihleti.

Művész életrajzok 1975

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

VAS NÉPE
Szathmáry Gyöngyi
1978 MÁJ 7

most hogy pislákolnak a partok
most hogy jeges vizek lassulnak
földet tegyetek a számba
és zsíros füvet

1021

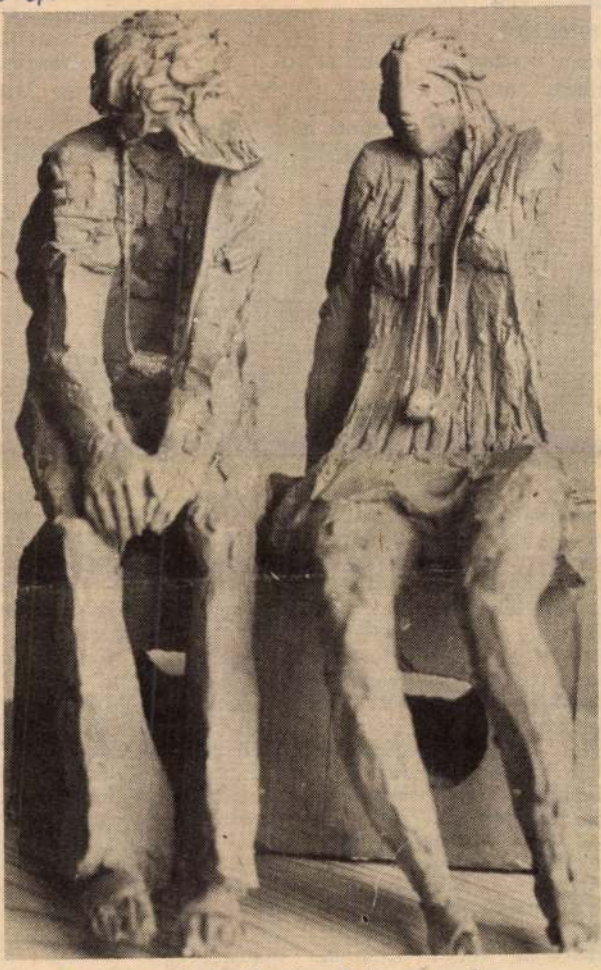

Tinédzserek. Szathmáry Gyöngyi szobra.

arosok
sek
erintem
kelle
gy a
unkás
izamosa
nem es
nkrét
engedé
n megfelelő adó-
s mellett.

iparoshoz fordulok.

a szövetkezeti érdekkel.

Dr. Németh
szló KIOSZ me-
ei titkár: A fu-
zók jó része nem
dja, hogy milyen
nnyen lehet ma
űködési enge-
lyt kapni. De
kan szívesebben
lgoznak enge-
ly és az ezzel
ró felelősség
élkül, sokszor
ágában, mint
engedélyes ipa-
s. A fusizás
egszüntetése el-
sorban nem adó-
isi probléma, ha-
em a lakosság
dekeinek védel-
e.

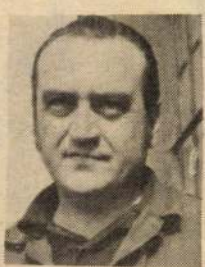

Darvas Ernő: lakatos: Én kiváltottam az iparengedélyt a mellékfoglalkozásra. Az adó kibírható, nem érdemes miatta izgalomban élni, a madárzajra is megrezzenve dolgozni. Engem megnyugtat, hogy felelősséget vállalhatok a munkámért, ellátom a feladatomat a munkahelyemen is, de szükségem van a mellékjövedelemre és az erőmből, tehetségemből is futja rá.

Zsebelán Lajos szövetkezeti elnök: A most forgalomban levő férfiszövetek zöme nem alkalmas a kisipari módszerre, a ragasztásos technológiát igénylik. A lakosság érdekében jobban kellene ellenőrizni az engedély nélküli kontárkodókat. Helyeslem, ha engedélyt kapnak jó szakmunkások olyan kisebb községekben, ahova a szövetkezet nem jut el.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 387-748, 340-726

CSONGRÁD MEGYEI HÍRLAP
Szathmáry Gyöngyi
1976 AUG 1
szobrászművész

1021

Alkotók

Szathmáry Gyöngyi

„Hiányzik az a „felhajtóerő", amit Budapesten olyannyira éreztem annak idején. Szegeden bizonyos szempontból könnyebb, ugyanakkor nehezebb is" — ezekkel a mondatokkal kezdődik beszélgetésünk a jeles szegedi szobrásznővel, aki a Képzőművészeti Főiskola elvégzése óta Szegeden él és alkot.

Pályafutása — többi pályatársáéhoz hasonlóan — jól indult. A budapesti művészeti gimnázium elvégzése után a szobrász szakon folytatta tanulmányait. Tanára Mikus Sándor szobrászművész volt. A szobrász szak mellé megszerezte a tanári diplomát is, amelynek jelenleg úgy veszi hasznát, hogy a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán tart előadásokat.

— Pont akkor hirdették meg az állást Szegeden, mikor végeztem — mondja Szathmáry Gyöngyi. — Természetesen örömmel elfogadtam a kínálkozó lehetőséget és bekapcsolódtam a munkába. Nem először voltam Szegeden. Jól ismerem az Alföld világát, hiszen mint főiskolás nem egy alkalommal jártam Hódmezővásárhelyen és környékén. Ismerkedtem embereivel és a tájjal, amelyet iger megszerettem. Úgy érzem, az eddigiek során minden simán ment. Most már van műtermem is, és ez további munkára ösztökél.

— Hol találhatók jelenleg szobrai?

— Szegeden, a Béke utcai általános iskola előtt található egy alkotásom, Nyíregyházán a Tanárképző Főiskola előtt van egy kompozícióm, Vásárhelyen a Rendelőintézetben és az ének-zenei általános iskolában helyezték el két munkámat. Szerencsen a Várkertben, most pedig a Tarjánban felállítandó szobrok között lesz majd egy alkotásom.

Szathmáry Gyöngyi realista szemléletű művész. Olyan alkotó, akinek élményvilága egyszerre táplálkozik a mindennapokból, a népköltészetből és a változó történelemből. Az újat keresi, kifejezési módja azonban hagyományos, lényegretörő. Ha absztrahál is, akkor is a lényeget mondja.

— Ha a tengerparton járok elnézem a kavics formáját. Azokat az erőket keresem, amelyek alakították. Nonfiguratív kompozíció? Lehetséges, ám a mélyben mozduló erők a nagy egészre engednek rálátni, megérteni, megismerni a művészet által a világ rejtélyét, titkát.

— Ön most is Derkovits-ösztöndíjas?

— 1975 óta vagyok ösztöndíjas és ez nagy-nagy segítséget jelent számomra. Első szegedi kiállításom, amelyen Fülöp Erzsébet festőművésszel együtt szerepeltem, sikert jelentett számomra. Felfigyeltek munkáimra és értő kritikák méltatták azokat. Az ösztöndíj megfelelő lehetőség a témák tanulmányozásához és érleléséhez.

— Hogyan vélekszik a realizmusról, mint alkotói stílusról?

— A realizmust én nem szűkebb értelemben használom. Talán kellő bizonyítékot nyújtanak e kérdés eldöntéséhez szobraim. Sok minden beletartozik e bűvös körbe. Véleményem szerint, attól függ, hogy az alkotó mit szándékozik kifejezni. A realizmus nem lehet csak egyszerű díszítmény. A felismerhetőség nem azonos a megismerhetőséggel, a lényeggel, amelyért egy alkotás született és végső formáját elnyerte. A látványnak kétségtelenül nagy szerepe van, de a látvány önmagában — semmi más, mint üres póz. Moore szobrászatát sokan monfiguratívnak tartják, pedig sokkal vaskosabb, reálisabb, mint sok „realista" jeggyel fogant alkotás.

— Ilyen élményből táplálkozott a sikeres Mári-sorozat?

— Igen. Elsősorban az ember érdekelt. Azután a megfogalmazás egyszerűsége és realitása. Az ember sorsával való együttérzés, a teljes azonosulás. Az örömnek, a bánatnak, az életkornak kutatása, felfedezése a magam és a művészet számára. Persze, ezt már sokan megtették előttem, mégis minden művész újra és újra meg akarja fogalmazni, új módon akarja elmondani ugyanazt. Ez szerintem természetes és érthető. Az a legfontosabb, hogy a mű önmagáért beszéljen.

— Szívesen időzik a táj szépségénél is. Ha jól tudom az Alföld változásai is érdeklik?

— Különösen most, hogy átalakul az Alföld. Igaz, ezek ma még vázlatok és tervek. Az olajkutak azonban a valóság szerves részei, már ami az alföldi valóságot jelenti. A környezet koordinátái között igen jelentős a szerepük. És ez a szerep csak egyre nő, a látvány egészét döntő mértékben megváltoztatja az elkövetkező évek során.

— A szobrászra ennyire hatással van a táj?

— Feltétlenül nagy szerepe van abban, hogy ilyen összefüggések között képzeljem el azokat az alakokat, akik a figuráim.

A művész lakását néprajzi tárgyak díszítik. Honnan ez a népművészeti iránti vonzalom, milyen alkotói disciplínák kifejezését szorgalmazzák. A válasz egyértelmű. A gyönyörködtetésen túl egy nemzet népi értékeinek megbecsülése és tiszteletben tartása húzódik a tárgyak szeretete mögött.

— Gyakran fordulok meg külföldön — mondja a művész. — Erdélyből éppen úgy hoztam népi vonatkozású tárgyakat, mint most Görögországból. Motívumrendszerük izgat. Díszítőelemeik a sok kérdésre a választ adó művészet relikviái közé tartoznak.

Szathmáry Gyöngyi művészete megyénk képzőművészetének szerves része. Szobrai, kisplasztikái térben elhelyezkedő kompozíciói derűt, vidámságot, szépséget hordoznak. Szeretetre méltó szobrai az első pillanatban közel kerülnek a nézőhöz, a szemlélődő közönséghez. Plasztícitásuk, szenvedélyességük és belső indulataik alapján követelik ki maguknak az elismerést. Színvonalas és a realitásokkal számoló szobrászata minden bizonnyal egyre jobban kiteljesedik majd az évek során, és még sok örömet szerez a szobrokat szeretőknek.

POLNER ZOLTÁN

VASÁRNAP,
1976. AUGUSZTUS 1.

KAJÁRI GYULA: SZÁMADÁS (kréta)

Fenyvesi Félix Lajos

Segítsetek!

Segítsétek gyászom daróc-ruháit levetni?
Tanítsatok meg holnap újra nevetni.
Keresztelőre hívjatok, ne temetésre!
Engem is óvjatok,
ahogy a holtak tenyerükből
tiszta égboltot raknak a búzavetésre.
Itt kallódok köztetek, régóta már.
Pusztítom magam, virágaimat öli a nyár.

---

m vette észre, hogyan
aloldali sorba, de már
hatan hajtottak a két
romában. Már csak azt
a elsőnek ugrott utánuk.
k közben sikerült a tör-
elejére állnia. — Mind-
ndolta Futó doktor. —
igyorgójanival kár is

másik vadorzó nyomta
Az opeles muksó önelé-

ata, mint valami céltáb-
t elűzhetetlenül az or-
Annál inkább bőszített-
ávolról is megérezte gő-
se mögött a gyávaságot.
utó doktor is a gázpe-
a lázassan kombinált. —
n ez a sertés jobban
egelőzhetném ezt a fur-
nellettem, aztán jobbról
ezt itt, de nem megy, az
em megy, egyik sem
ig akkor már csak há-
étláda választana el a
ltól! Megkérdezném az
bárherceget, hová siet,
nak még?!... De ez itt
előttem!... A rohadt
meg már pofátlanul
og, mert tudja, hogy a
kább az árokba megy...
én trabantos is engedi,
benne emberi tartás!
k én a helyében, majd
n a szép, fényes olda-
ez a hólyagfejű itt előt-
ost emberedre talál-
Futó doktor előre dőlt,
é előtt, amikor a mi
tör előre. — De hiszen
a! Nem engedi, hiába
az, fiú! Így kell ezt. bi-
ha egyszer én is sofőrt
...

int fel szemből a teher-
Bárcsak nekimenne! —
az orvos agyán, de rög-
s hökkent: — Ilyen rö-
a borjúkötélig?...

bombarobbanás, úgy vi-
e vörössel az esti szür-

kületben kanyargó utat a reflám-
pák hirtelen felvillanó fénye. A
Volga fékezett elsőnek, hogy ma-
ga elé engedje a halálra rémült
opelos muskót. A jobboldali sor
enyhén megrándult, majd tovább
húzott. Aki azonban eddig az
Opelt követte, most váratlanul ta-
lálta szemben magát a teherautó-
val, és hirtelen taposott a fékbe.
Futó doktor két ütést érzett. Egyi-
ket elölről, a másikat hátulról.
Rögtön utána géppuskasorozatot
hallott. Szempillantás alatt elju-
tott a tudatáig, hogy ez a saját
motorja — leszakadt a hangtom-
pító. A motor követelően pörölt,
a sor pedig egymásba csúszott,
mint a befagyott folyón a jégtáb-
lák. A vadorzók és a behúzott
nyakúak tovább iszkoltak, hogy
aprócska ponttá váljanak, majd
teljesen eltűnjenek a „Célegyenes-
ben", a Wartburg pedig itt reme-
gett, befalazva, tehetetlenül. Futó
doktor hátrafelé próbálkozott. Dü-
hös kürtölést, kiáltozást hallott.
— Mindennek ez a sertés az oka
itt előttem! — hördült fel, és ő is
megnyomta a kürtöt.

— Észnél van, ember? — vágó-
dott ki sápadtan az előtte álló ko-
csiból egyremegő szájú alak. A
doktor gázt adott, hogy elsöpörje
— maga elől az akadályokat. Egy-
re többen kiáltoztak be az ablakán, rángatták a kipattant ajtókat. Eltorzult aggyal ugrott az úttestre.

— Elismeri, vagy hívjuk a rendőrt? — kérdezte a remegő szájú.

Ököllel akart nekimenni. Lefog-
ták.

— Ha ideges, apám, vizsgáltas-
sa meg magát — dörmögte a tag-
baszakadt bányász, aki hátulról
szaladt belé, azután legyintett, és
nekifeszült, hogy szétválassza a
Zaporozsec elejét a Wartburg há-
tuljától.

Futó doktor alvajáróként nyújtotta át a betétlapot. Mikor kissé magához tért, egyedül volt az országúton. Bevert orrú Wartburgja pironkodva állt a jobboldali útpadkán. A szélvédőn, az ablaktörlő lapátok alatt három cédula. Egyik karosszériajavítást ajánlott a Kossuth-utcában, másik visszapillantó tükröket, a harmadik pedig autórádiók szakszerű beszerelését.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1913 NOV 4
Csongrád m. Hírlap

Szathmáry Gyöngyi
1021

SZATHMÁRY GYÖNGYI: MÁRI

ar társadalom
Több évtizedes
ázad végére lé-
yar tanyavilág,
, majd a kapi-
ta társadalom-
időszaka is
ult el felette,
ltozást végezte

pasztalható lé-
ető meg, hatá-
avilág mozgá-
gok, érdek- és
a teszi ezt oly
dalmi rendszer
y sokáig ellent
es ezeknek az
ejtése, nem is

megyei tanya-
másait.

tanyák ezen a
ula és Reisner
kell hivatkoz-
, hogy még *a*
g régebben is
szállások. Ezt
ászló 1514. évi
, amely ki-
rzése céljából
bad vagy más
akat vagy ka-
s szóval szál-
állítani, és tar-

örök hódoltság
bizonyos fokú
Szeged kör-
52. évi esemé-
szerint „ebben
os körül fekvő

Művészet, tudomány, közművelődés

„ALFÖLDI MŰHELY"

A Hirlap kulturális melléklete

Perneki Mihály:

Tanyarendszerünk múltja és jelene

s az 1893-ban szervezett alsótanyai tanyaközpont, illetve közigazgatási kirendeltség meghagyása mellett arról intézkedett, hogy *„a város külterületén a hatósági intézkedések körüli segédkezést a tanyai kapitányok, továbbá az esküdtek lássák el".*

A város a tanyai kapitányságok számát 15-ben állapította meg. Az alsótanyai kapitányságok központja Alsóközpont volt, területe 80 601 k. holdat tett ki, a lakosság létszáma az 1930-as adatot véve 32 344 volt. Felsőtanya kapitányságainak központja Felsőközpont **volt, 42 569 k. holddal, 13 106 fő lakossággal. A tanyai lakosság tehát 45 450 volt.**

Helyileg tanyabírókat választott
a tanyai közigazgatás helyi szer
a kapitányságok és esküdtrend
tanya például 65, Felsőtanya
kerületre volt felosztva.

A Földművelésügyi Miniszté
ban Csongrád megyében hódme
lyi központtal tanyai kirendelt
sített. A kirendeltség működé
volt Csongrád és Csanád—Arad
vármegyék tanyakerületei, és
Hódmezővásárhely külső tan
Ez nem véletlenül történt. A
népszámlálás adatai szerint n
megyében a lakosság 34,9 száz
nád megyében 27,9 százaléka

Szatkmáry Gyöngyi szobrász

(Szatmásnémeti, 1940 –

1963-ban diplomázott a Bp.-i Képzőművészeti Főiskolán.

Rendszeresen részt vett a hazai Kiállításokon.

Egyéni Kiállításai: Szeged (1973), Szombathely, Nyíregyháza (1978).

Több köztéri munkája került felállításra. Számos műve szerepel közgyűjteményekben. Munkáczy-díjas (1978).

Szőnyegszövő, 1976, terrakotta, 28 cm magántulajdon

Szállítómunkások, 1976 bronz 30 cm Móra Ferenc Múz. Szeged.

Metrószerelők, 1977 bronz, 23 cm Kulturális Minisztérium tul.

Földrengés, 1977 bronz, relief 28x32 cm

Éhínség, 1977 bronz, relief 28x32 cm

c. művei szerepeltek a IV. Budapesti Nemzetközi Kisplasztikai Kiállításon, Bp.-Műcsarnok 1978. szept. 9 – okt. 29.

– katalógus a könyvtárban –

Szathmáry Gyöngyi
vobrány

Szathmáry Gyöngyi, [ ]

L: Zoltánfy István.

Tanai L: Zoltánfy Istvánnál 91-96.

Tiszatáj, Szeged, 1979. máj XXXIII/5.

Szathmáry György

Részt vett a Vásárhelyi ön., 1973 c. tárlaton.

Népszava, 1973. okt. 28. 101. évf. 253 sz. 8 p.

Szatmári Gyöngyi szobrász

Nyíregyházi származású; szobra a főiskolának egy kis zárt udvarában van elhelyezve. (emlitve).

Nyíregyházi stúdiónk jelentkezik

1974. III. 7. Petőfi, 13.03 (11) Buć.

Szathmári György

Mári, br, 24 cm
Ülő nő terr. 25 cm

21. Vásárhelyi Tárlat, 1874.

Szathmári György

Mári — XX. ker. dombormű
20 × 25 cm

Vásárhelyi Tarlat
Retrospektív kiállítás 1964–73.

Szathmáry György

Mári, repr.

21. Vásárhely: Tárlat, 1974.

Szathmáry György

Az 1970-ben létesített városligeti szoborbemutató szabadtéri-tárlaton látható kútfigurája, amelynek végleges helye a Nyíregyházi Tanárképző Főiskola lesz.
(említve)

Dalgozók Lapja, 1972. szept. 9.

Szathmáry György

A városligeti szobabemutató park-
ban szerepel kútfigurája, mely a
Nyíregyházi Tanárképző Főiskolá-
ban lesz elhelyezve. (említve)

É. H.: Országos szobortalálkozó a Városligetben.
Magyar Hírlap, 1972, szept 3.

Szathmári György

Alkotását most avatták a nyiregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolán.

Magyar Hirlap 1973/264/8

Szathmány György (nolván)

1975. júl.-i 16. szegedi Nyári Tárlaton a szegedi tanács díját elnyerte.

Népszava, 1975. júl. 22. 103. erf. 170 sz. 5 n.

Szatmáry Györgyi
szobrászmüvész

A müvész a Derkovits-ösztöndijasok kiállításán szombathelyi kiállitásán Bujdosó Ernő festő-müvésszel együtt szerepelt.

/Cikk: Bujdosó Ernő c. alatt/

Népszava, 1977. április 6.
5. oldal.

Szathmáry Gyöngyi, szobrász

A Szeged-Tarjáni-szoborpályázat egyik
jödíját kapta.

Tandi Lajos: Szakótelepi esztétika

90-93,

TISZATÁJ, Szeged. 1974. március

XXVIII
3.

Szatkuváry Gyöngyi

Művei csoportkiállításon szerepeltek a szegedi Tanárképző Főiskolán a IV. felsőoktatás-pedagógiai tudományos ülésszak alkalmával. A főiskola tanára.

Magyar Hírlap, 1970. III. 25. 9. l.

Szathmáry György

Várhat, fest. 17 cm

20. Vásárhelyi Őszi Tárlat
Tornyai J. Múz. Hódmezővásárhely '73.

Szathmáry György

Elmúlt idő, terr., 26 cm

Rári, —"—, 20×25 cm

20. Vásárhelyi Őszi Tárlat

Domjan J. Múz. Hódmezővásárhely 173.

Szathmáry Gyöngyi

Mári prepr.

20 Vásárhelyi Orsi Tárlat
Tornyai J. Múz. Hódmezővásárhely 173.

Szathmáry György

1. Két leány bronz

1. Ének gipsz 12 cm

XII. Szegedi Nyári Tárlat

Szathmáry Gyöngyi

Szabadkán dec. 7-én nyílik meg a szegedi képzőművészek közös kiállítása, melyen művei szerepelni fognak.

Magyar Szó, 1974. dec. 5.

Szatmári györgyi
szobász

Az elmult év Derkovits ösztöndijasai
közül a Bizottság a művészt Nuo dijban
részesitette és egy évig havi 1000 Ft. öszton-
dijat jutatt szamára.

-:1975.év Derkovits - ösztöndijasai
Művészet, 1975.december 44.oldal

Jelzet:

Év:

Felvette:

Épületrajz:

Leírás:

Rajzi tükör:

Mértékarány:

Technika:

Eredeti:

Jelzet:

Év:

SZATMARY GYONGYI, szobrasz

SZATMARY GYONGYI: " Figurális ivókut".cimü müve a Nyiregyházi Tanarképző Főiskola udvaran. 51.old-rekete repr.

MARGÓCSY JÓZSEF: A Pedagógusképzés megyénkben 47.old

Szabolcs-Szatmari Szemle, 1975. X. 1.sz.

Szathmáry Gyöngyi, szobrász

L: Kass J.

Tandi L: Nyári Tárlatok ... 93-96.

Tiszalaj, Szeged, 1976. okt. XXX/10

Szathmáry Gyöngyi, szobrász

Tarjánban fog állni „Olajfúrás" c. alkotása. (emlétve).

Tandi Lajos: Szobrok 100 év mérlegén.
Dél-Magyarország, 1976. dec. 10.

Szathmáry Gyöngyi, szobrász

Megnyílt a XXIII. Vásárhelyi Őszi Tárlat, melyen szerepelnek a művész művei. Kis terrakotta szobra, mely érzékeny plasztikai, pofogalmazásával ugyanakkor dibbenetes erejű művészi üzenetével ragadta meg a látogatókat. (emlitve)

Tandi Lajos: Hagyományok és kezdeményezések, Dél-Magyarország, 1976. okt. 14.

Szathmáry Gyöngyi, szobrász
a XVII. Szegedi Nyári Tárlaton szerepel
a művész műve, szobra.

Tandi Lajos: Nyári tárlalok Szegeden
Tiszatáj, 1946. okt. 95. old.

Szathmáry Gyöngyi

A Szegedi Nyári Tárlatok szerepel a művész alkotása.

Pr. Z.: A XVII. Szegedi Nyári Tárlat érémjei és gondjai.

Csongrád Megyei Hírlap, 1946. aug. 1.

Szathmáry Gyöngyi szobrai
a nyári tárlat szobrából.

Dél-Magyarország
Szeged,
1976. aug. 15.

SZATHMÁRY GYÖNGYI: SZÖNYEGSZŐVŐ

Egy-rangú nép

Váci Mihály: EGY-RANGÚ NÉP című verséből idézünk egy szakaszt a vízszintes 20., függőleges 25., függőlekes 39. és vízszintes 1. számú sorokban.

VÍZSZINTES: 1. Az idézet negyedik része. (Zárt betűk: I, Á, R, S, N.) 13. Mindenre kiterjedő, pontos. 14. Golyócska alakú gyógyszer. 15. Újság. 16. A földtörténeti középkor egyik rétege. 19. Erődítmény egyik fajtája, ford. 20. Az idézet első sora (Zárt betűk: S, M.) 23. Közép része. 24. Osztrák, magyar, svéd, spanyol gépkocsik jelzése. 26. Hegység Jugoszlávia keleti részében. 27. Nem ezért, hanem... 28. Ókori római pénz, ford. 29. Kettős mássalhangzó. 31. Pusztít. 33. Tápé része. 34. Téli sportot űzők. 37. Rögzítésre szolgál. 39. Mosás előtti művelet. 40. ...Dévénynél betörnöm, ismert Ady-sor. 41. Délelőtt egyik órájában. 43. Lóbetegség, névelővel. 44. Süveg belseje. 45. Papírra vet. 46. Mint, németül. 48. München folyója. 50. ...őr, személyi biztonságra vigyázó személy. 52. Kipusztulóban levő afrikai kérődző. 54. Valamit csinál, a mindent pótló igével. 56. Nemez páratlan betűi. 57. Lejtős fedelű, állványszerű irodabútor. 59. Kerti szerszám. 62. Közép nélküli zár. 63. Derék, tisztességes. 65. Vámköteles szállítmány.

FÜGGŐLEGES: 1. Madagaszkár mai neve. 2. Becézett női név. 3. A jelzett napon szolgálatra beosztott. 4. Taps páratlan betűi. 5. ...mász, régi vadász. 6. Az alumíniumipar központja Szlovákiában. 7. Igen erős, izmoskezű ember jelzője. 8. Orvosi vényeken található rövidítés. 9. Szóösszetételek előtagjaként forgással kapcsolatot jelent. 10. Hatvan percre. 11. VUV. 12. Valamit jelképesen ábrázoló mozdulatlan, nem beszélő csoport. 17. ...világ, tréfásan nagyapáink kora. 18. Végtelenül

őszint
jele.
tűk: E
Munk
36. Há
37. Sza
ségbe
(Zárt b
46. A
vételek
lámpa.
lanul k
teletet é
nemzetis
ján. (IL
szott egy
tes. 58.
lan betűi
dulatszó.

BEKÜL
ges 25. és
megfejtése

MEGFEJT

A két h
megfejtése:
val segíteni
vábblépés, a

A megfejt
és személyes
ványt a szeg
boltban (Kár
rolhatnak is
Kossuth Lajo
Szeged, Festő
Dobó u. 70.,
L. u. 33/A., ö
Bakay N. u. 3

A megfejtése
kérjük beküld
megjelenéstől s
6740 Szeged, Ta

Szathmáry Gyöngyi, 120brdsz

L:Kátay Mihály

-:Több mint 2o kiállitás várja...a szegedre érkező 7.

24.

Nőszabadság, Bp. 1977 jún.

Szathmáry György

Mári repr.

21. Vásárhelyi Őszi Tárlat
Tornyai J. kúr.
Hódmezővásárhely 1974.

Szathmáry Gyöngyi

Mári kr. 24 cm
ülő nő terr. 25 cm

21. Vásárhelyi Ősz Tárlat
Tornyai J. Múz.
"Idmezővásárhely 1974

Szathmáry György

Brigád repr.

XVI. Szegedi Nyári Tárlat
1975. Jul – Aug.

Szathmáry Gyöngyi

Olajosok bronz 22,5 cm
Ingázók terr. — " —

XVI. Szegedi Nyári Tárlat
1975. Jul.—Aug.

Szatmári Gyöngyi szobrász

a Vásárhelyi 21 Őszi Tárlat okt. 6.-án nyílt meg, melyen szerepel műve. „Mari" c. /említve/.

Láttuk, hallottuk.

1974. nov. 3. Petőfi 11.28 KGyné

Szathmáry György

Brigád fest. 22,5 cm

XVI. Szegedi Nyári Tárlat
1975. Jul.—Aug.

Szathmáry Gyöngyi

szobrászmüvésznek adták át a Szeged városi megyei tanács díját a 16. szegedi nyári tárlaton.

Magyar Hirlap 1975/2oo/6

Szathmáry György szobrász

a szabadkán rendezett szegedi művészek, tárlatán szerepelnek a művész alkotásai. Ablakszobra környezetalkotás. „Mózes" c. (említve)

Ács József: Szegedi képzőművészek szabadkai tárlata.

Magyar Szó, 1976. I. 4.

Szathmáry Gyöngyi

Brigád

Népmüvelés 1975/9/24

Szathmáry Gyöngyi

A XVI szegedi nyári tárlaton szerepelt Szathmáry Gyöngyi, Anna, Margit, Zoltánffy István, Gácsi Mihály.

Népmüvelés 1975/9/24

Szathmáry Gyöngyi (szobrász)

1975. aug.-ban a 16. szegedi Nyári Tárlaton részt vett.

Népszava, 1975. aug. 8. 103. évf. 185 sz. 5 p.

Szathmári Gyöngyi

Mári „terrakotta domborma"
20X25

Vásárhelyi Tárlat
M.N.G. 1974. Jul – Szept.

Szathmáry György, szobrász

Lázd: Dér István.

— : Megnyílt 7,

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1975 júl: 22.

Szathmáry Gyöngyi

Szemenyei Ferenc festőművész a Ferencvárosi Pincetárlaton junius 8.-tól,
Kertész Klára kerámikus a nyiregyházi Jósa András Muzeumban, junius 10.-től,
Németh József festőművész a hatvani Galériában junius 11.-től,
Polgár Ildikó kerámikus a Tihanyi Művelődési Ház Kiállitóházában junius 11.-től,
Szathmáry Gyöngyi szobrászművész a nyiregyházi Jósa András Muzeumban julius 16.-tól
mutatja be alkotásait, -közli a kulturális eseményeket ismertető rovatában a lap.

Élet és Irodalom, Bp. 1978. juni. 17.
XXII. évf. 24. sz. 8. lap.

Szathmáry Gyöngyi, szobrászművész

Huszonöt év alatt több száz pályakezdő művész jutott el vásárhelyre. Köztük több Munkácsy-díjas: Szalay Ferenc, Szathmáry Gyöngyi és mások,

Grezsa Ferenc: Műteremlátogatás szabó Ivánnál.

Tiszatáj, 1978. 10. 139. old.

1021

Szathmáry Gyöngyi

Szathmáry Gyöngyi
Délmagyarország, Szeged,
1943. Dec. 16.

ilyákra

lyon is szállítható. Nagyobb gond az Alföldön áthaladó M5-ös pálya építése, mert itt nincs a közelben kőbánya. Ezért az intézet szakemberei ide az úgynevezett érdesített homok—aszfalt felületet ajánlják. Ilyen útfelülettel Örkény mellett már el is készült egy öt kilométeres kísérleti szakasz.

betűvetést is, meg az atomfizikát is. Egytől nyolcig összevont tagozatú iskola, mai tanügyi szervezetünkben talán a legnehezebb változat.

Mit is keresnek itt az egyetemisták — egytől-egyig vegyészek — szombatról szombatra? Egy szóval el tudjuk intézni, amit ők másfél éve csinálnak, és legalább három évig még nem

Piroska emlékezete

Elment Piroska, a szegedi tanítónők barátnője. Ha rosszat látott, észrevette, s annyi jóindulattal tette szóvá, hogy nem fájhatott senkinek. Elismerő dicséretei lelkesítettek, buzdítottak, valósággal nemes vetélkedésre hívtak fel.

Országosan is jónak ítélik a szegedi általános iskolák alsó tagozatos nevelőinek munkáját. Az eredmények elérésében oroszlánrészt vállalt a nagyon szeretett szakfelügyelő, dr. Soós Istvánné, valamennyiünk kedves Piroskája. Bámulatos munkatempója volt. Cikkek, tanulmányok, diafilmek, munkafüzetek szerkesztésén dolgozott, sokszor lázasan is. A szegedi pedagógusok szívből örültek kitüntetésének, a Munka Érdemrend arany fokozatának. Évekig súlyos beteg volt, de rokkant nyugdíjasként is segíteni akart a tanítóknak, nagy tudásával, szakértelmével, tanácsaival.

Embersége páratlan volt
Ez őrzi meg őt a jövőnek..

B. M.

Szatmári Gyöngyi, szobrászművész

A Vásárhelyi Őszi Tárlaton szerepelnek az idei Tornyai-plakettes művész szobrai.

TV-híradó

1977. okt. 11. TV. 19.30 - VGné -

Gyöngyi Szathmáry

Kunsthalle: TV. Internationale Kleinplastikausstellung. Das Thema lautet „Individuum und Gemeinschaft." Ungarn ist u.d. von Gyöngyi Szathmáry, Endre Szöllősi vertreten.

Ausstellungen

Daily News, 1978. sept. 12.

emberközötti sokféle kapcsolat, sokféle ábrázolása. 117 alkotó, 29o munkáját mutatja be a két külön válogatott kiállitás. A festmények, shobrok, kerámiák és érmék a Tornyai Muzeumban, míg a grafikák a Medgyesi Teremben láthatók. A város legismertebb müvészei mellett a fiatalabb generációk képviselői az ediginél több munkával jelentkeztek. A nem vásárhelyi, de ahhoz kötődő, vagy müvésztelepén megfordult alkotók is elküldték munkáikat. Igy láthatók többek között Kurucz D.István festményei, Szabó Iván szobrai, Csohán Kálmán grafikái. A tegnapi megnyitón adták át a Tornyai János emlékére alapitott plakettet. A dijjal Szatmári Gyöngyi szobrászmüvész munkáit jutalmazták.

102

1977. október 1o. Kossuth 12,oo VGné

Déli Krónika

- Vásárhelyi képek, Várkonyi Balázs tudósitása a Dél-alföldi őszi tárlatról.

- TEgnap Hódmezővásárhelyen megnyilt a Dél-alföldi Képzőművészet egyik rangos fóruma, a Vásárhelyi Őszi Tárlat. A kiállitás hagyománya szerint hivatott arra, hogy a Vásárhelyi Iskola néven ismert irányz atnak tükre, a vásárhelyi mühely fejlődésének mércéje legyen. Az idei, sorban a 24. tárlat különbözik a korábbiaktól. Azok hagyományos tájcentrikus jellegét megváltoztatta a mostani, sokkal inkább embercentrikus m üvek jelenléte. A legjellemzőbb az embef és a munka, illetve az ember és

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726
1978 — 12
Társadalmi Szemle
Szathmáry Gyöngyi
1021 szobrász-művész

Szathmáry Gyöngyi: Szőnyegszövő

6,– forint

Szathmáry Gyöngyi

Szathmáry Gyöngyi Nyír-
egyházán jart iskolába.

Koroknay Gyula: Képzőmüvészet Szabolcs-Szatmárban.
Müvészet, 1977. szeptember - 18. oldal.

Szathmáry Gyöngyi

Megbízták Szathmáry Gyöngyit, hogy a szegedi Tarjám lakóhely részére hó „Olajbányász"-át készítse el.

-----:Köztéri munkák.

Művészet,1977. augusztus - 48.oldal.

Szathmáry Gyöngyi, szobrász

a XXIV. Vásárhelyi Őszi Tárlat megnyílt melyen „Metrószerelők" c. alkotása szerepel. (ennlítve és repr.)

Szabó Endre: A szép és való összhangja.
Csongrád Megyei Hírlap, 1977. okt. 23.

Szathmáry Gyöngyi

Munkácsy Mihály-díjjal /felszabadulásának harmincharmadik évfordulója alkalmából/ jutalmazták hazánk: Ágotha Margit grafikusművészt, Csavlek András festőművészt, Finta László ipari formatervezőt, Gráf Károlyné textiltervezőt, Gyarmathy Ágnes díszlet-jelmeztervezőt, Janzer Frigyes szobrászművészt, Kelemen József ipari formatervezőt, Mészáros András karikaturistát, Papachristos Andreas szobrászművészt Potyondi Margit belsőépítészt, Rétfalvi Sándor szobrászművészt, Schéner Mihály festőművészt és Szathmáry Gyöngyi szobrászművészt.

Élet és Irodalom, Bp. 1978. ápr. 8.
XXII. évf. 14. sz. 8. lap.

1977, máj. 26. T V. 21.50 V Ona

Szatmári Gyöngyi szobrász

Szemeteti: Magazin

- Arra gondoltunk, hogy a fiatalabbak közül néhánynak a munkáját megnézzük, köztük elsőként Szatmári Gyöngyi szobrásznőnek a munkáját, aki valamilyen különös módon kapcsolódik ahhoz az uj szellemhez, ami Szegedet jellemzi.

- Az átformálódó város képe jelen esetben az olaj.

- És tudja minek örültem én nagyon? A fiatal szobrásznő munkáiban? Hogy ezt a nagyon nem szobrásznak való nehéz témát, ami lehet patetikus, hamis, de lehet igazán hősies, olyan jól fogalmazta meg. Miért? Mert a többi szobra is azt mutatja, hogy nagyon ismeri, nagyon szereti, és nagyon erősen meg figyeli az embert és egy picit mindig monumentálisban gondolkodik.

Szathmáry György

Szathmáry György szobrászművész monumentális alkotása Szeged új városrészében Tarjánban kapott otthont.

— : Szeged új arca
Tükör, 1977. augusztus 21–43. lap

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

1978 JUL - 2

KELET-MAGYARORSZÁG

Szatmáry Gyöngyi
kiállítása

1021

KM VASÁRNAPI MELLÉKLET

Szatmáry Gyöngyi kiállítása

a Jósa András Múzeumban

A nyíregyházi Jósa András Múzeumban láthatják a művészet kedvelői Szatmáry Gyöngyi Munkácsy Mihály-díjas művész kiállítását.

A szatmérnémeti születésű művésznő Nyíregyházán végezte általános iskoláját, rajztanára Szalay Pál festőművész volt. Nyíregyházi tárlatán 23 kisplasztikát mutat be.

Elek Emil felvételei

Tinédzserek (terrakotta)

Mári (terrakotta)

Festőnő portréja (terrakotta)

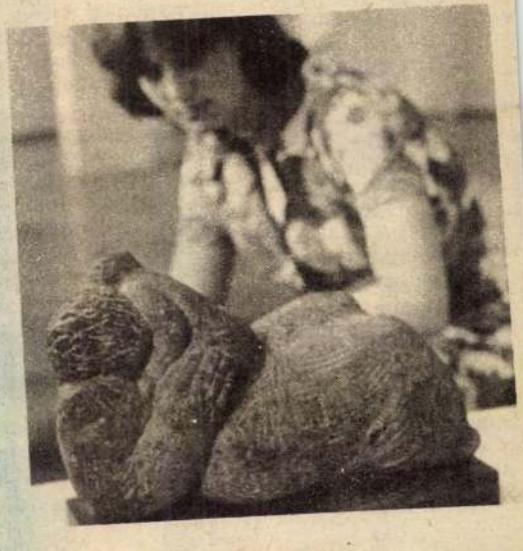

Anya (kő)

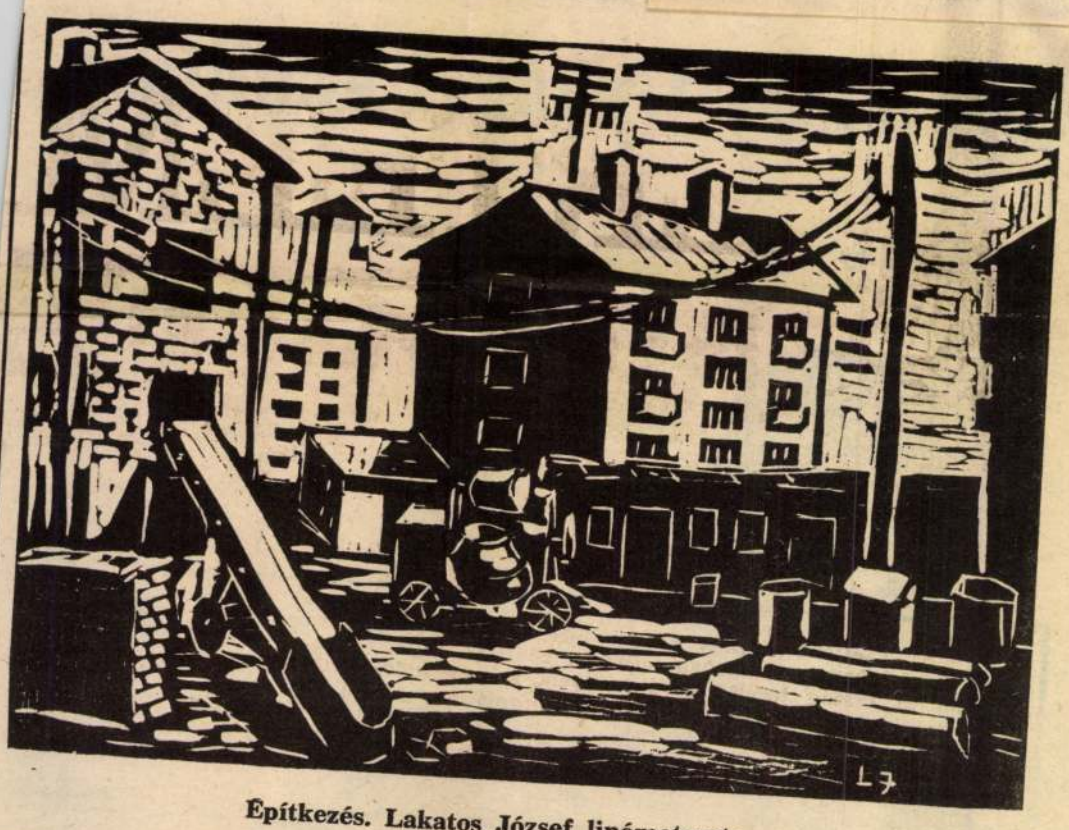

Építkezés. Lakatos József linómetszete.

Lebbencs

Vadászház áll a Tisza-szabályzók emlékműveinek nagy háromszögében. Idős ember nyitja a kaput. Köszönését Topi, a vadul előretörő, acsarkodó, róka színű kutya ugatása kíséri. Egy kuss elég, aztán némi csalódás az ember hangjában:

— Azt gondoltam, az öcsém jött meg, annak is ilyen taxija van. De minek is jönne ide?

Bent a ház nagytermében — ott tartják hajtás előtt a megbeszéléseket, utána meg a vadászlakomákat — nem lehet leülni. Sok a szúnyog. A hálóhelyről — két ágy, asztal, szék és egy akácfából faragott álló fogas volt benne (az öregember műve) — valahogyan száműzte a vérszívókat a gondnok.

Ami szembetűnik, a kétcsövű fegyver az ágyon, mellette egy kis tálca, rajta egy fácántojás. Az ablakban is van egy tojás, de kisebb az előbbinél, szürke színű.

— Az ott talán fürjnek a tojása?

— Kártojás.

— Kár?

— Igen. A tyúkoknál is van ilyen kis tojás. Az öregasszonyok mondják: megjött a kártojás, megjön a betegség.

— A fácánoknál megjött?

— Meg. A májbetegség.

Ezek után már sor kerül a bemutatkozásra.

— Idős Hokk Mihály. Két kával. Mert írják céhával és cékával, de én két kával írom.

— Tiszadobi?

— 1948-tól vagyok tsz-tag. Voltam sok minden. Vezető, brigádvezető. Hogy nyugdíjas lettem, mint konyhakertészeti csősz ügyeltem. De onnan kivettek. Ide, a vadra tettek, meg ami van, arra vigyázok.

A Táncsics vadásztársaság területe nagy. Nyolcezer hektáron erdők sűrűjében, rekettyésekben, ártéri fűzesekben, sűrű lucernások, vetések oltalmában búvik az őz, a nyúl, a fácán. Mihály bácsi tizenhatos kétcsövűje mindig töltve van. Most is.

— Kell, hogy legyen benne töltény. Mindig jön egy piszkos féreg, szarka, héja, szürkevarjú. Már ma is rálőttem egy varjúra.

— Talált?

— Csak utánalőttem. Kerékpáron voltam, észrevett a bestia, hát csak utánaeresztettem.

Nem magányos a vadászház. Az emlékművekhez mindig járnak turisták, iskolások, minden nap dolgoznak a közelben szövetkezeti emberek is, permetezik a gyümölcsöst, kapálnak. Nem messze az árvízvédelmi töltést vízügyiek kaszálják. Mégis csendes, zárt ez a világ.

— Szeretem. Nincs itt unalom, van itt munka.

— És mit eszik, ha megéhezik? Hazulról tarisznyáz?

— Legtöbbször főzök. Olyan bográcsportékát. A vármegye is megnyalná utána a száját. A bográcsban különleges eledel fő...

Felbukkan számtalan emlék. Mondja az öreg vadász, hogy amíg „fiatalabb" volt, és a kiszesek kirándulni mentek Füredre, Tapolcára, az ifjúság mindig magával vitte.

— Öt-hat bográcsot vittünk és ha főztünk, megálltak a taxik. Tíz, meg száz. A szagra. Volt aki 200 forintot kínált egy bográcsételért. Nem adtunk. Egy-egy kanállal kóstolóba, dehát úgyis elment egy bográccsal.

— Mit főztek?

— Lebbencset, öhönt, mikor mit.

— Hogyan kell a lebbencset főzni?

— A lebbencs az lében van. Van ugye a szolgafa. Tudja mi az?... Aztán a bogrács. És most mondom a módját. A szalonnát nem kell ám sajnálni. Teprőre felvagdalni, a bográcsban rózsaszínűre megsütni. Akkor bele a hagymát, azt sem kell sajnálni. Apróra kell összevagdalni. De nem kell megégetni, csak pirosra pirítani. Ha kezd hagyulni, színét veszteni, akkor beletesszük a paprikát, jó színeset. Aztán gyorsan a burgonyát. Ügyesen, gyorsan, mert a paprika megég, keserű... A burgonya egyenlő karikákban legyen. Nem úgy, hogy az egyik vastag, a másik vékony. A vékony hamar szétfő, és akkor leég az étel. Ha a burgonya bent van, akkor összekavarom a paprikás zsírral és teszem rá a vizet.

— A bográcsot ott van a szolgavason, vagy fán, és én szépen tüzelek. Nem rakom ám veszettül a fát. Csak úgy, hogy az étel lassan főjön. Akkor bele a zöld erőspaprikát, bele a sót. Mikor fő, közben nézegetem, kóstolgatom, kell-e még só. Ha odáig főtt, hogy a krumpli kanállal kettévágódik, beleteszem a házi gyúrtesztát. Hát így kell.

Fényképezés következik. Kellékek: a vadászfegyver, a gerjesztőnek vágott fa, a bográcsok, a kistál, benne a hagyma és kézben a kés, a szalonna. Jó lenne, ha a róka színű kutya, a Topi is odahasalna. Nem akar. Gazdája hívó, becéző, kérlelő, de mérges szavára sem. Nagy, égre tartó fohász a vége.

— Megállj, te dög, az anyád mindenit! Hát éppen most hagysz cserben?

Seres Ernő

Gyöngyi Szathmáry

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726

1979 JUL 23

BUDAPESTER RUNDSCHAU

Kohászat

1021

Gyöngyi Szathmáry: Portrait der Vásárhelyer Malerin Márí Kovács (Bronze)

Kunst aus Hódmezővásárhely

ter TU arbeit
rimär-Kühlw

Grade müs
rechnen —
— daß ma
zeptionen
keit der Gleichung „zweimal zwei gleich vier" nicht leicht durchzusetzen sind. Besonders dann nicht, wenn der Grund dafür in weiter Ferne, die Folge jedoch in der Nähe liegt.

Bei Privatgesprächen wurde bereits früher und krasser der Anspruch ausgesprochen, uns der Situation auf dem Weltmarkt schneller anzupassen als dies in den offiziellen wirtschaftlichen Äußerungen und in der Agitation zu beobachten war. Die vorsichtig und bedachtsam begonnene Praxis der Preismobilität und Rationalisierungen löste jedoch — häufig gerade bei jenen, die sich vielleicht früher lautstark für derartige Maßnahmen einsetzten — beinahe ebensoviel Bedenken aus als bei denjenigen, die die größeren und zwangsläufig wirkenden Zusammenhänge nicht erkannt hatten: Jenes System von Bedingungen und Gründen, in dem wir

repräsentierende politische Argumentensysteme durchzusetzen, wenn die Beweggründe der Aktivität nicht nahe genug sind.

Die sozialistischen und kapitalistischen Gesellschaften haben grundverschiedene Sorgen mit der öffentlichen Meinung. Gemeinsam ist aber, daß bestimmte globale Interessen der Menschheit immer offenkundiger zutage treten. Das abstrakte Erkennen dieser Interessen bedeutet noch nicht, daß es ein leichtes wäre, die Massen für ihre Durchsetzung zu gewinnen. In den vergangenen Jahrzehnten waren die Menschen überall in der Welt vielen, ja zu vielen Wirkungen — häufig auch Schockwirkungen — ausgesetzt. Deswegen können sie den sich schnell ändernden und teilweise harten Anforderungen, die uns dieses letzte Viertel des Jahrhunderts stellt, schwer folgen.

Szathmáry Gyöngyi, [ ]

L: Szabó Iván

Grezsa Ferenc: Szabó Iván-nál 138-142.

Tiszatáj, Szeged, 1978. okt. XXXII/10

Szathmáry Gyöngyi
szobrászművész

A művésznő szobraiból kiállitás nyilt
a szombathelyi forradalmi muzeumban.

Népszava, 1978. április 1.
8. old.

Szathmáry Gyöngyi szobrászművész kiállítása

Szathmáry Gyöngyi szobraiból nyílt kiállítás pénteken a szombathelyi forradalmi múzeumban. A szegedi tanárképző főiskola fiatal művésztanára a Derkovits ösztöndíjasok hagyományos szombathelyi tárlatán elnyerte a Vas megyei tanács különdíját, s az ezzel járó önálló kiállítási jogot. A mostani tárlatán 24, zömében munkástémájú terrakotta, bronz- és kőszobra látható.

Szathmáry Gyöngyi, kobrán

L: Deim Pál

–: Nemzetközi --

Esti Hirlap,

Bp. 1978. aug. 19.

2.

Szathmáry György szobrász

d: Vígh Tamás

Harangozó M: Magyar művek — 2

Esti Hirlap, Bp. 1978. szept. 12.

Kathmáry Gyöngyi, [ ]

L: Szabó Iván

Gressa I: Szabó Iván él 138-142

XXXIII/10

Tinnitúj, Szeged, 1979, okt.

Szathmáry Gyöngyi

háromfigurás kőszobra Garára kerül

magyar Hirlap 1980/1/11/9

Szathmáry Gyöngyi, szobrán

L: Tarr Miklós

— Újabb képzőművészeti alkotásokat ... 7.

Nemszabadság 1980. jan. 10.

Szathmáry Gyöngyi

Zoltánfy István a főiskolai évek alatt kereste a kapcsolatot a környéken élő műveszekkel, elsősorban Szalay Ferenc-cel és Szathmáry Gyöngyivel.

Tandi Lajos: Zoltánfy Istvánnál.

Tiszatáj. 1979. 5. 92. old.

Szathmáry Gyöngyi, szobrászművész

A Műcsarnokban rendezték meg a Hódmezővásárhelyi Őszi Tárlat 25 éves jubileumi retrospektív kiállítását. — Az utóbbi években fiatalok serege jelentkezik az őszi tárlatokon, így többek között Kárpáti Tamás festő, Szathmáry Gyöngyi, szobrász.

Tandi Lajos: Jegyzetek két tárlatról.
Tiszatáj, Szeged, 1979. 10. 89. old.

Szathmáry Gyöngyi, szobrászművész

A Vásárhelyi Őszi Tárlatok díjazottjai:
Tornyai-plakettet kapott a művész

1974-ben

Népművelés, 1979. szept. 24. old.

Szalmári Gyöngyi szobrán

L: Maksisz Agamemnon.

– Ünnepségek, megemlékezések országszerte 3.

Nemszabadság, Bp. 1980 ápr. 6.

Szathmáry György

Megbízást kapott a mű-
vészű, hogy Gana hőzség
részére „Felszabadulási em-
lék művet" készítsen.

—: Köztéri munkák 1980-ban.
Művészet, 1981. felmár – 58. lap.

Szathmáry György, szobrász

L: Tápai Antal

Tandi Lajos: Vasi kegyedi szobrászat! 91-96

Tiszatáj, kegyed, 1981. dec. XXXV/12

Szathmáry Gyöngyi üvegén

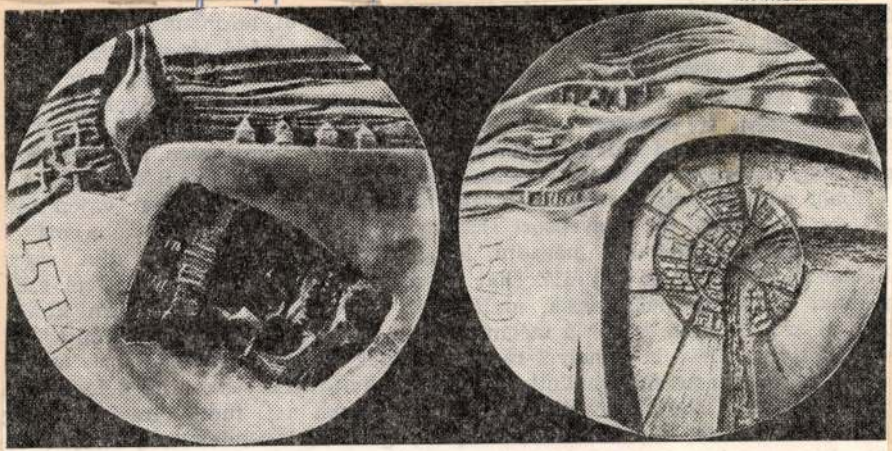

SZATHMÁRY GYÖNGYI: KÉT TONDÓ (ÓPUSZTASZER, BEJÁRATI ÉPÜLET)

Szathmáry Gyöngyi: Két tondó 55

Tiszatáj, szegedi, 1981. dec XXXV/12.

Szathmáry Gyöngyi

Bálint Sándor-emléktábla

Tiszatáj 1984/10

MDK.

Szathmáry Gyöngyi

A szegedi Tanárképző Főiskola kiállitásán részt vett

Csongárdmegyei Hirlap 1965 ápr.1.
4.lap.

Szathmáry Gyöngyi
Szobor Kós Károlyról

Mozgó Nauszt 1984 II. 10.

Szatlóctky György M.D.K.

Debrecen, 400 ágyas szociális otthon

Építész: Biky Gábor építésvezetője

Magyar Építőművészet 1966/5. 24-26.l.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 338-748, 340-726
1980 ÁPR 3
NARODNE NOVINE
Gyöngyi Szathmáry

1021

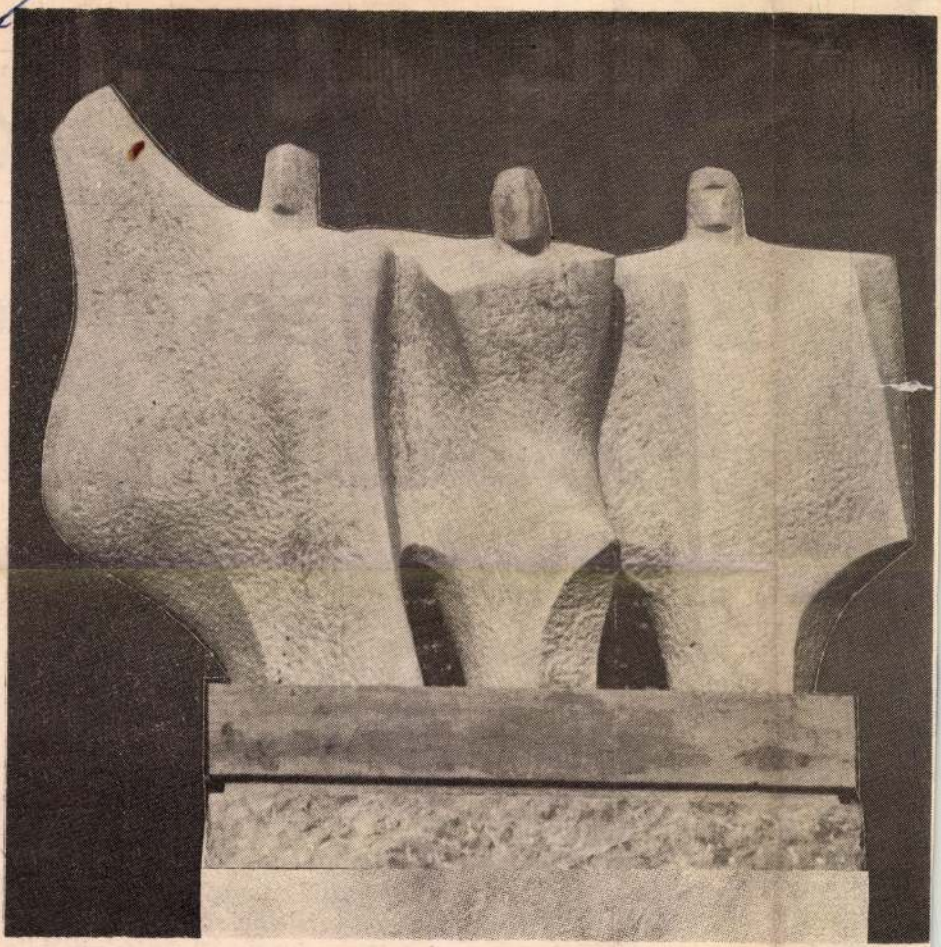

Povodom 35. godišnjice oslobođenja naše zemlje u Gari će biti otkriven spomenik herojima palim u borbi protiv fašizma. Skulptura koja će od sada biti jedan od simbola ovog sela rad je mlade kiparke Gyöngyi Szathmáry

KNJIŽEVNOST K

Bečki književni d

Koncem ožujka se navršilo 130 godina od glasovitog dogovora istaknutih hrvatskih, srpskih i slovenskih znanstvenika i kulturnih radnika o pitanju zajedničkoga književnog jezika. Taj je značajan dogovor bio plodom davnašnje težnje ondašnjih učenih Hrvata, Srba i Slovenaca za njihovim kulturnim ujedinjenjem. O tom se je događaju u svoje vrijeme raspravljalo diljem Europe, za njeg je pokazala dolično zanimanje i šira slavenska javnost, dok je vijest o književnom dogovoru odjeknula napose u književnim krugovima Južnih Slavena. Na tom je sastanku postavljen čvrst temelj jezičkog jedinstva Hrvata i Srba te je stoga dostojan pozora i čitatelja našega tjednika.

Stoljećima razdijeljeni i geografski i politički, nalazeći se u raznim državnim zajednicama, u govoru stvoriti književni jezik posebice: Karadžić želi stvoriti književni jezik i za Srbe i za Hrvate, dok Gaj za sve Južne Slavene „od Beljaka do Crnoga mora", znači i za Slovence i Bugare. Zbog toga je Gaj propagirao etimološki pravopis a Karadžić je bio pristalica fonetskog pravopisa. Tvrdeći da uzimanjem nekih starih štokavskih oblika u književni jezik se najbolje može postići jezična sloga među Slavenima na Balkanskom poluotoku, Hrvati se svjesno koriste starim oblicima za dativ, instrumental i lokativ mn., poput primjera: ženam, ženami i ženah, umjesto novoštokavskog zajedničkog oblika za sve spomenute padeže: ženama. Osim toga postojale su znatne razlike i u rječničkom blagu. Međutim nije bilo današnje razlike u bilježenju refleksa starog ě (jata), jer su se tada i Srbi

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-743, 340-726

Szathmáry Gyöngyi, szobrász-művész

DÉL-MAGYARORSZÁG
1981 DEC 24

1021

SZATHMÁRY GYÖNGYI ALKOTÁSAI

sikerült elérnie, hogy a házban, ahol lakik, engedélyezzék, kéréstesen el néhány négyzetmétert a lépcsőházból, rokkantkocsijának. Pedig volna rá lehetőség, szükség feltétlenül, mert akadnak, akik a mozgáskorlátozott embereket is meglopják. Néhány filléres alkatrész erejéig. Béla bácsi, remélem, nem nézte az Önök kérték-et.

Fiatal, ugyancsak szegedi ismerősömért nem kell aggódnom. Őt, már amennyiben a tévé előtt ült akkor este, remélem, nem zaklatták fel a képsorok. Bár meglehet, belőle is kikívánkozott a megjegyzés: kissé megalázó az egészségesek erőfeszítéseinek dicséretét hallani. Magam is hasonlót éreztem, amikor fiatal is-

ja e társadalmi

A kislányok za
getőztek. Ígérték,
hozzák a szabály
múlva meg is je
koztak, nem kapt
Hoztak viszont n
boz csokoládét,
ajándékként. Juli
korábbi bizalmatl
csak, a mozgássér
születésnapját is
Erre meg a hárc
el. A csokit nem a szervezet küldte: ők adták össze pénzüket. Csak úgy, nem hivatalosan. Juli néni boldogan mesélte, az a nap gyorsabban telt, mint a többi, vendégei kiparancsolták szobájából a magányt...

LADÁNYI ZSUZSA

mint a nyul. A nagnagy ur me
Kardot rántasz egy magyar hu
rültem neki egy akkorát, hogy a
Aztán én is felvettem a nyúlcip
váradi állomásra menni, hallott
a készültségért kiabál a cseh.
fürdőig, s irány az alakulator
hátra 5 nap a szabadságból.

Szathmáry Gyöngyi
a Alföld szerkesztője

1021

A XXIII. Szegedi Nyári Tárlat anyagából

SZATHMÁRY GYÖNGYI: BÁLINT SÁNDOR

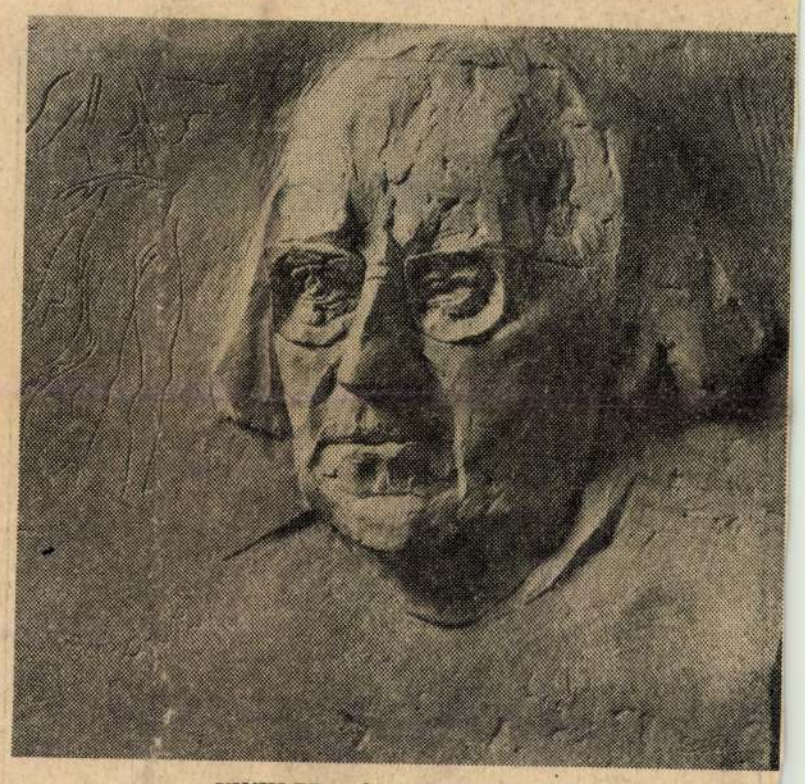

VINKLER LÁSZLÓ

Díjazottak parádéja

A változások korát éljük képzőművészeti közéletünkben is. Nemzedékek, műfajok, törekvések keresik helyüket ezekben az években. S nemcsak helyüket, de önmegmutatási lehetőségeiket, új, az eddigieknél tartalmasabb találkozásaikat, párbeszédeiket éltető közegükkel, a közönséggel. A művészeti élet átrendeződésének egyik legkarakteresebb jellemzője, hogy a decentralizálás nyomán kezd kialakulni az ország kiállításainak sajátos, s legfőbb vonásaiban már koordinált rendszere.

Ez évben — oly hosszú szünet után — a budapesti Műcsarnokban megrendezték az *országos képzőművészeti kiállítást*, melynek megnyitásán *Tóth Dezső*, művelődési miniszterhelyettes a következőket mondta: „*...hangsúlyozom tehát, hogy ez nem csupán egy, hanem egyszersmind bizonyos értelemben első kiállítás is, amely önmagában nem, csak a később mellé sorakozókkal együtt adhat valóban hiteles választ arra, hogy milyen napjainkban a művészet és a valóság kölcsönható viszonya. Mint ahogy arra is emlékeztetek, hogy ez viszony korántsem csak az ilyen fajta országos kiállításokon, hanem ezekkel együtt széles körű és differenciált kiállítási rendszerünk egészében ítélhető meg.*" Évtizednyi szünet után megszületett tehát a nemzeti tárlat, mely a tervek szerint kétévenként a hazai művészet legrangosabb fölsorakozása lesz. Ebből egyértelműen következik néhány országos vonzású és hatósugarú vidéki kiállítás profiljának, időpontjának megváltozása. S ezek a módosulások Szegedet sem hagyták érintetlenül.

Úgy is mondhatnánk, egyik szemünk sír, a másik meg nevet. Számos tanácskozás, vita kristályosította ki azt a gondolatot, hogy az országos tárlat újjászületése *megkérdőjelezheti a szegedi nyári tárlatok* létét, de legalábbis a koncepció átgondolására késztet. S közben örülnünk kell annak, hogy 1983-tól *Szeged is fölsorakozik a műfaji biennálékat rendező városok sorába.* Ezek a különböző műfajok legrangosabb bemutatkozási erőfelmérési lehetőségei. Pécsett a kisplasztika, Miskolcon a grafika, Szombathelyen a textil, Békéscsabán az alkalmazott grafika, Egerben az akvarell, Siklóson a kerámia művelői gyűlnek össze kétévenként, s hozzájuk csatlakoznak majd a táblaképfestők az ünnepi hetek idején Szegeden a jövő évtől kezdve. A legfrissebb döntés szerint a közbeeső években — tehát legközelebb 1984-ben — *ismét lesz nyári tárlat*, ahogy *Bányainé dr. Birkás Mária*, a városi tanács elnökhelyettese írja az idei katalógus előszavában: „*A Szegedi Nyári Tárlat az 1982-es átmeneti évtől kezdve kétévenként kerül megrendezésre... a páros években változatlanul szabad beadási rendszerben, de nagyobb területen biztosítunk helyet a szobrászat, festészet, grafika művelőinek.*"

Ez a mostani, holnap nyíló *XXIII. Szegedi Nyári Tárlat* mindenképpen különleges helyet jelöl a folyamatban. Hattyúdala egy majd negyedszázados sorozatnak, s tulajdonképpen kezdete egy új rendszerű programnak. Az 1965. óta *díjazott művészek parádéja* egyszerre lehet emlékidézés, a fejlődési folyamat kritikus regisztrálása, tehát mérlegkészítés és a jövő fürkészése is. Mindenesetre kiváló alkalom arra, hogy ezt az egyáltalán nem egyenes ívű kiállítássorozatot nyomon kövessük, visszapergessük a tárlatok naptárlapjait, s tények, adatok, korabeli kritikák, katalógus-előszók sorainak segítségével vázoljuk folytonosságát, művészi értékeit, buktatóit, közművelődési hatását.

A felújított szabadtéri játékok második évében nagy sikerű kiállítást rendeztek a képtárban. A *Képzőművészetünk a felszabadulás után* című tárlat, amelyet a Magyar Nemzeti Galéria rendezett, tizenöt év művészeti anyagának legjavát mutatja be. „*A művek most szinte megkétszerezett erővel kutatják, keresik a szocialista eszmeiség és tartalom kifejezésének új művészi eszközeit...*" — írta a kritikus. A tárlaton huszonkét szegedi festő harmincnégy festménye is szerepelt. Egy esztendővel később Szeged város, Bács-Kiskun, Békés és Csongrád megye festőinek, szobrászainak alkotásaiból rendezték meg a *Dél-Alföldi Képzőművészeti Kiállítást.* A 82 kiállító közel fele, 40 szegedi festő, szobrász és grafikus volt. Ekkor jelentek meg a következő méltató sorok: „*Reméljük, hogy Kecskemét, Szeged, Hódmezővásárhely, Békéscsaba és Gyula festőinek és szobrászainak közös összefogása szép sikert eredményez, mely felzárkózva a Szegedi Szabadtéri Játékok országos színvonalához, biztos záloga lesz a következő évek még kiteljesedettebb értékű nagy, alföldi képzőművészeti találkozójának.*"

Az 1962-es kiállítás — fölvállalva az előző két esztendő hagyományteremtő kiállításait —, mint a *harmadik Szegedi Nyári Tárlat* nyílt meg, fölsorakoztatva 90 alkotó 170 művét. A 62-es és 63-as kiállítás a helyi és környékbeli művészek mellett fölvonultatta az ország képzőművészeti életének olyan kiemelkedő mestereit, mint például *Bernáth Aurél, Kmetty János, Holló László, Laborcz Ferenc, Borsos Miklós, Kohán György*, s mellettük tehetséges fiatalokat: *Németh Józsefet, Szalay Ferencet, Patay Lászlót, Orosz Jánost, Kokas Ignácot.* Az akkori katalógus így fogalmazott: „*...az egyre kiterjedtebb vonzáskörű helyi nyári tárlatok által Szeged ábrázolóművészete évről évre reményteljesebben fejlődik és fokozódó lendülettel kapcsolódik bele a hazai szakterület országos hálózatának élvonalába.*"

A következő esztendő, 1964 *nagy kísérletnek* számított. Ekkor ugyanis *Szegedi Országos Képzőművészeti Kiállítás* címmel rendezték meg a seregszemlét, amely „*egy csokorba foglalja össze a kiállításra alkotott műveket és az utóbbi évek közgyűjteménybe került alkotásait.*" Olyan névsort állíthatnánk itt föl, mely szinte azonos a felszabadulás utáni magyar képzőművészettel. A retrospektív jellegű kiállításról így írt *D. Fehér Zsuzsa*: „*...a festészet és szobrászat, rajzművészet sűrű próbáztatása, erőszakolt keresztmetszet-igényű feltárása már idejét múlt művészetpolitikai elképzelés, s örülünk az egyéni és csoportos bemutatkozásoknak külön-külön — bizony, jót tesz néha átfogóbb gyűjtemény alapján ítélni a magyar képzőművészet fejlődéséről, útjáról, eredményeiről, problémáiról. Erre ad jó alkalmat az idei szegedi tárlat...*"

A hatvanas évek közepétől ismét új szakasz kezdődött a nyári tárlatok történetében. A hatodik seregszemle volt a *vízválasztó* az előző esztendők kísérletei és a következő évek határozott törekvései között. Ekkor született döntés, hogy „*...a városi tanács a kiállítandó alkotások színvonalbeli gazdagításának érdekében plakettel járó díjat alapított, amelyeket a tárlaton legjobban szereplő művészeknek ítélt oda.*" Az első díjazottak: *Kokas Ignác, Pintér József és Szalay Ferenc.* Azóta százszor adták ki a nyári tárlatok díjait, Borsos Miklós szép plakettjét. Bár azóta a szegedi tárlatokon kevesebb a nagy név, ám mind *erőteljesebben jelentkeznek a helyi művészek*, fiatalokkal gyarapodik, frissül az ide kötődő alkotók sora. 1965-ben fogalmazódott meg az igény: „*Hasznos volna a Szegedi Nyári Tárlatok jellegét úgy alakítani, hogy azok a művészi vállalkozásokról, alkotói kísérletekről rendszeresen és bátran adjanak számot.*" *Pogány Ö. Gábor* egy évvel később így fogalmazott: „*A mai magyar képzőművészet egyik legbecsesebb tulajdonsága éppen nemzeti, lokális hangvétellel nyilatkozik meg, legújabb termésében is van valami, ami kétségtelenül magyar, s ami csak itt, a mi hazánkban keletkezhetett. A nyári tárlat Szegeden is azt bizonyítja, hogy az esztétikai zavarkeltés ellenére képzőművészetünk biztatóan fejlődik, kifejezésbeli skálája gazdagodik.*"

A tizedik évfordulón, 1969-ben több mint száz alkotó négyszáz erőteljes, magas színvonalú művel ünnepelte a jubileumot. A második évtized küszöbén *Rozványi Márta* azt írta, hogy a XI. nyári tárlat nem egyszerű tagja a sornak, hanem egy kicsit kezdet is, *az első lépcső egy minőségileg új szakasz kezdetének.* A hetvenes évek tárlataival kapcsolatban érdemes és fontos idézni *Rideg Gábor* 1975-ös katalógus-előszavának néhány gondolatát: „*Kezdjük mindjárt egy kérdéssel — Van-e szegedi műhely?... Költői kérdés, mert nem akarjuk számon kérni, ha nincs, sőt az szeretnénk, hogy ne is legyen, ne legyen szegedi műhely, csupán a magyar képzőművészet műhelye Szegeden. Mert vajon mi szükség a szegedi képzőművészetre, ha van képzőművészet Szegeden? Márpedig hogy van, arra többek között ez a kiállítás is bizonyíték... A nyári tárlat országos fórum, puszta léte cáfolja, hogy létezhet külön szegedi, vásárhelyi vagy akár budapesti képzőművészeti minőség... Egy Szegeden született képzőművészeti alkotás akkor válhat igazán országos érvényűvé, ha Szegeden is érvényes, de megfordítva is igaz, ha ez a műalkotás országos érvényű és hatású, csak akkor igazán érvényes Szegedre.*"

Néhány gondolat Tóth Dezső kulturális miniszterhelyettesnek az 1980-as XX. jubileumi tárlat megnyitóján elhangzott beszédéből: „*Szeged ilyenkor, nyáron két nagy, s két évtizede egymást kölcsönösen erősítő rendezvényével, a Játékokkal és a tárlattal az opera, táncművészet, színházművészet és a képzőművészetek... közös közönségének, a múzsák testvériségének városává szépül; s gondosan válogatott, egymásra épülő, gazdag kulturális programjával egyetemben egy hatalmas tömegeket mozgósító és messze sugárzó közművelődési fórummá, a nyári Magyarország legjelentősebb kulturális központjává nő... A Szegedi Nyári Tárlat sem gondok és erőfeszítések nélküli, mégis évről évre sikerrel bizonyította életerejét; meg tudta őrizni országos rangját és kétségbe vonhatatlan szerepét, amelyet kulturális életünk egyik legjelentősebb központjában, az ünnepi hetek változatos programjának keretében, annak közönségbázisára építve eredményesen tölt be...*"

Végül *Ury Ibolya* művészettörténész sorai a múlt évi katalógusból: „*Az évenként történő számadás mindig ösztönzően hat, azonban csak akkor eredményes és konstruktív, ha versengésre is ösztönöz. Mégpedig a mindig többet és jobban elve alapján. Az országos tárlatok képe szerte az országban, éveken keresztül azonos képet mutatott. Semmi újdonság, semmi változás nem volt észlelhető. Az utóbbi egy-két évben azonban, mintha megmozdult volna valami.*"

*

A tizenhét év alatt, 1965. óta *éppen száz díjat osztottak ki 88 művésznek.* Közülük 72-en küldték el alkotásaikat az idei kiállításra. 189 művel találkozhatnak az érdeklődők a Horváth Mihály utcai képtárban — 104 festmény, 31 grafikai lap és 54 szobor-érem várja a látogatókat. *Ünnepélyes nyitás holnap, vasárnap délelőtt 11 órakor.* Megnyitót *Kiss István*, Kossuth-díjas szobrászművész, a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetségének elnöke mond.

TANDI LAJOS

Természetesen a Szegedi Nyári Tárlat nem az egyetlen képzőművészeti esemény a Szegedi Ünnepi Hetek gazdag forgatagában. Olyan rendszere alakult ki a kiállításoknak, mely így együtt, másfél hónapos időszakban a legkülönbözőbb helyszíneken jórészt a kortárs képző- és iparművészetek tartalmas villanásait jelentik. Régi hagyomány, hogy a nyári tárlatok díjazott szobrászai önálló tárlaton mutatkoznak be a következő esztendőben a Közművelődési Palota kupolagalériájában. Most két fiatal, egymástól eltérő alapállású művész alkotásait mutatják be e szép helyszínen: Szabó Tamás és Fritz Mihály kisplasztikáit és érmeit tegnaptól már láthatják is az érdeklődők.

A Bartók Béla Művelődési Központ igen izgalmas vitákat ingerlő és élményszerű tárlatokkal rukkol ki. Jelenleg három tárlat látható termeiben: Mitsui Sen japán szobrászművész — aki házassága révén került hazánkba — jelplasztikái egy sajátos távoli világba vezetik a szemlélőt úgy, hogy korunk legfontosabb mondandóit — örömeit és szorongásait is — e jelképekké formálják. Anna Margit festményei a nagyteremben láthatók — az európai iskola, a szentendrei művészet kiválósága az utóbbi tíz esztendő terméséből válogat. Gerle Margit, Szegeden élő keramikusművész az emeleti kisteremben mutatja be természetihlette, fontos mondandókat is sűrítő porcelán- és samottmunkáit. A jövő pedig a fotóé: augusztus 1-én nyílik a Fotóklubok 18. Szegedi Szalonja, melyhez kapcsolva megrendezik a tavalyi nyertes, Török László önálló tárlatát is.

A Képcsarnok Gulácsy Lajos termében évek óta iparművészek vendégeskednek nyaranta: most láthatók Polgár Csaba textiljei és Szemereki Teréz kerámiái. Augusztus 5-én két Munkácsy-díjas művész, a kékfestő Bódi Irén és a keramikus Imposzt Éva alkotásait láthatják. A szegedi Ifjúsági Ház nagyszabású kiállításra készül. Augusztus 10-én az emeleti nagyteremben összegző tárlatot rendez Varga Mátyás Kossuth-díjas díszlettervező, aki az idén megkapta a Kiváló Művész címet. Díszlettervei mellett megismerkedhetnek a látogatók grafikáival, festményeivel és kerámiakompozícióival is.

A Juhász Gyula Művelődési Központ két érdekes bemutatót tartogat. A szegedi ifjúsági napokhoz kapcsolódva a városi KISZ-bizottsággal közösen kiállítást rendeznek fiatal népművészek alkotásaiból, majd augusztus 6-tól bemutatják a szegedi születésű, Békéscsabán élő Takács Győző munkáit.

DEL-MAGYARORSZÁG
1982 JUL 2 4
SAJTÓFIGYELŐ
1051 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-736

Szom

Ágh István

Nagy László szülőháza

Az anyja írja

A bebérkoszorút az udvarba tették, de már le is dobták, a salagot letépték és eldobták, a hamut is kiszorták, a cseresznyefát megfosztották, levagdalták az ágait, úgy szedték le a cseresznyét, a fészerbe húzták, I. egy kocsi ágat vitt haza, amit letördeltek, amit nem tudtak, azt meg lefűrészelték, az egész udvar tele ággal, borzasztó, már a falat is megkezdték bontani, azt a lábat, ami a színben van, ami a gerendát tartja, a zsalut meg összetörték, nem is lehet elmondani, amit bent csináltak, most még rendet csináltam, amint lehetett, most a seregélyek nem bántották.

Az öccse írja

Erdei rém, sose látott,
nincs is, a bölcs kitalálta:
ne legeljen ott mások
birkája.

Álmodjon a Heuzról,
ha erdejére vágyna,
mert az az álomi véres
fogsor vérüket ontja.

Álomi irha, sárragacsos mancs,
sárga szembe betörni,
mikor rémes villámot pislant,
berottyantás, satöbbi.

Heuzt a szülőházba!
mintha lenne az ólban
egy félméteres patkány.

Nincs ló a lószerszámnak,
kéz kapának, kaszának,
minden a tied tolvaj!
a rabló kishordóm is
kihúzta már alólam.

Jaj, meglopott halottak!

Álmodjon a Heuzról,
aki oda vágyna,
mert az az álomi véres
fogsor vérüket ontja.

FÜLÖP ILONA RAJZA

Mester Attila

Agak és csillagok

Hát így vagyunk
hogy megvagyunk
van hely
hol meghúzzuk magunk
fejünk fölött
egy csöpp tető
— éppen hogy
megfizethető.

Épp hogy
megérdemelhető
szerelmünk
ami még ragyog
fák tartják fölé
kezüket
s körülülik
a csillagok.

Életcél, boldogság, jövőkép

Mi lesz a gyermekemmel? Ezt a kérdést a szünidő kezdetén számtalan családnál fogalmazták meg a tanácstalan szülők. Az iskolai tanévek közti két és fél hónap alatt bizony nem kis feladat megszervezni a gyermekek megnyugtató felügyeletét. A közös családi nyaralás előtt, vagy után ilyenkor kapnak rendkívüli megbízatást nagyszülők, más rokonok, barátok. És ezenkívül? Napközis tábor, úttörőtábor, építőtábor, otthoni tartózkodás céltalanul, vagy művelődési tábor, amelyek közül most egyről, *az olvasótáborokról essék szó.*

Az első táborokat 1972-ben a fiatal írók szervezték. Az idén *1982-ben, már mintegy másfélszáz olvasótáborban több mint 10 000 fiatal vesz részt* előadásokon, vitákon, közös gondolkodást serkentő kiscsoportfoglalkozásokon, készségfejlesztő órákon. Mindez nyáron történik, amikor a művelődési lehetőségek korlátozottak, hiszen bezárnak a színházak, egyes mozik és könyvtárak is részlegesen zárva vannak, és ürességtől konganak a művelődési házak. A gondtalan napozás és fürdőzés mellett tehát a művelődés iránti igényesség fenntartható, megőrizhető? Vagy talán életszemléletünkkel van baj, mert azt hiszszük, hogy a nyár, a „szabadság" egyenlő a teljes semmittevéssel, mert ezáltal felfrissülünk és pihenten foglalhatjuk el ismét helyünket a munkában? Kétségtelen, hogy ezen csak akkor tudunk változtatni, ha már gyermekkorban megszokunk valamilyen más életformát, amely nemcsak ismereteink gazdagodásához vezet, hanem egyúttal egy örömmel járó szellemi fejlődési folyamat természetes része is.

Talán *egyetlen ifjúsági nyári tábort sem kísér annyi vita és figyelem, mint az olvasótábort.* Mivel magyarázható ez a nyugtalan kíváncsiság? Az olvasótáborok egyik elméletben és gyakorlatban jártas szakembere, *Kamarás István* e közművelődési gyakorlatról többek között így vall: *„Úgy gondolom, akkor kerülünk helyünkre, ha még az olvasótáborunk megkezdése előtt elkészül (és soha le nem zárul) hibagyűjteményünk, ha két hétig tartó lelkiismeretfurdalást alapos lelkiismeret-vizsgálat, és lelkiismeretes felkészülés előzi meg".* Az olvasótábor rendezői számára indokolt-e a koncentrált figyelem? Úgy vélem: igen. A pedagógiai-közművelődési cél nem csekély értékű.

Az olvasótáborok célja, hogy sajátos módszereivel és eszközeivel elsősorban a közösségben történő együttgondolkodással *segítse a résztvevőket személyiségük formálásában, önmaguk és környezetük megismerésében.* Ha az olvasótábor előkészítése és rendezése ennek a célnak szellemében történik, akkor a közösségi foglalkozások elősegíthetik, hogy a táborban résztvevő fiatalok világosabban lássák jövőjüket, egyéni és közösségi feladataikat. Iskola a nyárban? Félreértés ne legyen, nem erről van szó. Az olvasótábor olyan *közművelődési alkotótábor,* amely megfelelő vitalégkörben a közösségi élet egyfajta értelmes tevékenységmodelljét kívánja megteremteni, nyílt demokratikus fórum formájában.

Fertődön például *16 éves szakmunkástanulók* részére rendeztek olvasótábort. Azok kaptak meghívást, akik évközben is tagjai voltak az olvasótáborozók klubjának. A nyári tíznapos együttlét tehát nem alkalmi találkozás, hanem a folyamatos művelődés — személyes indítékokból is táplálkozó — természetes következménye. Az olvasótábor rendezését indokolja az önismeret kialakításának és fejlődésének támogatása, az olvasás, az önművelés, a szabadidő kulturált eltöltése iránti igény fejlesztése, a honismeretre, a hazaszeretetre való nevelés. Az olvasótáborban naponta sűrűn váltják egymást az előadások és a kétségfejlesztő kiscsoportos foglalkozások. Néhány téma a foglalkozások sorozatából: *„Emberi kapcsolatok; ilyen vagyok én, ilyenek vagyunk mi!", „Alkossunk együtt! — rögeszmekör", „Egyén-közösség, magánélet-közélet", „Unatkozom, mit csináljak? (művelődési stratégiák)".*

Vajon a tábor résztvevői e témák megbeszélése helyett nem vállalkoznának-e szívesebben fürdőzésre, vagy gondtalan semmittevésre? A fürdés — ha erre mód van — a sport, a természetjárás, a természettel való ismerkedés is része az olvasótábori programnak: A céltalan unatkozásra — az eddigi tapasztalatok alapján — nincs sem igény, sem idő.

Nem lényegtelen szempont az sem, hogy ki vállalkozzék olvasótábor vezetésére. A tábor célja, kívánatos légköre többféle jártasságot követel. Ezek közül a legfontosabb, hogy a feladatra vállalkozó legyen *jó pedagógus, felkészült népművelő, megfelelő gyakorlattal rendelkező könyvtáros.* Mindezek értelmében legyen a gyermekek — beszélgetésére, vitatkozására — felkészült őszintén kíváncsi a gyermek véleményére, tekintse őket az eszmecserében egyenlő partnernek, és ne tekintse magát vesztesnek, ha netán gondolataiban korábban tévedett.

A olvasótáborok szervezésének, rendezésének jelenleg *a Hazafias Népfront a gazdája.* E politikai, társadalmi tömegszervezet — többek között — az *Olvasó népért mozgalom* szervezője és irányítója. Az Olvasó népért mozgalom és ennek részeként az olvasótáborok társadalmi támogatása a közművelődés szervezeti és szellemi gyarapodásának egyik forrása lehet. Ennek megvalósulását segítik az olvasótáborokat támogató szervek és intézmények, a KISZ, az Úttörőszövetség, a SZOT, a Művelődési Minisztérium, a Magyar Írók szövtsége, a Termelőszövetkezetek Országos Tanácsa és a Fogyasztási Szövetkezetek Országos Tanácsa. *Az olvasótábori munka a társadalmi gondoskodás és a művelődési lehetőségek egyenlőtlensége miatt hátrányban lévő tehetséges rétegekkel való törődés következtében válhatott hatékonnyá.*

Az idei olvasótáborok mintegy kétharmadában 12—13 éves általános iskolai tanulók vesznek részt a közös munkában. Számottevő a cigányszármazású gyermekek, a szakmunkástanulók, a nemzetiségi gyermekek olvasótáborainak száma. Az idén termelőszövetkezeti fiatalok, jövőre szocialista brigádtag munkásfiatalok is kapnak meghívót. Más céllal, de hasonlóképp olvasótáborban találkozhatnak a szakos tanárok. E két utóbbi próbálkozásnak egyik legfőbb célja, hogy *a fiatal pedagógusok és könyvtárosok cselekvő részesei, továbbvivői legyenek a gyermekkorból lassan felnövekvő közművelődési mozgalomnak.*

A Hazafias Népfront és a társszervek nem kívánják az olvasótáborokat intézményesíteni. Az olvasótáborok a jövőben is akkor lehetnek hatékonyak, ha nyitottságukat megtartják. A könyvtárosok és a pedagógusok jelenléte pedig arra utal, hogy az olvasótábori célok megvalósításának legfőbb eszköze a *könyvhasználat és az olvasásra való ösztönzés.* Az iskola és az olvasótábor csakis együtt képes az elméletben megfogalmazott nevelési célokat megvalósítani. Az olvasótáborok jövője attól is függ, hogy a táborvezetők és az olvasótábori kiscsoportvezetők elméleti és gyakorlati jellegű továbbképzését és tapasztalatcseréjét mennyire sikerül állandósítani, és új — céljának megfelelő — vonásokkal gazdagítani.

MARÓTI ISTVÁN

NÉMETH JÓZSEF: FAVÁGÓ

PAPP GYÖRGY: SZIRÉNEK

SAJTOFIGYELO
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
Szathmáry Gyöngyi, szobrászművész
CSONGRÁD MEGYEI HÍRLAP
1984 MÁJ 12
1021

Szathmáry Gyöngyi domborműve Bordányban

A bordányi házasságkötő terem a helyi művelődési ház impozáns épületében kapott helyet. A terem adottságai kitűnőek voltak ahhoz, hogy Szathmáry Gyöngyi szobrászművész, Borvendég Béla építész és Tuza László iparművész közös kivitelezésében készült domborműnek megfelelő helye legyen.

Szathmáry Gyöngyi lírai hangvételű domborművet készített a bordányi házasságkötő terembe. Az egész falat beborító porcelán—samott domború hullámzó felülete egymást ölelő, szenvedélyes szerelemben összeforrott emberpárt ölel körül. Tisztán fogalmazott szobrászi gondolat Szathmáry Gyöngyi érzelmesen szép, s ebbéli minőségében kvalitásos műve. A művész a férfi és nő alakjának „szobrászi" átfogalmazásával inkább sejteti a figurák emberformáját, mintsem meggyőzni akarná a nézőt azok valósághűségéről. Ezzel művén olyan öntörvényű világot teremthetett, ahol megszűnhetnek a „földi törvények", annak érdekében, hogy minél kötetlenebb fantáziával jeleníthesse meg az ember pszichikumának legmagasabbrendű megnyilvánulását, a szerelem szárnyalását. A két figura ebben a „teremtett" közegben anyagtalan testként lebeghet. Alakjukat a szobrász szándéka szerint hol konkrétabbnak, hol pedig érzelmi állapotuknak megfelelően lüktetően szétáradónak érzékeljük. A domborművön minden részlet a két figurából kiinduló formaritmusnak és az aranymetszés szabályai szerint érvényesülő arányrendszernek van alárendelve. Így természetes, hogy elsősorban a harmónia áradását érezzük leginkább a műből, azt a harmóniát, ami a szerelem sajátja is. A nyugalmasság és mozgalmasság sajátos ellentétéből fakadó feszültség is érezhető ugyanakkor a domborművön. Ennek egyik pólusa a dombormű bal oldali harmadában a felületbe hol bemélyülő, hol szeszélyesen kidomborodó formák gazdag burjánzása, amelyek sejtetik az emberpár inkább plátói, mint érzéki szerelemben eggyé váló alakját. A másik pólus a dombormű nagy, szétáradó felülete, amely ezt a mozgalmasságot egyre inkább lecsendesíti, amelyet a széleken a terem falainak csontfehér simaságában folytatódni vélünk.

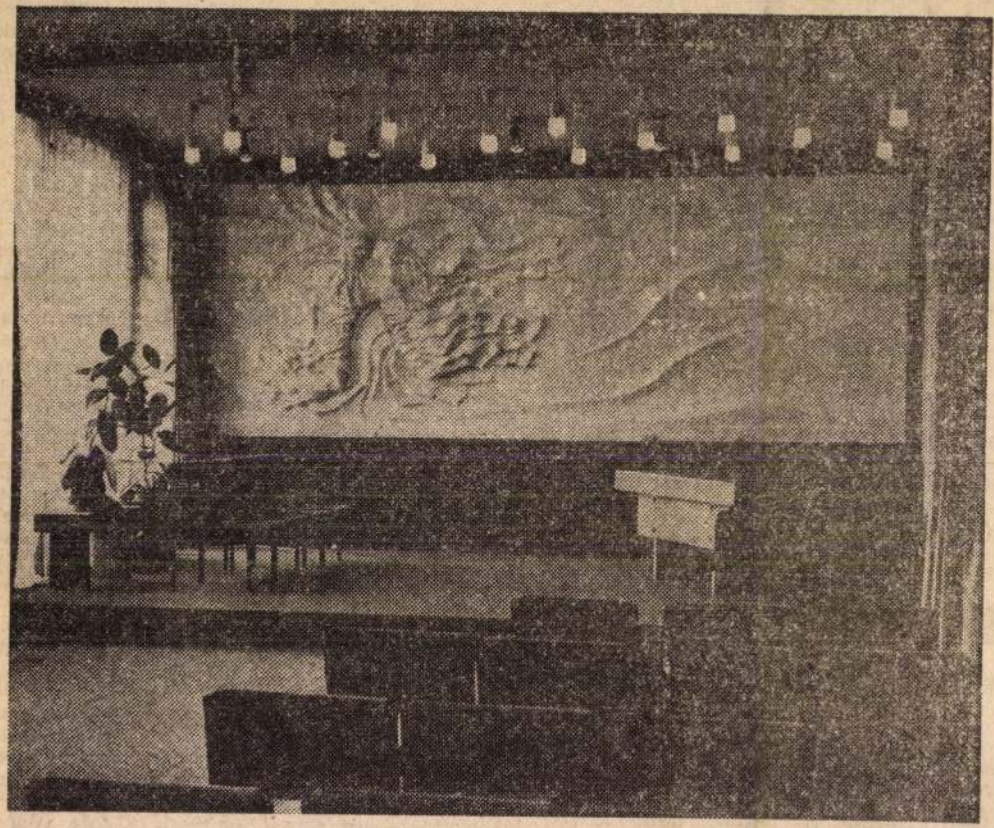

Szathmáry Gyöngyi munkásságában mindig karakteres vonás volt a formák dinamikájában rejlő kifejezési lehetőségek felvonultatása, érzelmeinek, gondolatainak tisztán plasztikai eszközökkel való kifejezése. Ebben az alkotói módszerben mindvégig képes volt megőrizni műveinek alapvetően valósághű indíttatását. Különösen köztéri munkáin követhetjük nyomon ennek a folyamatnak az eredményeit. Köztéri munkáit mindig valamiféle jelképszerűség, szimbolikusság jellemzi.

Szathmáry Gyöngyi emberként és szobrászként egyaránt igényes a tekintetben, hogy közösségi igényre és köztérre kerülő műve rendeltetésének feleljen meg a plasztikai eszközökkel megfogalmazható gondolatokat pedig közérthetően közvetítse, de úgy, hogy szakmai szempontból előnytelen kompromisszumot ne kössön.

A bordányi házasságkötő terem domborművében lenyűgöző eleganciával volt képes a művész egyesíteni a közérthetőségre törekvés és a szakmai igényesség következetes érvényesítését. Szathmáry Gyöngyi dombormúve közhelyektől mentes, igényes munka, kerülve a szokványos megoldásokat, ez a mű tömören fogalmazott, jelképi értékű, igényesen díszítő és emelkedett hangulatával, ünnepélyességével a helyszín rendeltetéséhez jól alkalmazkodó.

Külön fontos szólni még a társalkotókról. Borvendég Béla építész, a mű elhelyezésének építészeti megoldását végezte el, a műhöz illő belsőépítészeti kereteket alkotva. A dombormű kvalitásainak érvényre juttatásában nagy szerepe volt Tuza László keramikusnak, az Alföldi Porcelángyár tervezőjének. Az általa kikísérletezett porcelán—samott csontfehér anyaga kellemes hatású a belső térben. Ezt az anyagot először alkalmazták szobrászi célra. Tuzának sikerült olyan arányú keveréket előállítania, amely még megtartotta a porcelán nemességét és keménységét, a samott tulajdonságaiból pedig megőrizte a felület selymes érdességét. Az égetést, mázazást az Alföldi Porcelángyárban végezték el. Így végső soron meleg, kellemes hatású anyag született, mely jó hordozóanyaga lehetett a lírai hangvételű dombormúnek.

TÓTH ATTILA

Szobámban (1945)

Dér Endre

HUNYADI

(Ténynovella)

A söntéspult előtt Dusán gubbasztott. Ivott. Vörös haja rágöndörödött fülére; bamba nevetéssel fogadott minden egyes szót, amit mostohaapám, Gábor úr édesapja, Faterka mondott:

— Azt mondta egyszer Ferencz Jóskának az egyik minisztere: „Kegyelmes uram! Nagyon panaszkodik a nép, jajgat, sír..." „Még egy kis adót rája!" — felelte a császár. Így ment ez mindaddig, Dusán, amíg egyszer azt nem mondta Ferencz Jóskának az a bizonyos minisztere: „Kegyelmes Uram! Örül a nép, táncol, iszik!" Erre a császár: „Most már nem szabad több adót kiróni rájuk, mert akkor nem fognak dolgozni." Itt pedig mindenki úgy vedel, mintha ingyen adnának... Nem tudom, most mit mondana Ferencz Jóska. De azt én mondom neked, Dusán, jobban tennéd, ha legalább kisöpörnéd ezt a helyiséget, másképp a főnökasszonytól nem kapsz ebédet.

Az öreg Gábor jót nevetett. Ő tudta, hogy min, kicsi, meggörbült ujjaival szaporán rakta a szódásüveget a söntéspultba, átvette a söröstől a sört, kitörölte a jégszekrény alját, összeszedte a söröskupakokat, s mire kiemelkedett felsőtesttel a söntéspult mögül, Dusán is megállapíthatta, hogy tökrészeg az öreg. Dusán nevetett, és csámpás lábával kitántorgott az utcára. Nemsokára, amikor visszajött, nagy hangon tiltakozni kezdett, hogy ő bizony ném megy lovat hajtani még a németeknek se, ő paraszt, és nem lóhajcsár. (Amikor nem akaródzott Dusánnak lovat hajtani, akkor mindig azt mondta, ő paraszt.) Faterka ezen jót nevetett, mivel tudta, hogy Dusán el fog menni lovat hajtani, sőt, mi több, nem akar majd visszajönni, amikor dolga végeztével jól leitatják. Az öreg Gábor azt is tudta, hogy pontosan egy hét múlva Dusán tökrészegen ott fog ülni az ajtó melletti kis asztalnál, lehet, hogy lent a földön, egy fillér nélkül, soványan, szótlanul · és bambán. Az újságok az újságtartókban a falra erősített fogasokon lógtak. Arra nagyon ügyeltünk, hogy mindig a legfrissebb napilap legyen az újságtartókban. Újabban többen a napilapok kedvéért jártak hozzánk. Főleg a reggeli órákban, munkakezdés előtt. Egy féldeci rum, vagy egy hosszúlépés mellett elidőzhettek a kíváncsiak. Gábor úr sokat adott arra, hogy minél tájékozottabb közönség látogatta vendéglőnket.

1944 áprilisa szesztilalommal kezdődött. Na, nem egész napra szóló szesztilalom volt ez, csak az esti órákra korlátozódott.

— Mert Sztójai lett a miniszterelnök. Hát ez is jól kezdődik, kérem. Már kapkodunk, nem vitás — kezdte volna a beszélgetést Gábor úr az egyik újságolvasó civillel azon az áprilisi reggelen, amikor nem volt éppen szolgálatban a vasútnál; de a civil újságolvasó nem válaszolt.

— Olvasta a mai lapban a kormánynyilatkozatot, kérem? — És gyorsan féldeci kevertet tett a vendég elé, hogy szóra bírja.

— Köszönöm, nem iszom.

— Még sose láttam nálunk, uram. Gábor Ervin vagyok — nyújtotta a kezét az idegen felé.

— Hunyadi Ferenc vagyok — fogott kezet Gáborral az idegen újságolvasó, és Gábor úr csodálkozására szűnni nem akaró csuklásba és nevetésbe fogott. Erre Gábor úr fészkelődni kezdett, és csak annyit tudott mondani:

— Nyugodjék meg, kérem.

— Hunyadi Ferenc vagyok, Hunyadi Ferenc vagyok! — kiabálta az fölemelt kézzel. — Uram, én Hunyadi Ferenc vagyok! — ujjongott még egy utolsót, aztán lerogyott a székre. Teljesen kimerültnek látszott. Barna, tüskésre nyírt haja ittott őszülőben, az arcán kamaszos vigyor, behorpadt, sovány mellén a szürke nagykabát szétnyílt.

— Hol van az a kormánynyilatkozat? — kérdezte ellentmondást nem tűrő komolysággal, amitől Gábor úr megijedt, s rábökött a Pesti Hírlap 1944. április 2-i számára éppen oda, ahol az újság nyitva volt, és éppen arra a cikkre, amit az imént olvasott el láthatólag a behorpadt mellű, tüskés hajú.

— Ahá, akkor ezt el kell olvasni! Ein moment...

Gábor úr Faterka mellé húzódott, és a fülébe súgta: „Spiclinek látszik." Faterka bólintott, az asztalhoz lépett, és a horpadt mellű elől elhozta a Gábor úr által oda helyezett féldeci kevertet, valamint az elfogyasztott hosszúlépés utáni üres poharat. Az asztal a söntéspulttal szemben helyezkedett el, s a horpadt mellű figyelemmel kísérte az öreg óriás bakancsba bújtatott csoszogását, amiből rögtön megsejtette, hogy kincstári holmihoz van szerencséje. Azonnyomban meg is kérdezte:

— Kiszuperált az istenadta? — mutogatott a hatalmas bakancsok felé, majd cinkosan közölte: — Én is...

— Értem kérem, értem én... — felelgetett Faterka, és odakacsintott a fiára —, mivelhogy én ezt azért hordom, mert máris indulnom kell szolgálatba. Mivelhogy a szolgálat, az szolgálat.

— Fater, akkor öltözz, majd én maradok helyetted...

— Siessen, Faterka, mert az oroszok még megelőzik... — biztatta az idegen, s mentegetőzve tette hozzá: — Nekem lehet, én bolond vagyok... Tiszta bolond vagyok, kérem, elhihetik, de sebaj: A nevem eszembe jutott végre, és ez a lényeg. Éppen az imént jutott eszembe, amikor kezet nyújtottam. Hát persze, hogy Hunyadi Ferenc vagyok, és persze, hogy bolond vagyok, s ha elmondom magának, mit értek én ezen a kormánynyilatkozaton, akkor megint kényszerzubbonyt húznak

Faterka távozása után Hunyadi Ferenc könnyíteni igyekezett a lelkén. Elmondta Gábor úrnak, hogyan tudott ő megszabadulni a katonaságtól... Mivel a repülőtéren állandó bombazáporoktól kellett tartani (ahol repülőgép-szerelőként teljesített szolgálatot), terve szerint „meghülyítette" magá. A terv véghezvitele jobban sikerült a kelleténél, mivel a repülőgépszárnyakat cipelő teherautó gyorsabban ment az elgondoltnál, és kelleténél nagyobb erővel csapódott Hunyadi Ferenc fejére.

— Csakugyan elájultam, és valóban elfelejtettem a nevem. Ráadásul, amikor magamhoz tértem, rettenetes dolgokat kiabáltam. Horthyt lehülye-baromoztam, a németekről nyomdafestéket nem tűrő szavakat röpítettem a levegőbe. Hitlert pojácakandúrnak neveztem, majd végül vezényelve magamnak, ordítottam, hogy: „Le ve-le; Le ve-le!" Végül is nem tudom miért engedtek most haza, mert reggel a kórházban még nem tudtam megmondani a nevemet... Most meg tudom. Olyan ez, mintha újra születtem volna. Sőt, mintha most kezdenék csak élni! Ami igaz is, hiszen van nevem, hát élek...

MH SAJTOFIGYELO
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Csongrád megyei hírlap
Szathmáry Gyöngyi,
szobrásznővész

1984 JAN 05

/1021 T. A.:

Szobrok Csongrád megyében

Szathmáry Gyöngyi: Furulyázó

Érdemes megfigyelni, hogy miféle színeváltozásra képes az anyag a szobrász vésője alatt. A kő például Szathmáry Gyöngyi furulyázó szobrán puhává, légiesen könnyűvé változott, lírai érzelmek hordozójává lett. Az iskola udvarán szép zöld környezetben felállított szobrot első pillantásra illusztrációnak vélné az ember, hiszen mi sem természetesebb annál, hogy zeneiskolába zenei témájú szobor kerül.

Szathmáry Gyöngyi szobra viszont ennél több. A felhúzott lábú nőalak elmélyülten muzsikál. A hangszer, a kezek, a test, a lábak szelíd lüktető ritmusban való kapcsolódása a zenében feloldódott, átszellemült embert jelenítik meg. A zene — mely időben létező művészet — természetesen térben nem ábrázolható. A szobor ölelkező formáinak egymást ölelő ritmusa nyomán akár a hasonlatosság okán is érezni véljük a zenét — a Furulyázó szobra láttán.

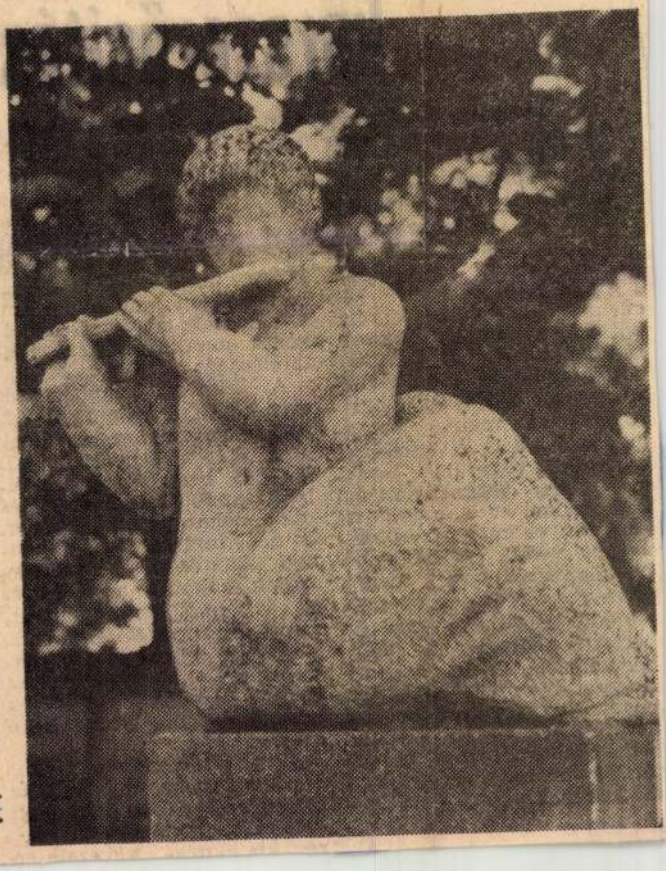

Vásárhely, felállítva 1967-ben. Anyaga: mészkő. Magassága: 0,8 méter.

Bérek, besorolások, tarifák

Az alapbérrendszer korszerűsítéséről

A kormány határozata értelmében 1984. január elsejétől módosult a vállalati dolgozók alapbérrendszere. A módosítás okait és a korszerűsítés irányát ismertetjük az alábbiakban.

Az alapbérrendszer két, egymással összefüggő részből áll. Az egyik a besorolási rendszer, ami a különböző munkákat, munkaköröket csoportosítja. Az elhatárolásnál a munka bonyolultságát, az elvégzéséhez szükséges betanulási, szakmai és begyakorlottsági időt, valamint a munkafeltételeket és munkakörülményeket veszik figyelembe. Az alapbérrendszer másik része a besorolásokhoz kapcsolódó bértáblázat, azaz a bértarifa-rendszer. Az alapbérrendszer ritkán változó része a besorolási rendszer, míg gyakrabban (már csak az árváltozások és a béremelések következtében is) a bértarifák viszonylag gyakran módosulnak.

lágítanak. A technika változásait például az alapbérrendszer nem minden esetben veszi figyelembe. A jelenlegi besorolási rendszer egyebek közt nem honorálja kellőképpen a szennyes, büzös, undort keltő közegben végzett munkát, ami kétségkívül csökkenti a dolgozók munkavállalási hajlandóságát.

A jelenlegi alapbérrendszer hibájául róható fel túlzott összevontsága; az, hogy nem eléggé árnyalt a különböző besorolások megállapításánál. Csak könnyű és csak nehéz munkát ismer, és nem tesz megfelelő fokozati különbséget a testhelyzet, a hőhatás, az egészségi ártalmak és a balesetveszélyek megítélésénél sem. Nem ad lehetőséget a kiemelkedő teljesítményt nyújtó szellemi dolgozók munkájának elismerésére sem.

Az alapbérrendszer további hiányossága például az ügyintézők és az ügyviteli dolgozók alapbérének merev kialakítása. Nevezetesen szer új ismérvei közé tartozik a monotónia, a koncentrált figyelem, a megvilágítás, vagy például a vegyi porártalom, abban az esetben is, ha csupán befolyásolja a munkavégzést. Eddig ugyanis a figyelembevételhez a károsító hatás orvosi igazolására volt szükség.

A vállalatok számára segítség, hogy az új besorolási rendszer a különböző tényezőkhöz (például: fizikai erőkifejtés, testhelyzet, veszély, klíma, monotónia, vibráció stb.) pontokat rendel, amelyeknek alapján könnyen kialakíthatók az új besorolási csoportok. Az új rendszer egyébként a korábbi 24+1 kategóriáról 30+1 kategóriára növeli (munkafeltétel-fokozat és szakképzettség-fokozat alapján) a besorolások számát.

A vezetőknek is kedvezőbb

A vezetők besorolása is változik, tekintetben azon

Szathmári

Kolozsvári otvös

Arv. Csamok

64 anke. 1932. dec.

5 rk

Ezüst gyertyatartó

Egy pár

1791. (??)

Gyertyatartó egy pár

ezüst

Fenti mind 1820

u. o. 65. anke. 1933. febr.

Vigyázz, a Ecko egy tétel

fest

TOLNAI NYOMDAI MŰINTÉZET
ÉS KIADÓVÁLLALAT R.-T.
BUDAPEST, VII, DOHÁNY UCCA 12
Telefón: József 423—39, 423—50

Budapest, 1932. XI/15.

Nagys.

Dr. Szentiványi Gyula urnak

Budapest.

Hálásan köszönjük becses sorait, melyben érdeklődik Tolnai Világlexikona sorozata iránt. A könyv rendkivül fontos szerepet tölt be az ember életében, különösen a lexikon, mely a könyvek könyvét képezi.- Sorozatunk 18 félvászon kötésből áll, kitünő térképekkel, szinesnyomásu mellékletekkel, minden kötetben 5oo szövegközötti kép, minden egyes kötet 32o oldal terjedelmü.-

A Lexikon szerkesztésében részt-

Szathmári György

Kolozsvári ötvös

XIX sz

l.

Árv. Csarnok 109. aukc.

Eat.

HÓDSÁGH. (Bács.)

U. n. romai táncok, Hódságh és Parabuly közöt.

Gerecze, 1906, 174 l.

Szatmáry György

otvös

l. 1

Árv. Csarnok 97.

aukcio Eat.

U. az 99. auke-Eat.

rramo a.

gyanott 1528 julius 3-án.

ztről (Márk 15. r. 45—47).
középütt ül Mária. Térdein
t hóna alatt és bal karjánál
József foglal helyet kezeiben
yen e betük láthatók: »..ce
zent János tartja, ki könyö-
fejét, mig lábait Mária Mag-
ent és előttük három férfi
iak közül az egyiknél, a ki
és a többinél fáklya van.
k, a hol jobbról város köti

1. — Lelt. sz. 1238. — Vétetett
000 lirán (897 K). — Elszá-
246–95). — Az elszámolásra
1895 november 28-iki 61301
lszámolást elfogadta az 1900
) és az 1901 augusztus 26-iki

r. 15. l. — Verzeichniss Nº 72.

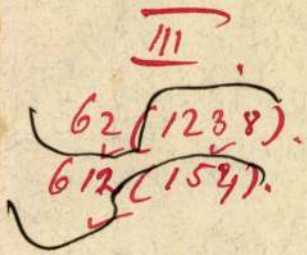

62

Szatmári György

Kolozsvári ötvös

l. Árv. Csam. 103. anke. Eat.

az ezüst tárgyak sorában
nem szerepel

Szathmáry Gyöngyi nobrán

L. Kós Károly

Röser Norbert: Ahihet Kós Károly mejihletett... 58

Magyar

Építőművészet sp. 1983 83/6

1213. BONBONTARTÓ, ezüst, régies domborított jelenetes dísszel. 125 gr. . . . . 15.—

1214. GYŰRŰ, arany, smaragddal és gyémántokkal. 7 gr. . . . . 50.—

1215. MOSDÓTÁL, ovális alakú, ezüst. Kolosvár. Szatmári, 1846. 880 gr. . . . . 50.—

1216. TALPAS POHÁR, ezüst, vert alakos díszítéssel. Bécs, 1858. 180 gr. . . . . 36.—

1217. KÉS, KANÁL, VILLA, faragott, alakos elefántcsont nyelekkel. A kanál ezüst, vésve. XVIII. sz. eleje. Egykorú tokban, ezüst kapcsokkal. . . . . 40.—

1218. CUKORTARTÓ, ezüst, domború díszítéssel. Bécsi bélyeggel. 470 gr. . . . . 70.—

1219. EDÉNY, bika alakjában. Ezüst. 415 gr. 35.—

1220. SÜTEMÉNYES TÁL, ezüst, sajtolt dísszel. Bécs, 1840. 220 gr. . . . . 30.—

Szatmáry György
czustumves
Kolozsvárról, 1817

lásd

Fleischer Béla

89 l.

Győr.

A bástyákkal megerősitet
vitorlás hajó halad. Felirat

RAAB.

Rm., mér. a vk. 6.7:
Happel: Thesaurus exo

140-95

Szatmári

Kolozsvári ötvös XIX.

lásd

Gyárfás Brassó 237

_____ *műhely.*

főnökség!

_____ hó____ n történő kifize-

_____ indokából személyesen meg nem

_____ számu _____

n.

vi _____ hó_____

_____

sajátkezű aláirás és munkásszám.

Szathmáry György

erdélyi erüstmüves
1817. sept. 16. akad.
hallgató
lírod
Hovomagyötv Bécsben
8. l.

Szathmári György

kolozsvári ötvös

1820 k.

l.

Jul

3 mú

Szathmári

Kolozsvári ötvös

XIX

l.

Közlemények a

Nemzeti Muzeum

Ercm- és Régiség-

tárából, 1916. I. évf.

1. 7. 63. l.

EGYETEMI NYOMDA

30 nap **NOVEMBER** 49. hét

27 Vasárnap		Adv. I. vas. *Virgil*
28 Hétfő		Pignatel *Stefánia*
29 Kedd		Szaturnin *Noé*
30 Szerda		András *András*
1 Csütörtök	**DECEMBER**	Elegy *Elza*
2 Péntek		Bibiana *Aurélia*
3 Szombat		X. Ferenc *Olivia*

Szathmári György

kolozsvári otvos

l.

A Szépmüvészeti könyve.

Bp. 1940 1125 l

Eperjes IV. 121.

M. D. K.

SZATHMÁRI György ötvös

Kolozsvári mester Szentpéteri korában

Michalik Sándor: Szentpéteri Gy. ... Bp. 1954. 15 l.

Szathmáry György

[illegible] 1884 ben
Meghalt Kolozsvárt
A szabadságharcban mint
nemzetőr vett részt, lakásán
indig 7 szárad magyar
katona nyert élelmezést, ové
volt a Báthory fejedelem
háza is, mégis gondosan tar-
tott meg a régi állapotban
85 éves volt.

Halálozások. Vas. Ujs
1884. 194. l.

Szatmáry György

kolozsvári ötvös

1800 körül

Irod

Kszg 145.

majdan ecsetelni akarja e század közm
ségét, nem hagyhatja figyelmen kívül a
szorosító művészetek szerepét. Tényleg
mulik el nap a nélkül, hogy sokszor
által előállított több vagy kevesebb ké
etlen
közö
ülözh
nódjá
ól sz
öveke
időb
te b
féles
lyese
ältig
vállal
szor
s k
sító
rolni
yazó

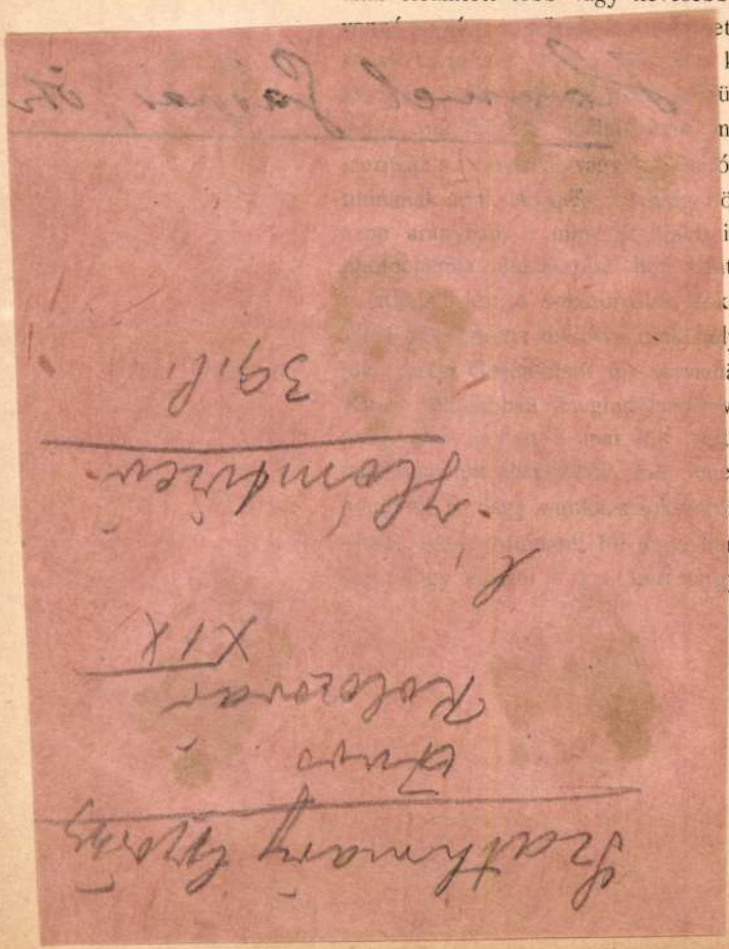

rak is ; aztán, sajnos, minálunk a művé-
en teljesen járatlanok száma sem csekély;
csoda, hogy művészeti kérdésekben
or-olykor özönvíz előtti nézetek jutnak
nre. De Gouvion St Cyr festményében
nazon művészi törekvés érvényesül, a
az antik szobrászatnak és a renaissance
észetének legremekebb alkotásait hozta
s melynek egyedüli czélja lehető tökély-
megörökíteni a leplezetlen női testnek
szép bájait. Érthetőnek találjuk, hogy
és mindig lesz olyan együgyü, ki ezen
észi felfogás magaslatára emelkedni nem
s. De bizonyos az is, hogy ezen az úton
ob haladva, a művészet legremekebb alko-
egymásután anathema sújtaná, melynek
el művei is legalább fele részben áldo-
esnének. Azért meglepő, hogy a Pesti
ló az idézett naiv nyilatkozatot magáévá
azon indokolással, hogy úgymond a mi
párisi Szalonnak, az lehet rossz a mi
es tárlatunknak. Nem akarjuk állítani,

Szatmári György

A nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola udvarán helyezték el két ülő kislányt ábrázoló szobor-kompozícióját.

Népszava, 1973. szept. 25. 101. evf. 224. sz. 4p.

MDK

Szathmáry Irma

Élmunkás banyásznő.
Valyár.

Debrecen festőművészetének 200 éve.
Kiállitás a Debreceni Déri Múzeumban 1950-ben.

Szathmáry Imre.

2 rajz. (repro.)

Alföld, 1965. 8. sz. 68. old.

Szathmáry György kolozsvári ötvös

Árv. Közl. 1941. márc. 2.rkus. 97. auk.

13 l.

MDK

Szatmáry György

Gyertyatartó, kalapált ezüst

Árv. Közl. 1941. márc. 2.rksz. 97.suk.
61 l.

Szathmári
Kolozsvári otvos
1790 Eonil

Egy pár ezüst gyertya-
tartó.

Hrv. Kőrl

75. n. 1935. okt.

m!

advánszky Antal barátom útján nyert
ény minden Külső ráma nélkül érkezett. A ke-
ásunk szerint a festmény restaurálása
ése 20 P.-ben és a festménynek eladás
zkeretezése külön 10 P.-ben összesen
ározva.
tesztassék tehát rossz néven venni, ha

Szathmári György

kolozsvári ötvös

1015. FEDELES CUKORARTÓ DOBOZ. Ezüst, 380 gr. Kolozsvár, 1837. Szathmári . . . . . 90.—

A *kolozsvári* mester, *Szathmári* György műhelyéből sima, egyszerű, de szépen vert cukordobozt mutatunk be 1837-ből s egy ennél korábbinak látszó ovális szelencét só és paprika számára.

Árverési Közlöny

1937. 7. sk. 4.

Szathmári

kolozsvári ötvös

Kávéskanna ezüst
bordás dinitéssel

XIX sz. elejé

Arv. Kőrt

78. sz. 1936. máj

Szathmári

Kolozsvári örmö

1830 körül

Ezüst gyertyatartó,

egy pár

Arv. Közl.

66. sz. 1933. máj.

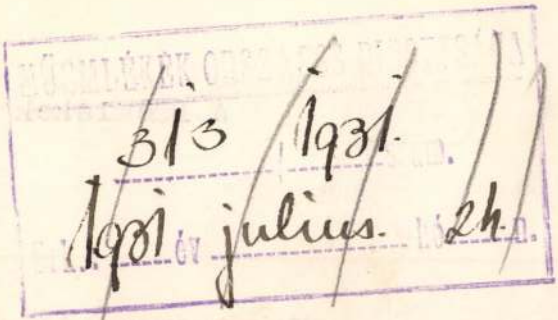

ORSZÁGOS MAGYAR SZ

(MUSÉE DES B

MAGYAR TÖRTÉNELMI KÉPCSARNOK
(GALERIE HONGROISE DE TABLEAUX HISTORIQUES)

ÚJ MAGYAR
(NOUVELLE GALERI

621-1931

A Műemlékek t. Or

Van szerencsém a vezet

nek most megjelent VI. köt

Szatmári

Özvös Kolozsvár

855. POHÁR. Ezüst, cápázott testtel, vésett díszítéssel és címerrel. Fenekében következő vésett felirat: „Tobias Maugksch Apotheg: Claudiop: 1754". Kolozsvár, Szatmári, 1754 . . . . . 150.—

Numizmatikai Közlöny

1939. jan. 1. rendk. sz.

Ernst Museum anyagának aukciója

A jubiláris aukció anyagának megszerzésében Rados Ernő műkereskedő segédkezett.

Szathmári György

Ötv.

Kőmagyótoj 1009. n

Szathmári György

Ötvös Kolozsvár
Kőmagyotvj. 171. l.
172. l.

VASÁR

1

Joakim

HÉTF

1

Jácint h

KED

1

Ilona d

SZERD

1

Görög

1234. SZELENCE FEDŐVEL, ezüst, ovális, bordás testtel. *Szathmári* müve. Kolozsvár, XVIII—XIX. sz.

Ernst Múzeum aukciói

Szatmári, Kolozsvári
Ötvös

Ernst Múzeum aukción

VII–VIII (1918.) 1028. n. Cukor-
tartó, ezüst, fődolén P.L.
betűr bevésve, 12 cm.

Szatmáry György

otvös

Kolozsvár 1810–20

Talpas czust inkostar-
tója

17-ik Ernst aukcion
1921

Gallarati apat II. 231.

Szathmári
ötvös
Kolozsvár

69

1152. KÁVÉSKANNA, ezüst, tojásdad testén empir, szőlőleveles diszités. Feketefa-füllel. Mester-jegye *Szathmári*. — Kaffeekanne, Silber, eiförmig, mit Empiredekor. Kolozsvár, 1810 k.
670 gr.

Ernst Muzeum aukciói

XXV–XXVI

Mutter mit Kind).

Herend, 1846.

748. KRÉMES CSÉSZE FEDŐVEL, p
mit Deckel, Porzellan, mit Blum

749. ASZTALDISZ, porcellán, négy ka
szinezéssel és szines virágcsokorra
Rokokodekor und zwei Muscheln

750. MENÜTARTÓ, szines porcellán, p
Menuständer, Porzellan, farbig. M

751. FEKVŐ BÁRÁNY, szinezett porc
XVIII. sz.

752. CSÉSZE ALJJAL, porcellán, csés
mellképe szinesen. – Schale mit
Officiers, farbig. Meissen, 1820 k.

753. KÁVÉSKANNA, porcellán, Zwie
zellan, mit Zwiebelmuster. Bécs –

754. FESTÉSZET, szines porcelláncsop
Meissen, XIX. sz.

755. TAVASZ, szines porcellánszobrocsk
XIX. sz.

756. NYÁR – ŐSZ – TÉL, szines porcell
– Winter, farbige Porzellangrupp

1106 FÜGGŐ ÓRAKULCS, ezüst, láncon csüngő vázaalak. Magyar, 1815.
580 gr.

1107. SZENTELTVIZTARTÓ, ezüst, gerezdes talpas, kehelyalak, kengyeles fogantyuval, Német, XIX. század.
300 gr.

1108. TALPAS KOSÁRKA, ezüst, belül aranyozott gerezdes, négyszögü tálkával, lehajtható fogantyuval. Orosz, 1820 k.
250 gr.

1109. FÜLES KOSÁR, ezüst, kerek, gerezdes testtel, oldalán applikált egyes és hármas alakok Orosz, XIX. sz. e. f.
320 gr.

1110. BROS, ovális kameoval (női mellkép). Olasz, XIX. sz.

1111. MÉDAILLON, ovális kameo, szakállas férfi mellképével. Olasz, XVIII. sz. v.

1112. TÁLCA TIZ CSÉSZETARTÓVAL, filigrán ezüst. Török v. balkáni.

1113. NÉGY TALPAS CSÉSZETARTÓ, ezüst, török ötvös jeggyel. Török, XIX. sz.

1114. CSOKORTARTÓ, filigrán ezüst. Biedermejer.

1115. FÖDELES POHÁR, részben aranyozott ezüst, domboru, trébelt nagy virágokkal. Német, XVII. század. Illusztr. XXII. táblán.

1116. CUKORTARTÓ, ezüst, vödöralak, két füllel. Bécs, 1857.
230 gr.

1089. TALPAS CUKORTARTÓ, fedővel, ezüst, gerezdes testtel és áttört, empire peremmel. Sz. Gy. (Szatmáry György) mesterjegy. Kolozsvár, 1810—20.
580 gr.

1090. CUKORTARTÓ DOBOZ, ezüst, felnyiló fedővel, ovális teste alul gerezdes. Bécs, 1811.
380 gr.

1091. CUKORTARTÓ DOBOZ, ezüst, födelén leveles virágalaku gomb. Bécs, 1779.
345 gr.

1092. CUKORTARTÓ, fedővel, ezüst, szárán nyugvó gránátalmavirágot ábrázol, födelén tobozalaku gomb. Orosz, XIX. sz. e. f.
380 gr.

1093. TALPAS CUKORTARTÓ, fedővel, amfora-alak, áttört peremmel. Bécs, 1806.
250 gr.

1094. LÁBAS FEDŐVEL, ezüst, három lábon áll, födelén epercsokor alaku gomb. Magyar, 1820 k.
440 gr.

1095. FÖDELES CUKORTARTÓ, ezüst, félgömbös teste három hajlott lábon áll, csucsbamenő födelén két eper és levelek. Győr, 1815.
700 gr.

1096. TALPAS KANNA, ezüst, tojásdad testén övalakban trébelt empire friz. Bécs, 1792.
340 gr.

1097. KÁVÉSKANNA, fedővel, körte idomu teste három lábon áll, oldalán fekete fa fogantyu. Magyar, empire.
560 gr.

Ernst Muzeum aukcioi XVII

Szathmári
ötvös Kolozsvár

1057. KIS TALPAS KÁVÉSKANNA, ezüst, fekete fa füllel. Mesterjegye *Szathmári*. Kolozsvár, empire. 412 gr. 205.—

Ernst Muzeum aukcioi

53. n.

AZ ERNST-MÚZEUM AUKCIÓI

LIII.

Dupl

Dr CSISZÁRIK JÁNOS

CIMZ. PÜSPÖK

EGGER GYULA

ÉS

MÁSOK MŰVÉSZI

HAGYATÉKAI,

Szathmári

ötvös

Kolozsvár XVIII – XIX 13

Szelence fedővel ernstbrl

12-ik Ernst aukció

1920

Gyöngy agyagból VI. 139

Szathmári
özvös Kolonár

1020. APOSTOLOS KANÁL, aranyozott ezüst, gót stilusu szárán szt. Péter alakja áll. Német, XIX. sz. — Apostellöffel, Silber, vergoldet, in gotischem Stil. Deutsch, XIX. Jh.

1021. KANÁL, ezüst, részben aranyozva, hasonló 1020. számhoz. — Löffel, Silber, teilweise vergoldet, ähnlich zu Nr. 1020.

1022. KUPOS NAGY POHÁR, ezüst, részben aranyozva, oldalán jelenetek, felette virágdiszü friz. Északnémet, XVIII. sz. e. — Grosser konischer Silberbecher, teilweise vergoldet, mit Szenen und Blumenfries. Norddeutsch, A. XVIII. Jh.

1023. BILLIKOM FEDŐVEL, aranyozott ezüst. Teste 3 gömbös lábon áll, tagozott födelén gömbös gomb, oldalán francia köriratban vésett rajzu cimer, 1731 évszámmal. (Montbelliárd.) XVIII. század. — Willkomm mit Deckel, Silber vergoldet. Mit französischer Rundschrift und 1731. XVIII. Jahrhundert.

1024. KUPA FEDŐVEL, ezüst, részben aranyozva, testén félkörives négy boltivben egy-egy bibliai jelenet, női hermás füllel, angyalfejekkel diszitett boltozatos födelén hattyun lovagló puttó. Német, XVII. sz. e. f. — Humpen mit Deckel, Silber, teilweise vergoldet, mit biblische Szenen, am gewölbten Deckel Engelköpfe und Putto auf Schwan. Deutsch, e. H. XVII. Jh. Illusztr. XXXIV. tábl.

1025. NAGY BILLIKOM FEDŐVEL, ezüst, részben aranyozva, testén és födelén gyümölcskötegek közt három medaillon, trébelt antikfejjel. AG mesterjegy. Augsburg, XVII. század. — Willkomm mit Deckel, Silber, teilweise vergoldet, auf der Wandung und am Deckel zwischen Obstbüschel Medaillone, mit getriebene antike Köpfe. Augsburg, XVII. Jh.

1026. NAGY KUPA FEDŐVEL, ezüst, hengeres teste 3 domboru diszü gömbön áll, felette domboru levél és szőlődisz. Födelén vésett rajz, közepén III. Gusztáv svéd király érme. Svéd. — Grosser gedeckelter Humpen, Silber, zylindrisch auf 3 relifierte Kugeln. Mit Reliefblätter und Traubendekor, in der Mitte Münze. Schwedisch.

1027. KÁVÉSKANNA, ezüst, fekete fafüllel. Lapitott körteidomu teste gerezdes, felnyiló boltozatos fedővel. P. S. mesterjegy. Bécs, 1753. — Kaffeekanne, Silber, von flacher, gerippter Form. Wien, 1753.

1028. KEREK DISZTÁL, öntött ezüst, aranyozva, peremén domboruan négy kartusban a négy elemet megszemélyesitő alak, körben áttört disz közt egy-egy herma. Német, renaissance stilusban. — Runde Prunkschüssel, aus Silber gegossen, vergoldet. Deutsch, Renaissancestil.

1029. KIS HÓLYAGOS SERLEG, ezüst, szárán 3 fejes borda, födelén csokor. Német. — Kleiner Buckelpokal, Silber. Deutsch.

1030. TALPAS KANNA, ezüst, fekete fanyéllel, talpán levélsor, vállán levélkoszoru, födelén körte. Selmecbánya, XVIII. sz. v. — Kanne mit Fuss, Silber mit Holzgriff. Am Fuss Blätterreihe, auf der Schulter Blätterkranz. Selmecbánya, E. XVIII. Jh.

1031. TALPAS POHÁR, ezüst, trébelt, rokokó kartusokkal. Német. — Becher, Silber mit Rokokokartuschen. Deutsch.

1032. KEREK DISZTÁL, ezüst, aranyozva, trébelt diszitéssel, közepén maszk, peremén 3 medaillon egy-egy női fejjel, közben groteszk disz. Német renaissance. — Runde Prunkschüssel, Silber vergoldet, mit getriebenem Dekor. Deutsch Renaissance.

1033. TALPAS KANNA, ezüst, talpán, vállán és száján gyöngysor, felnyiló födelén levélcsomó, fekete fafüllel. Bécs, 1797. — Kanne mit Fuss, Silber mit Perlenreihe. Wien, 1797.

1034. NAGY TALPAS KANNA, ezüst, fatüllel. Tojásdad testén két ovális medaillon Vénusz és Ámor alakjával. Oldalán empire friz, a kiöntő alatt domboru kosfej. Osztrák, 1807. — Grosse Kanne mit Fuss, Silber mit Holzhenkel. Auf der eiförmigen Wandung Venus und Amor in Medaillone und Empiredekor. Österreich, 1807.

1035. DISZKARD, ezüst, részben aranyozva, az aranyozott részeken vésett indadisz, a többin domboru empire-disz, markolatán oroszlánfej. Bécs, 1802. — Prunksäbel, Silber, teilweise vergoldet, mit Gravierung und Reliefdekor. Wien, 1802.

1036. DISZKARD, empire-diszü, aranyozott ezüst hüvellyel és markolattal, rajta fej és oroszlándiszü kézvédő, Bécs, empire. — Prunksäbel, Silber, vergoldet, mit Empiredekor. Wien, empire.

1037. POHÁR, ezüst, oldalán vésett rajzu kettős cimer, SM mesterjegy. Augsburg, XVIII. sz. — Becher, Silber, Augsburg, XVIII. Jh. 274 gr.

1038. OVÁLIS KOSÁR, ezüst, áttört stilizált virágos, neorokokó diszitéssel. Bécs, 1863. — Ovaler Korb, Silber mit durchbrochenem, stilisierten, neorokoko Blumendekor. Wien, 1863. 378 gr.

1039. NAGY DISZPAJZS, versenydij, ezüst, közepén dicsfényben Amazon mellképe, körben kilenc lovas Amazon, peremén harci eszközök. London, XIX. század. — Prunkschild, Wettpreis, Silber. London, XIX. Jh. 10,300 gr.

1040. DOBOZ, ezüst, födelén domborműben rókát üldöző kutyák. Magyar, XIX. század. — Dose, Silber, am Deckel Relief: Hund einen Fuchs verfolgend. Ungarisch, XIX. Jh.

1041. IRÓASZTALKÉSZLET, ezüst és köszörült üveg. Tintatartó, gyertyatartó, papirvágókés, itatóshinta, pecsétnyomó. XIX. század. — Schreibtischgarnitur, Silber und geschliffenes Glas. Tintenbehälter, Leuchter, Papiermesser, Löschschaukel, Petschaft. XIX. Jh.

1042. TALPAS VÁZA, ezüst, kráteralak, empirediszitéssel. Bécs, 1827. — Vase mit Fuss, Silber, kraterförmig, mit Empiredekor. Wien, 1827. 1530 gr.

1043. KÉT ÁMPOLNA, ezüst, részben aranyozva, talpas alak, felnyiló fedővel. Augsburg, XVIII. sz. — Zwei Ampeln, Silber, teilweise vergoldet. Augsburg, XVIII. Jh.

1044. KUPOS POHÁR, ezüst, oldalán trébelt akantuszlevelek között ovális medaillon férfi mellképpel. Német, XVII. sz. stilusa. — Konischer Becher, Silber, auf der Wandung zwischen getriebene Accanthusblätter ovales Medaillon, mit Männerbildnis. Deutsch, Stil des XVII. Jh.

1045. NAGY KORSÓ FEDŐVEL, ezüst. Orosz, XIX. sz. e. f. — Grosser Krug mit Deckel, Silber. Russisch, e. H. XIX. Jh. 1920 gr.

1046. URMUTATÓ, aranyozott ezüst, kerek tagozott talppal és dicsfénnyel. Bécs, 1722. — Monstranz, Silber vergoldet, auf profiliertem Fuss, mit Strahlenkranz. Wien, 1722. 560 gr.

1047. ECET-OLAJTARTÓ ÁLLVÁNY, ezüst, ovális talpon, felnyuló oszlopos szárral. SZATHMÁRI mesterjegy. Kolozsvár, empire. — Gestell für Essig u. Ölkaraffe, Silber, auf ovalem Fuss säulenförmiger Schaft. SZATHMÁRI Meisterzeichen. Kolozsvár, empire.

1048. NAGY DISZKUPA FEDŐVEL, aranyozott ezüstbe foglalt elefántcsont. Oldalán domboruan Páris almája jelenet Merkur alakjával és nőalakokkal. Foglalatán poncolt alapon csigás disz, 2—2 maszkkal női hermás füllel, B. W. mesterjegy. Német, XVII. sz. — Grosser Prunkhumpen mit Deckel, Elfenbein in vergoldeter Silberfassung. Auf der Wandung Urteil des Paris. Deutsch, XVII. Jh. Illusztr. XXXIV. tábl.

1049. ASZTALDISZ, ezüst állvány, négy palacktartóval és három kosárral. Magyar, empire. — Tafelschmuck, Silbergestell mit vier Flaschenhälter und drei Körbe. Ungarisch, empire. 2990 gr.

Ernst Múzeum aukció XXXVII.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

DÉLMAGYARORSZÁG
Szeged

1970 JAN 3

1021

Szeged szobrai

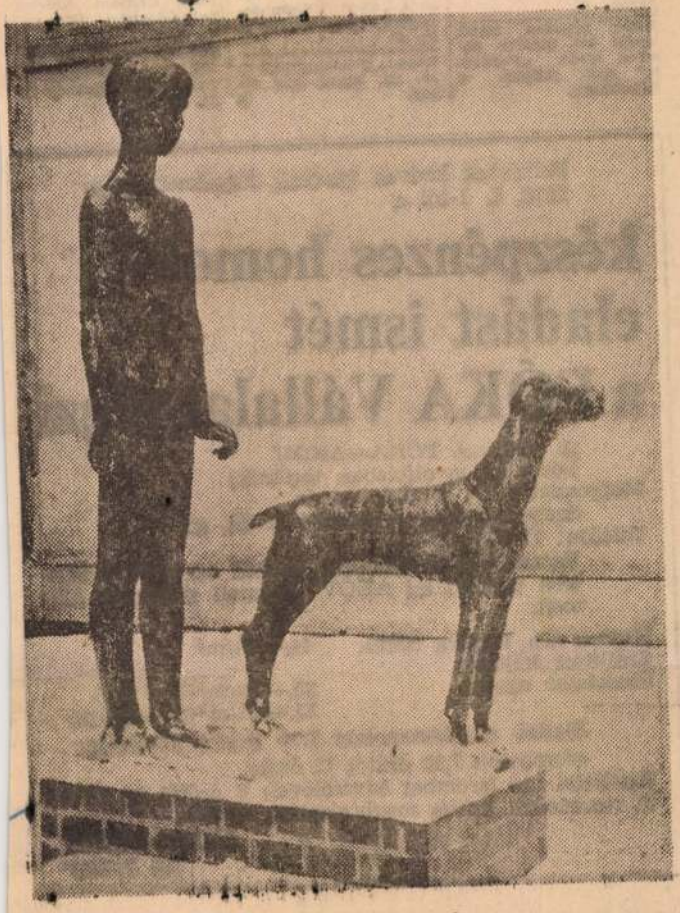

Fiú kutyával

(136.) Tavaly állították fel Szathmáry Gyöngyi szegedi szobrászművész Fiú kutyával című szobrát a Béke utcai általános iskola kertjében. Az alkotás öntött alumíniumból készült.

Szathmáry Gyöngyi

Erno.

Összeköltöz
Elcserélném
háromszobá
los lakásom
szobás ös
Lehetőleg
gyen. „Kár
2665. jellgé
házba.

Külön bejá
szoba két
szére kiadó
u." 2656.
Sajtóházba.

| adó. x' 13. sz.

Felhívjuk kedves vevőink figyelmét, hogy 1970. I. 1-től a

készpénzes homok-eladást ismét a FÓKA Vállalat végzi

A szállítás FÓKA—AKÖV közös lebonyolításban történik:
Megrendelőhely: VOLÁN-iroda, Szeged, Bajcsy-Zsilinszky u. 26. sz.
Telefon: 12-223, 12-448.
Vásárláskor a szállítási költség egyidejű lefizetése mellett az AKÖV azonnali szállítást biztosít.

Komok ára, kocsira rakva	44,— Ft/m³
Szállítási költség lerakással együtt	35,— Ft/m³ (1—5 km)
	55,— Ft/m³ (5,1—10 km)

Eladás munkanapokon 7.30 órától 16 óráig, szombaton 7.30 órától 12 óráig.
Szállítási idő (szombat kivételével) 6 órától 15 óráig.
T. vásárlóink, szíves megbízásaikat kérjük.

AKÖV—FÓKA
xS 77 016

Kóstolja me füstszűrős c

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1975 9

Népművelés

Szathmáry Gyöngyi
1021

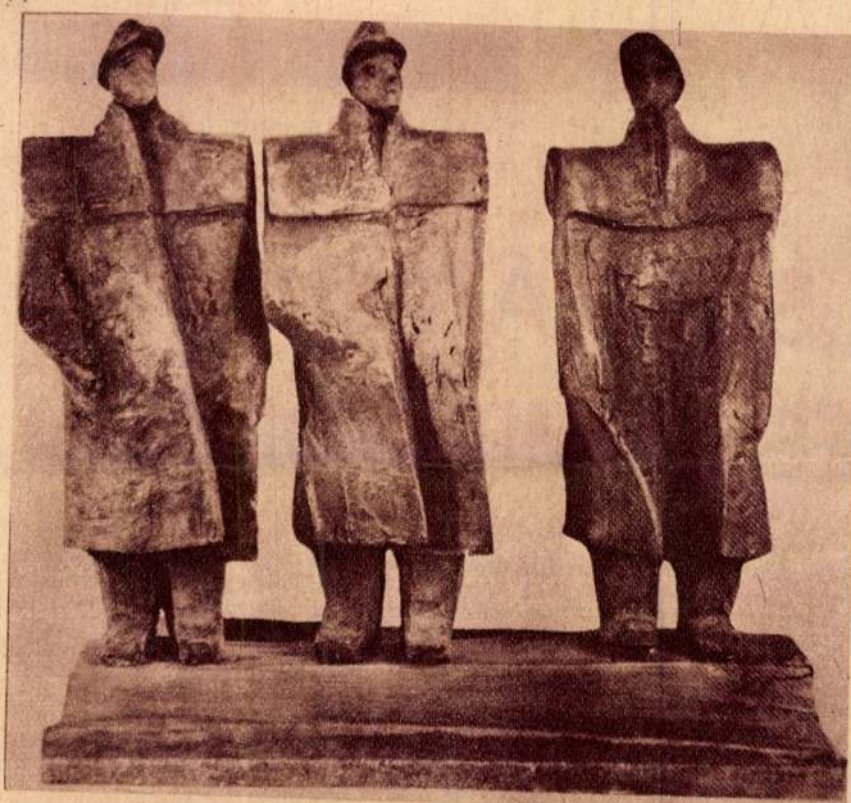

Szathmáry Gyöngyi: Brigád

XVI. SZEGEDI NYÁRI TÁRLAT

a Móra Ferenc Múzeum képtárában

NÉPMŰVELÉSI NYELVŐR

„SZÍNHÁZI-" ÉS FILMRENDEZŐ

Mire figyelmeztet a cím első szava utáni *kötőjel*? Szerzőjének hite szerint arra, hogy *a tulajdonságjelző alaptagja később következik.* A Helyesírási Szabályzat (s helyesírási kérdésekben mégiscsak az a perdöntő, nem az egyéni vélekedés) 403. pontja szerint pedig azt, hogy a ‚színházi-' szó valamely *szóösszetétel előtagja,* mely elszakadt utótagjától. Csakhát „színházirendező" összetett szavunk nem létezik, ismeretes azonban a — természetesen különírt — ‚színházi rendező' tulajdonságjelzői szószerkezet.

A kötőjelnek a fenti, értelemzavaró, pongyola használata a 403. pont félreértéséből vagy nem értéséből ered. A szabály szerint: „Ha két vagy több egymás után következő *összetett szónak* (az én kiemelésem — sz.) azonos az utótagja, rendszerint csak az utolsó összetett szót írjuk ki teljes alakjában. Ilyenkor az elhagyott közös utótagra kötőjellel utalunk: *bel- és külkereskedelmi; nyelv- és irodalomtudomány; tej-, zöldség- és gyümölcsfelhozatal; stb.*" Toldjuk meg ezeket olyan példákkal, amelyekben a később következő utótagnak *különírt jelzője* is van: *közép- és általános iskolások, propaganda- és művelődésügyi osztály.* A kötőjel azt mutatja, hogy a szóban forgó főnevek itt nem önálló jelentésükben szerepelnek,. hanem egy-egy tulajdonságjelzői szóösszetétel meghatározó tagjaként. Mi történik, ha megfordítjuk ezeknek a kifejezéseknek a szórendjét? A szabályzat példái nem okoznak zavart, hiszen úgy is összetett szavak, kell tagjaik közt a kötőjel: *irodalom- és nyelvtudomány; kül- és belkereskedelmi; gyümölcs-, zöldség- és tejfelhozatal.* Ha azonban az én példáim sorrendjét fordítjuk meg, eltűnik a kötőjel: ezt nem értik meg sokan. Pedig logikus: az elszakított szóösszetétel részei végre összeforrtak, arra meg miért kellene kötőjellel rámutatni, hogy valamely szószerkezet tagjai (mint most a jelző meg

Szatmári György

Szerepelt a Szegedi Állami Tanítóképző Főiskola képzőművész tanáraival közös kiállításán

Tiszatáj, 1965, 5 sz., 369 o.

Szatmári Gyöngyi
szobász

Részt vett a tarlatos.

Telepy Katalin: Szabolcs-Szatmár megye...
dűvészet, 1969. október - 45 lap.

Szathmáry Gyöngyi szobrász / szerjedi művész /

Művek nem említve

Dér Endre: Országos bemutatkozást!

1966. jan. 30. Dél-Magyarország

Szathmary Gyöngyi
szobrász

„Furulyázó" - ja szerepel a
tárlaton

Szelesi Zoltán: A XI.szegedi tárlat.
Müvészet, 1971.január - 29.lap

Szatmári Gejöngyi szobrász

A szegedi nyári tárlat egyik nagydíját kapta a fiatal, szegeden élő szobrász kisméretű szoborcsoportjáért. (említve)

Láttuk, hallottuk

1975. VII. 27. 12·26 D. Petőfi

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

KELETMAGYARORSZÁG

Szatmári Gyöngyi

1983 JUN 27.

1021

Itthoni beszélgetés

Szobrásznő és építész férj Nyíregyházáról

Szobor: fiú kutyával. Az egyik szegedi iskola bejáratát díszíti. Alkotója Szatmári Gyöngyi (Borvendég Béláné) a szegedi főiskola tanára. Itthon, Nyíregyházán beszélgettünk vele és férjével, aki építészmérnök. Szatmári Gyöngyi szatmári hazalátogatóban újabban mindig hoz egy két kisebb szobrot is. Legutóbb a megyei képzőművészeti kiállításon ismerkedhettek meg a látogatók egyik munkájával.

Még nem tartja magát szobrászművésznek, bár nem kis sikere volt a szegedi kiállításokon. Most pedig nyíregyházi megbízás alapján vázlatokat készít egy tervezett Bessenyei emlékműről.

— *Nem lesz éppen könnyű megbirkózni a feladattal. Sok-sok elképzelésük lesz a Bessenyei-hódolóknak, szakembereknek. Ezenkívül természetesen nekem is vannak szubjektív gondolataim, melyet szeretnék megvalósítani. Újra felelevenítettem a régebbi tanulmányokat Bessenyeiről, hogy élményeket kapjak...*

Segít ebben férje is, aki elsőszámú kritikusa és bátoritója. Borvendég Béla az „idegen" szemével mondott néhány gondolatot Nyíregyháza városképéről, épületeiről, az építészet és a képzőművészet kapcsolatáról. Dicsérte a város szobrait, elismeréssel szólt az új épületekről, a Zrínyi Gimnáziumról, a konzervgyárról, az SZTK-épületről, s arról a merész lépésről, hogy Nyíregyháza is „felfelé" törekszik, tízemeletes házak épülnek a közeli években a város több pontján.

— *Az új épületek, városrészek esztétikus környezetet is kívánnak* — jegyezte meg kapcsolódva a képzőművészeti témához. — *Nem tudom itt hogy van, de Szegeden igyekszünk minden komolyabb épületet képzőművészeti alkotással is kiemelni. Persze ezen sok vita folyik, hogy a modern építészet hogyan birja el és milyen képzőművészeti alkotást kíván. De, hogy erre szükség van azt kevesen vitatják...*

Egy időben nem sokat törődtek ezzel nálunk, de az utóbbi években erősen megnőtt az igény a képzőművészeti alkotások iránt. Ahogy Borvendég Béla mondta: a város jó közérzetéhez hozzátartozik a sok szép alkotás, amely összbenyomásával naponta befolyásolja az ott lakók ízlését, gondolkodását.

Nyíregyháza is rálépett erre az útra, mint erről hírt adtunk huszonnégy létesítményt övező képzőművészeti alkotás tervjavaslata készült el. S ennek egyik részese lehet kedvező elbírálás esetében Szatmári Gyöngyi.

(pg)

Júliusba
szállítási vasá

Autókerlerakat létesülhet N

Hekman György, az AKÖV igazgatója a harmadik negyedév szállítási feladatairól nyilatkozott lapunknak.

— A megyei szállítási bizottság legutóbbi ülésén foglalkozott a harmadik negyedév szállítási feladataival. Júliusban, augusztusban és szeptemberben a szállító vállalatok feladata az aratás, valamint egyéb mezőgazdasági munkák miatt — és ebben közrejátszott az időjárás is — jelentősen növekszik. Különösen így van ez az AKÖV-nél.

Az árvízvédelem vállalatunktól nagyarányú kapacitást von el. 59 gépkocsink, 1 műhelykocsink dolgozik a mohácsi, bajai szakaszon, s a napokban küldtünk el váltásra újabb 39 gépkocsivezetőt.

Az árvízvédelemben dolgozóink derekasan helytállnak. Az aratási kampányfeladat elvégzésére gondosan felkészültünk. Könnyít helyzetünkön, hogy

ebben az évben a mezőgazdasági üzemek gépparkja közel 200 szállítóeszközzel bővül, és a csúcsidőben a tsz-ek, valamint a közületek is bekapcsolódnak a termény raktárakhoz való szállításába.

Fontos, hogy a szállító vállalatok és a szállítók között magas szintű szervezési munka és jó kooperáció alakuljon ki.

Az AKÖV tervében az idén 300 ezer tonna elszállítandó súlytöbblet szerepel.

a Nyíregyháza és Budapest közötti gyorsjárat megindítása. Az igényeknek megfelelően közlekedtetünk teherautókat pótkocsival.

A feladatok elvégzéséhez az üzemanyag biztosított nem beszélhetünk erről vi szont az alkatrészellátásnál A szállítási bizottság leg utóbbi ülésén ezzel is beha tóan foglalkozott. Öt éve hú zódó ügy, hogy az AUTO KER Vállalat létesítse Nyíregyházán is szaküzletet

Szatmári Gyö gyi 3

— *Terveznek-e a közeljövőben hasonló kiállításokat a múzeumban?*

— A közeljövőben nem rendezünk újabb tárlatot kortárs művészeink alkotásaiból. E három művész szép bemutatója azonban arra ösztönöz minket, hogy időről időre ismét kiállítsuk *a mai magyar képzőművészet néhány* alkotójának munkáit. Ezt várja tőlünk a nyíregyházi közönség is: régi gyakorlatunknak megfelelően egyformán örülünk a helyi és az ország más részén élő alkotó művészek bemutatkozásának.

Hegyi Gyula

p 1978-15o-6

lyiregyházi tárlatok

Szatmári Gyöngyi 2

— *Harmadikként Szathmári Gyöngyi kiállítása nyílt meg, június közepén. Miként jellemezhetné ezt a bemutatót?*

— Szathmári Gyöngyi fiatal művész: őt is a magunkénak valljuk, s e tárlattal is *szeretnénk hozzájárulni* pályájának fejlődéséhez. Szatmárnémeti születésű, iskoláit itt, Nyíregyházán végezte. Kiállításának megnyitójára baráti légkörben került sor. Eljöttek régi iskolatársai, megjelentek a szülei is, akik mind a mai napig itt élnek. Bronzból és agyagból készült, többnyire kis méretű szobrai fogalmazzák meg a művész belső érzelmeit, így például az anyaság mindig érvényes érzéseit. Bízunk benne, hogy a nyíregyházi közönség is megszereti Szathmári Gyöngyi finomvonalú szobrait.

B-15o-6

yházi tárlatok

Szathmáry Gyöngyi, szobrász

L.: Rétfalvi 1.

–: Átadták az irod. és műcészeti díjakat. 12

Esti Hirlap B.: 1978. ápr. 1

Szathmáry Gyöngyi, szobrász

L: Ágotha Margit.

-:... és művészeti díjasok 5.

Népszabadság, Bp. 1978. ápr. 2.

MDK

Szathmáry Horváth Károly

Képzőművészet 1927. I. évf. 1. sz. 13.1.

MDK

Szathmári Horváth Kálmán, festö

332. Hüvösvölgy. Olf.

Bp.Mücs.-OMKT. Nemz.Képzömüv.Kiáll. 1934.ápr.29.-jun.17.
Kat. 15.1.

MDK

Szathmáry-Horváth Károly

Képzőművészet 1927. I. évf. 1. sz. 13.l.

Szathmáry Horváth Kálmán MDK

Utépités a Tabánban, olf.

Mücsarnok 1932/33 téli kiállitás

Szatmáry Ilonka

1929/30 I.

Kecskeméti kalap

Ferképzomfoiskèvk

130-1-

Székesfehérvár.

A háttérben jobbra Die
a parancsnokaik szerint is me
denek a törökökkel. Felirata:

GRVNDLICHE CONTRAFACTVR
III. NOVEMBER ANNO M. D

és oldalt jobbra: a Verzeichn
Haubt vnd Ritters Leuten

Rm., mér. a vk. 4

Szathmáry Imre vitéz

festett és faragott faáruk

MAGYAR IPARMŰVESZET

1938. 158. l. (Magyar kézművesipar a berlini kiállitáson.)

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36. IV. 1.

MDK

Szathmáry Imre vitéz

Résztvett a Berlini Nemzt. Kézművesipari Kiáll.-on a festett és faragott faárukat készitők csoportjában.

Cikk: Magyar kézművesipar a berlini kiáll.-on.

Magyar Iparművészet, 1938. 158.lap

Szathmáry Irma rajza

Móricz Zsigmond Juhász Gézával az Arany Bikában 1942 tavaszán

Alföld 1972/10 15 old.

Szathmáry Irma

festő

l.

Szabad Művészet

1957. 32. l.

Kathmary Irma
festő

Debrecen
Kertész u. 35.

MKSz 1947

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307
1965 AUG

ALFÖLD

1021

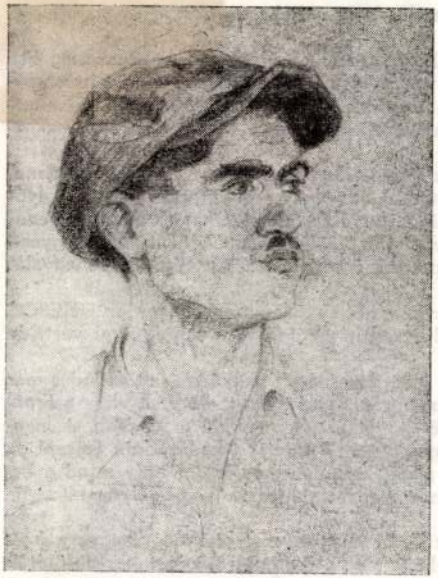

Szathmáry Irma rajzai

éppen az ellenkezője az igaz. A minden irányban javítja az eredményeket. Már nem egy nyelvtani és lexikai végleges megoldást.
A jelen idejű melléknévi igenév -ant(e), -ent(e)-je, a múlt idejű és a többesszám s jele stb. véglegesnek tekinthető.
Lexikailag is hadd mutassak rá erre a fejlődésre. A könyvkeres hangzik: bukatedam; eszperantó nyelven már librejo; ido nyelve név o-ra végződik); interlingue nyelven viszont már libreria. N sem természetesebb, sem szabályosabb, nyugodtan mondhatjuk, pontjához.
Ezt a fejlődést, ezt a kibontakozást nagyban elősegítik *Floyd Ha* Language Review és *W. J. Visser* (Amsterdam, Hollandia) Uni iratok szabad fórumként nyitva állnak minden interlingvista előtt. Bemutathatják bennük rendszereiket, amelyek megvitathatók és másokkal összevethetők. Helyet kapnak bennük az egyesítési törekvések. Napvilágot láthatnak olyan cikkek, amelyek iránymutatóak a végső cél megvalósítása érdekében.
Reméljük, hogy már nagyon közel van az idő, amikor az eddigi erőfeszítések láttán az UNESCO is, mint ebben a kérdésben illetékes szerv, közbeszól és segít megtalálni a sokak által várt, de szükségszerűségként is jelentkező megoldást.
A nemzetközi nyelv problémáját viszont ma már nem lehet sommásan megoldani. A fejlődés már túljutott a szimpla turista igényeken. Hasonlóképpen nem megoldás a *Basic English* vagy a *Français élémentaire* sem. Az igény éppen az elért fejlődés következtében sokkal magasabb. A megszületendő nemzetközi nyelvnek pontosnak és gazdagnak kell lennie. Ki kell tudnia fejezni az emberi gondolat és emberi tevékenység minden árnyalatát. Alkalmasnak kell lennie mind a beszédre, mind az írásra. De nem utolsósorban könnyen legyen elsajátítható, hogy megtanulása ne legyen senki számára akadály.
Végezetül engedtessék meg nekem mint interlingvisztikával mélyebben foglalkozó magyarnak és egyben a *romanid* nyelv szerzőjének, hogy szóljak néhány szót a romanidról és annak külföldi és belföldi visszhangjáról.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307

Szathmáry Irma

Hajdú-Bihar megyei Napló

1967 NOV 8

Így fejezte be Tolsztoj unokája beszélgetésünket. Ennek éppen ma 10 éve.

Németi Irén

1021

Szathmáry Irma: ANYA

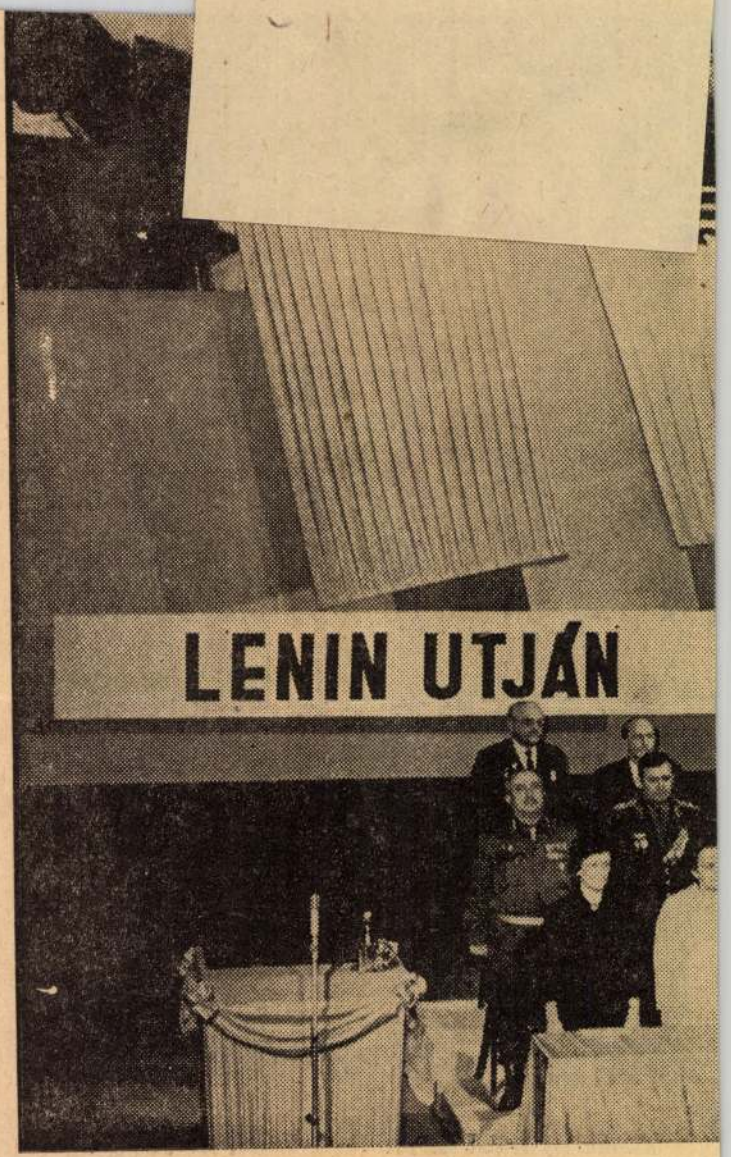
LENIN UTJÁN

Szathmáry Irma (1908)

Debreceni festő.

A Képzőművészetek Debrecenben. 1961.

61 oldal

Szathmáry Irma

ält. tanf. I. é.

Ferk'pzomfoisk`vk

1935–36. 69. l.

tisztelt, tvrs elcomenzenes
ut a térco adatát nyerhetni
méltóztatnék.

Gr. 14 26, junius 14

Irma

192

Műemlékek Orsza

Tárgy:

Divald grafikai mű-
intézet elismervénye
a sajtéslapsuktio III. so-
rozatának bizomány-
ba való átvételéről

A beadv

Melléklet

Egyúttal

Előirat s

Utóirat s

Másolta:

Exp. 192

Szathmary István

az Iparrajziskola

igazgató helyettese

l.

Fővárosi Népműve-

lési Központ. Mun-

katerv. 1945. Sep-

tember 75. l.

schärfster Profilierung und spontaner, sinnvoll-rhythmischer Beweglichkeit. Es erschüttert ihn, wenn er in diesem Kräftespiel urkeimhafter Organstrukturen die gleichen Grundspannungen und Rhytmen erlebt, die ihm von der Konzentration auf die Tiefen seines eigenen Wesens her vertraut sind. Je punkthafter ein kreatürliches Wachstum, je näher zur Ur-

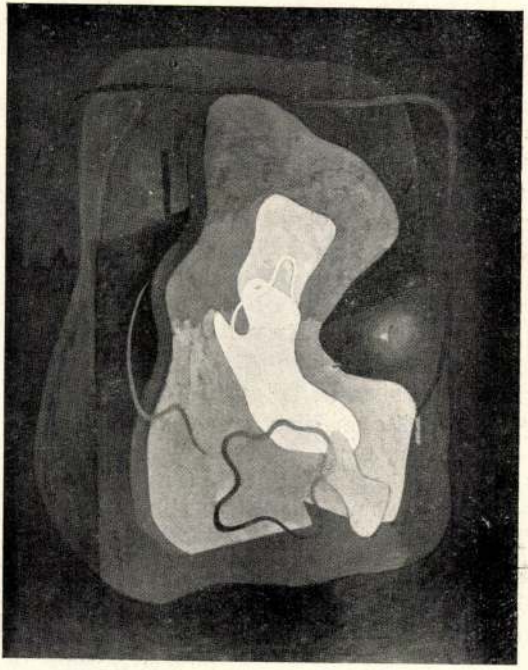

F. Foltyn

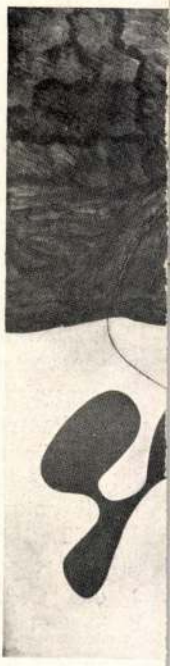

Komposition

Ivan Miro

A KIÁLLITOTT MŰTÁRGYAK JEGYZÉKE

SZATHMÁRY ISTVÁN

21 Szent Imre pergament 600.—

22 Emléklap gróf Bethlen István miniszterelnöknek a római magyar Akadémián tett látogatása emlékére. pergament Mgtul.

23 Iniciále, betü és kotta tanulmányok, középkori miniaturák alapján 7 drb. Pergament

Nemzeti Szalon 1931 máj-jun

Római magyar intézet

MEGHIVÓ

a MAGYAR-OLASZ TÁRSASÁG

f. évi április 27-én,
szombaton délután 6 órakor
az Iparművészeti Múzeum (IX., Üllői-út 33—37.) dísztermében

és

f. évi április 29-én,
hétfőn délután 6 órakor
a TESz (V., Falk Miksa-utca 1.) dísztermében tartandó

NYILVÁNOS ÜLÉSEIRE,

amelyeken

P. FACCHINETTI VITTORINO
a milánói Szent Szív egyetem tanára

tart előadást

szombaton:

„DUE FULGIDE GLORIE DELLA SANTITÀ ITALIANA"

címmel (vetített képekkel),

hétfőn: **„LA RADIO IN VOLO"**

címmel.

AZ ELNÖKSÉG

Vendégeket a Társaság szívesen lát.

Szathmáry István

grafikus

V. Kuninkiáll. 1943

Velence-vicolo,
linoleummetszet.
Lópatkoló, linoleum-
metszet.

MDK

Szathmáry Irma

Egy tál, egy alma. Tiszántuli Néplap, 1948,dec.12.

SZATHMÁRI György átírás (Kolozsvár)

MÉA 1999. 127.

gegeben wurde, feierte ihre Wiederauferstehung in New York in einem totalen Rückzug aus der fortgeschrittensten Medienwelt der Zeit (S. 424). Die amerikanische Massenkultur fand wenige Jahre später, 1951, ihren ersten Interpreten in Gestalt von Marshall McLuhan, dem kanadischen Ziehvater der Medientheorie. In seinem Buch über ‹Die mechanische Braut› stellte er die Medien der *low culture*, damals Werbung und Unterhaltung in Illustrierten und auf Plakaten, erstmals in ihrer tatsächlichen Wirkweise dar, ohne sie gegen die *high culture* negativ abzusetzen. Im selben Jahr wurde in den USA das allgemeine Fernsehprogramm eingeführt, das McLuhan später als Medium einer neuen Moderne bevorzugt untersuchte – und auch benutzte, um sich selber mitzuteilen. McLuhan, der Medieninterpret, und Greenberg, der Kunstinterpret, waren, ohne es zu wissen und zu wollen, die wahren Kontrahenten in einem unwiderruflich zweigeteilten Kulturverständnis, sowenig McLuhan die Künstler in der Massenkultur missen mochte. Die neue künstlerische Avantgarde aber kehrte zum Mythos des Erhabenen in der Absicht zurück, alle europäischen Modelle darin zu überbieten, und führte noch einmal das Drama des schöpferischen Subjekts auf, das seinen eigenen Ausdruck in monumentalen Werkformaten absolut setzte.

In der Postmoderne berief sich der Philosoph Jean-François Lyotard im Namen der Subjektivität (aber nicht des einstigen Subjekts) emphatisch auf den amerikanischen Maler Barnett Newman, der in den vierziger Jahren das Erhabene als Losung wählte, um sich von einer europäischen Ästhetik zu befreien. Befreiung, obwohl sie für das einsame Subjekt reklamiert wurde, hatte

SZATHMÁRY György

Hommage à Saint Exupéry

12. x. 38. p.

Új Műv. 1993

ADÉMIA KÖNYVTÁRA

OF SCIENCES
HAYK

H-1361 BUDAPEST, PF. 7.
V., Akadémia u. 2.
Telefon: 382-344
Telex: 224132
BUDAPEST, 1993. aug. 9.

H/85/93.

óintézeti könyvtári hálózat ez évi
ükön/ **10 órai kezdettel** tartjuk a
en /1068 Budapest, Benczur u. 33./.

:

ntézetének, valamint Könyvtárának

tella Károlyné könyvtárvezetõ
992. évéről. /a statisztikai táblázatok

õ
k helyzete
i tanár

részt vevõ szakértõk

Szathmáry Imre
/1908 - /

Debrecenben müködő müvész.

A képzőművészetek Debrecenben /szerk. Bőgel József/
1961. Debrecen. 61.l

MDK

Szathmáry Irma (festőművész)

kapta a (debreceni) Városi Tanács által az elmúlt évben [1950] kiírt ezzmei freskópályázat III. díjat.

M.j.: Képzőművészeti életünk

Építünk, Debrecen, 1951. tavasz. II. évf. 1. sz. 62. l.

MDK

Szathmáry J. [festőművész?]

Csillés c. műve szerepelt az 1949 decemberében rendezett debreceni képzőművészeti kiállításon.

Kádár Zoltán: Debrecen művészi fejlődése a felszabadulás után.
Alföld, Debrecen, 1955. tavaszám, VI. évf. 1-2. sz. 48. l.

MDK

Szatmári Irma festő
1908–
Élmunkás bányásznő (rajz) – Déri Múzeumban.

Déri Múzeum Debrecen. Vezető a képtárhoz. Bp. 1957. 6. lap.

MDK

Szathmáry Irma (festő)

Egyetlen tollrajzzal szerepelt a Déri Múzeumban október végén (1958) megnyílt őszi tárlaton.

Tóth Ervin: Debrecen képzőművészeti életéről.

Alföld, Debrecen, 1958. nov.-dec. 111. l.

MDK

Szathmáry Irma (festőművész)

nyerte az 1950. évi, a Hajlított Bútorgyárral (Debrecen) kapcsolatos ezzel kapcsolatos freskópályázat II. díját.

Kádár Zoltán: Debrecen művészi fejlődése a felszabadulás után.

Alföld, Debrecen, 1955 tavaszán, VI. évf. 1-2. sz. 48. l.

MDK

Szatmári Irma (grafikus)

A munkásábrázolás területéről való ceruzarajzai szerepeltek a Déri Múzeumban (Debrecen) november 22-én megnyílt őszi tárlaton.

Tóth Ervin: Őszi tárlat 1959.
Alföld, Debrecen, 1959. 5-6. sz. 111. l.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

ALFÖLD 12

Szathmáry
Irma

1021

Szathmáry Irma: Falusi asszony

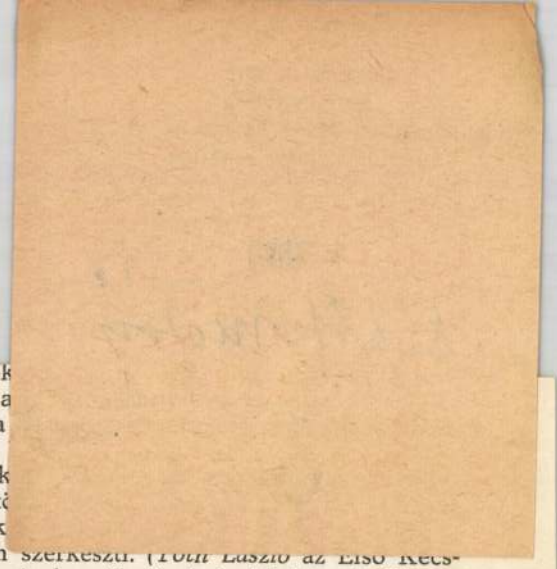

... rangja és merséklete, gyök
már-már elegendő ok lenne Németh Lászlót a
nem bizonyosodnék meg hamar arról, hogy a
csak hajótörést szenvednének.

Már az anyagiakon is majdnem megbuk
kában több anyagi terv is felmerül, de a legtö
ügy, míg maga Németh László is beavatkozik
keméti Hírlapot január elsejétől (1934!) Tóth szerkeszti. (Tóth László az Első Kecs-
keméti Nyomda vezetője, Németh László műveinek, a Tanúnak is, kiadója. A Választ is támogatni fogja fennállása egész idején.) Minden újságnak van valami vasárnapi mellékletféléje; én veled, esetleg Fülep Lajossal elvállalom annak szerkesztését másfél íven, újságpapírra, honorárium nélkül. A címe lehet egyszerűen Vasárnap. A mellékletből három-négyszázat beborítékozunk, s külön heti folyóiratként kiadjuk. Egy hónapban ez már hat ív. Ha meg tudjuk érni, hogy a Kecskeméti Hírlapon kívül még két-három újság, – esetleg a Debreceni Függetlenség (helyesen: *Debreceni Független Újság* – B. I.) is átveszi a mellékletet, akkor egy példány alig három fillérbe kerül. Van egy irodalmi hetilapunk, amely egyszerre két-három ezer embernek kerül a kezébe. Mit szólsz hozzá? Esetleg arról is lehet szó, hogy három-négyszáz példány átvételére mi is kötelezzük magunkat; negyedévi egy pengő ötvenért csak el tudjuk sütni (12 szám). Minden számban közlünk négy-öt verset, egy elbeszélést, egy regényfolytatást, s öt-hat kritikát, 2–3 cikket..." *Gulyás Pál* is tervvel áll elő válaszképpen: „A Kecskeméti Hírlap heti melléklete? A terv nem rossz, bár legjobb lenne havi folyóirat. Kertész Dániel biztosított róla, hogy március 1-re megindulhatunk... (A rejtélyes nyolcezer pengő itt is felbukkan! – B. I.) Egyelőre maradjunk a heti melléklet-tervnél. Hátránya, hogy sűrűn váltogatják egymást az időközök. De ha két mellékletet előre megszerkesztünk, vagy mondjuk előre két hónapra valót (6 ívet), akkor már nem kell hétről hétre kapkodni... Arra is gondoltam, hogy negyedévi időközben adnánk ki 10–20 íves füzetet (könyvet), egy év alatt javát adhatnánk a magyar szellemi életnek, ez megkímélne a zsurnalista kapkodástól."

Egy levél megbeszélésről tájékoztatja Németh Lászlót. Az összejövetelt Juhász Gézáéknál tartják. *Csobán Endre, Gulyás Pál, Kardos László, Kardos Pál, Kertész Dániel, Pongrácz Kálmán* és természetesen a házigazda, *Juhász Géza*, vannak jelen. Itt a lap havi megjelentetése mellett döntenek, s ezzel Németh László fenti tervjavaslatát elejtik.

Végre reálisnak látszó anyagi segítség is jelentkezik. *Kuthy Sándor* megígéri a *Városok Kulturális Szövetségének* a segítségét. A szövetség propagandisztikusan is támogatná majd a lapot, meghatározott példányszám rendszeres átvételét is biztosítani tudja. Az ígéret azonban jóval szebb, mint a majdani megvalósulás. Kuthy

Szathmáry Gyöngyi, szobrászművész

OTP Központ felújítása, Budapest. Építész: Lázár Antal (Ipartev-Matev).

Márványmunkák: Szabó Erzsébet, Szentágothay Dezső, Simon Sándor (iparművész-restaurátor), Székely Orsolya, Nelken Hanna, iparművészek.
Szathmáry Gyöngyi, szobrászművész

Magyar Építőművészet, 1986. 3., 36-old.

Szathmáry Gyöngyi MDK

szobrász

állatfigurákkal

szerepelt a kiállításon.

DÖMÖTÖR JÁNOS : A Képzőművészeti Főiskola növendékeinek kiállítása Vásárhelyen.

Csongrád megyei Hirlap, 1963 aug. 6.

M.D.K

Szathmáry György
szobrász

A fiatal szobrászmű 1963-ban végezte a Főiskolát és most részt vett a pedagógiai tanárok tanfolyamán.

Dávid Katalin: Megjegyzések a Szegedi Főiskola Képzőművészeti Műveiről, 1965. augusztus - 34 lap.

MDK.

Szathmáry Gyöngyi

Kiállitási kritika

Keletmagyarország 1965 ápr.8.lap -

MDK.

Szathmáry Gyöngyi

Kiállitásának hirdetése

Csongrádmegyei Hirlap 1965 márc.25. lap -

MDK.

Szatmáry Gyöngyi

Kritika szegedi kiállitásáról

Délmagyarország 1965 márc.28.lap -

MDK.

Szathmáry Gyöngyi

Kritika kiállitásáról

Délmagyarország 1965 ápr.7. lap -

Szathmáry Gyöngyi

a Képzőművészeti Főiskola növendéke.
Szabó Iván főiskolai tanár vezetésével
a főiskola vásárhelyi telepén gyűjt élményeket.
Most végzett.
A Szegedi Tanárképző Főiskolán lesz tanár.

t-s: Egy óra a jövő képzőművészei között.
Csongrád Megyei Hírlap. 1963. jul. 23.

Szathmáry Irma, festő

A huszadik század első felében Debrecen képzőművészeti életében néhány képzőművésznő, neve is feltűnik: Berki Irmác, B. Kokas Klárác, Szathmáry Irmác, K. Kalmár Annác és a Pálfy lányoké. Többségük a festészettel, grafikával csak Berki Irma és a Pálfy lányok foglalkoztak.

Lenkey István: Révész Napsugár.
Könyvtáros, 1982. 2. 108. old.

Szathmáry István

neve említve

Művészettörténeti Értesitő 1972

306. old

mak

Szathmáry Irma

rajza „Falusi asszony

Alföld, 1963. 12. sz

57. l

Szathmáry József, grafikus

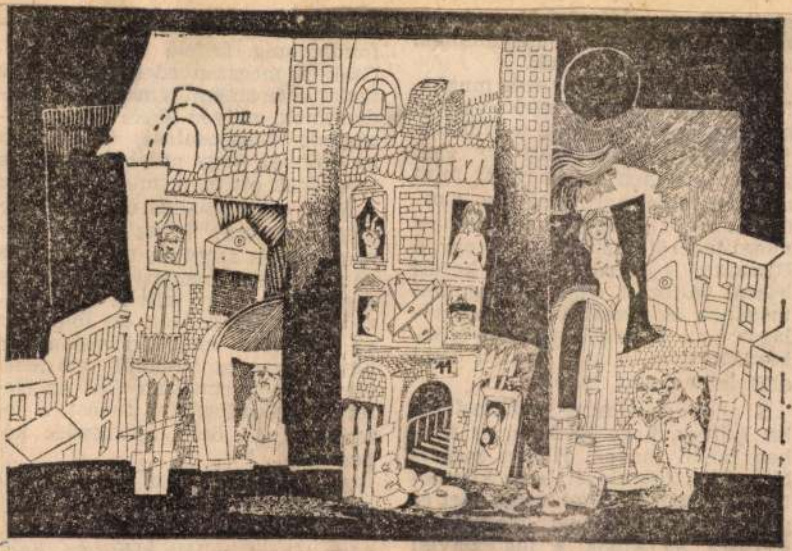

Szathmáry József rajza

Szathmá

5

Élet é

6. XXX/20

Szathmáry József, grafikus

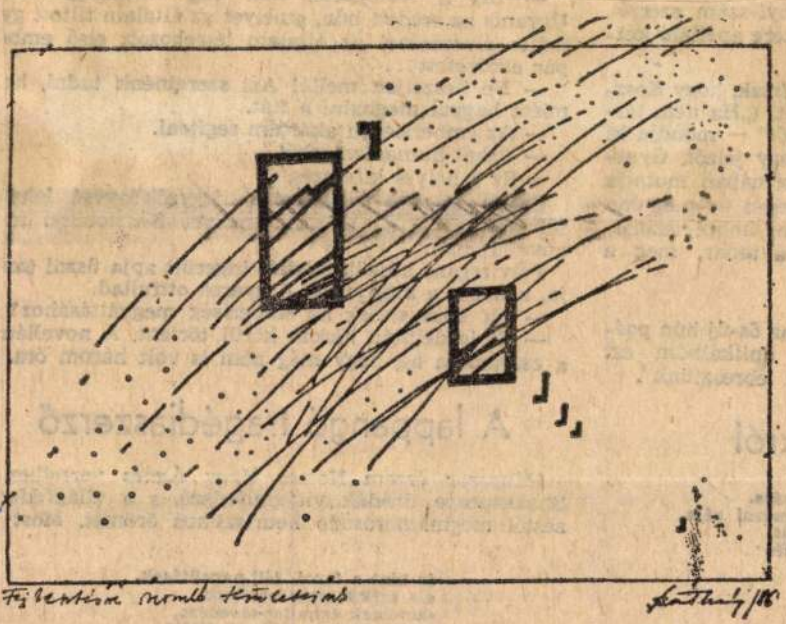

Szathmáry József: Fejlesztésre szoruló területeink

Szathm

16

- XXX/17

Élet

orba belefér az
t egy férfi után?

mint egy volánt, pörögve,
déli napot villámló délikörökre.

Léda és a hattyú

— Regény —

Irta: **Fóthy János**

Copyright by Singer és Wolfner 4. folytatás

Szathmáry István fametszeteinek gyüjteményes kiállítása. Az Árpád-kori bényi templom a Garam partján

Maga sem tudta, hogyan, egyszerre csak az életéhez tartozott, mint születése óta Dimitri és mint akkor épp tíz éve, Ruben.

Lady Rotschild estélyén kezdődött Londonban. Patricia alig egy éve maradt özvegyen, óriási vagyonnal és magányosan. Harmincéves lehetett, de rajongása egy fiatal lányé, csak tartózkodóbb, leplezettebb. A művész akkor ért fel hírnevének első hegycsúcsára, ahol már mögötte volt a nehéz kapaszkodó és lábai előtt terült el a világ, de az útnak még magasabbra kellett vezetnie, fel az egyeduralkodó csúcsig, ahol fejét már fellegek övezik, mint Jupiterét az Olimpuszon. Útján nők, a legkülönbek álltak elé, szegődtek mellé, de ő elment mellettük és nem nézett, csak előre. Lady Carrington más volt, az egyetlen, aki nem akart tőle semmit, sem szerelmet, sem dicsőségének megosztott fényét, az egyetlen volt, aki csak adni akart és cserébe csupán annyit, hogy megtűrje maga mellett. Különb volt a többinél? Bizonyára különb is, de mindenesetre okosabb; az az asszony, aki tudja, hogy mindent elnyerni néha csak teljes lemondással lehet a férfinél. Már Lady Rotschild estélyén is megcsodálta hűvös okosságát, hódolása kellemes mértéktartását, érdeklődése finom tapintatát. Jóleső véletlennek hitte, amikor egy hónap mulva ott látta ülni a római hangversenyterem első sorában, de emlékszik, hogy — titokban — azt kívánta, ne volna véletlen... Budapesten már tudta, hogy nem véletlen, — Lady Patricia egy nappal előbb érkezett, mint ő, aztán az operaházi Tristan-előadás után együtt vacsoráztak nagy társaságban és másnap Patricia kikísérte az Orient expresshez. „Látom Párisban?" — kérdezte tőle, mielőtt beszállt a hálókocsiba, de a Lady mosolyogva rázta fejét: nem akarom, hogy rámúnjon... — mondta csöndesen és a vonat elindult. Igen, határozottan emlékszik, hogy Párisban szinte várta, hátha mégis ott lesz az Operában, de a páholy, melyet mindenesetre lefoglaltatott számára, üresen maradt, pedig másnap Le Hâvre-ból az Ile de France-on Amerikába kellett indulnia.

Patricia ott volt a hajón.

Tíz éve volt ez és azóta együtt járják a világot. A Lady független, felelősséggel nem tartozik, csak önmagának és a világ napirendre tért felette. „Egy dúsgazdag özvegy rögeszméje" — mondta a világ, mosolygott és vállat vont, miután belefáradt a kíváncsi kutatásba: mi van tulajdonképpen kettőjük között? A világ néha csodálatosan jóhiszemű, különösen, ha ezzel is bánthat valakit, — a világ belenyugodott, hogy „nincs közöttük semmi", ami másszóval annyit jelentett, hogy Lady Carrington nem kell Razumovszkynak, másrészt, hogy Razumovszkyt egyáltalában nem érdeklik a nők. Amit azonban a világ nem tudott, az, hogy ez a kétértelműen gonosz jóhiszeműség mindkettőjüknek kényelmes és kellemes, mintegy szentesíti kapcsolatukat.

Dehát szerette-e Patriciát? Nemcsak most, tíz év után, kezdetben is tudta, nem szereti, csak elfogadja. Az okos nő, ha nagyon akar egy férfit, de a szerelemmel nem éri el célját, megértő barát képében közelíti meg, — ez az a kelepce, amelybe minden férfi beleesik. Így kezdte Patricia is, aki sokkal világosabban látott, hogy ne tudta volna: a negyvenéves, hűvös és nagyszerű óriásban egy szikrája sem él iránta a szerelemnek. De sejtette azt is, hogy néha szüksége van rá, jólesik neki, ha mellette van és az érzésnek erre a ritkás, törékeny és kihagyó alapzatára, asszonyi okossággal, fel tudta építeni együttélésük erős és zárt falait. Két összetartozó ember életének szilárdabb kötőanyaga a megszokottság a szerelemnél, — jól tudta ezt Patricia és szerelem helyett azt a hiányérzetet igyekezett felébreszteni és megőrizni a művészben, amely elképzelhetetlenné, elviselhetetlenné tette volna számára a szakításnak, elválásnak még gondolatát is. Sohasem beszélt házasságról, úgy tett, mintha ez eszébe sem jutna. De minden lépés, amellyel előrehaladt a férfi életében, csak egy-egy óvatosan elhelyezett tégla volt, hogy végre házassággal tetőzze be az épületet, — az olyan „nehéz" férfinél, amilyen Alexander, egyetlen elhamarkodott mozdulat, egyetlen rosszul kiszámított súlypont elég, hogy az egész fáradságos építmény egy pillanat alatt összeomoljon, mint a kártyavár. Razumovszky viszont

Új Idők 1942. 4. sz.

túlságosan férfi volt, kényelmes és önző, semhogy a házasság gondolata fel is villant volna benne.

Így élnek egymással, talán inkább egymás mellett és abban az elválhatatlan négyesben, ahogy Rubennel és Dimitrivel a világot járják, van valami egy hontalan fejedelmi udvartartás gyanús előkelőségéből, de egy sátoralja cigány szabad rendetlenségéből is.

Mégis, mi az a csöndes ingerültség, amely egy ideje fel-felbizsereg benne a Lady iránt? Most, hogy emlékezni akart csupán, de számadás lett belőle, ezt is meg kell kérdeznie magától. Ugyanaz a parázsló düh, a ketrecbe zárt fenevadé, amellyel Rubenra gondol? Igen és nem. Igen, ha szabadság után vágyódik, mert ilyenkor mindkettőjüket egyformán rabtartójának érzi. De mintha közte és Patricia között, most már jó ideje nem erről volna szó... Miről hát?

Kiállhatatlan, nyirkos izzadság veri ki testét, ahogy prémes bundájába burkolózva fekszik itt a tűző napon. Feláll, nyujtózik, kigombolja bundáját, leveti... mit bámulnak rajta azok ott, az a két gyerek? Végignéz magán, hát persze, hiszen még mindig a tegnapesti frakk van rajta, a széles, piros rendjelszalaggal izzadt, gyűrött ingmelle felett, amelyben szikráznak a brilliáns gombok. „Nem lehetek valami üdítő látvány" . . . — visszabújik a bundába és órájára néz: hol ez a Mitja?

Járkálni kezd a terraszon, elgémberedett tagjainak jólesik a mozgás. De belül valami furcsa idegesség bizsergeti — mint amikor beszélgetés közben nem jut eszünkbe egy szó, bárhogy kényszerítjük agyunkat és hiába legyintünk: nem fontos, hiába beszélgetünk tovább erőltetett közönnyel, a szó, mely eltévedt és megakadt valahol az agyunk egyik tekervényében, vergődve igyekezik szabalulni, felszínre jutni.

— Patricia... igen... hogy is vagyunk hát mi ketten, Patriciával?

Felrémlik benne egy pillanat képe, utolsó együttlétüké az elmult estén, mint amikor hirtelen elszakad a film és a szereplők félbemaradt, torz mozdulattal dermednek a mozivászonra, látja magát, ahogy fáradtan ül az igazgató szalónjában hangverseny után. Patricia ott áll mögötte és gyöngéd ujjakkal simítja el homlokából a csapzott hajfürtöt, de ő önkéntelenül elhúzódik és gyorsan feláll... — mi vetíti most vissza emlékezetébe ezt a mozdulatot?

Ahogy nagy, ideges léptekkel jár fel-alá a terraszon, érzi, hogy két kiváncsi szempár követi, a fiatalok sugdosva figyelik minden mozdulatát, felismerték talán? Egyszer-egyszer elfogja pillantásukat, ilyenkor gyorsan, zavartan félrenéznek.

Megáll a korlátnál és idegesen letekint az útra, nem jön-e már Dimitri? A tóparti autóbusz-megálló várócsarnokának hátsó falán színes, nagy plakát, valami kakaógyár hirdetése, fiatal mama, fiatal papa a virágos, napfoltos reggelizőasztalnál, közöttük két pufók kisgyerek habzsolja a csészét, szőkén, barnapirosan, villogó fogakkal, sugárzó szemekkel mosolyognak mind a négyen, a kép alatt nagy betükkel: A BOLDOGSÁG TITKA.

Razumovszky hátranéz a fiatalokra és maga sem tudja, hogyan, miért, a képre mutat, kérdő mosollyal. Azok ketten megértik, egymásra néznek, kipukkan belőlük a nevetés, a nő lángvörösen rázza fejét, a férfi igent bólogat a művész felé.

Most egyszerre mintha eszébe jutna az elfelejtett szó, mintha válasz jönne egy elhangzott kérdésre, érzi: érteni kezd valamit, aminek eddig hasztalanul kereste magyarázatát.

Megrezzen, ahogy a partról autótülök dudál fel és Mitja hangja kiált:

— Induljunk, Sura! Már mindent elintéztem.

A művész megemeli kalapját és mosolygó búcsút int a fiatalok felé, vídáman bólintanak vissza, aztán a korlátra könyökölnek, átkarolva egymás derekát. A parton, a várócsarnok falánál, feketén csillog a nagy amerikai luxuskocsi, acélteste türelmetlenül remeg és kéken zihál.

Razumovszky, amint beül Dimitri mellé és visszanéz, látja, hogy súgnak össze odafönn, sóvár irigységgel a fiatalok.

A kocsi ablakán, túloldalt, bemosolyog a boldog kakaó-család.

— Mehetünk, Mitja!

A kocsi nekisurran a fehér tóparti útnak. A fordulónál szembeugrik a fogadó napsütötte terrasza. A korlátnál két színes folt, egy lebegő fehér pont a kékségben. Razumovszky is kilengeti fekete kalapját a kocsi ablakán.

. . . „A boldogság titka?" . . . Mélyet, irigyet sóhajt és ajkai hangtalanul formálják ki ezt a két szót: soha már.

A boldogságra gondolt? Vagy csupán arra, hogy ezt a két emberkét többé nem látja az életben? Maga sem tudná megmondani.

IV.

A tavasz lenn marad a völgyben.

Egyre mélyebbről intenek a fák halványzöld fátyolcsokrai, a nedves, dús zöldben hullámzó lejtők sárga kankalinpettyeikkel, a violabarnán tovahúzó szántások; ott aranyfényben sütkérezik egy tisztás, itt hűvös kék árnyat vetnek az erdők a maradék hóra. Kanyargó patakok üvegcsillogású szalagjai a mélyben, elszórt játékházak tejkéken lengő füstje, hegyes, piros templomtornyok, — az országút, mint roppant orsóról a szál, kígyózva tekeredik le a hegyről a kocsi mögött, most már csak sötéten meredő fenyveserdők sorakoznak fel az út mentén, habzó hegyipatakok zuhognak alá a hegyoldalakon és egyre fogy a zöld, egyre terjed a fehérség.

A tavasz lenn maradt a völgyben.

Odafönn már látszik a ház, magasan a kis hegyi falu ritkás házai fölött, körülötte a fenyves bolyhos vörösen kapaszkodik a kettős csúcs felé, melynek hómezői szikrázva verik vissza a késő délutáni fényt.

Razumovszky cigarettára gyujt, ideges, az éjszakai félelem fojtogatja torkát megint. Pár perc még és ki tudja? Valami leselkedő rosszat sejt a ház homlokzata mögött, amely egyre közelebb növekszik.

Fenyő, füst, istálló és száradt hasábfa egymásba mosódott szagával küldi elé ismerős lehelletét a ház. Megfeketedett fa-erkélyén asszonyi alak áll, egyenesen, tenyere alól az utat kémleli és mögötte vörösen lángolnak az ablakok, mintha tűz volna odabenn.

Nagy, fehér kutya csaholja körül a kocsit, amint megáll a ház előtt.

— Hála Istennek — mondja Dimitri és lesegíti Alexandert az ülésről.

Razumovszky sápadt, ujjai hidegek, kalimpáló szívét a torkában érzi. A ház körül konok, ellenséges csönd.

De az ajtón kilép Anjusa, megáll és kitárja karjait.

Egy pillantás. Alexander szíve körül elpattan a fojtogató hurok. Nagy, mély, sóhajtó lélekzettel indul meg és árad szét benne vérének meleg lüktetése. Anjusa él.

A régi Anjusa. Úgy áll ott az ajtóban, magasan, egyenesen, szilárdan, mintha az időből lépett volna ki, valami derengő messzeségből, ahonnan magával hozta a derűs nyugalom fehér fényét homlokán, a mosoly csöndjét nagy, erős száján. Ott áll, sima fekete ruhájában, melle fölött a vastag aranykereszttel, kitárja karjait és már csak két gyermek az, aki felérohan, akit

MDK

Szathmári Irma (grafikus)

Egyetlen pasztell-csendéletével szerepelt a Déri Múzeumban a debreceni képzőművészek első bemutatkozásán.

Tóth Erzsi: A kiállítások tükrében. Alföld, Debrecen, 1960. 2. sz. 81. l.

MDK

Szathmári Irma

Szabolszervezeti közlemények. Szabad Művészet 1949. 48. 1.

MDK

Szatmári István

Megnyitották Kassán az ... iparm. tárlatot. Uj Magyarság, 1943. máj. 11.

Szatmári István (Encs) festő

Tarcal község tanácsházában néhány hétig képzőművészeti kiállítás nyílik melyeken az alkotók amatőrök, műkedvelők, dolgozók. Szatmári István rendőrtiszt. Másfél évtizede rendszeresen szerepel a megyei kiállításokon. „Tanya" – „Encsi park" c. olajfestmények (említve).

Berecz József: Képek és szobrok Tarcalon. Északmagyarország, 1974. nov. 22.

Szatmári István

Kiáhít

NÚ. 1942. III. 22.

gy út 11.), készpénzfizetés elleneben.

650-51 Müvészettörténeti Dokumentá-

Ebben az esetben a kért könyvet pós-

ta Cassae Parochorum" egri anyaga,

k utáni állapotát rögziti.

vészettörténeti Dokumentációs

Központ

Szatmári István
az encsi képzőművész szak-
kör tagja
képeket szerepelt az
ünnepi hét (1964 febr 15–23)
tárlatán.
—: Ünnepi hét Encsen.
Észak magyarország 1964 febr 9

Lieber Herr Dr. Hesse!

Ich habe Ihnen
soeben telephonisch
mitgeteilt, daß
Ihr Vortrag
für Freitag, den 11. 23
vorgemerkt ist.

Mit bestem Gruß
Ihr

Szathmári István

Kiállít

Kj M. 1942. III. 24.

zpont meginditotta rotaprintes for-
köteteként a
pzőművészeti Élete"
mely a Közoktatásügyi Népbiztosság
a Budapesti Kir. Ügyészség 1919-es
kozó részét tartalmazza. Ára: 15.- Ft.

iadványai közül kapható
k 1954-55."
zpont évkönyve. Ára: 75.- Ft.

k 1956-58."

k a Művészettörténeti Dokumentációs

Szathmáry István MDK

Mátyás király-emléklap

Műcsarnok 1940 tavaszi tárlat

MDK

Szathmáry István

kánontáblák

M. egyházmüvészeti kiáll. N.Szal. 1941. II.

Szathmáry István.

a Madách-Imre gimnáziumban megnyíló képkiállításon részt vesz festményeivel.

Magyarság, 1927. dec. 8.

Anstellung Nr. ...

Der Arbeit- Nur spielmäßigen
Aufsicht Befähigungsnachweis nicht nötig
Arbeitsnachweis.

Berlin-Charlottenburg, 1923, den 7.

Szathmary István

tervei és keleti minták után készített szőnyeg nagy választékban szerepel a kiállításon.
„Textilipari Fogl. Gobelinszőő Műhely" kiáll. – a.

(Kézdi): Magyar gobelinek a N. Szal. kiállításán

P. H. 931. X. 11.

MDK.

Szathmári István

Kiállitási hir

Északmagyarország 1966 dec.17.

MDK

Szàthmáry István, ip.müv.

Diszoklevél üvegtáblája és börtáblája.
A börtáblát Balogh László, az üvegtáblát Jantschi Béla, az ötvösmunkát Misák László készitette.
Repr. -k a 87. oldalon.

Emléklap. Sz.I. terve. Repr. 88.1.

Magyar Iparmüvészet. 1937. 3.sz. 87,88.1.

MDK

Szathmáry István, gróf.

Diszoklevél. / Lord Rothermere a Turul-Szöv. tiszteletbeli patronusa/.
Repr. 248.l.

Magyar Iparművészet. 1928. 248.l.

Szathmáry István, ip.müv. MDK

a Tálos Gyula által tervezett Bőr- és Könyv-fülké-
ben szerepelt műveivel.

a Iparm. Társulatnak az Iparm.Muz.-ban rendezett 50
es jub.kiállitásának résztvevői.
Magyar Iparmüvészet.1935. 265.1.

A washingtoni kormány nem tudta keresztülvinni az amerikaközi értekezleten az egyhangú hadüzenetet

Rio de Janeiro, január 24.

A Rio de Janeiróban összehívott amerikaközi értekezleten, — melyet a washingtoni kormány készített elő, — két célt akartak megvalósítani: az egyik, hogy *a délamerikai államok együttes határozat alapján üzenjenek hadat a tengelyhatalmaknak*, a másik cél pedig az volt, hogy *a háborús veszélyre való hivatkozással a gazdasági függetlenségükért erősen küzdő középamerikai és délamerikai államokat véglegesen bevonják az Egyesült Államok befolyási körébe.*

Washington igen nagy súlyt helyezett arra, hogy *a hadüzeneti javaslatot egyhangúan fogadják el és így rögtöni hatállyal érvényesítsék.* Igy akarták a huszonegy amerikai állam egyöntetű magatartását a tengelyhatalmakkal szemben tüntetőleg kinyilvánítani. *Ez a diplomáciai elgondolás azonban nem sikerült. Argentina és Chile* kiküldöttei a leghatározottabban kitartottak ama álláspontjuk mellett, hogy *az értekezleten kimondandó hadüzenethez nem járulhatnak hozzá és így az eredeti amerikai javaslatot át kellett szövegezni.*

A konferenciának ezt a politikai oldalát már-már teljes kudarc fenyegette, *amikor is pénteken nagy nyomásra Argentina és Chile hozzájárult ahhoz az áthidaló javaslathoz, hogy a délamerikai államok egységes magatartásukat ugyan dokumentálják, de a hadüzenet kérdését minden állam saját parlamentjében külön-külön dönti el.* Ezt a határozatot elfogadták és ezzel tulajdonképpen *megbukott Washingtonnak az a terve, hogy Amerika huszonegy állama az értekezleten hozott egyszerű döntéssel a tengelyhatalmakkal szemben ellenséges álláspontra helyezkedjék.*

Szombat volt a tél eddig leghidegebb napja

Szombaton a kemény tél eddig leghidegebb napjára ébredt Budapest. A reggeli órákban az utcákon szinte csak futó embereket lehetett látni. Mindenki rohant, hogy minél tőbb meleg helyre menekülhessen.

A villamosok perronjai üresek voltak. A reggeli szokásos lépcsőn való lógások és kapaszkodások egy csapásra megszüntek. Annál

nagyobb volt a tolongás a kocsik belsejében.

Az ablakokat teljesen ellepte a jégvirág s nem lehetett kilátni, hogy tulajdonképpen hol is jár a kocsi. Sokan voltak, akik túl utaztak a céljukon, vagy tévedésből korábban szálltak le.

A nagy hidegtől szokatlanul síkossá váltak a sínek is. Például

az Erzsébet-hídon az emelkedőre alig-alig tudtak a villamosok sűrű homokozás mellett is felkapaszkodni.

Dermesztő hidegben szombaton reggel a kispesti Üllői-úton *szétpattant a villamos áramvezetéke.* Emiatt az egész vonalon szünetelt az áramszolgáltatás és

Kispest, Pestszentlőrinc és Vecsés felől egész a Szent István-kórházig megbénult a forgalom.

Reggel öt órától nyolc óráig szünetelt a forgalom.

Fütőanyaggal el van látva a főváros. Mindenütt van a kellő mennyiségben fa- és szénkészlet. A bányákban különösen nagy gondot okoz a *szénrakodás.* Ezt a munkát ugyanis a szabadban kell elvégezni, márpedig

Pécen például —28, Tatabányán —29, Dorogon —34 fokot

mértek. A bányavállalatok ennél a munkánál sürün váltják a munkásokat és óránként *forró rumost* mérnek ki közöttük.

Az emlékezetes 1929. évi hideg télen *Turkevén* mérték a rekordhideget, amely akkor — 35 fok volt. Ezt a *„csúcshideget"* a dorogi —34 fok, már egy *„fokhossz"* hijján utólérte.

A fagyoskodók vigasztalására közöljük, hogy rövidesen

két reményt keltő dátum közeledik,

amikorra megtudjuk, hogy soká tart-e a hideg, vagy pedig már kiadta a mérgét. Az egyik: vasárnap, január 25, *Pál napja*, ekkor van a tél *Pálfordulója*, a másik *Gyertyaszentelő Boldogasszony* napja, február 2., amikor majd a medvétől kapunk hiteles és pontos tájékoztatást.

A hideg hullám már Tuniszt is elérte

A rendkívüli hideghullám, a Lavoro Fascista jelentése szerint, Tuniszt is elérte. Tuniszban 12 fok hideget mértek, ami emberemlékezet óta még nem fordult elő. A mohamedán lakosság körében a nagy hidegben, meleg ruha hijján, számosan megfagytak.

IRODÁJÁBAN GÖRNYED EGÉSZ NAP!

Ússzon rendszeresen a

SZENT GELLÉRT

PEZSGŐFÜRDŐ

napfénylámpáktól ragyogó, pompás úszócsarnokában!

!

Idegei megnyugszanak! Szervezete felfrissül! Teste-lelke felüdül!

Ha bármilyen

könyvre

van szüksége forduljon

100 éves cégünkhöz

bizalommal!

Szívesen tájékoztatjuk rendszeresen az irodalom minden ágáról, ha közli velünk, hogy milyen könyvek érdeklik és milyen nyelven?

Könyvjegyzékkel, költségvetéssel készséggel szolgálunk!

PFEIFER FERDINÁND könyvkereskedés kft.

Budapest, IV. ker., Kossuth Lajos-u. 5.

Telefon: 185—730, 187—400

A FREIBERGI FÜTŐANYAG-GEOLÓGIAI INTÉZET nagyértékű tudományos munkálatokat folytatott. Az intézet elsősorban a földben rejlő fütőanyagok feltárásával és vizsgálatával foglalkozik.

A HORVÁT NYELVRŐL új szótár jelenik meg Zágrábban, amely sok hézagot tölt ki a horvát nyelvben.

IRÓ OLVASÓ

UJ MAGYARSÁG ÉS AZ ÚJ EURÓPA

címmel most jelent meg a Bartha Miklós-Társaság érdekes kiadványa a legaktuálisabb magyar és európai kérdésekről. A társaság elnöke, Szász Béla dr. alapvető bevezető tanulmányában a magyarság és az európai átalakulás szükségszerű kapcsolatáról értekezik és kimutatja a magyar átalakulás elhalaszthatatlan voltát. Igen érdekes tanulmány foglalkozik a társaság akadémikus törekvéseivel, mellyel az új népi irodalom, művészet és tudomány legkiválóbb reprezentánsait tömöríti egybe. A könyv a tanulmányok egész sorát tartalmazza, az egyik rész címe „Államépítés és tudomány", a másiké „Magyarságtudomány". A korszerű jog, nemzetiségi kérdés, közigazgatástudomány, faji probléma, városrendezés, a turánizmus, a gazdaság- és szociálpolitika, a kultúratudomány, népművészet, történelemtudomány problémáinak egész sorát világítják meg szakavatott tollú írók: Papp László, Kovács Imre, Áfra Nagy János, Pósta Péter, Molnár Farkas, Rácz György, Szilády Zoltán, Gömöry Sámuel, Tamás András, Nyul Gyula, Mester Miklós, Melléky Kornél, Supka Ervin, Bottyán Árpád, Gallus Sándor, Hamvas Béla, Vargha László, Kádár Zoltán, Ferdinandy Mihály, Illéssy Péter, és Szokolay Béla. Irodalmi részről kiemeljük Gulyás Pál, Erdélyi József, Illés Gyula és Szerető Sándor verseit, a pompás műmellékleteket a társaság művészeinek munkáiról, Boromisza Tibor és Illéssy Péter könyvdíszeit. A kitűnő egységes és korszerű szemléletű munka az Egyetemi-nyomda könyvesboltjában kapható 4 P 80 filléres áron.

POR A HADAK UTJÁN

Érdekes könyvsiker híre érkezett Erdélyből, amely ráadásul szokatlan is; tudniillik versekről van szó, a költők pedig sohasem voltak a könyvpiac dédelgetettjei. Most mégis *Finta* István erdélyi írónak *„Por a hadak útján"* című kötete, mely a marosvásárhelyi „Turul" nyomdában most van sajtó alatt, már a megjelenés előtt majdnem teljesen elkelt elővételben. A boldog szerző természetesen a második kiadásson fáradozik. Finta István nevét és verseit már mindenki ismeri a hazai lapokból és folyóiratokból.

Az itt ismertetett és bármely más könyv beszerezhető:

Pfeifer Ferdinánd

könyvkereskedésben

Bpest, IV., Kossuth Lajos-u. 5.

Telefon: 135—730

A pusztítás rettenetes kora után az építés korszaka következik Ukrajnában

Rosenberg felhívását közli a „Deutsche Ukraine-Zeitung" első száma

Luck, január 24.

„Deutsche Ukraine-Zeitung" címen szombaton jelent meg Luckban egész Ukrajna lapjának első száma.

Rosenberg, a keleti megszállt területek birodalmi minisztere és Koch, Ukrajna birodalmi biztosa az első számban felhivást intéz az ukrán lakossághoz.

— A Német Birodalom —mondja Rosenberg miniszter felhivása — átvette Ukrajna közigazgatását, hogy örök időkre megakadályozza a bolsevista állapotok és a zsidóuralom viszatérését. *Az új közigazgatás elvárja, hogy minden ukrán munkába álljon a föld kincseinek feltárására, ezzel szemben maga mindent elkövet, hogy a pusztítás rettenetes kora után az építés korszakát nyissa meg.* Minden ukrán hozzásegítő munkáját érdeme szerint megbecsüljük és jutalmazzuk.

Koch birodalmi biztos arra szólítja fel felhivásában az ukránságot, hogy munkájával és igyekezetével *hálálja meg a német katonáknak, hogy megszabadították őket a bolsevizmustól.* Az ország minden ereje az építés szolgálatában áll — mondja a felhivás. Minden ukránnak megadatik, hogy hite és meggyőződés szerint éljen és boldoguljon.

Kinevezték a galíciai körzet kormányzóját

Krakó, január 24.

Frank birodalmi miniszter, főkormányzó *Wächtert*, Krakó körzetének eddigi kormányzóját *a galíciai körzet kormányzójává hívta meg.* A krakói körzet ügyeit további intézkedésig *Wolsegger* miniszteri tanácsos, a körzeti hivatal főnöke fogja intézni.

Három és félévi szigorított dologházra ítéltek egy furfangos szélhámost

Végh Andor dr. törvényszéki egyesbíró szombaton tartott tárgyalást *Schaffer* István magántisztviselő ügyében, akit az ügyészség többrendbeli csalással vádolt.

A vád szerint *Schaffer* értesült arról, hogy az újvidéki leventék Budapesten tartózkodnak látogatás céljából és a Murányi-utcai elemi iskolába szállásolták el őket. Schaffer megjelent a csoport parancsnokánál és

mint Bontha Mihály fővárosi tanácsnok mutatkozott be,

meghívta a leventéket a Margitszigetre, ott megvendégelte őket, mikor azonban fizetésre került a sor, kijelentette, hogy

a székesfőváros polgármesteri hivatala fizeti a számlát.

Ezt követőleg a csoport parancsnokával közölte, hogy a főváros még egy napra vendégül látja őket, de az ellátás felét nekik kell fizetniök. Ilyen címen át is vett 80 pengőt a leventéktől s azután nem jelentkezett.

Egy másik alkalommal az ujpesti közellátási tanácsnokot kereste fel, Barabás Pál dr. ujságíróként mutatkozott be és interjut kért. Rövid idő mulva előadta, hogy egy ankéton vett részt az államtitkárnál és ottfelejtette a pénztárcáját. Fel is hivott telefonon egy számot és

kérte az állitólagos államtitkárt, hogy négyezer pengő tartalmú pénztárcáját vegye magához,

mert azonnal érte jön. A búcsúzásnál azután a tanácsnoktól húsz pengőt kért taxira kölcsön, azután eltünt.

A tárgyaláson Schaffer beismerte bünösségét és azt hangoztatta, hogy beteges nagyravágyásból követte el a szélhámosságokat és nem pénzszerzés céljából. A törvényszék lefolytatta a bizonyító eljárást, majd a perbeszédek után három és félévi szigorított dologházra ítélte.

Hangversenyek

KONCERT RENDEZÉSEI:

Szentgyörgyi quartett **Károlyival ma**, matiné d. e. 11-kor Zeneakadémia.

Berlioz—Mendelssohn kedden. — **Falloni—W. Luzzato.** Hangv. Zenekar. (V. 8.)

Sztárok vidám délutánja febr. 8. (V. 5.) Bulla, Fejes Teri, Kiss Manyi, Lánczy M., Mezey Mária, Murátí Lili, Szilágyi Szabó E., Vaszary Piri, Básti Lajos, v. Benkő Gy., Bilicsi, Greguss, Latabár, Pataky J., Szilassy László.

Dohnányi—Telmányi szonátaest febr. 10. **Matiné** február 15.

Bach: h-moll mise **február 12.** Báthy, Basilides, Rösler, Kálmán, Zalánfy, Országh. Vez.: Lichtenberg. (Z. 7.)

Kéler Tasziló Liszt-estje **16.**

Károlyi-zongoraest febr. **26.**

Jazzparádé

1-én, vasárnap d. u. 5 V. Chappy és a Moulin Rouge zenekarának **1 órás parádés** revüje szenzációs új műsorral, **Szabó** Kálmán Trió, **Len Hughes, Ania Suli, Rátkay** Márta és zenekara, **Angela & Anthony, Chappy** Baba, **Cziffra** György, **Ric Joker, Halmai** Imre, **Kövary, Hegyi, Szendy** felléptével **3 órás világvárosi** műsor. Előjegyzett jegyek keddig kiváltandók **Színházi Magazin** Váci-u. 35 (1848—67). **Színházpropaganda** Teréz-körút 50 (111—222).

*

Rózsavölgyi hangversenyei:

Dohnányi—Waldbauer—Kerpely 3 trióest. Bérletek 4.50—18 P.

Weixelgärtner Egon dr.

zongoraestje holnap Z. 8.

SZINES FÉNY-JAZZ MATINÉ

1-én d. e. 11. Operett Színház. **Lugosi**-féle fényorchesterrel a világon először. **Kiss** Manyi, **Déry Sári, Gombaszögi, Olty** Magda, Dolly **Hopkins, Békéssi** Magda, Keresztessy Mária, **Majláth** Mária, **Mednyánszky**-nővérek, **Major** Tamás, **Pethes, Pártos, Tapolczay, Fekete, Hegyi, Magyari, Nagyajtay, Vécsey.** Bevezeti: **Podmaniczky** Félix báró. Jazz-zenekar, vez.: **Endre** Emil.

RACZ VALI ESTJE 1-ÉN

Műsoron legnépszerűbb és legszebb számai. Közr.: **Akom** Lajos, **Pécsi Öregdiákok** Z. 8.

Zöldy Sándor hegedűestje **6-án.** Franck-szonáta, Mozart - verseny stb.

Fényes Szabolcs szerzői operett-film cavalcadeja 8-án Z. 5. **Közr.: Honthy, Mezey Mária, Tolnay** Klári, **Kiss** Manyi, **Simor, Rácz** Vali, **Somogyi** Nusi, **Latabár, Sárdy, Szilassy, Ilosvay**-trió. Konferál: **Fényes** Alice, **Turay** Ida.

Erna Sack 12-én.

Kreutzberg táncmatiné **15-én.**

Damokos László zongoraestje 18-án.

Stefánia Imre zongoraestje 19-én.

Noiret Irén sanzon-estje **22-én.**

Falk: Verdi élete és művei. Meszlényi: Schubert c. könyvújdonságok újból kaphatók.

*

Marnitz hangversenyek

CLEMENTIS KLARA január 29. Z. 8.

„SZERETNÉM, HA SZERETNÉNEK" ADY-EST

febr. 7. Z. 8. Közr.: **Simor Erzsi, Eyssen** Irén, **Goby** Hilda, **Rácz** Vali, **Akom** Lajos, **Lehotay** Árpád, **Greguss** Zoltán, **Kántor** Béla.

IMPRESSZIONISTA ZENEKARI EST

febr. 9. Z. 8. Közr.: **Eyssen Irén, Milinkovich Gemma, Werner** Tibor. **A női zenekart** vezényli: **Arató.** Jegyek Marnitznál, VII., József-körút 37—39 **és a Zeneakadémián.**

Zsidó jubileum Debrecenben

„A Sidóknak polgárosítlatása hazánknak és városunknak sírját ásandja meg"

Szathmáry Irma rajzaival.

Debrecen, január 24.

Különös jubileumot ért meg Debrecen városa, ahol száz esztendő előtt költözött be az első zsidó. Azelőtt a nemes civitás falai között egyetlen éjszakára sem hálhatott meg zsidó, s még a *Goldberger* kékfestő cég tagjainak is — akik *nagy-szabadság* idején az elkülönített zsidó utcában árulhattak — éjszakára

ki kellett vonulni a hortobágyi Sidó Házba.

Pontosan ma sem lehet megállapítani, hogy mikor érkezett Debrecenbe *Lefkovics* Lajos, az első honfoglaló. Vagy 1841-ben, vagy pedig 1842-ben jött a jeles úttörő, annyi azonban bizonyos, hogy

Debrecen magyarjai nem fogadták rezesbandával és fáklyásmenettel.

Ellenkezőleg! Mikor kiderült, hogy Lefkovics le akar telepedni, a magyar kereskedők szervezete, a *Nemes Kalmár Társaság* mindent elkövetett, hogy valamiképpen

megmeneküljön az első beszivárgótól.

Küldöttség a királyhoz

Régi, poros írások, elsárgult okievelek közül kerültek napvilágra azok a dokumentumok, amelyek ma is ékesen bizonyítják, hogy a száz év előtt még szabad, büszke magyarokat milyen ellenérzés töltötte el a zsidókkal szemben. Lefkovits Lajost a helytartó tanács akarta Debrecen nyakara erőszakolni, mire a Nemes Kalmár Társaság elnöke szomorúan terjesztette elő

a Társaságnak azon lesújtó sérelmét, hogy a zsidó Lefkovics Lajos részére Debercen városában szabad vegyeskereskedés nyithatása megengedtetik

a Tekintetes Nemesi Tanács is parancsolja ezt.

A Tanács nagyhatalom volt az ősi civitásban, de a nemes kalmárok, akik ezekben az időkben még Perzsiában és Konstantinápolyban is raktárházakat tartottak fenn, olyan elszánt akcióba kezdtek, amelyhez hasonló ritkán fordult elő a magyar városok történetében.

„A Társaság elhatározta, — írja az egykorú jegyzőkönyv, — hogy keressék ki az adózási jegyzéket, a királyért és hazáért tett önkéntes adakozásokat és küldjön a társaság kebeléből egy küldöttséget a most uralkodó *V. Ferdinánd Felséges Királyunkhoz, alázatos hódolattal könyörögvén, hogy ezen zsidó városunkban lehető szabad vegyeskereskedés nyithatását kiváltságunk ellenére megengedni ne méltóztasson.*"

Szöllössy János vállalta a küldöttség vezetését és a *Lefkovics* Lajos elleni perre summaszerint 416 pengőforintot adtak össze a debreceni nemes kalmárok. *Komlóssy* László és *Szöllössy* János nemsokára már Bécsből jelentették, hogy

megérkeztek a császárvárosba és megkezdték az instanciázást.

Előzőleg azonban Pest városának jegyzőkönyvéből hitelesen kiírták a Lefkovics Lajost terhelő adatokat és okiratokat szereztek be annak bizonyítására, hogy *ez a zsidó nem méltó Debrecenhez, amely minden időkben mintaképe volt a kereskedői tisztességnek.*

Megmozdulnak a pesti zsidók

— Utnak indultunk Bécs felé — hangzik a jelentés — ahol ötnapi mulatásunk alatt *Bessenyö-Böthy* Sándor nagylónyai és vásárosnamenyi *Lónyay* János, szögyényi *Szönyi* László, beleházi *Barsay* György, tordai *Wirkner* György és *Zsedenyi* Eduard öméltóságoknál alázatos udvarlásunkat megtettük, hol is alázatosan esedezénk, hogy nemcsak társaságunkat, de

az egész békés, csendes Debrecen jó polgárságát e végveszélylyel fenyegető és törvénybe ütköző nyomasztó parancs alól oldozzák fel.

A negyedik napon sikerült bejutniok a fökancellárhoz, aki azonban kitérő választ adott. Erre augusztusban újabb küldöttség indult Debrecenből a nádor Őfenségéhez. Ezt a deputációt báró *Vay* Miklós fogadta, aki Debrecen városáért dolgozni soha meg nem szünt. Kijelentette, hogy bár helytartótanácsi határozat van, mégis oda fog munkálkodni, hogy *„Debrecen városának szabad kereskedö közönsége enyhitö vigasztalást nyerjen"*. *Vay* Miklós közbenjárasa folytán mint *„rendkivüli eset"* megtörtént, hogy a *helytartótanácsi határozatot megváltoztatták és Lefkovics Lajost ideiglenesen elültották a debrecen üzlet megnyitásától.*

A debreceni nemes kalmárok mozgalmát azonban egy újabb akció követte. Mint az egykori jegyzőkönyvek írják, a pesti zsidóság sem itt, sem másutt pénzt nem kímélve, felszaladt Bécsbe s Őfelsége tulajdon kezeibe nyujtotta be folyamodványát, kérvén, hogy

zsidó társuknak Debrecenbe a a kereskedés nyithatását megengedje.

A Habsburg császár köryezete

hajlott a jó szóra, s a nagy küzdelem vége mégis csak az lett, hogy *Lefkovics Lajos Debrecenben megnyitotta üzletét.*

A Sidók polgárositása hazánk sirjál ásandja meg

A debreceni magyarok szabadságharca azonban még ekkor sem ért véget. A gróf Széchenyi István által alapított Debreceni Casino még a következő évben is megrázó tiltakozással fordult az országgyüléshez a zsidók polgárositása ellen.

— Hazafiúi keblünkben kénytelen feljajdulni a vérző polgári szív — irták akkoron, amidön Pozsonyban tárgyalni kezdték a zsidók egyenjogusitását. Drámaibb irás, beteljesedettebb prófécia aligha hangzott el az utolsó száz esztendöben. *„A Sidók polgárosittatásának,* — irja ez a memorandum, — semmi alapos elözménye nincs, a nemzet több mint öt-hat évszázados ítéletét veszélyes dilemmába semmi nem hozhatja, ha csak nem vagyunk hajlandók hinni, hogy *alig három rövid év s több évszazadoknak törvénnyel szentségesitett tapasztalatait megcáfolhatja.* Eltüntek a tsudák idöi Tekintetes Karok és Rendek! és Saul esete nem tér többé vissza.

A Sidóknak polgárositttatása hazánknak és városunknak sirját ásandja meg.

A Sidó nép, amely jelenleg is új Jeruzsálem felépülésére, új földi királyra vár, a magyar nemzetet rokonának, a magyar hont hazájának soha nem tekintheti. A Sidó nép, mely e hazát a boldog béke napjaiban szipolyozza, de veszély idején elhagyni, s mint egykor, egyiptomi költözködésekor a templom elrablott kincseivel spionul az ellenséghez szegödni polgári erénynek tartja, polgárosittatásával

a bel- és külveszélyek elhárításának legyőzhetetlen akadálya lenne.

A Sidóknak polgárosítása iránt hozandó törvény oly láthatatlan kéz intö szózata, oly prófécia, amely ekként szól a magyar nemzetnek: *Rendeld el a te házadat, mert meghalsz! A Sidó nép polgárosittatása nem lenne egyéb, mint számkivetni a magyart saját házájából, sirt ásni a nemzeti és polgári jólét virágzásának".*

A jóslat valóra vált

Száz év telt el azóta, hogy Debrecen nemes városában megjelent az első zsidó, de a Debreceni Casinó kisérteties jóslata azóta valóra vált. *Rendeld el a te házadat, mert meghalsz* — irták száz évvel ezelőtt és a debreceni nemes kalmár elrendelte a házát, mert

a Piac-utca palotáinak kilencven százaléka került alig száz esztendő alatt a zsidók kezére.

Eltüntek a tsudák idöi is, mert azok, akik *Lefkovics* Lajos nyomán beszivárogtak a legmagyarabb városba — mint Szathmáry Irma rajzai mutatják, — sem vallásban, sem lélekben nem magyarosodtak meg. A Hatvan-utca táján és a híres Pástiközön ma a zsidóké minden ház, minden régi debreceni civilis porta. Péntek esténként *Lefkovics* Lajos utódai vonulnak hazafelé a debreceni zsinagógából, miközben a nemes civitás kellös közepén alakult gettóban libatollfelhöket kerget a jeges téli szél.

Akik egykor szót emeltek, akik világosan látták a bekövetkező veszedelmet, azok már elporladtak a Hatvan-utcai és Cegléd-utcai akácost temetökben. Debrecen keresztény magyarsága azonban úgy ünnepli a gyászos jubileumot, hogy

készül a honfoglalásra és viszsza akarja venni mindazt, amit egy évszázad alatt elraboltak tőle.

A városházán már újra a keresztény magyarság és a régi civilis polgárság diktál, az üzletekben pedig az egykori nemes kalmársághoz tartozó családok fiai állanak a pult mellett.

A Pásti-utcán ijesztő arcok tünedeznek fel, de Lefkovics beszivárgásának századik jubileumán Debrecen az egész magyarsággal együtt készen áll, hogy visszaszerezzen mindent, amit elvesztett egy sötét és szomorú évszázad alatt.

Igy harcolnak a sivatagban

A visszavonulás is a háborúhoz tartozik

Valahol a sivatagban.

Aki látta annakidején Sidi Rezegh repülőterén a ronccsá lött és kiégett angol páncélkocsik tömegét, a zsákmányolt Ford-kocsik kivárhatatlan felvonulását, az ujzélandi, délafrikai és indiai foglyok légióját, az talán nehezen érti meg. De parancs, parancs és a katona akkor is zokszó nélkül engedelmeskedik, ha minden eddigi szokástól eltéröleg, *a parancs történetesen visszavonulást rendel el.*

A sivatagi háború igénye

Akinek azonban nemcsak a kézzelfogható dolgok, hanem a mélyebb összefüggések meglátására is vannak szemei, az megérti a parancsot. Igaz ugyan, hogy a ránkszakadó nagy angol offenziva első hullámát véresen visszavertük, a nyolcszáz páncélkocsi megsemmisítése és az egész hadosztálynyi fogoly összeterelése azonban nem volt könnyü diadalmenet. *Ezt a győzelmet elkeseredett, elképzelhetetlen nehéz küzdelemben vivtuk ki,* nemcsak makacs, hanem mint éppen a csata folyamán kiderült, *nyomasztó számbeli fölényben lévő ellenséggel szemben.* Ennek a frontnak tartásához akkora haderöre lett volna szükség, amekkorát itt Afrikában sohasem lehetne ellátni. Mialatt tehát az ellenség tartalékainak és szétugrasztott osztagainak összegyüjtésével van elfoglalva, *megindul a visszavonulás.* Visszavonulás, kellemetlen csengésü szó. Lengyelországban, Franciaországban és Oroszországban elég visszavonulási útvonalat láttunk, felfordult gépkocsikkal, elszórt fegyverekkel és felfuvódott lótetemekkel szegélyezve. *Ebből az unalomig megszokott képből azonban itt semmit sem látunk.* A Via Balbián is böségben hevernek ugyan felfordult gépkocsik, ám ezeket már héthónapos rozsda marja és kanadai és amerikai gyárak cégjelzését viselik.

Jókedvüen és rendben visszafelé

Tehát visszavonulunk, mindenesetre nagyobb rendben, mint amikor annakidején kilenc nap alatt Sollumig üldöztük az ellenséget. Utközben az Ariete páncéloshadosztály egyik tisztjével találkozunk, akivel együtt verekedtünk éppen a sidi rezeghi áttörésnél. „Cognac inglese", nyujtja felénk már messziről viszkisflaskáját. Emberei is jókedvüek, az egyik gyorsan lemezre varázsolja a találkozást, mi pedig gyorsan pótoljuk, amiről az akkori kavarodásban megfeledkeztünk és kicseréljük címeinket.

Egy vonatos főhadnagy meséi a gondjaira bízott tábor kiürítéséről: — Pontosan kiszámítottam, hogy a mindkét irányban áthaladó gépkocsiknak mennyi üzemanyagra lesz szükségük. *Ez ott marad, takarékos gazdálkodással éppen elég lesz.*

— Lesz-e alkalmuk az angolok, nak zsákmányolásra?

A főhadnagy megelégedetten mosolyog: — Nem fognak azok egy csepp benzint, egy darabka kenyeret, egyetlen kijavitható szállító alkalmasságot találni, ezt elhiheti nekem!

Valójában mégis előre

Előre tartó oszlopok visszavonuláskor? Igen, nem tévedés, az ellentétes irányban haladó gépkocsik száma is meglepően tekintélyes. A lőszeres kocsikon kívül kijavitott páncélkocsik, vadonatúj páncélelhárítóágyúk, tartálykocsik. A visszavonulást állandó ellentámadásokkal fedező csapatoknak minderre szükségük van. Az összekötő tisztek és motorkerékpáros küldöncök is úgy száguldoznak, mint máskor. Gyakran találkozunk egészen üres kocsikkal is. Ezek a még kiürítésre váró táborok felé igyekszenek. — Milyen messze kell még ma eljutniuk? — kiáltok át az egyik üres tehergépkocsi vezetőjéhez.

— No, két órát utazhatok még déli irányban.

— És nem fél, hogy kutyaszoritóba kerül majd ezzel az irdatlan jószággal? — próbálom egy kicsit megijeszteni a fölényes atyafit.

— *Szállitottam én már utánpótlást egy újzélandi hadosztály kellős közepén keresztül is,* egészen Sidi Azeisig; engem bizony nem fog megijeszteni — hangzik a még fölényesebb válasz egy meglehetősen goromba titulus kíséretében. Még szerencse, hogy ellentétes irányban halad, különben talán hajba is kapnánk.

A sivatag visszavár...

Hát bizony nem is volt szerencsés ötlet ma ez az ingerlösdi játék. Ha vidáman is csevegünk, mintha csak lakodalomra vonulnánk, mégis van sok színlelés is ebben a jókedvben. Hónapokon át átkozott kietlen állásainkat ma egyszerre túlontúl is szépnek találtuk, amikor ott kellett hagynunk öket. Hiába, nem katonaszivek örvendeztetésére találták ki a visszavonulást. Mintha mindannyiunk titkos gondolatának adna kifejezést az egyik páncélkocsi parancsnoka, amikor hirtelen megszólal:

— Hát csak rendezkedjék be itt a kövek között a Tommy minél lakályosabban. Majd visszajövünk még ide, ha szükségünk lesz erre a darab sivatagra!

A szép fog igazgyöngy

a természet bőkezű ajándéka. Őrizze meg ezt az értékes adományt gondos ápolással; legjobban Chlorodont fogpasztával, amely a célszerű fogápolás fogalmának megtestesítője. Chlorodont egészségben és ragyogó fehéren tartja fogait, megóvja öket a csúnya és ártalmas lerakódástól.

Ezért ne feledje el:

falkolás után és lefekvés előtt

Chlorodont fogpaszta

A magyar nép lapja

a Függetlenség

Szathmáry Irma

festő

Koll. kiállítása a debreceni Déri Múzeumban

1933. jan. 22—24.

Évk Déri 1933. 46. l.

Szathmáry Irma

festő

l

Évk Děti 1941

51. l.

MÓRICZ ZSIGMOND DEBRECENBEN

ÍRTA JUHÁSZ GÉZA

Az utolsó napig nem mertük hinni, hogy lejut hozzánk. Hetek óta azt hallottuk, maga is írta, hogy fekvő beteg. Mégis rászánta magát az útra, egy másik beteg, a költő Oláh Gábor kedvéért. Oláh Gábort ezüst koszorúval lepte meg Debrecen. Móricz Zsigmond érezte, hogy ennél többel adós neki a magyarság: igazságot kell szolgáltatnia a mellőzött írónak, s ezt a végső ítéletet ő mondhatja ki legméltóbban. A kötelesség hozta le. Az volt a terve, hogy itt marad néhány napig, pihenni. A napok aztán hetekké szaporodtak. Nem is volt ez pedig pihenés. A Bikaszálló 218-as szobájában folyton kattogott az írógép, levelek légiója szállt szerte, új tervek bontakoztak ki. Akár pihenés volt, akár nem, a beteg Móricz Zsigmond, négyhetes debreceni kúra után, egészségesen távozott.

Rögtön első délben összeakadtam vele. Legényes kalapjával, prémes kabátjában magánosan sétált a szálló előtt. Alig szippantott bele a Piac-utca levegőjébe, mintha megújhódott volna: csupa derű volt, ott csillogott a szemében a hazatérés öröme.

Mikor elváltunk, az én szívem mégis elnehezült. Arra gondoltam, mi lett volna itt ötven évvel ezelőtt, ha leutazik Debrecenbe akkori legnagyobb írónk, Jókai. Hogy körüludvarolta volna a város: legbuzgóbban az előkelőség, de versenyt hódolta volna a járókelők névtelen hada is, minden lépésén.

Elhessentettem ezt a képet. Jobb ez így. Nem az írónak: — őt csak fűtené a hangos siker. Az országnak jobb, a magyar jövőnek. Petőfi mellől, az utcáról Jókai oda »emelkedett« Tisza Kálmán miniszterelnöki tarokk-asztalához; Arany János meg áttelepedett a szalontai jegyzői vityillóból az Akadémia palotájának főtitkári székébe. Olyan magasra jutottak, hogy még ők is: Petőfi barátai, majdnem teljesen elszakadtak a *magyar valóságtól*. Jókai tündérálmokat szőtt, Arany a multba temetkezett. Alig egy-két munkájukból süvölt már ki, a kiegyezés után, a magyarság vészcsengője. Móricztól és mai nagyjainktól megtagadta a sors a társadalmi sikert, de kárpótlásul megengedte nekik, hogy rangrejtve, mint az Igazságos Mátyás utódai, odavegyülhessenek a tömegbe, a kisemberek hús és vér panaszai közé, a hétköznapok sűrűjébe. Móricz Zsigmondnak ez az életeleme. Az a nagysága, hogy két kofa csatításából azonnal kihallja fajtánk örökérvényű fájdalmát, örömét.

Szeme, füle folyton gyüjt, tízezer szóból is csalhatatlanul ragadja meg az egyetlen lényegest. Még érkezése délutánján átéltem ezt. Fölmentem a szobájába Simándy Pállal egy interjúért. A küszöbön megdöbbentünk. Ott terült az ágyban, kimerülten. Fáradt volt, halálosan. Csattant az mind, amit Simándynak felelt, akár egy epigramm, de éreztük, minden szóért hegyeket kell a mellérő legördítenie. Panaszkodott, még egy betű sincs a másnapi mondanivalójából. Az asztalán ott hevertek az Oláh-kötetek, áthurkolva. Összenéztünk Simándyval: — Hogy lesz ebből holnapra előadás? (Mindig elfelejtjük, hogy egészen más az alkotó ember természetrajza!)

Már rajtunk volt a kabát, hogy elfüstölögjünk. Akkor csak berobban közénk Gulyás Pál. Ömlik belőle a szó, szinte önkívületben magyarázza, ki is az Oláh Gábor. Oldja a könyvekről a csatot, beléjük turkál, idéz, két kézzel hadonászik, tele véle a szoba.

Móricz Zsigmond hátrazuhant a párnáján. Lehunyta a szemét, s ernyedten a homlokához nyult. Látszott, már nincs is köztünk. Végre megértette Gulyás Pál, mi hunyorgunk rá, mért rángatjuk a bundáját. Abbahagyta lázas rögtönzését. Elköszöntünk.

A lépcsőn Simándy szólalt meg elsőnek:

— Te, Pali, Móricz Zsigmond azt mondta egyszer: Ha már ő a homlokát tapogatja, az azt jelenti, torkig a dologgal, ajánlja magát...

Másnap szorongva mentem a koszorú-ünnepre. Hát ott áll Móricz Zsigmond a dobogón, sugárzó frisseségben. S mekkora volt az elképedésem, mikor egyszer csak idézi ám (a Híd közölte is) Gulyás Pál elmefuttatásának a legvelejét. Míg azt képzeltük, azt se tudja már, ott lábatlankodunk-e még körülte, vagy elhordott bennünket az ördög, az ő fáradt testében minden szóra éberen lesett az alkotó erő: rostált, megragadott, s helyére illesztette, ami neki való.

Harmadnapra tökéletesen elfújta a fáradtságát a Nagyerdő szele. Ilyen föloldódottnak nem láttam Pesten soha. Látogatott, gyakran elüldögélt Oláh Gábor ágyánál, sétált. A szobájába bárki beléphetett bármikor. Úgy dolgozott, nyitott ajtónál, mint akinek az ihletét nemhogy zavarnák a betoppanók, ellenkezőleg, új sugallatot, friss színt hoznak neki. Délutánonkint a kávéházba telepedett. Tárgyalt cívisekkel, vitázott professzorokkal, tervezett írókkal. Este a Déri-múzeumba fészkelte be magát. Okmányokba merült. Nagy művek kezdtek bontakozni benne. Három is. De nem írt, s ennek úgy tudott örülni, mint a vakációnak a gyerek.

Napról-napra találkoztunk, ha magam nem is, a feleségem, sógornőim vagy a sógorom, garaboncás Gulyás Pál. Néhányszor nálunk vacsorált, főtt burgonyát kötött ki, s örült, hogy a feleségem őt szolgálja, nem a tulajdon háziasszonyi prezstizsét. A vendéglővel épp elég a baja, — húst nem ehetik,

Híd 1942. ápr. 14.

s ilyenkor a mi szakácstudományunk mindjárt csődött mond.

Mindnyájan szerelmesek lettünk a kedvességébe, kifogyhatatlan vídámságába, ezerirányú érdeklődésébe. Tiszta kacajú gyermek, s élete csúcsán álló bölcs. Forrás-üdeség és éteri távlat: ez a kettős íz érzik minden szaván. Bethlen Gáborról úgy beszél, mint aki évekig ült az asztalánál, s minden hadjáratára elkísérte. De éppígy látja a mát is: a toprongyos talyigást, az autogramm-kérő kis diákot s a kabaré-színészt.

Amit észrevesz, az kész epika. Kerek történetekben lát és csattanókban gondolkozik. Nemcsak regénypárbeszédeiben szikrázik a jellegzetes móriczi villanás: az élete ugyanilyen.

— Ma felötlik nekem az étteremben egy öregúr, — meséli vacsora közben. — Nagyon ismerős. Nézem, nézem, ő is folyton néz. Már nem állhatom, átkiáltok neki: »Honnan ismerjük mi egymást?« Megörül, viszaszól: »Móricz Zsigmond?« »Azt én is tudom, — mondom — de maga kicsoda?«

Kópészájjal nevet, és már kezdi is az öreg úr történetét. Papír kellene csak és ceruza, s tíz perc alatt készen lenne egy új remekmű: a szerencsés ember novellája, csupa íz, csupa szín, csupa vídám fordulat. Móricz Zsigmond úgy ír, ahogy beszél. S úgy beszél, mint egy kifogyhatatlan mesetarisznyájú nagyapó. Legényesen pödrött bajuszával, lengő dús hajával mégis leginkább: egy boldog, elronthatatlan gyerek.

Pedig az apámra emlékeztet engem is, feleségemet is.

Az apósom, Gulyás István, a Pali apja, valamikor tanára volt Móricz Zsigmondnak Debrecenben. A mult nyáron halt meg. Most állandó beszédtárgy köztünk. Csak most tudta meg róla Móricz, hogy tizenhat éves korában még gatyás dinnyecsősz volt Tiszadobon, s legvakmerőbb álma, ha belőle csodálatosképpen tanító lehetne. Tíz év mulva pedig bölcsészdoktor s a debreceni kollégium egyik legkülönb tanára. Móricz Zsigmond előadást is tart róla a Kelet Népe debreceni irodalmi estjén. Azt sem hallgatja el, hogy mikor hanyatlani kezdett, ettől a jó tanártól kapta életében az első pofont, a III. B-ben.

Másnap az előadás után együtt ülünk vacsoránál megint. Gulyás Pali csöndesen odatesz Móricz elébe egy öreg noteszt:

— Megtalálta az anyám. Benne a Zsiga bácsi osztálya: a III. B.

A tanári notesz! Móricz Zsigmond mohón csap rá. Csupa izgalom.

— Most kiderül, — neveti el magát — jól emlékszem-e. Móga volt-e előttem a névsorban?

Persze, hogy jól emlékezett. Ez a Móga is szerepelt a felolvasásában. Apósom először Mókának írta be a nevét, aztán javította ki, ceruzával.

Belemerülünk a noteszbe.

— A latint is apátok tanította? Erre egyáltalán nem emlékszem.

Eltünődik:

— Mégis csak ő lehetett. Magyarból biztosan nem kaptam volna pofont. Lássuk csak a jegyeimet.

Apósom görög betűvel jegyzett. Zsiga bácsi neve után csupa alfa. De latinból, mindjárt a második osztályzat, egy delta.

Diadalmasan mutat rá:

— Itt a pofon!

A neve a noteszben még Móritznak van írva. Figyelmeztetjük rá. S máris benne az emlékezésben. Az apját az a pap keresztelte el Mórucznak, aki addig ijesztgette a kislányát, hogy: ha rossz leszel Mórucz Bálinthoz adlak feleségül, amíg az a Mórucz Bálint csakugyan el nem vette azt a kis paplányt. De mikor az első fiúk született, előre kikötötte, hogy valami rendes nevet ám neki; az ő fia ne legyen se Peti, se Palkó.

— Háznál volt a keresztelő, — meséli Móricz Zsigmond. — Az én apámat nem olyan fában ringatták, hogy hagyott volna belebeszélni a szándékába. Kérdi a pap, mi lesz az újszülött neve. »Zsigmond«, — mondja az apám. Anyám boldogan hanyatlott vissza a párnájára.

Nevetünk, de átborzong rajtam valami. Mégis csak különös. Hajszálon mult, hogy ez a nagy író nem Mórucz lett, mondjuk: Mórucz Péter. Miféle erő avatkozott itt közbe? Jókai: Mório volt, Kemény meg: Zsigmond. S Móricz Zsigmond: kettejük örökségét viszi tovább, forrasztja eggyé: Kemény tragikus mélységét, Jókai angyal-mosolyát.

Már megint nyakig evickélünk az irodalomban. Ide s tova éjfél. Gulyás Pali enyeleg:

— Én nem bírom a regényt. Hosszú. Csodálom Zsiga bácsit: — mennyi regényt elolvashatott, hogy így árad belőle az epika. Árulja már el, mi a regényírás titka. Hiszen az is lehet, valami egyszerű recept...

Móricz Zsigmond szelíden mosolyog. Jobbkezével, szórakozottan, a homlokát tapogatja.

Tavaszi temetők

Fekete volt a föld,
kék a tavaszi ég,
s kék volt az ibolya,
de földöntúli kék;
olyan kék, amilyen
csak a bánat lehet,
mit régi sírokon
idéz a kikelet...

Fekete volt a föld,
kék a tavaszi ég. —
Úgy gondolok reá,
ahogy volt messze, rég;
s úgy gondolok reá,
ahogy a kikelet
kék ibolyát fakaszt
porló szívek felett....

Ugy gondolok reá, —
szívemben bánatok,
sötétkék ibolyák
a réglement napok,
a régmult tavaszok,
s a régmult szeretők, —
mint én reám a szép
tavaszi temetők.

Erdélyi József

Szathmáry Tomo

l.

Evk Deri 1939-40

116. l.

Szatmáry Irma

fesso

koll. kiáll.

l.

Erik déri 1941

63. l.

1967 MÁJ 7.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

HAJDÚ-BIHARMEGYEI
NÉPÚJSÁG

Szathmáry Irma

1021

Szathmáry Irma: ANYÁM

NYELV ÉS MÜVE

A mérleg és a gond

Köztudomásúan minden nyelvben általános jelentéstani fejlődés, hogy az elvont fogalmak kifejezésére konkrét, szemmel látható és kézzel fogható jelentésű szavakat használnak fel. Így maga az *elvont* szó is az *el* igekötőből és a *von* ige befejezett melléknévi igenevéből való. Az *el* igekötő azonos tövű az *előtt, elől, elé* névutók és az *elül, elől, elő* határozószók tövével. Régebben *elé*-nek hangzott. A *von* rokonértelmű a *húz* igével. Az *elvont* eredeti jelentése tehát olyasféle, hogy „félrehúzott". Az *elvont* különben tükörfordítása a latin *abstractum*-nak, amely szintén az *ab* igekötőből és a *trahere* „húzni, vonszolni" igéből származik.

A *fogalom* alapszava a *fog* ige, mint ahogy a *kérelmé* a *kér*, az *unalomé* az *ún*, tehát az, amit (ésszel) meg lehet *fogni*.

A gondolkodás voltaképpen helyzetek, hasonló és lítása, esetleg döntés a lehetőségek közt. Ezért nem véletlen, hogy a mindennapi életben oly gyakran használt *mérleg* nagy szerepet kap a gondolkodásra vonatkozó kifejezések közt. Ezek a kifejezések persze régebbiek, mint a méterrendszer kialakulása, ezért a kilót, dekát és grammot ne is keressük köztük.

Maga a *mérlegel* is ma már elsősorban elvont értelemben használatos: válogat az érvek, bizonyítékok, lehetőségek „súlyossága" közt.

A *font* régi nemzetközi súlymérték. Még ma is használják az angolszász világban. A magyar font kb. 56 dekának felelt meg. Belőle származik a *megfontol, fontolgat* igénk, *fontolóra vesz* szólásunk és *fontos* melléknevünk. Ez utóbbi eredetileg annyit jelentett, hogy egy vagy több fontnyi súlyú.

A *lat*, eredetileg szintén

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

HAJDÚ-BIHARMEGYEI
NÉPÚJSÁG

Szathmáry Irma
1969 MÁJ 1.

a fák.

1021

N

Munkás Szathmáry Irma metszete

lis vetélkedőt rendez. A versenyben négy budapesti, és nyolc vidéki szocialista brigád vesz részt. A részvevőket sorsolással párokba állították. A páros vetélkedőket a rádió közvetíti. A vesztes kiesik, három brigád kerül a döntőbe. A döntőt június 14-én a televízió közvetíti.

— Ismerve a fiatalok felkészültségét, műveltségét, a Kabay János szocialista brigádra esett a választás. Alaposan, komoly munkával készülődnek a vetélkedőre. Mivel nálunk ötnapos a munkahét, minden szabad szombatjukat a felkészülésre fordítják. A Megyei Művelődési Házban Vascsur Ernőné irányítja a felkészülést. Minden héten két előadást hallgatnak meg a zene, az irodalom, történelem, helytörténet témaköréből. Sokat olvasnak, rendszeresen járnak tárlatra, mozi-

Szathmáry István

Gerevich Tibor: Római magyar művészet – Magyar Művészet 1931. 206 l.

Szathmáry István

Írod

Ágotai Lajos:

A székesfővárosi iparrajzískola kiállítása a Nemzeti Szalonban.

Magyar Iparművészet

1931. 186 l.

Szathmáry István

orsk. repr.

Lex. Nagy Tás

70. tábl.

BUDAPEST
1935 JAN 18 15
62 S

Szathmáry István

úparmúvész

láid

Lex Magy Társ

532. b. l.

Szatmáry István
festő

Műcs. kiáll., 1933 tól
Pipics 120. l.

Szathmáry István jestő
Debreczen 1896. VIII. 21. Révész

~~Szebeni Jenő jestő~~

508/1934.

Folyó hó 13.-

ra értesitem Főtisztelendősé

templomban végrehajtandó hel

mének és költségeinek megáll

dr. Genthon István bizottság

sági müépitész-tanár és Nikó

tem ki.

A nevezettek

nak Főtisztelendőséggel szem

Budapest, 193

Szathmáry István

1916/17 – 1918/19, 1920/21–
1922/23

Ferképzomfoiskèvk

B5.-l.

Tarcsa.

A hegyes vidéken a köz
viz forrása látható, mig az
legel, középütt a földön ül
korsóval közeledő asszonyhoz
Felirata
balra: Vue du Baing
jobbra: Ansicht des

Rm., mér. a rl. 33

SZATHMÁRY *István*, festő Budapesten ~~Ht~~ és mint a Collegium Hungaricum ösztöndíjas tagja, Rómában tanult. Olaszországban főkép a középkori miniatűrök tanulmányozásával foglalkozott. Művei: Emléklap gróf Bethlen István v. miniszterelnöknek a Római Magyar Akadémián tett látogatására, Szent Imre, pergamenre festett miniatűr stb. Budapesten 1923 óta állított ki akvarelleket és temperákat.

[szül. Debrecen 1896 aug. 21. H Kecskeméten

E. G. II. 491 e

— De a tetejét is.

— Hogyne, azt is. És te majd kézimunkát készítesz rá szabad időben.

— Nem — rázta a fejét az asszony, mert ezt már ő érti jobban, mint a férfi. — A falvédőt teszem a ládára, az oda jobban is illik és inkább egy új falvédőt fogok csinálni.

— Nagyon szép lesz a szobánk — mondta a férfi és elragadtatással nézett maga elé. Már csak a kis szobát látta.

Az asszony is. Most már bevallhatja, hogy tegnap még rideg volt, de mára már olyan édes és barátságos. Talán, mert reggel besütött a napocska. A napocska minden reggel be fog sütni, ígérte a férfi. Aztán abban is megegyeztek, hogy a háziak is nagyon rendesek. Milyen jó, hogy jó emberekhez kerültek!

A villamos nyikorogva fordult el a Gellért-szobor alatt és ráfutott az Erzsébet-hídra. A kocsi belseje csendes volt, szinte megilletődött. A legtöbben talán arra gondoltak, hogy nem is olyan sok kell a boldogsághoz, csak egy kanál, két tányér, no, meg egy láda, amit fehérre fest a férj. Egy elegáns fiatal hölgy mély sóhajt nyomott el magában és szomorúan bámult ki az ablakon. Egy jólöltözött úr lehorgasztotta a fejét és halkan hümmögött. Lehet, hogy arra a meddő igyekezetre gondolt, amivel megértő társra szeretett volna találni. Egy feketeruhás, idős dáma szüntelenül bólogatott, a fiára vagy a menyére gondolt talán. Utasok voltak, aminők minden villamosban találhatók, utasok, akik a boldogságot keresik, vagy nem is keresik már, mert lemondtak arról, hogy megtalálhatják. Valamennyien összehasonlításokat végeztek magukban és valamennyien szívesen cseréltek volna a kocsi elején szorosan egymáshoz simuló emberpárral. Úgy néztek rájuk, mint a hősökre, akik ők is lehettek volna, ha elég jók és bátrak ahhoz, hogy azokká legyenek. A kalauz az ajtónak támaszkodva bámészkodott rájuk és többször csengetni is elfelejtett.

A férj nagy szakértelemmel magyarázta, hogy miért kell a hidakat időnként átfesteni. Nem csupán szépítésből, hanem azért is, hogy megóvják a vasat a romlástól.

— Látod, — és szeretettel az asszonyra nézett — a festék ugyanaz a vasnak, mint a férfinak a jó asszony, aki nemcsak szépíti, hanem meg is védi a romlástól a férfi életét.

Az idős dáma, aki már eddig se igen tudta megállni, hogy meg ne szólaljon, hangosan felkiáltott:

— Így van! De ezt, sajnos, nem minden asszonyról lehet elmondani.

A villamos már az Apponyi-térre ért, ahol az öreg embernek le kellett volna szállnia. De nem szállt le. Úgy tett, mintha elfelejtette volna, aztán a Kossuth Lajos-utca sarkán is elfelejtette.

— Oh, hiszen mi valóságos körutazást teszünk — hálálkodott az asszony és kíváncsian tekintgetett a kirakatok felé. — Milyen szép, minden milyen szép!

— No, várj csak, — büszkélkedett a férj — majd ha a Körútat fogod látni! Ott leszállunk és gyalog sétálunk el az Andrássy-útig.

— És az áruház? — kérdezte az asszony, egy kis aggodalommal a szemében. — Az áruház, ahol vásárolni akartunk?

— Oda is elmegyünk — nyugtatta meg a férfi. — De előbb máshová! — Az asszonyra nézett kissé hamiskásan. Most következik az igazi meglepetés! — Először is elmegyünk egy kávémérésbe, ahol én iszom egy csésze kávét, eszem hozzá egy kiflit. Te pedig — szünetet tartott és az asszonyra gyönyörködött hosszan — te pedig eszel — amit akarsz.

Az asszonyból boldog kis kacaj röppent fel s örömében összeütötte a két tenyerét. A kalauz bekiáltott a kocsiba:

— Nagykörút, Nemzeti Színház!

A férfi felállt és gyöngéd mozdulattal felsegítette az asszonyt. Az öregember beljebb húzódott a padon, hogy utat csináljon és úgy érezte, hogy talán utánuk kellene mennie. Az asszony rámosolygott kedvesen, a férfi megemelte a kalapját. Furcsa! Vannak még jó emberek. Valamit adni kellene nekik. De hátha el se fogadnák? Tétovázott, utánuk akart menni, de a kalauz már megrántotta a csengő szíját.

Az emberek az ablak felé néztek és még egy utolsó mosolyt küldtek a távolodó pár felé. Aztán a kocsi arca elborult és a villamos nehéz teste dübörögve futott tovább a Rákóczi-út szűkülő medrében. Néhány szegény embert vitt magával, talán néhány gazdagot is, de egyetlen szegényebbet és mégis gazdagabbat sem annál a két embernél, aki boldog karolással tűnt el a Körút sarkán.

A Pénteki Szentcsalád jubiláris serlege.
Szathmáry István műve

Uj Idők 1935. június 17-én

Édes vakáció!...

— Emlék —

Írta: **Zsigray Julianna**

Ilyenkor húsvét táján gyökeres mélabúba esem. Így van ez karácsony előtt is. Arról pedig, hogy nyári vakáció előtt, miképpen marcangol az irígység: jobb nem beszélni. Olyan sötét indulatok dúlnak bennem, hogy szégyelem leírni. Egyébként le sem tudnám írni. (Ehhez Shekaspeare ereje kell. A tengerzúgás, a mennydörgés, a véres kardok csattogásának ereje.) Szégyen ide, szégyen oda, be kell vallanom: a gyerekeket irígylem. A gyerekeket, mert vakációt kapnak.

Földöntúli gyönyörűség a vakáció. A vakáció, a szabadság és az üdvözültség minden szépségének sűrítése. A vakáció a korlátlan boldogság. A felnőttek sikere, pénzszerző öröme, viszonzott szerelme mind kismiska hozzá képest. Amikor az ember azt mondja, hogy csak a gyerek boldog, fején találja a szöget, bár biztos vagyok benne, hogy nem arra az igazságra gondol, amely ennek a felületes mondatnak az ismeretlen mélységében rejlik. Nem arra, hogy a gyerek azért boldog, mert vakáció van. És én azért vagyok szomorú, mert számomra már nincs vakáció. Nincs felelőtlen gyönyörűség, nincs alkalom a szép, tiszta gyermeki gazságokra, mint egykor. És minél messzebb távolodom ettől a kortól, annál édesebbek és színesebbek az emlékeim.

Engem korán intézetbe adtak, állítólag azért, hogy a bátyám, meg az a rokonfiú, aki nálunk volt becsületet tanulni, ne rontsanak el. Baj volt, hogy túlságosan megértettük egymást. Mire az intézetbe adtak, én már teljesen el voltam rontva. Sőt, ha igazságosan mérlegelem a körülményeket, be kell ismernem, hogy én is alaposan közreműködtem abban, hogy a bátyám s a becsületet tanuló ifjú elromoljanak. Mert igaz, hogy ők öregebbek voltak, mint én. Ez igaz. Viszont nekem fantáziám volt. És micsoda fantázia!

Később, amikor írni kezdtem, kritikusaim azt vetették a szememre, hogy nincs fantáziám. Nem tudok szép és nagy témákat kiagyalni csak piszlicsár ügyek érdekelnek. Hogy aszondom: „egy fiú meg egy lány szeretik egymást, vagy az egyik nem szereti a másikat vagy a másik nem szereti az egyiket. Meg, hogy a férfiak elhagyják a nőket..." Csupa ilyen semmiség.. Beismerem: kritikusaimnak igazuk van. Nincs fantáziám, mert gyermekkoromban elkoptattam. Akkor annyi fenséges és galád, de mindig nagyvonalú kalandot találtam ki, hogy írókoromra már nem maradt semmi.

Például én találtam ki azt, hogy a szalmakazlat bányának kell tekinteni, keresztbe-kasul alagutat kell bele fúrni, az alagutakba tárnákat. A tárnákat meg kell tölteni almával s aztán fáradtságos munkával kibányászni az almát.

Körülbelül két hétig dolgoztunk a szalmakazal megfúrásán, az almát is sikerült kilopni a kamrából s a tárnákba elhelyezni. Sajnos, a kibányászásra már nem került sor, mert az egyik alagút leszakadt velünk s a szalmakazal mélyebb régióiba zuhantunk. Ha a becsületet tanuló ifjúnak nincs olyan jó tüdeje, mint amilyen volt és nem üvölt olyan kétségbeesetten, hogy az istállókig is elhallatszik, mind a hárman ott veszünk. Pedig egyikünk sem vágyott arra, hogy szalmában fulladjon meg.

Nem szép a dicsekvés, de az érdemeket ostobaság volna álszerénységből elhallgatni. Az is az én ötletem volt, hogy a pincéből minden nap ki kell lopni két hétdecis üveg bort és bájos mosollyal átnyujtani a nevelő úrnak, mondván:

— Anyuka küldi a tanár úrnak ebédutánra.

A nevelő úr meghatottan vette át a két üveg bort. Egyrészt, mert tanár úrnak szólítottuk, holott ez a bánatos bölcsész még alapvizsgát sem tett, másrészt és főleg, mert imádta a szeszt. Jó bő torka volt, gyorsan leküldte a nehéz világosi bort és mi egész délutánra szabadok voltunk. Sajnos, anyuka legfeljebb két hónapig küldözgethette a nevelő úrnak a bort, mert egy pincetakarítás alkalmával kiderült, hogy több mint hatvan üveg palackos bor hiányzik.

Azután megpróbálkoztunk a nagymamával. „Nagymama küld egy kis szilvóriumot a tanár úrnak a reggelihez": ez nem vált be, mert csak kámforos spirituszt tudtunk lopni s a nevelő úr bárhogy imádta is a szeszt, hamarosan rájött, hogy a szilvórium kámforos spiritusz és a nagymama reuma ellen használja.

Tőlem ered Attila sírjának feltárása is a magrépa földön. Szenvedéllyel, a nagy célért küzdő tudósok vak szenvedélyével ástuk ki apám legszebb magrépáit. Tőlem ered a mosóteknőből épített hadihajó vízrebocsátása és elsüllyesztése a Tiszán. (Benne voltunk mind a hárman.) Tőlem ered az is, hogy a kistamáspusztai tanítónőnek szerelmes levelet kell írni a nevelő úr nevében. Ha nem úntunk volna rá arra, hogy a helyesírásra nagyon kell vigyázni, föltétlenül összeházasítjuk a nevelő urat a tanítónővel. Észre sem vette volna, hogy egyszer csak vőlegény lett.

Sok remek dolgot csináltam. Igaz, hogy apám pipáinak elajándékozása a parasztgyerekekkel rendezett népünnepély keretében a bátyámtól származik, ellenben a gyerekszoba felgyujtásában egyenlő részünk van mind a kettőnknek. Szép, nagy tűz volt, ha idejében észre nem veszik, az egész tanya leég. Mindenesetre a becsületet tanuló ifjúnak közös barátunknak, a haja, szemöldöke, szempillája kopaszra leégett. Rólam csak a ruhám égett le, meg egy kicsit a hátam.

Vidám, szép körünket ezután oszlatta fel a szülői önkény. A becsületet tanuló ifjú mamája kijelentette, hogy nem hagyja a fiát nálunk tovább becsületet tanulni; elvitte Kisújszállásra. Bátyám Fiumába került, mert az volt tőlünk legmesszebb én pedig, mivel gyenge nő voltam, a közeli városba, egy szigorú magánintézetbe.

Borzasztó sorsom volt. A többiek mind nagylányok voltak, én nyomorult kis elemista létemre, egyedül ténferegtem közöttük. Mert az volt az igazság, hogy a környékben egyetlen kislány sem süllyedt odáig, hogy elemista korában intézetbe kelljen adni. Egyedül engem ragadott ilyen mélyre a fantáziám.

188

1907. május 10.

A magyarországi Kárpát-egyesület elnökségének: értesítés az építkezési segély 1903-ban elrő részletének (5000 kor.-nak) kiutalványozása felől, az építkezési tervek múzeumi szempontból lecendő megbírálás végett beküldetnek (273/1907.)

Szathmáry István

1923. nov M Akv Pf Egy
kiáll. Nemzeti Szalonban
Tanulmányfej. vszf. 350.000.–
Tabáni temető, vszf. 450.000.–

1925. febr. M Akv Pf Egy
kiáll. Nemzeti Szalonban
Zebegényi bucsú, tempera

Havas II. 80

Ágyhuzatok, sümegvidéki VI. 148.

Szathmary Károly

Magyar Művészek

1925. 583

Kathmary Dénes

MAGYAR MŰVÉSZET

1925. 583
1931. 206, 211.

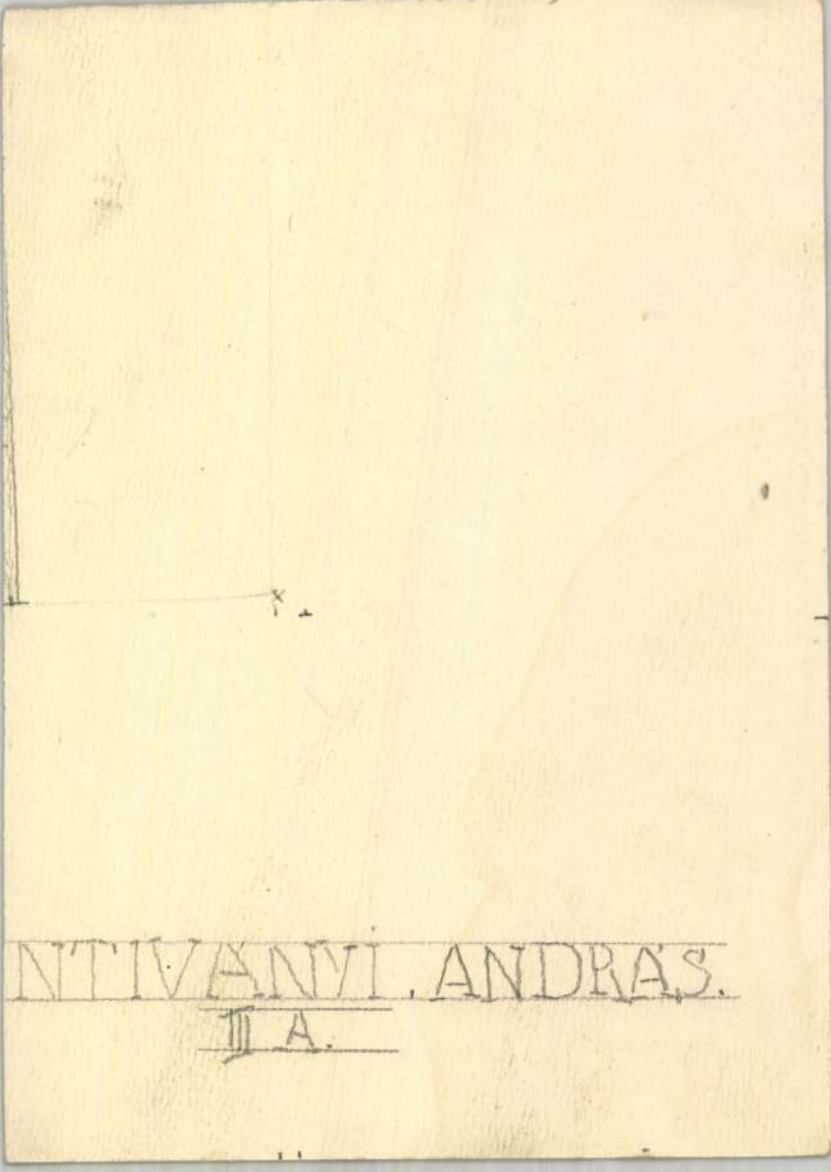
NTIVANVI. ANDRAS.
II A.

Szatmári Irma

festő

l.

Szabad Művészet

1957. 48. l.

Szatmáry István, graf. MDK

kiforrott stilust látunk olasz témáju linoleum metszetein.

A magyar élet pártjának képzőművészeti kiállitása. é A Párt Ferenckörüti helyiségében. Uj Magyarság. 1941.dec.14. 21.1.

Szatmáry István

testő

l. Budiparvajtisk

1939.40.10.l.

Semayer Vilibald VIII. 176.

MDK.

Szatmáry István

Kiállitási hiradás

Északmagyarország 1966 okt.3o.

Szathmáry István

Rómában a második egyházművészeti kiállításon neve szerepel.

PH. 934. II. 13

Szathmáry István

Szerepelt az Iparrajziskola kiállitásán.

N.U.93³.XII.17.

Szathmáry István

Falitérképe, a Szőv.Községi Iparrajziskola kiállitásán.

P.H.933.XII.17.

Szathmány István grafikus

Szerepelt az Orn. Magy. Iparművészeti Társulat karácsonyi kiállításán a Műcsarnokban

Magyarsóp 1927 I. 27

MDE

Szathmáry István

Ipoly partja, linoleum m.

Diósárok, "

Felsőbányai utca, vf.

Pedagógus szakszerv. I. képzőm. kiáll. 1947.máj.

7. 1.

MDK

Basilides Sándor és Szathmáry István

közös munkáját megvásárolták.

A Földmivelésügyi miniszterium első oklevélpályázatának eredménye./A mezőgazdaság terén kiemelkedő eredmények kitüntetése./

Pályázatok.
Magyar Iparmüvészet. 1939. 18.1 .

Szathmáry István

Szerepelt az Iparrajziskola kiállításán.

BJL. 1932. XII. 18.

Szathmáry István

Szerepelt az Iparrajziskola kiállításán.

PH. 1932. XII. 17.

M.D.K.

Szathmáry István

Müvei szerepelnek a "Mübarát" helyiségeiben re
rendezett kiállitáson, melyekről Csemiczky:
"Az ujesztendő első kiállitásai" cimmel ir.

Film Szinház Irodalom, Bp. 1942. jan. 16-22.
V. évf. 3. sz.

.T.K.

Szathmári István
Dunapart, akv.
A kut mellett, "
Patak partja, grafika
Kolostor Assisiben, "
Subjacov, "
Garampartja, "
Lépcső, "

Keresztény iparosok orsz. szöv. kiáll. 1942. márc.
5 1.

MDK

Szathmáry István
perzsa szőnyeg

Iparrajzisk. és Gobelinszövő műhely kiáll.
N.Szal. 1931. okt. 14 l.

MDK

Szathmáry István

római ösztöndíjat kapott a Coll. Hung.-ban való teljes ellátással.

Képzmőm. Főisk. Évk. 1929-3o. 41 l.

MDK

Szathmáry István

Gerevich T: Római magyar művészek. Magyar Szemle, 1932. XVI.3.sz. 236 l.

MK

Kenessey P: Holá a Balaton mentanában? Reggeli Magyarország, 1943. jún. 24. 4 l.

MDK

Szathmáry István, festö

Tanulmányfej. Vizf.
Tabáni temetö. "

A Magy. Akv.- és Paszt.fest.Egy. X.kiáll. 1923.nov.
Magy.Szal. Kat.

MDK

Szathmáry István

Zebegényi bucsu, temp.

M. Akv. és Paszt. festők Egyes. 11. kiáll. N.Szal.
1925. febr. 16 l.

MDK

Szathmáry István

Szent Imre, pergament

Emléklap gr.Bethlen István miniszterelnöknek a római magy. Akadémián tett látogatása emlékére, pergament

Római Magy. Int. ösztöndijas müvészeinek
1. kiáll. N.Szal. 1931. máj.

12 1.

MDK

MDK

Szathmáry István

Iniciálé, betü és kotta tanulm. középkori miniaturák alapján, 7 db,pergament

Római Magy. Int. ösztöndijas müvészeinek 1. kiáll. N.Szal. 1931. máj.

12 l.

MDK

Szathmáry István

Kánontábla

Molnár E: Egyházmüvészeti kiáll. Magyar Iparmüvészet, 1941. 3.sz. 3o.l.

Szathmári, János, lakatos MDK

ifju céhmester 1777 -1778 - évi

működéséről a kolozsvári lakatos céh levéltárában találunk adatot.

15.o. (16. jegyzet)

Balogh Jolán: Kolozsvári reneszánsz láda 1776-ból.

KelemenEml. 9-23.o.

Szatmáry István
festőművész!

A Barcsay-utcai gimnázium ban hat festőművész kiállítása nyílt meg, melyen grafikái, rézkarcai, színes tusszúnkái szerepelnek.

Esti Kurir, 1927. dec. 13.

Szathmáry István.

grafikus

A Barcsay-gimnázium képkiállításán tempera-munkája szerepel.

Magyarság, 1927. dec. 17.

Szathmáry István

„Táj nyárfákkal" Repr.

„Társalgók" Repr.

Északmagyarország 1969 IX. 21.6.

Szatmári István

Üdvözlése nyílt

Fancsalon

Érsekmagyarország 1970 december 11

S. old.

Szathmáry István, ip.müv. MDK

Az iparrajziskola textilműhelyében készült
mézett perzsaszőnyegekről a legnagyobb elismerés
kell szólnunk.

Változatos, szépmintáju szőnyegterveket készitett.

Az iparrajziskola Gobelinszövő Műhelyének és Tex-
tilosztályának kiállitása.
Képzőművészet. 1931. 43-44.sz. 189-192.l.

Szathmáry István

MDK

Felsőbányai utca

Műcsarnok 1943. nov-dec.
Téli kiállitás

MDK

Szathmáry István, ip.müv.-tanár

tervei után készitett két magyar csomózott szönyeget és kodexirásait látjuk az élőcsarbokban.

A harmadik teremben Szathm. István tanitványainak grafikai adnak izelitöt a graf. osztály sokoldalu készültségéről.

Az Iparrajziskola Karácsonyi Kiállitása.

Magyar Iparmüvészet. 1933. 17-18.l.

MDK

Szathmáry István, festöm.

A Földm. ügyi miniszterium első oklevél-pályázatának eredménye. /Mezögazdaság terén kiemelkedö eredmények kitüntetése.

I. dijat nyert.

Pályázatok.

MNgyar Iparmüvészet. 1939. 18.1.

MDK

Szathmáry István.

1938 nov. 30-án járt le a pályázat.

Sz.I. nyerte az I. díjat.

A m.kir. Földm.ü.miniszt. által elsőizben kiírt oklevél pályázat eredménye.

Magyar Iparmüvészet. 1939. 82.l.

MDK

Szathmáry István, ip.müv.

müveivel részt vesz ezen a II. orsz.ip.müv. kiállitáson.

Schalk-ház. Kassa.- A kassai iparmüvészeti tárlat. Népszava. 1943.máj.9. lo.1.

MDK

Szathmáry István

Kiállítások. Magyar Művészet 1925. 583.l.

MDK

Szathmáry István és Basilides Sándor

Megvásárlásra került közös pályaművük.

A m.kir.földmivelésügyiminiszterium első izben kiirt oklevélpályázat eredménye.

Magyar Iparmüvészet. 1939. 82.l.

Szathmáry István

grafikus

Iparművészeti Társulat jubiláris kiállitása - Iparművészeti Muzeumban - grafikai munkáival vesz részt.

Pesti Hirlap
1935.XII.4.

Szathmáry István

K. Mit

Pro. 1942. I. 13.

Központ-ban (Budapest, XIV. Dózsa Gy
Megrendelés esetén az összeg MNB 14
ciós Központ számlaszámára utalandó
tán juttatjuk el T. Cimhez.

Sajtó alatt:

Évkönyvünk 1959-es kötete.

A forráskiadvány-sorozatból '
mely a terület épitészeti állagának a t

Szathmáry István

Kiállít

PH. 1942. I. 13.

. . . . . .

. . . . . .

ok: . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

y müveivel: . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

on: . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Szathmáry István

Kiállít

NU. 1942. I. 4.

. . . . . .

. . . . . .

ok: . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

y müveivel: . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

on: . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Szathmáry István

Kiállítása
1942. I. 11-25-ig

a „Műbarát" meghívója

T. Cim!

A Művészettörténeti Dokumentációs Köz
ráskiadvány-sorozatát. A sorozat első k

"Magyar Tanácsköztársaság Kép
cimü levéltári publikáció jelent meg, ar
Művészeti Osztályának iratanyagát és a
iratanyagának a képzőművészetre vonatk

Értesitjük, hogy ezenkivül intézetünk ki

"Művészettörténeti Tanulmányok
cimü kötete, mely a Dokumentációs Köz

Továbbá kapható

"Művészettörténeti Tanulmányok
cimü kötete. Ára: 45.- Ft.

A felsorolt kiadványok megvásárolhatók

MDK

Szathmáry István

Rézkarc, repr.

Képzőművészet 1928. febr. 7. sz. 52.l.

Szathmáry István

MDK

A 148-ik Zsoltár, pergament

Szent Imre, pergament

pergamen miniaturák

Műcsarnok 1933. Klebelsberg Kuno emlékkiáll.

MDK

Szathmáry István grafikus

Magyar Iparművészet, 1934. 3 l. /83/

MDK

Varsányi Pál, sz.1902.III.15.

Macska, cer.

Koldusok, lin.metszet

Halászok, lin.m.

Csordás, "

Varsányi Pál grafikusmüv. kiáll. 1958. ápr.
Ernst Muz.
10 l.

Szathmáry István festö.

Katol.Szemle.1942.156-57.l.

Szatmáry István

Katol.Szemle.1931.II.522-39.l.

MDK

Szathmáry István

Csemiczky: Az ujoczstendő első kiáll.i Film-Szinház-Irodalom, 1942. 3.sz.

MDK

Szathmáry István grafikus

Mübarát gyüjt. kiáll. Szépmüvészet, 1942. 3.sz.
62 l.

Weiss Pál, és Szathmáry István,
terv.KK. ip.muv.Fj

"Kirakatok Utcája" részlegben láttuk terveiket ki-
állítva, a Dohányjövedék kirakatát.

Az Ipam.Társulatnak az Ipam.Muz.-ban rendezett
50 éves jub.kiállításának részletei.
Magyar Iparművészet.1935. 266 l.

Szathmary István

festő

Szód

Magyar Iparművészet

1937. 3 sz 82. l.

(Díszoklevelek.)

Szathmáry István

Pécel

Tk. Lónyay u. 46.

MKSz 1947

Szathmáry István

grafikus

koll. kiáll. Műbarát.

cród

Ujság. 1942. jan. 15.

(e.a.: A Műbarát kiállitása.)

Krassó – Szörény vármegye IV. 245.

Szathmáry István

Lásd
-z
Budipavvajzikola
1938-39. 9, 10-l.

Szathmary István

l.

Budipawajzisk

1939-40. 25. l.

Budapesti VI. Ker. Népkönyvtár egyesület

V. 300.

2./ Szathmáry István

~~Fáy Lóránt~~

Pesti Hirlap 1942. jan. 13.

halt meg.

— **A Műbarát hármas kiállítása.** A Műbarát Mária Valéria-utcai nagytermében szín és derű fogadja a látogatót. Fáy Lóránt festőművész a magyar rónán, magyar égbolt alatt, magyar napsütésben tanulta meg a töretlen színek szeretetét, a művészi őszinteségre és harmóniára való törekvést. A képzőművészeti akadémián a felfrissült palettáju Csók István volt a mestere. Talán még Gaugint és Vaszary Jánost nevezhetjük meg, akik művészetük kisugárzásával hozzájárultak ahhoz, hogy Fáy Loránt elérje azt a becsülésre méltó fokot, amelyről mostani bemutatkozása tanuskodik. Ezek előrebocsátása után azonban állapitsuk meg, hogy Fáy képei elsősorban mégis csak saját lelkéből fakadtak. Tájképei bármily dekorativen hassanak is, mélyükön megérezzük a lelki élményt, amely a művészt alkotó munkájában vezette. Amily nyugalom ömlik el pl. „Tanyai alkonyat"-án, éppoly drámailag hat ránk „Alföldi vihar"-ja. Fáy merész és vaskos ecsetvonásokat alkalmaz egyes tájképein, viszont nem egy figurális műve tele van finomsággal. Igy „Fésülés" c. képe szinte Renoirra emlékeztet, „Zsuzsánna a műteremben" c. művében viszont a festői szépségeken kivül humora is megcsillan. — Szathmáry István festőművész grafikai művein magyar tájakat és olasz városrészleteket látunk. Valamennyi hangulatos és technikailag tökéletes. Zölley Gyula szobrászművésztől három ecsetől duzzadó plasztikai művet láttunk. (s. l.)

Szathmáry István

iparmüvész

Lásd

Nemesvári 130. l.

schen Cassel und Münden.

alisierten Fulda.

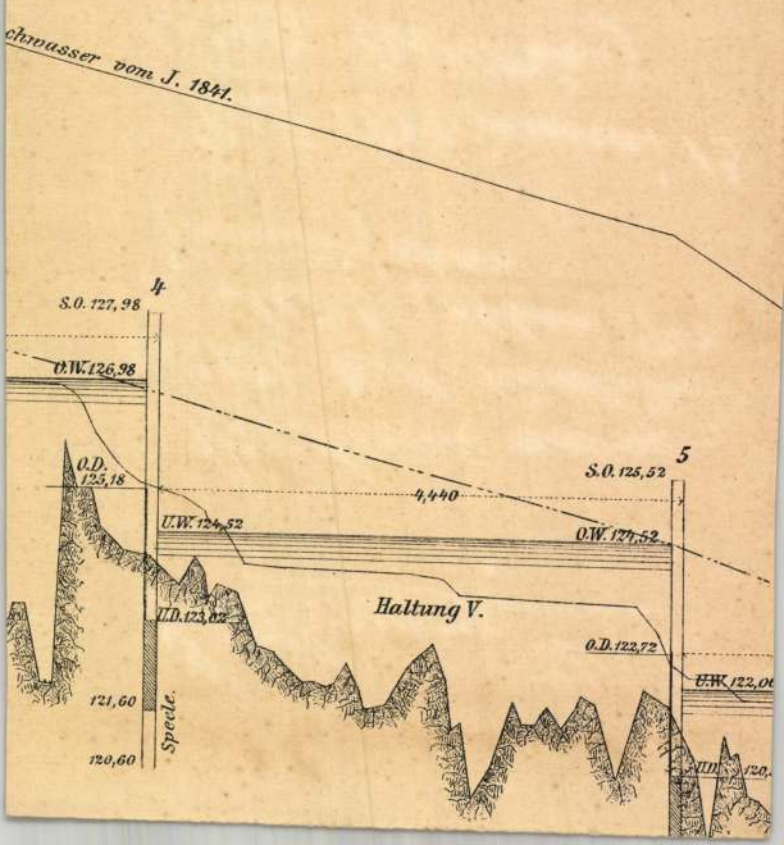

Szathmáry István

Linoleum metszeseiből koll. kiállítás a Műbarátban 1942 januárjában.

Pest 1942 január 13
(Két kiállítás.)

KÉSZPÉNZTELEKMENTÉS MI. A BUDAPEST 72
1941 DEC 29
ONVÉDELEMRE
OKTATA
LEGOLTALMI LIGA

MDK

Szathmáry István, ip.müv.-graf.

Háziáldás.

Üdvözlő irat.
Mindkettő Sz.I. müve. Repr.-k a 17.1.

Magyar Iparmüvészet. 1940. 17.1.

MDK

Szathmáry István, ip.müv.

Emlékiratok. Sz.I. tervei. Repr. 86.l.

3 darab.

Magyar Iparművészet. 1937. 5.sz. 86.l.

Szathmáry István, ip.müv. MDK

Művei közül: Házi áldás. Repr. 17.1

Üdvözlö irat. Repr. 17.1.

Magyar Iparmüvészet. 1940.

MDK

Szathmáry István, gróf.

"Szivárvány" cimen megjelent szép képeskönyv Vajda Marietta szövegével és Sz.I. rajzaival, magyar tájak, kedves apró állatok at ábrázolnak.

/-k/ :Megjelentek a karácsonyi könyvpiac elsö gyermek-könyvei.
Esti Ujság. 1940. dec.3. 4.l.

MDK

Szathmáry István

A 148-ik zsoltár, pergament

Szent Imre, pergament

Pergamen miniaturák

Klebelesberg emlékkiáll. tárgym. 1933. 24.1.

Szathmáry István

Iniciálékat készitett a római ösztöndijas művésze
kiállitására.

N.U. 931.V.24.

Szathmáry István

Alkotásával részt vett a római Magyar Intézet első kiáll.-án a Nemzeti Szalonban.

Ujság, 931.V.24.

Szathmáry István

Pergament-rajzai, miniatür iniciale s betü-tanulmányai a római ösztöndijas művészek kiállitásán.

P.H. 931.V.27.

Szathmáry István

Misekönyv-lapjaival vett részt a Római Magy. Int. kiállitásán a Nemzeti Szalonban.

M.O.931.V.?.

Szathmáry Iván

Pergamenre készitett iniciálékat, kánon táblákat, codex-lapokat állitott ki, a római Magyar Intézet első kiáll.-án a Nemzeti Szalonban.

M.931.V.24.

Szathmáry István MDK

Diós-árok, lino

Mücsarnok 1942 Tavaszi kiállitás

Szathmáry István.
grafikus.

Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat karácsonyi kiállításán munkája szerepelt.

Magyarság, 1927. Nov. 27.

NDK

Szathmáry István

Mátyás király-emléklap.

Tavaszi Tárlat. 1940. ápr.-máj. 24.l.
Mücs.

Secretary Istvan

Mátyás already-emblazoned.

Szathmáry István.
rajztanár, festő.

A Barcsay-utcai főgimnáziumban rendezett képkiállításon tájképei szerepeltek. (aulában)

Pesti Hírlap, 1925. dec. 20.

FÁY LÓRÁNT festőművész

1. Fehér ruhában a pódiumon	olaj	120	P
2. Kis kakas	„	100	„
3. Piros virágok	„	100	„
4. Uzsonnázó	„	100	„
5. Profil	„	100	„
6. Est az ajtóban	„	200	„
7. Virágok kék asztalon	„	200	„
8. Balaton partján	„	220	„
9. Fák a szélben	„	200	„
10. Házimunka közben	„	220	„
11. Szégyenlős leány	„	250	„
12. Piroskalapos nő	„	250	„
13. Beszélgetők	„	250	„
14. Fürdő előtt	„	250	„
15. Esrefelé	„	220	„
16. Fiatal anya	„	260	„
17. Délutáni egyedüllét	„	250	„
18. Pirosruhás nő a Felvidéken	„	200	„
19. Ideges várakozó	„	250	„
20. Szőke asszony	„	260	„
21. Virágok a sarokban	„	200	„
22. Uj kapu	„	250	„
23. Munkaszünet	„	250	„
24. Hervadt szegfük	„	120	„
25. Falusi park	„	150	„
26. Piros, fehér szegfük	„	150	„
27. Naplemente a kerítésnél	„	150	„
28. Tussrajzok	drb	30	„
29. „	„	30	„
30. „	„	30	„
31. „	„	30	„
32. „	„	30	„
33. „	„	30	„
34. Vetkőző nő	olaj	400	„
35. Fésülés	„	500	„
36. Merengő	„	800	„
37 Naplemente Szentlőrincen	„	650	„
38 Zsuzsánna a műteremben	„	800	„
39 Kerek asztal	„	350	„
40. A szomszéd tyukjai	olaj	350	P
41. Őszi utca	„	400	„
42. Alkonyat	„	400	„
43. Alkonyat a tanyánál	„	400	„
44. Füszeres bolt	„	450	„
45. Esti utca	„	400	„
46. Kertben	„	400	„
47. Elhanyagolt kertben	„	450	„
48. Vihar az Alföldön	„	500	„
59. Akt a műteremben	„	500	„
50. Modell és képe	„	600	„
51. Régi kandalló előtt	„	500	„

SZATHMÁRY ISTVÁN festőművész-grafikus

52. Faluvége	vizfestmény	150	P
53. Erdőszéle	„	100	„
54. A zebegényi határban	„	100	„
55. Patakpartja	tempera	100	„
56. A pásztor	linoleummetszet	50	„
57. Patakpartja Zebegényben	„	50	„
58. Tanulmányfej	„	50	„
69. Subiacó	„	50	„
60. Erdőmélye Zebegényben	„	50	„
61. Utca Zebegényben	„	50	„
62. Velence-vicaló	„	50	„
63. Subiaco	„	50	„
64. Lépcsők Ptlismaróton	„	50	„
65. A rév Zebegényben	„	50	„
66. Roma Vicolo II.	„	50	„
67. Zebegényi halászok	„	50	„
68. Dorozsmai szélmalom	„	60	„
79. Firenze-San Minato	„	50	„
70. Római utca	„	50	„
71. Garampartja Bényben	„	60	„
72. Diósárok	„	60	„
73. Templomozás Bényben	„	60	„
74. Assisi	„	50	„
75. Patakpartja Zebegényben	„	60	„
76. Lópatkoló	„	50	„

77. Ipolymentén	linoleummetszet	60 P
78. Cefalu	„	50 „
79. Roma-Vicolo	„	50 „
80. Porta S. Sebastiano	„	50 „
81. Helemba	„	60 „

ZÖLLEY GYULA szobrászművész

82. Tanulmányfej	műkő	300 P
83. Szt. Ferenc	kerámia	250 „
84. Kapás nő	fában faragva	500 „

Szathmáry István

MŰBARÁT KIÁLLITÓHELYISÉG
IGAZGATÓ: KRIVÁTSY SZÜTS GYÖRGY festőművész-tanár
V. MÁRIA VALÉRIA-UTCA 12. (Dunapalota mellett) Tel. 181-616.

továbbítani

A XVII. KIÁLLITÁS KATALÓGUSA

FÁY LÓRÁNT
festőművész

SZATHMÁRY ISTVÁN
festőművész (grafikai művekkel)

ZÖLLEY GYULA
szobrászművész

GYŰJTEMÉNYES KIÁLLÍTÁSA

NYITVA: 1942. JANUÁR 11-TŐL JANUÁR 25-IG
NAPONTA 9-3-IG, VASÁR- ÉS ÜNNEPNAP 10-2-IG

Ára 40 fillér.

MDK

Szatmáry István

Művészet 1938. III. évf. 22. sz. 16o.l.

BESZÁMOLÓ A 160. ÉVI KIÁLLÍTÁSRÓL.

A szokásos tanévvégi bemutató ez évben csak a záróvizsgázó növendékek kötelező rajz- és műhelymunka teljesítményének bemutatására szorítkozott. Az iskola 160. tanévét méltóképen akartuk megünnepelni egy nagyobbszabású kiállítással. E kiállítás anyagát úgy állítottuk össze, hogy a szakember és a nagyközönség egyaránt helyes képet kapjon az iskola másfélszázados munkásságáról. Célunk volt, hogy bemutassuk a székesfőváros közönségének áldozatkészsége folytán oly hosszú időn át fenntartott ezen iparoktatási intézmény hogyan illeszkedett mindig bele az iparoktatásba és mennyiben járult hozzá az iparostársadalom neveléséhez, végül, hogyan folyik ezidőszerint a műiparosképzés és az iparosok továbbképzése.

E kiállítás anyagának nagysága szükségessé tette megfelelő kiállítási helyiség igénybevételét, mert az Iparrajziskola épülete ehhez nem lett volna alkalmas méretekben sem, azonkívül nem akartuk a tanítás menetét megzavarni a tantermek kényszerű igénybevétele miatt. Központi fekvése miatt legalkalmasabbnak látszott a Nemzeti Szalon épülete, mert a termek mérete és csoportosítása kitűnően felhasználható volt céljainknak.

A kiállítás három csoportra oszlott. Az első csoportban a legrégibb időtől az 1900-as évek elejéig talált rajzokat rendeztük. Ez volt a retrospektív rész. A második részben a mai műiparosképzést mutattuk be, rajzokban és műhelykészítményekben. A harmadik rész pedig az iparostovábbképző tanfolyamok tanítási anyagának szemelvényeiből állott.

Az első részben, ahol 1779-ből való rajz volt a legrégibb, klasszikus példáit láthattuk annak a rajztanítási fejlődési folyamatnak, amely a lapminták után való rajzoktatásból kiindulva a gipsztárgyakról való felvételezésen keresztül a természet után való rajzolásig és festésig jutott el.

A második részben, ahol az iskola mai szervezetének megfelelő oktatáseredményeit pedagógiai rendszerbe foglalva mutattuk be, az 1938-ik év — az Eucharisztia és a Szent István-év — gondolatainak méltó megörökítéseképen az összes szakosztályok közös munkásságából egy Szent István-kápolnát építettünk és rendeztünk be. E körül csportosult két interieur az egyes szakosztályok utolsó 10 évi műhelymunkáiból.

A harmadik rész az iskola eredeti célkitűzését, az iparosok továbbképzését szolgáló esti tanfolyamok szakrajzi és gyakorlati munkaanyagából tevődött össze.

*

Az egész kiállítás installálása egy központi elrendezésű, köralakú előtérből indult ki és köréje csoportosultak fülkerendszerben a retrospektív rész, a kápolna, az interieurök, majd a szakosztályok és az iparostovábbképző tanfolyamok munkái.

A kiállítást fényes külsőségek és nagyszámú előkelő közönség jelenlétében Szendy Károly polgármester úr őméltósága 1938. április 9-én nyitotta meg, aki az igazgató üdvözlő szavaira válaszolva, méltatta az iskola jelentőségét és azon reményének adott kifejezést, hogy a műiparosok szakképzése, valamint a magyar iparművészeti oktatás terén továbbra is méltóképen fogja megállani a helyét. Az ünnepélyes megnyitóról a rádió helyszíni közvetítést adott.

A megnyitás után az igazgató kalauzolása mellett tüzetesen végignézte — sőt egy későbbi alkalommal külön ismételten megtekintette — a kiállítást és a látottak felett megelégedésének és örömének adott kifejezést.

Szathmáry István festő cikke

A megnyitó ünnepélyen a vallás- és közoktatásügyi minisztérium képviseletében dr. Jalsoviczky Károly min. oszt.-főnök, dr. Kósa Kálmán min. oszt.-főnök, dr. Huszka János min. tanácsos, Say Géza min. oszt.-tanácsos, dr. Deák János központi szolgálatra berendelt iparoktatási igazgató, dr. Loczka Alajos egyet. m. tanár, tanügyi tanácsos a közoktatási tanács ügyvezető igazgatója.

Az iparügyi minisztérium képviseletében dr. báró Kruchina Károly min. osztályfőnök, dr. Gyulay Ákos min. osztálytanácsos. A tankerületi kir. főigazgatóság részéről dr. Pintér Jenő tankerületi kir. főigazgató, Zolnay Géza iparoktatási igazgató. Az Országos Irodalmi és Művészeti Tanács részéről dr. Ugron Gábor ny. miniszter, a Tanács elnöke.

Az iskolafenntartó hatóság, Budapest székesfőváros részéről dr. Schuler Dezső m. kir. kormányfőtanácsos, alpolgármester, dr. Felkay Ferenc m. kir. kormányfőtanácsos, tanügyi tanácsnok, dr. Salamon Géza szfőv. tanácsnok, dr. Kovácsházy Vilmos szfőv. tanácsnok, dr. báró Babarczy István szfőv. tanácsnok, dr. Kégl Elemér szfőv. tanácsjegyző, az Iparrajziskola előadója, dr. Pacher Béla szfőv. tanácsjegyző.

A székesfővárosi törvényhatósági bizottság részéről Petrovácz Gyula m. kir. kormányfőtanácsos, dr. Harrer Ferenc ny. miniszter, dr. Terbócz Imre m. kir. kormányfőtanácsos, dr. Révész Mihály, dr. Szakál Géza, Müller Antal m. kir. kormányfőtanácsos, bizottsági tagok. Az Országos m. kir. Képzőművészeti Főiskola részéről Megyer-Meyer Antal rektor, Baránszky E. László, Benkhard Ágost prorektorok, Bory Jenő, Varga Nándor főiskolai tanárok.

Az Országos m. kir. Iparművészeti Iskola részéről Szablya-Fricshauf Ferenc m. kir. kormányfőtanácsos, igazgató. Az Országos M. Iparművészeti Társulat részéről Szablya János m. kir. kormányfőtanácsos, ügyvezető alelnök.

Megjelentek Procopius követ, meghatalmazott miniszter, dr. Gömöry-Laiml László követ, meghatalmazott miniszter, dr. Czakó Elemér ny. államtitkár, Ágotai Lajos m. kir. kormányfőtanácsos, főigazgató, az Iparrajziskola egykori igazgatója, Nékám Lajos egyet. ny. r. tanár, az Országos Képzőművészeti Társulat alelnöke, Nádler Róbert ny. egyet. tanár, festőművész, az Országos Rajztanár Egyesület elnöke, a különböző ipartestületek, különböző szakiskolák vezetői és a művészvilág és társadalmi élet kiválóságai.

A napi- és szaksajtó úgy a megnyitás alkalmával, mint később igen meleghangú és elismerő kritikával foglalkozott az iskola munkásságával és tartotta ébren a kiállítás iránt az érdeklődést. A kiállítást, mely május 8-ig, vagyis egy teljes hónapig volt nyitva, igen sokan keresték fel úgy a nagyközönség, mint a különböző iskolák tanárai és növendékei. A székesfőváros iskolánkívüli Népművelési Bizottsága a kiállításon tanulmányi kirándulást rendezett, majd a rádió adott helyszíni közvetítést a kiállításról, amikor is az igazgató hosszasabban ismertette az Iparrajziskola történetét és jelenlegi szervezetét.

Szathmáry István.

Olaszországi tanulmányutunk.

Július 7-én indult kilencnapos itáliai tanulmányútjára az iskolának harmincfőnyi csoportja az intézet igazgatójának vezetésével. Kísérő tanárok voltak Szathmáry István és dr. Marx István. A cél nem minél több hely felszínes átfutása volt, hanem Venezia és környékére (Padova, Vicenza, Verona) terjedt csak utunk, hogy a látottak alapos megtekintésére legyen elég idő és alkalom. Szakszerű magyarázatokat a helyszínen mindenütt elsősorban az igazgató tartott, kinek fejtegetései számtalan nézőpontból világosították meg a növendékek elé táruló műtörténeti remekek minden szépségét és nagyszerűségét. Ebben az oktató munkában Szathmáry István igazgatóhelyettes volt segítségére, dr. Marx István tanár pedig művelődéstörténeti, történelmi és földrajzi irányú magyarázatokkal igyekezett megrögzíteni a hallgatóságban a látottak hatását.

Budiparajziskola 1937/38.

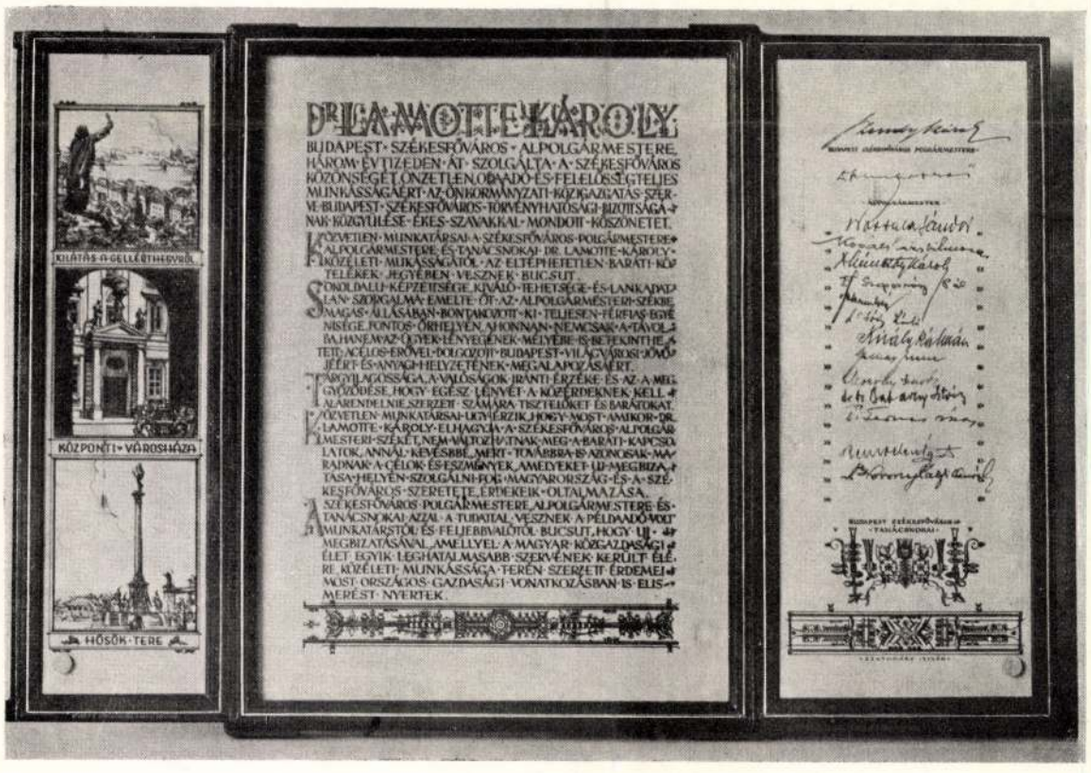

Fent : Háziáldás. Lent : Üdvözlő irat. Szathmáry István művei. — Oben : Haussegen. Unten : Gratulationsschrift, von Stephan Szathmáry. — Above : „House-blessing." Below : Congratulatory script. Works of Stephen Szathmáry.

MAGYAR IPARMUVESZET
1940

Szathmary Istvan

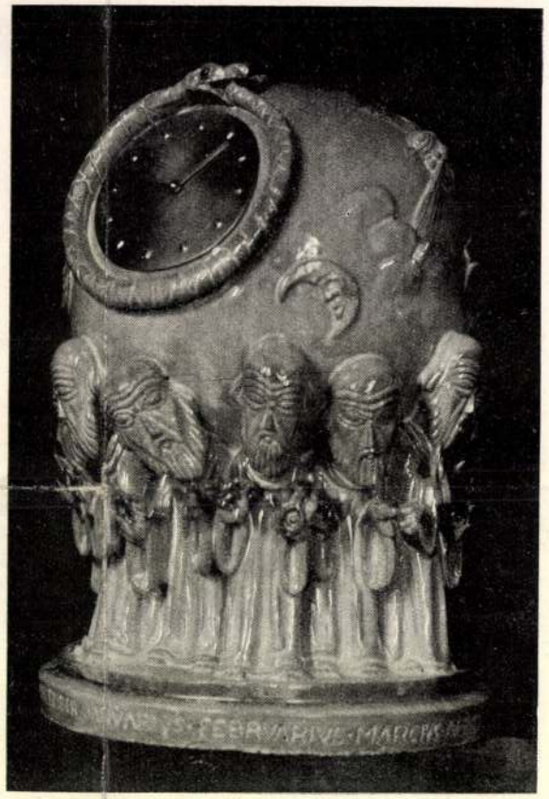

Zilzer Hajnalka keramikái. — Keramiken von Hajnalka Zilzer. — Ceramics by Miss Hajnalka Zilzer.

Szathmáry Papp Károly

Magyar Hírlap

Budapest

Relációkról — recenzió ürügyén

Múlt századi piktúránk?

Illetlen voltam, és hátulról kezdtem el olvasni Szabó Júlia most megjelent könyvét, *A XIX. század festészete Magyarországon* című, reprezentatív Corvina-kiadványt. Az album régi hiányt pótol — a laikus közönség avagy a szakemberek számára egyaránt. Mert — tetszik, nem tetszik — a *Magyar Nemzeti Galériában* még mindig múlt századi, romantikus-történelmi festészetünk a sláger — a hazai és a külföldi látogatók táborában egyformán. *Ami máris sürgeti a könyv mihamarabbi, újabb kiadásait a legismertebb világnyelveken!*

Sokszoros hát a felelősség súlya, ami egy ilyen régóta hiányolt és várva várt kiadvány szerzőjének-szerkesztőjének vállát nyomja. És bár az átlag-műkedvelő számára talán keveset mond, sőt, esetleg riasztó *A művésznevek szerinti irodalom és képhivatkozás* címadása, a témához valamelyest is „konyító" kutatónak a krimiolvasás izgalmával érhet fel a listában való tallózás. És ha már a szerzőnek, meg a szerkesztőnek az a koncepciója, hogy — hármas párhuzamban — nemcsak múlt századi, hazai művészeinket sorakoztassa fel, hanem egyrészt a Magyarországon is megfordult külföldieket, másrészt a nemzetközi analógiák kedvéért megemlített idegeneket — talán *joggal várhatná el az olvasó, hogy minél hiánytalanabb lajstromot kapjon:* már ami a magyar mestereket illeti. Elvégre ezt ígéri a könyv címe, ez a kiadvány célja és a fő témája. És ilyen értelemben eléggé bosszantó, hogy *van például Böcklin* — aki világhírű, szó se róla, és gyakorolt is hatást egyes magyarokra, de eddig is ismertük, e könyv nélkül — ám *kimaradt teljesen Böhm Pál,* akinek pedig Amerikáig jutottak Münchenből a képei és Váradtól Aradig festette a falusi templomok oltárképeit... Talán attra várunk, hogy egy miénkhez hasonló külhoni kiadvány tárgyalja érdemben és fedezze fel — számunkra?

Közös értékek

Még mindig a szóban forgó fejezetnél maradva: amilyen kellemes meglepetést jelentett, hogy a Pesten született és később ugyanitt, osztrák-ellenes szervezkedésért bebörtönzött, elítélt, forradalmár festő — *Rosenthal* — szerepel a könyvben mint magyar mester, noha a román festészet is „saját halottjának" tekinti és művészetét a múlt századi román piktúra elidegeníthetetlen részének tartja — joggal —, addig a Kolozsvárott avagy Bukarestben teremnyi képpel képviselt muzeális érték — *Szathmáry Papp Károly* sok évtizedes életműve — még csak külhoni analógiaként sincs említve, holott élete végéig — a román királyok udvari piktoraként is — ragaszkodott magyar származásához, erdélyi születéséhez, hírnevéről pedig ezúttal csak annyit, hogy nyugat-európai világkiállításokon nyert sorra érmeket, dicsérő okleveleket. *Ilyen gazdagok volnánk, hogy egyetlen szó nélkül lemondhatunk valós — és közös — értékeinkről?* Arról nem is beszélve, hogy a 19. századi román piktúrában is többre értékelik Szathmáryt, mint Rosenthalt, ha nem a politikai-forradalmi, hanem a festői erényeket vesszük figyelembe, a nemzeti festészet megalapozásában és kibontakoztatásában játszott szerepüket — itt és ott egyaránt.

Ezek a találomra kiragadott példák ugyanilyen arányban érvényesek a szerző által előzőleg dokumentálódás végett felkeresett múzeumok lajstromára is — sajnos. Mert amilyen dicséretes, hogy osztrák intézmények legalább olyan számban szerepelnek a felsorolásban, mint felvidékiek — *Eperjes, Kassa, Igló* csehszlovákiai városokra gondolok itt elsősorban — ugyanolyan sajnálatos, hogy német földről csak *Köln* és *Hamburg* említtetik, mint kutatási helyszín, holott a szövegben többször is elhangzik, hogy *München — és az ő akadémiája — legalább olyan fontos volt a magyar művészet fejlődése számára, mint Bécs, a császárváros és az ottani képzőművészeti főiskola.* Tudja ezt a szerző is, de nem tehet róla, hogy — érthető módon — sokkal „életesebbre" sikerülnek azok a sorok, amelyeket azokról a múzeumokról ír, ahol személyesen is kutathatott — az adatközlési arányok eltolódásáról már nem is szólva. Ami pedig a nálunk kiadott könyveknek évről évre visszatérő gyermekbetegsége, az régi vesszőparipám és nem először teszem szóvá lapunk hasábjain: *Jugoszlávia területén is soksok magyar vonatkozás segíthetné népeink közeledését, kölcsönös és jobb megismerését, arról pedig, hogy Kolozsvár, Bukarest is „megér egy misét" — nem is beszélve...*

A kutatás buktatói

Vizet prédikálnék és bort innék, ha elhallgatnám, hogy egy nyugati ösztöndíj megszerzésére évekig kell várni jelenleg, amíg az ember — kutatási témájának fontossága szerint — sorra kerülhet. (Magam is épp ezen a nyáron futottam össze Münchenben a kötet szerzőjével— több esztendős kérvényezés után — a *Zentralinstitut für Kunstgeschichte* épületében). És valljuk be végre nyíltan azt is, hogy olykor a szomszédos, szocialista országokra irányuló, kelet-európai kutatásaink sem zökkenőmentesek. Ismét csak saját tapasztalatból tudom: a bukaresti *Oprescu* professzor két világháború között íródott, néhai *Hoffmann Editnek* németül dedikált, román nyelvű könyvét Szathmáryról nekem kellett felvágnom a *Szépművészeti Múzeum* könyvtárában, pár hónappal ezelőtt, szomorú bizonyítékául annak, hogy eddig senkit sem érdekelt különösebben. De az érem másik oldalához tartozik, hogy akár saját pénzemen is boldogan elutaztam volna Bukarestbe, ha idejében értesülök róla, és nem csak sokkal később olvashatom az *Arta* című román képzőművészeti folyóiratban, hogy Szathmárynak reprezentatív tárlata volt 1983-ban, *Bukarest Municipium Művészeti Múzeumában.* Azt talán már mondanom sem kellene, hogy azóta sem sikerült egy kiállítási katalógust — legalább utólag — szereznem, noha mindenféle hivatalos és magán jellegű ismeretségemet latba vetettem... Igen, a minket elválasztó falakat egyidejűleg és két oldalról kellene bontani...

A szóban forgó könyvre visszakanyarodva — ez a kiragadott „háttérinformáció" talán magyarázza, de helyre nem hozhatja a szerkezeti arányokat, az adatközlésbeli hiányosságokat — és az olvasóra ez különben sem tartozik. *Mi maradt volna még megoldásként?* Ha a szerző menet közben felismeri, hogy a szó szoros és átvitt értelmében egyaránt emberfeletti munkára vállalkozott, és a szerkesztővel egyetértésben másokat is jobban bevon a munkájába. Például épp abból a neves, népes szakembergárdából, amelynek köszönetet mond a támogatásért, tanácsadásért, segítségnyújtásért. Mert ritka alkalom, hogy ilyen — mennyiségi és minőségi szinten egyaránt — reprezentatív, összegező jellegű munkát vehessen kézbe az olvasó a múlt századi magyar piktúráról. *Éppen ezért érdemelt volna meg a téma értékeinkkel való jobb sájárkodást — anyagi és szellemi téren egyaránt.*

Így a védőborító fülszövegében is hangsúlyozott München fontosságáról kevésbé győzött meg, az ugyanitt beharangozott kismesterek felfedezése fölött érzett revelációt is több öröm kísérné, ha nem maradtak volna ki „közép-kategóriák" a nagyokig terjedő széles skálán.

Wagner István

A statisztika tükrében

Munkaidő és kereset

A közelmúltban megjelent a KSH kiadványa a foglalkoztatottság és a kereseti arányok alakulásáról. Az adatok általában az 1975—84 közötti időszakot fogják át, s az eredmények mellett nem kevés feszültségről is tanúskodnak.

Ragadjuk ki rögtön az egyik *legkényesebb pontot, a munkaidőt,* illetve kihasználását. 1983-ban például az iparban a fizikai foglalkozásúaknak a munkarend szerint 257 napot kellett volna dolgozniuk. Ezzel szemben 43 munkanapon más elfoglaltságuk akadt. (Ez a 43 persze csak egy *átlagos szám,* egy főre vetítve. Van, aki ennél jóval többet volt távol, más pedig a szabadságon kívül szinte semmit.) Így az iparban a munkaidőt valójában csak 83,3 százalékosan használták ki. Ez első hallásra akár jónak is tűnhet, ám ne hamarkodjuk el értékítéletünket. Ez a szám nem a tényleges munkát jelenti, hanem a jelenlétet. Ám, hogy ebből mennyit dolgoztak, arról ez a statisztika nem beszél.

Az építőipar vezet

A kivitelező építőiparban a munkarend szerinti időalapot 85 százalékban, a közlekedés, posta és távközlés területén pedig 84,7 százalékosan használták ki. A KSH kiadványa szerint ugyanezek az adatok 1981-ben — ha nem is sokkal — *nagyobbak voltak. A munkaidőn túl végzett munka* viszont mindhárom ágazatban 1980-tól emelkedő tendenciát mutat. Az említett 43 munkanapnyi távollét magyarázatra szorul. Nem a lógásokat jelzi, hanem tartalmazza a fizetett szabadságot, a betegség miatti hiányzást, s minden egyéb szubjektív vagy objektív eredetű munkanapkiesést.

Ami a szocialista szektorban foglalkoztatottak számát illeti: tavaly az ágazatok többségében *mérséklődött a létszám,* illetve egy-két helyen fél-egy százalékkal nőtt. *Kivételt csak a kisvállalkozások jelentenek.* Még akkor is, ha a kiadvány csupán a kisvállalatok, kisszövetkezetek és az ipari szolgáltató szakcsoportok főfoglalkozású dolgozóit említi e címszó alatt. 1982-ről 1983-ra 315,1 százalékkal, 1983-ról 1984-re pedig 166,9 százalékkal robbanásszerűen emelkedett az itt dolgozók száma. Érdekes az is, hogy a mezőgazdaságban és erdőgazdálkodásban három éven keresztül *gyarapodott a létszám,* tavaly azonban az összes ágazat közül a legnagyobb mértékben itt csökkent.

Az egy főre jutó *átlagbér* alapján a népgazdasági ágak között *az építőipar vezet.* A múlt évi becsült adatok szerint itt 5627 forint az átlagbér, míg például az iparban 5366, a kereskedelemben pedig 4699. Ez a sorrend az 1983. évi tényszámok szerint is fennáll: az építőiparban dolgozók 5079 forintos átlagbért kaptak, míg az ipaban 4743-at, a kereskedelemben 4097-et. A laikus azt hiheti, hogy ez a kép módosul, ha nem a béreket, hanem az *átlagkereseteket* vesszük szemügyre. Azt a kategóriát, amely tartalmazza a nyereségrészesedés, a prémium, a jutalom stb. összegét is. Az előzetes várakozást azonban csak részben igazolja a statisztika. Az 1984-es becsült adatok azt jelzik, hogy a vízgazdálkodás került az első helyre, míg az építőipar 19 forinttal lemaradva a második lett, a közlekedés, posta és távközlés a harmadik, az ipar pedig a negyedik. Az 1983-as tényszámok ismét más képet vázolnak: az egy főre jutó havi átlagkereset ismét az építőiparban a legnagyobb, a közlekedés, posta, távközlés a második, a vízgazdálkodás pedig a harmadik A hazai építőipar helyzetét, teljesítményét ismerve, *a laikus méltán csodálkozik* ezen az összképen. Az értetlenséget csak némileg enyhítheti, hogy az építők kemény fizikai munkát végeznek, gyakran mostoha időjárási viszonyok közepette — tehát meg kell fizetni őket, hogy ne hagyják el a szakmát. De hát ez az érv még sok más területre is elmondható...

A szaktudás értéke

Érdekes képet mutat a teljes munkaidőben foglalkoztatott *fizikai dolgozók átlagbére* is. Úgy tűnik, itt erőteljes differenciálódás érvényesül a szakképzettebbek javára. 1982-ben például a segédmunkások átlagbéréhez viszonyítva a szakmunkások 45,1 százalékkal kerestek többet, míg a betanítottak 18,2 százalékkal. Vagyis ebben a kategóriában érzékelhetően *honorálják a szaktudást.* A keresetek egyébként széles skálán mozognak. 1984-ben az állami szektorban például a teljes munkaidőben foglalkoztatottak 0,1 százaléka 1500 forintot, vagy kevesebbet keresett, míg 1,9 százaléka 12 001 forintot, vagy ennél többet. A legtöbben azonban — a szóba jövő létszám 56,3 százaléka — 4—7 ezer forint közötti keresettel rendelkeznek.

W. K. I.

Új társulás

Gyárak, telepek közvetítése

Tudósítónktól.

Hazánkban már jó ideje lecsengett az iparosítás „hősi" korszaka, amikor országszerte mindenütt új gyárak emelkedtek, ám csak az utóbbi években, a beruházási lehetőségek beszűkülésével és a gazdaságossági szempontok előtérbe kerülésével csappant meg hirtelen a minden közművesítés és ipari előzmény nélkül a „zöld mezőn" történő ipartelepítések száma. Ezek nemcsak a mezőgazdaság számára hasznos területet csökkentik, de felesleges kiadásokat is jelenthetnek, ha lehetőség van más, már közművesített, ipari célokra alkalmassá tett területek felhasználására.

Éppen ezeknek, a felszabaduló vagy kihasználatlanul álló ipari telepeknek, létesítményeknek, termelő berendezéseknek forgását, s ezáltal jobb kihasználását kívánja elősegíteni a *Városépítési Tudományos és Tervező Intézet,* valamint az *Általános Vállalkozási Bank Rt.* új, közös *vállalkozása, a Telephelyforgalmi Gazdasági Társulás.*

Az új gazdasági társulástól többféle előnyt is remélnek létrehozói: mindenekelőtt az eddigi kötöttebb, s most felszabaduló ingatlan- és állóeszköz-forgalom felgyorsítása érdekében — egy százalékos jutalék fejében — *közvetíteni* kívánnak a venni és eladni kívánók között. Ez az üzleti szempont. Ugyanakkor az igények és ipartelepítési adottságok összevetésével *orientálni* kívánják a vállalatokat a területi és népgazdasági érdekeknek megfelelő telepítésekre. Az Általános Vállalkozási Bank RT-t az eladásra kínált telepekre elővásárlási jog illeti meg, s ezeket bérbe vagy felújítás, bővítés után tovább is adhatja.

Az első tapasztalatok biztatóak, a Telephelyforgalmi GT első hirdetései nyomán az elmúlt két hétben máris sokan érdeklődtek, vállalatok, gmk-k, kisszövetkezetek.

Szatmári Lajos

• INNEN-ONNAN •

AZ ÁLLAMI NŐIPARISKOLA évvégi nagy nőipari kiállítása mint már évek óta, ezidén is messze túlnőtt az iskolai kiállítások keretén. Már a kiállításra szánt hely nagysága is impozáns volt, mert a Rákóczi tér 4. számú hatalmas iskolaépületnek három teljes emeletét (mintegy 17 termet) vette igénybe az iskola igazgatósága kiállítás céljaira. Az első emelet főleg a női fehérneműek kiállítására szolgált.

Mint minden évben, úgy ezidén is a nagy cél irányában, — a magyar hímzések bevezetése, különösen a néphímzéseknek gondos felhasználása felé megtette ez a nagy apparátussal és többszáz növendékkel rendelkező intézet, — a maga hatalmas lépését.

Már tavalyi kiállításán láttuk, hogy a női finom fehérneműek díszítési felületeit meghódította a magyar népművészet értékeinek számára. Ezidén a női finom fehérneműek a tavaly és tavalyelőtti kísérletek alapján kizárólagosan népművészeti kincseinkből vett eredeti mintacsoportokkal díszítettek, — a nagyszámú látogatók nagy megelégedésére és őszinte elismerésére.

Különösen a női hálóingek arattak osztatlan tetszést, melyek változatos új formájukkal, szabásukkal és igen változatos díszítésükkel ragadták magukkal a nézőket.

De a női fehérneműek minden fajtája olyan tömegben és változatosságban volt képviselve,

Az iskola vezetősége és lelkes tanári kara a jól végzett munka felemelő érzésével vették tudomásul és nagyra értékeli a kiállításon megjelent szakemberek dícsérő nyilatkozatait.

AZ IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT ÁLLANDÓ MINTAKIÁLLÍTÁSA elkészült (Andrássy út 69.) s az érdeklődők számára megnyílt.

Lelkes örömmel állapítja meg szerkesztőségünk, hogy úgy művészi értékek, mint az igen-igen finom ízlést dokumentáló rendezés tekintetében ez a mintakollekció-kiállítás a magyar iparművészet büszkesége.

A népművészeti darabok okos és tanulságos csoportosítása, a modern technikák ízléses mintakiválasztása az egész magyar hímző iparművészet képviselete a lehető legszerencsésebb ötlete a társulatnak.

Maga ez az állandó kiállítás nagyobb termek után kiált, mert zarándokhelye lesz úgy az a működő iparművészeknek, akik kollekciójukat állandóan kitűnő keretben mutathatják be, mint a nagy vevőközönségnek, akinek alkalma nyílik jó helyen megtalálni a keresett iparművészeti értékeket és előállítójukat. Hatalmas perspektívát nyitott meg ezzel az Iparművészeti Társulat, s bebizonyította ezzel is életképességét és igazolta a vezetőségbe helyezett bizalmat.

A nőipari, népipari, textilipari és műhímzőipari rész rendezése Braunné Andreetti Olga lelkes hozzáértését dícséri.

Amikor e helyen is hálával adózunk a magyar kézimunkázó nők részéről Szablya János kormányfőtanácsos, ügyvezető alelnöknek; boldog

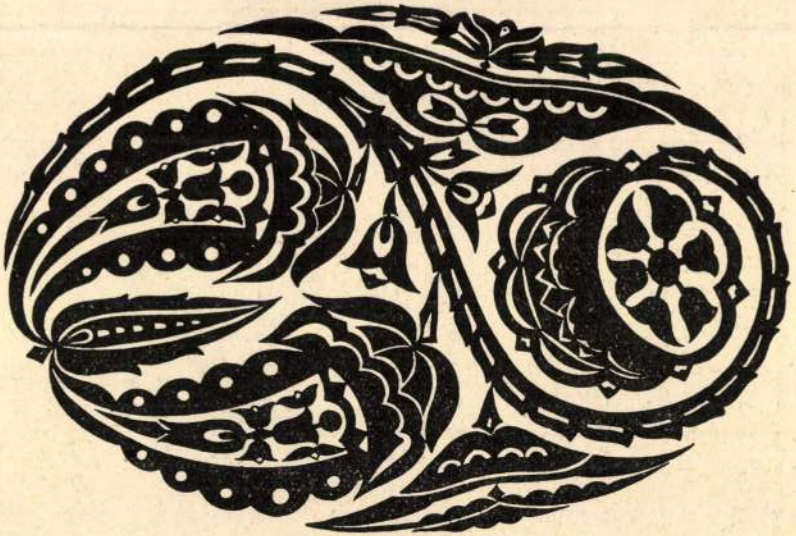

Ornamentális applikációk
Tervezte Szatmári Lajos
Muskátli 1935. 87. l.

Kitüntetés.

A Tudomány és Müvészet nagy érme Szathmáry Pap Károlynak.

Divatcsarnok, 1855. márc. 25. 17.

333.
Budapesti Hirek.

Szathmáry Király Pál

festo

l-

Szendrei Muskvártöst

V.k. Bp. 1911.

242, 377,

378. l-

636, 643

Szathmáry Király Pálne

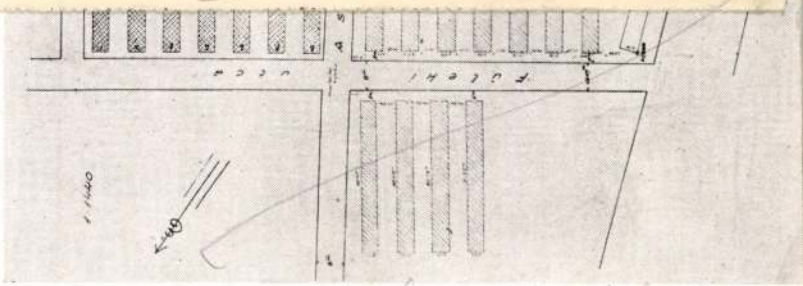

355, 636, 637. 641. l-

A XIII. ker., Madarász-telep átalakított épülete.

SZATHMÁRY KIRÁLY *Pál*, festő. * Boldva 1726 máj. 6, † Hangács 1807 máj. 1. A katonai pályára lépett s a bécsi magyar nemes testőrségben szolgált. Megfestette Mária Terézia királynő arcképét. Nyugalombavonulása után hangácsi birtokán főleg csendéleteket festett. Egy szőlőcsendélete a Szépművészeti Múzeumban.

E. G. II. 49/l

Szathmáry Király Pál

festő

Mária Terézia testőre volt. Egy üres várta-órában, amíg Mária Terézia az üveges ajtón tesl üldögélt, lerajzolta a Királynőt a hüvelykujja körmére. Később azt megfestette ezt a rögtönzött képet nincs krétával szép miniatűrbe. Máig megvan ez a kép a báró Nyáry László pilisi kastélyában.

(v. s.) Estéli csavargások. Pesti Hirlap 1912. dec. 8.

U. 27.

Életrajza:

Szentrei: Miskolcz város tört.

V. K. 378. l.

szakaszában csak »események« voltak, de ezek akkor sem válhattak döntőkké, ha *még* súlyosabb lett volna elviselni terhüket. Az évezredes politikai alakulatok olyanok, mint a mesterművek : ha le is töri valaki karjukat, lábukat, a csonkokat mindenki ösztönösen kiegészíti : adva van minden ívük a törzs izomzatában.

A liberalizmus fénykorában szokás volt a magyar parlamenti rendszert egyenesen a honfoglalóktól származtatni, akik, mint tudjuk, az egyes nemzetségekből kialakult törzsek lazán egymáshoz kapcsolt szervezetét hozták a Kárpát-medencébe. Az Álmos-törzs, amelynek a honfoglaló fejedelem volt kimagasló sarja, a betelepedés után elfoglalta az ország közepét, a többi törzsek rangsor szerint választottak területet s a legkevésbbé tekintélyeseké lettek a határvidékek, ahol a feladat a legnehezebbnek ígérkezett. Ettől kezdve az egyes törzseknek csak

~~IV. Raktárilag kezelt képek.~~

3162

1. Szathmári Király Pál.
(Sz. Boldván 1726. május 6-án, † Hangácson 1807. május 1-jén
(~~Főtevékenységét a XIX. sz. első felében Hangácson fejtette ki.~~)

Szőlő.

A hosszú asztalon ~~egy~~ kerek csésze ~~van telve~~ különféle fajú szőlőfürtökkel, a melyek közül mindössze hetet lehet megolvasni. Jelzése a vásznon hátul: »*Szath. Kir. Pál Festette.*«

Vászon, méretei 20·8 : 27·2 cm. — Gulácsi Farkas Antalné Melczer Mária ajándéka 1881. — Dep. régi 79. és új 31. — ~~Ltsza 581.~~

754

— 1905. átvételi jegyzék 595. — Száma az arch. Képcsárban a sz. rban 2222 és a leltárban 3162.

Gulácsi Farkas Antalné Mela... 1881.

Ltszám 581.
Dep. r. 79.
ú. 31

Szathmáry

Kláb I. 55

II. 53, 55

F:Antal József Dorog.Petőfi u 51.sz.

Szatmári Király Pál

SZATMÁRI KIRÁLY PÁL festőről ugyanaz a forrásmunka ír, mint Benkovits Frigyesről. Szatmári Király Pál Hangácson (Borsod megyében) született. Hogy melyik évben, nem tudjuk. Első évszám 1790-ből datálódik. Ez évben ugyanis biztosan tudjuk, hogy szabad idejét a festészetnek szentelte. Pedig Bécsben tagja volt a „Nemes Magyar test-őrző seregnek", sőt festett „igazi tehetős vagyonú ember létére". Pedig ez ritkaság volt. Igen széleskörű tudása volt a teoretikus tudományokban is, „főképp a kathesisnek minden mély részeiben", de kedvenc tárgya a festészet volt és „a' Gyümöltsöknek, vad-állatoknak, embereknek, és más tárgyaknak természetes lefestésével (magát) annyira tökéletesítette, hogy betses és ritka szép-

ségű Munkáiért Hallhatatlanság jussán, örök oszlop és környülállásos Biographiát méltán érdemel."
—396. P. I.

Művészet 1911. 93. l.

~~ság 1848/9 ben.~~

1848/9-iki

ürke lovon ülő (Hanover-huszár) ábrázol, ki jobbra

s kezében kivont kardot tart. Öltözete:

orgóval, kék dolmány és uszanikeli nadrág prém zsinór-

émes mente.

arell, a papiros nagysága 14.9 : 10.7 cm.

ettek: az aradi foglyok.

T. 4730

107/95 : 46. 429 ~~249~~

Szathmáry Pál

festő.

Szent Péterv Jóseffel való

viszonyára vonatkozóleg

lásdamak csomagjában

Szathmáry Király Pál
festő

borsodmegyei hangácsi birtokos nemes, egykor (1760-ba) m. kir testőr; igen gyakorlott festész volt a múlt szárad végén.

L. Tudom. Gyűjt 1819. II. K. 60. l
" " 1828. IV. K. 44. l

Nagy Iván, Magyarországi képző művészek a legrégibb időktől 1850 ig. Száradók. 1874 évf. 198. l

W

Szathmáry Király Pál
festő

16 évig királyi testőr volt Mária Terézia udvarában, később lórugás következtében szolgálatonkívüli kapitányi rangban mint képzett mérnök a Borsod, Heves, Gömör vármegyei részére kirendelt földmérő bizottságnak lett az alelnöke. Boldvai földesúr volt.

Nyiry Dániel:

A boldvai próbaásatás eredményei.
Történelmi és Régészeti Közlemények Miskolc város és Borsodvármegye multjából. 1927. II. évf. 4. sz.

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Visegrádi-utca 36.

MDK

Szathmáry Király Pál (1726-1807)

1726.Máj.6.-án Boldván (Borsodm) szül. és Hangácson (Borsodm.) 1807.Máj.1.-én halt meg. Gyümölcs és állatképeket festett. Nemcsak festett, de tanitott is festeni. Egy szőlőt ábrázoló csendélete a Szépmüv.Múz.-ba került.

Bartus Ödön festőművész: Miskolc.

Képzőművészet, 1927. 4.sz. 28-29.lap

Szathmáry Király Pál

Szanatórium

11. l.

Amália

Csütörtök

11

I. Pius p.

Péntek

12

Gual. János

Szombat

13

Anaklét p.

Nap kelte 4 ó. 15 p. — Nyugta 19 ó. 56 p.

1935 • 28. hét **Julius** VII. hó • 31 nap

naptár

Thamusz

V	6	
H	7	
K	8	
S	9	
C	10	
P	11	
S	12	S. K.

Szathmáry Király Pál

l.

Meller Ferencz

358, 369. l.

(171, 201. ?)

en munka eredményén

tlan kiegészitési
óból egészen ujjat
a templom legérté-
átalakitását,
nek. Mindezeket
csakis adminisztrativ
zéssel és óvatos
an nem lehet
ra, de megoldható
kevés költséggel

lés anyagi részéről is.
ber ugyis tud, hogy
ága munka, lénye-
es épitkezés.Más
lehet ragaszkodni

Szatmári Király

Pál

Festő

l.

Szabómagyfest

116 l.

BUDAPEST
936 APR. -8 11
LKb

BUDAPEST
936 APR. -8 11
LKb

M. D. K.

SZATMÁRY KIRÁLY Pál dilettáns festő festőr

szül. Hangács

1790 után birtokán csendéleteket, arcképeket fest

Garas XVIII. fr 135, 255. l.

Szathmári Király Pál 2

anyra tökéletesítette, hogy becses és vitka szépségű munkáiért halhatatlanság jussán, örök oszlopot és környülállásos Biographiát méltán érdemel.

B.P. A Kép írásról, annak szakorlásáról és betsérőt. Tud. Gyűjt. 1819. II. 60-61 l

Szathmári Király Pál

festő. 1726–1807

Közelebbről szolvaci, a magyar nemzet dicsőségére és becsületére élte nőtlen a magacinyos öreg napjait, néhai Tettes Szathmári Király Pál úr is, Hangáts helységben Borsod Vármegyében; ki – valamint az 1760 ik Esztendőben felállitott Nemes Magyar test-őrző-sereg között való hajdani szolgálatjában Bétsben, ugy ide haza is, ugyogodalmas szabad óráit (igazi tehetős vagyonu ember létére) az olajjal vászonra való festés mulattató foglalatosságával töltötte. Szélesen kiterjedő Tudományát főkép a Mathésisnek minden mely részeiben, naprul napra emelvén, gyakorlását a gyümölcsöknek, vad állatoknak, szüberecknek és más tárgyaknak természetes lefestésével

+

1763. Mudrázet

Szathmáry Király Pál. (Borsodt aquarell festménye. Bécsben. ezalatt miskolcz

A ciádzáni palotakon őrt álló magyar nemes testőrt ábrázol puskával kezében. Pergamentre festve. Magassága 15 c.m. Szélessége 8.5 c.m.

Frank Antal ur

talajdona

miskolcz

Szatmári Kiszy Pál

cvod

Fin 1169

Szatmári kiráj Pál

1760 Körül

Irat

Schedel

..... *műhely.*

yfőnökség!

év ..... hó ____n történő kifize-

..... indokából személyesen meg nem

..... számu .....

tam.

évi ..... hó .....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Hatmari Kiraj Pál

wod

Findura?

Szathmáry Kiraly Pál

vol

Trud. Egyet 1828–

IV. 45 [illegible] [illegible]

–46 ll

Szathmáry Király Pál

irodalmához

B.P. A Tudományos Gyűjtemény 1819 dik Esztendei II dik Kötetjehez járuló bővítés s folytatás stb. Tud. Gyűjt. 1821. V. 68. l

Lombardo szobász (apa is fiu) Li.
Leubach, Frau von Lz.

Szathmári Király Pál

Főtevékenységét a XIX. sz.
első felében Hangácson fejtette
ki.

Sz. Boldván 1726. május 6-án
† Hangácson 1807 május 1-én

1., Szőlő. Csendélet. „Szath. Kir. Pál. Festette." Vászon, 208 x 272. Gulácsi Farkas Antal vé Melczer Mária ajándéra 1881. M. N. Mus. Cat. 381.

Szatmáry-Pap Károly fedő Sbl

Budapesti Hírlap. 1882. V. 4

122. sz. 2. o. Mellékl.

Magyar művészek kutfoldön

Szathmány Papp Károly festő

Pesti Hirlap. 1881. máj. 5. 4.

a Mitesemekből

Szathmáry Pap Károly, festő

Honderü, 1844. I.k. 37-38.

Erdélyi galambposta

Szathmáry Pap Károly, grafikus

Honderü, 1844. I.k. 245.

Marosujvár

Szathmáry Károly, Lásd: Szathmáry Pap Károly

Szathmáry Károly, grafikus

Honderü, 1843. I.k. 136.

Pesti Salon heti szemléje.

Szathmáry Károly festőművészről

Fővárosi Lapok 1868. III. 21. 272.

Hír a művész bukaresti tartózkodásáról

Szathmáry Károly, grafikus

Honderü, 1843.I.k. 679-680.

Pesti Salon

Szathmáry Károly, grafikus

Honderü, 1843.I.k. 779.

Pesti Salon

Szathmáry Károly, grafikus

Honderü, 1843. II.k. 507.

Pesti Salon

Szathmáry Károly, grafikus

Honderü, 1843.I.k. 300.

Pesti Salon heti szemléje

Szathmáry Károly festő

Pesti Hirlap, 1882. nov. 5. 12.
Szinház, zene, képzőmüvészet

Szatmány P. Károly festő

Pesti Hirlap. 1881. jun. 28. 5.

Az állandó kiperamok

Szatmáry P.Károly.

/Bukarest./

Pesti Hirlap.1882.máj.5.1-mell.3.l.

Szatmári Király Pál

Első ökr.

— **A magyar testőrségek névkönyve 1760—1918.** A közeli napokban érdekes könyv jelenik meg a fenti címmel tiszabecsi Hellebronth Kálmán tollából. A magyar testőrség a hajdani bécsi udvarnál nemcsak elökelő társadalmi és történelmi tényező volt, hanem a magyar irodalom legtermékenyebb talaja is. Több értékes munka ismertette a testőrségnek ezt a szerepét, azonban a Bécsben őrzött testőrségi levéltár egészen a legutóbbi időkig hozzáférhetetlen volt s így aránylag kevés adat került nyilvánosságra a történelmi jelentőségü területről. Az értékes magyar vonatkozású anyag azóta visszakerült a magyar hadilevéltárba, s így a kutatók rendelkezésére áll. Hellebronth Kálmán ennek alapján végzett és az országos levéltár adataival kiegészitett munkája családtörténelmi szempontból is nagyon érdekes. Sok ismeretlen érdekes adat, a 48-as szabadságharc számos hőse és számos elfelejtett család elevenedik meg az 500 oldalas kötetben, amely rövidesen a Stádium kiadásában jelenik meg.

Uj Magyarság

1940. febr. 2.

Szathmáry Kiráj Pál

festi

laid

=

Sze Misk V. 377 l.

..... nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláírása.

zem:

.....

helyettesének

drényi Imre, Szeged.

Szathmáry Király Pál

röd

=

Vadnay Béla.

Szathmáry Király Pál ismeretlen képei. (Mária Terézia legnagyobb gárdistája.) A Hét 1918. 42. sz.

Kat. Beda et.

Izr. 6. Sabuoth 1 n.

Csütörtök

28

Kat. Ágoston pk.

Prot. Emil

Izr. 7. Sabuoth 2. n.

Péntek

29

Kat. P. Magda

Prot. Maxim

Szombat

30

Kat. A. Sz. Janka

Prot. Nándor

22. hét

Izr. 9. S. Nassza 1 P.

< Szathmári Király Pál >

festő

A 18ik szarad második felében Borsodban élt gyümölcs és svadaszati jelenések ügyes festője <.>.

- Magyar szorgalom és mesterségek történeti rajzolatja. Honnüvész. 1833. 208, l

Szathmáry Károly

Pest.

U. 27.

3	10	18	126	gyarapodás
25	38	59	593	

zás és műbecs szerint

ért		kipcsni		összesen	Jegyzet
	graf	fest	graf		
	közé				
.	.	.		.	
1	3	.		15	
.	7	.		56	
9	.	2		68	
.	.	.		95	
.	5	.		237	
1	10	.		25	
.	37	.		38	
.	59	.		59	
11	121	2		593	

A Veregrinus.

Szatmári Király Pál

Szőlő c. olaszf.

Szépen Mivren

Vasárnap
2
Bibiana vt.

Hétfő
3
Xav. Ferenc hv.

Kedd
4
Borbála

Szerda
5
Szabbasz apát

Csütört.
6
Miklós pk.

Péntek
7
Ambrus pk.

Szombat
8
Mária szep. fog.

Szatmári Király Pál

ar alatbs könyvben: Király Pál alatt.
1760-1766 a magyar
kir. testőrség tagja.
Bécsben.

wod
2

Sebetić Rajmund

A magyar királyi
testőrség. I. kötet
Bécs 1898. 44. l.

Szathmáry Pál

hangácsi földbirtokos

festő

Lásd

Horváth Szentpéteri

203. l.

204. l.

Szatmári Király Pál

~~Király Pál~~

Szatmári Király Pál

Lelet, csabrendek – ireinmajori

VI. 131, 132,

Szathmáry Király Pál, festő

Művészet, II., 1903. 346-47.

A Honmüvész képmellékletei.

Szathmáry Király Pál

lásd okv. festő

Mihalik: hentpétery

8. l. 38. l. 39. l. 40. l.

41. l. 42. l.

136. l.

Szathmáry Király Pál

festő

1726 – 1807

lred

Hahn Lorich

254. l

1

M.D.K.

SZATHMÁRY-KIRÁLY Pál dil. festő

Szül. 1726. Boldva megh. 1807. Hangács

Főleg gyümölcs- és állathéjeket festett.

Szőlőcsendélet

Mihalik Sándor: Szentpéteri J... Bp. 1954.

38 – 42. l.

Szentpéteri: Önéletirása

135. – 136. l.

Szalmóry Károly Pál

a Tudományos Gyűjtemény közlése szerint a Borsod vármegyei Hongos helységben festészettel foglalkozott.

Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XIX. században, Budapest, 1970.

71

MDK

Szathmáry Király Pál

Déryné, mint Liszli, rézm.

Müvészet II., 19o3, 346- 1. A Honmüvész képmell.

majd *Hager Ottó* alezredes, olvas-tanulmányvezető az évente legjobb összeredményt elért lovas-kiképzésű akadémikus részére alapított ezüst sarkantyút *Lorx Vidor* akadémikusnak átadva és a Barbácsi és Vitézvári báró Simonyi József óbester, a legvitézebb magyar huszár emlékére 1928. évben alapított „Simonyi"-serleg alapító oklevelét felolvasva, Lorx Vidor akadémikust felszólította az emlékbeszéd megtartására.

Ezután Lorx Vidor akadémikus, kezében a Simonyi-serleggel, szép gondolatokban gazdag, tartalmas beszédet mondott.

A vacsora ezután a legjobb hangulatban folytatódott s csak a késő éjjeli órákban ért véget.

LOVASNAP

1931. május 21-én.

Akadémiánk a lovassághoz törekvő hallgatói részére ezeréves történelmünkből, mint követésre méltó elődöt vitéz Simonyi óbestert jelölte meg.

Illy Gusztáv akadémikus,
az 1931. évi lovasmérkőzés győztese ugratás közben.

Az ő dicső emlékének szenteltük május hó 21-ikét. Délután folyamán a zászlókkal és délszaki növényekkel gazdagon díszített fedett lovardában zajlott le előkelő és díszes közönség előtt a III. és IV. évfolyambeli akadémikusok díjugratása. A szeszélyes időjárás közbejötte miatt a fedeles lovarda falai között tartottuk meg nemes mérkőzésünket s így történt, hogy az érdeklődők nagyrészét nem tudtuk oly módon fogadni és elhelyezni, ahogyan szerettük volna. A közönség megértő gondolkodása azonban segített nehéz helyzetünkön.

Maga a verseny tanuságot tett arról, hogy a lovaglás nemes sportját nagy előszeretettel és lángoló tudnivágyással űzi fiatal nemzedékünk és hogy nem csupán puszta szó az, hogy lóratermett a magyar

A lovasmérkőzést este bajtársi vacsora követte, ennek keretén belül lepleztük le a lovasság patrónusának, Szent György lovagnak képét, melyet Révay Kálmán akadémikus látomásszerű elgondolással, megragadó és minden izében magyaros megnyilatkozásban festett vászonra.

Az akadémia parancsnokának, vitéz Szinay Béla tábornoknak legfőbb hadurunkra történt felköszöntője után, a lovas tanulmánycsoport vezetője az intézet által alapított ezüst sarkantyút nyujtotta át Debreczeny Pál IV. évfolyambeli akadémikusnak azon reményben, hogy a beléje helyezett bizalomnak a jövőben is minden tekintetben meg fog felelni és mintaképe lesz a nemesen gondolkodó lovastisztnek.

Az ünnepi beszédet Debreczeny Pál akadémikus mondotta, ki kezében a „Simonyi Serleg"-gel, lelkes szavakban emlékezett meg a magyar huszár eszményképéről, Simonyi óbesterről. Beszédében a dicső elődök lángoló hazaeszeretetét, kemény akarat- és tetterejét állította követendő mintaképül az ifjú lovasnemzedék elé.

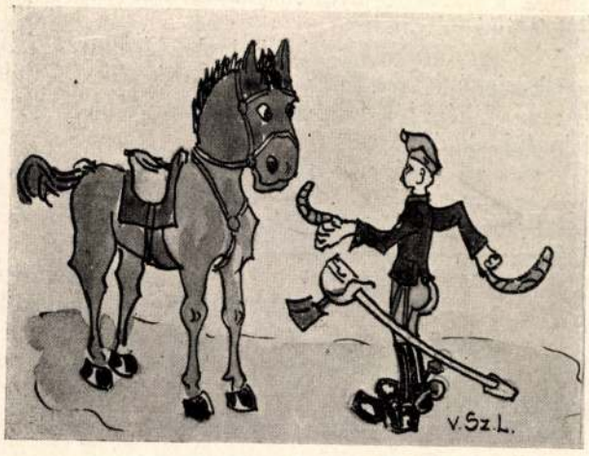

Kedveskedés. vitéz Szatmáry Lajos akadémikus rajzai. **Az akadály előtt.**

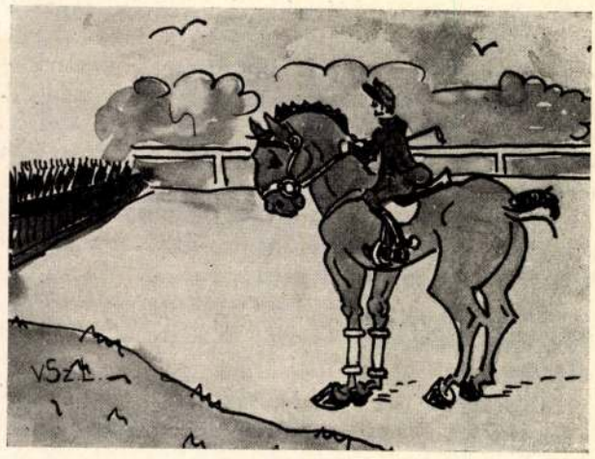

Ludovikás Levente
1931. X. évf.

vitéz Rózsás József. Szavalta Mihálovits Botond aks. Saját szerzeményű zenével zongorán kísérte Zvarínyi Andor aks.

3. *Mult-jelen-jövő.* Három Szt. László vonatkozású és irredenta színpadi kép. Írta és rendezte Gajzágó Elemér aks.

4. *Himnusz.* Előadta a honvédzenekar.

Ezután következett a vacsora, mely közben Bersuder István aks elmondta a lelkesítő serlegbeszédet.

A beszéd után a színpadon megjelent kíséretével Szent László király. A IV. évfolyambeli aks-ok felmentek a színpadra és ott átvették a Szent László emlékérmet a király egyik apródjától.

Az ünnep színpadi részét víg jelenetekkel fejeztük be. Ezek között Mócsi Aba aks. „Végzetes randevú„ című vígjátéka igen nagy sikert aratott és megindította a víg hangulatot.

Ünnepünkön résztvett a m. kir. honvédség főparancsnoka és még sok magas katonai előljárónk, valamint az Akadémia tiszti- és tanári karának zöme. Bajtársi szeretettel hívtuk meg egyéb fegyvernembeli kiképzésben részesülő aks. bajtársaink küldöttségeit.

Altisztjeink is ott voltak. Részükre a csónakház terraszán terítettünk.

Mikor pirkadatkor a nap ezüstsugarai átragyogtak a hatalmas fákon, ott találták még a tavon az ünneplőket, kik szeretetteljes együttlétben egy hajnali halk csárdással ringatták meg a hadihíd pontonjait.

Később már csak néhány aks. magyar nótákat pengetve és dalolva — csónakokon élvezte a friss hajnali szellőt.

A másnapi r. kat. istentisztelettel, melyet dr. Hász István tábori püspök őméltósága fényes papi segédlettel celebrált és a református lelkész által tartott ünnepi beszéddel, méltón fejeztük be nagy gyalogos ünnepünket.

Markóczy János őrgy.

A SZENT LÁSZLÓ ÉREM.

LOVASNAP
1930. május 21-én.

Mint minden évben, a szokásos keretek között ülte meg a Ludovika Akadémia május hó 21-én lovas fegyverneme ünnepnapját.

Az ünnepély a délután megtartott lovasmérkőzéssel vette kezdetét, majd este a „Simonyi"-emlékvacsorával fejeződött be.

A lovasmérkőzést a megjelent előkelőségeken kívül, kik között ott láttuk a honvédelmi miniszter urat, gróf Andrássy Gézát, az összes fegyvernemek szemlélőit és még számos magasrangú katonát — igen nagyszámú meghívott közönség nézte végig. Az érdekes és kitűnő ugratásokat, amint az a sűrű tetszésnyilvánításokból megállapítható volt, élénk figyelemmel kísérte mindenki.

Három ugrószám került lebonyolításra az akadémia tüzérkülönítményének ez alkalomra különös díszt öltött nyitott lovardájában.

Először a gyalogos és műszaki negyedéves akadémikusok mérkőztek egy 10 akadályból álló ugrópályán.

Első lett *Kern Károly*, második *Pomezsánszky Ervin*, harmadik *Fülöp István*. Mindhárman a gyalogsághoz törekvő akadémikusok.

Második szám a harmadéves lovas-, vonat-, tüzér- és hiradó-akadémikusok ugrómérkőzése volt hasonló pályán.

Első *Debreceny Pál* lovas-kiképzésű, második *Illy Gusztáv* tüzér-kiképzésű, harmadik *Juhász Bálint* tüzér-akadémikus.

Harmadik és utolsó számként a negyedéves lovas-, vonat-, tüzér- és hiradó-kiképzésű akadémikusok mérkőztek jóval magasabb, immár 12 akadályból álló pályán.

Első, egyúttal 1930. évi bajnok *Várkonyi Tibor* lovas-kiképzésű akadémikus lett, második *Konok Pál* tüzér-kiképzésű, harmadik *Agotha Aladár* tüzérkiképzésű akadémikus.

Este 20 órakor vette kezdetét a „Simonyi"-emlékvacsora, melyen az akadémia parancsnoka, vitéz Havassy Jenő tábornok, az 1. lovasdandár parancsnoka, az összes lovastanárok és lovassághoz törekvő akadémikusokon kívül a tanulmánycsoportvezetők, alosztály- és különítményparancsnokok, lovagló-tanárok, az akadémia összes alegységeinek és hivatalainak vezetői, valamint a többi fegyvernemek akadémikusainak képviselői is résztvettek.

A vacsora folyamán először vitéz *Szinay Béla* tábornok, az akadémia parancsnoka, rövid beszéd keretében a kormányzó úr ő főméltóságát éltette,

I. rész:

1. *Nyitány.* Előadta az aks. ütegek zenekara.

2. *Ünnepi beszéd.* Mondta Vatter László aks.

3. *Jőjj, Szent Magyar Ígéret!* Írta dr. Mentes Mihály. Szavalta Simon László aks.

4. *Gábor Áron ágyúi.* Történelmi kép 2 felvonásban. Írták Isépy Dezső és Simon László akadémikusok.

A műsorból ki kell emelni Isépy és Simon akadémikusok történelmi színjátékát: „Gábor Áron ágyúi"-t. Ez a darab azzal a szándékkal íródott, hogy ez évtől kezdve minden évben 1-1 honvédtüzérosztály elnevezési alakját fogjuk Borbála napján életrekelteni. Szent Borbálát Eszenyi Olga úrleány személyesítette meg tökéletesen, de a színdarab minden egyes akadémikus-szereplője is kiválóan alakította szerepét, ami a szereplők lelkesedésén kívül Egry István úrnak, a Magyar Színház kiváló rendezőjének köszönhető, aki több próbán résztvett s tapasztalatát önzetlen lelkesedéssel bocsátotta az akadémikusok rendelkezésére.

Az I. és II. rész közötti szünetben felszolgálták a vacsorát, miközben az akadémiaparancsnok a kormányzó úr ő főméltóságára mondott rövid felköszöntőt, majd *Vatter László* aks. mondta el a Borbála-serlegbeszédet. Ezután vitéz nemes *Szinay Béla* tábornok dicsőítette Szent Borbála emlékét s a fegyvernemek igaz bajtársi együttműködése jeléül virággal áldozott Szent Borbála oltárán. Ezt a jelenlévő tüzértisztek virágáldozata követte. Ezután *Vincze András* ezredes, a tüzércsoport parancsnoka, mondott köszöntőt a tüzérszellemre s emelkedett beszéde végén átnyujtotta a Borbála-díszkardot *Vatter László* akadémikusnak, kit a tanári kar ítélt ezen kitüntetésre legméltóbbnak.

A szünetet dr. *Papp Bertalan* ezredorvos úrnak a lövőgyakorlatokról készített mozgóképfelvételei töltötték ki s az ünnepség résztvevői pompás hangulatra derültek a II. rész elsőrangú számain.

II. rész.

1. *Akadémikusi revue.* Közreműködött: Mr. Brown-jazz, Lewis Stop és 6 válogatott Ar-Tiller girl fellépésével.

2. *Aktuális strófák.* Előadta: Schmidt Miklós aks., zongorán kísérte Szőke Barna aks.

3. „*Tíz perc szünet.*" Bohózat.

Nagy érdeklődés fogadta a hagyományos *Borbála-tekercs* felolvasását. A korszerű jelmezekbe öltözött komoly bírák közel 10 m-es tekercse először a tanári kar tüzértagjait bírálta el találó, de sehol sem bántó versikékkel (írta: Heinz Ádám aks.), majd az avatásra váró II. évfolyam kapta meg kellőszámú botütés kíséretében vétkeiért a büntetést. A megjelent vendégek között ekkor került szétosztásra a meglepetésként szerkesztett „*Csont*" című akadémikusi élclap, mely szép kiállításával, tartalmával mindenki tetszését megnyerte. A főszerkesztő, egyben az egész ünnepély egyik legbuzgóbb rendezője *Jós Ferenc* aks. volt.

A megbüntetett II. évesek boldogan vették át Borbála kezéből a felavatott tüzérek jelvényét, a Borbála-érmet.

Az ünneplő közönség az akadémikusi jazzzenekar és egy elsőrangúan működő zenegép muzsikája mellett a legjobb hangulatban maradt együtt a késő éjjeli órákig.

December 4-én ünnepélyes *Borbália-mise* volt az akadémia kápolnájában. A misét dr. *Hász István* tábori püspök úr pontifikálta. Az aks. ütegek ének- és zenekara, Pórffy György aks. vezetésével, ezen is közreműködött.

*

Sic itur ad astra! Csak fel a szívekkel! Ez az eszmevilág ez a lelkesedés kiegyenlíti a számbeli és anyagi túlsúlyt! Adja az Isten, hogy mihamarább a a Kárpátok bérceiről hirdesse Nagymagyarországnak ágyúink szava: „Szent Borbála megsegített!"

Almay Béla ny. százados.

Egyedül.

Harcászati kiránduláson.

vitéz Szathmáry Lajos akadémikus rajzai.

Ludovikás Levente
1931. X. évf.

SZENT BORBÁLA ÜNNEPE

1930. december 3—4-én.

Szent Borbála tisztelete a tüzérségnél a tüzér fegyvernem megszületésével egyidejű. Ez a tisztelet — a vallási vonatkozásokon kívül, bár ez az ideális tüzérlelkület kialakulásában döntő fontosságú — katonai szempontból is bámulatos eredményeket mutatott és mutat fel: létrehozta a tüzérszellemet, mely minden időben a legnagyobb ereje volt e hatalmas fegyvernemnek s melynek értékét őszinte csodálattal ismerték el mindig a többi testvérfegyvernemek is.

A tüzér-szellem bensőséges családdá kovácsolta össze a tüzéreket, melyben az igaz bajtársiasság, az idealizmus, a halálig önzetlen küzdés és munka volt a jelszó, a fegyvernem, a hadsereg, a Haza dicsőségéért.

A fiatal honvédtüzérség is a hagyományos Szent Borbála-tiszteletből táplálkozott, tüzérszellemben nevelkedett s hozzáfűzött ehhez a szellemhez még valamit: a magyarságot.

A m. kir. honvédtüzérség Szent Borbála tiszteletének mintegy letéteményese a Ludovika Akadémia tüzércsoportja. Itt nevelkedik a jövő tüzérnemzedék s az itt magukba szívott érzelmeket ők lesznek majd hivatottak a rájuk bízott tüzérek szivébe csepegtetni.

Szent Borbála ünnepét — december 4-ét — ennek a hivatásnak megfelelőleg ünnepelték meg a tüzérkiképzésben részesülő akadémikusok minden évben, így az 1930. évben is.

Az előkészítés jóformán az előző évi Borbála-ünnepség lezajlásával megkezdődött. A IV. évfolyambeli akadémikusok, mint az ünnepély hagyományos rendezői, az egész elmult tanév folyamán gyüjtötték az anyagot s az 1930/31. tanév kezdetén a legapróbb részletekig átgondolva került már megvalósításra. A kevés szabadidőben szorgalmasan folyt a munka, a nemes versengés, hogy ha lehet, még tökéletesebb legyen az ünnepély, mint az előző években. Ének, zene, színpadi próbák igényelték a kimenő napokat, — a tüzérszellem dícséretére legyen azonban mondva, — itt buzdításra nem szorult senki.

December hó 3-án zajlott le a nagysikerű ünnepély az akadémia vívótermében, mely ez alkalomra ünnepélyes díszt öltött. Az ízlésesen felterített asztalokon, mint névkártyák, művészies kivitelű műsorok szerepeltek, melyek Vatter László akadémikus hivatott kezét dícsérték. A felavatásra kerülő II. évf. akadémikusok 1-1 karrikatúrában ismerték fel önmagukat és legszembetűnőbb hibáikat.

Az ünnepély fényét emelték magasrangú vendégeink: *Bezegh-Huszágh Miklós* országos főkapitány, *Scholtz Gusztáv* ny. altábornagy, nemes vitéz *Kozma Ferenc*, vitéz *Szombathy József*, *Milosevits Dániel*, *Kurucz Károly*, *Kéler Ödön*, vitéz *Galánthay-Glock Tivadar* tábornok urak, nemes vitéz *Szinay Béla* tábornok, akadémiaparancsnok úr vezetésével a tüzérkiképzésben részesülő akadémikusok tisztjei tanárai.

Pontban 20 órakor kezdődött az ünnepély, melynek műsora a következő volt:

A „Gábor Áron ágyúi" c. színjáték szereplői az 1930. évi Szent Borbála-ünnepen. (Schäffer felv.)

Királyi Pál festó.

Aus der Borsoder Gespanschaft, war ein geschickter Dilettant in der Malerkunst. [Tud. Gyüjtemény 1827 4. und 1828. 4(?) Heft. (Hormayr's) Archiv für Geschichte, Statistik, Literatur und Kunst (Wien 4r) XIX. Jahrgang (1828) Nr 76. und 77 S. 406] 1)

1) Dr. Const. v. Wurzbach
Biographisches Lexikon
Wien. 1864- 11. K. 305 l

1904 szep 4

II 7
6
V
1
4

Tanulmányi alap

M. 877
II. 204.

24090 Községi nyomda Budapest.

24-ik szám. Tizenhatodik évfolyam.

Vasárnapi Ujság.

Pest, junius 13-án 1869.

Előfizetési föltételek: a **Vasárnapi Ujság** és **Politikai Ujdonságok együtt**: Egész évre 10 ft. — Fél évre 5 ft.
Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. — Fél évre 3 ft. — **Csupán Politikai Ujdonságok**: Egész évre 5 ft. — Fél évre 2 ft. 50 kr.

Hirdetési dijak, a **Vasárnapi Ujság** és **Politikai Ujdonságokat** illetöleg: Egy négyszer hasábzott petit sor vagy annak helye egyszeri igtatásnál 10 krba, háromszori vagy többszöri igtatásnál csak 7 krba számittatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad **Bécsben: Oppelik Alajos**, Wollzeile Nro. 22. és **Haasenstein és Vogler** Wollzeile Nro. 9. — Bélyeg-dij külön minden igtatás után 30 krajczár.

Szathmári Király Ádám, Rákóczi bujdosó társa.

(1692—1752.)

E nemes alkatú homlok, e nyilt, szelid, értelmes tekintetű arcz a mult század egyik legmüveltebb magyarjáé: a bujdosó Rákóczi Ferencz fejedelem oldalánál növekedett, ország-világ látott *Szathmári Király Ádámé*, a ki egyszersmind magyar iró.

A Szathmári Király-család ma is egyik legelőkelőbb nemzetsége Borsodvármegyének, s buzgó református, mint a XVI-ik század közepe óta mindig. Eredetileg azonban székely származásu, — Zsigmond király adá czímeres levelét, harczi érdemekért; ősei közé számlálja Király György váradi főkapitányt, ki Várad bástyáján 1595-ben esett el, s Király Albert szintén hires hadvezért, Báthori Zsigmond, majd Rudolf szolgálatában. A „Szathmári" előnevet ez az Albert kapta, Rudolftól adományozott szathmári birtokával, s a család ma inkább ezen elő-, mint tulajdonképi nevén ismeretes. Király nevüket alkalmasint a gömöri Királyi helységtől vették, melyet a régibb időkben századokig bírtak. E helységet még Ádámunk atyja Szathmáry (másképp: Szakmáry) *Miklós* is birá, ki azonban rendesen nem ott, hanem Borsodban: Nyomáron vagy Boldván tartá lakását, melyek ma is utódaié. E Szathmáry Miklós egyike volt ama kurucz ezredeseknek, kik 1711 tavaszán Károlyi Sándorral a szathmári békét aláirták. Miklós, mint elégedetlen kálvinista magyar, úgy látszik, mindjárt a Rákóczi-háború kezdetén fegyvert fogott; 1705-ben lovas százados, ugyanezen év vége felé őrnagy, 1706-ban alezredes, 1708-ban pedig már ezredes volt s 1709 április haváig gr. Csáky Mihály tábornoknak, majd ez időtől kezdve Szent-Pétery Imre brigadérosnak borsodi huszárezredét vezénylé, s Bercsényinek — értelmes és tevékeny voltáért — nem kis mérvü kegyével dicsekedhetett.

Fia, Ádám — mint Miklós a családi öreg bibliába bejegyzé — 1692. július 9-kén született Nyomáron; anyja Óvári és Liptó-Szent-Miklósi Pongrácz Borbála volt. Gondos neveltetését szülei és különösen szerető nagy-atyja Szathmári Király János felügyelete alatt kapta, a kinél gyermek-korában Királyiban lakott s a szomszéd tornallyai falusi iskolát látogatta.

Majd, 11-dik évébe fordúlván, tovább képeztetés, különösen a latin nyelv megtanúlása végett 1703. január havában a kassai — akkoriban hires — kollégiumba vitte őt gondviselő öreg-apja. — Itt érte a gyermeket a Rákóczi-harczok vihara. Atyja a kuruczok soraiba állott, s öreg-atyja, vénsége miatt immár fegyverrel nem szolgálhatván a hazát, — Rákóczi által a gömörvármegyei lezárolt jószágok praefectusává neveztetett ki, mely hivatalt haláláig (1705.) vitte. Kassát a kuruczok csakhamar körültáborlották, — de csak hosszas ostromzárlat után, 1704. október 1-jén vehették kézhez. Ádámunk nem volt oly szerencsés, mint egyik, három évvel idősb iskolatársa, a később Franczia-ország első marsalljává lett *gr. Bercsényi László*, a ki addig mesterkedék, mig egyszer csak kiszökött, még az ostrom ideje alatt, apjához, a kurucz fővezérhez.

SZATHMÁRI KIRÁLY ÁDÁM.

Meddig folytatta a serdülő Ádám tanulói pályáját Kassán? bizonyosan nem tudjuk; azonban valószinüleg 1707 vagy 1708-ig, a midőn őt, atyja kértére, Rákóczi fejedelem udvarába fölvette a nemes apródok közé, — a mi az ily ifjuk 15—16-ik évében szokott volt történni. Így alkalmasint egy esztendőben került az udvarhoz apród pajtásával s későbbi bujdosó társával, a hires *Mikes Kelemennel*, ki viszont a kolozsvári kollegiumból vétetett föl Rákóczi által (1707.) nagybátyja gr. Mikes Mihály ajánlatára. Mind a ketten a ritka nemes lelkű, lovagias szellemű és nagy-müveltségű fejedelem szemei előtt nevelkedtek, a ki udvari ifjairól édes atyailag gondoskodott, s tudományokban, nyelvekben, diplomatiában, hadászatban, szépirásban, rajzban, vívásban avatott mesterek — leginkább francziák — által képeztette őket. De legtöbbet, s azonfölül szív- és lélek-nemességet, jóságot és rendszeretetet magától a nagy Rákóczitól tanúltak az ifjak, kinek dicső szellemét, a ki közülök fel tudta fogni, — az imádásig szerette és ragaszkodott hozzá.

Így a korán fejlődött, szép elméjü, kedves ifjú is: Szathmári Király Ádám, — ki e lelki tulajdonokon kivül megnyerő külsővel: daliás termettel, aranyszőke hajjal, szelid kék szemekkel, s gyenge piros arczczal bírt. — Csakhamar meg is nyeré fejedelmi úra hajlamát. — A tanulékony s gyöngéd lelkü ifju ugyanis minden aprólékos szokását gondosan megfigyelé a fejedelemnek, — s a szerint tudott mindent tenni és intézni, a mint épen ura legjobban szerette.

Midőn Rákóczi, már a szathmári béke alkudozások folyama alatt, 1711. február 21-kén Lengyelországba ment, Nagy-Péter czárhoz, az igért hadi segélyt személyesen sürgetendő: Szathmári Király Ádám is, az ekkor még 19-ik évét be nem töltött ifju, néhány nap mulva utána sietett urának — február 29-kén indulván meg Munkácsról, Vay Ádám udvari főkapitánynyal s a többi udvariakkal. Azonban az árvizek miatt útjok gyakran akadályoztatott, úgy hogy a határt csak márczius 4-én léphették át Vereczkénél, — hogy hazájukat némelyik közülök soha többé, mások is csak hosszu évek mulva lássák. Eleintén Szkóljan, és Szinyavszky herczegné — Rákóczi rokona — más jószágain utaztak át, mindenütt vendégszeretően fogadtatva, majd Sztry városába értek, ott találkozván a többi, már előbb kibujdosott magyarokkal, különösen a fejedelem udvarabeliekkel.

April havát Sztryben és környékén tölték kirándulásokkal; ezeket — s hol mit látott? — a gondos Király Ádám szorgalmasan följegyzette naplójában, melyet Munkácsról kiindulásakor kezdett meg. Az épitészetet, különösen a haderődítéseket már ekkor figyelemmel tanulmányozá; élénk

érzékkel birt minden iránt, s a rajzolás jártasságának használ vette. Május 17-dikén Rákóczi Vay Ádámmal őt, s a többi udvariakkal együtt magához rendelé Javaró városába, hol ekkor udvarát tartá, Péter czárral, Ágost királylyal, Szobjeszky Konstantin királyfival, Dolgoroucky herczeggel, gr. Bercsényivel s velök számos orosz, lengyel és magyar főurakkal. Többször történtek fényes lakomák, máskor komoly értekezletek. Junius elején Rákóczi udvarával a saját, jaraszlói uradalmához tartozó, s a Szon vize mellett fekvő, Viszocska nevű falujába ment, melynek Szobjeszky lengyel király épitette, pompás diszkerttel körülvett kastélyában vendégelte meg aztán Nagy-Péter czárt s egész udvarát, — úgy hogy a jó tokaji aszubort a muszka urak süveggel mérték, s a mit meg nem ihattak, „edényekre töltögették," úgy vitték el utravalónak, — mert a czár ismét Moldvába ment a török ellen.

A fejedelem majd egész junius havát Viszocskán tölté bujdosó magyarjaival, várván a czár táborozásának eredményét. Julius 25-én Rákóczi Bercsényivel s udvara egy részével — Király Ádámmal is — Ilyvóra (Lemberg) és Javaróra utazott a kiowi palatinus Potoczky, továbbá Szinyavszky és Visnyoveczky herczegek látogatására. Ádámunk július elsején Vayval visszament Sztrybe, de e hó 17-én már ismét magához rendelé őt a fejedelem, Javaróba, a hol 19-kén tette le mint *„udvari bejáró"* — belső szolga — a hitet Beniczky Gáspár, Rákóczi magán-titkára kezébe. Mint ilyen, méginkább megnyeré ura szeretetét, úgy hogy ezentúl őt Rákóczi, mint legmeghittebb hívei egyikét, ha csak harmad-negyed magával ment is valahová, — magával vitte. Ő lőn ezentul a kedves ifjunak gondviselő apja-anyja, — ki érette, szülőit elhagyá. Mikes Kelemen könnyebb szivvel követheté a bujdosó Rákóczit — ő apátlan, árva volt, — de Ádámunknak honán kivül kedves szüléitől is meg kelle válnia, mégis hiven kisérte bujdosó urát, hű lélekkel ragaszkodván a nagy emberhez, — a ki különben mindenkit fölmentett esküje alól, s haza bocsátotta, a ki tőle megválni akart, — a minthogy ez időben sokan is tértenek vala vissza.

Július és aug. havában Ádám hol Javarón, hol Jaraszlón, és Szinyaván — Szinyavszkyéknál — tartózkodott a fejedelemmel, majd Kokizow városában, mely mellett az erdőn fogadta és tokajival ismét jól tartotta Rákóczi a törökről visszatérő czárt, Dolgoroucky herczeget, Golowkint minisztert, Gesoff tábornokot s egyéb muszka fő-főtiszteket. Később Zolkiewen vendégeskedének, Konstantin királyfinál. Onnat ismét Péter czárral együtt Jaraszlóra mentek, honnan az orosz és a magyar fejedelem, aug. 29-kén a Viszla vizére szállva, 11 hajóval Varsóba utazott Rákóczival — ki itt Radziwiel herczeghez szálla; csak 24 udvari szolga vett részt ez utazásban, köztük Király Ádám. — Varsóban ujra nagy vendégségek voltak szept. 6-káig a mikor Toronyára (Thorn) tovább indulván, ide 9-dikén értek, hol Ágost király udvari marsallja fogadá a czárt és Rákóczit. Ádámunk ez utazások élményeit, a látott városokat és partvidékeket, mind gondosan leirja naplójában.

A czár Toronyából szept. 13-án Karlsburgba távozott, azonban Katalin czárné, Rákóczi, Dolgoroucky még ott maradtak s egymást vendégelték. De 27-én Rákóczi is franczia köntöst vévén, 13-admagával Danczkára (Danzig) útazott, a franczia király ottani követével értekezendő. Ádám, 15-öd magával Toronyán maradt a czárnénál, jelen volt a pultavai csata emléknapja (okt. 8.) pompás megünneplésén — melyről rajzot is készitett — azonban a fejedelem okt. 20-án őket is magához rendelé Danczkába, majd novemberben Elbingába, a hova ekkorra a czár és czárné is érkeztek. Itt a vendégségek megujulának.

Nagy-Péter és Rákóczi Elbingában nov. 18-kán búcsúztak el egymástól, a czár Pétervárra még az nap, — a fejedelem Danczkára másnap indulván. Ez utóbbi helyen öltözött Ádámunk is udvari bejáró-társaival külföldi ruhába, deczember 8-án, — Rákóczi Danczkán a franczia, bajor és porosz ügyvivőkkel folytatta diplomatikai alkudozásait, — különben pedig a kulmi palatinus és püspök, a lengyel korona marsallja, kincstartója, a meavi sztaroszta, a franczia követ stb. által gyakorta vendégeltetett, hol ő vendégelé vissza ezeket s más muszka és lengyel nagyokat.

(Vége köv.)

Thaly Kálmán.

Törpe-király.

(Göthe balladája.)

Ki vágtat ily későn, e szélveszes éjjel?
Az atya az, kisded gyermekével.
Keblére szoritja, puhán betakarja,
Jól elfödi, védi, melengeti karja.

— Fiam, te remegsz, mit rejted el arczod'?
— ‚A törpe-király, jaj, nézd, ide tart, — ott!
A törpe-király . . . koronája, farka . . .'
— Fiam, csak a köd leng s száll a viharba'.

— „Édes, kicsi, szép fiu, jöszte velem!
Ott játszni, mulatni leszünk elegen.
A völgybe' virít sok tarka virág,
S anyám szin-aranyból varrja ruhád'."

— ‚Nem hallod, atyám? de! az istenér'
A törpe mit igér s jaj mire kér?'
— Légy csöndesen édes, kicsinyke, ne félj;
Száraz levelek közt sivít csak a szél.

„Eljősz-e velem, te szép kicsi gyermek?
Majd honn tereád szép lányim ügyelnek.
Szép lányim, az éjjeli tánczra kelők,
Tánczolva, dalolva ringatnak el ők."

‚Atyám de —, atyám, nem látod-e, kérlek,
A lányokat ott, árnyán a fenyérnek?'
— Fiam de —, fiam, hisz látom, tisztán,
Az ágak inognak a korhadt fűzfán.

„Szépséged ugy ingerl — s ha nem lesz enyém:
Erővel is elveszem, elviszem én."
— ‚Jaj, édes atyám! Oh nézd, mi' csinál!
Megfog, nem ereszt el a törpe-király.'

Megborzad az agg s vágtatva ered,
Ölelgeti a pihegő gyereket.
Nagy bajjal eléri a telket, a pitvart . . .
De halva a gyermek, ölében a kit tart . . .

Szász Béla.

Lengyel ravaszság.

(Történeti beszély.)

I.

A Lengyel- és Poroszország közötti határszél rendezése korszakában a két nemzet e czélra egybegyült nemesei által elhatároztatott, hogy a balti-tenger környékén egy bizonyos földrész, melyet Poncoriënak (tengeri tartománynak) neveznek, porosz uralom alá hajtassék. E korszakban Poncorië tisztán szláv eredetü néppel volt benépesitve, kivévén bizonyos mennyiségü németet s nehány lengyel kálvinista családot, melyek a hazájokban élő protestansokkal rég időtől fogva szerettek volna egyesülni.

A poroszok rendszeresen lerajzolták uj határszéleiket s bizonyos távolságra egymástól fegyver-koszorukkal ékesitett karókat vertek le és zsidók módjára alkudni kezdtek minden talpalatnyi földre. Leggyakrabban a természet által képezett határvonalakat fogadták el határul, mint például a folyamokat, patakokat, hegygerinczeket. Azonban nem minden falut vagy magánbirtokot lehetett tökéletesen elválasztani eme természetes határvonalakkal; némelyik falut vagy magánbirtokot folyó, patak vagy épen hegygerincz választott ketté, — ez esetben Poroszország meghatalmazottjai által zsinórhuzást ajánlott szomszédjának, mielőtt elhatározta volna, hogy ez vagy amaz helyiség, melyik hatalom alá tartozzék. S valóban nem kevés kellemetlenség volt a *shiactich* (nemes-ember) birtokát két részre osztani, s egyszerre porosz és lengyel kormányhoz tartozó birtokot csinálni belőle.

Hogy ezen nehéz kérdést kielégitő s lehetséges módon megfejtsék, elhatározták, hogy a shiactich házának fekvése fogja megmutatni, hogy a falu a két hatalom közül melyikhez tartozzék. S ezen megegyező helyzetbe jutott egy jókora mezőváros, melynek nagy mennyiségü kunyhóit jávorfák, nyirfák s százados cserfák árnyékolták be. E mezőváros, mely felett a leggazdagabb és legsürübb növényzet közepett költői fekvésü kastély uralkodott, régi lengyel család egyik tagjának, Panne Ladának birtoka volt. (Panne=ur).

Történetünk korszakában Panne Lada ötven éves lehetett. Csupa erő és egészség volt. Erős szervezete gátolta meg azon nehány veszélyes seb komolyabb következményeit, melyeket a szövetségi háboru alkalmával kapott. Nagy termetü és szép vala; arczának kinyomata nemességet árult el, lovagias, udvarias modorral birt s tettei a szó szoros értelmében valódi nemes-emberről tanuskodtak.

Tizenöt évvel történetünk előtt vette nőül egy gazdag vogevoda-nak (hadtest főnöknek) kis leányát Lengyelország egy más részében, meglehetős távol saját földjeitől, s itt sikerült neki kivivnia, hogy a tartományi s a környékbeli nemesek által igen szivesen láttatott. Azonban sohasem volt képes elhatározni magát arra, hogy poncorië-i birtokáról lemondjon s azt elhagyja, daczára, hogy nejének nászhozománya, a nagymennyiségü földek, mind kiterjedésben, mind becsben felülmulták saját birtokát. S alig értesült a határ elrendezése ügyében a nemesek által Poncorië-ra hozott határozatról, máris intézkedéseket tett, nehogy anyai birtokától valamiképen elválasztassék.

Mihelyt biztos tudomást szerzett a határvonal ujra alakitásáról, azonnal egybegyüjté parasztjait s megparancsolá nekik, hogy ásókkal s karókkal fegyverezzék fel magukat. Ez ásókkal és karókkal a folyam irányát, mely birtokát két részre osztá, oly módon akarta megváltoztatni, hogy kastélya s ezáltal birtoka lengyel földön feküdjék. Szegény parasztjaira ez valóságos herculesi munka volt; de csakhamar jól elvégezék, s a folyam gyorsan iramlott tova uj medrében. Nehány nap mulva az ásóknak, kapáknak, karóknak hire-nyoma sem volt és Lada nyugodtan várta a biztost, örülve magában, hogy kijátszhatta a poroszokat.

A porosz biztosok nemsokára eljöttek s nem is gyanitva a cselszövényt, leszurták póznáikat s távozának, tökéletesen megnyugtatva Ladát az ügy rendben léte felöl. Ez vállalatának szerencsés sikere folytán örömében ünnepélyre hivá magához a környék nemeseit s késő éjfélig mulattak. A sok áldomás, beszélgetés hevült állapotba hozta Ladát ugy, hogy midőn vendégei távozta után szobáiba vonult, igen különös gondolatok gyötörték. — Elégedett s nyugodt vagyok — mondá magában — s miért? Talán azért, mert szerencsésen kikerültem ama szerencsétlenséget, hogy német legyek? Ah! mi vagyok tehát jelenleg, mely nemzethez tartozom? Lengyelországhoz-e, mely álomkórságba látszik sülyedni; Lengyelországhoz-e, mely tétlenül, elpuhultan s közönyösen nézi, hogy lakosainak birtokait miképen darabolják ketté?! Nem érek-e én valamit? Mi lehet közös köztem s azon emberek között, kik semmi becsülést nem érdemelnek, kik minden nemes érzést levetköztek? Nem, ily korcs államnak nem akarok alattvalója lenni! Lengyelország nem méltó arra, hogy fiának nevezzen! De német még kevésbbé akarok lenni... ah! mit tegyek?... Megvan! Köszönet neked istenem! Független leszek s nem ismerem el senkinek felsőbbségét... Ha békében hagynak, nem háborgatnak, csendesen, nyugodtan fogok élni; de ha kényszeriteni fognak, kénytelen leszek magamat védeni.

Nemsokára eljöttek a lengyel biztosok is. Nehány nappal megérkezésök előtt Lada felhuzatá a zsilipet, mely a folyamnak az előbb emlitett uj irányt adta, ugy hogy kas-

SZATHMÁRY-KIRÁLY ÁDÁMNÉ fotós

É-Mo.

Kikacsintgató Szathmáry-objektívek

Díjnyertes fotók: Fegyverszünet az íreknek, Háttal a Kodaknak

Kazincbarcika (ÉM – SZN) – **Mi közben némelyek még ma is vitatkoznak, vajon mennyiben „művészet", és mennyiben „ipar" a fotózás, a fény-árny hatások, a megismételhetetlen, az örökkévalóság varázsának megszállottjai fittyet hánynak a kétkedőkre, s kattintgatnak, előhívnak, egyedi technikákat alkalmaznak, ellesett pillanataikat szeretnék másokkal is láttatni.**

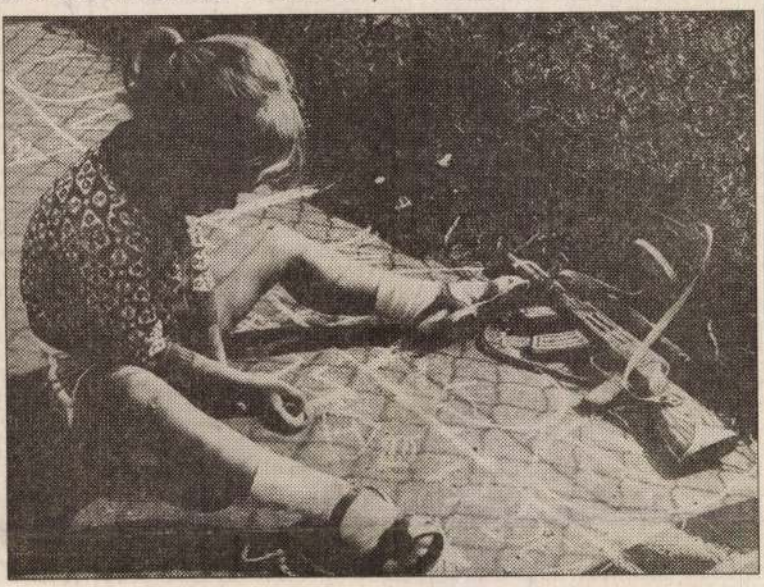

Szathmáry-Király Ádámné: Fegyverszünet

Fotós körökben ismerősen cseng a Szathmáry-Király név. A ma már sajógalgóci parasztházában élő, de munkája miatt továbbra is Kazincbarcikához kötődő házaspár hölgytagja hivatásos, a családfő pedig a Felföldi Fotográfus Szövetséget és a sokszoros nívódíjas Kamera Fotókört vezeti.

A napokban a Somogyi Fotóklub a kaposvári Vasary Képtárban rendezte meg a XVIII. Barátság Hídja Nemzetközi Fotószemlét. A Barátság Hídja-kiállítások óriási népszerűségnek örvendenek, gyakorlatilag összefogják a világ fotóművészeit. Ez alkalommal 37 ország – Sri Lankától Litvániáig, USA-tól Japánig – 430 szerzőjének 1985 pályamunkája érkezett be, amiből 177 szerző 219 képét fogadta el a zsűri, azaz ennyi került falra, s mindössze 42 kapott díjat, különdíjat. A FIAP (Fotóművészek Nemzetközi Szövetsége) által jegyzett millecentenáriumi rendezvényen a „felföldiek" alkotótáborából két marosvásárhelyi „amatőr" művészt jutalmaztak díjjal, egy magyar tagjuk képét kiállították. Szathmáry-Király Ádám négy pályázott alkotásából a Háttal című aktfotót emelte ki a zsűri, amelyet a Kodak-cég a számára legtetszetősebbnek ítélt, s díjával jutalmazott.

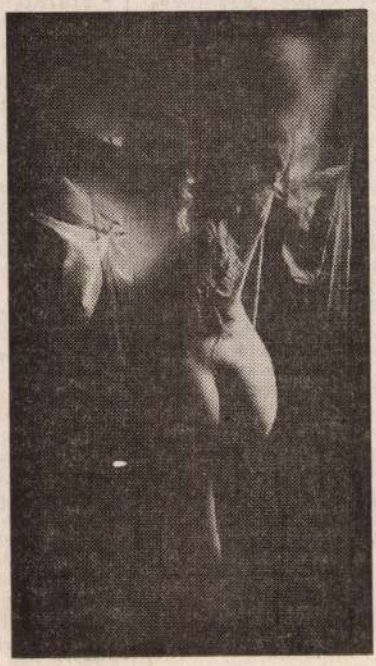

Nagyjából a kaposvári díj elnyerésének időpontjában érkezett meg az írországi magyar nagykövet levele: megtiszteltetés a diplomata számára, hogy átveheti a dublini nemzetközi fotókiállítás fogadásán az ír főváros egyik kerületének különdíját Szathmáry-Király Ádámné – Zsó – helyett. A kép főszereplője egy aszfaltra rajzoló kislány, no meg egy játékpuska – pihenőállásban. Ragyogóan eltalált a magyar cím: Fegyverszünet. Csak az írek tudják, miért változtatták Játszó gyermekre...

Mindkét díj ösztönzés a világszövetség rendszerében való szereplésre, ugyanis az elismerések előbbutóbb különböző elnyerhető művészeti címekké érnek, amelyek egy-egy nagyobb szemlén a fotográfusok számára sokat mondó minősítést jelentenek. Szathmáryék objektívjei mostantól egészen biztosan gyakrabban fognak kikacsintgatni a nemzetközi porondra.

Csupán hab a tortán: e sorok leadásakor érkezett a hír, a XXVI. Észak-magyarországi Fotóművészeti Szemlén Egerben – 3-3 fekete-fehér illetve színes kategóriadíjat adnak ki – az ózdi Dobosi László (Felföldi Fotográfus Szövetség) és a miskolci Juhász Miklós képei mellett Szathmáry-Király Ádámné (Felföldi Fotográfus Szövetség) két aktfotója nyert fekete-fehér kategóriában.

ELADÓ 4 db INTRA típusú könnyűfém felni VW és AUDI típusú gépkocsikra. Érd.: 46/396-316. Ára: 20 000 Ft. *101141/I

HONDA CIVIS bontott alkatrészek eladók. Motor, váltó, elsőfutómű, első lámpa, önindító, generátor, kormánymű, gyújtáselosztó, kerékagycsapágy. Érd.: 06-30/553-848. *101242/I

ENGEDÉLYEZETT autógáz szett eladó tartozékokkal. Ugyanitt Skoda alkatrészek (sportülés, üléshuzat, műszerek) kaphatók. Érd.: 319-190. *101284/I

NISSAN Datsun Stanza bontott alkatrészek és kb. 30 nm drótüveg eladók. Érd.: 46/370-676. *101317/I

LADA bontott alkatrészek olcsón eladók. 46/311-883. *101327/I

ARÓ ponyva, kuplungszerkezet, árcsa, világítókapcsoló, kézifékkötés, ponyva, Barkas kerék jó gumikkal, féltengelyek és fülke üveg nélkül eladó. 375-029. *101400/I

VOLKSWAGEN Jetta, Golf, vagy Passathoz két darab komplett kerék alig használt gumikkal eladó. 349-278. *101431/I

BONTOTT nyugati, autóalkatrészek, motorok, spoylerek, karosszéria elemek, egyben eladók vagy gépkocsira cserélhetők. 650 000 Ft. 326-923. *101458/I

TOYOTA COROLLA 1,8-as dízel lépcsőshátú bontott alkatrészek eladók. 06-20/435-168. *101518/I

MAZDA 626-os dízel alkatrészek, 2 első gólyaláb, váltó-hátsófutómű, autóalkatrészek, mindenféle alkatrész eladó. 323 Mazda jobbal-lengőkarral. 362-841. *101521/I

W 250-es ARÓ két torkolatú, benzines ARO adagoló. Ár megegyezés szerint. Ruszó Árpád. Zádorfalva. *101597/2K

SKODA Octáviához üzemképes vízhűtőt és hátsó féltengelyt keresek. 46/339-579. *101696/I

WARTBURG karburátor, kuplungszerkezet, első szélvédő, AC-pumpa, üléshuzat 500-1 500 Ft-ért eladó. 46/460-247. *101714/I

LADA váltó, hűtő, kardánrendszer, generátor, önindító, kuplungszerkezet, kipufogók, termosztát eladó 500 – 3 500 Ft vagy együtt 10 E Ft-ért. 46/460-247. *101717/I

LADA Samara, Skoda Favorit 120-as, Skoda karosszéria elemek és billenős gépkocsi felálló hídemelővel eladó. Érd.: 46/326-923. *101753/I

OPEL Kadett D-típusra, 5 sebességes kulissza eladó. Érd.: 06-20/261-067. *101874/I

VW LT 2.4 dízelmotor bontva eladó. 46/311-742. *101894/I

WARTBURG új féltengelyek, trafó, generátor, önindító, ékszíj, sárvédő. Skoda 1000 MB. sárvédő, kompresszor (benzinmotoros), gépkocsiforditó vasszerkezet, mosógépmotorok eladók. 46/328-516. *102354/I

ETZ 250-es, MZ motorra teljesítmény növelő sportkipufogó és térképtartós tanktáska vízhatlan, igényesnek eladó vagy műszaki dolog-

• MTZ 50, 52, 82, locsolódob, 5 t, 8.3 t billenős pótkocsi, 3.2 t német dízeltargonca eladó. Érd: 37/329-129, 06-30/353-119. *102478/I

• TEREPES billenős W50-es IFA plusz bontott alkatrészek és új Lada Níva sebességváltó eladó. 48/345-486. *102612/I*

KAPCSOLATOK

ISMERETSÉG

• KERESEM azt a hölgyet aki szeretetre, megértésre vágyik és viszonozni is tudja. 34/165 független szakmunkás vagyok. 46/357-532 19 után. *102375/I

• 23/173 MAGAS középtestalkatú fiatalember hozzá illő, elvált hölgyet keres tartós kapcsolat céljából. 46/466-491. *102467/I*

ÁLLÁS, MUNKA

ÁLLÁST KÍNÁL

FŐ- ÉS MELLÉKÁLLÁSÚ MUNKAALKALOM ODAHAZA!
Teljesítménybérben elérhető **120-180** forintot kereshet óránként napernyők készítésével. A részletekről személyesen vagy levélben tájékoztatjuk, 300 Ft regisztrációs díj rózsaszín csekken történő átutalása ellenében. Főállású munkaidőben havi nettó 28 ezer forint jövedelmet is elérhet letéti díj nélkül a regisztrációs díj visszatérítése mellett.
FBH Iroda. 4400 Nyíregyháza, Vasgyár u. 2/a. fsz. 5.

• GÉPJÁRMŰVEZETŐ szakoktatókat felveszünk autósiskolába mellékállásba. Fontos a jó szervezőképesség! Jelentkezés: szakmai önéletrajzzal. GÉNIUSZ-TRIÓ Kft, Kazincbarcika, Csokonai u. 4. *93799/1I

• NEMZETKÖZI fuvarozásban gyakorlattal rendelkező gépkocsi vezetőt felveszünk. 06-46/383-732. *93980/I

• DOBOZOS ivólevek, ásványvíz, szörp terítésére alkalmas, gépjárművel rendelkező üzletkötőket keresünk. Minimális forgótőke szükséges. 46/375-942. *96091/I

• SZAKKÉPZETT SZAKÁCSOT ÁLLANDÓRA FELVESZÜNK Érd.: 46/361-534. *97206/I

• NÉMETORSZÁGBA gyermekfelügyelői állások 18-25 évig. Nyelvtudás nem feltétel. Házvezetőnői állások 30-55 évig. Alapfokú nyelvtudás szükséges. 46/351-597. *97216/1I

Az Idősek Otthona (Miskolc, Szentpéteri kapu 101.) 1996. június 19-én, 8 órakor a Központi Raktárban használt készleteket értékesít.

• ROKKANTNYUGDÍJAS saját szgk-val munkát keres. 46/398-192

45 ezer Ft nettó fizetéssel 2 fő alkalmazottat keresek csak családban, eladói munkakörbe betanítással Ózd, illetve környékén. (Ingatlanfedezet az áru megőrzése érdekében szükséges.) Tel.: 06-60/328-881, 8–17-ig.

• 10. Számú Általános Iskola gondnokot keres szükséges 1+2x0,5 szobás gázos csere lakás. Érd.: 46/327-017, 327-147. *101678/I

• AZ Oriflame biztosítja önnek a hosszú távú karrier lehetőségét. Tanácsadói, terjesztői munka. Mezőkövesd és környékiek jelentkezését várjuk. 46/313-514. *101719/I

• KÖRNYEZETBARÁT és egészségmegőrző, illetve javító termékek forgalmazásához munkatársakat keresünk. 06-48/316-964, 06-30/547-648. *101747/I

• ANGLIA egész területére babysitter közvetítés. Tel.: 46/321-830. *101792/I

• IFÁ-RA gépkocsivezetőt keresek azonnali kezdéssel. Napi 1000 Ft + étkezés. Érd.: Sajóbábony, Fazekas u. 13. Szántó Istvánné. *101965/I

• FŐ- ÉS mellékállásban végezhető munkát ajánlok. Jó kereseti lehetőség, Kedvező feltételek. 46/406-130 este. *102035/I

Deutsch ungarisches Unternehmen der Holzbearbeitung sucht qualifizierten Geschäftsführer zum baldigen Einsatz. Anfragen unter Chiffre „Arbeit/102751" a Kiadóba.

• HIVATÁSOS jogosítvánnyal nyugdíjas gépkocsivezetőt felveszek. 46/374-328, 9–16 óráig. *102173/I

• GYAKORLATTAL rendelkező eladót felveszek. Jelentkezni a Búza téri gyümölcspiac 5-ös pavilonban lehet. *102176/I

• ÖN dönt mikor akar dolgozni, mennyit akar keresni. Legyen az Oriflame termékforgalmazója. 30% kedvezmény, 30 napos hitelrendszer. 46/319-393. *102309/I

• FORTUNA kiskocsmába felveszünk férfi pultos eladót és takarítónőt. Miskolc, Mikszáth K. 4. személyes megjelenéssel. *102313/I

• VÁROM jelentkezését, ha ön is egy sikeres csapatba szeretne tartozni! Oriflame, természetes szépség Svédországból. Tanácsadói, terjesztői munka. 46/339-702. *102348/I

HELYHEZ KÖTÖTT, IRODAI JELLEGŰ
üzletkötői munkára, agilis, jó kapcsolatteremtő képességgel rendelkező munkatársakat keresünk
Borsod, Heves és Szabolcs megyék területére.

• AUTÓSZERELÉ bízható, 27 éves keres. Érd.: 46/3
• TELEFONÜGY biztosi vagy bá gezhető munká 49/355-523. *101
• HETI 1-2 alka vállalok cége *101162/I
• 54 ÉVES férfi fel – raktárgazdálk delmi szakképes res. 46/312-396. *
• SZENDVICSEM Bánkuti Imre. 35 21. sz. *101450/2
• NEHÉZ fizikai r munkát keresek 366-285, este. *1
• TELEFON ÜGY diszkréten, bá 46/366-285, este.
• MUNKÁT vállal dóként vagy kis 547. *101606/I
• MATEMATIKA- zépiskolai tanár l gyakorlattal állás vagy környékén. délután. *101619
• FIATAL lány, t mekfelügyeletet v le takarítási 46/358-515. *1016
• 26 ÉVES érettsé fiatalember B. (PÁV.III. és árufu karosszérialakato kát keres. É *101711/I
• FIATAL, érettsé adminisztrátori á Miskolc, Kuruc u. 373-978. *101782/
• BEJÁRÓNŐI mu ferencia lehetőség kalommal. Tel.: 4
• ÉPÜLETASZTAL csak pár év gyal res. Külföldi mun kel. Tel.: 46/324-
• EO-26-21/B árok val munkát ke 10%-ot fizetek. *102003/I
• CSŐ-vízszerelő országban (Szibé más építőipari 46/311-824. *1
• HETI 1-2 alk tást vállalok.
• ÓVODÁ gye lal. Érd.: 46/3
• GYERMEK vigyáznék, gy lalok. Érd.: vagy személy
• ÁRUBESZÉ éves, megbíz tési gyakorla vizsgával, b fuvarozói vi 49/335-058.
• MŰSZAKI gel. B. kat.

Szathmári Király József

rajzoló

Idősb Szathmári Király József, mint Borsod-vármegyének sok ideig volt első alispána, 1845/8-ig főispáni helyettese, 1861-ben Miskolcz városa déli kerületének országgyűlési képviselője, igen finom bánású, mivelt férfiu, felejthetlenné tette magát. Értett a rajzoláshoz, hivatalos működése közben is többek arczképét rajzolta le ironnal. Szeptember 77-dik évében.

1887. 62. 4.

Borsodmegyei Lapok

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191..... év

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .....

nevü munkástársamat szóbelileg megbiztai

Kelt ....., 191..... é

.....

tanu.

.....

tanu.

M. D. K

Szathmáry Károly festő,
litogr.

Erdély hejsekben c. füzetéből 150
példány készült.

Gerszi, A magy. Szövajz. 1960 45

Szatmári Király Pál festő, polihistor.
1760.

Tud. gyűjt.
1828., IV., 3-45.

Szatmári Király Pál

Olajf.

a Szépmüv.

Múzeumban

Vélemény:

887

Szathmáry József

m e g h í v ó

s z a t h m á r y
j ó z s e f

festõmûvész

kiállításának megnyitójára

m e g h í v ó

s z a t h m á r y

j ó z s e f

f e s t õ m û v é s z

kiállításának m e g n y i t ó j á r a.

helye : ÚJPESTI GALÉRIA
IV. ker. Árpád út 66.

ideje : 1997 február 14.péntek 18.00 óra.

A k i á l l í t á s t m e g n y i t j a : Dr. Pogány Gábor mûvészettörténész

A kiállítás megtekinthetõ: 1997 febr.14-28 .-ig.

m e g h í v ó

s z a t h m á r y

Az Újpesti Galéria / IV. ker. Árpád út.66 / készletével megnyitja Szathmáry József festõmûvész kiállításának megnyitójára.
Ideje: 1997 febr. 14. péntek 18.00 óra
A kiállítást megnyitja : Dr. Pogány Gábor mûvészettörténész
A kiállítás megtekinthetõ : 1997 febr.14-28.ig

• BUDAPEST, SZABADSÁG TÉR 7-9. TEL.: 227-4634 •

BANK CENTER GALÉRIA

A KIÁLLÍTÁS MEGTEKINTHETŐ

1998 III.30 - IV.14-IG. 10⁰⁰-18⁰⁰-IG BANK CENTER

SZATHMÁRY JÓZSEF

festőművész

kiállítása a Bank Center Galériában

Szponzor: Tárlat KFT
Pomáz

A kiállítás megtekinthető:

1997. október 22 - november 7-ig
hétköznap 14-20 óráig.

A kiállítás szponzora:

TÁRLAT KFT.
2013. Pomáz
Beniczky utca 51.

SZATHMÁRY JÓZSEF

Szeretettel meghívjuk

SZATHMÁRY JÓZSEF
festőművész
kiállítására.

A kiállítást megnyitja:

Sípos Endre
festőművész, művészeti író

1997. október 22-én /szerdán/
18 órakor.

c í m:
ÚJLIPÓTVÁROSI KLUB-GALÉRIA
XIII. ker. Tátra u. 20/b
/bejárat a Radnóti Miklós u. felől/

cím:
ÚJLIPÓTVÁROSI KLUB-GALÉRIA
XIII. ker. Tátra u. 20/b,
bejárat a Radnóti Miklós u. felől.

ÚJLIPÓTVÁROSI
KLUB-GALÉRIA

1136 Budapest, Tátra utca 20/b.

Telefon: 132-6992

S Z A T H M Á R Y

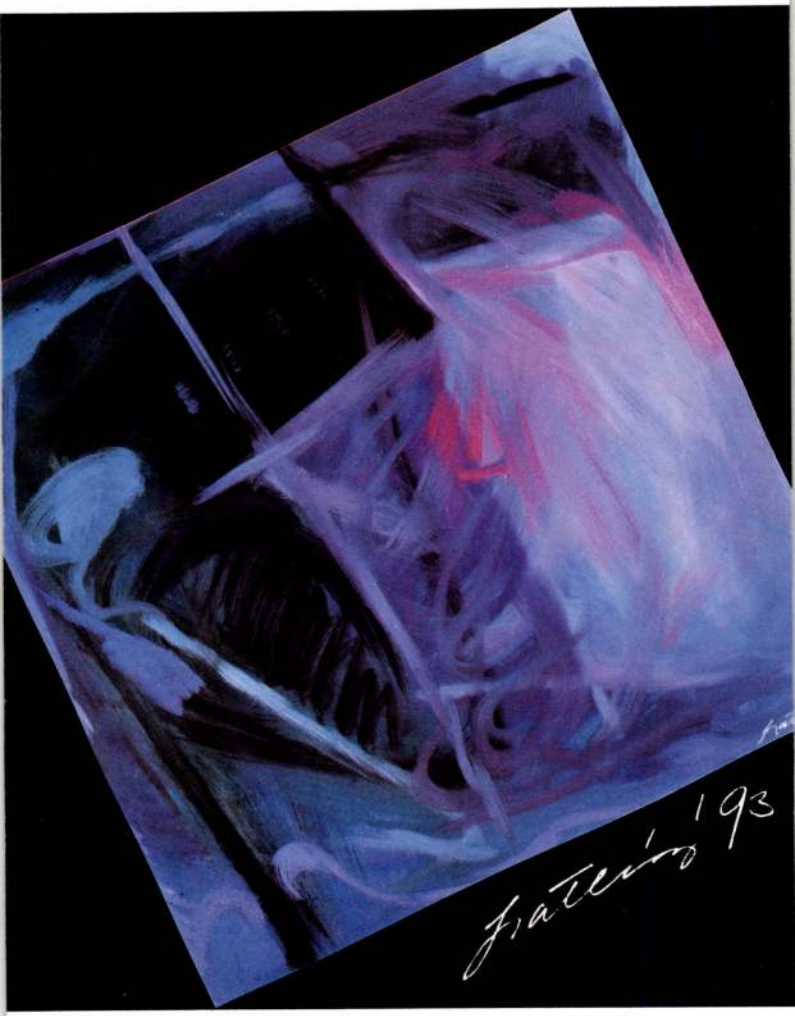

Duna Galéria

Üdvözlettel:
[illegible]
1993

SZATHMÁRY JÓZSEF
Dialógus

A Magyar Alkotóművészeti Alapítvány
tisztelettel meghívja Önt

SZATHMÁRY JÓZSEF
festő és grafikusművész
kiállításának megnyitójára

a DUNA GALÉRIÁBA
(Budapest, XIII., Pannónia u. 95.)
1993. december 2-án 18 órára

A kiállítást megnyitja: GERZSON PÁL festőművész
a Magyar Képző- és Iparművészeti Szövetség elnöke

Közreműködik: a Hunyadi Mátyás Általános Iskola
kamarakórusa, Németh Jánosné vezetésével

A kiállítás december 2-től 19-ig tekinthető meg,
hétfő kivételével naponta 10 és 18 óra között

MAGYAR ALKOTÓMŰVÉSZETI ALAPÍTVÁNY
DUNA GALÉRIA BUDAPEST, XIII., PANNÓNIA U. 95.

To.
Sinkovits Péter
Főrendező
[illegible]

SZATHMÁRY JÓZSEF

metro 2000. július 11.

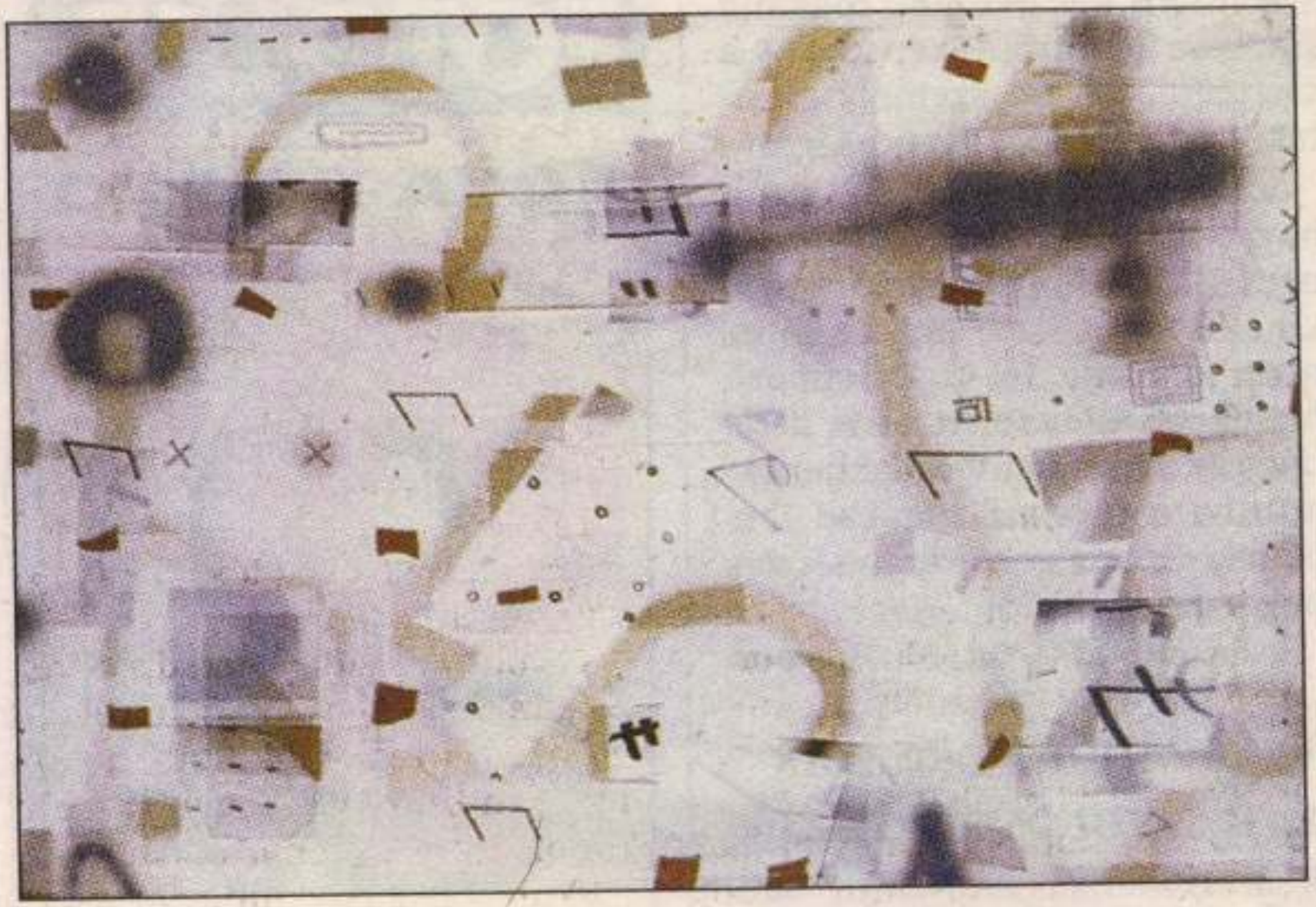

Transzparencia Szathmáry József kiállítása a Vigadó Galériában (V., Vigadó tér 2.) tekinthető meg július 23-áig. A festőművész új munkáiban a különböző anyagok (pausz, ragasztószalag, spray, csomagolópapír) képépítési lehetőségeit, az idő és tér problémáit vizsgálja. (Metro)

Szerintem az illetőnek fogalma sincs az illemről. Szép dolog a szerelem, de két személyre tartozik, és nem a nyilvánosságra.

Ez teljesen független attól, hogy valaki homoszexuális vagy nem. Ha diszkréten csinálja, senkinek semmi köze hozzá, de ez nem jogosítja fel a különböző nemű szerelmeseket sem arra, hogy az utcán úgy viselkedjenek, mintha a türelmi zónában lennének. Ezt az erkölcsrendészeknek kellene tiltani.

PATAKFALVI GYULÁNÉ, Budapest

Nagy örömet okoznak az újságot osztó diákok

■ Szeretnénk csatlakozni Sándorné R. Barbara tegnapi cikkéhez. Nagy öröm számunkra, hogy azokon a napokon, amikor diákok osztogatják a Metro újságot, sikerül hozzájutnunk egy

A Bács - Kiskun Megyei Önkormányzat Katona József Múzeuma KECSKEMÉTI KÉPTÁR meghívja Önt **Szathmáry József** festõmûvész kiállításának megnyitójára. A kiállítást rendezte és megnyitja: ifj. **Gyergyádesz László** mûvészettörténész, a Kecskeméti Képtár vezetõje.

Megnyitó: 2002 február 5-én 17.00 órakor

A kiállítás megtekinthetõ 2002 március 17-ig, hétfõ kivételével 10–17.00 óráig

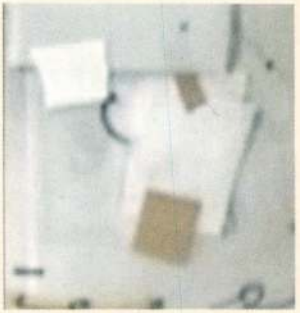

/ Vasárnap 13.30–17.00-ig /

A kiállítást támogatta:

- A Nemzeti Kulturális Alap
- A XIII. Kerület Közmûvelõdéséért Közalapítvány

Kecskeméti Képtár (Cifrapalota) 6000 Kecskemét, Rákóczi út 1.

SZATHMÁRY

Transzparencia

SZATHMÁRY JÓZSEF festőművész munkáiból Transzparencia címmel látható kiállítás a Vigadó Galériában (V. kerület, Vigadó tér 2.). A tárlat július 23-ig, hétfő kivételével mindennap 10-től 18 óráig tekinthető meg.

NÉPSZABADSÁG 2000. 07. 06. 32.

VIGADÓ GALÉRIA

TRANSZPARENCIA

SZATHMÁRY JÓZSEF

A **Vigadó Galéria** szeretettel meghívja Önt és Barátait

Szathmáry József

festőművész

„TRANSZPARENCIA"

című kiállításának megnyitójára

A kiállítást megnyitja:

Prof. Dr. Török László

Zenei képek: **Bálványos Társulat**

Megnyitó: 2000. július 4., kedd 17 óra

A kiállítás 2000. július 4 – 23-ig (hétfő kivételével), 10-18 óráig tekinthető meg.

A kiállítás létrejöttét támogatták:

- Művészeti és Szabadművelődési Alapítvány
- Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete
- Magyar Alkotóművészeti Közalapítvány
- Budapest Bank

Budapest, V. ker. Vigadó tér 2. www.vigado.hu/galeria

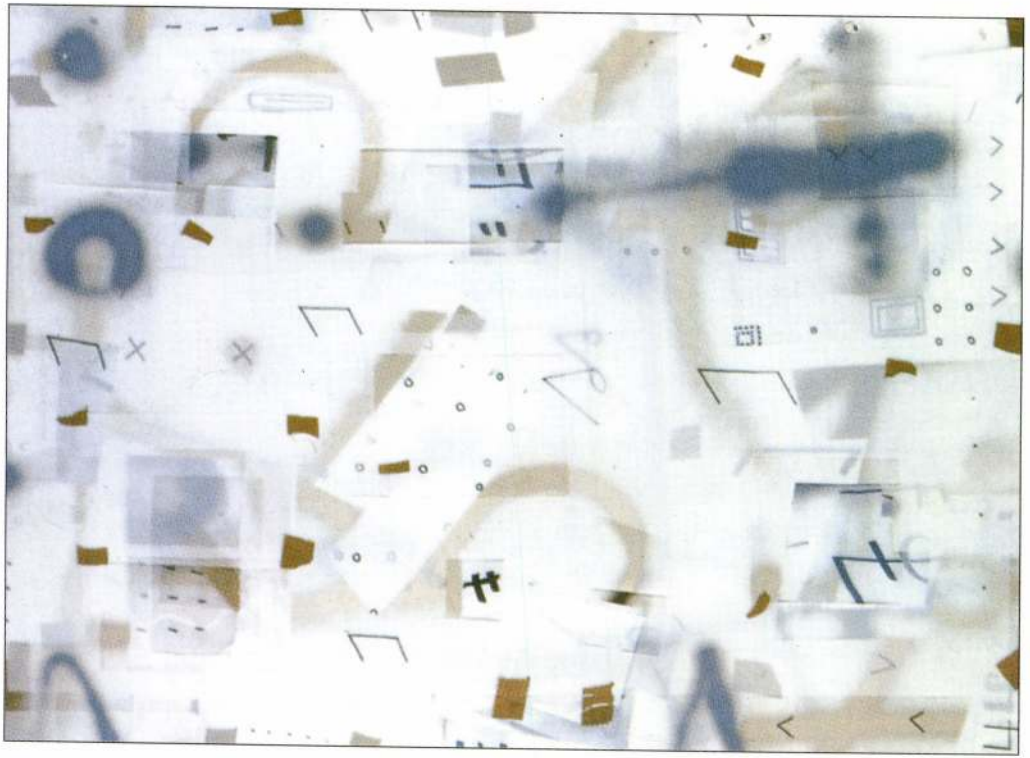

SZATHMÁRY

VIGADÓ GALÉRIA

SZATHMÁRY JÓZSEF festőművész munkáiból Transzparencia címmel látható kiállítás a Vigadó Galériában (V. kerület, Vigadó tér 2.). A tárlat július 23-ig, hétfő kivételével mindennap 10-től 18 óráig tekinthető meg.

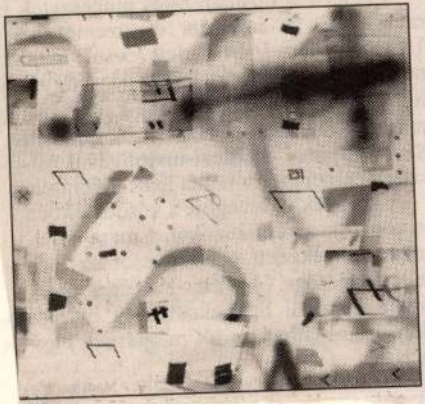

NÉPSZABADSÁG
2000 július 6

POLSKI ZWIĄZEK MOTOROWY
BIURO TURYSTYKI ZAGRANICZNEJ
Warszawa, ul. Sandomierska 19
Telefon: 45-23-08

PZM n. 10.000 zam. 68

Szathmáry Károly, acélmetszö

Literatura,1933.VIII.évf.jan.5.l.
Gyalui Farkas.Déryné igazi arcképe.

Szathmáry Károly.

Literatura 1933.VIII. évf. jan.5.l.
Gyalui Farkas. Déryné Igazi arcképe.

Érkezett 1904 december 27.

1039/1904 (Kassa 1904 december 24 – 3144 sz.a.)

Mihalik József miniszteri biztos jelentése a kassai múzeumi igazgatói állással kapcsolatos függő kérdések ügyében.

Szathmáry Király

József

vagyolo

l. helyettes főispán

1848-ban

Szabó Bossodárpk. templ.

54. l. - 55. l.

Déryné, Szathmáry Károly metszete, 1834

SZATMÁRY Károly (festő)

Közölve: KERÉNYI Ferenc: Kácsahang és recenzensek.
In. Muzsák, 1985/4. 21.p.

Szathmáry Károly

A "Bukarestben lakó magyar festészt,-két csata-
képet ábrázoló festvényeért a király a "Tudo-
mány és Müvészet nagy éremére méltatá",-közli
a Budapesti hirvivő c. rovat.

Divatcsarnok, Bp. 1855. márc. 25.
17. sz. 333. lap

P. Szathmáry Károly

"Hazánkfia Bukarestben remeknek hirlelt festményeivel nagy figyelmet gerjeszt".-közli a "Hirvásár" c. rovat.

Nővilág, Pest, 1857. juli. 26. I. évf. 29. sz. 461. lap.

SZATHMÁRY LÁSZLÓ, asztalosmester

Pesti asztalos kontár volt 1828-ban.- Terézvárosi lakos.- Helyrajzi szám: 353.- Összeírási szám: 943.- 48.old.

BATÁRI FERENC: Pest-budai asztalosok 1828-ban 39.old.

Az Iparműv.Múz.Hopp Ferenc Múz.Évkönyve. XIII. 1970. Bp. 1971.

Szathmáry Király Pál

Művészet 1903. 347

— 1906. 147

1911, 93.

Dou Gerard (Dow): Rembra
anyja 39 (973) 106 (1005)
4307 (915).

Szathmári Király Pál.

A XVIII-ik század másik felében ött ugyes gyanúlás és vadász képfestő.

Csaplovics Johann v. Gemälde von Ungarn. Pesth. 1829. I. 323. l.

15

150

Szathmáry Király Pál

festő

l

Wallentinyi

411. l.

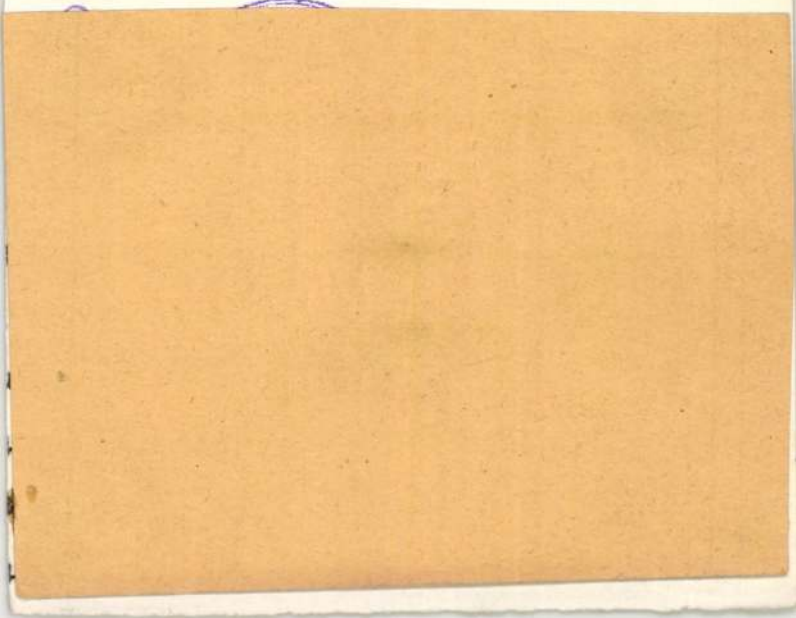

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
110 1929. szám
1929 év Apr. hó 5. n.

MDK

Király Pál

Szathmáry Király Pál, sz. Boldva, 1726. máj. 6.
+Hangács, 1807. máj. 1.
festőművész.

Bartus Ö: Vidéki centrumok. Miskolc.
Képzőművészet, 1927. 4.sz. 28-29 l.

Szathmáry Király Pál

festő

szül. 1726 + 1807.

Életrajzát

lásd

Turul 1939.

70. l.

Bakács István János

a Szathmáry Király-család borsodi ága.

l. Zeitschrift für Geschichte
der Arbeiterbewegung, Beiheft 7.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

9979 1.11

IFJÚSÁGI MAGAZIN

Szathmáry József grafikusművész

... elveszejteni fejét akarják!

1021

KISS BENEDEK FORDÍTÁSA

SZATHMÁRY JÓZSEF RAJZA

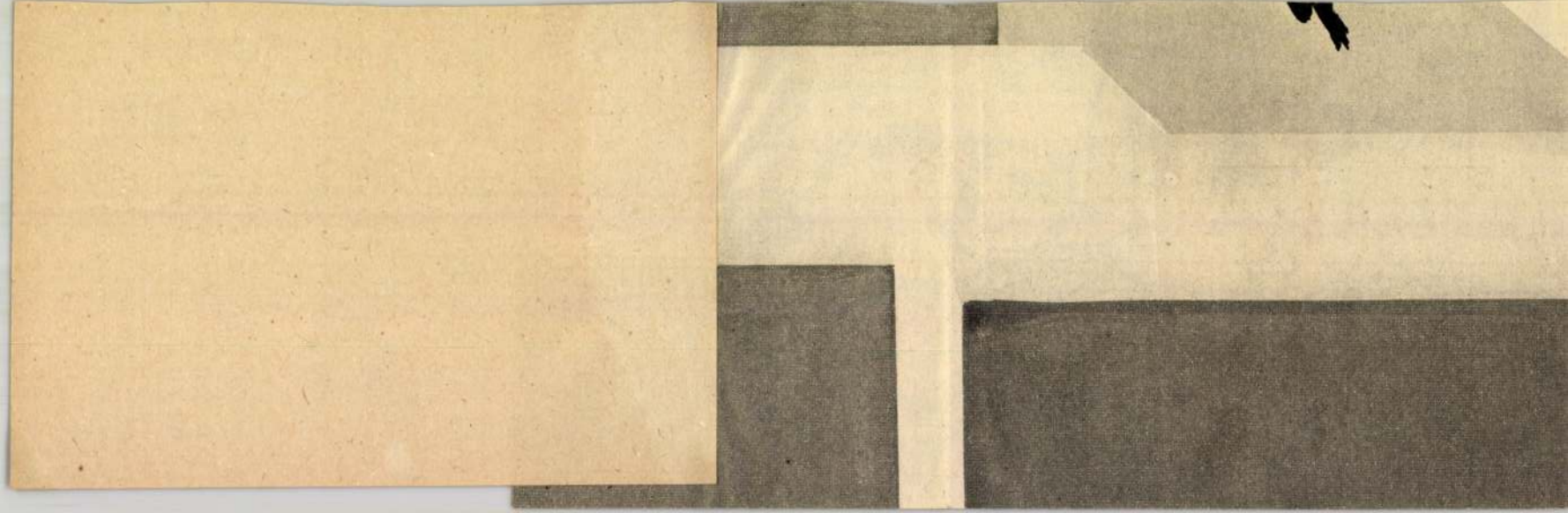

S z a t h m á r i K á r o l y
festő, fényképész

Fővárosi Lapok. 1867. márc. 8. /Fővárosi hirek./ ~~Bukarestből.../~~

Szathmáry Károly

építészmérő

A lektorátus Tőlemenyei az 1988-a,

Tőlerületi alkotásokról:

Majdánovát: 1848-49-es forradalom

emlékoszlopa, mérő

Művészet 89/6

Szathmári Károly

a kazincbarcikai Egrassy B. Müvelődési Ház fotokörének vezetője, A kör 1975-ben nivó dijat nyert

Népmüvelés 1976/1/22

ÚJLIPÓTVÁROSI

KLUB-GALÉRIA

1136. Budapest, Tátra u. 20/b. tel.: 320-53-10

SZATHMÁRY JÓZSEF

E-MAIL: UJLIPOTVAROS@CHELLO.HU
HONLAP://MEMBERS.CHELLO.HU/UJLIPOTVAROS

Szeretettel meghívjuk

Szathmáry József
festőművész

Átmenetek
című

kiállítására.

A kiállítást megnyitja:
Feledy Balázs
művészeti író,
a Vigadó Galéria vezetője

2003. október 22-én (szerdán)
18 órakor.

A kiállítás megtekinthető:
november 7-ig
hétköznap 14-20 óráig.

1136. Budapest, Tátra u. 20/b
tel.: 320-53-80

Szatmáry József, festő-grafikusművész

Jérôme René: a Wekerle-cserkészcsapat

a Wekerle-cserkészcsat 1923-ban alakult. Dabogokön 1924-ben egy kiránduláson Szatmáry József festőművész készített egy festményt, amelyen a kis cserkészeket örökítette meg.

Budapest folyóirat, 1988., 7., 14-old.

Szathmáry József, grafikus

SZATHMÁRY JÓZSEF RAJZA

Dedák

Új

XIII/23

IRÁGNAK

VIRÁGA

TÁM LÁSZLÓ FELVÉTELEI

SZATHMÁRY PAPP KÁROLY /fotó/

"Ott ismerkedik meg id. Zeyk Miklóssal /177061850/ a városka tudományos életének kiváló egyéniségével, aki az 1840 es évek elején Skalnik Károly, Lutz Lőrinc és Szathmáry Papp Károly mellett elsőnek tanulmányozta Erdélyben a nagy visszahngot kiváltó uj találmányt, a dagerrotipiát. ... Skalnik Károly már 1840. április 16én Aradon saját gyártmányu gépével készitette feltehetőleg Erdélyben az első dagerrotipiákat, s tudjuk, hogy Lutz Lőrincz nyelvtanitó Kolozsváron 1842 májusában "Daguerre ur e próbatételével foglalkozik", mig Szathmáry Papp Károly /1813-1886/ 1843-ban Borszékfürdőn már javában készíti felvételeit."

Miklósi Sikes Csaba: Veress Ferenc.
Fotóművészet, 1985/2. 19.p.

SZATHMÁRI Papp Károly

TATARU, Marius: Art et histoire: étapes de développement dans la culture visuelle de la Transylvanie du XIXe siecle. - Revue Roumaine d'Histoire de l'Art

1. XVII, 1980
2. XVIII, 1981 94-95. p. + ill.

Szathmáry Pap Károly MDK

Stairopoles templom Bucarestban, vizf.
Vásár Buzeuban, vizf.
Román nő Canéenből, vizf.
Románok Campulunguból, vizf.

Műcsarnok 1981. tavaszi kiáll.
második sorozat.

Szathmáry Pap Károly MDK

Ideál tájkép Neamtza romjai mellett, vizf.
Román nő, tollrajz I-II.
Román cigányok, vizf.
Hetivásár Rinmitz Vulieaban, vizf.
Román cigánynő, vizf.

Mücsarnok 1881. tavaszi kiáll.
második sorozat

Szathmáry Pap Károly MDK

Bucaresti tejesleány, vizf.
Román nő Mehádiából, vizf.
Román a Duna mellékéről, vizf.
Román nő Argis vidékéről, vizf.

Mücsarnok 1881. tavaszi kiáll.
második sorozat

Szathmáry Pap Károly MDK

Curtea d'Argis püspöki templom, vizf.
Baromvásár Bucaresten, vizf.
Román király utazása a hegyek között, vizf.
Basibozuk üldözése a kozákoktól, vizf.

Műcsarnok 1881. tavaszi kiáll.
második sorozat.

Szatmáry Papp Károly festő

Élet és Irodalom II. 7 n. 1958 febr. 14.

Artner T.: A magyar művészet archi
vumában.

Szathmáry Papp Károly

egy ideig Romániában dolgozott (1850); zsánerképeket alkotott.

Genthon I.: Monumenti Artistici Ungheresi All'Estero. Acta Historiae Artium, Budapest, 1970. 1-2 sz.

20 l.

Szathmári Pap Károly, festő MDK.

személyi levéltára Bukarest bombázása során 1944-ben megsemmisült. George Operescu munkájában / Pictorii din familia Szathmary, Analecta. (Bucuresti). 1943. 37-96./ még sok iratot felhasználhatott.

201.o. 17.jegyzet.

V. ö. 198.o. 1. jegyzet.

Dani János: Adatok Szathmári Pap Károly gyermekkoráról és diákéveiről.

KelemenEm1. 198-206. o.

MDK.

Szathmári Pap Károly,

szül. 1812.jan.11.Kolozsvárott.

198.o.

Müvészi alpismereteit Nagy Sámueltől és ennek kisegitőjétől Bodnár Dánieltől tanulta. Lehet hogy nagyobb diák korában ő is látogatta a katolikus lyceumban a Gottfried Neuhauser által vezetett "Normál Rajzodá"-t.

201.o.

Emlékalbumában (1824-1832) az emléksorokat kisérő rajzok nem származhatnak tőle.
Vázlatfüzete (1827 vagy 1829).
1827 okt.9-iki bizonyitványában:"...különösen szépirásban, a festészetben és zenében élete korát fülölmulva csodálatos előhaladást tett.."

202.o.

Dani János:Adatok Szathmári Pap Károly gyermekkoráról és diákéveiről.
KelemenEml. 198-206.o.

MDK

Szatmári P. Károly festő

„Stavropoleos templom" c képét a KT-nek ~~elengedi~~ vételre ajánlja. 1881.

MDK-A-I-1/918.

Grathmári-Pap Károly

M.D.K.

28) Désiné mint Lisli az Alpesi Rózsa bau. 1834. Könyomat

40.) Lendvay Márton. 1837. Vírfestmény.

Budapest végen és most. Bp. 1923.

4 l.

Szathmáry Papp Károly M.-D.K.

festő, litografus

1843: Erdély Képekben c. albuma.

18. Kép

a harmincas években Párizsban jár elönör holozsvárott, majd Bécsben litografáltatott.

Gerri, A magy. könyv. 1960 60

Szathmáry - Papp Károly M.D.K.

festő és litográfus

1813 - 1887. Erdélyben és Bukarestben dolgozott

litográfiái felsorolva:

Gerni, A. magy. könyv. 1960 207

MDK

Szatmáry Papp Károly

Arckép, festm.

M. Biedermeier Kiáll. Műcs. 1937. nov.
18 l.

Kathmáry Pap Károlyi, Jestö M.O.K.

„Erdély képekben" c. müve emlitve

Gáldi L. Siebenbürgen im Aufbau der ungarischen Kultur Bp.-Leipzig 1943, 72,

Gratulation Top Lang Paula

Lieber Papa!

Paula: Ich bringe im Namen
der ungenannten Kinder Top-Lang 1913

MDK

Szathmári P. Károly festő
„... templom" c képét 200 francért meg akarják venni. - Aquarelljeit a KT-nél hagyja.

MDK-A-1-1/929.

MD K

Szathmári Pap Károly, festö
1813-1887

Kükullö-vár. Köra jz.

gr. Almásy-Teleki Éva müv.int. /v.Ernst-Muz./
IX.Müvészeti aukció. 1942. máj. 1o.-töl kiáll. 18.-án
Kat. 38.1. aukció

Szathmáry Papp Károly

„A Radu Vodă kolostor", repr.

Korunk, Kolozsvár, 1970/6.

9 l.

MDK

Szathmáry Pap Károly, festőm.

Gyüjteménye nem kerülhetett az Erdélyi Muzeumba s Kóczs Ferenc 1865-ben a 140 darabból álló képgyüjteményéről azt irja „h," valószinüleg még ez évben Pestr fogják szállitanis reméljük, h. ez a kincs a Nemzeti Muzeum birtokába jut."

Kelemen Lajos: Müvészeti adatok az Erdélyi Muzeum Egyesület irománytárában.
Müvészet. 1912. 219-222.l.

Szathmári Pap Károly

„Liszt Ferenc a zongoránál." Repr. Vízfestmény. 1847.

Lakatos István: Hazai Liszt Ferenc-emlékek Kornuk, Kolozsvár XX. 1961. I. 93.

Szathmáry Papp Károly

Vásár Limpulungban c. munkája a Kolozsvári Művészeti Múzeum 6. termében látható

Márkos András: A Műv.-i Múz. rendezése
Korunk, Kolozsvár 1959 XVIII. XI. 1661.

M.D.K.

Szathmáry Papp Károly festő

M.Kiss P.: M.festők Bukarestben a XIX.szazadban.

Müvészettörténeti Értesitő.1952. 87,92-97.l.
/Képekkel/

MDK

Szathmáry Papp Károly

Biró Béla dr.: Sikó Miklós élete és müvészete 1818-1900. Kolozsvár, 1944.

Szatmáry Papp Károly
festő
Déryné arcképe
U. 3487

cvod

Pesti Hirlap Vasár
napja 1932. jan. 10. (A
legszebb magyar
arcképek. Dérynné
arcképe.)

tal feluvizsg

gadhatónak talé

Felké

szaki tanácsost

tesiteni szives

Budap

A kiadvány hit

miniszteri iro

A Müemlékek Or

E l n ö

Szathmári

Leab I. 58, 89, 117

III. 31

IV, 105

MDK

Szathmáry Pap Károly, festőm.

Az Ókirályság katonai térképének elkészítése szintén az ő nevéhez fűződik. - A régi román címer megalkotása is az ő műve.

A gyöngyözö magyar vér nagy temetője. Bukarest.febr.

Magyarország, Reggeli lap. 1940.febr.18. 5.l.

Szathmáry Pap Károly festő és grafikus

Magyar Életrajzi Lexikon

Szathmári Papp
Károly

lásd

Makkai László:
Erdélyi városok.
Bp. 1940. 23. l. 8. t.
Officina.

rszágos Bizottsága tekintetes
Elnökségének

Budapest.

ással az e helyről tekintetes Elnök-
n 18378/1911. szám alatt intézett
yi kir. ügyigazgatóság a Mikula Fe-
és járulékaiból álló tartozására
etett első részletet, és pedig tőké-
ulius 5-től járó 5%-os kamatokban pe-
azaz összesen 51 kor. 25 fillért pos-

MDK

Szathmári Pap Károly, festőm.

Sírköve még áll a bukaresti ref.temetőben.
Sz.a 1848-49 utáni időkben Borszék fürdőn ismerkedett meg Bibescu havasalföldi fejedelemmel, akinek fényes ajánlatára Bukarestbe költözött.
Később a moldvai és havasalföldi egyesült fejedelemség későbbi ura Cuza Sándor szintén kegyeibe fogadta,ugyszintén az utánna következő Károly fejedelem is, a későbbi első román király.
?: A győzhetetlen magyar vér nagy temetője. Bukarest.

Magyarország. Reggeli lap. 1940. febr.18. Febr.
5.l.

MDK

Szathmári Pap Károly, festőm.

A román nép hősi korszakának festője lett a magyar Szathmári. Őt azt a helyet foglalja el mütörténeti és politika-történelmi szempontból, amelyet Barabás Miklós foglal el Magyarországon.

?: A győzedelmes magyar vér nagy temetője.
Magyarország. Reggeli lap. 1940. febr.18.
5.l.

MDK

Szathmári Pap Károly, festőm.

Megörökítette Cuza Sándor uralkodása eseményeit
h. pár év multva egy Hohenzollern ivadékot röpitsen
hat nemes paripából álló fogat a cotroceni kastély
felé.

Az orosz-török háboru mindenik képe egy-egy lapját
jelenti a román történelemnek. Azok is, melyek a függe
len román királyság kikiáltásáról készültek.

A gyöngyöző magyar vér nagy teretője. Bukarest.Feb
Magyarország.Reggeli lap. 1940. febr.18. 5.1.

Magyarország.Reggeli lap. 1940. febr.18. 5.1.

Szatmári Pap Károly, festő. MDK

Gyüjteménye: eredeti képei Titian, Correggio, Parmeggianinginc, Caracci, Salvator Rosa, Carlo Dolci Michel Angelo, da Caravaggio, Guido Reni, Dominichinc, Murillo, Tiepolo, Van Dyck, Memskerck, Dürer, Kranach, stb, stb..

Kelemen Lajos: Művészeti adatok az Erdélyi Muzeum Egyesület irománytárában.
Művészet. 1912. 219-222.l.

MBK

Szathmári Pap Károly, festőm.

Olaszországban 4 év alatt archeologiai gyüjteményt szedett össze. Párisban kiállításon részt vett és érmet is nyert. Páris, London muzeumait tárlatait hónapokon át tanulmányozta. 10 nyelven beszélt v. legalább is jártas volt.

Kelemen Lajos: Müvészeti adatok az Erdélyi Muzeum Egyesület irománytárában.
Müvészet. 1912. 219-222.l.

MDK

Szathmári Pap Károly, festőm.

Művészettörténeti viszonyainkra a XIX. sz. harmadik negyedéből levele sok becses adatot tartalmaz.
Mikó I. gr.hoz intézett levélben írja, h. 23 év alatt Európa legnevezetesebb városaiban szerzett sok tapasztalatot. Bécs, Pádua, Florenc, Róma, Berlin, Páris akadémiáin sok tudományágat tanulmányozott.

Kelemen Lajos: Művészeti adatok az Erdélyi Muzeum Egyesület irománytárában.
Művészet. 1912. 219-222.l.

MDK

Szathmári Pap Károly, festőm.

Mikó Imre gr. nem biztathatta a hazatérésre Sz.P.K.-t, az igazgatói állás javadalmázása oly szerény volt, h. tulnagy áldozat lett volna Sz.P.K. részére gyüjteményéről lemondania, s különben is nem volt meg a művész ahhoz való iskolázottsága. /Az ig.állást Brassai Sámuel nyerte el/.

muzeum igazgatására vonatkoztatva

Kelemen Lajos: Művészeti adatok az Erdélyi Muzeum Egyesület irománytárában.
Művészet 1912. 219-222. old.

MDK

Szathmári Pap Károly, festőm.

Mikó Imre gr. a muzeum céljaira kolozsvári nyaralóját tiz holdas parkjával ajánlotta fel, s az erdélyi magyarság szine-java csatlakozott Mikóhoz. Sz.P.K. értékes külföldi s igy az erdélyi muzeum céljait csak másodsorban érintő gyüjteménye megvételére az egyesületnek pénze nem volt.

Kelemen Lajos: Müvészeti adatok az Erdélyi Muzeum Egyesület irománytárában.
Müvészet. 1912. 219-222.l.

MDK

Szabmári Pap Károly, festőm.

Bukarestből hazájába, szülővárosába, Kolozsvárra vágyva 1857-ben ajánlatot tett Mikó Imre grófnak, h. gyüjteményeit az Erdélyi Muzeumnak adja. / Ez még akkor meg sem alakult, születésében volt. Sz.P.K. a muzeum igazgatói állását is kérte.

Kelemen Lajos: Müvészeti adatok Az Erdélyi Muzeum Egyesület irománytárában.
Müvészet 1912. 219-222. old.

MDK

Szatmári Pap Károly, festön.

Budapesten az első fejedelem udvari festője volt.

Képét s Kóós Ferenctől rövid életrajzát közölte:
Hazánk s a Külföld 1865-ben a 641.lapon.
Kóós Ferenc ir róla röviden emlékirataiban is.

Kelemen Lajos: Művészeti adatok az Erdélyi Muzeum
Egyesület irománytárában.
Művészet 1912. 219- 222. old.

Szathmáry Pap Károly

festő

l.

Márk Baronéletr

5. l. 7. l.

g zu. Weder aus dem XIII. Jahrhundert, noch
alb der ungarischen Kunstgeschichte ein
e Formen, Mienen -und Ausdrucksvariationen
n Gesichtern untersuchen können. Hiemit
elennormen und Lebensinstinkte an fassba -
zu können. Die Ergebnisse haben fürs Erste
fasst eigentlich nur für die Menschen des
ung, lassen sich aber bei der an sich noch
nzierung mit gebotener Vorsicht auch auf
rer glücklicher Fund unsere Annahmen be-
en kann.

n Einzelheiten, wie etwa das starkknochi -
stehenden Backenknochen ist unverkennbar
rksam gewesen, die über den Zeitstil und
us dem unmittelbaren ungarischen ~~milieu~~
fen ist dieser Umstand festzustellen, de-

Szatmáry Papp
Károly
festő

Barcsay Lajtó
képviselő, 1848-as
szárados archéja
és alácsása.
Litografia 1842.
fentiről

Barcs 117/a sz.

Szathmári Pap Károly, festő MDK

1827.okt.9-1828.febr.24 hosszabb-rövidebb időszakra időre Bécsbe utazott.
203.o.

1827 szept. 16-áról keltezett rajzgyakorlata.

1829-1830-as években jurista lett.
204.o.

"Erdély képekben" c. sorozat megjelent 1843-ban
1830 fiatal nőt ábrázoló vizfestmény felirata:
"egy eszmény, amelyet sohse lehet elérni."
205.o.

Dani János: Adatok Szathmári Pap Károly gyermekkorá-
ról és diákéveiről.
KelemenEml. 198-206. o.

Román tárgyu vizfestmények.
Szathmány

Pesti Hirlap. 1881. máj. 10.

Az uj tavaszi tárlat

Graf litográfia
Marosujvár, Szathmáry Pap Károly

Honderü, 1844. I.k. 245.

Marosujvár

Grafika, litográfia
Erdély képekben, Szathmáry Károly

Honderü, 1843. II.k. 507-508.

Pesti Salon

Grafika, litográfia
Erdély, képekben , Szathmáry Károly

Honderü, 1843. I.k. 136.

Pesti Salon heti szemléje.

Grafika, litográfia

Erdély, képekben, Szathmáry Károly

Honderü, 1843.I.k. 679-680.

Pesti Salon

Grafika, litográfia

Erdély képekben, Szathmáry Károly

Honderü, 1843. I.k. 779.

Pesti Salon

Grafika, litográfia
Szelistyei oláh nő, Szathmáry
Károly

Honderü, 1843. II.k. 507.

Pesti Salon

Tizenhat akvarell. Szathmáry Papp

Pesti Hirlap. 1881. máj. 5. 4.

A Műcsarnokból

P. Szetolmány Károly festő

Pesti Hirlap. 1882. márc. 2

a Nemzeti arcképcsarnok

Bukarest. Szathmáry Papp Károl

ott-tartózkodása

Budapest, Hírlap 1882 V. 4

122. n. 2. o. Melléklet.

Magyar művészek külföldön

Grafika, litográfia
Bethlenszentmiklós, Szathmáry Károly

Honderü, 1843. II.k. 507.

Pesti Salon

Grafika, litográfia

Marosujvár, Szathmáry Károly

Honderü, 1843. II. k. 507.

Pesti Salon

Szathmáry Pap Károly, festő.

Divatcsarnok, 1855. márc. 25. 17.

333.

Budapesti Hirek.

-1-

SZATHMÁRY M.D.K.

SZATMÁRI PAPP Károly festő

1812 - 1887

Coltroceni 1834

Déryné Szépfalaki Róza 1834 Chladek

vagia után

Rucăr 1831

Bibescu vejedelem felesége 1830

Erdély kévekben 1843

Liszt Ferenc (foto)

Művért. 1952 M. Kiss Pál: Magyar festők Bukarestben a 19. száza ban

87. e. 92. 93. 94.

SZATHMÁRY, Szatmári PAPP Károly fest. M.D.K.

Albumul Românilor ce traesc in alte state
Lista al colecfiunei de aquarelle

Román névveselett anyag

Bukovinai asszony. Fonó boraszkányok (boto)
...nâ trecera Dunarii" album
bolgár és szerb fejedelem arcképe
...rt. m. Kiss Pál: Magyar festők Bukarestben a 19. században 95, 96, 97.
1952

31 Koronázási ünnepség

M.O.K.

SZATHMÁRY (Szatmári) PAPP Károly festő

Liszt Ferenc gyermekei 1855

Török hadsereg

Miklós, orosz cárnak album

Konstantinápolyi részlet jobó

Könyomatos arckének

Târgul Mosilor kétsorozat 1864.

Művért. M. Kiss Pál: Magyar festők Bukarestben a XIX. században 1952) 93. 94. l 95.

MDK

Szathmáry Pap.Károly, 1813-1887.

Lendvay Márton arcképe, vf.

Magy. rajz 500 éve. Szépm. Muz. kiáll. 1940.
jan. 8 l.

Szathmáry Pap Károly (Kolozsvár, 1812. jan. 11. -- Bukarest, 1887. jun. 3.): festő és grafikus. Kolozsvárott, Bécsben és Itáliában tanult. 1842--43-ban Erdély képekben cimmel 10 füzetből álló tájképsorozatot adott ki, melyet Kolozsvárott és Bécsben litografáltatott. A negyvenes évektől Bukarestben müködött udvari festőként, egyidejüleg portrékat, tájképeket és zsánerképeket készitett, melyekből 1881-ben kiállitást rendezett a bp.-i Mücsarnokban. Sok helyen megfordult, bejárta Kinát, eljutott Szibériáig, volt Konstantinápolyban, dolgozott az orosz cár és a török szultán részére. Miniatür férfiportréja az MNG tulajdonában van. -- Irod. Oprescu G.: C.Sz.P. (Bukarest, 1953); Biró Béla: Sz.P.K. (Erdélyi Helikon, 1943).

MDK

Szathmári Pap Károly festő

Cikk a román művészetről. Magyar Művészet, 1925.

286. l.

MD.K

Szathmári Pap Károly, festöm.

Nemrég rendezett kiállitást a román fövárosban Satmary Hortense asszony, Szathmáry Károly fiának feleség a román nömozgalmak egyik vezetöalakja n. Sz.Károly müveiből.
Szeimte:Satmary Carol sohasem volt magyar, semmi néven nevezhetö közük sincs hozzá....

?: A gyöngyözö magyar vér nagy temetöje.
Magyarország. Reggeli lap. 1940. febr.18.

MDK

Szathmári Pap Károly, festőm.

Képeiben elvonul az egész ujabbkori román történelem. Ott látjuk Bibescu vajdát, törökös kaftánokba öltözött bojárokat. - A két fejedelemség egyesülésének pillanatát szintén megörökitette Sz.P.K.

A győngyöző magyar vér nagy temetője.
Magyarország.Reggeli lap. 1940. febr.is. 5.1.

(Szathmári Pap
Károly)
könyve

(-) Erdély képekben.
Kolozsvár, é. n.

l.
Lukinich Bethlen
255. 573. l.

országúttól délre, keressük föl a vidék legmélyebben fekvő, átlag 114—116
méter tengerszínti magasságú helyét, az álmosan folyó

csák, vöcskök, gólyák, darvak, gémek olyan sokasága él itt, mint kevés helyén az országnak.

Órákig tartó vándorlásunk közben itt is, ott is megállunk egy-egy percre, hogy a lápvilág ma már ritkán látható érdekességeit tanulmányozzuk.

Az év minden szakában valami különleges, máshoz nem hasonlítható színe, hangulata, élete, bája van ennek a vidéknek. Aki tavasszal jár erre és elnézi a fiatalság üdeségétől élénk, sárgászöld növényzetet, a letöredezett avult nádból kinövő új nemzedéket, a kákával versenyt növő kardossást, a boglárka aranysárga szőnyegével terített parti rétet s a barkáthányt tönkös fűzek lándzsaleveles lombját, úgy érzi: mintha az örök feltámadás új életciklusának kifürkészhetetlen misztériumai tárulnának föl szemei előtt.

Minden megújult. Minden üde, friss, fiatal, szép, élénk. Itt a talajból tűszerűen kibújó fűszálak, bábjaikból kifeslett pillék; ott a bársonyos téli ruháikat levető rügyek, kristályossá tükrösödött vizek, új hajtást hajtó gallyak, méheikben gyümölcsöt altató virágok, kicsiny madárfészkekben tojásalakban rejtőző Élet,... mind, mind lelki elmélyedésre készteti az embert!

Madár fészek?! Igen! Láttatok már fészket építő, nászra készülő, az Élet örök folytonosságát ösztönösen biztosítani igyekvő madárka-párt? És láttátok-e, mikor a mocsárvilág legkisebb madárkája a függőcinke megindul párjával hajlék keresésére, építésére, hogy fölnevelje abban az új nemzedéket?! Jöjjetek ide, bizony meglátjátok!

[illegible] amint magában olvassa a percek fordulását, vagy

Szathmári Pap Károly

festő, litograf.

mit. 1812 január Kolozsvár. Tanult Róma, Bécs, Párus. Kolozsvárt. működött, 1843-tól Bukarestben, Megh. n.o. 1887. jun. 3.

Bielz Graphik

19, 20, 29. l. képekkel

Repr.

Kokelburg (Erdély) tájkép, litogr. 1841–42

Teleki József gróf erdélyi kormányzó arcképe litogr. 1841–42

Böcletrajz a 19–20. oldalakon. Esetleg lásd. / MOB Kat

(A M. Tudom. Akadémia évkönyvei XI. kötetének
I. darabja).

1.–60. ll. I.–V.
képes tábla

Pest
Eggenberger Ferdinánd
1868.

MDK

Szathmári Pap Károly, festőm.

A román kiállitás megmutatta Sz.Papp Károly művészetét egész nagyságában. Hacsak mütört.és politikatört. szempontokat tartunk szem előtt, akkor is felbecsülhetetlen érdemei vannak.

A gyönyörü magyar vér nagy teremtője.
Magyarország.Reggeli lap. 1940. febr.18. 5.1.

Dénes Oszkár

Déri Béla ifj.

Deréki Antal

Deréki János

Déryné (Schenbach [Scheckenbach] Széppataki Róza)

Magyar Színművészeti Lexikon
Pest 1929 I. K.

SZATHMÁRY-PAP Károly festő

M.D.K.

Művért. 1952 Bíró Béla: A reformkor művészetének társadalmi háttere 82. / 85.

Szatmáry Pap Károly (1813-1887)

Lendvay Máston arcsége „C. P. de Szathmári 1837." arv. 260 x 205 mm. Ltn.: 1937-3150.

Papír rajz és akvarell a XIX. és a XX. n.-bac. Kat. bev. Oelmacher Anna Bp. 1959.

24

Szathmári Pap Károlyról

1. A Kelemen Lajos Emlékkönyvben /Bukarest 1957/ Dani János: Adatok Sz.P.K.gyermekkoráról és diákéveiről.

2. Kelemen Lajos: Müvészettört.tanulmányok /Kriterion 1984/ 293.l. Müvészeti adatok az EME irománytárában. Sz.levele Mikó Imréhez,ajánlkozik az EME igazgatói posztjára. Sok életrajzi adattal.

3. OL R 147/3.d. Sz.P.K.levele 1874.nov.9. K.Papp Miklóshoz, a Magyar Polgár szerkesztőjéhez; jelzi érkezését Kolozsvárra és további terveit. /K.Papp Miklós levélgyüjteményében./

4. A Magyar Polgár /Kolozsvár/ 1874. nov.28.,29.,dec.1.,5.,6., 8.,25.,3o.,31. számaiban hírek érkezéséről,kiállitásáról,itt vállalt munkákról,a Nagyenyeden tett látogatásáról és ottani tárlatáról /huga, akit harminc éve nem látott,a közeli Vingárdon birtokos szentkatolnai Biró lajos szabadságharcos kapitány felesége volt/. Különösen fontos K.Papp Miklós dec.6-i tárcája,amelyben a müvész bukaresti életéről ad képet,s a nov.29-i bemutatkozást követő részletes életrajz,amelyből külföldi megbizatásai,elismerései és kiállitásai ismerhetők meg.

5. OL R 341/Nyárády gyüjtemény/ 12.cs. Itt számos adat,forrás, másolat van szentkatolnai Biró Lajos felesége,Sz.P.Anna családjának anyagában.

Nyárády Antal

MAGYARORSZÁG

Szerző:

Gépelte:

Megjelenés napja:

Rovat:

Leadta:

Szerkesztette:

Oldal:

SZATHMÁRI Papp Karol

CONTRIBUȚII LA DESLUȘIREA BIOGRAFIEI ȘI LA CUNOAȘTEREA OPEREI PICTORULUI CAROL POPP DE SZATHMÁRY

ANA MARIA COVRIG

Evoluția logică, continuu ascendentă, a artei românești ascunde încă numeroase laturi necunoscute. Multor artiști le știm numai fragmentar biografia și le putem aprecia doar parțial înfăptuirile. Nu o dată, informațiile despre existența și realizările pictorilor din perioada de pionierat a plasticii moderne sînt confuze și derutante. Este și cazul lui Carol Popp de Szathmáry, artist dinamic și fecund, apreciat numai pentru anumite elemente constitutive ale personalității sale multilaterale. Literatura privind viața și opera sa perpetuează o serie de date inexacte și favorizează interpretările eronate (privind chiar data nașterii și a morții, motivele și momentul stabilirii la București etc.).

Lucrurile se clarifică, în parte, prin consultarea documentelor din arhivele clujene, sistematizate prin strădania lui Dani János, și a cîtorva scrisori — din aceleași arhive — furnizate de Árvay Árpád.

Studiul de față își propune — pe baza materialului bibliografic existent — corectarea erorilor, reliefarea etapelor mai puțin cunoscute și publicarea de date inedite privind mai ales familia artistului, călătoriile sale în Italia, unele aspecte ale participării sale, în calitate de fotoreporter, la războiul Crimeii și la războiul pentru Independență, precum și inițiativele sale tipografice.

★

Szathmáry este ardelean [1]. Format în cercul restrîns și tradiționalist al intelectualității clujene [2] de la începutul secolului al XIX-lea, se dovedește, atît printr-o viață jalonată de înfăptuiri și inițiative, cît și prin opera sa plastică, un personaj captivant, în întregime omul timpului său.

[1] Carol Popp de Szathmáry s-a născut la Cluj — conform genealogiei familiei Szathmáry, întocmită în 1930 de Herepei János, păstrată în Arhiva istorică a Academiei din Cluj — la *11 ianuarie 1812* și a murit la *3 iunie 1887, la București* (a se vedea *Thieme Becker Künstler Lexikon*, Leipzig, 1938 și *Művészeti Lexikon*, Budapesta, 1968).

[2] Date referitoare la mediul din care a pornit artistul și la familia Szathmáry găsim în jurnalul lui Wass Pál (publicat de Csetri Elek în 1968, la București) și la Dani János, *Adatok Szathmári Pap Károly gyermekkoráról és diákéveiről. A Bolyai Tudomány Egyetem Kiadványai. I. Tanulmányok. Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének 80 ik évfordulojára.* Separatum. Cluj, 1957, p. 198—207. Tatăl lui Carol, Szathmáry Pap Dániel (1786—1829), a cunoscut o relativ rapidă ascensiune pe treptele ierarhiei funcționărești. În 1820 era revizor *(rationum oficialis)* la oficiul de conturi al Guberniei ardelenești, iar în 1823 inspector *(cassae administrator)* la casieria comună a Colegiului reformat clujean și a bisericii reformate ardelene. Pe lîngă aceste slujbe ce puteau asigura existența familiei, Dániel avea pămînturi și vii la marginea orașului, proprietăți care aduceau venituri considerabile. Situația materială bună a favorizat educația îngrijită a copiilor săi, patru la număr, pînă în preajma anului 1827 cînd, după un îndelung dezechilibru sufletesc, Dániel a devenit robul alcoolului și al jocului de cărți. A înstrăinat 2 000 de forinți din banii colegiului, apoi, conștient de faptul că nu-și va putea plăti niciodată datoriile, s-a sinucis, la 18 februarie 1829. Acțiunea juridică intentată împotriva lui a trecut asupra moștenitorilor direcți, dar avînd în vedere că nu exista nici o speranță « să se obțină ceva de la ei » a încetat în 1846 și toată averea familiei a fost licitată.

Mama sa, Wass Suzana (1779—1857), era fiica lui Wass Pavel (1752—1824) și al Julianei Vécsei (+1840). Wass Pavel, perceptor la Cluj, proprietar de case, pămînturi cultivabile și pășuni, era și tatăl lui Wass Pál, ofițer în armata austriacă, deținător al unui pitoresc jurnal de însemnări.

SZATHMÁRI Papp Károly

Familia, cu tradiţii şi ambiţii nobiliare [3], are meritul să-i trezească dragostea pentru studiu [4] şi să-i încurajeze din fragedă tinereţe talentele. Grefată pe înclinaţia nativă de a asimila cunoştinţe dintre cele mai diverse, educaţia clasică, profund şi corect orientată, modelează un om multilateral.

Şcoala joacă un rol decisiv în îndrumarea adolescentului; în perioada anilor de învăţătură se nasc pasiuni şi interese hotărîtoare pentru întreaga sa carieră. Din anul 1819, Carol Popp de Szathmáry urmează cursurile Colegiului reformat din Cluj, întîi sub supravegherea preceptorului Göde Ştefan, apoi, din 1821, călăuzit de preceptorul Fazekas Iosif [5]. Este un elev sîrguincios şi disciplinat şi, după cum se adevereşte prin diploma din 9 octombrie 1827, absolvă cu rezultate excepţionale primele opt clase. Setea lui de cunoaştere depăşeşte limitele programului şcolii. Înscris la secţia de drept a cursului superior de la Colegiul reformat, în anul şcolar 1827 audiază [6], printre elevii secţiei de filozofie: arheologia romană, literatura latină, matematica, iar în 1831 chiar unele cursuri de mineralogie [7]; se simte atras în mod deosebit de anatomie şi de exerciţiile poetice. Pentru îmbogăţirea cunoştinţelor literare împrumută din biblioteca colegiului un manual de poezie maghiară, în limba germană, de Toldy Francisc [8], iar pentru clarificarea unor noţiuni anatomice studiază cărţile de disecţie ale lui Ioan Veslingius şi Philippus Verheyen, precum şi foarte apreciata lucrare a lui Bonetus, *Thesaurus medico-practicus* [9].

Dovada calităţilor şi reuşitelor lui Szathmáry este certificatul de absolvire a cursului primar, care, pe lîngă încurajările verbale, vine să influenţeze pozitiv evoluţia sa ulterioară: « Pe tînărul înzestrat cu rare calităţi psihice şi sufleteşti, orientat cu mare silinţă spre cultură, îl recomandăm călduros ca pe mîndria Colegiului nostru tuturor celor pe care-i priveşte, cu atît mai mult cu cît în practicarea artelor libere, în special în caligrafie, pictură şi muzică, depăşindu-şi vîrsta, a făcut progrese admirabile şi prin aceasta, adesea chiar în public, a

[3] G. Oprescu, în lucrarea *Pictorii din familia Szathmáry*, în *Analecta*, I, 1943, p. 6, aduce drept dovadă a obîrşiei nobile a familiei două acte din arhiva — distrusă în timpul celui de-al doilea război mondial — păstrată de Ortansa Satmary şi anume o diplomă ce a fost acordată de împăratul Leopold, în calitate de rege al Ungariei, la 16 mai 1666, lui Daniel Nagy, alias Pap, din care reiese că familia era originară din Jank, comitatul Satmar, şi un document din 1665, referitor tot la Daniel Nagy, alias Pap, « Hactenus etiam in statu et conditione nobili ». Acesta din urmă pare să fie identic cu actul de înnobilare menţionat în articolul lui Biro Béla, *Szathmáry Pap Károly*, în *Erdélyi Helikon*, 1943, nr. 12, p. 699, demonstrînd că familia locuia pe atunci la Satu Mare, unde fiul sus-numitului Daniel (purtînd tot numele de Daniel) ocupa o slujbă împărătească.

În genealogia lui Herepei János se poate urmări succesiunea reprezentanţilor acestei cunoscute familii ardelene. Se întîlneşte aici numele lui Szathmáry P. Ioan — preot reformat, fiul lui Daniel şi al Anei Dészey — probabil cel supranumit, pentru calităţile sale de orator, Ioan Gură de Aur (Koós Ferenc, *Az oláh fejedelem magyar festésze*, în *Hazánk sa Külföld*, II, 1965, nr. 41, p. 641—642). Despre fiul său Sigismund (1703—1760), episcop reformat, se vorbeşte şi într-o hotărîre judecătorească din vremea Mariei Tereza. Fiul acestuia, Ioan, senator al oraşului Cluj, era tatăl lui Daniel şi bunicul lui Carol. Un strălucit reprezentant al familiei a fost Mihai P. Szathmáry — profesor al Colegiului reformat din Cluj şi părintele lui Sigismund P. Szathmáry (1773—1841), care a jucat un rol hotărîtor în educaţia tînărului Carol. Sigismund, membru al Asociaţiei ştiinţifice din Jena, a studiat la facultatea din Gotha şi a fost, între 1799 şi 1806, profesor la Colegiul reformat din Cluj şi educator al copiilor contelui Ladislau Teleki, apoi, pînă la moarte, preot reformat.

[4] Sigismund P. Szathmáry, expert în « ecclesiastica historia », « theologia moralis », în statistică, politică şi estetică, s-a îngrijit de pregătirea intelectuală a lui Carol (corespondenţa lui Carol cu unchiul său s-a pierdut; există referiri la ea în scrisoarea lui Sigismund adresată lui Dániel, la 5 martie 1825, păstrată în arhiva familiei Szathmáry Pap, aflată în Arhiva Colegiului reformat din Cluj, de la Arhiva de istorie a Academiei, filiala din Cluj). Vacanţele anilor 1824—1825 Carol le-a petrecut în întregime la unchiul său, la Ocna Sibiului. Acesta îi scria lui Dániel la 13 octombrie 1824: « Carol progresează în germană cu rezultate vizibile. Pe lîngă aceasta citeşte şi altele. I-am făcut cunoscute scrierile răposatului părinte (este vorba, probabil, de episcopul Sigismund P. Szathmáry — *n.a.*) din posesia mea, care îţi sînt chiar şi ţie necunoscute... ». O altă scrisoare despre progresul lui Carol în ale învăţăturii a adresat-o Sigismund lui Dániel la 26 august 1825 (Arhiva Szathmáry).

[5] Arhiva Colegiului reformat, p. 614 — L. 53, *Protocollum Recensionale 1816—1827.*

[6] Ibidem, p. 518—L. 111, Szathmári Pap Karoly, *Testimonium Scholasticum Publicum.*

[7] Ibidem; informaţii despre rezultatele sale şcolare în Classificationis protocollum ab anno 1814—1815 usque ad annum 1831—1832.

[8] Biblioteca Academiei, filiala din Cluj (din fosta bibliotecă a Colegiului reformat). Manuscrise nr. 1633. Evidenţa cărţilor împrumutate în 1825—1835; însemnare din 9 noiembrie 1830: « Handbuch der ungr. Poesie, Car. Szathmári ».

[9] Ibidem, însemnare din 10 noiembrie 1830: « Teophili Bonneti Medico Practicus Index in folio »; « Corporis Humani Anatomia Verheyen in 4° », precum şi « Syntagma Anatomicum a Blasio-Carolus Szathmári ».

dovedit strălucitele sale dotaţii native. Astfel şi în practicarea limbii germane şi franceze s-a remarcat timpuriu acela care cu meritate atenţii pentru cel din frunte, cu Summa cum Laude îşi ia rămas bun de la reşedinţa muzelor» [10].

Pictorul Szathmáry revine de-a lungul vieţii, cu insistenţă, la două din pasiunile tinereţii: arheologia şi literatura. Atracţia tînărului pentru arheologie, în afara cursurilor frecventate în 1827, se confirmă printr-o scrisoare a prietenului său Alexandru Pataki, din 2 iunie 1828: « Ne-am gîndit la un plan pentru vacanţa mare; eu, Szathmáry, Sonnenstein <. . .> şi preceptorul să mergem să vedem curiozităţile Ardealului, regiuni şi antichităţi <. . .>» [11].

Peste ani, colindînd Europa — Italia, în special — Szathmáry se simte realmente satisfăcut vizitînd muzee şi colecţii, studiind « arheologia la faţa locului » [12].

Entuziasmul pentru arheologie, presupunînd dragoste pentru istorie şi etnografie (domenii ce rămîn continuu în atenţia lui Szathmáry), pare să fie egalat doar de cel pentru literatură şi artele plastice. Cea dintîi concretizare a acestor preocupări va fi editarea volumului *Ardealul în imagini* [13]. Cartea, pentru a cărei realizare Szathmáry îşi asigură colaborarea unor entuziaşti scriitori ardeleni [14], împleteşte imaginea bine cunoscută a ţinuturilor natale cu ficţiunea [15]. Planşele litografiate, « desenate pe piatră după natură de Szathmári », şi cele cîteva articole iscălite de autor [16] conjugă talentul său plastic şi literar şi dezvăluie o fantezie romantică deopotrivă de intimă cu natura, istoria şi folclorul. *Ardealul în imagini* se constituie ca jurnal al unui călător pătimaş, plăsmuind, în faţa « curiozităţilor » trecutului, poveşti medievale de dragoste cu regi arpadieni ce ies din morminte să elibereze iubite închise în castele ardeleneşti. Albumul astfel conceput ne poartă cu gîndul la anii cînd colegianul Szathmáry publica poezii în culegerea *Aglaja* [17]. Una dintre ele *(Într-un cimitir)* datează din anul sinuciderii tatălui său şi cuprinde, sub semnul conştiinţei puterii şi tinereţii poetului, versuri pline de revoltă împotriva zădărniciei existenţei, irosirii timpului şi lipsei de finalitate a faptelor; o alta *(Elveţia,* din 1830) se construieşte din rînduri admirative la adresa poporului şi plaiurilor elveţiene [18]. Peste aproape un deceniu, străbătînd Elveţia pe urmele visurilor adolescenţei, în parte împlinite, Szathmáry descrie în versuri entuziaste lacurile Leman, Constanţa, Rigi şi cascada Rinului [19].

O nouă dovadă literară a imaginaţiei sale romantice se dezvăluie după mulţi ani, în paginile săptămînalului *Illustraţiunea,* al cărui proprietar şi editor este [20].

[10] Arhiva Colegiului reformat, p. 518 — L. 111. Certificat de absolvire din 9 octombrie 1827 (originalul în limba latină), rubrica: « Reflexiones singulares ».

[11] Arhiva familiei Pataki, de la Arhiva de istorie a Academiei, filiala din Cluj (din fosta Arhivă a Muzeului Naţional ardelean).

[12] Kelemen Lajos, *Müvészeti adatok az erdélyi Muzeum Egyésület irománytárában,* în *Müvészet,* XI, 1912, p. 218—227.

[13] Albumul conţine 94 de pagini de text, 31 de litografii anexate şi cîteva în text. Din exemplarul păstrat la Biblioteca universitară din Cluj lipsesc 15 pagini (de la 11 la 26) şi litografia *Cetatea de Baltă,* care se află însă la Muzeul de artă din Cluj (inv. nr. 1576). În posesia Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România sînt patru din planşele albumului: *Făgăraşul, Peştera sulfuroasă de la Turia, Cetatea lui Balika* şi *Uioara.* Anul apariţiei nu este indicat pe singurul exemplar cunoscut; Ion Muşlea presupune că este 1841, dar Andrei Veress, în *Bibliografia româno-ungară,* vol. III, *Românii în literatura ungară şi ungurii în literatura română (1839—1878),* Bucureşti, 1935, p. 19, stabileşte, ca dealtfel şi Dani János şi Biro Béla, în studiile deja citate, ca an al apariţiei anul 1843. Părerea lor se confirmă prin consultarea jurnalului lui Wass Pál, care consemnează la 20 aprilie 1843: « Nepotul meu Szathmari Carol a venit de la Cluj la Viena în februarie 1843 pentru tipărirea şi litografierea *Ardealului în imagini.* Săracul s-a îmbolnăvit, mult timp n-a putut lucra şi de aceea a întîrziat aici. A locuit la Pataki Alexandru în Mölker Bastei nr. 99 <. . .>. La sfatul medicului a părăsit Viena fără să-şi încheie lucrarea şi a păgubit mult din cauza asta. A plecat deci la 6 iunie 1843 <. . .> cu vaporul pe Dunăre la Pesta şi de acolo mai departe <. . .> ». Constrins de împrejurări, pictorul imprimă numai o parte din litografii la Institutul I. Rauch şi A. Leykum din Viena şi încheie lucrul la album la Institutul tipografic al Liceului regal din Cluj.

[14] Este vorba de: Dániel Dozsa, Nagy Ferenc, Krizbay Miklos, Köváry Lászlo şi Szilágyi Sándor.

[15] Albumul este amănunţit prezentat de Ion Muşlea în articolul *Un album ardelenesc al pictorului Szathmári,* în *Transilvania, Banatul, Crişana şi Maramureşul 1918—1929,* p. 1185—1195.

[16] Szathmáry scrie despre Rîşnov, Trascău şi Detunata, despre spălătorii de aur de la Sălciua, Baia Sprie, Roşia, Muntele Moru, cascada « Subpiatră », despre Ţara Haţegului, cetatea Hunedoarei ş.a.

[17] *Aglaja. Egy ifju egyesülettöl* (Prefaţă de Samuel Méhes), Cluj, (I) 1829 — (II) 1830.

[18] Aprecierea colegilor se manifestă cînd, în 1830, Szathmáry este ales secretar al Societăţii de lectură a elevilor.

[19] Biro Béla, *op. cit.,* p. 701.

[20] Pe întîia foaie a primului număr (din 18 septembrie 1860), în spatele literelor ce alcătuiesc titlul se află un desen

Jurnalul — o foarte interesantă întreprindere a « stabilimentului D-lui Szathmari de pe strada Mogoşoaia, peste drum de şcoala militară » — are un caracter neomogen. Articolele despre modă, insecte, morală şi amor, cele despre bulgari, ţigani, unguri ş.a., însoţite de ilustraţii ca *Lucrările de la Canalul Suez*, *Înmormîntarea unei june fete la Capua*, *Sărbătoarea rozelor în harem*, poartă amprenta gustului şi cerinţelor publicului, dar şi a editorului şi colaboratorilor săi: A. Zanne, redactor responsabil, şi D. Bolintineanu, colaborator permanent [21].

Pasiunea cea mare, căreia Szathmáry îi dedică întreaga viaţă, prilejuind rezultate ce ne îndreptăţesc să-i înscriem numele printre cei mai interesanţi pictori din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, este arta plastică.

Gustul i se formează cu siguranţă în discuţiile purtate cu unchiul său Sigismund; împreună cu acesta vizitează pentru întîia oară si colecţia de tablouri a baronului Brukenthal din Sibiu.

Primele noţiuni artistice sistematice îi parvin însă prin intermediul profesorului Colegiului reformat din Cluj, Samuel Nagy, şi al suplinitorului acestuia, Daniel Bodnár. După ce Samuel Nagy părăseşte colegiul, în urma unor neînţelegeri cu conducerea oraşului [22], Szathmáry frecventează la Liceul catolic, împreună cu alţi elevi ai Colegiului reformat, « clasa normală de desen » condusă de Gottfried Neuhauser [23]. La această dată talentul lui Szathmáry este cunoscut şi certificat, prin diploma deja amintită, de profesori cu simţ pedagogic neîndoielnic, mulţumiţi de evoluţia adolescentului educat de ei [24].

Înflăcărarea tînărului pentru arte se amplifică după obţinerea diplomei în drept [25], în timpul cînd era slujbaş la Gubernia ardelenească din Cluj, apoi la Vistieria din Sibiu şi în cele din urmă la Cancelaria curţii ardeleneşti din Viena [26].

În capitala austriacă, Szathmáry vizitează, în timpul liber, muzeele şi urmează cursurile Academiei de arte frumoase, în condiţii în care învăţămîntul artistic îmbracă forme specifice. La înscriere, cîteva desene, eventual o demonstraţie practică în faţa profesorilor, sînt suficiente pentru a dovedi talentul candidatului; ardeleanul de 21 de ani dispune de recomandări favorabile şi este îndeajuns de dotat pentru a nu fi respins. Studiile sînt gratuite, iar orarul lejer — cursurile se ţin iarna de la ora 17 la 20, vara între 6 şi 8 dimineaţa — oferă dascălilor şi studenţilor posibilitatea asigurării traiului.

Progresul este uşor sesizabil la un tînăr îndemînatec: de la clasa unde se lucrează după statui antice de ghips — capete sau figuri întregi — la sala cu modele vii şi, concomitent, în tehnică: de la desen la pictura de şevalet. Paralel cu copierea unor tablouri celebre, în muzee sau la colecţionari, cei interesaţi îşi însuşesc unii de la alţii pictura de peisaj, compoziţia istorică, natura moartă, portretul şi aprofundează meseria în timpul călătoriilor [27].

reprezentînd un oraş, semnat în dreapta jos, « Szathmari: *Paniconografie* », iar dedesubt un alt desen de Szathmáry, *Recepţiunea delegaţiilor de districte cu ocazia zilei onomastice a M. Sale Domnitorului, la 30 august 1860*. Numărul 9 din 20 noiembrie 1860 publică *Recepţiunea I.S. Principelui Alessandru Ioan la Sublima Poartă*, « modificat după desenul Illustraţiunii franceze de D. Szathmary ». În articolul *Călătoria I.S. Principelui Domnitor la Constantinopol*, semnat A.B., se motivează această intervenţie: « Un artist francez, cunoscut de Illustraţiune, D. de Grand-champ, s-a însărcinat a vă trimite o schiţă a scenei ce vă descrie. (Acest tablou nefiind veridic pentru că în momentul recepţiunii nu s-a aflat în sala tronului decît M.S. Sultanul, M.S. Domnitorul cu suita sa şi E.S. Paşa şi nici un alt funcţionar turc, s-a modificat acest desen conform cu adevărul.) ». Un alt desen reprodus în acelaşi număr, pe ultima pagină, reprezentînd *Sosirea Principelui Alessandru Ioan la Sublima Poartă, care fu a doua zi după audienţa imperială*, este nesemnat şi pare să fie tot de Szathmáry.

[21] Începînd cu nr. 11 din 12 martie 1861 « proprietatea Illustraţiunii trece <...> de la D.C. Szathmary la Subsemnatul (I. Wahlstein — noul tipograf, proprietar şi editor) care a luat toate măsurile spre a da acestui jurnal toată dezvoltarea posibilă; şi cînd se vor mai înmulţi abonaţii, precum o sper, nu va lipsi de a publica mai multe subiecte locale, care stau în biroul jurnalului nepublicate din cauza lipsei la noi de csilografi, lipsă ce într-adevăr nu este peste putinţă a se împlini ».

[22] Török István, *A Kolozsvári reformatus Kolegium története*, vol. III, Cluj, 1905, p. 162—163.

[23] Biro Béla, *op. cit.*, p. 700.

[24] Certificatul este semnat de Francisc Szilágyi senior, Samuel Méhes, Ştefan Lengyel profesor-rector, Iosif C.S. Tunyogi şi Francisc Szilágyi junior.

[25] În anul 1827, constrîns de situaţia materială deja dificilă a familiei, se înscrie la secţia de drept a cursului superior al Colegiului reformat, pe care o absolvă în 1831.

[26] Koós Ferenc, *op. cit.*, p. 641.

[27] Barabás Miklos, *Önéletrajz*, Cluj, 1944, p. 69.

Szathmáry preferă la această dată genul portretistic, în care se exersează continuu, găsind modele docile printre magnaţii unguri de la Curtea imperială [28].

În anul 1835 el renunţă definitiv la ocupaţia de funcţionar şi la 20 septembrie porneşte într-o lungă călătorie; drumul îl străbate în mare parte pe jos, convins că numai astfel poate cunoaşte bine oamenii şi locurile [29]. Cutreieră Austria şi Bavaria (stă o perioadă la München), vizitează Elveţia, iar în toamna anului 1836 se îndreaptă spre Italia.

Se definesc acum ca dominante ale temperamentului său romantic dorinţa de aventură, aspiraţia spre independenţă şi gustul pentru libertate, propuse drept ţel şi prietenului său Alexandru, cu ambiţii de împlinire în cariera funcţionărească: « Te du acasă, vezi de gospodărie şi vei fi mai mulţumit decît chiar în ascensiunea pînă la cancelaria curţii; libertatea şi liniştea sînt mai presus de strălucirea orbitoare şi distrugătoare, iar ţara va avea să-ţi mulţumească mai mult decît dacă ai rămîne o roată într-o maşinărie stricată » [30].

Cucerit de comorile artistice ale Italiei, o străbate în lung şi lat; copiază în muzee tablouri de Leonardo, Rafael, Tiţian etc. şi frecventează academiile celor mai importante oraşe din peninsulă [31]. « Relaţia dintre profesor şi elev la academiile italiene este mult mai liberă decît la Viena, unde se limitează la raporturi asemănătoare celor dintre căpitan şi soldat. Atmosfera este de-a dreptul colegială, locul de întîlnire preferat fiind cafeneaua <. . .> unde după masa de prînz se întîlnesc şi discută prieteneşte despre diferite probleme artistice » [32].

Personalitate multilaterală şi avidă de cunoaştere, în timpul şederii în Italia [33] Szathmáry pune bazele unei colecţii de curiozităţi şi tablouri. Despre preocupările din anii tinereţii scrie în 1857: « Posed cunoştinţe generale în toate domeniile ştiinţei şi artei; la academiile din Viena, Padova, Florenţa, Roma, Berlin, Paris am studiat diferite ramuri ale ştiinţei; despre cunoştinţele mele de zoologie, ornitologie, entomologie, botanică, mineralogie vorbesc colecţiile alcătuite în cei patru ani ai şederii mele în Italia, unde am studiat şi arheologia la faţa locului <. . .>. Muzeele şi colecţiile tuturor oraşelor Europei le-am vizitat zilnic pe parcursul a luni întregi <. . .> » [34].

La 28 de ani, cînd se întoarce cu mari speranţe în Transilvania, este un portretist apreciat şi are o situaţie materială destul de bună — datorată în parte contelui Eszterházy — pentru

[28] Árvay Árpád, *Cîteva scrisori inedite ale lui Carol Popp de Szathmáry*, în *SCIA*, seria Artă plastică, tom 19, 1972, nr. 1, p. 141.

[29] Szathmáry desenează continuu, de aceea o bună parte a drumului parcurs poate fi reconstituit după un carnet de schiţe în care desenele, localizate şi uneori datate, se succed astfel: Erlauf 27 septembrie, apoi Ems, Traunfall, lacul Traunsee, Golling, Berchtesgaden, München, Geesdorf (poate Gersdorf bei Baden), Hilgardsberg an der Donau, Passau, Marsbach an der Donau, alte localităţi de pe Dunăre (G. Oprescu, *op. cit.*, p. 14).

[30] Biro Béla, *op. cit.* (cu specificarea că adresantul nu este Gabriel, fratele mai mic al pictorului, ci prietenul său Alexandru), p. 701.

[31] *Ibidem.*

[32] Barabás Miklos, *op. cit.*, p. 70.

[33] Amănunte despre anii petrecuţi în Italia aflăm din jurnalul deja amintit al unchiului său, Wass Pál, p. 260—350. În drum spre Florenţa, Neapole, Sicilia, la 17 noiembrie 1836 soseşte la Padova, unde rămîne pînă la 6 ianuarie. Pleacă apoi spre Veneţia; se îmbolnăveşte de icter şi zace două luni într-un spital. Pătruns de pesimism, prins de dorul de ţară, scrie din Veneţia, în ianuarie: « Orice bucată din pămîntul ţării mele mi-e mai dragă ca măreţul, pînă în nori înaltul Mont Blanc <. . .>. Cine ştie dacă luntrea lăsată în voia distrugătoare a valurilor ajunge vreodată la ţărm sau după ani de frămîntări se pierde în valurile marelui Ocean. . . » (Biro Béla, *op. cit.*, p. 701). Revine la Padova, la 16 martie. Wass Pál consemnează în jurnal vizitarea împreună cu Carol a observatorului din Piazza del Castello — Osservatorio o Specola — la 7 mai, a reşedinţei regale de la Stra şi, la 18 mai, a curiozităţilor minerale din Monte Ortone. Unchiul şi nepotul părăsesc Padova la 7 iulie 1837, îndreptîndu-se prin Verona spre Mantova. Carol pleacă din Mantova în ziua de 16 iulie şi prin Parma se întoarce în Ardeal, înştiinţat fiind că a fost convocată Dieta Transilvaniei. Este un moment prielnic pentru a cîştiga bani şi Szathmáry nu pierde niciodată o asemenea ocazie. Concepe un album cu portretele deputaţilor Dietei şi-l pune în vînzare sub formă litografiată. În legătură cu această întreprindere îi trimite o scrisoare lui Alexandru Pataki la Viena (Árvay Árpád, *op. cit.*, p. 142).

În luna decembrie este din nou la Viena; începutul anului 1838 îl întîmpină în Italia. Se stabileşte la Pisa, unde cunoaşte multe familii bogate şi primeşte serioase comenzi de portrete. Este bine plătit, dar nu poate picta intens avînd în continuare necazuri cu sănătatea. Se pare că în această a doua călătorie în Italia se întîlneşte cu Franz Liszt, de care se leagă printr-o prietenie de durată.

La 24 iunie îl găsim din nou la Viena; stă numai cîteva zile şi se îndreaptă spre capitala Ungariei să-şi întîlnească mama şi să-şi refacă sănătatea la băile termale din Pesta. Mai face o călătorie la Viena, la 29 septembrie, şi se înapoiază la Pesta la 1 octombrie.

[34] Kelemen Lajos, *op. cit.*, p. 220.

a fi încrezător în viitor [35]. Se înșală însă în așteptări, deoarece în Ardealul veacului al XIX-lea un pictor cu greu își putea asigura existența și singur recunoaște acest fapt, e drept cu întîrziere de patru decenii: «... am de lucru totdeauna, ceea ce la Cluj nu ar fi posibil sau dacă ar fi, atunci numai pentru cîteva luni de zile și aș termina repede. Clujul este un oraș foartei drăguț, dar un artist nu se poate întreține în el» [36].

În lipsa comenzilor [37], firea sa activă îl determină să deschidă împreună cu contele Francisc Betlen o școală gratuită de pictură [38] și să reflecteze la editarea *Ardealului în imagini*.

★

În vara anului 1842 se află la Băile Vîlcele și Borsec pentru a-și îngriji sănătatea. Aic cîștigă cu pictura o frumoasă sumă de bani și ispitit de boierii bucureșteni veniți la băi se hotărăște să se stabilească în capitala Țării Românești.

Pictorul este atras în egală măsură de promisiunile boierilor și de pitorescul orașului, la granița dintre Apus și Răsărit, la confluența spiritului germanic cu latinitatea și Orientul: « În ce privește Bucureștii, este un oraș mare și frumos, cu palate și săli pompoase. Aici, putem să spunem, sîntem în pragul Răsăritului; lucrurile turcești: veșminte, obiceiuri, mîncăruri etc., sînt la ordinea zilei, potrivindu-se în mod desăvîrșit cu ale noastre de acasă, astfel că un ardelean găsește aici mai multă afinitate ca la Viena <. . .>. Obiectul studiilor mele va fi acum pentru cîțiva ani Răsăritul. Aici poporul și natura mai au încă multă originalitate și mult pitoresc care în cazul europenilor au fost măturate de-a binelea. . .» [39].

Odată statornicit în București, Szathmáry își aranjează atelierul după moda turcească și începe să adune obiecte orientale, îmbogățindu-și astfel colecția, pînă cînd devine « poate cel mai însemnat muzeu particular din țară ale cărui colecțiuni, mai cu seamă în ceea ce privește tablourile, ar face cinste și Pinacotecii Statului. În Pinacoteca din București nu sînt pînze de valoarea originalelor din colecția Satmary [40]. E de ajuns să spunem că ea cuprinde cîteva pînze necunoscute ale lui Grigorescu <. . .>, originale de Claude Lorrain, Wouwerman și, poate, chiar un Rubens, pe lîngă atîtea pînze datorate maeștrilor vechi <. . .>, o rară și prețioasă colecție de arme, instrumente muzicale, covoare, sculpturi, mobile rare menite să întregească o adevărată pinacotecă-muzeu și cumpărate de pe la polonii emigranți în 1848, ce au trecut prin țară» [41]. Iată cum scrie Szathmáry despre colecție: « Valoarea contra căreia am dobîndit-o ajunge la 12 000 de forinți, dar pentru un muzeu valorează cel puțin 20 000 de forinți (colecția mea de tablouri este comparabilă cu cea donată de excelența sa arhiepiscopul Pyrker [42] muzeului din Pesta) <. . .> nu știu care compatriot va avea curînd prilejul să întocmească una asemănătoare. Șase camere aș putea umple cu ea <. . .> amintesc numai că posed originale de Tițian, Correggio, Parmigianino, Perugino, Carracci, Salvator Rosa, Carlo Dolci, Michelangelo da Caravaggio, Guido Reni, Domenichino, Murillo, Tiepolo, Van Dyck, Hemskerk, Dürer, Cranach și alții, precum și de moderni, în ulei, acuarelă, pastel. Mulți ani trebuie să treacă pînă ca cineva să dea peste asemenea picturi» [43].

[35] Wass Pál, *op. cit.*, p. 341.

[36] Árvay Árpád, *op. cit.*, p. 144.

[37] Primește totuși cîteva comenzi. Printre altele o pictează pe actrița Déryné, care în jurnalul ei laudă portretul, afirmînd că Szathmáry a reușit să surprindă pe fața ei acea trăsătură tristă ce i-a scăpat pictorului Miklos Barabás. Szathmáry a realizat portretul în șase săptămîni, ceea ce arată că nu era un « fa presto », ci un artist care căuta să-și adîncească munca (Biro Béla, *op. cit.*, p. 702).

[38] Koós Ferenc, *op. cit.*, p. 642.

[39] Árvay Árpád, *op. cit.*, p. 142.

[40] Casa cumpărată de pictor pentru soția sa (actul de cumpărare din 20 septembrie 1874 întocmit de Ioseph Kövesdy și semnat de Anna Charlotte Szathmáry — născută Böttger — din arhiva familiei Storck) în strada Enei nr. 19, casă care adăpostea colecția, a fost distrusă în timpul celui de-al doilea război mondial. Au dispărut atunci o serie de documente importante (în parte cercetate și interpretate de G. Oprescu în 1943), aparatele fotografice păstrate în podul casei; o mare parte din opera artistului. Tot ceea ce a supraviețuit bombardamentelor se află în prezent în arhiva familiei Storck. Este greu de dovedit, în lipsa colecției, conținutul și adevărata ei valoare.

[41] Emil Gîrleanu, *Pictorii Carol și Alexandru Satmary — tatăl și fiul*, în *Calendarul literar și artistic pe 1900*, p. 125.

[42] Ioan Ladislau Pyrker (1772—1847), mare iubitor de științe și arte. După o perioadă de călătorii în Italia a îmbrățișat cariera ecleziastică ca abate cistercian. A scris el însuși poezii și a cultivat prietenia cu literații și poeții timpului său.

[43] Kelemen Lajos, *op. cit.*, p. 220.

« Pinacoteca » lui Szathmáry numără în 1865 circa 140 de lucrări și este cu atît mai importantă cu cît în Țara Românească abia iau ființă, la acea dată, primele colecții de obiecte istorice: colecția numismatică a generalului Mavros, colecția arheologică a lui Cezar Bolliac și cea de obiecte dintre cele mai diferite a colonelului Pappazoglu.

Talentat și harnic, artistul ardelean cîștigă repede încrederea celui mai pretențios public bucureștean « așa că întreaga haute volée, chiar și aceia care s-au lăsat pictați de alți pictori, îmi comandă acum portrete. Astfel, slavă Domnului, am atît de mult de lucru încît pictez seară de seară, pînă tîrziu la orele 11, la lumina lumînărilor » [44].

Pe un fond solid de educație, mutațiile rapide, ușurința de improvizație și imitație definesc un ins adaptabil, în cele mai diferite împrejurări, prin munca mîinii și minții sale [45]. Atunci cînd curiozitatea sa intelectuală, pretenția estetică și spiritul de aventură sînt satisfăcute, Carol Popp de Szathmáry se simte bine oriunde, în orice timp, indiferent de condiții [46]. În ceea ce-l privește, clasificările sînt aproape imposibile; factori raționali și iraționali se dezvăluie la analiza vieții; intelect și sentiment participă în mod egal la geneza operei. Se cere înțeleasă unitatea fundamentală a existenței și creației sale ca un organism complex și nedisociabil, cu elemente ce coexistă și se întrepătrund.

Departe deci de a avea o structură omogenă, meșteșugarul instruit și conștiincios păstrează drept constantă a caracterului său o aptitudine particulară spre continua descoperire, cunoaștere, înnoire. Ca atare, de-a lungul a șase decenii de activitate susținută, se recomandă ca o individualitate artistică fascinantă [47]: romantic prin fire, ajunge, cu timpul, să-și stăpînească izbucnirile temperamentale; romantic prin năzuințe, învață să fie calculat, să supună gîndirii și voinței natura sa senzorială. Arta sa tinde astfel spre un romantism nuanțat de puternice elemente realiste, vizibil mai ales în supunerea la principiile de ordine și autoritate ale cîte unui mecena [48] și, adesea, la pretențiile gustului public.

[44] Biro Béla, *op. cit.*, p. 703.

[45] În scrisoarea adresată lui Mikó Imre, Szathmáry recunoaște că vorbește 11 limbi: germana, franceza, engleza, italiana, spaniola, portugheza, latina, greaca, româna, maghiara, turca.

[46] Pentru a stabili deplasările lui Szathmáry, se cer consultate și confruntate studiile lui G. Oprescu, corespondența artistului și lucrările existente în muzee și colecții, în mare parte datate și localizate.

[47] În legătură cu viața pictorului, și mai ales cu raporturile sale cu alte personalități ale culturii vremii — români și străini — cum ar fi Liszt, Raffet, Bouquet, Preziosi, Adolphe Schreyer, Tattarescu, Aman, Grigorescu, Andreescu, Luchian, Mirea și alții, există o bogată bibliografie. Pot fi consultate în acest sens următoarele: Octavian Beu, *Franz Liszt în țara noastră*, Sibiu, 1932; G. Bora, *Însemnări cu privire la pictorul Carol Popp de Szathmáry*, în *Revista Fundațiilor*, anul VIII, 1941, nr. 7; Victor Brătulescu, *Vechi vederi bucureștene*, cu o prefață de Nicolae Iorga, București, 1935; Al. Busuioceanu, *Preziosi*, București, 1935; A. Corbu, *Bucureștii vechi*. Documente iconografice, București, 1936; E. Girleanu, *op. cit.*; Nicolau Golfin, *Între Preziosi și Szathmáry*, în *Revista muzeelor*, 1968, nr. 1; A. Maniu, *Pictorul Alexandru Satmary 1871—1933*, București, 1935; N. Missir, *Concertele lui Franz Liszt la Iași*, în SCIA, I, 1954, 1—2; idem, *Turneul de concerte întreprins de Franz Liszt în 1846—1847*, în SCIA, VIII, 1961, nr. 2; G. Oprescu, *op. cit.*; idem, *Carol Popp de Szathmáry desinator*, în *Analele Academiei Române. Memoriile secțiunii literare*, seria a III-a, tom XI, mem. 2, București, 1941; idem, *Citeva episoade necunoscute din viața lui Franz Liszt*, în *Revista istorică*, vol. XXVII, 1941, nr. 1—12; *Preziosi — Szathmari*, reproduceri fotografice de inginer *Stelian Petrescu*, București, 1915; O. Tafrali, *Pictorul C. Popp de Szathmáry*, în *Arta și arheologia*, I, 1927.

[48] Datorită, în primul rînd, calităților sale de portretist, la 16 octombrie 1863 Szathmáry este numit de Alexandru Ioan Cuza « pictor și fotograf al curții » (calitate ce i se va recunoaște și de Carol I), oficializîndu-se astfel relațiile anterioare cu Gheorghe Bibescu și Barbu Știrbei. Locul important pe care-l ocupă pictorul este dovedit prin participarea sa directă la o serie de evenimente social-politice de mai mare sau mai mică însemnătate, precum:

— Încoronarea lui Știrbei, pentru a cărei imortalizare « deja în 5 ianuarie 1850 <...> Știrbei aprobase propunerea Departamentului Credinței de a face tablouri reprezentînd încoronarea lui la 4 ianuarie, în diferite poziții a serbării. Acestea se vor așeza în sala Obștescei Adunări, la Mitropolie. S-au și dat 400 de galbeni artistului Satmari acont pentru această lucrare <...> » (V.A. Urechia, *Istoria școalelor de la 1800 la 1864*, vol. III, București, 1894, p. 35).

— Războiul Crimeii.

— Unirea Principatelor. Lucrările pictorului din preajma evenimentului se pot încadra în cele trei categorii generale, practicate de aproape toți artiștii vremii: alegorii, scene istorice cu subiecte inspirate din trecut și din evenimente contemporane, și portrete, cu specificarea că, pentru multiplicarea lor, Szathmáry recurge la litografie și fotografie (este cazul litografiilor: *Alexandru Ioan I Prințul Moldo-Românilor, Omorîrea lui Mihai Viteazul, Solemnitatea deschiderii Divanului Ad hoc — 29 septembrie 1857, Solemnitatea deschiderii primei Camere naționale de către Alexandru Ioan I Cuza la 29 februarie 1860* și al fotografiilor reprezentînd pe Cuza și pe Elena Cuza sau al montajului de portrete fotografice în medalion cu membrii Camerei legiuitoare a României din anul 1858).

— Călătoriile lui Cuza la Constantinopol în 1860 și 1864. Scopul prezenței pictorului este precizat în *Courier d'Orient. Voyage à Constantinople de S.A. Alexandre Jean*

Conjunctura politică accentuează înclinația lui Szathmáry pentru latura documentară și determină orientarea spre profesionalism. O anume retorică și artificialitate se nasc din refuzul sau imposibilitatea participării afective; din voința de a răspunde comenzii oficiale, el neglijează adesea criteriul estetic. În condiții care cer păstrarea și perpetuarea în primul rînd a sensului iconografic și nu a însușirilor stilistice, la diluarea și deformarea creației conlucrează și posibilitățile, încă rudimentare, de reproducere mecanică: tipărirea și litografierea. Este util de urmărit cum, în scopul executării unor litografii de calitate, capabile să satisfacă exigențele sale profesionale, pictorul apelează la serviciile diverselor imprimerii ori își asumă, pe rînd sau concomitent, rolul de creator, litograf, editor [49].

★

În deceniul al cincilea din secolul trecut se generalizează în Europa, concurînd pictura, dar stimulînd concomitent dezvoltarea ei, fotografia — primul procedeu strict mecanic de înregistrare și reproducere a realității. Considerată la apariție — de către artiști — mijlocul cel mai adecvat pentru corectarea erorilor văzului, fotografia înlocuiește caietul de schițe și modele a maeștrilor vechi. Albumele cu fotografii constituie, pentru pictorii veacului al XIX-lea, adevărate dicționare de știință a compoziției, de dozare a luminii, de fidelitate a reprezentării sau de « zugrăvire a nuanțelor trecătoare ale expresiei figurii omenești, pentru că oricît de mare ar fi arta pictorului, în acest domeniu ea este foarte deficitară » [50]. Ingres însuși recunoaște în fața concurenței covîrșitoare: « Aș vrea să ajung la această exactitate. Ea este admirabilă, însă lucrul acesta nu trebuie să fie mărturisit » [51].

Utilizat frecvent ca mediator, în traducerea plastică a naturii, dagherotipul și, foarte curînd, calotipul inițiază lunga istorie a surselor fotografice în artă — de la Ingres, Delacroix, Degas și Gauguin la fotorealismul zilelor noastre.

Ca orice invenție, fotografia cere un timp de probă pînă la atestarea și răspîndirea publică; recunoașterea vine însă mult mai repede decît era de așteptat. În scurt timp ea înlocuiește aproape complet miniatura, avînd avantajul preciziunii și asemănării cu modelul, însușiri pe care le reclamă aproape în exclusivitate burghezia dornică de a fi portretizată [52]. Atingîndu-se prin fotografie țelul de secole al portretisticii, se merge pînă acolo încît se creează o adevărată industrie pe această bază.

Prince regnant des Principautés Unies (extras): « Prințul Alexandru Ioan manifestînd dorința de a poseda colecția măreților costume ale gărzii Sultanului, Majestatea sa imperială a binevoit să dea ordinele necesare pentru ca d-l Szathmáry, pictor și atașat suitei Alteței Sale, să poată desena aceste costume la Cazarma gărzilor. D-l Sathmáry a obținut și misiunea de a desena splendida sală a palatului în care Majestatea sa Imperială a binevoit să primească suita prințului Alexandru Ioan ».

— Războiul pentru independența din 1877; ș.a.

[49] Primele sale litografii, de foarte bună calitate, imprimate cu siguranță într-un atelier clujean, sînt portretele reprezentanților Dietei și ilustrațiile *Ardealului în imagini*, executate la Institutul I. Rauch și A. Leykum din Viena și la Institutul tipolitografic al Liceului regal din Cluj. În anii ce urmează stabilirii sale la București, pentru portretele oficiale se adresează imprimeriei Lemercier din Paris sau tipografiei Rohn și Grund din Pesta, în țară găsind colaboratori mai puțin pricepuți. Colaborează totuși cu Pappazoglu, Rusu & Petriu, Danielis, Wonneberg, Sander & Co., E. Grassiany.

În 1860 — ca urmare a comenzii guvernului român de a multiplica harta întocmită de inginerii din armata austriacă, Szathmáry învață la Viena « tot ce este necesar în acest scop », iar la Paris și Londra cumpără « mașinării bune » care să-i faciliteze munca. La București deschide tipografia unde scoate și *Illustrațiunea*.

În « Stabilimentul artistic național al I.S. Domnitorului pentru răspîndirea artei » tipărește, printre altele, subiecte și portrete istorice, iar în propriul său stabiliment se ocupă de supravegherea litografierii unor imagini din țară de către Carol Isler. Este vorba de comanda Ministerului Cultelor pentru Muzeul de artă, pentru a cărei realizare organizează o a doua tipografie în 1883. În forma sa definitivă, albumul — « studiat și desenat după natură în curs de 36 de ani în întreaga Românie, tipărit complet în culori de oleiu (olegrafie), alcătuit din șase caiete de trei tablouri fiecare a 0,55 × 0,38, lipite pe cartoane » — apare sub titlul *Album național cu monumente, vederi, costume naționale din toate districtele României, în facsimile, după Aquarelle în Heliochromolitografie de Carol P. de Szathmari, Bucureșci. Desemnat, litografiat și tipărit în Atelierul artistic al lui C.P. de Szathmari.* În propria litografie pregătește albumele *Porturi naționale românești* (1883) și *La Roumanie pittoresque* (1884).

[50] Helmut Gernsheim, *Fotografia artistică — tendințe estetice 1839—1960*, București, 1970 (citat reprodus după revista *The Spectator*, din 30 iulie 1842), p. 26.

[51] *Ibidem.*

[52] La început prețul fotografiilor era aproape identic cu al miniaturilor și urma tradiția acesteia în alegerea poziției modelului, în dimensiuni, în stilul înrămării, numindu-se chiar miniaturi-dagherotipe.

În Anglia, primul studio public de portrete este înființat la Londra în 1841, la un an după « Daguerrean Parlor » din New York al lui Alexander Wolcott [53], iar la noi în țară în 1842. În acest an *Gazeta de Transilvania* anunță sosirea la Brașov a lui Godefried Bart, « elliograful, adică zugrăvitorul cu razele soarelui », ca să facă portrete ce « au cea mai neașteptată asemănare cu originalul, deoarece însăși natura este zugravul » [54].

În 1843 există și la București un atelier fotografic, ținut de Wilhelmina Priz; în 1845 se deschide cel al lui I. Pohlmann, iar în 1852 al lui F. Binderi. Desigur că în scopul realizării de portrete fondează și Szathmáry, în 1850, un atelier fotografic [55].

Pensula lui Szathmáry nu reconstruiește, ci încearcă să intercepteze, poate de aceea fotografia convine atît de mult metodei sale — interesată să surprindă cît mai fidel fizionomii umane, peisaje, costume, evenimente — și scopului de multiplicare și răspîndire a unei părți din creația sa. Călătoriile dese în Occident îi dau posibilitatea cunoașterii și preluării noutăților tehnicii fotografice la scurt timp după apariție. La momentul respectiv, de la o fotografie zisă artistică se pretindea respectarea legilor compoziționale tradiționale ale picturii în ulei. Priceput și cu mult bun simț plastic, pictorul fotograf depășește epoca. Imaginile sînt luate din unghiuri de vedere căutate, cu prim-planuri voit neclare ce trec subiectul propriu-zis pe al doilea sau chiar pe ultimul plan, surprinzînd adesea frumoase arhitecturi vegetale sau fragmente din construcții. Atracția sa pentru tipuri omenești, costume, peisaje [56] găsește teren virgin în noua tehnică și are drept urmare înscrierea unei contribuții inedite în peisajul fotografic bucureștean al timpului, consacrîndu-l pe primul nostru artist fotograf în istoria fotografiei românești.

« În atelierul său [57], aparatele nu statorniceau numai pozele celor ce vroiau să le rămînă chipul, nu: în atelierul fotografic al lui Satmary s-au perindat toate tipurile, toate chipurile caracteristice ale Bucureștiului. Satmary îi căuta, îi aducea de-i fotografia în veșmintele lor tradiționale; așa a rămas de pe urma lui o enormă colecție de clișee care păstrează pînă astăzi <. . .> atîtea chipuri ce odată au fost aievea » [58].

Una din cele mai interesante aplicații ale fotografiei la început de drum este realizarea — în timpul campaniei din Crimeea — a primelor reportaje de război. În acest sens, istoria

[53] Helmut Gernsheim, *op. cit.*, p. 36.

[54] G. Potra, *Aspecte din istoricul fotografiei în România*, în *Fotografia*, 1970, nr. 10, p. 4.

[55] Activitatea sa fotografică pare să fie mult anterioară. În colecția lui Constantin Orășanu se păstrează un clișeu înfățișînd un Cupidon cu brațele frînte, pe care este scris de mîna lui Szathmáry: « Die aller erste Photographie die ich gemacht habe im Jahre 1849 November. Carl Szathmari » (G. Potra, *op. cit.*, p. 7). În ciuda acestei inscripții, există presupuneri că activitatea de fotograf a lui Szathmáry ar fi început mai devreme. Árvay Árpád și G. Potra consideră că în toamna anului 1840 Szathmáry face un mare serviciu Eforiei Școalelor, care cumpărase din Franța un aparat de dagherotipie pe care nu-l putea folosi neavînd pe cineva care să-l mînuiască, angajîndu-se să prezinte boierimii și domnitorului Al. Ghica funcționarea aparatului. G. Potra afirmă că însemnarea în chirilică « Scos de fotograful Satmari în anul 1944, iulie 25, la Băile Olănești în Vîlcea », de pe spatele portretului în ulei al lui Ion Nisipeanu, atestă că ar fi fost făcută după o fotografie realizată de Szathmáry la acea dată. Alt argument în favoarea unei activități fotografice timpurii este o fotografie văzută de G. Potra în colecția lui Orășanu, pe verso cu data 1847, reprezentînd Hanul Avram, din stînga Spitalului brîncovenesc. Primul său peisaj bucureștean cu personaje — înfățișînd cîmpul Procopoaiei într-o zi de tîrg — se găsește în aceeași colecție.

[56] Fotografiile cu porturi naționale și peisaje Szathmáry le pregătește pentru albume. Mai cunoscute sînt: albumul dedicat Elenei Cuza (apărut în 1863) cu vederi panoramice și aspecte din vechiul București (Theodor Enescu, *Un album de fotografii al lui C.P. de Szathmáry cu vederi din București*, în *Studii și cercetări de bibliografie*, I, 1955, p. 291—298); albumul dedicat lui Carol I, realizat în 1867, cuprinzînd imagini de orașe, mănăstiri, biserici, peisaje din toată țara; albumul cu detalii de arhitectură și decorație ale bisericii episcopale din Curtea de Argeș.

[57] Pînă prin 1864, primul lui sediu de pictor și fotograf este la Hanul verde (pe ulița Curtea veche, numită apoi Ulița nemțească). La 1864, Szathmáry are « o baracă de tablă de fier cu tavan de geam, cu ferestre multe cu perdele », cum spune un martor ocular, baracă construită pe terenul proprietate a familiei Greceanu, în partea dinspre curtea care venea spre podul Mogoșoaiei (în acea vreme bulevardul dintre Calea Victoriei și actuala stradă Academiei nu era deschis). Într-o fotografie de atunci, făcută de Szathmáry și reprodusă de Gh. Crutzescu în *Podul Mogoșoaiei — povestea unei străzi*, București, 1943, se văd pe peretele din față al atelierului lui Szathmáry două vitrine în care sînt expuse tot felul de fotografii drept reclamă. Cu timpul, deschizîndu-se bulevardul care tăia Podul Mogoșoaiei, atelierul lui Szathmáry fiind chiar la mijlocul terenului, el a fost obligat să-l mute mai spre dreapta, în direcția cofetăriei Capșa. Construcția modestă a atelierului nu mai corespundea cu clădirile mari ridicate împrejur. De aceea, primăria orașului l-a somat, în 1871, să-și dărîme baraca. La cererea sa, a obținut o serie de amînări, pînă în jurul anului 1880, neîndurîndu-se să-și părăsească vechiul vad norocos, cu toate că în locuința ce-și făcuse în str. Enei, nr. 7 aranjase și un atelier luxos (G. Potra, *op. cit.*, p. 9).

[58] E. Girleanu, *op. cit.*, p. 125.

fotografiei nu poate ignora numele lui Roger Fenton și Carol Popp de Szathmáry [59]. Ca și Szathmáry, englezul Fenton trece de la pictură la practicarea fotografiei. În 1851 face o călătorie la Moscova și se întoarce cu 300 de fotografii. În momentul izbucnirii războiului pleacă la Sevastopol, unde imortalizează, cu ajutorul aparatului fotografic, personajele și evenimentele mai importante [60]. Meritele și renumele lui nu estompează cu nimic calitățile rivalului său, Carol Popp de Szathmáry, « gentilom transilvănean, pictor amator și fotograf îndemînatec <. . .> sedus ca și Fenton de ideea fixării imaginilor acestui război » [61].

Pe cîmpul de luptă, Szathmáry dovedește răbdare și perseverență (utilajul de laborator, de la plăcile de sticlă și chimicalele ce cîntăresc cam 60 kg, și pînă la cortul cameră-obscură îl transportă cu o căruță) și multă pasiune, ce merge uneori pînă la primejduirea vieții. Iată ce scrie, în acest sens, un ziar contemporan: « La început de aprilie 1854, aflîndu-se lîngă Olteniţa înconjurată de ruși și vrînd să fotografieze, Szathmári se apropie foarte mult, cu căruţa în care erau aparatele, de obiectiv și își instalează ustensilele, gata să înceapă lucrul. Deodată simte un val puternic de aer și aude dinspre fortăreață o bubuitură. . . Își dă seama că poziția sa nu este sigură și conchide că ar fi mai bine să iasă din raza bătăii de pușcă a ocupanților fortăreței. Cu toate acestea rămîne pe loc. Peste un minut simte o coloană de aer mai puternică și aude o nouă bubuitură. Știe acum că lui i se acorda atenția deosebită de a fi ţintit cu tot mai multă precizie <. . .> dar poziția este atît de avantajoasă artistului că pasionatul fotograf nu poate să o părăsească <. . .>. A treia ghiulea, vizibil mai exact direcționată, cade la cîțiva pași de el, îi aruncă nisip în față <. . .>, fotografia reușește însă cît se poate de frumoasă » [62].

Szathmáry prinde în obiectivul aparatului de fotografiat armatele rusești și turcești, precum și pe conducătorii trupelor aliate ale Franței și Angliei. Realizează mai bine de 200 de imagini, pe care le adună într-un album [63]. Practic, ca de obicei, scontînd pe noutatea albumului, pornește la valorificarea muncii sale, oferindu-l oficialităților din întreaga Europă. Pătrunde la ei prin intermediul unor cunoștințe și prieteni, dar pentru a trezi un interes cît mai mare se recomandă și prin ziare: acestea anunță și recompensele primite și succesele sale.

Cu unele din fotografiile albumului pictorul se prezintă la Expoziția internațională de la Paris din 1855, în pavilionul Imperiului Otoman. Despre prezența lui la această mare manifestare internațională, presa franceză contemporană scrie: Carol P. de Szathmári este nobil ardelean stabilit la București. A devenit pictor pentru că îndrăgea arta și fotograf deoarece era pictor. Chiar din primele zile ale actualului război, imediat ce rușii au intrat în Ţara Românească, a și îmbogățit considerabilul său album cu portul armatei rusești și cu portretele celor mai reprezentative personaje.

Ca artist și fotograf îndemînatec a pătruns ușor la generali și i-a fotografiat. Cum avea liberă trecere în armata turcească, s-a folosit de prilej ca să imortalizeze mai multe momente extraordinare ale războiului <. . .>. Acest lucru era deja în sine de nepreţuit, dar colecția a dobîndit o valoare istorică pentru că în momentul <. . .> în care turcii au cucerit pozițiile <. . .> a păstrat pentru istorie și portretele celor mai importanți conducători ai armatei turcești <. . .>. Astfel și-a alcătuit o adevărată colecție de fotografii <. . .>. Cele trimise la Expoziția pariziană sugerează varietatea cu care Szathmári a știut să-și facă colecția interesantă <. . .> » [64].

[59] Th. A. Jammes, *Le premier reportage de guerre*, în *Caméra*, 1964, nr. 1.

[60] S.F., *A fényképészet (Photografia) és a Keleti háboru*, în *Budapesti Hirlap*, 14 decembrie 1855, p. 3060.

[61] Raymond Lécuyer, *Histoire de la photographie*, Paris, 1945, p. 108.

[62] S.F., *op. cit.*, p. 3060.

[63] Pe primele două pagini ale albumului figurează portretele celor doi conducători dușmani: Gorciakoff și Omer-Paşa, continuă cu portretele generalilor ruși: Osten Sacken, Budberg, Kotzebue, Liprand, Orloff, apoi ale ofițerilor englezi și francezi, care au sprijinit la început armata turcă, și ale conducătorilor turci: Iskender-Illahi, Tefik-Paşa, colonelul Dieu și colonelul Simmons, Derviș-Paşa, contele Zamoiski și, în sfîrșit, toată tabăra lui Omer-Paşa, într-o fotografie de grup.

Urmează descrierea evenimentelor. Într-o imagine discută patru generali pe o bancă de lemn, lîngă o moară părăsită; sînt Paskievits, Gorciakoff, Kotzebue și Schiller. În apropiere, aghiotanții privesc cu binoclul lupta dintre corpul de armată Luders, venit din Dobrogea, și apărătorii turci ai cetății Silistra. Cîțiva cai înșeuați pasc lîngă ei,.

Într-o altă fotografie, Szathmáry surprinde o panoramă a Silistrei în timpul unei lupte, apoi, în mai multe imagini, cazaci cu lăncii lungi, pe cai cu șa înaltă și grupe de başibuzuci (S. F., *op. cit.*).

[64] S.F., *op. cit.*

Experienţa anterioară de reporter îi serveşte în 1877, cînd ia parte la luptele Războiului pentru Independenţă, ca ataşat — împreună cu Nicolae Grigorescu, Sava Henţia, Henri Trenk, G. D. Mirea — al formaţiei sanitare a doctorului Carol Davila. Trimis pe front, Szathmáry îl înfăţişează în primul rînd pe comandantul suprem — în trăsură sau călare, trecînd în revistă cavaleria sau comandînd tragerea — şi foarte des pe aliaţi: ţarul şi statul său major. Obişnuit să răspundă la comenzi, după aproape douăzeci de ani de slujbă la curte, îşi desenează protectorul cu obişnuinţa pictorului oficial, iar în rest se comportă ca un înregistrator fidel şi exersat al peisajelor din Bulgaria, al sărbătoririi victoriilor, al convoaielor de prizonieri sau al portretelor ofiţerilor şi soldaţilor români, ruşi şi turci. Acest mod de participare la evenimente îi oferă posibilitatea să împace temperamentul şi preferinţele sale pentru costume, personaje şi peisaje cu cerinţele oficiale.

Alt scop al participării sale la război este transmiterea de reportaje în imagini pentru jurnalele din ţară şi străinătate, în virtutea unui obicei încetăţenit sub impulsuri romantice şi din necesităţi politice, înlesnit de dezvoltarea gravurii şi apariţia fotografiei şi de perfecţionarea posibilităţilor de reproducere a acestora în ziarele şi revistele tot mai numeroase. Publicul se informează astfel despre mersul evenimentelor şi se delectează cu scene pitoreşti şi curiozităţi *(Cazacii din Caucazia, Birjar rus nihilist, Evreu din Basarabia)*, de obicei la « Cronica ilustrată. Războiul din Orient » [65].

Şi în acest război, asigurîndu-şi colaborarea cumnatului său, fotograful F. Duschek, artistul se foloseşte de aparatul de fotografiat pentru realizarea unor imagini conforme cu realitatea. Scopul acţiunii trebuie căutat în dorinţa artistului de a avea reprezentări fidele, destinate cromolitografierii, imagini multiplicabile pe care să le poată strînge într-un album (cum dealtfel şi-a mai propus într-o împrejurare similară, în 1855). *Românul* din 13 octombrie 1879 chiar informează cititorii că Szathmáry a fost însărcinat cu pregătirea unui album intitulat *După trecerea Dunării*, în care să apară faptele de arme ale românilor [66].

Frecvenţa întocmirii unor astfel de albume îl duce la colaborarea cu Grassiany, în 1881, cînd pictorului îi revine organizarea cortegiului şi imaginarea carelor alegorice pentru serbarea încoronării. Evenimentul îi dă de lucru şi în anii ce vin, în urma înţelegerii cu Grassiany, la stabilimentul acestuia din str. Şelari nr. 10.

Modul de realizare a albumului trezeşte interesul presei contemporane:

Elia Grassiany « a avut curajul — lucrarea fiind foarte grea şi costisitoare — a da la lumină tablourile alegorice, editînd succesiv *Albumul Carelor Simbolice* reprezentînd acele memorabile serbări, lucrare care i-a atras elogii din partea întregii presse a ţării » [67].

« Carele au fost fotografiate, dar multiplicarea fotografiilor costa mult. E. Grassiany a avut curajul să întreprindă singur această colosală lucrare, aducînd o mare maşină de cromolitografie, mai mulţi artişti şi alţi lucrători trebuincioşi <. . .>. Tablourile sînt lucrate în colori variate şi foarte vii şi mulţumită binevoitorului concurs al vechiului nostru pictor şi fotograf Szathmáry, ele sînt bine efectuate <. . .>» *(Resboiul)*.

[65] În *Războiul din 1877—78 în ilustraţii. Almanahul Graficei române, 1929*, Nicolae Iorga pomeneşte de două reviste străine ce au reprodus schiţe de Szathmáry: *Illustrated London News* (din 12 ianuarie 1878) şi *Leipziger Illustrierte Zeitung* (în numerele 1780, 1783 şi 1789 din 1877).

La Muzeul de istorie a Municipiului Bucureşti se păstrează peste 100 de reproduceri publicate de reporterii ziarelor *Illustrated London News, Illustrierte Zeitung, L'Illustration* şi *La Illustracion Espagnola y Americana*. Am găsit printre ele următoarele ilustraţii după desene trimise de Szathmáry la *Illustrierte Zeitung* (probabil din Viena) şi la *Illustrated London News: La Dunăre la Zimnicea*, la 27 iunie, *Bombardament la Giurgiu în noaptea de 27 spre 28 iunie, Stradă la Giurgiu în timpul bombardamentului, Construcţia unui pod peste Dunăre, Trecerea podului peste Dunăre, la Nicopole, Trupele aliate la Plevna, Stradă la Plevna după o luptă, Casa lui Osman Paşa, Osman Paşa părăsind Plevna, Stradă din Plevna, Pod în Plevna, O trecătoare lîngă Tîrnovo, Stradă din Tîrnovo, Grup de ţărani bulgari odihnindu-se, Convoi de căruţe cu familii turceşti, Trei turci călări, Grup de prizonieri turci escortaţi, Atac.*

La Bucureşti « artistul curţii şi desenatorul mai multor ziare ilustrate din străinătate » publică următoarele, în jurnalul *Resboiul*: *Moartea lui Walter Mărăcineanu* (în numărul din 12 septembrie 1877), *Vedere după natură din Tîrnovo ocupată de ruşi* (16 august 1877), *Bombardarea dintre Giurgiu şi Rusciuc la 15 iunie noaptea* (22 august 1877) şi *Podul de la Biela* (27 august 1877) (G. Oprescu, *op. cit.*, p. 45).

[66] G. Oprescu, *op. cit.*, p. 46.

[67] *Memoriu despre lucrările şi faptele săvîrşite de D-nu Elia Grassiany. . .*, Bucureşti, f.a.

« Carele sînt executate cu exactitate și fidelitate strict istorică <. . .>. Se cuvine să adresăm aici felicitările noastre D-lui Grassiany și pentru noua ramură de industrie artistică introdusă la noi pentru prima oară de d-sa. . .» *(Universul)* [68].

Szathmáry fotografiază carele alegorice, le trece în acuarelă și apoi pregătește stadiile pentru piatră. Lucrările din această etapă intermediară și exemplarele definitive au, ca întotdeauna în cromolitografie, « conturul figurilor subliniat, orizontul colorat într-una din nuanțele pe care piatra este mai în stare să le reproducă decît pe altele. Totul se supune legilor unei optici speciale, ia un aspect mai grosolan, nu o dată legat de note de prost gust care trebuiesc imputate scopului urmărit și nu artistului» [69].

★

Pictor cultivat, care și-a însușit meșteșugul artistic prin frecventarea unor academii libere, Szathmáry este un plăsmuitor de mare varietate stilistică și tehnică. Multiplele sale dispoziții și preocupări, căutările artistului la răspîntie de curente și concepții artistice îl definesc pînă la urmă romantic și în artă, așa cum este temperamental.

Firul vieții sale străbate secolul de la un cap la altul. Existența lungă, spațiile vaste — concrete și imaginare — pe care le parcurge îi înlesnesc cunoașterea și prin aceasta opțiunea pentru diferite moduri de viețuire și creație. El este cu adevărat un om al secolului al XIX-lea, care propune un limbaj pe înțelesul timpului său; mai mult, o adevărată personalitate, mereu cu o notă originală în gîndire, în viață și în artă.

[68] Citatele din jurnalele *Resboiul* și *Universul* figurează în același memoriu.

[69] G. Oprescu, *Cronica plastică (Retrospectiva Luchian — Expoziția Carol Popp de Szathmáry)*, în *Viața românească*, 1939, nr. 4.

ANEXĂ
PREZENȚA LUI CAROL POPP DE SZATHMÁRY LA EXPOZIȚII ȘI ÎN MUZEE

1848 — Pentru întîia oară, la 15 mai, Carol Popp de Szathmáry cere Agiei din București îngăduința de a deschide o expoziție de tablouri, însoțită de loterie.

1855 — Se prezintă la *Expoziția internațională de la Paris* cu circa 200 de fotografii din războiul Crimeii, în pavilionul Imperiului otoman.

1862 — Participă la *Expoziția internațională de la Londra*.

1864 — Expune la București, în cadrul *Expoziției colective P.C. Szathmáry, Petre Alexandrescu, Henri Trenk, C. Lecca, Mișu Popp*, în două din sălile Academiei sf. Sava (februarie 1864), copii după Tițian, Rubens, Jordaens, Carlo Maratta, Pietro da Cortona, Salvator Rosa, manieriști ai secolului al XVII-lea și alții, precum și două lucrări originale, *Tîrg la Craiova* și *O căruță de poștă* (vezi Ulysse de Marsillac, *Voix de la Roumanie*, din 11 februarie 1864).

1865 — Participă la *Expoziția artiștilor în viață*, din București, cu patru tablouri.

1867 — La *Expoziția artiștilor din București*, din 24 iunie 1867, Szathmáry împarte cu Fidelis Walch medalia clasa a III-a pentru pictură.

— Expune acuarele cu costume naționale la *Expoziția internațională de la Paris*, la care participă o serie de artiști români importanți ai vremii.

1868 — În *Dare de seamă a Exposițiunei din 1868* (extrasă din *Monitorul oficial*, iunie 1868) se comunică publicului recompensele participanților la expoziție. Szathmáry primește medalia clasa a III-a pe care o împarte de data aceasta cu Constantin Stăncescu și Mihail Ștefănescu.

1873 — La *Expoziția publică din București* pentru trierea lucrărilor ce urmau să fie trimise la Viena, Szathmáry se prezintă — pe lîngă piesele de artă veche din colecția sa — cu acuarele din colecția domnitorului și din colecția lui Mihail Kogălniceanu.

— La *Expoziția universală din Viena* « Szathmári C. von, Hof Maler und Photograph Sr. Hoheit des regierenden Fürsten von Rumänien und des Prinzen von China Talifu » prezintă 26 de acuarele și un mare număr de fotografii cu peisaje, monumente și vederi ale căii ferate din România.

1874 — 1875 — Întreprinde un turneu mai lung, în cursul căruia organizează expoziții în diferite orașe din Transilvania, Ungaria, Austria și Germania. Cu privire la acesta, *Orientul latin*, din Brașov, publică, la 11 decembrie 1874, o scrisoare entuziastă a lui Ladislau Vaida, unde se face o dare de seamă asupra lui Szathmáry, « Clușianu din nascere, dar de vre-o 20—25 de ani locuiesc în capitala Romaniei », și a operelor trimise la Cluj: 63 de acuarele și trei uleiuri cu vederi din țară și din București (Cozia, Vălenii de Munte, capela Măgureni, Hurez, Stavropoleos, Surpatele, Batiștea, Moși, Ismail etc.), cu intrarea prințului Carol la Turnu Severin și la Mănăstirea Pasărea și cu o serie de costume din diferite regiuni.

1878 — Pinacoteca din Bucureşti « în urma primei Expoziţiuni din 1865 înavuţită cu mai multe tablouri de D. Th. Aman şi Baltazar Panaitescu, Trenk, Szathmari » etc., ajunge în 1868 la « completarea celor două saloane pe care le ocupă, îmbogăţindu-se cu noi opere originale de D-nii: Th. Aman, G. M. Tattarescu, N. Grigorescu, C. I. Stăncescu, H. Trenk, C. Szathmári, P. Verusy, etc. » şi expune în 1878 trei lucrări de « *Szathmári (Carol)*, născut în Transilvania. A studiat la Academia Sf. Luca din Roma. Expozant în 1865 (med. cl. III-a — aquarelă) ».

1881 — La « Mücsarnok » din Budapesta, Szathmáry deschide o expoziţie de acuarele. Figurează cam aceleaşi lucrări (vreo 98 la număr) care vor apărea la retrospectiva sa bucureşteană din 1927, plus cîteva portrete printre care cele ale lui Franz Liszt şi Mariţica Bibescu.

După moartea artistului (3 iunie 1887) operele sale vor figura:

1910 — la *Muzeul Simu;*

1912 — la *Expoziţia « Tinerimea artistică »;*

1917 — în *Colecţia artistică a statului din Palatul Artelor;*

1927 — la *Expoziţia retrospectivă* a artiştilor români pictori şi sculptori din ultimii 50 de ani, de la Ateneul Român;

— în *Muzeul Toma Stelian;*

— la *Expoziţia de artă românească organizată cu prilejul Congresului Presei latine;*

— la *Expoziţia temporară retrospectivă « C. Popp de Szathmáry »* de la Muzeul Toma Stelian;

1930 — la *Expoziţia românească modernă de la Haga* (3—25 iunie);

1931 — la *Expoziţia de artă românească organizată cu prilejul celei de a XXVIII-a Conferinţe a Uniunii interparlamentare;*

1935 — la *Luna Bucureştilor;*

1936 — la deschiderea *Muzeului Satului*, la Bucureşti şi la Belgrad (în acest din urmă oraş expunîndu-se gravuri şi acuarele reprezentînd Belgradul la 1849, 1864 şi 1885);

1939 — la Academia Română (sub forma unei expoziţii permanente se prezintă cele 106 acuarele donate de Ortansa Satmary;

— în sala mare a Facultăţii de arhitectură, unde sînt expuse peste 400 de lucrări (26 februarie — 19 martie).

CONTRIBUTION À LA BIOGRAPHIE ET À L'ÉTUDE DE L'ŒUVRE DU PEINTRE CAROL POPP DE SZATHMÁRY

RÉSUMÉ

Cette étude présente quelques aspects de la personnalité de Carol Popp de Szathmáry (1812—1887), artiste dynamique et fécond, apprécié jusqu'à ce jour seulement pour certains côtés de ses multiples activités. Né à Cluj mais venu très jeune dans la capitale de la Valachie, véritable homme de son époque, il s'intègre facilement dans le mouvement artistique bucarestois et devient l'une des figures les plus attachantes de notre vie artistique.

La vie et l'œuvre de cet intéressant personnage ont favorisé la perpétuation de quelques informations inexactes ainsi que d'interprétations erronées le concernant. Partant de matériels inédits, cette étude se propose d'écarter ces erreurs et de souligner les aspects moins connus de l'activité de Szathmáry. Elle débute par une présentation détaillée de son enfance et de son adolescence, de ses voyages d'études en Autriche, Allemagne et Italie, tout en insistant sur les penchants et les dons de l'artiste pour la littérature, l'archéologie et les beaux-arts et en présentant sa collection de curiosités et de tableaux, commencée très tôt, collection qui aurait compris, outre les objets minéralogiques, entomologiques, zoologiques et botaniques, des peintures de Parmigianino, Perugino, Carracci, Salvator Rosa, Carlo Dolci, Guido Reni, Domenichino, Tiepolo, Van Dyck, Cranach, etc.

La raison de l'établissement du peintre à Bucarest (d'où il partait tantôt vers l'Occident, tantôt vers l'Orient) doit être cherchée tant dans l'attraction qu'exerçait sur lui l'aspect pittoresque et — à cette époque-là — encore oriental de cette ville, que dans la nécessité où il était de vivre de son art, le nombre de ceux qui se montraient désireux d'avoir leur portrait fait par lui étant de beaucoup plus important à Bucarest qu'à Cluj. Ce contexte fut bien favorable à l'esprit toujours épris d'aventure de l'artiste, à ses aptitudes pour l'improvisation et l'imitation, lui permettant d'apprendre et de pratiquer en même temps plusieurs métiers, tels ceux de peintre, lithographe, éditeur, typographe et, enfin, de photographe. Grâce à ses dons naturels et à l'appui de quelques hauts personnages, il obtient très vite la qualité officielle de peintre et de photographe de la cour, qu'il va détenir pendant plusieurs décennies.

Faisant preuve d'une grande variété stylistique et technique, Szathmáry est notre premier artiste photographe (et, avec l'Anglais Roger Fenton, un des premiers reporters photographes de guerre du monde entier). Ses reportages des années 1853—1856 et de 1877, ses personnages, ses paysages et ses compositions photographiques représentent des documents vrais, authentiques, d'une remarquable force expressive et d'une variété peu commune.

SZATHMÁRY PAP KÁROLY, AZ ELSŐ HADITUDÓSÍTÓ

TŐRY KLÁRA

Századunk magyar fotográfiájából többnyire a külföldön munkálkodókat tartja számon az egyetemes fotótörténet. Moholy-Nagy László, Brassai, André Kertész, Robert Capa, Munkácsi Márton és a többiek neve nem hiányozhat az angol vagy francia nyelvű fotótörténeti kézikönyvekből, képeik nagy múzeumok féltett kincsei közé tartoznak. Nemrégiben szenzációt keltett, a világsajtót bejárta a hír, hogy Robert Capának, a legendás haditudósítónak jó néhány elveszett képe került elő szerencsés véletlen folytán egy párizsi padlásról.

De nemcsak századunkra jellemző, hogy egy magyar fotográfus külföldön tesz hírnévre szert, előfordult már a kezdet kezdetén is. Az erdélyi születésű festőből lett fényképész, haditudósító Szathmáry Pap Korály munkái Capa képeihez hasonlóan, ám majd egy évszázaddal korábban elnyerték a világ csodálatát. Első háborús felvételei közül, melyeket 1854-ben a krími háborúban készített, szerencsétlen módon egy sem maradt az utókorra. Sajnos nem számolhatunk be eme képeinek csodálatos előbukkanásáról, de előkerültek azok a dokumentumok, amelyek a munkájáért kapott kitüntetéséről számolnak be. Szathmáry fotográfiai munkásságáról eddig C. Savulescu román fotótörténész publikált[1], akinek adataira is támaszkodva, kiegészítve a levéltári kutatások új eredményeivel, szeretnénk a fotográfus nevét méltatlanul fedő homályt némileg eloszlatni.

Szathmáry Pap Károly 1812. január 11-én született Kolozsvárott, református családból, apja a református egyház pénzügyi ellenőre volt, több pap is volt a családban. A nemesi előnév a család Szatmár megyei eredetére utal. Apja halála után egész vagyonukat elvesztették, így a kolozsvári református kollégiumban folytatott tanulmányai után a nagyszebeni állami kancellárián vállalt állást. Ebben a városban sajátította el a festészet alapismereteit Franz Neuneuser festőművésztől, aki Barabás Miklós mestere is volt. Képzőművészeti tanulmányai tökéletesítésére nagyobb külföldi utazásokat tett. Mint a múlt századi magyar festők általában, ő is Bécsben, Münchenben

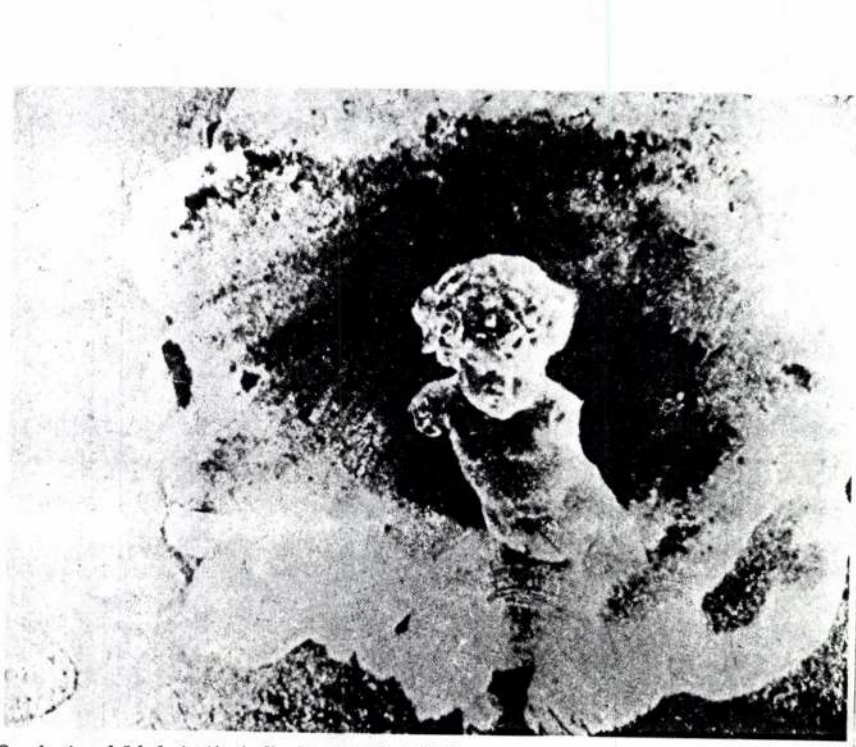

Szathmáry első kalotípiája (talbotípia negatív) 1848 november

A nagyhatalmak képviselői Bukarestben (d'Eder báró: Ausztria, St. Pierre: Poroszország, Green: Nagy-Britannia, d'Offenberg báró: Oroszország, Tillos: Franciaország, Strambio lovag: Olaszország)

és Olaszországban tanult festeni. Itáliában kötött barátságot Liszt Ferenccel, később moldvai és havasalföldi koncertkörútján kísérte a zeneszerzőt. Egész életében sokat utazott Európában és Ázsiában, állítólag India határáig, sőt Kínába is eljutott. Tanulmányútjáról hazatérve, a kor szokása szerint, vándorfotósként és dagerrotipistaként tevékenykedett. Egyidőben készített festményt, fényképet, litográfiát, sőt térképészkedett is. Savulescu szerint: „Első adataink fényképezési tevékenységéről 1840-ből származnak: bukaresti látogatásakor dagerrotípiákat készít a Szent Száva kollégiumban. Az első készülékkel, melyet Petrache Polnaru hozott Havasalföldre Franciaországból..." „Még 1840-ben Bukarestben tett látogatása alkalmával kinevezik Alexandru Ghica fejedelem festőjének. Alexandru Joan Cuza uralkodása idején megkapja az udvari festő és fényképész hivatalos címet, amelyet 1887-ig, élete végéig megtart, öt uralkodót szolgálva."

1843-ban Borszéken, a divatos fürdőhelyen fényképezve ismerkedett meg Gheorghe Bibescu havasalföldi fejedelemmel, aki Bukarestbe hívta a jó nevű mestert[2]. Szathmáry nyitotta meg Bukarestben az első dagerrotípia műtermet a Curtea Ceche utcában, a Zöld Fogadó helyiségében. A dagerrotípia mellett már az első időszakban is alkalmazta a negatív-pozitív technikát, 1848-ból maradt fenn az első kalotípiája, egy letört karú Cupido fotója, hátán Szathmáry saját kezű német feliratával: „A legelső fotográfia, amelyet készítettem 1848 novemberében." Műterme hírnevére, sikerére jellemző, hogy nemcsak az ország vezető személyiségei, hanem más országokból érkező előkelőségek, oroszok, törökök, a nagyhatalmak képviselői, diplomaták, politikusok, tábornokok is készíttetnek nála portrét. Ezeknek az ismeretségeknek később nagy hasznát vette.

1853 októberében kitört a krími háború, amelyet Törökország Angliával és Franciaországgal szövetkezve viselt Oroszország ellen. A harcok 1854 márciusában az orosz és török csapatok között kezdődtek a Duna mentén. Szathmáry — a fényképészek között elsőként — már áprilisban megjelent a helyszínen. Egy csukott hintóban rendezte be kissé szűkös laboratóriumát Bécsből és Párizsból hozatott felszereléssel.

Ekkor már az újdonságszámba menő nedves vagy más néven kollódiumos eljárást alkalmazta, mely az előző technikánál nagyobb fényérzékenysége folytán — napfényben néhány másodperces megvilágításra volt szükség — sokkal alkalmasabb volt a külső munkára. A dagerrotípiához képest jóval olcsóbb technika másik előnye az volt, hogy szerencsésen egyesítette az előző eljárások kedvező tulajdonságait, a talbotípia sokszorosíthatóságát a dagerrotípia jó kontrasztot adó, de árnyalatokban gazdag, finom részletrajzával, tökéletes élességével, apró szemcsézetével. De az új eljárásnál is tűzvetlenül a felvétel elkészítése előtt kellett a fényképésznek a sötétkamrában az üveglemezre öntenie a fényérzékeny kollódiumos réteget, s a negatívot még nedves állapotban kellett exponálni és előhívni, mindezt mintegy negyedóra alatt. Így a műtermen kívüli

Fogadó udvara Bukarestben. 1862 előtt

Plevna a kapituláció után. Román függetlenségi háború, 1877/78

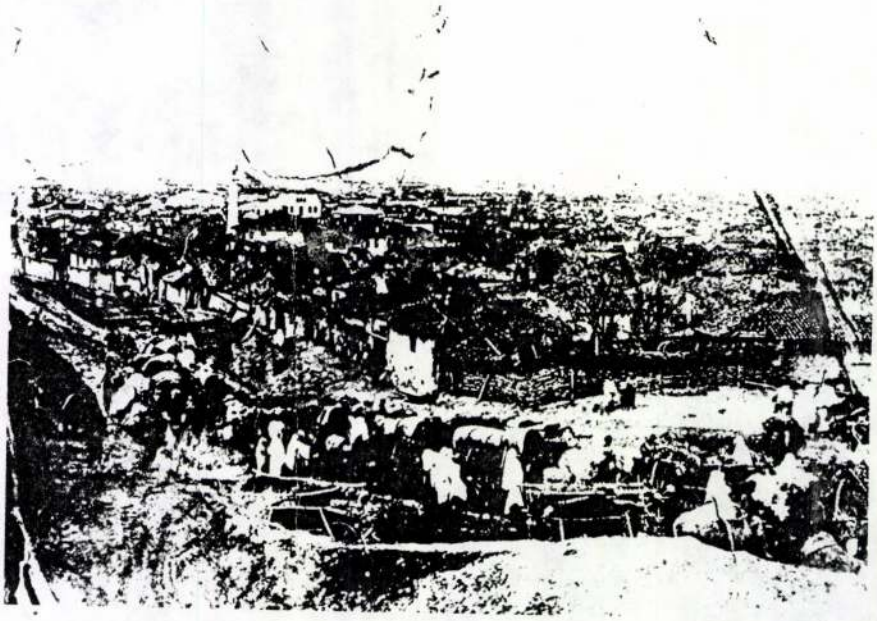

fényképezés továbbra is igen körülményes, nagy kitartást igénylő munka volt. Szathmáry korábbi ismeretségének köszönhetően, mely a szembenálló felek parancsnokaihoz még Bukarestből fűzte, mikor műtermében fényképezte őket, az ellenséges orosz és török arcvonalon egyaránt szabadon mozoghatott és fényképezhetett a Duna mindkét oldalán. Közel egy évig készítette fáradhatatlanul felvételeit, nemegyszer veszélyes helyzetekben, új műfaját találva ki a fotográfiának, a haditudósítást. A valódi pillanatképek készítésére azonban az 1880-as évek közepéig kellett még várni. A kezdetleges fotótechnika — a negatív még mindig alacsony érzékenysége, nagy mérete, az objektívek mérsékelt fényereje stb. — miatt a képek, ritka kivételektől eltekintve, 10—15 másodperces expozíciós idővel készültek, így nem rögzíthettek csatajeleneteket és igazán mozgalmas eseményeket. Többnyire statikus állapotot mutattak: tájakat, hadszíntereket, táborokat dokumentáltak, s főként portrék és tablók mutatták be a vezérkarokat. Olykor élőképszerűen beállított jelenetek ábrázolták a táborok hétköznapjait, s a motívumok színessége kárpótolt a mozgalmasság hiányáért. „Aki a modern hadsereget követi, fényképezi, annak meg kell elégednie a pihenés, a harctéri csendéletek bemutatásával" — írta Roger Fenton[3], a krími háború híres angol fényképész-haditudósítója, aki Szathmáry távozása után, 1855 márciusában érkezett Balaklavába, a hadszíntérre.

Bár már korábban is dokumentáltak dagerrotípiával háborús eseményeket — így Róma 1848-as ostromát, az USA és Mexikó háborúját 1846—68 között[4], s John Maccosh brit katonaorvos is készített hadijeleneteket 1852—53-ban Burmában —, de mivel technikájuk miatt nem voltak sokszorosíthatók, ezek a képek a közönség körében nem válhattak ismertté. Szathmáry azáltal vált a fényképes haditudósítás nemzetközileg elismert úttörőjévé, hogy nagy számban készített képeiből 1855 elején albumokat állított össze.

Néhányat ajándékul európai uralkodóházaknak ajánlott fel, így III. Napóleon császárnak, a fényképeket különösen kedvelő Viktória királynőnek, I. Ferenc József császárnak és királynak, a szász-weimari választófejedelemnek barátja, Liszt Ferenc közvetítésével, Württemberg királyának s feltehetően más uralkodóknak is, hiszen nem hagyhatta ki az orosz cárt vagy a török szultánt, ha nincs is ezekről tudomásunk.

De nemcsak udvari körökben váltak ismertté albumai, hanem a hétköznapi halandók is megcsodálhatták az 1855-ös párizsi világkiállításon bemutatott példányt. A hatás nem maradt el: a párizsi világkiállítás zsürijétől Viktória királynőig számos elismerésben, kitüntetésben részesült. Első háborús riportjáért néhány hónap alatt több aranyérmet kapott, mint amennyit egész életében festői munkásságáért.

Ma ezeknek az egykor sok sikert arató albumoknak egyikét sem ismerjük. A III. Napóleonnak ajándékozott példány a Párizsi Kommün idején a Tuileriák égésekor pusztult el, Viktória királynő albuma pedig a Windsor-palotát pusztító tűzvészben veszett oda[5]. Nem tudjuk, hol lappanghatnak, mi lett a sorsuk azoknak az albumoknak, amelyeket Szathmáry a többi uralkodónak ajándékozott.

A párizsi világkiállításon bemutatott albumnak is nyoma veszett. Az a lakóház, amelyben műterme volt, 1944-ben bombatalálatot kapott, s itt őrzött legtöbb felvétele is megsemmisült. A krími háborúban készült képeinek csak egyetlen lelőhelyéről tudunk. Hevesy Iván írja: „Tudomásunk van fennmaradt képeiről, de ezek szignálatlanul, elkülönítetlenül elvegyülnek a Cromer-féle gyűjtemény többi darabjával, a többi hadi fotóriporter — James Robertson, Shaw-Lefèvre és Roger Fenton felvételeivel. Így azután csak azt állapíthatjuk meg, ami közös valamennyiük munkálkodásában."[6]

A múlt nyáron Bécsben az Österreichisches Staatsarchivban[7] kutatva (amely magába foglalja a császári ház dokumentumait őrző Haus-, Hof- und Staatsarchivot is), az 1855-ös év aktái közt rábukkantam az Oberstkämmeramt[8] hivatalnokának, Johann Sporschillnek feljegyzéseiben azokra a dokumentumokra, amelyek a császárnak ajándékozott fotóalbumokról szólnak, s az ezek viszonzásául Szathmárynak adományozott kitüntetésről rendelkeznek.

A kancellária 1855. március 5-én keltezett felterjesztése, melyet Karl Lonckoroviski gró császári és királyi főkamarás írt alá, így szól: „A Bukarestből érkezett festő, Szathmáry két nagy, 95 lapos, eredeti fotográfiákat tartalmaz albumot nyújt át, hogy Felséged elfogadni kegyeskedjék: melyek a legkiválóbb orosz és török tábornokok portréit s a jelenleg a Keleten állomásozó hadseregek hadi és tábori jeleneteit tartalmazzák. Mivel az erdély születésű Szathmáry a beszerzett információk szerint[9] nagyon tiszteletre méltó, derék gondolkodású ember, és sem tiszteletdíjat nem vár el, sem ajándékra nem számít, a legtisztelettelljesebben javaslom, tekintettel az ajándék költségességére, a legmagasabb méretű, 110 dukát értékű „Művészetért" érem legkegyelmesebb adományozását."

A felterjesztés elfogadását és az adományozott érem pontos meghatározását a „tekintetes császári és királyi Pénzügyminisztériumnak" szóló feljegyzés tartalmazza: „Ő császári és királyi apostoli Felsége március 5-i legfelsőbb elhatározásával Szathmáry festőnek két, a hadszíntérről való fotográfiákat tartalmazó albumáért a Tudományért és Művészetért száz dukát súlyú nagy aranyérmet « Literis et Artibus » felirattal kegyeskedett adományozni."

Mintegy tucatnyi irat foglalkozik Szathmáry kitüntetésével, az érme soronkívüli elkészíttetésével a Hauptmünzamt-tal,[10] mivel Szathmáry csak rövid ideig tudott Bécsben tartózkodni. Közülük több az érme kinyomtatásának költségelszámolásával, végül a Pénzverő Hivatalnak a Legfőbb Kincstári Hivatalhoz intézett kérvényével, amelyben a Szathmáry számára elkészített és a kincstárnak már leszállított aranyéremért járó 460 forintnyi összeg — 450 forint aranyban, 10 forint érmében — kiegyenlítését kérik.

Mindezen iratokból azonban nem tudunk meg többet az albumok tartalmáról, magukról a fényképekről. A Heeresgeschichtliches Museumban, a Kriegsarchivban, a Haus-, Hof- und Staatsarchivban, a Kabinetskanzleiben, az Ordenskanzlei-ben, az Oberstkäm-

(Folytatás az 51. oldalon)

ok népviseletben. 1860-as évek

Favágók. 1860-as évek

Medvetáncoltatók. 1860-as évek

Felesége keze párnán. 1860-as évek

ninóztunk... Egy Strohham- nevű zongorista volt a láto- nk Heidelbergből, sétálni tünk, az Angolnál étkeztünk... tán egy drága cigarrót elszív- , Musard koncertjén vettünk t. ...(Majd) Voltaire Esszéit stam, s a jövőről gondolkod- "

árizsi látvány tovább is foglal- atta latinul is jól verselő uta- kat. 1843-ban Bécsben megje- *Epigrammata nova* című köte- n Daguerre művészetét — de t már a fényképét — négyso- versében örökíti meg.

guerre
ies fixit rerum sub sole renatas,
facies hominum figere non
it.
ita? naturam quia quisque
r apertam,
unt humano corda reposta sinu.

ly epigrammája szerint Da- re a természet ábrázolását jól meg, de az emberi arcot nem felvésni (figere). Király ezt magyarázza, hogy a szabad észetet mindenki láthatja, de mberi arc csal, mivel a szív az arcra a redőket. Bár az amma már a fényképezésről de mégis, mintha a dioráma észetképe tűnne fel az epi- ma-író Király József előtt.

ág képi rögzíthetősége azon- nemcsak Király József érdek- ét kelti fel. 1840-ben jelent Bécsben Dr. Zimmermann füzete, aki „Daguerre képei zítése módjának leírása" fü- „Német után közli". A Bécs- „Hagenauer Fridr(ich) öz- 's társai betűivel" megjelent jó állapotban, eredeti borító- val maradt fenn az Országos ényi Könyvtár gyűjteményé- Ide az egykori tatai piarista tárból került, a címlapon ol- tó bejegyzés szerint. „Biblioth Tatensis Schol(ae) Piar(um) hus) Ant(onius) Faisz", füzetet feltehetőleg a megje- után nem sokkal szerezhette Faisz József Antal atya akár ékba is kaphatta a füzetet a ótól, aki Szinnyei életrajz- ménye szerint ugyancsak ke- ndi volt, s 1840-ben a bécsi sianumban a magyar nemesi

Y JÓZSEF PÁL: DAGUERRE
fényével újjászületett dolgokat
ábrázolja,
mberi arcot rögzíteni nem tudja.
sz így? mivel a szabad természetet
bárki megtekintheti,
ednek az emberi szívtől (az arcra)
várakott redők.
Epigrammata nova, Sectio II. 44.
obonae Typis Antonii Benko, 1843.

ifjak magyar tanára. Zimmermann atya a füzet előszavában lelkesen zengi a fényképezés dicsőségét. Szintúgy lelkesedik Daguerre-ért, mint Király József Pál.

„Előszó. Ki saját szemeivel láthatta, 's kezeivel tapinthatta Daguerre' bámulatos találmányát, mint nekem, 'a bécsi tudományok' egyetemében, vala szerencsém kitett fényképeit láthatni, és tapinthatni; elegendően meggyőződhetik e kevésre terjedő munka' értékéről. — E' találmány már Europa szerte ismeretes, minek készítése' módját útmutatásul azokkal kívántam honi nyelvünkön, minthogy ezen még nem létezik, közleni, kik azt vagy utánozni, vagy, mikép történik az, tudni óhajtják. Reménylem, hogy ezt a' t. közönség méltányolandja.

A' fordító"

A huszonhét lapos füzetet 6 képtábla egészíti ki. A fényképezés munkafolyamatait öt csoportra osztja Zimmermann Jakab füzete.

„Az elsőhöz tartozik: a' lapot kisimítani, s kitisztítani, hogy a' máz' elfogadására alkalmas legyen. A' másodikhoz: a' mázt reá kenni.

A' harmadikhoz: az elkészült lapot a' világosság' hatására Camera obscurába helyezni, hogy ott a' természeti képet lerajzolja.

A' negyedikhez: e' képet, melly a' Camera obscuraboli kivételkor láthatatlan, előtüntetni. Végre az ötödikhez: a' mázt megszárítani, különben a' világosság által megváltoztathatnék, 's ez által a' próba csak nem szükségkép' megsemmisíttetnék."

Ezt az öt folyamatot a fotótörténetileg fontos füzet részletesen is ismerteti. (Érdemes lenne a ritka tudománytörténeti dokumentumot hasonmás kiadásban közzétenni)!

A fényképezés magyarországi megismerésének végül még egy dokumentumát említhetjük. 1841-ben jelent meg a szerző neve elhallgatásával egy kis kortörténeti portrésorozat: Pest, Reform, Írói tulajdon, Olvasás, Város, Falu stb. Mivel szerzője a rövid írásokat fényképszerűen hitelesnek tartotta, jellemző módon a *Daguerrotyp* címet adta a Pozsonyban megjelent kötetnek. A kötet szerzője Nagy Károly, a kalandos életű csillagász, a könyv címlapján a földgömb tetején forgós csákójú magyar nemes csibukozik. Ha nem is a daguerrotypia tudományának terjesztője e gyűjtemény, de kora jelenségeinek fényképe. A gyűjtemény címe így is a fényképezés ismeretének gyors hazai terjedését örökíti meg.

SZATHMÁRY PAP KÁROLY

(Folytatás a 38. oldalról)

meramt-ban, a Nationalbibliothek-hez tartozó Fideikomissbibliothek-ben is a Bildarchiv-Portraitsammlung-ban[11] érdeklődtem az albumok után, de sajnos nem akadtam nyomukra, senki nem tud róluk semmit. A szakemberek szerint elképzelhető, hogy a Nationalbibliothek-ben lappanganak, vagy a Habsburg-ház egyik örökösének birtokában vannak.

Az eredeti képeket nem szemlélhetjük. Szerencsére azonban igen képszerű leírás készült Szathmáry munkájáról. A párizsi világkiállításon bemutatott, mintegy 200 fényképet tartalmazó albumáról részletesen beszámolt egy szemtanú: Ernest Lacan a világkiállítást ismertető, 1856-ban megjelent könyvében. A „Fotográfiai vázlatok a keleti háborúról a világkiállítás alkalmából"[12] a legfontosabb forrás lehet az esetleg felbukkanó, a krími háborúban készült Szathmáry-képek azonosításához.

A könyvből kitűnik, hogy a két szembenálló fővezér, Omar pasa és Gorcsakov herceg portréjával kezdődött a krími háborút bemutató album. A horvát származású Mihail Lattas, aki áttérve a mohamedán hitre, Omar pasaként a török hadsereg fővezérségéig vitte, ragyogó fekete szemével, sűrű szemöldökével, horgas orrával, hosszú, keményített bajuszával, félig keleti, félig európai öltözetű alakjával energikus és komoly férfinak látszik a portrén. Vele ellentétben Gorcsakov herceg kitüntetésekkel dekorált egyenruhában, magas homlokával, szemüveggel, kutató tekintetével, rövid fekete bajuszával inkább diplomatának, mint tábornoknak látszik. A fővezérek portréit a legmagasabb rangú katonáknak, a két hadsereg vezérkari tisztjeinek képei követték. A török táborban — a szövetséges

Szathmáry Pap Károly portréja (Walery felvétele, Párizs) 1874 körül

csapatok megfigyelőjeként — néhány angol és francia tiszt alakja is feltűnik. A török főtisztek portréi után Omar pasát vezérkarával és alárendelt tisztjeivel ábrázoló felvétel következett.

Az album legérdekesebb része a harctéri felvételeket tartalmazza, ezekről írta Lacan a legrészletesebb, legszemléletesebb képleírásokat: „Az egyik színhely az orosz tábort mutatja a domboldaltól a Dunáig. Tábornokok, köztük Gorcsakov herceg, állnak rangjelzés nélkül a fedélzeten, tanácskoznak. Közelükben néhány adjutáns távcsövön keresztül figyeli a harc állását." Egy tájkép a hadszíntérről készült. „Az előtérben jobbra nyugodtan folyik a Duna, és ott van egy híd is Silistrától a folyás irányában. Távolabb, a dombon megkülönböztethetjük a fekete hadsorokat, itt zárulnak össze, és ott válnak szét,

Szathmáry fényképeinek verzója (hátoldala) bukaresti műtermében, feltüntetések feltüntetésével. 1860-as évek

1887-ben bekövetkezett haláláig dolgozott, életének utolsó éveiben már csak fényképez, kritikusai szerint az akadémizmus hatása fedezhető fel késői munkáin. Veress Ferenc 1882—1888 között Kolozsváron megjelentetett szaklapjában, a Fényképészeti Lapokban, amely rendszeresen beszámolt a Romániában élő magyar fényképészek sorsáról, szintén hanyatlását jelezve találkozunk nevével. A Papp Albert tollából származó cikk, mely arról tudósít, hogy a bukaresti fényképészipar túlnyomórészt külföldiek kezén van, az akkoriban legkiemelkedőbbnek tartott fotográfus-hazánkfiával, Mándy Ferenccel kapcsolatban említi: „Miként Mándy, Szathmáry Pap Károly kitűnő akvarell-festőnk is udvari fényképíró, azonban az ő udvari címe még a régebbi korból datálódik, ma már mint fényképíró csak a harmadik helyen említhető,"[14]

1. *Savulescu, Constantin:* Early Photography in Eastern Europe: Romania (First Photographic Reportage in War). History of Photography, 1977. I. 65—70. old. — *Savulescu, Constantin:* The first War Correspondent. Carol Szathmári, Interpress Grafik, 1978. I. 44—53. old.
2. *Fejős Imre:* A magyar fényképezés kezdetei. Folia Archaeologica IX. 1958. 253. old.
3. Idézi *Erdélyi Lajos—Orbán Balázs:* Székelyföld képekben. Kriterion Bukarest, 1971. 14. old.
4. *Gernsheim, Helmut:* A concise History of Photography. London, 1965.
5. *Th., M—Jammes, A.:* Die erste Kriegsreportage. Camera, 1964. I. 2. old.
6. Hevesy Iván: A magyar fotóművészet története. Budapest, 1958. 143. old.
7. 29-es rubrika 3631, 3643 számú iratok.
8. Legfelsőbb Kincstári Hivatal.
9. A felterjesztés egyik példányán, melyet dr. Raymond, a kancelláriа igazgatója írt alá, széljegyzet közli, hogy ezek a legfőbb rendőrfőnöktől származnak.
10. Központi Pénzverő Hivatal.
11. Hadtörténeti Múzeum, Hadi Levéltár (Habsburg) Házi-, Udvari- és Állami Levéltár, Kabinetiroda, Érdemrend Iroda, Legfelsőbb Kincstári Hivatal, Nemzeti Könyvtár, Hitbizományi Könyvtár, Képarchívum és Portrégyűjtemény.
12. *Lacan, Ernest:* Esquisses Photographiques, à propos de l'Exposition Universelle et de la Guerre d'Orient. Paris, 1856.
13. Alkalmilag toborzott irreguláris török katonák, csak fegyvert, lőszert és kenyeret kaptak, zsoldot, rendes ellátást és egyenruhát nem. Fő céljuk éppen ezért a zsákmányszerzés volt.
14. Fényképészeti Lapok, 1882. 40. old.

MIT KEZDJÜNK A BABÉRRAL?

(Folytatás a 28. oldalról)

A lakás és lakói kérdéskörhöz csupán egy képpel járult hozzá — ne feledjük: mindig szűkszavú fotográfus volt —, ez az egy kép azonban, az épülő ház, a már kész kerítéssel és a kicsiny kutyával, sok mindent elmond. Vessük csak össze a kerítést a házzal, láthatjuk: valahol arányt tévesztenek a ház építői, és sejthetjük: ízlésük ingatag, anyagi helyzetük pedig elmarad igényeik mögött.

Finom iróniát érzek a függönyön keresztül fényképezett autós képben. Halk, nem sértő vélemény ez. Csupán egy kérdőjel, amellyel jelzi: nem bízik napjaink értékrendjében. Arcképei — éppen úgy, mint a 2. alkotótelepen készültek is — elmélyült munkák. Horváth kíváncsi tekintettel nézi az embereket, és néha mintha nem hinne a szemének. A kislány, vállán a puskával, a másik, még kisebb lány, aki ízlésesnek nem nevezhető trikójával éppen illik az eszpresszó kovácsoltvas rácsához, a rágógumit majszoló fiú, nyakláncán a madonnás medáliával, már nem is a jelenről szólnak, hanem a jövőről. Ezekbe a fiatalokba már a gyermekkorukban belenevelődik az igénytelenség, a hamis értékrend. És még valami, ami mellett nem lehet szó nélkül elmenni: Horváth Péter fényképei bizonyítják, nem kell mindig sorozatban gondolkodni, egyetlen képpel is lehet érvényes gondolatot közölni.

Ismét csak bámultam a Csehszlovákiából érkezett *Huszár Tibor* kapcsolatteremtő képességét. Most is, mint a 2. alkotótelep idején, látszólag könnyedén sikerült testközelbe kerülnie az emberekkel és hétköznapi élethelyzetükben úgy megörökíteni őket, mintha az egyenesen az ő kívánságukra történt volna. Felszabadultan és őszinte egyszerűséggel állnak a fényképezőgép előtt. Huszár sajátságos stílusára egyébként is az egyenes ábrázolás a jellemző, valamint az eszközök egyszerűsége. Remekül fedezi fel és állítja a kép szolgálatába a látvány lényegét.

Éppen képességeire hivatkozva kérem tőle számon a mélyebb, átfogóbb ábrázolást; azt, amely egy gondolatra épül. Gyakran ugyanis pazarlásnak érzem, amit tesz. Mintha valaki remek zenei képességekkel állandóan a Szeretnék szántani dallamát cifrázná a hangszerén. A csattanó iránti vonzódása néha még rossz útra is viszi. Az IMRE ATYA '83 című képén például egy képi ötletért elrugaszkodik a mélyebb valóságtól, hamis helyzetbe hozza a készséges egyházi embert, aki nem ezt érdemelte volna. A fotográfusnak tisztában kell lennie azzal, amikor fényképez, hogy a fényképre jellemző idő nem azonos a felvételre szánt idővel. Az a fénykép, amely csupán a felvétel idejére érvényes, hamis, elkészíteni pedig felelőtlenség. A fényképen csak időálló, érvényes pillanatot szabad rögzítenie a fotográfusnak.

Nem tagadom, örültem *Kiss Árpád* képsorának (KÖZINTÉZMÉNYEK NAGYBARACSKÁN), mert miközben megőrizte egyéni látásmódját, nem adta fel kemény fogalmazási stílusát, végre sikerült teljes egésszel jelentkeznie. Az is említésre méltó, hogy amit most bemutatott, azt tulajdonképpen már egy esztendővel ezelőtt kezdte fotografálni. Most is, mint az előbbi alkotótelep alkalmával, a pesti ember szemével nézett körül Nagybaracskán. Így, ezzel a látásmóddal fedezi fel s mutatja be a huszonegy közintézményt, előbb kívülről (színesben), majd belülről, az ott dolgozókkal együtt (fekete-fehérben). Látszólag egyszerű a feladat: odamegy és lefényképezi, előbb kívülről, majd belülről, ennyi az egész. Valójában ennél tudatosabb munka ez a sorozat. Erről árulkodik egységessége. Majdnem ugyanabban a helyzetben, „pózban", ugyanabból a távolságból látjuk az épületeket és a benne dolgozó embereket. Nem szépít a helyzeten, nem próbálja kiigazítani, talán egyszerűen azért, mert ő is kíváncsi volt az ered-

Fotomüvészet 1984/3

SZATHMÁRY Pápa Károly

mint többé-kevésbé határozatlan árnyékok. Fehéres felhőket oszlat szét a szél."

Néhány kép kozákokat ábrázol: „Vad katonák ideges lovakkal, magasan ülve a nyeregben, hosszú lándzsával, kucsmát, mellényt, hosszú nadrágot és Szuvorov-csizmát hordanak, mindnyájan bajuszt viselnek, de az álluk simára van borotválva." Az ellenfél egzotikus külsejű harcosairól is részletes, színes leírást ad Lacan Szathmáry mesteri bemutatása alapján: „Ott voltak a basibozukok[13], a keleti naptól lebarnult bőrrel, élénk szemmel és sűrű hajjal, félig görög, félig török módra öltözve. Damaszkuszi karddal voltak felfegyverezve, melynek hüvelye övükön függő pisztolytáskájukhoz hasonlóan arabeszkkel és berakott mintával volt díszítve."

Különös hatást tett Lacanra a parancsnokuk portréja, olyan szuggesztív szavakkal ecseteli, hogy szinte magunk előtt látjuk: „A csapatparancsnok, egy öreg basibozuk, bozontos szemöldökkel fényes és vad szeme fölött.Ráncos arca telé ravaszsággal és óvatossággal, orra ittasságot, szája csalást szuggerál. Elhanyagolt szakáll — mint egy csomós tölgy hátán növő undorító moha — és piszkos turbán fedte arcának egy részét. Ha minden csirkefogó, bandita, nomád és tolvaj egyesülne egy nemzetet alakítani, ez az ember egyhangú szavazással a királyuk lenne."

Az idő múltával az orosz hadvezetés felismerte, hogy a háború kimenetele nem dönthető el a Dunánál, s visszavonult a Krímbe. Igen szemléletes az ezt ábrázoló fénykép leírása is: „Egy kép a hadoszlopot mutatja, mely a domboldali úton hatalmas kígyóként kanyarog. Lovak, lovasok, lőszerkocsik, mindenféle holmival megrakott szekerek áramlanak lefelé, ahogy épp tudnak, miközben az elmaradozók szomjúságukat csillapítják vagy lovukat itatják."

Lacan könyvének konklúziójában kortársai véleményét is megfogalmazta: „Szathmáry albuma művészi munka, amely a festőt, a költőt és a történészt egyaránt érdekli. Sőt, ez a fotográfia egyik legfigyelemreméltóbb eredménye, különösen, ha számításba vesszük a készítés nehézségét."

Lacan leírásait olvasva hatványozottan érezzük a veszteséget, hogy ezek a remek ábrázolások talán örökre elvesztek az utókor számára, és Szathmáry fotográfiai tehetségéről csak más, főként k őbb készült, nyugalmasabb témákat ábrázoló munkái alapján kaphatunk képet.

Szathmáry a krími háborúban készített munkáival érte el a fotográfiai pályafutásának csúcsát. Ám életpályája továbbra is mozgalmasan alakult. Kamerájával rögzítette Kelet-Európa, elsősorban a román fejedelemség fontosabb politikai eseményeit. A francia L'Illustration 1857. október 11-én egész oldalon közölte a Szathmáry riportfotója után készült metszetet, amely Havasalföld divánjának megnyitásáról tudósított.

A portréfényképezés mellett többnyire a Kelet egzotikus világát bemutató képeket készített. Többször is beutazta, megfestette és lefényképezte ezt a világot, olykor hivatalos minőségben, mint 1860-ban és 64-ben, amikor Cuza fejedelmet udvari festőként és fényképészeként a szultánnál tett látogatásakor a török Portához kísérte.

De maga Bukarest is, ahol évtizedeken át jól prosperáló fényképműterme volt, abban az időben jellegzetesen keleties város arculatát mutatta. Festői részleteivel, szűk, girbegurba utcáival, mecseteivel, piacaival s főként érdekes, keleti öltözetű figuráival hálás témát nyújtott zsánerképeihez, néprajzi jellegű ábrázolásaihoz. Sokat fényképezett és festett vidéken is, megörökítette a falusiak gazdag népviseletét. Folklór témájú képeiből összeállított albumaival is sikereket ért el, utoljára az 1873-as bécsi világkiállításon díjazták munkáit. Népviseletbe öltözött lányokat, asszonyokat, vándorló kereskedőket, piaci árusokat, mutatványosokat, zenészeket, medvetáncoltatókat, favágókat, cigányokat stb. műteremben beállítva ábrázolt. Egy ilyen felvételekből összeállított albumát a Magyar Fotóművészek Szövetsége Fotótörténeti Gyűjteménye őrzi.

A krími háborúban készült haditudósításai után 23 évvel az idős, 65 éves mester újra aktív fotóriporter: haditudósítóként dolgozott 1877-ben a román függetlenségi háborúban, amelyet a román fejedelemség sikerrel vívott meg a török fennhatóság alól való felszabadulásáért. Végigkísérte a hadsereget a Dunán való átkeléstől a bolgár síkságon folyó hadműveletekig, Plevna elfoglalásáig. Érdemeiért 1881-ben, Károly herceg Románia királyává koronázásakor, az a megtiszteltetés érte, hogy az ünnepségeken ő volt a koronázási menet vezetője. Ennek emlékét a Román Akadémiai Könyvtárban levő album őrzi.

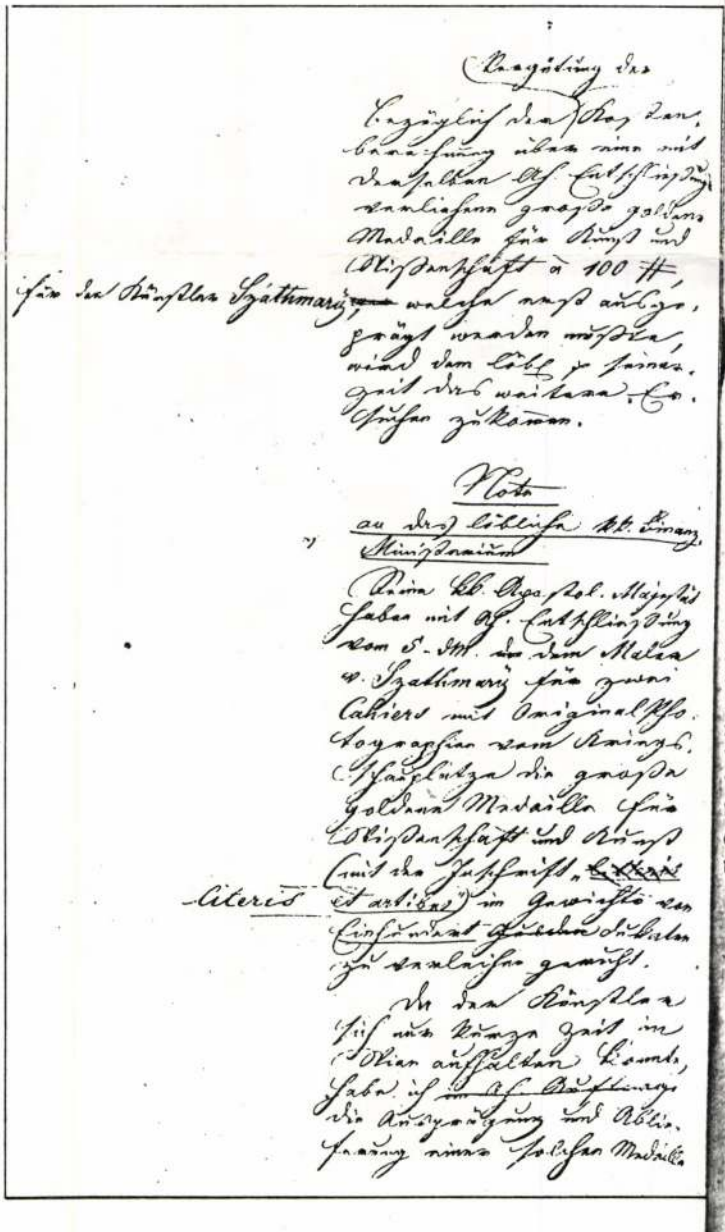

A kecskeméti 1956-os emlékmű

Ezt követően másfél-két évtizedes csönd övezte Kecskemét eme emlékművét. Közben a város folyamatosan újabb és újabb köztéri alkotásokkal gyarapodott, majd az 1989/90-es rendszerváltást követően itt is revízióra került sor: néhány politikai emlékművet lebontottak, raktárba parancsoltak. A következő, súlyos aggodalomra okot adó hivatalos akta 2000 decemberében keletkezett a kecskeméti *Kodály-emlékmű*vel kapcsolatban. Ekkor színesfémgyűjtők ellopták és feldarabolták a monumentum bronzalakjait, de a nyomozás sikeres volt, a tettesek kézre , az emlékműdarabok előkerültek. A helyreállítás, a rekonstrukció lehetséges lett volna. Azonban a Kecskeméti Lapok 2001. szeptember 13-i száma egy, az emlékmű maradványai körül tüsténkedő építőmunkásokat megjelenítő fotó kíséretében, 56-os emlékmű épül címmel a következő hírt adta közre:

„A kecskeméti református Újkollégium épülete előtt, 1975-ben emelt Kodály-emlékmű azon részeinek felhasználásával, amelyeket vandál kezek az elmúlt évtizedben nem tettek tönkre, 1956-os emlékművet állítanak a következő napokban. A munkálatok már el is kezdődtek (felvételünkön). Az alkotást Kerényi József építész és Fekete Tamás szobrászművész tervezték. Az eredeti emlékműből megmaradó falat 23, egyenként 1956 milliméter magas, gránitlapokkal fedett mészkő emlékoszlop veszi majd körül, melyek belső felén ülésre alkalmas kőkockákat helyeznek el. A fal belső ívének síkján krómacél szögekből lesz kirakva az „1956" felirat. Az emlékfal túloldalán egy négy méter magas, élő tölgyfa idézi majd az egykor ott állt krómacél életfa emlékét. A művet a tervek szerint október 23-án avatják fel."

Kerényi József – a Kodály-emlék egykori tervezője, a Kodály-emlék 56-os emlékművé átalakítására felkért, megbízott építész – a fémfa helyére élőfát ültető és azt fémráccsal körülvevő Fekete Tamás szobrászművész közreműködésével dátumemlékművet tervezett. Kerényi az egykori monumentum központi, cseréppel fedett „bajusz"-falát megőrizte, és e falat két félkörívre illesztett, befelé forduló mészkő pillérsorral vette körül. Vagyis visszatért a *Kodály-emlék* eredeti, zárt rendszeréhez, illetve megőrizte, újraalkotta a centrális, középpontra szerkesztett, befelé forduló kompozíciót. A falra fémtüskékből kirakva az 1956-os évszámot írta, alá rusztikus oltárkövet állított. A mészkő pillérsor metszett – kopjafa-asszociációkat keltő – fejezetein dátumfeliratok olvashatók: a forradalom kitörésének október 23-i napjától november 14-ig, minden nap egy újabb stáció. November 3-ig a fejezetek fehér színűek, majd ezt követően fekete színre váltanak. Az emlékművet – a fát övező rács római számokkal ékesített domborművén túl – kizárólag architektonikus és feliratos elemekből komponálta a tervező, de az együttes korántsem egységes: a barokkos, a népi építészetre hangolt eredeti fal mellett disszonáns a rideg, merev kőhasábsor megjelenése.

Konkretizálva a történéseket: a város szülötte, a magyar kultúra, a 20. századi zeneművészet egyedülállóan kimagasló jelentőségű alakja emlékművét egy történeti-politikai mementóra cserélték le Kecskemét főterén. Kodály Zoltán félre, 56-osok előre. (Nem volt máshol hely?) Tették ezt a város vezetőinek megbízására a hajdani *Kodály-emlék* megvalósításának közreműködői úgy, hogy az eredeti emlékmű architektúrájának egyik elemét, s a kompozíció koncepcióját a történelmi-politikai emlékezés szolgálatába állították. (Elavult, használt emlékmű átalakítását olcsón vállalom!) A történeti emlékművek 20. században oly leleményesen alkalmazott átalakítási gyakorlatának históriája közismert fejezetekből íródik – pl. Budapest, Gellérthegy, *Felszabadulási Emlékmű/Szabadságszobor* –, de a kecskeméti eset azért speciális, mert itt egy kulturális-művészeti jellegű emlékplasztika, egy műalkotás vált a történeti emlékezés, az emlékeztetés igényének, illetve kényszerének áldozatává. Természetesen vannak „biztos" garanciák, hogy a hajdani Kodály-plasztikát rekonstruálják, és egy iskolában helyezik el, de hát ez nem egy szokványos dombormű volt, amely ide-oda helyezhető. Az 1975-ben felavatott *Kodály-emlék* az eredeti fallal, illetve falrendszerrel, az eredeti környezetben, a városközpont természeti-architektonikus téri együttesében szólalt meg autentikusan, teljes intenzitással, itatódott át mély jelentéssel.

Azonban az 56-os emlékműállítási igyekezet beteljesítése ellenére van itt egy lényeges, megkerülhetetlen mozzanat: a honi monumentális szobrászatban meglehetősen társtalan emlékmű-átalakítási terv kiagyalói és megvalósítói megfeledkeztek arról, hogy a kecskeméti városközpont Újkollégium előtti térsége a hetvenes évek óta egyszer s mindenkorra Kodály Zoltáné: a vizuális emlékezetből az az emlékmű immár kiírthatatlan. Nem semlegesíthető átalakítással, nem feledtethető krómacél szögekkel kivert felirattal. Melocco Miklós (és Kerényi József, Fekete Tamás) *Kodály-emléke* a kortárs magyar képzőművészet, a 20. századi, oly sok csapnivaló szabványművet termő magyar köztéri szobrászat különösen fontos – mert az emlékállítás metódusát szemléletében példaszerűen megújító –, adott helyre tervezett, környezetével eggyéforró, korszakjelző, értékes alkotása. Valójában nem helyezhető át, nem törölhető ki a történetből és a kollektív emlékezetből. Egy civilizáltabb, mértéktartóbb és belátóbb, etikájára kissé kényesebb korszak rekonstruálja és visszaállítja majd eredeti formájában, eredeti helyére.

KIÁLLÍTÁSI KÖRKÉP

Transzparencia

Szathmáry József kiállítása

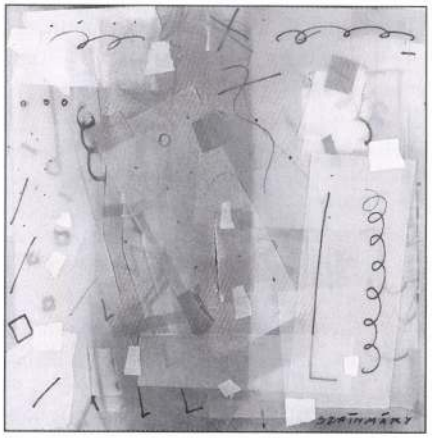

Szathmáry József: Paraván

vegyes technika, 40×40 cm

AZ ORSZÁGOS JELENTŐSÉGŰ kortárs képző- és iparművészettel foglalkozó múzeumi kiállítóhelyek között kiemelt helyet elfoglaló Kecskeméti Képtár az utóbbi időkben elsősorban csoportos kiállításoknak adott helyet, miután e téren ritka adottságait több művészeti társaság (pl. MAMŰ; Magyar Festők Társasága; Magyar Vízfestők Társasága) is igyekezett kihasználni. A nagyszámú csoportos jelenlét mellett azonban az idén a Képtár igyekszik némi pozitív diszkriminációt alkalmazva, egyéni tárlatoknak is helyet adni (pl. Varga-Amár László; Ábrahám Rafael; Orosz János; Kettős Tamás). Ebbe a sorba illeszkedik – a fenti alkotóknál szélesebb körben talán kevésbé ismert, de az egyéni és csoportos kiállítási listáján alapuló „pedigréje" és a szakmai reagálások alapján – az éppen „virágkorát" élő Szathmáry József kiállítása a földszinti termekben.

Az alkotó immár több mint két évtizedes művészi pályáját illusztrátorként kezdte. Érdeklődése a nyolcvanas évek végén fordult teljesen a festészet felé, ahol fejlődése egy kellőn megalapozott, logikus menetbe illeszkedett, s valóban annak a problémának a jegyében zajlott mindvégig, mely a kiállítás címében is megfogalmazódott. A „transzparencia" így vált egyszerű fizikai jelenségből nála egy tudatosan, módszeresen kutatott festészeti problémává, de amelynek művészi élményszerűsége, mélyebb, sőt paradox módon, tudatalatti, irracionális rétegei sem vesztek el, hanem mindvégig jelen vannak. Ez utóbbira figyelmeztetnek a művek címei, hiszen jellemzően nem Cím nélküliekről és Kompozíciókról van szó, hanem *Álom-képek*ről, *Belső hangok*ról vagy éppen *Hajnali üdvözlet*ről.

A közönség észrevette és értékelte azt az egészséges kettősséget, mely Szathmáry műveire jellemző. Azt a kettősséget, amely a transzparencia fogalmának egyetemes művészettörténeti tradícióiból is következik, mivel az sohasem volt csupán egyszerű vizuális játék, s a „téma nélküli" művészet korában sem vált azzá. Kortárs képző- és iparművészetünkben is gyakran felbukkan, elég, ha egy szakmai körökben kevésbé ismert példára, az 1980 körüli zománcművészetünkben a Kátai Mihály által vezetett Nemzetközi Zománcművészeti Alkotótelepen kialakított ún. „kecskeméti eljárásra" utalunk. Szathmáry aranyló, többrétegű, japános érzékenységű képei a késő középkor festészetét kutató ember szemében könnyen változnak át olyan aranykárpittá, aranyfüggönnyé, melyet a nagy 15. századi németalföldiek, így például Jan van Eyck képein angyalok tartanak Szűz Mária és gyermeke mögött. A leplezett szimbólumok korában e motívum a földi szem számára is érzékelhetően jelezte, e ragyogó réteg mögött egy másik világ van, egy olyan, ahol csak a sejtés marad a számunkra. S lényegileg erről szólnak a 12. században a Párizs környéki Szent Viktor-kolostor szerzeteseinek, vagy a gótika első donátoraként tisztelt Suger apát gondolatai is, akik Pszeudo-Dionüsziosz Areopagitára alapozva hirdették: minden földi tárgy fényessége által képes a szemlélőt a menny felé vezetni, éspedig olyan mértékben, amennyire maga is részesül a ragyogás képességében. A középkor mindig két fényről beszél, az égiről és a földiről. Az alkotók közül ma is többen igyekeznek sejtetni a földi fény segítségével a másikat, mivel ehhez megvan a képessége, ahogy Dsida Jenő szép költői képében a művész hintázik a két világ között. Szathmáry képein – legyen az kollázs (pausz, csomagolópapír, ragasztószalag, spray) vagy pasztell – ebből kapunk ízelítőt.

Mária függönye és a többi természetesen beleeshet az Arany János-i „gondolta a fene" kategóriájába, így a legszerencsésebb – ahogy a kortárs művészetben is általában – az, ha az alkotó önmagáról írt sorait idézzük a végén: „A tér és idő, a végtelen és véges idő és dimenziójában, a keretekbe préselt (kényszerített) pillanatnyi idők és terek, a változásokat és állandóságot hordozó képi organizmusok, élő, mozgó, kihunyó és születő fragmentumok, az anyag, a vonal, a folt hordalékok sajátos szerveződései foglalkoztatnak. Aranyat kereső merítőmben, lassan simítva rendezgetem a merített anyagokat – a kavics-szépre és a homok lényegére eszmélve. Gondolataim, ahogyan képépítő módszereim is, folytonosan építkező rétegekből épülnek fel, keresve magamban az „énképet". Keresve a mindent meghatározó pontot, hol, mikor, miért válik, lényegül képpé az anyag."

Kecskeméti Képtár, Kecskemét, 2002. II. 5–III. 17.)

IFJ. GYERGYÁDESZ LÁSZLÓ

A pluralizmus hullámain

Mayer Berta és Végh András festészete

„A világ nem a festészetről szól."

TATAI ERZSÉBET

MOSTANÁBAN OLYKOR HALLANI lehet a festészet korszerűtlenségéről. Akik így gondolják, nemegyszer úgy vélik igazolni nézetük megalapozottságát, hogy az eltérő álláspont (és gyakorlat) tökéletes avíttságát emlegetik. Hasonlít ez a táblakép halálát konstatáló hovatovább százéves véleményhez, amit, mint tudjuk, azóta sem igazolt az idő. Ha megpróbáljuk komolyan venni ezt a véleményt, és hozzáképzelni a következményeit, akkor hiábavaló, fölösleges, elmaradt tudatú látszatcselekvésnek kell látnunk világszerte valamennyi hivatásos festőművész munkáját. A nyilvánvaló elvi képtelenségek mellett a gyakorlat, a mindennapi élet is ellentmond az elképzelésnek. Ha csak a budapesti kortárs képkiállítások sokszínűségét regisztráljuk, megfeledkezhetünk az excentrikus elméletekről. A festett képek az „új képfajták" megszaporodása óta is a kifeje-

SZATHMÁRI Papp Károly

DOCUMENTE

CÎTEVA SCRISORI INEDITE ALE LUI CAROL POPP DE SZATHMÁRY

La 11 ianuarie 1972 s-au împlinit 160 de ani de la naşterea lui Carol Popp de Szathmáry. Este poate un prilej fericit de a comemora pe acest eminent artist prin cîteva noi contribuţii la cunoaşterea vieţii şi activităţii sale. Publicarea unui lot de scrisori rămase pînă azi inedite va adăuga date noi şi o serie de precizări studiilor anterioare, dintre care cel mai complet rămîne cel al lui George Oprescu. Aceste scrisori sînt în păstrarea Arhivei de istorie a Academiei Republicii Socialiste România, Filiala Cluj, moştenite de la fostul Muzeu Naţional din Transilvania. Această corespondenţă inedită scoate la lumină unele amănunte interesante din viaţa pictorului, conturînd şi cîteva evenimente care au figurat pînă acum destul de vag în biografia sa.

Majoritatea scrisorilor sînt adresate celui mai devotat prieten al pictorului, pe nume Pataki Sándor, originar dintr-o familie de medici, cu care a fost coleg de şcoală în străvechiul Colegiu reformat din Cluj. Acesta a slujit un timp ca funcţionar în cancelaria de stat a Imperiului austriac din Viena şi a întreţinut cu pictorul o prietenie călduroasă şi sinceră pînă la moarte. Mai mic este numărul acelor scrisori care ne-au rămas de la alte persoane. Spre a se putea urmări, o dată cu citirea scrisorilor, şi unele faze din viaţa lui Carol Popp de Szathmáry, le vom cita în ordine cronologică.

Prima scrisoare dezvăluie dragostea pictorului faţă de pămîntul natal, ceea ce va rămîne o trăsătură vie a caracterului său pentru întreaga viaţă. La data cînd o scrie, din Veneţia, prietenului său, are 25 de ani, este plin de ambiţii, dornic de a cunoaşte toate şi a învăţa cît mai mult, pentru ca să ajungă un om cu cultură occidentală şi un artist de seamă. Era încă de atunci un pictor recunoscut în Transilvania, la Budapesta şi Viena. În capitala Imperiului austriac, pe lîngă activitatea de concepist în cancelaria imperială, se ocupă mai mult cu vizitarea muzeelor şi cu pictura, devenind portretistul preferat al magnaţilor unguri care deţin demnităţi în jurul curţii imperiale. Renunţă definitiv la cariera de funcţionar şi, cu banii strînşi din onorariile primite de la conţii Eszterházy şi Festetich, pleacă, în ziua de 20 septembrie 1835, în călătorie de studii. Drumul de la Viena pînă la Salzburg îl parcurge pe jos, cu toate că are bani de drum în buzunar, considerînd că, vremea fiind bună, va putea să cunoască astfel mai bine oamenii şi peisajele pe unde trece.

După ce cutreieră Austria, intră în Bavaria şi se opreşte la München, unde face cunoştinţă cu artiştii de prestigiu internaţional ai şcolii de pictură de acolo. Spre a-şi perfecţiona cunoştinţele, lucrează cîteva luni printre ei, apoi se îndreaptă spre Elveţia, unde vizitează mai toate oraşele. Trecuse un an întreg de la plecarea din Viena, cînd ajungea în Italia. Din memoriile publicate recent ale lui Wass Pál [1], fost ofiţer în armata austriacă de ocupaţie a Italiei de Nord şi, de altminteri, unchiul lui Carol Popp de Szathmáry, sîntem informaţi că nepotul său a sosit în ziua de 17 noiembrie 1836 în Padova. Petrecînd aici şi în împrejurimi două luni, pleacă la Veneţia, avînd intenţia de a urma itinerariul: Veneţia—Florenţa—Roma—Neapole—Sicilia. Planul acesta însă nu s-a putut realiza, deoarece în timpul şederii sale la Veneţia s-a îmbolnăvit de icter şi a zăcut în pat luni de zile. Scrisoarea care urmează mai jos o scrisese după sosirea sa în oraşul lagunelor, înainte de a fi fost atins de boală:

« Veneţia, la 20 ianuarie 1837.

Dragul meu Sándor! Dacă ai crezut vreodată că pentru mine înseamnă un lucru fără importanţă să aud ceva din jurul Carpaţilor, te-ai înşelat, deoarece — din unele puncte de vedere — cea mai mică movilă a patriei mele mă interesează mai mult decît Mont Blancul care se înalţă cu capul în nori.. Dacă cerul îmi dă sănătate, voi publica şi eu cîteva slabe poezii de-ale mele în care se oglindeşte starea mea de spirit din timpul şederii în Elveţia, de exemplu cele scrise despre Lacul Constanţa, Lacul Geneva, Cascada-Rhein.. ».

Scrisoarea de mai sus prezintă interes şi pentru faptul că arată cum Szathmáry, care în timpul studenţiei sale petrecute la Cluj a publicat o serie de poezii în volumele literare *Aglaia*, editate de Colegiul reformat, s-a delectat şi la o vîrstă mai matură cu compunerea poeziilor. De asemenea ştim că s-a ocupat şi cu publicistica.

[1] Csetri Elek, *Fegyver alatt*, Bucureşti, 1969.

În toamna anului 1837 s-a întors din Italia la Cluj, fiind înştiinţat că Dieta Transilvaniei a fost convocată. Această împrejurare i-a oferit pictorului o ocazie foarte bună ca să-şi fructifice arta. Se hotărăşte să deseneze un album cu portretele deputaţilor ce participau la Dietă şi să-l pună în vînzare în formă litografiată. Scrisoarea care urmează a fost trimisă lui Pataki Sándor la Viena, chiar în legătură cu această întreprindere:

« <Fără dată, scrisă probabil în primăvara anului 1838>

Dragul meu Sándor!

Îţi trimit aici 1 exemplar de lux şi 2 exemplare negre simple. Dacă mai ai nevoie şi de altele, scrie-mi şi ţi le voi trimite. Îţi mai trimit două portrete. Eu îi voi desena astfel pe toţi membrii adunării naţionale care au subscris. Am pînă acum 120 de subscrieri şi 90 de persoane sînt şi desenate, dar nu sînt încă litografiate. Abonamentul pentru toate este de 10 pengö şi astfel un portret va costa numai 2—3 crăiţari. Dacă, prospectînd aceste imagini, vei mai găsi amatori care să subscrie, te rog să-mi scrii imediat ».

După ce Dieta Transilvaniei ia sfîrşit, Carol Popp de Szathmáry părăseşte din nou Ardealul, cu scopul de a întreprinde o a doua călătorie de studii în Italia, în cursul căreia se întîlneşte şi se împrieteneşte cu Franz Liszt, la Roma. Prietenia lor — după cum se cunoaşte — a fost sinceră şi trainică. Din această lungă călătorie pictorul se întoarce prin Viena abia în iunie 1840, dată pe care o aflăm tot din jurnalul mai sus amintit al unchiului său, Wass Pál, unde putem citi:

« Nepotul meu Carol Szathmáry a sosit aici, la Viena, venind din Italia. A petrecut aici patru zile şi, pe urmă, a plecat cu vaporul pe Dunăre în ziua de 29 iunie, în ziua apostolilor Sf. Petru şi Pavel. El se duce la Pesta să-şi revadă mama <Susana>, care-l aşteaptă de mult, şi să folosească băile din Buda pentru restabilirea sănătăţii sale, deoarece ficatul său nu este încă în ordine şi nu prea arată bine.. »

În toamna aceluiaşi an Szathmáry se află la Bucureşti. De data aceasta face un mare serviciu Eforiei Şcoalelor, care cumpărase din Franţa un aparat de dagherotipie pe care nu-l putea încă folosi, neavînd nici un salariat care să-l cunoască şi să-l poată mînui. Szathmáry, care în străinătate învăţase tehnica recent descoperită a dagherotipiei, se angajează să prezinte boierimii şi domnitorului Al. Ghica funcţionarea aparatului; bucurîndu-se de un mare succes, va deveni primul fotograf din Ţara Românească.

Aceste date biografice au indus în eroare pe cercetători, care, pînă acum, au acceptat anul 1840 ca data stabilirii definitive a lui Carol Popp de Szathmáry în Bucureşti. Acum însă, cunoscînd corespondenţa lui în limba maghiară, ca şi alte documente, se poate stabili fără echivoc că pictorul s-a întors în 1841 în Transilvania, unde s-a întreţinut din pictură pînă în toamna anului 1843. În acest an a publicat la Cluj albumul său intitulat: *Ardealul în imagini*, în care prezintă peisajele şi porturile cele mai pitoreşti ale provinciei. Iar împrejurările în care s-a stabilit definitiv în Bucureşti ne sînt relatate de el însuşi în scrisoarea care urmează:

« Bucureşti, 28 februarie 1843

Dragul meu prieten Sándor!

În vara trecută mi-am restabilit sănătatea complet la Băile Vîlcele şi Borsec şi, în afară de aceasta, am reuşit să cîştig cu pictura şi o sumă frumuşică de bani, dar o parte din aceasta am cheltuit-o pentru cazare şi masă, care în 10 săptămîni s-au ridicat la mai mult de 400 fiorinţi. Restul s-a consumat pentru cumpărarea lingeriei şi îmbrăcămintei, voiaj şi plata locuinţei mamei mele, aşa că abia mi-a rămas atîta cît să-mi ajungă de cheltuieli în primele zile cînd am sosit aici. După ce am venit aici, am avut de lucru, dar destul de puţin, deoarece s-au făcut intrigi împotriva mea, existînd încă doi alţi pictori care au mulţi protectori. Dar acum mi-am cîştigat încrederea publicului, aşa că întreaga *haute volée*, chiar şi aceia care s-au lăsat să fie pictaţi şi de alţi pictori, îmi comandă acum portrete noi. Astfel, slavă Domnului, am atît de mult de lucru, încît pictez seară de seară, pînă tîrziu la orele 11, la lumina lumînărilor.

<..> În ce priveşte Bucureştiul: este un oraş foarte mare şi frumos, cu palate şi săli pompoase. Aici, putem să spunem, sîntem în pragul Răsăritului, lucrurile turceşti: veşminte, obiceiuri, mîncăruri etc. sînt la ordinea zilei, potrivindu-se cu desăvîrşire cu ale noastre de acasă, astfel că un ardelean găseşte aici mai multă afinitate decît la Viena. Dacă domnii noştri ar face vizite şi aici, ar afla mai multe impresii (cel puţin sufleteşti). Obiectivul studiilor şi călătoriilor mele va fi acum, pentru cîţiva ani, Răsăritul. Aici poporul şi natura mai au încă multe originalităţi şi mult pitoresc care, în cazul europenilor, au fost măturate de-a binelea. Sau poţi să-ţi închipui ceva mai nepitoresc decît un ţăran german sau francez?.. Crede-mă, prietene drag, de cînd m-am căsătorit, am devenit un gospodar bun, deoarece şi eu mi-am pus jugul la gît. Este încă un secret al viitorului dacă acest jug va însemna pentru mine o povară de purtat. Deocamdată sînt legat cu lanţuri de trandafiri. Soţia mea, deşi nu este o porphyrogenetă, are un suflet bun, e o femeie cuminte şi de o frumuseţe desăvîrşită ».

Această scrisoare dovedeşte că motivul descălecării în Bucureşti a lui Carol Popp de Szathmáry nu a fost nicidecum dragostea pentru Maritica Văcărescu (cum au presupus unii autori), care, în timpul acela, era soţia domnitorului Gh. Bibescu, deoarece pictorul a venit la Bucureşti ca recent căsătorit, cu o femeie tînără şi frumoasă pe care incontestabil că a iubit-o; altfel nici n-ar fi luat-o, ea făcînd parte dintr-o clasă socială inferioară.

O altă scrisoare — mai bine zis petiţie — datată din 28 august 1857 dezvăluie o tentativă a lui Szathmáry de a se întoarce şi a se stabili iar în Ardeal. Deşi trăia de 14 ani la Bucureşti şi avea o situaţie bună atît din punct de vedere social, cît şi material, ivindu-se o bună ocazie pentru a reveni la Cluj, îşi oferă serviciile contelui Mikó Imre, preşedintele Asociaţiei pentru Muzeul Naţional din Ardeal,

rugînd să fie numit în postul de director al muzeului despre care auzise că este în curs de organizare. Această petiţie mai dezvăluie şi alte date interesante care completează cunoştinţele noastre despre Carol Popp de Szathmáry:

« Excelenţă!

Nu cred ca în Ungaria şi Ardeal să existe cineva a cărui inimă nu s-ar aprinde, auzind despre înfiinţarea unei instituţii atît de sfinte ca cea pe care o veţi crea Dv. Cu mijloacele mele modeste aş dori să contribui şi eu la acest ţel sfînt şi m-am hotărît a oferi exclusiv pentru scopurile Muzeului Naţional din Ardeal care va lua fiinţă curînd colecţiile mele pe care le-am strîns cu multă trudă, perseverenţă şi cheltuială timp de douăzeci de ani.

Dacă o dată cu aceasta îndrăznesc să vă ofer şi serviciile mele, la aceasta nu mă îndeamnă altă intenţie decît să fructific experienţele pe care le-am obţinut vreme de 23 de ani în cele mai renumite oraşe ale Europei!

Îmi permit deci să Vă rog cu umilinţă pe Excelenţa Voastră să mă consideraţi demn de a obţine postul de director al acestui muzeu, acordîndu-mi încrederea Dv. Că, făcînd aceasta, Excelenţa Voastră veţi face un serviciu şi patriei, aceasta pot s-o confirm cu cea mai mare modestie şi fără să mă supraprețuiesc, şi anume din următoarele motive:

1. Deoarece am cunoştinţe în toate ramurile ştiinţelor şi artelor frumoase. Am studiat diferitele ramuri ale ştiinţei la academiile din Viena, Padova, Florenţa, Roma, Berlin, Paris. Cunoştinţele pe care le am în ştiinţele naturale le dovedesc colecţiile mele zoologice, ornitologice, entomologice, botanice, mineralogice. Acestea toate, împreună cu colecţiile mele arheologice, le-am adunat în cei patru ani pe care i-am petrecut în Italia, studiindu-le toate la faţa locului.

2. Muzeele şi colecţiile tuturor oraşelor din Europa le-am vizitat, studiindu-le pe fiecare luni întregi, zi de zi. De asemenea am studiat luni de zile cele două muzee mai renumite din lume, cele din Paris şi Londra, precum şi expoziţiile de aici, posedînd în biblioteca mea toate cărţile şi ilustraţiunile care au apărut despre expoziţia din Londra; iar la expoziţia din Paris am participat şi eu, fiind socotit demn de a fi distins cu o medalie.

3. Fiindcă sînt pictor, menirea mea este să formez gustul publicului.

4. Cunosc mai multe limbi străine, şi anume: germană, franceză, engleză, italiană, spaniolă, portugheză, latină, greacă, [...] turcă, ceea ce este o calitate care nu poate fi neglijată la organizarea şi conducerea unui muzeu.

În ce priveşte valoarea colecţiei mele din punctul de vedere al unui muzeu, ea poate fi evaluată la cel puţin 20 000 pengö (colecţia mea de tablouri poate fi comparată pe bun temei cu colecţia pe care Excelenţa Sa Arhiepiscopul Pyrker a donat-o muzeului din Pesta)... Colecţiile mele, după cum am mai declarat, le donez, nesolicitînd în schimb decît postul de director <al muzeului> şi o mică recompensă în favoarea rudelor mele, sau, în cazul în care mai tîrziu sănătatea mea nu mi-ar permite să mai continui această activitate, o pensie mică, a cărei stabilire aş lăsa-o la aprecierea înţeleaptă a Excelenţei Voastre şi a ţării.

Aici am un venit anual de circa 15 000 fiorinţi, astfel că nu se poate afirma că solicit numai din interese materiale postul de director, care ştiu sigur că îmi oferă un venit mai mic, singura mea dorinţă fiind să aduc servicii ţării mele de baştină, ceea ce — fără să mă măgulesc — voi îndeplini din toată inima.

Este adevărat că de 20 de ani trăiesc departe de ţară, însă, chiar şi în perioada aceasta de absenţă, am lucrat fără preget pentru muzeu.

V-aş trimite un catalog detaliat, dar întocmirea acestuia ar însemna o muncă de mai multe luni; deci vă comunic numai în legătură cu tablourile, că am tablouri originale de Tiţian, Correggio, Parmeggianino, Perugino, Carracci, Salvator Rosa, Carlo Dolce, Michel Angelo da Caravaggio, Dominicchino, Murillo, Van Dyck, Heemskerk, Dürer, Cranach etc. etc., precum şi tablouri în ulei, acuarele şi pasteluri de alţi pictori mai noi. Trebuie să treacă mulţi ani, pînă cînd cineva ar putea să descopere şi să strîngă asemenea picturi.

Servitorul umil al Excelenţei Voastre,

Carol Pop de Szathmáry »

Dorinţa lui Szathmáry însă nu s-a îndeplinit. La cererea sa nu a primit nici un răspuns, cu toate că — după cum rezultă din documentele Arhivei istorice — l-a mai rugat şi în alte scrisori pe prietenul său, Pataki Sándor, să se intereseze la contele Mikó ce hotărîre a luat în privinţa numirii sale ca director al Muzeului Naţional din Ardeal.

Între scrisorile pictorului există una pe care a scris-o din Londra sorei sale la Budapesta, pe o hîrtie format in-octavo, purtînd *en-tête*-ul vaporului « The Great Eastern ». Această scrisoare arată bunele relaţii pe care le-a avut cu guvernul lui Cuza Vodă:

« Londra, 10 iunie 1860

Dragă şi dulcea mea Rosa! Pe data de 20 mai ţi-am scris o scrisoare din Paris, în care ţi-am comunicat că am primit o lucrare mare de la guvernul român. Cînd armata austriacă s-a aflat în Principate, ţara a fost măsurată şi s-a întocmit o hartă bună pe care, în toamna anului trecut, au trimis-o din Viena guvernului român. Eu am avut norocul să obţin de la guvernul român multiplicarea, respectiv litografierea acestei hărţi. Guvernul îmi plăteşte pentru această lucrare 10 000 de galbeni, pentru care trebuie să-i pun la dispoziţie 1000 de exemplare. În interesul acestei afaceri am făcut un drum la Viena unde am petrecut o lună. Am învăţat toate ce-mi sînt necesare în acest scop. De acolo am plecat la Paris, petrecînd o lună şi acolo, am învăţat foarte mult şi am cumpărat multe maşinării bune care îmi vor facilita munca. Acum, aici în Londra, mă uit după toate cele ce îmi mai sînt necesare pentru realizarea scopului meu. Aici nu voi mai rămîne decît cîteva zile şi mă voi reîntoarce cu grabă la Bucureşti ca să pot începe munca cît mai curînd.

Draga şi dulcea mea Rosa, scrie-mi mai des la Bucureşti, dar nu te plînge în scrisorile tale. Fii convinsă că eu te voi ajuta în tot ce depinde de mine. Pînă acum mi-a fost imposibil deoarece am fost cufundat pînă în gît în numeroasele poliţe ce s-au adunat în aşa fel că abia am putut să scap de ele ».

Artistul şi-a ţinut cuvîntul. Peste scurt timp şi-a adus sora împreună cu familia ei la Bucureşti, unde a deschis pentru soţul ei un atelier de fotografiat (Foto Duschek).

Aici se întrerupe şirul scrisorilor, pe timp de 15 ani, vreme în care pictorul a trăit la Bucureşti, a avut succese serioase, s-a căsătorit de două ori, a devenit tatăl unui băiat — Alexandru Satmari, şi el viitor pictor —, a făcut mai multe călătorii lungi, în Occident şi Orient, în cursul cărora a ajuns pînă în China, unde a fost numit pictorul prinţului Chinei, Talifu. Din păcate, însă, nu ne-a rămas nici o scrisoare scrisă de el în această perioadă. Între timp, prietenul său, Pataki Sándor, a renunţat la viaţa de funcţionar şi s-a retras din Viena la Cluj, unde Szathmáry îi scrie scrisoarea care urmează:

« Karlovy Vary, 31 iulie 1875

Dragă Sándor! Astăzi am luat masa, în cel mai bun restaurant, cu generalul baron Bremsen şi familia lui, pe care i-am cunoscut în Bucureşti încă din timpul războiului Crimeei. Între altele, el a comandat cîte o butelie de vin alb şi roşu « Vöslauer Cabinet Wein » (o butelie mică costă 2 fiorinţi). Crede-mă că vizitiul tău l-ar fi scuipat din gură căci a fost o poşircă aşa de proastă...

Bietei Vilma i-aş trimite ceva cu bună inimă, dar afacerile merg foarte slab, expoziţia nu merge de loc, numai cu portretele pot să cîştig exact atîta cît ne trebuie pentru mîncare (dar te rog să nu spui aceasta nimănui!)... M-am plictisit de civilizaţia de aici, m-am dezobişnuit de ea».

În acei ani Carol Popp de Szathmáry a întreprins un turneu mai lung, în cursul căruia a organizat expoziţii cu tablourile sale în diferite oraşe din Transilvania, Ungaria, Austria şi Germania. Scrisoarea de mai sus se referă la perioada în care a vizitat renumitele localităţi balneare din Austria, unde — după cum scrie el însuşi — expoziţia sa a avut un succes moderat.

Scrisoarea datată din 20 mai 1877 dezvăluie greutăţile familiale pe care artistul le-a avut în acel timp:

« Dragul meu prieten Sándor! Iertaţi-mă că nu v-am scris de atîta vreme, din diferite motive. Cu ocazia aceasta vă scriu numai atît că mai trăiesc şi mă gîndesc foarte mult la voi.

Anul trecut ‹în jurul lui februarie 1876› situaţia aceea oribilă în care am ajuns cu soţia mea ‹Charlotte Böttger din Dresda — *n.n.*› s-a îmbunătăţit temporar, şi pot să spun că raporturile bune s-au restabilit între noi timp de 15 luni. L-am avut în vedere, îndeosebi, numai pe băiatul nostru şi am făcut tot posibilul să menţin convieţuirea noastră dar, — după cum ai scris şi tu, — lupul îşi schimbă părul, dar năravul ba, — aceasta este cu totul adevărat; ea a înnebunit din nou, astfel că de data aceasta trebuie să ne despărţim. Adevărat că situaţia va fi teribilă pînă cînd ne vom aranja din nou — mi-e teamă că sănătatea mea va suferi —, dar sper că D-zeu mă va ajuta să rezist. După ce situaţia se va aranja, mă voi muta în tot cazul la voi. Ce n-aş da să fiu deja acolo!... ».

În acelaşi an izbucneşte războiul ruso-turc şi Szathmáry pleacă în campania din Bulgaria, ca pictor şi fotograf, trimiţînd de acolo primele reportaje de război, însoţite de imagini originale pentru *Illustrated London News* şi *Illustrierte Zeitung* din Lipsca şi obţinînd un mare succes cu instantaneele sale desenate la faţa locului. Între timp divorţează de cea de-a patra soţie şi se căsătoreşte din nou. Anii trec, dar Carol Popp de Szathmáry continuă aceeaşi activitate febrilă care l-a caracterizat toată viaţa. Împlinise 70 de ani, totuşi călătorea la distanţe mari cu aceeaşi vigoare ca în tinereţe. Iată, de pildă, scrisoarea de mai jos:

« Bucureşti, 1 ianuarie 1882

Dragul meu prieten Sándor! Ţi-am scris o scrisoare şi în vara trecută, din München. Am petrecut trei săptămîni la München şi am trecut în fiecare zi acolo unde, dacă îmi aduc bine aminte, aveam obiceiul să luăm masa, împreună cu bietul Böhm Jancsi ‹un alt prieten comun al lor, care murise mai de mult — *n.n.*›. Cu el am mîncat împreună odată, — de atunci s-au împlinit 47 de ani, — într-o berărie lîngă Biserica Mare. Atît berăria, cît şi biserica mai stau pe locul lor, dar unde este bietul Böhm şi unde voi fi şi eu peste scurt timp!... Mă doare foarte mult că nu pot să trăiesc printre voi. Dar ce să fac? Aici am casa mea care îmi aduce un venit şi, fiindcă trăiesc aici de atîta vreme, am de lucru totdeauna, ceea ce la Cluj nu ar fi posibil, sau dacă ar fi, atunci numai pentru cîteva luni de zile şi aş termina repede. Clujul este un oraş foarte drăguţ, dar un artist nu se poate întreţine în el. Bucureştiul este un oraş mare, e capitală, aici rezidează regele, ministerele, ambasadele străine etc.... În ultimul timp am făcut cunoştinţă cu Principele Bulgariei, care mi-a dat atît de lucru (pe care l-am şi terminat) — încît după ce îmi va plăti costul, adăugînd în plus la aceasta ce am şi eu, bătrîneţele îmi vor fi asigurate...

Am renunţat definitiv la fotografie şi mă dedic în întregime picturii. Nu pot să-i mulţumesc destul lui Dumnezeu că mîinile şi ochii mei sînt perfecţi ca în cea mai fragedă tinereţe, putînd să lucrez şi acum mereu pînă seara tîrziu. Anul 1881 pentru tine şi anul 1882 pentru mine este un an însemnat deoarece am ajuns la vîrsta de 70 de ani. Pot să-ţi spun, că nici nu-mi dau seama de acest lucru căci, mulţumesc lui D-zeu, mă simt de parcă aş avea numai 30 de ani şi nu-mi pot închipui de loc că sînt atît de vîrstnic ».

Această scrisoare are o însemnătate deosebită pentru că ne arată data — anul 1881 — la care Szathmáry a renunţat definitiv la activitatea de fotograf ca să se poată dărui exclusiv picturii. Afirmaţia că nu simte trecerea timpului este o realitate pe care o dovedeşte cu fapte. O dovadă grăitoare în această privinţă o constituie scrisoarea

trimisă prietenului său, tot în cursul anului 1882, la care omite să indice luna și ziua:

« Dragul meu prieten Sándor!

De la Principele Bulgariei am primit, în rate de cîte 4 000 franci, suma de 16 000 franci, din care am plătit 12 000 franci pentru casă, astfel încît este acum liberă de orice sarcină și complet a noastră. Are o valoare de 100 000 franci, după care avem un venit anual — calculînd și locuința pe care o folosim — de 10 000 franci.

Avînd în vedere că am renunțat la fotografie... acum pot să pictez fără să fiu turburat pentru guvern, ceea ce fac cu mare hărnicie. Ministerul Cultelor mi-a făcut o comandă mare pentru Muzeul de Artă. Trebuie să execut multe lucrări, și anume: biserici și mănăstiri vechi, precum și porturi naționale românești nu numai ale românilor care trăiesc în România, ci și ale celor din Ardeal, Bucovina, Banat, ... porturi pe care le am deja, căci le-am colecționat de 40 de ani... Mai lucrez și la un album cu titlul *Porturi naționale românești*, pe care aș vrea să-l public în vara viitoare. La vară vreau să plec la Berlin sau Paris ca să-l desenez pe piatră și apoi să-l tipăresc în culori. M-am și înțeles cu un comerciant de obiecte de artă din Berlin. Cu toate lucrările acestea, plus lucrările curente, din toate zilele, sînt atît de ocupat, încît nu am nici o clipă liberă și lucrez pînă la orele 10 seara... Noi nu mergem nicăieri, la nimeni, nici la baluri, nici la teatru. Soția mea gătește și singura noastră petrecere este să ne creștem băiatul. Copilul învață sîrguincios limbile română, franceză și italiană, de asemenea învață și caligrafie, iar acum va începe să cînte și la pian. Cînd are timp liber construiește totdeauna nave, are un mare talent pentru politehnică, și ar vrea să facă mereu noi invenții...

Acum îmi aduc aminte că anul trecut, în mai 1881, cu ocazia marilor serbări regale, a fost aici un domn de la Cluj al cărui nume l-am uitat. I-am dat mai multe exemplare din portretele regelui și reginei pe care le-am desenat pe piatră și le-am litografiat la Pesta, cu rugămintea să-ți dea și ție cîteva din ele ».

Este interesantă și scrisoarea adresată aceluiași prieten un an mai tîrziu și în care povestește cum a înființat cea de-a doua tipografie a sa. Despre soarta celei dintîi, pe care a organizat-o în 1860, nu știm mai mult decît că în ea a tipărit hărțile comandate de guvernul român și o revistă cu titlul *Ilustrațiunea*, din care nu se știe cîte numere a editat pe cont propriu. Această a doua tipografie a servit pentru un scop bine determinat, după cum vom vedea din cele de mai jos:

« București, 20 ianuarie 1883

Dragul meu prieten Sándor! Vara trecută ți-am scris o scrisoare din Paris pe care cred că ai primit-o. Eu voi publica un album cu titlul *Porturi naționale românești*, litografiat în culori, de format mare. În cursul verii, am strîns abonați pentru acesta, acum am 400 de abonați. Lucrarea va conține 24 tablouri, va costa 120 franci și voi tipări 600 de exemplare. Întreaga lucrare îmi va aduce suma de 72 000 franci din care, scăzînd cheltuielile, sper că îmi va rămîne și mie o parte cu care, apoi, voi ieși la pensie. Am vrut să-l tipăresc la Paris, acolo însă au cerut 6 ani pentru tipărit, tot atît și la Berlin. Acesta fiind un timp foarte îndelungat, m-am supărat, am cumpărat 300 de pietre, am adus cu mine calfe de tipograf și desenator, lucrînd acum aici, la București. Am organizat o tipografie în casa mea și această lucrare mă preocupă atît de mult, încît pot să-ți spun că nu am nici un pic de timp liber. Lucrez cu 7 oameni și ca să supraveghez desenul, precum și celelalte lucrări, înseamnă o asemenea muncă încît — deși am fost toată viața sîrguincios — niciodată nu am fost atît de ocupat ca acum ».

Deși spune și plănuiește că va ieși la pensie, în realitate face mereu planuri noi. Munca înseamnă viață pentru Carol Popp de Szathmáry și el nu are astîmpăr cînd este vorba de noi posibilități de creație, cu toate că — după cum arată scrisoarea care urmează — simte apropierea asfințitului vieții:

« București, 15 martie 1884

Dragul meu prieten Sándor! Nu este așa de ușor pentru mine să găsesc timp pentru a-ți scrie, deoarece sînt ocupat toată ziua cu pictura, iar seara cu o lucrare mare, *La Roumanie pittoresque* pe care aș mai vrea s-o termin și s-o las moștenire după mine. Toate țările sînt descrise și publicate în desene pitorești, India, China, Spania etc., chiar Bulgaria și Serbia, numai România nu este încă. Dar eu am mii și mii de desene despre priveliști, mănăstiri, biserici, porturi, tîrguri etc. Ar fi mare păcat să nu fructific această comoară. Nimeni nu ar fi capabil să adauge la acestea și textul potrivit mai mult ca mine, care în 6 ani am cutreerat toată țara, nefiind aproape nici un sat unde să nu fi fost. Sper ca în cazul în care această lucrare va fi terminată în limba franceză, s-o pot vinde cu un preț bun vreunui editor din Paris...

Din păcate, traiul în București a devenit foarte greu deoarece acum concurența e mare, iar boierii au sărăcit, ca și dincolo magnații. Viața este foarte scumpă, sub 20 de franci pe zi nu mai poți trăi, chiar în condiții foarte modeste, fără a socoti îmbrăcămintea și celelalte cheltuieli extraordinare. Mai înainte, cînd eram mai tînăr și aveam o rază mai mare de activitate, nu simțeam că trăiesc departe de voi dar acum, crede-mă, o simt foarte mult... De aceea orice scrisoare care sosește de la voi, înseamnă o zi de sărbătoare pentru mine ».

Nostalgia după pămîntul natal îl copleșește pe Carol Popp de Szathmáry într-o măsură din ce în ce mai mare. Ultima scrisoare ce se poate citi în dosarul păstrat în Arhiva de istorie din Cluj nu este altceva decît un strigăt după prieteni, rude, oameni buni, care să-l înconjure cu dragoste. Acesta este de fapt un semn al bătrîneții, al oboselii, după care avea să urmeze curînd sfîrșitul. O scrisoare purtînd data de 1 ianuarie 1855, din Iași, conține reflexii cu totul personale dintre care impresionează adînc următoarea: « Îmi găsesc singura mîngîiere în artă... ».

La cele de mai sus aș dori să mai adaug că, pînă în ultimul timp, nu s-a lămurit la noi data precisă a morții lui Carol Popp de Szathmáry, nici locul

unde se află mormîntul său. George Oprescu dă ca dată a decesului într-un loc anul 1885, iar în alte locuri 1886 şi 1888, acesta din urmă figurînd şi în catalogul Muzeului de artă din Bucureşti. Autorul prezentului articol, după o cercetare amănunţită, a stabilit că artistul a decedat la 3 iunie 1887 şi a fost înmormîntat, peste două zile, în parcela nr. 1539 a Cimitirului evanghelic german din Bucureşti, şoseaua Giurgiului[2]. Peste doi ani (la 6 martie 1889) l-a urmat în aceeaşi groapă soţia sa, Hahn Elisabeta, iar la 9 decembrie 1933, fiul său Carol Alexandru.

Pictorului oficial nu i s-au dat la înmormîntare onoruri deosebite, nu a avut parte de o ceremonie funebră strălucită, nici de un cortegiu pompos. Soţia sa — după cum dovedesc documentele contemporane — i-a comandat şi plătit la parohia evanghelică o înmormîntare de clasa a doua.

Árvay Árpád

ÎNSEMNĂRI MEMORIALISTICE ŞI CÎTEVA SCRISORI DE TINEREŢE ALE LUI ŞTEFAN POPESCU

În depozitul Cabinetului de manuscrise, documente, cărţi vechi şi rare din Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România stau înşirate pe rafturi, în mape colorate, mii şi mii de scrisori. Sînt mici documente de viaţă trăită a unor oameni, mai mult sau mai puţin cunoscuţi, care s-au manifestat în diferite domenii ale culturii româneşti sau universale; documente psihologice, interesante prin autenticitatea, prin puritatea lor, care ne lasă să pătrundem în însăşi esenţa vieţii intime a autorilor lor.

Scrisorile pictorului Ştefan Popescu către Dobrogeanu-Gherea şi fiica acestuia Ştefania, scrise pe cînd îşi făcea studiile ia München şi avea 23 de ani, atrag în mod deosebit atenţia. Aceste scrisori, precum şi scurte însemnări memorialistice, tot sub formă de scrisoare — în ciornă —, păstrate tot la Academie, pun într-o lumină vie atît personalitatea în formaţie a viitorului pictor, cît şi relaţiile sale cu Gherea şi cu cercurile socialiste ale epocii.

Înainte de plecarea sa la München, Ştefan Popescu avusese prilejul să cunoască şi să se apropie de Gherea în cadrul unor reuniuni ţinute acasă la Ştefan Popescu — în acea vreme institutor la una din şcolile primare din capitală — şi descrise de acesta ca o evocare colorată a unei epoci şi a unor oameni care trăiau pentru un ideal. Gherea, pentru care toţi aveau « o admiraţie şi un respect aproape mistic », luase uneori parte la aceste reuniuni.

În felul acesta s-au stabilit primele legături, sentimentale, aş zice, între Dobrogeanu-Gherea şi Ştefan Popescu, dezvoltîndu-se şi mai mult după ce Ştefan Popescu a început să urmeze cursurile Şcolii de belle-arte din Bucureşti. Obţinînd o bursă de la Haret, pe atunci ministrul Instrucţiunii publice, viitorul pictor pleacă la München de unde întreţine o intensă corespondenţă cu Dobrogeanu-Gherea şi cu fiica acestuia, pasionată pianistă, de care-l lega un puternic sentiment de afecţiune prietenească. Folosind şederea lui Ştefan Popescu la München, Gherea îl roagă să se intereseze de aproape de fiul său Alexandru (Saşca), trimis şi el la studii în capitala Bavariei. În această corespondenţă interesantă se găsesc informaţii nu numai în legătură cu însărcinarea primită de la Gherea, dar şi cu idealurile artistice ale viitorului pictor, exprimate cu totală spontaneitate, precum şi răspunsurile lui Gherea.

ELIZA-MARIA BARNOSCHI

[2] Matricola de decese a Bisericii evanghelice luterane germane, Bucureşti, anul 1887, n. 366, nr. crt. 48.

1

< Însemnări memorialistice. Fragment dintr-o scrisoare >

... E mult de atunci (1890—1893), cînd aveam la 18—21 de ani, şi-ţi poţi închipui emoţia cu care-mi amintesc lucruri de acum 50 şi ceva de ani... Tinereţe, entuziasm, dorinţă de devotament şi sacrificiu. Eram institutor în Bucureşti la şcoala nr. 17 din Popa Nan; în grupul nostru de studenţi socialişti, dar săraci, eram singurul care aveam posibilitatea să-mi plătesc o cameră mare şi deci grupul nostru de camarazi şi prieteni se adunau la mine. Între ei erau: Grig. Panaitescu, doctor în drept din Liège, mai tîrziu tipograful ziarului nostru *Lumea nouă*, proaspăt venit atunci din Belgia, S. Sanielevici, mai tîrziu profesor de matematică la universitatea din Iaşi, viitorul doctor Gabriel Robin, Vranialici, Teitel, Verzeanu, Paraschiv Stoianof, mai tîrziu profesor şi rector al universităţii din Sofia. Apoi neobositul idealist Panait Muşoiu, Ion Păun Pincio ş.a. Ne adunam în fiecare seară şi un samovar care fierbea ne adăpa cu ceaiuri nesfîrşite pînă la 2 ori 3 dimineaţa. Cîteodată, cînd erau lecturi importante ori discuţii aprinse, se întîmpla să rămînă toţi la mine pînă dimineaţa, dormind 4 într-un pat, pe mese ori pe jos, cum se putea. Băieţii soseau pe la 8 1/2. La 9 se începea lectura care mai totdeauna era făcută de Ion Teodorescu, care ştia mai bine franţuzeşte. Grija noastră a tuturor era să punem mîna pe o carte interesantă, căci pe toţi ne pasiona nu numai Karl Marx, ci tot ce era cultură, literatură, filozofie, economie politică. Pe Dostoievski, Gogol, Turgheniev şi Tolstoi, atunci i-am citit. Ed [gar] Poe ne entuziasmase. Cîţiva ani în urmă l-am şi tradus

SZATHMÁRI Papp Károly

COSTUMUL POPULAR FEMEIESC ÎN STAMPELE PICTORULUI CAROL POPP DE SZATHMÁRY

de MARIA CONSTANTIN

În galeria de personalităţi care ilustrează prin creaţia lor viaţa artistică a secolului al XIX-lea, se distinge figura lui Carol Popp de Szathmáry [1].

Călător neobosit, admirator pasionat al frumuseţilor naturii, pictorul străbate deseori văile, dealurile şi munţii noştri, interesul său oprindu-se asupra locurilor, dar mai ales asupra oamenilor simpli, îmbrăcaţi în costume pitoreşti.

Primele sale peisaje de la ţară, ca şi cele dintîi prezentări de ţărani în port local, datînd din jurul anului 1837, cuprind o arie destul de întinsă în care se includ Argeşul, Doljul şi Neamţul. Etapa următoare în activitatea de culegere şi redare în acuarelă a unor aspecte etnografice şi geografice o constituie alcătuirea în 1850 a albumului *Ardealul în imagini*, album ce conţine peisaje şi cîteva tipuri de costume din diverse zone ale acestei provincii. Dar cel mai preţios, în ce priveşte valoarea sa documentară, este materialul artistic recoltat în cursul călătoriilor întreprinse de Szathmáry în anii 1866, 1867, 1868 şi 1869. Pe un mare număr de schiţe, note, acuarele, pictorul notează ziua, luna, anul şi localitatea, iar alteori numai anul, dîndu-ne astfel posibilitatea să reconstituim itinerarul parcurs. În 1866, Szathmáry străbate Argeşul, Muscelul, de unde trece apoi în Moldova (Agapia, Focşani, comuna Gologani). În anul 1867, o călătorie a pictorului în părţile Neamţului se materializează în numeroase acuarele şi desene, reprezentînd locuitori în port local şi ocupaţiile lor. În anul 1868 itinerarul său, care cuprinde diverse localităţi din Muntenia şi din jur, îi prilejuieşte realizarea unei noi serii de lucrări, avînd ca subiect monumente locale şi tipuri de locuitori, prezentate cu un puternic simţ descriptiv. Acum, în cursul acestor călătorii, Szathmáry fixează pe hîrtie detalii pentru rîurii de pe cămăşi, ornamentele de pe cojoace sau de pe alte piese de costum din Muntenia: judeţele Argeş, Teleorman, Prahova, Ilfov, sau din Oltenia: judeţul Dolj, de pildă, desenele sale constituind pentru anumite zone ale ţării — zona Galaţiului sau sudul Teleormanului — singurele mărturii care au ajuns pînă la noi asupra portului popular din secolul al XIX-lea [2]. De multe ori, aceeaşi piesă este reluată şi redată în toate detaliile sale.

Pretutindeni unde se opreşte, timpul scurt pe care Szathmáry îl are la îndemînă îl obligă să acţioneze cu o tehnică rapidă, care, însă, fără să fie superficială, se remarcă dimpotrivă printr-o fidelă înregistrare a detaliilor. Dorinţa pictorului de a fi exact este atît de mare, încît va însemna pe marginea notelor şi a schiţelor culorile şi ornamentele pieselor de costum, de care să se poată servi mai tîrziu pentru tablouri.

Ca un semn de recunoaştere şi apreciere a acestei neobosite activităţi, către sfîrşitul anului 1874, pictorului i se organizează la Cluj o expoziţie cuprinzînd 63 de acuarele şi 3 uleiuri, care înfăţişează diverse monumente din Bucureşti şi din ţară, precum şi costume

[1] George Oprescu, *Szathmáry*, Bucureşti, 1954, p. 22; idem, *Grafica românească în secolul al XIX-lea*, vol. I, Bucureşti, 1942; *Scurtă istorie a artelor plastice în R.P.R.*, II, Bucureşti, 1958; Amelia Pavel, *Începuturile «genului» în pictura şi grafica românească*, în SCIA, V, 1958, nr. 2, p. 99—123.

[2] *Arta populară românească*, Bucureşti, 1969, p. 11.

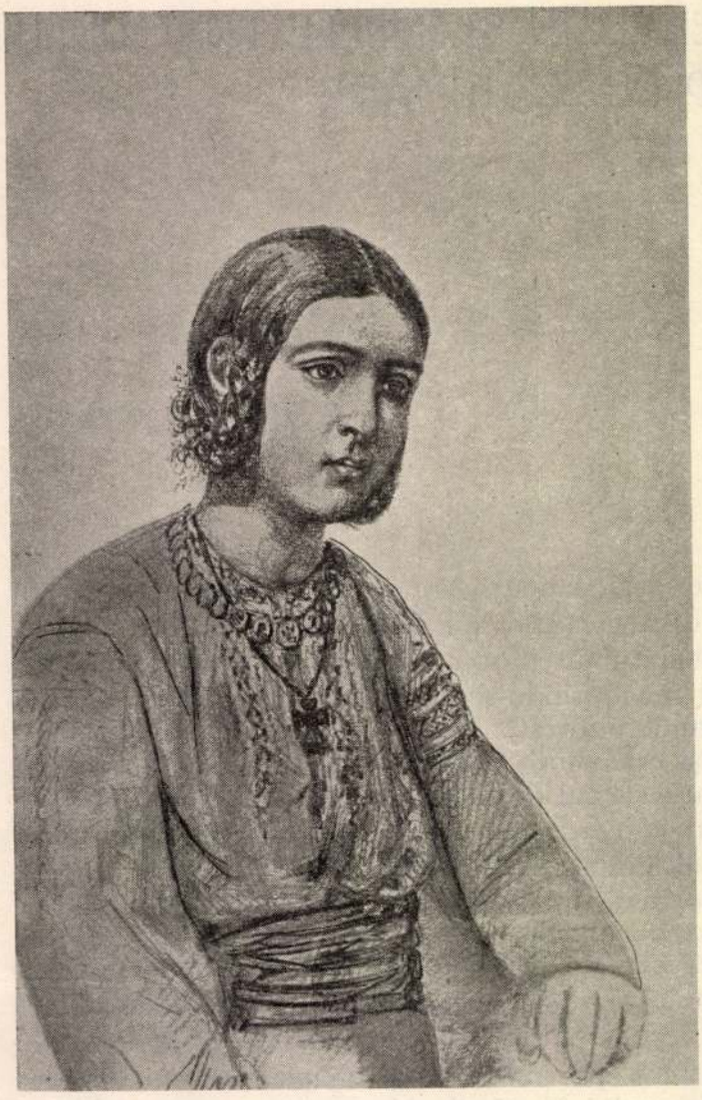

Fig. 1. — Fată din zona Argeş (DR I Sz (6) nr. 4525 — Muzeul de artă al Republicii).

din mai multe regiuni. Făcînd cronica acestei expoziţii, Ladislau Vaida într-o scrisoare publicată la 11 decembrie 1874, în gazeta *Orientul latin*, scria următoarele: «... sînt frumoase monastirile şi bisericile, dar frumoase sînt şi porturile pitoreşti ale poporului mai cu deosebire în ceea ce priveşte costumul femeilor şi al fetelor »[3].

Vorbind de personalitatea lui Szathmáry, se cuvine să subliniem şi alte laturi ale activităţii sale: este unul dintre cei dintîi reprezentanţi ai fotografiei artistice de la noi şi unul dintre cei mai activi popularizatori ai obiceiurilor şi costumelor ţărăneşti, prin albume cromolitografice. Intenţionînd să realizeze, pe baza acuarelelor şi a desenelor sale anterioare, un album reprezentînd costumul popular românesc, pictorul urmărea să înlesnească celor mai largi categorii sociale cunoaşterea tezaurului artei noastre populare. Această tendinţă izvora dintr-un emoţionant patriotism, care se reflectă de altfel şi în propriile sale afirmaţii: « Alt folos este că pot tipări oricînd şi oricîte exemplare voi avea de trebuinţă, er (iar — *n.n.*) folosul cel principal este ca acest antei uvragiu naţional este lucrat chiar în ţară » [4].

În lucrările sale, Szathmáry a surprins cea mai importantă etapă de evoluţie a costumului popular femeiesc, din perioada începutului secolului al XIX-lea — sfîrşitul aceluiaşi secol. Piesele de port din această etapă, conservate în muzee, sînt considerate ca fiind cele mai valoroase şi mai reprezentative pentru creaţia artistică a poporului nostru.

Acuarelele, schiţele şi desenele sale, redînd costumul popular din aproape toate zonele locuite de români, constituie un instrument de lucru indispensabil pentru cei care studiază acest domeniu. Demn de remarcat este faptul că, prin înfăţişarea costumului popular din diversele localităţi ale unei anumite zone, pictorul ne dă o imagine de ansamblu a portului popular din zona respectivă, iar pe de altă parte, prin redarea chiar din cadrul aceleiaşi localităţi a mai multor tipuri de costume, el reuşeşte să distingă şi apoi să creioneze diferite variante, pe fondul general al portului regiunii respective. Acest lucru l-a determinat pe George Oprescu să afirme că în desenele lui Szathmáry « costumele cele mai caracteristice şi mai mîndre, nu numai de pe tot întinsul României, dar şi de la vecini, din Bulgaria sau de aiurea, au fost notate cu răbdare, în cele mai mici amănunte. Uneori s-ar putea chiar reface broderiile de pe mîneci sau din alte părţi ale iei sau opregului » [5].

Unul din atributele care conferă operei lui Szathmáry o valoare artistică şi documentară deosebită îl constituie reprezentarea costumului popular, şi în special a celui femeiesc, în tot ceea ce are el esenţial pentru zona cercetată. Începînd cu găteala şi acoperămîntul

[3] *Orientul latin*, Braşov, 1874, nr. 1, p. 253—254.

[4] *Românul*, 20 ianuarie 1883.

[5] George Oprescu, *Grafica românească în secolul al XIX-lea*, vol. I, Bucureşti, 1942, p. 40.

capului și terminînd cu încălțămintea, tipurile zugrăvite de Szathmáry ne oferă o imagine completă a portului popular femeiesc din acele zone ale țării pe care el le-a străbătut. Pentru a da o mai mare autenticitate lucrărilor, pe multe din desenele și acuarelele sale, pictorul notează localitatea din care provine costumul înfățișat. Acest lucru ne-a permis să alcătuim un indice de localități, grupate pe județe, pe care-l prezentăm la sfîrșitul studiului nostru.

În stampele pictorului apar cele mai reprezentative tipuri ale costumului popular femeiesc: costumul cu două catrințe; costumul cu fotă cu varianta: costumul cu fotă și catrința în față; costumul cu vîlnic cu varianta: costumul cu vîlnic și catrința în față; costumul cu opreg cu ciucuri.

Din studierea desenelor ne reținem atenția în primul rînd pieptănătura și piesele textile care o completează. Fetele sînt înfățișate cu părul pieptănat în diverse moduri. Într-unul din acestea, părul despărțit la mijloc de o cărare este împletit în două cozi, care pornesc de la baza urechii în jos, fiind rînduite și legate apoi la nivelul cefei. Acest mod de pieptănătură are o largă răspîndire, fiind întîlnit în desenele care indică județele Dolj, Argeș etc. [6]. O altă serie de planșe ne dezvăluie tipul de pieptănătură în care părul, pieptănat cu cărare la mijloc, este împletit într-una sau două cozi, lăsate pe spate, așa cum apare în desenele notate « Bughia — Cîmpulung » și « Dolj » [7], sau aduse în față, pe umăr, cum apare la Piatra (Neamț) [8]. Una din formele mai complexe de pieptănătură este cea în care părul din părțile laterale ale capului este împletit în cîte o cosiță, care coboară pe obraz și, trecînd pe după marginea inferioară a urechii, se leagă la spate sau se prinde în cozile împletite din părul rămas, cozi ce atîrnă pe spate [9]. Uneori, pieptănat cu cărare la mijloc, părul este lăsat liber pe spate, fiind împodobit cu flori în părțile laterale, ca la Dulcești (Neamț) și Topolog (Argeș) [10]; alteori, el este împodobit cu trei șiruri de monede; la șirul din față monedele atîrnă pe frunte, așa cum apare în acuarela ce reprezintă o fată din Argeș [11]. O variantă interesantă întîlnită în aceeași zonă este aceea în care părul împletit într-o singură coadă înconjură capul în chip de cunună [12]. În alte desene, localizate tot în zona Argeș, fetele sînt pieptănate cu o singură coadă, care e fie făcută coc la ceafă [13], fie încolăcită în jurul uneia dintre urechi [14]. Cocul este realizat uneori din păr neîmpletit, acest mod de pieptănătură fiind redat de pictor la găteala capului fetelor din Vrancea, « zona Dunării » și Dîmbovița [15]. O țărancă din Suceava are părul lăsat pe spate, iar cel din creștetul capului, împletit într-o cosiță, pornește din mijlocul frunții și, după ce face o arcuire spre stînga, se pierde în părul din spate [16].

Pentru pieptănătura fetelor, modul în care este împletit părul constituie singurul element de podoabă, ele purtînd capul descoperit, spre deosebire de ceea ce vom constata la femei, care totdeauna au capul acoperit cu diferite « vălituri » în funcție de starea socială, vîrstă și ocazie. Țesăturile pentru cap lasă să se întrevadă numai rareori modul în care ele sînt pieptănate. Dintre textilele care acoperă capul la femei, remarcăm în desenele lui Szathmáry: ștergarul, marama, năframa și tulpanul. Importantă este nu numai textura, dar și felul în care pictorul sesizează modalitățile fixării acoperămîntului pe cap, prin drapare, înnodare, dispunerea țesăturii pe un suport sau legarea ei de un accesoriu.

[6] DR I Sz (5) 3570; DR I Sz (6) 3676; DR I Sz (7) 4535; DR I Sz (6) 4523; DR II Sz (3) 4689; DR II Sz (2) 4528; DR I Sz (6) 4525; Muzeul de artă al Republicii Socialiste România, Cabinetul de stampe.

[7] DR I Sz (6) 4515; Doc. (5) 17119; DR I Sz (4) 2989; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[8] GR III Sz (C) — 7; Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, Cabinetul de stampe; DR I Sz (3) 2917; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[9] DR I Sz (1) 3668; DR II Sz (2) 4531; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[10] DR I Sz (6) 3575; DR II Sz (2) 4601; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[11] Doc. (5) 17118; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[12] Doc. (5) 18149; DR I Sz (4) 2954; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[13] Doc. (5) 18149; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[14] DR II Sz (3) 4712; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[15] DR I Sz (7) 4535; DR II Sz (1) 2915; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; GR III Sz (C)—3; B. A. Rom., Cab. stampe.

[16] GR III Sz (C) — 9; B. A. Rom, Cab. stampe.

Ştergarul apare cînd simplu, fără nici un decor, cînd ornamentat cu motive geometrice sau florale concentrate spre extremităţi, sau cu o decoraţie simplă, constînd din vergi. Găteala capului cu ştergarul se face în diverse moduri: se aşază pe cap, exact la jumătate, cu capetele petrecute sub bărbie, ca în judeţele: Bacău, Neamţ, Dîmboviţa [17], duse apoi la ceafă, atîrnînd pe spate, cum apare în judeţele: Bacău (localitatea Secatura), Vrancea (localitatea Focşani), fostul judeţ Muscel, astăzi judeţul Argeş (localităţile Rucăr, Stoeneşti), Teleorman (localitatea Mavrodin) [18]; sau se aşază mai pe frunte, cu capetele prinse de o parte şi de alta a capului, mai sus de urechi, şi atîrnînd liber pe spate, lăsînd să se întrevadă pieptănătura, ca în localităţile: Rîureni, Cîineni (Vîlcea), Craiova (Dolj), Topolog (Argeş), Plosca (Teleorman), Treptieni (Olt) şi în unele localităţi din judeţul Dîmboviţa şi fostul judeţ Vlaşca etc. [19]; în alte desene, capetele ştergarului, petrecute sub bărbie, sînt aduse pe creştetul capului şi vîrîte sub el în dreptul urechilor, ca la Văratec (Suceava) [20]. Pe frunte, peste ştergar, se leagă de multe ori o panglică simplă sau cu cusături policrome: verde, galben, maro, ale cărei capete atîrnă pe spate, cum apare în localităţile: Cerneţi-Turnu-Severin (Mehedinţi), Craiova (Dolj) etc. [21]; într-o altă variantă, ştergarul are unul din capete lăsat pe spate, celălalt, mai lung, fiind adus în faţă pe umărul opus, trecut pe sub bărbie şi aşezat pe creştetul capului, prin prinderea cu ace în dreptul urechii [22].

Marama, ţesătură vaporoasă rezervată ocaziilor festive, este redată de Szathmáry în varietatea artistică a formelor sale zonale, atît din punct de vedere al fidelităţii decoraţiei sale, cît şi al valorilor plastice pe care ea o conferă costumului popular femeiesc în ansamblul său. În tonuri diferite, de la alb la ocru, marama este uneori simplă, lipsită de decor, alteori ornamentată cu alesături geometrice sau florale plasate spre extremităţi, sau cu motive presărate uniform pe tot cîmpul. Acoperirea capului cu marama se face în mai multe feluri: aşezată pe cap, cu capetele petrecute sub bărbie şi lăsate apoi să atîrne pe spate, cum apare în localităţile Rîureni, Cîineni etc. [23]; sau aşezată în acelaşi fel, dar cu unul din capete adus pe piept, ca la Poenari (Vîlcea) [24]; sau fixată cu ace pe cap, cu capetele atîrnînd pe spate, ca la Olăneşti (Vîlcea) [25].

În opera pictorului este reprezentat şi un mod mai simplu de acoperire a capului cu o ţesătură compactă de bumbac, într-o singură culoare, denumită năframă. Aşezată mai pe frunte, legată fie la ceafă, peste cozi, fie sub bărbie, sau cu capetele petrecute sub bărbie şi duse apoi la ceafă, ea apare cu precădere în judeţele: Caraş-Severin (localităţile Mehadia, Vîrciorova), Mehedinţi (localitatea Orşova), Dolj (localitatea Băileşti), Olt (localitatea Slatina), Vrancea (localitatea Focşani) etc. [26]. Năframa apare şi ca suport al unei pieptănături mai complexe. Peste ea este aşezat uneori un ştergar, cu capetele petrecute sub bărbie, lăsate apoi să atîrne pe spate, cum apare în Vlaşca sau Vrancea [27]; sau o maramă cu un capăt trecut pe sub bărbie şi prins în dreptul urechii, celălalt atîrnînd pe spate, ca la Dragoslavele, de pildă, din judeţul Argeş [28].

[17] DR I Sz (6) 3664; 3669; 3667; DR I Sz (1) 3662; DR I Sz (2) 2892; DR I Sz (5) 3565; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; GR III Sz (C) — 3; B. A. Rom., Cab. stampe.

[18] DR II Sz (3) 4624; DR I Sz (6) 3663; DR I Sz (7) 4530; DR I Sz (3) 2931; DR I Sz (9) 6856; DR I Sz (1) 3666; DR II Sz (5) 3565; DR I Sz (7) 4543; DR I Sz (8) 6854; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[19] DR I Sz (6) 3572; 3573; 3574; DR I Sz (7) 4552; DR I Sz (1) 3682; DR I Sz (7) 4541; DR I Sz (9) 6858; Doc. (5) 17119; DR I Sz (1) 3657; DR I Sz (2) 3566; DR I Sz (3) 2929; DR I Sz (3) 2920; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; GR III Sz (C) — 3; B. A. Rom., Cab. stampe; DR II Sz (1) 3587; DR I Sz (7) 4530; DR I Sz (5) 3565; DR I Sz (6) 3678; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[20] DR I Sz (1) 3660; DR II Sz (2) 4561; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[21] DR I Sz (7) 4553; DR I Sz (7) 4541; DR I Sz (2) 2869; DR I Sz (3) 2930; 2918; DR I Sz (6) 3580; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[22] DR II Sz (3) 7247; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[23] DR II Sz (3) 7251; DR II Sz (1) 3588; 22; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[24] DR II Sz (3) 4623; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[25] DR I Sz (6) 3672; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[26] DR II Sz (1) 3589; DR II Sz (2) 4537; DR II Sz (3) 4665; 4627; DR I Sz (6) 3571; 4522; DR I Sz (3) 2916; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; GR III Sz (C) — 5; GR III Sz (C) — 10; B. A. Rom., Cab. stampe; DR I Sz (1) 3665; DR II Sz (3) 4717; DR II Sz (1) 3689; DR II Sz (2) 4518; DR I Sz (2) 3564; DR I Sz (3) 2919; DR II Sz (2) 4572; 4604; 4512; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[27] DR I Sz (3) 2920; DR I Sz (1) 3666; DR I Sz (6) 3579; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[28] DR I Sz (7) 4542; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

Fig. 2. — Ţărănci din Domneşti. Se observă decorul geometric al cămăşilor, dispus în rînduri verticale pe piepţi; pe mînecă se disting altiţa şi şirurile drepte, verticale, de motive (DR II Sz (2) nr. 4582 — Muzeul de artă al Republicii).

Tulpanul alb, piesă mai simplă decît ştergarul şi marama, ornamentat pe margini cu mărgele mărunte, viu colorate, este redat de Szathmáry în mai multe rînduri, într-un singur caz — Tismana [29] — precizîndu-i-se apartenenţa la o anumită localitate. În judeţele Argeş, Teleorman etc. [30], apare şi el, asociat cu marama sau ştergarul.

Numai în cîteva planşe se întîlneşte, ca un detaliu savuros al costumului femeiesc, pălăria, cu borurile mari, întoarse în sus, pusă peste cozile strînse la ceafă ca în Domneşti (Argeş) [31] sau peste un ştergar, ale cărui capete petrecute sub bărbie atîrnă pe spate, ca în Rucăr (Argeş)[32].

Remarcabilul spirit de observaţie al pictorului este evidenţiat şi de faptul, aparent mărunt, dar preţios pentru noi, că el nu omite nici podoabele, elemente care completînd găteala şi acoperămîntul capului la fete şi femei se armonizează întotdeauna cu cromatica cămăşilor. La gît, fetele şi femeile din Banat, Muntenia (localităţile Plosca, Mavrodin, Domneşti, Bughia-Cîmpulung, Rucăr), Oltenia (localităţile Bucovăţ, Cerneţi), Moldova (localităţile Dulceşti, Piatra, Suceava) sau Ardeal (localitatea Făgăraş) [33] poartă mărgele colorate. În alte zone din Vrancea, Ialomiţa şi Argeş [34], mărgelele sînt asociate cu salba de galbeni, aceasta din urmă purtîndu-se însă şi singură în Vlaşca, zona Dunării, Argeş, Dolj [35]; « ghiozdanul » sau « lătiţarul », realizat din mărgele mărunte şi colorate, dispuse în mai multe şiruri, astfel încît să alcătuiască figuri geometrice, apare în Dolj [36]. Femeile din Argeş, Vîlcea, Dolj, zona Dunării, Vrancea [37] poartă cercei din mărgele sau bani; la mîini apar brăţări de os sau realizate din şiruri de mărgele, completînd portul femeiesc din judeţele Argeş, Dîmboviţa, Ialomiţa, Teleorman etc. [38].

[29] DR II Sz (2) 4602; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[30] DR II Sz (2) 4546; DR I Sz (10) 2924; DR II Sz (1) 3584; Muzeul de Artă R.S.R., Cab. stampe.

[31] DR II Sz (2) 4582; DR I Sz (6) 3684; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[32] GR III Sz (C) — 8; B. A. Rom., Cab. stampe.

[33] DR II Sz (1) 3589; DR I Sz (7) 4530; DR I Sz (3) 2929; DR I Sz (10) 2924; DR I Sz (7) 4535; DR II Sz (1) 4544; DR II Sz (1) 3587; DR II Sz (2) 4582; DR I Sz (6) 4515; Doc. (5) 18149; Doc. (5) 17118; DR I Sz (6) 3575; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; GR III Sz (C) — 8; GR III Sz (C) — 3; B. A. Rom, Cab. stampe; DR II Sz (1) 3590; DR I Sz (2) 9351; Muzeul de artă al Republicii., Cab. stampe; GR III Sz (C) — 7; GR III Sz (C) — 9; B. A. Rom., Cab. stampe.

[34] DR I Sz (7) 4533; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; GR III Sz (C) — 5; B. A. Rom; Cab. stampe; Doc. (5) 18149; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[35] DR I Sz (3) 2916; DR II Sz (1) 2915; DR II Sz (2) 4573; DR I Sz (5) 3570; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[36] Doc. (5) 17119; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[37] DR II Sz (2) 4573; DR II Sz (1) 3588; Doc. (5) 17119; DR II Sz (1) 3589; 2915; DR I Sz (10) 2924; DR II Sz (1) 3590; DR I Sz (7) 4530; 4533; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe

[38] Doc. (5) 17118; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; GR III Sz (C) — 3; GR III Sz (C) — 5; B.A. Rom., Cab. stampe; DR I Sz (10) 2924; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

Fig. 3. — Detaliu de catrinţă, decorată pe întreaga suprafaţă cu ornamente mari geometrice dispuse orizontal (DR II Sz (1) nr. 3578 — Muzeul de artă al Republicii).

Dintre piesele de port care îmbracă partea superioară a corpului, Szathmáry a acordat o atenţie deosebită iei, element esenţial în costumul popular femeiesc. Tipul de ie care apare frecvent în desenele sale este cea încreţită la gît, cu un mic guleraş, derivată din tipul dacic [39]. Cămăşile apar fie simple, fie decorate, monocrome sau policrome, predominînd în cromatică roşul, negrul, albastrul, verdele, galbenul-portocaliu, vişiniul, albul. Detaliile de croi şi broderie se disting cu multă claritate la pictor. Valoarea de document iconografic a planşelor lui Szathmáry pentru piesa de costum de care ne ocupăm l-a determinat pe George Oprescu să afirme: « Dacă modelul poartă un costum naţional, dintr-o regiune oarecare, fiecare motiv brodat sau ţesut e la locul lui, cu forma lui, cu valoarea lui, cu nuanţa lui de culoare, aşa încît ar putea fi reprodus şi azi fără greş » [40]. Decorul bogat al cămăşilor care apar în lucrările pictorului, ca şi larga gamă cromatică constituie un ansamblu extrem de variat. Elementele decorative sînt plasate pe guler, piepţi, mîneci şi poale. Ele împodobesc uneori şi părţile laterale ale poalelor, fiind plasate de-a lungul cheiţei ce uneşte laţii de pînză ale acestora. Decorul bogat al cămăşilor este predominant geometric: romburi, linii încrucişate, pătrate, în localităţi ca Tismana (Gorj), Treptieni (Olt), Domneşti (Argeş), Orşova (Mehedinţi) etc. [41]; alteori constă din motive florale stilizate, crengi cu frunze, care se impun prin deosebita lor valoare cromatică în Dolj, Mehedinţi, zona Dunării etc. [42]. Alternarea ornamentelor geometrice cu cele florale este specifică pentru cămăşile din judeţele Vrancea, Neamţ, Vîlcea, Dolj şi Argeş [43]. Pe piepţii cămăşii, cîmpurile ornamentale sînt dispuse în şiruri verticale, de o parte şi de alta a « gurii ». Mînecile, fie largi ca în judeţele Teleorman, Vlaşca, Olt, Mehedinţi, Vîlcea, Dolj, Gorj, Argeş, Bacău, Vrancea etc. [44], fie strînse în manşete ca în judeţele Argeş, Vîlcea, Vlaşca, Neamţ etc. [45], ori

[39] *Arta populară românească*, Bucureşti, 1969, p. 298.

[40] George Oprescu, *Szathmáry*, Bucureşti, 1954, p. 11—12.

[41] DR I Sz (2) 3566; DR II Sz (1) 22; DR II Sz (1) 3587; DR II Sz (2) 4582; 4602; DR II Sz (3) 4690; 4627; DR I Sz (2) 3654; DR I Sz (6) 4508; DR II Sz (1) 3578; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[42] DR I Sz (7) 4541; DR II Sz (1) 4544; 2915; DR II Sz (3) 4689; DR I Sz (6) 3676; 3580; DR II Sz (1) 3584; DR II Sz (2) 4604; DR II Sz (3) 4712; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[43] DR I Sz (7) 4533; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; GR III Sz (C) — 7; B.A. Rom., Cab. stampe; DR II Sz (3) 7251; Doc. (5) 17119; Doc. (5) 18149; Muzeul de artă al Republicii, Cab. Stampe.

[44] DR I Sz (3) 2931; DR I Sz (10) 2924; DR I Sz (3), 2929; 2920; DR II Sz (1) 22; 24; 2915; DR I Sz (7) 4553; DR I Sz (6) 4522; 3672; 3571; DR I Sz (5) 3570; Doc. (5) 17119; DR II Sz (2) 4605; DR II Sz (3) 7251; DR II Sz (2) 4601; DR I Sz (1) 3657; DR II Sz (2) 4534; Doc. (5) 18149; 17118; DR II Sz (3) 4624; DR II Sz (2) 4602; DR I Sz (9) 6856; DR II Sz (2) 4600; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[45] DR I Sz (6) 4515; 3663; DR I Sz (9) 6858; DR I Sz (6) 3572; DR II Sz (2) 4582; DR I Sz (3) 2916; DR II Sz (3) 4690; 4623; 4665; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; GR III Sz (C) — 7; B.A. Rom., Cab. stampe.

în fodori ca în județul Caraș-Severin [46], prezintă un larg cîmp decorativ. Distingem în primul rînd tipul cel mai frecvent, la care sînt prezente toate cele trei registre tradiționale de cusături, cuprinzînd: altița, ale cărei rînduri sînt dispuse orizontal, de cele mai multe ori monocromă; încrețul alb-gălbui și, în sfîrșit, rîndurile dispuse drept sau oblic, în zonele Argeș, Vîlcea, Vrancea [47]. Unele variante reținnumai altița, în Vîlcea, Dolj, Dîmbovița, Ialomița [48], sau altița împreună cu șirurile drepte sau oblice, în zona Dunării, Vîlcea, Dolj, Argeș, Bacău, Vrancea, Neamț [49]; mai rar, la Cîmpulung [50], de exemplu, apare numai cîte un rînd de cusătură dispus de-a lungul mînecii. La alte tipuri, specifice zonei Argeș [51], pe mînecă este cusut un rîu de ornamente dispus orizontal în dreptul umărului, urmat de o altiță policromă și de un spațiu liber. Pe o lățime egală cu cea a altiței sînt presărate motive florale stilizate, în rînduri de cusături mărunte, pînă după cot; marginea inferioară a mînecii prezintă și ea șiruri de cusături. La unele cămăși din județele Brașov, Suceava, Dolj, Dîmbovița [52], decorul mînecii constă tot dintr-un rînd de cusătură dispus orizontal în dreptul umărului, după care urmează fie altița și rîndurile verticale de motive, fie numai unul sau mai multe rînduri de motive florale sau geometrice.

Szathmáry mai reprezintă și tipul de cămăși care au mînecile acoperite pe întreaga suprafață cu o broderie compactă, formată de cele mai multe ori din motive geometrice, ca în localitățile Vîrciorova (Caraș-Severin), Orșova (Mehedinți), Treptieni (Olt) [53]. Foarte rar întîlnim în opera sa reproduse cămăși la care elementele decorative de pe mînecă să fie plasate în dreptul cotului și la extremitatea inferioară a mînecii [54].

Betele și brîiele, viu colorate, care încing mijlocul fetelor și al femeilor, aduc în ansamblul costumului femeiesc un accent cromatic strălucitor. Într-o serie de localități: Cornereva, Vîrciorova (Caraș-Severin), Făgăraș (Brașov), Poenari, Rîureni, Cîineni (Vîlcea)[55], betele sînt monocrome, roșii, sau policrome, alcătuite din tonuri de roșu, verde, galben-portocaliu, albastru, negru, alb, vișiniu închis, avînd capetele terminate deseori cu ciucuri. Destul de des femeile apar încinse cu bete peste brîu. Element caracteristic al portului femeiesc, acesta marchează talia cu toată lățimea sa, pe fundalul său într-o singură culoare înscriindu-se banda ornamentată a betelor. Brîul este roșu, vișiniu închis sau verde, ca în localitățile Bughia-Cîmpulung, Stoenești-Muscel, Rucăr (Argeș), Rîureni (Vîlcea), Băilești (Dolj), Piatra (Neamț) [56]. Brîul roșu asociat cu bete colorate apare în Ialomița și în alte zone, neindicate de pictor [57]. Redate în forme variate, cu o gamă cromatică și decorativă specifică diferitelor zone, cingătorile definesc arhitectura costumului femeiesc din zona respectivă.

[46] DR II Sz (1) 3589; DR II Sz (3) 4689; DR II Sz (2) 4537; DR II Sz (1) 3688; DR II Sz (3) 4627; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; GR III Sz (C) — 10; B.A. Rom., Cab. stampe; DR II Sz (1) 3588; DR II Sz (2) 4573; 4601; 4600; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; GR III Sz (C) — 9; B. A. Rom., Cab. stampe.

[47] DR I Sz (6) 4523; Doc. (5) 18149; DR II Sz (2) 4573; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; GR III Sz (C) — 8; B. A. Rom., Cab. stampe; DR I Sz (1) 3682; DR I Sz (6) 3573; DR II Sz (2) 4601; DR I Sz (7) 4533; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[48] DR I Sz (7) 4552; DR II Sz (1) 3588; Doc. (5) 17119; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; GR III Sz (C) — 3; GR III Sz (C) — 5; B. A. Rom., Cab. stampe.

[49] DR II Sz (1) 2915; DR I Sz (6) 3672; 3676; 4515; DR II Sz (2) 4582; DR I Sz (7) 4530; DR I Sz (9) 6856; DR II Sz (2) 4600; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; Gr III Sz (C)—7; B. A. Rom. Cab. stampe.

[50] DR II Sz (2) 4546; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[51] Doc. (5) 17118; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[52] Doc. (5) 17119; DR II Sz (2) 4534; DR II Sz (3) 4623; DR I Sz (2) 9351; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; GR III Sz (C) — 9; GR III Sz (C) — 3; B. A. Rom; Cab. stampe.

[53] DR II Sz (3) 4689; 4627; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; GR III Sz (C) — 10; B. A. Rom., Cab. stampe; DR II Sz (1) 3578; DR I Sz (2) 3566; DR II Sz (1) 3587; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[54] DR II Sz (2) 4531; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[55] DR II Sz (1) 3589; DR II Sz (3) 4689; 4690; 4623; DR I Sz (2) 9351; DR I Sz (7) 4533; DR II Sz (2) 4600; DR I Sz (9) 6856; DR I Sz (1) 3657; DR I Sz (6) 3573; DR II Sz (3) 7251; DR II Sz (1) 3588; 4544; Doc. (5) 17119; Doc. (5) 17118; DR II Sz (2) 4514; 4582; 4534; DR II Sz (1) 3590: DR I Sz (7) 4530; DR II Sz (1) 3688; 2915; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; GR III Sz (C) — 10; B. A. Rom., Cab. stampe.

[56] DR I Sz (6) 4515; 3663; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; GR III Sz (C) — 8; B. A. Rom., Cab. stampe; DR I Sz (6) 3572; 3571; DR I Sz (3) 2920; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; GR III Sz (C) — 7; GR III Sz (C) — 9; B. A. Rom., Cab. stampe.

[57] GR III Sz (C) — 5; B.A. Rom., Cab. stampe.

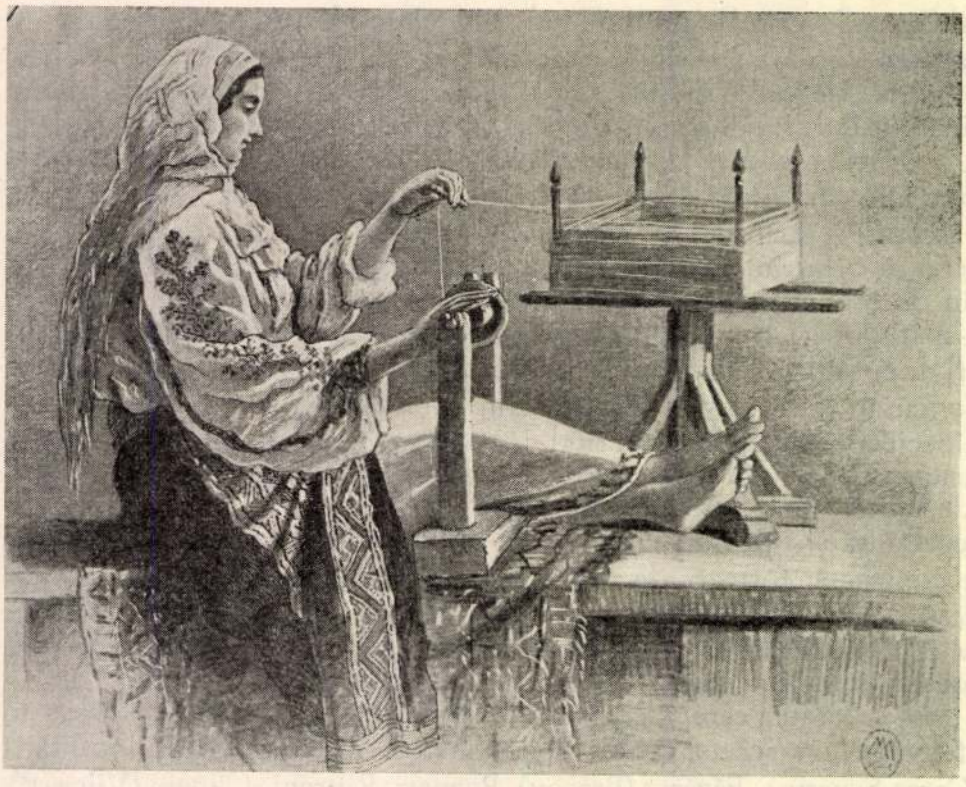

Fig. 4. — Țărancă cu vîrtelniță. Motivele florale (crengi cu frunze) acoperă întreaga suprafață a mînecii. Se distinge clar și decorul geometric al fotei, dispus în benzi verticale, la extremități (DR II Sz (1) nr. 3584 — Muzeul de artă al Republicii).

Pieptarul despicat, piesă însemnată de port, comună aproape tuturor zonelor țării, deosebit de scumpă prin materialul folosit și decorată cu tehnici variate, face obiectul unei atenții speciale a pictorului Szathmáry. Brodat cu motive florale, în culorile verde, vișiniu închis, roșu, albastru, mov, maro, garnisit cu blană neagră, se întîlnește adesea în localitățile Cîineni, Rîureni, Olănești, Craiova, Treptieni, Mehadia, Orșova, Secatura etc.[58]. Cromatica și elementele decorative cu care este ornamentat pieptarul sînt uneori identice cu cromatica și decorul cămășii [59]. Alături de pieptare, apar și alte piese realizate din piele: cojoacele cu mîneci, lungi pînă la șolduri, ornamentate pe piept, mîneci și spate, cu motive florale policrome (galben, verde, roșu), tivite cu blană neagră de jur împrejur (Piatra și alte zone, neindicate de pictor) [60]; peste cămașă, femeile reprezentate de Szathmáry mai poartă veste descheiate, negre, albastre, gri-cenușiu, ca la Stoenești-Muscel, Craiova, Bacău etc. [61]; uneori apare și o vestă mult răscroită în față, dînd posibilitatea să se vadă întreaga broderie de pe piept a iei. Ea este asociată cu un cojocel fără mîneci, lung pînă la șolduri, prins doar în talie cu un nasture [62]. Două țărănci din Focșani poartă un fel de haine scurte pînă în talie, descheiate, cu mîneci, cu fondul mov la una și albastru la cealaltă [63].

Și piesele definitorii, cele care dau tipologia portului popular: catrințele, fotele, vîlnicele, opregele, sînt reprezentate de Szathmáry în toată bogăția și varietatea lor, cu particularitățile lor zonale, subliniind nota specifică a costumului pentru fiecare zonă în parte.

Catrințele — piese de forma unor șorțuri, țesute în casă — sînt purtate în față și în spate, peste poalele albe. De obicei, cîmpul lor ornamental este monocrom: roșu, vișiniu închis, albastru, albastru închis, verde, galben-portocaliu, negru. Întîlnim toate tipurile de ornamentare a catrinței: de la cel primar — catrință simplă, monocromă (județele Vlașca, Teleorman) [64] — pînă la cel cu decorații brodate sau alese în război. Catrința purtată în față prezintă structuri decorative variate. În genere, decorația ei constă din vergi roșii, albastre, roz, verzi, albe, dispuse fie pe lat, în registre orizontale, ca în localitățile Băilești-

[58] DR I Sz (1) 3682; DR I Sz (6) 3676; DR II Sz (3) 7251; DR I Sz (7) 4552; DR I Sz (6) 3672; DR II Sz (2) 4573; DR II Sz (1) 24; DR II Sz (1) 3587; DR II Sz (2) 4537; DR II Sz (3) 4627; DR I Sz (9) 6856; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[59] DR II Sz (1) 24; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[60] DR I Sz (6) 3669; 3677; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[61] DR I Sz (6) 3633; DR II Sz (2) 4585; DR II Sz (3) 4689; DR I Sz (6) 3664; DR II Sz (3) 4717; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[62] DR II Sz (1) 3689; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[63] DR I Sz (1) 3665; 3666; DR II Sz (2) 4511; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[64] DR I Sz (3) 2916; 2931; DR II Sz (2) 4561; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

Fig. 5. — Ţărancă cu grebla. Extremităţile fotei sînt decorate cu romburi (DR I Sz (6) nr. 3684 — Muzeul de artă al Republicii).

Dolj, Cerneţi-Turnu Severin etc. [65], fie pe lung, în registre verticale [66]. În desenele lui Szathmáry nu sînt specificate zonele cărora le aparţine această decoraţie pe verticală. Dintr-o serie de localităţi din judeţele Olt, Ialomiţa, Argeş etc. [67] sînt redate catrinţe care au partea superioară decorată cu ornamente în dungi simple şi şiruri de motive geometrice, policrome, în tonuri de alb, roşu, vişiniu, albastru, galben, spre poale concentrîndu-se benzi de alesături geometrice (rombul, steaua, zăluţa, pătratul, X-ul, linia în zigzag) alternate cu cele fitomorfe. În desenele pictorului apar catrinţe, la care elementele decorative constînd din motive geometrice policrome sînt repartizate pe întreaga suprafaţă a catrinţei. Ele alternează uneori cu vergi colorate, la care domină roşul, albastrul, galbenul şi albul, aşa cum apare în Banat şi în Oltenia [68]. Din punct de vedere cromatic catrinţele din unele judeţe: Braşov, Vlaşca, Mehedinţi etc. [69], se împart în două cîmpuri: cîmpul de sus, lipsit de decor, de culoare albastru închis, şi cîmpul de jos care urcă cîteodată pînă la jumătatea catrinţei, acoperit cu o bogată decoraţie policromă, constînd din vergi dispuse orizontal şi benzi de alesături geometrice. Gama culorilor folosite la alesăturile dispuse în jumătatea inferioară a catrinţei este variată: verde, roşu, vişiniu închis, albastru, alb, galben, negru. La zuvelcile din zona Dunării [70], decorul constînd din brîuri de motive geometrice colorate în roşu deschis, roşu înschis, negru, albastru închis este plasat spre marginile laterale şi în jumătatea lor inferioară. La alte catrinţe, motivele ornamentale din partea superioară sînt presărate uniform pe tot cîmpul, în timp ce spre poale sînt plasate vergi dispuse în rînduri orizontale [71].

De dimensiuni egale, sau mai lată decît cea din faţă, catrinţa din spate se remarcă de asemenea printr-o ornamentaţie bogată. Întîlnim aici fie vergi şi alesături geometrice colorate în roşu, albastru, roz, verde, alb, mov, galben, dispuse în registre orizontale, fie vergi şi motive geometrice dispuse în brîuri verticale, ca în judeţele Olt, Dolj, Argeş etc. [72]. La catrinţa din spate, vergile policrome verticale plasate la marginile laterale capătă uneori spre poale o dispoziţie orizontală [73]. În unele planşe, ambele catrinţe, atît cea din faţă, cît

[65] DR I Sz (6) 3571; DR I Sz (7) 4553; DR II Sz (1) 3578; DR II Sz (3) 7247; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[66] DR I Sz (6) 3580; DR II Sz (1) 3586; DR II Sz (2) 4511; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[67] DR II Sz (1) 3587; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; GR III Sz (C) — 5; B.A. Rom., Cab. stampe; DR II Sz (2) 4602; Doc. (5) 18149; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[68] DR II Sz (3) 4689; DR I Sz (1) 3682; DR I Sz (2) 3654; DR II Sz (3) 4712; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[69] DR I Sz (2) 9351; DR I Sz (3) 2916; DR II Sz (3) 4627; DR I Sz (3) 4627; DR I Sz (5) 3565; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[70] DR II Sz (1) 2915; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[71] DR I Sz (1) 3668; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[72] DR I Sz (6) 3571; DR II Sz (1) 3587; Doc. (5) 18149; DR I Sz (6) 3580; DR II Sz (1) 3578; DR II Sz (2) 4518; 4511; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[73] DR II Sz (1) 3586; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

Fig. 6. — Costum femeiesc din Craiova, compus din *cămaşă*, pe a cărei mînecă se disting altiţa şi rîndurile verticale de motive florale; *pieptar brodat cu ornamente florale; vîlnic încutat*, ce înconjoară corpul de jur împrejur, mai scurt decît poalele cămăşii, cu alesături dispuse vertical pe un fond albastru închis; *scarpeţi în picioare* (DR I Sz (6) nr. 3676 — Muzeul de artă al Republicii).

şi cea din spate, au aceeaşi structură decorativă, constînd din vergi dispuse în rînduri orizontale, redată cu acelaşi colorit, roz şi albastru [74].

Motivele ornamentale de pe catrinţă, variate de la zonă la zonă şi redate într-o bogată gamă cromatică, îi conferă acestei piese şi totodată întregului costum un remarcabil efect estetic.

Alături de catrinţă, cu care de altfel este de multe ori asociată, în zona Argeş, de exemplu, un loc aparte în costumul reprezentat de Szathmáry îl ocupă fota. În desenele pictorului este redată întreaga evoluţie decorativă a fotei: de la forma simplă, lipsită de orice decor, pînă la forma cu alesături. Cîmpul fotei este monocrom: negru, albastru închis, maro. În funcţie de anumite elemente, legate fie de structură, fie de decor, distingem în opera pictorului mai multe variante. O primă variantă este aceea în care cîmpul fotei apare decorat sub forma unei benzi colorate, dispuse orizontal la marginea inferioară, cunoscută sub numele de « bată » [75]. Realizată din ţesătură de culoare roşie sau vişinie închis, bata este formată uneori din cîteva dunguliţe monocrome sau colorate în roşu, galben, portocaliu, verde, alb şi vişiniu [76]. În evoluţia decorului la fotă, treapta următoare o constituie fota care în afara batei prezintă un decor vărgat din ţesătură, dispus vertical în partea din faţă, expusă vederii. Acest tip de fotă apare în desenele pictorului care indică localităţile: Focşani (Vrancea), Piatra (Neamţ), Bughia-Cîmpulung (Argeş), Cîineni (Vîlcea) [77]. Pe cîmpul central al fotei dintr-o serie de localităţi: Topolog, Domneşti, Rucăr (Argeş), Rîureni, Poenari (Vîlcea) etc. [78], elementele decorative geometrice sînt dispuse în benzi verticale la extremităţi şi în rînduri orizontale spre partea inferioară a fotei. În alte zone: Stoeneşti-Muscel, Cîmpulung [79], decorul fotei îl constituie alesăturile geometrice colorate, plasate în dungi verticale la extremităţi, şi vergile policrome dispuse în rînduri orizontale spre poale. Culorile întrebuinţate la decorarea fotei sînt: albastru deschis, alb, vişiniu, galben, mov, roz, maro, portocaliu, verde, roşu.

În cazul în care fota este însoţită de o catrinţă, aşa cum apare în localităţile Cîineni, Rîureni, Topolog, Focşani [80], aceasta se caracterizează prin monocromia tonurilor intense

[74] DR II Sz (3) 7247; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[75] DR I Sz (4) 2989; DR II Sz (1) 3689; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[76] DR I Sz (1) 3662; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[77] DR I Sz (1) 3665; DR I Sz (6) 3664; 3669; 4515; 3579; DR II Sz (1) 3588; DR II Sz (2) 4528; 4604; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[78] DR I Sz (1) 3657; DR II Sz (2) 4601; 4582; DR II Sz (3) 7251; 4624; Doc. (5) 17118; Muzeul de artă al Republicii, Cab. Stampe; GR III Sz (C) — 3; B. A. Rom., cab. stampe; DR II Sz (3) 4623; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[79] DR I Sz (6) 3663; DR II Sz (2) 4546; DR I Sz (3) 2917; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[80] DR I Sz (1) 3657; DR II Sz (1) 3588; DR II Sz (3) 7251; DR II Sz (2) 4573; Doc. (5) 17118; DR I Sz (1) 3655; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

Fig. 7. — Ţărănci din Banat. La fată se distinge opregul cu ciucuri, iar la femeie catrinţa decorată cu vergi şi motive geometrice, dispuse în rînduri orizontale (DR II Sz (3) nr. 4689 — Muzeul de artă al Republicii).

ale fondului roşu-cărămiziu, prezentînd o decoraţie bogată, geometrică sau florală, concentrată în jumătatea sa inferioară, sau presărată pe toată suprafaţa; uneori pe aceeaşi piesă, alesăturile geometrice alternează cu cele florale. Alteori, catrinţa cu care este asociată fota este decorată cu benzi dispuse orizontal. Gama culorilor întrebuinţate la alesăturile de pe catrinţă este bogată: roşu, mov, negru, albastru deschis, galben, alb, verde. Pe fondul coloristic contrastant al celor două piese de port se obţine, prin suprapunerea motivelor, o armonie decorativă desăvîrşită.

Una din ipostazele în care pictorul o prezintă pe femeia de la ţară este şi aceea a activităţilor cotidiene. În costumul de muncă zugrăvit de Szathmáry, remarcăm faptul, de altminteri firesc, că fota apare « sumeasă », adică avînd colţul de jos ridicat şi prins sus în brîu, pentru a nu stînjeni la lucru pe cea care o poartă [81].

De forma unei fuste încreţite de lînă, ţesută în casă, bogat alească, vîlnicul — piesă specifică portului femeiesc din Oltenia — apare în multe din desenele lui Szathmáry. După felul în care acoperă corpul, se disting în opera pictorului două tipuri de costum: costumul cu vîlnic care acoperă în întregime corpul şi costumul cu vîlnic care învăluie parţial trupul, asociindu-se cu catrinţa purtată în faţă. Mai scurt decît poalele, vîlnicul, de obicei, « încutat », lasă să se întrevadă bogata decoraţie a acestora. Pe fondul monocrom al vîlnicului, în general în tonuri închise de roşu, vişiniu, albastru închis, negru, mov, alesăturile geometrice alternează cu vergi în culori vii de verde, roşu, albastru închis, portocaliu, alb, dispuse pe lung, în registre verticale. Astfel decorat, vîlnicul apare în judeţele Vîlcea, Dolj etc [82]. În alte localităţi, cum ar fi de exemplu cele din Teleorman, Dolj [83], ornamentaţia vîlnicului constă din vergi policrome dispuse pe lung, în rînduri verticale. Aceste vergi capătă uneori spre poale o dispoziţie orizontală [84]. În desenele pictorului sînt reprezentate şi vîlnice decorate cu bogate alesături geometrice, concentrate spre treimea inferioară de la poale (Craiova) [85].

Catrinţa — cu care vîlnicul se asociază deseori — este decorată cu vergi şi alesături geometrice dispuse pe lat, în rînduri orizontale, sau pe lung, în benzi verticale, aşa cum apare în judeţele Argeş şi Dolj [86]. Uneori, alesăturile geometrice (în care predomină rombul

[81] DR I Sz (4) 2954; DR I Sz (6) 3684; 3669; DR II Sz (2) 4579; 4572; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[82] DR I Sz (6) 3672; Doc. (5) 17119; DR I Sz (6) 4508; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[83] DR I Sz (5) 3570; Doc. (5) 17119; DR I Sz (10) 2924; DR I Sz (6) 3577; DR II Sz (2) 4562; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[84] DR II Sz (1) 22; 24; DR II Sz (2) 4534; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[85] DR I Sz (7) 4541; DR I Sz (8) 6854; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[86] DR I Sz (6) 4523; DR II Sz (2) 4585; 4534; Doc. (5) 17119; DR I Sz (6) 4508; 3577; DR I Sz (8) 6854; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

și pătratul) și vergile policrome sînt concentrate în jumătatea inferioară a catrinței, partea superioară fiind simplă, fără nici un decor, cu cîmpul negru sau portocaliu, așa cum se întîlnește în Dolj [87]. Culorile folosite la ornamentarea catrinței sînt: albastru deschis, roz, alb, roșu, verde, maro, portocaliu, galben, vișiniu.

Un interes deosebit îl acordă Szathmáry opregului cu ciucuri, piesă de port de mare valoare decorativă și cromatică, caracteristică costumului femeiesc bănățean. Este alcătuit din două părți distincte: partea superioară, țesută, numită « petec », și partea inferioară formată din ciucuri care pornesc de la petec în jos. În desenele pictorului, elementul decorativ dominant al petecului este rombul. Decorul este lucrat în verde închis, albastru închis, vișiniu, galben, roșu, alb. Franjurile care pornesc de la petec în jos sînt în tonuri vii, armonizîndu-se totdeauna cu cromatica părții țesute, cu care realizează un ansamblu coloristic de mare efect artistic. Opregul cu ciucuri apare în desenele care indică zone din Banat [88]. În două localități: Cornereva (Caraș-Severin) și Orșova (Mehedinți) [89] opregul este constituit numai din franjuri, petecul lipsind.

În cîteva localități: Focșani, Piatra, Craiova etc. [90], piesa care îmbracă partea inferioară a corpului este fusta încrețită, aprins colorată.

Uneori piesa de port care îmbracă corpul de la talie în jos lasă să se întrevadă pantalonii, care apar de obicei simpli, fără decor, la Cerneți-Turnu Severin și alte zone, neindicate [91].

În ce privește încălțămintea, în afară de planșele în care femeile apar desculțe (județele Dolj, Mehedinți, Vîlcea, Argeș, Dîmbovița, Ialomița, Vlașca, Caraș-Severin, Neamț etc.) [92], găsim, după specificul regiunilor prezentate, scarpeții la femeile din localitățile Craiova, Tismana, Topolog, zona Dunării, Mehadia, Suceava [93]; opinca — încălțămintea tradițională a țărăncii române —, care apare în multe din desenele lui Szathmáry, redată cu toate detaliile sale: nojițele care înfășoară piciorul pînă la genunchi, ca în județele Vrancea, Neamț, Suceava, Caraș-Severin etc. [94].

Szathmáry a reprezentat nu numai costumul de toate zilele, ci și pe cel de sărbătoare, mai somptuos. Astfel, într-o serie de localități, cum ar fi Bughia-Cîmpulung, Cîineni, Craiova, Cerneți, Treptieni etc. [95], femeile apar încălțate cu pantofi. În cîteva zone din Vrancea și Argeș [96], ele apar încălțate cu cizme și numai în două localități, Topolog și Mavrodin, cu ghete [97].

Piesele de port care îmbracă tot corpul: sumanul, scurteica, haina de dimie, zeghea, sarica, sînt și ele prezente în desenele realizate de pictor. Confecționat din dimie, sumanul apare cînd simplu fără ornamente, cînd decorat pe mîneci, piepți și marginile deschizăturii cu motive colorate în roșu și albastru. Lungimea lui variază: trei sferturi sau pînă aproape de gleznă. Sumanul este îmbrăcat pe mîneci sau luat pe umeri [98].

[87] Doc. (5) 17119; DR II Sz (2) 4514; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[88] DR II Sz (1) 3589; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; GR III Sz (C) — 10; B. A. Rom., Cab. stampe.

[89] DR II Sz (1) 3688; DR II Sz (3) 4627; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[90] DR I Sz (1) 3666; DR I Sz (6) 3669; DR II Sz (2) 4605; DR I Sz (6) 3677; DR II Sz (2) 4531; DR II Sz (3) 4690; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[91] DR I Sz (7) 4553; DR II Sz (2) 4528; 4572; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[92] DR I Sz (5) 3570; Doc. (5) 17119; DR I Sz (6) 3571; DR I Sz (7) 4535; DR II Sz (1) 4544; DR I Sz (6) 3672; DR II Sz (2) 4546; 4582; DR II Sz (3) 4624; Doc. (5) 18149; DR I Sz (6) 4523; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; GR III Sz (C) — 3; GR III Sz (C) — 5; B. A. Rom., Cab. stampe; DR I Sz (3) 2920; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; GR III Sz (C) — 10; B. A. Rom., Cab. stampe.

[93] DR I Sz (6) 3676; DR I Sz (7) 4541; DR II Sz (2) 4585; 4573; 4602; 4601; DR II Sz (1) 2915; DR II Sz (2) 4537; DR II Sz (1) 24; DR II Sz (2) 4583; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[94] DR II Sz (2) 4600; DR I Sz (6) 3669; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; GR III Sz (C) — 9; B. A. Rom., Cab. stampe; DR II Sz (1) 3688; DR II Sz (2) 4534; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[95] DR I Sz (6) 4515; DR II Sz (1) 3588; DR II Sz (2) 4605; DR II Sz (1) 3587; 3590; 3589; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; GR III Sz (C) — 9; B. A. Rom., Cab. stampe.

[96] DR I Sz (1) 3665; 3666; DR II Sz (3) 4690; DR I Sz (6) 3579; DR I Sz (7) 4543; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; GR III Sz (C) — 8; B.A. Rom., Cab. stampe.

[97] DR I Sz (1) 3657; DR I Sz (10) 2924; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[98] DR I Sz (6) 3678; 3664; DR I Sz (2) 3564; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

De culori variate: verde, roșie, albastră, maro, lungimea fiind de trei sferturi, scurteica este totdeauna garnisită cu blană la guler și pe marginea deschizăturii, cum apare în desenele pictorului care indică județele Suceava, Mehedinți etc. [99].

Haina lungă de dimie, cu mîneci, cu guler sau răscroită pe lîngă gît, prevăzută cu clini laterali, sau despicată în părți, apare în desenele lui Szathmáry, purtată descheiat [100].

Mult mai rar sînt înfățișate în desenele pictorului alte două piese care îmbracă tot corpul și anume: zeghea, cu fondul albastru închis, simplă, lungă pînă la genunchi [101], și sarica, lungă pînă aproape de gleznă, luată pe umeri [102].

Importanța pe care Szathmáry o acordă elementelor unor piese de port care îmbracă tot corpul — croiul sau tipul lor specific de ornamentare — este evidențiată și de faptul că pictorul diferențiază costumul după aceste piese. El intitulează multe dintre desenele sale după piesa respectivă: Țărancă cu scurteică roșie [103]; Țărancă cu scurteică verde [104]; Țărancă cu suman [105]; Țărancă cu zeghe [106].

Minuțiozitatea care-l caracterizează pe Szathmáry, ca și spiritul său de observație sînt reliefate și de faptul că în reprezentarea costumului popular femeiesc nu i-au scăpat din vedere nici piesele anexe de port — straițele și desagii. Purtate de femei, în diferite ocazii, atît în zile de lucru, cînd merg la cîmp, cît și în zile de sărbătoare, cînd se duc la tîrg, ele sînt de obicei ornamentate în dungi, realizate din urzeală și bătează. În desenele pictorului, piesele anexe apar la țărăncile din județele Argeș, Mehedinți, Caraș-Severin, Bacău, Suceava etc. [107].

Zugrăvit de Szathmáry cu mai bine de un secol în urmă, portul popular femeiesc apare în fața cercetătorului, în toată bogăția, varietatea și armonia cromatică a elementelor sale componente. Specificul său în diferite zone ale țării este înfățișat nu numai în ansamblu, ci și cu particularitățile sale zonale, care-i dau o notă distinctă. În portretele individuale, fiecare motiv brodat sau țesut este cu justețe redat în forma și culoarea respectivă. Exactitatea acestor observații poate fi controlată pe baza confruntării cu obiectele achiziționate și conservate în muzee sau cu rezultatele unor cercetări efectuate pe teren. Astfel, opera lăsată de pictor are o dublă valoare: documentară și artistică, așa cum reiese și din citatele profesorului George Oprescu: «« Szathmáry >... ne-a lăsat, nu numai opere cu care se mîndrește poporul nostru, dar și documente sigure și valoroase pentru geografi, pentru economiști, pentru istorici »[108].

« Sutele de acuarele și desene ar putea deveni astfel, independent de valoarea lor artistică, documente ce nu s-ar putea înlocui pentru epoca cea mai frămîntată și mai interesantă a vieții noastre naționale; ele poartă însă, mai toate, și pecetea unuia din cele mai plăcute, mai sigure, mai superior dotate talente, pe care le cunoaște arta noastră... » [109].

« Meritul acestor acuarele, ca de altfel al întregii opere a lui Szathmáry, este de a fi știut să integreze omul în piesajul său firesc, înfățișînd țăranul în viața sa de toate zilele și în ocupațiile sale obișnuite, laolaltă cu priveliștea naturii de care acesta se simte atît de aproape » [110].

[99] DR I Sz (1) 3660; DR II Sz (1) 3590; DR I Sz (3) 2918; DR I Sz (6) 3579; DR II Sz (2) 4512; DR II Sz (3) 7247; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[100] DR II Sz (2) 4528; DR I Sz (8) 6854; DR I Sz (7) 4553; DR I Sz (2) 2869; DR I Sz (1) 3662; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[101] DR II Sz (2) 4604; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[102] DR I Sz (4) 2989; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[103] DR I Sz (3) 2918; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[104] DR I Sz (6) 3579; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[105] DR I Sz (2) 3564; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[106] DR II Sz (2) 4604; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe.

[107] GR III Sz (C) — 8; B.A. Rom., Cab. stampe; DR I Sz (3) 2920; DR I Sz (7) 4553; DR II Sz (2) 4537; DR I Sz (6) 3665; DR I Sz (2) 2869: DR II Sz (2) 4528; 4604; Muzeul de artă al Republicii, Cab. stampe; GR III Sz (C) — 9; B. A. Rom., Cab. stampe.

[108] G. Oprescu, *Szathmáry*, București, 1954, p. 22.

[109] Idem, *Pictorii din familia Szathmáry*, în *Analecta*, 1943, nr. 1, p. 88.

[110] *Scurtă istorie a artelor plastice în R.P.R., sec.* XIX, București, 1958, vol. II, p. 113.

INDICE DE LOCALITĂȚI

Stampe de la Muzeul de artă al Republicii Socialiste România și de la Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România

OLTENIA

Județul Rîmnicu-Vîlcea

1. DR I Sz (1) 3682 — Țărancă din Cîineni
2. DR I Sz (6) 3672 — Țărancă din Olănești
3. DR I Sz (6) 3572 — Țărancă din Rîureni
4. DR I Sz (6) 3573 — Țărancă din Rîureni
5. DR I Sz (6) 3574 — Cap de țărancă din Rîureni
6. DR I Sz (7) 4552 — Țărancă din Rîureni
7. DR I Sz (9) 6858 — Țărancă din Rîmnicu-Vîlcea
8. DR II Sz (1) 3588 — Țărancă din Cîineni
9. DR II Sz (3) 7251 — Țărancă din Rîureni
10. DR II Sz (3) 4623 — Țărancă din Poenari
11. DR III Sz (2) 3680 — Țărancă din Vîlcea

Județul Dolj

1. DR I Sz (5) 3570 — Țărancă din Dolj
2. DR I Sz (6) 3571 — Țărancă din Băilești-Dolj
3. DR I Sz (6) 3676 — Țărancă din Craiova
4. DR I Sz (7) 4535 — Țărancă din Bucovăț-Craiova
5. DR I Sz (7) 4541 — Țărancă din Oltenia (regiunea Craiova)
6. DR II Sz (2) 4585 — Țărancă din regiunea Craiova
7. DR II Sz (2) 4605 — Țărancă din regiunea Craiova
8. DR III Sz (1) 3562 — Țărancă din Craiova
9. Doc. 5 (17119) — Doljiu

Județul Mehedinți

1. DR I Sz (7) 4553 — Țărănci din Cerneți—Turnu Severin
2. DR II Sz (1) 4544 — Țărancă din Mehedinți
3. DR II Sz (1) 3590 — Țărancă din Cerneți
4. DR II Sz (3) 4627 — Țărănci de la Orșova

Județul Gorj

1. DR II Sz (2) 4602 — Țărancă din Tismana

Județul Olt

1. DR I Sz (6) 4522 — Țărancă din Slatina și cap de țărancă
2. DR II Sz (1) 3587 — Țărancă din Treptieni-Olt

MUNTENIA

Județul Argeș

1. DR I Sz (1) 3657 — Țărancă din Topolog
2. DR I Sz (2) 3566 — Țărancă din Ungureni
3. DR I Sz (6) 4523 — Țărănci din Pitești
4. DR I Sz (6) 4515 — Joc de doi din Bughia-Cîmpulung (fostul județ Muscel)
5. DR I Sz (6) 3663 — Țăran și țărancă din Stoenești (fostul județ Muscel)
6. DR I Sz (7) 4542 — Țărancă din Dragoslavele (fostul județ Muscel)

7. DR II Sz (2) 4573 — Țărancă din Argeș
8. DR II Sz (2) 4582 — Țărănci din Domnești (fostul județ Muscel)
9. DR II Sz (3) 4624 — Țărancă din Rucăr (fostul județ Muscel)
10. DR III Sz (1) 543 — Țărancă din Argeș
11. DR III Sz (1) 3561 — Țărancă din Pitești
12. DR III Sz (2) 4510 — Țărancă din Cîmpulung
13. DR III Sz (3) 4707 — Țărancă din Argeș
14. DR III Sz (3) 4911 — Țărancă din Rucăr
15. DR IV Sz (1) 4147 — Tîrgul de la Cîmpulung
16. Doc. 5 (17118) — Portu Argiș
17. Doc. 5 (18149) — Portu la Argiș
18. GR III Sz (c) — 8 — Rucăr. Țăran și țărancă călări

Fostul județ Vlașca

1. DR I Sz (3) 2916 — Țărănci din Vlașca
2. DR I Sz (3) 2920 — Foaie de studiu: țărani și țărănci din Vlașca

Județul Teleorman

1. DR I Sz (3) 2931 — Schiță de costum (Mavrodin)
2. DR I Sz (3) 2929 — Schiță de costum (Plosca)
3. DR II Sz (1) (2915) — Țărani și țărănci la Dunăre

Județul Dîmbovița

1. GR III Sz (c) — 3 — Țărănci din Dîmbovița

Județul Ialomița

1. GR III Sz (c) — 5 — Țărancă din Ialomița

MOLDOVA

1. DR I Sz (7) 4569 — Țărănci din Moldova

Județul Suceava

1. DR I Sz (1) 3660 — Două țărănci din Văratec
2. DR II Sz (2) 4583 — Țărancă din Suceava
3. GR III Sz (c) — 9 — Țărancă și țăran — Suceava

Județul Neamț

1. DR I Sz (6) 3575 — Țărancă din Dulcești
2. DR I Sz (6) 3669 — Două țărănci din Piatra
3. GR III Sz (c) — 7 — Țărancă din Piatra

Județul Bacău

1. DR I Sz (6) 3664 — Țărancă din Moldova (Bacău)
2. DR I Sz (9) 6856 — Femeie în costum național — Secatura (Bacău)

Județul Vrancea

1. DR I Sz (1) 3665 — Țărancă din Focșani
2. DR I Sz (1) 3666 — Țărancă din Focșani
3. DR I Sz (7) 4533 — Țărancă din Vrancea
4. DR II Sz (2) 4600 — Țărani din Vrancea

BANAT

1. DR II Sz (1) 3589 — Țărănci din Banat
2. DR II Sz (3) 4689 — Țărănci din Banat

Judeţul Caraş-Severin

1. DR II Sz (1) 3688	Ţărancă din Cornereva
2. DR II Sz (2) 4537	Ţărancă din Mehadia
3. DR III Sz (3) 4652	Ţărancă din Mehadia
4. GR III Sz (c) — 10	Ţărancă din Vîrciorova

TRANSILVANIA

Judeţul Braşov

1. DR I Sz (2) 9351	Ţărancă din Făgăraş
2. DR II Sz (3) 4690	Ţărancă din Ardeal

LE COSTUME POPULAIRE FÉMININ DANS LES ESTAMPES DE CAROL POPP DE SZATHMÁRY

RÉSUMÉ

L'auteur nous offre un premier essai de présentation systématique et complète des estampes du peintre Carol Popp de Szathmáry illustrant le costume populaire féminin de Roumanie.

La précision avec laquelle on décrit les différents costumes ou pièces vestimentaires, leur classification dans la typologie générale du costume populaire féminin, ainsi que l'index des localités annexé contribuent à l'intérêt de cette étude.

SZATHMÁRI Papp Károly

Uralkodók festőjejfény lépésre:
Szathmári Papp Károly. Szerk.
Kincses Károly. Bp. 2001

Szathmári Pap Zsigmond, lakatos MDK

"cehalis commissárius" 1778 évi

működéséről a kolozsvári lakatos céh levéltárában találunk adatot.

15.o. (16. jegyzet)

Balogh Jolán: Kolozsvári renesszánsz láda 1776-ból.

KelemenEml. 9-23.o.

MDK

Szalmárnémeti Pap István

tudos, nyomdász

A nagy-károlyi nyomda első vezetője és bérlője volt Sz. Pap István mint zakképzett nyomdász és tud. munkák írója működött a nyomdázat emelésén tolalóig. (1775)

Fürtinger Károly: Hazánk könyvnyomtatói. Grafikai Szemle 1893 évf. 1 z. 6 l.

A BELGRÁD-NISI UJ VASUTVONAL.

A szerb vasuti csatlakozások ügyében megindított diplomácziai tárgyalások monarkhiánk külügyi képviselete és a szerb kormány között, egyik legbecsesebb gyümölcsüket termették meg a belgrád-nisi uj vonal épitésében és szeptember 4-dikén történt megnyitásában. A rég kitüzött nagy világczél, Nyugat-Európát kelettel és délkelettel kereskedelmileg és politikailag összekötni, a keleti vasuthálozat e fontos kiegészitő részének közforgalomra adásával uj és előhaladt stadiumba lépett.

A megnyitott vonal hossza 244 kilométer, de Wranjáig, a rumóliai határon, 365-re fog meghosszabbittatni. Épitési költségei 90 millió frankra rugtak és a szerb kormány főkép Milán király határozott kivánságára sietett megvalósitásával. De már sokkal előbb megnyitásánál, a belgrád-nisi utvonal katonai tekintetben is jelentékeny szolgálatokat tett a kormánynak. A midőn ugyanis a mult évben a fölkelés a Timok-területen és különösen Alexinácz városában és környéken kitört, e vonalon a legrövidebb idő alatt több csapatot küldhettek teherkocsikon a mozgalmak szinhelyére, melyeket ily módon csakhamar sikerült a kiküldött csapatoknak elfojtani.

De az uj vasutvonal nem csak kereskedelmi és politikai fontossága, hanem érdekessége tekintetében is méltó arra, hogy bővebben foglalkozzunk vele. Első állomása Topcsider, hol 1868-ban Obrenovics Mihály fejedelem az összeesküvőknek áldozatául esett. A véres tett szinhelyén most szép, bizanczi izlésben épült kápolna emelkedik, melyet a fütyülő vonat gyocska falvak láthatók, néhol sajátságos szerb kinyomattal. Ilyen az például, hogy ezekben csak ugynevezett mehanákba, vagyis állami fogadókba lehet beszállni, hol a kormány által megállapitott árakat fizet az idegen. Most a vonat kövér legelőkön és terjedelmes kukoriczaföldeken robog át. Nagyobb erdőségek ritkák, mert Szerbiában még ma sincs erdőtörvény. A régebbi időkben meglehetős dús növésü és kiterjedt tölgyfaerdőkkel a kormány és a községek nagyon rosszul gazdálkodtak s hogy pénzt csikarjanak belőlök, jóformán tönkre tették.

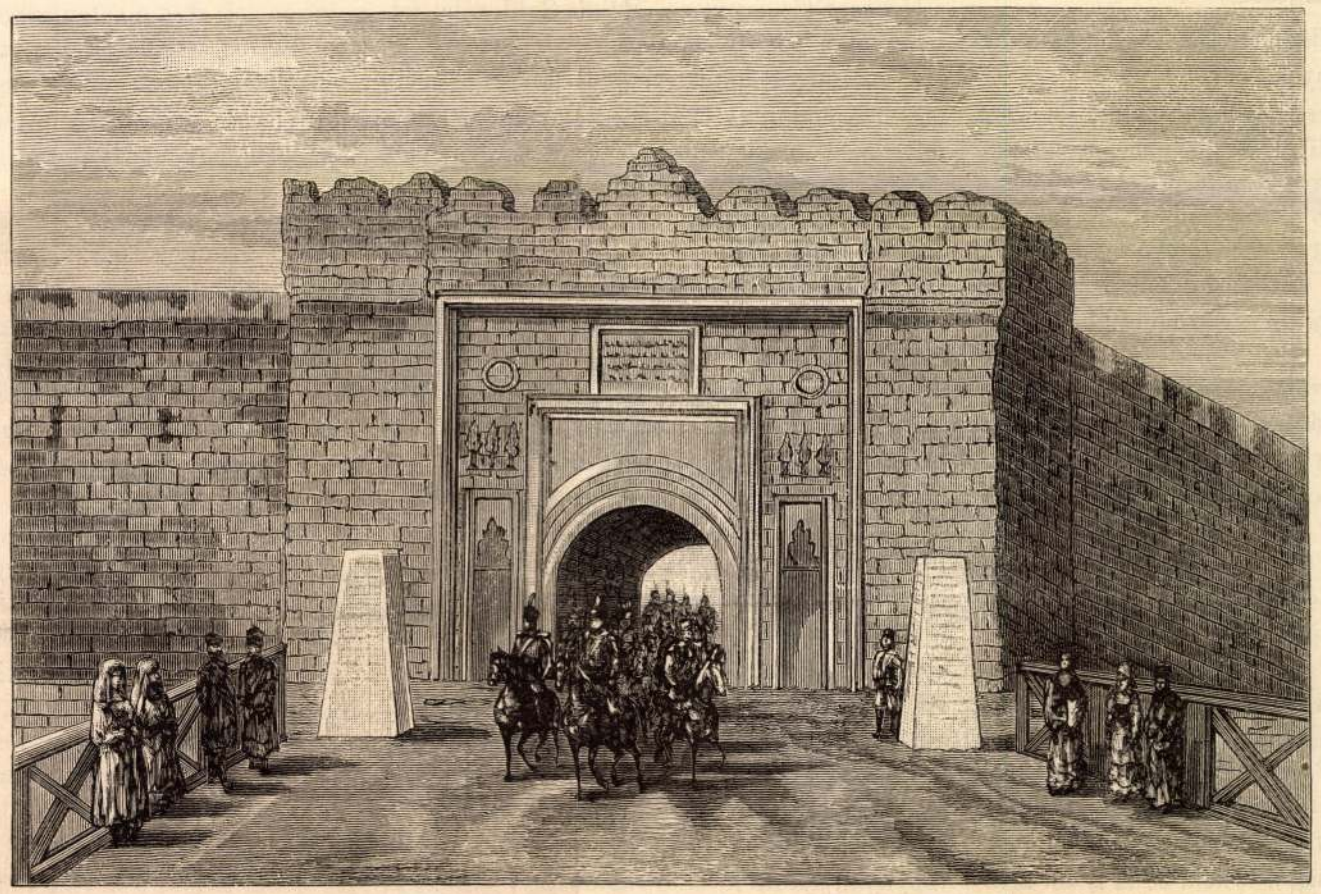

A NISI VÁR KAPUJA. — SZATHMÁRY KÁROLY RAJZA.

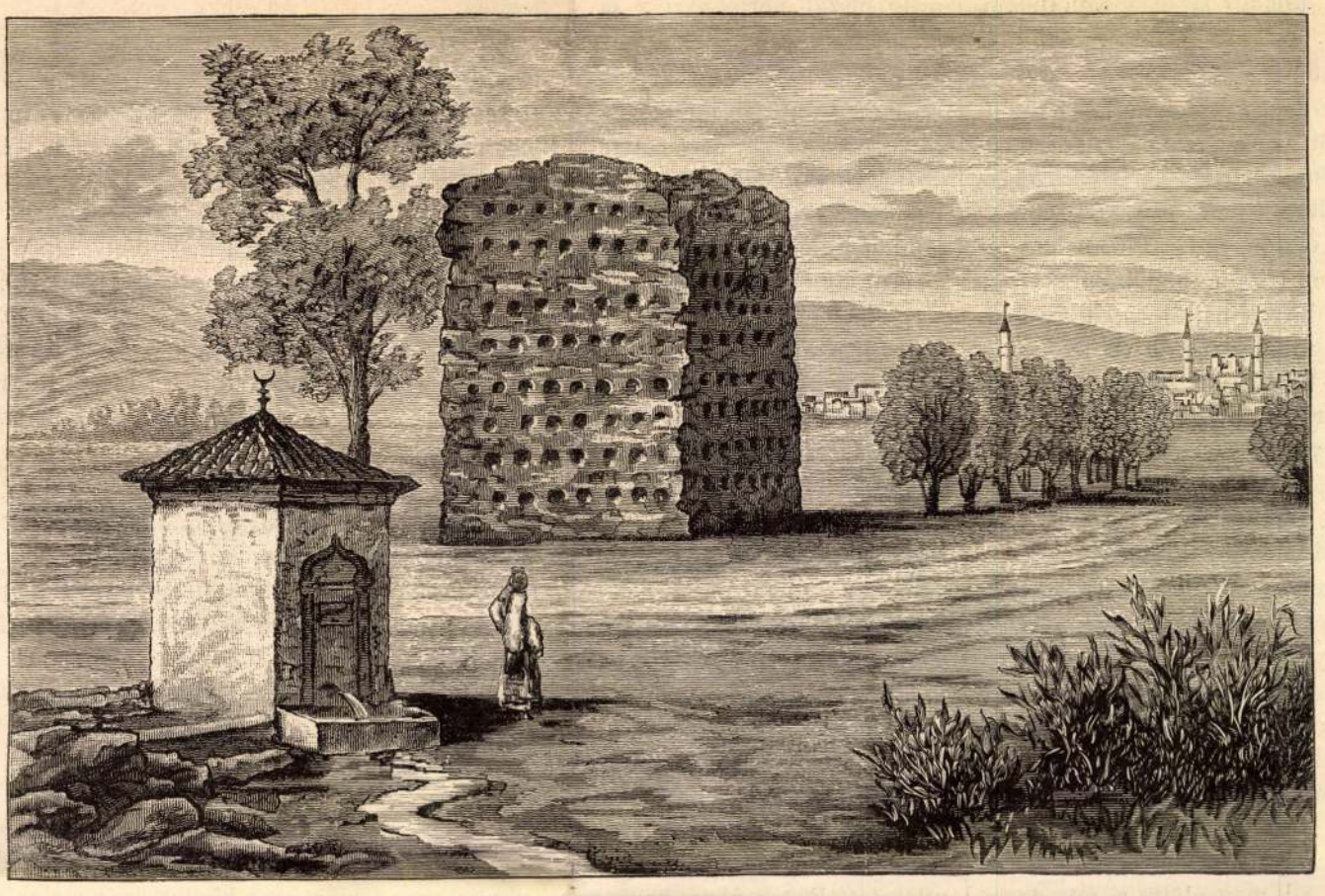

A KELEKULESZI (KOPONYATORONY) NISBEN. — SZATHMÁRY KÁROLY RAJZA.

Wlachka és Medjuluje közt a talaj mind bujábbá válik. A takarmány és a learatott gabona itt a jószággal együtt télen-nyáron szabadban marad, mivel csürök és istállók nincsenek. A gabonát Szerbiában nem csépelik, hanem lovakkal és marhákkal nyomtatják, s e miatt a gabnaszemek is szemetesebbek és olcsóbb áron jönnek a piaczra. Mint minden délszláv vidéken, talán a katholikus horvátok kivételével, Szerbiában is főként az asszonyok és lányok foglalkoznak mezei munkával, még a legnehezebbel is. E szokás még az évszázados török iga idejéből ered, a mikor a fér-

Kinek e szó már mondatott,
Az nyert magas feladatot,
Mint anya!
S ki ezt birá s elveszité,
Boldogságát eltemeté,
Mint anya!

VULCAN JÓZSEF.

OROSZ TÖRTÉNETEK.

III.

A csók. *

Nyári nap délszakán ott bolyongtam az erdő kigyózó ösvényén.

Sűrű volt az erdő és fiatal, valóságos orosz erdő, kevert faju fáival. A fehér törzsü terepélyes nyirfa elkeveredett a törpe s kigyóbőrhöz hasonló tarka héju, szürkés-zöld nyárfával. Itt-ott a tisztáson, meg az ut peremén apró tölgyek törtek a magasba, és sötét foltként váltak ki a fenyük, melyek nyáron oly szomoruak, mélyen lehajtva galyaikat.

Derült és hő volt a nappal; a lombozat dús sűrűje nem láttatá a napot és csupán a föld szinén, a bolyhos füvön játszadoztak, ideoda mozogtak és egymásba folytak a fehér és sötét gyürük.

Elmerengtem szeszélyes játékukon, midőn váratlanul terjedelmes emberi árnyék bukkant elém, lecsapott a földre s elfoglalá előttem a tért.

Megrázkodtam és megfordultam. Nem magam valék az erdőben.

Két lépésre tőlem, kecsesen és könnyedén, nem is érintve a füvet, női alak haladott.

Megállok. A nő közeledik és megáll előttem. Gyors pillantással lestem el az isteni arcz vonásait, a csodás idomok körrajzát, a mint a hullámos könnyü szövet alól kitetszének. Gyönyörü volt és ifju, de hogy kicsoda, nem tudám.

Most elindul, gyöngéden hozzám hajol és csók illeti homlokomat.

Fölrezzenék. Kimagyarázhatatlan felindulás vőn rajtam erőt, lélekzetem elakadt, és megrendült egész valóm. Kitártam karjaimat, vágytam meghosszabbitani az érzelmet, mely boldog reszketéssel önté el lényemet. Fölemelém fejem.... Senkit sem láttam oldalamnál.

A nő tovább haladt bájlón és könnyedén, mint előbb, még mindig nem is érintve a földet. Ugy tetszett, mintha két szárny lett volna vállán — két parányi, átlátszó szárny. Ezek segitették, hogy oly könnyen léphessen.

Előre törtem, nyomban utána, erős hangon szólitgatva őt. Azt akartam, hogy a szájamra adjon csókot, ajkainak csókjával....

Hasztalan minden szólitás; hasztalan szaladam utána. Mind messzebb távozott.

És a mint igy botorul kelek üldözésére az erdőben, nem messze tőlem egy más embert pillantok meg. Ifju volt még, ugy szólván gyermek. Gondatlanul lépdegélt, kissé magasra emelé göndör fürtös szép fejét. A vidám, derült szemek ihletetten néztek előre, a piros, telt és kissé nyilt ajak mosolygott.

Látom, mint áll meg előtte a nő, gyors mozdulattal mint hajol le, és hátrasimitva szétszórt fürteit, mint nyom csókot cseresnyepiros ajkira...

Hirtelen világosság dereng elmémben, eltaláltam a nő kilétét. Azt is tudtam már, kicsoda az ifju.

Igen, igen, ő volt a muzsa, a költő lelkesitője. Az ő csókját érezé homlokom, azt a hideg és bevégzetlen csókot...

Ilyen csókkal, mely hideg és bevégzetlen, az ihlettség ily tökélytelen adományával ajándékoz meg minket, próza-költőket, mig csókjait, kegyeit annak a gondtalan, ihletett versköltőnek tartogatja...

* Ezt a kis történetet *Turgenyev* beszélte el egy orosz irónőnek, a ki megirván «emlékezéseit» a nagy iróról, közli ezt is, mint a mely reá nagy benyomást tőn, de a melyet Turgenyev le nem irt. A ki csak némileg ismeri a «Költemények prózában» szerzőjét, tüstént észreveheti, hogy ez is a mesterre vall, teljesen abból a körből való, melyben ő szeretett mozogni s melyből többi költeményeit választá.

IV.

Hogy fogják a nihilistákat?

Történt pedig a dolog Hartman moszkvai, s Kobozev kiskert-utczai (Málájá-Szádovája, Szt-Pétervártt) merénylete után.

Az angol bibliaterjesztő társaság egyik tagja elvetődött az Ural-hegység alján, a Káma folyó mellett elterülő Perm városába. Vele volt kisérője, s egyuttal tolmácsa is. Utjok czélja Szibéria vala. Szeget ütött ez az őrködő hatóság fejébe. Mit keresnek ők Szibériában, a hol becsületes embernek semmi dolga? Bizonyosan Hartman az egyik, Kobozev a másik; ki is volna más? Aztán meg még jobban lenyomja a gyanu serpenyőjét az, hogy egy heti permi tartózkodásuk után vasuton utaztak Jekaterinburgba, könyveket osztogattak szét, sőt egynéhány példányt el is szórtak az állomáson. A vak is láthatja, hogy ilyet csak egy vakmerő nihilista tehet; hogyne érné hát föl észszel a lappangó veszélyt egy orosz zsandár! Nosza, fogja magát, titkos jegyekkel megtelegrafálja a szomszéd-állomásra, hogy az utasok közt van Hartman és Kobozev, el kell őket fogni. El is csipték szerencsésen a csuszovi állomáson. A misszionáriusnak az volt a terve, hogy beutazza Uralt, áthatol Szibérián és ugy kerül Amerikába. El volt látva minden lehető igazolványnyal, ajánló levéllel valamennyi kormányzóhoz. Menten előmutatta okmányait — nem használt semmit, ugyanazzal a vonattal utazott a tobolszki kormányzó; az ő pártfogásához folyamodik — semmi foganatja: nyolcz kivont szuronyos csendőr bekiséri Perm városába. Szerencsére az utczán találkoznak az ügyészszel, a ki bocsánatot kér és véget vet a kinos meghurczoltatásnak. Mekkora volt a kisérő csendőrök meglepetése, midőn a két fő-fő nihilistának vélt jámbor hittéritő őket is megajándékozta egy-egy gyanut keltő «szentirással».

*

Bizony hurokra került egy franczia is. «Albertov Anre Henri, Chvárinov fia» — igy volt bejegyezve a jegyzőkönyvbe. A dolog a csernigovi kormányzóság Klinczi nevü falujában esett meg. Henri Farino ur azért jött a faluba, hogy alkut kössön az ottani gyárosokkal, lévén kereskedő ember és egy gazdag franczia vállalkozó ügynöke. Időközben megismerkedett Szudzilovszkij közjegyzővel. Ugyanaz nap vendég érkezett a jegyzőhöz, a falusi rendőrfőnök, Z... uram személyében. Nosza barátságos lakomát csaptak az egyik boltban, s derült hangulat uralkodott mindenfelé. A rendőrfőnök egyszer csak oda fordul a francziához és kérdi, hol az utlevél? A franczia előmutatja a Szent-Pétervárott és Moszkvában láttamozott utlevelet. Ez azonban korántsem gátolja meg hogy a francziát hivatalosan meg ne motozzák, pénzét, iratait el ne szedjék, sőt még illatos szappanját is el ne vegyék. Mindezt lepecsételték és a francziát kurtavassal kinálták meg. Szudzilovszkij közjegyző csak nehezen tudta rábirni a rend buzgó őrét, hogy a gyanus franczia az ő felelősségére elbocsássa. Többen közbe léptek érdekében, a többi közt a jároszlávi liczeum egyik tanára is.

Jegyzőkönyv fölvétele nélkül azonban még se mult el a dolog.

— Mi a neve? — kérdi a francziát Z...

— Henri Farino.

A jegyzőkönyvbe beirják a mint feljebb mondók: «Albertov Anre Henri, Chvárinov fia.»

— Mi a rangja? — folytatja Z.

— A franczia köztársaság polgára vagyok.

— Minő polgár, diszpolgár? — tudakozódik Z. ur.

— Mi francziák egyforma polgárok vagyunk.

A rendőrség ugy találja, hogy a dolog nem egészen világos, tehát Szurámba táviratoz az iszprávniknak (kerületi rendőrfőnök). De Farino se volt rest, menten sürgönyzött Moszkvába és Párisba, segitséget kérve. Az ügy végre is «megvilágosodott», ez azonban négy napot vett igénybe és «Chvárinev Albertov Henri» egy emlékkel, egy tapasztalattal gazdagabb lőn.

*

Valaki azt hihetné, hogy csak idegen jár igy; de nem ugy van; megesik ez a muszkán is, csak ugy mint más becsületes emberen.

.... Kánevben elfogták a kijevi nőgymnázium két növendékét, mert Sevcsenko Tárásznak, az ismert kis-orosz költőnek sirjához zarándokoltak volt. Három jegyzőkönyvet vettek föl az esetről, és mindegyikben ott tündöklik ez a kifejezés: a «kaffeelogiai» osztály hallgatói. A jámbor mihaszna nyilván igy értelmezte a «filológiai» osztályt. Szerfelett gyanus volt az is, hogy a két kisasszony *szines* czeruzával lerajzolta a költő sirjának fekvését, meg hogy hirlapokat is találtak nálok. Mindezeket a közveszélyes tárgyakat elkobozták, és a rend bölcs őre ilyen hátirattal látta el mindannyiját: «vajjon nem tartalmaznak-e valami gyanusat?»

Czifrábban járt még Gálin, a földrajzi társulat tagja, kit az akmolini kormányzóságban elcsiptek, és a ki a nevezett társulat megbizásából tudományos czélból utazott a messze keleten levő Amur folyó tanulmányozására.

Az eset a isimi járásban történt. A járáskapitány azt az értesitést nyerte a kormányzótól, hogy egy gonosztevő megszökött. E hir vétele után találkozik Gálinnal. Nagy eszével tüstént fölfogta a dolgok állását, és nyomban kisütötte, hogy a szökevényt látja maga előtt. El is fogatta iziben, be is kisértette Petropávlovszkba, a főkapitánysághoz és előadta gyanuját, melynek alapján a letartóztatást teljesitette. Bizony sok volt a gyanu a rováson.

1. Gálin kereskedő is, meg a földrajzi társulatnak tagja is; már pedig mit keres a kereskedő a földrajzi társulatban? — tehát gyanus ember.

2. Gálinnál 50,000 rubelt találtak; a vak is látja, hogy a nihilisták pénzelték föl, hogy Amerikába szökhessen.

3. Sok lőfegyver és forgópisztoly volt nála, — ismét nagyon gyanus körülmény.

4. Ládát is visz magával. A járáskapitány, és ez becsületére válik, nem merte fölnyitni; megelégedett ama föltevéssel, hogy dinamit van benne.

5. Gálin jegyzései közt ilyen jegyzés is található: ezen s ezen a napon ennyi s ennyi szalonkát lőttem, stb. — Világos, hogy az általa elkövetett bűntettek értendők ez alatt.

6. Sok idegen nyelvü könyvet és rajzot találtak nála; már pedig rajz nélkül nem készitnek aknát. — Gyanus.

Hiába mutatta elő Gálin Szent-Pétervártt kiállitott utlevelét, hasztalan mutogatta az orosz földrajzi társulat megbizó levelét, hiu fáradság volt az is, hogy loyális voltát bizonyitgatta — belekerül a kóterbe irgalmatlanul, ha a városban nem akad több kereskedő ismerőse, a kiknek valahogy sikerült meggyőzni a rend éber őrét, hogy Gálin valóban Gálin, és se nem Kobozev, se nem Hartmann.

És hányan mentek át hasonló sorson?

Szathmári Pap Károly
Ú. Műv. 1993/9.

„... hazámat mégis imádom"

Szathmári Pap Károly festőművész kolozsvári kiállítása 1874—75-ben

Nyárády Gábor

„... bárha a czudar Kolozsvárt még soha látni sem kívánom, de hazámat mégis imádom, és minden lépésem egyedül hazámnak lesz szentelve" — írta Szathmári Pap Károly 1844 februárjában ifjúkori barátjának, Pataki Sándornak.[1] S vagy harminc esztendeig meg is állta, hogy szülővárosa, a „kincses város" földjére ne lépjen, legalábbis az ismert életrajzi adatok szerint. Alighanem édesapjának öngyilkossága, azután a családra rászöktő nyomorúság és talán környezetének előítéletes elhidegülése űzte el a Szentegyház utcai (ma Str. Maniu) otthonból hosszú bolyongásra és stúdiumokra Svájcban, Itáliában, német földön, míg végül egy kedvezőnek ígérkező meghívást elfogadva Bukarestben vetett tartósan horgonyt, ahol a fejedelmi udvar ünnepelt és sokszorosan kitüntetett festője lett. Később, 1848-ban ugyan megdobogtatta szívét a hazáját elragadó forradalmi hullám, majd 1857-ben az Erdélyi Múzeum-Egyesület szervezkedésének híre, s felajánlotta hallatlanul gazdag művészeti és természettudományos gyűjteményét Mikó Imrének, a múzeumeszme aspotolának, ha az igazgatói állást elnyerheti;[2] megjegyzendő, az imént idézett leveléből kitűnik, hogy már Kemény József és Sámuel 1842. évi kezdeményezése hallatán foglalkoztatta a leendő gyűjtemény gazdagításának gondolata. Nem kapta meg a bukarestinél jóval szerényebb stallumot, s a csalódás ismét évekre elvette kedvét a hazalátogatástól. Három évtized múltán azonban mégiscsak engedett honvágyának. Ennek bizonysága egy mostanában az Országos Levéltárban talált üzenet, érkezéséről. K. Papp Miklósnak, a Magyar Polgár szerkesztőjének címezte Bukarestből, 1874. november 9-én a „czudar Kolozsvárra".[3]

„Igen tisztelt Szerkesztő úr! Későbbre mehetek Kolozsvárra, mint gondoltam; midőn oly nagy útra megy valaki, mint én most tervezem, sok eligazítani való van. Most már reménylem, hogy 14-ik novemberben innét elindulhatok, és 17-én Kolozsvárt leszek — ha valami nevezetes közbe nem jön. Ha ígérete szerint szíveskedni fog a közönséget előkészíteni, igen háládatos fogok lenni. Én csak 8—10 napot maradhatok Kolozsvárt, onnan tovább, ahová tisztelt barátom úr fogja javasolni. A képek számát még neveltem, és gondolom, nagyon érdekesekkel. Míg személyesen szerencsém lesz, kérem, szíves hálámat elfogadni, és engedni, hogy írjam: őszinte tisztelettel szolgája, barátja, Szathmári P. Károly."

E sorok előzményeit K. Papp Miklósnak lapja 1874. december 6-i számában *Egy magyar festő külföldön* címmel közölt tárcájából tudhatjuk meg. Az ősz folyamán Bukarestben járt — írja —, hogy részt vegyen egy lövészünnepségen, egyszersmind személyes tapasztalatokat szerezzen a romániai viszonyokról, s az ottani magyarok sorsáról, „kikről sok jó és sok elszomorító hírt is vettünk a közelebbi

Szathmári Pap Károly: Lányok népviseletben, 1860-as évek

években. „Egy reggel a Grand Hotel de Boulevard előtt reggeliztem néhány magyar társammal, midőn egy ismeretlen s mégis ismerős arcú úr közeledett felém e rövid bemutatkozással: »Én Szathmári Károly festő vagyok, örömmel hallottam, hogy itt vannak, és siettem önöket üdvözölni.« Mindnyájan örvendettünk a találkozásnak, de leginkább én, ki rég ideje vágyakoztam e derék hazánkfia és művésszel megismerkedni." Szathmári azonnal meghívta a társaságot magához, „saját emeletes házában lakik,[4] kevés magyar festőnk van, aki vendégeit mint háziúr fogadhatja el".

K. Papp, bár előre tudta, hogy érdekes élmény vár rá, ámuldozva ír a látottakról. Már a lépcsőházban pazar festmények sorát csodálta meg, a művész dolgozószobáját pe-

Szathmári Pap Károly: Medvetáncoltatók, 1860-as évek

dig valóságos kis múzeumnak találta. „Minden zúg telve értékes, régi műtárgyakkal, melyek szép öszegeket képviselnek, s bármely múzeumnak díszére válnának." A mellékteremben egy remekmívű szekrény kötötte le a figyelmét, Károly fedejelem mesés összeget kínált érte, a művész azonban semmi pénzért nem volt hajlandó odaadni. „Szathmári kérésünkre megmutatta albumában aquarell képeit is, alig tudtam eltelni a gyönyörű képekkel. Merész színpompa, valódi keleti phantásiával." Ezután a szerző az akvarellfestészet technikai nehézségeit, Szathmári jellemábrázoló tehetségét méltatja, majd így zárja a tárcát: „Ezek a képek most itt vannak. Aki még nem látta azokat, ne mulassza el megtekinteni, s éppen oly kellemes órát fog a Redoutban eltölteni, mint én töltöttem nála társaimmal Bukarestben."

Nem tévedhetünk nagyot: ez a bukaresti spontán bemutatkozás és barátkozás lehetett Szathmári jövetelének és tárlatának inspirálója. Érthetetlen, hogy a kiváló, világjáró és világszerte számon tartott művésznek — noha pályáját, műveit, külföldi kalandozásait és elismeréseit számos kisebb-nagyobb cikk, tanulmány[5] tárgyalja — éppen erről az útjáról, „imádott pátriájában" rendezett kiállításáról egyetlen biográfus, műtörténész sem tesz említést, legfeljebb a puszta dátumról némelyik. Holott a kolozsvári debut nyilvánvalóan nem mellékes epizód volt a művész nagyívű pályáján, amelynek ez időben a csúcsain járt.

Talán nem lesz haszontalan felidézni az idáig vezető életút főbb állomásait. Szerencsés körülmény, hogy ezt a Magyar Polgár Közleménye alapján tehetjük (1874. november 29.). Nagy a valószínűsége ugyanis annak, hogy az itt közölt életrajz fő vonásaiban Szathmári saját kezétől származik, vagy legalábbis az ő elmondása alapján készült. Elsőrendűen értékes dokumentum tehát, hiszen egyetlen forrás sem tud autográf, illetve személyesen sugallt életrajzról, eltekintve a Mikó Imrének felajánlkozó levelétől.

„... Kolozsvárt született (1812. január 11.), oly családból, melynek tagjai mindig a tudományokkal foglalkoztak (egyik nagybátyja a kolozsvári református kollégium professzora volt, ennek fia ugyancsak jeles tudós és lelkész). Tanulmányait Kolozsvárt végezte, s előbb a Guberniumnál (főkormányszék), később Szebenben a Thesauráriátusnál (kincstári igazgatás) szolgált, az utóbbi helyen leginkább azért, hogy alkalma lehessen a báró Brukenthal-féle képtárt tanulmányozhatni. Szebenből Bécsbe, az akkori udvari kancelláriához ment, de Bécsben is többet tanulmányozta a festészeti akadémiát s a jeles képtárak műveit, mint a kancellária poros actáit. Bécsből Olaszországba ment, s négy évig Velence, Flórencz s Rómában kizárólag festészettel foglalkozott, csak azután tért vissza Kolozsvárra, ahol három évig dolgozott mint festő. Nemsokára új fordulópont állott elő életében. Előpatakon járva néhány gazdag, előkelő romániai családdal ismerkedett meg, kik meghívták Bukerestbe (1843), s midőn ott volt már, elhalmozták jól fizetett munkákkal.

1849-ben az orosz—török hadsereg elfoglalta Romániát, s ez alkalommal megrendelést kapott a török hadsereg hadosztályairól egy albumot készíteni az orosz czár számára. Az album pompásan sikerült, s a czár gazdagon megfizette, és ezen felül egy nagybecsű briliáns gyűrűt küldött a művésznek. Később az albumot elkészítette a szultánnak is, aki 24 000 piaszterrel és egy 12 000 piasztert érő gyűrűvel méltányolta Szathmári remekét. Így emelkedett hazánkfiának művészi hitele s neve fokról fokra. Lüders orosz tábornok egy ethnográphiai albumot rendelt meg nála, s ezt az orosz czár Stanislaus (Szaniszló)-rendjellel jutalmazta. 1855-ben királyunk (I. Ferenc József) őfelségének állított össze egy albumot az orosz és török tábori élet jeleneteiből, melyet őfelsége pénzen kívül a 100 aranyos legnagyobb érdempénzzel, az Artibus et literisszel (helyesen Literis et Artibus — A tudományért, művészetért) tüntetett ki. Ugyanez albumot a württembergi király a korona-rendjellel, az angol királynő crimiai (krimi) aranyéremmel jutalmazta.

Íme, ennyi dicsőség érte hazánkfiát külföldön, nem csoda tehát, ha Cuza herceg (Cuza Alexandru Ioan, az egyesült fejedelemlségek, majd Románia első uralkodója, 1859—1866) sietett a derék művészt udvari festőjének megnyerni. Az újabb időben számos megrendelést kap Károly hercegtől is (Hohenzollern I. Károlyról van szó), ki Szathmárinak nagy protectora, kiváló, jóízlésű fejedelem, neki köszönheti Szathmári, hogy az aquarell-festészet több és több barátot nyert Romániában. Mind Cuza, mind Károly herceg arany érdemrendekkel jutalmazták Szathmári képeit, amelyek már az 1851. és 1862. évi londoni, az 1855- és 1857-ki párizsi világkiállításon és 1873-ban a bécsi kiállí-

táson (itt 26 akvarellel szerepelt), a hamburgi fényképkiállításon, a bukaresti festészeti kiállításon érdemkitüntetéseket nyertek. 1864-ben Cuza herceg kíséretében Konstantinápolyba menvén, a szultánnak egy 115 lapból álló térképet készített Romániáról. A szultán nagy értékű, briliáns dohánytartót s a Medjedieh-rendjelet adta (neki).

... Jelenleg aquaell nagy gyűjteményét, melyet Károly román herceg rendeletéből festett s magának is egy példányban elkészített, Németországban, Belgiumban, Hollandiában, Franciaországban, Angliában és Pétervárott szándékozik bemutatni, de előbb műveit hazájának is be akarja mutatni. Az aquarell festészetnek eddigelé csak Anglia és Olaszország a hazája, s így a kontinensen még csak most fordítanak nagyobb figyelmet a gyűjteményes kiállításokra, mely nemben a Szathmárié a legszebbek egyike kétségen kívül... Két legszebb képét lapunk szerkesztősége is megrendelte; e képek a Magyar Polgár kiadóhivatalában tekinthetők meg."

Biográfusai ennél sokkal részletesebb képet adnak a művész életéről (jó néhány időszakot viszont homályban hagynak), az idézett tömör írás — a közlés helyét és körülményeit tekintve — mégis rendkívül fontos, mert tollba mondott önvallomásnak látszik. Sűrítmény lévén, néhány nagyon jelentős tény azonban kimaradt belőle. Nem szól például arról, hogy Szathmári már a negyvenes évektől foglalkozott a daguerrotípiával, s ő nyitotta meg Bukarestben az első „fényírdát", azaz fényképész műtermet. 1854-ben a krími háború hadszínterein számos felvételt készített, a fényképészet története mint az egyik első haditudósítót tartja számon. Több háborús képét a The Illustrated London News és a lipcsei Illustrierte Zeitung is hozta annak idején.[7] E képeket tartalmazták az előzőekben jelzett, s uralkodóknak ajándékozott albumok, amelyekért oly szép elismerésekben részesült. Így érthető az életrajzi utalás a hamburgi fényképkiállításra.

Nem tér ki a Magyar Polgár közleménye Szathmárinak Liszt Ferenchez fűződő barátságára sem, pedig európai útjaikon nemegyszer voltak útitársak a festő kolozsvári látogatását megelőző években. Nem emlékezik meg a cikk továbbá Szathmári roppant gazdag gyűjteményéről sem, amelyről a Mikó Imrének írt leveléből tudhatunk. Állítólag Corregio, Perugino, Salvator Rosa, Guido Reni, Tiepolo, Dürer és még sok más nagy mester művei voltak benne. Egy román műtörténész[8] szerint Szathmári képtára 1865-ben 140 művet tartalmazott, köztük Claude Lorrain, Wouwerman eredeti vásznait, s talán egy Rubenst is; e kollekció azért volt különösen nagy jelentőségű, mert a román fejedelemségekben akkoriban jöttek létre az első művészeti gyűjtemények. (Felmérhetetlen kár, hogy ez a nagy kincs, miként Szathmári egész hagyatéka, levéltára, a második világháborúban elpusztult.)

De most már térjünk vissza Kolozsvárra, a több évtized múltán először hazalátogató művész érkezésének időpontjára, s az elhagyott pátriával való találkozás krónikájára.

*

Magyar Polgár 1874. november 28.: „Szathmári Károly hazánkfia, Románia fejedelmének udvari festője ma (tehát a tervezett időpontnál tíz nappal később) Kolozsvárra megérkezett, s magával hozta azon gyönyörű aquarell-képeit, melyeket Londonba visz kiállítani. E képek itt is ki lesznek állítva néhány napig a Redoutban, s talán vasárnap (másnap) már megtekinthetők lesznek. E ritka szép képeket előre is ajánljuk a közönség figyelmébe." Másnap a konkurens Kelet is beharangozta az eseményt: „Szathmári Károly elismert hírű művész hazánkfia, ki 31 éve telepedett meg Romániában, s legkivált a nép- és tájjellegű festészet terén érvényesíti művészetét, Európa nevezetesebb államaiban körutat tesz, s aquarell-képeit fel egészen Angliáig be akarja mutatni. Románia eredeti, szép sajátságai, viseletek, tájak, ó építmények bő anyagot szolgáltattak a művész tehetségének, s legkivált a most uralkodó Károly műpártolása mellett nagyszámú festmény készült el, melyeket Szathmári a művészet iránt érdeklődő közönségnek be kíván mutatni. Körútját szülötte földjén kezdi meg, s képkiállítása már holnap szemlélhető lesz a városi Redout nagy termében."

Maga a művész pedig így invitálta meg az olvasókat: „Van szerencsém jelenteni Kolozsvár város nagyérdemű közönségének, hogy természet után festett aquarell-képeimet, melyek 35 évi fáradozásaim gyümölcsei, Londonba szándékozom vinni. Mielőtt azonban külföldön kiállítanám, kötelességemnek ismerem szülőföldemen is bemutatni azokat. Képeimet a városi vigarda nagytermében állítottam fel, s azok

Szathmári Pap Károly: Cigánylány, 1860-as évek

vasárnap, november 29-től december 8-ig lesznek megtekinthetők. Teljes tisztelettel Szathmári Pap Károly" (Magyar Polgár, 1874. november 29.).

A következő napokban több kisebb-nagyobb terjedelmű hír jelent meg a helyi lapokban a tárlatról. A Kelet december 2-i száma már méltató sorokat közölt. „Szathmári Pap Károly művész hazánkfia képkiállítása a Redout nagytermében általános feltűnést kelt, és nem alaptalanul. Már az a néhány mutatványkép is, mely a lyceumi nyomda főtéri központi irodájának kirakatában látható, hivatva van a kíváncsiság felkeltésére. A kiállítás maga azonban oly változatos szín- és alakpompát tár elénk, mely e nemben valóban ritka élvet nyújt. Az aquarelle-festészet természetes előnye: a színezés lágysága tetszetős bájt kölcsönöz e képeknek, melyek még amellett a tárgy újdonszerűségével és eredetiségével is dicsekedhetnek." A Magyar Polgár december 5-i számában ugyancsak nagy közönségsikerről ír. Megemlíti, hogy a festő arcképeket is fest a helyszínen, egy portrét 25—30 forintért. Cigánylány című festményéért 1500 forintot kínáltak, de a művész nem volt hajlandó megválni tőle. A december 8-i számból kiderül, hogy Szathmári „néhány kolozsvári szép nőt festett le", s kiállítása a tervezett terminusnál tovább, a következő vasárnapig, azaz december 13-ig lesz nyitva. Ugyanitt Szathmári köszönetet mond a nagy számú műpártolónak és érdeklődőnek, s hozzáteszi: „E néhány napot legkedvesebb emlékeim között fogom megőrizni." Kelet, december 12.: „Szathmári Pap Károly gyönyörű aquarellképeinek valóban megtekintésre méltó kiállítása már csak vasárnap (másnap) estig lesz látható."

*

Ámde ezzel még nem fejeződött be a művész kolozsvári látogatása. A Magyar Polgár december 25-én jelentette, hogy Szathmári visszatért Nagyenyedről, „ahol szintén bemutatta aquarell-gyűjteményét a közönség osztatlan tetszése mellett". S itt álljunk meg egy percre. A művésznek a bevezetőben idézett levelében az áll, hogy K. Papp Miklós szerkesztő tanácsa szerint viszi majd tovább képeit oda, „ahová tisztelt barátom úr fogja javasolni". Bizonyos azonban, hogy a tíznapos nagyenyedi kirándulásra nem K. Papp ösztönözte őt. Más, családi okok vonzották a kollégiumáról hírneves, 1848—49-es szenvedéseiből még alig felocsúdott kisvárosba.

Arról tudunk, hogy özvegy édesanyját már 1848 őszén — nyilvánvalóan a szabadságharc viharai elől menekítve — magához vette, azután vele élt Bukarestben, s ott is temette el 1857-ben az evangélikus temetőben.[9] Kolozsvárt elhagyva nem szakadt el végleg Róza nővérétől sem, aki színésznő lett, majd ugyancsak kalandos pálya után férjhez ment, s férjével együtt fivérénél talált menedéket Bukarestben. A másik testvérről, Gáborról — a hat közül valószínűleg ő volt a legidősebb — csak annyi nyomot fedeztünk fel, hogy 1844 októberében városi tanácsos volt, tizenhat éve a református egyház algondnoka, s erről a a tisztéről az egyházi tanács gyűlésén lemondott. Az 1823-ban született Karolináról és az 1825 decemberében világra jött Sándorról nem találtunk adatot. Annál többet a Károlynál 12 évvel fiatalabb Annáról.

Szathmári Pap Anna 1847 júniusában házasságra lépett a tekintélyes családból származó szentkatolnai Bíró Lajossal, aki ekkoriban a főkormányszéknél töltött be szerény állást. Bíró 1848 nyarán Vay Miklós erdélyi királyi biztos titkára lett, majd beállt a Mátyás-huszárokhoz, gróf Bethlen Gergely segédtisztjeként vett részt a harcokban, és kapitányságig vitte;[10] az erdélyi hadműveletekről könyvterjedelmű emlékezéssorozatot tett közzé a kolozsvári lapokban.[11] 1860-ban, az elnyomatás átmeneti enyhülésekor Mikó Imre hívására titoknoki állást vállalt a visszaállított főkormányszéknél, de csak rövid ideig. Azután nyugdíjba ment, és családjával — öt gyermeke született időközben — visszavonult az ekkor feltehetőleg örökségként reászállott vingárdi birtokára. Vingárd: Alsó-Fehér megyei kis, román falu, légvonalban 15—20 kilométerre délkeletre Nagyenyedtől. Itt a magyarázat a művész előre nem tervezett nagyenyedi kitérőjére, évtizedek óta nem látott Anna húgával és hozzátartozóival akart találkozni. Bizonyos, hogy a megye közéletében fontos szerepet játszó Bíró segítségére volt a kiállítás megszervezésében, s otthont nyújtott neki a vingárdi kúriában. Karácsony előestéjén azonban búcsút vettek egymástól, Szathmári visszautazott Kolozsvárra.

*

A Magyar Polgárban olvashatjuk, hogy műtermét a Biasini szállóba tette át (11. szoba), Nagyenyedről néhány megkezdett arcképet hozott magával, ezeken dolgozik, s itt is egyre-másra kapja a megrendeléseket, úgyhogy „az egész január hónapot a körünkbe tölti". Szeretné műveit újra kiállítani, ezúttal a nőegylet és a leányárvaház javára, csak alkalmas helyiséget kell találnia. Szilveszter napján a lap már arról tudósít, hogy „a gyűjtemény a Belközép utcában, az Ádler-féle házban lesz kiállítva" (a Redout bizonyára foglalt volt). Az Újév első napján pedig a megnyitásról ad hírt, s közli, hogy megkezdték a sorsjegyek árusítását a nőegyletnek felajánlott képre. Mindezen túl a Kelet még azt is jelzi, hogy a „közkívánatra" rendezett, jótékony célú tárlat január 10-ig lesz nyitva. („A jeles Koller is sok kitűnő képet mutatott be a román és szász népéletből, de nagyon keveset a magyar és még kevesebbet a székely népéletből, holott van ám ott tárgy elég... Szatmári rövid itteni tartózkodása alatt is több ilynemű képet készített." Vajon hová lettek ezek a képek?)

E napokban jelent meg a Keletben három folytatásban (január 8., 9., 10.) az egyetlen olyan részletes ismertető és kritika, amely fogalmat ad a Kolozsvárt bemutatott anyagról. Egy brassói lapban Vajda László ugyan tudósításában[12] megemlítette, hogy Szathmári 63 akvarellt és három olajfestményt mutat be, de csupán egy-két mű tárgyát jelzi. A Kelet névtelen bírálója viszont alapos szemlét tart a művek fölött, egy jó ízlésű, művelt műbarát, de sajnos nem képzett műbíráló szemével vizsgálódik.

Benczúr, Mészöly, Munkácsy példájára hivatkozva írja, hogy „a művész hazája a nagyvilág", otthon nem talál mecénást, kénytelen hát vándorbotot venni a kezébe, s egyébként is, „a magyar nem becsüli azt, ami magyar". Szathmárinak is idegen országokba kellett mennie, hogy nevet szerezzen magának. S most már „mint hajlott korú ember tér körünkbe, hogy felmutassa koszorúit". Képein „megörökítette Románia fővárosának nevezetességeit, Oláhország építészeti remekeit, népviseletét, fejedelmének látogatásait". A fényképezés nem szorítja ki a festészetet — folytatja

Szathmári Pap Károly: Favágók, 1860-as évek

a szerző —, Szathmári művei is szebbek, mint tárgyai. „A torockói lány, a szegedi pór, a bukaresti vásár, a herceg érkezése Turnu Severinbe stb. gyöngye lehetne bármely képtárnak."

Szathmári „angol modorban vízfestékkel dolgozik, minden vonásában könnyűség és határozottság, költői és természetes egyszerre". A legszerencsésebb a népes jelenetek ábrázolásában, a típusok, jellemek hű visszaadásában. „Kevésbé szerencsés az arcképfestésben, nem tud színeivel elég életet önteni az arcokba, mert itt is azokat a színeket használja, melyeket a táj és ruházat színezésénél. Szőkéi élettelenek, pórias alakok úrias kinézésűek, barnái pedig rozsdaszínűek, mint a mongolok, Szathmári nem is látszik csüngeni az arcképfestésen. Elmondhatjuk azonban, hogy egy pár valódi remekre is találunk művei között."

Kritikusunk *A szegedi pór* című képet „az egész gyűjtemény fénycsillagának" nevezi, s úgy véli, *A szolnoki kanász* sem marad el mellette. Áradozik *A herceg megérkezik Turnu Severinbe* című műről, s nagy elismeréssel szól *A torockói lány*ról és a *Szövő román nő*kről is, továbbá az életképekről és a tájképekről. Ezek sorában megragadja figyelmét a *Buseni vásár*, a *Bukaresti szabad fürdőhely*, a *Turpateli nőkolostor*, az *Arges völgye*, a *Bucsecs hegye*, a *Bánáti román táj* és még jónéhány akvarellkép. „Tájképein a víz és a fa ábrzolása nem szerencsés, a felhők ábrázolásában viszont valóságos mester." A terjedelmes írást csak azért tartottuk érdemesnek futtában felidézni, mert valamelyes tartalmi áttekintést ad a kiállításról és annak „szakmai" fogadtatásáról a helyi kritika korabeli színvonalán.

*

Arról nem informálnak a lapok, hogy Szathmári mikor hagyta el Kolozsvárt. Feltehetőleg 1875 január közepén. Mindenesetre a 8—10 napra tervezett látogatásból bő másfél hónap lett. Nehéz volt elszakadnia „czudar", mégis forrón szeretett szülőföldjétől, amely ha tán bántotta is régen, most a keblére ölelte. S hogy innen merre, hová vitte a világjáró kedv? Képeit eredetileg végig akarta volna vinni Európán, „fel egészen Angliáig". Forrásaink nem tudnak erről, az egyik szerint csak Magyarország, Ausztria, Németország több városában fordult meg, egy másik szerint csupán Ausztriában tett körutat. Ennek kikutatása azonban már nem témánkhoz tartozik.

Tíz éve a kolozsvári Utunk felvetette, hogy a művész halálának centenáriumán (1987) szülővárosa, amely „eddig megfeledkezni látszott kiváló polgáráról", műveinek kiállításával tisztelegjen emléke előtt.[13] Miért, miért nem, a gondolat elsikkadt. Emlékeztessenek hát rá — ha megkésetten is — Kolozsvár hazatért fiát százhúsz évvel ezelőtt ünneplő hangjai.

JEGYZETEK

1. Dani János: Adatok Szathmári Pap Károly gyermekkoráról és diákéveiről. In: Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára. Kolozsvár, 1957. 198—206. l.
2. Kelemen Lajos: Művészeti adatok az Erdélyi Múzeum-Egyesület irománytárában. Művészet 1912. 218—227. l. (Művészettörténeti tanulmányok, Bukarest, 1984)
3. Országos Levéltár R 147 3. d.
4. Ana Maria Covrig: Contributila deslusirea biografiei şi la cunoasterea operei pictorului Carol Popp de Szathmáry. Studii şi cercetări de ist. art. Bucureşti 1976. 89—101. l.
5. Bíró Béla: Szathmári Pap Károly. Erdélyi Helikon, 1943. Gh. Oprescu: Carol Popp de Szathmáry Desinator. Analele Academici Romane, Memoriale sectiunii literare, seria III, tomul X. Bucureşti 1941. Gh. Oprescu: Szathmáry. Editura de Stat pentru literatura şi artă. Bucureşti, 1954. Ana Maria Covrig: i.m.
6. Árvay Árpád: Szélsodorta falevél. Bukarest, 1973.
7. Tőry Klára: Optikával a krími háborúban. Magyar Hírlap, 1984. január 21. melléklet. Wágner István: a képíró. Magyar Hírlap, 1985. szeptember 14. melléklet.
8. Ana Maria Covrig: i.m.
9. Árvay Árpád: i.m. Bíró Béla: i.m.
10. Bona Gábor: Kossuth Lajos kapitányai. Budapest, 1988. 120. l.
11. Szentkatolnai Bíró Lajos emlékezései. Országos Levéltár 341 12. cs.
12. Ana Maria Covrig: i.m.
13. Mezei József: Szathmári Pap Károly redivivus. Utunk, 1983. augusztus 5.

□

HENRY MOORE – BUDAPEST '61, '67

(folytatás a 32. oldalról)

riám rejtett maradt. Gyorsan kellett dolgoznom, hiszen a többmázsás, sőt tonnás darabok között nem szabad tétovázni, bármily erejű férfiakból állt is Sütő Ferenc szoborszállító brigádja. Csak a jó nagy *Király és királynét* (1952—53) tologathattam könnyen, mivel bronzlemez talapzatába golyóscsapágyas gumikerekek voltak szerelve.

Milyen volt a kiállítás? Ha nem kerültek volna elő *Kovács Ferenc* kitűnő enteriőrfotói — akkoriban még nem volt szokás ilyesmit csináltatni —, semmire sem emlékeznék már. Az itt közölt képeimből viszont már tudok puskázni. Ezek szerint a bejárati kétszárnyú lengőajtóval szemben, hozzá nagyon közel állítottam fel a Moore-anyag egészétől elütő, kubisztikus *Álló alakot* (1950; 220 cm magas), melyben a negatív forma csaknem megeszi a fém pozitívjét, de az mégsem hagyja magát. Repoussoir-figurának ragasztottam ezt a darabot a bejárathoz, hogy optikailag orron vágja a nézőt. A nem túl nagy, szubtilis, áttört szobor a perspektíva törvényei szerint sokkal nagyobbnak látszik, mint a valóságban, de ezt a kiemelési csalást nagyon-nagyon megérdemli. A *Fekvő alak* (1951; 195 cm hosszú) közismert példánya, Henry Moore emblémája volt a fogadó falon. Jobbra a *Király és királyné* (1952; 164 cm magas) ülnek dermedten, mint az ókori egyiptomi Memnon-szobrok. Az első terem bal oldala már nem fért be ebbe a képbe, ezt a gruppot egy másik fotón találjuk. A *Harcos pajzzsal* (1953—54; 175 cm) című szobornak ezen a felvételen nem a főnézetét találjuk, mint a látogató, ha bement a szoba közepébe, hátul állt továbbá a *Függőleges motívumok No 8* (*Totemoszlop,* 1955; 198 cm magas) a befelé vezető, bal oldali keskeny ajtó mellett.

A második teremnél megáll a tudomány, nevük szerint kiszámíthatom a katalógusból, hogy mely szobrok voltak ott, de hogy hová állítottam őket, nem őrizte meg a memóriám. Mindössze egy kép maradt számomra kottának, a tárlat legnagyobb — 295 cm széles — darabjáról. Ez a *Fekvő alak II* (kétrészes; 1960), a művész pályafutásának egyik legfontosabb műve. Korántsem praktikus okokból bontotta két részre szobrát, hanem plasztikai leleményből. Olyan ez a nő, mint egy méltóságteljes hegylánc, két hegytetővel, völgyekkel, s a szirtfok pedig a feje. Zárt, tömbös, masszív, súlyos kompozíció ez képletesen is, a valóságban is, hiszen a kollekció legnehezebb szobra: tíz kiló híján egy tonnás. Ha maradt is rajta üres rész, a levegőnek itt már csak mellékszerep jutott. Annál több a belső kontúrnak, illetve a monumentum egyszerre nehézkes és könnyed, frappáns sziluettjének. Az első és a második terem válaszfala elé, tőle jó messzire helyeztem el ezt a szobrot, mivel ekkora osztatlan falam a Műcsarnok tengelyében nem volt már. Így a tárlat fő irányába haladónak először talán nem akadt meg a pillantása rajta, de mindenképpen szembesülnie kellett vele, amikor kifelé ment, haza akart menni. Sőt a kiállítás legutolsó termének fenékfaláról, a széles ajtónyíláson át, már éppenséggel két teremnyi távlatból gyönyörködhetett a hatalmas *Fekvő alak II*-ben. Még közelről megtapintottam — a többi szobor tükörsimaságával ellentétes — rusztikus, de fényes bronzfelületét, hogy vizsgálódásom közben meglepjen az apró betűs jelzés: öntötték Nyugat-Berlinben. Olcsóbb volt nyilván, vagy talán ott gondosabb munkát nyújtottak, mint a szigetországban.

A harmadik teremben, dokumentum-fényképem tanúsága szerint karéjosan állnak a szobrok. Az *Álló alak* (*Penge-él,* 1961): magasra törő, elnyújtott, kar nélküli, talán szoknyás torzó, olyan, mint egy jócskán felnagyított pattintott kőbalta, szakóca. En face ma már realistának nézzük ezt a híres alakot, a kép hátulnézetéből viszont szebb, titokzatosabb, több plasztikai izgalmat rejt. Voltaképpen egy négyzetbe foglalható a súlyos *Szobor* (1964), Napóleon-kalapos felső záródásával. Az 1967-es szállítási jegyzékben egy *cognoment* is viselt: *Atom-felhő.*

A főhelyen, a végfal kellős közepén a *Boltív* (1964) nyugodott, ez a szögletesedő, fekvő, nagy O betű alakú, antropomorf, mintegy önmagába visszatérő kígyó keretezte a levegőt. (Át is mászkáltak rajta a gyerekek, ha a teremőr nem nézett oda.) Háttere, sajna, egy azokban az években divatos, méregdrága, szürke plüssfüggöny volt, melynek a redőzése csúful versenyre kelt a szobor modellálásával; a fényképezéskor addig ügyeskedtünk, amíg sikerült a függöny elől kiléptetnünk a szobrot, így viszont elvesztette centrális helyét. (Későbbi években már egy hatalmas, fehér paravántablót állítottam a függöny helyére.) A *Boltív* jobb oldalán vertikális testvére, a *Nagy torzó* (*Boltív,* 1962—63), ez a majd' három méter magas, humanizált kapu. Ez is ember, vagy inkább végtagjainkat, karunkat, vállunkat képviseli, csonttal, izomzattal, epidermisszel, elemei — régies anatómiai nyelven szólva — úgy ízesülnek, mint vápába a fejecs. Ez a kapu takaros, fehér dobogón állt; ma már a puszta parkettára tettem volna, hogy ennek a fordított U-nak a a két szára gyökeret verjen a padlóba, hiszen ez *Bodenplastik*, önmagában is installáció. Csak annak idején még senki sem használta ezt a terminust. De miért nem a díszhelyre, a terem közepére állítottam ezt a remekművet? Az első termem fényképe válaszol. Nézzünk csak rá, ha az I-es terem bal oldali ajtaján leselkedünk, már azonnal, három térség hosszúságában, sőt — így még nagyobb távon — átlósan látjuk, érzékeljük Henry Moore *Boltív*jének áramütését.

Eddig a fotódokumentáció nyomán. A képeimen nem látható szobrok benne vannak a fellelhető katalógusban, fölösleges volna idemásolnom. Egyetlen egyet említek mégis: *Külső és belső formák* (1952—53). Ez a két mé-

Szathmáry Papp Károly f.

1881. tavaszi ki állítai:

Ritka vendége a műcsarnoknak Szathmáry Papp Károly, a román királyi udvari festője. Évek óta most küldött először közel 20 vízfestményt, melyek nemcsak művészeti, hanem ethnográfiai szempontból is érdekesek. A népéletből vett jelenetek ügyes elrendezés s a jellemző vonások kellő hangsulyozása által keltenek figyelmet. A művész könnyen s elég biztosan kezeli az ecsetet. Bukaresti hazánkfia képsorozatában az épületek rajzai, mint a „Püspöki templom", s a „Stairopoles egyház" különösen csinosak. A Vásár Buzeuban s a Bukaresti borom vásár mozgalmas jelenetek s a genre alakok, a szép czigányleányok román asszonyok is szembetünő jelmez képek, de egyiknek másiknak arca kissé merev s úgy tetszik, mintha a művész még a természetnél is előzékenyebb lett volna szépségüket illetőleg.

Képzőművészeti szemle, 1881. 90 l

Az állandó képárúcsarnokban (műcsarnok) néhány képet állítottki 1881-ben.

1881. brüsseli nemzetközi műkiállításon Bukaresti vásár és Metropolita templom.

u.o. 1881. 126. l.

A girálti m. kir. adóhivatalhoz.

Erk. 1903 év ... május ... hó 6. ...

1414 szám

903

E.

Biszaha –
Fenyja
Molcsányi

~~E sorozatát a Honderü (1843. I. 778. l.) „jó lélekkel" ajánlja „minden casinók, könyvtárak, körületek, salonok és művészetkedvelők s pártolóknak"~~

Déri Istvánné, Széppataki Róza sinmüvésznő archépe, amelyet 1834-ben rajzolt köre.

S z a t h m á r y P a p K á r o l y született 1812-ben Kolozsvártt. Bécsben tanult, majd Eszterházy László gróf támogatásával Olaszországban utazgatott, négy évet töltött Firenzeben és Rómában, majd Erdélybe tért vissza, 1843-ban Borszéken megismerkedett Bibesco herceg román fejedelemmel, aki magával vitte őt Bukarestbe, ahol udvari festő, s a fényképészet meghonositója lett. A kevés irodalmi adat tanusága szerint nagyon kedvelt festője volt a bukaresti főuri világnak, s dolgozott Miklós orosz cár és a török szultán részére is. Már a negyvenes évek elején meginditott egy kőnyomatos sorozatot "Erdély képekben" cimen. Az első három füzetet Kolozsvártt készittette, de ezzel nem lévén megelégedve, a sokszorosittatást Bécsben folytatta. A kiadványt ezideig nem sikerült rekonstruálni. A Történelmi Képcsarnok grafikai gyü gyüjteményében őrzött néhány lap, "Déva", Kolozsvári Képek", stb. nem mutathatják be müvészetének fejlődését. Nem volna érdektelen müvészetével behatóan foglalkozni, s vizsgálni azt, hogy milyen szerepe volt a román ~~XXXXXXXX~~ müvészi életben, s a román festészet kialakulásában és fejlődésében.-Bibliográfia: Hazánk és a Külföld, 1865.641.l./Életrajza/.- Képzőmüvészeti Szemle, 1881.90.l.- Müvészet, XI.- Nagy I.- Révai Lex.XVII.401.l.- M.T.Kpcs.Kat.118.sz.- M.T.Kpcs. gr.gyüjt.- Vas.Ujs.1871.605.l.-1883,738.l.- Wurzbach Lex.XLI.208.l.-

Honderü, 1843.I.778.

1860-ban Bukarestben kő- és kőnyomyomdát állitott fel ~~volt~~; itt jelent meg a Bukaresti Magyar Közlöny is.

ahol 1836-ban a Szent Anna Akadémiában kiállitotta Kleopatra c. olajfestményét.

Egyik legismertebb, s legkiválóbb alkotása

Szathmári P. Károly

1842. ben megjelent. Nem-
zeti képtára, mely az ország-
gyűlési (erdélyi) tagok arcz-
képeit foglalja magában.
A lapok ugyan a kirtelen
dolgozás bélyegeit s reájok
nem nagy gond fordítás
jeleit hordozzák magu-
kon, mindazonáltal köztok
sokan a több vonalokban hük.

Cred

Regélő. 1842. 62. szám.

{ és 71. szám
és 65 szám.

573 lap

Bukaresti Magyar Szemlé

1860. nov. 17. tól (22. szám) ~~[illegible]~~
jelent meg „Szathmáry Pap
Károly művészi kő- és könyo-
nyomó intézetében". —

„Jeles erdélyi művésünk Szathucáry Károly úr Bécsből honába térő útjában néhány napot Pesten mulata. Gyönyörű gyűjtemény, Erdély képekben, valósá-gos díszére volgál nemzetünknek. A rajz oly jeles és hű, a kivitel oly elegans, a Bécsben újólag kénült könyomatok oly tökéletes szépek, hogy a második kiadást jó lélekkel ajánlhatjuk minden casinók, könyvtárak, közintézetek, salonok és művészetkedvelők s pastolóknak. Eddig elkénült 10 füzet, mindenik 4–5 képpel és ahoz tartozó pompás nyomatú magyarázattal. Ára a nagyobbféle díszpéldánynak füzetenkint 3 ft. a kisebbeknek 1 ft 40 k. ezüst pénzben. Figyelmeztetjük olvasóinkat, hogy a csak 150 példányról álló kiadásra már 100 aláíró jelentkezvén, csak a hátralevő többi példány megrendelhető ---

Nonderü 1843. I. 778. l. —

" " I 840. Marastoni 7. kabról

Szathmáry Papp Kóly

A Radu Vodă Kolostor

Repr.

Kosmuk 1970. VI. 9.16. olol.

1) Szathmáry Papp Károly

festő

Kladek Antal festőbarátja hívásá-
ra több ízben ellátogatott Buko-
~~vas~~ vestbe, s 1840-ben végleges

Árvay Árpád: Román-mozgó...
Korunk 1970. VI. 917.

2) Szathmáry Papp Károly

fesfő

le is tekpedett ott.

Apja Szathmáry Papp Dániel az

erdélyi református főkonzisztórium

Árvay Árpád: Román – nagyon....

Kovunk 1970. VI. 9A.

3) Szathmáry Papp Károly

tasfő

pénztárának felügyelője. Öngyil-

kos lett.

~ ról: Dani János: A datok Szath-

Árvay Árpád: Román-magyar....

Korunk 1970. VI. 918.

4) Szathmáry Papp Károly

fszt.

máry Papp Károly szermekkorárói

és diákéveiről /1957, Tudomá-

nyos kiadó/

Árvay Árpád: Román-nyelv...

Korunk 1970, VI. 918.

5) Szathmáry Papp Károly

festő

Kolozsváron 1812 jan. 11-én született

ref. baládból, egyik őse erdélyi

püspök volt

Árvay Árpád: Román-magyar...

Kovanh, 1970. VI. 918.

6) Szathmáry Papp Károly

festő

Egyike volt a Magyar Olvasó Egylet megalapítóinak.

1840–1888-ban behöretkezett haló-

Árvay Árpád: Román – magyar....

Kornak 1970. VI. 918.

7) Szathmáry Papp Károly
festő

lóig minden fejedelemnek udvari
festője volt. Alexandra Ion Cruza
fejedelem hétszer vitte magával kons-
Árvay Árpád: Román-magyar....
Kornak 1970, 918.

8) Szathmáry Papp Károly
fesb"

tantinápolyba. Festménye, melynek
vázlata a szultán kihallgatásán
készült, a maga nemében egyedülálló.

Árvay Árpád: Magyar - román...
Kovnak 1970 VI. 918.

9) Szathmáry Papp Károly

festő

~ vól: Oprescu: Szathmáry, Bucuresti, 1959.

Az 1850-es években műrészi fény-

Ásvay Árpád: Román-magyar....

Kornak 1970. VI. 918.

10) Szathmáry Papp Kőrösy
festő

képeszeti szalont nyitott

Árvay tópád: Román-nagyon...
Kornuk, 1970 VI. 918.

5] Szathmáry Papp Kárály

fest

Szathmári Pap Károly

1835-ben Zanulmányútra mert Ausztriába, Svájcba és Olaszországba.

A Hét, 1973. jún. 29. 4. évf. 26 sz. 8 p.

Szathmári Pap Károly

Külföldi tanulmányútjáról 1840-ben tért haza Kolozsvárra.

A Hét, 1973. jún. 29. 4. elf. 26 sz. 8p.

Szathmári Pap Károly

1812. jan. 11-én született Kolozsvárott.

A Hét, 1973. jún. 29. 4 elf. 20 c. 8 p.

Szathmári Pap Károly

Tanulmányait a kolozsvári Református Kollégiumban végezte.

A Hét, 1973. jún. 29. 4. ev. 26 sz. 8 p.

Szathmári Pap Károly

Jogi diplomája megszerzése után előbb Nagyszebenben, majd Bécsben hivatalnokoskodott.

A Hét, 1973. jún. 29. 4. cf. 26 n. 8 p.

Szathmári Pap Károly

1858-ban Wallenstein Károllyal Bukarestben nyomdát alapít.

A Hét, 1973. júl. 13. 4. evf. 28 sz. 10 p.

Szathmári Pap Károly

1843 őszén megrőszilt, s Bukarestben telepedett le.

A Hét, 1973. júl. 6. 4. evf. 27 sz. 11 p.

Szathmári Pap Károly

1843-ban Erdélyben jár, ennek emlékét őrzi az Erdély képekben c. könyvnatos albumának rajzai.

A Hét, 1973. júl. 6. 4. ef. 27 sz. 10 p.

Szathmári Papp Károly

litográfiája: „Az erdelyi országgyülés Kolozsvárott." 244 p. reprodukció. 1842.

Rózsa György - Spira György: Negyvennyolca kortársak szemével, Budapest, 1973. 5751

Szathmári Papp Károly

erdélyi Zépzőművész

hosszabb rövidebb időre Bukarestben

próbált szerencsét – ennlétve

Murádin Jenő: A Barabás Miklós cék történetéhez

Korunk, Kolozsvár 1974/2

177. old

SZATHMÁRI PAP KÁROLY, grafikus

Az erdélyi országgyülések történetére vonatkozólag nem rendelkezünk sok képes forrással. Finon megoldásával kiválik Szathmári Pap Károly az 1842-i országgyülés résztvevőit ábrázoló arcképgyüjteményének litografált címlapja. A kötet cimszövegét kisméretü vázlatos rajz élénkíti a kolozsvári megyeház disztermének képével. 86.old. 17.jegyz

RÓZSA GYÖRGY: Vázlatok a magyar országgyülések ikonográfiájához 81.old

FOLIA HISTORICA.I. A M.N.M.Évkönyve, Bp. 1972

Szathmári Pap Károly

1812. jún. 11-én született Kolozsvárott.

A Hét, 1973. jún. 29. 4. cs. 26 m. 8 p.

Szathmári Pap Károly

Tanulmányait a kolozsvári Református Kollégiumban, majd Bécsben végzi.

A Hét, 1973. jún. 29. 4. elf. 26 m. 9 p.

Szathmári Pap Károly

Neve említve.

A Hét, 1974. febr. 22. 5. ef. 8n. 9n.

Szathmári Pap Károly

A bukaresti Művészeti Múzeumban 630 rajzát és akvarelljét és 10 olajfestményét őrzik.

A Hét, 1973. jún. 29. 4. ef. 26n. 9r.

Szathmári Pap Károly

1843-ban megnőrült, Bukaresten telepedett le s az Erdély képékben c. könyomatos albuma is megjelent rajzainal.

A Hét, 1973. 4. evf. 27 sz. 10 p.

Szathmári Pap Károly

A Bukaresti Művészeti Múzeumban 630 rajzát és akvarelljét és 10 olajfestményét őrzik.

A Het, 1973. jún. 29. 4. elf. 26 n. 8 p.

Szathmári Papp Károly, festő- és grafikusművész

A múlt század közepére és második felére a nagyarányú művészelvándorlás a jellemző. – A művész, miután „a cudar Kolozsvár" – ahogy írta – művészfiát nem képes eltartani, végleg Bukarestbe költözik.

Muradin Jenő: Fáziskülönbség a nyugati élvonal és a kelet-európai eredmények között. Korunk, 1979. febr. 57. old.

SZATHMÁRY PAP KÁROLY

Sebestyén Mihály:
Szathmáry Pap Károly.

Utunk, XXXVI.évf. 11.sz. 1981. márc. 13. - 7.old.

Szathmáry Pap Károly

– „Átkelés Nikápolynál"
„Drinapolyi törös menekültek"
„Plevnában"

A Hét. 1977. máj. 6.

Szathmáry Pap Károly

1988

BUKARESTBEN megemlékeztek Szathmáry Pap Károly kolozsvári festőművész halálának 100. évfordulójáról. Az alkotó akvarelljeiből és fametszeteiből kiállítás nyílt meg. A Romania Libera és a Scinteia Tineretului tegnapi számában cikkben emlékezett meg a kolozsvári festőművészről.

Népszabadság, 1988. febr. 18.

Szathmáry Pap Károly Bukarest

A budapesti Műcsarnok tárlatain a következő művekkel vett részt:

1881. tavaszi kiáll. II. sor.: Curtea d'Argis püspöki templom, vízf., 500 frank. — Baromvásár Bukarestben, vízf., 600 frank. — A román király utazása a hegyek között, vízf. — Basibozuk üldözése a kozákoktól, vízf. — Staioropoles templom Bukarestben, vízf., 500 frank. — Vásár Bűzeűban, vízf., 600 frank. — Román nő Canéenből, vízf., 300 frank. — Románok Campulungúból, vízf. — Bukaresti tejesleány, vízf., 250 frank. — Román nő Mehádiából, vízf., 300 frank. — Román nő a Duna mellékéről, vízf., 300 frank. — Román nő Argis vidékéről, vízf., 300 frank. — Ideál tájkép Neamtza romjai mellett, vízf. — Román nő, tollrajz. — Román nő, tollrajz. — Román czigányok, vízf., 400 frank. — Hetivásár Rinmitz-Vulicaban, vízf., 500 frank. — Román czigánynő, vízf., 500 frank.

Szathmáry Pap Károly

Nagy Zoltán adatai

Szathmáry Pap Károly 1813–1887.

Erdély Képekben I–IV. füzet. 1842–43.

1860-ban Bukarestben állított könyvmást, melyben a Bukuresti Magyar Közlönyt is nyomták. —

~~Nemzeti Képtár. Kolozsvár. 1842.~~ ?

Wurzb. Lex. XLI. 208. l. —

1836-ban a St. Anna Akadémiában kiállította „Kleopatra" c. olajf. Barabás által litografált portréja 1855-ben jelent meg.

Wurzb. ~~III~~. XLI. 208. l.

Szathmáry Károly

Kolozsvári képek: a, Mátyás Király
mülőháza. b, at farkasutcai
templom. c, a kolozsmonostori
kápolna. Körajzok Szathmáry
Károly „Erdélyi képekben" c.
sorozatából.

Mlöst. Képes. Kat. (1922.). 118.—

Szathmáry Pap Karól

Déva. Terménet után köre rajzolta Szathmáry.

Rathmary Pap Karoly.

RADÁK ISTVÁNNé br.,GRÓF RHÉDEY KLÁRA.
Kőnyomat.Reiffenstein és Rösch Bécsben.
/SZIGETI-ALBUM.1860.Kiadták Szilágyi
István,..... P.Szathmáry Károly.Két kő-
nyomatu képpel.1./---- 2./ld.Rohn.Az 1-t
talán Szathmáry Pap Károly készitette.ld.ott!!!/
FŐV.KVTÓ.....
Kr./I./ 868.

63-ból,

zág pri-
,1858-

.5,19-26 cm.

, XXI

Szathmáry Károl

Jestö

irod Honderü 1843-II

507-8.l.

csetlen felhasznál-
ható

Szathmári Pap Károly

írod

Regélő. 1843. II. 314. l.

<Stathmärikarof>

Jesto

wod

<> vas. ujs. 1860. 376.
573. l. 615 l.

Szathmári Károly

derék művésznek a következ
arczképeit le rajzolandó,
már előfizetést nyitott
jelentik 1842. márc. 1-én
Kolozsvárról.

Erdő

Regélő 1842. I. 176. l.

Szathmári Pap Károly

festő.

Erdély képekbe. Kiadja
és köre rajzolta fenti.
Kolozsvár 1842.

Vrad

Regélő. 1842. 14 és
61. szám

László Szmyeiz

Szatmáry P. Károlyi

Kolozsvári pestő

írod

Regélő. 1843. I. 214. l.
216. l.

Szathmáry Pap Károly

wód
2

Regelő. 1843. II. 1079

Szathmáry Pap Károly

[Kolozsvárott aquarelle
kiállítást] rendezett a
napokban Szathmáry
Pap Károly e kiváló festő
hazánkfia, ki hosszu idő
óta lakik már állandóan
Bukarestben. Ő a természet
utan készült aquarell fest-
menyeit Londonba szállít-
ja, csak átutazóban idő-
zött Kolozsvárott. Szathmá-
ry sok kitüntetést nyert
eddigelé művészi pályáján
Ugy Kuza, mint Károly
romániai herczeg arany
érdemrendekkel tüntették
ki őt, ki a londoni és pá-
rizsi világkiállításon is
nyert kitüntetéseket
[J. Vas. Ujs. 1874. 783 l

Szathmári P. Károly

Lásd

Koos Ferenc: Az oláh fejedelem magyar festésze. Szathmári P. Károly fametszetű archépével. Hazánk s a Külföld, 1865. Ví szám.

okv. felh.

C. P. de Szathmari
1837

Ismeretlen archipe.
Aquarell.
tört. Lepes
Lezrap gyűst
fent jelzés

Szathmáry Károly

Tartó

nehéz ~~[illegible]~~ heti. Bécsi tartozkodás
után visszatért Erdélybe s
közben Pesten is időzött nehéz
napig. 10 füzet készült el.
mindegyik 4-5 Egypél, és ahhoz
tartozó magyarázattal.
Ára a nagyobb féle díszpél-
dányokat 3 fot a kisebbeknek
1 fot 40 kr. Csak 150.
példányban jelent meg

Honderű 1843. I. 778-9l

Szathmáry P. Károly

festő

Lásd

Wurzbach

4/kót. 208 l

Szatmary Károly

1881 ben a román udvar festője kulönösen az aquarell festésben erős. Ezen a kiállitáson nem állithatott ki, mert nem volt román. 1)

1881 aug. a román király udvar festője, a bolgár fejedelem megbizásából 42 aquarell képet készit mellek az ország nevezetesebb tájait s népviseletét örökitik meg. 2)

---

1) ∞: Román művészeti és iparkiállitás Bukarestben. Vas. Ujs 1881. 43 l.

2) Magyar festő Bolgárországban. Vas. Ujs 1881. 559 l.

Szathmáry Károly

festő.

irod

Honderu 1843. I. 136 l

Kolozsvárt élt, homan 1843-
ban elbma (Erdélyi Lepel) kiadá-
sa ízéljából Bécsbe utazott

u. ok. 1843 I. 314 l

317 l.

Az eléje Kolozsvárom jelent
meg. a többi (4-7 füzet) vagy
Bécsben. Kolozsvárt 1-3
jelent meg. ezeket is Bécsben
nyomtatta.

Honderu 1843. I. 679 l

Szatmári Pap Károly

707 **Szatmári Pap Károly.** Erdély képekben. 4 füzet. Kolozsvár, Bécs, 1841. Fve. (ered. borítéklapokkal) 4°. 10 szines és 9 fekete lithogr. képmelléklettel és 3 lapnagyságú képpel. Pengő **75.—**

A finom szépségü kőnyomatok látképeket és viseletképeket ábrázolnak. A szines látképek között: Kolozsvár, Rozsnyó, Segesvár, Toroczkó, Brassó, Tömösi szoros, Szt. Anna-tó, stb., a feketék között: Lupsa, Detonata, Küküllővár, Bethlen Szt. Miklós, stb. Ezen több füzetre hirdetett munkának csak 4 füzete jelent meg, ezek is nagyon ritkán fordulnak elő.

Ranschburg Gusztáv
155. sz. könyvjegyzéke
Budapest, 1941.

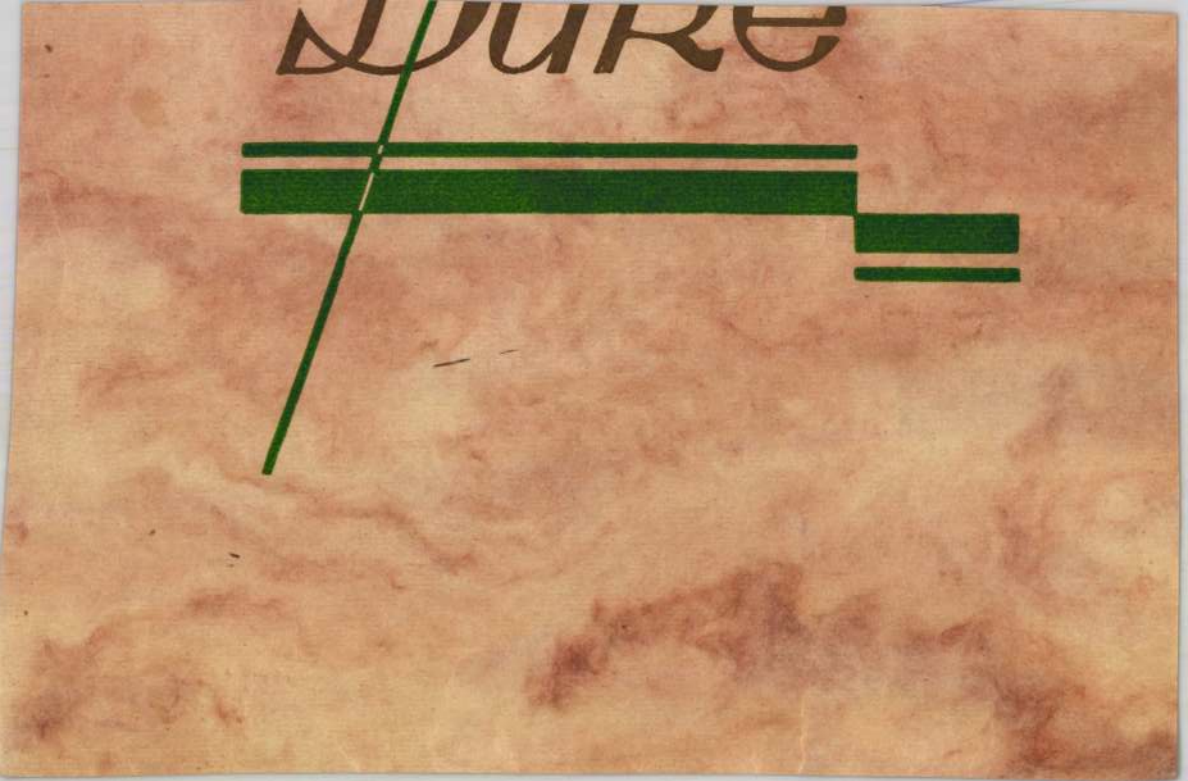
Duke

Szathmáry Károly

Thieme Becker

XXXII. 37 i. l.

(Lyka)

Mezőgazdasági osztály.

Szathmári Pap Károly

Derijné arch.
vezin

Repr

Gáspdivat
II 160 l.

P. Szathmáry Károly

író 1831-1891.

l. Szathmáry Papp Károly. alatt.

P. Szathmáry Károly-nak a Nefelejts 1867. évi folyamában A vetélytársak cím alatt történeti beszélye jelent meg? Azonos a festővel, vagy névhasonlóságról van ho. Lásd Szinnyeit: M. írók.

B
B

< Szathmáry Pap Károly festő (1812 - 1887) >

Bitó Béla: Régi erdélyi művészek. < > Erdélyi Helikon - 1943. 12. sz. 699 - 706. l.

an der Ostküste Brasiliens in militärischen Stützpunkten Fuß gefaßt hatten, nisteten sie sich mittels

Europa ohne

Von Werne

Leiter der Auslandsabteilung des Arbeits

Eine europäische sozialwissenschaftliche Aussprachetagung fand vor kurzem auf Einladung des Arbeitswissenschaftlichen Instituts der Deutschen Arbeitsfront in Bad Salzbrunn (Schlesien) statt. Maßgebende Sozialwissenschaftler und Sozialpolitiker der europäischen Völker erörterten in mehrtägigen Besprechungen die Probleme der Gestaltung des sozialen Lebens der Völker, insbesondere die Notwendigkeit und den Weg, das Proletariertum in Europa zu beseitigen. Die Ergebnisse der Tagung wurden in einem Schlußprotokoll niedergelegt, das in 17 Thesen die Grundsätze einer sozialen Ordnung der Vernunft und der Gerechtigkeit zusammenfaßt.

Der Proletarier als Massenerscheinung tritt zusammen mit der Entwicklung des liberalistisch-kapitalistischen Systems auf. Man hat versucht, den Proletarier auf die verschiedenste Weise zu erklären. Man sah in ihm den Nichtbesitzer von Produktionsmitteln und erklärte mit Hilfe einer einseitigen wirtschaftstheoretischen Abstraktion so den größten Teil der Bevölkerung der wirtschaftlich entwickelten Länder schlechthin zu Proletariern. Andere wieder begnügten sich damit, das Kennzeichen des Proletariers in einem Zustand der Lebensunsicherheit zu sehen. Hiermit wurden bestimmte Schichten der Völker abgesetzt von solchen, denen ein hinreichendes Maß von Lebenssicherheit verblieben war. Diese Unterscheidung aber erwuchs aus einer bürgerlichen Auffassung, die den Proletarier aus einem Gegensatz zum Bourgeois erklärt.

Szathmáry Papp Károly festő

itt P. Szathmáry Károlynak írva.

Arányi Lajos: Hatvár év dötti jövendölés. Nefelejts 1867. 38. l.

Fenti a nagyengedi kollégium tanára volt. Történeti művei: Magyarhon fénykora, Kosztolányi hölgyek, Bethlen Gábor Ajtósága sat. A Vas. Ujs. 1865. 44 és 45. számában Vajdahunyad várának helyreállitását ajánlotta.

Arányi összezavarja az írót a festővel.

Erről l. egy más cédulát.

Kat. Szaturnin
Prot, Noé

16. Máté ev.

CSÜTÖRTÖK

30

Kat: András a.
Prot. András

November

17. Cs. Gerg.

PÉNTEK

1

Kat. Elegy pk.
Prot. Elza

18, Román vt.

SZOMBAT

2

Kat. Bibiána vt.
Prot. Aurélia

49. hét

1944 DECEMBER 31 nap

19, Abdiasz

6.

. Deltkon" 1913. Bvt. 699-706. Imp.

Szathmáry-Pap
Károly
fesső

Szathmáry Pap
Károly
festő

l.

Dreschergyermek
71 l.

Habad Lyceum VIII. 232

Szathmáry Károly

festő
XIX. sz.
elje

l.
Rapaics Ligeti
46. l.

Szatmáry Papp Károly

Barcsay László képviselő, író, 1848-as szárados arcképe és aláírása. Litografia 1842. tól.

Az Egri Vármúzeum Barcsay-gyűjtemény-ünnek vezetője. Bpest. 1937. 177/a. sz.

574 S.O. ganzperg. mit Goldschnitt (Prachtband) Mit prächtigen Illustrationen. Numeriertes (No. 207) Exemplar P 36.--

67.) Davout: Correspondance du Maréchal Davout prince D'Eckmühl ses commandements, son ministere 1801-1815. Paris: Plon 1885. in-8. 4 vol. P 8.--

68.) Debrecen. - Fuchonser debreceni cs. kir. hadikomiszszárius magyar üzenete 1688-ból, amelyben 3 püspökladányi lakos adójának (portiojának) 8 nap alatti beszolgáltatását követeli, ellenesetben "Birátokat egynehányad magával béhozatom és mindaddig árestomban tartom, mig a portiojuk megleszen!" Csatolva ennek 1769-ből való hiteles másolata 2 l. 2° és 2 16° P 16.--

69.) Demoustier: Lettres a Emilie sur la mythologie. Paris: Firne 1860. in-8. VIII, 482 p. demi chagrin verte dos richement orné a nerfs. P 2.50
Avec nombreuses planches.

70.) Destouches: Oeuvres dramatiques. Paris: Tenré 1820 in-8. 6 vol. demi veau vert dos richement orné a nerfs. P 24.--
Tres bel exemplaire. Provenant de la bibliotheque du Comte de Chambord (Henri V. de France).

71.) D'Estrades, Colbert Marquis de Croissy et du comte d. Davaux. Lettres et negociations. A la Haye: Moetjens 1710. pet in-8 2 vol. veau brun d'époque P 8.--

72.)(Diószeghi S. és Fazekas M.): Magyar füvészkönyv. Debrecen: Csáthy 1807. kis 8° XVI. 608. fr. P 8.--
A leghiresebb magyar füvészkönyv szép példánya. Ritka.

73.) Dorat: Le Célébataire Comédie en 5 actes et en vers. Paris: Delalain 1776. in-8 122. p. demi veau vert dos orné a nerfs, petits fers. P 5.--
Avec tres bel frontispiece (inv. Marillier, gravé par De Launay)

74.) Dostojewski F.M.: Briefe. Mit Porträts, Faksimiles, u. Ansichten. München: Piper Verlag 1914. 8° 304. S.O.L. P 4.--

75.) Ducret Étienne: La Secrétaire poétique. Paris: Garnier s.d. in-8 XXIV. 191 p. P 2.--

---

76.) Dugonics András: A gyapjas vitézek. Pozsony és Pest Landerer 1794. 8° 2 k. pap. P 6.--
1 rézmetszetü cimképpel. 1. kiadás.

77.) - Szittyai történetek. Pozsony és Pest: Landerer. 1806-1808. 8° egyben fperg. - 1 kiad. Remek példány P 10.--

78.) Eichendorff Joseph: Romantische Novellen. Mit E. Bildnis in Gravüre. Berlin: Bong 8° 296 S. Hled. P 4.--

79.) Eitelberger R.: Gesammelte kunsthistorische Schriften. Mit 46 Holzschnitten. Wien: Braumüller 1879-1884. 8° 3 Bde O. roter L. P 4.80

80.) Emerson Ralph Waldo: Essays. New York: Crowell, small 8 vo 2 vols green morocco P 8.80

81.) Eötvös József: A falu jegyzője. Pest: Hartleben 1845. 8° 3 k. fbőr. P 12.--
1.kiad. Szép példány.

81/a Eperjes L.: Almanach von Ungarn

82.) Erdély. - Képtára az erdélyi nagy fejedelemség 1842-ki egybegyült rendeknek. Kolozsvár: Szathmári Pap Károly 4° 50 remeknél remekebb könyomatu arcképpel és 5 rézmetszettel köztük Bethlen Gábor Conrad Vilmos, Cserey Farkas, Goró Lajos, Haller Ignác, Jósika Sámuel, Kemény Domokos, Kovács Miklós, Lemny János, Lészai Antal, Szent Páli István, Teleki József, Wesselényi Miklós br. arcképeivel. P 30.--
Páratlan, ritka és becses portrégyüjtemény.

83.) Esztergom. - Benedictus Insignarius latinnyelvü, pergamentre irt 1 l-os levele Scaldor Pál körmöci notariushoz. Esztergom: 1523. V. 28. P 4.--

83/a Evlia Cselebi török világutazó magyarországi utazásai 1660-1666. Bp.: Akadémia 1904-1908. 8° 2 k. P 50.--

84.) Exemplar reconciliationis cum Hungaris factae 23 Junii Anno 1606. Sárospatak: Renius 1653. kis folio 1 sztlan lev. 528 l. mod. barna fbőr bordázott háttal P 10.--
Szabó II. 791. Tökéletes példány.

85.) Falke Jakob: Aesthetik d. Kunstgewerbes. Stuttgart: Spemann 1883. 8° VIII, 476 S.O. blauer L. mit reicher Vergoldung u. Rückenvergoldung u. Goldstich. P 4.50

Lantos könyvesboltja és tud antiquariuma.
Budapest, IV., Muzeum-körut 3.

1937 febr. Katalogus

Szathmáry Pap Károly

Árvay Árpád:

Müvészet és emberség. /SZATHMÁRY PAP KÁROLYról./

Brassói Lapok, III.sor. IX.évf. 20.sz.
1977. május 21. 4-5.old.

Szathmáry Pap Károly

Murádin Jenő:

A függetlenségi háboru kronikása: SZATHMÁRI PAP KÁROLY. /1-3.rész/

Utunk, XXXII.évf. 11./1481/sz. 1977. márc.18. 4-5.old.

12./1482./sz. 1977. márc.25. 2-3.old.

13./1483./sz. 1977. ápr. 1. 6-7.old.

Szatmáry Pap Károly

Ecsettel, tollal a függetlenség ügyéért. - Beszélgetés Murádin Jenő mükritikussal /SZATHMÁRI PAP KÁROLY festőművészről./

Lejegyezte: Cseke Péter.

Falvak Dolgozó Népe, II.sor. XXXII.évf. /1582/ 41.sz. 1977 október 11. 4.old.

Szatmáry Papp Károly

l.

Baresayegrivarmuz

12. l.

Szatmáry Papp Károly

Biederm. kiáll. 1937

VII. tsem.

Archép, vszf.

Népmův. muzeum

WALTER HEGE

BAROC

IN ALTBAYE

DEUTSCHER K

Szathmáry-Pap
Károly
festő

Szathmáry-Pap Károly festő.

Irodalom:

Biró Béla dr.: Sz.P.K. "Erdélyi Helikon" 1943.évf. 699-706.lap.

Szathmári Pap Károly

SZATHMÁRI PAP KÁROLY ERDÉLYI LÁTKÉPEI

Szathmári Pap Károly

Művelődéstörténeti Értesítő 1979/2

A 19. század első fele fontos periódusa a tájképfestészet s ezen belül a veduta-műfaj történetének. Ekkorra már túlhaladottakká váltak a barokk stíluskorszakban érvényes kompozíciós szabályok s ennek következtében a látott valóság közvetlenebbül érvényesült. Akár egész városok, akár egyes épületek ábrázolására vállalkoztak a művészek, képeiken az emberi környezet egy adott, földi pontról látható részletét állították szemünk elé. Képeikre most már a szó szorosabb értelmében alkalmazható a műfajnak nevet adó olasz kifejezés, a veduta, azaz „látott kép". A valósághű tájábrázolással párhuzamosan szinte elengedhetetlen staffázsalakokká válnak az ábrázolt városok lakosai, amint jellegzetes viseletükben jellemző foglalkozásukat végzik.

Persze túlzás lenne a fényképi hűség követelményét felállítani a 19. század első felének művészeivel szemben. Látásmódjuk ugyan lassan felszabadult a klasszicizmus merevségétől, de a szentimentalizmus és a romantika még befolyásolta. Előszeretettel választottak témául vadregényes tájrészleteket és oeuvrejükben jelentős helyet foglalnak el a középkor legendákkal övezett várainak a mulandóságot idéző omladékai.

Magyar viszonylatban is nyomon követhető ez a fejlődés. Egyre nagyobb számú, földrajzi szempontok alapján összeállított látképsorozattal kell számolnunk, ami feltétlenül összefüggésben áll a topográfiai irodalom kibontakozásával, a történeti és természettudományos érdeklődés erősödésével. Egyes sorozatok egy-egy utazás során bejárt vidék érdekesebb részleteit örökítették meg.[1] Vannak olyan összeállítások, amelyek egy város bemutatására vállalkoztak.[2] Igen jelentős körülményként kell elkönyvelnünk, hogy ebben a munkában ekkor már magyar művészek is részt vállaltak.[3] A topográfiai szöveggel kapcsolatban álló magyar látképegyüttesek közül legjelentősebb Ludwig Rohbock acélmetszetsorozata, amely az 1850-es években keletkezett és Hunfalvy János tudós szövegét illusztrálja.[4] Az Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képben című hatalmas kiadvány nemcsak megjelenési idejét tekintve késői terméke a vázolt fejlődésnek, de azért is sajátos helyet foglal el, mivel művészi eszközökkel készült illusztrációi már luxusnak számítanak, hiszen a korszerű tudományos illusztrációban a század végén már a fényképé a döntő szó.[5]

A képes topográfiai források jellege Erdélyben is hasonló a magyarországiakéhoz, csak mennyiségben mutatkozik elmaradás. Az erdélyi városok történeti formáját néhány 16—17. századi rézkarcon kívül egy, a 18. század közepén keletkezett rajzsorozat őrizte meg számunkra. Ez utóbbiban azonban a művészi igények háttérbe szorultak és nem került sokszorosításra, így nem válhatott általánosan ismertté.[6]

Annál fontosabbnak kell tartanunk Szathmári Pap Károly 1843-ban megjelent litografált erdélyi tájképsorozatát, amely tudományos közvéleményünkben eddig nem részesült kellő méltánylásban, bár Szathmári művészi jelentőségét mindenki elismerte.

A Szathmári életével foglalkozó irodalomban sok homályos részlettel, bizonytalansággal találkozunk.[7] Az egymásnak ellentmondó adatok között csak újabb levéltári anyag felkutatásával lehetne rendet teremteni. Szétszóródott műveinek összegyűjtése és feldolgozása hasonlóképpen rendkívül nagy, bár érdemes feladatot jelentene. Minderre most nem vállalkozhatunk, meg kell elégednünk néhány biztos életrajzi adat felsorolásával.

1. Szathmári Pap Károly: Önarckép. Fénykép. Kiscelli Múzeum

1812. január 11-én született Kolozsvárott. Művészi tanulmányait is itt kezdte a református kollégiumban, majd tanulmányai végeztével hosszabb időt töltött Olaszországban. Kolozsvári működéséhez kapcsolódik az erdélyi országgyűlés tagjait ábrázoló litográfiák kiadása 1842-ben,[8] és az Erdély képekben című album megjelentetése 1843-ban, amellyel a későbbiek során részletesebben kívánunk foglalkozni. 1843-ban Bukarestbe költözött és ott élt 1887. június 3-án bekövetkezett haláláig. Korán megismerkedett a fényképezés eljárásával és hamarosan megkapta a román fejedelmek udvari festője és fényképésze címet. Több utazást tett keleten, haditudósítóként részt vett a krími és a balkáni háborúkban. Rajzai és fényképei fontos történeti források, amit már a kortársak is felismertek, hiszen hazai és külföldi

a 30 den. gerechnet, macht zu sammen fl. 13 den. 20." Simon János Lénárt kőfaragó számlájából. (Az esztergomi uradalom 1715. évi számadásának 139. tétele.)

53 PI. — az esztergomi uradalom 1764. évi számadásának 202. tétele.

54 Batthyány érsek már kinevezésekor (1776) birtokába kapta az egykori jezsuita templomot és rendházat, de az adománylevél kiállítására csak II. József uralkodása idejében (1782. aug. 2.) került osr. A díszes kiállítású oklevelet a prímási levéltár őrzi. (Acta Card. Batthyány — Prot III. no. 1472/2.)

55 PI. — az esztergomi uradalom 1778—79. évi számadásai.

56 PI. — Archivum juridico-oeconomicum et directorale — Aedilia — C — no. 44. és az esztergomi uradalom 1797. évi számadásai.

57 Uo. Aedilia — C — no. 32. és 41. és Dominium Strigoniense.

58 Uo. Aedilia — C. 36.

59 PI. — Acta Comitatus Strigoniensis 1793.

60 PI. — Acta Card. Batthyány — Prot. III. — Intr. — no. 29/1. NB.

61 PI. — Arch. jur. oec. — Aedilia — C. no. 60.

62. Uo. — Aedilia — C. 36.

63. Uo. — Aedilia — C. no. 70. és az esztergomi uradalom 1793. évi számadásai. — A kávéházat bérbeadás útján hasznosította az uradalom.

64 Uo. — Aedilia — C — no. 76 (Szaniszlay János jelentése.)

65 Uo. — Dominium Strigoniense — K. Acta incolas Aquaticae civitatis concernentia.

66 Uo. — Aedilia — C — no. 68.

67 Uo. — Aedilia — C — no. 77.

68 PI. — Acta radicalia. — I. — Dominium Strigoniense — no. 221. — Valószínűleg ennek a helynek tájékán állott a középkori Esztergom nyilvános fürdője, amelyről IV. Béla királynak 1238. január 29-i oklevele tesz említést.: „Item confirmamus eidem domui quaedam balnea communia in Strigonio, quae fecit fieri avia nostra, bone memorie domina Anna . . . " (Átírva I. Lajos király 1377. évi oklevelében — MES — I. no. 405.) A kortárs Helischer József így ír a Sándor-féle fürdőről: „. . . . me puero e terra molli eliciebantur (ti. a források), earumque aquae molam impellebant verum omnis ea plagula coeno, alga, densaque arundine impedita erat, usque dum ante triginta et aliquot annos . . . comes Antonius Sándor eam emisset et ad firmandam terram multis centenis roboribus decussis, terraque aliunde aggesta, elevasset; tum scaturiginibus in scorbes coactis eisdem balnea ad omnem elegantiam superstruxit, reliquam aream arboribus floribusque implantavit, haec tamen tanto labore parata tempus edax consumpsit" — Az esztergomi főszékesegyházi könyvtár „Descriptio comitatus Strigoniensis" című kézirata. (MSS II. 492. — p. 60.)

69 Az 1824. évi canonica visitatio adata.

70 PI. — Acta radicalia — I. no. 214.

71 PI. — Rationes aediles — 7021., számú csomó.

72 PI. — Acta Card. Scitovszky — Cat. 29. — 2192/1854.

73 PI. — Arch. jur. oeconom. — Dominium Strigoniense — K. és Érsekvárosi curialis zsellértelkekre vonatkozó iratok. (890. csomó.)

74 Prokopp Gy.: Újabb adatok Hild József esztergomi alkotásaihoz (Művészettörténeti Értesítő — 1973. p. 68—71.)

75 és 76 mint a 73. jegyzet és Aedilia C.

77 PI. — 3104/1868. szám. Ez az irat említi a helynek 30 évvel korábbi állapotát.

78 Mint a 74. jegyzet. Ennek az átalakított épületnek a könyvtárában tartották 1860. december 17-én, Scitovszky érsek elnöklete alatt az ún. esztergomi értekezletet, amely az 1867-es kiegyezést megelőző kornak fontos eseménye volt.

79 PI. — Rationes aediles — 7084. számú csomó.

80 PI. — Translatio dominiorum — „Esztergom érsekségi épületek összeírása és átadása —1849" című kötet.

81 Knauz Nándor: Pauli szt. Vince leányai Esztergomban (Esztergom 1865.) Kopácsy szándéka szerint a templom tornyát el kellett volna bontani és a könyvtárrá átalakítandó templom, valamint az újonnan emelt épület egységes homlokzatot kapott volna. (PI. — 327/1848 jószágigazgató számú irat.)

82 PI. — Acta Card. Scitovszky — Cat. C. — 2241/1857. szám.

83 PI. — Víziárosra vonatkozó iratok a 890. számú csomóban.

84 Uo. 1857. dec. 3-án kelt jelentés a „Víziárosban tervezett szépítések iránt."

85 PI. — Jószágkormányzósági levéltár — XVII. cím.

86 Graner Residenz — Bau Journal, begonnen am 12. März 1881. (PI. — Acta Card. Simor — Cat. H.)

87 Erről a leletről rövid tudósítást közöl az „Esztergomi Közlöny 1881. május 8-i száma. — Ez a sírbolt nyilván azonos a jezsuiták Xaveri-kápolnájával.

DIE WASSERSTADT IN ESZTERGOM

König Béla IV. erteilte im Jahre 1239 dem Erzbischof Robert die Erlaubnis am schmalen Donauufer, am Fuß des Esztergomer Festungsberges seinen Untertanen eine Stadt zu gründen. Hundert Jahre später verband der Erzbischof Csanád Telegdi diese (insgesammt cca 500 m lange und 50—100 m breite) Siedlung mittelst einer Stadtmauer mit dem Festungsberg. Diese kleine Stadt (Stadtteil) heißt „Víziváros" (die Wasserstadt) wegen der dort aufsprudelnden Heißquellen. Seit Ende des 18. Jahrhunderts wurden auch die Fundamente der damals abgebrochenen äußeren Befestigungen eingebaut, dadurch kam die Wasserstadt mit den benachbarten Stadtteilen in baulichen Zusammenhang, doch hat sie ihre selbständige Vervaltung bis zum Jahre 1895 bewahrt.

Im Jahre 1543 eroberte Sultan Sulejman die Stadt und Festung Esztergom. Erst im Jahre 1683 wurde sie von der fremden Herrschaft befreit. Damals lag auch die Wasserstadt in Trümmern. Die Bautätigkeit des 18. Jahrhunderts hat die Wasserstadt um bedeutende Baudenkmale bereichert, die zusammen mit den wenigen Überresten des Mittelalters und der Türkenzeit ihr einen eigenartigen Charakter verleihen. Unter diesen ist das wichtigste das ehemalige Jesuitenkollegium. Seine zweitürmige Kirche dient jetzt als Pfarrkirche, das im Jahre 1883 umgebaute und erweiterte Kollegiumsgebäude aber wurde zum Palais des Erzbischofs. Hier befindet sich auch ein reiches Archiv, eine Bibliothek und das berühmte Christliche Museum. Zu erwähnen sind ferner die Pestsäule, das Pfarrhaus am Orte der ehemaligen Pfarrkirche, die Kirche und Kloster der Franziskaner (jetzt Schulen und Seminar), das alte Komitatshaus (jezt Museum des Komitats), die Bibliothek der Kathedrale (auch Corvinen sind dort aufbewahrt) und die barocken und klassizistischen Wohnhäuser.

Im Hintergrund des Stadtbildes erhebt sich der steile Fels des Burgberges, gekrönt mit der Kathedrale, die Ungarns größte Kirche ist, und bereichert durch die durch Ausgrabungen wieder erstandenen Baugruppen des mittelalterlichen Königspalastes.

lapok szívesen közöltek belőlük. Részt vett az 1855-ös párizsi világkiállításon, de műveit Bukarestben, Kolozsvárott, Budapesten és Bécsben is bemutatta. 1857-ben sikertelenül pályázott múzeumőri állásra az Erdélyi Múzeumnál.[9] Adataink vannak képgyűjteményéről, amelyet életében a Nemzeti Múzeumnak akart ajándékozni, de mégis családjánál maradt. Az 1927-ben és 1935-ben Bukarestben megrendezett emlékkiállításai azt mutatják, hogy életművének jelentőségét az utókor is elismerte.

Szakirodalmunk az Erdély képekben című albummal is többször foglalkozott.[10] A megjelenés éve körüli bizonytalanság annál érthetetlenebb, mivel egykorú forrásból könnyen megállapítható: 1843.[11] Ugyanúgy elkerülte eddig a figyelmet, hogy tulajdonképen nem egy, hanem két sorozatról van szó, pedig az említett egykorú forrás erre is utal.[12] Mivel az Országos Széchényi Könyvtárban előkerült a kolozsvári Egyetemi Könyvtárénál teljesebb példány, indokoltnak látszik az album eddigi leírásainak revíziója.[13] A romantikus hangvételű szöveg szerzői Szathmári mellett többé-kevésbé jelentős erdélyi írók: Dózsa Dániel, Nagy Ferenc, Krizbay Miklós, Kőváry László és Szilágyi Sándor. Az eredetileg füzetes formában megjelent sorozat kiadója a kolozsvári református kollégium, de a bécsi Rauh és Leykum impresszuma is szerepel néhány lapon. A képek litográfiai technikával készültek, méretük általában 275×215 mm. A Széchényi Könyvtár példányában több lap sárga alapnyomású és színezett változatban is megvan. Eredetileg nyilván csak az egyik változat szerepelt egy sorozatban, de példányunk jelenlegi formájában egy erdélyi gyűjtő munkájának eredménye lehet, hiszen Szathmári lapjain kívül más művészek litográfiáit is tartalmazza.[14]

Az alábbiakban felsoroljuk az Erdély képekben című album budapesti példányában található Szathmári-litográfiákat.

1. Címlap. Szövege: „ERDÉLY / KÉPEKBEN." Középen kép: „Torda-utcza. (Kolo'svárt)" Alul: "kiadja /SZATHMÁRI PAP KÁROLY./ 1^{ső} ⟨kézzel írva⟩ FÜZET A kir. Lyceum' egyesített Könyv- és Kőnyomó Intézetében, Kolo'svárt."

2. Felirat: „A TORJAI KÉNES BARLANG." Jelezve a kép jobb alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathmári." Legalul: „A kir. Lyceum' egyesített Könyv- és Kőnyomó Intézetében Kolo'svárt." Sárga alányomású és színezett példány. A 2—3. oldal között. Muşlea i.m. 1. sz.

3. Felirat: „SZENT ANNA TAVA." Jelezve a kép jobb alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathmári." Legalul: „A' kir. Lyceum' egyesített Könyv- és Kőnyomó Intézetében Kolo'svárt." Színezett példány. A 6—7. oldal között. Muşlea i.m. 2. sz. Változata: Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Képcsarnoka, lt.sz. T. 6302. Vö. Gerszi i.m. 56. sz. (2—3. kép)

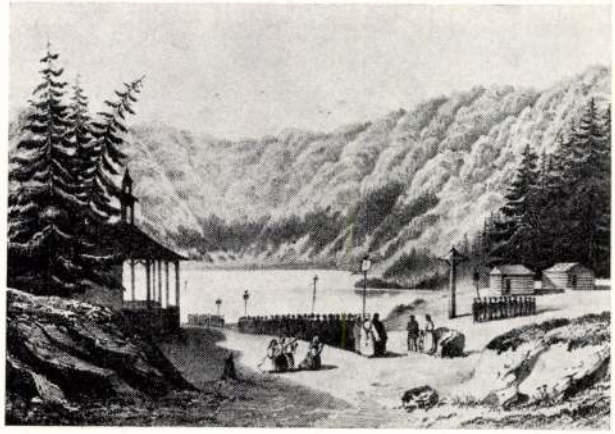

2. Szathmári: Szt. Anna tó. Színezett litográfia, a nagy sorozatból

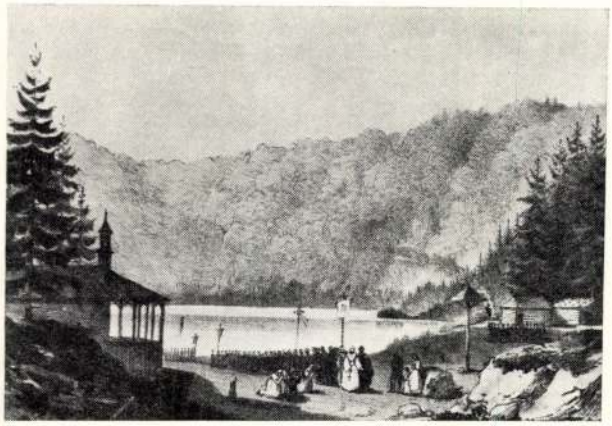

3. Szathmári: Szt. Anna tó. Litográfia a kisebb sorozatból. Történelmi Képcsarnok

4. Felirata: „BRASSOVIDÉKI OLÁHNÉK." Jelezve lent középen: „Szathmári." A 8. oldalon, hátlapján szöveg.

5. Felirat: „KOLO'SVÁR./ (a Fellegvárból.)" Jelezve a kép jobb alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathmari." Legalul: „A' kir. Lyceum' egyesített Könyv- és Kőnyomó Intézetében Kolo'svárt." Színezett példány. A 10—11. oldal között. Muşlea. i.m. 3. sz. (4. kép)

4. Szathmári: Kolozsvár látképe. Színezett litográfia

6. Felirat: „RO'SNYO s a BUCSESD." Jelezve a kép jobb alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathmári." Legalul: „A' kir. Lyceum' egyesített Könyv- és Könyomó Intézetében, Kolo'svárt." Sárga alányomású és színezett példány. A 14—15. oldal között. Muşlea i.m. 5. sz.

7. Felirat: „TOROTZKÓ." Jelezve a kép jobb alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathmári." Legalul: „A' kir. Lyceum' egyesített könyv- és Kőnyomó-Intézetében, Kolo'svárt." Színezett példány. A 16—17. oldal között. Muşlea i.m. 6. sz.

8. Felirat: „THOROTZKOI NÖ-VISELET." Jelzetlen. Sárga alányomású példány. A 18—19. oldal között. Muşlea i.m. 7. sz.

9. Felirat: „LUPSA." Jelzetlen. Sárga alányomású példány. A 20—21. oldal között. Képe: Muşlea, i.m. 1187. l.

10. Felirat: „DETONATA." Jelzetlen. Sárga alányomású példány. A 22—23. oldal között. Képe: Muşlea i.m. 1187. l.

11. Felirat: „BUVO PATAK." Jelzetlen. Sárga alányomású példány. A 24—25. oldal között. Képe: Muşlea i.m. 1192. l.

12. Felirat: „SZOLCSVAI OLÁHNŐ." Jelzetlen. A 26. oldalon, hátlapján szöveg. Képe: Muşlea i.m. 1189. l.

13. Felirat: „SEGESVÁR." Jelezve a kép jobb alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathmári." Legalul: „A' kir. Lyceum' egyesített Könyv- és Kőnyomó-Intézetében Kolo'svárt." Színezett példány. A 26—27. oldal között. Muşlea i.m. 4. sz. (5. kép)

5. Szathmári: Segesvár látképe. Színezett litográfia

14. Felirat: „HÁTSZEGI NÉP-VISELET." Jelzetlen. A 36. oldalon. Hátlapján szöveg.

15. Felirat: „DEMSUSI SIRBOLT." A kép jobb alsó sarka alatt: „Természet után Kőre rajzolta Szathmári." Legalul: „A' kir. Lyceum' Könyv- és Kőnyomó-Intézetében Kolo'svárt." Színezett példány. A 36—37. oldal között. Képe: Muşlea i.m. 1193. l.

16. Felirat: „HÁTZEGI OLÁHNŐ." Jelzetlen. Legalul: „A' Kir. Lyceum' Könyv- és Kőnyomó-Intézetében, Kolo'svárt." Színezett példány. A 42—43. oldal között. Képe: Muşlea i.m. 1191. l.

17. Felirat: „MAROS-UJVÁR." Jelezve a kép jobb alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathmári." Legalul: „Rauh J. Kő-nyomó Intézetében Bécsben." Sárga alapnyomású példány. A 42—43. oldal között. Változata, amelynek képmérete: 106×172 mm, a Történelmi Képcsarnokban, lt. sz. T. 5972. Vö. Gerszi i.m. 54. sz. Muşlea i.m. 8. sz.

18. Felirat: „SÓ-BÁNYA-BELSŐJE." Jelezve a kép jobb alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathmári." Legalul: „A' kir. Lyceum' Könyv- és Kőnyomó-Intézetében, Kolo'svárt." Színezett példány. A 48—49. oldal között. Muşlea i.m. 9. sz.

19. Felirat: „HÁTZEGI PARASZT VISELET." Jelzetlen. Az 50. oldalon. Hátlapján szöveg. Képe: Muşlea i.m. 1191. o.

20. Felirat: „Tordai hasadék, Erdélyben." Jelzetlen. Eltérő mérete (187×213 mm) és a szöveg kurzív írása eltér a sorozat többi darabjától, de stílusa alapján ítélve ez is Szathmári műve lehet. Valószínű, hogy eredetileg nem az album számára készült.

21. Felirat: „TORDAI-HASADÉK." Jelezve a kép jobb alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathmári." Legalul: „A' kir. Lyceum' egyesített Könyv- és Kőnyomó Intézetében, Kolo'svárt." Sárga alapnyomású példány. Az 50—51. oldal között. Muşlea i.m. 12. sz.

22. Felirat: „TORDAI-HASADÉK." Álló formátumú kép. Jelezve a kép jobb alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathmári." Legalul: „Rauh J. Ko-nyomó Intézetében⟨!⟩ Bécsben." Sárga alapnyomású példány. Az 52—53. oldal között. Képe: Muşlea i.m. 1192. l.

23. Felirat: „BALIKA VÁRA — A BOREVI HID AZ ARANYOSON." Kettős kép. Jelezve a jobboldali kép alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathmári." Legalul: "Rauh J. Kő-nyomó Intézetében Bécsben." Sárga alapnyomású példány. Az 52—53. oldal között. Muşlea i.m. 13. sz.

24. Felirat: „TÖMÖSI UT-SZOROS." Jelezve a kép jobb alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathmári." Legalul: „A' kir. Lyceum' egyesített Könyv- és Könyomó Intézetében, Kolo'svárt." Sárga alapnyomású és színezett példány. Az 56—57. oldal között. Muşlea i.m. 11. sz.

25. Felirat: „BRASSÓ." Jelezve a kép jobb alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathmári." Legalul: „A' kir. Lyceum' egyesített Könyv- és Könyomó Intézetében./ KOLO'SVÁRT." Sárga alapnyomású és színezett példány. A 60—61. oldal között. Muşlea i.m. 10. sz. (6. kép)

6. Szathmári: Brassó látképe. Színezett litográfia

26. Felirat: „BOLI-BARLANG." Jelezve a kép jobb alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathm." Legalul: „A' kir. Lyceum Könyv- és Kőnyomó-Intézetében, Kolo'svárt." Színezett példány. A 62—63. oldal között. Képe: Muşlea i.m. 1194. o.

27. Felirat: „VAJDA-HUNYAD." Jelezve a kép jobb alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathmári." Legalul: „Rauh J. Kő-nyomó Intézetében Bécsben." Sárga alapnyomású példány. A 70—71. oldal között. Képe: Muşlea i.m. 1186. o. Gyengébb másolata: Györke Geográfiája . . . Kolozsvár 1847. Gerszi i.m. 57. sz. (Szathmári műveként)

28. Felirat: „A NAGY TEREM A V. HUNYADI VARBAN ⟨!⟩." Jelezve a kép jobb alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathmári." Legalul: „Rauh J. Kő-nyomó Intézetében Bécsben." Sárga alapnyomású példány. A 72—73. oldal között. Muşlea i.m. 14. sz. (7. kép)

7. Szathmári: A vajdahunyadi vár lovagterme. Litográfia

29. Építészeti részletek a vajdahunyadi várból. Jelzetlen. A 78. oldalon, hátlapján szöveg.

30. Felirat: „KÜKÜLLŐ-VÁR." Jelezve a kép jobb alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathmári." Legalul: „Rauh J. Kő-nyomó-intézetében Bécsben." Sárga alapnyomású példány. A 78—79. oldal között. Változata (képméret 107×103 mm) a Történelmi Képcsarnokban, lt. sz. T. 5758. Gyengébb másolata: Györke Geográfiája . . . Kolozsvár 1847. Gerszi i.m. 53. sz. (Szathmári műveként) (8. kép)

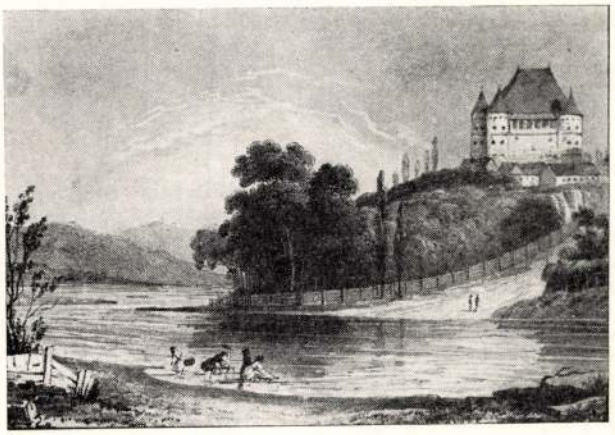

8. Szathmári: Küküllővár látképe. Litográfia

31. Felirat: „NAGY-ÁG." Jelezve a kép jobb alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathmári." Legalul: „Rauh J. Kő-nyomó-intézetében Bécsben." Sárga alapnyomású példány. A 80—81. oldal között. Muşlea i.m. 15. sz.

32. Felirat: „VÁLASZUT." Jelezve a kép bal alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathmári." A kép jobb alsó sarka alatt: „Leykum A. Kőnyomó intézetében Bécsben." Sárga alapnyomású példány. A 84—85. oldal között. Muşlea i.m. 17. sz.

33. Felirat: „BETHLEN SZT. MIKLÓS." Jelezve a kép jobb alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathmári." Legalul: „Rauh J. Kő-nyomó-intézetében Bécsben." Sárga alapnyomású példány. A 89—90. oldal között. (9. kép)

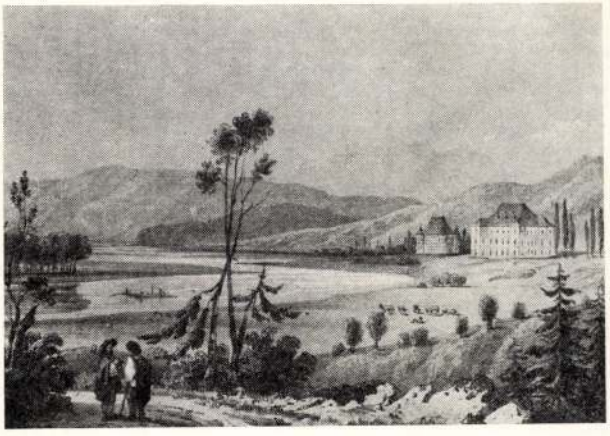

9. Szathmári: Bethlenszentmiklós látképe. Litográfia

34. Felirat: „A BÁNPATAKI VIZZUHATAG." Jelezve a kép bal alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathmári." A kép jobb alsó sarka alatt: „Leykum A. Kőnyomó intézetében Bécsben." Sárga alapnyomású példány. A 94—95. oldal között. Muşlea i.m. 16. sz.

35. Felirat: „A K. FEJÉRVÁRI NAGY TEMPLOM." Jelezve a kép bal alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathmári." A kép jobb alsó sarka alatt: „Leykum A. Kőnyomó intézetében Bécsben." Sárga alapnyomású példány. A 96—97. oldal között. Muşlea i.m. 18. sz. (10. kép)

10. Szathmári: Gyulafehérvár, székesegyház. Litográfia

36. Felirat: „K. FEJÉRVÁR." Jelezve a kép bal alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathmári." A kép jobb alsó sarka alatt: „Leykum A. Kőnyomó intézetében Bécsben." Sárga alapnyomású példány. A 96—97. oldal között. (11. kép)

11. Szathmári: Gyulafehérvár látképe. Litográfia

37. Felirat: „VÉTS." Jelezve a kép jobb alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathmári." Legalul: „Rauh J. Kő-nyomó intézetében Bécsben." Sárga alapnyomású példány. A 98. oldal után. Színtelen példány a Történelmi Képcsarnokban, lt. sz. T. 6588. Muşlea i.m. 21. sz. Gerszi i.m. 55. sz. (12. kép)

12. Szathmári: Marosvécs látképe. Litográfia

38. Felirat: „DÉVA." Jelezve a kép jobb alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathmári." Legalul: „Rauh J. Kő.nyomó Intézetében Bécsben." Sárga alapnyomású példány. A 98. oldal után. Történelmi Képcsarnok lt. sz. T. 5357. Muşlea i. m. 20. sz. Gerszi i. m. 52. sz.

39. Felirat: „SZELISTYEI OLÁH./ NŐ VISELET." Jelezve a kép jobb alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathmári." Legalul: „Rauh J. Kő-nyomó intézetében Bécsben." Sárga alapnyomású példány. A 98. oldal után. Képe: Muşlea i.m. 1189. o.

40. Felirat: „FOGARAS." Jelezve a kép bal alsó sarka latt: „Természet után kőre rajzolta Szathmári." A kép jobb alsó sarka alatt: „Leykum A. Kőnyomó intézetében Bécsben." Sárga alapnyomású példány. A 98. oldal után. Képe: Muşlea i.m. 1186. o.

41. Felirat: „KOLCVÁR." Jelezve a kép bal alsó sarka alatt: „Természet után kőre rajzolta Szathmári." A kép jobb alsó sarka alatt: „Leykum A. Kőnyomó intézetében Bécsben." Sárga alapnyomású példány. A 98. oldal után. Muşlea i.m. 19. sz.

Szathmári Pap Károly most bemutatott erdélyi tájképei és viseletképei több oknál fogva érdemesek figyelmünkre.[15] Mint a később a román festészet történetében jelentős szereplővé vált művész fiatalkori munkái, elsősorban leendő monográfusának méltóak figyelmére. De művészi kvalitásaik a magyar litográfiatörténetben is fontos helyet biztosítanak számukra. Az album jelentősége azonban túlnő a művészettörténet keretein. Mint a 19. század első feléből ránkmaradt forrásértékű ábrázolásokat a történészeknek is számon kell tartaniok őket. Amennyiben sikerült irántuk az érdeklődést felkelteni, a jelen sorok már el is érték kitűzött céljukat.

Rózsa György

JEGYZETEK

1 J. Fischer: Malerische Reise auf dem Waagfluße in Ungarn (Wien, 1818). Vö.ö. Rózsa, G.: Die ungarische Landschaft in der Kunst von Josef Fischer. Sajtó alatt az Österreichische Galerie 1980-i évkönyvében. — F. Jaschke: National-Kleidertrachten und Ansichten von Ungarn . . . Wien 1821. Vö. Rózsa Gy.: Adatok Franz Jaschke tájképfestői működéséhez. Művészet és felvilágosodás. Művészettörténeti tanulmányok, Bp. 1978. 443—464. l. — J. Alt: Donau. Ansichten vom Ursprung bis zum Ausfluße ins Meer. Wien, 1821—26.

2 Például Rudolf Alt sorozatai: Buda-Pest előadva 32 eredeti rajzolatban . . . Pest, 1845. és Festői Megtekintések Budára és Pestre, Wien, é.n., vagy Vasquez Károly: Buda és Pest szabad királyi városainak tájleírása. Vö. Rózsa Gy.: Pest-Buda Anno 1838. Bp. 1972.

3 Például Szerelmey Miklós: Vö. J. V. Häufler: Album von Visegrád. Pest (1847); Magyar hajdan és jelen. Pest, 1847; BALATON ALBUMA, Pest 1848.

4 Magyarország és Erdély eredeti képekben. I—II. Darmstadt, 1856—1864.

5 Vö. Länder und Menschen vor der Jahrhundertwende. Eine Dokumentation Alt-Österreichs. Ausstellung der Österreichischen Nationalbibliothek. Wien, 1969.

6 Borbély A.: Erdélyi városok képeskönyve 1736-ból. Erdélyi Tudományos Füzetek. 161. sz. Kolozsvár 1943. Klny. az Erdélyi Múzeum 1943-i évfolyamából.

7 Életére vonatkozó fontosabb irodalom: Koós F.: Az oláh fejedelem magyar festésze. Hazánk s a külföld. I (1865) 641—42. l. — C. von Wurzbach: Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich. 41. köt. 1880. 208. l. — Koós F.: Életem és emlékeim. II. köt. Brassó, 1890. 382—83. l. — Bíró B.: Szathmári Pap Károly. Erdélyi Helikon. XVI (1943) 699—706. l. — M. Kiss P.: Magyar festők Bukarestben a 19. században. Művészettörténeti Értesítő I (1952) 92—96. l. — Dani J.: Adatok Szathmári Pap Károly gyermekkoráról és diákéveiről. Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének nyolcvanadik évfordulójára. Kolozsvár—Bukarest, 1957. 198—206. l. — Árvay Á., Szélsodorta falevél. Bukarest, 1973. Regényes életrajz.

8 Az országgyűlési album arcképeinek legteljesebb felsorolása: Gerszi T., A magyar kőrajzolás története a XIX. században. Bp. 1962. 207. l. Könyv formában nem ismert. Két, Gerszinél nem említett lapot őriz az Archiva istorică a Filialei din Cluj a Academia Republicii Socialiste România, Erdélyi Múzeum albuma, Mejképek, 2. rész 60., 81. l.: nagybaconi Intze Mihály és br. Jósika Lajos. Az eredeti rajzok Bukarestben a Román Tudományos Akadémia tulajdonában, három (gr. Teleki József, br. Brukenthal József és br. Bredeus József) nagyszebeni magántulajdonban. Vö. Bielz, J.: Die Graphik in Siebenbürgen. Sibiu-Hermannstadt, 1947. 19. l.

9 Művészet XI (1912) 219. l.

10 Szinnyei J.; Magyar írók élete és munkái. X. köt. Bp. 1905. 328. h. (téves megjelenési évvel) — Muşlea, J.: Un album ardelenesc al pictorului Szathmári (1841). Megj: Transilvania, Banatul, Crişana, Maramureşul. Bucureşti, 1929. II. köt. 1185—1195. h. (téves megjelenési évvel) — Nagy Z.: A magyar litográfia története a XIX. században. Bp. 1934, 58, 124. l. — Bielz i.m. 19. l. — Gerszi, i.m. 45, 60. l. („a sorozatból mindössze négy litográfia ismert").

11 Honderű I (1843) 136. l.

12 Honderű I (1843) 778—9. l. A hirdetés 150 példányról beszél, a nagyobb formátum ára 3 Ft, a kisebb 1 Ft 40 kr. A nagyobb és a kisebb kiadás lapjai között rajzban és méretben is volt különbség. A Széchényi Könyvtár és a Történelmi Képcsarnok példányainak összevetése révén lehetségessé vált a különbségek meghatározása. Vö. Szt. Anna tó, Marosújvár és Küküllővár látképeinél.

13 Jelzete: 215 439. A lapszámozásba több hiba csúszott. Valójában a kötet 98 oldalt tartalmaz, de a Gyulafehérvárt ismertető szöveg csonkán végződik, így ez a példány sem teljes. A bekötött példány alapján az eredeti füzetek terjedelme nem rekonstruálható. A kolozsvári példány leírásáért Virgil Vătăşianu professzor úrnak tartozom köszönettel.

14 A címlapon kézzel írott „Mike" családnév nyilván a régi tulajdonosra utal. Ugyanezzel az írással a kötet végén négy lapnyi tartalomjegyzék a képekről. A kötetben az eltérő méretű, a tordai hasadékot ábrázoló Szathmári-lap mellett idegen művészektől a következő lapok találhatók: Vajdahunyad látképe Magyar Lajostól, a gyulafehérvári székesegyház Grundig Edétől és a kolozsvári Diana fürdő és a Mikó kert, Kühn litográfiájában Sikó Miklós rajza nyomán.

15 Nem tudjuk, hogy a Történelmi Képcsarnok 57 29. lt. sz. „SZOLNOK MEGYEI PARASZT" feliratú és „Természet után kőre rajzolta Szathmári" jelzésű litográfiája (181 × 110 mm) nem tartozott-e eredetileg szintén az erdélyi albumhoz. Vö. Gerszi i. m. 59. sz. Ugyanennek a gyűjteménynek egy korábbi katalógusa téves attribuciót tartalmaz: A Magyar Történelmi Képcsarnok katalógusa. Bp. 1922. 118. Az itt felsorolt kolozsvári részletek valójában Arányi Lajos munkái.

Szatmáry Pap Károly

Az oláh fejedelem magyar pesténe.–

Kolozsvárt szül. 1812. Kolozsvárt a ref. Coll. tanult 31-36-, Amtán hivatalokodott, Bechben útóljára, honnan Eszterházy Sándó gróf partfogása mellett olanországban utarót. Négy évet töltött Rómában és Firenzeben 1840-ben Erdélybe tért vissza gr. Bethlen Ferenccel ingyen pesténeti iskolát nyitott. 1843-ban a borszéki fürdőn megismerkedett az oláh fejedelemmel, Bibesco herceggel Bukarestbe ment, s ott telepedett le.–

Miklós orosz cár rénére albumot kénitett a török katonaviselet ről, egy hasonló albumot a török szultán rénére. (Tényké pejzól és képsz. rizzóe.)

Koos Ferenc.

Kathmáry Pap Károly

SZATHMÁRY PAP *Károly*, festő és grafikus. * Vasvár 1813. † Bukarest 1887. Bécsben és Olaszországban tanult, azután Erdélyben sok tájképet rajzolt (litografálva jelentek meg), végül Bukarestben telepedett le, hol udvari festő, litográfus és fényképészi minőségben működött. Konstantinápolyban készített rajzai német és francia képeslapokban jelentek meg. Néhány finom miniatűr akvarell arcképe és kőrajza a Szépművészeti Múzeum grafikai gyűjteményében van. Román akvarell népéleti és tájképeiből 1881. egy nagyobb kollekciót állított ki a pesti Műcsarnokban.

K-Gy II. 48/l

MŰVÉSZET
1985. augusztus

Szathmáry Pap Károly – az európéer

44–47. old

festőművész
szül. 1812. Kolozsvár
elhalt
megh. 1887. – Bukarest.

1

2

Kolozsvári diákként még részem lehetett azokban a feledhetetlen, szabadtéri „társlatvezetésekben", amelyeket a kincses város történelmi helyszínein tartott az 1963-ban elhunyt *Kelemen Lajos*. (A nagy tekintélyű művészettörténész valóságos eleven lexikon volt, minden rejtett zug és kő kiváló ismerője, amolyan „*Lyka Károly* – erdélyi kiadásban"). Tőle hallottam először arról, hogy a híres házsongárdi temetőben régi sírkövek sora őrzi a XVIII. századtól a Szathmáry Pap család református papjainak és tanárainak emlékét. Az egykori Szentegyház utcában pedig a család tulajdonát képezte az a hangulatos, empire babérfüzérekkel díszített polgárház is, amelyben később *Petőfi özvegye, Szendrey Júlia* is megszállt, mikor a segesvári csatatéren eltűnt férje keresésén fáradozott.

Nem messze ettől – a város főterén – a restaurált Bánffy-palotában nyílt meg 1958-ban a Kolozsvári Művészeti Múzeum, s a város szülöttének – Szathmáry Pap Károlynak – számos festménye került a falakra az időközben többször is átrendezett állandó kiállítás keretében, míg a közismert és népszerű művész akvarellvázlatainak és ceruzarajzainak sorát az intézmény grafikai gyűjteményében őrzik. Megélhetőségi kényszerűségből – 1840-től – Bukarestbe szakadt kiváló hazánkfia és itt – közel fél évszázadon át –, az egymást követő román királyok udvari festője, fotográfusa, sokat utazó diplomatája és bizalmasa, majd haditudósítója volt. Nála többet talán született románok sem tettek a honi tájak és műemlékek, népviseletek és régi mesterségek, királyi ceremóniák és háborús színterek megörökítésében. Nem véletlen tehát, hogy a felszabadulás után Bukarestben, a volt királyi palotában berendezett *Művészeti Múzeum* egy teljes különtermet szentelt az ő műveinek, a sajátjuknak tekintett festőnek.

Ezek után az előzmények után talán jobban érthető csalódásom, amikor tudomást szereztem arról, hogy a Magyar Nemzeti Galériában egyetlen képe sem látható, sőt az intézmény tulajdonában is mindössze egyetlen akvarellje található – a színész *Lendvay Márton arcképe* 1837-ből – ez a grafikai gyűjtemény legmélyén ... Művészeti lexikonunk mindössze húsznál, általánosságokba vesző szócikkel emlékezik meg róla, és a román nyelvű monográfiák sorából is csak egyet – a legjelentéktelenebbet – említi szakirodalmi forrásként. Érdektelenségünkre jellemző: a bukaresti George Oprescu 1937-ben dedikálta *A XIX. századi román festészet* és 1943-ban ajánlotta *A Szathmáry-család festői* című román nyelvű könyveit Hoffmann Edithnek, a Szépművészeti Múzeum grafikai részlege 1945-ben elhunyt vezetőjének, de közel fél évszázados Csipkerózsika-álmukból – jórészt felvágatlanul kellett ébresztgetnem ezeket az intézmény könyvtárában. Pedig azok alapművek, és értéküket csak tovább fokozza az a sajnálatos tény, amelyet a bukaresti művészettörténész – *Hans Löw* – közléséből tudunk, hogy Oprescu professzor volt az utolsó, aki még láthatta, tanulmányozhatta és kijegyzetelhette a Szathmáry család magánarchívumát, mert az a román főváros második

1 Mohy Sándor: Trubadúr
2 Mohy Sándor: Napraforgó
3 Mohy Sándor: Sárga portré
(fotók Szabó T.)

hettem, hogy számomra nem sok felidéznivaló maradt. Ettől furcsa mód megnyugodtam, és most már fesztelenebbül néztem szét a kiállítási termekben.

A munkák nagy része a hatvanas-hetvenes években készült, de akadt a negyvenes években született, meg egészen friss is, kiállításon soha nem szerepelt. Ha ugyan pontosan meg lehet állapítani Mohy egyik-másik művének keletkezési idejét. Mert ő – mint az említett monográfiából is tudjuk – néha évekre elteszi festményeit, majd újra előveszi, és befejezi őket. Évszámokat a képek mellett nem lehetett látni, néha még címet sem, de tudhattuk, hogy a *Menekülők* című nagyméretű vászna még 1940-ben készült, majd 1960-ban nyerte el végleges formáját.

Vajon mivel magyarázható – jutott eszembe hirtelen –, hogy a geometriai idomokból, síkokból kialakított világ, az egyszerűség és az erő univerzuma összhatásában többnyire békét, nyugalmat, derűt és kiegyensúlyozottságot áraszt? A tiszta, sugárzó színekben, a lilásfeketékben, a mélykékekben meg a lágy, pasztelles árnyalatokban rejlene a jelenség kulcsa? Részben igen, de csak részben. Mert a Bálint Tibor emlegette piramisok gyümölcsök, virágok, tájak, portrék és kompozíciók formáját öltik, s a különböző síkokból, geometrizált elemekből, a szögletes, egyszer-másszor vaskos részletekből többnyire harmonikus, némelykor egyenesen kecses összkép kerekedik ki. Itt nemcsak a kör négyszögesítésének, hanem a négyszög körré kerekítésének, a formák és színek feleselésének és egybesimulásának is tanúi vagyunk – morfondíroztam. A művész nem egyszerűen másolja, hanem érző és értelmező önmagán is átszűri a valóságot, és új jelentéssel dúsított realista szintézist komponál – azt mindenki láthatta. Ennél azonban egy-két lépéssel tovább is lehetett menni. A képeket nézegetve, a kiállítási termeket sorra véve ugyanis, egy idő után, mi, szemlélők, tárlatlátogatók sem csak a valóság különös művészi másában gyönyörködtünk, nemcsak befogadtuk az elénk tárulkodó szépséget, hanem a művész magatartása, festői eljárása is kezdett előttünk egyre világosabban körvonalazódni, s talán nem is kellett rendkívüli érzékenység ahhoz, hogy *ezt a viszonyulást,* a dolgok szétbontásának, figyelmes szemrevételével és újbóli összeillesztésének módszerét egyik fő élményként vigyük magunkkal; hogy ösztönzést olvassunk ki a látszat mögötti mélyebb, gazdagabb értelem, a lényeg kifürkészésére.

Amikor a megnyitás után egy-két héttel harmadszor tekintettem meg a kiállítást, elmondtam a művésznek, hogy megfigyelésem szerint az anyag mintegy ötödrészét kitevő női portrék festői eszközei kissé különböznek a többi munkáktól. Kevésbé szögletes elemekből építkezik ezeken a vásznakon, már-már síkjait meghazudtoló és tagadó formákból. Persze – teszem hozzá most – a síkok a környezet tárgyainak, falnak, ablaknak, ajtónak, függönynek, drapériának az

alakjában vagy akár egymáshoz simuló, esetleg egymást keresztező „színsíkok" formájában ezeken a képeken is jelen vannak, mintegy bekeretezve a portrét. (Egyáltalán: nem tudom, hogy akad-e Mohynak olyan fiatal korból származó munkája, próbálkozása, amelyen festészetének jellegzetes „építőelemei" ne volnának jelen.) Maguk a női alakok azonban többnyire nem síkokra bontottak és síkokból újrakomponáltak, hacsak nem aktokról van szó, vagy olyan jelképi magasságba emelt, illetve végső lényegükre bontott figurákról, mint a már említett ősanya. „Ezeket nem ecsettel, hanem szerelemmel festettem" – mondta a művész. Szellemes replika? Szóvicc? Lehetett volna az is. Hogy mégsem erről vagy nemcsak erről volt szó, arról bárki meggyőződhetett, aki összehasonlította *Daday Loránd* (Gorkijra is emlékeztető, őt is idéző) „sziklatömbökből" megalkotott portréját, a *Trubadúr,* a *Cinquecento* vagy az önarcképek síkjait, a női portrék egyikével-másikával. Valószínűleg a tökélyt, a sugárzó nőiességet fedezi fel modelljeiben – gondoltam –, valamit az örök Évából, mindenképp olyasvalamit, ami nem szorul már szétbontásra és összerakásra, aminek láttán a rajongás és a líra elnyomja, háttérbe szoritja a többi kép szemléletmódjában jelenlevő ironikus vonásokat.

Mohy Sándor hosszú-hosszú évtizedek óta kialakította összetéveszthetetlenül egyéni formavilágát. De hogy nem önmagával vivott harcok és küzdelmek nélkül érte el mindezt, s hogy az egyéni jelleg ma sem jelent megállapodottságot és kényelmes rutint, arról a kiállítás két különös, a többi képtől elütő darabja tanúskodott: az *Egzotikus növény,* amelynek színvilága a francia fauveokra, a vadakra emlékeztetett, és a *Gyökértelenek* című kétalakos, a többinél is erőteljesebben geometrizált munkája, melyen már-már az anatómiával és a részletekkel nem törődve ábrázolta a vonaton bumlizók törődöttségét és szenvedését.

Vajon nem túloztam-e el a dolgokat? – kérdeztem magamtól, amikor e sorokat papírra vetettem. Csakugyan, a kísérletező kedv, az eszköztár bővítése és szélesítése jellemezné Mohy Sándort most, életének kilencedik évtizedében is?

Műtermében is meglátogattam nemrégiben a művészt, s a legfeltűnőbb helyen egy óriási vásznat pillantottam meg, melyen önarcképét festette meg legjellegzetesebb műveinek kicsinyített másával körülvéve.

Életművének valamiféle összegezése, szintézise volna az új, nagyméretű vászon? Nem tudná pontosan megmondani – fejtegette a művész –, semmi meghatározott szándéka sem volt vele, úgy jött. Ha összegezés, ha életművének summája lesz ez egyetlen képen – annál jobb.

Páll Árpád

világháborús bombázásakor teljesen megsemmisült. A gazdag román szakirodalom – magától értethetően – főleg Szathmáry fél évszázados bukaresti tevékenységére helyezi a fő hangsúlyt. Én megpróbáltam az ellenkezőjét: a gyakran pontatlan vagy egymásnak ellentmondó adatok tömkelegéből kimazsolázni mindazt, ami az osztrák állampolgárságú, magyar nemzetiségű festőt hozzánk és a nyugat-európai kultúrához fűzte.

Szathmáry teljesen elrománosodott leszármazottai már nevüket is a románosabb Satmari alakban írták. A múltat akarva-akaratlan „szépítő" családi szájhagyomány tévedéseit, ennek nyomán pedig a két világháború közötti román művészettörténet-írás egyes torzításait, nacionalista tendenciáit is – mint kinőtt „gyermekbetegséget" – maga a román nyelvű szakirodalom korrigálta. A kolozsvári művészettörténész – *Dani János* – konkrét kordokumentumok birtokában, feketefehéren követte végig Szathmáry gyermek- és ifjúkorának krónikáját az 1957-es Kelemen-emlékkönyvben közölt tanulmányában.

A család egyik őse – Nagy Dániel – még Lipót császártól kapott nemességet, 1666. május 16-án. Ebből a „kutyabőrből" az is kiderül, hogy a család Szatmár megyéből, Jánkról származott át a kincses városba, Kolozsvárra – innen ered a Szathmáry előnév. Mária Terézia korából való egy 1770-es bírói döntés, amelyik – megerősítve korábbi jogaikat – *Daniel Papp, alias Nagy de Szathmary* néven említi a festő egyik elődjét. Szathmáry Pap Károly 1812. január 11-én született Kolozsvárott. Apja a főkormányszéknél volt számvevő, a főkonzisztóriumnál pedig a közös pénztárak felügyelője lett, így a család kedvező anyagi háttere gondtalan gyermekkort biztosított. (Sajnos, ez nem tartott sokáig: az apa előbb a kártyaszenvedély, majd az alkohol rabja lett, később sikkasztásba keveredett, végül 1829-ben öngyilkos lett, teljes anyagi csődben hagyva hátra családját. Minden vagyonukat elárverezték, az anya pedig nyomorúságos özvegyi nyugdíjból tengette a maga és négy gyermeke további életét.)

A fiúcska hétéves korától a kolozsvári református kollégium eminens, jó magaviseletű tanulója. Művészi alapismereteit szépírás-, majd rajztanító professzoraitól is itt kapta. A későbbi festő levéltárában, majd leszármazottainak birtokában a második világháborúig megmaradt Bukarestben két album ebből a korszakból. Az egyik egy emlékkönyv diáktársaitól, biedermeier rajzokkal, magyar, német, francia nyelvű, prózai és verses sorokkal, 1824-től 1932-ig terjedő beírásokkal. A másik tulajdonképpen rajzfüzet az 1827-es avagy 1829-es évből (Oprescu már akkor nehezen kibetűzhetőnek találta a dátumot). Ebben első művészi tanulmányait, szárnypróbálgatásait vetette papírra: anatómiai vázlatok az arc egyes részeiről, különféle nézetekből, mértani formákra egyszerűsítve, satírozva.

A bécsi festőakadémián először 1827 októbere és 1828 februárja között felvételizhetett. A kolozsvári református kollégium alsó osztályainak elvégzése után ugyanis csak formálisan, kényszerűségből, a család megromlott anyagi helyzete miatt iratkozott be ugyanitt a jogi tagozatra, de művészi álmairól nem mondott le végleg. Ezért készíthette 1827 szeptemberében az említett rajzvázlatokat, és ezért utazott egyik barátjával a császárvárosba szerencsét próbálni. A további kutatásra vár annak kiderítése, miért nem lett a bécsi akadémia hallgatója ...

Kolozsvárra visszatérve mint jurista, tovább folytatta hát kollégiumi tanulmányait: verseket is írt, az ifjúsági olvasóegylet főjegyzője lett, s a kollégium könyvtárából bonctani munkákat, orvosi könyveket, anatómiai tanulmányokat kölcsönzött ki rendszeresen. Koós Ferenc, egykori bukaresti református lelkész – a festő személyes ismerője – Az oláh fejedelem magyar festője című tanulmányában úgy tudja – állítólag magától a művésztől –, hogy Szathmáry 1831-től tisztviselő volt Kolozsvárott, aztán meg Nagyszebenben, és végül Bécsbe került, az erdélyi udvari kancelláriára.

Legrégebbi ismert munkája ebből az

3

1 Szathmáry Pap Károly: Önarckép, rajz,
2 Szathmáry Pap Károly: Lendvay Márton arcképe, karton, akvarell, 260x205 cm, 1837
3 Szathmáry Pap Károly: Női portré, akvarell

4

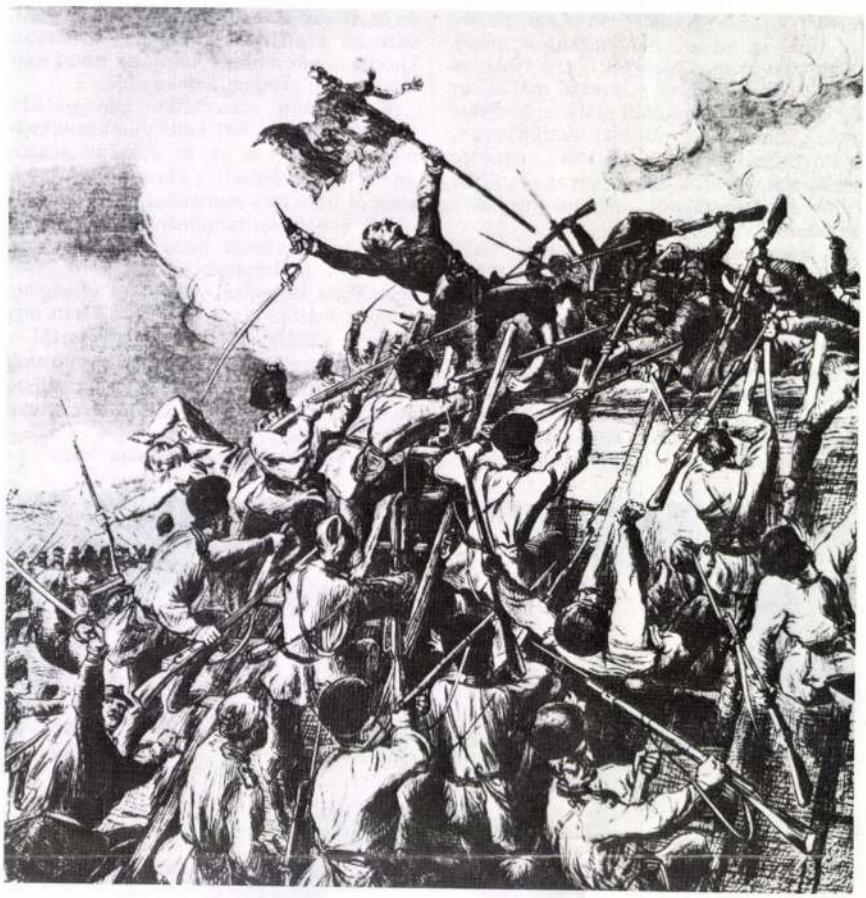

időből egy 1830-as akvarell: ifjú leányt ábrázol, mint a művész múzsáját, a felirata pedig: *egy eszmény, amelyet sohse lehet elérni*... Az 1835 körüli években szövődik Pesten életre szóló barátsága a cseh származású, bánáti születésű, bécsies műveltségű festőkollégával – *Anton Chladekkel* –, aki nála húsz évvel idősebb volt. *Déryné* portréját például Szathmáry képe után metszette acélba Chladek, hogy aztán Kohlmann kinyomassa az 1835-ös Honművészben, míg *Nina Onitsch* arcképét – épp fordított sorrendben – Szathmáry litografálta Chladek rajza nyomán. (Ez az együttműködés 1840-től Bukarestben is folytatódott, sőt feltételezhető, hogy az ott hamarabb megtelepült Chladek hívhatta maga után Szathmáryt a román fővárosba, hogy a Barabás Miklós távozásával keletkezett űrt ketten betöltsék.)

A mindentudó Lyka Károly említi *A táblabíróvilág művészete* című könyvében, hogy az 1836-os esztendőben egyre népesebb magyar művészcsoport tartózkodik Bécsben, akár akadémiai növendékként, akár kiállítóként. Példaként Szathmáry Pap Károlyt hozza fel, akinek *Kleopátra* című képe akkor került a császárvárosban a közönség elé. A művész menye – *Ortansa Satmari* – birtokában még megvoltak a festő úti jegyzetfüzetei a harmincas évektől, rendszeres és szerteágazó külföldi körutazásairól. Oprescu szerint a legrégebbi rajzok és szöveges bejegyzések – német, magyar vagy francia nyelven – 1835. szeptember 27-től datálódnak. *Erlauf* után *Ems*, aztán *Traunfall* következett, egy látkép *Traunsee* mellől, majd *Golling, Brechtesgaden, München*, aztán *Gersdorf bei Baden* neve olvasható, majd végig, lefelé a folyó mentén *Hilgardsberg an der Donau* és további osztrák helységnevek egészen *Pest*ig. Az emsi gyógyvizeknél kezdődött körút két hónapon át tartott, a látképek gyakran férfiaktokkal váltakoznak, valószínűleg olyan ismerőseiről és barátairól, akik hajlandóak voltak modellt állni neki, hogy hiányos anatómiai ismereteit pótolhassa.

Számos datálatlan férfiportrét is talált a művész román monográfiairója – Oprescu akadémikus – ezekből az évekből az útifüzetekben. A harmincas évek végén és a negyvenes évek elején – ha megszakításokkal is – sokat tartózkodott Erdélyben, hogy helyszíni vázlatokat készítsen az 1843-ban megjelentetett, saját költségén kiadott kőnyomatos sorozatához, amelynek az *Erdély képekben* címet adta. A ciklus összesen huszonegy lapból áll, ebből hat a színes, a többi pedig fekete-fehér, de ez is két-két lapról nyomott a fehér krétával hangsúlyozott fények miatt. Igényességére jellemző, hogy nem volt elégedett a kolozsvári litográfiák minőségével, ezért Bécsbe utazott, és ott újra sokszorosíttatta a füzeteket. Ekkoriban találkozhatott azokkal az előkelőségekkel, akiknek arcképvázlatai bekerültek a jegyzetfüzetébe. Olykor az aláírásuk is ott a lapon: *Bánffy, Pálffy, Újfalvy, Cserey, Zeyk, Radwafay* és így tovább... Összesen 22 portré.

Külön fejezetet érdemelne vele egyidős honfitársával és világhírű művészkollégájával – *Liszt Ferenc*cel – kötött barátsága, több évtizedes kapcsolata. Oprescu még látott egy tollrajzzal kiegészített akvarellt a hagyatékban a fiatal zongoraművészről, *„amico Liszt"* olasz ajánlással, amiből jogosan feltételezi, hogy 1839-es, római találkozásukon keletkezhetett (hiszen később írásban, szóban is csak franciául értekeztek egymás közt), ráadásul a kép pandanja is felbukkant: szénnel, vöröskrétával vegyes akvarell egy írónőről, meditatív pózban, aki Liszt akkori barátnője, *Marie d'Agoult* grófnő lehetett. Aztán 1847 teléről maradt fenn egy ceruzarajz, amikor Liszt munténiai és moldvai hangversenykörúton járt, hogy onnan Kijevbe menjen tovább. Az útra elkísérte ifjú festőbarátja – *Adolf Schreyer* – is, Szathmáry úgyszintén velük tartott egy darabig, és karikatúrája Galaţi közelében – a Capul Dracului (Ördögfok) közelében készült ceruzával hármójukról, amint a lovasfogat után haladnak gyalogosan, szinte úszva a hőben. Az ironikus német felirat: „Nur langsam fahren..." (kissé szabadon: csak lassan a testtel...).

Az 1855-ös párizsi világkiállításon is részt vett a mester, és aranyérmet nyert. Ezt az alkalmat használta fel arra, hogy újabb nyugat-európai körutat tegyen. Diplomáciai eleganciával párosult gyakorlati érzékét bizonyítja, hogy néhány fotóalbumát is magával vitte a Dobrudzsában táborozó orosz és török hadakról – koronás fők könyvtárai számára –, úgyszintén jó néhány akvarelljét, amelyeket keleti utazásain vetett papírra. A szász nagyherceghez épp Liszt révén nyílt számára szabad út: a zeneszerző 1855. április 5-én kelt francia nyelvű levelében arról értesíti, hogy szívesen látják őt Weimarban az album megtekintése végett, majd meghívja festő barátját magához, Altenburgba, ahol már évek óta újabb barátnőjével – *Sayn-Wittgenstein Karolina* hercegnővel – élt együtt, akit épp a már említett kijevi hangversenyén ismert meg. Szathmáry továbbutazásakor ajánlólevelet adott honfitársának Münchenbe két híres festőhöz – az olasz *Buonaventura Genelli*hez és *Wilhelm von Kaulbach*hoz (I. Lajos bajor király udvari festőjéhez, az akadémia igazgatójához –, melyekben a lehető legmelegebben ajánlja *(„den ich besten empfehle")*.

Szathmáry értett a propaganda-hadjá-

4 Szathmáry Pap Károly: Grinica ostroma, fametszet, 1877
5 Szathmáry Pap Károly: Cimpulung-vásártér, akvarell (fotók Bokor Zs.)

rathoz, a sajtóvisszhang szervezéséhez is. *M. G. Saphir* nagy olvasottságnak örvendő bécsi lapja – a *Der Humorist* – már 1855. február 20-án hírül adja, hogy Szathmáry piktor úr két ritka értékű albumot hozott magával, orosz tábornokok portréival, továbbá látképekkel a küszöbön álló krími háborúról, a Silistrán és Oltenița állomásozó, egymással szemben álló orosz és török hadakról. A lap továbbá azt is tudni véli, hogy a művész ezeket a lapokat a helybeli *Müller Leopold* műhelyében, kőnyomatokon is sokszorosítja majd. Az osztrák császárnak ajándékozott, díszesen egybekötött fotókollekciójáért aranyérmet kapott *für Kunst und Wissenschaft* – amint erről a *K.und K. Kaemerer Armt* hivatalosan is értesíti 1855. március 7-én. Ugyanez megismétlődik május folyamán Würtenbergben is, ahol az *Anzeiger für Würtenberg* 1855. május 13-i, valamint a *Schwäbische Kronik* 16-i száma szerint az uralkodótól megkapta *a művészet és tudomány nagy aranyérmét* („die grosse goldene Medaille für Kunst und Wissenschaft).

Rendkívül érdekes a helyzete Párizsban: noha osztrák alattvalónak számít, hiszen osztrák útlevéllel utazgat, mégis a török birodalom pavilonjában kell kiállítania munkáit, mert román festőként szerepelt a francia fővárosban, és Havasalföld akkor még az oszmán hatalom alá tartozott. Fogadta őt III. Napóleon, júliusban pedig Londonba utazott tovább, ahol Viktória királynő az albumot igen megcsodálta *(wich Her Majesty has greatly admired)*, és elismerése jeléül aranyéremmel honorálta *(as testimony of Her Majesty appreciation, a gold medal...)*. A művész néhány hónap alatt több sikert aratott és több aranyérmet nyert fényképeivel, mint addigi, negyedszázados festői pályafutásával összesen.

Ami a magyar kultúrához való viszonyát illeti, nem rajta múlt, hogy ez haláláig egyoldalú szerelem maradt. Konkrét bizonyítékként idézhetjük például 1844. február 28-án kelt sorait Bukarestből, amelyet legkedvesebb erdélyi barátjához, *Pataki Sándor*hoz intézett: „...Keleten gazdag mezőt tanálok a természettani tárgyak gyűjtésében, mind magam, mind Zeyk Miklós, mind az egykori Országos Museum számára –, mert bárha a czudar Kolozsvárt még soha látni sem kívánom, de hazámat még is imádom, és minden lépésem egyedül hazámnak lesz szentelve..."

Az 1848-as esztendőből két adatra bukkantam. Május 10-én az osztrák alattvaló „Karl Szathmary" kérvénnyel fordul az akkori, bukaresti rendőrprefektushoz – vagyis a török agához –, hogy a román főváros első, valóban európai értelemben vett, egyéni tárlatát megnyithassa – sorsolással egybekötve. Egy másik dokumentum a családi archívumból: augusztus 30-án Nagyszebenből ír neki Pestre – poste restante – édesanyja, *özv. Szathmáry Pap Dánielné, született Vass Zsuzsanna*. A művész ez évben Konstantinápolyba is eljut a szultán udvarába. Ízelítőül talán ennyi is elég helyzetének bonyolultságára...

Először Kelemen Lajos tette közzé az *Erdélyi Múzeum-Egylet* archívumában őrzött levelét, amelyet 1857. augusztus 28-án írt Bukarestből Kolozsvárra gróf *Mikó Imréhez*. Ebben teljes magángyűjteményét felajánlja, hogy cserében a múzeumigazgatói állást megkaphassa. Az akkori erdélyi gazdasági helyzet, a társadalmi és kulturális állapotok – sajnos – nem tették lehetővé hazatelepülését, ezért egzisztenciális okokból haláláig a román fővárosban maradt. Így szakadt Bukarestbe teljes hagyatéka, egész életműve.

De évről évre fáradhatatlanul megújuló világutazásai közepette, datálatlanul ontott rajzvázlatainak tömkelegében ott rejtőzik egy 1868-as tájkép az erdélyi *Kalotaszeg*ről, és moldvai csángó-magyar népviseletet is megörökít *Szekatura* községből. 1869-es nyugat-európai körútja során – amelyről sok-sok fatanulmánya maradt fenn német, angol és holland föld-

5

ről, erdőkből és parkokból – Düsseldorfban is megállt egy időre. Jegyzetfüzetét, színházakba, múzeumokba is magával vitte. Az általa megkedvelt képekről készített vázlatai között volt *Munkácsy* néhány művéről papírra vetett emlékeztető is – aki, útban a hírnév felé, akkoriban szintén ott élt.

Szathmáry egyébként itt kísérletezett a számára eléggé idegen műfajjal – a női akttal – is: a vetkőző modell alakját – kissé túlozva – *Modern Vénusz*nak nevezte el. 1874 végén egyéni tárlatot rendezett szülővárosában – Kolozsvárott – 63 akvarellből és három olajképből, amit a korabeli román sajtó is szépen méltatott, megemlítve erdélyi származását (lásd *Ladislav Vaida* lelkes hangú levelét a brassói *Orientul Latin* 1874. december 11-i számában). A következő év elejéig is ott maradhatott, mert egy ekkori és itteni akvarellje – hátán zsákot cipelő cigányasszonyról – Kolozsvár feliratú és 1875-ös dátumú.

Kultúrdiplomata tevékenységét talán legjobban példázza az 1873-as bécsi világkiállítás, amelyen a szervező-rendező bizottság tagjaként, valamint kiállító művészként is részt vett (huszonhat akvarellel, több fényképpel). Német nyelvű minősítése szerint: „Szathmary C. von, Hofmaler und Photograph Sr. Hoheit des regierenden Fürsten von Rumänien und des Prinzen von China Talifu" (sic!). Másik kuriózum, hogy oldalán második felesége, „Anna Szathmary, geb. Böttger" is szerepelt fotókkal (Gruppe XXV. Bildende Künste der Gegenwart – ausgestellt in Industrie-Paläste).

Világlapok közölték sorozatban helyszíni fotóit és rajzait (olykor fametszetű áttételekben) az 1877-es függetlenségi háborúról, amelynek során a Duna mentén és Bulgáriában kísérte végig az egyesült orosz és román seregeket a török elleni küzdelemben. A bécsi *Illustrierte Zeitung* 1780. száma Giurgiu bombázott házait közli, az 1783-as szám nagyméretű, kétoldalas rajzát hozza a plevnai csatáról, míg az 1789-es Grinița ostromát. A francia *L'Illustration* 1877 karácsonyán egyszerre két rajzát adta le a dunai átkelésről Corabiánál, valamint a lovas tüzérség csoportképét. Az angol *Illustrated London News* következő évi, 1878. január 12-i száma zárta a sort a nemzetközi sikersorozatban.

Az 1880-as évektől már fáradtan, öregen, főleg litográfiai műhelyét irányítja Bukarestben, és az itt készített albumokat küldi vagy viszi személyesen külföldi előkelőségeknek. Így – többek között – Bulgária uralkodójának – *Alexander de Rattenberg*nek – vagy Hollandia királynőjének, amelyet ez 1880. augusztus 24-én kelt levelében köszönt meg. Egy szállodai számlából derült ki, hogy 1880. júliusában lakott Bécsben, a *Fuchs Hotel*ben is.

Talán végső testamentumnak szánta, hogy néhány évvel halála előtt még számos akvarelljét kiállította Budapesten, az 1881-es Műcsarnok-beli tárlaton. A következő év augusztusában Berlinből írt feleségének levelet, 1883 szeptemberében ugyanitt fordult meg, hogy litográfiai alapanyagokat vásároljon olajnyomatok készítéséhez, összesen 726 márka értékben. Ez volt utolsó nyugat-európai útja. Aztán csak egyszer hagyta el még Romániát, amikor Belgrádban részt vett egy banketten, az 1884-es esztendőben. 1887. június 3-án hunyt el Bukarestben.

Román vonatkozású munkái sokaságát – igen dicséretesen – a román piktúra szerves részének tekintették mindig, és annak tartják – okkal, joggal – mindmáig. De mi sem mondhatunk le életművéről teljesen és végleg – mint ahogyan azt életében és mindeddig tettük.

Wagner István

Egy nap Utriainennel

A skandináv művészek néha úgy érzik, mintha kívül rekedtek volna az európai fejlődésen, túlságosan is a nemzeti hagyományokba gyökereztek, s a lemaradást most rohamléptekkel kell bepótolniok. *Raimo Utriainen* szobrász az Európa és hazája közötti egyensúlyt megtalálta. Otthon is becsülete van, éppen úgy, mint bárhol a világban. Mintegy harminc szobra díszíti Suomi köztereit. Az Akadémia ez évben tiszteletbeli taggá választotta.

Megkérdeztem, miért hagyott fel az építészeti tevékenységgel. „Úgy gondoltam, többet lehetek egyedül. Az építésznek megszakíthatatlan kapcsolata van környezetével" – mondotta, majd művészete gyökereiről szólva, így fogalmazta meg magányát: „Tudatalattimban sokféle benyomás rakódott le; a tenger felől a partnak tartó hullámok közötti pillanatnyi nyugalma, a sivatagok magányossága, a hóval borított sziklák domborulatai, a vulkánkráterek szédítő pereme, a fenyőfák egyenes törzsének alig észrevehető kilengése, a fecskék villanása, nyüzsgő ipartelepek, kikötők, hidak és útkereszteződések szobrászi izgalma, a felhőkarcolók égretörése, az egész világon fokozódó rombolás félelme, az emberi lét rövidsége az idő tengelyében, még mielőtt beérne termésünk, a zaj és a csend." Hozzátehetnénk: a csend és a magány.

Ez a meghatározhatatlan korú művész hallatlan könnyedséggel, rugalmasan mozog a világban, a szó szoros értelmében Budapesttől Japánig. A Magyar Nemzeti Galéria nemrég vette meg egy kisebb plasztikáját.

Nyugtalan türelmetlenséggel vezet végig Helsinkin, először az első absztraktnak nevezett, idegenkedve fogadott *Ida Aaelberg* szobrához a Nemzeti Színház mögé. 1961-ben, amikor készült, új volt benne az óriási összecsukódó függöny szimbóluma, a posztamens vörös gránitjában kissé kubisztikusan megfogalmazott Aalberg alakjával. A nagy színész emlékére készült ez a szobor. A legördülő függöny figyelmeztet Utriainen szobrainak alapvető elemére: a mozgásra. Későbbi konstruktív periódusában, a hatvanas évek végén készült szobraiban a kinetikus mozgás impressziójával kísérletezett. Újabb munkáiban pedig a fémlemezek fokozatos átmenete adja a forgó, örvénylő mozgás illúzióját, a tér, forma, fény kölcsönösségében, párosítva a formát és a mozgást a plasztika belső feszültségével.

A tengeri kikötőnél egy másik szobra, egy alumíniumhasáb emelkedik föl a házak tövéből, mögötte híd, távolabb vörös téglaépület. Plasztikájában egyenlő közökkel egymással párhuzamosan felépített ezüstös lemezek, mintha a hullámok, mintha lengő zászlók köszöntenének. A párhuzamos lemezek együtt futnak a híd korlátjával, a háttér ablakainak peremeivel, merőleges vonalrendszere a híd pillérje köveinek fúgáival. Mögülük áttekint a kék égbolt, kilátsza-

1

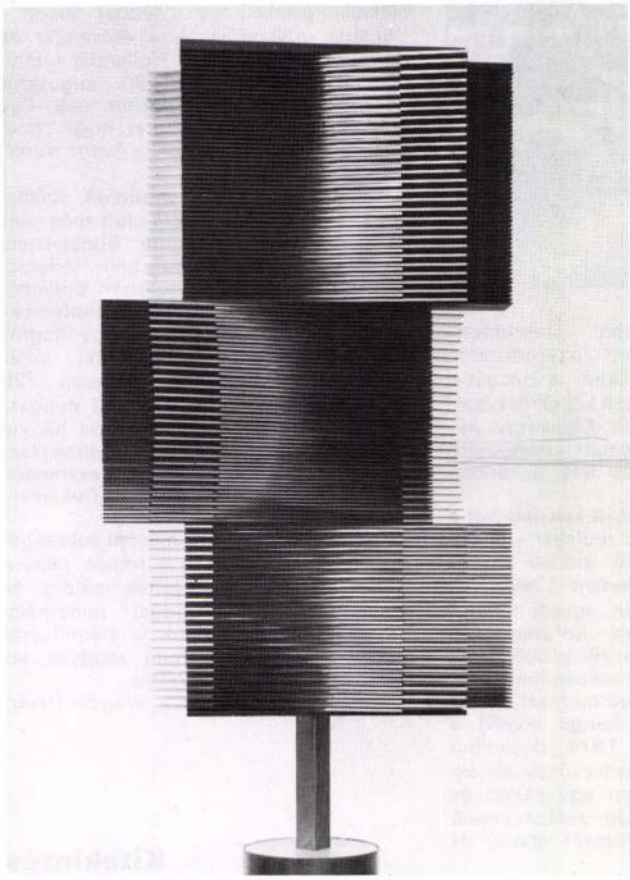

2

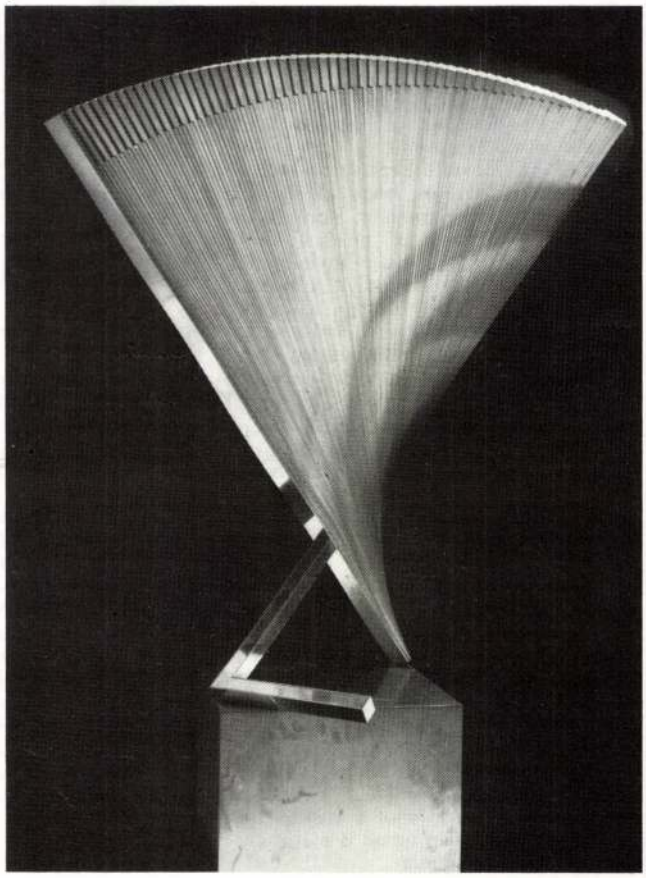

Szathmáry Pap Károly

— Kolozsvárott aquarelle-kiállitást rendezett a napokban Szathmáry Pap Károly, e kiváló festő hazánkfia, ki hosszu idő óta lakik már állandón Bukarestben. Ő a természet után készült aquarell-festményeit Londonba szállitja s csak átutazóban időzött Kolozsvártt. Szathmáry sok kitüntetést nyert eddigelé művészi pályáján. Ugy Kuza, mint Károly romániai herczeg arany érdemrendekkel tüntették ki őt, ki a londoni és párisi világkiállitáson is nyert kitüntetéseket.

Vas. Ujs. 1874. 783 l

Oldal

29. Pozsonyi ötvösjegy. II. Mesterjegyek 159
30. A nagyszebeni ötvösczéh pecsétje... 287
31. Ugyanaz (második példány)... ... 287
32. A beszterczei ötvösczéh pecsétje ... 287
33. A medgyesi ötvösczéh pecsétje... 288
34. Ugyanaz (második példány) 288
35. Ugyanaz (harmadik példány) ... 288
36. A segesvári ötvösczéh pecsétje ... 288
37. A marosvásárhelyi ötvösczéh pecsétje 288
38. A körmöczbányai ötvösczéh pecsétje 289

MAGYAR HIRDETŐ SAJTÓFIGYELŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 81
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1982

IFJÚSÁGI MAGAZIN 1

Budapest

Szathmáry József, grafikus

1021

SZATHMÁRY JÓZSEF RAJZA

ka
rer
ciá
re
re
he
ol
gá

Lenei [illegible]

Ház népművelői posztjá[illegible] gazdának. Hozzá tartoznak majd a különleges rendezvények, így többek között a popkoncertek is.

— *Mikor és mivel nyit az új létesítmény?*

— Február 13-án veszi majd birtokba a magyar ifjúság, ünnepélyes keretek között. Budapest felszabadulásának évfordulója alkalmából az Országos Rendező Iroda állított össze ünnepi műsort, melynek keretében politikai rendezvény, sport- és kulturális műsor is helyet kapott.

— *Elsősorban sportversenyeknek ad majd otthont ez a csarnok?*

— Nemcsak azoknak, szinte minden jelentősebb politikai, tudományos és kulturális rendezvény le

★ KOBRA ★

A KOBRA együttes a feltörekvő új bandák egyik ígéretes tagja, elsősorban budapesti klubokban és ifjúsági szórakozóhelyeken láthatók és hallhatók. Balról jobbra: Tóka József (ének), Fördős András (szólógitár), Dömötör Balázs (basszusgitár), Pálfalvi A. János (billentyűs hangszerek) és Gróf Károly (dob).

Fáth Péter felvétel

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 33.
Telefon: 337-748, 340-726

Szathmári József,
grafikus

IFJÚSÁGI MAGAZIN

1984 FEB

1021

SZATHMÁRI JÓZSEF RAJZA

kánikula égető, forró, felhevült a levegő,
.. A játszótéren gyereksereg: „két szemindenütt együtt jár", „ne foglalkozz smárolnak"! — kiabál fel óvodás korú

talán fenn, valamelyikötöknél, vagy itt, lőben — szólok a párhoz.
gyunk zárva, az erdő meg vizes, reggel ítja belém a további eszmecserét a lány, zért zsebre dugja.

★

az idén érettségizett. Pszichológia szakett — eredménytelenül. Pontszáma a mim érte el. Egyébként közepes tanuló, a a fizika kölcsönösen nem volt az erős z is igaz, hogy elsős gimis kora óta lét készül és ezen a területen igen nagy a tett szert. Persze a felvételin ez nem „Minden hülyeséget kérdeztek, alapfoa pluszaimról nem tudtam referálni!" övőre" — biztatja magát és egyébként iva a kudarcán. — „Legalább egy kicsit t, azaz lazíthatok"! — mosolyog és szepe óta eladó egy áruház illatszer osztá-

án írhatnál a pályakezdés viszontagsáazt kísérő emberi magatartások átfedéndottan jó előtanulmány ez nekem az

Szathmári József

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1982 1 01

Ar. Gyfi Nesmiszek

IFJÚSÁGI MAGAZIN

Budapest

1021

Szathmáry József

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ

1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 5.
Telefon: 337-748, 340-726

a a fiúcsoportoch

IFJÚSÁGI MAGAZIN

984 -11- -1

1021

SZATHMÁRY JÓZSEF RAJZAI

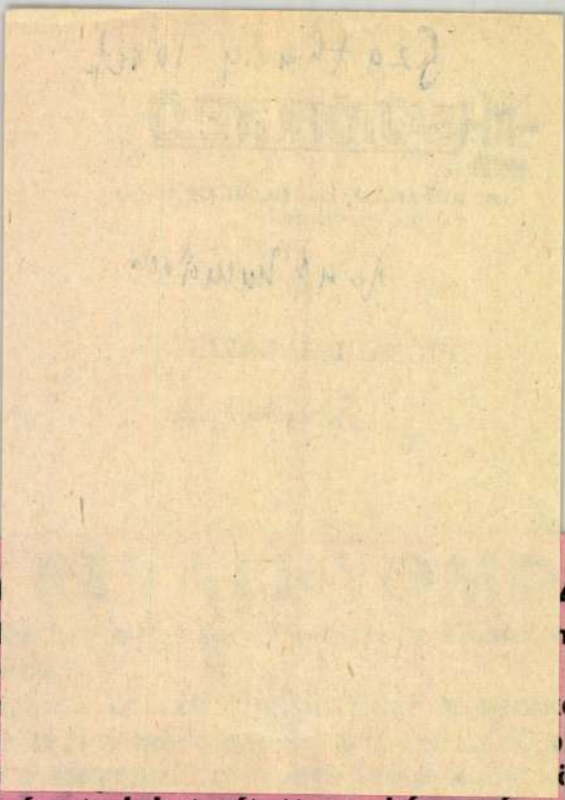

A

felvétel
kakörö
magasr
(betaní
ziszedő

nő ● vágó ● tmk betanított munkás ● gépsz
lő ● könyvelési csoportvezető ● könyvelő ●
minisztrátor.
Továbbtanulási lehetőség!
Nyomdaipari gyakorlattal nem rendelkező m
kavállalókat betanítunk!
Munkásszállás! Egyes munkaterületeken ru
mas munkaidő! 40 órás munkahét. V. ker. óv
bölcsődei férőhelyet biztosítunk.

ELENTKEZÉS:
Budapest V., Vadász u. 16.
(A metro Arany János utcai megállójánál.)
Telefon: 324-150/30 mellék.

Szathmári József

SAJTÓFIGYELŐ

MAGYAR HÍRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1982 --- 10

IFJÚSÁGI MAGAZIN
Budapest

grafikusművész

az éjjel eljöttél
fölém hajoltál s mikor felébredtem
csak a szemed és a szád látt[illegible]
bort hoztam
ekkor rámnevettél

reggel a bor ott volt a poharadban

VALKÓ ANTAL

Megérkeztem

Megérkeztem
tömör csend vesz körül
a lombok közül kiszűrt tájkép
ágynak megvetett vidék
körös-körül, mint beégett arcok
a sötétség pikkelyei

SZATHMÁRI JÓZSEF RAJZAI

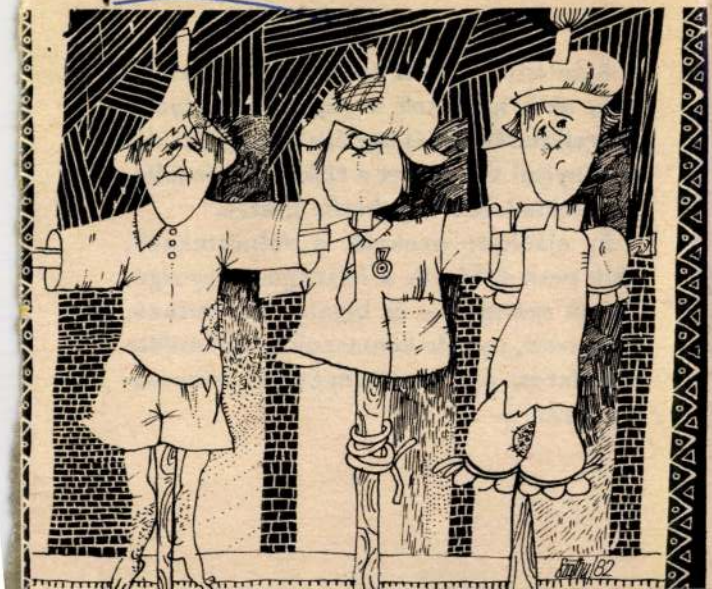

FILM

SZÍNES MAGYAR FILM

Saját, azonos című regényéből írta Asperján György

Operatőr: Illés György Zeneszerző: Madarász Iván

Főszereplők:

Lámbor Árpád, Koncz Gábor, Töreky Zsuzsa

RENDEZTE: MARKOS MIKLÓS

Készült a MAFILM Hunnia Filmstúdióban

Bemutató: szeptember 2-án

Ajánlom a filmet azoknak a gyerekeknek, akik kinőttek a gügyögő-pöntyögő gyerekmesékből és úgy érzik, legfőbb ideje rányitni szemüket a titkokkal és felfedezésekkel teli nagybetűs Életre.

És ajánlom azoknak a felnőtteknek, akik nem tekintik a félszegen vigyorgó, titkon szeretetre és bizalomra áhítozó, hányaveti, nyegle kamaszokat valamiféle sajnálatos, ám elkerülhetetlen istencsapásának.

Szatmáry István

rajztanár

l. Rajzoktatás

1939. 44. l.

Birottság bizonyára emlékezni fog
ny kerítés nem sikerült – a palánk
v mulva a rom a pajkos fiatalság
lesz.

igyelmet ujból felhívni.

m a Nagytekintetű Birottságnak

28. jan. 10.

Radnich Imre
esperes plébános

tű Országos Birottságának

Budapest.

Szatmáry István

szekesfov. iparrajziskola
l. h. igazgatója

Rajzoktatás
1937. 9-10. sz
128. l.
147. 148. l.

nem volt jelen
a kongresszuson

Hozzászolását írás-
ban küldte be a
VI. (írás és diszítőírás)
kérdésben -

II. számu Kér

a hatóságoknak / miniszterium
mányzati hatóságok, Társadalom
közintérmények stb. / kézbesite

1/ Hány kézbesitendő darab
tettek ki Budapest székesfőváros
Jelekuek az 1930. és 1931. évbe

2/ Hányat kézbesitette
tási szerv utján, – vagy c/ s

3/ Amennyiben a kézbes
bejelentendő: a/ hány rendszeresitet
kézbesitőjük van, – b/ mennyi
c/ mennyi különkölség merült
besitéssel kapcsolatban / pl.